

శ్రీ

స్కంప పురాణానర్గత హేమకూటఖండాత్మక

సప్తర్షి యాత్రా ప్రకాశక

పంపా మాహాత్మ్యము.

కోచేదాంత విశ్వచ్ఛిరోమణి,

హరిః సుమర్త్య, వేంకటరామ శాస్త్రిగారిచే సంస్కరింపబడి

బ్రహ్మ శ్రీయుత,

ఆస్తికభూషణ, భాస్కరాచార్య,

హరిహర్వి, వేంకటేశ్వర శాస్త్రిగారిచే

ప్రకటింపబడినది.

పంపా త్రైతము.

బళ్ళారి గురునాథ, రాయలసీమ ముద్రాశాలలయందు ముద్రితము.

శ్రీమగమేశ్వరుని లీలావిలసితమగు నీవిచిత్రసంసారసముద్రములో ప్రతిపాణియు మునుగుచు నేలుచు దుఃఖితమగు పాపముగానక చిక్కుపడియుండును. ఇట్టిస్థితిలో ఆమహేశ్వరునిలీల గన్గొని, అతని దివ్యమంగళవిగ్రహముల సందర్శించుచు, అతడు ఆవిర్భవించియుండు పవిత్రక్షేత్రరాజముల కనులారాగించుచు, తిద్ధిక్తశిఖామణుల సహవాసముచేయుచు, జపతపోవ్రతయోగములద్వారా తదేక భక్తినిష్ఠుడే నేవించుటయే దక్షిణేరుటకు ఉపాయమగును. ఈకారణముననే కర్మభూమియగు భరత ఖండమున మునుద్భవన సౌకర్యాగమై మహాప్రభావశోభితములగు అనేకములగు శివేశ్వర మహాక్షేత్రములు, గంగా, తుంగా, యమునాది పుణ్యతీర్థములు మున్నగునవి తత్తద్దేశవానుల కనుకూలమగువిధమున అనాదిగా విరాజిల్లుచున్నవి.

“కళాదేవోమహాదేవః” అను కుర్మపురాణవచనము ననుసరించి, కలియుగమున పాతకములనుండి నిఖిలజీవరాసుల నుద్ధరించు మహాసభావుఁడు సాంబశివుఁడు. అతఁడొక్కడే భావప్రదాత. ఉత్తరహిందూస్థానములో విశ్వనాథునికాశి యెట్లువన్నెకెక్కెనో, దక్షిణహిందూస్థానములో వియాపాస్థుని హంపియుఅటులనే వానిగాంచియుండుట లోకప్రసిద్ధము. మరియు స్నానమునకు గంగయెట్లు ప్రశస్తమో, స్నానపానములకు తుంగయు అటులనే ప్రసిద్ధము. మీదుమిక్కిలి ఆతుంగ, తినకు సహాయముగా భద్రమచేకొనినపుడు అద్దానిప్రాశస్త్యము చెప్పెరమా !

అష్టదశపురాణ ప్రవేశయగు శ్రీవేదవ్యాసులు తనపురాణరాజమగు స్కాందములో మహాక్షేత్రమహిమలనుప్రదర్శించునట్టి భాగములనేకముల రచించెను. వానిలో వైకటేశ్విన ఉత్తర విశ్వనాథునికాశిక్షేత్ర మహిమానువర్ణనమునకై కాశీఖండమును రచించెను. దానికన్న ‘ఒకగురిగింజయెత్తు ప్రభావ మిచ్చుట నే అధిక’మని గుంజామాధవునిచేతనే తూచబడిన ఈ దక్షిణ విరూపాక్ష పంపాక్షేత్రమహిమను వర్ణించుటకై హేమకూటఖండమును రచియించెను. ఈవిషయము మున్నుండు దీనికి అనుబంధముగాఁ బ్రకటింపఁబోవుగ్రంథములో విశదముగా చర్చింపఁబడఁ గలదు.

కళ్యాణ, వసిష్ఠ, భరద్వాజాది సప్తర్షులు హిమాలయమునుండి వెడలి, పంపాక్షేత్రమునకు వచ్చి క్షేత్రపాలునియనుగ్రహముచే చతుర్ద్యుగోపద్యారశోభితమై, నానాతీర్థక్షేత్ర ఋష్యాశ్రమము లుండి నొప్పుచుండు పంచక్రోశక్షేత్రయాత్రచేసి, శ్రీహంపాంబా సమేతుడైన శ్రీవిరూపాక్ష పరబ్రహ్మను సాక్షాత్కరించి, ధన్యులై ఈక్షేత్రముననే నివసించిరిని వర్ణించుటచే, సప్తర్షియాత్రా ప్రకాశకమగు సంహితయనియు, హేమకూటపర్వతము ఇందుముఖ్యమగుటచే హేమకూటఖండ మనియు, పంపాస్థానోపదేశ, పంపాధికల మహిమ వర్ణింపబడుటచే పంపామాహాత్మ్యమనియు, ఈగ్రంథము హేర్మాగ్రంబడుచున్నది.

ప్రథమికారణమున సహస్రసంవత్సర సత్రయాగ సమయములో, నూతనపారాణికుఁడు కౌన కాదిమహర్షులకు — సప్తర్షులకు క్షేత్రపాలుఁడు చెప్పినట్లుగా — ఈక్షేత్రమాహాత్మ్యమును వినిపించి, భూలోకమున విస్తరింపఁజేసెను. దేవలోకమున ఈమాహాత్మ్యమును నందికేశ్వరునికి స్కందకుమారుఁడు ఉపదేశించెనని తెలియుచున్నది. ఇతర మహాపురాణోపపురాణములవలెనే ఇదియు వైవిధ్యముగా పారాధిక సంప్రదాయసిద్ధమగుటచే ఇట్టి పురాణసత్కథాశ్రవణము భక్తులను కలికల్పములనుండి ఉద్ధరింపకలదని తప్పకనమ్మవలసియున్నది.

వ్యాసభట్టారకుని గ్రంథశైలి ఇట్టిదేయని మనము నిర్ధారించుట సులభముకాదు. అతని ఇతిహాస, పురాణ, గీతా, బ్రహ్మసూత్రరచనలు ఒకటి కొకటిజతపడవు. ఈగ్రంథమందు చాలమట్టుకు ఆరిచ నాశైలిలన్నియు — అనగా విస్తృతము, సంక్షిప్తము, అతివిస్తృతము, అతిసంక్షిప్తము, అను నాదుగులైలులు — సమన్వయింపబడి యొన్నవి.

పూర్వభాగములోని తీర్థమహిమలు, ఉపాఖ్యానములు, ఆశ్రమప్రభావములు శ్రోతల చిత్తముల కనుదానందము గొల్పునుటలో సందయము లేదు. ధర్మమును నీతిని బోధించునట్టి ఘట్టములనేకములు గలవు. హరిమిత్రవిమలా సంవాదము, శతర్చనయను సంవాదము, కాంచనస్థి ప్రశంస మున్నగుభాగము లనేకవిషయముల బోధించుచున్నవి. తేత్రపాలుని అనుష్ఠానకొని సప్తగులు అతనిని వెటబెట్టుకొని పంచక్షోశయాత్రచేసినపుడు స్నానమాచరించిన తీర్థరాజములు, సందర్శించిన ఆశ్రమ వతంసములు, సంభాషించిన ఋషిశ్రేష్ఠులును అనేకములు. తత్త్వభావము లసాధారణములు. కాల భేదముల నుసరించి యాతీర్థాదులనున్నిటిని ప్రకృతము సందర్శించు పుణ్యము మనకు లేవనగు, రిపురాణ రత్నములోని తత్త్వభావ పతన శ్రవణములు కలికల్మషము నడవజాలునని ఈగ్రంథముబోధించుచున్నది.

సప్తరులు తేత్రయాత్ర సాంగముగా జరిపి ఈతేత్రమును విడనాడబాలక ఇంటనే నివాసముల కప్పించిగొనియుండి, ఈపురాణమును యాత్రకభక్తజనులకు తెలుపుచుండినట్లును, సప్తగులలో నొక్కడగు భరద్వాజుడు తనశిష్యుడగు విష్ణువృద్ధునికి ఈతేత్రమహిమను సవిస్తరముగా బోధించినట్లును, మధ్యమభాగమువల్ల తెలియుచున్నది. దీనిలో చెప్పబడిన హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము అపూర్వ దృశ్యము. ఉత్తరభాగములో వైవపాశుపతాది మతములు, తంత్రములు, మహావ్రతములు మున్నగు వైవపాశ్చర్య మంతయు సవిస్తరముగా భరద్వాజునిచే విష్ణువృద్ధుని కుపదేశింపబడినది. కనుకనే మధ్య మొత్తర భాగములకు భరద్వాజువిష్ణువృద్ధసంవాదమును నామాంతరము కలదు. మొదటినుండి తుదవరకు చక్కగాపఠించుటలో ఇష్టిగనుగా సమస్త విషయముల క్రోడీకరించి తెలుపునట్టి యుక్తుమపురాణ గ్రంథరాజము దీనివలె మరొక్కటి కానరాదని తెలియుచున్నది.

ఇట్టి ఉత్తమశ్లోత్రరాజము దైవికమగు తనప్రభావముచేతను చారిత్రకదృష్టిచేతను మిక్కిలి వన్నెకెక్కి యున్నది—

నిఖిలచరాచర దురంత దురంతతాపముల తనకరుణారసాగ్ధగ్రదృష్టిచే జల్లార్చి ఉద్ధరింప నవతరించిన, శ్రీతారకమహామంత్రమూర్తియగు శ్రీరామచంద్రుని పాదధూళిచే బివ్రితితమై, మానుమ జ్వలజవ దంగదాది భాగవతాగ్రేసరుల విహరమునకుఆటపట్టువెలసి, అసాధారణ ప్రాశస్త్యము గాంచి యుండునది ఈపంపాశ్లోత్రము.

అంధకర్ణాటక ద్రవిడమహారాష్ట్రాది దేశముల నిరంకుశముగ పాలించి, తమకీర్తికాంతలను విజయస్తంభములపై నునిచి, దశదిశల విహరింపజేసిన విజయనగర సామ్రాజ్య మహిపాలుర రాజధాని ఈపంపాశ్లోత్రము.

జైనచార్యాకాది దుర్మతముల నిర్మూలములొసర్చి, “ఇదంబ్రాహ్మ మిదంక్షాత్రం” అను నట్లుగా, శ్రీకాంకరమత సిద్ధాంతమును, కర్ణాటక సింహాసనమును, తన అప్రతిమ మహిమచే నిరంకుశముగ పాలించి, తమనుపరగ్రహిస్తే లోకమునకు ఆప్యాయనము కలిగించి, వేదార్థప్రకాశనముచే లోకమును

అవిద్యాంధకారమునుండి తప్పించి, సర్వతంత్రస్వతంత్రులై సార్థకనామలై విరాజిల్లిన బుద్ధులసామ్రాజ్య ధురంధర శ్రీమాధవవిద్యాంజ్య సంఘమొంద్రులచే నుద్ధరింపబడి నాటినుండి నేటివరకు తత్సంతతిచే పాలింపబడుచు ఈపంపాక్షేత్రము.

అసాధారణ శిల్పకళానైపుణ్యముచే ఖండాంతరవాసులను గూడముక్కుపై వ్రేలినుంచి కొనుగట్టుచేయు సమన్వితగోపుర ప్రాకార సాధాదులతో వెలయునది ఈపంపాక్షేత్రము.

గిరినదీతటాక తరుగుల్మలతాదులచే వనస్పతిచేపతి యొక్కసంపూర్ణావతారమునకు తావిచ్చునది ఈపంపాక్షేత్రము.

ఇట్టిదివ్యక్షేత్రమును సమగ్రముగాదలియ పఱచునట్టి ఈపంపామాహాత్మ్యగ్రంథము పురాణ సంకుటచే అతిపురాతనమయియున్నను సర్వజనసులభమగు నటులముద్రించి ప్రచురింపబడక నామ మాత్రప్రచారముకలదై అనేకశతాబ్దములనుండి యేమూలనూ దాగి యుండెను. అనేకమహనీయులు ఈసత్సాగ్రమునకై పూసకొనియు, ఇంతవరకు సఫలమనోరథులు కాకపోయిరి. తుదకీగ్రంథము బహుమతిగాయే భగీరథప్రయత్న సదృశమయి యుండెను.

ఇట్టిమహాక్షేత్రమునకి స్థలపురాణము ప్రచురింపబడకుండుట గొప్పన్యూనతయని తలచి, మిక్కిలి వ్యయప్రయాసల కొద్ది, తమబౌదాగోళ్యాహముల నెల్లపుడును త్రోత, స్నార్త, నైవిక, హస్త కాదిసత్సాగ్రములపై వినియోగించుచు, అగ్నిష్టోమా ద్యనేక క్రతువులను, ఏకాదశ శివలింగప్రతిష్ఠలను, శంకరాది దేవతాప్రతిష్ఠలను, శతధండి శ్రీచక్రరాజచలప్రతిష్ఠా శ్రీపంపాంబా నూతనరథప్రతిష్ఠాది శాస్త్ర మఖములను, కొటిలిల్వ, కొటివర్త, శతరుద్రయాద్యనేక శైవసత్సాగ్రములను పరమాత్మార్పణముగా యిచ్చి, శ్రీజగ్గురు హంపీ విరూపాక్ష విద్యారణ్యపీఠాధిపతుల సంస్థానాధిపత్యమును బహుకాలము వహించి, ప్రకృతియు దాదాపు ఇరుపదివత్సరములుగా శ్రీపంపావిరూపాక్షేశ్వర, యంత్రోద్ధారక, శ్రీచక్రతీర్థ కొదండరామస్వామిలవారి యాలయములు మున్నగు హంపీదేవస్థానముల ధర్మకార్య నిర్వాహకులైయుండి, తమనిర్వ్యాజ భక్తిరసముచే నిరంతరము శ్రీవిరూపాక్షపాదపద్మముల కభిషేక మొనర్చుచున్న, “అన్తికథాపణ” అనుసాగ్ధక బిరుదాంచితులగు బ్రహ్మక్రియత భాస్కరాచార్య హాలహర్షి శంకేశ్వరకామ్రులుగారు ఈమహాకార్యమును నెరవేర్చవలచి ఈగ్రంథమును శ్రమ వ్యయములచే సంపాదించి, కుక్కసంవత్సర వైశాఖములో నన్నులిలచి ఈగ్రంథమును సంస్కరించి ముద్రితమొనర్చుమని నాచేతికిచ్చిరి.

ఈగ్రంథము మొత్తములో కుద్ధమేయయినను లేఖకపరంపర వల్ల ఏర్పడినప్రమాదములు ఇందు లెక్కింప వలవికాకుండెను. అప్రమాదములు తుదకు వ్యాకరణనియమముల కూడనల్లంఘించునంతటి దగుటవల్ల దుస్సహములుగా కన్పట్టుచుండుటచే, వానినిసంస్కరించి ముద్రణానుకూలముగ నొనర్చుట కొంతమట్టుకు గొప్పపనిగానే నాకెర్పడెను. అటులనే చాలామట్టుకు సంస్కరించి ముద్రణకార్య మునకు గడంగి ఒక్కవత్సరములో ముగింపదలచితిమి కానిగ్రంథముగొప్పదగుటచే కొనసాగకపోయెను. అప్పుడు ఇదివలెనడుట కాలవ్యయగునని ఇందలి ముఖ్యతీర్థక్షేత్ర, ఋష్యాశ్రమాదుల మహిమలను వివరించు క్లిష్టిగా సర్వజనసుబోధమగునట్లు తెలుగున “పంపామాహాత్మ్యసంగ్రహ” మను చిన్న గ్రంథమును ప్రమోదాతచైత్రములోఁ బ్రకటించితిమి.

మరల కొన్నిరోజులకు ముద్రణకార్యమును పొగింభింపదలచుగా, పట్టుపిడుగువలె కలలా నై ననుకొనింపఁ బడకాలని, శ్రీవేంకటేశ్వరకాస్తులవారి ద్వితీయపుత్రుండగు ఆస్తునిత్రులైన కృష్ణకా(స్త్రి) యొక్క అకాలికమగు ఆకస్మికమరణము మాయుత్సాహమునుపూర్తిగానడుగంటఁజేసెను.

ఇట్లు బహువిష్ణుమలకుగురియైన యీగ్రంథము ఎట్లుసంపూర్ణముకాఁగలదోయని మిక్కిలి యోచించుచు, దేవునిపైభారమువైచి మరల ముద్రణమునారభించి యీ శ్రీముఖచిత్రరథోత్సవమున కెట్లోసిద్ధముచేయగల్గితి మనితెలుపుట కెంతయుసంతసించు చున్నాము.

ఈగ్రంథములో పూర్వభాగమున, ఇతరపురాణములలోకూడ సుప్రసిద్ధములైయుండు దాదా యణీచరిత్రము, గిరిజాకల్యాణము, స్కందచరిత్రము, తారకశూరపద్మసంహారము, అనుభాగములున్ను, మధ్యభాగములో రామాయణోపాఖ్యానము, కామదహనము అనుభాగములున్ను, పృథ్వీతమ కాలవ్యవధి లేనందున ఇందుచేర్చబడ లేదు. వానినియీగ్రంథమున కనుబంధముగా త్వరలోనే విపుల మగు సుబోధాతముతోడ ప్రచురించెదము. గ్రంథము గొప్పనిఅగుటచే కాలవ్యవధి పుష్కలముగా లేనందునను ముద్రణాది స్థాతిత్యములచ్చటచ్చట గన్నడవచ్చును. పాతకమహాశయులు వానిని సందర్భముసారముగా సవరించి కొనఁబొర్రుతులు.

మా “శంకరానందగ్రంథమాల”లో సిగ్రంథమును మూడవకుసుమముగా గూర్చగలిగితిమని తెలుపుటకెంతయు సంతసించుచున్నాము.

ఇట్టి ఉత్తమగ్రంథరాజమును పారాయణ, పఠన, శ్రవణమలకుఁజయ్యు క్తమగునట్లు ముద్రింపఁ జేసి అస్తికలోకమునకు మహాపకారమొసర్చిన శ్రీవేంకటేశ్వరకాస్తులుగారికిని, అష్టాదష్టాదు దీనిని తగినశలచాలించుచు అత్యుత్సాహముతో దీనిప్రకటనమునకుఁ దోడ్పడిన, వారికుమారులగు, ప్రకృతము ఆంధ్రగిరిశివద్యాలము పరిషత్సభ్యులయిన, జే. శ్రీనివాసకాస్త్రిగారికిని, వారిసంతతికిని పరమేశ్వరుఁ డాయురారోగ్యైశ్వర్య భాగవతై రాగ్యాదులనిచ్చి కాపాడుగాక.

శివభక్తకిఖానులు లీపురాణ పారాయణముచే పరమేశ్వరుననుగ్రహమునకుఁ బాటులయి ఇహపరసుఖముల బడయుదురుగాక.

స్వస్యస్తు సమస్త జగతాం.

సర్వేషాం సమస్తసన్మంగళాని భవంత్యే.

పంపాశ్రయము.

శ్రీముఖచిత్ర

శుక్ల పూర్ణము.

10-4-33.

ఇట్లు,

విన్నవించు భక్తవశంవతుఁడు,

శ్రీ వేంకటరామకాస్త్రి,

వేదాంతవిద్వాచ్చిహోమణి.

బళ్ళారి.

శ్రీపంపామాహాత్మ్య విషయాను క్రమణికా.

అధ్యాయ సంఖ్య.

వి ష యాః.

పుట సంఖ్య.

పూర్వభాగః.

౧	సూతశౌనకాది ప్రశస్తి తరనిరూపణం	...	౧
౨	సప్తర్షీణాం పంపాక్షేత్రాగమనం	...	౫
౩	" " క్షేత్రపాల దర్శనం	...	౮
౪	బ్రహ్మదీనాం కైలాసగమనం	...	౯
౫	పంపాదేవ్యై ఈశ్వరేణ వరప్రదానం	...	౧౧
౬	పంపయా గంధర్వాదు శాపప్రదానం	...	౧౪
౭	శ్రీపంపా విరూపాక్షేశ్వరయో ర్వివాహః	...	౧౬
౮	హరమిత్రోపాఖ్యానం. తస్య విరూపాక్షా ద్వరప్రాప్తిః	...	౧౮
౯	హరమిత్రవిమలానంవాదే శివపూజా విధానం	...	౨౨
౧౦	" " శివపూజా మహిమా	...	౨౬
౧౧	కల్యాణతీర్థ ప్రశంసా	...	౩౧
౧౨	బకదాల్భ్యతీర్థ మహిమా, హరమిత్రస్య ముక్తిః	...	౩౩
౧౩	ఋషిశృంగాయ శివేన వరప్రదానం	...	౩౭
౧౪	అతివక్త్రస్య సుందరశరీర ప్రాప్తిః	...	౩౮
౧౫	క్రతుతీర్థ ప్రశంసా. పుండరీకనామక దానవవధః	...	౪౨
౧౬	గంధర్వాణాం కిన్నరేశ్వర ప్రత్యక్షం	...	౪౪
౧౭	కిన్నరేశాయ మాతంగీప్రదానే వాగ్దానం	...	౪౮
౧౮	మాతంగీకిన్నరేశయో ర్వివాహః	...	౫౧
౧౯	సిద్ధేశ్వరతీర్థ మహిమా	...	౫౩
౨౦	వరాహపుత్రతీర్థ ప్రశంసా-వరాహవ్యాధయో ర్ముక్తిః	...	౫౬
౨౧	కాంచనతీర్థ ప్రశంసా-రాక్షసాయ అభయప్రదానం	...	౬౦
౨౨	" " రాక్షసస్య దేవత్వప్రాప్తిః	...	౬౨
౨౩	" " మాండవ్యాశ్రమమాధవీపాతివ్రత్యాది	...	౬౪
౨౪	శ్రేతధేనుకాంతయో శృతర్చనఋషి సందర్శనం	...	౬౯
౨౫	శతర్చనయమసంవాదః-విమలాతీర్థ ప్రశంసా	...	౭౧
౨౬	" " శంషీలస్య చండాలజన్మప్రాప్తిః	...	౭౪
౨౭	" " చండాలాదీనాం శివలోకప్రాప్తిః	...	౭౬
౨౮	విరూపాక్షేణ జాంబవతేవర ప్రదానం	...	౭౯
౨౯	జాంబవతా శివసేవకద్విజరాక్షసత్వ మోచనం	...	౮౨

30	భద్రయా జాంబ వస్త్రంపైతి న్వపురావృత్తి కథనం	...	౮౪
31	భద్రాతపోవిఘాతాయ సమాగతదేవస్త్రీ విఫలాశా కథనం	...	౮౫
32	,, ,, ,, పార్వత్యా దేవదూతప్రేషణం	...	౯౦
33	దూతస్య శాపప్రదానపూర్వకం భద్రాయా విధ్యాచరినివాసః	...	౯౫
34	భద్రాయైవరప్రదానపూర్వకం పునఃపార్వత్యా పంపాక్షేత్రానయనం	...	౯౪
35	దేవదూతస్య శివానుగ్రహేణ భృంగీర్ష ప్రాప్తిః	...	౯౭
36	భద్రాజాంబవతేశయో ర్వివాహః	...	౯౮
37	గంధర్వకన్యకాదర్శనాత్ అగ్నిపముషే రంతర్ధానం	...	౧౦౦
38	శంకరక్షేత్రమహిమా-కన్యకానా మగ్నిపస్యచ వివాహః	...	౧౦౨
39	అగస్త్యతీర్థప్రశంసా-చిత్రసేనస్య దేవలోక ప్రాప్తిః	...	౧౦౫
40	సోమతీర్థప్రశంసా-చంద్రస్య శివభూషణతా ప్రాప్తిః	...	౧౦౮
41	వ్యాఘ్రేస్తుతతీర్థ ప్రశంసా-విద్యాధరస్య వ్యాఘ్రముఖత్వ నివృత్తిః	...	౧౧౦
42	చర్మాతీర్థ ప్రశంసా	...	౧౧౧
43	నాభిమతీర్థ ప్రశంసా	...	౧౧3
44	,, ,, దేవానాం మృగత్వ నివృత్తిః	...	౧౧౬
45	ఉమాసదాశివయో ర్వివాహః	...	౧౧౮
46	మాణిభద్రేశ్వర మాహాత్మ్యం-అమృతతీర్థ ప్రశంసా	...	౧౨౦
47	,, ,, పాపనాశనతీర్థ ప్రశంసా	...	౧౨౨
48	పాపవిమోచనతీర్థ మాహాత్మ్యే శంభునా అగ్నే గర్వభంజనం	...	౧౨౫
49	,, ,, దేవానాం పశుత్వ నివృత్తిః	...	౧౨౮
50	ప్రసన్నతీర్థ మహిమా	...	౧3౧
51	ఋషభతీర్థ ప్రశంసా	...	౧3౪
52	రత్నతీర్థ ప్రశంసాయాంకుబేరస్య పునఃరాజ్యప్రాప్తిః	...	౧3౮
53	ముక్తితీర్థ ,, వైశ్యానాం కీటయోనే నివృత్తిః	...	౧౪౦
54	మాణిభద్రోపాఖ్యానం	...	౧౪౨
55	మాణిభద్రేశ్వరస్య తపఃప్రవృత్తిః	...	౧౪౬
56	మాణిభద్రేశ్వరేణ సర్వమంగలాంఘ్రతీ మృగప్రేషణం	...	౧౫౦
57	మాణిభద్రేశ్వర వివాహసన్నాహ వర్ణనం	...	౧౫౬
58	సర్వమంగళామాణిభద్రేశ్వరయో ర్వివాహః	...	౧౬౧
59	కకుభతీర్థ ప్రశంసా	...	౧౬౪
60	నాగతీర్థ మహిమా	...	౧౬౬
61	మాల్యవద్గిరి మహిమా	...	౧౭౨

౬౨	గుంజాన గమప్రవాహవర్ణనం	...	౧౭౬
౬౩	ఖడ్గానుసంగమ, అమరీసంగమప్రవాహవర్ణనం	...	౧౮౦
౬౪	శ్రీకుండల, వికుండల యోగస్వర్ణప్రాప్తిః	...	౧౮౪
౬౫	శబరీతీర్థ, వ్యాధారణ్యమహిమా	...	౧౮౬
౬౬	ఆమ్రనూపేశ్వరమహిమా	...	౧౯౦
౬౭	* రంగనాథనామకశివప్రార్థనాద్భుతః	...	౧౯౪
౬౮	పుష్కరతీర్థమహిమా	...	౧౯౯
౬౯	* తారావర్ణ్యమహిమా	...	౨౦౧
౭౦	* పిల, మల్లప్రహరీతీర్థప్రభావః	...	౨౨౩
౭౧	కలితారకతీర్థప్రభావః	...	౨౨౫
౭౨	* సీతాసరోవరవర్ణనం	...	౨౨౭
౭౩	* సితాసరోవరమహిమా	...	౨౩౧
౭౪	* రామతీర్థమహిమానువర్ణనం	...	౨౩౪
౭౫	* కోటిలింగతీర్థప్రశంసా	...	౨౩౯
౭౬	* చక్రతీర్థప్రశంసా	...	౨౪౩
౭౭	గోరముఖతీర్థమహిమా	...	౨౪౭
౭౮	* మత. గగిరిమాహాత్మ్యం	...	౨౫౧
౭౯	అగ్నితీర్థప్రభావః	...	౨౫౬
౮౦	సాంబతీర్థవర్ణనం	...	౨౫౮
౮౧	కుమారతీర్థవర్ణనం	...	౨౬౧
౮౨	వ్యాసాశ్రమవర్ణనం	...	౨౬౬
౮౩	వ్యాఘ్రాసురకథా	...	౨౭౦
౮౪	హరిణాస్తుతీర్థమాహాత్మ్యం	...	౨౭౫
౮౫	వ్యాఘ్రాసుర, గజాసురవధః	...	౨౭౯
౮౬	హరిణాస్తుతీర్థమహిమా	...	౨౮౪
౮౭	దాక్షాయణీజననం	...	౨౮౯
౮౮	శ్రీదాక్షాయణీవిరూపాక్ష యోగ్యవాహః	...	౨౯౧
౮౯	నందీశ్వరాత్ దక్షస్య శాప ప్రాప్తిః	...	౨౯౪
౯౦	దేవీకుండ, సువృత్తితీర్థ, బకదాల్వాశ్రమమహిమా	...	౨౯౭
౯౧	* ముక్తికృసింహమాహాత్మ్యం	...	౩౦౨
౯౨	* " " విద్యేషణస్యముక్తిః	...	౩౦౪
౯౩	* తా. శ్వరాది నవదుర్గాంతానాం అవతారః	...	౩౦౭

౯౪	* ఏకాదశ్యమకేశ్వరమాహాత్మ్యం	..
౯౫	" " సుధర్మస్య పుత్రోత్పత్తిః	..
౯౬	మన్మథఖత్తివోపరివ్యామకేశప్రభావ వర్ణనం	..
౯౭	బ్రహ్మకుండత్థిమహిమా	..
౯౮	భువనేశ్వరీ మహిమానువర్ణనం	..

మధ్యమభాగః.

౧	సప్తభిః హేమకూటదర్శనం	..
౨	" " పంపాక్షేత్ర ప్రవేశః	..
౩	" " దేవమటప నాన్నిధ్యప్రవేశః	..
౪	" " విరూపాక్షపూజనం	..
౫	" " కృతమానసపూజా	...
౬	అష్టోత్తతనామసూత్రం	...
౭	సప్తరీణాం పంపాక్షేత్రనివాసకథనం	...
౮	భండ్యాజం త్రివిష్ణువృద్ధప్రశ్నః	...
౯	పూర్వద్వారే కిన్నరేశ్వరస్తవః	...
౧౦	" " కిన్నరేశ్వరమహిమా	...
౧౧	దక్షిణద్వారే జాంబవతేశ్వర మాహాత్మ్యం	...
౧౨	పశ్చిమద్వారే నామనాథ మాహాత్మ్యం	...
౧౩	ఉత్తరద్వారే మాణిభద్రేశ్వర మాహాత్మ్యం	...
౧౪	ఆగ్నేయనైర్వృత్యోపద్వార ప్రశంసా	...
౧౫	పాయప్యేతా నోపద్వారప్రశంసా	...
౧౬	రంభాశిలాది తీర్థప్రశంసా	...

హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానం.

౧౭	వసిష్ఠవిశ్వామిత్ర సంవాదః	...
౧౮	హరిశ్చంద్రస్య మృగయావర్ణనం	...
౧౯	వసిష్ఠధర్మోపదేశః	...
౨౦	మాయంవరాహ ప్రభావః	...
౨౧	విశ్వామిత్రరోషావిర్భావః	...
౨౨	హరిశ్చంద్రేణ చండాలకన్యకాదర్శనం	...
౨౩	కాశికేన హరిశ్చంద్రరాజ్యావహరణం	...

౨౪	హృచ్చంద్రస్య రాజ్యాన్నిర్గమనం	...	౭౫
౨౫	ఋయావహ్ని సృష్టిః	...	౭౯
౨౬	చంద్రవతీ విక్రయః	...	౮౫
౨౭	వీర బాహుదర్శనం	...	౯౦
౨౮	హరిశ్చంద్రేణ శ్రృణానరక్షణం	...	౯౬
౨౯	చంద్రవత్సాసర్వదష్టలోహితాశ్వదర్శనం	...	౧౦౦
౩౦	చంద్రవతీవధః	...	౧౦౫
౩౧	బ్రహ్మదిభిః హరిశ్చంద్రాయ వరప్రదానం	...	౧౧౦
౩౨	పాపవినాశనాశ్వమేధ తీర్థమహిమ	...	

ఉత్తరార్ధం.

౧	* మన్యుఖతీర్థోత్పత్తికథనం	...	౧
౨	మన్యుఖతీర్థే అవాంతరతీర్థప్రశంసా	...	౪
౩	నరేశ్వరాదియోగ సృసింహపర్యస్తదేవకథనం	...	౮
౪	మహాకాలాది శక్తిత్రయపదన్యాసాంతకథనం	...	౧౨

ఉత్తరభాగః.

౧	దేశకాలాధికారి నిరూపణం	...	౧
౨	వేదమాహాత్మ్య కథనం	...	౩
౩	వేదవ్యాసనక్షత్రముః	...	౫
౪	సవవిధసృష్టికథనం	...	౯
౫	భువనకోశదేశ నిర్ణయః	...	౧౨
౬	కాలాధికారి నిరూపణం	...	౧౮
౭	సదాచారకథనం	...	౨౨
౮	పంచాక్షరీమహిమ. ఆశ్చర్యకథనం	...	౨౫
౯	,, ,, విభూతికథనం	...	౨౯
౧౦	పంచాక్షరీ ప్రాసాదాది కథనం	...	౩౨
౧౧	పంచార్థచరణ ప్రశంసా	...	౩౪
౧౨	పాశుపతవ్రత నిరూపణం	...	౩౭
౧౩	శైవచర్యా మహావ్రతనిరూపణం	...	౪౦
౧౪	కాలాముఖప్రశంసా	...	౪౩
౧౫	కాలాముఖమత నిరూపణం	...	౪౬
౧౬	అష్టాంగయోగ నిరూపణం	...	౪౮

శ్రీ

పంపావిరూపాక్షేశ్వరదేవాలయ

గోపుర మహాద్వారము.

ఓం

—♦ శ్రీవిరూపాక్షేశ్వరపరబ్రహ్మణేనమః ♦—

అథసాగ్రందపురాణాంతర్గత పంపామాహాత్య ప్రారంభః.

ఓం యశ్చిన్ నామరూపాభ్యాం యాదేవీ సర్వమంగళా, తయో స్సంస్మరణా
త్పంసాం సర్వతో జయమంగళే ౧. ఓంనమః ప్రణవాధ్యాయ శుద్ధజ్ఞానైక మూర్త
యే, నిర్మలాయ ప్రశాంతాయ దక్షిణామూర్తయే నమః ౨. శ్రీహేమకూట నిల
యః పంపాలింగన కాముకః, గంగాధరో విరూపాక్షో మంగళం దిశతాత్సదా ౩
వ్యాసం వసిష్ఠనప్తారం శక్తేఃపాత్ర మకల్మషం, పరాశరాత్మజం వందే శుకతాతం
తపోనిధిం ౪. అనేకజన్మ సంభ్రాంత కర్మేంధన విదాహినే, జ్ఞానానిల ప్రదీపేన తస్మై
శ్రీగురవేనమః ౫. పురాతునైమిశారణ్యే మునయో వీతకల్పహః, యజ్ఞమూలే
భిరే కర్తుం వర్షం ద్వాదశనమితం ౬. ద్రష్టుం సమాగతా యాగం మునయో
బ్రహ్మవాదినః, సుమంతో దేవలక్ష్మ్యైవ పైలవ స్సుమతిర్భృగుః ౭. వామదేవశ్చ
బాబాలి శ్వరభంగ స్సుతీక్ష్ణకః, మాండవ్యో ముద్గలో ధూమ్రః కాండిన్యో రైభ్య
ఏవచ ౮. గాలవో విద్భృవ శ్శాన్తో బోధాయనశుచివతో, శానక స్సుమతిర్ధీమా
శతానంద శ్వతాతపః ౯. ఉద్దాలకో మహాసేనః కణాదోగర్గవామనా, ఏవమాద్యా
మువిక్రేష్ఠా స్సశిష్యాస్సపరిగ్రహః ౧౦. లోకాన్ముగ్ధహకర్తార స్సదాబ్రహ్మవిదా

రణాః, రుద్రాక్ష మాలాభరణ భస్మరేఖాంకితాంగకాః ౧౧. జటావల్కల సృ
 యుక్తా శ్శివధ్యాన పరాయణాః, తాన్ద్రప్రస్వా మునయస్తత్ర ప్రత్యుత్థానాసనాదిభిః
 ౧౨. పూజయిత్వా యథాన్యాయం పాద్యాఘ్రితమునీయకైః, దత్త్వాసనాని మా
 గ్గాణి కాశేయాని మహాన్తచ ౧౩. అసేవన్తమునిశ్రేష్ఠా భావజ్ఞా శ్శౌనకాదయః,
 తైస్సత్కృతా మహాత్మానో ధ్వస్తాఖిలపథిశ్రమాః ౧౪. విధిజ్ఞాః స్తైర్వృతాభక్త్యా
 సర్వసంభార సంభృతం, స్వయం మారేభిరే కర్తు మధ్వరం దీక్షయాన్వితాః ౧౫.
 తమాశ్రమమగాత్సుత శ్శిష్యోవ్యాసఋషే స్తదా, దద్యశు స్తంమహాత్మానం జటా
 వల్కలమండితం ౧౬. ప్రసన్నవదనం శాన్తం భస్మదిగ్ధ కశేబరం, సర్వశాస్త్రార్థ
 తత్త్వజ్ఞం సర్వభూతహితే రతం ౧౭. వ్యాసప్రసాదసంపన్నం పురాణాగమవాచకం,
 పూజయామాను రత్యతం భక్తిజ్ఞానకమానసాః ౧౮. సత్రాస్తే శౌనకాద్యాశ్శి
 నైమిశీయా మహర్షయః, కథామృత రసాస్వాద కుతుకాయత్తమానసాః ౧౯.
 దత్త్వా బ్రహ్మసనందివ్యం తదగ్రేసుస్థిరాసనే, స్థితాః పాంజలయస్సర్వే ప్రాచుస్సూ
 తం మహామతిం ౨౦. బ్రాహ్మం పురాణం ప్రథమం పాద్యం వైష్ణవమేవచ, తైవన
 భాగవతంచైవ భవిష్యం నారదీయకం ౨౧. స్కాందం లైంగం తథాగ్నేయం
 బ్రహ్మకైవర్తమేవచ, మార్కండేయంచ వారాహం కార్మం వామనమేవచ ౨౨.
 మాత్స్యం తథాగారుడంచ బ్రహ్మాండంచ తతఃపరం. అష్టాదశపురాణాని నేతిహాసాని
 కృత్స్నశః ౨౩. అన్యాయపపురాణాని మహాంత్యస్తాదశాపిచ, త్వత్త శ్శ్రుతాన్య
 శేషాణి భుక్తిముక్తిప్రదానిచ ౨౪. తథాపి మానసేస్సాకం తృప్తిర్హిజాయశే
 క్వచిత్, క్షేత్రయాత్రా క్రతు ర్దేవపూజనం తీర్థమజ్జనం ౨౫ సత్కథాశ్రవణం
 ధ్యాన మిశ్వరారాధనం వ్రతం, సత్సంగత్యాదికాహ్యేతే నృణాం శ్రేయోవిధాయ
 కాః ౨౬. కర్తుం కశ్యక్సుయాధర్మా నేతానేకేన జన్మనా, తస్మాదఖిలధర్మాణాం
 ఫలమేకేన కర్మణా ౨౭. ప్రపద్యతే యథామర్త్యే లఘునా తద్వదాధునా, ఏవం
 మహర్షిభిః పృష్టోబభాషే రోమహర్షణః ౨౮. * సూతః * నమస్కుర్వే మహా
 దేవం చంద్రశేఖర మవ్యయం, యన్మాయామోహితాత్మానో జనా విషయదుర్మదాః
 ౨౯. యత్స్వరూపం నజానన్తి సంసారాంబుధిబాడబం, నమత్సురశిరోరత్న సీరా
 జితపదద్వయం ౩౦. ప్రణమామి తమిశానం సర్వవ్యాపిం మవ్యయం, యచ్ఛ్రు
 త్వా ముచ్యతేజంతు రజ్ఞానోత్థమహాభయాత్ ౩౧. పంపామహాత్మ్య మతులం శ్రావ
 ణీయం తదేవవః, శృణుధ్వ మృషయస్సర్వే పంపామహాత్మ్యముత్తమం ౩౨. గౌరీ
 శంకరసంవాదం పంపాక్షేత్రస్య వైభవం, యచ్ఛ్రుత్వా శాంకరపదం ప్రాప్నోత్యా

శునసంశయః 33. ధన్యోహమస్మి భవతాం సంగత్యానఘయా నయా, యయా
 ప్రసంగస్సమభూ దిదానీం సత్కథావకే 34. యాయంధన్యాశ్చ యత్ప్రీత్యా
 దభూల్లోకహితంమహత్, నారదః పర్యటణలోకాణా పరానుగ్రహ కామ్యయా 35.
 తత్రతత్ర కలేర్దోషా నిరీక్ష్యకరుణాపరః, పాపిష్ఠా బహుశాద్భ్రష్ట్యా తానుద్ధర్తుం
 త్వరాన్వితః 36. సత్యలోకం సమాగమ్య దదర్శపితరంస్వకం, లోకపాలైస్సమా
 యుక్తం సరస్వత్యేడితం సదా 37. చతుర్భిర్వదన్తై ర్వేదానుచ్ఛరంతం ముభక్తితః,
 సత్వా బ్రహ్మణమమలం నారదఃప్రాహ నమగ్ధీః 38. * నారదః * సంచరన్వృ
 థిషీం సర్వాంసుఖం నో ద్యుష్టవానిహ, కలినా ఘోరరూపేణ బాధితా జనతాప్రభో!
 39. తేన లుప్త సదాచారాః పితృమాతృవిహింసకాః, పరాన్నాసక్త హృదయాః
 పరస్వహారణే రతాః 40. వేదమార్గపరిభ్రష్టా స్సర్వేపాపంఽసంశ్రయాః, నిషిద్ధా
 హరనిరతా వేదవిక్రయజీవినః 41. పాంచరాత్రాది పాపంఽమతాచారరతా
 స్సదా, బ్రాహ్మణాః క్షత్రియాన్తై శ్చ శూద్రాశ్చైవ తథాన్యజాః 42. సమసం
 వ్యవహారాశ్చ భ్రష్టాశ్రమ పరిగ్రహాః, దాంభికాః కుత్సితాచారా మానినః పరహిం
 సకాః 43. ఏతే సంతిదురాత్మానః కతాఘోరేతు పద్మజ! అల్పాయుషా మశక్తా
 నా మేతేషాంగతి గుత్తమా 44. అనాయాసేన సర్వజ్ఞ కథంభూయాద్వద ప్రభో!
 ఉపాయం కృపయాబ్రూహి కల్మషధరణహేతవే 45. త్వమేవవేత్సి సర్వంమే
 త్వాంవినా కోఽస్తి భూతలే, ఇత్యుక్తం నారదంధృష్ట్యాప్రీత్యాచ భగవానజః 46.
 * బ్రహ్మ * సాధువృద్ధం త్వయాలోకహితార్థం మునిసత్తమ! వక్ష్యేహం శృణు
 తద్భక్త్యా రహస్యం వేదసమ్మితం 47. పురా కైలాసనగరే శంకరంలోకశంకరం,
 వసచ్ఛ పరమైకాంతే భక్త్యైకాగ్రధియా సతీ 48. * పార్వతీ * దేవదేవ జగ
 న్నాథ కరుణాకర శంకర! పాపినాం పరమాముక్తి రనాయాసం భవేత్కథం 49.
 కతా దుర్మార్గనిరతా భవిష్యంతి ఖలాజనాః, అజ్ఞానధ్వస్తసుజ్ఞానా శ్చిశ్నోదరపరా
 యణాః 50. నిరయే నిపతిష్యన్తి స్వకృతైః పాపకర్షభిః, ఏతేషాం జాతుచిచ్ఛిద్ధా
 నోదేతివరమేశ్వరే 51. అతః కథమిహ సర్వే తరేయ్యుద్దేశసాగరం, భగవద్వివస్వ
 పాదాబ్జం శర్మదం ప్రాప్నుయఃకథం 52. విలోక్యతా సహంసర్వా పాపసింధౌ
 నిమజ్జతః, కథాం పుణ్యవ్రదాం లోకే సర్వపాపప్రణాశినీం 53. త్వస్మృణా త్వమ్య
 గాకర్ణ్య ప్రకటికర్తు ముత్సహే, స్త్ర్యహం మూఢా నజానామి తత్త్వంభగవత స్తవ
 54. యశ్చ నూత్నతమోపాయో భవదుఃఖ నివారణే, యస్య శ్రవణత సర్వతీర్థ
 స్నానఫలంతథా 55. క్షేత్రయాత్రాఫలం సర్వదేవదర్శనసం ఫలం, సర్వక్రతుఫలం
 సర్వమంత్రానుష్ఠానసంఫలం 56. సర్వదానఫలం సర్వపురాణ శ్రుతిజంఫలం, సర్వ

వ్రతఫలం సాధుసహవాసభవంఫలం ౫౭. సంపాప్య మానవస్సదో యథా
 ముక్తో భవిష్యతి, తాదృశీం భగవద్భక్తి దాయినీం భవనాశినీం ౫౮. కథాం కథ
 యజేజేత తవాస్తిమయిచేత్కృపా, ఇత్యుక్తాం స్వప్రియాం శంభురాలోక్య పరమా
 దరాత్ ౫౯. పోక్తవాన్ కలిదోషఘ్నం రహస్యం వేదభాషితం, * ఈశ్వరః *
 సాధుపృష్టం త్వయాదేవి లోకానా ముపకారకం ౬౦. కస్మైచి న్నమయాప్రోక్తం
 రహస్యమిద ముత్తమం, భక్త్యేకాగ్రధియస్తేఽద్య వత్స్యామి సుఖదాయకం ౬౧.
 మమ మాహాత్మ్యమమలం కలికల్మషనాశనం, ముక్తిదం కలిజానాంచ పంపాక్షేత్రస్య
 వైభవం ౬౨. విరూపాక్షస్యచరితం పంచక్రోశాధిపస్యమే, హేమకూటగిరీ స్తూగ
 భద్రాయా దేవి సత్కథాం ౬౩. తీర్థానాం సప్తకోటినాం మాహాత్మ్యంవచ్చిపార్వతి!
 ఇదంపవిత్రంపాపఘ్నం నదేయందుర్ధియే క్వచిత్ ౬౪. దుర్విసీతాయ మూఢాయగురు
 ద్రోహరతాయచ, అభక్తాయ కుశీలాయశివనిందాపరాయచ ౬౫. నదేయం సర్వ
 భాదేవి గోపనీయం ప్రయత్నతః, సచ్చాత్రాయ సుశీలాయ శైవానుష్ఠానశీలినే ౬౬.
 శాంతాయ భక్తియుక్తాయ సన్మార్గనిరతాయచ, మద్భక్తాయ మహాయోగనిరతాయ
 మహాత్మనే ౬౭. ఆహూయ భక్త్యాదాతవ్యం మాహాత్మ్యంమమపార్వతి ! ఇన్సుక్త్యా
 పార్వతీంప్రాచ వ్రత్యక్షరమనోహరాం ౬౮. సంహితాం శాంకరీం దివ్యాగ్ర కలికల్మ
 షనాశినీం, తాంజగ్రాహ తదాసాధ్వీ పార్వతీ భక్తి నమ్రధీః ౬౯. స్కందగ ఋమార
 మాహూయసాపి సంపోక్త వ్రత్యభూత్, సనత్కుమారఋషయే స్కందజ్ఞప్రాదాచ్చి
 వాఙ్మయా ౭౦. మహ్యంప్రాచా ఋషిస్సాక్షా త్పంపామాహాత్మ్యమిష్టదం, తత్తే కించి
 త్ప్రేవత్స్యామి శ్రుతం యాథార్థ్య ముత్తమం ౭౧. ఇత్యుక్త్వా నారదాయాదా
 ద్భ్రహ్మ శాంకర సంహితాం, నారదో వ్యాసమునయే పురాణమిద మబ్రవీత్ ౭౨.
 వ్యాసానుగ్రహతశ్చాహం జ్ఞాతవాం స్తస్మభాత్తథా, తత్ప్రేవత్స్యామి యుష్మాకం
 యథామతి మహర్షయః ౭౩ రహస్యానాం రహస్యంత ద్గోపనీయం ప్రయత్నతః,
 శివభక్తాయ శాంతాయ ధీమతేచ ముముక్షువే ౭౪. వక్తవ్యమిద మన్యస్మై నక
 దాచి త్సుఖప్రదం, దుఃఖాంబుధౌ నిమజ్జం లోకమాలోక్య శంకరః ౭౫. శ్రీమ
 ద్భారతవర్షస్య దక్షిణేభాగ ఆస్థితః, తుంగభద్రానదీతీరే విరూపాక్షాఖ్యయా శివః
 ౭౬. ఆన్యవృత్త ముదారంత త్పంపామాహాత్మ్యనామకం, పురాణసారా సుద్ధృత్య
 నిర్మితం మునినాపురా ౭౭. శ్రోతవ్యం పఠనీయంచ శర్మదం సర్వదేహీనాం, అన్య
 శ్రవణమాత్రేణ జనాయాస్యంతి సద్గతిం ౭౮. ఉదేతి భక్తిరీశానే పఠనాదస్యనిర్మ
 లా, ఏతత్పుణ్యతమం త్యక్త్వా శ్రోతు మన్యద్యిచ్ఛతి ౭౯. మందస్తృషార్దిత
 స్త్యక్త్వానదీం ఖనతిధన్వని, కరస్థామృత ముత్సృజ్య కదన్నంయూచతే ద్రువం ౮౦.

శృణోతి యస్తువిధినా జీవన్ముక్త స్సవవహి, సపూజ్యో భగవత్పాద కరుణాభాజనం
భవేత్ ౮౧. తుష్టా స్తత్ప్రతిరస్సర్వే శివసాయుజ్య మాఘ్నయుః, సర్వలోకేషు
పూజ్యోహి కృతార్థశ్శివసంమతః ౮౨. ఏవం సుధాసారవచాంసి యోగినో నిశమ్య
సూతస్యచ హర్షనిర్భరాః, తదా మహాదేవకథామృతైక శుశ్రూషవస్తే మున
యస్త్వహోచక్ ౮౩. * * *

ఓంతత్సదిత్యాది మహాపురాణే స్కాందే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే
పూర్వభాగే సప్తర్షియాత్రా ప్రకాశికాయాం సంహితాయాం సూత
శౌనకాది ప్రశ్నోత్తరనిరూపణం నామప్రథమోఽధ్యాయః. ౧.

* శౌనకాదయః * సూతసూతమహాప్రాజ్ఞ స్వాత్మజ్ఞానవతాంవర, త్వద్వా
క్యామృతనిష్ఠ్యందై స్సర్వేసంజీవితావయం ౧. పంపాక్షేత్రస్యమాహాత్మ్యం విరూ
పాక్షస్యచైవహి, బ్రూహి నో విస్తరంసాధో సర్వసౌఖ్యప్రదాయకం ౨. క్షుధాన
బాధతేఽస్థాకం త్వద్వాక్యామృతపానతః, త్వత్తఃపరతరోవక్తా వర్తతేనైవకశ్చన ౩.
శ్రుత్యామునీనాం తద్వాక్యం శ్రుతిద్వంద్వసుఖంకరం, ముదాసూతస్తదాప్రాహ
తాపసానిదముత్తమం ౪. * క్రీసూతః * న త్వాదేవంవిరూపాక్షం హేమకూటాధి
వాసినం, వక్ష్యేహంతత్కథాందివ్యాం సర్వపాపప్రణాశినీం ౫. సప్తర్షి యోమహా
ప్రాజ్ఞా యాత్రాంప్రతిమహేశితూః, పంచకోశాత్మకంక్షేత్రం సమాజగ్మ్యర్జుదాన్వి
తాః ౬. ప్రాదక్షిణ్యేనయాత్రాంవై కృత్యాస్వర్ణనగాధిపం, సమభ్యర్చ్యవిరూ
పాక్షం ప్రాప్యతత్పదవీంశుభాం ౭. తత్రైవసంస్థితాస్తేతు నక్షత్రపదవీంగతాః, సమ్య
గ్దర్శననిష్ఠాశ్చ నివసంతిమహానగే ౮. ఇత్యుక్తవంతంతంసూతం పునఃప్రాచుర్మహర్ష
యః, * శౌనకాదయః * సప్తర్షి యోమహాత్మానః కథంయాత్రార్థమాగతాః? ౯.
కుత్రకుత్రస్థితాహ్యేతే పంచకోశాత్మకేశుభే? దదృశుఃకానితీర్థాని దేవతాయతనా
నిచ? ౧౦. నగేషుహేమకూటాది ప్రముఖేషుమహత్సుచ, అటంతఃక్షేత్రమఖిలం పద
వీంకాంగతాఃప్రభా? ౧౧. ఏతదన్యచ్ఛసర్వంనో బ్రూహిజ్ఞానవతాంవర! ఇత్యుక్త
స్సఙ్ఖుషీదృష్ట్వా ప్రోవాచపరయాముదా ౧౨. సాధుసాధుమహాప్రాజ్ఞా గరి
ష్ఠఃపశ్యఏషవః, వాక్యంశృణుతకల్యాణదాయకం ముక్తిదంస్మణాం ౧౩. శ్రోతార
శ్చైకచిత్తేన భవేయ్యర్హదితేవరాః, వక్తస్సఫలతాయాతి వాణీనై సత్యశోభినీ ౧౪.
సనత్కుమారఃపరమం పృష్టవాక్ స్కందమాదరాత్, * సనత్కుమారః * స్కం
దతత్త్వార్థసద్భావ ప్రభావపరమోదయ ౧౫. భగవద్భగవ్యచరితం పంపామాహాత్మ్య

నామకం, సప్తర్షి ధ్యానసంరూఢం విరూపాక్షస్యవైభవం ౧౬. వక్తుమర్హసివిశ్వా
 త్కృత్య తత్త్వజ్ఞానవతాంవర ! ఇత్యుపేర్వాక్యమాకర్ణ్య స్కందః ప్రానాచ
 భక్తితః ౧౭. * స్కందః * సాధ్వీతేబుద్ధిరుత్పన్నా విరూపాక్ష కథాస్వియం,
 సనత్కుమారవక్ష్యామి శృణుసర్వైస్సుగోపితం ౧౮. హిమవత్పర్వతా గ్రేణు
 తపస్తేపుర్వహర్షయః, కశ్యపోఽతిర్భరద్వాజో విశ్వామిత్రోఽథగౌతమః ౧౯.
 జమదగ్నిర్వసిష్ఠశ్చ సదారాస్సహశిష్యకాః, శాంతావాతాశనాశపుణ్య భగవ
 ద్ధ్యానతత్పరాః ౨౦. కదాచిద్ధృషివాక్యైస్తే శ్రుత్వామాహాత్యమిష్టదం, విరూపా
 ఙ్మస్యచరితం గీయమానంమహర్షిభిః ౨౧. నైమిశారణ్యానిలయై స్సహశిష్యప్రశి
 ష్యకైః, తచ్చుత్వామునయస్సర్వే మహదాశ్చర్యసంయుతాః ౨౨. గచ్ఛామో
 యత్రపంపాయాః క్షేత్రమస్తి హిభూతలే, సాధయామోబహునిష్ఠా విరూపాక్షాద్వ
 యంవరా ౨౩. విరూపాక్షస్తువిశ్వేశ స్తుంగభద్రాతు జాహ్నువీ. పంపాకాశీసమా
 దివ్యా భుక్తిముక్తిప్రదాయినీ ౨౪. ఇతినిశ్చిత్వ తేసర్వే పంపాంప్రతి యయుర్ప్రేతం,
 తత్రతత్రపురాణ్యాశు తీర్త్వాతీవశుభానిచ ౨౫ నదీక్షేత్రగిరికపుణ్య ననలోక్యత
 స్తతః, పుణ్యాన్యరణ్యాని మునీయోగనిస్థాసుపూజ్యచ ౨౬. బహుదూరింగ
 తాస్తేనై దక్షిణాశావకాశినః, విచార్యతత్రతత్రస్థాః ఋషీః పంపాపుణ్యం ౨౭.
 అత్రైవవర్తతేపంపా హేమకూటస్యసన్నిధౌ, శ్రుత్వాప్యేవంవచస్తేషాం భక్తిసమ్రా
 మహర్షయః ౨౮. దదృశుర్న పురీంపంపాం సమీపస్థామపిద్విజాః, చింతామవా
 పురత్యంతం క్షేత్రదర్శనకౌతుకాః ౨౯. కస్మాద్దేవోరిహోస్మాభిః పురీయంనానా
 కితా? కింమార్గవ్యత్యయోఽస్మాకం మనాంసివికలానికిం ౩౦. బహుదూరమిహ
 యాతా మార్గశాంతాఃక్షుధాకులాః, వ్యాకులాస్త్రివయంసర్వే దేవోస్మాసుగత
 స్పృహః ౩౧. కేనోపాయేననగరం పశ్యామోద్వ్యసమీభతః, ఇతిచింతాసమాయు
 క్తా స్సమాజగ్ము స్సమీపతః ౩౨. భస్మోద్ధూళితోసర్వాంగా రుద్రాక్షాధరణా
 న్వితాః, స్తోత్రంప్రాగేభిరేదేవంవిరూపాక్షంసుభక్తినః ౩౩. * సప్తర్షయః * స్వా
 మిన్నమస్తే లఖిలదేవశంభో ప్రసీద విశ్వేశ్వరవిశ్వరూప! సంసారవార్థా సునిమగ్న
 చిత్తా నస్మాకసముత్తరయ దేవదేవ! ౩౩. త్వత్సాదనందర్శనతో భవత్యలం పూత
 శ్వపాకోఽప్యఘనంచయార్దితః, కింవర్ణయామ శ్శివతేదయాభుతాం చండాలదేవేషుస
 మానభావాం ౩౪. క్షేత్రంతవేదంత్యరితంఫలప్రదం సత్పుణ్యకాయైకనిశేవ్యమేవం,
 నిశ్చిత్వతద్దర్శనసక్తచిత్తా అస్మాకరుత్వంసమనోరథానిహ ౩౫. అస్తాదపి క్షేత్రవ
 రాన్నచాన్యత్ క్షేత్రంమహాపాప సుతాపనాశకం, తస్మాదవశ్యంవయమంబికాధవం
 క్షేత్రాధినాథంశరణంప్రజామః ౩౬ ప్రాచీనవాచంయమిపుంగవాస్తే పరాత్మసంజా

తనుకొనుకాదిహ, తపాస్యనేకాని విధాయతీవ్రం సిద్ధింగ తాస్సిద్ధసమృద్ధబుద్ధయః
 ౩౮. హంతాగవాంబ్రాహ్మణపుంగవానాం వినాశకర్తాకనకాపహర్తా, మైరేయపా
 యీ గురుతల్పఃసూయీ ముక్తోభవత్యత్ర భవత్ప్రసాదాత్ ౩౯. సంసారదావాన
 యదాపాతప్తా అన్యాననన్యామ రయంచమానాః, గౌరీమనోనాథ కృపాకటాక్షై
 రానందితానాశుకురుష్వదీనాః ౪౦. స్తుత్యైవంఽరమేశానం విరూపాక్షంమహర్ష
 యః, శివప్రసాదైకపాత్రాణ్యభూవః గతకల్మషాః ౪౧. తదాతేషాందృష్టిపథ
 మగాత్సాక్షేత్రమేదినీ, తదాతేఽముషయః ప్రాజ్ఞా స్సంజాతాత్వంతకాతుకాః ౪౨.
 దదృశుఃక్షేత్రమమలం పంచక్రోశాత్మకంశుభం, పుణ్యంసాభాగ్యదంన్యాణాం భుక్తి
 ముక్తిఫలపదం ౪౩. వయంధన్యతమాలోకేకృతార్థాస్సఫలాశ్చహి, జన్మాంతరకృ
 తంపుణ్యం కిమస్త్యస్తాసుసాత్త్వికం ౪౪. అహోభాగ్యమహోభాగ్యం పంపా
 క్షేత్రస్యవైభవం, పంపాకాశీతివిఖ్యాతా దక్షిణాఖ్యాఽమృతప్రదా ౪౫. అనేకజ
 న్నార్జిత పుణ్యసంచయైరియంపురి దృష్టిపథానువర్తినీ, యతోవిరూపాక్ష కటాక్షుదివ్య
 ప్రభావతోన్యదృగ్విసాస్తికించిత్ ౪౬. దృష్ట్వాతాంసత్పురీందివ్యాం పునర్దర్శనకాం
 క్షయా, గతాస్తత్రాద్భుతంలింగ మాపాతాశతలాగతం ౪౭. పంచక్రోశమభివ్యాప్య
 సితంబ్రహ్మాండరూపిణం, ఏకాకారంచతుర్దిక్షు వ్యాపినం దివిభూతలే ౪౮. కోటిసూ
 ర్యప్రతీకాశం కోటిచంద్రసుశీతలం, కోట్యగ్నిసదృశందీప్త్యా భాసయంతం దిశోదశ
 ౪౯. తిలమాత్రావకాశేన రణితంపేరమాద్భుతం, యక్షకింసరగంధర్వ సిద్ధవిద్యా
 ధరైర్వరైః ౫౦. నాగైర్దేవైర్మునిశ్రేష్ఠైర్మానవైరర్చితంసదా, వేదవేదాంతసంపే
 ద్యం దివ్యమంగళవిగ్రహం ౫౧. అఖండసచ్చిదానంద రూపకంపరమేశ్వరం, దృష్ట్వా
 తివిస్మయావిష్టాః క్వగచ్ఛామోమహాత్మలం ౫౨. ఇతిమీమాంసమానాస్తే ఋష
 యస్సాధుసంమతాః, తేషాంమధ్యాత్మముత్థాయ భరద్వాజోమహామతిః ౫౩.
 ఉవాచపరమంధర్మం మునీనర్వార్థకోవిదః, * భరద్వాజః, * క్షేత్రదర్శనకాలేయో
 ఽశుచిర్భవతి మానవః ౫౪. సవైనరకమాహ్నీతి క్షేత్రపాలా శృపంతిహి, ఇతివేద
 విదాంవాచో నాసత్యామునిపుంగవాః ౫౫. తస్మాద్వయంసదాచారా సుస్సాతా
 స్సృష్ట్యలంకృతాః, ఫలపుష్పైర్మయతాస్సృష్టా గచ్ఛామోద్యమహాపురీం ౫౬ ఏవం
 భరద్వాజవచో నిశమ్యతే వాచంయమాస్తం ప్రశశంసురాదరాత్, క్షేత్రంమహేశ
 స్వతు గంతుకామాః పుణ్యోఽమృతం పరితోవిచిత్రం ౫౭.

*

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామహాత్మ్యే ఋషీణాం
 క్షేత్రదర్శనంనామ ద్వితీయోఽధ్యాయః. ౨.

* శౌనకాదయః * సూత్రసూత్రమహాప్రాజ్ఞ సర్వశాస్త్రవిశారద! కిమకుర్వంత
తేనప్త ఋషయః క్షేత్రసన్నిధౌ ౧. * సూతః * మహాత్మానస్సమీపేతే దద్యశు
స్తీర్థముత్తమం, భద్రంభద్రశిలాఖ్యంతు సర్వపాప నిబర్హణం ౨. క్షేత్రస్యప్రాక్తే
సమ్యగ్భాసితం సుమనోహరం, తిందృష్ట్యాతీర్థరాజంతే ప్రణేముర్దండవద్భువి ౩.
నమోభద్రశిలేతుభ్యం భుక్తిముక్తిప్రదాయని! త్వయిమజ్జంతియేమర్త్యా స్తాన్మజ్జయసి
శంకరే ౪. తస్మాత్త్వంపూజనీయాసి మాతరస్మానవాఘనా, త్వమేవగతిరస్మాకం
త్వమేవఫలదాయినీ ౫. ఇతిస్తుత్వాథనున్నాతా విధిపూర్వకమాదరాత్, శుద్ధశ
స్తాన్వితాస్త్రత స్థితంనందీశ్వరంశుభం ౬ ఉరుశృంగస్థమఖిల సురబృందనిపేవితం,
ప్రత్యజ్ఞుఖంగజైర్యుక్త మర్చయంతంసదాశివం ౭. ప్రాదక్షిణ్యేనతంపాప్య పూజ
యిత్వా యథావిధిః నమోస్తునందికేశాయ వృషాయవృషరూపిణే ౮. శివనిష్ఠాయ
పూజ్యాయ శివధ్యానహృదేనమః, త్వందర్శయస్వవిశ్వేశం పంపాపురనివాసినం ౯.
ఇతితే తం పరిక్రమ్య గతాస్త్రతసుమానసాః, సిద్ధక్షేత్రంమహాల్పుణ్యం లీగ్గా
నివివిధానిచ ౧౦. దృష్ట్యాన్నాత్వాపూజయిత్వా సంతోషానందనిర్భరాః, ప్రాంశు
సద్భాననిష్ఠాశ్చ క్షేత్రదర్శనలాలసాః ౧౧. ప్రాగారభ్యయయస్తేవై ప్రాదక్షిణ్యే
నచద్విజాః, పురతోదదృశుర్దేవం ప్రాక్సంస్థం దివ్యరూపిణం ౧౨. కోదేవఃకిమి
దంతీర్థం వక్తాస్మాకంనవిద్యతే, అహూక్షేత్రమహూక్షేత్ర నితిచింతాకులేంద్రి
యాః ౧౩. గోప్యంయదత్యంతమనన్యవాచ్యం దేవాసురైరీక్షితుమవ్యతశక్తిం
సన్మార్గదర్శిపరివర్తతేకో మాహాత్మ్యమస్మాక మిదంశభంవదేత్ ౧౪. ఇతిచింతా
కులాస్త్రత వివిధఃపుణ్యకాననం, తానార్తావిన్నయావిస్ఫుర్జాత్వాశ్రీశంకర
స్తదా ౧౫. ప్రేషయామాసతత్త్వజ్ఞం క్షేత్రపాలంమహాతనుం, మహిమ్నః ప్రక
టార్థంహి బోధాయాథమహాత్మనాం ౧౬ భక్తాభీష్టప్రదోదేవః పరానుగ్రహ
కాంక్షయా, తదాజ్ఞయాక్షేత్రపాలో ఋషీణాంపురతస్తదా ౧౭. స్వరూపందర్శ
యామాస ప్రపన్నార్తిహరంశుభం, పురతోదదృశుర్దేవం క్షేత్రపాలంమహామతిం. ౧౮
వేదవేదాంతతత్త్వజ్ఞం జటావల్కులమండితం, భస్మచ్ఛన్నం శివధ్యానపరం శంభ
స్వరూపిణం ౧౯. అర్ఘ్యపాద్యాదివివిధై రుపచారైరపూజయన్, ఆసనేచర్మస
యుక్తే సంస్థాప్యపరయాముదా ౨౦. ఉచుఃప్రాంబలయోదేవం క్షేత్రపాలంమహ
ర్షయః * సప్తర్షయః * భగవత్ముగ్ధబుద్ధినాం పరమార్థప్రకాశకః ౨౧. ప్రమ
ణరూపయా బుద్ధ్యాసాక్షాత్కృతమహేశ్వరః, త్వమేకస్సర్వదేవానాం ద్రష్టాదర్శి
లక్షణః ౨౨. ప్రకాశయసిభక్తేషు త్వమేవాంతఃప్రకాశకః, అవిచ్ఛిన్నప్రభావస్త
లోకస్త్రివప్రవర్తకః ౨౩. త్వంహిబ్రహ్మవిదాంశేషః విశ్వాశ్చర్యప్రవర్తక

సర్వవేదార్థకుశల స్వగ్వాగమవిశారదః ౨౪. సర్వశాస్త్రేషునిపుణ సర్వతర్కకృత శ్రమః, సర్వేతిహాసతత్త్వజ్ఞ సర్వధర్మప్రతిష్ఠితః ౨౫. త్యక్త్వాక్షేత్రాణిచాన్యాని దేవానపితృభావరాజ, తీర్థాన్యపివిశిష్టాని బహుమానాదిహాగతాః ౨౬. ఇదంహి చావనంక్షేత్రం క్షేత్రరాజఇతిశ్రుతం, ఏతన్మాహర్మ్యమతులం త్వంబ్రూహికరుణా నిధే ౨౭. తక్షేత్రంతత్పరంతీర్థం సప్తవాభీష్టదాయకం, యస్మిన్మాయుష్మాద్యశస్సంత స్సదాతిష్ఠంతిభూతలే ౨౮. తదేవక్షేత్రమిత్యేవ మన్యంతేసజ్జనాస్సదా, తీర్థానాం చాప్రసిద్ధానాం విరూపాక్షస్యచప్రభాః ౨౯, మాహాత్మ్యంశ్రోతుమిచ్ఛామః త్వత్తో నాన్యోస్తిభూతలే, సర్వత్రహేమకూటాద్విః ప్రసిద్ధోభూద్దిగంతరే ౩౦. విరూపాక్ష స్యదేవస్య యాయాస్సంతివిభూతయః, త్వస్మృణాచ్ఛ్చౌతుమిచ్ఛామ స్తాస్తావదస విస్తరం ౩౧. తేహంవచనమాకిర్ణ్య క్షేత్రపాలస్తదాబ్రవీత్, నమఃపరస్మైదే వాయ నానావిధగుణాత్మనే ౩౨. విచిత్రమహిమాయస్య విభూతేఃపరివిస్తరః, భువనప్రయవైచిత్ర్య సృష్టిసృష్ట్యంశకారినే ౩౩. ఋతాయతస్మైదేవాయ విరూపా క్షాయతేనమః, నమస్సిద్ధాంతసిద్ధాయ మహాపాశుపతాత్మనే ౩౪. శివాలింగితగా త్రాయ శివాయపరమాత్మనే, * సూతః * ఏవంవిచిత్రైర్వచనైస్సదేవం స్తుత్వా విరూపాక్షమయంఘహాత్మా, ప్రచక్రమేవర్తుమతీవచిత్రాంకథాంమునీనాంప్రమదా శ్రులోచనః ౩౫.

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండేపంచమాహాశ్మేయ సప్తర్షీణాం

క్షేత్రపాలదర్శనంనామ తృతీయోధ్యాయః. ౩.

* సూతః * క్షేత్రపాలస్ససప్తర్షీణామహర్షాశ్రులోచనః, సత్వాపం పామనోనాథం శంకరంలోకశంకరం ౧. * క్షేత్రపాలః * పంచక్షేత్రస్యమాహాత్మ్యం వక్ష్యామిహమహర్షయః! శృణుధ్వంభక్తిసమ్మోగధియూతాపససత్తమాః ౨. పురాతుబ్రహ్మణఃపుత్రీ కన్యకా తీవసుందరీ, రూపేణాప్రతిమాలోకే నుస్మితాతీవశో భనా ౩. జన్మనాతత్కన్యకాయా ముదంప్రాప్తపితామహః, దినేదినేకన్యకాసా వ్యసర్థతసులాలితా ౪. తస్యావిలాససౌభాగ్యం దృష్ట్వాచింతాతురోవిధిః, కస్మై దేయూమయాకన్యా రూపయావనశాలినీ ౫. మత్సృష్టే కోపినైవాస్తి సదృశఃపతి రుత్తమః, ఇతిచింతాతురోభూత్వా తూష్ణిమాస్తేయదావిధిః ౬. తదేంద్రాద్వా స్సమాజగ్ముః బ్రహ్మణస్సదసిద్ధిభాః! తాదృష్ట్యాజగతస్సృష్టా సర్వాదేవాన్ మహాబలాన్ ౭. పోవాచమధురాంవాణీ మింద్రాద్దీక్షప్రతిపద్యజః, * బ్రహ్మ * కిమర్థమాగతాయూయం వదతస్వస్వకారణం ౮. రాక్షసైర్బాధితాఃకింవా భ్రష్టా

వాకింతివిష్టపాత్, ఇత్యుక్తంపద్మజంప్రాహు రింద్రాద్యాసుసంప్రంగవాః ౯.
 * ఇంద్రాదయః * దేవదేవజగన్నాథ స్వకార్యార్థమిహాగతాః, దృష్ట్యానాన్యకా-
 సదయాపాంక్షైర్దీనానుద్ధృతుమ్నసి ౧౦. ఇమాంకన్యాంతవనుతాంశస్త్రైదాన్యసపన్నజ!
 శ్యామాంసురూపిణీంసుభూం సునాసామతిసుందరీం ౧౧. దృష్ట్యానయంహిమో-
 హాశ్చ మగ్నానిశ్చేష్టితావిధే, తేషాంవాశ్యంసమాకర్ణ్య స్వసుతామాహు-
 ద్మజః ౧౨. స్వాంకేసంస్థాప్యతాంబాలాం వాచామధురయాద్విజాః! * బ్రహ్మ *
 సుశీలేనుభవేముగ్ధే వివాహార్థంతవానభే ౧౩. రాజానోరాజకల్పాశ్చ శక్త్యాద్యా-
 శ్చసమాగతాః, యంహికామయసేనుర్వ్యం యువానంసుగుహాదయం ౧౪.
 దదామితస్త్రైత్యాంబాలే పతింపరయసువ్రతే, ఏషాంమధ్యేనుదేవానాం కమిచ్ఛ-
 సిశుభాననే ౧౫. సత్యంబ్రాహ్మణామహాభాగే మనోఽభీష్టంపరంశుభం, పితుర్వా-
 క్యంసమాకర్ణ్య పంపాసావరవర్ణినీ ౧౬. ఉవాచ మందం మధుర వాచా సుస్మిత-
 భాషిణీ, * పంపా * యోవైజన్మజరామృత్యు శూన్య స్సర్వజ్ఞశశ్వరః ౧౭.
 షడ్వికార విహీనశ్చ సర్వలోకాధిపఃపరః, సర్వసాక్షీనియంతాచ భర్తామేనపు-
 మానిహ ౧౮. తమాహూయపరందేహి మాంతస్త్రైవిశ్వసాక్షిణీ, ఇత్యుక్తస్తన-
 యాంప్రాహ కన్యకాంసురమోహినీం ౧౯. * బ్రహ్మ * మధుగేమగురాలాపై-
 ర్జితాసిభువనత్రయం, పమిత్యమృతనామస్యాత్ పకారస్వర్గవాచకః ౨౦. ఆకా-
 రోదీనవాచీస్యాత్ ఏవమాహుర్మనీషిణః, పాతీలిపంపా శ్రీముక్తిదాయినీ ధనవర్ధినీ
 ౨౧. దీనాన్పాతిసదా పంపేత్యేవనిశ్చిత్త్యమేనుతే, పంపేతినామధేయంతే మయా
 కారిమనోహరం ౨౨. త్వన్నామధేయవిభూత గుణనామానుగూఢకః, త్వదుక్తగుణ-
 సంపన్న శృంకరఃపుగుషోత్తమః ౨౩. కోనోన్యస్తిభూతలేస్వర్గలోకేపి భువనేశ్వరీ,
 విరూపాక్షస్తుసర్వజ్ఞ స్వర్వలోకాధిపఃపరః ౨౪. తంయాహిశరణంశంభుం భర్తృ-
 నప్రమథియాన్వహం, త్వదారాధనతస్తుప్త స్త్వయిప్రతికరోత్యసా ౨౫. ఇత్యుక్త-
 పితరంప్రాహ పంపామధురయాగిగా, * పంపా * కుత్రస్థితోమహాదేవః పర-
 స్సర్వగుణాకరః ౨౬. విధినాకేనసుప్రీతో భవతీమామహేశ్వరః, తదాప్రాప్తా-
 భూస్సమ్య గాలోచ్యతనయాంశుభాం ౨౭. * బ్రహ్మ * భూతలేహేమకూటాశ్శు-
 గిరిరస్త్యమృతప్రదః, తదుత్తరేధక్రోశాంతే విప్రకూటాభిఘోగిరి ౨౮. తస్మిన్రేఽస్తి-
 సరః కంజమండమండితమిష్టదం, తత్రన్నాత్వాగిరేద్దివ్య గుహాయాంపరమంపః ౨౯.
 కుసుత్వంశంభునత్పద ధ్యానేనాహర్నిశంసుతే, తేనతుష్టోమహేశస్తు ప్రత్యక్షో-
 భవతిఘ్నం ౩౦. ఇతిపిత్రాసమాదిష్టా పంపాశ్రీవిప్రకూటకం, గత్వాసరసిను-
 స్నాతా ధృతవస్త్రాసకంచుకా ౩౧. గుహాయాంపరమంతపు మారేభేవిజతేంద్రియా,

సిద్ధాసనాస్తుతివరా నాసాగ్రన్యస్తలోచనా ౩౨. హృత్కర్ణికాంతరేశంభుం సంస్థా
 ప్యోన్మన్యవస్థయా, రేచక్రైఃపూరక్రైఃకుంభై ర్వాయుమాపూర్వయత్నతః ౩౩.
 మనోదృష్టిశరీరాణి హ్యేకత్రస్థాపితాపరే, ఫలాహారాక్వచిత్రా లే క్వచిత్పల్లా
 శనాహ్యభూత్ ౩౪. వాయుభక్షానిరాలంబా శివధ్యానైకనిశ్చలా, ఇత్యేవంశత
 వర్షాణి హ్యతీతానిద్విజోత్తమాః! ౩౫. తస్యాఉపరివల్మీకో జాతఃకంటకసంయుతః,
 తస్యాస్తప్తోజాతతేజో బ్రహ్మస్థానాద్వినిర్గతం ౩౬. వ్యాప్తంతివిష్టవందేవా స్తేనకా
 తరతాంగతాః, సేంద్రావిస్మయచిత్తాశ్చ గురుమామంత్ర్యయత్నతః ౩౭. ప్రోచుః
 ప్రాంజలయస్సర్వే తేజఃకారణమద్భుతం, * దేవాః * తపోభిర్బాధతేఽస్మాన్వై
 స్సర్గస్థానేఽపిసద్గురో ౩౮. కఃకరోతితపశ్చిత్రం దేవసంతాపకారణం, తానువాచగురు
 స్తీవ్రం వ్రజధ్వంశరణంవిధిం ౩౯ యుష్మాకంతుసుఖంభూయాత్ తద్వాచాసత్వరం
 సురాః! ఇతిశ్రుత్వాగురువచ స్సత్యలోకంప్రపద్యతే ౪౦. నరస్వత్యాసుఖాసీనం
 బ్రహ్మణంప్రాహురవ్యయం, * దేవాః * పాహిపాహిక్యపాసింధో భయార్తాన్
 శరణాగతాన్ ౪౧. తపోఽగ్నినాబాధితాస్తస్వ త్సమీపం వయమాగతాః,
 త్వద్వాదైకగ్రహస్తస్మా దస్మాన్పాతుమిహార్హసి ౪౨. త్వమేవ పాలకోఽస్మాకం
 మార్గదర్శి త్వమేవహి, ఇత్యుక్తో దేవసంఘై స్స ప్రోవాచ భగవానజః ౪౩.
 * బ్రహ్మ * మత్సుతామోగిసీ తపు మాగేభే శంకరంప్రతి, తస్యా స్తపోగ్నిజ్వా
 లాభి స్తప్తాయూయం నచాన్యథా ౪౪. తప్తీతయేఽద్య కైలాసంగచ్ఛామ స్సత్వ
 రంబుధాః! ప్రసాదా త్కరుణాసింధో శ్శంకరస్య మహేశితుః ౪౫. అస్మాకం
 వ్యసనం దూరం గమిష్యతినసంశయః, వినాప్రసాదా చ్ఛీశంభో ర్నాన్యథా గతి
 రిష్యతే ౪౬. స ఏవసృజతే లోకం నఏవపరిరక్షతి, నఏవాత్తి లయేఘోరే
 శరణ్య శ్వరణార్థినాం ౪౭. తస్మాద్రవజామః కైలాసం జీవన్ముక్తిప్రదంసదా, స్మర
 ణాత్మీర్తనా ధ్యానా ద్వందనా స్తుష్యతీశ్వరః ౪౮. * క్షేత్రపాలః * ఇతి విధి
 ముఖనిర్జరా స్తపోగ్నే ర్భృశపరిషీడితభావ మాశువక్తుం, గజదనుజ హంరాఘ్ని
 చార పూతం రజతమహీధరనాథ మంజసాఽఽపుః ౪౯. *

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండేపంపామాహాత్యేబ్రహ్మదీనాం
 కైలాసగమనంనామ చతుర్థోఽధ్యాయః. ౪.

* ఋషయః * బ్రహ్మద్యాదేవతాస్సర్వే ప్రాప్యకైలాసముత్తమం, కిమ
 కుర్వన్మహాప్రాజ్ఞా స్తత్సర్వంవదనఃప్రభో ౧. * క్షేత్రపాలః * ప్రాప్యకైలాసమ
 మరా బ్రహ్మాండాద్వాస్తుసంఘశః, దదృశుఃపురతోదివ్యం నగరంపరమోత్తమం ౨.

ఇతి శ్రీనామ సంహితా వామకూటఖండే పంపానానా శ్లోక పంపాదేవ్యా
ఈశ్వరవరప్రదానోనామ పంచమోధ్యాయః ౫.

* సప్తర్షయః * క్షేత్రపాలమహాప్రాజ్ఞ శంకరస్యకథామృతాత్, ఆనంద
యశిచాస్మాకం చిత్తంసంపూర్ణతఃప్రభో ౧ తతఃకిమగరోత్పంసా శివేనాంభోజే
శివా, తద్బ్రూహిహేమకూటేశకథాం పరమపావనీం ౨. * క్షేత్రపాలః * శివా
జ్ఞయాబ్రహ్మపుత్రీ తపోనిష్ఠాబభూవహ ౩. తస్మిన్మైత్రసరసిష్ణాత్వా కాలవీక్షణ
తత్పరా, నిత్యంశంభుంసమావాహ్య వ్యాసయేచ్ఛిసహాభిధే ౪ శివాభాగశివనా
ధృత్వా నినాయబహువత్సరాన్, కదాచిద్భుక్తకశ్చిశ్చిత్ విషమేష్యలింపటః
౫. పంపాయూరూపసాందర్య విలాసాన్వృదయంగిమాన్, శ్రుత్వామన్మథ తాపవ
పీడితోమదమోహతః ౬. యయాపంపాంమహామోహాత్ విషకుటగిరింభున్,
శివవేషధరశ్రీమాన్ మాయావీప్రహసన్ముఖః ౭. శూలీకపానీబహిః దిగ్విస్ఫంభ
స్త్తచర్చితః, పిశాచానుచరోహ్యార్థ చంద్రుద్రాక్షభూషణః ౮. స్పృశ్యవానాః
పశుపతిర్విషధారీశ్చశానగః, ఇశ్శంపేషంకల్పయిత్వా గుహ్యకోఽనీనసుందరః ౯.
దదర్శపురతఃకన్యాం పంపాభ్యాంసుమనోహరాం, సుందరీలన్మగళాబాష్మిగ పుష్ప
చంద్రనిభాననాం ౧౦ శ్యామాంసుకుందరదనా మశేషజనమోహనీం, వీనోత్తర
గస్తనభరాం శోణాధరవిరాజితాం ౧౧. శ్రీకారోపమకర్ణాంతాం కపాలాదర్యభా
సురాం, నీలవేణీంకుంకుమాక్తాం ఫాలావృతసుకుంభలాం ౧౨. సునాసాంసుభ
గాంసుభ్రాం సర్వాభరణభూషితాం, కంబుకంఠీంచారుహాసాం మణిసింహనూ
పురాం ౧౩ తన్వీంమరాళగమనాం శ్రోణీభారభరాలసాం, దుకూలపరిసంపీతాం
వస్త్రాంత ర్వంజితస్తనీం ౧౪. రణన్నుపురహంసాఽఽవై ర్భాసితాంఘ్రిద్వయాంబు
జాం, దృష్ట్వావిస్మయమావన్నో నినిందవిధిచోదితం ౧౫. కేవలంకనకన్యాంగీర్ష్యదే
వాః క్వచమానవాః, అస్యాదర్శనపాత్రయో జీవన్ముక్తస్సవహి ౧౬. నోచే
జ్జీవన్ముతోలోకే యోనపశ్యతిమానవః, ఏతస్యాఅంగసంబంధ శ్చోబజస్మను
నావ్యతే ౧౭. కతికల్పాంస్తపశ్చక్రే బ్రహ్మప్యస్యావిసృష్టయే, ఇత్యాలోచ్యభు
జంగస్తు సమీపంగంతుముద్యతః ౧౮. తందృష్ట్వాశంకరాకారం యువానమతిసుగ
దరం, సత్త్వాతంమనసాదేవీ హీమతీద్విజపుంగవాః ౧౯. గుహామావిశద్బ్రాహ్మీ
సింహార్దితమ్మగీయథా, తథావిధాంకన్యకాంతాం దృష్ట్వాగంధర్వసత్తమః ౨౦.
సమీపముపగమ్యాహ శలభోఽగ్నిమివాతురః * గంధర్వః * మాందృష్ట్వానాగనా
సోరుకస్మాద్భవసిలజ్జతా? ౨౧. శ్వత్కామపూర్తయేశీఘ్రం కైలాసాదనామంగళః,

మాంవృణీష్వవరాహో హీ వివాహవిధినాధునా ౨౨. త్వాముద్విశ్యసుతాదారాణా
 త్యక్త్వా ౨౩ యాతస్తవాంతికం, ఇత్యుక్తిం సానిశమ్యాభూత్ విస్తయావిష్టమానసా
 ౨౩. అహూదైవగతిశ్చిత్రా మాయినామపిమోహినీ! అయంమాయీ
 వమేభాతి శంకరోనవిచారతః ౨౪. ఇత్థంమనసినిశ్చిత్త్య తమువాచాంగనారుషా,
 * పంచ * సత్యంపదపుష్కకస్త్యం శివవేషధరఃఖలః ౨౫. కులనాశకరందోషం
 కృతవానసి దుర్మతే, వేషేణానేనతేదుఃఖం భవిష్యతినసంశయః ౨౬. కస్యస్యశే
 దగ్నిమార్తస్సౌ వ్యాఘ్రంసర్పంవిషంస్త్రీయం, నోచేద్భస్మకరిష్యామి సత్త్వరం
 బ్రూహితత్వతః ౨౭. తద్వాచాభయసంత్రస్తో వాక్యమూచేమహాఖలః, శివవేషంప
 రిత్యజ్య సాష్టాంగంప్రణివత్యతాం ౨౮. గద్గదాక్షరయావాచా స్తోతుంసముపచక్రమే,
 పాహిపాహీతివిలపణా పాహోహమితిభేటకః ౨౯. మాతర్నమోస్తు కృతవాంస్త్య
 యిదుస్తరాగః శ్మంతవ్యమద్యకృపయా శివయూత్వయాతత్, దృష్త్వాహిదంప్రేము
 పసర్పతికఃపుమాం స్తేదాసాస్మిరక్షశిశువ త్కరుణావిధేహి ౩౦. అహంభేటకనా
 మాస్మి సంపన్యావనగర్వితః, త్వద్రూపదర్శనేనాహం వీడితోమన్మథేషుణా ౩౧.
 అవిచార్యాగతోస్మిత్యం దమాంకురుమహేశ్వరి, పుత్రాణామపరాధ స్వమాత్మా
 ణాంవ సుఖావహః ౩౨. విశాపంకురుమాందేవి శ్మంతుమర్హసిపాపినం, తచ్ఛ్చ
 త్వాకోపసంపూర్ణ రక్తస్ఫురితలోచనా ౩౩. దదాశాపంమహాఘోరం గంధర్వా
 యమహర్షయః! * పంచ * దురాత్మకస్త్వేనదోషేణ పరచారరతాత్మనా ౩౪.
 ఆసురీంయోనిమాపన్నో దేవబ్రాహ్మణహింసకః, అటవ్యామట దుర్బుధ్దే క్రూర
 కార్యరతస్సదా ౩౫. శ్మస్త్రైశ్చాన్యంవీడితోభూత్వా విశాచానుచరఃఖలః, శాప
 వాక్యంసమాకర్ణ్య మూర్ఛితఃపతితోభువి ౩౬. క్షణాత్సంజ్ఞామవాప్యాసా పునః
 ప్రాహోతిదుఃఖతః, * గంధర్వః * కాగతిఃపురతోమాత ర్మమబ్రూహివరాననే! ౩౭.
 విశాపందేహిమేదేవిదయాంమయికురు స్తుతే, * పంచ * దశవర్షసహస్రాణి
 వ్యానుభూయాసురీంతనుం ౩౮. అపస్మారాభిధానేన త్వంచరిష్యసిభూతలే, యేన
 నేషేణయాంమూఢ మోహితోసివిశేషతః ౩౯. తేనశంకరరూపేణ దక్షిణామూర్తి
 నాభృశం, సంస్కృతస్సగత్యజఃదేహం ద్వితీయే చైవజన్మని ౪౦. మన్మథాభివ్య
 యాభ్యాతో విష్ణుపుత్రోభవిష్యసి, శివనేత్రాగ్నినాదగ్ధో భస్మభావంగమిష్యసి
 ౪౧. తృతీయేజన్మనిక్రూర శుక్ల (చొక్క) నామ్నాభవిష్యసి, హేమకూటేమహాదే
 వోహవతరిష్యతిభూతలే ౪౨. తృతీయాత్మకర్తృత్వోదగ్ధో యాస్యసిత్వంపరంపదం, శివసా
 చూష్యపదవీం, గమిష్యసిష్టదాజన్మనా ౪౩. శివలోకేతుభూయాంసి సుఖాస్యసుఖ
 విష్యసి, * క్షేత్రపాలః * ఏవంస్వపాపాగతశాపతాపో వినానుభూతినహిగచ్ఛతీతి,
 గుప్తాలయం

నిశ్చిత్యరాత్రించరయపపాత్రంగాత్రం విధాయాశుజగామనోఽటః రర. * *

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహా శ్లోక సంపయాభేటకనామ
గంధర్వాయ శాపప్రదానోనామషష్ఠోఽధ్యాయః. ౬.

* ఋషయః * తతఃకిమకరోత్పంపా విషకూటమహానగే, తస్మాద్విద్యత్రహి
తులం శుభదంవత్తు మర్హసి ౧. * క్షేత్రపాలః * తతఃపంపాగుహాయాగసా సుహృదా
పరమాననే, ఇతఃపరంచక్షుర్భ్యాం పుమాగసంనావణోఽయో ౨. అత్రహి శ్రీరా
స్సమాయాంతి తపోభంగకరాస్సదా, తేనమేవిఫలాజాతాః క్షియాస్సర్వాస్సర్వస్త్వే ౩.
త్యక్తేదంపరమంగుహ్యాం స్థానమన్యత్సమాశ్రయే, ఇత్యాహి దృష్టిమిహాశా
కాసారంపాపనాశకం ౪. తదుత్తరేగుహంరమ్యాం రాహూయోగ్యాంసీమ్యసా,
మనోహిహేతుస్సర్వేషా మింద్రియాణాంప్రవర్తినే ౫. మిసస్సమాధిసాహృద్భిః
స్నాత్వాతప్తుంసమారభే, ఇదం మనోహరం పుణ్యమనుద్వేగితంమమ ౬.
యోగ్యంతీర్థంభవత్యేవే త్యేవం నిశ్చిత్యసత్త్వరం, మానసేనరసిస్నాత్వా పంపానిశ్చిల
మానసా ౭. గుహాయాందేవపూజ్యాయాం వివేకపరయాముదా, నిశ్చిలంశుభ్రహం
రేభే శివధ్యానపరాయణా ౮. త్రికలార్చనయాసమ్యక్సిమాధిపనిష్ఠిష్యత్, సర్వ
స్వస్తికగోపద్మ వరాదీన్పఃకల్పయ ౯. శివనామానిసర్వాణి స్వాంగేన్యస్యగుహా
ద్రయా, భస్మరేఖాంకితలస త్ఫలస్థల విరాటతా ౧౦. దండ్రాక్షాభరణైర్మృత్త
మానమాలంబ్యయత్నతః, మనోవాక్కాయజ్ఞాదోషాః సంహృత్యవరమేత్వే ౧౧.
నిర్గుణాష్టాంగయోగేన సమారాధయదీశ్వరం, తతస్సంపూజయామానః సర్వ
గానియథాక్రమం ౧౨. చిత్తహస్తేచగంధాదీన్ లింగేస్వాచారసంజ్ఞాకే, సహస్రస్య
బుద్ధిహస్తేనగుసులింగేరసానపి ౧౩. సావధానేనరూపాణి శివలింగే స్యవేదయత్,
శీతోష్ణస్పర్శవ్యక్తార్హస్తేన విషయానతి ౧౪. సమర్ప్యపార్థివేలింగే సమర్ప్య
జ్ఞానఘనసదా, మనఃకరేణశబ్దాదీన్ ప్రాసాదేలింగఉత్తమే ౧౫. సుఖమఃఖిళోక
మోహ మమకారముఖాంస్తథా, మహాలింగేచార్పయిత్వా కరేణజ్ఞానరూపిణా ౧౬.
సద్భక్తిరైష్టికీభక్తి రవధానానుభూతికే, ఆనందసామరస్యేతి షట్సునిశ్చలరూ
పిణీ ౧౭. సద్యోజాతాదీని పంచబ్రహ్మమంత్రముఖానిచ, చిదంబరమితిభృత్యుగ
వష్టంవదనమన్యయం ౧౮. ఇమానేన్యత్యంగహస్తా లింగాన్యద్రవ్యరూపణి, ఇతిలిం
గాంగభావేన భావయిత్వామహేశ్వరం ౧౯. సుఖేచ్ఛాసువిచారాది భూమికాస్సస్త్రి
సంఖ్యకాః, అనుభూయవరానందం శబ్దోసమూఢిషుయోగిని ౨౦. సమాధౌసాద
దర్శాఽఽద్యం పురాణపురుషంశివం, అనేకవక్త్రినయన మనేకాదృశతదర్శనం ౨౧.

పాతాలాదీనప్రలోకాః ధారయంతంస్వపాదతః, భూముఖానుదరేక్షు కంతాదా
నువిరాట్తనుం ౨౨. జగదాకారమవ్యక్తమణుంబృహదుపక్రమం, తద్భ్రష్టాప్రాప్యహ
వ్వేణ స్తోతుంసముపచక్రమే ౨౩ జయదేవనమస్తుభ్యం జయసర్వేశ్వరప్రభో, జయా
నందఘనస్తోమ జయమృత్యుంజయప్రియ ౨౪. జయనిర్వాణసుఖద జయశంకరకే
వల, జయయోగీశ్వరానంత జయశంభోభవాచ్యుత ౨౫ నమోస్తునిర్మలాయాద్య
కాలాంతకమారాయచ, నిరామయాయ నిర్మోహకరాయవిదుషేనమః ౨౬.

—♦ శ్రీపంపావిరూపాక్షయోః పాణిగ్రహణఘట్టః ♦—

స్తువంతీంస్వసమాధాతాం జ్ఞాత్వాశంభుఃప్రియంకరః, ప్రాగ్దత్తంపచనంస్త్వత్వా దేవ
సంఘసమన్వితః ౨౭. ఆవిరాసీద్ధేమకూటే సర్వాభీష్టప్రదోహరః, విష్ణోద్విభిర్దేవసంఘై
స్సుముహూర్తేమహీతలే ౨౮. తదాదుందుభయోనేదుః పుష్పవృష్టిశ్చఖాచ్యుతా,
హేమకూటేసుఖాసీనం విరూపాక్షందయానిధిం ౨౯. దృష్ట్వాబ్రహ్మాదయస్సర్వే
విప్రకూటంసమాయయుః, తత్రస్థాంకస్యకాందృష్ట్వా ప్రార్థయామాసురగ్రతః ౩౦.
దేవిత్యయాతారితాఃస్కావయంత్యన్జన్మమంగళం, త్వన్మనోభీష్టసిద్ధిర్థ మవతారమగా
ద్భవః ౩౧. త్వాముద్దిశ్యవయందేవిహ్యగతాఃపరమోత్సవే, శీఘ్రంయూహివివాహార్థం
క్షమాార్థంజగతశ్శుభే ౩౨. ప్రత్యక్షేదేవసంఘానాంసుముహూర్తస్సమీపగః, దేవానాం
ప్రార్థనాంశ్రుత్వా పంపాహ్యనందనిర్భరా ౩౩, నిర్వర్త్యస్వసమాధింసా యయాబ్ర
హ్మాద్విభిర్భుతా, విరూపాక్షంమహాదేవం. హేమకూటస్థమవ్యయం ౩౪. దృష్ట్వాసా
లజ్జయా నమ్రముఖీభూత్వాస్థితాపురః, సుముహూర్తేతుసంప్రాప్తే బ్రహ్మాద్యాదే
వతాస్తదా ౩౫. మునయోమునిదారాశ్చకుసుమైరక్షతైశ్శుభైః, మంగళద్రవ్యలా
జైశ్చతాంబూలైఃఫలపూరితైః ౩౬. వేదఘోషైర్మహామూర్తిం సిషించుకస్యకాం
ద్విజాః, గోత్రప్రవర ముచ్చార్య త్రివారం విధిపూర్వకం ౩౭. బ్రహ్మసరస్వతీత
త్ర పీఠేస్థత్వా స్వకస్యకాం, నారాయణస్య నప్రీతాం విష్ణోఃపాత్రీం శుభాననాం ౩౮.
బ్రహ్మణః పుత్రికాం పంపా నామ్నిమక్షతపూర్వకం, సత్యగోత్రోద్భవాం
కన్యాం దదాతస్మైవిధిస్స్వయం ౩౯. సదాశివస్యనప్తే శ్రీ దుద్రపాత్రాయ ధీమతే,
మహేశ్వరస్య పుత్రాయ విరూపాక్షాభిధాయచ ౪౦. * హేమకూటాద్రి గేహాయ
సద్యోజాతసుగోత్రినే, తదామంగళసూత్రంశ్రీ శంకరకస్యకాగళే ౪౧. బబంధమ
హదాశీర్భిస్సర్వమంగళదాయకం, జగుర్గంధర్వపతయో నవృతుశ్చాప్సరోగణాః ౪౨.
గీతవాదిత్రభేర్యాదీః వాదయంతఃపరస్పరం, మహూత్సవంతదాచక్రరోభినాద్యై
రనేకథా ౪౩. వస్త్రాలంకార భూషాద్యై రన్యోన్యంసమలంకృతాః, వివాహం శుభ

* ఆనందగోత్రోత్పన్నాయ హేమకూటాధివాసినే, ఇతిపాతాంతరం.

దంకృత్వా విరూపాక్షవరాజ్యయా రర. స్వంస్వంధామ యముస్సగ్యే దేనాద్యా
ముషయస్తథా, పంపయా శ్రీవిరూపాక్షో లేమేత్ర ముదాన్వితః రగి భక్త్యాపా
హపతింసాధ్వీ వరంరహసి సంస్థితా, త్వాముదిశ్య బహుసద్భావ తపస్విధ్వర్జమగ్ర
తః రఽ. నిరాహారాదివారాత్రం స్థితత్వత్ప్రిస్తయేశివ, తస్మాత్సమాభిధాగదేహి
క్షేత్రస్యాస్వమహేశ్వర ర2. యాచమానాం శివఃపంపాగ సంతోష్యచముహుగ్గు
హుః; దత్త వాణవరమత్యంతం భార్యాయైప్రీతిముద్వహా రం, తదాదిత్యభుభుక్ష
త్రంపంపాభిధమభూదలం, యస్మిన్సరసిసాపంపా స్నాతాభక్తిసమన్వితా ర3. పంపా
సరస్వతిఖ్యాతిరభూత్తస్యమహర్షయః, క్షేత్రేస్మిన్సకలదేవా నివసంతి సదామలః
గౌ. వృక్షరూపా యక్షనాగాః కిన్నరాః కోకిలాదయః, గంధర్వామృగసంఘాశ్చ
బ్రహ్మిద్యాస్తీర్ధరూపిణః గౌ. సిద్ధాః పాషాణరూపాశ్చ క్షామధీనాన్వనత్యూ
ద్రుమాః, బుషయః కపిరూపాశ్చ తృణగుల్మలతాదయః గౌ. ప్రమథాద్యాజల
చరా నిత్యంతీర్థావగాహినః, ఇత్థందక్షిణకాశ్యాంతే నివసంతిసదాభువి గౌ. తస్మా
ద్విముక్తిదాపంపా సర్వపాపప్రణాశినీ, దర్శనాదేవమోక్షశ్రీ న్యశిమేతిససంశయః
గౌ. పమిత్యమృతమిత్యాహుః పకారస్వర్ణవాచకః, పాతీలిగంపా శ్రీముక్తిదాయినీ
ధనవర్ధినీ గౌ. * సూతః * తస్మాత్పంపాక్షేత్రమిదం సేవనీయముముక్షుభిః, గౌ. పనీయ
మిదంవిప్రానదేయం యస్యకస్యచిత్ గౌ. గురుశుక్రూపవేదేయమస్యభానరకంబ్ర
జేత్, ఇదంపవిత్రం పాపక్షుం భుక్తిముక్తిఫలప్రదం గౌ. సుతాగ్ని త్రుమనూద్యస్త
దివ్యసంతాన మాప్నుయాత్, కన్యాధీలభతే కన్యాం మోక్షాగ్ని మోక్షమాప్ను
యాత్ గౌ. బహునాకిమిహూక్తేన స్వేస్తార్థంలభతేస్తునం గౌ. కల్యాణాగమగు
తేయస్తు యశ్శాసితయతిసత్కథాం, సవైముక్తి మనాప్నోతి నాత్రకార్యావిదావగౌ
౬౦. సకలనిగమసారం వచ్చి వేదాప్రమాణం త్రిభువనకమసీదేవో క్షేత్రరాజీశివస్య,
నివసతిదినమేకం తారితశృంకరేణ విధుతవృజిససంఘ శృంగుమేతీడితానా ౬౧.

ఇతి శ్రీ స్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాశ్లో శ్రీ పంపా
విరూపాక్షయో ర్వివాహమహూత్సవోనామ సప్తమోఽధ్యాయః. ౭.

* సప్తమ్యః * త్వయావయం తారితాస్మై క్షేత్రపాలమహామతే! విరూ
పాక్షకథా స్వాదాత్మరమానంద నిర్భరాః ౧ బ్రహ్మమానసపుత్రీయం పూర్వస్మిన్
కావచప్రభో ౨. కస్తాజ్ఞాతాబ్రహ్మగచ్ఛే వదసర్వంసవిస్తరం, * క్షేత్రపాలః *
సాధువృష్టంద్విజాస్సగ్యే శ్రుణుధ్వందేవసత్కథాం ౩. పుణ్యావలయకాలేషు జలభా
యీజనార్దనః, చక్రేశ్వరకటప్రణేసా పర్యంకేశయనంతదా ౪. తస్యకర్ణమలోద్భూత

మధుకైటభరాక్షసా, గదాయుధధరావీరా హంతుంబ్రహ్మణముద్యతౌ ౫. తాభ్యాం
భయార్తశ్శరణంయయాదేవీంగుణాన్వితాం, యోగనిద్రాభిధాంసర్వలోకానాంమో
హినీంశుభాం ౬. ప్రణమృదండవదూర్భూస్తోత్రంచక్రేపితామహాః, దేవిప్రపన్నార్తి
హరేశరణ్యే ప్రసీదవిశ్వేశ్వరితేనమోస్తు ౭. నిద్రాభిధాంత్యాంశరణంప్రపన్నో మాం
త్రాహి రక్షోభయతః సురేశ్వరి! త్వయాసమ్మోహితోవిష్ణుః నిదయాతీవ బాధి
తః ౮. దేవిత్వన్మాయయాచ్ఛన్న స్తోమబోధయసత్వరం, త్వంస్వాహాత్వంస్వధా
త్వంహి వషట్కూరస్సరాత్మికా ౯. త్వమాదిస్సర్వజగతాం శరణ్యాశరణార్థినాం,
స్తోత్రంశ్రుత్వాపద్యజస్య దేవిప్రత్యక్షతాం గతా ౧౦. దదర్శపరమాదేవీం రూప
సౌందర్యమోహినీం, విస్మయావిప్రహృదయో ననామచముహుర్ముహూః ౧౧. త్వం
సృష్టికర్త్రీ లోకానాం త్రయాణాంపరమేశ్వరి! నిమిత్తమాత్రమేవాహం విచరామిత్వ
దాజ్ఞయా ౧౨. పాలనేమారణే సృష్టే కారణంతుత్వమేవహి, వరాదేహి మమా
భీష్టా శరణాగతవత్సలే! ౧౩. బోధయస్వ మహావిష్ణుం దైత్యసంహరణాయవై,
కృత్వాసుఖం త్రిలోక్యాశ్చ పరిపాలయ మాంశివే! ౧౪. అన్యద్వరంవృణేదేవి
హృద్గతంహోమహర్షణం, త్మన్మూర్తిదర్శనాదేవ సంతోషస్సమజాయత ౧౫. అతో
మేఘత్రికాభూత్వా పూతంకురువర్ధానం, త్వజ్జన్మనాశంకరస్తు స్వయమేవాగమి
ష్యతి ౧౬. తేనమేనకలాబాధా నాశంయంతినసంశయః, సదాదయాతేమయ్యేవ
వర్తతామభివర్ధతాం ౧౭. ఆశ్రితానాంకల్పవల్లీ మాంత్యైజేఘానసర్వభా, ప్రార్థయం
తమజంప్రాహ భక్తానుగ్రహదాయినీ ౧౮. * దేవీ * తథాస్తుభోశతానంద జని
ప్యేతవసూదరే, చాక్షుషాఖ్యేమనోప్రాప్తే విరూపాక్షో భవిష్యతి ౧౯. తదా
హంతవసద్గగ్భే జనిప్యేచతురానన, ఇతిదత్వావరంతస్మై దేవీచాంతర్దధేద్విజాః
౨౦. తతోవిష్ణుస్సముత్థాయ జఘానాసురపుంగవౌ, తస్మాద్భ్రుహ్మాదరే జాతా
దేవీదేవైస్తుతాసతీ ౨౧. ఇతిసర్వంమయాదివ్యం కథితంసచ్ఛరిత్రకం, శోభతుమి
చ్ఛథ కించాన్య ద్వక్ష్మామి భగవత్కథాం ౨౨. * ఋషయః * త్వద్వాక్యా
మృతనివ్యంపై ర్వయమానందనిర్భరాః ౨౩. కథాంబ్రూహిమహేశస్య హేమ
కూటనివాసినః, * క్షేత్రపాలః * నత్వాదా శ్రీవిరూపాక్షం వక్ష్మామిపరయా
ముదా ౨౪. క్షేత్రేఽస్మిక్ సప్రకాశంతే నగాఃపుణ్యతమాశ్శుభాః, మతంగోమూల్య
వాంశ్చైవ ఋష్యమూకాభిఘోగిరిః ౨౫. కిష్కింధాద్విర్హేమకూటః పంచైతేపుణ్య
గోచరాః, అత్రద్వారాణిచత్వారి పంచక్రోశాత్మకేపురే ౨౬. ఉపద్వారాణిచ
త్వారి యేషుసిద్ధ్యంతిసత్క్రియాః, నివసంతినదాదేవా శ్శివార్చనరతాద్విజాః ౨౭
తిన్ర్యోకోట్యాద్భక్తోట్తీనాం ప్రీత్యానాంధానమస్తమం, తుంగభద్రానదీరమ్యాచకాస్తి

వరముక్తిదా ౨౮. ఋషీణామాశ్రమాదివ్యా రాజం తేక్షేత్రరాజకే, అత్రపూర్వం
 మహాదేవ శ్చచారాంబికయాసహ ౨౯. యోగస్థానమిదంశంభో గాన్ధర్వస్యసంగమే
 శితుః, పంపాపతిఃకిన్నరేశ స్తథాజంబవతేశ్వరః ౩౦. నిమనాథోమాణిభద్ర ఇహ
 పంచముఖానిహి, సేవకానాంముక్తిదాని సద్యోజాతముఖాని ౩౧. కన్నదేశే
 పూర్వభాగే చకాస్తిపురతోద్విజాః, తత్సమీపేతుగంధర్వ శిఖరీవర్తశేఽఘనా ౩౨.
 సంతి తస్మిన్ సుతీర్థాని పుణ్యదాని నృణాంసదా, తేహంముఖ్యతమగ్రాహుః శిల్పాణాం
 శుభదాయకం ౩౩. నివసంతిసదాదేవా స్తీర్థేశ్వర్యాణసంజ్ఞకే, ఆకామాన్త ఇహితృభిః
 మాసిన్నానంహిదుర్లభం ౩౪. ఏతత్తీర్థావగాహేన సరోయాతిపరాంగతిః, ఉభయో
 స్సంధ్యయోద్దేవాః ప్రసృత్యంత్యస్సరోయతాః ౩౫. తస్యప్రభావమతుల్యం వత్సాస్యసి
 శ్రీహరాజ్యయా, పురా రాధంతరేకల్పే వర్తమానేశ్వరేయగే ౩౬. శివోనామ
 మునిశ్శ్రీమాన్ బ్రహ్మసూనురకల్పః, శాంతోదాంతో గుణాన్యోభూత్ స్యాద్వివాది
 జితేంద్రియః ౩౭. తస్యభార్యా పుణ్యతమా పతిప్రతపరాయణా, నామ్నాగుణవతీ
 శుద్ధా సదాసంతుప్తమానసా ౩౮. తయోఃపుత్రస్సమజని వంశేవృద్ధికరస్యభిః, మిత్ర
 నామామునివరః పితృణాంముక్తిదాయకః ౩౯. పంచమేర్థేపితాచక్రే తస్యబ్ర
 హ్మపదేశకం, వసన్ గురుకులేనిత్య మగ్నికార్యంచసంధ్యయాః ౪౦. కుర్వన్
 త్రిపవణేన్నానం భిక్షాశీవిజితేంద్రియం, నమస్కరోత్యహంహం యాతరంపితరంగురూం
 ౪౧. ఆచార్యమన్యోవృద్ధాంశ్చ యతేంద్రాన్ బ్రహ్మచారిణః, బ్రహ్మయజ్ఞవరో
 ధీమా నిత్యానుష్ఠానతత్పరః ౪౨. ఈశ్వరాచారసంపన్నో విచరన్ బ్రహ్మచా
 ర్యసా, మజ్జనంకురుతేనిత్యం తీర్థేశ్వర్యాణసంజ్ఞకే ౪౩. తీర్థస్త్రిశవశేషేణ దేహ
 శుద్ధిమవాప్నువన్, చిత్తశుద్ధిపరాంప్రాప్త సరోవరనిమజ్జనాత్ ౪౪. ప్రయాగతీర్థా
 దధికంపదంతి మయాద్యలబ్ధం కృతపూర్వపుస్త్యైః, అహంకృతాన్తోఽస్మిసరోవరా
 కనా నిమజ్జనాత్సాధితమద్యశత్పదం ౪౫. మాతాపితృభ్యాం గురుణా విప్రుష్ట స్త్రుప
 సేయయా, ద్విక్రోశాధికమాత్రేణ హేమకూటోత్తరేతపీ ౪౬. గంధర్వవర్వతే
 దివ్యే సర్వసాపాఘనాశనే, తుంగేశ్వర్యంగైర్దివస్సమృద్ధి స్సానుభిశ్చనిరాజితే ౪౭.
 ద్రుమైశుసుమితైర్వర్ణి మాలికాభిరలంకృతే, మృగసంఘమహావ్యాం ద్విజయక్షుని
 పేవితే ౪౮. బహుపుష్పలతాకుంజై స్సమృత్సంఘన్నభూతలే, సుఖవాతానుచరితే
 శీతలోదతటాంచితే ౪౯. భ్రమరైర్గీయమానైశ్చ పిబద్ధింపుష్పజంబుఘ, శైలకంద
 రనిష్కాంతైః పికజైర్మధురస్వరైః ౫౦. సుస్వరంగీయమానైశ్చ గంధర్వస్సు
 నిపేవితైః, నృత్యమానైర్మహానందై ర్మయానైరుపశోభితే ౫౧. కపితలింతిహి
 చూత జంబూలికుచదాడిమైః, శోభమానేగిరాతస్మి న్నానాశ్చర్యసమన్వితే ౫౨.

బహునిసంతి తీర్థాని పుణ్యదాని నిమజ్జతాం, ఆశ్రమేషుచ సర్వేషు తపఃకుర్వంతి
 యోగినః ౫౩. బకదాలాభ్యదయస్సర్వే సుఖంతిష్ఠంతినిశ్చలాః, ఆశ్రమస్థాన్
 ఋషీన్సత్వా తపస్సిద్ధాన్మహాజనః, స్వయంతప్తుంసమారేభే మిత్రోభక్తిసమ
 నిష్ఠః ౫౪. కల్యాణతీర్థేఽపిచ మాసమేకం స్నాత్వాథతత్పశ్చిమతోనివిప్త్తిః,
 చక్రేతపోనిశ్చలగాత్రయస్త్విన్నివాతనిష్కంపశివప్రదీపః ౫౫. విస్మృత్యవిషయాన్
 బాహ్యాన్ స్థితఃపాషాణకాష్ఠవత్, ఆస్తేయద్వాప్యతత్సర్వ మహమేవేత్యచింత
 యత్ ౫౬. తతస్సర్వజగన్నాథ స్సర్వేషా మిశ్వరోహరః, హృదయస్థాయథా
 తస్యతథైవాగ్రే స్థితోఽభవత్ ౫౭. * శ్రీశివః * హరమిత్ర మహాప్రాజ్ఞ తపసా
 తోషితోస్స్యహం, ఇత్యుక్త్వా బ్రహ్మరంభేతం పస్పర్మగిరిజాపతిః ౫౮. అథప్రబు
 ధ్ధో విరతస్సమాధితోవిలోకయామాన పురఃస్థితంమహాః, సహస్రసూర్య ప్రతిమేన
 తేజసా విరాజమానం ముకుటందధానం ౫౯. దండవత్ప్రణిపత్యాశు స్తోతుంసము
 పచక్రమే, శివంగద్గదయావాచాహర్షాదుత్ఫుల్లలోచనః ౬౦. * మిత్రః *
 దేవమహేశ్వర సేవకపూరుష కామితదాయక దేవనమో, మామకమానస తామ
 సనాశన సామజదానవృద్ధీమ నమః ౬౧. అంగభవాంతక మంగళదాయక గంగా
 ధర ధనశౌంగనమస్, తుంగమహేశ్వాక్ష తురంగమరక్షిత భంగురధీహర మిత్ర
 నమః ౬౨. ఆదికలాయాంసృజసి చరాచర మాదిపురుష పురుషాదిజగత్, మధ్య
 కలాయా మవసినమేధిత విద్యాజాల ముఖాత్మగుణైః ౬౩. అంత్యకలాయా మంత
 కమూర్త్యాశాంతింప్రాప్యయసింద్రముఖాన్, అంతరహిత మామంతకభీతే రంతకరం
 కురు శాంతధియా ౬౪. జాతదివస మారభ్యనితాంతం చిత్తంత్యచ్ఛరణాయత్తం,
 ప్రాకృతపుణ్య విపాక గణైరాలోకితమిశ తవాంఘ్రియుగం ౬౫. సంప్రతిమయ్య
 నుకంపాతపయది పంపానాథ నిలంపవిభో! సంస్మృతిభీతే రవమాంశంకర కింకరనికర
 సుఖంకరభో ౬౬. స్కందగజానన నందిముఖాదిషు ప్రీతిర్యా తపభూతపతే, కామ
 యితాహం తామేవానిశ మథవంశీహైమవతీశ! ౬౭. శశ్వన్మాతృ పిచండసాగరా
 జ్జతోవృద్ధిముపేత్య తతో, లబ్ధామరణం తావకమాయా మోహితచిత్తోసహి
 వక్తే ౬౮. ఇతిస్తుత్వా హరందేవం నమస్కృత్వాపునఃపునః, ఆనందబాష్పనయనః
 పులకాంకితవిగ్రహః ౬౯. శిరస్యంజలిమాధాయ తూష్ణీంతత్సరతస్థితః, ప్రార్థ
 యంతం ఋషివరంమిత్రం ప్రోవాచశంకరః ౭౦. * శ్రీశివః * హరమిత్రాన
 యాస్తుత్వా పరాప్రీతిరభూన్మమ, తపసాచ ప్రహృష్టోఽస్మి శాంతోసి నితరాం
 మునే! ౭౧. యజ్ఞేస్సదక్షిణైర్దానై ర్వనైశ్చనియమై ర్యమైః, అహంతథానతు
 మ్యామి భక్త్యాచాహం వశీకృతః ౭౨. ఇత్యుక్త్వాతం పునఃప్రాహ మోక్షేచ్ఛం

బ్రహ్మచారిణం, వరంవరయ సత్యంతే వశ్యాద్వాస్యామి వాంఛితం ౭౩ * హరమిత్రః *
 ఇవమేకంవరందేహి యద్యన్మగహభాగహం, అత్రనన్నిహితో నిత్యంసర్వదేహిః
 సర్వకామదః ౭౪. సర్వదా సర్వజంతూనాం సర్వసంపత్ప్రదోభవ, త్వయిదేహ్య
 చలాం భక్తిం శివ జన్మనిజన్మని ౭౫. తథాస్వీతి హరఃప్రామా మిత్రంసద్వ్యసనత్
 మం, అద్యప్రభృతీతేనామ హరమిత్రభిర్యతే ౭౬. మిత్రత్వా స్మయిసర్వదేహి
 ధ్యానేనా ఘహరేణచ, గృహీభూత్వాస్వకం ధామ పాలయం-ద్యామహాన
 ర్విధీః ౭౭. ఇహలోకే సుఖంభుక్త్వా ధర్మకామార్గ సంగమం, 'అ' శ్లోకం శివనా
 యుజ్యం లభసే నాత్రసంశయః ౭౮. ఇతిదత్త్వానగం తస్మిన్మిత్రవాగ్దేహిచుతి,
 నిర్జరై ర్వందితో భూత్వా కైలాసంప్రయయాం శివః ౭౯. * క్షేత్రపాలః *
 వరానశేషా శివతస్సలభ్యా జగామ పిత్రంతుకమప్రసన్నుత, విశ్వాగురుం సుగమ
 పూజ్యభక్తి త శ్శివంసమారాధయ దన్వహం ద్విజః ౮౦. *

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాశ్లో హరమిత్రస్య

విరూపాక్షాద్వరప్రాప్తిర్నామఅష్టమోఽధ్యాయః. ౮.

* క్షేత్రపాలః * హరమిత్రోగృహీనిత్యం తపస్సాన్వితాభ్యయ తత్పరః
 పితౄజ్ఞయాచోపయేమే విమలా మృషికన్యకాం ౧. గృహశ్రమాత్పరం నాస్తి
 పత్నీయది వశంగతా, అనుకూలంహి దాంపత్యం త్రివర్గోదయసేవతే ౨. మిత్ర
 కూలం కళత్రంచేన్నరకేనసా కింతతః? జగూకయోవద్యామహుః! ప్రమదా లభు
 బుద్ధయః ౩. ప్రమదానాం జలూకానాం విచారేషుహదయతరం, జగూకాంశ్శేవలం
 రక్తం గృహ్లాంతి పునరంగనాః ౪. గృహ్లాంతిసర్వ మభ్యుధా శ్చిత్తం చిత్తం బలం
 సుఖం, ఇతిమత్వాముని స్సాధ్వీం విమలాంచోద్వహాద్విజాః! ౫. స భూత్యాం
 శిక్షయామాస శివార్ఘాంకురు సువ్రతే! శివార్ఘాః పరంనాస్తి తపోదాన వ్రతా
 దిషు ౬. శివమిత్రం జపిత్యాశు మోక్షంగచ్ఛంతి మానవాః, శివమిత్రం పాతకా
 నాం నాశకం పరికీర్తితం ౭. పత్మర్వచన మాకర్ణ్య విమలాసాగ్రసిద్ధిదం,
 * విమలా * కోవిధి శ్శివపూజాయాం కఃకాల స్సుమనోహరః ౮. పూజాకార్యా
 కథంతస్యకేనవాఽఽచరితం పురా, ఏతత్సర్వంకరుణయాబుద్ధిమే మోక్షకారణం
 ౯. * హరమిత్రః * అంతర్బహి శ్శుచిర్భూత్వా వ్రతీపూజాం సమాచరేత్,
 అరుణోదయ వేళాయాం నద్యాదా స్నాన మాచరేత్ ౧౦. శుక్లాంబరధరో
 భూత్వా వాగ్యతో నియమాన్వితః, కృతసంధ్యాజపవిధి శృంగరం పూజయీషుస్థిః
 ౧౧. దేవస్య శురత స్సమ్యగుపల్వి నవాంభసా, విధాయ మంటపాదివ్యం ధౌత

వస్త్రాదిభి ర్వృతం ౧౨. వితానాద్యై రలక్ష్మంత్యా ఫలపుష్ప నవాంకురైః, విచిత్ర
 పత్ర ముద్భృత్య వర్ణపంచక సంయుతం ౧౩. తత్రప్రవిశ్యతు శుభే సూపవిష్టః కుశా
 సనే, సమ్యక్ స్సంపాదితాశేష పూజోపకరణ శ్శుచిః ౧౪. ఆగమోక్తేన మంత్రేణ
 పీఠ మామంత్రయే త్సుధీః, తతః కృత్యాత్మశుద్ధించ భూతశుద్ధ్యాదికం క్రమాత్
 ౧౫. ప్రాణాయామత్రయం కుర్యా ద్భీజమంత్రే స్రబిందుక్తైః, మాతృకాన్యస్య
 విధివ ద్ధ్యాత్వా తాండేవతాంపరాం ౧౬. సమాప్యమాతృకాం భూయో మహా
 న్యాసాదికం చరేత్, ముహూర్తం స్వస్వరూపేణ ధ్యాత్వాచైవం పరంశివం ౧౭.
 వామభాగే గుహాంత్యా దక్షిణే గణపంయజేత్, అంసోరుయుగ్మే ధర్మాదీ స్రవ్య
 నాభాచ పార్శ్వయోః ౧౮. అధర్మాదీ ననంతాదీ హృదిపీఠమనున్య సేత్.
 ఆధారశక్తి మారభ్య జ్ఞానాత్మారమను క్రమాత్ ౧౯. ఉక్తక్రమేణ విన్యస్య
 హృదయే సాధుభావితే, నవశక్తిమయే రమ్యేధ్యాయేద్దేవ ముమావతిం ౨౦.
 చంద్రకోటిప్రతీకాశం త్రినేత్రం చంద్రభూషణం, ఆపింగళజటానూటం రత్నమాలి
 విరాజితం ౨౧. భస్మరుద్రాక్షబిల్వాది సుభగం సుందరేశ్వరం, నీలగ్రీవ ముదా
 రాంగం నానాహారోపశోభితం ౨౨. పరదాభయహస్తంచ హరిణంచ పరశ్వధం,
 దధానం నాగవలయం కేయూరాంగద భూషణం ౨౩. వ్యాఘ్రుచర్మపరీధానం
 రత్నసింహాసనే స్థితం, సర్వభూత గుహావాసం సర్వజ్ఞం సర్వసాక్షిణం ౨౪. సర్వా
 ధిష్ఠాన మద్యైత్రం మాయయా సగుణంపునః, ధ్యాత్వా తద్వామభాగేచ గిరిజాం
 భక్తవత్సలాం ౨౫. భాన్వ జ్ఞప్తాప్రసూనాభాముదయార్క సమప్రభాం, విద్మస్
 త్పుంజనిభాం తస్మిం మనోనయననందినీం ౨౬. బాలేందుశేఖరాం స్నిగ్ధాం నీలవేణీ
 విరాజితాం, భృంగసంఘాత రుచిర నీలకుంచితకుంతలాం ౨౭. మణికుండల
 విద్యోత స్మృఖమండలవిభ్రమాం, నవకుంకుమపంకాభాం కఫోలతలదర్పణాం
 ౨౮. మగురస్మిత విభ్రాజ దరుణాధర పల్లవాం, కంబుకంఠీం శివాముద్య త్కుచ
 పంకజ కుట్మలాం ౨౯. పాశాంకుశాభయాభీష్ట విలస త్సుచత్సుర్భుజాం, అనేక
 రత్న విలస త్కంకణాంగద ముద్రికాం ౩౦. వలిత్రయేణ విలస ద్భ్రమత్కూంచీ
 గుణాన్వితాం, దిక్పాలవనితా మాలి సన్నతాంఘ్రిపయోరుహం ౩౧. రత్నసింహా
 సనారూఢాం సర్పరాజ పరిచ్ఛదాం, పంచబ్రహ్మసనాసీనాం పరమేశ కుటుంబినీం,
 ౩౨. అనేకకోటిబ్రహ్మాండ జననీం శివసుందరీం, సర్వశక్తిం మహేశస్య వ్రసన్నాం
 సర్వదేవతాం ౩౩. సర్వోల్లంఘనముద్రాంచ సుముఖీం సర్వమంగళాం, ఏవం
 ధ్యాత్వామహాదేవీందేవంచ గిరిశంశుభం ౩౪. గణేశస్కంద సంద్యాది పరివార
 సమన్వితం, స్వాత్మలింగంబాహ్యలింగే ధ్యాత్వా వేదాంతలక్షణైః ౩౫. న్యాస

క్రమేణ సంపూజ్య దేవం గంధాదిభిః క్రమాత్, పంచభిర్బ్రహ్మభిః కుర్యాత్ త్వో
 క్తస్థానేషువాహ్మది ౩౬. పృథక్పూజంతం దేహీ మూలేనచ హృదిత్రయం,
 పునస్స్వయం శివోభూత్వా మూలమంత్రేణ సాధకః ౩౭. తతస్సంపూజయే దేవం
 బాహ్యపీఠే పునఃక్రమాత్, సంకల్పంచ వదేత్తత్ర పూజారంభే సమాహితః ౩౮.
 కృతాంజలిపుటో భూత్వా చింతయేద్ధృది శంకరం, ఋణపాతక దౌర్భాగ్య దారి
 ద్ర్య వినివృత్తయే, ౩౯. అశేషాఘ వినాశాయ ప్రసీద మమశంకర! దుఃఖిణో
 కాఘ్ని సంతప్తం సంసారభయపీడితం ౪౦. బహురోగాకులందీనం పాపిమాం
 వృషవాహన! ఆగచ్ఛదేవదేవేశ మహాదేవా భయంకర! ౪౧. స్వహాస సహ
 పార్వత్యా త్వంచపూజాం మయాకృతాం, ఇతిసంకల్ప్య విధివ ద్బాహ్యపూజాం
 సమారభేత్ ౪౨. గుహం గణపతించైవయజేత్సవ్యాపసవ్యయోః, తేక్షణేశ
 విశకోణేతు యజే ద్వాస్తాష్పతింక్రమాత్ ౪౩. వాద్దేవీచ యజేత్తత్ర తదిశా
 త్తాయసీం యజేత్, ధర్మంజ్ఞానంచ వైరాగ్య మైశ్వర్యంచ సమోతరైః ౪౪.
 స్వరైశ్చాదికోణేషు పీఠపాదా ద్యనుక్రమాత్, ఆభ్యాంబిందువిసర్గభ్యాం పుమర్థా
 భ్యాం ప్రపూజయేత్ ౪౫. గాత్రరూపంచతుర్దిక్షు మధ్యేసంఖం సతారకం, సత్త్వా
 ద్దితిగుణా తంతురూపా స్పీఠేషు విన్యసేత్ ౪౬. అతఃపర్వం ఛందే మాయా
 లక్ష్మ్యదేవ్యాశివేనచ, తదంతేచాంబుజం భూయ స్సకలం ముండకోత్తమం ౪౭.
 పతకేసరకింజల్కవ్యాప్తం తత్రాక్షరైః క్రమాత్, ఆత్మత్రయమథాభ్యర్చ్య మధ్యే
 మంటప మాదరాత్ ౪౮. వామాంశ్చేస్తాంచ గోరించ భావాన్ దిక్షుపూజ
 యేత్, వామాద్యా సవశక్తిశ్చ సవస్వరయుతాజపేత్ ౪౯. హృది బీజత్రయా
 ద్యైశ్చ పీఠమంత్రేణ చార్చయేత్, ఆవృత్తి పృథమాంగస్తు పంచభి ర్మూర్తిపం
 క్తిభిః ౫౦. త్రింశద్భి ర్మూర్తిభిశ్చాన్వై ర్నిధిద్వయ సమన్వితైః, అనంతాద్వైఃప
 దార్థాన్వైర్మాతృభిశ్చ పృషాదిభిః ౫౧. సిద్ధిభి శ్చాణిమాద్యాభి రింద్రాద్వైశ్చ
 తదాయుధైః, వృషభక్షేత్రచండీశ దుర్గాశ్చ స్కందనందనౌ ౫౨. గణేశస్సవ్య
 పాంశ్చైవ స్వస్వలక్షణ లక్ష్మితా, అణిమా మహిమాచైవ గరిమా లఘిమాత
 థా ౫౩. ఈశత్వంచవశిత్వంచ ప్రాప్తిః ప్రాకామ్యమేవచ, అష్టైశ్వర్యాణిహృ
 క్తాని తేజోరూపాణి కేవలం ౫౪. పంచభిర్బ్రహ్మభిః పూర్వం హృదైశ్చాద్యాభిరే
 వచ, అంగై రుమాద్యైరింద్రాద్వైః పూర్వోక్తమునిభిస్తుతైః ౫౫. (ఊరూ) ఉమా
 చండీశ్వరాదీంశ్చ పూజయే దుత్తరాదితః, ఏవమావరణైర్మూర్తం తేజోరూపం సదా
 శివం ౫౬. ఉమయాసహితం దేవ ముపచారైః ప్రపూజయేత్, సుప్రతిష్ఠితశంఖస్య
 తీర్థేపంచామృతైరపి ౫౭. అభిషిచ్య మహాదేవం రుద్రసూక్తైస్సమాహితః, పంచ

బ్రహ్మశిరోభిశ్చ పంచదుదైర్వ్యభావిధి ౫౮. కల్పయేద్వైదికైర్మంత్రై రాసనా
 ద్యుపచారకాః, ఆననం కల్పయేద్ధేమం దివ్యవస్త్రసమన్వితం ౫౯. అర్ఘ్య మప్యగు
 ణోపేతం పాద్యం శుద్ధోదకేనచ, తేనైవాచమనం దద్యా నృధుపర్కం మధూత్త
 మం ౬౦. పునరాచమనం దత్త్వా స్నానంమంత్రైః ప్రకల్పయేత్, తతశ్చ బిల్వమం
 దార కల్పారాః సరసిరుహం ౬౧. ధత్తూరం కర్ణికారంచ దోణిపుష్పంచ మల్లి
 కాం, అపామార్గంతులసీమాధవీ పంచకాదికం ౬౨. బృహతీ కరవీరాణి యథా
 లబ్ధాని భామిని, నివేదయేత్సుగంధీని మాల్యానివివిధానిచ ౬౩. ధూపం కాలాగ
 రూత్పన్నం దీపంచ విమలంశుభం, అథ పాయసనైవేద్యం సఘృతం సోపదంశకం
 ౬౪. మోదకాపూపసంయుక్తం శర్కరాయుత ముత్తమం, మధురాన్నం దధియు
 తం జలపాన సమన్వితం ౬౫. తేనైవ హవిషావహ్నా జహుయాన్మంత్రభావిశే,
 ఆగమోక్తేనవిధినా గురువాక్య నియంత్రితః ౬౬. నైవేద్యం శంభవేభాయో
 దత్త్వా తాంబూలముత్తమం, ఫలం నీరాజనందివ్యం ఛత్రాద్యం దర్పణాదికం ౬౭.
 సమర్పయిత్వా విధివన్మంత్రై రైవదికతాంత్రికైః, యద్యశక్త స్వయం నిస్సో
 యథావిభవమర్పయేత్ ౬౮. భక్త్యా దత్తేన గౌరీశఃపుష్పమాత్రేణ తుష్యతి,
 అథాంగభూతాః సకలాః గణేశాదీ స్ప్రిహాజయేత్ ౬౯. స్తనై ర్నానావిధై
 స్తుత్వా సాష్టాంగం ప్రణమేద్బుధః, తతఃప్రదక్షిణీకృత్య వృష చండీశ్వరాదికం ౭౦.
 పూజాంసమర్ప్య విధివ త్స్పృగ్ధయే దగజాపతిం, జయసత్యగుణాతీత జయ సర్వ
 వరప్రద ౭౧ జయ నిత్య నిరాధార జయ విశ్వంభరావ్యయ, జయ విశ్వైక
 వంద్యేశ జయ నాగేంద్ర భూషణ ౭౨. జయ గౌరీపతేశంభో జయ నిత్యనిరంజన,
 జయ నాథ కృపాసింధో జయ భక్తార్తి భంజన ౭౩. జయ దుస్తరసంసార సాగ
 రోత్తారణ ప్రభో, ప్రసీద మేమహాదేవ సంసారా దద్యుద్యతః ౭౪. సర్వపాప
 క్షయంకృత్వా రక్షమాం సర్వపాపతః, మహాదారిద్ర్యదగ్ధస్య మహాపాప హతస్యచ
 ౭౫. మహాశోకవినష్టస్య మహారోగాతురస్యచ, ఋణభారపరీతస్య దహ్మమా
 నస్య కర్మభిః ౭౬. గ్రహైఃప్రవీడ్యమానస్య ప్రసీద మమశంకర, దరిద్ర్యహర్తార్యో
 దేవంపూజంతే గిరిజాపతిం ౭౭. అభాగ్యోవాపిరాజావా ప్రియోదేవో మోక్షవరం,
 దీర్ఘ మాయు స్సదారోగ్యం కోశవృద్ధిబలోన్నతిః ౭౮. మమసంపత్తిమోక్షమనందః
 ప్రసాదా త్తన శంకర, శత్రవశ్చ క్షయంయాంతు మమప్రజాః ౭౯. మమప్రజాః
 నశ్యంతు దస్యవోరాజ్యే జనాస్సంతునిరాపదః, దుర్భిక్షా శ్చాగ్నిహవితా పాశ్శమం
 యాంతుమహీతలే ౮౦. సర్వసస్యసమృద్ధిశ్చ భూయాత్తుభిమయాదిశః, ఏవ
 మారాధయేద్దేవం మానసే గిరిజాపతిం ౮౧. విష్ణుబ్రహ్మదిభిర్దైవై ర్మునీంద్రై

ర్యోగిభి స్సదా, ప్రదోషేషామవారేచ నృత్యగీతాది తోషితం ౮౨. జ్యోతిర్మ
ణా న్యోజయేద్భుక్త్యా దక్షిణాభిశ్చ పూజయేత్, సర్వసాపక్షయకరీ సర్వదానిద్య
నాశనీ ౮౩. శివపూజా మయా శ్వాతా సర్వాభీష్టఫలప్రదా, మహాపాపాని
సంఘాత మధికం చోపసాతకం ౮౪. శివప్రసాద గ్రహణాత్ సర్వపాప్య ద్విनाశ
యేత్, బ్రహ్మహత్యాది పాపానాం పురాణేషు స్మృతిప్రసాదం ౮౫. సాయశ్చ
త్తానిచోక్తాని న శివస్వాపహరిణాం, శివోబ్రాహ్మణవర్గస్య కీర్తితః కుల్యదవంగ
౮౬. ప్రదోషసమయే యస్మా ద్విష్ణుబ్రహ్మదయ స్సృణో, అర్చయంతిశివం
తస్మా చ్చివపవ జగత్పతిః ౮౭. శివాత్పరతరంనాస్తి శాస్త్రేషాం సదాశివః,
తస్మాత్క్షేత్రేప్రకర్తవ్య మవశ్యంశివపూజనం ౮౮. కామినాం చ ముముక్షుణాం
భక్తిముక్తిప్రదం ధృవం, సద్య స్సిద్ధిరంజో కీ సర్వసాపహరం పరం ౮౯.
బహునాత్రకిముక్తేన శ్లోకార్ధేన బ్రవీమ్యహం, బ్రహ్మహత్యాశ్చతంపాప శివపూజా
వినాశయేత్ ౯౦. మయాకథితమేతత్తే శ్లేషేషు శివపూజనం, రహస్యం సర్వ
జంతూనాం అత్యాస్త్యవ నసంశయః ౯౧ తస్మాద్భద్రేకురు సదాశివపూజం
నిరంతరం, తయాతే సకలాభీష్టసిద్ధి ర్భవతిశాశ్వతీ ౯౨. పశ్యన్సర్వస్వం సమా
కర్ణ్య విమలానందనిర్భరా, స్వాహంగం ప్రణమత్యాగ్రే పునఃప్రసాహాతిభక్త్యై
౯౩. * సూతః * యశ్శృణోతి హరపూజనంశివం భక్తితః పతతియస్సవయం
రహః, ముక్తిమేతి గిరిశ్రవసాదశో దుష్కృతంపాపతీ దుఃఖినఃసృతేః ౯౪.
ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహా శ్లోకహరమింద్రియలంసంవాదే
శివపూజావిధాన, తన్మహిమానువర్త నోనామసనమోఽధ్యాయః ౯.

* డేత్రపాలః * హరమిత్రంపతింసాహ విమలానందాగ్రీ విభూతః, కుపూతః
పూజయా శంభోః కేనవా చరితంపురం ౧. ఏకస్మై బ్రాహ్మిన్స్త్వయ్య శివపూజా
విధేః ఫలం, తారితాస్మి త్వయాభర్తః పూర్వపుణ్యచయేనహి ౨. * హరమి
త్రః * శృణు భద్రే శంభుసేవాఫలంవచ్చి తవాగ్రతః, అతేతిహాసం ఫలదంపరమం
పుణ్యవర్ధనం ౩. శర్మధావిప్రవనితా సపుత్రాదుభ్రకర్షితా, శాండిల్యం శరణం
గత్వా యయాచేతత్కృపాంసతీ ౪. అహమద్య కృతార్థాస్మి తనదర్శనమాత్రతః,
ఏతేకుమారా భగవతా త్వామేవశరణం గతో ౫. ఏషమేతనయోబ్రహ్మణో ధుచిప్ర
త ఇతీరితః, ఏష రాజసుతో నామ్నా ధర్మపుత్రః కృతోమమూ ౬. ఏషాపహంప
భగవతా భవచ్ఛరణకింకరా, సముద్ధరాస్మి నృతితాతా ధూరో నంసారసాగరే ౭.

తతఃప్రసన్నో ద్విజపుంగవస్తు తస్యాశ్చ వ్యాకృత్య రమ్యతోపమానైః, ఉపాదిదేశాపిత
యోః కుమారయో ర్ముని శ్శివారాధన మంత్రవిద్యాం ౮. అథోపదిష్టౌ మునినా
కుమారౌసాబ్రాహ్మణీ శాంధివదీక్షితాచ, శివప్రసాదేన మహేశభక్తౌ స్రద్ధార
వా త్సర్వజనాభివంద్యాః ౯. (వేదోక్తవిధినాదేవి కురుత్వం వ్రతముత్తమం, ఏతా
భ్యామపి పుత్రాభ్యాం శివపూజా విధీయతాం, అథనంవత్సరాదేవ పరాం సిద్ధి
మవాప్స్యథ ౧౦. ఇతిశాంఙిల్యవచన మాకర్ణ్య ద్విజభామినీ, తంప్రణమ్య సమా
మంత్ర్య జగ్ముస్తే శివమందిరం ౧౧) తతఃప్రభృతి తౌబాతా మునివర్యోపదేశతః,
ప్రదోషే పార్వతీశస్య పూజాంచక్రతు రంజనా ౧౨ ఏవంపూజయతోర్దేవం
ద్విజరాజకుమారయోః, సుఖేనైవ వ్యతీయాయ తయోర్మాస చతుష్టయం ౧౩.
కదాచి ద్రాజపుత్రేణ వినిసా ద్విజనందనః, స్నాతుంగతో నదీతీరే చచారబహు
లీలయా ౧౪. తత నిర్ఘరనిష్పాతనిర్భిన్నే వప్రకర్తవే, నిధానకలశం స్థూలం ప్రస్ఫు
రంతం దదర్శనం ౧౫. తందృష్త్వా సహసాగత్వా హర్షకాతుకవిహ్వలః, దైవోప
పన్నం మన్వానో గృహీత్వాశిరసాదధౌ ౧౬. ససంభ్రమం సమానీయ నిధానక
లశం బలాత్, నిధాయ భవనస్యాంత ర్మాతరంసమభావతగః * శుచిప్రతః * మా
తర్మాత రిమంపశ్య ప్రసాదం గిరిజాపతేః, నిధానం కుంభరూపేణ దర్శితంకరుణాత్మ
నా ౧౭. అథసా విస్మితా సాధ్వీ సమాహూయన్మపాత్మజం, స్వపుత్రం ప్రతినం
ద్యాహ మాచయంతీశివార్చనం ౧౮. శృణుతాం మే వచఃపుత్రో నిధానకలశీమి
మాం. జీవద్రత్నసహస్రాభ్యాం సహస్రాబ్దోపభోగదాం ౨౦. సమం విభజ్య గృహ్ణీ
తం మమశాసనగౌరవాత్, ఇతి మాతృవచశ్శ్రుత్వా తుతోషద్విజనందనః ౨౧
పత్యాహ రాజపుత్రస్తాం విప్రభ్య శ్శంక రార్చనే, * ధర్మపుత్రః * మాత స్తవసుత
స్యైవ సుకృతేన సమాగతం ౨౨. నాహం గ్రహీతుమిచ్ఛామి విభక్తం ధనసంచ
యం, ఆత్మన సుకృతాల్లభం స్వయమేవభునక్త్వసా ౨౩. సఏవభగవానీశః కరి
ష్యతి కృపాంఘ్రి, * క్షేత్రపాలః * ఏవమభ్యర్చతో శ్శంభుం భూయోపి పర
యాముదా ౨౪ సంసత్సరం వ్యతీయాయ తస్మిన్నేవగృహేతయోః, అతైకదా
రాజసూను స్సహజేన ద్విజన్మనా ౨౫. వసంతసమయే ప్రాప్తే విజహరవనాంత
రే, అథదూరంగతౌ క్వాపిననే ద్విజన్మపాత్మజౌ ౨౬. గంధర్వకన్యాః క్రీడంతీ
శ్శతశ స్తావపశ్యతాం, తాస్సర్వా శ్చారునర్వాంగీ ర్విహారంతీ ర్మనోహరం ౨౭.
నృష్ట్యా ద్విజాత్మనో దూరా దువాచన్మవపుంగవం, ఇతఃపరం నగంతవ్యం విహరం
త్సగ్రతస్త్రియః, స్త్రీణాం విదూరతస్త్రిషే ద్యదిసాఖ్యం తవేషి తం ౨౮. స్త్రీ
సన్నిధానం విమలా స్త్ర్యజంతి విమలాశయాః, ఏతాః కైతవధారిణ్యో ధనయావన

దుర్మదాః ౨౯. మోహయంత్యో జనంద్యుస్త్యో వాచా సునయతో వివాః, అతః
 పరిత్యజేత్ స్త్రీణాం సన్నిధిం సహభాషణం ౩౦. యోషితాం సంగమాజ్ఞేణ
 మృత్యుమాప్నోతి మానవః, నిజధర్మరతో విద్వాన్ బ్రహ్మచారి విశేషతః ౩౧.
 అతోహం నోత్సహేగంతుం క్షిడాస్థానం మృగీదృశాం, ఇత్యుక్త్వా ద్విజపుత్రస్తు
 నివృత్తోదూరత స్థితః ౩౨. అథాసౌ రాజపుత్రస్తు కౌశుకావిష్ట మానవః, తా
 సాం విహరపదవీ మేక ఏవోభయో ర్యయా ౩౩. తత్ర గంధర్వకన్యానాం మధ్యే
 త్వేకా వరాననా, దృష్ట్వా ౭౭ యాంతం రాజపుత్రం చింతయామాస చేతనా ౩౪.
 అహహకోయ ముదారాంగో యువా సర్వాంగసుందరః! మత్తమాతంగిగమనో
 లావణ్యమృతహరిధిః ౩౫. లీలాలోల విశాలాక్షో మధురస్మిత పింగళః, మనసో
 పమరూపశ్రీ సుకుమారాంగ లక్షణః ౩౬. ఇత్యాశ్చర్య యతాశ్చలం దూరా
 దృష్ట్వా సృపాత్మజం, సర్వా సృభిస్సమాపహాయ నవసంచేన మృగపీఠే ౩౭.
 ఇతోఽప్యదూరే హేసఖ్యో వనమస్త్యేక ముత్తమం, విచిత్రచంద్రాక్షోఽపి పున్నాగ
 ర్నకులైర్వృతం ౩౮. తతగత్వా తరుణసర్వా సపచిత్య సుచూన్యలం, భవ
 త్యః పునరాయాంతు తావత్తిష్ఠామ్యహంత్యహం ౩౯. ఇత్యాదిష్ట సృభిష్తో జగము
 విసినాంతరం, సాపి గంధర్వజా తత్థా న్యస్తదృష్టి ర్నృపాశ్చాతే ౪౦. తాం సమా
 లోక్య తన్వంగీం నవయావన శాలినిం, బాలాం సురూపసూపత్యైః పరిభూతి ౪౧.
 త్తమాం ౪౨. రాజపుత్ర సమాగత్య కాతుకోర్స్ఫుల్లోచనః, అవాప దైవయో
 గేన మదనస్య శరవ్యథాం ౪౩. గంధర్వతనయా సాపి ప్రాప్తాయ స్వపసూసనీ,
 ఉత్థాయ ప్రదదౌ తస్మై తరసా పల్లవాసనం ౪౪. కృతోపచారం మానసం తదయా
 సాద్య సుమధ్యమా, ప్రప్రచ్ఛ తదూప్రగుణై ర్హృతదేహి ౪౫. కులేగ్దియా ౪౬.
 కస్త్యంకమలపత్యాక్షకస్తాదేశా దిహగతః? కస్యపుత్రఇతి ప్రేష్ఠా పృష్ఠ సర్వ
 న్యవేదయత్ ౪౭. విదర్భరాజతనయం విధిప్తపితృమాతృకం, శత్రుభి శ్చాపై
 తస్థాన మాత్మానం విధిభామిని ౪౮. సర్వభావేనభూయస్తాం ప్రప్రచ్ఛ నృపచంద్ర
 కాత్వం వామోరు కించాత్ర కార్యం తే కస్యచాత్మజా ౪౯. కిమివ ధ్యాయసి మృగ
 కింవావక్తు మిహేచ్ఛసి? ఇత్యుక్తా సాపునః ప్రాహ శృణు రాజేంద్ర సత్తమ ౫౦.
 అస్తి విదవికోనామా గంధర్వాణాం కులాగ్రణీః, తస్యాహమస్మి తనయా నామ్నా
 చాశ్రమతీ శ్రుతా ౫౧. త్వాయాయాంతం విలోక్త్యాహం త్వస్సంభాషణం లాల
 సా, త్యక్త్వా సఖిజనం సర్వ మేకైవాస్మి మహావనే ౫౨. సర్వసంగీత విద్యాసు
 నమత్తోఽన్యాస్తి కాచన, మమగానేన తుష్యంతి సర్వాఅపి సురస్త్రియాః ౫౩.
 సాహం సర్వకలాభిజా జ్ఞాతసర్వజనేగితా, తవాహ మిహిశం వేద్మి మయిశే

సంగతం మనః ౫౨. తథా మయాపితే సాఖ్యందైవేన ప్రతిపాదితం, ఆవయో
 స్నేహభేదోత్తనైవ భూయాదితః పరం ౫౩. ఇతి సంభాష్యతేనాశు ప్రేష్ణా
 గంధర్వకన్యకా, ముక్తాహారం దనౌ తస్మై స్వకుచాంతర భూషణం ౫౪. తమా
 దాయాద్భుతంహారం సతస్యాంపరమాకులః, గూఢహర్ష పరాసిక్తమిదమాహన్యపా
 త్మజః ౫౫. సత్యముక్తంత్యయాభీరు తథాప్యేకం వదామ్యహం, త్యక్తరాజ్యస్య
 నిస్సవ్య కథం మేభవసిద్ధియా ౫౬. యాత్వం పితృమతీబాలా విలంఘ్యపితృశాసనం,
 స్వచ్ఛందాచరణంవక్తుం మూఢేత్వం కథమర్హసి ౫౭. ఇతితస్యవచ శృత్వాతాతం
 ప్రత్యాహ శుచిస్మితా, అస్తునామ తథైవాహంకరిష్యే ౨వశ్యకాతుకం ౫౮.
 గచ్ఛస్వభవనం కాంత పరశ్వం ప్రాతరేవతు, ఆగచ్ఛపునర త్రైవ కార్యమస్తిచనోమృషా
 ౫౯. ఇత్యుక్త్వాతం నృపంకాంతం సాసంగతసఖిజనా, అపాకామత చార్వంగీ సచా
 పిన్యపనందనః ౬౦. సమభ్యేత్యతుహర్షేణ ద్విజపుత్రస్యసన్నిధిం, సర్వమాఖ్యాం
 తేనైవసాకం స్వభవనం యయా ౬౧. తాంచవిప్రసతిం భూయోహర్షయిత్యా నృ
 పాత్మజః, పరశోద్విజ పుత్రేణ సార్థం తస్మిన్వనేయయా ౬౨. సతయాపూర్వ
 నిర్దిష్టం స్థానంప్రాప్య నృపాత్మజః, గంధర్వరాజమదాక్షిద్దుహితాచ సమన్వితం
 ౬౩. సగంధర్వపతిః ప్రాప్తావభి నంద్యకుమారకా, ఉపవేశ్యాసనే రమ్యేరాజపుత్రమ
 భాషత ౬౪. * గంధర్వః * రాజేంద్రపుత్రపూర్వేద్యుః కైలాసంగతవానహం,
 తత్రావశ్యం మహాదేవం పార్వత్యాసహితం విభుం ౬౫. ఆహూయమాంనదేవేశ
 స్సర్వేషాం త్రిదివోసాం, సన్నిధావాహ భగవాన్కరుణామృతవారిధిః ౬౬.
 ధర్మగుప్తాహ్వయః కశ్చిదాబిజపుతోస్తి భూతలే, అకించనో భ్రష్టరాజ్యోహత
 బంధుశ్చశత్రుభిః ౬౭. సబాలోగురువాక్యేన మదర్చాయాంరతస్సదా, అద్యతత్ప్రి
 తరస్సర్వేమాంప్రాప్తా స్తత్ప్రభావతః ౬౮. తస్యత్వమపి సాహాయ్యం కరుగంధ
 ర్వసత్తమ! యథాస నిజరాజ్యస్థో హతశత్కుర్భవిష్యతి ౬౯. ఇత్యాజ్ఞప్తోహమీ
 శేనసంప్రాప్య నిజమందిరం, అనయాద్యదుహితాచబహుశోభ్యర్థి తస్తథా ౭౦.
 జ్ఞాత్వేమం సకలం శంభోర్నియోగం కరుణామయం, ఆదాయేమాందుహితరం
 ప్రాప్తోస్మిదం వనాంతరం ౭౧. తస్మాదేనాం ప్రయచ్ఛామికన్యామశ్రమతీతవ,
 హత్యాశత్రూన్ స్వరాష్ట్రేత్వాం స్థాపయామి శివాజ్ఞయా ౭౨. తస్మై పదేత్వమ
 నయా భుక్త్వాభోగాన్యథేప్సితం, దశవర్ష సహస్రాంతేగంతాసి గిరిశాలయం ౭౩.
 తత్రాపి మమకన్యేయం త్వమేవ ప్రతిపత్స్యతే, అనేనైవస్వదేహేనదివ్యేన
 శివసన్నిధౌ ౭౪. ఇతిగంధర్వరాజస్తమాభాష్యనృపనందనం, తస్మిన్వనేస్వదుహి
 తుః పాణిగ్రహమకారయత్ ౭౫. పారిబర్హమదాత్తస్మై రత్నభారాన్మహూజ్య

లాఁ, చూడామణిం చంద్రనిభం ముక్తాహారాంశ్చ భాసురాన్ ౭౬. దివ్యాలంకార
వాసాంసికార్తస్వరపరిచ్ఛదాన్, గజానామయుతం భూయో నియుతం సీలవాణీనాం
౭౭. స్యందనానాం సహస్రంచ సావర్ణానాం మహంతిద, పుష్పరేణం గంధం దివ్యం
ధనుశ్చక్రాముధోత్తమం ౭౮. మంత్రాస్తాణాంసహస్రాణి సూక్ష్మాదాక్షిణ్య
సాయకౌ, అభేద్యాం సర్వజాతూనాం శక్తించరిపుష్పసీం ౭౯. మహిమో పరి
చర్యార్థం గంధర్వాధిపతిర్దదౌ, ఇత్థం రాజేంద తనయః సుప్రాప్యశిష్య ముత్త
మాం ౮౦. అభీష్టజాయా సహితో ముముదే నిజసంపదా, కాగయిత్యా స్వదు
హితుర్వివాహం సమయోచితం ౮౧. యయా విమాసమాసహ్య గంధర్వాధి
పతిర్దివం, ధర్మగుప్తః కృతోద్వాహస్సహ గంధర్వసేనయా ౮౨. నిశ్శేషితా గాతి
బలః ప్రవివేశ నిజంపురం, తతోఽ భిషిక్తిస్సచ్చిన్త రాప్రీహ్యైశ్చనగోత్తముః ౮౩.
రత్నసింహాసనారూఢశ్చక్రే రాజ్యమకంటకం, యావిప్రవనితా పూర్వం సాంపురణోమాత్మ
పుత్రవత్ ౮౪. సైవమాతా భవత్తస్య సభ్రాతా ద్విజసంపదా, గంధర్వసేనయా
జాయా విదర్భవిషయేశ్వరః ౮౫ ఆరాధ్యదేవం గిరిశంభగృహిష్టాప్యసౌఖ్యభవతో,
* హరమిత్రః * ఏవమన్యేసమారాధ్యభక్త్యా శ్రీగిరిజాపతిం ౮౬. శిభి నో భిష్ప తాన్
కామాన్ దేహంతేతు పరాంగతిం, శివపూజావశం పుణ్యం భక్త్యా శ్రీశివగంగాం
నం ౮౭. ధర్మార్థకామమోక్షాణాం యదేతత్సాధనం పరం, జ్ఞానార్థ మృషయా
ప్రాంచోధనార్థంచ ధనార్థనః ౮౮. జయాధికారసిద్ధ్యర్థ మింద్రోపేంద్రపురోగమాయ,
విద్యార్థినోపి విద్యార్థం సుతార్థం పుత్రకాంక్షిణః ౮౯. ఆరోగ్యార్థం నోగార్థా
శ్చకురేతద్వ్రతోత్తమం, బ్రాహ్మణానామిదం ముఖ్యం విశేషా స్కూలితానాం
౯౦ యవతచ్ఛుణు యాన్నిత్య మాఖ్యానం పరమాద్భుతం, భక్త్యా శ్రీశివపూజాం
తే కథయేద్వా సమాహితః ౯౧ సభవేత్తస్య దారిద్ర్యం జన్మాంతరశతేష్వపి,
జ్ఞానైశ్వర్యసమాయుక్త శ్చాంతేశివపురంద్రజేత్, తస్మాత్స్వగపూజనంశంభోః
కురు భక్త్యైవసుందరి! ౯౨. యే ప్రాప్య దుర్లభమిదం మనుజా శ్శరీరగుర్వంతిచా
త్రపరమేశ్వరపాదపూజాం, ధన్యాస్తవ నిజపుణ్యజిత్రతిలోకా స్తేషాంపదాం
బుజరజో భువనం పునాతి ౯౩.

*

*

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యేహరమిత్రవిమలాపగవాదే
శివపూజామాహాత్యైకథనంనామ దశమోఽధ్యాయః. ౧౦.

* శ్రీసూతః * ఇత్థం ప్రబోధితాసాధ్వీహరమిత్రేణ భక్తితః, పూజయామాన విధివచ్ఛివం దేవమహర్షిశం ౧. శివపూజాప్రభావేన సర్వసిద్ధిరభూ ద్విభాః! కదా చిద్విమలా స్వీయసఖిభిః పరివారితా ౨ కళ్యాణసరసి స్నాతు మాగతాచాఽరుణోదయే, తదా వనద్విపకశ్చి ద్వాసితాభి ర్మదోద్ధతః ౩. బృంహితం భీకరం కుర్వన్ శుండాఘాతాగర్జితః, తం దృష్ట్వా భయవిత్రస్తా విమలాద్యా స్సులోచనాః ౪. దుద్రువు ర్దూర మధ్వానం గజోప్యనుయయా తదా, కన్యా ధావన వేగేన నిశ్వాసోచ్ఛ్వాసపీడితాః, తృణచ్ఛన్నే మహాకూపే నిపేతు ర్జలవర్జితే ౫. నిపత్య విహ్వలా స్పద్యో గతప్రాణా స్తదాభవన్, అనాగతాసు తాన్వేపం దేశేఽదృష్ట్వాతిదుఃఖతాః ౬. మాతర స్తా విచిన్వంత్యో బభ్రము ర్మోహపీడితాః, వనాద్వనం పరిభ్రమ్య గుల్మద్గుల్మం వ్యలోకయన్ ౭. క్వచిత్ క్వచిత్ పరిభ్రష్ట వస్త్రాణ్యాభరణానిచ, దృష్ట్వా తదనుసారేణ గచ్ఛంత్యో దీనచేతసః ౮. సాతాళ సన్నిభం కూపం దదృశు ర్ద్వగగోచరం, గతానూరపి తావీక్ష్య కన్యాః కమలలోచనాః, రురుదు ర్నిస్వరం ఘోరం కురర్యభవ దుఃఖతాః ౯. విమలే కమలే సువృత్త కే సురసే త్యాదిభిరేవనామభిః, ఉపహూయ ముహుర్ముహు ర్విషణ్ణా విలపంతిస్సు తదీయమాతరః ౧౦. ఉరస్తాడనమాక్రందం కుర్వంత్యో భృశదుఃఖతాః, క్వగచ్ఛామోవయం సర్వాః పుత్రికాదుఃఖకర్షితాః ౧౧. హాపుత్రి మమకళ్యాణి కించిత్సంభాషణంకురు, బాంధవాశ్చాగతా స్సర్వే త్వద్వియోగేన కర్షితాః ౧౨. కన్యాః కమలపత్రాక్ష్యః కుర్వంత్యస్మాను సత్కృపాం, యుష్మాన్ విహాయ మత్పుత్ర్యః కథం గచ్ఛామహే గృహం ౧౩. ఇత్యుచ్చైః క్రోశయంత్యస్తాః మూర్ఛామాపు స్సరస్తతే, స్నానార్థమాగత స్తస్మిన్ తీర్థే కళ్యాణసంజ్ఞ కే ౧౪. హరమిత్రః ప్రభాతేసావశృణో దోదనం శ్రీయః, మూర్ఛితా అంగనా భూమా లుతంతీ ర్గతవత్సకాః, ౧౫. తాదృష్ట్వాద్యుతి మాం స్తత్ర కోవిదో ఋషిపుంగవః, ప్రాహ ప్రసన్నహృదయః కన్యకాజననీ శృనైః ౧౬. * హరమిత్రః * ఉత్థాపయిష్యేవకన్యా అద్యైవ తపసాఽమలాః, శనైరాశ్వాస్య తాస్సుర్వా నివార్యాఽఽహచ రోదనం ౧౭. యావదుజ్జ్వలయిష్యామి కన్యాః కమలలోచనాః, తావదాసాం మనోజ్ఞాని వహుంషి పరితోబత ౧౮. ఇత్యుదీర్య మునిశ్రేష్ఠః కళ్యాణసరసిద్విభాః! కంఠదఘ్నజలే స్థిత్యా సప్తాశ్వ మవ లోకయన్ ౧౯. ఉర్ధ్వవక్త్రో ర్ధ్వబాహుస్సన్ జజాప పరమం జపం, తం హం తుమాగతో విప్రం బలమధ్యేస్థితం గజః ౨౦. హస్తముద్భృత్య వేగేన మునేరంతిక మాయయా, విలోక్య తస్యసంరంభం గజేంద్రస్య ఋషీశ్వరాః ౨౧. న చచాల

జలాత్సరి చిత్రార్పితభవస్థితః, గతమన్యుః క్షణాదేవ శాంతోభూత్వా తస్మాత్తేజస్వరః
౨౨. శుండాగ్రేణ గృహీత్వాతం మూర్ధ్ని సంస్థాప్య సంస్థితః, తస్యభావం ముస్మా

త్వా జపంతావత్సమాప్య చ ౨౩. ఏనముత్తారయిష్యామి తిన్య క్షేమభివృద్ధితం
చిరాత్, ఇతినిశ్చిత్తమనసా విచార్యనుచిరం మునిః ౨౪. ఆదాయ పాణినాతో
యంశీఘ్రం తన్మూర్ధ్ని దత్తవాన్, తేనోదకప్రభావేన గజః పాపవిమర్శితః ౨౫.
సాష్టాంగం ప్రణివత్యాగ్రే నిజరూపేణ సోబ్రవీత్, యత్త్వముతారిత్వం పాపాన్మర్త్య
త్వాచ్చ విశేషతః ౨౬. మమవృత్తంవిశేషేణప్రవక్ష్యామి కృపాసిధో, * ధన్యగుప్త్య *
నైషధేనగరే పూర్వం విశ్వగుప్త ఇతిశ్రుతః ౨౭. తస్యసూనురహం నామ్నాధన్య
గుప్త ఇతిశ్రుతః, గోరక్షాం కృషివాణిజ్యం కుర్వన్నిత్యంసుఖిన్ ౨౮. అథశా
పాలికఃకశ్చిత్ రసవాదకుతూహలః, సపాపోమాంతుదృష్ట్యేన వంద్యరూమాన

మాయయా ౨౯. తేనత్యక్తధనో నిస్స్వః దుఃఖశోత్సంగోమూఢః, స్వభగ్గుప్తినో
యంకృత్వా కుటుంబభరణంకృతం ౩౦. యానియానిమయా బ్రాహ్మణం దానాన్యా
చరితానిచ, తానితాన్యపిసర్వాణి విక్రీతానిముసీశ్వర ౩౧. తస్మాద్విదాపంబునిత
స్తేవకదా పరవేశ్యని, భుక్తవానాగళం మృష్ట మజీర్ణమభవత్తదా ౩౨. అతిసార
మరణం ధర్మిస్తానాం భవేద్భ్రమం ౩౩. అతిసార స్తతోజాతం స్మృతీమానభవంత
తః, అహం శివస్మరణతో మరణం గతవాన్ ద్విజ! ౩౪. పూర్వపుణ్యప్రభావేన
దేవేంద్రవరసన్నిధౌ, తత్రమన్వంతరంస్థిత్యా తత్పుణ్యాంతే గజోదభవం ౩౫. రసే
ధర్మవికయంకుర్యు స్తే భవంతి మతంగజాః, ఇదానీమపివిక్రేంద్ర త్వయా ౩౬. హం
తారితోఽభవం ౩౭. తోయదానం కృతంమహ్యం కళ్యాణసరసః ప్రభు! కృతా
ర్థోస్మి కృతార్థోస్మి నమస్తుభ్యం నమోనమః ౩౮. ఇన్యుత్వా సయయా స్వర్గా
సత్సంగా త్సద్గతిం గతః, ఆశ్చర్యం పరమం లేభే హరమిత్రప్రభావవితే ౩౯.
అహం తీర్థస్యమాహాత్మ్యం కుయోనే స్తారితో గజః, అనేనవారిణా శీఘ్రం భవ
యిష్యేఽం గనాచయం ౪౦. విధినిర్వర్త్య సహసా సతీర్థః పునరాగమత్, యత్ర
స్థితా గతప్రాణాః కూపేయువతయస్వయం ౪౦. తాసాంమాతృ సమాభివృ
ద్ధ్య సింహ తీర్థేన సోబ్రవీత్, * హరమిత్రః * ఉత్తిష్ఠతస్త్రియస్సర్వాః శాసనాన్మమ
నిర్మలాః ౪౧. యేభజంతి విరూపాక్షం తేమాంమృత్యుః కథంభవేత్? ఋషీర్వ
చన మాకర్ణ్య కూపస్థా స్తత్ప్రభావతః ౪౨. సుబ్రహ్మణ్యతామ్రం లదాస్త్రియః కూపా
త్సముత్థితాః, పరిధాయచవాసాంసి పూర్వవద్విజకన్యకాః ౪౩. ప్రణేముర్వరము
త్రంతం ఋషిశ్రేష్ఠం తపోధనాః, జహర్షస్తజ్జనన్యోధ మరణాదుద్ధృతాభవ ౪౪.

తాః పాహి హరమిత్ర స్తతీర్థమాహాత్మ్య ముత్తమం, ఉక్త్వా యవతిభిర్యుక్తః
 కల్యాణం సత్వరంయయా రగి స్నాపయిత్వాథతాః కన్యా మాతరః పాహి
 నమ్రధీః, ధర్మంవచ్చి హితంవచ్చి నాసత్యం మమభాషితం ౪౬. దుర్భగోఽం ధో
 జడోమత్తో బాలఘో గురుతల్పగః, పరదారరతః పాపీ మృత్యుపాశవశంగతః
 ౪౭. తేసర్వే ముక్తిమాయాంతి స్నానా త్కల్యాణసంజ్ఞకే, వైశాఖే కార్తికే
 మాఘే మాసేషు విజతేంద్రియః ౪౮. యస్మాన్తి సోమయోగేస్మి న్కృత్తికాపితృ
 ఛేనరః, సర్వపాపై ర్వినిర్ముక్తో ముక్తిమేతి నసంశయః ౪౯. మాహాత్మ్య మతులం
 శ్రుత్వా మాతరః కన్యకాస్తథా, పునస్తీర్థోదకే స్నాత్వా కిన్నరేశం ప్రపూజ్య
 చ ౫౦ స్వకీయం వివిశు ర్గైహం హరమిత్రేణసంయుతాః, తదావ్రభృతికన్యాస్తా
 మృత్యుపాశనివారితాః ౫౧. హరమిత్రేణసహితా ముదంప్రాపు రభీష్టదాం,
 హరమిత్రశృంగరస్యప్రసాదేనాఽ న్వహంసుఖం ౫౨. ఇహాముత్సార్థభోగాంశ్చ
 భుంక్త్వా మానవజన్మని, గృహస్థాశ్రమముత్తీర్య వసీభూత్వాథ ప్రవజన్ ౫౩.
 పంచాక్షత్రేవసన్ విప్రా మునీ న్నత్వాసురాన్చిత్వా, బకదాల్భ్యజ్ఞయా గాత్రం
 త్యక్త్వాఽ గాచ్చివమందిరం ౫౪. * సూతః * మాహాత్మ్య మన్యత్పరమేశ్వరస్య
 శ్రోతుం సుకామోయదిజాయతే వః, వక్ష్యామి తచ్ఛంకరసచ్చరిత్రం సదాశివాజ్ఞా
 మనుస్యత్యతాపసాః! ౫౫ * * *

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే పంచమాహాశ్ట్యై కల్యాణతీర్థప్రశంసాయాం హరమిత్రేణ
 ధర్మగుప్తస్య గజయోనేర్విమోచనం విమలాదీనాముజ్జ్వలనంనామ
 ఏకాదశోఽధ్యాయః. ౧౧.

* శౌనకాద్వా . ఋషయః * బకదాల్భ్యజ్ఞయా పుణ్యో హర
 మిత్రో మహాఋషిః, ముక్తిమపేతియద్వృత్తం ప్రోక్తంసూత త్వయాధునా ౧.
 ఏతన్నోబ్రూహి తత్త్వజ్ఞయద్యస్మాను కృపాతప, * సూతః * బకదాల్భ్యమహాతేజా
 స్తాపసోభూత్వ రానఘాః! ౨. దీర్ఘాయు శ్శక్తిసంపన్నః తపోవిగ్రహవనః, హిమవ
 త్పర్వతే పూర్వం తప్తవాకపరమం తపః ౩. దివ్యవర్ష సహస్రాంతే చోత్థాయేంద్ర
 దిశం గతః, తత్ర వర్ష సహస్రాణి తపసాఽలోషయచ్ఛివం ౪. తతోదక్షిణ మా
 సాద్య హేమకూటాచలే శుభే, పంచాక్షత్రం రమ్యతమ మాలోక్యానందనిర్భరః
 ౫. చక్రతీర్థసమీపేఽసా స్థానంకృత్వా సునిర్మలం, పూజయిత్వా గురూనాడా
 స్థిత్యా సిద్ధాననేతతః ౬. రేచకైః పూరకైః శుంభైః పాగ్ధానంబుధ్యయత్నతః,

సుషుమ్నయా మహావాయుం సూక్ష్మాకాశే నియుజ్యమా ౭. తతఃపశ్చిమవీధ్యంతః
 గత్వాధారఃచతుర్దశం, తతఃష్టడలమాక్రమ్య తతో దశదలం గతిః ౮. ద్వాదశా
 రం దివ్యదశం షోడశార మతఃపరం, ద్విదశం పరతో దివ్యసహస్రదశమధ్యగం ౯.
 పశ్చిమాభిముఖం లింగం కందాంతర ముపస్థితం, బిసతంశునిభం సూక్ష్మ ముపస్థితం
 యోగిభిస్సదా ౧౦. తస్మిన్మనోఽనిలం నీత్వా మిళిత్యానందవస్థుని, బాహ్యేభ్యగద్ర
 యాణి సంయమ్య చాంతరాణి విశేషతః ౧౧. సంయమ్య నిశ్చింతాభూత్వా చానా
 రపరమేపదే, వాయునాకుండలం భిత్త్వా మండలశయమధ్యగం ౧౨. తతఃపరం
 మహానందామృత మాస్వాద్య యత్నతః, పూర్ణానందపగో యోగీ స్థానమప్యడవస్థియో
 ౧౩. తస్మి నేవైవనంజాతం మహాకంటకదుర్భరం, నల్పీకోఽభూ స్తృహంస్సత్ర ముని
 ర్యత్ర తపఃస్థితః ౧౪. ఏవం బహుగతేకాలే తపోఽగ్ని గభవత్తదా, బ్రహ్మగోత్ర
 మభివ్యాప్య ప్రాదహ ధవ్యవాహనః ౧౫. ద్రుతా స్సుగ్రామరంగణం బహుదాల్భ్యత
 పోగ్నినా, తస్యైవై స్తవసాతుప్త శృంకరో వృష మాస్థితః ౧౬. ప్రాప్త్యక్షం సహసా
 గత్య దృష్టవా స్మనిసత్తమం, వల్పీకాంతరసంస్థాన మస్థిమా త్రావోమీశం ౧౭.
 గంగాజలై స్తదాసించ ద్వల్పీకాగ్రే మహేశ్వరః, అంభకారో యథాసూర్యగర్భి
 భి ర్వినివార్యతే ౧౮. తతైవ గంగాతోయస్య సేచనేనమునిస్సదా, ఉదత్తిష్ఠత్సహ
 స్రాంశు ర్ద్దిప్తిమానివ సర్వతః ౧౯. సమీపస్థ ముదారాంగ ముమాలింగితవిగ్ర
 హం, వృషవాహం బాలచంద్రమాళిం భోగివిభూషణం ౨౦. ననందే సముపిశ్యం
 భం భక్తిజ్ఞానాగ్రయాధియా, తుష్టావ పరమంహరం సచ్చిదానందవిగ్రహం ౨౧.
 కాలకంఠరాయ పాలితామరాయ శూలినే నీలలోహితాయ కాలనాథినే నమో
 లినే, బాలచంద్రశేఖరాయ కాళికావిలాసినే నమశ్శివాయతే భవాను చాయనూ
 ర్తయేనమః ౨౨. పాకశాసనాది పూజితాంగ్ని పంకజద్వయే లోకలోకమోహ
 నాశనైక బీజచిన్మయే, శ్రీకృత్ర లోకనాథసేవ్యమాన వైభవే మేమనోవినోద
 మేతు శ్రీశివేఽనిశం భవే ౨౩. తేనతుష్టో మహాదేవః ప్రవాచ ఋషిసత్తమం,
 వరంవరయ భద్రంతే. యదీచ్ఛసి పరాంగతిం ౨౪. శుష్టోస్మి తవసామోగికా
 నకృతం యేనకేనవా, విరూపాక్షవచశ్శ్రుత్వా బహదాలోభ్య బ్రవీదిదం ౨౫.
 యదితుష్టాసి గౌరీశ పూర్ణాయురేహి సుత్రతః * శ్రీశంకరః * అస్మిన్మోక్షోక్తు
 యస్సాన్నతి నవై పూర్ణాయురేధతే ౨౬. యద్యద్వాంఛసిమత్తోఽస్య ద్వరగస్త్వి
 కురు తావన! దత్తోఽస్మితవభక్త్యైవ తేతపస్సుఖదంభవేత్ ౨౭. తపస్యత స్తవ
 మునే ర్భకా దేహ మదంతి యత్, బహదాల్భ్యత్రతి శ్వాతో లోకేమాన్యో భవిష్యసి

౨౦. * క్షేత్రపాలః * ఇత్థం స తంసమాలింగ్య వాచాసంపూజ్య శంకరః, తద
 క్రేంత్తద్ధే దేవశ్శివయా సహితశ్శివః ౨౯. బకదాల్భ్యస్య శ్శివా ల్లభ్యా కీర్తిమా
 యు స్సుసంపదః, అత్రైవస్వాశ్రమం కృత్వా గంధర్వే పుణ్యకాననే ౩౦. తపో
 వృత్త్యా స్థితః పంపామాహాత్మ్యం ప్రవదన్సదా, యాతార్థ మాగతామర్త్యా బక
 దాల్భ్యస్యస్థీర్థకే ౩౧. స్నానాద్ద్విరాయుషో భూత్వా దివ్యసుందరవిగ్రహః, గచ్ఛంతి
 శంకరందివ్యే పంపాక్షేక్షేవిముక్తిదే ౩౨. రోగాదిభి ర్విరహితాః పూర్ణాయుష్మంత
 ఏవ తే, అభవన్ముషీత్థీర్థస్య స్నానేన సకలాజనాః ౩౩. తతో జగత్పభూ ద్వార్తా
 బ్రహ్మణోఽద్భుతదర్శనా, బ్రహ్మ శ్రుత్వాద్భుతం వృత్తం పంపాక్షేతే మహత్తరం
 ౩౪. ఆహోచ్యోలోచ్య లోకేశో మనసీ త్థ మచింతయత్, కతినంతీహ స్రష్టారః
 ప్రజానా మాయురర్థదాః ౩౫. దధ్యా బ్రహ్మచిరంకాలం సత్యలోకే మహాప్రభుః,
 కదాచి ధర్మరాజస్తు సంయమన్యాం విశేషతః ౩౬. పర్యట న్న దదర్శాగ్రే నరకే
 పాపినం నరం, చింతాతురో యమస్త్రవం బ్రహ్మణం సముపాగతః ౩౭. సాష్టాం
 గం ప్రణివత్యాగ్రే కృతాంజలి రభావత * యమః * విచారయ మమాత్మ్యంతం
 కార్య మాశ్చర్యదాయకం ౩౮. విభాండకముషేః పుత్రో మృకంఢోఽల్పాయు
 రాత్మభూః, పంపాక్షేతే మృతింపాప బకదాల్భ్యసుతీర్థకే ౩౯. మద్భక్తాస్త్ర
 గత్వాతం ఋషిపుత్రం మృతంవిభో! పాశైర్బద్ధాసమాయాతా స్తస్మిన్కాలే
 విభాండకః ౪౦. హాహాకారేణ సఋషిర్బకదాల్భ్యం వ్యజ్ఞిజ్ఞపత్, శ్రుతవాన్ కృప
 యాదుఃఖం బకదాల్భ్యే మహామునేః ౪౧ * విభాండకః * పుత్రంభిక్షాం దేహి
 విభో వంశస్యైకం గుణాకరం, నోచే త్ప్రాణాం స్త్రైజామ్యగ్రే బ్రహ్మహత్యాం
 దదామితే ౪౨. బహవోజీవితా బ్రహ్మ ఆయుస్తవ కరేస్థితం, అస్మి న్ననుగ్ర
 హం కృత్వా దీనంపాహి మునీశ్వర ౪౩. ఇతి తద్వాక్యమాకర్ణ్య బకదాల్భ్యే
 యయాత్వరాత్, మద్భటాన్వారయిత్వాసా మోచయిత్వా కలేభరం ౪౪. ఆయుష్మంతం తదాకృత్వా
 స్నాపయిత్వా స్వతీర్థకే, ప్రేతం సంజీవయామాస
 దివ్యసుందర విగ్రహం ౪౫. మద్భటా స్సహసాగత్య మాంప్రతీత్థం వ్యజ్ఞిజ్ఞపత్,
 తేనాహం దుఃఖితో భూత్వా త్వత్సకాశ ముపాగతః ౪౬. విలపంతం యమంద్య
 స్త్వా స్వగతిం పోక్తవా నజః, ఉభా తు దుఃఖనూపన్నా యయతు ర్విష్ణుమంది
 రం ౪౭. దదర్శతూ రమాకాంతం శ్రీవత్సాంకిత వక్షసం, ననకాదిభి రత్సర్థ మీ
 డితాంఘ్రి సరోరుహం ౪౮. గోవిందం సంప్రణమ్యాగ్రే ప్రోచతు ర్విధిసూర్యజౌ,
 విచారో నాస్తిభగవత్, ఆవయో ర్విషయే క్వచిత్ ౪౯. నసంతిలోకేపాపిషా
 శ్చాచ్ఛాన్ధాయుర్యశమానవాః, కింకుర్వ ఆవాంలోకేశ త్వమాలోచయ మాధవ! ౫౦.

శ్రుత్యాతయో ర్వచోవిష్ణు ర్భభాషే పరమార్థవిత్, నాహంగేద్వి మహచ్చిద్రం
 పంపాక్షేత్రస్య వైభవం ౫౧. గచ్ఛామో యత్రసముషి స్తందేవం సత్విరాద్వి
 తాః, ఆయయుర్భృహ్విష్ణ్వింద్ర వైవస్వత ముఖామరాః ౫౨. నదృశు స్తంమహాత్మా
 సంబకదాల్భ్యం మహామునిం, రుద్రాక్షమాలాభరణం భస్మరేఖాంగితు ద్విజం ౫౩.
 తపస్యంతం మహాప్రాజ్ఞం తమృషిం తే వవందిరే, తాక్షదృష్ట్య పరమోదారా
 బ్రహ్మవిష్ణు ముఖానురాక ౫౪. ప్రత్యుత్థానాది సత్కర్మ రద్ధిమహాన
 ధర్మవిత్ * బకదాల్భ్యః * కిమర్థ మాగతా యాయం వదధ్యం కారణంసురాః
 ౫౫. * విష్ణ్వాదయః * అస్మాక మధికారోఽస్తి సాలనానా జగత్తుతే, కింది
 త్కార్యమిదానీం నస్త్యత్తో నాస్తిమునీశ్వర ౫౬. వ్యభీచ్ఛేన్నాసనాత్రేణ గతా
 యుః పూర్ణజీవితః, పాపీతు పుణ్యవానత్ర భవతీదగ కుతోవన ౫౭. * బకదాల్భ్యః *
 విష్ణ్వాదయ శృణుధ్వంమే దివ్యంవచన మాదృతాః, అపరార్థో నాస్తిము
 పురావృత్తం వదామివః ౫౮. పురా మహేశ్వరం దేవం సమాధాన్య తపోగర్భైః
 ప్రసాద్య పరసందోహం లబ్ధవానస్మి దేవతాః! ౫౯. మామనే తీర్థస్యేష్టైస్త్రిక
 గతాయుః పూర్ణజీవితః, పాతకీ సుకృతీ ధన్యో భవశ్యేవ ససంశయః ౬౦. కింకార్య
 మస్తివో మత్తః సృష్టిస్థిత్యంతకారిణాం * విష్ణ్వాదయః * ఉపాయం బూహి భగ
 వత్ చందాలాః పండితా ద్విజాః ౬౧. సమతాంగురూఢి తీర్థస్య స్నానసం నాన
 తోఽఖిలాః, శూన్యా సత్యపురీ బ్రహ్మ రిక్తా సయమసిహ్యభూషే ౬౨. కృపాభి
 నాత్వయా హ్యేతత్ సుఖం కర్తవ్య మంజసా, పూర్ణః పురాతనోసి స్వం విదారయ
 జగత్సుఖం ౬౩. * బకదాల్భ్యః * మయిజీవతి క్షేత్రేస్త్రిక విభాస్మాణాం శతం
 గతం, విష్ణ్వాదయస్తు బహవో యమా స్సాహస్రసంఖ్యకాః ౬౪. జాయంతీన
 మ్రియంతేచ చత్వారి నవకోటయః, పశ్యన్నేవచతాసర్వా సహం ప్రాణా
 నధారయం ౬౫. స శ్రుతాహీదృశీ వార్తా మయా విష్ణ్వాదయ స్సురాః! పర
 మాం సుఖదం కార్యం యో నాశయతి మూఢధీః ౬౬. మయాద్యాపి సన్మన్తేనా
 పాతకీ కశ్చిదత్రహి, తథాప్యపాయం వచ్చిశాః కులదేవోస్తి శంకరః ౬౭. తదా
 జ్ఞయా వయం సర్వే గచ్ఛామః పథి శాంభవే, ఇత్యామంత్ర్య స త్రయ్యత్తో ధ్య
 నం చక్రే సదాశివం ౬౮. ప్రత్యక్షోభూద్విరూపాక్షః పంపానాథో దయానిధిః
 తం దృష్ట్వా పరమోదార ముమాకాంతం వృషధ్వజం ౬౯. తుష్టానః పరమేశానం
 బ్రహ్మవిష్ణుముఖాస్సురాః, వ్యజ్ఞజ్ఞపన్నుదా శంభుం స్వకృత్యం సర్వమిస్సితం ౭౦.
 బకదాల్భ్యభిధే తీర్థే యే స్నాంతి పురుషాధమాః, తేవై ముక్తిపదం యాంతి
 పూర్ణాయ ర్యోగినోహర ౭౧. తేనా స్మకం నాస్తికార్య ముపాయం బూహి

శంకర. * శ్రీశివః * యేనైమద్ జ్ఞానసంపన్నా మద్భక్తినిరతాశ్చ యే, ౭౧. తైశే వేదంశుభంతీర్థం దృశ్యతే నేతరైః కదా, ఇత్యుక్త్వాంతర్దధే శగభుః సర్వేహంపశ్య తాం పురః ౭౨. స్వంస్వంధామ యయుస్సర్వే శివాజ్ఞాకారిణ స్సురాః, * క్షేత్ర పాలః * అద్యాపి బకదాల్భ్యస్సతీర్థం గుప్తం హివర్తతే ౭౩. యేనై పుణ్యతమా లోకే జ్ఞానచక్షుస్సమన్వితాః, తేహం దృష్టివథం యాతి ఋషిత్వం నుఖప్రదం ౭౪. అత్రన్ననేన సర్వేహం దీర్ఘాయు ర్లభ్యతే ధృఢం, ప్రథమేఽస్మిహి కల్యాణతీర్థే స్నానం ప్రశస్యతే, బకదాల్భ్యభిధేతీర్థే నంతరం స్నాన ముచ్యతే ౭౫. * సూతః * బకదాల్భ్యతపస్వినోపదిష్టు హరమిత్రః పరమేశ మర్చయిత్వా, పునరాగమనాది హీన మైశం పద మాపాఽ మృతదం స సంస్యసన్ ౭౬. *

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండేపంచమాహాత్యే బకదాల్భ్య తీర్థమాహాత్యవర్ణనం తదనుగ్రహేణ హరమిత్రస్య మోక్ష ప్రాప్తిర్నామద్వాదశోధ్యాయః. ౧౨.

* క్షేత్రపాలః * భూయోవ స్సంప్రవక్ష్యామి కల్యాణస్యతు వైభవం, యన్మాహాత్యప్రవచనే పర ముత్సహతేమనః ౧. ఋశ్యశృంగో మతంగోఽష్టావక్రో నారదసన్మనిః, ఏతే పదిత్రాస్నాన్ననేన తీర్థస్యాస్య ప్రభావతః ౨. తస్మా ద్వక్ష్యామి విప్రేంద్రా శ్శృణుతాఽఽదరపూర్వకం, పురా రాధంతరేకత్వే వర్తమానే కృతే యుగే ౩. కుతో నామమునిశ్శ్రీమాన్ బ్రహ్మసూను రకల్మషః, సకర్దమనుతాం కన్యా ముపయేమే విధానతః ౪. తస్యాంతస్యచపుత్రోఽభూ ద్వతో వంశవివర్ధ నః, పంచమేఽద్యై పితృతస్య కుతో బ్రహ్మోపదిష్టవాన్ ౫. వసన్ గురుకులే నిత్య మగ్ని కార్యంచ సంధ్యయోః, కుర్వంస్త్రిషవణస్నానం భిక్షాశీ విజితేంద్రియః ౬. మజ్జనం కురుతే నిత్యం భక్త్యా కల్యాణసంజ్ఞితే, తీర్థేఽస్మిన్ సవిశేషేణ దేహశుద్ధిం కరోత్యలం ౭. చిత్తశుద్ధిం పఠాంప్రాప్త సరోవరనిమజ్జనాత్, నిమజ్జ్య తస్మిన్నపిమా సమేకం తత్పశ్చిమేరోధసి సంవిష్టః, చక్రే తపో నిశ్చలగాత్రయష్టి ర్విస్త్రుత్య బాహ్యన్విషయానశేషాన్ ౮. పిపాసయా సమాగమ్య మృగాస్తస్మిన్ జలాశయే, కంఠాయంతే స్వశృంగైస్తు కాష్ఠబుద్ధ్యాదినేదినే ౯. తత స్సర్వజగన్నాథ సర్వే హ మిశ్వరోహరః, ఆవిర్భవా పురస్తస్య తపసాతోషిత స్స్వయం ౧౦. * శ్రీమహాదేవః * మృగశృంగ మహాప్రాజ్ఞ తవప్రీతోఽస్మ్యహం పరం, ఇత్యుక్త్వా ప్రోక్షణంచక్రే కమండలుజలేనవై ౧౧. తతః ప్రబుద్ధఃపురత శృంభం సమవలోక

శ్రుత్వాతయో ర్వచోవిష్ణు ర్భభాషే పరమార్థవిత్, నాహంనేర్షి మహచ్చిత్తం
 పంపాక్షేత్రస్య వైభవం ౫౧. గచ్ఛామో యత్రసముసి స్తందేవం సర్వోరాన్వి
 తాః, ఆయయుర్బ్రహ్మవిష్ణింద్ర వైవస్వత ముఖామరాః ౫౨. నన్యశు స్తంమహాత్మా
 నం బకదాల్భ్యం మహామునిం, రుద్రాక్షమాలాభరణం భస్మరేఖాంకితం ద్విజం ౫౩.
 తపస్యంతం మహాప్రాజ్ఞం తమృషిం తే వవందిరే, తాక్షదృష్ట్య పరమోదారాన్
 బ్రహ్మవిష్ణు ముఖాన్సురాన్ ౫౪. ప్రత్యుత్థానాది సత్కర్మైర్ని రన్యముమాన
 ధర్మవిత్ * బకదాల్భ్యః * కిమర్థ మాగతా యాయం ననధ్వం కారణంసురాః!
 ౫౫. * విష్ణ్వాదయః * అస్మాక మధికారోఽస్తి పాలనానా జగత్సృజే, కింది
 త్కార్యమిదానీం నస్త్యత్తో నాస్తిమునీశ్వర ౫౬. త్వత్స్థిగ్ధే స్నానమాప్రేణ గతా
 యః పూర్ణ జీవితః, పాపీతు పుణ్యవానత్ర భవతీదం కుతోనద ౫౭. * బకదాల్భ్యః *
 విష్ణ్వాదయ శ్శృణుధ్వంమే దివ్యంవచస మాదృతాః, అపరాధో నాస్తిముని
 పురావృత్తం వదామివః ౫౮. పురా మహేశ్వరం దేవం సమాగర్హ్య తపోగర్భైః,
 ప్రసాద్య పరసందోహం లబ్ధవానస్మి దేవతాః! ౫౯. మామశే తీర్థవర్ధనస్త్రిన్
 గతాయః పూర్ణజీవితః, పాతకీ సుకృతీ ధన్యో భవశ్యేవ ససంశయః ౬౦. కింకార్య
 మస్తివో మత్తః సృష్టిస్థిత్యంతకారిణాం * విష్ణ్వాదయః * ఉపాయం బూహి భగ
 వన్ చండాలాః పండితా ద్విజాః ౬౧. సమతాంయూతి తీర్థస్య స్నానం పాన
 తోఽఖిలాః, శూన్యా సత్యపురీ బ్రహ్మ రిక్తా సగయమనీష్యాభిషే ౬౨. శృపాభి
 నాత్వయా హేతత్ సుఖం కర్తవ్య మంజసా, పూర్ణః పురాతనోసి స్వం పదంబయ
 జగత్సుఖం ౬౩. * బకదాల్భ్యః * మయిజీవతి క్షేణేస్త్రిన్ విభాస్మాదం శరణ
 గతం, విష్ణ్వాదయస్తు బహవో యమా స్సాహససంఖ్యకాః ౬౪. జాయంతేచ
 మ్రియంతేచ చత్వారి నవకోటయః, పశ్యన్నేవచతానర్వా సహం ప్రాణా
 సధారయం ౬౫. న శ్రుతాహేదృశీ వార్తా మయా విష్ణ్వాదయ స్సురాః! పరే
 హం సుఖదం కార్యం యో నాశయతి మూఢధీః ౬౬. మయాద్యాపి నన్యస్త్రిన్సా
 పాతకీ కశ్చిదత్రహి, తథాప్యపాయం వచ్చిశాః కులదేవోస్తి శంకరః ౬౭. తదా
 జ్ఞయా వయం సర్వే గచ్ఛామః పథి శాంభవే, ఇత్యామంత్ర్య స త్రయ్యత్ * భ్యా
 నం చక్రే సదాశివం ౬౮. ప్రత్యక్షోభూద్విరూపాక్షః పంపానాథో దయానిధిః
 తం దృష్ట్వా పరమోదార మునూకాంతం వృషధ్వజం ౬౯. తుష్టాశ్చ పరమేశానం
 బ్రహ్మవిష్ణుముఖాన్సురాః, వ్యజ్ఞజ్ఞపన్నదా శంభుం స్వకృత్యం సర్వమిహస్పితం ౭౦.
 బకదాల్భ్యభిధే తీర్థే యే స్నాంతి పురుషాధమాః, తేనై ముక్తిపదం యాంతి
 పూర్ణాయ ర్యోగినోహర ౭౧. తేనా స్మృతం నాస్తికార్య ముపాయం బూహి

శంకర. * శ్రీశివః * యేనైమద్ జ్ఞానసంపన్నా మద్భక్తినిరతాశ్చ యే, ౭౧. తైశే వేదంశుభంతీర్థం దృశ్యతే నేతరైః కదా, ఇత్యుక్త్వాంతర్దధే శంభుః సర్వేషాంపశ్య తాం పురః ౭౨. స్వంస్వంధామ యయుస్సర్వే శివాజ్ఞాకారిణ స్సురాః, * క్షేత్ర పాలః * అద్యాపి బకదాల్భ్యస్సతీర్థం గుప్తం హివర్తతే ౭౩. యేనై పుణ్యతమా లోకే జ్ఞానచక్షుస్సమన్వితాః, తేషాం దృష్టివథం యాతి ఋషి తీర్థం సుఖప్రదం ౭౪. అత్రస్నానేన సర్వేషాం దీర్ఘాయు ర్లభ్యతే భృషం, ప్రథమేఽస్త్రిహి కల్యాణతీర్థే స్నానం ప్రశస్యతే, బకదాల్భ్యభిధేతీర్థే నంతరం స్నాన ముచ్యతే ౭౫. * సూతః * బకదాల్భ్యతపస్వి నోపదిష్టో హరమిత్రః పరమేశ మర్చయిత్వా, పునరాగమనాది హీన మైశం పద మాపాఽ మృతదం స సంస్యసన్ ౭౬. *

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండేపంచమాహాత్మ్యే బకదాల్భ్య తీర్థమాహాత్మ్యవర్ణనం తదనుగ్రహేణ హరమిత్రస్య మోక్ష ప్రాప్తిర్నామద్వాదశోధ్యాయః. ౧౨.

* క్షేత్రపాలః * భూయోవ స్సంప్రవక్ష్యామి కల్యాణస్యతు వైభవం, యన్మాహాత్మ్యప్రవచనే పర ముత్సహాతేమనః ౧. ఋశ్యశృంగో మతంగోఽస్తావక్రో నారదసన్మనిః, ఏతే పవిత్రాస్సాస్ననేన తీర్థస్యాస్య ప్రభావతః ౨. తస్మా ద్వక్ష్యామి విప్రేంద్రా శ్శృణుతాఽఽదరపూర్వకం, పురా రాథంతరేకత్వే వర్తమానే కృతే యుగే ౩. కుతో నామమునిశ్రీమాన్ బ్రహ్మసూను రకల్మషః, సకర్దమనుతాం కన్యా ముపయేమే విధానతః ౪. తస్యాంతస్యచపుత్రోఽభూ ద్వతో వంశవివర్ధ నః, పంచమేఽదే పితాతస్య కుతో బ్రహ్మూపదిష్టవాన్ ౫. వసన్ గురుకులే నిత్య మగ్ని కార్యంచ సంధ్యయోః, కుర్వంతిషవణస్నానం భిక్షాశీ విజితేంద్రియః ౬. మజ్జనం కురుతే నిత్యం భక్త్యా కల్యాణసంజ్ఞతే, తీర్థేఽస్త్రి సవిశేషేణ దేహశుద్ధిం కరోత్యలం ౭. చిత్తశుద్ధిం పఠాంప్రాప సరోవరనిమజ్జనాత్, నిమజ్జ్య తస్మిన్నపిమా సమేకం తత్పశ్చిమేరోధసి సంనివిష్టః, చక్రే తపో నిశ్చలగాత్రయష్టి ర్విస్మృత్య బాహ్యన్విషయానశేషాన్ ౮. పిపాసయా సమాగమ్య మృగాస్తస్త్రి జలాశయే, కంఠాయంతే స్యశృంగైస్తు కాష్ఠబుద్ధ్యాదినేదినే ౯. తత స్సర్వజగన్నాథ స్సర్వే షా మిశ్వరోహరః, ఆవిర్భభౌ పురస్తస్య తపసాతోషిత స్స్వయం ౧౦. * శ్రీమహాదేవః * మృగశృంగ మహాప్రాజ్ఞ తపశ్రీతోఽస్మృహం పరం, ఇత్యుక్త్వా ప్రోక్షణంచక్రే కమండలుజలేనవై ౧౧. తతః ప్రబుద్ధఃపురత శృంభుం సమవలోక

యః, ససంభ్రమః పురోవత్వా స్తోతుంసముపచక్రమే ౧౨. ఓంనమోదేనదే
వాయ లోకానుగ్రహకారిణే, ధర్మసంస్థాపనాగ్రామ భక్తానాంసుఖదాయునీ ౧౩.
సృష్టిసిక్త్యుపసంహారా నృనసాకుర్వతే నమః, ఇతి స్తుత్వా హరిగదేవంనమస్కృ
త్వా పునఃపునః ౧౪. ఆనందజాష్ణవయనః పులకాంకితవిగ్రహః, శిరస్యగజలి
మాధాయ తూష్ణీంతత్పురతస్థితః ౧౫. * మహాదేవః * మృగశ్యంగాగ్రసయాస్తు
త్వా పరాశ్రీతి రజాయత, వరంవరయసశ్యంతే పశ్చాద్భాస్యామి వాగనిధిం ౧౬.
ఋషిశృంగ మమవీత్యై మదాజ్ఞాంపరిపాలయ, భావిజన్మని విప్రస్త్వం దేవన్మనో
భవిష్యసి ౧౭ వేదాంతవాక్యసంక్షానం నిదాఘాయోపదిశ్యచ, పునస్తస్త్వంపరమం
ధామ సమేష్యసి ససంశయః ౧౮. ఇతిశ్రుత్వా వచ స్తస్య దేవదేవస్య ఉహాలినః,
ఋషిశృంగో వరంవ్రతే పునరేవం దయానిధిం ౧౯. * ఋషిశృంగః * అశ్రసన్ని
హితో నిత్యం సర్వేషాం సర్వకామదః, సర్వదా సర్వజంతూనాం సర్వసంపత్ప్రీ
దోభవ ౨౦. ఇద మేకంవరందేహి యద్యనుగ్రహభాగహం, శుభాంత్యం ఋషి
శృంగాత్ర సర్వదా నివసామ్యహం ౨౧. కల్యాణసరస స్తీరే శ్వేతశృంగో నమస్కృతే,
మృగాఃపిబంతః పానీయం ప్రతివాసర మత్రస్తే ౨౨. కింమయస్మి స్వశృంగీణ
శరీరం తవనిర్యయుః, తేనత్వాం మృగశృంగాఖ్యం నదంతిపరమం ౨౩. ఇతి
దత్త్వా వరంతస్మై తత్రైవాంతరధీయత * క్షేత్రపాలః * ఋషిశృంగో గృహంగత్వా
తపస్సాన్వధ్యాయతత్పరః ౨౪. పితృజ్ఞయా వివాహైశ్చాకాం కన్యాం శుభగుణాన్వి
తాం, గృహస్థాశ్రమ ముత్తిర్య వసీ భూత్వాఽథప్రసజ్ఞః ౨౫. పరిపాశ్రేయ తతో
గత్వా శిష్యైస్సహనునిశ్చలః, పర్వతే వాసమకరో చ్ఛినధ్యానిపరామృణః ౨౬.
తదాప్రభృతి లోకేవైఋష్యశృంగఇతి శ్రుతిః, తన్నామ్నాఽభూ స్థితినరః ఋషిః
నైరధిష్ఠితః ౨౭. తస్మిన్కాతీర్థాన్యనేకాని ఋష్యశృంగే వసంతిష్టే, అద్యాపి సర్వ
తేయోగీ విరూపాక్షపరాయణః ౨౮. తస్మా దస్యచ మాహాత్మ్యమబ్రవం
భవతాంపురః. * * *

ఇతిశ్రీస్తాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యే కల్యాణతీర్థప్రశంసాయాం
ఋషిశృంగాయశివేన వరప్రదానం నామత్రయో దశోఽధ్యాయః. ౧౩.

శ్రీసూతః అథాతస్సంప్రపక్ష్యామి క్షేత్రమాహాత్యై ముత్తమం, క్షేత్రపాలో
మునీనాహ భక్తివైరాగ్యసంయుతః ౧. * క్షేత్రపాలః * అత్రైవ దక్షిణేభాగే కూర్మ
తీర్థ మితిశ్రుతం, సర్వసంపత్ప్రదం నృణాం సర్వేష్టార్థప్రదాయకం ౨ అత్రపూ

ర్వం మహావిష్ణు రీర్వాణైః ప్రార్థితోఽ భవత్, * ఋషయః * కుత స్సంప్రార్థితో
విష్ణు రింద్రాదిభి రభూ న్మునే ౩. కూర్మతీర్థం నామ తస్య కథమాసీ ద్వదాధునా,
* క్షేత్రపాలః * మందరేణ మమంథు స్తే క్షీరాబ్ధిం. దేవదానవాః ౪. లీనో భూత్ప్ర
ర్వత స్సింధౌ హ్యమరా దుఃఖకర్షితాః, విష్ణుం సంప్రార్థయామాసుః కేశవో
నిష్టరైర్ముతః ౫. ధృత్వా కౌర్మంవపు ర్గత్వా పంపాయాః క్షేత్ర ముత్తమం, త్రైయం
బకం శివం మంత్రం ప్రజపస్వితమాచరత్ ౬. తేన తుష్టో విరూపాక్ష స్తస్మై
దివ్యం వరం దదౌ, తవా ద్రిధారణేశక్తిః పాలనేజగతాం సదా ౭. తేన లబ్ధవరో
విష్ణు ర్దేహినాం హితమాచరత్, తదాప్రభృతి లోకేషు గీయతే తీర్థముత్తమం ౮.
కూర్మతీర్థమితి ఖ్యాతం ముముక్షూణాం సుఖంకరం, దేవర్షిపితృసందోహముక్తిదం
పాపనాశనం ౯. ఇతి శ్రుత్వా కథాం విప్రా శృవణానందదాయినీం, తత్ర స్నా
త్వా కూర్మతీర్థే తర్పయిత్వాఽ ఖలూపిత్వా ౧౦. ఉత్తరం బూహి యత్కా
ర్వం కుర్మో దేవ త్వదాజ్ఞయా, ఇతి సప్తర్షయ శ్శాంతాః పప్రచ్ఛ ర్భక్తిభావితాః
౧౧. * క్షేత్రపాలః * నికటే కూర్మతీర్థస్యానుగ్రహఖ్యం శుభంవరం, తీర్థమస్తి
ముముక్షూణాం జ్ఞానవిజ్ఞానసాధనం ౧౧ఖ. అత్రేతిహాసం వత్స్యామి సర్వేషాముత్త
మోత్తమం, పురా కృతయుగే రాజా విప్రగుప్త ఇతి శ్రుతః ౧౨. సత్యవాగ్ధర్మనిరతః
ప్రజాపోషణతత్పరః, తస్య భార్యా బభూవాఽ ధరుచికా నామ నామతః ౧౩. దేవా
లయాని దివ్యాని సరాంసి వివిధానిచ, నిర్కమే భువి భూపాలో మహాదానాని
భూరిశః ౧౪. కృతవాక్ సువిచారజ్ఞో వేదశాస్త్రార్థకోవిదః ౧౫. కన్యాదానఫలం
స్మృత్వా బహుద్విజముఖా త్ప్రభుః, సుందరీం తనయాం కన్యాం దత్తవా నివిధిపూర్వ
కం, లోకే ధర్మా న్పాలయిత్వా రాజ్యం నిష్క్రంటకం ప్రభుః ౧౫ఖ. తదాఽ కరో
న్మహీపాలో విశ్వగుప్తో మహామతిః, వానప్రస్థాశ్రమం గత్వా తపస్తప్త్యాసుదుస్తరం
౧౬. పంచాత్మకం విస్మయ్యాఽ సౌ శరీరం భార్యయా సహ, నివర్ణ స్వర్గలోకే
సౌ బహుకాలం సుఖంవన ౧౭. క్షీణేపుణ్యే స్వేనకృతే దరిద్రోభూ న్మహీతలే,
నాచికేతస్య పుత్రోఽభూ దతివక్త్రఇతి శ్రుతః ౧౮. కురూపీ వికలః కాణః కుబ్జః
పంగుః కృశాంగకః, సబాలో వవృధే విప్రా స్సర్వభూతభయంకరః ౧౯. పంచ
వర్షయుతం బాల ముపసీయ స్వపుత్రకం, చింతయామాస విప్రీంద్రో విహాహూ
స్య కథంభవేత్ ౨౦. కురూపకాణకుబ్జానాం కః కన్యాం సందిశత్వ హూ,
అహూ దుర్భాగ్యతా మహ్య మభవ ద్విధిచోదితా ౨౧. నాస్తి పుత్రా త్సు
ఖం పుంసాం కుపుత్రః కులపాంసనః, కథ మాలోకయా మ్యేనం ధారయామి కథం
సుతం ౨౨. ఇతి చింతాకులో భూత్వా త్యక్తాన్న స్త్యక్తనిద్రకః, చింతాజర్జరి

తాంగస్కృత శుక్లభూ ద్విప్రపుంగవః ౨౩. ఇత్థం విప్రవరః కాలం నిన్దాను
 బహుదుఃఖతః, క్వచి త్కంచీపురే విప్ర స్సుతపానామ విశ్రుతః ౨౪. తస్యపుత్ర
 మహాసాధ్వీ సర్వలోకైకసుందరీ, సురుచిర్నామత స్సాధు శ్రీతుల్య గుణజాల
 తః ౨౫. తాం విప్రోధ్యాపయామాస గురుభ్య సర్వశాస్త్రవిత్, పపాత సుసు
 చి స్తస్మా చ్ఛాస్త్రాణి సుబహూన్యసా ౨౬. దశవర్షాత్మికా కన్యాబధూన సుసుచి
 స్తదా, తాం దృష్ట్వా సుందరీం కన్యాం సవమన్మథసంపదా ౨౭. శ్లోకోక్త్యం మో
 హాయంతీం శ్రీవనితామివ భూగతాం, బభాషే సగురుః కామీ కన్యాకాం ప్రతి
 మోహితః ౨౮. మాం వృణీష్వ మహాభాగే సర్వశ్లోహం సుశాస్త్రవిత్, ధనుః
 దదామి సుభగే దివ్యాన్యాభరణాని చ ౨౯. భుంక్త్వ భోగా న్యభేచ్ఛం హి
 కన్యకే వరవర్జిని, ఇతి బుర్రీవాణం స్వగురుం నత్వా స్తుత్వా పునఃపునః ౩౦.
 కి మోహయసి మాం బాలాం కృపణాం పుత్రికోపమాం, గురుః పిశ్యస మో లోకే
 శిష్యః పుత్రసమః కిల ౩౧ కథం విరుద్ధధర్మం త్వముక్తవాససి పృథగ్, నాహ
 మిచ్ఛామి భగవత్ త్వాం వా యుష్మత్కులోద్భవాత్ ౩౨. వృణీష్వ గురు విప్ర
 కులజం తదాజ్ఞాపరిపాలినీ, ఇతి తస్యా నచ శ్శ్రుత్వా మన్మథేషుప్రవీణిణః ౩౩.
 స్వకార్యోల్లంఘినీం బాలాం గతాం స్వనికటా ద్విజః, తస్యా స్సుంవరగూఢం చ
 స్మృత్వాస్మృత్వా పునఃపునః ౩౪. రోషేణ మహతాఽపిష్ట శ్చింతానాం మాన
 కాటిలః, ఇయం కనకవణ్ణాంగీ సురుచిర్లోకసుందరీ ౩౫. దూషేణ గర్వితాం కన్యాం
 ఘటయామి కురుపితే, ఇతిమత్వాఽతివక్త్రాఖ్యం మునిం పుగ్వాదిదోషిణాం ౩౬.
 జనకస్యాఽఽ జ్ఞయాఽఽనాయ్య వివాహమకరో త్తదా, తందృష్ట్వా సురుచిః కన్యా
 పుగుం కాణం స్వకం పతిం ౩౭. అవ్యణో ధురువాక్యా త్సా పాతిప్రత్య ముపాశ్ర
 తా, అయమేవ పతి శ్చే స్తు స్వకృతేన ఫలేనహి ౩౮, సుఖం వా యది వా
 దూఖ మాగతం దినరాత్రివత్, నలిభే మి పురావృత్తం మహదస్తి హి మత్కులం ౩౯.
 మయా హ్యననుభూతం చ నకేవల మిదం సుఖం, స్యా త్కురుపీ పతి శ్చే
 ద్య స్యా త్పుంగుః కాణ ఏవ వా ౪౦. అస్మిన్ ప్రీతి ర్మమైవాస్తు బాగ్రదాదిషు
 సర్వదా, అస్మా త్పరతరం నాస్తి హ్యయమేవ మహద్ధనం ౪౧. బయంతి తా
 శ్రీయో ధన్యా శ్శీలస్య పరిరక్షణాత్, శీలభంగే తు నారీణాం యమలోక స్సనా
 తనః ౪౨. ఇత్థం విదితతత్త్వాత్కా సురుచి ర్ధర్మమార్గగా, పతిం గృహీత్వా కల్యాణీ
 పతిశుశ్రూషణే పరా ౪౩. ఉవాస స్వగృహే సిద్ధా దేవపూజారతా సదా,
 గౌరీ సంప్రార్థయామాస సురుచి సర్వమంగళాం ౪౪. నిరాహారా దివారాత్రౌ
 పతిశుశ్రూషణే పరా, ధ్యాయంతీ బహుధా దేవీం శంకరీం లోకశంకరీం ౪౫.

కం శక్రస్య సాభాగ్యం పరమృతయః, తస్మిన్నాహుతానానాన్తే సర్వే హ్య
 లోక్య మోహితాః ౨౭. ఘృతానీ మేనకా రంభా చోద్వేజిత తిలొద్దమా,
 సుకేశీ మంజుషూపాద్యా శృకస్య పురతస్థితాః ౨౮. సీగఃవేప న్యావయంత్య
 స్సున్వరాస్సుమనోహరం, మృదంగతాల నిచట్టై ర్హృహయంత్య స్సుదేవ్యరాః
 ౨౯. గానంచక్ర స్సుధర్మాయాం సర్వేషాం పశ్యతాంపురః, ఆనందదాయసిం
 గానం శ్రుత్వా శ్రోత్రమనోహరం ౩౦. ప్రశశంసు గ్లానవిద్యాం విద్యానా ముల్ల
 మోత్తమాం, తదోత్తస్థ ర్థానధీరా గంధర్వా దేవగాయతాః ౩౧. అనాబుష్ట
 నోత్తిభిదా విద్యామదవిమోహితాః, స్వయంచక్ర స్పదాగ్రాం పుష్పపరిగచ్ఛ
 సంసది ౩౨. గంధర్వవేశ్యయో శ్లాన మాకర్ణ్య సుఖగర్భితం, వాసవః ప్రాహ
 వినయా త్సర్వేషాం శృణ్వతాం పురః ౩౩. క్వగంధర్వాః క్వవేశ్యాస్తా ఉభా
 తౌ సురగాయకౌ, మధ్యేనయో ర్మంజులాభౌ ద్వేశ్యానాం గాయపక్షమా ౩౪.
 శక్రస్యవచనం శ్రుత్వా గంధర్వాః ప్రాహురగ్రతః, * గంధర్వాః * వయంగా
 నేతు నిపుణా మ్రిషులోకేషు విశ్రుతాః ౩౫. సర్వదేవేషు లోకేషు గంధర్వాః
 శంసయంతిహి, సాసద్యస్మాక్ తిరస్కృత్య వేశ్యాశ్చృణుయసి ప్రభూ! ౩౬.
 గంధర్వోక్తిం సమాకర్ణ్య రుషా ప్రాహపురందరః, * ఇదః * రుషాయాం దేవ
 భాయాంవై గర్వితా స్స్వస్య వినయయా ౩౭. యుష్మాకే వసన్తుసదా నామ నిపు
 కరీ సదా, ప్రాప్యవనిం పులోకేతు సంచరిష్యథ దుఃఖిణీః ౩౮. శక్రశాపేన
 సందగ్ధా గంధర్వా దుఃఖకర్మితాః, తిరస్కృతాశ్చ రంభాశ్చ స్పృభాయా మనమా
 నితాః ౩౯. కోఽస్మాక్ రక్షతి లోకేషు శక్రశాపేన దూషితాః, ఇతిచింతామలా
 స్సర్వే సరత్వంప్రాప్య దుఃఖతాః ౪౦. పరిభ్రమంతి స్సహసా ప్రాగ్గయంతశ్చ
 సద్గతిం, యయుస్తే సంఘశో భీతా హ్యరణ్యే భృశదుఃఖతాః ౪౧. యదృచ్ఛయా
 గత స్తత్రపురస్తేషాంచ నారదః, ఆగతం తందేవమునిం సత్త్వాస్త్వత్వా పునఃపునః
 ౪౨. ప్రోచుః ప్రాంజలయో భీతాఃపాద్యాదీ నువకల్ప్యచ, భవన్తగ్నవ పుస్తాకం
 భవిష్య ద్భాగ్యసూచకం ౪౩. తాపత్రయవినాశాయ మునే భవతి ముక్తిదం,
 వైవేనాద్యాగతోస్తాకం దుఃఖోపశమనాయ చ ౪౪. ఇతి స్త్రుత్వాన్య నాగదంతం
 బద్ధాంజలి పుటాశ్చతే, ప్రోచు స్సంవృత్తమఖల మింద్రదేవ యదుపాగతుం ౪౫.
 త్వంమార్గదర్శిదీనానాం పాలకః పరమార్థవిత్, భీతాః పాహిత్వపాసింఘో శక్రభా
 పేన దూషితాః ౪౬. తేషాం సచన మాకర్ణ్య మునిప్రోచనాచ భర్తృవిత్,
 * నారదః * దేవా మాభైష్ట యుష్మాకం దుఃఖమున్మిం వదామ్యహం ౪౭. అన్తి
 పంపాక్షేత్రమితి స్మరణానాం సుఖదాయకం, గంధర్వైః పుష్పపరిగచ్ఛ విహుహితాః భవన్త

భక్తిభావతః ౪౮. భవతాం దుఃఖశమనం భగ్వేణైవ భవిష్యతి, నాన్యేన నశ్యంతీంద్ర
 స్యశాపో గచ్ఛతిశంకరాత్ ౪౯. క్షేత్రాణా ముత్తమా పంపా దేవానాంచ
 మహేశ్వరః, పంచాక్షరీ మంత్రగణే వ్యత స్సర్వమయశ్శివః ౫౦. తస్మాద్వాస్యథ
 తత్త్రేతం దర్శనా త్పాతకాపహం, ఇత్యుక్త్వా తాన్ యయా సద్య స్సత్యలోకం ము
 సేశ్వరః ౫౧. నారదస్యాజ్ఞయా దేవాః పంపాక్షేత్రం సమాయయుః, శివాజ్ఞాధార
 కాః క్షేత్రేభైరవా స్సంచరంతిహి ౫౨. గంధర్వాన్వారయామాసుః యూయం
 శాపహతా ఇతి, శాపగ్రస్తా నదేవస్య దర్శనార్హా స్సురాధమాః ౫౩. తద్గచ్ఛతి
 భవత్ప్రేక్షా భక్షయంతి పిశాచకాః, వజ్రాశనినిభం శ్రుత్వా భైరవేణోదితం
 వచః ౫౪. భీతా దూరంగతాః పూర్వద్వారాభ్యగ్ ముపాయయుః, సద్యోజాత
 ముఖస్యాంతే తీర్థే కల్యాణసంజ్ఞకే ౫౫. అకుర్వ నిధివత్సానం స్మృత్వాదేవ
 ముమావతిం, ప్రణేము స్తస్యపురతః పాహీతివచసా ద్విజాః ౫౬. స్నానమాత్రేణ
 తీర్థస్య గతపాపాస్తదామరాః, స్మృత్వా నారదవాక్యంతే స్తోత్రంచక్రు స్సదాశివం
 ౫౭. * గంధర్వాః * సమోజాంబూనదాభాయ చతుర్దల నివాసినే, ప్రాణానిల
 స్వరూపాయ నాదరూపాయశంభవే ౫౮. సూక్ష్మాదికృత్రిమాంతేషు పంచస్వపి
 విహారిణే, ఆరోహేణావరోహేణ వర్ణానాం క్రమవృత్తిభిః ౫౯. విశ్వంమూర్చ్ఛ
 యతే తుభ్యం మహానాదాత్మనేనమః, చతుర్గతి వికాసాయ పంచగీతి స్వరూపిణే
 ౬౦. సప్తగీతి స్వరూపాయ సర్వాశ్చర్యాయతేనమః, నాదప్రియోసి భూతేశ
 నాదాత్మ న్నాదసంభవ! ౬౧. నాదోపజీవినాం సద్యః కృపాంసః కర్తుమర్హసి,
 తుప్తః స్తోత్రేణదేవానాంప్రత్యక్షోఽభూత్పరశ్శివః ౬౨. మాతంగ్యాలింగితః శ్రీమాన్
 భైరవాదిభిరన్వితః, ప్రసన్నగణనాథేన వృషభోపరిసంస్థితః ౬౩. త్రిశూల వరదా
 నాథ్య కరాభ్యాం దక్షభాగతః, మృగాభయదపాణిభ్యాం వామభాగే విరాజితః
 ౬౪. ఆవిరాసీ ద్విరూపాక్ష స్సర్వాలంకార భూషితః, దృష్ట్వా శివం సురగణా
 హర్షాదానందవిగ్రహం ౬౫. తుష్టుప్రసవమేశానంసత్వా సాష్టాంగపూర్వకం ౬౬.
 * గంధర్వాః * కిన్నరమునివరనికరై స్సన్నతమాతంగ కన్యకానాథ, పన్నగభూ
 సాఽఽరక్షాఽఽపన్నానస్మాన్ శరణ్యకారుణిక ౬౭. పాకారి శాపభీతాన్ తాత
 త్వద్వాదమూల మాయాతాన్, పాలయ పోతానేతాన్ నాథవిహీనాన్ శరణ్యకా
 రుణిక ౬౮. రజనీనాయకశేఖర కుజనా నివిద్యా విమోహితాన్మత్తాన్, వృజివైశే
 పం తప్తాన్ పరిపాలయ నశ్వరణ్యకారుణిక ౬౯. ఆశ్రితకల్పిమహీజః స్వాశ్రితగతి
 దాయకో విరూపాక్షః, దాస్యతి కామ మితిత్వా మాస్తానవ న శ్వరణ్యకారుణిక!
 ౭౦. దేవాధిదేవ తానాం సునాథిస్సతిం దిశాసుచరమేశ, శంకర శర్క యథా నస్సం

భవతి తథాకురుష్వహేభగవత్ ౭౧. గంధర్వాణాం స్తుతింశుత్వా భగవాన్ భక్తి
వత్సలః, దీనా నుద్ధర్తుమిశస్తు ప్రోవాచ సురకిన్నరాన్ ౭౨ * విరూపాక్షః *
స్తోత్రేణానేన తుష్టస్త్రి కింసరా మధురేణహి, వరందదామి యుష్మాకంప్రార్థయ
ధ్వం యథేచ్ఛితం ౭౩. శ్రుత్వా శివస్య వచనం వప్రుస్తే వరముత్తమం, తప్తా స్స్మ
శ్చక్రశాపేన సరత్వం ప్రాప్య దుఃఖదం, త్రాతు మర్హసి భీతాన్మః పితేవ తనయా
న్నిజాన్ ౭౪. తచ్చుత్వా శంకరఃప్రాహ చరణావనతాన్ సురాన్, * విరూపాక్షః *
అద్యప్రభృతి గీర్వాణా మనోజ్ఞాః కింసరాభిధాం ౭౫ ప్రాప్య మత్సంగిభౌ గానం
కురుధ్వం మమతుప్తయే, యూయం దేవేషుదై త్యేషు బ్రహ్మాదిషుసంభవ్యపి ౭౬.
మానితా గానవిద్యాయాం జీవన్ముక్తాః ప్రమోదితాః, చంద్రం స్వేచ్ఛయా గత్వా
విశంకా త్యజ్యతామిహ ౭౭ యుష్మన్నిమిత్తం శ్లోత్రేస్త్రి న్వసామ్యాచంద్రతారకం,
కింసరేశ్వరనా మ్నాహం మాతంగ్యా సహితో త్రప్తే ౭౮. ద్వారి పూర్వే నసామ్య
స్తి న్ముక్తిదోహం భవాదృశాం, దేవదానవయజ్ఞేషు పూజితా స్సంచరిష్యథ ౭౯.
కింసరేశాత్మకం యుష్మన్నిమిత్తం నామధారయే, మదాలయే సుస్వరేణ గానంకు
ర్వంతియేనరాః ౮౦. ప్రసన్నోస్త్రి సదాతేషాం దాస్యేనర్వార్థమిచ్ఛితం, దత్త్వామ
రాణాం చ వరా నకరో ద్వాసమిశ్వరః ౮౧ య శ్చుక్రొత్త్యచిరా ద్భక్త్యా
సయాతి పరమాంగతిం, * సూతః * పరమేశ శృపావశగాః కింసరనాథాః శ్చుతా
రితా శ్శాపాత్, గాతుం మహేశచరితం వీతభయా శ్చక్ర రుత్తామావాసం ౮౨.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే పంపామాహాత్యే గంధర్వాణాం శంపనివరణ

పూర్వకం కింసరేశ్వరవ్రత్యక్షో నామషోడశోఽధ్యాయః ౧౬.

* శ్రీఋషయః * కింసరా దదృశుర్దేవం మాతంగీసహితం శివం, ఇతిపూ
ర్వం త్వయాఖ్యాతం విస్మయోభవతీహ నః ౧. కేయంసతీమహాభాగా మాతంగీ
నామనామతః, కథం పాశిగ్రహంతస్యాః కృతవాక్కింసరేశ్వరః? ౨. ఏతత్సర్వం
వదాన్మౌకం శుశ్రూషాన్మౌకప్రబాధతే * క్షేత్రపాలః * మతంగనామ్నావిఖ్యాతో
ఋషిః పంపాసమీపతః ౩. నివాస మారచయ్యాసౌ తపశ్చక్రకే సుదూరుణం, మా
సమాత్రం జలాహరీ ద్విమాసం వాయుభక్షకః ౪. తతోవత్సరపర్యంతం నిరాహ
రీబభూవహ, ఇత్థమత్యంతతీక్ష్ణేన తోషిత స్తపసాశివః ౫. పుత్రార్థినో మతంగస్య
ప్రాదురాసాగ్రతస్స్వయం, పురస్థితం మహేశానంపార్వతీ సహితం మునిః ౬.
దృష్ట్వా గద్గదయావాచా స్తోతుంసముపచక్రమే, సాష్టాంగం ప్రణమత్యాంశా మంశ
కారమణం శివం ౭. * మతంగః * శంకరపాలయ భక్తసుఖంకర కింకరమేనం

పంకభయాత్, మత్సమదీనో నాస్తి త్రిలోక్యాం త్వత్సమదైవత మన్యదపి ౮. తస్మాదవ మాంయుక్తముమాధవ చరణానక్తం మచ్చిత్తం, కృత్తమభూత్తవ దర్శన మాత్రా దుత్పత్త్యాదిక మీశ మయా ౯. ఇతిస్తువంతం తమృషింవిలోక్య కృపయాదృశా, మస్తేహస్తంనిధాయాస్య పాగ్రహ గంభీరయా గిరా ౧౦. తుష్టాస్త్రి తపసానేన వరంవరయ వాంఛితం, దాస్యామి సంశయోమాస్తు భద్రమస్తు మతం గ తే ౧౧ ఇతీశానవచ శ్శ్రుత్వా సాష్టాంగం ప్రణివత్యతం * మతంగః * పు త్రందేహీ మహేశాన కులకర్తారముత్తమం ౧౨. అపుత్రస్యగతిర్నాస్తి యతోదే న తతోర్ధ్వయే, ఇతి తాపసవాణీంతాం శ్శ్రుత్వా పోవాచశంకరః ౧౩. * శ్రీశివః * మహాగ్నే యదిపుత్రేచ్ఛా తదాల్పాయు ర్విమూఢధీః, సుతస్సాన్య త్పుత్రికావాంఛా యదితే జాయతేబ్రువే ౧౪. గతికర్తృతవాయుమ్మౌ సర్వమంగళదాయినీ, సామం గల్యవతీపుత్రీ భవిష్యతి తవానఘ! ౧౫. ఇతిశంభువచశ్శ్రుత్వా నత్వా తంముని రబ్రువీత్, * మతంగః * మాస్తు మే తనయో దేవ పుత్రికాఽతీవసుందరీ ౧౬. గౌర్యంశయా జాయమానాభవత్వితీ మమస్పృహః, తస్యాఃపాణిగ్రహంశంభో త్వమేవకురు మోదతః ౧౭. జామాతృభావతో మాంత్వ మానందయ మహేశ్వర, ఇతిసంప్రాక్త త శ్శంభు స్తథేత్యంతర్థిమాయయా ౧౮. మతంగోపి స్వభార్యా యాం కన్యకారత్న మాప సః, దినేదినే సావవృథే శుక్లపక్షే యథాశశీ ౧౯. ఆరుగోహాశు మాతంగీ సఖిజనసమావృతా, గతా వనవిహారార్థం యత్రాస్తే కిన్న రేశ్వరః ౨౦. తత్రగత్వాసమాదాయ వీణాం శ్రుతిసుఖావహం, ప్రవాదయంతీ గాంధర్వ సందోహ సుఖదాయినీ ౨౧. ఆరోహేణావరోహేణ మూర్ఛనాది క్రమేణ చ, గాయంతీ మధురాలాపైః శివవృత్తంమనోహరం ౨౨. వీణావాదనజానందా సా నిమిలితలోచనా, స్థితచారుముఖీ తస్మా స్వకాయం విస్ఫుతాసతీ ౨౩. శ్రుత్వా తద్గీత మతులం కింసరేశోవిమోహితః, విలోక్యతాం స మాతంగీం పంచసాయకపీ డితః ౨౪. కేయం శిరీషమృద్వంగీ కన్యరేకన్యకా భవేత్? కటాక్షాన్పాతయశిచే న్మయి భవ్యతమ స్తదా ౨౫. అహో సంగీతమాధుర్యమిదృశం నశుతంపురా! కరగ్రహేనాఽస్యాస్సుందర్యా మయాకార్యఃకథంఛన ౨౬. మతంగతాపసస్తేయం పుత్రికా న్యాత్తదాకృతిః, ప్రమాణంమే జాతమితి నిశ్చిత్వ పరమేశ్వరః ౨౭. మ మానయాకథంసంగం ఘటయివ్యతిపద్మభూః, ఇతిచింతా మవాప్యాసా యుక్త్యాఽ చింతయ దీశ్వరః ౨౮. చకార చిత్రంచరితం దయాళుకింసరేశ్వరః, మతంగతాప సో నిత్యం సంపూజ్యాతిథిసంతతిం ౨౯. దిశత్యభీష్టం సకలమతిథీనాం యతస్స్వ యం, తతోహమతిథే ర్దేవం స్వీకృత్య మునిమందిరం ౩౦. ప్రవిశ్య యాచేమా

ప్రాహ్లాదాత్మస్య నికటం చంద్రశేఖరః, ఆగత్యనందీ ద్విజరూపధారీ మతంగమే
 త్యాహ మనోజ్ఞవాచా, దిశత్యభీష్టం పరమేశ్వరస్తే కృపాకర స్తాపహగ స్సుత
 ౪౪! ౧౦. మతంగవీక్ష్యతోమే త్వం చింతాయుగివభాస్యహూ, చింతాబీజ
 ఐదాస్మాక మనర్థకర మద్భుతం ౧౧. ఇతిపృష్టౌమతంగర్షిర్యథావృత్తంస్యవేదయత్,
 తచ్చుత్వా ప్రహసన్మందం నందీ ప్రోవాచసత్వరం ౧౨. మునే చిత్తంతవదృఢం
 యదిశంభు స్సమేష్యతి, తీవ్రం విహాయతాం చింతాం శంభుభ్యానపరోభవ ౧౩
 ఏనం విప్రోపదిష్టౌసౌ మతంగ శ్చంద్రశేఖరః, ధ్యాత్వా నిశ్చలచిత్తేన ముహూర్త
 ముక్తవదృభౌ ౧౪. తతో ముహూర్తే సంప్రాప్తేకేశవాదిభి రన్వితః, వివాహమం
 పే శంభు రావిరాసీన్మహేశ్వరః ౧౫. దుందుభీనాం ధ్వనింశ్రుత్వా ఋషి రున్మీల్య
 లోచనే, పురస్థితం మహాదేవం దరశ్య శుభలక్షణం ౧౬ స్వాంగం ప్రణవత్వా
 హ కరుణాకర శంకరః పాలయాఽఽగస్కృతం మాంత్వ మనాథం దీనవత్సల ౧౭
 ఇత్యుక్త్వాకన్యకాభ్యాశం గత్వా దీనముఖ శ్రియా, ఆహ దీనస్సుతే విప్రోనాభ్య
 గా త్కింకరోవ్యహం ౧౮. కేశవాదియుత శ్శంభురాస్తే చోద్వాహమంటప,
 పాణింగ్రహీతుకామస్తే బ్రాహ్మిన్యం మానసంసుతే ౧౯. ఏవం తాతేన పృష్టౌసా
 స్థితపూర్వకయాగిరా, అవోచ న్నంద మాలక్ష్మ్య పితరంబ్రజ్జతాననా ౨౦. తా
 త్తేనైవప్రశ్నమారచయ్యపరీక్షితా, త్వయాహ మభవం నామ సోఽతిభుక్తిమహి
 శ్వరః ౨౧. శివాదన్యోతిభ్యః క్వాసౌ త్యజసందేహ మిదృశం, గత్వాహం దిశమా
 తాత కింకరేశాయ శంభవే ౨౨. శ్శుత్వా సుతావచఃప్రాజ్ఞః త్యక్త్వా సగళయా
 సంతతిం, ఆనీయ మధుపర్కాది సంభృతిం మంగళాసనే ౨౩. సంవేశయిత్వా
 గౌరీశం గీతవాదిత నిస్సవనైః, మధుపర్కందిశ స్కన్ధ్యాం వస్త్రభూషాద్యలంక
 తాం ౨౪. సమాదాయ స్వహస్తేన మతంగఋషిసత్తమః, చిద్గోత్రజం మతంగ
 స్య పుత్రీమేతాంసులక్షణం ౨౫. వరాయాఽమృతగోత్రాయ కింకరేశాయ శంభ
 వే, దిశామి కన్యాదానేన విరూపాక్ష సుతుష్యతాం ౨౬. ఏవం శివకరే కన్యా
 మనన్యార్థాం దదౌమునిః, స్వస్తీతి తాం సజగ్రాహ కింకరేశః కుతూహలాత్ ౨౭
 అక్షతారోపణంకృత్వా శంభు రంతర్ధి మాయయా, అదృష్ట్వా పరమేశానం విత్రస్తా
 శ్శుభమంటపే ౨౮. కిమేతవిత క్రతస్థా విస్మితా దదృశుర్ద్విజం, అతిక్రీడయా
 పూర్వం తమాగతం శుభలక్షణం ౨౯. శివస్థానే సూచవిష్టం మధుపర్కాద్యలం
 కృతం, మోహితాః కింకరేశస్య మాయయా మానమాస్థితాః ౩౦. చక్ర ధ్యానం
 మహేశస్య సర్వేసంమితా ద్విజాః, తదా ఽశరీరవాణ్యాహ విస్మితానఖలాక్
 ద్విజాః ౩౧. శివవిన బ్రాహ్మణోఽయం ద్విజ స్సాక్షా చ్చివస్త్వతః, ద్విజశం

కరయో ర్భేదోద్వృత్తే నైవ కుత్రచిత్ ౩౨. మతంగమునిసందేహం నివారయతు
మిశ్వరః, వర్తతే ద్విజరూపేణ మాస్తువ స్సంశయో ద్విజాః! ౩౩. ఇత్యాకాశగిరా
విప్రా బోధితాః పరమేశ్వరం, జ్ఞాత్వాద్విజాఃప్రణే ముస్తం క్షమస్వాగాంసి నఃప్ర
భా! ౩౪. ఇతి సంప్రాప్త స్సర్వై శ్శివరూపం దధారసః, విలోక్యవిప్రానఖలాన్
బభాషే పరమంవచః, మమ ద్విజన్మనాం భేదో వర్తతే న కదాచన ౩౫. అతో
మత్ప్రీతి కామేన ద్విజాః పూజ్యా ముహుర్ముహుః, తుష్టాభవంతి యదితే తదా
తుష్టాభవామ్యహం ౩౬. ధన్యో మతంగమునిరా డతిథీనాం సుఖంకరః, ఇత్యాశ్వా
న్యాఖలాన్ విప్రాన్ ఆపూర్వద్విజకామనాం ౩౭. షడ్రసాన్నంచ మధురం భుక్త్వా
విప్రై స్సుతోహరః, మాతంగీ సహితఃప్రాప్ కిన్నరేశ స్స్వమందిరం ౩౮. దిశన్నిఖ
లభక్తానాం కామనాః పూజితస్సర్వైః, కిన్నరై ర్గీయమాన స్సశుభచారిత్రవైభవః
౩౯. మాతంగీలాలితోఽత్రైవ రమతే కిన్నరేశ్వరః, తస్మాత్సంపూజ్యదేవేశం కిన్న
రేశ్వర మంజసా రం. సంప్రాప్య నిఖలానిష్ఠాన్ అగ్రేయాన్యామహే వయం,
* సూతః * క్షేత్రపాలస్య వచనా త్రేసప్తఋషయ స్తదా, యథావిధ్యర్చనం
చక్రఃకిన్నరేశం ప్రమోదితాః ౪౦. ఇతికిన్నరనాథమంగళం పరమంమంగళదాయకం
నరాణాం, విలిఖన్తి పతన్తిశ్రుణ్వతేయే దిశతీతః పరమం పదంస తేహం ౪౧.

ఇతి శ్రీ స్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్ర్యే మాతంగీ

కిన్నరేశ్వరయో ర్వివాహకథనంనామ అష్టాదశోధ్యాయః ౧౮.

* సప్తర్షయః * విద్యానా మాదివక్తాయో వీతరాగైరుపాస్యతే, సనఃపా
తు మహాదేవః ఈశానోజగతాం పతిః ౧. యస్యాజ్ఞయా జగత్సర్వంవిష్వగ్విపరి
వర్తతే, సమస్త మేక మవ్యక్తం శాశ్వతంశివ మచ్యుతం ౨. సప్తవ నస్సడాశంభుః
శర్మభూమదిశత్వథ, మాతంగ్యాలింగితాంగాయ చంద్రార్ధకృతశ్చేఖర ౩. నమస్తే
కింసరేశాయ నమస్తే కరుణాకర, ఇతిస్తుత్వామహాదేవ మానమంతః పరస్వరం ౪.
పూజాం చక్రర్మహాత్మానఃస్తోత్రై ర్వేదప్రబోధితైః, క్షేత్రపాలాజ్ఞయా సర్వే ఋష
యః పుణ్యశాలినః ౫. యత్రసిద్ధేశ్వరాఖ్య శ్రీవిరూపాక్ష ఉవాసహ, మహామా
యీతి విఖ్యాతావహ్నిద్వారాధిదేవతా ౬. ప్రపంచయతి భక్తానాం ప్రభావ
మనుభావినాం, యత్రాస్తే భైరవోనామ్న రురుః క్షేత్రాధిపాలకః ౭. సిద్ధగంధ
ర్వగీర్వాణ యక్షకిన్నరసేవితః, పాల్యతే తత్పరం క్షేత్రం రురుణాభైరవేణహి ౮.
వినా తదాజ్ఞంకేనాపి ప్రవేష్టుం తన్నశక్యతే, వినాయకఇతిఖ్యాతో విఘ్నేశో

విఘ్నహృత్సతాం ౯. తత్రగత్వా ఋషిశ్రేష్ఠా దదృశు ర్దేవమందిరం, సోమపాత్ర
 కార సంయుక్తం హర్ష్యాదిభి రలంకృతం ౧౦. బిల్వవృక్షై స్సమాకీర్ణ ముద్యాన
 వన భాసితం, నృత్యద్విహంగ సంఘాతం దాత్యూహ రుతసంకులం ౧౧. సరో
 భిః కమలాకీర్ణై రచ్ఛోదై స్సుమనోహరం, తస్మాదాగతవాయునాప్రహసితాః
 పూర్ణానుమోదాత్మనా సాత్రం తస్యమహేశ్వరస్య సతతగృహ్యత్వా సుభక్త్యాన్వితాః,
 చృష్ట్యాసిద్ధ మహేశ్వరం స్వపురత శ్శక్త్యాసమాలింగితం పుత్రేణాథవినాయకేన రురు
 కాక్షేత్రేశ్వరేశాన్వితం ౧౨. పునర్చు రిదమాఖ్యానం క్షేత్రపాలంఘతి ద్విజాః,
 * ఋషయః * బ్రహ్మకుండస్య చాగ్నే య్యాం సిద్ధేశ్వరఙ్గతి త్వయా ౧౩. య
 దుక్తం తద్వదాస్మాకం క్షేత్రమాహాత్మ్య ముత్తమం * క్షేత్రపాలః * త్రుణుధ్వం
 మునయస్సర్వే గోవ్యంమాహాత్మ్యముత్తమం ౧౪. యచ్ఛ్రుత్వా సర్వపాపేభ్యో
 ముచ్యంతే సర్వమానవాః, పురా సిద్ధగణై ర్దైన్య రర్చిత శ్శాంభవీయుతః ౧౫.
 తేషామిష్టాసిద్ధిర్భ మవాస క్షేత్రరాజకే, బిల్వారణ్యం మహాపుణ్య మితిమత్వా
 పరశ్శివః ౧౬. సిద్ధాఖ్యం తీర్థమస్త్యత్ర భుక్తిముక్తిఫలప్రదం, దర్శనాత్సర్వపాప
 ఘ్న మాయు ర్వృద్ధికరం నృణాం ౧౭. అతస్మాత్వా ధర్మపుత్ర స్సర్వసిద్ధి మవా
 ప్తవాః, * ఋషయః * పాండవాః కేనదుః ఖేన వీడితాః కథమాగతాః, తస్మి
 త్సిద్ధాశ్రమప్రదం గతాస్సిద్ధి మవాప్నువన్? ౧౮. బిల్వారణ్యం కథమభూత్ సర్వ
 శ్వరఙ్గతిప్రభుః, విరూపాక్ష స్సమభవ దేతన్నో బ్రూహివిస్త్రుతం ౧౯. * క్షేత్ర
 పాలః * పురాతు ఋషయస్సర్వే తపస్సిద్ధి మభీష్టవః, బిల్వారణ్యే తపశ్శ్రుక్తుః
 చితరాగా జితేంద్రియాః ౨౦. తేషాం భక్తివిశేషేణ మాయయాసహిత శ్శివః,
 సిద్ధివిఘ్నేశ్వరేశాఢ్యో ఒవతర చ్ఛంకరస్తదా ౨౧. ఋషీణా మూర్ఖ్యదృష్టినాం
 తపస్సిద్ధిం దదాహరః, తస్మాత్సిద్ధేశ్వరఙ్గతి ప్రఖ్యాతి రభవత్సురా ౨౨. ఇంద్రప్రస్థ
 వసంత స్తేపాండవా దుఖకర్షితాః, ధార్తరాష్ట్రేణ విజితా శ్శోచితా వనవాసినః
 ౨౩. కృష్ణదృష్ట్యా మహాత్మానం ధర్మరాజోబ్రవీద్వచః, కృష్ణకృష్ణ మహాపాత్ర
 యేనధగ్రేణ మానవాః ౨౪. లభంతే మహాదైశ్వర్యం తన్నో బ్రూహి మహామతే!
 * శ్రీకృష్ణః * ధర్మపుత్రమహాభాగ హేమకూటాగ్నికోణగం ౨౫. సిద్ధతీర్థమితి
 ఖ్యాత మస్తైశ్వర్య ప్రదాయకం, తతస్మానం కురు త్వంహి ఐశ్వర్యంతేభవిష్యతి
 ౨౬. తత్సానేనాశువర్ధంతే ధనధాన్య సమృద్ధయాః, సర్వేసపత్నానశ్యంతి దుఃఖ
 దారిద్ర్య సంఘయాః ౨౭. సర్వపాపాని నశ్యంతి విఘ్నాయాగ్ని సహశయః, వ్య
 క్తయశ్చ వినశ్యంతి సిద్ధేశ్వరనిషేధణాత్ ౨౮. స్మరమాత్రేణైవ సిద్ధిః కరతాభ్య

భిషేచనాత్, రంభామప్సరసాంశ్రేష్ఠాం లబ్ధవాన్మలకూబరః ౨౯. స్నాత్వాత్ర
 త్రిణే పుణ్యేతు కుబేరో సరవాహనః, సమహాపద్మముఖ్యానాం నిధీనాం నాయకో
 భవత్ ౩౦. తస్మాత్త్వమపి రాజేంద్ర సిద్ధతీర్థే శుభప్రదే, స్నాత్వావృకోదరముఖై
 రనుజైరపి సంవృతః ౩౧. పాప్సోషి మహతీంలక్ష్మీం విజేష్యసి రిపూనపి, సందే
 హానాత్రకర్తవ్యః పైత్వష్వనేయ ధర్మజ ౩౨. ఇతిశ్రుత్వా ధర్మపుత్రః కృష్ణే
 నాద్భుతదర్శినా, సానుజః ప్రయయాశీఘ్రం సిద్ధతీర్థంపతిద్విజా! ౩౩. సిద్ధతీర్థస్య
 శోయేతు సర్వపాతకనాశనే, సానుజోమాసమేకంస సన్ననియమపూర్వకం ౩౪.
 గోభూతిలహిరణ్యాదీక బ్రాహ్మణేభ్యో దదాముదా, అర్చయిత్వాతుసిద్ధేశం
 యథాశక్తి మహీపతిః ౩౫. తస్మాల్లభ్యావరానిష్ఠా నింద్రప్రస్థం యయాప్రభుః, క్రితుం
 కర్తుం రాజసూయం స సమైచ్ఛ ద్యుధిష్ఠిరః ౩౬. కృష్ణమాహూయయత్నేనయి
 యత్సుధర్మసందనః, స్య వేదయతకృష్ణాయరాజసూయోద్యమంనిజం ౩౭. అన్యమ
 స్యశక్యస్థాపితగై నక్రియతామితి ౩౮. వాక్యంసుయుక్తి సంయుక్తం ధర్మపుత్రమ
 భావత, పైత్వష్వనేయ ధర్మాత్మక శృణుతథ్యం వచోమమ ౩౯. దుష్కరోరాజ
 సూయోఽయం సర్వైరపిమహీశ్వరైః, అనేకకోటిపాదాతి రథకుంజరవాజిమా
 రం. మహాపతిరయం యజ్ఞంకర్తుమర్హ తినేతరః, దిశోదశవిజేతవ్యాః పృథమం బలి
 నాత్వయా ౪౦. పరాజితేభ్య శ్శత్రుభ్యోగృహీత్వాకర ముత్తమం, తేనకాంచన
 జాతేన కర్తవ్యోఽయంక్రతుత్తమః ౪౧. యాచేసుయుక్తిభి రహంసహిత్యాం
 భీషయామిభో! అతఃక్రతుసమారంభాత్పూర్వం దిగ్విజయంకురు ౪౩. ఇత్థంధర్మా
 త్మజ శ్రుత్వా కృష్ణస్య వచనంహితం, ప్రశస్యదేవకీపుత్రం ప్రజిఘాయనిజానుజా
 రర. తేనర్చేన్యపతక జిత్వాచతుర్దిక్షు స్థితాన్నృపాక, స్వవశే స్థాపయిత్వా
 తాక సృవతీక పాండునందనః ౪౫. తైరత్తంబహుధాద్రవ్య మసంఖ్యాత మనుత్త
 మం, ఆదాయ స్వపురం తూర్ణమాయయుః కృష్ణసంశయాః ౪౬. కృష్ణాశ్రయో
 యజక విప్రా రాజసూయేన పాండవః, తస్మిన్ యాగేబహుధనం బ్రాహ్మణేభ్యో
 దదాముదా ౪౭. వాసోగవాశ్వపృథివీ భూషణాని సహస్రశః, ఇష్టైస్సం రాజసూ
 యేన ధర్మపుత్ర స్సహానుజః ౪౮. బహువిత్తసమృద్ధస్సక రేమేతస్మిన్ పురోత్తమే,
 సిద్ధతీర్థస్య మాహాత్మ్యాత్ అభూత్సంపత్సమృద్ధిమాక ౪౯. *క్షేత్రపాల* ఏతత్తీర్థ
 సమం తీర్థం నభూతంనభవిష్యతి, ఏతద్వ్యః కథితంవిప్రా సిద్ధతీర్థస్య వైభవం ౫౦.
 దుస్స్యప్తనాశనందిన్యంసర్వాభీష్టప్రదాయకం, యఃపఠేదిద మాఖ్యానం శృణుయా
 ద్భూవిహూయితో ౫౧. భుక్తిర్హి హి హిహాభూత్ ౫౨. ఛేదంతే ముక్తి మూర్త్యు

యాత్, * సూతః * సిద్ధేశతీర్థే విరచయ్యభక్త్యా వాచంయమా మజ్జన ముభి కేశం,
సంపూజ్య హర్షాంబునిధౌ నిమగ్నః యాత్రాంవిధాతు యయురుత్సుకాస్తే ౫౨.

ఇతి శ్రీ స్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే సిద్ధేశ్వర
తీర్థమహిమానువర్ణనం నామ ఏకోనవింశోఽధ్యాయః ౧౯.

* సూతః * సిద్ధేశ మర్చయిత్వా తే క్షేత్రపాలయతా ద్విభాః ౧. పశ్చి
మాభిముఖేనైవ యాత్రార్థం జగ్గురుత్సుకాః, దదృశుః పురతో దివ్యం సరః కల్హా
రమండితం ౨. వృక్షపూగై స్సమాక్షీర్ణ మచ్ఛాంబు పరిశోభితం, దృష్ట్వా తద్వి
స్మయేనాహుః క్షేత్రపాలం మహర్షయః ౩. కస్త్యేతదాశ్రమపదం సరః కల్హారమం
డితం, ముక్తోభూ త్సరసీదాసీం దృశ్యతే కస్సుఖంకరః ౪. * క్షేత్రపాలః *
వరాహపుత్ర నామాభూ దస్యతీర్థస్య తాపసాః, దర్శనాన్ముచ్యతే సర్వపాపై
రస్యక్షణాన్నరః ౫. నారీవా పురుషోవాపి తిర్యగ్గోని గతోపివా, అత్రైవోదా
హరంతీమ మితిహాసం పురాతనం ౬. తీర్థాటనపరః పూర్వం వారుణి ర్లోకవిశ్రుతః,
వేదవేదాంగపారజ్ఞో నీతిశాస్త్రార్థ కోవిదః ౭. పర్యటన్ సర్వతీర్థాని ప్రయాగాదీని
భక్తితః, కేదారంజాన్తా వీంచైవ బ్రహ్మవర్తం కుశస్థలం ౮. పుష్కరం బదరీషగఢ
మండితం పుణ్యకాననం, సరనారాయణాఖ్యంచ నదీ స్సర్వాస్సరిద్వరాః ౯.
తత్రావగాహ్య దేవర్షిపితౄ న్సంతర్వ్య ధర్మవిత్, క్షేత్రనాథం సమభ్యర్చ్య
క్రమేణ పృథివీసురః ౧౦. పంపామాహాత్మ్య మమల మశృణో న్మునిమండలైః,
తుష్ట స్సమాయయా క్షీప్రం కదాస్యాద్దర్శనం మమ ౧౧. ఇతిసంరంభయుక్త
స్సన్ సమాగత్య మహర్షయః, యాత్రాంకృత్వా విధానేన సిద్ధతీర్థస్య పశ్చిమే
౧౨. బహుపుష్పఫలాక్షీర్ణం కాననం సందదర్శహ, వాసస్థానం మునీనాంచ పర
మానంద దాయకం ౧౩. సరఃకంజచయాక్షీర్ణ మచ్ఛాంబు సుమనోహరం, సదృ
ష్ట్వా వాసమకరో ద్వారుణిస్తపసేత్రవై ౧౪. దినేదినే సరస్సాననం కృత్వా
శ్రీ శంకరంహృది, ధ్యాత్వా సంధ్యాంచగాయత్రీం ప్రజప న్నియతేంద్రియః ౧౫.
తేవే పరంతప సత్త్వవాదీ పూజ్యగుణోదయః, అరుణోదయవేలాయా మభ్యాగా
త్సరస స్తటం ౧౬. ప్రణనామ ముహూర్తిర్థం పరమానంద నిర్భరః, కంఠదఘ్న
జలే స్థిత్యా సూక్తాని ప్రజపన్బహు ౧౭. హృదిశంభుం స్కరిన్నచ్చై ర్వ్యగాహత
జలాంతరే, సమాకర్ణ్యజలేశబ్దం కశ్చి ద్వాన్యథో విహింసకః ౧౮. గజాస్సంత్యత్ర
బహోవో జలపానార్థ మాగతాః, తాన్ హనిష్యామి మాతంగాన్ మృగాన్వా

బహుశఃక్షణాత్ ౧౮. ఇత్యాలోచ్య సరస్తీరేగూఢః కుంజేషు లుబ్ధకః, ఆకృష్ట
 సశరంచాపంజిఘాంసుఃపురతోమ్మగా ౧౯. తావద్ద్రుతంసమాయాతోవరాహే
 ౨౦. త్యంతభీషణః, జలహనార్థ ముద్రిక్తః పృథివీం దారయన్ ముహుః ౨౧. తీర్థేనర
 ధ్వనింశ్రుత్వాకిటి స్త్రామ విలోచనః, లాంగూలంచాలయిత్వాసా తదంతిక ముహ
 యయా ౨౨. ఉత్పాట్యబహుశో వృక్షాద్విశశ్చబేన పూరయా, మధ్యేనర
 స్సమున్నిద్ర ముత్తిప్సంతం దివాకరం ౨౩. ధ్యాయంతం జాగ్రహణం పోత్రీ హంతు
 మభ్యుద్రవ ద్ద్రుషా, వరాహాధ్వని మాకర్ణ్య వ్యాధస్సంధాయ కార్ముకే ౨౪.
 బాణంభూదార ముద్దిశ్యశబ్దవేదిన మక్షిపత్, వ్యాధముక్తేషుణా ఘోషీ వమనక్తం
 భయాకులః ౨౫. ఉత్పత్య తజ్జలే పోత్రీ పసాతమునిమస్త కే, విరూపాక్షనమస్తేస్తు
 హేమకూటని కేతన ౨౬. సాహితంభో మహేశాన మృగాత్ప్రాణవిహింసకాత్,
 ఇత్యుచ్ఛర నృమజ్జాసాజలే ౨౭. గాధతలేభయాత్ ౨౮. వరాహే పృశ్యణో
 ద్వివ్యనామ కామహరస్యసః, గతాసురపత త్తోయే బాణనిర్భిన్నవిగ్రహః ౨౯.
 జహామార్గం తనుంఘోరం జలన్నానాత్కిటిస్తదా, తస్మాద్వివ్యవపు శ్రీహమా
 ఆగతోదేవకల్పకః ౩౦. వవందే చరణౌ తస్యవాసుణే రతికోవిదః, జలాత్పూర్ణం
 ప్రాణభయాత్ తీరంవిప్రస్సమాయయా ౩౧. వరాహమరణం వ్యాధబాణపా
 తంచ తజ్జలే, కిటేస్తనోస్సమాయాతం గంధర్వంచ విలోక్యసః ౩౨. విస్మితఃప్రశ
 శంసాథ శీర్ఘం సర్వాఘనాశనం, విప్రస్యాంతికమాగత్య గంధర్వః ప్రాహసమ్రథీః
 ౩౩. కృతార్థోస్మి కృతార్థోస్మి మనే త్వద్దర్శనాదహం, ప్రాణావసానే చతురక్ష
 రంమే కణ్ఠే ౩౪. తత్త్వత్యతితంజలాంతే ౩౫. తత్పుణ్యలేశేన కిటేశ్వరీరం త్వక్త్వా ౩౬. మర
 త్వం సుఖదంహ్యవాపం, మోహేన శోకేన భయేనభక్త్యా శ్రీమద్విరూపాక్ష
 శుభాక్షరం మహత్ ౩౭. ప్రాణావసానేపి పతంతియేనరా స్తేవై నశ్యంతి
 యమాలయంమునే! సంసారిదుఃఖౌఘ వినాశ హేతుం సమస్తకల్యాణవహం
 నృణామిదం ౩౮. శ్రీవిశ్వమూర్తే శ్చతురక్షరంసదా స్వాంముసీంద్రై రవరోక్షదర్శి
 భిః, అతః కృపాదృష్టినిపాతనేన పునీహి మాందీనశరణ్యదేవ ౩౯. త్వయాస్మి
 సంతారితపాపసింధు ర్మునీశ మాంసాహి కరోమివందనం, గంధర్వవచనంశ్రుత్వా
 వారుణి ర్విస్మితస్తదా ౪౦. తమువాచ తదానందబాష్ప పూరిత లోచనః,
 * వారుణి * కస్త్యం కేనేదమాప్తంతే శరీరంకిటిరూపకం ౪౧. వడసర్వం
 మమాగ్రే స్వవృత్తాంతం శాపకారణం * గంధర్వః * దీర్ఘబాహు రితిభ్యాతో
 హ్యవంత్యధిపతిఃకిల ౪౨. వర్ణాశ్రమసుధర్మాణాం గోష్ఠా సచ్చాత్త్రకోవిదః,

గురోర్ముఖా దధితాని పురాణాని విభాగశః ౩౧. మనూసీ దధికాబుద్ధి స్త్రీకాలి
 కవిధాయినీ, విద్యామదేన సర్వత్ర సంచరన్వాదకాశలాత్ ౩౨. మత్సరమనాస్తి
 భూలోకే విద్యాధనగుణేష్వితి, అభిమానేన మత్తస్సౌ వినిందన్ ద్విజపుంగవాన్
 ౩౩. యేనభాయాం సమాయాతా స్తావిజిత్య స్వవిద్యయా, గాఙ్గర్యేణ శేవి
 ప్నాః పరాభూతా స్తవస్వినః ౩౪. నినిదు స్సాధవశ్శుద్ధం విద్యామదవిమాహీ
 తం, ఇత్థంకాలో వ్యతీయాయ వష్టివస్తాత్మకో మహాన్ ౩౫. నిలయంమే ద్విజుః
 కశ్చిత్ ఆయయా తపసావరః, తమపుచ్చం త్వయావిద్యాః కిమగీతా స్సత్రాంత్రీ
 కాః? ౩౬. మాంజిత్వా సర్వవిద్యాసు యేజయంప్రాప్నువంతితాన్, పుంజయి
 ష్యామి మనసా విద్యానిష్ఠాన్ ద్విజోత్తమాన్ ౩౭. నేనిగాన్ పుంజయిష్యేహం
 బ్రాహ్మణావశదానిహ, ఇతి బుధవతివిప్రేంద్రో మయి విస్మయమానసః ౩౮.
 నోచితాతపరాజేంద్ర బ్రాహ్మణావమతిః ప్రభో! సాధుర్వా యదివాసాధుః
 బ్రాహ్మణో వేదకల్పకః ౩౯. తమర్చయంతి సతతంజ్ఞానిన స్తత్త్వదర్శినః, యే
 నిందయంతి సతతంభర్తృయంతి ద్విజాఖిలాః ౪౦. తేప్రాప్నువంతిసరకం యావ
 దాభూతసంప్లవం, గణేశడంగరీయేతు జాతే రాజనివా పునః ౪౧. సావస్థస్సుచ
 విద్యత్సు నియంతా జాతురత్రకః, ద్విజవాక్స్యంహ్యశృణవ మహంకాగో మహా
 నభూత్ ౪౨. మామనిర్జిత్య దుర్బుధే కిమివంభాషసే ముధా, నవస్తన్యం త్వయా
 విప్ర ప్రాణాన్ సంహరయాయుహం ౪౩. ఇతి తంభీషయశ్శేహో నిస్సార్థ గణు
 భావణః, ఇతఃపరం నగంతవ్యా త్వయా దుర్మేధసా సభా ౪౪. మద్వాక్యంతు
 ద్విజశ్శృత్వా క్రోధాత్తామ్రవిలోచనః, గృహీత్వాంజలినా తోయం శశాప సహసా
 జ్వలన్ ౪౫. ద్విజసంఘావమానేన నరాహూభనదుర్మతే, అరణ్యే నిష్ఠితే
 ఘోరే ఘృత్తస్తాపరిషీడితః ౪౬. సంచరస్వ బహుసంభ్రాన్ గతగర్వో నృపా
 ధమ! ఇతిశప్తోహ మృషిణా పతితోభువి మూర్ఛితః ౪౭. సంయామి శరణందేవ
 మితి చింతాకులేంద్రియః, వివశఃకిటిరూపేణ వనసంచారకాశుకః ౪౮. ఇతస్తతో
 ధావమానో దైవాదత్ర సమాగతః, తీర్థేన్నాంతం సముద్వీక్ష్య త్వామహం హం
 తుమాగతః ౪౯. దత్తద్వష్టి స్థిరస్తీరే లంఘనే కుంచితాంగకః, తదా మాంత్రిన
 బాణేన కిరతోఽద్యవ్యాతాడయత్ ౫౦. ప్రాణరక్షాభిలాషీసన్ త్వన్మూర్ఛి పతి
 తోఽస్మృహం, ప్రాణావసాన సమయే త్వన్ముఖాచ్ఛ్రితవానహం ౫౧. ఏరూపా
 శేతి సన్నామ సద్యోముక్తికరం నృణాం, తేన గృతమిహ సోహం గంధర్వోహ్య
 భవంతునే! ౫౨. సంతాపితోహం పృథివాత్స్వయం, కేవలస్త్వయం, త్వన్మూర్ఛి

యయాస్వర్గం వారుణే రాజయామరః ౫౭. వ్యాధస్తదద్భుతం వీక్ష్య ద్విజస్యాం
తిక మాగమత్, తపస్వివంబ్రహ్మనిష్ఠం వారుణింప్రణనామహ ౫౮. తమువాచ
కిరాతస్తు విస్మయోత్ఫుల్లలోచనః * వ్యాధః * భోభో విప్రేంద్ర తుష్టోఽస్మి దర్శనా
త్తవసువత ౫౯. అనేకజన్మ సుజాత కలుషోఽహం కిరాతజః, సదాపాపరతః
కూరిరః ప్రాణిహింసాకరఃఖలః ౬౦. కదాపిధర్మే మేబుద్ధి ర్నాభూ త్వప్నేపినిశ్చ
లా, కుటుంబభరణేనక్తః పర్యటన్ పృథివీమిమాం ౬౧. ధనుర్వాణధరో ఘోర
పనే సక్షిమృగాబహూన్, హత్వాదైవేన తీర్థస్యతీరం సముపగమ్యచ ౬౨.
దృష్ట్వావరాహం గర్జంతం సమభూ ద్ధననేమతిః, బాణై ర్విధ్వజిటి స్తోయేన్యవత
త్ప్రాణకాతరః ౬౩. సద్యోముక్తిమవాపాసా త్వత్సందర్శన మాత్రతః, అతఃకృపా
నిధేపాపాదస్మా న్నాం తారయప్రభో ౬౪. ఇతిస్తుత్వా ముహుర్విప్రం యాచయా
మాస సప్లతిం, * వారుణిః * ఉపదేక్ష్యేహ మానందదాయకం చతురక్షరం ౬౫.
విరూపాక్షేతి సన్మంతరాజకం ముక్తిదంస్మణాం, తేనత్వం గతపాపస్సన్ సద్యో
ముక్తో భవిష్యసి ౬౬. ఇత్యుచ్చరన్ కిరాతస్య కరంధృత్వాజలాంతికే, నీత్వాతత్ర
దయాసింధుః కిరాతం ప్రాహవారుణిః ౬౭. స్నానంకురు కిరాతాఽస్మింస్తీరే పరమ
పావనే, శుద్ధవస్త్రాలంకరణో జపస్వ చతురక్షరం ౬౮. ప్రాదా న్మంతం కిరా
తాయ వారుణి స్సాధుసమ్మతః, గృహీత్వాసా తపశ్చక్రే సరస్తీరే కృతాలయః
౬౯. తేన పుణ్యప్రభావేనవత్సక్షోఽ భూన్తుహేశ్వరః, తందృష్ట్వా శంకరంసాక్షాత్
స్తుతించక్రే ముదాన్వితః ౭౦. నమశ్శర్వాయ సాంబాయ నగణాయ ససూనవే,
భక్తాభీష్టప్రదాయాస్తు భూయోభూయో నమోనమః ౭౧. వ్యాధం తంగతపాష్కా
నంస్తువంతం శంకరోఽబ్రవీత్, * శ్రీశివః * మద్దర్శనా ద్భవేన్ముక్తి స్తవ సర్వార్థ
సిద్ధిదా ౭౨. త్యక్త్వాపంచాత్మకంచాంతే మత్పదం ప్రాప్స్యసేధువం, ఇత్యుక్త్వాంత
ర్గఢే శంభుర్వాధస్యాగ్రేవరప్రదః ౭౩ తనుంత్యక్త్వాథ కైరాతం వ్యాధ శ్శంభు
పదంగత్, వరాహాప్లుతమాహాత్యై ముక్తం సర్వం మయాధునా ౭౪. అస్మిన్
తీరే సకృత్సానా న్ముక్తిమేష్యతి మానవః, * సూతః * యథదంశుణుయా
న్నిత్యంశ్రద్ధాభక్తిసమన్వితః ౭౫. సర్వపాపై ర్వినిర్ముక్తో ముక్తోభవతి శుద్ధభీః,
శ్రుత్వా తద్వచనందివ్య మృషయ స్తత్సరోవరే ౭౬. స్నాత్వా ధ్యాత్వా
విరూపాక్షం యయు ర్యాత్రార్థమిహిహి, దక్షిణాభిముఖాః పంపాకథా
కుశలబుద్ధయః ౭౭.

ఇతి శ్రీ స్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యై వరాహాప్లుతతీర
వర్ణనావసరే వారుణేస్సకాశా ద్వరాహవ్యాధయో ర్ముక్తికథనం
నామసింహాధ్యాయః. ౨౦.

* సూత్రం * వరాహపుత్రతీర్థస్య యాత్రాంతే తాపహస్తమాః, క్షేత్రంబాంబ
 వతేశస్య యయు శ్శాంకరమానసాః ౧. దదృశుః పథి దివ్యాద్రీక్ష వనాని ఋషి
 పుంగవాః, ఉద్యానాని తటాకాని పల్వలానిసరానిచ ౨. దేవాలయా స్త్యనే
 కానియోగాసక్తా స్మృనీనసి, దృష్ట్వావిస్మయమాపన్నాః పప్రచ్ఛురిద మద్భుతం ౩.
 * ఋషయః * అస్మిక్ష్మేతేస్తే కోదేవ స్తీర్థంకింపుణ్యదం నృణాం, యాత్రావిధిః
 కథంబ్రూహి శృణ్వతాం దేవసత్తమ ౪. * క్షేత్రపాలః * సాధుప్రప్సంముని
 శ్రేష్ఠే ద్యుష్మాభి ర్గతకల్మషైః, యథామతి ప్రవక్ష్యామి క్షేత్రమాహాశ్శ్రీ ముస్త్రిమం
 ౫. వసత్యస్మిన్ శివోజాంబవతేశ్వర సమాఖ్యయా, భద్రా హ్రీమవతీ శింభో
 మ్సుఖం నిత్యానపాయినీ ౬. చండభైరవవీరాఖ్య గణపాః క్షేత్రపాలకాః, కాంచ
 నాఖ్యం తీర్థమస్తి సర్వేషాం ముక్తిదం శుభం ౭. తీర్థస్నానేన సత్కీర్తి మాప
 కాంచనమాలినీ, రాక్షసాయ స్నానఫల మనయా దత్తమిష్టదం ౮. ముక్తోభూ
 దసురస్తేన తోయదానేన తత్తణాత్, శ్రుత్వా తదద్భుతకథాం పప్రచ్ఛుః పరమా
 దరాత్ ౯. * ఋషయః * భగవన్ రాక్షసః కోసా కావా కాంచనమాలినీ,
 రాక్షసస్య కథంతస్య దర్శనం పరమాద్భుతం ౧౦. కథందత్త స్తయాధర్మ స్తయో
 స్సంమేశనంకుతః, ఏతత్కథయ సారజ్ఞపరంకాతూహలంహి నః ౧౧. * క్షేత్రపాలః *
 అత్రేతిహాసం వక్ష్యామి శృణుధ్వమృషీనత్తమాః, అపూర్వరూపసంపన్నా నామ్నా
 కాంచనమాలినీ ౧౨. అస్మింస్తీర్థే కాంచనాశ్వే స్నాత్వా యాతి సురాలయం,
 నికుంజేగిరిరాజస్య తిషతా ఘోరరూపిణా ౧౩. దృష్ట్వా గగనమారూఢా తేనవ్య
 ద్దేన రక్షసా, మ్రియమప్సరసాంక్షేపాం సుశ్రోణీంసంహతస్తనీం ౧౪. దృష్ట్వాతాం
 రూపసంపన్నా మువాచ భృశదుఃఖతః, * రాక్షసః * కాత్వం కమలపత్రాక్షి
 శీఘ్రంకుత్రగమిష్యసి ౧౫. ఆర్ద్రంతే వసనంసుభు క్లిన్నా తే కబరీ కుతః, కేస
 పుణ్యేన వాభద్రే తవతేజోమయం వపుః ౧౬. త్వద్వస్త్రాంబు నిపాతేన తుష్టోహ
 మభవం క్షణాత్, ప్రశాంత మభవత్సద్యః క్రూరం మేమానసం సతి ౧౭. భాసి
 శీలవతీవ త్వం సుఖదాభూ త్తవాకృతిః, ఆకారేణైవ జానంతి విద్వాంసః పరచేష్టితం
 ౧౮. * కాంచనమాలినీ * శ్రూయతామమవృత్తాంత మప్సరాః కామరూపిణీ,
 హైమతీర్థా దాగతాహం నామ్నా కాంచనమాలినీ ౧౯. ఆర్ద్రామేకబరీచేయం
 హైమతీర్థ నిమజ్జనాత్, గంతవ్యోఽద్య మయారక్షః కైలాసః పర్వతోత్తమః ౨౦.
 యత్రాస్తే పార్వతీనాథః సురాసురనమస్కృతః, వేణీవారిప్రభావేన రక్షస్తే క్రూర
 తా గతా ౨౧. జాతాహంయేన పుణ్యేన గంధర్వస్య సుమేధసః, కన్యకా దివ్య
 రూపాహం తత్సర్వం కథయామితే ౨౨. కళింగదేశాధిపతే రహమాసంవిలాసినీ,

సూపలావణ్యసంపన్నా సాభాగ్య మదగర్వితా ౨౩. అన్యాసాయువశీనాం తన్నగ
 రేఽహం శిరోమణీ, తజ్జన్మని మయాఽక్షో భుక్త్వా భోగా న్యభేషితాః ౨౪.
 మోహితం తత్పురం సర్వం మయా మోహనరూపయా, అమూల్యాని సురత్నాని
 భూషణాని ధనానిచ ౨౫. వాసాగస్త్యతివిచిత్రాణి కర్పూరాణిచ చందనం, ఏత
 ధ్యుపార్జితం ద్రవ్యం మయా యశావనసంపదా ౨౬. నాహం జానామి మోహేన
 స్వనివాసం నిశాచర! సంసేవంతో యువానోమే చరణౌ కామమోహితాః ౨౭.
 మయాతే వంచితాస్సర్వే సర్వస్వేనైవ మాయయా, అన్యోన్య మిర్వాభావేన
 మృతాః కేచిత్తు కామినః ౨౮. ఇత్థం తన్నగరేఽమ్యే సకాలో మే గతస్తదా,
 ప్రాప్తేతు వార్ధకేకాలే శుశోచ హృదయంమమ ౨౯. నదత్తం నహుతం తప్తం
 నవ్రతంచరితం మయా, నారాధితో మయాదేవ శ్చతుర్వర్గఫలప్రదః ౩౦. నమ
 యా పూజితాదేవీ దుర్గా దుఃఖార్తిహారిణీ, సర్వపాపహరోవిష్ణు ర్నస్మృతో భోగ
 లిష్టయా ౩౧. బహుశైవం విలప్యాహం బ్రాహ్మణం శరణంగతా, బ్రాహ్మజ్ఞం
 ధర్మనిరతం తస్యరాజ్ఞః పురోహితం ౩౨. సచప్రప్తౌ మయారక్షో నిష్కృతిస్సన్యతో
 కథంమమ, పాపస్యాస్య ద్విజశ్రేష్ఠ కథంభూయా ద్విదాశనం ౩౩. కృపాంకుర్వంతి
 సుజనాః పరోపకృతిలక్షణం, స్వేనైవకర్మణా తప్తాం వరాకీం దీనమానసాం ౩౪.
 పాపవంక నిమగ్నాంత్యం మా ముద్ధర కరగ్రహత్, మయి కారుణ్యజం వారి వర్ష
 య త్వం ద్విజోత్తమ ౩౫. ఇతిసామ్యవచ శ్శృత్వా చకారానుగ్రహం మయి,
 ఊచే ప్రతికరంవాక్యం సర్వధర్మమయం ద్విజః ౩౬. * బ్రాహ్మణః * నిషిద్ధాచ
 రణం జానేసర్వత్రాహం వరాననే, కురుమే సత్వరంవాక్యం యాహిక్షేత్రం శివ
 స్యశు ౩౭. పంపాక్షేత్రేకాంచనాఖ్యం తీర్థమస్తి వరాననే, తత్రగత్వా కురున్నా
 నం తేనపాపక్షయోభవేత్ ౩౮. నాన్యంపశ్యామి యత్నేన యత్నే పాపప్రణా
 శనం, ప్రాయశ్చిత్తం వరంతీర్థస్నానం మునిభిరీరితం ౩౯. కింతు తీర్థే త్యజాశు
 త్వం మనసాప్యశుభక్రియాం, కాంచనే స్నానమాత్రేణ పృణాంశ్రేయో నసంశయః
 ౪౦. అన్యదేశకృతం పాపం తత్తేనాదేవ భామిని; కాంచనేవిలయం యాతి పాపం
 తత్ర కృతంవినా ౪౧. తస్మాత్త్వం యాహికల్యాణి కాంచనం యోగినేవితం, సద్యః
 పాతకనాశాయ తథాస్వర్గతయే ధ్రువం, ౪౨. ఇతి తస్య వచశ్రుత్వా సేతిహాసం
 సుమంగళం, తథైవ సంభ్రమాత్సద్యః పాదా సత్వా ద్విజన్మనః ౪౩. త్యక్త్వా
 బంధుజనం సర్వం దాసీదాసగృహం ధనం, సకలాః విషయాః రక్షో విషగ్రాసా
 నివస్సుటం ౪౪. వపుశ్చ క్షణవిధ్వంసి పశ్యంతీ నిర్గతా గృహత్, మయాగత్వా
 కృతంస్నానం సర్వోపద్రవ నాశనం ౪౫. తస్మి న్మజ్జనమాహాత్మ్యం శృణు వృద్ధ

నిశాచర, త్ర్యహా త్వాపక్షయోజాతః సప్తవింశతిభి ర్ద్వితైః ౪౬. శేషైశ్చే యదభూ త్పుణ్యం తేన దేవత్వ ముగతం, రమమాణాతు కైలాసే గిరిజాయాః ప్రియానభి ౪౭. త్రికాలజ్ఞానసంపన్నా కాంచనస్య ప్రభావతః, స్మృత్వా కాంచనమాహాత్మ్యం కాలేకాలే ప్రజామ్యహం ౪౮. ఇతిరాక్షస యత్స్వప్నం త్వయావిస్మిత చేతనా, తస్మయాకథితం సర్వం చరిత్రం ప్రీతివర్ధనం ౪౯. * రాక్షసః * త్వద్ధర్మనసుః, సంతం మన శ్చైత్యంగతం మమ, తీర్థంధరి కాలేన నద్యస్సంగ స్సతాంభులు ౫౦. అస్యదుఃఖోదధేః పారం కథయామితి చింతయే, నజ్జనానాంచ చూభూమిః సర్వో మా ముపకారిణీ ౫౧. క్షీరార్ణవఃపయోదత్తే హంసాయన బకాయకిం, ఇతి తస్య వచశ్రుత్వా కృతాధీకృతమానసా ౫౨. ధర్మదానే మనఃకృత్వా జగౌ కాంచన మాలినీ, నిష్క్రమిమాశుకరిష్యే మాభజ శోకంతు పాపతశ్చే, క్షణభోః ఫలపాప కదంబం గచ్ఛతి నాశంతీర్థపతేః ౫౩. యక్షశార్పిత సాదనరోజో రక్షతి దక్షుః ఫారి రయం, వీక్ష్యకృపా పరిపూర్ణ కటాక్షై స్సాక్షీ దుష్కృత పుణ్యతతేః ౫౪.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహా త్యే కాంచనతీర్థ

ప్రశంసాయాం కాంచనమాలిన్యా రాక్షసాయాభయప్రదానం

నామైకవింశోఽధ్యాయః. ౨౧.

* ఋషయః * తతః కిమకరోన్నారీ రాక్షసే ధర్మతత్పరా, రాక్షసత్వం విహాయాసా కథంముక్తి మవాపసః ౧. తత్సర్వం కథయాన్మాకం తృప్త్యర్థం బహు విశ్రుత, ఇత్యాకర్ణ్య వచస్తేహం పునఃప్రోవాచ ధర్మవిత్ ౨. * క్షేత్రపాలః * ప్రతిజ్ఞాం తాదృశీం కృత్వా రాక్షసస్య విముక్తయే, ఉవాచ వచనం నారీ కాణో చిత మనుత్తమం ౩. * కాంచనమాలినీ * బహూన్యాచరితాన్యేవ స్నానానిచ విధానతః, శ్రీధాపూర్వం మయా రక్ష శృంభుక్షేత్రేఽతినిర్మలే ౪. తత్ఫలంహి మయావక్తం నాలం రాక్షసపుంగవ, గూఢోధర్మోహి కర్తవ్య ఇత్యాయు ర్విబు ధోత్తమాః ౫. ఆర్తే దానం ప్రశంసంతి మునయో వేదవాదినః, సాగరే వర్షతో భద్ర కింమేఘస్య ఫలంభవేత్ ౬. దదామి తీర్థస్నానస్య పుణ్య మైకదినం శుభం, తేనతే స్వర్గతి స్సద్యోభవిష్యతి ససంశయః ౭. అనుభూతం మయారక్ష స్వయం తత్పుణ్యజం ఫలం, తేన దాస్యామితేరక్ష సద్యః పాపప్రణాశనం ౮. నిష్ప్రేక్ష్యాభ తతోవస్త్రంజలంకృత్వా కరాంబుజే, సాదనా స్నానజం పుణ్యం తస్మై స్యభాయ రక్షసే ౯. తచ్చైవ భూతపాపస్స త్వత్త్వా రాక్షసవిగహః, సుహృద్భావేన

కార స్తతో భాస్వరవిగ్రహః ౧౦. దేవయానం సమారూఢో హర్షా దుత్సుల్ల
లోచనః, ద్యోతమాన స్తదావ్యోమ్ని భాసయన్ ప్రభయాదితః ౧౧. దివ్యరూ
సధరో రేజే ద్వితీయఇత భాస్కరః, తతోఽభినందయామాస సతాం కాంచన
మాలినీం ౧౨. * రాక్షసః * భద్రే జానాతి కోలోకే దైవస్య గతిమిదృశీం,
త్వయాప్యవకృతం సమ్య గత్రమేనాస్తి నిష్క్రూతిః ౧౩ ఇదానీం మయికానుశ్చా
త్ప్రసీదా నుగ్రహంకురు, శిక్షాం విధేహిమేదేవి సర్వసీతిమయీం శుభాం ౧౪.
సర్వధర్మసతీత్వం హి న కుర్వేపాతకం యథా, తథాజ్ఞాపయ తాంశ్చ్రీత్వా పశ్యా
ద్యామి సురాలయం ౧౫. సానిశమ్యాథ తేనోక్తం ప్రియం ధర్మమయం వచః,
ఇత్థంప్రీతాబ్రవీ ద్విప్రాః ధర్మంకాంచనమాలినీ ౧౬. * కాంచనమాలినీ * ధర్మం
భజస్వ సతతం త్వజభూతహింసాం సేవస్వ సాధుపురుషా త్వజ కామశత్రుం,
అన్యస్య దోషగుణకీర్తన మాశు ముక్త్వా సత్యంవదా ౨ర్చయహరం జహి సాహ
సాని ౧౭. దేహేఽస్థిమాంసరుధిరేక్ష గుణభంగగురే త్వం జాయానుతాదిషు సదా
మమతాం విముంచ, పశ్యానిశం జగదిదం క్షణభంగనిష్ఠం వైరాగ్యభావరసికో
భవ యోగనిష్ఠః ౧౮. ప్రీత్యా మయానిగదితం తవ ధర్మజాతం చిత్తే నిధేహి
సతతం భవ శీలయుక్తః, సంత్యజ్య రాక్షసతనూం ధృతదేవదేహిహి శ్రీతిర్మయో
వ్రజ సఖే శుభ మాశునాక ౧౯. శ్రుతధర్మా తతోహృష్టో యువతీం రాక్షసా
౨బ్రవీత్, భవ ప్రముదితానిత్యం సర్వదా శివమస్తుతే ౨౦. ఆచంద్రార్కం
రమస్వత్వం కైలాసేశివసన్నిధౌ, ఉమయాఽఖండితం ప్రేమ తవాస్తు వరవర్ణిని ౨౧.
సుధర్మిష్ఠా తపోనిష్ఠా మాతస్త్వంభవ సర్వదా, మాస్తులోభ శ్శరీరేతే ప్రపన్నా
ర్తిం సదాహర ౨౨. ఇత్యుక్త్వా సంప్రణమ్యాథ సతాం కాంచనమాలినీం, జగము
రాక్షసస్వర్గం గంధర్వై ర్బహుభిః స్తుతః ౨౩. దేవకన్యా స్తదా దృష్ట్వా
వపుషుః పుష్పవృష్టిభిః, తస్యాః కాంచనమాలిన్యా మూర్ధ్నిహర్ష సమాకులాః ౨౪.
తామాలింగ్య తతఃప్రోచుః కన్యకా స్సుప్రియం వచః, కృతంభద్రే త్వయాచిత్రం
రాక్షసస్య విమోక్షణం ౨౫. దుష్టస్యాస్య భయా ద్దేవా విశంత్యస్మి న్నకాననే,
అధునా నిర్భయాదత్ర విచరామో యథానుఖం ౨౬. * క్షేత్రపాలః * శ్రుత్వా
తువచనం తాసాంసాధ్వీ కాంచనమాలినీ, హృష్టా తేనైవదానేన కృతకృత్యా
బభూవహా ౨౭. తంరాక్షసం కాంచనమాలినీసా గంధర్వకన్యాపథిమోక్షయిత్వా,
క్రీడంత్యమూభిః ప్రయయాహారాలయం ప్రీత్యైవపూర్ణాహి పరోపకారాత్. ౨౮.
సంవాదమేత ద్వరకన్యకేరితం భక్త్యా పఠేద్యః శృణుయాద్విమత్సరః, నోబాధ్యతే
జాత్వపి రాక్షసాదిభి ర్ధర్మైమతిస్తస్యభృశంపజాయతే ౨౯. * క్షేత్రపాలః * తస్మా

ద్వయం కాంచనాభ్యో తీర్థేన్నాత్వా ముహుర్ముహుః, క్షేత్రనాథం సమభ్యర్చ్య
యాత్రాసిద్ధికరంప్రభుం ౩౦. లభ్యానపూర్ణంకామాశ్చ తస్మాద్భ్యామః పరంసుఖం,
ఆరాధితం జాంబవతా నత్వాభ్యర్చ్య మహేశ్వరం ౩౧. * సూక్తిః * బౌంబనశే
శ్వరకృపయా లభ్యావరసంతతం ముదాయామః, ఏవంక్షేత్రపవచసం శ్రుత్వా
హృష్టాబభూవుస్తే ౩౨. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యే కాంచన
మాలినీ కృతతీర్థస్నానఫలదానేన రాక్షసస్య దేవత్వస్మాక్తకథనం
నామద్వావింశోఽధ్యాయః. ౨౨.

* ఋషయః * కస్యాశ్రమమిదం పుణ్యం వర్తతే పురతఃపుభం, అత్రసగః
హితీర్థాని సద్యః పాపహరాణిచ ౧. తేహంమాహాత్మ్యమనులం సఫలం యుగ్మ
ర్హసి, * క్షేత్రపాలః * ఆవాస మకరోదత పురామాండవ్యసత్తమః ౨. అస్య
మాహాత్మ్యమతుల మస్తిసర్వాఘనాశనం, బహవస్సగతి క్షేత్రేస్త్రిఃఋషయ స్సాధు
సంమతాః ౩. మాంత్రికాయోగనిష్ఠాశ్చ తపశ్చర్యారతా స్సదా, దాననైతానిని
రతాః కర్మమార్గపరాయణాః ౪. తేహంమధ్యే తపశ్చేష్టా మాండవ్యో ఋషిస్త్రి
మః, అస్యమాహాత్మ్య మతులంచవ్యూహం వో యథామతి ౫. * సూక్తిః * ఋషి
ధ్వమృషయస్సర్వే మాండవ్యచరితం శుభం, శ్రవణాత్కిర్తనా ధ్యానాత్ ముచ్య
తే సర్వపాతకైః ౬. * క్షేత్రపాలః * మాండవ్యస్యాశ్రమపదం శపస్సిద్ధికరం
పరం, మాధవాఖ్య మిదంతీర్థం పతిసంజీవనం పరం ౭. దివ్యాభ్యాసమిదం వత్స
శ్రవణానంద దాయకం, పురారాధంతరేకత్వే హ్యవశ్యధిపతిః కిల ౮. ననుదేవ
ఇతిఖ్యాతో నామ్నా రాజా సుధార్మికః, ధర్మజ్ఞస్త్యత్యసంధశ్చ ప్రియవాదీ నృప
ప్రతః ౯. సర్వభూతహితశ్శాంత స్సదాచారరతః పరః, సోఽనపత్యత్వదుఃఖేన
రాజ్యసాఖ్యం నచాప్తవాక్ ౧౦. తస్యదుఃఖవివృద్ధ్యర్థం కుపుత్ర స్సమజాయత,
దుర్మేధాఇతినామ్నా సౌ వవృధేవాహవైరివత్ (?) ౧౧. సోఽపిదుష్టజనై స్సార్థ
ద్యూత పానరతో హ్యభూత్, జారశ్చార్చరతోనిత్యం మాతాపితృవిహింసకః ౧౨.
దృష్ట్వాతంవసుదేవస్తు చింతయామాస మానసే, దుష్టాఽసౌ పాపవాక్ కామీ వంశ
స్యైకః కుపుత్రకః ౧౩. సుతేనానేన మద్వంశో నాశమేతి నసంశయః, కింకరోమి
క్వగచ్ఛామి కంకన్యాందాస్యతీదృశే ౧౪. ఇతిచింతాతురంభూపం ప్రాహశాంతః
పురోహితః, * శాంతః * త్యజచింతాం మహాభాగ దుర్మేధసి సుతే తవ ౧౫.

సుకన్యామానయిష్యేహ ముభయానందదాయినీం, పాతివ్రత్యవరా శీలాద్యావతిం
 సంతరిష్యతి ౧౬. ఇత్యుక్త్వా శాంతనామాఽసౌ నిషధేశ్వరపుత్రికాం, మాధవీం
 గౌపనంపన్నాః ఘటయామాస యత్నతః ౧౭. వివాహవిధినాపాణిం జగ్రాహ
 నృపతే స్సుతః, దుర్మేధసం పాప్యభక్త్యా మాధవీ హర్షితాభవత్ ౧౮. దుర్మే
 ధా స్వస్వసతీంశ్యక్త్వా వేశ్యాయాం లోలుపోహ్యభూత్, పరదారరతో నిత్యం పర
 పీడాం కరోత్ప్రసా ౧౯. దుష్కృతాస్తేన మనుజాః శపంతిన్మ నిరంతరం, పింగళా
 యాం మనశ్చక్రే వేశ్యాయామతికాముకః ౨౦. యయాచే తాం రమస్వతి
 మయాసాకం సులోచనే, భుక్తుదాసిబధాషేతం పింగళా సాశయా ముదా ౨౧.
 నిత్యమష్టే సువర్ణాని దత్త్వాఽగచ్ఛ మమాంతికం, నోచే నిగీక్షయేశ్రేష్ఠం
 రాజానమపి నత్వలం ౨౨. ఇతి వేశ్యావచస్సుత్వా దుర్మేధాః పాహ కాముకః,
 అహందాస్యామి సర్వస్వం కరు మత్ప్రితిముత్తమాం ౨౩. రమస్వ మయివిస్రభా
 నోచే త్ప్రిణాం స్త్యజామ్యహం, ఇత్యుక్త్వా స్వగృహంగత్వా మానేన శయనం
 కృత్ ౨౪. మాధవీరూపనంపన్నా పతివ్రత పరాయణా, శుశ్రూషాం కర్తుమా
 యాతా సమీపం భర్తురాదరాత్ ౨౫. తస్యావదన ముద్వీక్ష్య దుర్మేధాః
 పాహసత్వరం, * దుర్మేధాః * ఉపచారైరలం సుభ్ర మదభీష్టం కరుప్రియే
 ౨౬. నోచేత్ప్రిణాంస్త్యజామ్యగ్రే త్వత్సమీపే న సంశయః, ఇత్యుక్త్వా స్వపతిం
 సాహ మాధవీ దుష్కర్మితా ౨౭. * మాధవీ * కిమర్థం వర్తతేదేవ శరీరంమేన
 పింజిం, అహందాసి తవ నకిం దాస్యే గాత్రమపీష్టదం ౨౮. పతివాక్యంతు యా
 నాః సశ్యేశోతి రుమాన్వితా, సానారీ నరకంయాతి యావదాచంద్రతారకం ౨౯.
 పతిసుహృషణపరా భర్తురగ్రే మరిష్యతి, సావై పత్యుఃపదంయాతి దేవనంఘై
 స్సుపూజితా ౩౦. తస్మాద్బ్రాహ్మీ యదిష్టంతే తత్కరోమి మహాప్రభాః, ఇత్యుక్త్వా
 స్వసతీంపాహ దుర్మేధా శ్చింతయత్ భృశం ౩౧. * దుర్మేధాః * పింగళా
 నామ వేశ్యాస్తి పతనే దివ్యసుందరీ, తాం రంతుకామ స్సహసాయాచేత్వాం
 మత్కుటుంబిని ౩౨. నికటే తవతిష్ఠంతి యానివస్తూని భూరిశః, తాని తస్యైదదా
 మ్యాశు పణార్థం దేహిభామిని ౩౩. నోచే త్ప్రిణాంస్త్యజామ్యద్య మమాభీష్టం
 కరుప్రియే, పత్యు ర్వచనమాకర్ణ్య స్వదేహస్థాని చాంగనా ౩౪. భూషణానద
 గాపత్యుః సంతోషార్థం పతివ్రతా, దదౌ తానిసువర్ణాని పింగళాయై స కాముకః
 ౩౫. రేమే తయా యుతస్సర్వం త్యక్త్వాగేహంకుటుంబినీం, దత్త్వా తస్యైచసర్వ
 స్వం పునశ్చింతాపరో భవత్ ౩౬. చౌర్యవృత్త్యాథ సఞ్చాద్య ధనందాస్యామి
 యోషితే, ఇతిచింతాతురో రాత్రౌ చౌర్యార్థం ప్రయయా భుజ ౩౭. రాజ్ఞీ

గృహం గతో ద్రవ్య సంగ్రహార్థం నరాధమః, చాన్తర్మస్థ స్సదుశ్చేదా రాజాంతిక
ముపాయోహా ౩౫. పాణిపాద మధూత్తస్య భటై స్సూహాదితంనుసా, పురా
న్నిస్సారయామాస రాజా క్రూరభటైస్తుతం ౩౬. అన్వేషయంతీ భర్తారం మాధవీ
సాయయానిశి, దూరేనిపతితు పాణిపాదహీనం స్వకంపతిం ౩౭. దృష్ట్వా గురో
దసానానీ పతింసంగృహ్య వాస్తవే, మఖేన గృహమాగత్య పుష్పోష పతిమస్వహం
౩౮. తస్యా శ్శుశ్రూషణేనాసా నికృత్తాగోపి దుష్టనీ, పుష్టాంగో ఒభూత్సదుశ్చే
ధాః ప్రిహ భార్యామనన్యగాం ౩౯. పింగళాందర్శయన్వాశ్యే పునఃప్రితి రజా
యత, తస్యాస్సందర్శనా త్సద్య స్సాఖ్యంమే నేతిస్తే సుతి ౪౦. పత్యు ర్విచనమా
కర్ణ్య బభాషేమాధవీ ముదా, * మాధవీ * కరోమితే ప్రియంస్వామిః పింగళా
యా హృదా హృతం ౪౧ సుఖంఽష్ట మహాభాగ మూవశ్యేవాం కరోమ్యహం,
తావత్తవసుఖం భూయా ద్వేష్యాం సంతోషయామ్యహం ౪౨. సాంశ్చయిత్వా
పతింసాధ్వీ మధురాలాపభూషితా, ప్రభావే పింగళాగేహద్వాని మార్జన మన్వ
హం ౪౩. తత్ప్రీతయేఒకరో ద్రంగవల్ల్యాదిభి రితండితా, కృత్వా సేవా ముషః
కాలే వేశ్యయాఒవిదితాసతీ ౪౪ దనర్మాగ్రే పింగళాసా గృహంగణ ములక్ష్మణిం,
రంగవల్ల్యాదిభి ర్నివ్రే శ్శార్జనై రచ్చచాభిః ౪౫. కిమేత దాశ్చర్యకరం మన్వహం
గణ మన్వహం, కా మార్జయతినీచాయా గృహసేవాం కరోమ్యహం ౪౬. మయా
సాతు పరీశ్చ్యేతి నిద్రాం లేభే నకామినీ, స్థితాప్రభాతే సానానీ చాగమ త్తద్రవహం
గణం ౪౭. గృహంగణం మార్జయంతీం ప్రిహ వేశ్యాఽతినిస్త్రితా, * పింగళా *
మాస్తుమాస్తు మహాభాగే కాగతిః పురతోమయ ౪౮ పుంశ్చల్యహం పాపనతా
నిత్యం నరకగామినీ, త్వం సాధ్వీ లోకసంపూజ్యా కేనాస్మద్యహ మాగతా ౪౯.
కింకార్యమస్తి తే బ్రూహతత్కరోమి నసంశయః, భద్రేసాలయ దానీంమాం
నిరయూర్జవ సంకటాత్ ౫౦. త్వదభీష్టం బ్రూహదేవి పార్థయే త్వద్యమాంశినీ,
ఇత్యుక్తా పింగళాం ప్రిహ మాధవీ లజ్జతాసనా ౫౧. * మాధవీ * భద్రేఽస్తి
త్వయికార్యంమే తస్మా త్సేవాం కరోమ్యహం ౫౨. మద్భర్త స్త్వయిహ
హూభూ దనివార్యః పరై స్సదా, పత్యు ర్మనోరథం పూర్ణం కరోమి యది
పింగళే ౫౩. సంతోషోజాయతేమహ్యం దేహి సత్యం వచశ్శుభం, మాధవీ వాక్య
మాకర్ణ్య పింగళా ప్రిహ భక్తితః ౫౪. * పింగళా * త్వదభీష్టం కరోమ్యద్య
త్యజ శోకం హికశ్శలం, శ్రుత్వా వాక్యం పింగళాయా మాధవీ హృష్టయాసనా
౫౫. పత్యు స్సమీపమాగత్య వాక్యమేత దువాచహ, గచ్ఛ వేశ్యా ముదిరింశే
సాపూరయతి కామనాం ౫౬. సాప్రీతా త్వం కరోతి నిరయూర్జవః,

స్కంధే గృహీత్వా స్వపతిం నిశీధేనా యయాద్రుతం ౬౦. పింగళా గృహమా
గత్య పతింత్రోపనిశ్యచ, స్వయం ద్వారిస్థితా రాత్రౌ పతిచింతాపరాయణా ౬౧.
ప్రభాతే స్వపతిం బాహ్యా ర్షిధాయ స్వగృహంప్రతి, ఆగత్య పతిసేవాంసా
కృత్వా నిత్య మతందితా ౬౨. అకరోద్ధిత మత్యంతం పత్యు స్సేవాం నిరంతరం,
కదాచిన్మాధవీ రాత్రౌ పతిం సంగృహ్య యత్నతః ౬౩. మేఘజాల సమాక్రాంత
దురంత హరిదంతరే, నిశీధేనాయయా ఘోరే తమసా సంవృతాయనే ౬౪.
విద్యుత్ప్రభాభి ర్భ్రాగ్గోపి దృశ్యతే బహుసంకటాత్, తస్మిన్జగము సహసా నారీ
తమసింధురే ౬౫. మార్గే శూలస్థ మవ్యక్తం మాండవ్యం దుఃఖపీడితం, అదృ
ష్టైః గాద్భృశం పత్యు ర్మనోరథవిధాయినీ ౬౬. తద్భర్తు శ్చరణేనాసా తాడితః
ప్రాసా తాపనః, తాడితోహం వదా యస్యప్రభాతే ౬౭ సామరివ్యతి ౬౮. ఇతి
శాపందణా లిప్తైః మాండవ్యో దుఃఖపీడితః, తద్వాక్యం మాధవీశ్రుత్వా పతిప్రా
ణాతురా భృశం ౬౯. స్వయం జగాదసద్భక్త్యా వాక్యం భర్తు స్సుఖంకరం,
సూర్యోదయశ్చ సతతం మాధూయా త్పతిదుఃఖదః ౭౦. పాతివ్రత్యం యదిమయి
పత్యో భక్తి ర్మమామలా, సర్వసాక్షి జగచ్ఛ్రు ర్నీదేతి మమవాక్యతః ౭౧.
ఇత్యుక్త్వా తంగృహీత్వాసా పుపోష నిలయేముదా, * ఋషయః * కిమర్థ మృషి
వర్యో౭సా మాండవ్య శూలమాప్తవాన్ ౭౨. ఏతన్నో బ్రూహి మాధవ్యా
శ్చక్రితం దేవదుర్లభం * క్షేత్రపాలః * కదాచి ద్వీరభూపాల గృహంహోరా స్సమాగ
మన్ ౭౩. గృహనిక్షిప్త వస్త్రాని సంగృహ్య ప్రయము ర్భియా, తదా రాజభటా
జగ్గు శోచిరాన్ సంహర్తు మాతురాః ౭౪. భీత్యా చోరా యయు ర్దూరం తాన్
దృష్త్వా వస్తుశంకితాః, మాండవ్యస్యాశ్రమే క్షిప్త్వా రాజద్రవ్యాణి దన్యవః ౭౫.
విలియ్య ద్దూరతో గత్వా రాజదూతభయామలాః, తదజ్ఞాత్వా రాజభటా మాం
డవ్యం దదృశుఃక్రథా ౭౬. తత్రస్థామూల్యరత్నాని దృష్త్వా కోపసమన్వితాః,
అయంహి చోరోమాండవ్యో ద్రవ్యాణ్యాహృత్య మానతః ౭౭. స్థితో మానచ్చ
ద్దనాసా పరప్రాణ విహాసకః, దృఢం బద్ధాతు తందూతారాజాంతిక ముపాన
యాన్ ౭౮. తత్కృత్య మవిచార్యాసా భటవాక్యైశ్చ తాపనం, శూల మారోప
యామాస మాండవ్య మృషిసత్తమం ౭౯. శూలేన పీడితశ్చాసా దై వేన కృత
కర్మణా, మాధవ్యా వచనాత్సూర్యో నోదితోభూ నిరంతరం ౮౦. తేన గాఢాం
భకారేణ లోకాస్త్యక్తక్రియా స్తదా, తదావిష్ణుముఖా దేవా స్తదంతిక ముపాయ
యన్ ౮౧. మాధవీ ప్రార్థయామానుః సూర్యోదయ మనామలం, తదా పతి
ప్రతాపాహం నిర్మలమృతముఖాన్ సుహృన్ ౮౨. పూజాయుష్యాన్ పతి ర్భూ

ఋషీశ్వరః, శనైర్మేత్రే సమున్మీల్య దదర్శ సృపసత్తమం ౧౮. త్రేతం సమాతం
 బహుశో బ్రువంతం పాలయేతిచ, చక్రాతే స్తోత్ర మతులంరక్షరక్షేతి వాక్యశః,
 ౧౯. తయోర్వచన మాకర్ణ్య జ్ఞానదృష్ట్యా మహామనిః, తయోగ్దోషం విదత్వా
 గ్రే పోవాచ ఋషిసత్తమః ౧౬. యువాం దోషాభినంతప్తౌ స్వకృతేనహి పాప్మ
 నా, యవయో ర్నిష్కృతిం వత్సే యుష్మద్దోష విముక్తయే ౧౭. విమలాభ్యం
 మహాతీర్థ మస్త్యత్ర సుమనోహరం, అత్రన్నానేన యవయో ర్ముక్తిర్భవతి నిశ్చలా
 ౧౮. ఇత్యాకర్ణ్య మునే ర్వాక్యం విమలాభ్యే మహాజలే, కర్తుం తదాజ్ఞాయా స్నా
 నం యయతు శ్వాపపీడితో ౧౯. తీర్థన్నానేన పాపాఘో న్స్థోఽభూ దనయో
 క్షణాత్, తత్రైవ చక్రతు ర్భూమిపాలత్రేతో స్థితింపదా ౨౦. పరిఃకాలేన మహా
 తా ధేనుకాంతో మమారహ, తత్యాజ గాత్రం త్రేతస్తు తస్మిన్నేన దినేద్విజాః
 ౨౧. తదా యమభటాః క్షిప్ర మాగతాః పాశసంయుతాః, పాశేన బంధయిత్వా
 తే జగ్ముస్తేయమమందిరం ౨౨. తస్మై మాగ్రేమహాదేవస్యాజ్ఞాయా శివచారణా,
 తావానేతుం భృశంజగ్ము ర్మాగ్రేసంఘర్షణోహ్యభూత్ ౨౩. తయోర్వివాద మ
 తుల మభూన్నాగ్రే సుదారుణం, తేభ్యాయమభటాః క్షిప్రం పలాయనపరాయణాః
 ౨౪. బభూవు స్తాన్నిరీక్ష్యాగ్రే శివదూతా స్తదాబ్రువన్, * శివదూతాః * కుశేకే
 తో స్సుతశ్చాయం ధేనుకాంతఞ్చి శుతః ౨౫. పంపాక్షేత్రేమహాపుణ్యే దక్షిణే
 లోకశర్మదే, విమలాభ్యే ఽమలేన్నాత్వా మృతస్త్రేతస్తు తద్విధః ౨౬. తస్మా
 దిమా ధన్యతమా శివదర్శనకారిణౌ, యూయంకథ మధర్మేణపూతో నయథకింక
 రాః ౨౭. క్షేత్రేమృతాశిక్షయంతి శివదూతాః కుమార్దగా, యూయం గచ్ఛ
 తమద్వాక్యా ద్యమంబూత మదీరితం ౨౮. శివదూతవచ స్మృత్వా యమదూ
 తాభయాతురాః, యమమూచుర్మహాత్మానం భయవిస్తయశింకితాః ౨౯.
 * యమదూతాః * వయంత్వదాజ్ఞాయా గత్వాధేనుకాంతం తథాఋషిం, గృహీ
 త్వా త్వత్సమీపంచ నేతుకామా స్తదావయం ౩౦. శివదూతాస్తదాగత్య వార
 యిత్వా తయోస్తనుం, తిరస్కృత్యభవద్దూతా పేషయామాసు రంతక ౩౧.
 త్వమేవధర్మంజానాసి త్వమేవ ప్రభురస్యవై, వయంతద్గ్రహణేఽశక్తా స్త్వమేవా
 గచ్ఛ సువ్రత ౩౨. దూతానాంవచనం శుత్యా యమఃకోపసమన్వితః, జ్వలన్నివ
 తదాగత్య శివదూతా నువాచహ ౩౩. పాపిష్ఠాంశ్చశివాగారం కథంనేవ్యంత్య
 ధర్మతః, బ్రహ్మహత్యాయితో రాజా త్రేత శ్వాపనిపీడితః ౩౪. నేతుం కైలాస
 నగరం కథంసంఘటతేఽధునా, శివదూతా యమంకోపా జ్ఞఘ్నుశ్శూలేన తత్క్షణాత్
 ౩౫. వైవస్వతో మూర్ఛితోభూత్ క్షణాత్సంజ్ఞామవాప్యచ, శతర్చనం సమాగ

మృశుమఃప్రోవాచ ధర్మతః ౩౬. * యమః * బ్రహ్మహత్యాయుత శ్చాసా
 ధేనుకాంతో మహాఖిలః, తేతస్తు గురుశాపేన పీడితఃపాపకృత్తమః ౩౭. ఏతయో
 శ్శివసామూహ్యంకథంతావస మేవద, * శతర్చనః * ఇమాపుణ్యతమా కాల విమలే
 న్నానమాత్రితః ౩౮. పంపాక్షేతే పుణ్యతమా దేహంత్యక్త్వా విశేషతః, పంపా
 క్షేతే పుణ్యతమే గాత్రాయస్త్వజతిక్షణాత్ ౩౯. సర్వపాపా ద్వినిర్ముక్త శ్శివసా
 రూప్యమశ్నుతే, శతర్చనవచస్పృత్వా యమప్రాహఃఅతివిస్మితః ౪౦. * యమః *
 దశసాహస్రపాత్యాభి ర్యుక్తో ౨సౌగురుశాపగః ౪౧. కథంయుక్తో భవత్యత్ర సంశ
 యుచ్ఛేస్తుమర్హసి, విమలాఖ్యస్య తీర్థస్య మాహాత్మ్యం వదవిస్తరాత్ ౪౨.
 తచ్చుత్వాప్రేతనాథాయ ఋషిః ప్రోవాచసాదరం, * శతర్చనః * పురానామ్నా
 మాలినీత బ్రాహ్మణీ చాంగనాహ్యభూత్ ౪౩. దైవాచ్ఛండానంగేన పతితా
 బంధువర్జితా, మధుపానరతా జారక్రీడాసక్తా ఖిలానుగా ౪౪. అంత్యజేనయుతా
 ధేనుహననంచ కరోత్యసా, అసంఖ్యాకా మహాధేనూర్హత్వా చండాలవేశ్మని
 ౪౫. బహుపుత్రవతి భూత్వాకుష్మరోగేన పీడితా, వార్ధకే సామహాఘోరై రోగై
 స్సంపీడితాభృశం ౪౬. భర్తృపుత్రాదిభి స్త్యక్తా భిక్షాజీవవతి హ్యభూత్, ఏవంకాలే
 గతే దైవాత్ గతాభిక్షాశయా భృశం ౪౭. సంపాక్షేత్రస్య యాత్రార్థం కేచి
 ద్గతుం సముద్యతాః, తైస్సాకంప్రయయా పాపా తదుచ్ఛిష్టాన్నభోజనా ౪౮.
 తే జనాః క్షేత్రయాత్రాం సద్భక్త్యా కృత్యాసుఖప్రదాం, శివసంపూజ్యవిధివత్
 ప్రయాయు ర్నిజమందిరం ౪౯. మాలినీవాస మకరోత్ పంపాయాం భిక్షయాపరం,
 జపకాలేనమహతాగాత్రంక్షేత్రేంత్యజానుగా ౫౦. మరణాత్ క్షేత్రరాజేఽస్మిన్జాతా
 విప్రకులేపునః, రూపయావనసంపన్నా పాతినత్యపరాయణా ౫౧. పూర్వార్జితేన
 పాపేన విధవాత్వ ముపాగతా, తదాప్రభృతి సానాసీ తపశ్చక్రే సుదారుణం ౫౨.
 బ్రహ్మచర్యవ్రతపరా శివభక్తి పరాయణా, నిత్యమారాధయన్తి శం హృదయే నియ
 తేంద్రియా ౫౩. ఇత్థంసాకాల మత్యంతం యావయామాస చాంతక, ప్రాణావసా
 నసమయే మనసీర్థ మచింతయత్ ౫౪. అష్టవర్షాత్మకే బాల్యేపతిర్మమమృతో౨భ
 వత్, తదాప్రభృతి వైధవ్యా త్తపసాతోషితా భవం ౫౫. విషయాణాంసుఖం
 క్వాపి నభుక్తం దైవమిదృశం, ఇత్థంకాలోవ్యతీతో౨భూద్దుఃఖేన మమ హావిధే ౫౬.
 ఇతిచింతాతురా సాధ్వీ ప్రాణాంస్త్యక్త్వాచ సంకటాత్, తేనదోషేణవేశ్యాభూ
 ద్భవిష్యజ్జన్మని ద్విజాః ౫౭. సుందరీసుకుమారాంగీ మనసీర్థమచింతయత్, ప్రాగ్జ
 న్మని మయాప్రాణత్యాగే చంచలతాకృతా ౫౮. తేనదోషేణ పుంశ్చల్యాః కులే
 జాతా తిదుస్సహే, కులవృత్తిం పరిత్యజ్య కరోమితపఉత్తమం ౫౯. ఇత్యుక్త్వా

శ్రీవిరూపాక్షక్షేత్రముక్తిప్రదేశుభే, తుంగభద్రాతీరేనారీ పర్ణశాలాం విధాయచ
 ౬౦. తస్యాం స్నాత్వా మహానద్యాం శుద్ధవస్త్రాన్వితాబలా, జటావల్కలసంవీతా
 భస్మరుద్రాక్షభూషణా ౬౧. తపశ్చక్రేమహాప్రాజ్ఞా శివసంపూజ్య భక్తితః, పూ
 ర్వజ్ఞానాన్వితా నారీ తపసా దివ్యవర్చసా ౬౨ అణిమాదిమహాసిన్ధి సంయుతాదృఢ
 నిశ్చయా, తపస్వినిం నదీతీరకృతావాసాం నిరామయాం ౬౩ దృష్ట్వాతాం
 మానవాస్సర్వే స్వాభీష్ట ఫలవాంఛయా, నేవాంచక్రు ర్ముదా వామాం ఫలపుష్ప
 క్షతాదిభిః ౬౪. ఏవంజనాః ప్రాప్తసుఖా స్తయాభినవా పుత్రార్థమిత్రాగి యుతా
 విదేశగాః, తస్యాఃప్రభావం బహుపుణ్యకీర్తిదం శ్రుత్వాసమాజగ్గురఖండవై భవాః ౬౫.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహత్యే శతర్చనయమ
 సంవాదే విమలాతీర్థప్రశంసాయాం మాలినీచరితానువర్ణనంనామ
 పంచవింశోఽధ్యాయః. ౨౫.

* శతర్చనః * యోగిన్యా భక్తిమాలిన్యా వక్ష్యే తచ్ఛరితం శుభం, కులీ
 నోవా జాతినీతి విహీనః పతితోపివా ౧. నారీవా పురుషోవాపి శివేనద్భక్తి
 భావతః, పూతాఃపాపకదంబాచ్చ ప్రాప్నువంతి పరాంగతిం ౨. తస్యాస్సేవా మకు
 ర్వకాయే జనా భక్తిభరాన్వితాః, సంతానసంపదః ప్రాప్య భువితే రేమరేముదా
 ౩. వరాకలబ్ధ్వా బహూనిష్టా తస్యాదర్శనమాత్రతః, జనా స్సంపూజయామాను
 ర్యోగినీం భక్తిసంయుతాః ౪. ఏవంకాలే గతే తుంగభద్రాతీరే ఋషీశ్వరః,
 స్నానార్థమాగత స్తూర్ణశండిలోఽహర్ముఖేముదా ౫. దదర్శ యోగినీంవేశ్యాం
 రుద్రాక్షాభరణైర్యుతాం, శుభ్రాంశుకాన్వితాం సుభ్రాం భస్మచ్ఛన్నాం మనో
 హరాం ౬. సదాధ్యానరతా మక్షమాలాదిభి రలంకృతాం, మహాజస్తాఃపరివృతాం
 నేవార్థంసముపాగతైః, చక్రే హాన్యం జనాదృష్ట్వా వేశ్యాం దుష్కులజామితి
 ౭. కిమర్థమర్చయంతీమాం జనా నీచకులోద్భవాం, నిందస్మనసిత్రస్థా దృష్టవాకా
 పరమాద్భుతం ౮. ఆగమిష్యంతితాం కేచి ద్దమిష్యంతి కృతార్థినః, శండిలస్య
 మనోభావం జ్ఞాత్వా జ్ఞానేనయోగినీ ౯. సమాసాద్య మునిశ్రేష్ఠం శండిలం శాంత
 విగ్రహో, ప్రాహ తం వినయాత్కస్మా న్మానిందయసి తాపస ౧౦. కిమర్థం మా
 మనాదృత్య భావనే త్వమనర్గళం, వేశ్యాయా వచనంశ్రుత్వా శండిలోవాక్య మ
 బ్రవీత్ ౧౧. * శండిలః * త్వంతు వేశ్యాకులోద్భవా వుంశ్చలీ సాఘగర్హితా,
 కుతస్తపః కుతోజ్ఞానం కుతోబ్రహ్మవిచారణా ౧౨. జనా మూఢధియస్సర్వే

సేవాంకుర్వంతి తేముధా, గతానుగతికోలోకో నలోకఃపారమార్థికః ౧౩. ఇత్థం
 విచార్యాకరవం హాస్యంత్యాం స్వైరచారిణి, ఇత్యుక్తా శండిలంప్రాహ విసయా
 ద్యోగినీ ముదా ౧౪. * యోగినీ * ప్రాణినాం కర్మభోక్తృణాంబ్రహ్మణోవేత్తి
 తద్గతిం, త్రికాలంయో విజానాతి సదూషయతి నోపరాణ ౧౫. విప్రోభవతి
 పూర్వస్మిన్నిదానీంపూర్వజన్మవాణ్, శూద్రోవిపత్వమాయాతివిప్రస్సంకరజన్మవాణ్
 ౧౬. కోజానాతి నృణాం కర్మ సుఖంవా దుఃఖమేవవా, బ్రాహ్మణఃపండితోస్త్రితి
 గర్వంత్యంమాకృథా ద్విజ ౧౭. యోగిన్యావచనంశ్రుత్వా తూష్ణీం ప్రాగ్ త్వ
 మందరం, కదాచిద్భూరినామాఽగా చ్చండాలః పుత్రకాముకః ౧౮. యోగినీంధర్మ
 నిరతాం దృష్ట్వాప్రాహతిభక్తితః, * భూరిః * పుత్రందేహి మహాదేవి మద్వంశస్య
 వివర్ధనం ౧౯. సేవాంకరోమి మచ్ఛక్త్యా వస్త్రాలంకరణాదిభిః, అనుగ్రహం కురు
 మయి సుతార్థిని తపస్విని ౨౦. ఇతిచండాలవచనం శ్రుత్వావేశ్యాతమబ్రవీత్,
 * యోగినీ * అత్రాస్తిశండిలోనామ తాపసః పండితోత్తమః ౨౧. ప్రయచ్ఛపా
 దుకేతస్మై వైశాఖే చర్మనిర్మితే, తేనపుణ్యేన తేపుత్రో జాయతే సుగుణాకరః
 ౨౨. ఇత్యుక్త స్తాంప్రణమ్యాసా చండాగో భూరినామకః, సుచర్మణాఽకరోద్దివ్య
 మృదులోపానహా ముదా ౨౩. వైశాఖేమాసి సంప్రాప్తేసూర్యసంతప్త భూతతే,
 ఆదాయోపానహా భూరి శ్వండిలస్యాశ్రమా ద్భహిః ౨౪. నిధాయప్రయయా
 శీఘ్రం యోగిన్యావచనం స్మరణ, బహిస్సాన్నార్థ మాగత్య పాదుకే సందదర్శ
 హ ౨౫. మృగులే చర్మరచితే శండిలో మునిసత్తమః, ఉపానహాగృహీత్వాసా
 సంతోషేణ బ్రవీదిదం ౨౬. కేనవానిర్మితే హ్యేతే చార్మణే మృదుపాదుకే,
 తస్యపుణ్యసమం నాస్తి సవపసుకృతీ పుమాణ్ ౨౭. సల్లాఘంపాదుకేన్యస్య పాదా
 సంతప్తవాలుకే, మార్గేసంచారమకరో తస్యపుణ్య మనుస్మరణ్ ౨౮. ఇత్థంబ
 హుతిథే కాలే గతే వత్సరమాత్రకే, తయోఃపాదుకయోః ప్రీతి శ్వండిలస్యమహాత్య
 భూత్ ౨౯. ప్రాణావసానసమయే న్యస్యపాదుకయో ర్మనః, దైవేనప్రీతి స
 ద్యోజచా ప్రాణాంస్తదంతికే ౩౦. తేనదోషేణ చండాల వంశేజాత స్సశండిలః,
 భూరినామ్మ్యంత్యజే విషః పూర్వదోషేణబాధితః ౩౧. చింతయామాస చండాల
 గర్భే దుర్గంధదుస్సహే, * శండిలః * అహా చండాలతామేఽభూ ద్విచిత్రా
 కర్మణాంగతిః ౩౨. పూర్వేహం తపతాంశ్రేష్ఠో జ్ఞానీవక్తా హితాహితం, యోగినీ
 దూషణ జ్ఞాతపాపా దంత్యజగర్భగః ౩౩. దుఃఖితోహం క్వగచ్ఛామి హాకష్టం
 మమసంచితం, పాదుకేన్యస్యమే ప్రాణ గతా స్సర్వేపిబాధితాః ౩౪. అంత్యకాలే
 తు యంభావం స్మరంతివిబుధాఽపి, ప్రాప్నువంతిచ తద్భావ మితివేదవిదోవిదుః

౩౧. అనుభూతా మయానీచజన్మతా కింకరోమ్యహం, ఇతి సంచిత్యసంచిత్య బహి
ర్నిర్గమనే మతిః ౩౨. నాభూత్తస్య మహర్షేస్తు జననీ భృశ దుఃఖతా, వేదనా
మాప గర్భస్థశినా ప్రాణఘాతినా ౩౩. తిర్వగ్గర్భనివతితో ననిర్యాతో బహి
శ్శిశుః, స్మృత్వాస్మృత్వా పురావృత్తం శండిలో బహుదుఃఖతః ౩౪. తిర్వగ్గర్భో
భూత్తద్యోనిద్వారస్య కలుషాకృతేః, తద్వృష్ట్యాభూరినామాసౌ యోగినీంప్రాప్
దుఃఖతః ౩౫. సాష్టాంగప్రణిపత్యాగ్రే రుదన్వాక్య మభాషత, * భూరిః * భార్యా
మేదుఃఖనంతస్తా ప్రాప్తాసాగర్భ వేదనాం రం. తస్యాఃపంచదినానీశేగతాని పరమూ
ర్థదే, ప్రాణదానంకురుశివే భార్యాయా నందనస్యచ, రం. తేనసంతోషితశ్చా
హం భూయాం దేవి తథాకురు, తచ్చుత్వా యోగినీప్రేష్ఠా చండాలస్య గృహం
యయా ర౨. శండిలం గర్భగంస్మృత్వా ప్రోవాచ విసయాన్వితా, కిమర్థంవేద
నామస్యాః కరోపి. కులపాంసన ర౩. యాహిగర్భాద్భహి స్త్రీనం చండాలస్యనశం
గతః, పూర్వార్జితేన దోషేణ జాతోఽస్యంత్యజవేశ్మని ర౪. పోషయిష్యామి
పయసా గవాంత్యాం జన్మకశ్మలం, ఇత్యుక్త్వా యోగినీ ప్రాహ చండాలం భూరినా
మకం ర౫. * యోగినీ * పోషయాముంశిశుం ధేనుపయసాఽన్యగృహేఽంత్యజః,
భవత్యయంగతప్రాణో హ్యేతస్యాః క్షీరసేచనాత్ ర౬. ఇత్యాశ్చప్రాశ్రమంసాప
యోగినీ దుఃఖహరిణీ, ఉదభూద్బాలకో గర్భా ద్వివ్యసుందరవిగ్రహః ర౭. ముము
దేఽసాభూరినామా దృష్ట్వా నందనముత్తమం, నామకర్తాకరోత్తస్య నిత్యయోగితః
సజ్జనైః ర౮. అన్యగేహేశిశుం భూతీ రరక్ష పయసాగవాం, వప్యధేసో మహాబలో
శుక్లచంద్రవిమాలుః ర౯. తంయోగనిరతం దృష్ట్వా దంపతీ ముదమాపతుః,
* సూతః * నిత్యం సదాచారరతశ్చయోగీ వేదార్థవాదీ ద్విజపుంగవోఽపి, పురా
శృతేనాఘచయేన దుర్గతిం ప్రాప్నోత్యహంభావతయా మనుష్యః ౧౦. *

ఇతి శ్రీసాగ్రందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యే శతర్చనయమ
సంవాదే విమలాతీరథప్రశంసాయాం యోగినీనియోగేన శండిలస్య
చండాలజన్మప్రాప్తి ర్నామపడ్వింశోఽధ్యాయః, ౨౭.

విగ్రః * శతర్చనః * కదాచి దుఃఖరినామాసౌ కార్యాద్ద్రామాంతరం గతః,
మనాదృహ్యాయ చ్ఛిత్రసేనో రాత్రౌ జాగరణంప్రతి ౧. తచ్చుత్వా భూరిభార్యాఽ
బ్రవీత్ ౧౧. తాకులిత మానసా, అహూమేదుఃఖమాపన్నం కోజాగర్తి మమాజ్ఞ
కుతస్తవః ౨ మత్సుతోభూ నిత్యయోగీ జాతమాత్రో నకార్యకృత్, రాజాదండ

యతి క్షిప్రం యస్వాజ్ఞాంలంఘయేన్నరః ౩. ఇతిచింతితరాదీనా స్వసుతంప్రాహ
యోగినం, రాజాజ్ఞాకారిణ స్సర్వే వయంతదుపజీవినః ౪. యయాతే జనకఃకా
ర్యా ద్ద్రామాంతర మలంసుత, భటేనాన్వేషితోరాజ్ఞ స్సౌఽపినాస్తిహిమద్భూహి ౫.
కింకరోమి క్వగచ్ఛామి కదాపశ్యామి మద్ద్రియం, ఇత్థంతాంజననీం శోకనంతప్రాం
సాంత్యయోగిరా ౬. నిత్యయోగీ ప్రాహముదా దేహ్యజ్ఞాం కార్యసాధనే, గమి
ష్యేఽహం మయామద్యత్కార్యం తద్బ్రూహిమా చిరం ౭. సుతస్యవచనం శ్రుత్వా
జనసి ప్రాహసుస్మితా, ఇదానీజారచోరాశ్చ సంచరంతి నిశీదుతం ౮. తద్వార
ణార్థం త్వంరాత్రౌ యామత్రయమనన్యధీః, సంచరస్వ పురగ్రామవీధీషు కృతజాగరః
౯. ప్రభాతేనిలయం సమ్య గగచ్ఛ ప్రియనందన, ఇత్యాజ్ఞప్తో నిత్యయోగీ జగామ
నగరంప్రతి ౧౦. వీధీషువీధీషుచరన్ సయోగీ రాత్రౌసదానందరతః పరాత్మద్యక్,
ఉచ్చైరిదంప్రాహ జనాశరీర ధర్మాశ్రితా చోరవిటాభిధానుధీః ౧౧. యామే
ప్రాథమికేరాత్ర్యాః ప్రాహవీధీషు సంచరన్, * నిత్యయోగీ * మాయయామోహి
తా స్సర్వంమన్యంతే భావమాత్మనః ౧౨. విచారేనాస్తికోప్యస్య తస్మాజ్జాగృత
జాగృత, మితానాస్తి పితానాస్తి నాస్తిబంధుసహోదరాః ౧౩. అర్థోనాస్తి
గృహంనాస్తి తస్మాజ్జాగృతజాగృత, తృతీయేతు పునఃప్రాహ చరన్వీధీషు నిర్భయః,
అజ్ఞానరూపతమసా హ్యవృతంభవన త్రయం ౧౪. జ్ఞానసూర్యోదయో నాభూత్
తస్మాజ్జాగృత జాగృత, ఇత్థయామత్రయం యోగీ సంచరన్ స్వగృహాయయా
౧౫. తస్యాంరాత్ర్యాం చిత్రసేనో జాగ్రతో నిత్యయోగినః, యామత్రయోదితాం
వాణీం శ్రుత్వాశ్చర్య సమన్వితః ౧౬. చింతయామాసమనసా కోఽసౌ తాపసపుంగ
వః, నోచేదీదృక్ జ్ఞానధియా కోవదత్సర్ధరాత్రకే ౧౭. ఇత్థంరాత్ర్యాం వ్యతీతాయాం
చిత్రసేనో మహామతిః, పరేద్యుః ప్రాతరాగత్య సభాంమంత్రిణమబ్రవీత్ ౧౮.
* చిత్రసేనః * పూర్వేద్యురర్ధరాత్ర్యాంతు పురేజాగర్తి యఃపుమాన్, తమా
నయ మహాప్రాజ్ఞ తేనమేకార్యమస్తిహి ౧౯. రాజ్ఞోవచనమాకర్ణ్య మంత్రి
చండాలసద్భుని, భూరింవిచారయామాస కోఽసౌ జాగరితోనిశి ౨౦. మంత్రిణో
వచనం శ్రుత్వా చండాలీభయసంయుతా, ప్రాహ నమధియాస్వామిన్ మత్పుత్ర
శ్చ మమాజ్ఞయా ౨౧. గ్రామసంచార మకరోద్గ్రాత్యాం యామత్రయంప్రభో,
బాలోఽసావతినిద్రాభుః క్షంతవ్యం మమసాహసం ౨౨. చండాలీవచనం శ్రుత్వా
మంత్రిప్రాహతివిస్మితః, కుతాస్తితే సుతోరాజా తమాహ్వాయతి సత్వరం ౨౩.
శ్రీఘ్రమానయతేపుత్రం కార్యం తన్నికటేఽస్తిహి, ఇత్యుక్తామంత్రిణాసాతు పుత్రమా
హూయయత్నతః ౨౪. ప్రేషయామాస భవనం చిత్రసేనస్యభూపతేః, సభాయాం

దదృశేరాజా యువాన మతిసుందరం ౨౫. విలితాక్షం మహానందమగ్నం నిశ్చలమాననం, తేజస్వినం మహాప్రాజ్ఞం దృష్ట్వానందసరిపుత్రః ౨౬. తపస్వినముదారాంగం బ్రహ్మతేజోమయం వరం, ఉవాచమధురాంవాణీం చిత్రసేనో నయాన్వితః ౨౭. కోభవాద్దృష్టతత్త్వార్థః ప్రచ్ఛన్న ఇవ పావకః, కాజాతిః కుత్రసంస్థానం కస్తా హోజనసీచకా ౨౮. త్వద్యోగవదర్శనా త్సద్య స్సంతోషోజాయతేఘ్రివం, చిత్రసేనవచశ్శ్చుత్వా నిత్యయోగీతదాబ్రవీత్ ౨౯. మద్యవత్తం నైవజానామి జాతిగోత్రాదికంనహి, యోగినీవర్తతే తుంగభద్రాత్రీరే తపస్వినీ ౩౦. తామానయ మహారాజ త్వత్సందేహూ వినశ్యతి, నిత్యయోగి వచశ్శ్చుత్వా రాజా ౨. మాత్యమ ధాబ్రవీత్ ౩౧. * రాజా * తుంగభద్రాత్రీరమ్యే స్థితాంతాం యోగినీంశుభాం సత్వరం త్వంసమాహూయ సభాస్థానం ప్రవేశయ ౩౨. ఇతిరాజ్ఞోవచ శ్శ్చుత్వా వేశ్యాంమంత్రి తపస్వినీం, ఆనయామాస సహసా చిత్రసేనా ౨౨ లయంముదా ౩౩. తాందృష్ట్వా నవహేమాభాం యోగినీంయోగసంస్థితాం, ప్రత్యుత్కానాదికంకృత్వా సాష్టాంగం ప్రణామహ ౩౪. రాజా ౨౨హ యోగినీంవేశ్యాం భక్తిభావేన సంయుతః * చిత్రసేనః * నిత్యయోగీ మహాప్రాజ్ఞః కఃపుమా వదవిస్తరాత్ ౩౫. త్వంతుధర్మపరా నిత్యం త్రికాలజ్ఞాన సంయుతా, ఇతిరాజ్ఞోవచశ్శ్చుత్వా యోగినీ ప్రాహ విస్తరాత్ ౩౬. అయంశండిలనామా ౨భూ త్పూర్వస్త్రి జన్మవిప్రభో, ప్రాణావసానసమయే దోషేణాంత్యజతాం గతః ౩౭. అయంయోగీశ్వరో జ్ఞానీ శివధ్యానపరాయణః, విధిర్నునమసంహార్యః ప్రాణినాంపృథివీపతే ౩౮. యంయంస్మృత్వా త్యజత్యంతే కశేభర మనన్యధీః, తంతందేహం సమాహ్నోతి పురుషో భావనాబలాత్ ౩౯. తస్యావచనమాకర్ణ్య రాజా ౨భూ ద్విస్మయాన్వితః, దేహినాకర్మజాతానాంగహనాకర్మణోగతిః ౪౦. అజ్ఞానాదనయాసద్యస్తరిష్యామ్యుత్కటంతమా, ఇతినిశ్చిత్తమనసా యోగినీంప్రాహ భూవతిః ౪౧. మాంపునీహి జగద్ధాత్రి రాజ్యభారేణగర్వితం, విషకల్పాహివిషయా భుంజానం నిరయార్తిదా ౪౨. త్వాంవినా సహిమేరత్నాకరణేజ్ఞానదేశివే, ఇతిస్తువంతం రాజానం యోగినీప్రాహ సాదరం ౪౩. * యోగినీ * అత్రైవపంపాక్షేత్రే జాంబవతేశ్వరసన్నిధౌ, విమలాఖ్యం తీర్థమస్తి సర్వానుభవమిచ్ఛదం ౪౪. తస్మిన్సానేన సర్వేషాంముక్తిర్భవతి శాశ్వతీ, అనుభూతం ప్రవక్ష్యామి తస్మాహత్వ్యంప్రమాణతః ౪౫. మాతాపంపా పితాపంపా సర్వసంపత్ప్రదాయినీ, అత్రవాసేన మర్త్యానాం మూర్ధాణామపినదగతిః, * శతర్షభః * ఇతితస్యావచ శ్శ్చుత్వా చిత్రసేన స్సవిస్మయః ౪౬. తయాసాక మగత్పూర్ణం భక్తిభావసమన్వితః, నిత్యయోగీభూరిన హూచండాల్ స్తస్యసుందరీ ౪౭.

ఏతేమదాశ్రమంభక్త్యా సమాజగ్నుః పరంతప, మాంప్రాహ వినయాద్వేశ్యా
యోగిన్జ్ఞానసంయుతా ర౮. యోగిన్యావచనం శృత్వా అహమప్యబ్రవయమ,
రాజానం భూరిచండాలం చండాలీనిత్యయోగినం ర౯. ఏతాన్ పునీహివిప్రేంద్ర
తీర్థస్యాస్య నిమజ్జనాత్, తారయస్వమహాభాగ నిరయాద్దుఃఖసాగరాత్ గ౦.
విమలాభ్యేమహాతీర్థే కురుధ్వం స్నానముత్తమం, తేనహోవిమలాముక్తి ర్భవత్యేవ
నసంశయః గ౧. ఇతిమద్వచనా త్సన్నస్తీర్థేవిమలసంజ్ఞ కే, అమరత్వమభూ త్తేషాం
దేవసంఘై స్సృపూజితం గ౨. తత్రభూక్త్వాఖిలాభ్యాంభాగ్ అంతేతే శివమందిరే,
ముక్త్యాక్రీడంతి సతతం నికటేశంకరస్యచ గ౩. త్రేతస్యధేనుకాంతస్య తథాముక్తి
రజాయత, * క్షేత్రపాలః * శతర్చనఋషేర్వాకన్యం శృత్వావై వస్వతస్తదా గ౪.
విచ్ఛిన్నసంశయో భూత్వాజగామ నిజమందిరం గ౫. విమలాతీర్థమాహత్యై మే
వం సంప్రాప్తవానహం, అత్రన్నాత్వా ఋషింసత్వా గచ్ఛామ శ్శివమందిరం గ౬.
* సూతః * యథిదంపుణ్యమాఖ్యానం శృణోతిశ్రావయత్యపి, తస్యముక్తిర్భవే
త్సత్యంశివస్యవచనం యథా గ౭. తేక్షేత్రపాలస్యగిరా సుభక్త్యా స్నాత్వామలే
తాపస మర్చయిత్వా, పురోయయు ద్జాంబవతేశ్వరస్య సేవాసమాకృప్తవి
శుద్ధభావాః గ౮. * * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యై శతర్చనయమ
సంవాదే విమలాతీర్థమాహాత్యై చిత్రసేన, భూరి, చండాలాదీనాం శ్శివవిద్యాఅద
లోకప్రాప్తికథననామసప్తవింశోఽధ్యాయః. ౨౭ గంధాలయం
నమోమ సంఖ్య.....

* సూతః * తతోజాంబవతేశస్య క్షేత్రంప్రాప్యమహోర్షేయః, క్షేత్రపాలః
సమావీక్య భక్తిసమధియాబ్రువన్ గ౦. * ఋషయః * కథనామాధవ జ్ఞాంబ
వతేశ్వరఇతిసభో, విచిత్రమిద మాఖ్యానం బూహిత్యం శిష్యవత్సల ౨. త్వత్త
స్సర్వమిదంజ్ఞాత్వాతరిష్యామో ద్యసంసృతేః, ఇతితేషాంవచ స్సమ్యక్జ్ఞాత్వాలోచ్య
యథామతి ౩. అఘోరాస్యస్య మాహాత్మ్యంవత్తుం సముపచక్రమే * క్షేత్రపాలః *
పురాసీద్భువిపాలస్త్యై రావణో లోకరావణః ౪. తస్యమానంచతేనేదం నలేభే
నిర్వృతిం జగత్, జగత్తేమం చింతయతో బ్రహ్మణో నాసికాంతరాత్ గ౫. ఋక్ష
రూపధరఃకశ్చి దగ్రత సమజాయత, తందృష్ట్వా భీషణాకారం ఋక్షరూపధరంవిధిః
౬. విస్మయంపరమంలేభే తదుత్పత్తింవ్యచింతయత్, అయంజృంభారవాజ్ఞాత స్తస్మా
జ్జాంబవ దాహ్వాయః ౭. ఇత్యుక్త్వా పద్మజ స్తస్యబలంవీక్య సవిస్మయః, పుత్రమా

లింగ్యహర్షణ ముమోచానందజం జలం ౮. జాంబవాత్ పితరందృష్ట్యా ప్రివాచ
 ప్రణివత్యతం * జాంబవాత్ * సృష్టస్త్యయాకుతస్తాత పరిమానందనిర్భర ౯.
 అద్వితీయస్వరూపోహ మృత్యుకృతి రకల్పమః, మయికార్యంకిమస్తీశ దాతు మాజ్ఞా
 మిహర్హసి ౧౦. ఉవాచేతంజాంబవంతం బ్రహ్మ కాలోచితంవచః, త్వష్టస్మనా సుఖ
 మభూల్లోకానాం వచ్చికారణం ౧౧. లంకాయాంరావణోనామ మద్గత్త వరదర్పితః,
 తేనేదంమఖతం సర్వభవనం సచరాచరం ౧౨. మనుష్యేణ మృతిస్తస్య కల్పితా
 పూర్వమేవహి, తేతాయాం తద్వధార్థంశ్రీ రామనామాజనిష్యతి ౧౩. సహాయా
 ర్థం తస్యజాత స్త్వం భల్లూక స్వరూపతః, మహాబలయుతస్త్వంహి చిరాయుష్మాత్
 భవిష్యసి ౧౪. హేమకూటాద్యామృదిశి వర్తతే దివ్యకాసనం, తద్గత్వా శ్రీ విరూ
 పాక్షధ్యానం కురు మహామతే ౧౫. తేనతేసిద్ధయస్సర్వా స్సమేష్వంతి గిరీశతః,
 పితృర్వాక్యం సమాకర్ణ్యజాంబవాత్ ప్రయయాముదా ౧౬. దదర్శపురతోదివ్యం
 క్షేత్రరాజం మనోహరం, సాలతాలసమాకీర్ణం జంబూకుంజవిరాజితం ౧౭. మందా
 రైఃపారిజాతైశ్చ బిల్వరాష్ట్రాతకైరపి, వ్యాప్తంక్రూరమృగై ర్వేణునాడిభాసుర
 మిష్టదం ౧౮. సర్వర్తుగుణసంపూర్ణం సర్వానందకరం వనం, తత్రజంబూనికుంజేషు
 కృతావాసోజతేంద్రియః ౧౯. మానీజంబూఫలాహరి స్తపఃకుర్వ స్సహస్నిశః,
 అనుజ్ఞయాథ చండస్య గణపం వీరసంజ్ఞకం ౨౦. భద్రాం హైమవతీంకాళీం విరూ
 పాక్షంధయానిధిం, సమభ్యర్చ్యతదాదేవం ప్రదక్షిణ మథాకరోత్ ౨౧. సర్వేంద్రి
 యాణిసంయమ్య నివేశ్యమనఃతత్సని, భావయ స్వరమాత్మానం హేమకూటాధివాసి
 నం ౨౨. నిత్యంప్రదక్షిణంచక్రే క్షేత్రం తత్పంచయోజనం, అదృష్టపూర్వంకే
 నాపి క్షేత్రంతపసితిష్ఠతా ౨౩. ఋక్షరాజే తపస్తప్తే వర్షాణామయుతం గతం,
 దృష్ట్యాతాం తపసోవృత్తిం తస్యజాంబవతో ద్విజాః ౨౪. భైరవో వీరగణపో విస్మ
 యంపరమం గతో, జాంబవాన్యోగమాస్థాయ స్థాణువన్నిశ్చలోభవత్ ౨౫.
 తత్రోత్థయా తపోవహ్నిజ్వాలయా త్రిజగత్తదా, బాధితంవ్యాభవత్సద్యః ప్రిణివీడ
 నపూర్వకం ౨౬. తతఃప్రసన్నోభగవాత్ శంకరఃకరుణాకరః, ఆవిరాసీ జ్ఞగన్నాథః
 స్తత్రముగ్ధేందుశేఖరః ౨౭. ప్రసన్నంతంవిరూపాక్షం కరుణాకర మవ్యయం, దృష్ట్యా
 హర్షాశ్రుసయాన స్సాష్టాంగం ప్రణివత్యచ ౨౮. హర్షగద్గదయావాచా స్తోత్రం
 సముపచక్రమే, నమస్తేహేమకూటేశ విశ్వేశ్వరసమోస్తుతే ౨౯. సతాఖలసూరా
 ధీశ పరబ్రహ్మ సమోస్తుతే, సబ్రహ్మణా నశక్రీణ నాన్యైరపి దిగీశ్వరైః ౩౦.
 యదూహిపంశక్యతే దృష్టుం తస్మైసర్వాత్మనేనమః, విరూపాక్షేతియస్మంతం చతు
 రక్షర పూర్వకం ౩౧. యఃపఠేత్సతతంభక్త్యా సయాతిపరమాంగతిం, పంచాక్షరీస

మానాస్తి భూలోకేముక్తివాయిసీ ౩౨. గాయంతికిన్నరా యస్య దివ్యగాఢాంస
 నాతనీం, తస్మైనమోమహేశాయ సామగానప్రియాయచ ౩౩. అనాదిపరమం
 తత్త్వమ వ్యక్తం పరమ స్వరాత్, యఏకస్సర్వభూతాత్మా పాహిమాం కృపయా
 తివ ౩౪. త్వస్మయంచజగత్సర్వం దేహిమే విపులంబిలం, త్వద్ధ్యానంమోక్షదం
 పుంసాంత్వమేవ పరమవదం ౩౫. స్తుతింజాంబవతస్సృత్వా విరూపాక్ష స్తమబ్రవీత్,
 * విరూపాక్షః * వరంవరయథద్రంతే వాచితార్థం దదామితే ౩౬. త్వత్సమో
 నాస్తి భూలోకే తేజసాతపసాపివా, భక్తార్తివాశనాయైవ విచరామి మహీతలే ౩౭.
 శంఖాంర్వచనమాకర్ణ్య జాంబవాన్పునరబ్రవీత్, * జాంబవాన్ * యదితుష్టాసిదే
 వత్స్వం కల్పాయు ద్దేహిమేశివ ౩౮. బలంశేజః క్షమాం ధైర్యం గాంభీర్యమితిసా
 హసం, సర్వత్రిజయశీలత్వం దేహిమేపరమేశ్వర ౩౯. జాంబవద్వచనం శృత్వా
 ప్రివాచపరమేశ్వరః, * శ్రీవిరూపాక్షః * కృతేదేవహితార్థాయ విష్ణు ర్వామన
 రూపభృత్ ౪౦. త్రివిక్రమావతారేణ బలింనిర్బంధయత్వసా, త్రిభిః పద్వైర్జగత్సర్వ
 మాక్రమిష్యతి తేజసా ౪౧ తస్యప్రదక్షిణం కర్తుం యత్నుంకురుమహామతే, తేన
 తే కీర్తిరమలా లోకేఖ్యాతిం గమిష్యతి ౪౨. బలంతేవిష్ణుకృపయా వర్తతేభువి
 విస్తృతః, త్రేతాయాంకోసలేంద్రస్య రామస్యా క్లిప్తకర్మణః ౪౩. దశగ్రీవవధో
 గ్యోగే సాహాయ్యం చకరిష్యసి, తేనచక్రభృతాభూయ స్సంప్రాప్తేద్వాపరేయగే
 ౪౪. తామ్రోభనసియుద్ధేత్వం మణిహేతో శ్చివంకర, త్వంకతాసుమహాకా
 యో భగవద్భక్తి మావహాన్ ౪౫. ఖ్యాతింగమిష్యతి భవాన్ యావ దాచంద్ర
 తారకం, విరూపాక్షవచస్సృత్వా జాంబవా న్వాక్యమబ్రవీత్ ౪౬. బహుకౌలమో
 హవాసం కృత్వా సిద్ధింగతో హృపాం, తస్మా న్మదాఖ్యయాక్షేత్రం భూయా
 త్వత్కృపయావిభో ౪౭. త్వద్భక్తి మచలాందేహి యావజ్జన్మ మహాప్రభో, ఇత్యు
 క్తస్సశివః ప్రాహ జాంబవంతం మహాబలం ౪౮. * శ్రీశివః * మత్తస్సర్వవరాన్
 లభ్యా త్వదభీష్టార్థదాయకాన్, సుఖంతిష్ఠ మహాప్రాజ్ఞ సర్వబాధావివర్జితః ౪౯.
 త్వన్నామభూయాత్ క్షేత్రస్య మదావాసహితస్యచ, ఇత్యుక్త్వావాస మకరోత్
 సర్వదేవైర్నమస్కృతః ౫౦. తస్మాజ్జాంబవతక్షేత్ర మితిలోకేషుగీయతే, వర్తతే
 ద్వాపి గౌరీశః పరివారేణ సంయుతః ౫౧. * సూతః * దత్త్వావరాన్ జాంబవతో
 మహేశః స్థితస్సతాం సద్గతిలబ్ధయేముదా, భక్త్యైవితక్త్యై భజతామభీష్టం దదాతి
 భద్రావదనాబ్జభృంగః ౫౨. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంచమాహాత్యేయ విరూపాక్షేణ
 జాంబవతో వరప్రదానంనామ అష్టావింశోఽధ్యాయః. ౨౦.

* ఋషయః * తతః కిమకరోత్తస్మిన్ జాంబవాన్యోగ మాస్థితః, కృతవా
 శ్యత్రవసతి విరూపాక్షో దయానిధిః ౧. ఏతత్సర్వం వదాన్మాకం మాహాత్మ్యం
 శంకరస్యతత్, * క్షేత్రపాలః * వృత్వా వరాహవిరూపాక్షా జ్ఞాంబవాన్ బలసం
 యుతః ౨. చచారక్షేత్రరాజేనసా పశ్యంస్తతస్థ యోగిసః, సిద్ధా నృషిగణా నూ
 ర్ధ్వబాహువా పాదైకసంస్థితా ౩. కృత్వాతేషాం సతింవీరః పునర్నర్మనకాక్ష
 యా, యయాసుదూర మధ్వానం దదర్శ పురతోవనం ౪. నాలతాలసమాక్షిప్తం
 వేణుగుల్మై ర్విభీషణం, వ్యాఘ్రోలూకరనై ర్భీష్మం సర్వవృత్తికసంకులం ౫.
 తమసాచ్ఛన్న మత్యంత మరణ్యం కంటకావృతం, స్రయయాధైర్యమాలంబ్య జాం
 బవాన్ దుర్గమద్భుతం ౬. అశ్వణోద్గోదనతత్ర కన్యాయా దైన్యపూర్వకం,
 కేనాపిపురుషేణైవ తాడ్యమానా ముహుర్ముహుః ౭. రుదంతీప్రార్థయంతీసా వంశ
 యంతీ మహేశ్వరం, అశ్వర్యం మన్యమానోనసా సమీపం జాంబవా న్యయా ౮.
 రాక్షసంభీషణాకారం దదర్శపురతోద్భుతం, కేశాన్ధృత్వాచ కన్యాయా శ్చిరశ్చే
 దోద్యతం క్రుధా ౯. ఉక్తవాన్ రాక్షసః కన్యాం ముగ్ధేలజ్జం పరిత్యజ, రమస్వత్వం
 మయాసార్థం నోచేత్ప్రాణాన్ హరామ్యహం ౧౦. భద్రేభోగాన్ మనోజ్ఞాంస్తే
 దదామి బహుసాఖ్యదాన్, భవామికామరూపోహం యస్మిన్ప్రీతి రభూత్తవ ౧౧.
 త్యజభద్రేమనోజాడ్యం స్త్రీణాం యావసమధ్రువం, కుగుప్రీతిం మయి సదా భుక్త్వాభో
 గాన్ యథేష్ఠితా ౧౨. నోచేత్ప్రాంతిలశ్చిత్వా పాస్వామి రుధిరంబహుః,
 ఇతిబ్రువాణం దైత్యేంద్ర మువాచ భృశదుఃఖతా ౧౩. * కన్యకా * రాక్షసాధ
 మదుర్బుధే వదసీ త్థంసకల్మషం, దాస్యేప్రాణానపి క్రూర సస్పృశే యంనిశాచర
 ౧౪. పరస్త్రియం బలాద్భుజ్జేయ స్తస్యవరకంధ్రువం, ఇత్థముక్తవతీనారీం విల
 పంతీం ముహుర్ముహుః ౧౫. యాచమానాంరక్షితారం చతుర్దిక్షు ప్రధావతీం,
 విలోక్యజాంబవాన్ సాధ్వీం క్రూరంరాక్షసుంగవం ౧౬. సంహరేయత్నుమకరోత్
 ఋక్షరాజః ఖలస్యసః, శనైస్సమీపమాగత్య ముష్టినై స మతాడయత్ ౧౭.
 తాడ్యమానఃఖలఃక్రోధా న్నాగీంత్యక్త్వా బ్రవీదిదం, * రాక్షసః * రేరేవానరదు
 స్తృత్వా ప్రాణేష్వాశాపి తేనకిం ౧౮. ఆహరిష్యేశిరఃకాయా ద్వృక్షాత్ఫలమివక్ష
 ణాత్, ఇత్యుక్త్వాఖడ్గమాదాయ జాంబవంతంజఘానసః ౧౯. జాంబవాన్సుష్టిఘా
 తేన తాడయామాస తచ్ఛిరః, వమోరుధిరమత్యంతం రాక్షసః పతితో భువి ౨౦.
 ఘోరాస్యాదీర్ఘనిశ్వాసః పీడితో మరణంగతః, తస్యకాయాత్సముద్భూత శ్చివవేష
 ధరోద్ మలః ౨౧ రుద్రాక్షమాలాభరణో భస్మరేఖాన్వితః పుమాన్, స్వర్ణకాం
 త్యాసమరుచి శ్చివదూతగణైర్వృతః ౨౨. దివ్యతేజోమయ శ్రీమూన్ దివ్యసుం

దరవిగహః, దృష్ట్యావిస్మయమాపన్నో జాంబవానిదమబ్రవీత్ ౨౩. *జాంబవా*
 కస్త్యంరాక్షసరూపేణ స్థితోసి గహనేవనే, కస్త్యాన్ముక్తిరభూద్దేహాత్ ఆసురాద్వద
 పూరుష ౨౪. మోదమేష్యతిమే చేతః శివవేషస్యదర్శనాత్, *శివకింకరః*
 త్వయాఽహంతారితస్సద్యో దానవాజ్ఞన్మనః ప్రభో ౨౫. సాధూనాందర్శనాదేవ
 ముక్తిర్భవతి శాశ్వతీ, త్వయాతాడనమాత్రేణ సద్యోముక్తి రజాయత ౨౬. భవా
 దృశానాంసంగస్తు భవేజ్జన్మనిజన్మని, వత్సేమద్వృత్తమఖిలం శ్రోతృణాం పరమా
 ద్భుతం ౨౭ పురాశివాలయేప్రాజ్ఞ సేవావృత్త్యంనియోజితః, నిత్యోత్సవాదికృ
 త్యేషు నైవేద్యాదిషు బుద్ధిమాన్ ౨౮. ఏవంకాలేగతే తత్ర కుటుంబధరణాయనై,
 దేవస్వంహృతవాన్ సాధో ధనధాన్యాదికంబహు ౨౯. ధర్మాధికాఃమాందృష్ట్యా
 చౌర్యవృత్తికరంనరం, కోపాచ్ఛాసమదాత్మక్రితో “రాక్షసోభవ దుర్మతే ౩౦.
 బహుకాలమరణ్యేషు సంచరన్ తున్నివీడితః, పిశాచానువృతో నిత్యం బ్రాహ్మణాది
 విహింసకః” ౩౧. శాపవాక్యంసమాకర్ణ్య పతిత్వా పాదయోరహం, దయాంతస్య
 ప్రార్థితవాన్ దుఃఖదావాగ్నివీడితః ౩౨. విశాపందేహిమేదేవ కృపయాపరిపాల
 య, దీనవాక్యం సమాకర్ణ్య ధర్మకృత్ప్రహ మాంవిభో ౩౩. సప్తకల్పావధితవ
 రాక్షసత్వం భవేదిహ, పంచాక్షేత్రేసంచరస్వ రాక్షసత్వేన దుర్మతే ౩౪. యదా
 త్వంబ్రాహ్మణీం కన్యాం హర్తుమిచ్ఛసివై ద్విజ, తదాజాంబవతో దివ్యదర్శనంచ
 భవిష్యతి ౩౫. హరిష్యతి శిరఃక్రాయాఃజ్ఞాంబవాన్ముష్టిఘాతతః, తదాముక్తిర్విధి
 తా తవనాస్త్యత్ర సంశయః ౩౬. తావత్కాలంరాక్షసత్వం భుంక్త్వా ఘోరాటవీ
 తలే, ఇత్యుక్తోహం ధర్మకృతా రాక్షసత్వంచ ధారయన్ ౩౭. సంచరన్నటవీంస
 ర్వాం మనుజాభక్షయన్ తుధా, కృత్వావసతిమత్రైవ బలాదాహృత్యకన్యకాం ౩౮.
 ఏనాంబ్రహ్మకులే జాతాం వీడయన్నాస ముతహి, దైవేనదర్శనంమేఽభూ త్తవ
 వానరసత్తమ ౩౯. ముక్తోఽహం రాక్షసాద్దేహాత్ తాడనేనైవవానర, అనుజ్ఞాందేహి
 గచ్ఛామి కృపయా శివమందిరం ౪౦. భక్తానాం దర్శనాచ్ఛంభోః షడంహిసులభం
 ప్రభో, *క్షేత్రపాలః*ఇతిసత్త్వాజాంబవంతంశివదూతైస్సమన్వితః, ౪౧. యయాకైలాస
 సగరంక్షేత్రస్యాస్య ప్రభావతః, క్షేత్రస్థసర్వజంతూనాం ముక్తిర్భవతి శాశ్వతీ ౪౨.
 తస్మాదస్యప్రభావంచ యుష్మభ్య మవదంద్విజాః, కిపునశ్శ్రోతుకామాశ్చ ప్రసన్నా
 నంద నిర్భరాః ౪౩. *సూతః* యదాక్షిసో జాంబవతావిముక్తః శివంజగామా
 మరతుల్య సుందరః, క్షేత్రస్యకింవచ్చి ఫలంవిశుద్ధం దదాత్యహోమమ్మృతినాంచ
 ముక్తిం ౪౪. * * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంచమాహాత్యే జాంబవతా శివసేవక
 ద్విజ రాక్షసత్వమోచనంనామైకోనత్రింశోఽధ్యాయః. ౨౯.

క్షేత్రే మహాత్మానః సంతివిజ్ఞానమూర్తయః, భైరవాస్సంచరిష్యంతి తేత్యేఽస్మిన్ శంభుచోదితాః ౨౮. తపస్విసీసత్సమాధి నిర్జితాఖిలమోహనాం, ఆశక్తుస్తూల ధర్మయితృ మాలోచయసురేశ్వర ౨౯. రంభావచన మాఃకర్ణ్య పునఃప్రసాదాచ వాసవః, * ఇంద్రః * నారీవాపుగుషోవాపి సదా యోగరతోపివా ౩౦. యుష్మద్దర్శనమాత్యేణ ధైర్యంత్యజతి సత్వరం, ఇతిఃపరం నవక్తవ్యం రంభే మత్సురతిఃఖలు ౩౧. గచ్ఛంతు తపసోవిఘ్నం కర్తుం లావణ్యపూరితాః, ఇత్యుక్తాదేవరాజేన ప్రేషితా స్సాదరంతదా ౩౨ ప్రణమ్యాప్సరసస్సర్వాః పురుషైః పరివారితాః, భద్రా సమీపమాగత్య తాఃస్త్రియోమధురం జగూః ౩౩. మదోద్ధతాశ్చ సన్మతుః పేయషేణారవాన్వితాః, కందర్పదర్పకలితాః కథయంత్యః కథామిథః ౩౪. వదంతిన్మహాసంతిన్మ త్వేశయంతి మదాలసాః, తస్యాః పురస్థితాశ్చేత్థం మదాంధాన్సురయోషితాః ౩౫. శృంగారచేష్టాశ్చక్రస్తా వివిధాశ్చాటుపూర్వకం, ఇంద్రప్రచోదిత స్త్రీ తపసోసతతాపవా ౩౬. వాయుః కల్హారసురభి ర్వనౌమందంసుఖావహాః, సుధానిధిశ్చ వవృధే మోదయన్సురసుందరీః ౩౭. కాలస్సర్వర్తుకుసుమోపేత స్త్రీతబభూవహా, ఏవంవిధేమదోద్వేగమహితేఽస్మిం స్తపోవనే ౩౮. ఇతస్తతశ్శంఖరారి ర్విశగకో విచచారహా, అతశ్చానంగవివశా శ్చేష్టయంత్యో వరాంగనాః, ౩౯. తానశేకుస్త్రియోనేత్రేఽపుష్పీలయితృ మగతః, ధ్యాయంతిహృదయాబ్జినా శంకరం లోకేశం ౪౦. సమాశ్రితార్తిహరణం సుహృదం సర్వదేహినాం, అంగుష్ఠమాత్రపుగుపం యువాన మతిసుందరం ౪౧. శుద్ధజాంబూనదప్రఖ్యం శూలాద్యాయుధధారిణం, కిరీటాంగదహారాది శోభితం రత్నకుండలం ౪౨. నాలోకయ ధ్యాననిష్ఠా పురస్తాదప్సరోగణం, సమీక్ష్యతాస్తాంధుర్ధ్వ మూచురప్సరసస్తదా ౪౩. లజ్జాకోధస మావిష్టా విఫలాశాః పరస్పరం, కావాహ్యస్తేత్రదుర్బుద్ధిః పూషిణానిక్షిప్తలోచనా ౪౪. ఉపస్థితముపేత్యేమం జనమప్సరసాం స్వయం, సమీపస్థ మసంగపేక్ష్యసర్వస్య తపసఃఫలం ౪౫. విచింత్యతే కిమధునాఽఽముష్మికం దుర్మనీషయా, దృష్ట్వాముఖాన్యప్సరసాం సహస్రాక్ష శ్శచీవతిః ౪౬. సురాధీశోపి సాఫల్యం సహస్రాక్షాం సమశ్నుతే, యోగాదికాఃక్రియా సర్వేకుర్వం త్యస్తృత్యుతేనరాః ౪౭. యచ్ఛంతిధన ధాన్యాని తప్యంతిన్మ తసాంసిచ, యా చాఽస్మాకంక్రియాలాపా న్నశ్యణోతిమనోహరా ౪౮. అచేతనావృథాజీవా సానిరర్థకయావనా, స్తనాన్లేపం సరోస్థాకం లభతే యన్సుదుర్లభం ౪౯. సభవ్యఃపురుషోలోకే గణ్యాతే పుణ్యకోవిదైః, విద్యానామార్జనం బాల్యే యావనే విషయైషితా ౫౦. వృద్ధత్వేతపసాం వృత్తి రిత్యుశంతి మనీషిణః, సుకుమారోయువాఽత్యంత సుభగో నికటస్థితః ౫౧. శృంగారిణీనాం

శృంగారస్సందర్శి జనసుందరః, ఏవగంధర్వరాట్ ధీమా నేషవిద్యాధర ప్రభుః ౫౨.
 ఏతాన్వరాసతిక్రమ్య యత్కర్మకురుతేసఖి, తత్తస్యాన్నిష్ఠులమతి ప్రవదంతి మనీషిణః
 ౫౩. కరస్థంత్రిముత్సృజ్య మూఢధీ రస్యదిచ్ఛతి, విద్యాధరాశ్చ గంధర్వాః పూజ
 నీయా నృణాంసదా ౫౪. ఇయమస్మాననాదృత్య తిష్ఠత్యత్రసుదుర్మతిః, పూజ్యపూ
 జావిషర్యాస శ్రేయోహాతిక్షుశంఠిహి ౫౫. తాస్విత్థంజల్పమానాసు సురయో
 మిత్సు సువ్రతా, తపఃకృశ్మరాకారా ముద్గలస్యాత్మజా సతీ ౫౬. నాచింతయత్స
 మస్తాస్తా ఘువ్యంతీవ గర్దభః, ఉపస్థితంతపోవిఘ్నం చింతయామాస భామినీ ౫౭.
 కేనేమాఃప్రేషితాహ్యస్మ త్తిపోభంజన కాంక్షయా, అవ్యాజవైరిణాఽకస్మా ల్లోభో
 హహితచేతసా ౫౮. నిదానంపాపచేష్టానాం పాపీయస్యస్వతస్త్రియః, అనేకానర్థ
 నార్థాస్తా వ్యక్తముక్తా మనీషిభిః ౫౯. వీడావిజ్ఞానమాస్తిక్యం పౌరుషం శ్రుతిరు
 స్మృతిః, స్త్రీణాంసందర్శనాదేవ మానసశ్యతివైస్సృణాం ౬౦. ధైర్యపారంగత
 స్సర్వధర్మశాస్త్ర విశాందః, యోషిద్దర్శనమాత్రేణ ముహ్యతిక్షుభ్యతీస్వయం
 ౬౧. స్త్రీయోహి నరకద్వారం నిర్మితం పరమేష్ఠినా, విబుస్త్రియోహి తత్రాపి ఇహ
 చాముత్ర దుఃఖదీః ౬౨ తస్మాత్తద్దర్శనం పాపం నృణాంకిముతమానినాం, స్త్రీపుం
 విభాగోజగతాం భూత్యై ధాత్యావినిర్మితః ౬౩. తేనప్రవర్తతేలోకః పురుషార్థాత్స
 కేనతు, అజ్ఞానినో నరా ముహ్యంత్యన్యోన్యప్రణయా దిహ ౬౪. పురుషాశ్చస్త్రీ
 యో దృష్ట్వా తాంశ్చదృష్ట్వాద తాస్తథా, తిత్తిర్షస్తపసా మోహమయం సంసారసా
 గరం ౬౫. నివృత్త విషయాఽభ్రౌనస్థితాఽస్త్రివిజనేవనే, విధినాపాదితాశ్చైవాంత
 రాయా స్తపసామను ౬౬. స్త్రీయస్తపోవిఘ్నకర్త్ర్యః పరిహార్యాఃప్రయత్నతః, తిత్తిర్ష
 ర్షుస్తరంఘోరం మహాసంసారసాగరం ౬౭. గృహ్లాతి విషయగ్రాహణామధ్యే యు
 వతి మిత్యుత, తపోభంగభయాదిత్యం చింతయంతీ సతీతదా ౬౮. తూష్ణీంసితాసా
 సుదతీ సమాధిస్థాబభూవహ, భయాద్ధర్షయితుం తస్యానశేకుస్వ్యస్త్రీయ స్సతీం
 ౬౯. ఉద్విగ్నమనస స్సర్వావ్యాభవత్ స్వస్థియస్తదా, భగ్నాశాఃప్రయయు స్వ
 ర్గం శక్రంప్రాహు రనాదరాత్ ౭౦. నశక్నుమో వయంతస్యా నిగ్రహంత్యం విచిం
 తయ, ఇతినత్వా యయుస్సర్వాః స్త్రీయస్స్వంస్వం గృహంద్విజాః ౭౧. అతపన్మన
 సింద్రస్తు కాగతిః పురతోమమ, ఇతిచింతాకుల శ్మశ్రో గీష్వతిం శరణంయయా ౭౨.
 * క్షేత్రపాలః * ఇత్థంవిచింత్యమనసా సురనాయకస్తు గురుంసమాగత్య ననామదుఃఖ
 తః, సర్వజ్ఞలోకాక్షయితాంగతాఇతి తాయస్వలోకా నమరాంశ్చసర్వదా ౭౩.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యై

భద్రాదేవ్యాస్తపోవిఘ్నతాయ ఇంద్రప్రేషితదేవస్త్రీణాం

విఫలాశాప్రశంసానామైక త్రింశోఽధ్యాయః. 30.

* శ్రేణుపాలః * భద్రాచార్యస్తపసోజ్ఞానా భవనాని దహత్యుత, తేనభితా
 స్సురాస్సర్వే సంత్యక్తాః కలకామనాః ౧. అరణ్యం వివిశస్త్యక్త దారపుత్ర గృహం
 దయః, నతతాప తదానూర్య శ్చంద్రశ్చండకరాయతే ౨. పావకశ్శీతలశ్చాభూ
 న్మనాంసి వికలానిచ, వినయావనతోజిహ్వుః పప్రచ్ఛ గురుమాదరాత్ ౩. భవిష్య
 ద్వృత్తమఖిలంబ్రాహ్మి సమ్యక్చార్యచ, త్వదన్యోనాస్తివక్తాస్తా నుద్ధరాభు దియా
 నిధే ౪. తంభిన్నహృదయం శక్ర మువాచాలోచ్య గీష్పతిః, * గురుః * మాభ్ర
 పీ ర్మఘవక్ దేవకార్యంతు సఫలంభవేత్ ౫. భక్తానాంసంభవే ద్దుఖంహృదయే
 నకదాచన, దుఃఖస్యమోచనం వక్ష్యేభావ్యం కార్యముపస్థితం ౬. కైలాసనిలయం
 గత్వా యాచధ్వం షర్వతాత్మజాం, తయేదంసుకరంభూయా దితిమే నిశ్చితామతిః ౭.
 వినాశివాయాః కృపయా నేతరైశ్చాంతిమేవ్యతి, గురోర్వచనమాకర్ణ్య నురై
 క్యక్తః పురందరః ౮. యయాకైలాసమానంద నిలయం పూర్ణకామదం ౯.
 తస్మిన్విరాసనాసీన ముమయాసహితం శివం, సర్వశఃపరివార్యైనం భూతసంఘా
 న్సహశ్రకః ౧౦. తన్నిదేశకరాహ్యసన్ నానారూపాభయావహః కేచిన్నీలాచల
 ప్రఖ్యాః కేచిద్భిసనిభా స్తథా ౧౧. సంధ్యామేఘనిభాః కేచిత్ కేచిదాదిత్యసర్పసః,
 కేచిత్కూలాగురునిభాః కేచి దగ్నిశిఖోపమాః ౧౨. కేచిద్దశభుజాహ్యసన్ కేచిదే
 కభుజా స్తథా ౧౩. పాణిదేశశిరాఃకశ్చిత్ తత్తాన్ శివమందిరే, తేషాంవర్ణంచ
 రూపంచ వక్తుంనామనశక్యతే ౧౪. కేచిద్ద్విపముఖా స్తత్ర కేచిదశ్వముఖా స్తథా,
 కేచిత్పరాభవదనాః కేచిద్ద్వాఘ్రిముఖాస్తథా ౧౫. భూతానాంతత్స్వరూపాణి
 వక్తుంనానాకృతీశ్చనై, నాలం కాలేనమహతా సహస్రవదనోపివా ౧౬. ఏవంవిధైరనే
 కైస్తు భూతసంఘై స్సమావృతం, త్రిపురాంతకరందేవం రజతాద్రినివాసినం ౧౭.
 దదృశుఃపురతోఽత్యంతం సుందరం స్మేరభాషిణం, స్తుతించక్రస్తదాదేవా భక్త్యాగ
 ద్గదయాగిరా ౧౮. పినాకపాణిందేవేశం నతాఃస్మ గిరిజాపతిం, త్రిపురస్యనిహంతా
 రం త్రినేత్రం శూలధారిణం ౧౯. దుష్టైత్యనిహంతారం కైలాసనిలయం హరం,
 శివశంకరమిశానం భూతేశం కామరూపిణం ౨౦. ఉగ్రరూపంమహాదేవ మప్రద్య
 వ్యందురాసదం, నీలకంఠంవిరూపాక్షం సర్వసంహారవిగ్రహం ౨౧. కపిలాక్షంవి
 శాలాక్షంజటాముకుటధారిణం, నతాస్త్వచర్మవసనం వయంత్యాం వృషభధ్వజం
 ౨౨. అస్మాన్నాహిసురశ్రేష్ఠ త్వామద్యశరణాగతాన్, త్వమేవగతిరస్మాకం దీనా
 నాంపరిపాలక ౨౩. ఇత్యుక్తాంస్తానువాచేదంమందం మధురయాగిరా, * శ్రీశివః *
 కేనప్రాప్తమిదందుఃఖం యుష్మాకం నిర్జరోత్తమాః ౨౪. మదంతికమిహాయాతాః
 కన్తాద్భూతమనూజ్ఞయా ఇత్యుక్తాశ్చంకరంనత్వాప్రోచుస్సర్వేమరాద్విజాః ౨౫.

సర్వజ్ఞసర్వలోకేశ త్వదధీనం చరాచరం, జానాసిసర్వంమనసా తథాపీఠం ప్రభాషసే ౨౬. భద్రానామ్నిబ్రాహ్మణీసా త్వాముద్దిశ్యమహామతిః, తపఃకరోతి శ్రీపంపాక్షేతే కాంచనతీరగా ౨౭. తత్తపోజాతవేదోభి ర్వాధితావయమిశ్వర, ప్రాణతాణార్థమాయాతా స్త్వామనంతగుణాకరం ౨౮. అస్మాదపాపీత్రిలోకేశ శరణాగతవత్సల, ఇత్యుక్తానమరా నూతే శ్రీశివఃప్రహసన్నివ ౨౯. ఆలోచ్యభావి కార్యంచ భద్రాయా ఇష్టసిద్ధిదం, తస్యాఃప్రభావమతులంజ్ఞాతంశక్రమయాధునా ౩౦. మమతతాభివజ్జాంబవతేశ్వర ఇతిప్రభా, వృణుయాంతేనరూపేణ క్వచిత్కాలేన తాంభువి ౩౧. తదాభవంతినైలోకా స్సుఖనన్నచరాచరాః, తావత్కాలంనీరీక్షధ్వం యావదాగమనంమమ ౩౨. ఇతిశంభుశ్శివాయాస్తు సమీపేప్రజగాదహ, దేవాయ థాగతంజగ్ము స్స్మరంతశ్చాంకరంవచః ౩౩. పార్వతీరోషతామ్రాక్షీప్రాహ శంభుం సమీపగా, *పార్వతీ* భద్రాసామానుషీతస్యాః పాణిగ్రహణకర్మణి ౩౪. మతిస్తవ కథంజాతా కిమాశ్చర్యం పరంతప, త్వంహిదేవవరిష్ఠశ్చ జగతాం నాయకఃప్రభుః ౩౫. సర్వవంద్యశ్శరణ్యశ్చ సాకథంతాముపైవ్యతి, త్వదుక్త్యా సమభూ చ్చితం క్వాసామర్త్యా క్వచప్రభుః ౩౬. కథంసఘటతేసంగోయువయో ర్మర్త్యదేవయోః, అన్యత్తరంబూహీవిభాకింవంచయసి మామిహ ౩౭. గౌరీవాక్యంసమాకర్ణ్య శంక రఃప్రాహుసుస్మితః * శ్రీశివః * పుంస్త్యస్త్రీత్వేవిశేషోవా జాతినామాశ్రమాదయః ౩౮. సకారణంమద్భజసే భక్తిరేవహి కారణం, ప్రాణాదాస్యేనదాదేవి భక్తే భ్యః కిమిహూచ్యతే ౩౯. త్యక్ష్యేక్రైలాసనిలయం భక్తార్థంబహుకామదం, త్యక్ష్యేత్వాంస్వప్రియాంముఖ్యాం నాసత్యంమమభాషితం ౪౦. భక్తావవబహిః ప్రాణాః ప్రాయోమే సర్వమంగళే, తస్మాత్సత్యమిదం భద్రా పాణిగ్రహణభాషితం ౪౧. ఇతిశంభోర్వచస్పృత్వా నోవాచ గిరిజానతీ, అంతర్లహమగాచ్ఛంభో ద్దేవానాం హితకారిణః ౪౨. అచింతయత్తదాదేవీ స్మరంతీభాషితంపునః, కరోమితస్యాస్తవసో విఘ్నమత్యంతదారుణం ౪౩. తపోభంగఃప్రజాయేత యదాభక్తిస్తద్రైవహి, వినశ్య తి తయాహీనాంశివస్తువ్యతినైవహి ౪౪. మమేష్టాపూరణంభూయా దితిమత్వా తదాంబికా, ప్రాహిణోద్ధూతమస్యావై తపోవిఘ్నార్థ మాదృతా ౪౫. బలేనతాం తపోనిష్ఠాం సంగృహ్య రిభసేనచ, పంపాక్షేత్రం విహాయాశు వింధ్యాద్వాస్థాపయా ధునా ౪౬. తేనధ్యస్తాఖిల శుభా మర్త్యాభవతి దుఃఖతా, దేవదూతస్తదాప్రాహ జననీం వ్యాకులేంద్రియః ౪౭. * దేవదూతః * తపస్వినీనదా యోగనిష్ఠా నిశ్చలమానసా, కర్తుమస్యాస్తపోవిఘ్నం అనమర్థాఃపరాఙ్ముఖాః ౪౮. బభూవు రమరాస్సర్వే సాప్సరోవనితాస్తదా, మయాసాధయితుంశక్త్యా యథాభవతి

పార్వతి ర. తముపాయం మమబూహి త్వదాజ్ఞాం ప్రకరోమ్యహం, దేవదూత
వచస్పృత్వా దేవితం ప్రత్యభావత ౧౦. * పార్వతి * మాయయాధానయిష్యే
తాం త్వంగృహీత్వాచ సత్వరం, వింధ్యాన్సాస్థాపయామత్వం తేనసప్తా భవిష్యతి
౧౧. ఇతిగౌర్యావచస్పృత్వా సమాగాక్షేత్రముత్తమం, * క్షేత్రపాలః * వాక్యం
స్మరన్నమధియా భవాన్యాఃపంపాపతేః క్షేత్రమథాగమన్పులిం, శ్రీసన్నిహౌజాంబవ
తేశ్వరస్య దదర్శదూత శ్శుభలక్షణాంతాం ౧౨. * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యే

భద్రాయాస్తపోవిఘ్నతాయ పార్వత్యా దేవదూత

ప్రేషణంనామ ద్వాత్రింశోధ్యాయః. ౩౨.

* క్షేత్రపాలః * తవత్సరంతీం సుదృఢాం మానేనాత్మవిశ్చయం, శ్వా-
మాంప్రసన్నవదనాం నాసాగ్రస్యస్త లోచనాం ౧. తాందృష్త్వాసవహేమాభాం
భద్రాంభద్రప్రియాంసతీం, విస్మయావిష్టహృద్ధూతో మనస్తీగ్ధమచింతియత్ ౨.
క్వేయంకనకవర్ణాంగీ కృతపోధ్యాననిష్ఠతా, త్యజేదియం కథంధ్యానం నాలోక్ష్యైశ్చ
సుందరీ ౩. తపోఽగ్నినా సర్వలోకాన్ సందహత్యేతిదారుణం, మమేదం గమనస్య
ర్థం భవిష్యతి నసంశయః ౪. ఇతిసంచింత్యదూతస్తు గౌరీవాక్య మనుస్మరన్, తాం
గ్రహీతుంసమారేభే స్వబలేన భయాకులః ౫. తత్కాయోత్థాగ్నినా దగ్ధ సర్వాం
గః కంపితోఽభవత్, మూర్ఛామవాపతేజస్వీ పున స్సంజ్ఞామవాప్యచ ౬. గౌరీ
ధ్యాత్వాస్వహృదయే యతవాక్కాయమానసః, పునస్సమీపమేయాయ స్మరంతీ
తద్గతంతదా ౭. చచ్చాదమాయయాగౌరీ భద్రా మున్నిదమానసాం, తదాతత్త్వప
సోజ్వాలా నబబాధపురస్థితం ౮. దేవదూతంమహాభీతం సమీక్ష్యంచఘాసురాః,
బలాదుద్భృత్య తాందేవీమృతఃక్షపభేన వై ౯. జగామవింధ్యశ్చ లేంద్రం యత్స్థ
లంగిరిజేరితం, తత్రసంస్థాప్య తాందేవీం ప్రహృష్టేనాంతరాత్మనా ౧౦. విచచారస
మీపేఽసౌ నిర్భయేన గిరౌతదా, క్షణత్సంజ్ఞామవాప్యాసౌ భద్రాహృస్త్రిల్యచాక్షిణీ
౧౧. ఇతస్తతోవిలోక్యాథ దదర్శపురతఃస్థితం, దేవదూతంమహాభీతం భిన్నసర్వాంగ
బంధనం ౧౨. అహంకస్మాదిహాయాతా మాంకోవానయదత్రతు, కుత్రపంపాపుర
రమ్యా కుత్రకాంచనతీర్థకం ౧౩. కుత్రజాంబవతేశశ్చ ఋషీణామాశ్రమాఃకృష్ణై,
మమాఽపిభ్రంశితాబుద్ధి స్వప్నోవామతివిభ్రమః ౧౪. కింవారాక్షసమాయావా
దేవకార్య విధాయినీ, నస్వప్నోనమతిభ్రంశో నమాయాచాఽసురైః కృతా ౧౫.

దేవ్యామాయైవనాన్మానూం బాధయే దితరైఃకృతా, సహిష్యేహంమహద్భు
 గౌర్యాయాః ప్రీతిదంత్యదం ౧౬. ఇతినిశ్చిత్తమనసా ప్రాహదూతం పురఃస్థితం,
 * భద్రా * కోభవాత్కుత్రతేవాసః కేనవాప్రిపితో భృశం ౧౭. నిక్షిప్తాహం
 త్వయాకస్మా ద్వదసత్య మిహార్తిద, నోచేద్భస్మీకరిష్యామి తపోభంగకరం ఖలం
 ౧౮. స తద్వచనమాకర్ణ్య భయాదాహ మహీసురాః, * దేవదూతః * క్రోధం
 మాకురు దూతేషు స్వామినిర్దేశకాడిషు ౧౯ నాపరాధోస్తి మయ్యంబ కృతోమహ
 దతిక్రమః, పార్వతీప్రాహమామంబ త్వత్తపోవిఘ్న హేతవే ౨౦. వింధ్యాద్రా
 స్థాపయిత్వా త్వయాగచ్ఛేతిదయాన్వితే, తయోక్తోహంగృహీత్వా త్వమత్రస్థాపి
 తవాసహం ౨౧. గౌరైశ్చప్రేషితశ్చాహం మమదోషోనవిద్యతే, ఇత్యుక్తం
 కుటిలంప్రాహ దేవదూతం రుమాన్వితా ౨౨. * భద్రా * కార్యంవిచార్యబహుశః
 కుర్యాత్ప్రజ్ఞ సదైవహి, తపస్విసీంసమాధిస్థా మనాదృత్యహిదుర్మతే ౨౩. బలా
 దుద్భ్రాంత్యానీత్వా వింధ్యేసంస్థాప్య గచ్ఛసి, తేనదర్శితాం యాహి వర్షాతప
 హిమేషుచ ౨౪. శిలారూపో భవాశుత్వం యస్మాత్త్వం కఠినోసివై, త్వంనీచవద్బలా
 ద్భ్రాంత్యా శునేవ హవిరూజ్జితం ౨౫ సప్తకల్పావధి త్వంహి శిలాత్వ మనుభూయసే,
 ఇతిశాపాన్వితం తస్యాః వచశ్శ్రుత్వా సమూర్చితః ౨౬. కంపాయుతః పరాతోర్వాన్వం
 నిస్సంజ్ఞో మృతకోయధా, క్షణాదుత్థాయసహసా వేషితాంగో బ్రవిదిదం ౨౭.
 సమస్కరోమిమాతస్తే దయయా పరిపాలయ, నాపరాధోస్తి మేదేవి శాపోదత్త
 స్త్వయాధునా ౨౮. కఃపాలయతిపామాణజన్మనః పాపకశ్యలాత్, విశాపందేహిమే
 దేపి యాచేత్త్వాం భక్తవత్సలే ౨౯. లోకమాతర్నమస్తేస్తు త్వదధీనం చరాచరం,
 కార్యాకార్యావిహీనంమాం త్రాయస్వమహతో భయాత్ ౩౦. త్వత్కృపాదృష్టి
 సుధయా నిపించ విగతత్రపం, రుప్తాయాంత్యయిలోకేశి కఃపాలయతి మాంఖలం
 ౩౧. పాహిపాహిజగన్మాత శ్వాపభీతం నిరాగనం, అస్యదుఃఖస్యపారంతునజానే
 లోకసుందరి ౩౨. ఇత్యుక్తాదేవదూతంసా బభాషే కృపయాసతీ, * భద్రా *
 యదుక్తమనుభావ్యంత న్నాసత్యం మమభాషితం ౩౩. తథాపివక్ష్యే తచ్ఛాపనిష్క్ర
 తించ విదూషక, పంపాభిధానేనుక్షేత్రే శిలారూపేణ సంస్థితం ౩౪. స్పృశతిత్వాం
 యదాశంభుః పదాముక్తి స్తదాభవేత్, తస్మాచ్ఛసకలానిష్ఠా న్వరా నంప్రాప్స్యసే
 బహూన్ ౩౫. దేవస్యనికటేనానం తవతత్ర భవిష్యతి, ఇత్యుక్తో లోకజనసీం
 నత్వాదూతస్సవిహ్వలః ౩౬. దర్శరోభూ న్మహాక్షేత్రేనహాశీతాతపంసదా,
 భద్రా బ్రచింతయదిత్థంవై తపసోవిఘ్న కారణం ౩౭. తపఃకరోమిచాత్రైవ తముద్దిశ్య
 మహేశ్వరం, ఇతినిశ్చిత్తమనసా తపశ్చక్రే సుదారుణం ౩౮. పూజాంచక్రర్మహా

త్వానో ఋషయస్సిద్ధచారణాః, ఇంద్రాదయోలోకపాలా వింధ్యాచల నివాసిన్ ౩౯. స్తోత్రే ష్టోడశభిః పూజానిచయై స్సుమనోహరైః, గీతవాదిత్రసంమైశ్చ సేవాం చక్ర రహర్షిశం ౪౦. పూజాంతేప్రార్థనాంచక్రు ర్న త్వాశ్రీచరణాబుజే, *దేవా* త్వమేవగతి రస్మాకం సర్వేష్టార్థప్రదాయినీ ౪౧. దేవిప్రసన్నార్తిహరిప్రసీద త్వశ్చ జనా వ్యాప్తమిదం సమస్తం, త్వత్పాదపద్మానతిమస్త కాన్మీ భద్రేధునాపాలయ సంస్మతేశ్చ ౪౨. ప్రతిపితమిదమార్చ్యే త్వత్ప్రభో రోహితాశ్వ ప్రఖరబహుకీల్త ర్విప్రుపం నప్తమాసీత్, రచయనుఖమనంతం త్వత్క్రీడాదృష్టివస్త్ర రఖిలమఘనిదాఘా వీడితంరక్షలోకం ౪౩ *క్షేత్రపాలః* ఇతినిగదితమేషాం దేవతానా మృషీణా మఖిలజనశరణ్యా ప్రాహచాకర్ణ్యభద్రా, యఇహశిఖరిసంస్థాం పూజయత్యంతికస్య శ్శివఇవసకలార్థా తస్యదాస్యేసదాహం ౪౪. ఇతితేషాంవరాఢ దత్వాభద్రాత్ర త్సితాసనా, తపస్తేపే నుహదేవ పదసంలగ్నమానసా ౪౫.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యే పార్వతీవేషిత

దేవదూతస్య శాపప్రదాన పూర్వకం భద్రాయావింధ్యాచలనివాస

వర్ణనంనామ త్రయస్త్రింశోఽధ్యాయః. ౩౩

క్షేత్రపాలః తిత్తఃకాలేనమహతా శివఃప్రత్యక్షతాంగతః, భద్రాయాః పురతోత్పంత కృపయా శంకరఃప్రభుః ౧. పినాకీజగతాంనాథో వందిత స్సర్వదైవ త్రైః, విశాలవక్షా విపులబాహ్వంస లసిత శృభః ౨. పద్మప్రతేక్షణ స్సుభూతిః కపోలమణిదర్పణః, సుకుండలలసత్కర్ణయుగళ స్సుమనోహరః ౩. విశాలఫాలవి భ్రాజ దృశితామలవిగ్రహః, కిరీటాంగద హారాఢ్య స్సర్వలక్షణలక్షితః ౪. లసత్తం కణసన్నద్ధ కఠ స్సర్వాంగసుందరః, ఆతామ్రపాణిపాదాఢ్యః కరుణారసవిగ్రహః ౫. త్రిలోకపావనీ గంగా ముద్ధృత శృశిశేఖరః, తరుణాదిత్యవత్తేజో భానమూనః పరాత్పరః ౬. సులలాటజ్వలన్నేత్ర నిసూహితతటిత్పరీభః, దృష్ట్వా తాం నవహే మాభాం సాందస్మిగ్ధపయోధరాం ౭. శ్యామాంప్రసన్నవదనాం తేజోరూప మివాపరం, సునాసాంసుభగాంసుభూతిం భక్తిపూర్ణాం వరాననాం ౮. ప్రోవాచ మధురాంవాణీం భక్తానామిష్టదాయినీం, *శివః* లలనేబూహ్యభీష్టంతే ప్రయ చ్ఛామి తవాధునా ౯. మాంధృష్ట్యా కింవరారోహే లబ్జసే నమితాసనా, ఇతిబ్రు వంతమీశానం నిమీల్య పురతోక్షిణీ ౧౦. దదృశేశంకరం సర్వవశంకర మనా మయం, సుకుమారం సువదనం యువానమతిసుందరం ౧౧ ముందస్మితప్రభాజాల

తిరస్కృతనుచంద్రికం, కుండకుట్టలదంతాళి మంబుజానన మీశ్వరం ౧౨. జ్ఞానిభి
 శ్చింత్యతేతేజో యత్సత్యంయదుపాస్యతే, తదేవరూప మవ్యక్తం సకలానందదా
 యకం ౧౩. తదేవపురతోద్భవ్త్వా భద్రాప్రోవాచ నమ్రోః, * భద్రా * యది
 తుష్టాసిమేదేహీ వరానిష్టార్థదాయకా ౧౪. పతిర్భవక్తైలాస నివాస జగదీశ్వర,
 త్వాముద్దిశ్యబహునబ్ధా నిహావాసంప్రకల్ప్యచ ౧౫. తపఃకృతంమయాశంభో
 త్వత్సేవార్థంఽరాత్పర, భక్తేష్టదాయక శ్రీకంఠమాకురుష్వాత్ర సంశయం ౧౬.
 ఇతిభద్రాప్రవచశ్శుత్వా ప్రోవాచభగవాన్హరః, * శంకరః * లలనేసంశయో
 నాస్తి త్వయికారుణ్యమావహా ౧౭. ప్రత్యక్షమభవం భద్రే వృజేశాన్వంహి తప
 స్విదీం, తథాపివక్ష్యేమద్యాక్యం రహస్యం శృణుభామిని ౧౮. త్వత్పాణిగ్రహణం
 కుర్యా మహంయదిశుభాననే, తదామేకలహూభూయా త్పార్వత్యాశ్శుభదర్శనే
 ౧౯. తస్మాత్తాంతపసాభక్త్యా తోషయాశు శుభోదయే, యదాప్రసన్నాభవతి
 యాచన్వేదంతవేషితం ౨౦. తదాభవతితేభీష్టసిద్ధి స్సర్వసుఖావహా, పార్వత్యా
 సహితాసద్భిః కాంచనే తీర్థరాజకే, స్నానంకురుష్వ తేనైవధూతపాపా భవిష్యసి
 ౨౧. తదాత్వాంతపసాశుద్ధాం వృణోమి సురపూజితాం, అహంజాంబవతేశాఖ్యః
 పంపాక్షేతే సునిర్మలే ౨౨. ఇత్యుక్త్యాంతర్దధేశంభుః ప్రసన్నవదనోహరః, శంకర
 స్యవచశ్శుత్వా తపఃకర్తుంసమారభత్ ౨౩, పార్వతీంలోకజననీం మహదానంద
 దాంప్రతి, సాదేవీతపసాతుష్టా ప్రత్యక్షమభవత్పురః ౨౪. తాందృష్ట్వానవహేమా
 భాం భద్రా ప్రోవాచభక్తితః, శివాజ్ఞయాశివాంసత్వా యయాచేపరమేశ్వరీం ౨౫.
 త్వత్కృపాలోకనేనైవ సూయతే సచరాచరం, త్వయైవరక్ష్యతేదేవి త్వయిసత్వం
 ప్రతిష్ఠితం ౨౬. త్వత్సమీపేకృతాపూర్వం ప్రతిజ్ఞా యా మయాధునా, తాం
 పాలయమహాదేవి పతింకురు సదాశివం ౨౭. త్వదాజ్ఞయామమాభీష్టం భవత్యేవ ననం
 శయః, కృపాంకురుమహాప్రాజ్ఞే దోషంమార్జయ హృద్గతం ౨౮. త్వదభ్యుత్థానం
 త్వత్పరాధీనాం మాంపాహికరుణానిధే, ఇతిస్తువంతీం సతతం ప్రార్థయంతీంపునఃపునః
 ౨౯. నిర్దోషాం యోగనిరతాం నిరహంకారిణీంవరాం, శాంతాంశర్వమనఃకాం
 తాం అర్థయంతీం శివంపతిం ౩౦. ఆనందదాయినీంధీరాం ధీరాణామపి ధైర్యదాం,
 నిశ్చలాం తపసఃపారంగతాం గీతానుగామినీం ౩౧. తేజసాప్రతపంతీంచ మూర్తాండ
 మివభాసురాం, తాందృష్ట్వాగిరిజాప్రాహ సమాగత్య తదంతికం ౩౨. * పార్వతీ *
 త్యజశోకంమహాదేవి త్వద్భక్త్యాతోషితా స్మృహం, పరీక్షాంతేహ్యకరవం త్వద్గణా
 నవలోక్యచ ౩౩. మాకురుష్వాత్రసందేహం పతిర్భవతి శంకరః, మత్సమాభవధూ
 లోకే యశస్తే వర్ధతాంసదా ౩౪. ఇత్యుక్తాగిరిజామూచే భద్రాప్రసముఖి తదా,

* భద్రా * కథంవృణేమహాదేవం త్వాంవినాలోకసుందరి ౩౫. తమేనఘటయా శుత్వం పరేశ కృపయాన్వితా, నమాంత్యజేర్జగన్నాథే త్వద్ధ్యాననిరతాంశివే ౩౬. ఇత్యుక్తాస్త్వప్రియాంభద్రా మూచేసాపార్వతీతదా, * పార్వతీ * ధైర్యమాలంబ్య తిష్ఠత్వం క్వచిత్కాలేత్ర సుందరి ౩౭ సశంకరాఽఽగమిష్యేహం త్వస్సమీపం ముదాన్వితా, వివాహంయవయోఃకృత్వా పశ్యామ్యత్సవ మాదరాత్ ౩౮. ఇత్యుక్తాస్త్వంతర్దధేగౌరీ భద్రాయాః పురతస్తదా, కైలాసనిలయశంభుం ప్రోవాచ రహసి ప్రియా ౩౯. * పార్వతీ * మద్వాక్యాత్కురుకల్యాణం భద్రాయాముక్తి హేతవే, బహుకాలం తపఃకృత్వాత్వాముద్దిశ్య వరాంగనా ౪౦. ప్రోప్తసాబహు శాయాసం కురుతస్మాననేస్సితం, అవిలంబంయథాభాయా త్రఘాఽఽలోచయ శంకర ౪౧. ఇతిగౌర్యావచశ్చుత్వా బ్రహ్మకా వ్రత్యభావత, * శంకరః * క్వమర్త్యై సాతవసమా కథంసంఘటతేఽనఘే ౪౨. త్వయోక్తంపూర్వమేవాసౌ మర్త్యై దోషగుణాన్వితా, ఇదానీంతుగుణాధ్యాసా భవిష్యతికథంశివే ౪౩. తద్స్మిన్ప్రసాదం విశ్వసిమి త్వయోక్తం లోకసుందరి, * పార్వతీ * సామాయా తామసీపూర్వా విషయానుగతాసదా ౪౪. ఇదానీంనిర్జితాశేషగుణ కర్మాఘసంతతిః, శుద్ధా పరా మత్సమాచ తపభోగావహాశుభా ౪౫. అస్తివింధ్యాచలేరమ్యే నిర్జనే సంగవర్జితా, ఇత్యుక్తాస్త్వసతీంప్రోహ శంభు ర్విస్మితమానసః ౪౬. సత్యముక్తత్వయాదేవి వివాహంప్రకరోమ్యహం, త్వదాజ్ఞయామహాదేవి కించిద్వజ్జ్యే రహాఃసరం ౪౭. తాముద్భృత్యన్వతపసా కాంచనాభ్యేనరస్తతే, పునర్జాంబవశేశాభ్యే త్వల్లవస్థానయ ప్రియే ౪౮. స్నానంకురు తయాసార్థం తేనశుద్ధా భవిష్యతి, వివాహకార్యంపిథినా ప్రకరోమి తతశ్శివే ౪౯. * త్నేత్రపాలః * ఇత్యుక్తాశంభునానుభూ స్సమాగత్య తదంతికం, స్వకలాంత్రసంస్థాప్య వింధ్యాద్రా తత్రతుష్టయే ౫౦. శంభోర్వాక్యా ద్ధిమగినుతాతీవ్రమాగత్య భద్రాంధ్యానోన్మిద్రాం హృదికరతలన్యస్తముద్రాం నిరీక్ష్య, వింధ్యాద్రేస్సానిరగమదతః కాంచనంతత్సమేతా దత్వాస్వాంశం యమదిశిముదా స్థాపయామాన భద్రాం ౫౧.

*

*

*

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యే భద్రాదేవ్యై

పార్వత్యావరదానపూర్వకం పునఃపంపాత్నేత్రానయనం నామ

చతుశ్చింశోఽధ్యాయః. ౩౪.

* క్షేత్రపాలః * తచ్చుత్పత్తిశంకరఃప్రాగా తత్తోజాబవతేశ్వరం, తదా
 తుష్టావగిరిజా వివాహార్థం సదాశివం ౧. తపసాతోషయిత్వాత్వాం స్థితాభద్రాసర
 స్తతే, తాముద్వోసుం ప్రయత్నంహి కురుశీఘ్రం మమాగ్రతః ౨. సార్వత్యాన
 హితశ్శంభు స్సుమహూర్తే సులక్షణే, సమాగత్యగిరింప్రాహ గిరిజాంప్రీతమానసః ౩.
 భద్రాముద్భృత్య సహసా కాంచనాభ్యసరస్తతే ౪. పూర్వమేవస్థాపయిత్వా తాం
 రక్షసి సదానఘే, గచ్ఛానస్తస్యనికట మావాంసత్వర మద్యవై ౫. ఇత్యుక్త్వా
 ప్రయయా శంభుశ్శివయాసహితఃప్రభుః, భక్తాభీష్టప్రదోదేవ స్సర్వత్ర విచచారసః ౬.
 శిలాత్వమోచనార్థంవై దేవదూతం సమీపతః, శీతోష్ణద్వంద్వసహనం సదాశంకర
 మానసం ౭ పదా పస్పర్శభగవాన్ శరణాగతవత్సలః, తదైవధూతపాపస్సన్
 పూర్వవ త్సంస్థితఃపురః ౮. సదదర్శమహదేవం సదాశివ మనామయం, శరణాగత
 సంత్రాణం పురాణపురుషోత్తమం ౯. అవ్యాజకరుణామూర్తి మాద్యంతరహితం
 పరం, సాష్టాంగప్రణివృత్త్యగ్రే భక్త్యాతుష్టావ శంకరం ౧౦. * దేవదూతః *
 నిటిలాక్షనమోస్తు తేఽనిశం స్మరతామూర్తిహర ప్రసీదమే, చరణాంబుజదర్శనేనవై
 పరిపూతోఽస్మి శిలాతనోరహః ౧౧. తవపాదరజఃకణాశ్రయా విధిముఖ్యా స్సుఖినో
 ఽభవన్సురాః, పరిపాలయమాం కృపానిధే తవమూర్తే శ్శతశోనమోస్తుతే ౧౨.
 శరణాగతవత్సల త్వయా పరిపూతః పరమాఘనంచయాత్, కరుణాంకిమువచ్చి
 మాదృశాన్ భవలగ్నా నవసీశసత్వరం ౧౩. సచరాచరలోకసంచయం స్వతనో
 దేవ చిభర్షిలీలయా, పరమేశ్వరతేవిరాట్తనో ర్నహివక్తుం మహదమ్భుతంక్షమాః
 ౧౪. హర బిల్వదళేనతోషిత స్సకలంతస్య సుఖంహిదాస్యసి, కిముతాహరహ
 ర్భజంతియే భువితేహం సుకృతంకథంబ్రువే ౧౫. పరదారపరాపవాదజం పరిహర్తుంత
 దఘం సమాగతః, వరదాభయశూల పాణిభిర్వరదోమే భవజన్మజన్మని ౧౬. మన
 సావచసాకరోమ్యహం స్మరణం వందనమీశసంతతం, ప్రణతార్తిహరప్రసీదమే త్వద
 ధీనే శరణాగతేమయి ౧౭. క్షిమికిటశిలాదియోనిజే వ్యభభక్తేషు దయాచతేశివ,
 స్తోత్రేణానేన సంతుష్టో దేవదూతమథాబ్రవీత్, కిమిచ్ఛసివరాధాదాస్యే వరదోఽహం
 సమాగతః ౧౮. త్వదభీష్టంబ్రాహ్మీసర్వం యత్తేమనసివర్తతే, దేవదూతస్తదా
 ప్రాహ శంకరంప్రియభాషిణం ౧౯. * దేవదూతః * అనుభూతోఽస్మిభగవన్
 శిలాత్వం బహువత్సరం, త్వత్పదా పావితశ్చాస్మి యాచేత్వాం త్వద్వదంశుభం ౨౦.
 సంతమేత్రిపద శ్శర్వభక్తానా మిష్టదాయక, త్వత్సేవాంప్రకరోమీశ నికటేతవ
 సంతతం ౨౧. ఇదమేవవరందేహి నయాచేఽన్యం వరంవిభో, * క్షేత్రపాలః *

దచాతుష్ట శ్చివస్తస్య వరంతేనోక్తమిష్టదం ౨౨. త్రిపదాభృంగినామ్నూనసా సేచార్థః
శ్రీశివస్యతు, స్థితోఽభూద్భక్తి నమాంగో మృదంగాదీన్ సముద్వహన్ ౨౩ నాట్యో
త్సవేషుశ్రీశంభోః ప్రియంకుర్వ స్సహద్విశం, కైలాసాచ్యానదాన దా దువాస
హరభక్తితః ౨౪. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామహాత్యే దేవదూతస్య

శ్రీశివానుగ్రహేణ భృంగిత్యప్రాప్తిర్నామ పంచత్రింశోఽధ్యాయః. ౩౫

* శ్లోకపాలః * తతోదేవాస్సగంధర్వా సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః, జగ్గుర్యస్థా
స్థితా భద్రా వివాహార్థం శివస్యవై ౧ బ్రహ్మదయోలోకపాలా శ్చతురంగబలా
న్వితాః, భోమృదంగపణవ ధక్కాగోముఖ రుర్హరైః ౨ తూర్యస్వనైః పూర
యంతః కకుభఃపరమోత్సవాః, జగుర్గంధర్వపతయో నవృతు శ్చాస్పరోగణాః ౩.
పుష్పవృష్టిఃపసాతోఽప్యై ద్వేవనారీ కరచ్యుతా, గీతవాదిత్రనిచయై ర్వందిమాగధ
గాయకైః ౪. తదద్భుతమభూత్తత్ర దేవానామపి వశ్యతాం, ఉపాయనానిసంగృహ్య
వస్త్రాలంకారభూషణైః ౫. ఫలపుష్పాక్షతాదీంశ్చ వివాహార్థ ముమాపతేః, పరస్పరం
భాషయంతః కథయంతః కథాంశుభాం ౬. శివస్యచరితందివ్యం పుణ్యదం కీర్తివర్ధనం,
సదారాస్సహపుత్రాశ్చ సబాంధవసుహృజ్ఞనాః ౭. శివ్యప్రశిష్యాభియుతా మున
యశ్శాంతమానసాః, శ్లోత్రంజాంబవతేశస్య సమాజగ్గుర్ముదాన్వితాః ౮. యత్ర
స్థితో మహాదేవో యత్ర భద్రాస్థితానతీ, తందృష్త్వాదైవతంసంఘం ససుహృజ్ఞన
బాంధవం ౯. బ్రహ్మాదీంశ్చ మహేంద్రాది లోకపాలాంశ్చ భూరిశః, భైరవాః
శ్లోత్రపాలాశ్చ పురోగత్యాఽఽదరేణతు ౧౦. ఆసనాదీప్రకల్ప్యాగ్రే తేహంభక్తి
పురస్సరాః, ఆసయామాసు రుత్సాహ ద్విగుణీకృతతేజసః ౧౧. నృష్త్వాజాంబవ
తేశంచ పార్వత్యాసహితం శివం, ప్రణేము స్సహసాభూమా సాష్టాంగంసంభ్రమా
ద్విజాః ౧౨. శివాజ్ఞయాహోపవిష్టా దివ్యసుందరవిగ్రహాః, బ్రహ్మోప్రోవాచ దేవేషు
భక్త్యాశ్రీశంకరంతదా ౧౩. భద్రాముద్వహసద్వృత్తా మనస్యమనసంసతీం, ప్రార్థ
యంతీంచతే దివ్యచరణం శరణైఃపిణీం ౧౪. సుముహూర్త మభూదద్య వివాహార్థం
సురాధిప, సత్వరంయత్నమాస్థాయ కార్యంసాధయ నువ్రత ౧౫. బ్రహ్మణోవ
చసంశ్రుత్వా శివఃప్రోవాచ సస్మితం, శ్రవ్యాదబాధితాంకన్యాం కశ్మలాంమానుషీం
సతీం ౧౬. ఉద్వహేయంకథంకన్యాం యుష్మాకం కీదృశంసుఖం, అపవాదఃప్రజా
యేత నీతిజ్ఞానాం మహాత్మనాం ౧౭. సంశయోమే మహాజాతః కింకరోమి పితా

మహా, శివస్వచనంశ్చ త్వా ధాతాప్రవాచ సత్వరం ౧౮. సర్వజ్ఞోఽసిదయా
సాంద్ర వచ్చ్యహంకిం తవాగ్రతః, త్వదధీనంజగత్సర్వం త్వాంవి నా నహికించన
౧౯. భక్తానా హి హితార్థాయ ప్రసన్నోహ్యభునాభవ, తపోభ్యస్తాభుజాలాసా
తస్యాంనాస్త్యేనసౌచయ ౨౦. కోఽపవాదో భవేద్దేవ తవలోకైకనాయక,
త్రాశుమర్తసిలోకాంశ్చ దేవానస్మాంశ్చ శంకర ౨౧. ఇతితస్యవచస్సృత్వా
శంకరః కరుణాకరః, ప్రాగ్తాత్కంచనతీర్థస్య నికటం సుమనోహరం ౨౨. సాద
దర్శవిరూపాక్షం యువాన మతిసుందరం, శంభుంజాంబవతేశానం ప్రసన్నవదనం
శుభం ౨౩. సత్వాప్రవాచమధురాం వాణీం హర్షాశ్రులోచనా, * భద్రా *
త్వత్కృపాలేశసిద్ధ్యర్థం బహుకాలం తవఃకృతం ౨౪. భక్తవత్సలతాం ప్రాప్యభర్తా
భవ మహేశ్వర, పార్వత్యాశ్చజ్ఞయా శాపో హ్యనుభూతోమయాశివ ౨౫.
ఇదానీంతపసాయుస్మాక్ సంతోష్య పురతఃస్థితా, పాణింగృహాణవిధినా సర్వదేవ
నమస్కృత ౨౬. శ్రుత్వావాక్యం కన్యకాయాః ప్రాహకాలోచితం హరః, త్వదభీ
ష్టంపూరయితుం సంశయోనాస్తి కశ్చన ౨౭. తథాపిరాక్షసేనత్వం బాధితా బహు
వత్సరం, తస్మాదశుద్ధా భద్రేత్వం మమభాగ్యా కథంభవేః ౨౮. అయమేవకలం
కోహి వర్తతే త్వయిసుందరి, నోచేద్వివాహవిధినా స్వీకరిష్యే నసంశయః ౨౯.
ఇత్యాకర్ణ్యవచశ్శంభోః పాదయోః పతితాతదా, యయాచేదీనమనసా ప్రాణం
స్త్యజ్యే తవాగ్రతః ౩౦ త్వద్ధ్యాననిరతా శుద్ధా మయిదోషో నవిద్యతే, తస్మాదీన
వచస్సృత్వా పునఃప్రవాచ శంకరః ౩౧. * శ్రీశివః * అత్రైవకాంచనే తీర్థే
స్నానంకురు శివాయుతా, తేనశుద్ధాసమాదేవ్యా భవిష్యసి నసంశయః ౩౨.
తదాపాణింగ్రహీష్యేఽహం వివాహవిధినాంగనే, ఇత్యుక్తా సశివాభద్రా కాంచనే
తీర్థరాజకే ౩౩. స్నానంచకారవిధినా దేవానాంపశ్యతాం పురః, స్నానాత్కాంచ
నవర్ణాభా దివ్యసుందరవిగ్రహః ౩౪. శివధ్యానైకనిరతా సమాయాతా జలాంత
రాత్, పార్వత్యాసంమితాగూపే తత్సమావరవర్ణినీ ౩౫. ముముహూర్దేవనిచయా
స్తాందృష్ట్యాశంకరపియాం, ఇయంత్రైలోక్యజననీ వశీకృతదిగంతరా ౩౬. అనయా
తారితాస్సర్వే కలిజా న్నరకార్ణవాత్, ఇతిసంభాషమాణా స్తే ముదమాపు స్తదీ
క్షణాత్ ౩౭. భద్రాంగృహీత్వాశర్వాణీ ప్రవాచ శివసన్నిధౌ, * పార్వతీ *
ఏషామదాజ్ఞయా దుఃఖమనుభూతా త్వదాప్తయే ౩౮. భద్రాసావాగతా పాణిం
త్వంగృహాణ విధానతః, ఇతిరితోఽంబయా శంభు రంగీచక్రే సతీంశుభాం ౩౯

—♦ శ్రీభద్రాజాంబవతేశ్వరయోః పాణిగ్రహణ ఘట్టః. ♦—

తదాబ్రహ్మదయస్సర్వే సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః, భద్రాంజాంబవతేశానం
నత్వాగౌరీం ముదాన్వితాః ౪౦. పార్థియామాసురఖిలా వివాహార్థే శివప్రతి,
బహుభాపార్థితో దేవైరంగీచక్రే తతోవిభుః ౪౧ తదాసీందేవనితాః పార్వ
త్యాశ్చ తయాముదా, కారయిత్వాసుగంధాభ్య మభ్యంగ ముభయోస్తదా ౪౨.
అలంచక్రవర్తారోహో దివ్యవస్త్రవిభూషణైః, శంభురత్నమయేపీతే సంనివేశ్య తదం
తికే ౪౩. భద్రాంసంస్థాప్య పురతో మంగళద్రవ్యసంచయ్యా, నిక్షిప్యగీతివాదిత్ర
నిస్వనేన మహీసురాః ౪౪. మంగళాష్టక ముచ్చార్య లాజాన్ మంత్రైరవాకిరన్,
తదాశిషోగృహీత్వాగ్రే శంకరః కరుణాకరః ౪౫. దేవైర్యుతో ముదాముక్త శ్శుభ
లగ్నే సుతారకే, పాణింజగ్రహ కన్యాయాఃభద్రాయా స్సఫలాక్షతం ౪౬.
దేవదుందుభయోనేమః పుష్పవృష్టిశ్చ ఖచ్చ్యతా, కంఠేబబంధభద్రాయా మాం
గశ్యం శ్రీకరంశివః ౪౭. సుముహూర్తే సముత్పన్నే సర్వదేవైర్నమస్కృతః,
ఉత్సవం పరమంచక్రః బ్రహ్మద్యావీతకల్పమాః ౪౮. వస్త్రాన్నాచ్యై ర్భూషణైశ్చ
బ్రాహ్మణానఖిలాంస్తదా, తోషయామాసు రమరా స్తస్మిన్ సనాహికేశుభే ౪౯.
వైవాహికంప్రవర్త్యేథం ప్రభు ర్జాంబవతేశ్వరః, నివాసముగోభ్యస్మిన్ దేవపార్థిన
యా ముదా ౫౦. భద్రాదేవ్యా పీరనామ గణపేన సమన్వితః, ఆగాయాన్ దేవ
గంధర్వాననృతు శ్చాప్సరోగణాః ౫౧. గృహీత్వాశంకరస్యాజ్ఞాం దేనా బ్రహ్మ
పురోగమాః, స్వంస్వంధామ యయుస్సర్వే మహదానందనిర్భరాః ౫౨. యతో
జాంబవతఃక్షేత్రే దేవపార్థినయా విభుః, వసతింశ్శృవానత్ర భద్రయా సహితశ్శివః
౫౩. తస్మాజ్జాంబవత క్షేత్రమితి లోకేషుగీయతే, య శ్శంకరస్యేచరితం శుభదం
శృణోతి భుక్త్యేహభోగమఖిలంపరమంప్రయాతి, ధన్యస్సవవ పరమస్సచధర్మవక్తా
ముక్తస్సవవ పురుషో భువిజన్మలాభః ౫౪.

*

*

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే భద్రా
జాంబవతేశ్వరవివాహవర్ణనం నామషట్త్రింశోఽధ్యాయః. ౩౬.

* శ్రీసూతః * క్షేత్రయాత్రాం తదాకృత్వా ముదానస్తర్షయోఽమలా,
నత్వాజాంబవతేశానం భద్రాంజాంబవతీం శుభాం ౧. యయుస్తేశంకరక్షేత్రం
నైర్మత్యాం సువిరాజతం, స్మరతాం సర్వపాపఘ్నం భుక్తిముక్తిఫలప్రదం ౨.
కోధనామ్నా పాలితం తక్షేత్రపాలేన సంతతం, శూరనామకవిఘ్నేశః శౌర్యోవా

ర్యఫలప్రదః 3. కల్యాణదాయినీశక్తిః కాళీనామ్ని సవాహనా, పాలయంతిశివ
క్షేత్రం సదా సంతుప్తమానసాః ౪. తక్షేత్రమగమక విపాః క్షేత్రపాలసమన్వితాః,
దృష్ట్వాతే శంకరక్షేత్రం ముదాప్రోచుర్మునీశ్వరాః ౫. *ముషయః* శంకరక్షేత్రనా
మాఽస్య కథమాసీ ద్వదాధునా, రహస్యంపావనం పుణ్యం గోపితం సర్వముక్తి
దం ౬. తేషాంపంచసమాకర్ణ్య క్షేత్రపాల స్తదాబ్రవీత్, సాధుపుష్టం మహాభాగాః
శంకరస్యకథామృతం ౭. రహస్యమపి వక్ష్యామి యుష్మాకం ముక్తిసిద్ధయే, గంధర్వ
స్సమహానాసీత్ గానవిద్యా విశారదః ౮. భద్రసేనశ్చతి భ్యాత స్తస్మాదసన్మన్య
కాశ్యశం, పుత్రాశ్చ దశసంఖ్యాకా శ్చభవక గానలోలుపాః ౯. తతోజాతా
స్సపౌత్రాశ్చ పాత్ర్యః కమలలోచనాః, సుశీలస్యసుశీలా భూ త్సుస్వరాస్వరవే
దినః ౧౦. సుతారాచంద్రకాంతస్య చంద్రికా సుభగస్యచ, శోభంతేచ మిథస్తాశ్చ
భగిన్యశ్చవసర్వదా ౧౧. ఉద్భిన్నకుచపద్మిన్యః పద్మిన్యశ్చవమాధవే, ఉన్మీలద్యావనైః
కాంతా వల్లర్యశ్చవ వల్లవైః ౧౨. హేమగౌరాశ్చ హేమాభాః హేమాలంకార
భూషితాః, స్వరగామీమావలీభాశ్చ దివ్యరాగ సమన్వితాః ౧౩. తాశ్చ గానవినో
దేషు వల్లకీవేణువాదనే, మృదంగవాదనే గీతే లాస్యమార్గలయేషుచ ౧౪. విచిత్ర
నాట్యరచనే సకలాను విశారదాః, కాతుకాదేకదా పంచ మిలిత్వామాసి మాధవే,
మల్లీమందారపుష్పాణివిచిన్వంత్యో వనాద్వనం ౧౫. గారీం సమారాధయితుం
వరాంగనాః కదాచిదఞ్చోదసరోవరంయయుః, హేమాంబుజాని ప్రవరాణితాః
పునః తస్మాదుపాదాయ వరోత్పలానిచ ౧౬. వైదూర్యశుద్ధస్ఫటిక ప్రకృటిమేన్న
త్వా సరస్యంబరమాశుభృత్వా, మానేసచ స్థండిల పిండికామయీం సుసైకతాం
హైమవతీంవినిర్మముః ౧౭. ఆవాహ్యతాం కుంకుమపంకచందనై రభ్యర్చ్యగారీం
వరపంకజాదిభిః, దివ్యోపచారైశ్చ శుభక్షిభావితా లాస్యప్రయోగై ర్నృపతుః
కుమారికాః ౧౮. గాంధర్వమాశ్రిత్య పరస్పరంతతో గీతంసుతారధ్వనిభి స్సుమూ
ర్చితం, ఏణీదృశస్తాః ప్రజగుః కలాక్షరం చారుప్రబంధం గతిభిశ్చనుస్వరం ౧౯.
తద్రమ్యతీరే సురచిత్తహర్షదే కన్యాస్వలం నిర్భరచిత్తవృత్తిషు, అఞ్చోదతీర్థప్రవరే
తదాగతః స్నాతుంమునే ర్వేదనిధేస్సుతోన్నపః ౨౦. పూర్ణేందు బింబానసశోభ
మానః పయోజపత్రాయతలోచనో యువా, విస్తీర్ణవక్షాస్సుభుజోఽథనుందరః
కామచ్ఛవిఃకామశ్చవాపరోహిసః ౨౧. సబ్రహ్మచారీ సుశిఖోవిరాజతే దిండేనయుక్తో
ధనుషేవమస్తృథః, ఏణాజనప్రావరణాక్షసూత్రధృక్ కాపీనమాంజీకటిసూత్రమేఖలః
౨౨. తందృష్ట్వాభ్రాహ్మణం బాలా స్సుందరంసరసీతటే, జహద్దుఃకాతుకావిష్టాః
కోఽయం నోనయనాతిథిః ౨౩ ఇతిసంతృక్ గీతా స్తా స్తస్మాలోకన లాలసాః, హరి

శ్యాంబుకేనేవ విద్వాఃకామేన సాయుతైః ౨౮. పశ్యపశ్యేతి జల్పంత్యో ముగ్ధాఃపంచ
సంభ్రమం, తస్మిన్విషవరే యూనికామదే విభ్రమంయయుః ౨౯. పునఃపునస్త
మభ్యర్చ్య రమ్యైర్నయన పంకజైః, పశ్చాద్విచారయామానుః కన్యాకామవిమో
హితాః ౩౦. యద్యయంకామదేవ స్సాన్త రతిహీనః కథంభవేత్, ఆహూ
స్విదశ్వినోదేవా తోదేవాయుగ్మచారిణౌ ౩౧. గంధర్వాకిన్నరో వాఽథ సిద్ధోవా
కామరూపధృక్, ఋషిపుత్రోధివాకశ్చిత్ కశ్చిద్వా మానవోత్తమః ౩౨. అథ
వాకశ్చిదేవాయం ధాతా సృష్టో హి నఃకృతే, తథాభాగ్యవతామగ్ధే నిధానం
పూర్వకర్మభిః ౩౩. తథాస్మాకంకుమారీణాం గార్యాసీతో ద్విజోత్తమః, శ్రుత్వా
తద్వచనం తాసాంకృత్వా మాధ్యాహ్నికీం క్రియాం ౩౪. ఆలోచ్య మానసేనాపి
విఘ్నోపశాంతి ఉపస్థితః, సమీపేనంచరివ్యంతి శ్రీయశ్చాస్పరసో యథా ౩౫. బ్రహ్మ
విష్ణుగిరిశాదయస్సురాఃయేఽపి సిద్ధమునయఃపురాతనాః, తేపియోగబలినో విమోహి
తా లీలయా తదబలాభిరద్యుతం ౩౬. యోషితాంనయనతీక్ష్ణసాయుకై ర్భూలతా
సుదృఢచాపనిర్గతైః, ధన్వినామకరకేతునా హతః కస్యనోపతి హామనోమృగః ౩౭.
తావదేవ నయధీర్విరాజతే తావదేవ జనతాభయం భవేత్, తావదేవదృఢ
చిత్తతా భృశం తావత్తేవగణనాకులస్యచ ౩౮. యావదేవ వనితేక్షణానవై ర్మాద్యతి
మ్రుత మదై ర్నపూరుషః, మోదయంతిమదయంతి రాగిణో యోషితస్సులలితై
ర్విలాసకైః ౩౯. వంచయంతి మదయంతిమామిమా ధర్మరక్షణవరై ర్హితైర్గుణైః,
మాంసరక్తమలమూత్రపూరితే యోషితాం వపుషినిర్గుణేధమే ౪౦. కామినస్తు
పరికల్ప్యచారుతాం హారమంతి సువిమూఢచేతసః! యావద్రహీసమీపగా ఇమా
స్తావదాత్మనిలయాం వ్రజామ్యహం ౪౧. సమీపంతస్యయావత్తా గచ్ఛంతి న వర
శ్రీయాః, శాంభవేనప్రభావేన తావదంతర్దధే ద్విజః ౪౨. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంసామాహాత్యే గంధర్వకన్యకా
దర్శనాదగ్నిపఋషేరంతర్ధానం నామసప్తత్రింశోఽధ్యాయః ౪౩.

* సప్తర్షయః * కథంచక్రకన్యకాస్తాః కామార్తా స్తదనంతరం, సోఽపికుత్ర
గత స్తత్ర తాసాంవృత్తం వదాధునా ౧. * క్షేత్రపాలః * అగ్నిపఃపితృగోపంచ
సంపాస్సప్తపసా తదా, తస్యయోగబలా జ్ఞాతం ద్విజస్యాదర్శనంతదా ౨.
దృష్ట్వాతదద్యుతం కర్మశాంభవం బ్రహ్మచారిణః, వితస్తమానసాబాలాః కురర్య
ఇవ కాతరాః ౩. సంభ్రాంతనయనా శ్శూన్యందదృశు స్తాదిశోదశ, ఇంద్రజాలం
స్ఫుటావేత్తి మాయాంజానాతి పూరుషః ౪. దృష్ట్వోవ్యదృష్టరూపోఽభూ దిత్యూచుశ్చ

పరస్పరం, తప్తంచహృదయంతాసాం తస్యైవవిరహాగ్నినా ౫. త్వక్త్వేంద్రజాలికీం
విద్యాం కాంతసాక్షాద్భవ స్వయం, త్వద్దర్శనంవినానూనం హృదయేశ్వర సాంప్రతం
౬. నజీవామోఢజీవామః పున స్సందర్శనాయతే, నయాస్మానపివైతత శీఘ్రం
యత్రగతో భవాత్ ౭. ఇత్థంవిలప్యతాః కన్యాః ప్రతీక్ష్యచ ముహూర్ముహూః, పితు
ర్భయాద్భహంగంతుం ప్రతస్థః కామమోహితాః ౮. తత్ప్రేమనిగళైర్బద్ధా భృశం
విరహవిక్లబాః, కథంచిద్దైర్యమాలంబ్యస్వ మందిర మథా౭౭యయుః ౯. ఆగత్యచాప
తకసర్వా జలయంత్రసమీపతః, కిమేతదితి వప్రశ్ను ర్మాతరస్తామృగేక్షణాః ౧౦
క్రీడంత్యఃకిర్నికన్యా గణై స్సంహతకంచుకాః, సంస్థితాస్తన్నవిజ్ఞాతో దివసాంబుద
రోధనాత్ ౧౧. పథిశాంతా వయంమాత స్సంతాపస్తేన నస్తనా, ఇత్యుక్త్వా
లులుకు స్తత్రమణిభూమా కుమారికాః ౧౨. ఇత్థంయగసమాంరాత్రి మనయ
స్మన్మథార్దితాః, కథంచిద్దైర్యమాలంబ్య సజ్వరావిజ్వరా ఇవ ౧౩. ప్రాతరోద్వేమ
మణిందృష్ట్యామన్యమానా సుజీవితం, విజ్ఞాప్యమాతరంస్వాంస్వాం గౌరీంపూజ
యితుం గతాః ౧౪. స్నాత్వాత్రతవిధానేన పుష్పైర్ధూపై స్తథాపునః, విధాయ
పూజనందేవ్యా గాయంత్య స్తస్థురంజనా ౧౫. ఏతస్మిన్నంతరే సోఽపి స్నాతుంవిప్ర
స్సమాగతః, పితురాశ్రమతస్తస్మా దచ్ఛోదకసరోవరే ౧౬. ఉత్ఫుల్లనయనా
జాతా స్తందృష్ట్యాబ్రహ్మచారిణం, గత్యాత్రైవతాఃకన్యా స్సమీపం బ్రహ్మచారి
ణః ౧౭. సవ్యాపసవ్యసంవీతం భుజపాలైశ్చ చక్రరే, హ్యూగతోసీహసస్త్వక్త్వా
గంతు మద్యనలభ్యతే ౧౮. ప్రతంచర త్వమస్మాభి ర్నాత్రతేఽస్తి విచారణా, ఇత్యుక్త్వా
స్స ద్విజః ప్రాహ బద్ధ స్తద్భాహుపాశతః ౧౯. * అగ్నిపః * యుష్మాభిరుచ్యతే
భద్రమనుకూలం ప్రియంవచః, ప్రథమాశ్రమనిష్ఠస్య కింతునాద్యాపిమేవ్రతం ౨౦.
వేదాధ్యయనయక్తస్య పారంసీతం గురోఃకులే, ఆశ్రమేయత్రయోధర్మో రక్షణీయ
స్సపండితైః ౨౧. వివాహాయమతోమన్యే నధర్మితీ కన్యకాః, ఆకర్ణ్యతస్య
వాక్యాని తమూచస్తావార ప్రాయః ౨౨ క్వవయంసురసుందర్యః క్వభవాత్
తాపసోవరః, దుర్బుటస్యవిధానేన మన్యేధా తాఽపి పండితః ౨౩. తస్మాదిదానీంత్యంవిప్ర
స్వీకురు ప్రకటేన నః, గాంధర్వేణవివాహేన నజీవామో ౭న్యథావయం ౨౪.
తాః పరస్పర మాలోక్య జగృహుః పాదపంకజం, భుజౌజగృహతుస్తస్య సుశీలాను
స్వరా తదా ౨౫. అలిలింగేనుతారాచ చుచుంబాస్యం చ చంద్రికా, తథాపినిర్వి
కారోఽసౌ ప్రళయానలసన్నిభః ౨౬. శశాపబ్రహ్మచారీతాఃకోపేనాత్వంత మూర్ఛితః,
పిశాచ్యివసమాంలగ్నా స్తత్ప్రీతాచ్ఛోభవిష్యథ ౨౭. ఏషంతేసానుశస్తా స్తం సంత్యజ్య

పురతోఽబ్రవణ, కిమేతచ్ఛేష్టితం పాప మనాగసి జనేత్వయా ౨౮. అనురక్తేషుభక్తేషు
మిత్రేషు ద్రోహకారిణః, పుంసాలోకద్వయేసౌఖ్యం నభవేదితి నశ్శృతం ౨౯.
తస్మాద్భవాంశ్చ నశ్శాపా త్పిశాచోభవతుత్వరాత్, ఇత్యుక్త్వాపరతాబాలానిశ్చ
సంత్యజ్ఞుధాతులః ౩౦. తథైవాన్యోన్యసంరభా దరణ్యేతత్ర దుఃఖతాః, తాఃకన్యా
బ్రహ్మచారీచ సర్వేపైశాచకం గతాః ౩౧. పిశాచ్యశ్చపిశాచశ్చ క్రందమానా
స్సుదారుణం, క్షుపయంతివిపాకంతం పూర్వోపాత్తస్యకర్మణః ౩౨. ఇతశ్చేతశ్చ
ధావంతో వసంతస్సరసస్తటే, ఏవంబహుతిథేకారే గతేలోమశతాఃసః ౩౩. యా
తార్థమాగతస్తత్ర శంకరక్షేత్రనామకే, తందృష్ట్వాబ్రాహ్మణంసర్వే పిశాచాఃక్షు
చ్ఛ్చిమాకులః ౩౪. ధావంతోహంతుకామాస్తే సమీపంప్రాపు రంజనా, దహ్యా
మానాశ్చతీక్షేన రోమశన్యాతితేజసా ౩౫. అసమర్థాఃపురఃస్థాతుం భీతాస్తే దూర
తఃస్థితాః, తత్రవేదనిధిర్విప్ర శ్రీఘ్రమేవ సమాగతః ౩౬. సమీక్ష్యరోమశం విప్ర
స్సాష్టాంగంప్రణిపత్యచ, ఉవాచమధురోక్త్యాతంకృత్యాశిరసిచాంజలిం ౩౭ *వేదనిధిః*
మహాభాగ్యోదయేవిద్వణ్ సాధూనాంసంగతి ర్భవేత్, గంగాదిసర్వతీర్థేషు యోనర
స్నాతిసర్వదా ౩౮. యఃకరోతినతాంసంగం తయోస్సత్సంగతిర్వరా, ఇత్యుక్త్వా
కథయామాస పూర్వవృత్తాంతమాదితః ౩౯. ఇమాగంధర్వకన్యాస్తా స్సాయం
మమతనూభవః, సర్వేపిశాచరూపేణ మిశశ్శాపవిమోహితాః ౪౦. దీనాననాశ్చ
తిష్ఠంతి తవాగ్రే మునిసత్తమ, త్వద్దర్శనాద్భవత్యేవ ముక్తి రన్యోన్యశాపతః ౪౧.
* రోమశః * మత్ప్రసాదాచ్ఛబాలానాం స్మృతి స్సపదిజాయతాం, హితంవచ్చి
తవేదాసీం యేనశాపో లయంప్రజేత్ ౪౨. * వేదనిధిః * మహద్దేవకథ్యలాంధగ్నో
మంచ్యేరకయేనబాలకాః, నాయంకాలోవిలంబస్య శాపాగ్ని ద్దారుణోయతః ౪౩.
రోమశః మయాసార్థంవితన్వంతు తీర్థస్నానం విధానతః, స్నానాచ్ఛాపనివృత్తిస్యా
న్నాన్యథానిష్క్రూతిర్భవేత్ ౪౪. శంకరాభ్యేతీర్థవరే స్నానంముక్తిప్రదం నృణాం,
బహుజన్మార్జితంపాపం దారుణంచోపపాతకం ౪౫. స్నానాన్నశ్యంతిసర్వాణి పాపాని
పరమాదరాత్, ప్రాయశ్చిత్తంయన్యనాస్తి ధర్మశాస్త్రేషు పాపినః ౪౬. సోఽశంకర
తీర్థేఽస్మిన్ స్నాత్వాముచ్యేతపాతకాత్, వాతాంబుషడ్గాళన జేమాశోషణై స్తపోభి
రుగ్ర శ్చిరకాలసంచిత్తైః, యోగైర్న సంయాంతి నరాస్తుయత్పదం స్నానాచ్ఛతీర్థేత్రతు
యాంతితత్పదం ౪౭. అథునాతుమయాసార్థ మిమాఃకన్యా స్సుతశ్చతే, త్వంచ
శంకరతీర్థేఽస్మిన్ స్నాత్వానుఖ మవాప్స్యథ ౪౮. ఏవంరోమశవాక్యంతే శ్రుత్వా
స్నాతుం సమాగతాః, స్నానమాత్రేణతేనర్వే ముక్తాః పైశాచరూపతః ౪౯.
దృష్ట్వావేదనిధిస్తత్ర రోమశం మునిపుంగవం, సంతుష్టోవినయేనాహ బాలకానాం

హితేచ్ఛయా ౫౦. * వేదనిధిః * ఏతేషాముచితం బూహిబాలకానాం
మునీశ్వర, * రోమశః * కుమారోఽధీతవేదోఽసౌ సమాప్తనియమోయవా ౫౧.
అసౌతుసానురాగాణాం కరంగృహ్ణాతు సత్వరం, తతోరోమశవాక్యేన వివాహ
మకరోత్తదా ౫౨. పంచానామపికన్యానాం పాణీష్టగ్రాహ ధర్మతః, ఆనందిస్యస్త
తస్సర్వాః కన్యాః పూర్ణమనోరథాః ౫౩. దత్వానుజ్ఞాంమునిస్సౌఽపి రోమశ పైర్ను
మస్కృతః, జగముపంపాయాత్కార్థం భక్త్యా సంతుష్టమానసః ౫౪. * క్షేత్రపాలః *
అస్మిన్స్తీర్థేన్నానమాత్రేణ శాపా స్మృతాఃకన్యా స్సాగ్నిపా స్సఖ్యమాపుః, తస్మా
దన్యప్రాప్తౌ రార్యాస్తదానీ మాఖ్యామేతాం శంకరేతిపియోక్త్యా ౫౫. తస్మా
ద్యాయంశాంకరేస్మిన్ స్నాత్వా సుస్థిరమానసాః, శంకరేశ్వరమభర్చ్య గచ్ఛతే
శ్వరమానసాః ౫౬ * సూతః * తద్వాచామునయస్సాత్వా తీర్థే తంశంకరే
శ్వరం, అభ్యర్చ్యయాత్రావిధినా పరివారేణసంయుతం ౫౭. అభవంస్తుష్టమనసః
క్షేత్రేశ్వరసపుణ్యతః, తతస్తే సప్తఋషయః క్షేత్రపాలసమన్వితాః, పురతోజగ్గురీ
శస్య క్షేత్రదర్శనలాలసాః ౫౮. యేశంకరేశ్వరం కాలీం క్రోధం శూరం షడాననం,
స్మరంత్యత్ర సతే దుఃఖ ముపమాంతి కదాచన ౫౯. శంకారంకవిహీన శృంకరపాదై
కమానససత్తతం, శంకరతీర్థచరిత్రం శుత్వాముచ్యేత సర్వపాపేభ్యః ౬౦. శంక
రస్యపరమస్య యత్పదం శంకరేశ్వరమిదం స్మరేత్సదా, యస్యసంస్మరణమాత్రతో
నరా స్సంభవంతిభువి పంపదాశ్రయాః ౬౧ * * *

ఇతి శ్రీస్తాందపురాణే పంపామాహాత్యే హేమకూటఖండే శంకరక్షేత్రమహి
మానువర్ణనేగంధర్వకన్యకానామగ్నిపస్యచపిశాచత్వనివృత్తిపూర్వకం
తేషాంవివాహప్రశంసానామాఽష్టత్రింశోఽధ్యాయః. ౩౮.

* శౌనకాదయః, * తేనప్తఋషయస్తస్మా చ్ఛాంకరాత్కుత్రచాగమన్,
తేషాంవృత్తం సుబహుశం వదసూత ముదాధునా ౧. * సూతః * క్షేత్రపాలయు
తాస్సర్వే తత్రదివ్యసరాంసిచ, గీర్ణపుణ్యాశ్రమాన్ దృష్ట్వా వనానిపరమోత్సుకాః
౨. సోమేశంప్రయయు స్సద్యోజాతం పశ్చిమదిబ్బుఖం, తత్రస్థానివిశేషాణి దృష్ట్వా
ప్రాచు ర్మహర్షయాః ౩. * ఋషయః * కింతీర్థంపర్వతఃకోఽసౌ విశ్వరస్యాభిధాచకా,
వసంతికిఽ- మరాశ్చాత్ర శివపూజనలాలసాః ౪. సోమేశ్వరస్యనికచే కతితీర్థాని
నంతిహి, యాతాఃకేముక్తిమమలాం తన్నోవద మహామతే ౫. ఋషీణాంవచనం
శుభ్రత్వా క్షేత్రపాల స్తదాబ్రవీత్, * క్షేత్రపాలః * సాధుపృష్టంమహాభాగా వక్ష్యే
తచ్ఛృణుతాదరాత్ ౬. సోమతీర్థమిదం పుణ్యంగిరి స్సామాభిధోమహాన్, సోమే.

శ్వరణతిఖ్యాతో భక్తాభీష్టప్రదాయకః ౭ ప్రఖ్యాతపశ్చిమద్వారం సద్యోజాతాన
 నస్యవై, తేతానాముత్తమం క్షేత్రం సద్యోముక్తికరం పుణం ౮. అత్రసాన్నిధ్య
 మకరో ద్దుర్మదోనామ భైరవః, సేవకానాంహితార్థాయసదై వార్షినివారకః ౯.
 భైరవాజ్ఞాం వినాక్వాపి నాస్తిస్వాతంత్ర్యమత్రవై, దేవాసురమనుష్యాణాం సంచా
 రోఽత్ర స విద్యతే ౧౦. భైరవోఽవతీత క్షేత్రం గదాపాణిః సతాపవాన్, సరిదో
 నామవిఘ్నేశో విఘ్నాన్వారయితుంక్షమః ౧౧ చతుర్భుజస్త్రీణయన శ్చంద్ర
 చూడఃపృథూదరః, యేపూజయంతివరదం తేవిందంతి మహానుభవం ౧౨. సుభగా
 నామ తత్రాస్తి మర్గాదుర్గాఢిహరిణీ, సౌభాగ్యంమోహనంరూపం దదాతి సుభగా
 పరా ౧౩. అగస్త్యాఖ్యంతీర్థ మత్ర వర్తతేలోకపావనం, సర్వసౌభాగ్యదంస్సాగం
 సర్వభూతసుఖప్రదం ౧౪. కోటిజ్వార్జితైః పుణ్యైర్లభ్యతేక్షేత్ర ముత్తమం,
 * సూతః * క్షేత్రపాలోదితంవాక్యంశ్రుత్వా తేతాపసాత్తమాః ౧౫. పవచ్చురి
 తమత్యంతహితం శ్రోత్రమనోహరం, * ఋషయః * అగస్త్యాఖ్యంతీర్థమితి కథం
 ఖ్యాత మభూద్వద ౧౬. * క్షేత్రపాలః * అస్యతీర్థస్యమాహాత్మ్యం బ్రహ్మాదిభి
 రభిష్టుతం, అస్మిన్నీర్థాంభసి స్నాత్వా సామేశంపూజయంతియే ౧౭. తేఽపినిర్ధూతపా
 స్నానో జీవన్ముక్తా భవంతిహి, వైశాఖే పార్ణమాస్యాంయే స్నాంతిచాగస్త్యతీర్థకే
 ౧౮. సామేశ్వరంయేర్చయంతి తేయాంతి పరమాంగతిం, అత్రేతిహాసంవక్ష్యామి
 స్మరతాం ముక్తిసాధనం ౧౯. ఆసీద్రాజాచిత్రసేవో ద్రావిడేవివరః పుగా, ధర్మ
 జ్ఞస్సత్యసంధశ్చ ప్రియవాదీ బహుశ్రుతః ౨౦. పురోహితయతశ్చాసా శ్రోతస్తార్త
 పరాయణః, బ్రహ్మవిష్ణుమహేశేషు సమబుద్ధి ర్గతస్పృహః ౨౧. తతఃకౌతూహలా
 ద్రాజా కదాచి జ్ఞటిలాలయం, జటిలైర్వేదబాహ్యై స్తైః సాపండ్లై ర్భన్తుపాండూరైః
 ౨౨. సాకంతస్యకథా జాతా రాజ్ఞో దుర్దైవయోగతః, * పాపండాః * ప్రభావ
 శూన్యతాం రాజన్ శైవధర్మసముచ్ఛవః ౨౩. ఛిన్నపాశసముచ్ఛేత శ్వపాకోపి
 నుదీక్షయా, దీక్షైవమోక్షణీ శైవీ సర్వేవర్ణాశ్రమామృషా ౨౪. నపాత్రమన్యం
 మృగ్యంహి జటాధారీ విశిష్యతే, కించిద్వస్తుబ్రాహ్మణేభ్యో లోకేదాతా సరాధ
 మః ౨౫. తవనశివభక్తాహి యేనపశ్యంతి తాన్ద్యజాన్, సర్వధర్మేషు రాజేంద్ర
 శ్రేష్ఠంహి శివదర్శనం ౨౬. విష్ణుదర్శనమాత్రేణ శివదోహిప్రజాయతే, తస్మా
 న్నవిష్ణునామాపి శ్రోతవ్యంభవభీరుణా ౨౭. అతశ్చవైష్ణవోపధ్యః సర్వదేశేషు
 ధర్మతః, ఇత్థంపాపండ్లిభిఃపూర్తా వర్ణయిత్వా తదాగమాన్ ౨౮. జటిలైర్ముముడే
 ధూర్త స్సభూపాలఃప్రతారితః, క్వాసావిష్ణుః క్వద్మహ్నోఽసా క్వచక్షేనైవ కీర్త్యతే ౨౯.

ఇత్యంససహ తేవిష్ణుం సరాజా ధూర్తమోహితః, నారాయణంయేభజంతి తాంస్తాడ
యతి సర్వదా ౩౦ యఃపఠేద్విష్ణునామాని తం నిహంతిసర్వభిషః, అవాదయదసా
నిత్యం డిండిమం స్వపురేతదా ౩౧. యోర్చయేద్దైవతం విష్ణుం సదంజ్యో వధ్యఏవసః,
తతఃప్రభృత్యధర్మిషా స్తస్మిన్దేవే ప్రజాస్తదా ౩౨. నచవర్షతివర్షస్యో వర్షతే న
గవాంకులం, వృక్షానారుహ్య జీవంతి బ్రాహ్మణా వృత్తికర్మితాః ౩౩. గతేబహు
తిథే కాలే సరాజా పంచతాంగతః, వైదికేనవిధానేన నలేభే చార్ధ్వదేహికం ౩౪.
దృఢంబద్ధా యమగతైర్హస్యమానః పదేపదే, రారవాదిషునర్వేషు సరకేషుప్ర
బాధితః ౩౫. భుక్త్వాతుయాతినాం యామ్యాం నిస్తీర్ణసరకోశృపః, సోమేశవర్షత
ప్రాంతే పిశాచోఽభూ త్సకల్మషః ౩౬. ప్రధావతిదిశస్సర్వా వనేతస్మిన్బుభుక్షితః,
కదాచిత్సర్వటక్ సోమతీర్థేఽస్మిన్సముపాగతః ౩౭. స్నానార్థమాగతా విప్రీక్
భర్తస్యన్నాస్త దారుణః, కదాచిత్సర్వటక్క్షేత్ర మగస్త్యమునినాంవరః ౩౮.
తీర్థస్నానార్థ మాగత్య దృష్ట్వాపైశాచ రూపిణం, కిమేతదితిమన్వానో బుబుధేచాఽప
రోక్షువాక్ ౩౯. తదామునేర్దర్శనేన హతోఽస్మితి రురోదసః, అథాముంకోతుకా
విప్తః ప్రప్రచ్ఛ మునిపుంగవః ౪౦. కోఽసిత్వంభీషణాకార కుతో రోదిషిమత్సురః,
కస్మాద్భాయాయనీత్యంమాంత్యద్వృత్తం వదదుర్మతే ౪౧. శుక్తైర్వైతద్వచనం తుప్తః
పిశాచస్త్యక్తరోదసః, స్వముదంతంసమూలం త మువాచోద్విగ్నమానసః ౪౨.
తద్వృత్తాంతం సమాకర్ణ్యమునిః ప్రోవాచనస్మితః, మాభైషీర్దుష్పిశాచత్వం తవ
కళ్యాణమస్త్విహ ౪౩. తీర్థేస్మిన్నానమాత్రేణ సరానిర్ధాతకల్మషాః, దుర్బుగ్గోంఘో
జుగోరోగీ పరశ్రీప్రసంగపాతకీ ౪౪. బ్రహ్మఘోషిసురాపాయా ముచ్యతేసర్వపా
తకాత్, కింపునర్బ్రాహ్మణా నిత్యం సదాచారాన్సుమానసాః ౪౫. తస్మాదే
తత్సేవనీయం దైవైరపి సుదుర్లభం, త్వంమజ్జయామిదుర్బుధ్దే ముచ్యసే సర్వపాత
కాత్ ౪౬. ఇత్యాజ్ఞప్తస్సభూపాలో మమజ్జగన్త్యతీర్థకే, స్నానమాత్రేణ రాజాసా
ముక్తఃపైశాచరూపతః ౪౭. గాంధర్వేణస్వరూపేణ దేవసంఘై స్సమావృతః,
అగస్త్యంచముషింసత్వా యయాదేవపురీం తదా ౪౮. తస్మాదగస్త్యతీర్థంహి
పుణ్యం లోకేషుగీయతే, అగస్త్యతీర్థరాజేఽస్మిన్ స్నాత్వా సోమమహీధరే ౪౯.
వనాసోమేశమభ్యర్చ్య భక్త్వా నియతమానసః, జపకపంచాక్షరీమంత్రం యశ్శృ
ణోతిశనత్కథాం ౫౦. సతుకైలాసనగరంసంప్రాప్నోతి నసంశయః, తస్మాదగస్త్య
తీర్థేఽస్య మాహాత్యైర్ముక్తిసాధనం ౫౧. యశ్శృణోతి సదామర్శ్యముక్తిమేతి
నసంశయః, * సూతః * స్నానమృతివిధిసాముషీశ్వరాః క్షేత్రపాలసహితా స్సమా
హితాః, చక్రురిందుధరపూజనం తథా దేవమానిబుధ తర్పణంబుధాః ౫౨. *

ఇతి శ్రీస్తాండపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యై అగస్త్యతీర్థప్రశం
సాయాం చిత్రనేనస్యరాజ్ఞకపైశాచజన్మవివృత్తి పూర్వకంచేవలోక
ప్రాప్తిర్నామ ఏకోనచత్వారింశోధ్యాయః. ౩౯.

* శ్రీమాతః * సోమతీర్థంసమాగచ్ఛ తస్మా త్తాపసపుంగవాః, తతస్సస్త
ర్షయస్తత్ర సోమతీర్థేపునఃపునః, స్నాత్వాసోమగిరే ర్యాత్రాయయు స్సర్వజనై
ర్యుతాః ౧. క్షేత్రపాలేనసంయుక్తా స్తమూచు ర్భక్తిభావితాః, * ఋషయాః *
తీర్థంసోమాభిధంకేన హేతునా భువివిశ్రుతం ౨. కఃపూతోభవదేతస్మిన్ తీర్థే
వద మహామతే, * క్షేత్రపాలః * పురాదక్షస్యతనయాః సంఖ్యయాసప్తవింశతిః ౩.
వవిరేసుందరంచంద్రం వివాహవిధినా మలాః, పితురాజ్ఞానుసారేణ తాశ్చజగ్రాహ
చంద్రమాః ౪. స్వలోకంచయయా తాభి స్సాకంహర్ష సమావృతః, తాసాం
మధ్యే తురోహిణ్యా మతిప్రేమాన్వితోభవత్ ౫. గర్వితాసాభవస్తేన సదాభర్తు
సుఖేస్థితా, ఇతరాఃపతిమిచ్ఛంత్యః పక్షపాతవివర్జితాః ౬. పితురంతికమాసాద్య
పతివృత్తం వ్యజ్ఞిపక్ష, తాతాస్తాకంతీవ్రచింతాం పతివ్యాపదజాంశృణు ౭. చంద్రః
కరోతి రోహిణ్యా మతిప్రీతింస్మరార్ధితః, సంభాషయతి నాస్మాభి ర్నాగచ్ఛతి గృహ
ణి నః ౮. కంయామశ్శరణంచేవం కఃపాయా ద్దుఖసాగరాత్. శ్యామాఃకామా
తురా సిన్ధిద్ధా ఋతున్నాత దినేవ్యపి ౯. స్వప్నేపిసస్పృశత్యస్మాక్ పశ్యా స్మద్దై
వమీదృశం, పుత్రీణాంవచనంత్రుత్వా దక్షః క్రోధసమన్వితః ౧౦. జామాతరంస
మాహూయ వచనంచేద మబ్రవీత్, * దక్షః * దురాత్మ నిష్పమాబుద్ధి ర్జాతా
జాయాను తేనిశం ౧౧. త్వత్కృతేనైవ దోషేణ క్షీణోభవ మమాజ్ఞయా, ఇత్థం
శశాపశశిసం పుత్రికా దుఃఖకర్షితః ౧౨. నిస్సంజ్ఞఃపతితో భూమా చంద్రశ్శాపగిరా
ముహుః, శ్వశురాంఘ్రిద్వయంధృత్వా శాపేనాత్యంత దుఃఖితః ౧౩. యయాచే
నిష్క్రూతిం తస్య పాపీతిప్రలపక్షుచా, తదానీంపుత్రికాఃప్రాహు ర్జనకం భయ
విహ్వలాః ౧౪. పత్యోజీవతి నారీణాం సుఖంభవతి సంతతం, క్షీబఃపతితమూర్ఖోవా
పతిరేవగతిః శ్రీయాః ౧౫. నరకేనిపతత్యేషా పతిసంతాపకారిణీ, మాస్తుకోహోమ
హాప్రాజ్ఞ నిష్క్రూతిం దేహిసత్వరం ౧౬. పుత్రీణాంతస్యచవచః శ్రుత్వాదక్షః కృపా
న్వితః, దీనంజామాతరం ప్రాహ తనయానాం హితాయనః ౧౭. దుర్బుద్ధేగచ్ఛసో
మాద్రిం విరూపాక్షం భజాధునా, తత్రశంభోఃకృపాదృష్ట్యా శుద్ధోభవసి కిల్బషాత్
౧౮. శాపస్యనిష్క్రూతింజ్ఞత్వా శ్వశురా ద్భయవిహ్వలాః, తేనాజ్ఞప్తస్తదా చంద్రో
యయాసోమగిరిం శ్వసన్ ౧౯. కఃకరోతి మయిప్రీతిం కోదేవ శ్శరణంభవేత్,
ఇతిచింతాకులశ్చంద్ర సోమాయా శంకరంప్రతి ౨౦. తపస్తేపేదివ్యవర్ష శతం భక్తి
సమన్వితః, తస్యోగ్రతపస స్సారంజ్ఞత్వా పంపాపతిర్ముదా ౨౧. వ్రత్యక్షస్సమ
భూత్తత్ర విరూపాక్షః పురోవిధోః, పురస్థంశంకరం దృష్ట్వా హర్షాదుత్కుల్లలోచనః ౨౨.

సంసంధ్యము సముత్థాయప్రాంతజలీషాతోఽవదత్, జయ శంభోః ౧౧౯
 హేమకూటనికేతన ౨౩. జయభక్తతాత్రాణదక్ష దక్షాధ్వరహర ప్రభో, శాఖికాం,
 స్థావరాంతానాం కల్పకః కాలసూత్రవిత్ ౨౪. సర్వదేవైరీడితాంఘ్రి సరోజాక్షవానా
 దార్తిహన్, మాముద్ధర కృపాసింధోదీనబంధోమహేశ్వర ౨౫. త్వదన్యఃకోఽస్మిన్
 లోకే శరణ్యఃకరుణాకరః, త్వదాలోకనమాత్రేణ ధన్యోఽస్మి పరమేశ్వర ౨౬.
 దయాభుతాతేదీనేషు కింవచ్చి జగతాంపతే, బహవస్తరితా దుఃఖసాగరా త్సాధవ
 స్త్వయా ౨౭. దక్షశాపవిముక్త్యర్థం యాచేత్వాం కరణాకరం, చంద్రస్యవచనం
 శ్రుత్వా సస్మితఃపాహ శంకరః ౨౮. తుష్టోఽస్మితపసాచంద్ర ఎరందాన్యే తవాధునా,
 వృద్ధిస్సాన్యచుక్లఃక్షేతే కృష్ణే క్షీణోభవిష్యసి ౨౯. మన్మూర్ఛిభూషణం భూత్వా
 స్థిరోభవ సదాఽమలః, మండనత్వా స్మమేదాసీం దర్శనీయోభవిష్యసి ౩౦. కలాం
 జ్ఞానమయీం స్యస్య మూర్ఛిమేభూషణాయతే, సుకుమారోయవా భూత్వా రమ
 స్వనిజమందిరే ౩౧. సమతాంప్రాప్య పత్నీషు విహరస్య యథాసుఖం, మన్నామ్నా
 ఖ్యాతతీర్థైస్త్రిక్ నానంకురు మమాజ్ఞయా ౩౨. తేన తేనకలాదోషా నాశం యాంతి
 నసంశయః, తీర్థస్నాత్వా సామకుండే సంపూజ్యవిధినా హి మాం ౩౩. పత్నీభిస్సహి
 తశ్చంద్రలోకం గచ్ఛమహామతే, ఇత్యాజ్ఞాప్యవిరూపాక్ష స్తత్రైవాంతరధీయత ౩౪.
 తదాజ్ఞయాసామతీర్థే స్నానంకృత్వా కలానిధిః, సంపూజ్యభక్త్వా సామేశం మాస
 మేకమిహానసత్ ౩౫. తేననిర్ధూతపాపస్తు శంభోహృషణతాం గతిః, దధారశంకర
 శ్చీర్ణే జ్ఞానచంద్రకలాం ముదా ౩౬. దర్శయకభక్తవాత్సల్యం దేవానాం పశ్య
 తాంతివః, దేవాస్సమాగతా శ్చంద్రభూషణం ద్రష్టుమానసాః ౩౭. దృష్ట్వేందు
 మాళిం సాష్టాంగం ప్రణిపత్యదివోకసః, తుష్టువుఃపరమేశానం బ్రహ్మవిష్ణుముఖామ
 రాః ౩౮. చంద్రమాశే నమస్తుభ్యం సుందరాకారశోభిత, సర్వదా త్వమనేనైవ
 భూషితఃపాసినిర్జరా ౩౯. చంద్ర స్తుప్తమనా భూత్వా శివంస్తుత్వా ముహుర్ము
 హః, సంపాద్యానుగ్రహంశంభో ర్జగామ నిజమందిరం ౪౦. శశంసుర్దేవగంధర్వాః
 చంద్రదేశంభోః కృపాంపరాం, పత్నీభిస్సహితో రేమే స్వలోకే చంద్రమాముదా ౪౧.
 యత్రసోమఃక్షయా స్మక్త స్తస్మాత్సోమగిః స్మృతః, సామేశ్వరాభిధానంతుశంభో
 శ్చంద్రవిభూషణాత్ ౪౨. *క్షేత్రపాలః* ఏతద్వ్యకథితం సర్వం మయా యద్యచ్ఛ్రు
 తంపురా, కింపునశ్శోతుమిచ్ఛాస్మి యస్మాకం తాపసోత్తమాః ౪౩. *సూతః*
 పతంతియేనిత్య మనన్యచేతసః శృణ్వంతిసామేశ్వర సత్కథాంసదా, శ్రీసోమతీర్థ
 ప్రథితం చరిత్రం తేయాంతిశంభోః పదమవ్యయంబుధాః ౪౪. *
 ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే సోమతీర్థప్రశంసాయాం చంద్రస్యదక్షశాప
 నివృత్తిద్వారా శివభూషణతాప్రాప్తిర్నామచత్వారింశోఽధ్యాయః. ౪౦.

* ఋషయః * క్షేత్రపాలమహాప్రాజ్ఞ వేది వేదాంగ పారగ, భవానమృత తీర్థస్య వైభవం వదతుప్రభో ౧. * క్షేత్రపాలః * సుధాతీర్థగ్రంథంసంతి స్నాంతిత త్కథయంతి యే, అష్టావింశతిభేదాంశ్చ సరకాన్మే ప్రభుజతి ౨. తామిస మంథ తామిసం మహారౌరవరౌరవౌ, కుంభీపాకం కాలసూత్ర మసిపత్రిననతథా ౩. అగ్నిశ్శక్తోఽంధకూపశ్చ సదంశః శాల్మలీ తథా, లాలాభశ్చో హ్యవీదిశ్చ సారమే యాదనంతథా ౪. తథై వవజ్రికణకః, క్షూరకర్దమపాతనం, రక్షోగణాశనంచాపి శూలప్రోతనిరోధనం ౫. తిరోధానాభిధంవిప్రా స్తథా సూచీముఖాభిధం, పూయ శోణితభక్షంచ విమాగ్ని పరిపీడనం ౬. అష్టావింశతినంభ్యకమేతన్నరక సంచ యం, నయాతిమనుజోవిప్రా సుధాతీర్థ నిమజ్జనాత్ ౭. విత్తాపణ్యకళత్రాగ్నిం యోఽన్యేషామపహరకః, సకాలపాశబద్ధోయం యమదూతై ర్భూమావహైః ౮. తామినీసరకేఘోరే పాత్యతే బహువత్సరం, స్నాతించేదన్యతేత్థీర్థే తస్మిన్నాసౌ నిపాత్యతే ౯. మాతరంపితరంపుత్రం యోద్వేష్టి పురుషాధమః, సకాలసూత్ర సరకే విస్తృతాయుతయోజనే ౧౦. అధస్తాదగ్నిసంతప్త ఉపగ్యగ్మమగీచిభిః, బితేతాప్రమయే విప్రాః పాత్యతేక్షుధయార్దితః ౧౧. యోవేదమార్గముల్లంఘ్య వర్తతే కుపభేసరః, సోసివత్రవనేఘోరే పాత్యతేయమకింకరైః ౧౨. యోఽశ్నాతీ పంక్తిభేదేన పక్వసూపాదికంసరః, అకృత్వాపంచయజ్ఞంవా భూత్తేమోహేనపీడితః ౧౩. పాత్యతేఽయంయమభతై ర్నరకేక్రిమిభోజనే, భక్ష్యమాణఃక్రిమిశ్చైర్భక్షయన్క్రిమిసంచయం ౧౪. స్వయంచక్రిమిభూతస్సౌ తిష్ఠే ద్యావదభుక్షయం, యోహరేద్విప్రీవిత్తాని స్నేహేన బలతోపివా ౧౫. అన్యేషామపివిత్తాని రాజా తత్పురుషోపివా, అయస్సయాఖ్యకుండేతుసదంశైఃసోతిపీడితః ౧౬. సదంశేసరకేఘోరే పాత్యతేయమకింకరైః, అగమ్యాంయోభిగచ్ఛేత స్త్రియంప్రపురుషాధమః ౧౭. అగ మ్యం పురుషంయోషి దభిగచ్ఛేత వాద్విజాః, తావయస్సయనాగీంచ పురుషంచా ప్యయస్సయం ౧౮. తప్తవాలింగ్యతిష్ఠంతోయావచ్ఛందదివాకచౌ, సూద్యాభ్యసరకే ఘోరే పాత్యతే యమకింకరైః ౧౯. బాధతేసర్వజంతూన్యో నానోపాఘ్నేరుపదవైః, శాల్మలీసరకేఘోరే పాత్యతే బహుకంటకే ౨౦. రాజావారాజభృత్యోవా యఃపా షండ మనుద్రుతః, భేదకోధర్మసేతునాం వైతరణ్యాం నిపాత్యతే ౨౧. వృషలీసంగ దోషేణ శౌచాద్యాచారర్హితః, త్యక్తలజ్జస్త్వక్తవేదః పశుచర్యారతస్సదా ౨౨. సపూయవిష్ఠమూత్రాశ్పక్లేష్టవిత్తాది పూగితే, అతిభీభత్ససరకే పాత్యతేయమకిం కరైః ౨౩. యశ్శ్వభిర్మృగయ్యుర్వన్యాక్ బాణైర్వాబాధతేమృగాః, సహస్యమానో బాణౌఘ్నేః పరత్రయమకింకరైః ౨౪. ప్రాణరోధాఖ్యసరకే పాత్యతేచముహుర్దుహుః,

దాంభికీయః పశూన్యజ్ఞే విధ్యనుష్ఠానవర్జితః ౨౫. హంత్యసాపరలోకేషు వైశసే
పాత్యతేద్విజాః, కృంత్యమానోయమభటైఃపాత్యతే బహువత్సరం ౨౬. ఆత్మభార్యాం
సవన్దాయో రేతఃపాయయతేఖలః, పరత్రరేతఃపాయాస రేతఃకుండే నిపాత్యతే
౨౭. స్నాతీచే దమృతేతీర్థే తస్మిన్నాసానిపాత్యతే, యోదస్యమార్గమౌశిత్య
గరదో గ్రామదాహకః ౨౮. చణిద్రివ్యాపహరీచ సపరత్ర ద్విజోత్తమాః, వజ్రబం
ష్టాభిధే ఘోరేసరకే పాత్యతేచిరం ౨౯. విద్యంతేసరకాఘోరాః యేచాన్యే
బహుదుఃఖదాః, తాన్మపశ్యంతిమనుజాః సుధాతీర్థనిమజ్జనాత్ ౩౦. సుధాతీర్థేన
కృత్స్నానా దశ్వమేనఫలం లభేత్, ఆత్మపిద్యా భవేత్సాక్షాన్మక్తిశ్చాపి
చతుర్విధా ౩౧. నపాపేరమతే బుద్ధి ర్నభవేద్దుఃఖమేవవా, తులాపుగుషదానేన
యత్ఫలంలభ్యతేనైః ౩౨. తత్ఫలంలభ్యతే పుంభిః సుధాతీర్థనిమజ్జనాత్, గోసహ
స్రప్రదానేన యత్పుణ్యంవా భవేన్నృణాం ౩౩. తత్ఫలంలభతేమర్త్యః సుధా
తీర్థనిమజ్జనాత్, ధర్మార్థకామమోక్షాణాం యద్యదిచ్ఛతి పూరుషః ౩౪. తత్తత్స
ర్వమవాప్నోతి సుధాతీర్థ నిమజ్జనాత్, మహాపాతకయుక్తోవా యుక్తోవాప్యపపా
తకైః ౩౫. సద్యఃపూతోభవేద్విప్రైః సుధాతీర్థనిషేవణాత్, పృజ్జాలక్ష్మీ ర్యశః
సంపత్ జ్ఞానంధర్మో విరక్తతా ౩౬. మనశ్శుద్ధిర్భవేన్నృణాం సుధాతీర్థ నిషేవ
ణాత్, బ్రహ్మహత్యాయుతంచాపి సురాపానాయుతం తథా ౩౭. అయుతంగురు
దారాణాం గమనంపాపకారణం, స్త్రీయాయుతంసువర్ణానాం తత్సంసర్గాశ్చ కోటిశః
౩౮. శీఘ్రంవిలయమాయాంతి సుధాతీర్థనిమజ్జనాత్, ఉక్తేష్వేతేషు సందేహా
నకర్తవ్యః కదాచన ౩౯. జహ్వగ్రేపరశుతంతం క్షిపంతి యమకింకరాః, అర్థవాద
మిదంసర్వం బ్రువన్వైసరకం ప్రజేత్ ౪౦. సూకరఃసహివిజ్ఞేయః సర్వకర్మబహుష్ఠ
తః, అహలూమార్థమహలూమార్థమహలూమార్థ్యంద్విజోత్తమాః ౪౧. సుధా
తీర్థాభిధేపుణ్యే సర్వపాతకనాశనే, అద్వైతజ్ఞానదే పుంసాం భుక్తిముక్తిప్రదాయని ౪౨.
ఇష్టకామప్రదేనిత్యం తథైవాజ్ఞాననాశనే, స్థితేపి తద్విహాయేదం రమతేన్యత్రవైజనః
౪౩. అహలూమోహస్యమాహాత్మ్యం మయావత్తుం నశక్యతే, స్నాతస్యతుసుధాతీర్థే
నాంతకాద్యయమస్తిహి ౪౪. సుధాతీర్థంచపశ్యంతి స్ఫుశంతిప్రణమంతిచ, నపిబంతి
పునస్తస్యంమాత్మాణాం భీతివర్జితాః ౪౫. ఏవంవశకథితంవిప్రాః సుధాతీర్థస్యవై భవం,
భక్తిముక్తిప్రదం నృణాం సర్వపాపనిబర్హణం ౪౬. *సూతః* క్షేత్రపాలాజ్ఞయా
సర్వేమునయో వీతకల్మషాః, స్నాత్వాసుధాతీర్థజలే పితౄ నృపతర్వ్యభక్తితః ౪౭.
తత్సూర్వేరాజితందివ్యం పాపనాశన సంజ్ఞకం, తీర్థంప్రతియయుఃసర్వే సపుత్రాశ్చ
సదారకాః ౪౮. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంచమాహాత్యే మాణిభద్రేశ్వర
మాహాత్యే అమృతతీర్థప్రశంసానామవట్చత్వారింశోఽధ్యాయః. ౪౬.

* బువయః * పాపనాశనతీర్థస్యమాహాత్మ్యం వదనువత, కోముక్తస్సాన్నిస
మాత్రేణ పూర్వేస్మిన్ పుణ్యవర్ధన ౧. * క్షేత్రపాలః * పూర్వేస్మిన్ ధర్మరాజోఽసా
రాజ్యా ద్భిష్టస్సహానుజః, వసంవివేశసహసా ద్రావిద్యాసహిత శ్శుచిః ౨. పుత్రా
ణాందుఃఖమత్యంతం దృష్ట్వాకుంతీ ముహుర్ముహుః, చింతయిత్వా రమానాథం సస్మ
రమనసా సతీ ౩. తదాఽఽగతోరవిందాక్ష శ్శరణాగత వత్సలః, తందృష్ట్వామ్లా
నవదనా మందమాహ మనస్విని ౪. * కుంతీ * స్వామిన్ సర్వజగన్నాథ పుత్రా
ణాం మమకాగతిః, అరణ్యేదుఃఖసంతప్తా రాజ్యహీనా మృతా ఇవ ౫. త్వయితిష్ఠతి
మద్దేవే. కతోదుఃఖం వదాధునా, కేనోపాయేనపుత్రాణాం రాజ్యలాభో భవేద్ధగే
౬. తద్బ్రూహిమేరమాకాంత కృపాస్తి మయిచేదిహ, ఇత్యుక్తశ్శ్రీహః ప్రిహ
కుంతీకరుణయాగిరా ౭. * శ్రీకృష్ణః * మాశోచయమహాభాగే హితంవచ్చి
తవాధునా, అస్తిపంపాక్షేత్రమితి సర్వేష్టార్థప్రదాయకం ౮. మాణిభద్రేశ్వర
స్యాగ్రే పాపనాశన సంజ్ఞకం, తీర్థమస్తిహి సర్వేష్టదాయకం పుణ్యవర్ధనం ౯.
స్నానంకురువిధానేన పుత్రాణాం హితకామ్యయా ౧౦. తేనతే తనయానాంచ
రాజ్యలాభో భవేదిహ, శ్రీకృష్ణవచనంశ్రత్వా కుంతీప్రిహతి విస్మితా ౧౧.
* కుంతీ * పాపనాశనమాహాత్మ్యం వదమే పుగజోత్తమ, * శ్రీకృష్ణః * అత్రేతి
హాసంక్షయైః సావధాన మనాఃశృణు ౧౨. నందోనామమహారాజ సస్మిమవంత
సముద్భవః, ధర్మేణపాలయామాస సాగరాంతాం ధరామిమాం ౧౩. తస్యపుత్ర
స్సహాభవ ధర్మగుప్తఇతి శ్రుతః, ధర్మజ్ఞస్సత్యసంధశ్చ మాతాపితృహితే రతిః ౧౪.
నందస్తునందనేవ్యస్య రాజ్యం సర్వంముదాతదా, భార్యయాసహిత శ్శీఘ్రం తపోవన
మగాన్నప్రపః ౧౫. తాతేతపోవనంయతే ధర్మగుప్తోమహామతిః, మేదిగింపాలయా
మాస ధర్మజ్ఞో నీతికోవిదః ౧౬. ఈజేబహువిధైర్వజ్ఞైర్దేవానింధ పురోగమాన్,
బ్రాహ్మణానాంద్రావిత్తం క్షేత్రాణి వివిధానిచ ౧౭. సర్వేస్వధర్మనిరతాస్తస్మి
నాజని శాసతి, కదాచిన్నాభవత్పిదాస్తస్మింశ్శోరాదిసంభవాః ౧౮. కదాచిద్ధ
ర్మగుప్తోఽయ మారుహ్యతురగోత్తమం, వసంవివేశసహసా మృగయారస కౌతుకీ
౧౯. తస్మిన్వాక్యఘ్రముఖాక్కురాన్ హత్వాక్షుత్ప్రట్ప్రవీడితః, దదర్శపురతో
దివ్యం సరఃకల్పారమండితం ౨౦. అభూద్విభావతీత్ర తమసా వృతదిఃక్రుభా, రాజా
పిపశ్చిమాంసంధ్యా ముపాస్య నియమాన్వితః ౨౧ జజాపవరమూర్తిత్ర గాయత్రీం
వేదమాతరం, ఉపాతస్మిన్ సుపాసీయం రాజాహర్షణసంయుతః ౨౨. సింహవ్యా
ఘ్రాదిభీత్యాస వృక్షమేకం సమాశ్రితః, రాజపుత్రస్తదభ్యాశం ఋక్షసింహభయా
ర్దితః ౨౩. అనుదురిశ్చస్సింహేన ఋక్షోవృక్ష ముపారుహత్, ఆరుహ్యసాహసా

సోఽపి దదర్శ నృపనందనం ౨౪. వృక్షస్థితం నృపందృష్ట్వా ఋక్షఃప్రాహ మృదూక్తిభిః,
 మాభీతిం వహ రాజేంద్రవత్స్యావోరజసీమిహ ౨౫. మహాభయంకర స్సింహా
 వృక్షమూలము పాశితః, తిష్ఠత్వావాంహంతుకామః కరాలవదనోహరిః ౨౬. నిశా
 ర్థమేహినిద్రాంత్యం నిర్భయం రక్షితోమయా, తతఃప్రసృప్తం మాంరక్ష నిశార్థం
 త్వం మహామతే ౨౭. ఇతితద్వాక్యమాకర్ణ్య సుప్తేనందనుతే హరిః, ఉవాచఋక్షం
 ఏప్తంమే పాతయాశు నరాధమం ౨౮. వయం వనచరానిత్యంనరోయంమృగ
 ంనకః, అనేనతవయత్సఖ్య మంతేదుఃఖప్రదంభవేత్ ౨౯. ఇతిసింహాక్తి
 మాకర్ణ్య ఋక్షస్తప్రతిత్యువాచహ, ధర్మాధర్మౌనజానీషే మృగరాజ వనేచర ౩౦.
 విశ్వాసఘాతుకస్యైవ నరకంభ తి ధ్రువం, నమిత్రద్రోహజంపాపం నశ్యేద్యజ్ఞా
 యుతైరపి ౩౧. బ్రహ్మహత్యాదిపాపానాం కథంచి నిష్క్రూతిర్భవేత్, విశ్వాన
 ఘాతజంపాపం ననశ్యే జ్ఞస్యకోటిభిః ౩౨. నాహంమేరుంమహాభారం మన్యేభూ
 మ్భ్యాం మృగాధిప, మహాభూమిమంమన్యే భూమ్యాంవిశ్వాసఘాతుకం ౩౩. ఏవ
 ముక్తస్సఋక్షేణ సింహస్తూష్ణీంబభూవహ, ధర్మగుప్తేప్రబుద్ధేఽథఋక్షస్సుప్తావ
 భూయహే ౩౪. తతస్సింహోఽబ్రవీద్భూప మేతమ్మృక్షం త్వజస్వమే, ప్రభాతేత్వా
 మ హంతి తస్మాత్పాతయభూతలే ౩౫. ఏవముక్తోఽసింహేన రాజాసుప్త మశం
 కః స్వాంకన్యస్తశిరస్కంతం పాతయమాస కాటిలాత్ ౩౬. ఋక్షఃపుణ్యవ
 ప్రతూ నృపపాత మహీతలే, సఋక్షోనృపమభ్యేత్య కోపాద్వాక్యమభాషత
 ౩౭. * ఋక్షః * కామరూపధరో రాజన్నహంభృగుకులోద్భవః, ధ్యానకాష్ఠఇతి
 ఖ్యాతో ఋక్షరూపమధారయం ౩౮. కస్మాదనాగసంసుప్త మత్యాక్షీన్మాం
 భవాన్నృప, మచ్చాపాదతిదుర్బుద్ధే హ్యస్త్రతోభవ సత్వరం ౩౯. ఇతిశస్త్రము
 నిర్భూపం తతస్సింహ మభాషత, నసింహస్త్యం మహాయక్షః కుబేరసచివఃపురా
 రం. హేమవద్గిరిమాసాద్య కదాచిత్త్వం వధూసఖః, అజ్ఞానాచ్ఛంకణాభ్యాసే
 విహార మతనోర్మునేః ౪౦. శంఖణోవృటజ్జద్దైవా త్సమిదాహరణాయచ, నిర్గత
 స్త్వాంవివసనం దృష్ట్వా శాపమదాన్మనిః ౪౧. యస్మాన్మమాశ్రమేఽద్య త్వం వివశ్రుః
 స్థితవానసి, అతఃపంచాననోభూత్వా సంచరస్వ మహావనే ౪౩. ఇతిశంఖణశాపేన
 మృగేంద్రస్త్యమభాషపురా, కుబేరసచివోయక్షో భద్రనామాఽభవఃపురా ౪౪.
 కుబేరోధర్మశీలోహి తద్భృత్యాశ్చతథావిధాః, అతఃకిమర్థంమాంహంతు మిచ్ఛసి
 త్వంవనేచర ౪౫. ఏతత్సర్వంజ్ఞానదృష్ట్వా జానామిహ మృగాధిప, ఇత్యుక్తో
 ధ్యానకాష్ఠేన త్యక్త్వాసింహత్వమాశునః ౪౬. యక్షరూపధరోభూత్వా దివ్యసుంత
 రవిగ్రహః, సాష్టాంగంప్రణివత్యాహ ధ్యానకాష్ఠంసయక్షరాట్ ౪౭. అద్యసర్వం

మయాజ్ఞాతం పూర్వవృత్తం మహామునే, శాపందత్వా శంఖానోమే విశాపమపి నోక్త
 వాక్ ౪౮. ఋక్షరూపేణ సంవాదో ధ్యానకాష్టేన తే యనా, భవేత్తదావిశాప
 స్సక్ పూర్వరూప మవాప్స్యసి ౪౯. ఇతి మామబ్రవీద్ధృష్ట్యా శంఖానో లోకవి
 శ్రుతః, తిర్యక్త్వా దద్యదిర్ముక్తో జానామిత్వా తపోధనం ౫౦. ధ్యానకాష్టాభిధం
 శుద్ధం కామరూపధరం మునే, ఇత్యుక్త్వా తం ప్రణమ్యా సౌధ్యానకాష్టం సయం
 రాట్ ౫౧. విమానవరమారుహ్యప్రాయయావలకావుదం, ఉన్మత్తరూపంతం
 దృష్ట్వా మంత్రిణస్తు నృపోత్తమం ౫౨. పితుస్సకాశమానిన్యూ రేవాతీరే సితస్య చ,
 తస్మై నివేదయామానుః స్వసుతం భ్రాతమానసం ౫౩. (నాత్ర గ్రంథ పాతిః) భగవత్
 జైమినే పశ్యపుత్రమున్మత్తమాశుమే, అస్యోన్మాదవి నాశాయ బ్రూహ్మ్యపాయం ఘోషా
 మునే ౫౪. ఇతి పృష్టశ్చిరందధ్యో జైమిని ర్మునిపుంగవః, ఉన్మాదకాగణంతస్య జ్ఞాత్వా
 నృపమథాబ్రవీత్ ౫౫. *జైమినిః* ధ్యానకాష్టమునే శ్వాపా దున్మత్తోఽభూత్తవా
 త్నజః, తస్య పాపవిశుద్ధ్యర్థ ముపాయంతే బ్రవిమ్యహం ౫౬. మాణిభద్రగిరీశం మ్యే
 సుధాతీర్థసమీపతః, సర్వపాపహరంపుణ్యం దివ్యవృక్షసమన్వితం ౫౭. పాపనాశన
 మిత్యేతత్తీర్థ మస్తమహాత్మరం, పవిత్రాణాం పవిత్రం హి మంగళానాంచ మంగళం ౫౮.
 శ్రుతిసిద్ధం మహాపుణ్యం పంపాక్షేత్రస్థ మవ్యయం, నీత్యాశీఘ్రసుతః తస్మై న్నాన
 యాశుమహామతే ౫౯. ఉన్మాదస్తత్క్షణదేవ తస్య నశ్యేన్న సంశయః, ఇత్యుక్తస్తం
 ప్రణమ్యా సౌ జైమినిం మునిపుంగవం ౬౦. నందః పుత్రం సమాదాయ పాపనాశన
 మాయయా, తత్ర తం స్నాపయామాన పుత్రం నియమపూర్వకం ౬౧. తత్తీర్థస్నాన
 మాత్రేణ నష్టోన్మాదోఽభవత్సుతః, నందోఽపితత్త్రచ స్నాత్వా దత్త్వాదానాని
 భక్తితః ౬౨. మాణిభద్రోఽశ్వరంభక్త్యా పూజయామాన పార్థివః, ఉపిత్వా దినమే
 కంచ నందః పుత్రేణ సంయుతః ౬౩. మాణిభద్రోఽశ్వరంభక్త్యా స్తుత్వా శ్రీసర్వ
 మంగళం, గత్వా స్వరాజ్యం తత్రాసౌ పుత్రం సంస్థాప్య హృష్టః ౬౪. తపసే ప్రయ
 యానందః పుత్రమాపృచ్ఛ్య కాననం, గతే పితరీపుత్రోఽపి ధర్మరాజ్యమపాలయత్
 ౬౫. (మాణిభద్రోఽశ్వరక్షేత్రే) దత్త్వాదానాని భక్తితః, భోజనాద్వైస్తర్పయిత్వా
 బ్రాహ్మణాన్ ప్రాయయాపురీం ౬౬. ధర్మేణ పాలయామాన రాజ్యం నిహతకంటకం,
 వాపీకూపతటాకాని దేవతాయతనాని చ ౬౭. స్వరాజ్యేకారయామాన శివార్చణ
 ధియా సుధీః, ఉన్మాదైరప్యవస్థారై ర్గ్రహేర్దృష్టైశ్చ యేన నాః ౬౮. ముక్తాభ
 సంతితేఽప్యత్ర సకృన్మజ్జన మాత్రతః, స్నానమాత్రేణ తీర్థేస్మిన్న రాయాంతి పరంపదం
 ౬౯. ఏతత్తీర్థవరం త్యక్త్వా యోగ్యతీర్థం సమిచ్ఛతి, స్నిగ్ధం సగోపయ స్త్యక్త్వా
 స్నుహీక్షీరం హి యాచతే ౭౦. పాపనాశనమిత్యేతత్ త్రివారం యః పఠేన్నరః,

ముచ్యతేనర్వసాపేభ్యః కైవల్యంలభతేధ్రువం ౭౧. * త్రీకృష్ణః * యస్యస్మరణ
మాత్రేణ సర్వసిద్ధి మవాప్నుయూత్, ఏతత్తే కథితంసాధ్వీ పుణ్యాత్మణ్యతరం
మహత్ ౭౨. త్వంతత్రగత్వాసనుతా స్నానదానాదికంచర, రాజ్యంప్రాప్యనుతా
శ్రీఘ్నం నిహతాఖిలశాత్రవాః ౭౩ సుఖంసంప్రాప్యసర్వత్ర ఖ్యాతిమంతోభవంతిహి,
ఇత్యుదీరితమాకర్ణ్యకృష్ణేనకరుణాత్మనా ౭౪. సనుతా౭౫గా నృహఃక్షేత్రం కుంతీభక్తి
సమన్వితా, స్నానకృత్వాపనాశతీర్థే వ్రతపరాయణా ౭౬. క్రమాద్యాత్రాం
విధాయాసా మాణిభద్రేష్వరంసతీ, సంపూజ్యవిధినాతస్య గృహీత్వాజ్ఞాం శివస్యసా
౭౭. రాజ్య గత్వాథ సామ్రాజ్య మాపకుంతీ ఎపుత్రకా, * క్షేత్రపాలః * స్నానా
స్మశ్యతిసకలా వీడాపాపాఘనాశకే తీర్థే, నివసతిచాత్రమహేశ స్సర్వాభీష్టార్థ
సిద్ధిదాపుంసాం ౭౮. * * *

ఓమిత్యాది మహాపురాణేస్కాండే హేమకూటఖండే సంపామాహాత్యై మాణిభద్రే
శ్వరమహిమానువర్ణనే వాపనాశనతీర్థవ్రతసాయాం ధర్మగుప్తస్యాన్మాదనివృత్తి
ర్ధర్మరాజాదీనాం రాజ్యప్రాప్తిర్నామసప్తచత్వారింశో౭ధ్యాయః. ౪౮.

* ఋషయః * పాశమోచనతీర్థస్య మాహాత్మ్యంవదనఃప్రభో, వర్ణయంత్య
స్యసంతఃకిం ఫలంముక్తిసుఖావహం ౧. * క్షేత్రపాలః * శృణుధ్వమిద మాఖ్యాన
ముత్తరద్వారసంభవం, శ్రోత్వానామపి నక్త్రాణాం భుక్తిముక్తిప్రదాయకం ౨.
పురాకృతయుగేదేవా రాక్షసా యుద్ధదుర్మదాః, అన్యోన్యంకలహంచక్రః బద్ధ
వైరా స్వభావతః ౩. తస్మిన్యథేజయంప్రాపు ర్దేవాదైవ ప్రచోదితాః, దేవైఃప
రాజతాదైత్యా స్త్యక్త్వా రాజ్యగభయాతురాః ౪. అరణ్యంవివిశుర్దీనాః కేచిత్పా
తాలమావిశక, తదాశక్రాదిదేవానా మహంకారో మహానభూత్ ౫. తృణస్యాపి
వినా యస్యత్వాజ్ఞయా చలనంనహి, ఆజ్ఞాం త్రీదేవదేవస్యా ల్లంఘితుంచ
కశశ్వరః ౬. సర్వభూతాంతరస్థో౭పి గూఢఃకాష్ఠాగ్నివచ్చివః, తేదేవాగర్వ
సంపూర్ణాః పరస్పర జయైషిణః ౭. కాశీక్షేత్రీముపాదగ్మః బృహస్పతిముఖాస్తదా,
వయమేవబలోదగ్రా వయమేవ బలోద్ధతాః ౮. వయమేవజయోపేతా ఇతితేజగ
దుర్మిథః, ఆచ్ఛాదయతియన్తాయా యోగినామపి మానసం ౯. సాకింత్యజతి
మోహంధా నిత్యందేహాభి మానినః, తతోబృహస్పతిస్తేషాం గర్వమాలోక్య
యుక్తధీః ౧౦. ఉచ్చైరువాచగీర్వాణా నుద్వీక్ష్యేంద్ర పురోగమాన్, * గురుః *
అహోప్రకృతిబద్ధాశ్చ యాయం గర్వాంధలోచనాః ౧౧. స్వబలేనాద్యయుద్ధేన
కింజితాద్విషత స్సురాః, కింవాచేష్టయతే దేవావినా ప్రాణైఃకళేబరం ౧౨.

కింవాచేష్టయతేదారు యంత్రం యంత్రకృతం వినా, తథైవపరమేశానం వినాకస్యాస్తి
 చేష్టితం ౧౩. ప్రాణప్రదోహి భూతానాంయో జనానాంహృదిస్థితః, తస్యైవపర
 మేశస్య ప్రభావా దంతరాత్మనః ౧౪. అసురాన్ ఇతవంతోహి యూయంనిజ
 బలైర్నహి, మమాపినీతిసిద్ధార్థాః సిద్ధ్యంత్యాశ్మేశ్వరా జ్ఞానూ ౧౫ నిమిత్తమాత్ర
 మేవాహం స్థితోస్మిహ శివాజ్ఞయా, తావద్దేవాశ్చిరంయూయం ముపాసత మహా
 శ్వరం ౧౬. స్మృతిర్యావన్మహేశస్య మహాదేవస్య శాశ్వతీ, తావత్క్షతీంషిన
 ర్వాణి గణ్యంతే దివ్యధామసు ౧౭. ఉదేతియేనమార్తాంః శృంగ్రోయేనవిరాజతే,
 సనఃపాతుశివోనిత్యం జగదాదిషు సర్వతః ౧౮. గర్వంత్యజతగీర్వాణా శ్శివా
 న్నాస్తి పరంసుఖం, తస్మాద్భజధ్వంశ్రీశంభుం భక్త్యాచిర్మలయా బుధాః ౧౯. ఇతి
 బృహస్పతినాసముదీరితం వచనమీశ్వర వైభవలక్షణః, అపినిశమ్యనతేనజహు
 ర్మదం ఖలజనస్వమతం నజహతిహి ౨౦. గురోర్వాక్యంసమాకర్ష్య దేవా శ్శక్తి
 పురోగమాః, ప్రహసంతో మహత్మానంగురు మూయ స్మయోద్ధతాః ౨౧.
 * అసురాః * వయంసమర్థాస్సమరే యోద్ధుః దైత్యైశ్చహంబలైః, దైవమేవవనం
 త్యనే బలం బుద్ధిజడాజనాః ౨౨. అస్తాన్కీమర్థ ముద్వీక్ష్య ప్రోక్తవానసి గర్వితం,
 దైవంపురుషయాపేణ వర్తతే యశ్చితస్సదా ౨౩. స్వబలేననినా కార్యం నసిద్ధ్యతి
 కదాపి హి, తస్మాత్తుష్టిం భవార్యత్వం మాబోధయ హితంవచః ౨౪. ఛాంద
 సానామతికృత వర్తతేపారుషే గురో, సురాణాంనచసంశృత్వా గురుఃప్రాహ
 హితంవచః ౨౫. * గురుః * వదంతిదైవంపరమం జ్ఞానిసస్సతతం సురాః, సఫల
 త్యేనయత్కార్యం దైవముల్లంఘ్య కర్వతే ౨౬. యే దూషయేయుద్దేవంతే వృథాన
 రకభాగినః, త్యజధ్వంబాలిశాయూయం గర్వండుఃఖస్య భాజనం ౨౭. ఇతిబ్రహ్మణ
 మాగోక్య దేవాఃకాయః పరస్పరం, కుక్షింభరాణాంవిప్రాణాం శాస్త్రాధ్యయన
 శాలినాం ౨౮. దీనాలాపామనుష్యాణాంభేదయంతిహిమాననం, తస్మాద్వ్రజ
 మహాభాగ స్వర్గంహి నిజమందిరం ౨౯. తతోబృహస్పతిఃకాశ్యాం తవశ్చక్రే
 నదీతతే, గర్వితాస్తేసురాస్సర్వే మదేన సకలాగమాన్ ౩౦. తిరస్కృత్యతదా
 కాశ్యాం విచేరు స్మయదూషితాః, తేనజ్ఞానపదభ్రష్టాః కామకోధాది వీడితాః
 ౩౧. నినిందుర్దైవతం శంభుం సర్వేష్టార్థ ఫలప్రదం, తత్క్షాత్వా శంకరస్తీవ్రం
 దేవాగర్వప్రశాంతయే ౩౨. మాయయాచ్ఛాదయామాస జగన్నాటక సూత్ర
 ధృత్, బ్రహ్మదీనామపి పరా శివమాయా విమోహినీ ౩౩. శివస్తేహంబలం
 జ్ఞాతు మావిరానీ స్మహూజ్వలః, కోటసూర్యవతికాశః కోట్యగ్నినదృశ ప్రభాః
 ౩౪. దిశస్సర్వాః ప్రజ్వలయన్ ఆకర్షితదిగంతరః, నివ భువనాభివ్యుత్థాః పృథివీన

జగత్ప్రాయం ౩౫. మహాభుజశిరోగ్రీవో రక్తపుల్లాంబుజేక్షణః, తటన్నిభజటాధారీ
 దీర్ఘదంష్ట్రాస్య గర్హరః ౩౬. మహానాసామహాహస్తశ్చ జహ్వజ్వాలావిభీషణః,
 తదద్భుత మభూత్తత్రదేవానాంపశ్యతాంతదా ౩౭. ఊయఃపరస్పరం దేవా
 మాయాకింవాసురీ పరా, ఆగ్నేస్తేజోభవా నూర్యాచంద్రయోః కాంతిరీదృశీ ౩౮.
 నూనంభగవతోమాయా దేవానామపి మోహినీ, ఇతిమీమాంసమానానాం
 దేవానా మగ్రతఃపునః ౩౯. తీక్షణ్యజ్వాలాస్సంబభూవు దేవానాంభీతిదాయకాః,
 తత్ప్రిన్నహృదయాస్సర్వే కేశవం శరణంయయుః ౪౦. త్వత్ప్రసాదేన చైత్యాగే
 జితాఃశ్చ దనుజానిహ, ఇదానీంగ్రసతే తేజ శ్చాస్మాంస్తస్య (తాతుమర్హసి ౪౧.
 దేవానాంవచనం శ్రుత్వా విష్ణుస్సత్వర మభ్యగాత్, పరీక్షితుంమహత్తేజ స్సన్నిధిం
 శంకరస్యచ ౪౨ అగ్నిస్తతేజఉద్యోత్య ప్రాహ గచ్ఛామ్యహంహరే, క్షణేన
 భస్మసాత్ప్రత్యా ఆగమిష్యే తవాంతికం ౪౩. ఇత్యుక్త్వాప్రియయా శీఘ్రం
 తేజసోఽంతిక మున్మదః, తందృష్త్వాభీషణాకారం యుగాంతాగ్నిమివ స్థితం ౪౪.
 అహూతైర్జ్వలమహూధైర్యమహూభీమ మహూద్యుతిః, ఇత్యంతరంగేకలయ
 స్సపి ధైర్య సమన్వితః ౪౫. యావదాగత్య సప్తార్చి ర్నక్తుంసన్నహ్యతిస్మ యః,
 తావత్తమేవ జ్వలనమవోచ త్వరమంమహాః ౪౬. కస్త్యముద్భాసితోత్సాహ
 స్సంప్రాప్తోఽసి మమాంతికం, తేజసాపరమేణాప్తో దుర్నిరీక్ష్యస్వభావతః ౪౭. తస్యత
 ద్వచనంశ్రుత్వా స్థిత్యా గర్వేణభూయసా, ప్రసార్యపడితోజ్వాలాః పావకస్త
 మువాచహ ౪౮. అహూపగిమితాబుద్ధి ర్యత్రైకిల నదృశ్యతే, కల్పకల్పాంత
 దుర్దాంతం నమాంవేత్సి మహానలం ౪౯. అహంహిముఖమాదిష్టో దేవానాం
 దివ్యతేజసాం, దహనోగ్ని శ్శిఖిత్యాద్యై ర్యుక్తోహ్య న్వరణామఖిః ౫౦. అంతర్భ
 హిశ్చ భూతానా మహమేవ వ్యవస్థితః, నిర్దహమ్యఖిలాలోకా యుగాంతేహం
 వ్రజాంతకః ౫౧. బడబాగ్నిముఖాస్సర్వే మమజ్వాలాంశ జాస్సదా, మయైవ
 స్ఫురతారుద్రోగీయతే పాలలోచనః ౫౨. నస్యష్టైర్ద్రావినికాచి స్సస్థితిర్వా
 మయావినా, మయైవకల్పే సంహరణితి మేళాశ్వతీస్థితిః ౫౩. మామవ్యనాది
 మంత్రస్థం తస్థుపాంజగ్మహ మపి, నజానాతిభవానద్య జ్ఞాతృత్వంతే వ్రతస్యతే ౫౪.
 అహమగ్నిస్తవా కార మాకస్మిక మిమంకిల, జ్ఞాతుమాగతవాన్ కస్తస్యం కింతేనామ
 చికిరీతం ౫౫. * యక్షః * కథంత్యమగ్ని ర్హంతాసి శ్రుతతేజాః పురాశుయా,
 నిర్దహస్యఖిలాలోకా ఇతితద్ద్రష్టుముత్సహే ౫౬. ఇత్యుక్త్వా కించిదాదాయ
 శ్చూర్యానుతరం తదా, కిన్యాగ్నేమగత స్తస్య తంయక్షః పునరబున్ధి ౫౭.

ఇదంకిమపియత్క్షిప్తం తృణమేతద్దశఃకునా. ఏవంచేత్తనసర్వత్ర దాహశక్తి ర్వినిశ్చి
తా ౫౮. * అగ్నిః * అహాతేప్రకృతో భావో మామనాద్యత్య వర్తతే,
బ్రహ్మాండకోటిసంహర్తు ర్నశక్తిర్హి తృణేషుమ ౫౯. సవాపరిభవః శ్చిదవలస్యాయ
ముద్యమః, నియోజితోఽస్మ్యనేనాద్యక్షుః(జేణ క్షుద్రకిర్మణి ౬౦. భవత్వానా
తృణం దగ్ధ్వా పశ్చాదస్య లఘీయసః, యద్దగ్ధం తద్దశఃమ్యేనా నానుబంధం స్వతే
జసా ౬౧. ఇతినిశ్చిత్యదహన స్తృణందగ్ధం కృతోద్యమః, ధృదాసీన్యేన యాంకాంచి
జ్వాలాం తస్మైసమాదిశత్ ౬౨. తామగ్రసమపాయాంతీం స్మృణుత్పత్య వేగతః,
తిద్ధప్త్యావీడితోవహ్ని రుత్సాహం పరమంవ్యధాత్ ౬౩. సర్వోత్సాహ సమా
యక్తసర్వ సంరంభ సంయుతః, సర్వగర్వాన్వితో వహ్నిస్త్రా మాక్రాను
దుచ్ఛఖః ౬౪. అనేకకోటికల్పాంత సిద్ధదాహక లక్షణం, వహ్నిర్వీరాయితం
తస్మిన్ సకించిత్కర్తు మర్హతి ౬౫. తృణగ్రస్తాఫలజ్వాలా చక్రశ్శాంతో తిలజ్జ్వలః,
అగ్నిరాకారశోభోఽభూదాలేఖ్యానల సన్నిభః ౬౬. తృణమగ్నింతేభాచక్రే యథా
పూర్వ మభూత్సితం, నాస్తేపూర్వవదోజస్వా న్యక్షోపిపిజహానహ ౬౭. అగ్నిస్త్రాణేన
సహసా కృతగర్వభంగో భూమాయమానమహిమాభిసతో హ్రాయాపి, దీనాశయః
ప్రతినివృత్య శశంస సర్వంవృత్తంనిజం సురగణాయ సవాసవాయ ౬౮. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే శాపవిమో
చనతీర్థ మాహాత్మ్యే యక్షరూపధారిశంభునాలగ్నేర్గర్వభంగోనామ
అష్టచత్వారింశోఽధ్యాయః. ౪౯.

* క్షేత్రపాలః * అగ్నేర్వచనమాకర్ణ్య కించిత్ స్థలమనా స్తదా, ఆసీచ్ఛ
క్రోమహాశ్చర్య చింతానక్తాంతరంగకః ౧. అథాహవాయురుత్థాయ వజ్రపాణి
ముఖానురాగ, అహంగత్వాత్ర విద్యావ్య యక్షంపునరుపైమి వః ౨. ఇత్యు
క్తవంతం తంవాచా ప్రశస్య మరుతాంపతిః గచ్ఛేత్త్యాజ్ఞాపయ త్సోపి రంహస్వీప్రజ
గామ హ ౩. తమాగతమనుప్రేక్ష్య యక్షఃప్రవాచ సత్వరం, కస్త్యంకిమర్థమా
ప్రోఽసీ త్యథవాయు రువాచతం ౪. అయికింమాంసజానాసి వాయు రస్మిబలాధికః,
సర్వత్రవ్యాప్య యస్తిష్ఠ స్సనాదిరబహిర్బహిః ౫. తవాపిసర్వలోకానాం నిశ్వాసో
చ్ఛ్వాసపీడితః, వర్తతేయఃకథం మాంత్యం నచవేత్సి మహాబలం ౬. రంహసాచ
ప్రభావేనసత్వేనచ బలేనచ, నమయాస్తిసమః కశ్చిత్ అనురేషు సురేష్వపి ౭.
క్షోభయామ్యహ మంభోధీకసప్తాపి యుగవిప్లవే, పాతయామిద్రుమాం స్తుంగా
క్షంపయామి కులాచలా ౮. అగ్నిరవ్యుచ్ఛితో భాతిమామవష్టభ్య భూయసా,

సేంద్రస్సంప్రేమితస్సాహం దేవైస్తాహి వివిత్సుభిః ౯. ఆచక్షుకింస్వరూపస్త్వం
 కింనామా కింవినిశ్చయః, ఇత్యుక్తోవాయునాయుః పోవాచ ప్రహసన్నివ ౧౦.
 * యుః * కథయామిపరస్తాన్మాం త్వంతుగర్జయసేపరం, తృణమేతత్ప్రచలయ
 తత్స్త్వంప్రబుః కృతీ ౧౧. తృణేసచాలితేకించ తత్స్త్వం కులభూభృతాం, దక్షః
 ప్రచాలసే సత్యమనమన్త్యామి నాన్యథా ౧౨. ఇత్యుక్తస్తంప్రశస్యాగ్రేలఘుకర్ణా
 య మవ్యుః, తృణప్రచలనేబుద్ధి మకరోదా త్మలీలయా ౧౩. తస్యసర్వప్రయత్నేన
 సర్వోద్వ్యోగేన తత్క్షణత్, తృణస్యాగ్రమపి వ్యక్తంనచచాల తదద్భుతం ౧౪.
 సుహాపద్వితపర్ధాతీ ప్రగల్భం మరుతోబలం, అరణ్యరుదిత ప్రఖ్యమజనిష్ట తృణేతదా
 ౧౫. యథాస్థితిం తృణంతత తంచపీక్ష్య బలంతదా, వ్రీడితోయుః మాహాత్మ్యా
 ద్యయానిష్ప్రత్తి మాత్మనః ౧౬. తత్తేజోపితదాకార మవికార, మివస్థితంఅంతః
 క్షోభప్రదం తత్రదేవానాం సమరుత్వతాం ౧౭. తతోవాయుముఖా చుప్రీత్వా
 తస్యభూతస్య తాంస్థితిం, తత్సమీపముపాగచ్ఛ తుక్చీర్థస్సర్వైస్సమం సురైః
 ౧౮. కేశవస్తుసమీక్ష్య దృష్ట్వా విస్మితచేతనః, యక్షస్తత స్సమాలోక్య కేశవం
 త్రిదశైర్వృతం ౧౯. తృణంతదగ్రతఃకృత్వా స్మేరస్తస్థా వనాదకాత్, తేనమేత్య
 సమాయుక్తా యక్షం తమవమత్యచ ౨౦. అనలానిలనిర్దిష్టం తృణంక్షేప్తం మతింద
 యః, అమా పూర్వనుహంపూర్వా మితిగర్వోత్తరోక్తయః ౨౧ తృణప్రచలనేయత్న
 మకుర్వత్ కేశవాదయః, యదాస్వస్వబలైఃక్షేప్త మశక్తాఃకేశవాదయః ౨౨
 ఉదగ్రైరాముధైస్సైస్సైస్సైః ప్రజహు ర్యుగవత్ప్రణే, నిపాతితానిసర్వేషాం నిశి
 తాని సుపర్వణాం ౨౩. కుంతితాన్యా యథాన్యావత్ అకుంతితముఖం తృణం,
 తతోయజ్ఞముఖం తేషాం సద్యోవ్రీడా విపాండురం ౨౪. భగ్నానివీర్యశృంగాణి
 విలీనః క్వాప్యభూన్మదః, తావత్తత్తదృశంతేజః తత్రసద్య స్తిరోదధే ౨౫. నాదృ
 శ్యతత్తృణంతచ్చ తతోదేవా స్సుశంకితాః, ఆత్మాశ్చర్య మిదంతేజః కిమిత్యవగతం
 నహి ౨౬. భగ్నాస్తృణేనలఘునా వయమిత్యబ్రువన్మిథః, కింత్యేతద్ద్రావముద్గీప్తం
 యక్షాకారం యదాజ్ఞయా ౨౭. వయంహిభంశితమదా ఇతిచింతాజహోభవత్,
 చింతాకాంతేషు దేవేషు తేషామావిరభూ త్పురః ౨౮. శక్తిఃకాచిదవిచ్ఛిన్నా
 తటతోక్తి నిభప్రభా, తత్ప్రభాపటలై ర్ద్విప్రమాకాశ మమితోదయైః ౨౯.
 సహద్భిర్విద్భిశ్చ జ్యోతిర్మయ మివాభవత్, తేతుతస్యాఃప్రభావేన విద్యారూపాం
 ప్రణమ్యతాం ౩౦. బద్ధాంజలిపుటాఃపోయః పురస్కృత్య జనార్దనం, * దేవాః *
 కాత్వ మప్రాకృతాకారా సర్వతోముఖభాస్వరా ౩౧. ఆధిక్యమప్రతిద్వంద్వం
 రూపమేకం వ్యనక్తితే, త్వాంసంప్రేక్షానీం విద్యో దృష్టమాత్రప్రభావతః ౩౨.

దృష్టంజ్యోతిరిహాపూర్వం సన్నం క్షమిహర్వాసి, సామ్రాజీద్విబుధాన్ పూర్వా-
 సుప్రసన్నాన్ మదోర్ఘ్నితాన్ ౩౩. స్థితప్రభాభి ర్ద్విగృహాన్ ప్లానయంతీ సుధాశ్రుభిః,
 సజ్యోతిఃపరమగదివ్యంశివఃపరమకారణం ౩౪. హేమకూటేశ్వరో దేవో విరూ-
 పాక్షో జగత్పతిః, యదాజ్ఞాసూత్రసంస్కృతం జగదేతచ్ఛరాసరం ౩౫. విరూపా-
 క్షఃపరంజ్యోతి స్సహివఃపాపురేశ్వరః, అహంకారమహాకాంతా నవిజ్ఞాతబృహస్ప-
 తీన్ ౩౬. వినేతుంసశివో యుష్మాంస్తా దృశూప్రోభవత్కిల, తన్యాహి పరమా
 శక్తి రవినాభావలక్షణా ౩౭. నామ్నాహైమవతీత్యేషా యుష్మదక్షార్థ మూగతా,
 యదేవంశక్యతేద్రష్టుం తథాయాపేణ తేజసా ౩౮. హేమకూటాత్తరద్వార తప్తనా-
 హం సనాతనీ, తత్త్రయూయంసమాగత్య దేవమభ్యగచ్ఛ భక్తితః ౩౯. మూలచ
 సంపూజ్యవిధి వత్ప్రపద్యధ్వం సమీహితం, ఉత్తరేమాణిభద్రేశోవర్త తేఽమరపూ-
 జితః ౪౦. తముద్దిశ్యతపశుభ్యం కరుధ్వం విజితేంద్రియాః, తేనాదిత్యాస్సర్వసిద్ధి-
 ర్భవిష్యతి ససంశయః ౪౧. నోచేత్సశుత్వంసంప్రప్య భవిష్యథనుదుఃఖతాః,
 * క్షేత్రపాలః * ఇత్యుక్త్వాంతర్హితాయాంతు తస్యామింద్రాదయస్సుగాః ౪౨
 హేమకూటాత్తరందేశ మూగచ్ఛ న్కౌతుకాన్వితాః, యాత్రాన్యత్వా నిభానేన
 విరూపాక్షందయానిధిం ౪౩. సమభ్యర్చయ్యతస్మిన్మం మాణిభద్రేణ సన్నిహా,
 తజశ్చక్రేసురై స్సార్థం శంభుదర్శనకాంక్షయా ౪౪. శంభుముద్దిశ్య తేదేవా స్త్రి-
 గౌర్యాశ్చాజ్ఞయా భృశం, క్వచిత్పర్ణాశనావాయుభక్షకా స్తపఃచరన్ ౪౫.
 ఏవంబహుగతేకాలే శివఃప్రత్యక్షతా మగాత్, తందృష్త్వాపరమోదార ముమాదే
 ఘోరధారిణం ౪౬. స్తోత్రంచక్రుర్విష్ణుమఖా దేనాభక్తి సమన్వితా, సమస్తేదేవ
 దేవేశ విరూపాక్ష సదాశివ ౪౭. ప్రపన్నాన్వాహి విశ్వేశ త్వద్వాదశరత్సపిణః,
 త్వమ్మతే సహివశ్యామ స్సంసారోత్తారణేప్రభుం ౪౮. త్వద్భ్యానవిముఖా శ్శుభా
 పశుతుల్యాశ్చగామహే, అస్మానుద్ధర మోహభ్యేత్వద్భానందేహినఃప్రభో ౪౯.
 ఇతివిష్ణోదిదేవానాం వచశ్శ్రుత్వా మహేశ్వరః, ప్రోవాచమధురాంవాణీ శరణా-
 గతవత్సలః ౫౦. * విరూపాక్షః * అత్రైవరాజతేతీర్థంపాపమోచన నామకం, స్నా-
 నాచ్ఛుభ్యతేజ్ఞానంయుష్మాభి ర్నిర్మలంసురాః ౫౧. ఆనాహస్తిముఖం సత్త్వా తత
 శ్శ్రీసర్వమంగళాం. ఆరాధయతమాంపశ్చా త్రదాసిద్ధిర్భవిష్యతి ౫౨. ఇత్యుక్త్వాం
 తర్దధే శంభు ర్దేవానాంపశ్యతాం పురః, తద్వాచాతోషితాస్సర్వే యాత్రాం
 శ్శ్రుత్వా విభాసతః ౫౩. పాపమోచనతీర్థేనై స్నాత్వాహస్తిముఖం ముదా, సత్త్వా
 తేమంగళాందేవీం మాణిభద్రేశ్వరంతతః ౫౪. సమభ్యర్చయ్యతరాన్ అభ్యాయాన

స్వసులభానురాః, పశువానవిముక్తాస్తే శివజ్ఞానపరాముదా ౫౫. స్వంస్వంధామ
యయు స్సర్వే స్ఫుత్వాక్రీతంకరం వ్యాది, యస్మాత్పశుత్వంవిగతం స్నానాదస్మిన్
జలేశుభే ౫౬. సాపమోచనతీర్థాఖ్యం ప్రఖ్యాతం ముక్తిదాయకం, శ్రావణేకాక్తికే
మాఖే మఖానక్షత్రసంయుతే ౫౭. దినేన్నానం ప్రకుర్వంతి ఋషయ స్తీర్థవాసినః,
తీర్థస్నానం మాణిభద్రేశ్వరసందర్శనం తథా ౫౮. పంచాక్షేత్రస్యసద్యాత్మాపురా
ణాశనణం తథా, పంచాక్షరీ మహామంత్రః ప్రాణినామిహ దుర్లభః ౫౯. శ్రీమా
ణిభద్రేశ్వరసత్కథాంయః శృణోతి భక్త్యావతతీస్వయం ముదా, ప్రాప్నోతిభోగా
నఖిలానిహామలాం శ్చాంతేపదం యాతిశివస్యతాపసాః ౬౦. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంచమాహాత్యే పా(శ)పవిమోచన
తీర్థప్రభావవర్ణనే దేవానాంపశుత్వనివృత్తిపూర్వక మిశ్వరాక్షరహ
లాభోనామైకోనపంచాశోఽధ్యాయః. ౮౯.

* సూతః * పా(శ)పమోచనతీర్థేఽస్మిన్ స్నాత్వాతద్దక్షిణేస్థితం, ప్రసన్నతీర్థ
మాజగ్ముః కశ్యపాద్యామహర్షయః ౧. తందృష్ట్వాక్షేత్రపాలంతే పవచ్చుర్వివయా
న్వితాః, అస్యతీర్థస్యమాహాత్మ్యం వదాస్మాకంమహామతే ౨. * క్షేత్రపాల
ఉవాచ * శత్రుంజయోఽభవద్రాజా వంగదేశాధిపః పురా, ధర్మజ్ఞ సత్యసంధశ్చ
సదాచారరత స్సదా ౩. కదాచిన్మృగయాసక్త స్సమత్వాసహిత శ్శుచిః, జగా
మగహనంఘోరం వ్యాఘ్రాద్వై రతిభీకరం ౪ తత్రతత్రమృగా హత్వా పంచా
క్షేత్రంకమాద్యయా, నత్వామునీసమాధిస్థా నటాక్షేత్రేవిశుద్ధధీః ౫. మాణి
భద్రేశ్వరంప్రాప్త మంత్రినాసహితోన్మహః, అటమానఃపర్వతేస్మిన్నానావృక్షసమ
న్వితే ౬. పీతోద్వేదకం సుపానీయం తృషారో నృపసత్తమః, వృక్షమూలేఽవసత్ప్రిప్ర
మమాత్యేనసహప్రభుః ౭. మార్గశ్రమాపనోదాయ విశ్రాంతః పీతమానసః,
ఓంకారశబ్ద మశృణోత్కర్ణానంద రసాయనం ౮. కిమేతదితిచోత్థాయ దిశాంముఖ
మవేక్ష్యసః, స్వపురోభాగత స్సమ్యక్ దదర్శపరమం సరః ౯. కుముదోత్పలక
ల్లూర మండితం సుమనోహరం, హంసకారండవాకీర్ణం చక్రవాకాది శోభితం ౧౦.
భృంగసంగీత సన్నాదకిమ్మారిత దిగంతరం, తస్మద్దేవిస్వనందివ్యంశృత్వా సప్రణ
వాత్మికం ౧౧. విస్మయేనాహ మంత్రీశం సంశయాన స్సభూపతిః, ఇహజాతోద్వ
నిః కస్మా త్కోస్త్యత్ర పురుషఃపరః ౧౨. ఇత్యాలోచన సక్తేఽస్మి న్మహాధ్వని రభూ
ద్విజాః, తత్రదృష్టినిధాయాసా బాహ్యేంద్రియ వినిగ్రహః ౧౩. నాదానందరసా
స్వాన తత్పరోభూ న్మహేవతి, నిశ్చేష్టితో బభూవాభ స్థామవక్ష్యేణమాత్రతః ౧౪.

సుమతిస్తుతతైవాభూ త్వరోవర విలోకనాత్, తస్మిన్పశ్యతిభూపాలే సరోమఃస్యా
 నృహామునిః ౧౫. ఉత్థితోనైమిశ స్త్రతదండకాపాయ సంవృతః, తందృష్ట్వాపర
 మోదారం నైమిశం పురుషోత్తమం ౧౬. వవందేవినయాద్రాజా నండవద్భక్తి
 సంయుతః, ఉవాచమధురాంవాణీం నైమిశంమునిసత్తమం ౧౭. * శత్రుంజయః *
 భగవత్భవతో దివ్యదర్శనం సుఖదంస్థానం, ధన్యోస్త్రికృతకత్యోస్త్రి యుష్మద్దర్శన
 మాత్రేతః ౧౮. కస్త్యంపురుషరూపేణ తీర్థాదుత్థాయ భాసిభోః, కుతశ్చాగమనంతేద్య
 కుతోస్మా నిర్గతోజలాత్ ౧౯. ఇతిరాజ్ఞో వచశ్శ్రుత్వానై మిశోముని రబ్రవీత్,
 హేమకూటా దాగతోస్మిదర్శనార్థం మహేశితః ౨౦. నైమిశోహం తపస్తప్తు
 మత్రాగచ్ఛామి పార్థివ, అస్మాకందర్శనంపుంసాం భుక్తిముక్తిఫల ప్రదం ౨౧.
 అత్రాస్తి విశ్వనాథాభ్యా మునిర్దేవనిభః పరః, తంసేవస్వ మహీపాల సేనసాఖ్యం
 భవేత్తవ ౨౨. దర్శయామ్యహమత్రైవ యువయోస్తం మహామునిః, ఇత్యుక్త్వా
 దర్శయిత్వాసా తంతయోస్తపసే యయా ౨౩. శత్రుంజయో విశ్వనాథం దృష్ట్వా
 నత్వా ముహుర్ముహుః, ప్రార్థయామాసతంవిపాః పాహిపాహీ త్యుదీరయన్ ౨౪.
 ప్రాబోధయన్మహారాజః స్తోత్రైశ్శ్రోత్రమనోహరైః, ఉపాయైర్బహుభి స్సోఽపి నాబు
 ధ్యత మహామునిః ౨౫. పాదసంవాహనంచక్రే రాజా భక్తి సమన్వితః, తథాప్యంతి
 ర్ముఖో భూత్వా మునిఃస్థాణురివస్థితః ౨౬. తందృష్ట్వావిస్మితో భూత్వా రాజమం
 త్రిసమన్వితః, జగామనగరం రమ్యంతదేకాగ్రధియాశ్రయః ౨౭ సభాంజగామతేజస్వీ
 సూతమాగధ సంయుతః, సుమతింప్రాహాధర్మాత్కా దేశకాలోచితం నచః ౨౮.
 విశ్వనాథోమునిశ్రేష్ఠః నమాధినిరత స్సదా, తత్సమోనాస్తి భూలోకే సచశ్రీశంక
 రోమునిః ౨౯. తేనేయంసస్యసంపన్నా సుప్రజాస్తుధరా నదా, ఇతిరాజ్ఞోవచశ్శ్రు
 త్వా సుమంతిప్రాహ సాదరం ౩౦. ధర్మచాలస్త్యమేవాసి యథారాజా తథాప్ర
 జాః, త్వయైవపోషితాస్సర్వే మునయస్తపసి స్థితాః ౩౧. జారచోరాదికాన్ హ
 త్వామృగాన్ కూర్రాన్ వనేచరాన్, త్వంపాలయసి ధర్మాత్మకనదా భూమండలం
 విభో ౩౨. త్వయిశాసతి పర్జన్యకాలే పర్వతిభూమిప, త్వయాసావిశ్వనాథస్తు
 శ్రేష్ఠోఽభూ స్మనిమండలే ౩౩. అమాత్యవచనంశ్రుత్వా విస్మయేనాబ్రవీదదం,
 ఋషిభిఃపాలితాభూమి స్తపోనిష్ఠై ర్దితేంద్రియైః ౩౪. కిమస్తిపుణ్యం ధర్మశ్చ మయి
 మంత్రివరానన, మహాత్మనాంకరుణయా పాలయామి మహీమిమాం ౩౫. తస్మా
 దయంధస్యతమో మహాశ్లాఘ్యోమునీశ్వరః, తద్దర్శనాదహంధస్య స్సకుల స్సపరి
 చ్చదః ౩౬. ఇత్యుక్తఃపునరాహేదం మంత్రిరాజాన మాదరాత్, అనయిష్యామిస

హసా విశ్వనాథం మహామునిం ౩౭. త్వత్సమీపం మహాప్రాజ్ఞ మృగవత్పశ్యమే
 బలం, సంవత్సరావధిం దేహి సాహసం దర్శయామ్యహం ౩౮. రాజానుజ్ఞాంగృహీ
 త్వాసా మంత్రి వేశ్యాంజగాదహ, త్వంగత్వా మాణిభద్రేశగిరిం తతస్థితంమునిం
 ౩౯. విశ్వనాథంహావభావ విలాపై ర్వంచయాశుతం, మోహయిత్వా మునిశ్రేష్ఠం
 వశీకృత్యచనందిని ౪౦. ఆగచ్ఛసత్వరంభద్రే దాస్యే గ్రామం తవోత్తమం, సుమ
 తేర్వచనం శుభ్రత్వా నందినీవాక్యమబ్రవీత్ ౪౧. శక్తిర్నాస్తి మమప్రాజ్ఞ విశ్వనా
 థోజితేంద్రియః, హావభావై ర్మమవశం కథంయాతి మహామునిః ౪౨. ఇత్యుక్తః
 కుపితఃప్రాహ గచ్ఛత్వం మమశాసనాత్, యేనకేనాప్యపాయేన సాధయన్వ
 మహామునిం ౪౩. ఇత్యుక్తాసానందినీతు మాణిభద్రేశ్వరాంతికే, తపస్యంతం
 విశ్వనాథం నందినీసందదర్శ తం ౪౪. బోధయామాస బహుభిరుపాయై ర్గణికాన్వ
 హం, నోదతిష్ఠద్విశ్వనాథ స్సమాధిస్థో జితేంద్రియః ౪౫. చింతయామాస మనసా
 తత్ప్రబోధాయ నందినీ, స్త్రీదర్శనేనసగ్యేషాం మనశ్చంచలతాం వ్రజేత్ ౪౬.
 నీత్వాబ్రహ్మణిచిత్తంస్వం స్థాణువ నిశ్చలస్థితః, కథమేనంసాధయామి బ్రహ్మజ్ఞం
 శాంతవిగ్రహం ౪౭. ఇతిచింతాతురా నారీ భక్త్యలేహ్యన్బహూనపి, జిహ్వగ్రేలే
 పయామాస చందనాదివిలేపనం ౪౮. చక్రేషణ్మాసపర్యంత మిత్థంవేశ్యా మహర్ష
 యే ౪౯. స్వాదూనిభక్షయామాస క్వచిత్కాలే స తాపనః, భక్ష్యాభోజ్యాంశ్చ
 లేహ్యంశ్చ రుచిరా నృధురాన్బహూన్ ౫౦. తతఃక్రమేణగణికాం సుందరీం చాప్య
 లోకయత్, ఉన్మీలితాక్షం సుభగం నిరీక్ష్య తరుణీభృశం ౫౧. సాదసంవాహ
 నాద్యై రప్యవచారం తదాకరోత్, తదాజగ్రాహ తత్సేవాం ప్రేష్టా బ్రహ్మర్షి స
 త్తమః ౫౨. న్వచేష్టాందర్శయామాస నందినీ మోహినితదా, తస్యావిలాసందృ
 ష్టాసా వరమత్కముక స్తయా ౫౩. వశవర్తీమృగఇవ బభావిప్ర స్తపోధనః,
 గర్భందధారసానారీ విశ్వనాథేనధీమతా ౫౪ దశమేమాసిసంప్రాప్తేసుషువేపుత్ర
 ముత్తమం, తతఃక్రమేణతనయా జాతౌద్వా గణికామణేః ౫౫. తతఃప్రోవాచ
 తమ్మపిం గ్రామమాగచ్ఛ సువ్రతః, కార్యంకిమస్తిగహనే సుతానాం పోషణం
 కథం ౫౬. సంరక్షస్వకుటుంబంతే భిక్షాటన విధానతః, తంపంచయిత్వా గణికా
 ఋషిమాదాయసత్వరం ౫౭. స్కంధావారోప్య తనయా గ్రంథింహస్తే నిధాయుచ,
 పురంప్రతినమాగచ్ఛ ద్విశ్వనాథేన ధీమతా ౫౮. మార్గేదదర్శ నృపతి ర్విశ్వనాథం
 మహామునిం, శ్రాంతంభారేణతందృష్ట్యా సుమతిం ప్రాహవిస్మితః ౫౯. త్వయాసా
 నిర్జితో విప్ర స్సదుపాయైశ్చ తాపనః, తమానయ మహాప్రాజ్ఞ తేనసంభాషయా
 మ్యహం ౬౦. ఇత్యుక్తస్సుమతీశీఘ్రం గణికాం తాపసోత్తమం, ఆనయామాస

భూమిశ సభాం సత్కారపూర్వకం ౬౧. నృపతిః ప్రాచీనవిద్యా దృషిం సమ్మాన్యభక్తితః, త్వదాశ్రమమహం పూర్వ మాగతశ్చైకదామునే ౬౨. ఇమాంసుతే కుత్రజాతే స్థితోకుత్రమహామునే, ఇతిరాజ్ఞోవచశ్చృత్వామునిః ప్రాచీనాచ ధర్మవిత్ ౬౩. * విశ్వనాథః * అపారేఖలుసంపారే యోగినామపి మోహకే, సమర్థకోస్తీ భూలోకే పారంగంతుంమహిపతే ౬౪. స్త్రీప్రసంగేనతత్సర్వం నాశంయతిమునే ర్వతం, త్వదధీనం తపస్సర్వం త్వయాపుణ్యే సుపాలితా ౬౫. ఇత్యుక్తస్సమునిః ప్రాచీనా ముక్తిందేహి మమాధునా ౬౬. బ్రహ్మనందైకచిత్తస్య తేదోపః కుత్ర సంస్మతేః, తస్మాదుద్ధరమాం భద్ర సత్సంగో భవిముక్తిదః ౬౭. ఇత్యుక్తస్సమునిః ప్రాచీనా రాజానం భక్తిసంయుతం, అస్తిదక్షిణకాశీతి పంపానామ్నా విముక్తిదా ౬౮. మాణిభద్రేశ్వరశ్శేత్రంరాజతే తీర్థముత్తమా, ప్రసన్నాఖ్యం విరూపాక్ష ప్రసాద కరమవ్యయం ౬౯. స్నాత్వాతస్మైమహాదేవం యోభక్త్యా ర్చయతేఽన్వహం, తస్యముక్తిర్భవేన్నానం యత్రాహంవివసామిభాః ౭౦. * శ్లోత్రపాలః * ఇత్యుక్తః. రావ్యకృమాకర్ణ్య సచివేనయుత స్తదా, అగత్యాత్ర నృపశ్చక్రే స్నానంభక్తి సమన్వితః ౭౧. మాణిభద్రేశ్వరం తత్రసంపూజ్యవిధి వత్తదా, శ్లోత్రయాత్రాంక్రమాత్కృత్వా రాజా భక్తిసమన్వితః ౭౨. విశ్వనాథోపదిష్టస్సౌ యోహా కైలాస మందిరం, తస్మాత్ప్రసన్ననామాస్య ప్రసదంతి మనీషిణః ౭౩. ప్రాతస్సర్వకరియో నామ సయాతి పరమాంగతిం, ఇదంపవిత్రంపాపఘ్నం భుక్తిముక్తి ఫలప్రదం ౭౪.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యే ప్రసన్నతీర్థ మహిమా నువర్ణనం నామపంచాశోఽధ్యాయః. ౫౧.

* నూతః * తస్మైస్నాత్వా విధానేన ప్రసన్నే తాపసోత్తమాః, ఋషభాశ్రమమాగత్య శ్లోత్రపాలం ముదాబ్రువన్ ౧. ఏతత్తీర్థస్య మాహాత్యం ఋషభస్య మహాత్యనః, వదపుణ్యంముదాస్మకం శృణ్వతాంప్రీతిదాయకం ౨. * శ్లోత్రపాలః * సారాష్ట్రేఽభూన్మహారాజ స్సరలోనామ నామతః, ధర్మజ్ఞశ్శివపూజాయాం నిరతో మానవాక ధనీ ౩. తస్యభార్యాబభూవాథ మానినీ ప్రియవత్సలా, ధర్మేణపాలయామాస రాజ్యంనిహతకంటకం ౪. కదాచిద్దైవయోగేన దుర్వాసాస్తు సమాయయా, తందృష్టాద్భూదిభి స్సమ్యక్పూజయిత్వా సుభక్తితః ౫. కుతశ్చాగమనం బ్రహ్మక దీనానాంముక్తి హేతవే, సంసారేఽస్మిక్షణాద్ధేపి సత్సంగశ్యేసధి ర్మృణాం ౬. మత్తఃకింకార్యమస్తిహ తదద్య ప్రకరోమ్యహం, * దుర్వాసాః * యదృచ్ఛ

యాచాగతోస్మి హ్యుపదేశార్థ మద్యతే ౭. మతిర్మమాసీత్కల్యాణీశృణు మద్వ
చనం శుభం, అసారేఖలుసంసారే సారంశంకరనేవనం ౮. దారాగారాదికంసర్వం
నశ్వరం దుఃఖకారణం, భోక్తురుచ్చతి యోమూఢః క్రిమివద్దుఃఖమేష్యతి ౯. మల
భాండమివత్వత్వా రాజ్యభోగాదికం శుచిః, నిత్యానందం శంకరస్యపదం యాహి
షరాత్పరం ౧౦. త్వమప్యంబమయోక్తేన మార్గేణ శివపూజనం, కురువైషయికం
త్వత్వాపాతివ్రత్య పరాయణా ౧౧. తేనతేనకలాసిద్ధి ర్భవిష్యతి నసంశయః, ఇత్థం
తాముపదిశ్యాసా యయా హర్ష సమన్వితః ౧౨. రాజాసావిస్మృతశ్చాసీ దుపది
ష్టోఽపి సాధునా, మానిసీయోగనిరతా బభూవ మునివాక్యతః ౧౩. హృదబ్జపీఠే
దేవేశం ధ్యాత్వా సుస్థిరమానసా, దుర్వాసఃప్రోక్తమార్గేణ పూజయామాన
శంకరం ౧౪. ఏవంకతిపయేకారే గతే సాసుషువే నుతం, నిర్మలంసుగుణాశాంతం
ఏక్ష్యరాజా తిహర్షితః ౧౫ తస్యనామచకారాసా దేవేంద్రఇతి భూమిపః, శుక్ల
పక్షశశీవాసా వవృధే పితృవేశ్మని ౧౬. పంచవర్ష వయస్కంతం బాలకం ఏక్ష్య
మానిసీ, బోధయామాసవైరాగ్యం శివపూజాత్మకంతదా ౧౭. బాలోఽసా సకలం
జ్ఞాత్వా మాతరంప్రహ హృష్టధీః, * దేవేంద్రః * దర్శయన్వాంబ యోగేంద్ర
ముపదేశ్టార మీశ్వరం ౧౮. సేవయేఽహం సదామాత ర్నృహవాసేన కింభవేత్,
తద్వాచాశంకరపదం సాధయామి నుఖప్రదం ౧౯. ఇత్యుక్తాతనయం ప్రహ మా
నిసీ జ్ఞానవిగ్రహః, అస్తిదక్షిణకాశీతి పంచక్షేత్రం విముక్తిదం ౨౦. తస్మాత్తరే
మాణిభద్రక్షేత్రేఋషివరోమహాః, ఋషభోనామ సద్ధర్మనిరతో వర్తతేనదా ౨౧.
తేనోపదిష్టమార్గేణ సుఖిభవమహామతే, యాహిపంపాపురీం శీఘ్రం హీనరాజ్యేన
కింతవ ౨౨. ఇత్యుక్త స్సయయా శీఘ్రం ఋషభంశాంతవిగ్రహం, తత్రైవవసతించకే
సేవాతత్పరమానసః ౨౩. తత్సేవాపుణ్యపాకేన జ్ఞానీభూత్వా సబాలకః, స్వతేజసా
విరూపాక్షం పూజయామాసభక్తితః ౨౪. తద్వృత్తమఖిలం శ్రుత్వా సుతస్య నృపస
త్తమః, సరలశ్చింతయామాస మానసే తనయంద్రతి ౨౫. బాలఃకుత్ర తపఃకుత్ర
ముక్తసంగోఽభవత్సుతః, రాజ్యాత్వంబాలకం త్వత్వా కథంతిష్ఠామి మందిరే ౨౬.
బహూపాయైస్సాధితోఽపి నాగచ్ఛతిగృహం నుతః, ఆశాంతత్యాజ తన్నిష్ఠాం కష్టే
నాత్యంతదుఃఖతః ౨౭. తతఃకాలేన సాదేవీద్వితీయం తనయంశుభం, సుషువేభూ
పతి స్తస్యజననా నోదమావ సః ౨౮. మహేంద్రఇతితన్నామ చకారబ్రాహ్మణై
ర్యుతః, మానిసీపూర్వవ త్తస్యహ్యుపదేశంచకార సా ౨౯. సోఽపిపంపాపురీం
ప్రాప్తో మాత్రాసంప్రేషితస్స్వయం, ద్వితీయస్యస్థితింజ్ఞాత్వా రాజాచింతాపరోహ్య
భూత్ ౩౦. చతుర స్తనయానిత్యం ప్రేషయామాసమానిసీ, తస్మాక్పృత్యంక

మాద్ జ్ఞాత్వా సరలఃకోపమావహా ౩౧. పంచమంతనయంరాజా రరక్ష స్వయ
మేవసః, బాలకస్యతురాజాసా నామధేయమధా కరోత్ ౩౨. అలర్క ఇతిభార్యా
యాః ప్రియోక్త్యా హర్ష సంయుతః, క్రమేణవపుధేబాల స్సత్వా శ్రే దత్త శాస్త్ర
వత్ ౩౩. గురుభి శ్శిక్షయామాస సరలోబాలకం తదా, అధీతవానలర్కపి
విద్యాంవిశ్వవిలాసినిం, నీతిశాస్త్రంధర్మశాస్త్రం ధనుర్విద్యాదికాస్తదా ౩౪. అమా
త్యేనయుత శ్రీమాన్ప్రజాపాలన తత్పరః, రాజ్యంబభార తేజస్వీ పితౄజ్ఞప్తో మహా
మనాః ౩౫. కాలేననిధనంయూత స్సరలో నందనాగ్రతః, అలర్కపైతృకంసర్వం
పితృమేధవిధానతః ౩౬. కృత్వాస్వజనకం స్వర్గంనిన్యే మాతౄజ్ఞయానృపః, బ్రా
హ్మణాన్దక్షిణా న్నాద్యై స్తర్పయిత్యాతిభక్తితః ౩౭. పాలయిత్యాస్వరాజ్యంస
యథావిభవ విస్తరైః, గతేషుదశవర్షేషు మానినీచింతయాభృం ౩౮. ఉవాచత
నయంమందం తస్యైవ హితకాంక్షిణీ, * మానినీ * ప్రియోత్క్రమణకాలశ్చ
సంప్రాప్తోమే తనూభవ ౩౯. వివేకభవ జాతస్య ధృవోమృత్యు ర్నసంశయః, సాధి
తవ్యామానవేన జన్మనై కాంతికి గతిః ౪౦. పుత్రశృణుస్వమద్వాక్యం భవేదుభ
యత స్సుఖం, దాస్యేపత్రంలిఖిత్వాహం తద్రక్షస్వ కరంటకే ౪౧ ఆపత్కాలే
వాచయిత్యాతస్యార్థంవిధి నందన, తేనతేనర్వసాఖ్యాని సమాయాన్యంతినిత్యశః ౪౨.
ఇత్యుక్త్యామానినీ పత్రే లిఖిత్వా శ్లోకముత్తమం, తద్బంధయిత్యాజతునా దనావ
త్రంసుతాయసా ౪౩. రరక్షగోవ్యంతత్పత్ర మలర్కో మాతృభక్తతః, క్వచిత్కా
లేమానినీసా మృతిమాప సుతాగ్రతః ౪౪. యోగినాందుర్లభందివ్యం ప్రపేదే పన
మైశ్వరం, యయాసత్సంగతి శ్శుద్ధా కృతావయసి శైశవే ౪౫. అలర్కస్త్విష్టి
మకరోజ్జననైచాంతిమాం ముదా, రాజ్యంచకారసహసా దారాగారాదిమోహితః
౪౬. భ్రాతరస్తస్యచత్వారో యాతారః పదముత్తమం, చింతయామాసురత్యంత
మలర్కస్యవిముక్తయే ౪౭. అస్మద్వంశేదురాచారో రాజ్యలోభాచి దూషితః,
మమతాబంధనేనాసా నిరయంయాన్యతి ధృవం ౪౮. కుపుతోయదిజాయేత
కులక్షయకరో భవేత్, ఇత్యాలోచ్యతదాసర్వే వంగదేశాధిపం ప్రభుం ౪౯.
జయసేనంగతాఙ్గం రనుజన్యహితైషిణః, సరలస్యాత్మజా స్సర్వే వయం సారాష్ట్ర
భూపతేః ౫౦. అస్మద్భ్రాతృలర్కనామా రాజ్యంభోక్ష్యతిపైతృకం, భాగర్హా
నగ్రజా నస్మాకదూరీకృత్య బలాత్ప్రభో ౫౧. అస్మద్భ్రాజ్యంత్యమేవాద్య సాధ
యాశు మహీవతే, దాన్యామస్తత్రతేభాగం కృపాంకురు నసంశయః ౫౨. ఇతితే
షాంవచస్సృత్వా జయసేనఃప్రహృష్టధీః, సారాష్ట్రేశంసాధయితు మలర్కంస్వబలై
ర్వృతః ౫౩. గత్వానిరోధయామాస పురీంసర్వసుఖాకరాం, చతురంగబలందృష్ట్యా

జయసేనస్యసత్వరిం ౫౪. యుద్ధంచక్రేమహామూర మలర్క సేనయాసహ. జయసేనస్తదాలర్కం జిత్వాసమర మూర్ధని ౫౫ పురమాక్రమ్యసహసా సింహా సన మథారుహత్, అలర్కస్తుసరాధీనో హృతగాజ్యోతిదుఃఖితిః ౫౬. సస్పారమా తరంస్వస్య వ్యసనాహ్తోఽతిదుఃఖిరః, తద్దత్తప్రతమాలోక్య పపాతైవం సభాపతిః ౫౭, వ్యసనేష్వపినర్వేషు సత్సంగఃశేనధిర్నృణాం, సత్సంగేనైవసర్వేషాం వ్యసనం నాశమేవ్యతి ౫౮. తత్ప్రతార్థంసమాలోచ్య సజ్జనఃకుత్రవర్తతే, పంపదక్షిణ కాశీతి ప్రసిద్ధా భుద్ధిగంతరే ౫౯. నివసంతిసదాతత్రసాధవ స్సమదర్శినః, ఇత్యా హోచ్యగృహాపత్యదారాస్సంత్యజ్య నిర్యయా ౬౦. మాణిభద్రేశ్వరక్షేత్రే దదర్శమునిపుంగవం, ఋషభంభద్రపీతస్థం సమాధినిరతం సదా ౬౧. ప్రణామ మకరోదగ్రే దండనద్భువి భక్తితః, ప్రణమంతంనృపం దృష్ట్వా తాపసఃప్రాహసాదరం ౬౨. కోసిత్స్వంరాజశార్దూల కుతస్తేదుఃఖ మద్భుతం, మునేర్వచనమాకర్ణ్య పార్థివఃప్రాహతాపసః ౬౩. నమోనమ స్సద్భృషభేశ్వరాయ యోగీంద్రసేవ్యాయ సుత్రాకథామేషు, త్వత్పాదసందర్శనముక్త కిల్బిషాధనోస్త్రితేవాక్యసుధా భిషేచ నాత్ ౬౪. సంసారదావాసలదహ్యమానం దారాదిచోరైర్బహువీడ్వమానం, మాయామయేఘోరవనేచరంతం దీనంసముత్తరాయ దేవరూప ౬౫. మాతుఃప్ర సాదాద్భవదీయదర్శనం మమాభవ స్మక్తికరంమునీశ్వర, అనేకజన్మార్జితపుణ్య సంచయైః ప్రపద్యతేనాధుజనస్య దర్శనం ౬౬. ఇతిస్తువంతంభవతాపభీతం వినీత మేతం మతిమంతమాదరాత్, మునీశ్వరఃప్రాహమనోజ్ఞవాచా ౬౭. అలర్కంవిలోక్యాశు దయాద్రిదృష్ట్వా ౬౮. * ఋషభః * సంసారఃఖలుదుస్తర వ్షడరిభిర్వాప్తోమహా మోహకృ త్తందూరీకురు నిర్మలేన మనసా నిస్సారమాపాదయః, తేనానంద ఘనేందు భూషణపదం ప్రాప్నోషినిత్యామలం సత్యజ్ఞానమనంతదుఃఖశమనం సంతః ప్రశంసంతియత్ ౬౯. ఇత్యుక్త్వాసమునిర్భూషం స్నాపయామాన తీర్థకే, ఖ్యాతే స్వనామ్నాలక్ష్మి ముక్తోఽజ్ఞానాదువాచతం ౭౦. * అలర్కః * ధనోస్త్రికృ తకృత్యోఽస్మి దర్శనాత్తేమునీశ్వర, త్వంసాక్షాదీశ్వరోఽస్మాకం యస్మాత్జ్ఞానప్రదో గురుః ౭౧. అతస్త్వత్పాదకమలే భక్తిందేహ్యచలాం మునే, పునఃప్రాహస్యస శ్రోష్ట మృషభ స్సాధుపూజితః ౭౨. దత్త్వాతేసహజానాంస్వం రాజ్యమత్రస్థిరో భవ, విరూపాక్షారాధనేన ముక్తింయాస్యసి శాశ్వతీం ౭౩. ఋషివాక్యాత్సమా గత్య స్వపురీం రాజసత్తమః, నిర్మమోనిత్యత్పప్నన్న స్తయసేన మువాచహ ౭౪. * అలర్కః * జయసేనమహాసేన త్వయాముక్తోభవం నృప, ఇదాసీంతవకారుణ్యా త్పురమంసుఖమాప్తవా ౭౫. అస్మిన్నాజ్యేతుమేప్రీతి ర్నాస్తికాచిన్మహాప్రభో

తుభ్యందాస్యామిమద్రాజ్య మంతే నిరయకారకం ౭౫ తచ్చుత్తావిస్త్రితఃప్రాహ
జయసేనస్తదాశ్రమః, కాశ్యేనకింమమప్రాజ్ఞ యతస్త్వం సాధుసత్తమః ౭౬ అజా
నతామయాముష్మ ద్భాత్రబాధేనభూపతే, కృతంశ్చిపమాన్యాద్య క్షుప్తం
మమసాహసం ౭౭. ఇతితస్మైదదారాజ్యం జయసేనోవిరాగతః, సర్వేవిరక్తాస్త
దాశ్యే బభూవుస్తాపసాత్తమాః, ౭౮. అలర్కసహితా స్సర్వే పంచాక్షత్రంయ
యుస్తదా, ఋషభేనోపదిష్టాస్తే తీర్థేన్నాత్వా సుధక్తితః ౭౯. ముక్తింగతాఃప్రసా
దేన శంభోకారుణ్యభాగినః, తస్మాన్మృషభతీర్థస్య మాహాత్మ్యం సుప్రతిష్ఠితం ౮౦.
అతస్మానేనసర్వేషాం ముక్తిర్భవతి శాశ్వతీ, ఇదంపుణ్యశమాన్యాయం శ్రుత్వామ
చ్యేత బంధనాత్ ౮౧.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంచాహహాశ్లేష్ ఋషభతీర్థమహిమాన.
వర్ణనంనామైక పంచాశోఽధ్యాయం ౫౮

* సూతః * స్నాత్వాతేమునయఃసర్వే తీర్థేఋషభసంజ్ఞకే, రత్నతీర్థంసమా
గత్యక్షేత్రపాలమథాబ్రువన్ ౧. ఏత తీర్థస్యమాహాత్మ్యం బ్రూహ్యస్మాంమహామతే,
* క్షేత్రపాలః * పురావిశ్రవసఃపుత్రఃకుబేరోధర్మవాక్ శుచిః, తపసాశోషయామాన్,
విరూపాక్షం దయానిధిం ౨. తతఃప్రత్యక్షమభవ చ్ఛంకరః కరుణాకరః, త దృష్ట్వా
భక్తిన్రమాంగఃప్రాంజలిః ప్రత్యభాషత ౩. వరందేహిమమేశానవరద స్సర్వదేహీ
నాం, ఇత్యుక్తశ్శంకరస్తస్మై ప్రాదాన్నవనిధీనపి ౪. అలకానగరంరమ్యం సర్వ
నస్తువిరాజితం, పునఃప్రేవాచధనదం మత్సభోభవ నర్వదా ౫. మత్సన్నిహతిష్ఠ
సభేమన్నామస్మరభక్తితః, ఇత్యుక్త్వాంతర్ధేశంభుః కరుణాసాగరోహరః ౬. తత్రైవ
వసతిచక్రే పూజయాధనదశ్శివం, కదాచిదటతస్తస్య సంముఖే దివ్యసుందరీ ౭.
గానలోలాతిసూక్ష్మాంగీ వ్యదృశ్యత విలాసిని, తాంవీక్ష్యవవశోభాంగీం సుభగాం
భృంగకుంతలాం ౮. బింబోష్ఠీంచంద్రీవదనా మేకాంస్నిగ్ధస్తనీం శుభాం, సుస్మేరాం
సుప్రతాంసుభూం సునాసాంసుభగాంసతీం ౯. దృష్ట్వాత్వాంకామసంతప్తః కుబే
రోవాక్య మబ్రవీత్, కాత్వంకమలవత్ప్రాక్షి కస్మాత్త్వమిహచాగతా ౧౦. పతి
స్తవకుత స్సుభృత్వాం దృష్ట్వామోహితోభవం, ఇత్యుక్తాకాముకందీనః కుబేరం
ప్రాహ భామినీ ౧౧. * గంధర్వీ * మద్వార్తయాతే కింకార్యంగచ్చ సామ్యనిజా
శ్రమం, ప్రీప్రసంగేమనుష్యాణాం యశోహని ర్భవిష్యతి ౧౨. ప్రాణావహరణే
దక్షో మత్సహికాలకంటకః, * కుబేరః * కోపంమాకురుకల్యాణి నాపరాధోఽస్మి
సుందరీ ౧౩. త్వద్వృత్తమఖిలంబ్రూహి శోత్సలాం సుఖదాయకం, ఇతితస్య

వచస్పూర్త్యా కోపేనోవాచకామినీ ౧౮. * గంధర్వీ * మత్పతిస్సామినేవార్థమిహో
యాతోమమప్రియః, తేనసాకమిహాయాతా దర్శనార్థం పినాకినః ౧౯. కేనచిద్రా
క్షసేనాసా యుద్ధార్థం ప్రయరశాపతిః, అద్యాపినాగతస్తస్మా న్నజానామికుతోగతః
౧౬. జితస్తమథవాతేన హతోవాప్రాణవల్లభః, * కుబేరః * త్వయికోపేనయాతోవా
ద్యుష్ట్యావాన్యాయం విమోహితః ౧౭. హతోవారక్షసాతేనతద్వార్తాం త్యజసుందరి,
త్యయ్యతీనసమాసక్తం మాంభజస్వధనాధిపం ౧౮. తవసందర్శనాత్కుర్ధ్వో
మాంహనివృత్తిమన్లుభః, భవసుందరిభార్యా మే సర్వస్వంమేదిశామితే ౧౯.
కీడాంకురుమయాసాకం యథేచ్ఛంవైభవన్వితా, ఇత్యుక్త్వాతాం బలాద్భవ్య
రేమే కామాతురస్తదా ౨౦. ఏవంకతివయేకాలే గతేఽసాకాలకంటకః, సంహృ
త్యరాక్షసంప్రావక్షేత్రిం షట్పీమమస్పర ౨౧. భార్యమన్వేషయన్ప్రాగా త్కుబే
రంనగరింతవా, ధనదస్యసమీపేస్వప్రియాం దృష్ట్వాతికోపితః ౨౨. కుబేరయోచ
యామాన స్వభార్యమతికోపితః, కామాతురఃకుబేరోఽసా సంపద్యోవనగర్వితః
౨౩. అంతఃపురేనిధాయైనాం నాస్తి నాస్తీత్యువాచ తం, తచ్చుర్త్యావచనం
క్రోధాద్గంధర్వ స్వబలేనచ ౨౪. తేనసాకంమహాయుద్ధంచక్రే గంధర్వమాయ
యా, తియోర్ముద్ధమభూద్ధోరం దేవదానవయోరివ ౨౫. జిత్వాకుబేరంజగ్రహ
స్వప్రియాం కాలకంటకః, హృత్వానవనిధీంస్తస్య పురాన్నిష్కాస్య తంరుషా ౨౬.
కోపాచ్ఛాపమదాత్తస్యై గణికాభవపుంశ్చలీ, మాణిభద్రస్యనికటే తపఃకురు
జితేంద్రియా ౨౭. దశవర్షసహస్రాంతే మాంప్రాప్స్యసి విశుద్ధధీః, ఇత్యాజ్ఞప్తా
ధవేనాసా గణికాభవదంజసా ౨౮. స్వప్రతస్తరణాత్థిన్నా చకారపరమంతపః,
నిత్యంస్నాత్వాపావనాశతీర్థే భక్తియుతానతీ ౨౯. నిత్యంధ్యానపరా శంభుచరణా
సక్త మాససా, తేనధ్వస్తాఘనిచయా మహేశస్యప్రసాదతః ౩౦. పత్యానహ
నుఖంరేమే యథాపూర్వంశుచిన్మితా, కృష్ణాష్టమ్యాం సభోమాసే సోమయోగే
విశేషతః ౩౧. పాపనాశసతీర్థేహి స్నానాత్పావనినాశనం, కుబేరస్తునిధీంస్త్యక్త్వా
గతగర్వోఽతిదుఃఖతః ౩౨. విచచారవనేశుక్షుః పితాచోన్మత్తవ త్తదా, కింకరోమి
క్వగచ్ఛామి త్రాతామేకోస్తి భూతలే ౩౩. ఇతిదుఃఖేనసంతప్తః పంపాక్షేత్రంజగా
మసః, ఉత్తరేమాణిభద్రేశ నికటే భక్తిసంయుతః ౩౪. గుహాయాంసతపశ్చకే
తీర్థేస్నాత్వా త్రనిర్మలే, రత్నాఘ్నేయక్షరాట్ధీమాన్ జజాపరమం జపం ౩౫.
దశవర్షసహస్రాంతే ప్రత్యక్ష స్సమభూచ్ఛవః, తందృష్ట్వాప్రణానామాసా దండవ
దృక్తిసంయుతః ౩౬. స్త్రోత్రంచక్రేవిరుపాక్షం దేవదేవం ధనాధిపః, జయశంభోమహా
దేవ జయభక్త్యాద్రినాశన ౩౭. జయవిష్ణ్వైకవంద్యేశ పాహిమాం శరణాగతం,

పాపినామహమేకోఽగోస్త్రో దయాలూనాంతస్వ మగ్రణీః ౩౮. కృతంజగుస్పితకర్మ
మయాకామాతురేణచ, తుంతవ్యమవరాధంమే త్వమేనశరణమమ ౩౯. హృత
రాజ్యోహృతనిధి శ్శత్రుణాస్వేనపాపనా, కృపయాదేహిమేరాజ్యం యదితుష్టోఽ
సిశంకర ౪౦. శత్రూణాంశమనార్థంచ దత్త్వానవసిధి న్మమ, పుష్పకంచనస్నేహం
దత్త్వామే పూర్వవచ్ఛివ ౪౧. పాహిమాంకింకరందేవ ప్రాయశ్చిత్తమిదంమమ,
ధవదస్యవచశ్శ్రుత్వాశివ స్సంతుప్తమానసః ౪౨. వాంఛిత పూర్వత్యాత
మహాదేవోఽబ్రవీదదం, సుఖం గచ్ఛమహాభాగ స్వపుమలకావతీం ౪౩. మన్నామస్మ
రణేనక్తో విచరస్వ యథాసుఖం, మాభూయాత్వాపకార్యేషు మతి స్తవసదా
మలా ౪౪. ఇత్యాజ్ఞప్తశ్శంకరేణ ప్రయయావలకావతీ, లబ్ధానవసిధిస్సర్వా
జిత్యాశత్రుం మహాబలం ౪౫. ధర్మేణపాలయామాస రాజ్యంనిహతకంటకం,
తస్మాద్రత్ననిధిర్నామతీర్థ మాసీ స్తుహాజ్ఞలం ౪౬. కార్తిక్యాంకృత్తికాయుక్తే
సోమవారయుతేదినే, స్నాత్వారత్ననిధావస్మి స్థనీభూయా స్సనంశయః ౪౭.
రత్నతీర్థస్యనికతు గుహాయాయస్తవశ్చరేత్, సనరిన్సుఖమాహ్నతి సర్వసిద్ధిచ
విందతే ౪౮. యథిదంపుణ్యమాఖ్యానం శృణోతిశ్రావయేదలం, సయాతిగివసాయ
జ్యం పరమంయోగి దుర్లభం ౪౯.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాశ్లో రత్నతీర్థమహిమాను
వర్ణనే రాజ్యభిష్ట కుశేరస్యరాజ్యప్రాప్తిర్నామ ద్విపంచాశోఽధ్యాయః ౫౩.

* ఋషయః * ముక్తితీర్థస్యమాహాత్మ్యం వదాస్మాకం సుఖప్రదః, కోము
క్తఃస్నానమాత్రేణ హ్యస్మిన్స్తీర్థే సరోత్తమ ౧. * షేత్రపాలః * పురాకణ్యఋషిః
పంపాక్షేత్రే పరమశోభనే, తపస్సిద్ధర్థమావాస మకరోద్దివ్య దర్శనః ౨. త్రికాలే
శివపూజాయాం నిరతోయోగినాంవరః, ఏవంవసక్షేత్రవరే కదాచిత్పర్యటస్మహీం
౩. కించిద్దూరేదదర్శాద్రా దివ్యపుష్పఫలద్రుమాన్, కంటకైరావృతాస్తత్ర
క్షీటకాన్దుఃఖకర్షి తాన్ ౪. దుదతోపస్వరేణాశు జర్జరీకృత విగ్రహాన్, దృష్ట్వావిస్మ
యమాపన్నః స్థితస్తత్ర క్షణంద్విజః ౫. కంటకైర్విధగాత్రాశ్చ కీటకాదుఃఖకర్షి
తాః, అన్యోన్యంబాధయంతశ్చ గతప్రాణా స్తదాభవన్ ౬. ఉత్పద్యంతేక్షణేనైవ
విలీయంతేపునఃక్షణాత్, తాన్లుష్ట్యాకరుణావిష్ట శ్చింతయామాస యోగిరాట్ ౭.
కేనకర్మవిచారేన పూర్వజన్మకృతేనతే, ఉత్పద్యంతేవిలీయంతే క్షణేనలఘుజీవినః ౮.
ఏతేషాంక్షీటకానాంచ దుఃఖాన్స్తుక్తిః కథంభవేత్, ఏతాన్దృష్ట్వామమస్వాంతం
దూయతేకింకరోమ్యహం ౯. ఇతిచింతాకులః క్వ స్తేషాగతి మనుస్మరన్, వృక్ష

మూలేస్థితస్సమ్యక్ దృష్ట్యా తాన్విహ్వలోభవత్ ౧౦. స్థితేతస్మిన్సమాగచ్ఛన్ముని
 శ్చాతాతపోమలః, వృక్షచ్ఛాయాస్థితం కణ్వందీనంద్యష్ట్యవపి తదా ౧౧. కస్మా
 త్చింతామునిశ్రేష్ఠసర్వసిద్ధిప్రదస్య తే, వదశీఘ్రిమితప్రాప్త మంతికంయతిమబ్ర
 పిత్ ౧౨ * కణ్వః * మునేపశ్యాత్ప్రశాఖాసు క్షుత్తామా స్కీటకాన్సహూః,
 ఉత్పద్యంతేవీలియంతే క్షణేనభృశదుఃఖతాః ౧౩. ఏతేహింద్యుఃఖనాశస్య కారణం
 వదతాపస, త్రికాలజ్ఞానసంపన్నో దైవాద్దృష్టోసి తాపస ౧౪. * శాతాతపః *
 జంతూనాంకర్మవైషమ్యం చిత్తంవర్ణయితుంబుధైః, ఏతేహింకర్మవత్కామి పూర్వా
 ర్జితమతందితః ౧౫. ఆసన్మనుష్యాఃపూర్వాస్మి న్నాపిష్ఠా వైశ్యసంభవాః, రక్షణార్థం
 మబుంబస్య చింతయాకలుషీకృతాః ౧౬. దార్పిద్యాంబుధిమగ్నాస్తే మనసీర్థమచిం
 తయన్, పాలయామఃకథందారాణాం పుత్రపౌత్రాదికానిమాన్ ౧౭. వ్యాపారాదిక్రి
 యానాస్తి జీవామఃకథమాపది, ఇత్యాలోచ్యవణిశ్చేష్ఠాః ప్రయాగక్షేత్రమాయ
 యుః ౧౮. భగీరథేతప్పేవైశ్యాః పుణ్యంవస్తు నిధాయతే, విక్రయంచక్రీరేవైశ్యా
 ఛసలాభార్థమాదరాత్ ౧౯. శాల్యాదీనిచధాన్యాని ఫలానిమధురాణి చ, కంబ
 లాదీనిచిత్రాణి నానాపక్వాన్నమేవచ ౨౦. విక్రీయవంచకత్వేన ధనంసంపాద్య
 యత్నతః, పాపచారరతాహ్వానాన్ న్ననదానాదివర్జితాః ౨౧. కదాచిద్దైవయోగే
 సతాన్దృష్ట్యా ధనగర్వితాన్, రాత్రౌతేహింమందిరాణి ప్రవిశ్యధనలోలుపాః,
 ౨౨. చోరాఃప్రసహ్యవస్తుని ధనధాన్యాదికానిచ, గృహీత్వాప్రయయు స్సర్వే
 ద్భ్రుతం కాలప్రహోదితాః ౨౩. తతోతిదుఃఖతావైశ్యా స్తాన్దృష్టుంవివినేగతాః,
 సంచరంతఃకాననాని ధనలోభేనదుఃఖతాః ౨౪. చోరాదూరాచ్చతాన్దృష్ట్యా భీతాః
 క్షిప్త్యాధనతదా, పలాయమానాఃప్రాణార్తా వివిశున్స్వరితంగుహం ౨౫ తదా
 ప్రేతీనసే శ్విష్యాఃకుశార్థం వసమాగతాః, యదృచ్ఛయాధనంతత్ర దదృశుర్వన
 మధ్యగం ౨౬. కన్యైతదితచింతార్తాః స్థితాస్తత్ర క్షణంద్విజాః, వైశ్యాస్తాన్ముని
 పుత్రాంశ్చ ధనంచపతితంవనే ౨౭. నీరత్యచోరాన్మత్వాతాన్ బంధయిత్వా
 ధరజ్ఞభిః, స్వధనంసముపాదాయ సంతాడ్యమునిబాలకాన్ ౨౮. బాధయామా
 సురత్యంతం లోభోపహతచేతసః, తద్బాధామనుభూయాథ దుఃఖతా మునిబాలకాః
 ౨౯. స్వగురుంసముపాగమ్య తమూచు ర్భృశదుఃఖతాః, అనుభూతంమహద్దుఃఖ
 మస్మాభిఃకాననే గురో ౩౦. అస్మాన్నిష్కారణంవైశ్యా స్తాడయామాసురర్భకాన్,
 జీవిత్యాకృపయాతే ౩౧. ద్యపాదమూలముపాగతాః ౩౧. శిష్యాణాంపచనంశ్చిత్యా
 మునిఃప్రవాచధర్మవిత్, అనుభూతింవినాకర్మ సవశ్యతిపురాకృతం ౩౨. అతస్మ
 భాశుభంకర్మ చానుభోక్తవ్యమేవతత్, దేహాభిమానంత్యక్త్వాశ్రీశంభుంభజత

బాలకాః ౨౩. ఇత్యంధర్మోపదేశేన తేహంశాంతి మదాగ్గురుః, ఏవంకతిపయేకాళే
యాతేనైశ్చామృతిం యయుః ౩౪. పూర్వార్థేనదోషేణ కీటకావ్యాభ నిహ,
ఏతేహంకీటకానాంచ తీర్థస్నానేపతాపన ౩౫. ముక్తిస్త్యత్కృత్యభూయూ న్నా
త్రికార్యావిచారిణా, ఇత్యుక్త్వాప్రియయాశీఘ్రం ముని శ్చాతాతపోవనం ౩౬
కణ్వస్తీర్థోదకేనాశు పోక్షయామాస కీటకా, తేనపాపః నిర్మూక్తా దివ్యరూపభ
రాశ్చతే ౩౭. ననుస్మృత్యముని సర్వే పార్థయామాసుగాదరాత్, కరుణానాగ
భేకణ్య తారితాఃస్మస్త్యయాపదః ౩౮. నిష్కమేవగురురస్తాకం పాసింధానిమజ్జతాం,
అనుజ్ఞాం దేహిమానీశ గచ్ఛామిస్సర్గముత్తమం ౩౯. ఇత్యుక్త్వాతమృషి సత్త్వా
ప్రయయుస్తే త్రివిష్టవం, ఏతదద్భుతమాహాత్మ్యం ముక్తిర్థస్య శాశ్వతం ౪౦
స్మృత్యాత్యైవ వనతించక్రే కణ్వోతిహద్విలిః, ముక్తిర్థస్యైవతిభ్యాత నిభూన్యశిది
గంతరే ౪౧. వైశాఖేపార్థమాస్యాంహి స్నానశంసంతి నాదవః, తదహ్నిస్నాన
మాత్రేణ ముక్తిమేతిసంశయః ౪౨. ఇదగపవిత్రంపాపస్మం ముక్తిర్థస్యచభవం,
శ్రుత్వాభక్తిసమాయుక్తో ముచ్యతేసర్వపాతకైః ౪౩ * *
ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాశ్లోక ముక్తిర్థమహిమంను

వర్ణనేనైశ్చానాంకీటకయోని నివృత్త్యాముక్తిః కథంనామ

ప్రిపంచాశోఽధ్యాయము. ౫౩.

— మాణిభద్రోపాఖ్యానం. —

* ఋషయః * క్షేత్రపాలమహాప్రాజ్ఞ మాణిభద్రకథానకం, శ్రీసర్వమంగ
ళాయాశ్చ వైవాహికమనోహరం ౧ శృణ్వతాంసర్వపాపఘ్నం మనశ్శుద్ధికరం
పరం, దానిద్యోమోచనంపుంసాం శ్రీశాంసాభాగ్యదాయకం ౨. బూహివిస్తర
శోస్తాకం త్వద్వాక్యామృతపాయినాం * క్షేత్రీపాలః * సాధుసాధుమహాప్రాజ్ఞా
గర్విషప్రశ్నఏషనః, మాణిభద్రస్యచరితం వత్సామిశ్వణతాదరాత్ ౩. కైలాసనగ
రే రమ్యేపార్వతీపరమేశ్వరా, అక్షశ్రీదాసునిరతౌ బభూవతురనుత్తమౌ ౪.
పార్వతీప్రాహగిశం ఉతాస్మిత్యా మహేశ్వర, పార్వతీప్రాహగిశో జితోస్త్వాదా
స్వలీలయా ౫ శ్రుత్యేశానవచోదేవీ (పేమకోపసమన్వితా, ఉవాచాహంశక్తిరస్మి
స్త్వస్థిసత్యంతకారిణీ ౬. కథంమాంజేప్యసీశత్వం మదధీనోసిసర్వదా, అసాధ్య
కార్యకరణే దత్తావిశ్వవిలాసిని ౭. కరోమినిర్జలసింధుః పాపాణామతికోమలం,
శీతమగ్నిహేమంవస్త్రిం దీనంథనదపూజితం ౮. త్వంసాక్షిమద్విలాసానాం కార్య
కారణవర్జితః, అతస్త్వహంజితాపూర్వం త్వాయసత్కంసభాషసే ౯. గర్వితాంగిరి

జాంఘా శంకరకరుణాకరః, మత్సన్నిధ్యా చ్చిదాకారా శక్తిర్విశ్వవిలాసిః
 ౧౦. త్వంమిథ్యా మన్వీక్షణేన చిద్రూపత్వంనచేజ్జడా, బహ్వస్త్యస్త్యదృశాజాతాః
 మత్తస్సర్వధురంధరాః ౧౧. నిగ్రహానుగ్రహేశక్తాః కామరూపధరామలాః,
 త్వసుప్త్యేతిమాతాను హ్యశక్తాప్రతిభాసిమే ౧౨. మదనుగ్రహమాత్రేణ సృజసి
 దంజగ్భూతం, సృజామిసకలాకాలోకా న్నాలయామిచరాచరాన్ ౧౩. ఘాతయా
 మిప్రాణిసంఘా నహంలీలార్థ మిశ్వరః, వినాత్వాంజగతస్సృష్టిం కరోమి లఘులీల
 యా ౧౪. ఏవముక్తేశివేపాహ శివాభక్తి సమన్వితా, హాస్యేనోక్తంమయాదేవ
 త్మంతవ్యంమమసాహసా ౧౫. త్వయైనప్రేరితాచాస్మి త్వయైవ పరిరక్షితా,
 త్ప్రాయమాంకృతయాదేవ తపదాసీభవామిభో ౧౬. తస్మాదుర్మదశాంత్యర్థం శర్వ
 స్సర్వగుణాకరః, సతీంత్యక్త్వాయరూపంపాక్షేత్రం విజ్ఞానవృద్ధిదం, ౧౭. తదుత్తరే
 రమ్యదేశే తపసే కృతనిశ్చయః, ప్రశాంతధీస్సురద్దివ్య జపమాలావిరాజితః ౧౮.
 భస్మచ్ఛన్నోభస్మశామీ రుద్రాక్షాధరశైర్యుతః, జహామండలమధ్యస్థ గంగేందు
 కృతభూషణః ౧౯. వ్యాఘ్రజనాంబరధరో గజచర్మకృతాసనః, ధ్యేయస్సదాత్మభి
 సాక్షాజ్ఞాన పరమంజపం ౨౦. జగ్మురాశ్చర్యమతులం దేవాశ్చేంద్రీ పురో
 గమాః, కముద్దిశ్యకరోతీశ స్తవస్వస్మా త్పురోనహి ౨౧. లీలయైవజగత్సృష్టి
 స్థితిసంహారకారకః, ఏతక్షేత్రంశుభంనృణాం శివోయత్ర తపస్థితః ౨౨. అత్ర
 సంతిహితీర్థాని విమలాని శుభానిచ, బహూనిసంతికైవాని భుక్తిముక్తి ప్రదానిచ
 ౨౩. తపశ్చర్యాంవిభోర్ద్రిష్టుం సమాజగ్ము రజాదయః, తత్రసంనిహితాభూత్వా
 దదృశుస్తప ఉత్తమం ౨౪. సుమాన్యాదాయశూలంతు క్షుభోర్యచ్ఛతి భక్తితః,
 ధక్కాదివ్యస్వరూపేణ ఫలాన్యాదాయ యచ్ఛతి ౨౫. వృషభశ్శివపూజాయాం
 నిరతోభూ త్తదానఘః, సేవాంకరోతిచండీశ స్సంముఖే సమవస్థితః ౨౬. ధ్యాయం
 తమచ్ఛయంతంచ స్తువంతం బ్రహ్మశాశ్వతం, వదంతం శివనామానిభజంతం శివ
 సద్గుణాన్ ౨౭. ఇత్థంధ్యానపరంశంభుం నత్వాస్తాతుం ప్రచక్రీముః, జయదేవన
 మస్తుభ్యం జయభక్తార్తినాశన ౨౮. జయసర్వగుణాతీత జయలోకైకవందిత,
 జయవిశ్వంభరాధ్యక్ష విరూపాక్ష నమోస్తుతే ౨౯. తపఃఫలంత్యమేవాసి దేహీనా
 మంతరాత్మకః, త్వదీప్సితంపూరయితుం కస్సమగ్ధో జగత్రయే ౩౦. త్వయైవప్రేరితా
 సర్వే విచరామో మహీతలే, త్వత్కృపాపాంగసంగేన సంజీవయ సురాన్విభో
 ౩౧. ఇతిస్తుతోదేవగణై రపినోవాచ శంకరః, జ్ఞాత్వానిశ్చలతాంశంభో ర్భృహ్మ
 విష్ణుపురోగమాః ౩౨. కైలాసమగమ్యత్ర పార్వతీసంస్థితాతదా, దదృశుఃపర
 మాండేవీముమాం పంకజలోచనాం ౩౩. శివధ్యానపరాం శలభసందర్శన కుతూ

హలం, సమస్తదుఃఖాఘవిनाశకారిణీం సమస్తభక్తోద్ధరణీ విచక్షణాం ౩౪. సమస్త
సాభాగ్యసమృద్ధిదాం శివాంస్తాతుం సముత్పన్నధియఃప్రచక్షిముః ౩౫. త్వమేవ
మాతాఃఖలలోక వంద్యేత్వయైవ జీవంతచరాచరాణి, త్వయిస్థితంసర్వమిద హి
విశ్వంకురుత్వమస్మాను కృపాంవిధిజ్ఞే ౩౬. రుప్తశ్శివ స్వద్వచసాకరోత్య సామంవాపుర
స్యోత్తరతస్తపః పరం, అస్మాకమాకర్ణ్యవచోవ్యవస్థసేస్సమాధినిష్ఠా నహివక్తు
మిహాతే ౩౭. అతస్త్వదాలోకసత స్సుఖంభవేదిత్థం విదిత్వాగిరిరాజపుత్ర, త్వత్సం
నిధానంసముపాగతాన్నో రక్షస్వశంభోస్తపస శ్శిరశ్యే ౩౮. ఇత్యుక్తానమనాన్నాప్రి
హపార్వతీ భక్తవత్సలా, సాధయేమత్ప్రతిజ్ఞాంవఃచాలయామి సురర్షభాః ౩౯.
గచ్ఛధ్వమమరాయూయం నిర్భయంతిషతాధునా, యయిస్తవ్వచసాహృష్టా
స్త్వంస్త్వంధామదివౌకసః ౪౦. అపర్ణాచింతయామాససురాణాం హతకాంక్షిణీ,
ససర్వాస్సరసఃకాశ్చిద్దివ్య సుందరవిగ్రహః ౪౧. శ్యామాస్సురదనాః పక్వబింబోవ్య
స్సితభాషణాః, మదఘూర్ణితరక్తాక్షీ శ్శృంగారిజిత మన్మథాః ౪౨ తస్మాత్సభాప
మధురా దేవ్యా స్తన్నికటేద్విజాః, తాఃప్రావాగిరిజాయోనా గచ్ఛస్వపక్షేత్ర
ముత్తమం ౪౩. కరోతియత్ర సర్వేశస్తపః పరమవారుణం, స్వవిలాసైస్తవ్య
విఘ్నం కురుధ్వంతపసః శ్రీయః ౪౪. యుష్మానహంపాలయామిదాస్యే యుష్మ
దభీష్పితం, ఇతితాఃప్రేషయామాస గిరిజాశివ సంనిధిం ౪౫. అగత్యతాఃశ్రీయః
పంపాక్షేత్రం సర్వసుఖావహం, ఉత్తరస్యాదిశీశాన స్తవస్త్యతియత్రహి ౪౬.
తద్దేశంసహసాభ్యేత్య నారోదదృశు రీశ్వరం, ధ్యాయంతంబ్రహ్మచంమం మిలితా
క్షం సుఖాసనం ౪౭. చేరు స్సంచారకుశలా స్సమీపేశంకరస్యతాః, గాయంత్యో
నర్తయంత్యశ్చ హసంత్యః కామమోహితాః ౪౮. వీణాస్సంచాయంత్యశ్చ
కుర్వంత్యః కామహేతుకాః, ప్రార్థయంత్యస్సమీపస్థం శంకరంకామతృప్తయే ౪౯.
తాదృష్ట్వాపరమోదారా లావణ్య పరిమోహితాః, నవయశావనసర్వాంగా కామినీ
కమలేక్షణాః ౫౦. తపోవిఘ్నార్థమాయాతా ఇతిమత్వా శశాపహ, విశాచత్వ
సమాసాద్య వికలాంగాశ్చ దుఃఖతాః ౫౧. సంచరధ్వంమహారణ్యే శృశానేజనవ
ర్జితే, ఇతిశస్తాశ్వంకరేణతాః శ్రీయోభృతదుఃఖతాః ౫౨. దేవీంప్రీతి సమాజగ్ము
ర్భవ్యాయః సంతాపకర్షితాః, ఊచుఃపరస్పరంరుష్టాః స్పృహంత్య శ్యాపకారణం ౫౩.
కాగతిర్వదనోదేవి విశాచత్వోపశాంతయే, సాకినీడాకినీచైవ యాకినీరాకినీతథా
౫౪. లాకినీతిశివేనైవ పంచధాప్రీరితంవచః, ఉపాయంపదమాతరోద్దయంకురు
వధూమచ ౫౫. తాఉవాచశివాయూయంమదంశామత్సరాయణాః, నరాద్దాస్యే
స్వకక్ష్యేవ శృణుధ్వంవిగతజ్వరాః ౫౬. బహూనినామధేయాని చాస్యామిచహి

తాయనః, పూజితానకలై ద్వేషమానుషై ర్మునిపుంగవైః ౫౭. మారీకాస్ఫటికా
 దుర్గారణదాభై రవీతిచ, పంచదామత్పాదేవ్యో మద్రూపా స్సంచరంత్యహః ౫౮.
 తాడపామంద్రోచాన్వా గీపాన్వతీనిత్యయావనా, రూపలావణ్యవిలస త్ప్రితీకసమవి
 గ్రహః ౫౯. మోహినీసర్వలోకానాం శివంమోహయితుంగతా, యత్రపంపాక్షేత్ర
 మస్తి యత్రాశ్రీశంకరఃస్థితః ౬౦. యయాతద్వేషమమలం ఋషిసంఘవిరాజితం, వేద
 సూక్ష్మైశ్చనీనాః చ నిబిడికృత దిబ్బుఖం ౬౧. తత్రద్విజాన్యోగివర్యా స్వరమధ్యాన
 తత్పరాః, అణిమాద్యప్తసిద్ధీశ్చ కరస్థామలకీకృతాః ౬౨. యజ్ఞేషుసుఖమాసీనా
 న్నామగాన పరాయణాః, ప్రాణాయామపరాస్థప్త్వా గౌరీసంతుష్టమానసా ౬౩.
 తత్రతత్రపిచిన్వంతీ దదర్శపురతో వనం, మాలూరతాలహింతాల తమాలాలంకృతం
 మహత్ ౬౪. ఖడ్జూరనీపజంబీర తక్కిలై స్సువిరాజితం, వకులాశోకపున్నాగ
 నారంగామలకై ర్వృతం ౬౫. రంభాపూగలవంగేక్షు మాలతీచూతశోభితం,
 కేతకీలుంగకల్పారబదరీపండమండితం ౬౬. జంబూనింబకపితృశ్చకదంబోదుంబరై
 ర్వృత, దాడిమీఽనసాశ్వత్థచందనాగరు శోభితం ౬౭. మధూకమాధవీబిల్వ
 నారికేళవిరాజితం, మల్లికామాలతీజాతీ గోస్తనీ మల్లికాదిభిః ౬౮. ఏలాశ్యమంతికా
 ద్యాభి ర్లతాభిఃపరిపూరితం, తత్రతత్రవిరాజద్భిః కుంజై స్సమ్యుగలంకృతం ౬౯. తత్ర
 గౌరీముదాఽద్రాక్షీ త్సరాంసి వివిధానిచ, కుముదోత్పలకల్పార శతపత్ర వృతానిచ
 ౭౦. సహస్రపత్రైఃకుసుమైర్భూషితాని సహస్రశః, సుధాసమానస్వచ్ఛాంబు ఖేల
 స్తీనగణానిచ ౭౧. భ్రమరభీమరఘుకార సన్నాదిత వనానిచ, మృణాలభక్షణా
 సక్తి చతురైరతి సుందరైః ౭౨. రాజహంసైర్భక్తై శ్చక్రవాక్తై స్సలిల కుక్కుటైః,
 విరాజితానిదివ్యానిహావనైః స్వర్ణనిర్మితైః ౭౩. మాణిక్యవజ్రవైడూర్య స్ఫటికై
 ర్దీప్తిమచ్ఛుభైః, తత్రత్యవృక్షనిర్మలై కుసుమోత్కరభాసురే ౭౪. శోకిలారావసం
 యుంక్తే శుకవాణీమనోహరే, మందమారుతసంనాద వేణునాద సురంజితే ౭౫.
 పుష్పైఃఫలైఃపల్లవైశ్చ యుతేసర్వసుఖాస్పదే, ఏవంవిధేవనేగౌరీ విచరంతీ యదృ
 చ్చయా ౭౬. గౌర్యాగమనమత్రైవ భవిష్యతి నపంశయః, ఇతిసంభ్రమచిత్త స్సస్వ
 సంత స్త్వరయాన్వితః ౭౭. ఋతుభిష్షడ్భిరేకత్ర యుతస్సంస్థాంతదాకరోత్, దేవీం
 షడ్మతుసంపూర్ణః పూజయామాసభక్తితః ౭౮. వాయుర్వహుండమండ ముమా
 యాఃప్రీతిమావహా, వృక్షసన్మౌనిశాఖాగ్ర కరపుష్పాక్షతైరివ ౭౯. తదాదేవీ
 విలాసాద్యై ర్మునీంద్రా మోహమావిశా, సంతోషంఘాయురత్యంతం దేవావిష్ణు
 ముఖా స్తదా ౮౦. దేవీమాయాపరిక్రాంత మభూ ద్దశదిగంతరం, మహామాయా

పరిభ్రాంత చేతసావాసవాదయః ౮౧ గీష్వతింశరణంజగ్ము త్త్రివశాఃప్రేమవిహ్వ
 లాః, రక్షరక్షదయాసింధో సురాచార్యనమోస్తుతే ౮౨ ఈవృశీమోహవిభ్రాంతిః
 కుతోస్మాకం వదప్రభో, ఇత్యుక్తాఃమరానూచే బృహస్పతిరుదారధీః ౮౩. వయ
 మద్యసురశ్చేష్ట గృహంగచ్ఛామ హేనురాః, ఇత్యుక్తాదివిజై స్సార్థం బృహస్పతిరు
 దారధీః ౮౪. సత్యలోకంజగామాశు బ్రహ్మణంశరణం యయా, * గుహః * దేవ
 దేవదయాసార దివ్యతేజోమయావ్యయ ౮౫. దీనాన్పాహజగద్వంద్య దేవా
 నింద్రపురోగమాః, స్మృతిభ్రష్టాసురాస్సర్వేతస్సత్త్వం కారణంవద ౮౬. త్వద
 న్యోవాస్తిలోకేశ త్రాతాస్తాకం జగద్గురో, ప్రాప్తయంత గురుందృష్ట్యా ప్రోవాచ
 భగవానజః ౮౭. క్షణంవిచిత్త్యసవాసా దేవీమాయాయుతంజగత్, ఇంద్రాది
 దేవతా స్సర్వా స్తన్నాయాహృతచేతిసః ౮౮. క్షిశ్యంతిప్రాణిన స్సర్వేనష్టాత్మానో
 మహామతే, ఇత్యుక్తంప్రాహు రింద్రాద్బ్రహ్మణం పూర్ణమానసం ౮౯. దేవీ
 మాయాశాంతిరత్రకథం భూయా ద్వదప్రభో ౯౦. * బ్రహ్మ * అక్షక్రీడాసు
 నిరతా వేకదాదంవతీ రహః, క్షీడతోప్రేమకలహ శ్చివయోరభవత్తదా ౯౧.
 అహంజతాహంజతవా నితివాదో మహానభూత్, తస్మాచ్ఛంభుస్తస్త్వస్తు యయా
 పంపాపురీం ప్రభుః ౯౨ తంమోహయితుమాయాతా భవానీలోకమోహినీ,
 బ్రహ్మణోక్తంవచశ్శృత్వా దేవాఃప్రోచు ర్భయాన్వితాః ౯౩. కాగతిఃపురతో
 స్మాక మితిచింతా కులేంద్రియాః, ఉవాచపునరంభోజ జాతో ధాతాదితేయకాః
 ౯౪. * బ్రహ్మ * వయంగచ్ఛామతాం దేవీంశరణంనాస్తిచాన్యథా, ఇత్యుక్తా
 తైఃసమాముక్తో దేవైరింద్రాదిభిర్విధిః ౯౫. గరుడైఃకింసరైర్యతై రప్సరోభిశ్చ
 సంయుతః, ప్రయయామునిభిస్సార్థం పంపాక్షేత్రం మనోహరం ౯౬. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మాణిభద్రోపాఖ్యానే
 చతుఃపంచాశోఽధ్యాయః. ౫౪.

* తేత్రపాలః * యత్రాస్తిగిరిజాదేవీ తత్రాగచ్ఛ త్పితామహః, ఇంద్రాది
 భిష్యతోదేవీం శంకరీం లోకశంకరీం ౧. దృష్ట్వావిస్తృయమాపన్నః స్తోత్రంచక్రే
 ముదావిధిః, నమస్తేత్రిజగద్వంద్యే త్రయీమూర్తిస్వరూపిణి ౨. భక్తానుగ్రహ
 కర్తృత్వం భక్తిముక్తిప్రదాయినీ, త్వన్నాయయాజగత్సర్వ మభూన్మోహితమీశ్వరి
 ౩. పరాశ క్తిఃపుణ్యకర్తృ సర్వాపత్నీవినాశినీ, సర్వైశ్వర్యప్రదేదేవీ సర్వేష్టార్థప్రదా
 యిని ౪. మాతర్నమస్తేఖలలోకబంధో దీనార్తిహర్తృభవ నాశకర్తృ, శర్వాణి
 సమృంగలదాయినీత్వం ప్రసీదవిశ్వేశ్వరి విశ్వసాక్షిణి ౫ భూయోభూయశ్శింతనీ

యాత్వమేవ కాలేకాలే పూజనీయాత్వమేవ, త్వత్తోస్మాకంనాస్తిలోకేశరణ్యా
 నిత్యానందా నిర్వికారాత్వమేవ ౬. త్వత్త్వాదపంకజపరాగ విలోకనేన తాపత
 యాబుధిమహీ తరంతిసిద్ధాః, సాక్షాత్త్వమేవకరుణార్ద్రకటాక్షలేశై రస్మాన్విలో
 కయసి కింపునరస్తిభీతిః ౭. త్వన్మాయామోహితానస్మాం స్త్వామేవశరణంగతాః,
 పాహిదీనాన్మహాదేవి పరమానందదేశివే ౮. ఇతిస్తుత్వామహాదేవీం బ్రహ్మద్యాస్త్రి
 దివౌకసః, దండవత్పతితాభూమా దేవీచరణమానసాః ౯. తానువాచతదాదేవీ
 ముదామా హేశ్వరీసురాః, మాస్తువోభీతిరాదిత్యాః కృపయాపాలయామివః ౧౦.
 మన్మాయామోహితాత్మానో మామేవశరణంగతాః, భక్తాయూయంబహిఃప్రాణా
 యుష్మాకంపరముత్తమ ౧౧. దాన్యామిమర్లభంలోకే వృణుధ్వం విగతభవరాః
 * దేవాః * త్వన్మాయామోహితానస్మాం స్త్వామేవశరణంగతాః ౧౨. అనన్య
 గతికాన్దేవాన్పాహి శర్వాణిపర్వదా, స్మృతిభ్రంశంవినిర్భూయ త్వద్భక్తిందేహిన
 శ్శుభే ౧౩. ఇత్యుక్తేభ్యోదదాదేవీ పరమిష్టార్థదాయినీ, తదాజగ్మర్మహాభాగా
 మునయోద్రప్తుమిశ్వరీం ౧౪. తేవప్రచేపరాదిత్యా నీప్సితాప్రదదాశివా,
 శచ్యాదికకుభేశశ్శ్రీ సముదాయస్సరేశ్వరీం, ౧౫. పూజాంకృత్వావరాన్లభ్యా
 సంతోషంప్రాపదుర్లభం * ఋషయాః * కాఃకీదృశవరాన్లభ్యా ప్రీతావదమహామతే
 ౧౬. * క్షేత్రపాలః * సరస్వతీతదావప్రే భర్తృసప్త్యుత్వనూత్మనః, సౌమంగల్యం
 సదారోగ్యం సర్వలోకసుపూజ్యతాం ౧౭. ఇంద్రాణిభోగమారోగ్యం సామ్రాజ్యం
 భర్తరాత్మనః, స్వాహావతివ్రతాధర్మం మాంగల్యంశ్యామలాతదా ౧౮. సర్వజంతు
 నియుతృత్వం భర్తర్థరేమతిసదా, అరుంధతీసతీత్వంచ హ్యపనరశ్శ్రీ కదంబకం
 ౧౯. యశస్సాందర్యగాంధర్వవిద్యా స్సంమోహనసతాం, ద్రవ్యలాభందివ్య
 భోగం వప్రేరతిసుకౌశలం ౨౦. అన్యాశ్చధనధాన్యాదీన్సుత్రాస్పరమనుందతాః,
 ఏవంతావప్రేదివ్యా స్వరాస్సర్వసురశ్రీయః ౨౧. బ్రహ్మద్యాఃపరమప్రీత్యా
 మహానంద పరిప్లుతాః, స్తోత్రంచక్రస్సరేశాయా .. జగర్గంధర్వకింసరాః ౨౨.
 తత్రచాపనరసోహృష్టా నన్యతుఃపరమాదరాః, దేవదుందుభయోనేను ర్హృష్టాస్తత్ర
 మహర్షయాః ౨౩. తతోబ్రహ్మదయోదేవా దేవీంప్రత్యూచు రాదరాత్, సర్వ
 మంగలగామ్నాత్వం భవశర్వసుఖప్రదా ౨౪. ఇతితైఃప్రార్థితాదేవీ సర్వమంగల
 నామచ, దధారహృష్టానిర్జగ్మ ర్దేవాబ్రహ్మపురోగమాః ౨౫. దేవీతదామహే
 శానం స్వవశంకర్తుముద్యతా, యయాతందేశమిశాన తపస్థానంయదీహయా ౨౬.
 క్వచిత్సామందగమనా క్వచిత్ప్రీతగతి ర్భూదా, క్వచిద్దానంప్రకుర్వంతీ క్వచిద్విణాను
 వాదినీ ౨౭. క్వచిత్ప్రీత్యతివిశ్రాంతా క్వచిత్పుష్పాపహరిణీ, క్వచిత్సఖిజనయతా

కృచిదేకాకినీహ్యభూత్, కృచిద్ధాసంప్రకర్షంతీ చంద్రికాసదృశంశివా ౨౮.
 కృచిత్సల్లాపరసికా శుకకోకిలవత్తదా ౨౯. ఇత్యాదిభిర్విలాసైస్తం సంమోహ
 యితుమాదరాత్, వహమందంమరుద్గంధయుత శృంగ్రహకలాన్వితః ౩౦. కందర్పఃకౌ
 సుమాన్బాణా న్సందధేచశరాసనే, భృంగమాఝ్యమహానాద సన్నాదితదిగంతరః ౩౧.
 త్ర్యక్షంవాజ్ఞససోఽలక్ష్మ్యంలక్ష్మ్యంకృత్యాశివతదా, చూతాశోకారవిందేందీవర
 నూతనమల్లికాః ౩౨. పంచబాణానసావీరః పూర్వజైరమృతస్మరణ, ఆర్యాసహాయ
 శ్శౌర్యేణ ముమోచయుగపద్మలీ ౩౩. తతోదేవిదివ్యగాన రససేచనమూత్రాణి,
 వృక్షాఃపల్లవితాశ్చాసకా మోహితావనదేవతాః ౩౪. తదాశ్రీశంకర స్సాక్షా
 త్సమాధినిరతఃప్రభుః, మందమారుతకందర్పవసంతాది విచేష్టితః ౩౫. తృణీకృత్స
 స్థితంశంభుం తదాగోరీస్వమాయయా, తంసమాన్యత్యసహసా గానంచక్రేమనో
 హరం ౩౬. తద్గానామృతపానేన శివస్తుష్టాంతరంగకే, కిమేతదితిమన్వాః సమాధి
 విశతోభవత్ ౩౭. నేత్రేచోన్మీల్యగారీశః పురతోదివ్యసుందరీ, జగన్మోహనరూ
 పాధ్యాయం జగతానందదాయినీం ౩౮. దృష్ట్వావిస్మయమాపన్న స్తా ముహూ ర్వీక్షీ
 తోభవత్, భ్రాజద్దివ్యసువర్ణనిర్మితమహా శింజానమంజీరక భ్రాజద్దివ్యవదాంబుజా
 మసులభస్నిగ్ధప్రభాభాసురాం, శ్వేతైఃపాదనఖైస్తిరస్కృతమహాఋక్షప్రభాం భాస్వ
 తీంప్రోద్ధుల్ఘర్జితకూర్మరూప సుభగామంభోజప్రతేక్షణం ౩౯. రంభాస్తంభవిజృంభ
 భంజకనవానన్యోరుయుగ్మాన్వితాం దేవీరమ్యనదీకనత్పులిసవద్యాన్వన్నితంబాల
 సాం, శ్రీకందర్పవిలాసభూధరకుచా మానందరత్నాకరా మాకాశాయితమధ్య
 దేశవిలసత్కంచీ సురతోజ్వలాం ౪౦. నాభీనిమ్నసరోవరే మనసిజఃస్నాత్వా
 త్రిరేఖాత్మకంసోపానత్రితయం సువర్ణవిలసత్తస్యాస్సమారుహ్యచ, వక్షోజాతమహీ
 ధరే నివసతింకృత్యాజగన్మోహనం జప్త్వామంత్రమభీప్సితంగతథతి భ్రాంతింప్రపేదేశివః
 ౪౧. నాభ్యాంవాలేనవరోమవల్లీ వివర్ధితావిశ్వసృజా ముదాస్యాః, తస్యాఞ్జమేర
 మ్యథలే విదిత్వా వక్షోరుహస్యస్తవిలోచనోభూత్ ౪౨. హిమకరనమవక్త్రాం
 రమ్యపాథోజనేత్రా మసితభుజగవేణీం కామదాంకీరవాణీం, వనజసదృశకంఠీం పక్వ
 చింబాధరోష్ఠీ మనిమిషనయనస్కమోహినీంసందదర్శ ౪౩. మల్లీచంపకమాలతీ
 పరిమల స్నిగ్ధాధికోద్యత్కుచాం నానారత్నవిభూషణాం మనసిజోల్లాసప్రదాంమోహి
 నీం, వీణావాదనతత్పరాం శ్రుతిసుఖంగానేవతా మీశ్వరీంపశ్యన్నిర్విషయోపిమోహ
 మభజ చ్చిత్రంచరిత్రంప్రభాః ౪౪. వనప్రియస్వరేణసా వినోదగానతత్పరా విపంచి
 కాఞ్చినాదినీ ప్రపంచవంచనాదరా, కటాక్షలీక్షసాయకై ర్మహామూక్షకేతనంశివం
 నిరీక్ష్యలక్ష్మ్యభేదనే మతించకారపార్వతీ ౪౫. సర్వమంగలాకటాక్షవీక్షణేన శంకరః

పార్వతీవియోగజన్య కామదుఃఖమాపహా, పపాతమోహమానహ న్నపారశక్తిరా
 త్మవాక్ స్మృతింపునస్సమేత్యతాం దుగ్రతంహిరంతుమైచ్ఛత ర౬. ప్రస్తావనీయ
 స్సురతాయశంకర స్సమేత్యతాందీనమయాచతేశ్వరీ, కాత్యంకలానాథముఖ ప్రసీద
 త్వదంగసంగం విదధామ్యహంప్రియే ర౭. సాందర్యసారంతవనిర్వికారం మనోహరం
 గాత్రమిదం వయస్యే, ససర్జయత్పంకజయోనిరాత్మవా నిస్సర్గకార్యేకుశలంహి
 మన్యే ర౮. దురంతదుఃఖాఘహరం తవాహం శరీరమాలోక్యసుఖాభిమగ్నః,
 అసంతజన్మాద్జితపుణ్యస చయై స్త్వదంగసంగం లభతాంమదంగం ర౯. ఇతివ్రతస్య
 న్నతిదీనవాచా రంతుంసమీపంసహసాజగామ, దిగంబరంశంభుమవేక్ష్య గోప్రాయా
 మయావంచితఇత్యమన్యత ౧౦. హర్షాదిదానీమపిసాధయామి ఫలంశివే మద్వశగే
 మమైవ, ఇతిహయాసాద్రుతమాపదూరం తదాశివస్తాంబహుథా యయాచే ౧౧.
 ఏష్యేహిమమకల్యాణి సుఖమాతిష్ఠసత్వరం, దీనత్యక్త్వాదయావిష్టా మామాత్వం
 గచ్ఛభామిని ౧౨. క్షణస్థిత్యాగుణాస్పశ్య మయాసంభాష్య మోహిని, త్వత్సు
 ధాసారగంభీర గీర్ధ్యంతోషయప్రియే ౧౩. కామార్తమతిథీభూతం త్యక్త్వాతవ
 సుఖం నహి, షరోపకారజంపుణ్యం వక్తుంనాలంసురైరపి ౧౪. ఫలంతిభూరుహః
 కాలే నఖాదంతిఫలానితే, పిబ-తినిమ్నగానైవ నిర్మలోదకముత్తమం, ప్రాణినాముప
 కారార్థం నిర్మమేవిషయాన్విధిః ౧౫. నారీరత్నంపుణాంకామ పూరణాయ చకా
 రసః, హిత్యాసత్స్వత్రయస్యస్తే చానంయద్దీయతేజనైః ౧౬. తన్నిష్ఫలంభవత్యేవ
 యథావిషినకాముదీ, తస్మాత్త్వమభికామంమాంపూర్ణకామం కురుప్రియైః ౧౭.
 తవాధరసుధాస్వాదకుశలం మాంవిలోకయ, ఇతితాంప్రార్థయచ్ఛంభు స్తదాగ
 ర్వేణ పార్వతీ, మాయయావంచయామాస భగవంతు కృపానిధిం ౧౮. గాయంతీ
 దివ్యగానంకలరవమధురం వల్లకించాదయంతీ నృత్యంతీమత్త కేకీఘననమయఇవా మో
 దమానావదంతీ, పశ్యంతీపాదపానాం కిసలయకుసుమాన్యాహరంతీ వినోదంకుర్వంతి
 కామచేష్టాంగిరిశమనుపదం మోహయంతీజగామ ౧౯. తదాభిదుద్రావవిశారి
 తాశయః పదేపదేప్రేంభత కేశమండలః, నిదాఘతప్తశ్చపదారవిందయోర్మృదా
 విలిప్తోమదనాతుర శ్శివః ౨౦. క్వచిత్సమీపేపరిదృశ్యమానా క్వచిచ్ఛదూరే
 పరివర్తమానా, ఇత్థంశివందూరతరంచనీత్వాహ్యంతర్హితాతత్రవిచిత్రమాయా ౨౧.
 దూరాధ్వానందేవదేవోధగత్వా ఘోరాటవ్యాంతత్రదేవీమదృష్ట్వా, శ్రాంతః
 స్థిత్యాభ్యాంతచిత్త స్తదానీ మంతస్తాపమానసే తన్న సేహే ౨౨. భోరాజహంసా
 భవతప్రసన్నా భయంపరిత్యజ్య భవద్భిరుచ్యతాం, నీతాధవానీరజమండగోపితాగతా
 క్షయ్యుష్మద్గమనానుకారిణీ ౨౩. మత్తకోకిలామంజులస్వనా చిత్తహరిణీకుత్రసాగతా,

సత్యముచ్యతామత్తకాశినీ నిత్యరహావనాం సత్వరంభే ౬౮. సింహరాజతను
మధ్యశోభనా భక్తితాపశ్చత సురక్షితాత్వయా, పంకజాతమమశంకితంమనః కింక
రోమి కమలాననాంవద ౬౯. రేరేసుస్మధపూర్వనైరమనసా మాబాధయత్వంవృథా
తత్రాసాతవచిత్తజన్యపదవీ దత్తామయాతాంస్మర, చంద్రత్వంమమభూషణం నక
ముత న్మాంత్వంకుతస్తాపయ స్వార్తింమాకుసుచందమారుత మహావ్యాలోహిమే
భూషణం ౭౦. చంద్రమండలనుందరానన చంద్రికాసమసుస్థితా మింద్రనీలమణిప్ర
భాచ్ఛిత సాంద్రకుంతలశోభినీం, మంద్రమధ్యమపంచమస్వన గానాశోకవిమోహినీం
తామహంహృదిభావయే మదనేంద్రజాలవిలాసినీం ౭౧. సౌమ్యమూర్తితమశ్శిరోజ
గురు స్తనద్వయశోభితా మిందుబింబముఖశంకవిస్తుత లోహితాధాపల్లవాం, యావ
నధ్వజలాంఛనాం మదనాగిమందసుగామినీం భాస్కరద్యుతిమాశ్రయే సవమస్మధ
గ్రహదేవతాం ౭౨. ఇత్థంవిచింత్యాఖిలలోకవద్య స్వాంతేశివస్తాం మదనాతు
గస్తదా; చకారయత్క్రమమజోపికామౌక్తికా దయస్తచ్చభవగిరిజంతోః ౭౩.
నిర్దగ్ధానిఖిలాటపీమపిగీనుత్పటయామ్యర్ణవాన్వాస్యామ్యాశు పినాకముక్తవిశిష్టై
స్సంఛాదయామ్యంబరం, భిత్త్వాబ్రహ్మకటాహమంబరమణిం సంప్రీథయామ్యాశు
తాం తత్రత్యాంమృగయామి చిత్తరమణీమత్యూచివాకశంకరః ౭౪. ఇత్యాలోచ్య
శివేనమస్తజగతీ జాలంస్వఫాలాగ్నినానిర్దగ్ధంని శే సురాసురతతేప్రాప్తంమహాసా
ధ్వనః, హాహాకారగిర స్సమస్తఋషయః ప్రజ్వాలితాః పాదపాస్తారాఃఖాద్గలితాశ్చ
ఘామభరితాద్దేవతా దుఃఖతాః ౭౫. బృందారకావిధిముఖాః పరమార్తరూపాః
ఫాలాక్షిపావకశిఖాలవమాత్రతప్తాః, నారాయణంనిగమసారమవాపురారాః కార్యా
ర్థినస్సురనుతంశరణంతదానీం ౭౬. స్తోత్రంప్రచక్రరమరాఃపరమావరేణ సాష్టాంగమ
చ్యుతవది ప్రణివశ్యభక్త్యా, దామోదరాచ్యుతదయాకరదానవాచే దీనానినూస్సుర
గణా స్సురిపాహిశౌచే ౭౭. ఆర్యావినోదకలహాత్కుపితఃపురారి ర్దగ్ధంసమిచ్ఛతి
జగన్నిటిలేక్షణేన, తత్త్వావకేనపరితప్తవిశీర్ణదేహః ప్రాప్తావయంతవపదం సుఖదంసు
రాణాం ౭౮. ఇత్థంతదాదివిజదీనవచాంసిశౌరి శ్శృత్వా౭౯దితేయసహితఃప్రయ
యాపురారిం, తద్రోద్రోహపమతిభీషణ మప్రమేయం కాలానలప్రతిభటంగిరిశం
దదర్శ ౮౦. దృష్ట్వావిరూపనయనంభయకంపితాంగాః స్థిత్యాచదూరతరవవ మురా
రిముఖ్యాః, అష్టాంగపూర్వకమప్రిప్రణివత్వసర్వే స్తోత్రాణిచక్రరమరాః పరమేశ్వ
రస్య ౮౧. శశిభూషణతేనిశంవరస్తుతికార్యే మతిరస్తునస్సదా, పశుపాశవిమోచనా
యశఃకుశలం త్వత్పదదర్శనంవిభో ౮౨ వటశీజఇవాంకురఃప్రజాపటలం ప్రాక్త్వయి
నిర్వికల్పకం, నిటిలాక్షుపునఃస్వమాయయా కుటిలంభానికంఠం ప్రపంచితం ౮౩.

వసుధాంబరశంబరానిలాసల మార్తాండసుధాంశు పూరుషాః, జగదీశతవాష్టమూర్త
యోజగదేతత్త్వయివర్తతేభ్యువం ౭౯. నిరుపాధికచిన్మయాత్మక స్పదసల్లక్షణమా
యయా యుతః, జగదీశపదాంకితోభవానకరో ద్విశ్వవికాసనం బహు ౮౦.
శివశంకరశర్వసర్వగ ప్రణతార్తిహరణ ప్రసీదనః, శరణాగతవత్సలత్వయా పరిపా
ల్యా వయమార్తమానసాః ౮౧. అపరాజితశౌర్యదేహినా ముపకారార్థమిదం
ప్రపంచితం, ఉపసంహరకోపమీశ్వరే కుపితేకుత్ర జగత్స్థితిస్త్యయి ౮౨. అగజార
మణంగజాంతకం ఖగసాహస్రరుచిం కపర్దినం, నగవర్మనికేతనంశివం యుగవత్ప్రా
ర్థ్యసుఖంలభామహే ౮౩ తదానారాయణఃప్రాహ భక్తిభావ సమన్వితః, జయదే
వజగద్వంద్య పరమానందదాయక ౮౪. దీనార్తిత్రాణపారీణ దివ్యకాంతుజ్జ్వలా
శృతే, పాహ్యస్మాన్కృపయాశంభో నోచేన్నేత్ప్రాప్నీనా తవ ౮౫. భస్మీకృతాభ
వామోఽద్య దేవాదుఃఖపరాయణాః, త్వందేవదేవోలోకానాం రక్షకఃపరమేశ్వరః
౮౬. త్వన్మాయామోహితాస్సర్వే ప్రాణినః పురుషోత్తమ, ఉద్యతేమోహవిభ్రాంతి
స్తవకుత్రమహేశ్వర ౮౭ కామంసంహరకామేశ కామాక్షీ కామకాముక, తేకా
మబాధాకుత్రాస్తి లీలాలోకవిడంబనా ౮౮. కామాత్సంజాయతేకోధః క్రోధా
న్మోహాభిజాయతే, తస్మాత్కామాదినంపర్క స్త్రాజ్యఃపూజైర్మహాత్మభిః ౮౯.
త్వందేవదేవ స్సవితాసురాణాం త్వంసచ్చిదానందరసైకరూపః, త్వమేవసృష్టిస్థితినా
శకరా ధరాస్వతంత్రః పరిపాహినశ్శివ ౯౦. ఇతితేహంనుతింశ్రుత్వా దేవానాం
శంకరస్తదా, కోపంత్యక్త్వాభవచ్ఛాంతః ప్రసన్నఃపరమేశ్వరః ౯౧. తదాసమీప
మాగత్య దేవాస్సంతుప్తమానసాః, సాష్టాంగప్రణివత్యాగ్రే బద్ధాంజలిపుటాస్థితాః
౯౨. ఉపసంహృత్యకోసాగ్ని మువాచవిబుధాన్శివః, ప్రసన్నోస్మిసురాయాయం నిర్భ
యంతివృతాధునా ౯౩. ఇతితేహంవరందత్త్వా దేవానాంశంకరస్తదా, తపఃకర్తుం
సమారేభే దేవాఃస్వర్గంయయుర్ముదా ౯౪. * *

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంసామాహాశ్టే మాణిభద్రేశ్వరస్య

తపఃప్రవృత్తిర్నామ పంచపంచాశోఽధ్యాయః. ౫౫.

శౌనకాదయః సూతసర్వార్థతత్వజ్ఞ శంకరస్యకథామిమాం, పదవిస్త
రతోస్మాకం శ్రద్ధావృద్ధిప్రజాయతే ౧. *సూతః* శాంతచిత్తేశివేతస్మి న్వనేతపసి
తిష్ఠతి, తదాతుతద్వనేరమ్య మృగశ్చిత్రఃసమాగతః ౨. తప్తకాంచనవర్ణాభ
స్త్రిక్షృశ్చగవిరాజితః, పద్మనాలనిభగ్రీనో వజ్రసారఃసంస్ఫురః ౩. గోమేధికనిభా

త్యంత కుబ్జవాల విభూషితః, శరచ్చంద్రాభవిస్తార దివ్యోరఃస్థలమండితః ౪. ఇందీవరాక్షఃసుభగః సుందరాననశోభితః, కటాక్షపీక్షణేనైవ మోహయన్వన దేవతాః ౫. తత్రతత్రచరన్మర్వ సమీపంసహసాయయా, తతఃసమాధివిరళో మహేశస్తం మృగోత్తమం ౬. దృష్ట్వావిస్మయమాపన్నః కోయంచిత్రమృగ స్త్విహ, ఏనంగృహ్లామీతిమత్వా గత్వాతంజగృహేశివః ౭. ఆనీయనికటేస్థాప్య ప్రీత్యాతంపర్యపాలయత్, తన్మృగస్యవిలాసైస్తై ర్విసోదమభజత్ప్రభుః ౮. తస్మిన్నాయామృగేబద్ధదృష్టిరాసీన్మహేశ్వరః, ఇత్యుక్తవంతంసూతర్షిం దృష్ట్వాప్రోచ ర్మునీశ్వరాః ౯. కోసామృగఃకుతఃప్రాప్త స్సుందరాకారసంయుతః, తపస్యతంశివంకస్మాన్మోహయామాస సుందరః ౧౦. శంభుస్తస్మిన్మృగేబద్ధ బుద్ధిరాసీత్కథంమునే, మోహయిత్వామహేశంసా పార్వతీకృత్వా తదా ౧౧. తతశ్చకార కిందేపీచరిత్రం చిత్రరూపిణీ, ఏతత్సర్వంవదాస్మాక మిశమాహాత్మ్యముత్తమం ౧౨. * నూతః * యుష్మత్కృతోతిసుభగః ప్రశోన్ నక్తృమనోహరః, వినాపశుఘ్నతోమర్త్యః శంభోద్వివృతభామృతం ౧౩. పాతుంవిరక్తోభవతి తస్మాద్వచ్చీశ సత్కథాం, పార్వతీతంమహేశంస్వ మాయయావంచితాసతీ ౧౪. కామాతురా తదాగౌరీ మనఃశంభానిధాయచ, కైలాసపర్వతంగత్వా మనసీత్థమచింతయత్ ౧౫. మన్మథార్తోభవశోమామనుగచ్ఛన్ననేకభా, ప్రార్థయామాసబహుభా తదాహ మతిగర్వితా ౧౬. వంచయిత్వాహితందేవ మగమంరజతాచలం, కథంజీవామ్యహంతేన వినాదుఃఖార్దితాభృశం ౧౭. స్వగృహేపాయసంత్యక్త్వా భిక్షాటనపరాయణా, నవసీతంసమీపస్థ త్వక్త్వాతద్భృతకామనా ౧౮. తక్షణేవాభాస్మయాగర్వ యుక్తయానసమీకృతం, కింకరోమి కృగచ్ఛామికథం విరహవేదనాం ౧౯. సహేతస్యసమీపంతు కథంగచ్ఛామిసాంప్రతం, ప్రతిజ్ఞాతగమయేశస్య కథమత్ర సమాగమః ౨౦. భవేదితిమహాచింతాతురా గౌరీబభూవసా, ఏతస్మిన్నంతరేకాలే దివ్యభోగసమన్వితే ౨౧. మధురానగరే నవ్యనానారత్నసమన్వితే, స్వర్ణకుంభ సహస్రాక్షై ర్గోవురైఃసువిరాజితే ౨౨. తస్మిన్పురేతినిపుణో నీతిమార్గవిశారదః, పంచయజ్ఞపరోవాగ్మీ శ్రీమాన్సత్యధురంధరః ౨౩. దానధర్మరతోనిత్యం పితృశుశ్రూషణేరతః, యజ్ఞకర్తాసుఖంభోక్తా ప్రియవక్తాతిభక్తిమాన్ ౨౪. ఏకపత్నీవ్రతధరో భస్మరుద్రాక్షభూషణః, వేదవేదాంగతత్త్వజ్ఞో బహుశాస్త్ర విశారదః ౨౫. బ్రహ్మజ్ఞానరతోయోగీ శ్రీవిద్యోపాసకఃసదా, నామ్నాకుశికెత్యత్యార్యః ప్రసిద్ధఃపురుషర్షభః ౨౬ తస్యభార్యాతినిపుణా సుశీలా సుందరీపరా, పతివ్రతోభయకులా నందదామందగామినీ ౨౭. శచీంద్ర మగ్నింస్వాహాచశ్చామలాశమనంయథా,

గారీశంభుం మహాలక్ష్మీర్విష్ణుం వైకుంఠవాసినం ౨౮. అరుంధతీవసన్మంచ యథాభక్త్యానుచారిణీ, తథేయంస్వపతింమత్వా దైవతంపరివర్తతే ౨౯. నామ్నాసతీతి విఖ్యాతా తయాసాకంద్యజోత్తమః, అపుత్రత్వాద్విజశ్శ్రేష్ఠో మహాచింతాకులేంద్రియః ౩౦. త్రిబుజైర్జ్ఞాయతేమర్త్యో ద్వాభ్యాంముక్తోఽహమాదితః, అపరంజ్యేకమేవాస్మి మహద్దుఃఖకరంమమ ౩౧. పితౄణాంబుణముక్త్యర్థం కముపాయం కరోమ్యహం, అపుత్రస్యగతిర్నాస్తిత్యాహుః శాస్త్రేమనీషిణః ౩౨. ఇత్యాలోచ్యసవిప్రేంద్ర శ్చాత్మోపాసనదైవతం, రాజరాజేశ్వరీంసత్వా తస్యాఃసంపూర్ణదృష్టిభిః ౩౩. సంతానవాస్థవామ్యద్య నాత్రకార్యావిచారణా, ఇతిదేవీంసముద్దిశ్య తఃకర్తుం సముద్యతః ౩౪. తతోదేవీబ్రాహ్మణస్య తపసాతోషితాభవత్, తదిష్టార్థంపూరియితుం పార్వతీతస్య సంనిధౌ ౩౫. ప్రత్యక్షతామగాత్మార్థం భక్తేష్టకప్రదాయినీ, తతస్తంప్రాహశర్వాణీ తుష్టాస్మి తపసాతప ౩౬. త్వదభీష్టందదామ్యాశువృణీమ్య వరముత్తమం, ఇతిబ్రువంతీంతాందేవీ దృష్ట్వావిస్మయమానసః ౩౭. స్తోత్రంచ క్రేనమస్కృత్య శర్వాణీంసర్వమంగలాం, నమస్తే దేవదేవేశి నమోదీనార్తిహారిణి ౩౮. నమోనంతజగత్సృష్టిస్థితిసంహారకాడిణి, నిర్దేహనిర్మలానిత్యా నిరాకారానిరాకులా ౩౯. నిష్కామామమతాహంత్రి నిష్కృధాలోభనాశినీ, నిస్తులానీలచికురా మహాపాతకనాశినీ ౪౦. చరాచరజగన్నాథా పద్మరాగసమప్రభా, పంచబ్రహ్మసనాసీనా విజ్ఞానఘనరూపిణీ ౪౧. ధ్యానధ్యాతృధ్యేయరూపా సర్వావస్థావిరాజితా, ఉన్మేషనిమిషోత్పన్నవిపన్న భువనాశివా ౪౨ ఆబ్రహ్మకీటజననీ క్షేత్రక్షేత్రజ్ఞపాలినీ, క్షయవృద్ధినినిర్ముక్తా షాడ్గుణ్యపరిపూరితా ౪౩. మణిపూరాబ్జనిలయా సహస్రారవిహారిణీ, జయశంకరీతేపదాంబుజం నిగమాంతార్థవిహారి మంగలే, శరణంమమసంతతంశివే పరమానందరసాయనం వరం ౪౪. ఇతిస్తుత్వామహేశానీం యయాచేవరముత్తమం, వంశవృద్ధికరంపుత్రం దేహిమేదీనవత్సలే ౪౫. పితౄణాంబుణముక్తోహం భూత్వాతపపదాంబుజే, నిశ్చలాంభక్తిమాధాయముక్తింయాస్యామి శాశ్వతీం ౪౬. ఇతిబ్రువంతంవిప్రేంద్రం ప్రాహుస్మిత్తభాషిణీ, తపస్తోత్రేణ సంతుష్టాదదామి వరముత్తమం ౪౭. తథాపితవగర్భేఽస్మి స్ఫుత్రస్తునహిజాయతే, సుపుత్రికామదంశేన జాయతేదివ్యసుందరీ ౪౮. సాపిశంకరసంలగ్నచిత్తా భూయాత్సదాద్విజ, తయాతేనద్గతిర్భూయా న్నాత్రసంశయితుంక్షమం ౪౯. ఇతితస్యవరందత్త్వా తదాచాంతర్హితాశివా, తతోసావిప్రవర్యస్తు సంతుప్తమనసాస్థితః ౫౦. క్వచిత్కలేబ్రాహ్మణస్య సతీగర్భవతీహ్యభూత్, పరాశక్తివరేణాసానవమానపఃస్మృతా ౫౧. దశమేమాసితనయాం సుషువేసుముహూర్తకే, సుల

గ్నజాతాసాకన్యా సాందర్యజలధి స్తదా ౫౨. పరాశక్తివరేణాసా వవృధే పితృ
 వేశ్మని, శుక్లపక్షేందులేఖేవ మాతాపితృ మనోహరా ౫౩. తాందృష్ట్యాపితరా
 శ్రీత్యా నామకర్మాపి చక్రతుః, సర్వాంగైర్మంగలైర్మృతా తస్మాత్సానర్వమంగలా
 ౫౪. పంచవర్షవయస్కాఽభూద్బాలలీలాభి రాత్మనః, పితరాతోషయామాస
 సదాసానర్వమంగలా ౫౫. అష్టవర్షవయస్కాభూ త్తతఃకించివ్యయోయుతా,
 కదాచిదాలీభి స్సార్ధంక్షీడార్థం వనమాయయా ౫౬. వివినేవిహరంతీసాసఖిజన
 సమావృతా, తతదివ్యసరస్త్రిర మాజగామశుచిస్మితా ౫౭. తస్మిన్మృంగనివహా
 జలపానార్థమాగతాః, దృష్ట్వాయోషాఃసమీపస్థా దుద్రువుర్భయతోదిశం ౫౮.
 తత్సమీపంగతానార్యో దదృశు ర్మృగసంకులం, దృతేషుహరిణేష్వేకః స్థితస్తత్ర
 శిశుః క్వచిత్ ౫౯. తందృష్ట్వావిస్మయావిప్ల మానసాస్తామృగేక్షణాః, గృహీత్వేన్ద్ర
 తన్మృగం దేవ్యై విలాసార్థండిశామహే ౬౦ ఇత్యాదాయమృగందేవ్యై దిదిశుః
 శ్రీతిపూర్వకం, దత్తంమృగశిశుంవీక్ష్య దేవీసంతుప్తమానసా ౬౧. మద్విలాసాయ
 శక్యోఽసౌ మృగఃసర్వాంగసుందరః, ఇతిమత్వాతదాదేవీసఖి జనసమావృతా ౬౨.
 మృగంగృహీత్వాస్వగృహం యయాసానర్వమంగలా, దేవీపరమకల్యాణీ మృగేని
 హితచేతనా ౬౩. స్వప్రాణేభ్యోవ్యతిశయం మత్వాతం పర్యసాలయత్, మనుష్య
 ఇవగైర్వాణ్యా వాచావదతి తన్మృగః ౬౪. తల్లీలావాక్యమాధుర్య లావణ్యానంద
 పూరితా, ఇత్థంమృగవినోదేన యాపయామాస వత్సరం ౬౫. కదాచిత్స్వవివా
 హార్థం మనసీత్థమచింతయత్, మయాశివఃకథంప్రాప్యః కథమాగచ్ఛతీశ్వరః ౬౬.
 ఇతిచింతాన్వితాగారీ వర్తతే పితృవేశ్మని, తదాతజ్జనకఃపుత్ర్యా వివాహార్థమచింత
 యత్ ౬౭. దృష్ట్వాపుత్రీవిలాసంతం తదాచింతయదాత్మవాన్, అస్యాస్సురూపఃసు
 గుణో వరఃకుత్రాస్తివిప్లవే ౬౮. సుందర్యోత్రతిష్ఠేత తత్రగచ్ఛామిసాంప్రతం,
 ఇత్యాలోచ్యద్విజఃపుత్ర్యా వరాన్వేషణతత్పరః ౬౯. కుశికోగతవాన్దేశా స్తదా
 చింతయదీశ్వరీ, మదభీష్నితమజ్ఞత్వా గతవాన్మృతమేపితా ౭౦ కింవాదాస్యతి
 కస్మైచి ద్వరాయపాక్ర తాయమాం, కథంకుర్యామహందేవః కథంవాలభ్యతేమ
 యా ౭౧. తదర్థమవతారోమేఽభవద్బ్రాహ్మణజన్మని, తస్మాచ్ఛంకరలాభార్థం
 యతిష్టేమప్రియశివః ౭౨. ఇత్థంవిచింత్యసాదేవీ మృగంప్రత్యవదత్తదా, త్వత్స
 మోనాస్తిపుణ్యాత్మా సాగదాతా త్వమేవమే ౭౩ శీఘ్రంగచ్ఛమహాపుణ్య పంచా
 ఙ్గైత్రంతదుత్తరే, రమ్యారామేపరశివః సదాతపసిత్థిషతి ౭౪. తంగత్వాపరమో
 దారం మయిప్రీతో యథాభవేత్, తథాయతస్వమతిమ న్పతిమీశంకురుష్యమే ౭౫.
 త్వమేవసంధికర్తాసి ఉభయోరావయో ర్మృగ, మచ్ఛిత్తమీశ్వరేన్ద్రస్తం తస్మాదచ్ఛ

ప్రయత్నతః ౭౬. నోచేదసూత్రజ్యజ్ఞమ్యద్య శీఘ్రయాహిమమాజ్ఞయా *క్షేత్రపాలః*
 ఇత్యాదిప్రకరంగోసా జగామక్షేత్రనాయకం ౭౭. ఈశానసంనిధానంధిర్వివా
 హవిషయేయథా, కృతోనేనకురంగేణ యథామతి వదామ్యహం ౭౮. ఏక
 దాశంకరస్తత కురంగమికునంవనే, వీక్ష్యకామాతురంప్రాహ మృగపోతం వశా
 నుగం ౭౯. పశ్యేతదాశ్రమేరహ్యా క్రిడంతౌమృగదంపతీ, యథాపరస్పరాంగేషు
 లిహంతౌప్రీతిపూర్వకం ౮౦. సర్వప్రాణిషుదాంవత్యం పరమానందదాయకం,
 దాంపత్యమేవసంసారే మన్యేశర్యప్రదాయకం ౮౧. ధిష్ణాయారహితంమర్త్యం
 నారీంచ పతివర్జితం, తయోర్జన్మన్మథాజాతం మృతస్యాభ్యంజనం యథా ౮౨.
 విషయానందలేశోపి నతయోర్విద్యతే క్వచిత్, భార్యైవబంధుఃసంసారే నరాణాం
 విషయైషిణాం ౮౩. అనుకూలంకలత్రంచేత్త్రిదివాదధికం సుఖం, వృథాజడమతి
 శ్చాహ మభవంస్వల్పకారణాత్ ౮౪. కుర్ధోహంప్రేమకలహ మాతాత్త్వత్వా
 మమపియాం, అతాగ్రత్యస్థితోస్యైద్య కాగతిర్మమసాంప్రతం ౮౫. కాచిద్యోషా
 దృష్టచరా పార్వతీవవిభాస్వతీ, జగన్మోహనసాందర్యవతీ మమరతిప్రదా ౮౬.
 హావభావవిలాసైర్మాం మోహయిత్వాజగామసా, తాంవినాసహిజేవామి క్షణంవా
 మృగశావక ౮౭. కథంవియోగజందుఃఖం సహిష్యేమోహినీంవినాకామజ్వరాతు
 రేదీనే చికిత్సాంకురు శర్మదాం ౮౮. ఇతీశానపచఃశ్రుత్వా మృగఃపరమవిస్మితః,
 ఉవాచమందమీశస్య మనోహరిహితంవచః ౮౯. కింమాంమోహయసేదేవ వాక్యై
 ర్లోకానుసారిభిః, సదానందసముద్రస్య తవదుఃఖంనవిద్యతే ౯౦. మహామాయావిన
 స్తేద్య మాయాజాలమిదంహి నః, జగన్నాటకసూత్రస్య కైర్మాయాజ్ఞాయతే తవ
 ౯౧. నిత్యానపాయనీశక్తి స్త్వాంవినాకుత్రవర్తతే, త్వయ్యేవవర్తతేనిత్యం యథా
 చ్ఛాయా దివాకరే ౯౨. భక్తానాంముక్తిదానార్థ మిత్థంలోకవిడంబనా, తథాపిత
 వపాదాబ్జం సత్వాకించిద్భూమీమ్యహం ౯౩. పంచితోసియయావిశ్వమోహిన్యా
 జగదీశ్వర, సైవహైమవతీదేవీ త్వయివిన్యస్తచేతసా ౯౪. ఇదాసీంమథురాపు
 ర్యాం కుశికస్యకులేఽమలే, అవతారంచకారాసా నామాస్యాఃసర్వమంగలా ౯౫.
 త్రిలోకసుందరీగౌరీ సర్వసద్గుణశాలినీ, శివనామైకనిరతా శివభక్తిపరాయణా ౯౬.
 శివానివేదితంమోఘ మన్నంభుక్తే నకన్యకా, శివపాదోదకాదన్య త్రుషార్తాపిన
 చాపిబత్ ౯౭. శివపవపతిర్మేస్తు తదన్యం నావలోకయే, ఇతిప్రతిజ్ఞామకరో త్వ
 యిసంసక్తమానసా ౯౮. తవైవయోగ్యాసాదేవీ సర్వమంగలవిగ్రహా, తాము
 స్వహమహాదేవ జగతాంసౌఖ్యహేతవే ౯౯. * శివః * తామేవోద్వాహయే

వాచా తపనాన్యాం విలోకయే, పూర్వంత్యమేవగత్వాతాం బోధయాశు సుకన్య
కాం ౧౦౦. పశ్చాదన్యంప్రేషయామి నిశ్చయార్థంమృగీదృశః, ఇత్యుక్తః సమృగో
గచ్ఛ తక్మతకార్య స్వరాన్వితః ౧౦౧. *

ఇతి శ్రీసాగ్రందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యే మాణిభద్రేశ్వరేణ
సర్వమంగలాంఘరి మృగప్రేషణంనామషట్పంచాశోఽధ్యాయః. ౫౬.

* సూతః * మధురాయాంతదాదేవీం విలోక్యేత్థమువాచహ, దేవిత్యయా
మేయతోప్రీక్తం తత్కృతంసత్వరం మయా ౧. పూర్ణకామాభవేదానీం త్వాంపరి
వ్యతి శంకరః, కల్యాణంభవితాభద్రే తపనాన్వితసంశయః ౨. ఇత్యుక్తవంతం
హరిణం స్తుత్వాసంమాన్య సాముదా, అవసత్స్వగృహేదేవీ పితృగమనకాంక్షిణీ
౩. కుశికఃసద్వరాలాభా ద్విలోక్యబహుధావరా, సమాగచ్ఛత్పున్ద్రాగ్రామం పుత్రీ
వైవాహచింతకః ౪. గృహేతివృత్తివిప్రేంద్రే తదాచింతయదీశ్వరః, కంప్రేషయామి
కన్యార్థ మితిసంచిత్యసేవకం ౫. ఏకమాజ్ఞాపయామాస శీఘ్రంగచ్ఛధనాధిపం,
బ్రూహిమద్దర్శనార్థంత మాగచ్ఛేతిమమాజ్ఞయా ౬ ఇతినంప్రేషయామాస మనో
జ్ఞా మలకావతీం, శివదూతఃసమాగత్య కుబేరమవద త్తదా ౭. త్వదాగమనమా
కాంక్ష నివఃక్షేత్రేహివర్తతే, శీఘ్రమాగచ్ఛధనద విలంబోనాత్ర యుజ్యతే ౮.
ఇతిదూతవచఃశ్రుత్వా పరమానందనిర్భరః, కుబేరఃప్రయయావపాక్షేత్ర మీశని
కేతనం ౯. దదర్శపరమానందసాగరం పరమేశ్వరం, పాప్తాంగంప్రణేపత్వాగ్రే
వినయావసతో వదత్ ౧౦. దేవదేవజగద్వంద్య కరుణాకరశఃకరం, త్వదాజ్ఞయా
౨౨గతోస్త్రిహ కిమహంకరవాణిభోః ౧౧. ఆజ్ఞాపయసురశ్రేష్ఠ శిరసాధారయా
మృహం, ఇత్థంప్రీదవచఃశ్రుత్వా శంకరఃప్రాహ సుస్మితః ౧౨. త్వంసఖామమపాల
స్య త్వమాపద్బాంధవో హిమే, అవశ్యకమిదానీంమేకార్య మేకమువస్థితం ౧౩.
తత్కృతాంకీర్తిమతులాం ప్రాప్నుహిత్వంధనాధిప, అస్తికశ్చిన్నహాప్రాజ్ఞో మధురా
యాంద్విజోత్తమః ౧౪. కుశికోనామవిఖ్యాత స్తత్కృతాసర్వమంగలా, తత్రగత్వా౨౨
శుతాంకన్యాం ఘటయత్వంమమామల ౧౫. ఇత్యుక్తఃశంకరేణాసా మధురాంగత
వాంస్తదా, కుశికస్యగృహంగత్వా తందదర్శద్విజోత్తమం ౧౬. ఆగతంధనదంద్య
ప్త్యా పూజయామాస తంద్విజః, మార్గాసనేసుఖానీనం ప్రవచ్ఛకుశలం తదా ౧౭.
రాజరాజసురశ్రేష్ఠ ధన్యోహం దర్శనాత్తవ, ప్రియాతిథిర్మమప్రాప్తోఽస్యద్యమేనఫలం
దినం ౧౮. కింకార్యమస్తిపాలస్య మయిదీనేఽనుశాధి మాం, ఇత్యుక్తఃకుశికేనాసా

కు బేరఃప్రాహహృష్టిః ౧౯. ధన్యోఽపిప్రవర్త్యత్వంకృతకృత్యోసిసాంప్రతం,
 యస్మాత్తవసుతా సర్వమంగలానామతఃశివా ౨౦. అవతారంగతాతస్మాత్ పవిత్ర
 మధునాజగత్, తాంసమిచ్ఛతీసర్వజ్ఞః శంకరఃకరుణాకరః ౨౧. తస్మైతవసుతాం
 దేహి శంకరాయ వరాయచ, తయోర్నూతనకల్యాణం లోకపితౄర్నరీత్యచ ౨౨.
 అనందసాగరేమగ్నా భవామోఽద్యద్విజోత్తమ, ఇత్థంకు బేరవచనంశ్రుత్వా కుశిక
 భూసురః ౨౩. ముదాప్రాహాధనాధ్యక్షం త్వయోక్తం చిత్రకారకం, విభుఃసర్వజ
 గద్వంద్యఃప్రధానపురుషేశ్వరః ౨౪. శివఃసర్వోత్తమఃసాక్షాద్దేవదేవోఽఖిలప్రభుః,
 అహంమమవ్యమాత్మోహి దీనో దురితవీడితః ౨౫. మత్పుత్రాన్యఃశంకరః పాణిం
 కథంగృహ్లాతివిశ్వరాట్, ఏతదేవమమాశ్చర్యమభూత్తస్మాన్మయేరితం ౨౬. ఇతివి
 ప్రవచఃశ్రుత్వాధనదఃప్రాహ సుస్థితః, కిముచ్యతేత్వయాబ్రహ్మన్ప్రాణినాంబ్రా
 హ్మణో వరః ౨౭. భూసురైరేవభూలోకః పాల్యతేయజ్ఞముఖ్యతైః, శివోబ్రా
 హ్మణవర్గస్య కీర్తితఃకులదైవతం ౨౮. మంత్రమూర్తింద్విజంసోఽపి మన్యతేకులదై
 వతం, శివబ్రాహ్మణయోగ్యేదో వర్తతేనైవకశ్చన ౨౯. తేహంపూజ్యోసిధర్మజ్ఞ
 త్వత్పుతాసర్వమంగలా, సాక్షాత్ప్రీలోకజననీ శివైవాత్రనసంశయః ౩౦. తస్మా
 దిమాంశంకరాయ దత్త్వా ధన్యతరోభవ, ఇతిశ్రీదవచఃశ్రుత్వాపరమానందనిర్భరః
 ౩౧. కుశికఃప్రాహధర్మాత్మా ద్విజానామాయతాస్పృశి, శంకరాయప్రదాస్యామి
 మత్పుత్రీం స్వమంగలాం ౩౨. అనుమోదంతు దత్త్వాజ్ఞాం భవంతఃసారవేదినః,
 ఇతిశ్రుత్వావచస్తస్య బ్రాహ్మణాఃప్రీతమానసాః ౩౩. ఓమిత్యూచుశ్చతాన్విప్రా
 న్కుశికఃపరమాదరాత్, భక్త్యభోజ్యైస్తర్పయిత్వా దక్షిణాభిస్తదాద్విజః ౩౪.
 కు బేరంప్రాహవిసయా త్కదాపశ్యామిశంకరం, సుముహూర్తంసమీక్ష్యాహం లిఖి
 త్వాపగ్నపత్రికాం ౩౫. దదామితుభ్యంపాలస్త్యయత్నమాశుకురుప్రభో, ఇత్యు
 క్తాప్రదదాలగ్నపత్రికా మిశ్వరాయసః ౩౬. తాందృష్ట్వాహృష్టమనసా శశం
 సైలబిలంశివఃస్థిత్యాత్వమంగకల్యాణం, శృత్యాకీర్తిమవాప్నుహి ౩౭. అరణ్యే
 వర్తమానస్య దీనానాధన్యమేధునా, ఏకోపిబంధుర్నాస్తీహ కథంకార్యంభవిష్యతి
 ౩౮. బంధువర్గవిహీనస్య నైవాహం నైవశోభతే, విష్ణుబ్రహ్మదయోదేవా వర్తంతే
 బాంధవాహిమే ౩౯. తేహమాగమనార్థంతు ప్రేషయాహ్వనపత్రికాం, తదర్థం
 యాతునందీశస్తానానయతుసత్వరం ౪౦. ఇతీశవచనంశ్రుత్వా లిఖిత్వాపగ్నప
 త్రికాం, నందీశంప్రాహిషోద్యక్షః సోపిగత్వాత్రివిప్తపం ౪౧. వాసవాదిసురేభ్య
 స్తాం పత్రికాం ప్రదదాతదా, సర్వేభ్యఃకథయామాసవార్తాం నైవాహికింవిభోః
 ౪౨. సమాసాద్యతతోనందీసత్వలోకంస్వయంభువే, పృథికాంప్రదదేతస్మా

ద్యయోనైకుంఠముత్తమం ౪౩. అచ్యుతాయదదౌ లగ్నపత్రికాం పరమాదరాత్, ఉవాచ కేశవంనందీ శీఘ్రంయాహిశివాజ్ఞయా ౪౪. పంపాక్షేత్రంవివాహాంశం శివస్య సహబంధుభిః, ఇతితస్యవచఃశ్రుత్వా విష్ణుఃపిరియాసహ ౪౫. ఆజగామాశువివాగ మాయుష్యా క్షేత్రముత్తమం, భారతీసహితోధాతా సహస్రాక్షః శచీయుతః ౪౬. స సటుంబాఃసురాఃసర్వే నిర్జగ్గుర్భత్రశంకరః, ఆజగ్ముఃపరమోదారం పంపాక్షేత్రం దివాకసః ౪౭. దేవకుంఠభిర్న్యోషై ర్వీణావేణుమహాస్వనైః నాదయంతోదిశః సర్వాః ప్రయయుః క్షేత్రముత్తమం ౪౮. క్షేత్రస్థంశంకరందృష్ట్వా సాష్టాంగంప్రణీ త్యచ, స్తోత్రంచక్రస్తదాసర్వే ముదావిష్ణుముఖామరాః ౪౯. జయదేవజగద్వంద్య జయవిశ్వంభరావ్యయ, జయవేదాంతసంవేద్య నిరుపాధిక తేనమః ౫౦. నవీననాటకే సూత్రీభారకస్య తవాధునా, అర్యయాభార్యయానట్యా సర్వమంగలయాసహ ౫౧. సూతనోద్వాహనటనం దృష్ట్వాసర్వసుఖాస్పదః, యాస్యామోనిర్వృతిందేవ పశ్యాన్మా న్పరిచారకాః ౫౨. ఇతిశ్రుత్వానుతింప్రీతః స్వాహాదేవాంస్త్రీలోచనః, భోభోహరిముఖాదేవాయూయంమనుహితేరతాః ౫౩. మద్వివాహార్థమాయాతాః సంతోషోఽభూ న్మమాధునా, నివసంతుసుఖేనాత్ర భవంతః ప్రీతమానసాః ౫౪. ఇతిశవచనంశ్రుత్వా దేవాఃసంతుష్టమానసాః, నివాసంచక్రీరేతత్ర శివార్చనరతా స్సదా ౫౫. శివఃప్రాహస్మయశ్శౌరిం కుశలస్త్వంసుపర్వణం, యక్తాయక్తంత్య మాలోచ్యవదవైవాహకర్మణి ౫౬. యయోరేవసమంవిత్తం కులశీలాదికంచ యత్, వివాహశ్చవివాదశ్చ తయోరేవహిశోభతే ౫౭. రిక్తఃకుశికఃప్రాసా యాయువైభవశాలినః, యువయోయ్యజ్యతేబూహి సంబంధఃకథమచ్యుత ౫౮. ఇత్థంశివవచఃశ్రుత్వా హరిఃప్రాహచనమ్రుధీః, సమస్తజగదాధార స్త్వమేవ జగదీ శ్వరః ౫౯. లీలాసృష్టమహాసృష్టే స్తవేదంమోహనంమమ, తవస్మరణమాత్రేణ దీనోపిధవదోభవేత్ ౬౦. శ్వపాకోపివిపాషస్సభవేత్కైవల్యభాజనం, తస్మాత్తద్వి జవర్యాయ దత్త్వాసాహాయ్యముత్తమం ౬౧. తంపాహికుశికందేవ సవీవాస్మద్వరో భవేత్, ఇతిశౌరివచఃశ్రుత్వా శివఃప్రాహస్మితంవచః ౬౨. పితామహంప్రేషయాశు నహాయస్తస్యకోభవేత్, నూనఃసర్వవిధిజ్ఞోయం తస్మాద్గచ్ఛతుతంప్రతి ౬౩. ఇత్యా జ్ఞయాశివస్యాథ హరిఃప్రాహపితామహం, కుశికస్యనహాయార్థం గచ్ఛతాత మురైః సహ ౬౪. అశక్తఃసతువిపేద్రః సర్వంసంపాదయాశుభాః, విశ్వకర్మాదిభిఃసాకం యథాయోగ్యంప్రకల్పయ ౬౫. ఇత్యాదిష్టోథహరిణా సత్త్వాశంభుంపితామహాః, విశ్వకర్మాదిభిర్ముక్తో జగామమధురాంప్రతి ౬౬. కుశికశ్చశతానుదం దృష్ట్వాహర్ష సమన్వితః, సాష్టాంగంప్రణివత్యాగ్రే పూజయామాసభక్తిః ౬౭. స్వాగతంశేస్తు

కల్యాణ సురజ్యేష్ఠస్య తేధునా, కులకగమనః బూహి కింకరస్య తవాలయం ౬౮
 * బ్రహ్మ * సాహాయ్యార్థం తవేదానీం ప్రేషయామాస మాంవిభుః, తస్మాద్విహగతో
 స్త్యద్య సర్వం సంపాదయామ్యహం ౬౯. మాకురుష్వాత్ర సంజేహం శివసర్వే
 శ్వరః ప్రభుః, * కుశికః * సత్యముక్తంత్యయాదేవో భక్తవత్సలతాం వహా ౭౦.
 త్వామిహ ప్రేషయామాస మమకార్యార్థసిద్ధయే, ధన్యోహమస్మిలోకేశ త్వదధీనోస్మి
 నాంప్రతం ౭౧. యద్యక్తంకురుతత్సర్వం స్వతంత్రస్త్వం మమప్రభుః, కుశికస్యవచః
 శ్రుత్వా విధిఃసంతుప్తమాసనః ౭౨. విశ్వకర్మాణమాహూయ వచనంచేదమబ్ర
 వీత్, విశ్వకర్మశివాయాదౌ దివ్యసాధంప్రకల్పయ ౭౩. సురేభ్యఃసుఖవాసార్థం
 మందిరాణిప్రకల్పయ, ఇతరేభ్యస్తపస్విభ్యోఽనుష్ఠానసదనానిచ ౭౪. నానారత్నో
 పశోభాఢ్యం కుర్యాఃకల్యాణమంటపం, నగరంసమలంకృత్య తోరణాదీనిరంజయ
 ౭౫. ఉచ్చీయంతాంపతాకాశ్చ స్వర్ణవస్త్రవిభానురాః, నగరేయానితిష్ఠంతి దేవతా
 యతనానిచ ౭౬. విలిప్యసుధయాతాని సర్వవిధీఃసురంజయ, మనోమునినివాసార్థం
 మందిరాదీని కల్పయతాం ౭౭. సంభారాఃసంభ్రీయంతాంచ తండులాజ్య గుడాదికాః
 త్వష్టశ్శంకాటకాదీని సమలంకురుశీఘ్రతః ౭౮. వాషీకూపతటాకాని సరాంసిమధు
 రాణిచ, నగరంపరితఃశీఘ్రం ప్రకల్పయ మహామతే ౭౯. ఏవమాదీనికర్మాణి యూ
 యంకురుతశీఘ్రతః, ఇత్యాదిష్టాశ్చవిధినా విశ్వకర్మముఖామతాః ౮౦. అకుర్వ
 సర్వకార్యాణి సిద్ధాఃసంకల్పమాత్రతః, రరాజమధురా దివ్యనగరస్యతాధికా ౮౧.
 రత్నభిత్తిసువిస్తార ముక్తామణిమయానిచ, అనేకశతసాహస్ర మందిరాణిచకాశిరే
 ౮౨. మధ్యేపురంమహాలగ్న మంటపంచిత్రకారకం, అనేకజీవరత్నైశ్చ నిర్మితం విశ్వ
 కర్మణా ౮౩. చిత్రంహివర్తతేయద్య త్ప్రపంచేచిత్రకర్షణం, తత్సర్వంచిత్రితంతత్ర
 నిత్యేనంద విధాయకం ౮౪. సహస్రసూర్యవ్రతిమం సుధర్మాయాశతోత్తరం,
 ఉద్వాహమంటపంతత్ర శుశుభే మేరుసన్నిభం ౮౫. ఇత్థంమనోహరాసంఖ్య వస్తుభి
 ర్మత్తవారణైః, వాజిభిస్సృందనైర్వాద్యైర్ద్రావ్యకైర్నటనర్తకైః ౮౬. మధురా
 యాంభూషితాయాం కుశికోబ్రహ్మబోధితః, లగ్నంసంనిహితందృష్ట్వా గార్గ్యంస్వస్య
 పురోహితం ౮౭. తపస్వినంసమాహూయ సంపూజ్యవిధివత్తదా, ఉవాచపరమ
 ప్రీతం ముదాగార్గ్యంతపోధనః ౮౮. యూయంపంపాక్షేత్రవరే శివస్తిష్ఠతి సంప్రతి,
 గత్వైతత్ప్రతికాండత్వాఽఽహ్వయధ్వంవినయాన్వితాః ౮౯. కుశికస్యసుతాతుభ్యం
 దీయతేభక్తవత్సల, వివాహార్థంసమాగచ్ఛ సబంధుర్మధురామితి ౯౦. తతోగార్గ్యః
 సమాయాతః పంపాక్షేత్రంపరంతపః, శివందృష్ట్వాహృష్టచేతా గార్గ్యోనత్యావద
 త్తదా ౯౧ వివాహార్థంతవేదానీ మాహ్వనార్థంచ మామిహ, ప్రేషయామాస

కుశికః పత్రికాంపశ్యశంకర ౯౨. ఇతిబద్ధాంజలిఃప్రదా త్పత్రికామిందుమాలయే,
తాంపపాతహరి స్సమ్యక్పరమేశాగ్రతఃస్వయం ౯౩. దేవదేవజగద్వంద్య దయా
కర మహేశ్వర, వీనార్తత్రాణపారీణ బిరుదైకప్రకాశక ౯౪. తవభక్తేనకుశిక
నామ్నా సాష్టాంగపూర్వకం, సంప్రార్థ్యతేనమస్కృత్య మధురానిలయేనచ ౯౫.
ప్రీత్యర్థంతవదేవేశ పావనార్థంకులస్యమే, సుతాంసుమహితాయాశు తుభ్యందా
స్యామి శంకర ౯౬. కన్యాదానవిధానేన స్వీకురుష్వాశుతాం విభో, మాముద్ధర
దయాసింధో దీనబంధో మహేశ్వర ౯౭. మాఖశుక్లద్విత్రియాయాం సుముహూర్తః
ప్రతిష్ఠితః, సబంధుఃసగణస్తూర్ణ మాయాహిమధురాప్రతి ౯౮. ఇతిపత్నిర్ధమా
కర్ణ్య శివఃప్రహరసన్నధీః, నిర్వాంతుదేవతాఃశీఘ్రం సుముహూర్తఃనమీపగః
౯౯. గురోకిమత్రకర్తవ్యం తత్కురుష్వావిలంబితం, విష్ణో సేనాప్రయాణాయ చోద
యాశుషడాననం ౧౦౦. సర్వకార్యేషుకుశల స్త్వమేవగరుడధ్వజ, కిమత్రబహునో
క్తేన కార్యేస్మిన్నీర్తిమాప్నుహి ౧౦౧. ఇత్యాజ్ఞప్తాః సురాఃసర్వే స్వస్వకార్యవి
చక్షణాః, సన్నాహంచక్రిరేసర్వం ప్రయాణాంగం ముదాన్వితాః ౧౦౨. తదాబ్రు
హస్పతిఃప్రహ ధూర్జటింధైర్యమావహా, గంగాధర సిరీశ త్వంమంగలన్నానమా
చర ౧౦౩. సువర్ణపీఠేశ్రీకంఠం సన్నివేశ్యమహాప్రభం, ముదావద్భాటయాశఃచ్యో
చక్రతుర్మంగలార్తికం ౧౦౪. శివాపదానగీతాని జగుర్గంధర్వయోషితః, వ్యోమశ్చే
శాయవిభవే త్రైలాభ్యంగమథాచర ౧౦౫. మంగలన్నానమీశస్య కాయామా
సురాదరాత్, దేవదుందుభయోనేదు ర్ననృతుశ్చాప్సరోగణాః ౧౦౬. దివ్యాం
బరాణిదేవాశ్చ దిదిశుఃకృత్తివాససే, స్వర్ణాంబరాణిధృత్వాసా రత్నాలంకారమం
దితః ౧౦౭. కోటిసూర్యవతీకాశః కోటిమన్మథవిగ్రహః, పుణ్యాహకర్మనిర్వర్త్య
దేవతారాధనాడికం ౧౦౮. భక్త్యుభోజ్యైర్దక్షిణాభి స్తర్పయిత్వాద్విజాన్ముదా,
శ్వఃప్రభాతేగమిష్యామ ఇతితదాత్రిమావసత్ ౧౦౯. తత్రతత్రద్విజాఃసర్వే ముదా
స్తుత్వామహేశ్వరం, శయనంచక్రిరేరమ్యే పంపాక్షేతేవిముక్తిదే ౧౧౦. *సూతః*
నిఖిలామరరాజపూజితం నిగమాంతార్థరహస్యరూపిణం, నిరవద్యమమేయమీశ్వరం
హృదినిత్యంభజతాదరా ద్విజాః ౧౧౧. * * *

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మాణిభద్రేశ్వర
వివాహ సన్నాహవర్ణనంనామ శప్తపంచాశోఽధ్యాయః. ౫౭.

* సూత్రః * పరేద్యుఃప్రాతరుత్థాయ స్నాత్వామృతసరోవరే, నిర్యయా శంకరఃక్షేత్రా త్సహదేవైర్మహర్షిభిః ౧. రజతాచలసంకాశ మారుహ్యవృషభే శ్వరం, క్షేతచ్ఛత్రందధారేంద్ర శ్చామరే శశిభాస్కరా ౨. వాయుర్వ్యవీజయ స్కందం వాలవ్యజనముత్తమం, ధనంజయఃశివస్యాగ్రే దధారకరదీపికాం ౩. ధనదో నిధిభిర్మృతః కోశాధ్యక్షోభవత్తదా, నారాయణగణాధ్యక్షా పార్షద్ప్రవరా ముదార. శుక్రతయశ్చతురాశ్చాసకచతస్రఃస్తుతిపాతకాః, మయూరమారుహ్య కుమార దేవ శ్చమూపతిశ్చారువిభూషితాంగః, చచాలచిత్రాయుధపాణిభిస్తై ర్మహాగణైర్దేవ గణైశ్చ సంయుతః ౪. కేచిద్ద్విపాస్యాః కరజానుతుండాః కంఠీరవాస్యాఃకరభాననాః పరే, త్రిలోచనాః పంచవిలోచనాఃపరే శతాననాశ్చప్రమథా వినిర్యయుః ౬. కేచిద్ద్విమానమారుహ్య కేచిదారుహ్య వాజినః, కేచిదైరావతారోహః కేచిద్ర ధవరేస్థితాః ౭. నిర్జగ్మదైవతాఃసర్వా స్తదానంద పరిప్లుతాః, భేరీమృదంగపణవా నక వల్లకీనాం నిస్వానతాలఘనతూర్య సుమర్దలానాం, అత్యద్భుతారవసుపూరిత పద్మజాండం చండీశముఖ్య శివపారిషదాఃప్రతస్థః ౮. ఇత్థంశివఃసర్వగణైశ్చసం యుతః సమాయయా తన్మధురాఖ్యపత్తనం, తస్యాప్యదూరోపవసే వసంస్తదా సంప్రాప్నిహోద్ధాతమశా పురస్తాత్ ౯. దూతోసానగరంగత్వా వార్తాంప్రాహ ద్విజస్త్వనే, విప్రవర్య శివఃసర్వై ర్భృంధుభిఃసహితోవరః ౧౦. పురాభ్యర్ణవనేత్తిష్ఠ త్యాహ్వనార్థంచగచ్ఛతం, ఇతిదూతవచఃశుక్రిత్వా కుశికఃప్రాహ వేధసం ౧౧. బ్రహ్మస్థచ్చామహేశీశ్రు మాహ్వనార్థం మహేశితుః, పురోపవనమాసాద్య వర్తతే నిర్జరైః సహ ౧౨. కుశికస్యవచఃశుక్రిత్వా విధిస్తుప్తః సహామరైః, బ్రాహ్మణై ర్బాంధవైర్మృతః కుశికానుగతో యయా ౧౩. కుశికస్తుసదారఃసకా సురగంధర్వ కింసరైః, సువాసిసీభిర్విప్రైశ్చ నిష్కంకంతీభి రావృతః ౧౪. అనేకవాద్యనినదైః సంభ్రమాదాయయాశివం, నారాయణాదిభిరేదైర్మృనిభిఃసిద్ధచారణైః ౧౫. గంధ ర్వయక్షగరుడ ప్రమథాదిభిరావృతం, కోటిసూర్యప్రతీకాశం కోటిచంద్రసుశీతలం ౧౬. కోటికందర్పలావణ్యం రత్నాలంకారమండితం, స్వర్ణాసనేసమాసీనం దదర్శ శివ మవ్యయం, సాష్టాంగంప్రణిపత్యేశం పాదయోఃపరిరంభితః, తదామరాభాసు రాశ్చ అన్యోన్యం పరిరంభితాః ౧౭. ద్విజఃపూజాంవరస్యాధ కృత్వాభక్తి సమ నివృతః, ప్రార్థయామాసవిశ్వేశం గృహాగమన కాంక్షయా ౧౮. శివశంభోదయా సింధో ప్రవిశస్త్వ పురోత్తమం, ఇతితద్వచనాచ్ఛంభు రుదత్తిష్ఠత్సహామరైః ౧౯. రత్నాలంకారసంయుక్తో ఘంటాకింకిణి భూషితః, రజతాచలసంకాశః సమీపంవృష

ఆస్థితః ౨౦. తమారుహ్యమరైసార్థం శంకరఃపురమావిశత్, దేవదుందుభినిర్ఘోషై
 నీతవాదిత్ర నిస్వనైః ౨౧. వ్యాప్తాస్త్రతదిశఃసర్వా మహూత్సవమయంజగత్,
 శ్వేతచ్ఛత్రసహస్రంచ ద్విసహస్రధ్వజానిచ ౨౨. చామరాణాంత్రిసాహస్రం దధుః
 సాహస్రసంఖ్యకాః, చంద్రమాలిముదారాంగం కోటిమన్మథవిగ్రహం ౨౩. గవా
 క్షజాలరంభేభ్యో దదృశుస్తత్రయోషితః, ఏవంమహావిభవత స్సమనుప్రవిప్తే దేవే
 పురంపురవధూ నివహస్తదాసీం, సీరాజయన్నిఖలవీధిషు చంద్రమాలిం లాజాక్షతా
 ది వినికీర్యముదంప్రపేదే ౨౪. ఇత్థంవిశ్వపియ శృంభ ర్విష్ణాదిదివిజైఃసహ,
 సర్వసమస్తసమాకీర్ణం ప్రవివేశ సుమందిరం ౨౫. విష్ణాదిదేవతాస్త్రత దివ్యసా
 ధేషు సంస్థితాః, తద్దినేకుశిక స్తూర్ణం శతానందసహాయవాన్ ౨౬. తర్పయామా
 సమృష్టానైః దేవర్షిద్విజపుంగవాన్, పరేద్యుఃప్రాతరుత్థాయ ముహూర్తేసముప
 స్థితే ౨౭. బ్రహ్మణాసహితోవిప్రః సర్వవాద్య సమన్వితః, ఐరావతమలంకృత్య
 శివాహ్వనార్థ మాయయా ౨౮. సర్వసౌభాగ్యసంయుక్తం శివమందిర ముత్తమం,
 ప్రవిశ్యసదదర్శాగ్రే సభాయాం సహదైవతైః ౨౯. దివ్యసింహాసనాసీన మిందు
 మాలి మనామయం, పతిత్వాపాదయోస్తస్య వినయావనతోబ్రవీత్ ౩౦. సుము
 హూర్తఃసమీపస్థ స్తస్మాత్కుల్యాణ మంటపం, ఆయాహిబంధుభిఃసార్థం వివాహార్థం
 తవేశ్వర ౩౧. ఇత్థంవచనమాకర్ణ్య శివస్తుప్తమనా స్తదా, విష్ణాదిసహితస్తూష్ణీం
 ప్రతస్థే లగ్నమంటపం ౩౨. అనేకవాద్యనినదై శ్వేదఘోషై ర్ద్విజన్మనాం,
 సూతమాగధసందోహైర్గాయకై ర్నటనర్తకైః ౩౩. సమారుహ్యవృషంశంభు
 రాయయా లగ్నమంటపం, సువాసిన్యస్తదాచక్ర స్నీరాజనమజాయచ ౩౪.
 లాజాక్షతావికీర్వాణ హ్యశీర్వాదం ప్రచక్రిరే, నృపభాదపరుహ్యేశో వివేశో
 ద్వాహమంటపం ౩౫. కరావలంబనంచక్రే హరిఃపరమ హర్షితః, ప్రవిశ్యమంట
 పందేవో దివ్యాసనముపావిశత్ ౩౬. బృహస్పతిస్తదావిప్రం త్వరయామాస మజ్జనే,
 ముహూర్తకాలఃసంప్రాప్త స్తీవ్రముత్తిష్ఠ మానద ౩౭. తదాసతీస్వర్ణసాత్రే తైల
 మాదాయ శంభవే, ఆశిషశ్చప్రయుంజానా తైలాభ్యంగం తదాకరోత్ ౩౮.
 సువాసిన్యస్తదాతప్త సలిలేనాభ్యషించయన్, అంగోద్వర్తనకంచక్రః కస్తూరీయక్ష
 కర్తమైః ౩౯. మంగలస్నానమీశానః కృత్వాధృత్వావరాంబరం, స్వర్ణాసనేసమా
 సీనః సర్వాలంకారమండితః ౪౦. కస్తూరీతిలకంధృత్వా నిత్యానుష్ఠానమాచరత్,
 కన్యాయామంగలస్నానం కారయిత్వా ముదాసతీ ౪౧. రత్నాలంకారవస్త్రాద్యై
 చ్ఛృషయిత్వా శుభాననాం ౪౨. తౌదంతీముదాస్నాత్వా సర్వాలంకారమండితో ౪౩.

— శ్రీ సర్వమంగళా మాణిభద్రేశ్వరయోః పాణిగ్రహణఘట్టః —

బ్రహ్మణమగ్రతఃకృత్వా యయతుఃశివసన్నిధిం, కన్యాదానార్థమిశాయ
సంకల్ప్య విధిపూర్వకం ౪౪. గంగాజలేనదేవస్య కృత్వా పాదావనేజనం, మధు
పర్కంతదా విప్ర శృకారసహ భార్యయా ౪౫. వధూవరాముదాదేవో సంముఖే
సమవస్థితో, తదాముహూర్తఘటికా మోక్షోఽభూ ద్గణకస్యచ ౪౬. అంతఃపటంత
యోర్మధ్యే దద్రతు ద్విజపుంగవౌ, ఋషయోద్విజవర్యాశ్చ మంగళాష్టకమబ్రువన్
౪౭. రత్నాలంకారవాసాంసి దదాదేవాయ భక్తితః, కన్యాగోత్రసముచ్ఛారం
చక్రేగార్ల్యః పరంతపః ౪౮. నారాయణప్రపాత్రీంచ పాత్రీంచామోదరస్యచ, కుశిక
స్యచసత్పుత్రీం గోత్రేకాశికనామకే ౪౯. జాతాంహైమవతీరూపా మేతాంశ్రీసర్వ
మంగలాం, * గురుః * సదాశివప్రపాత్రాయ సత్యగోత్రోద్భవాయచ, ౫౦.
మహేశ్వరస్యపాత్రాయ రుద్రపుత్రాయశంభవే, మాణిభద్రేశ్వరాయైతాం గ్రహీ
ష్యామః పరంతప ౫౧. ప్రదాన్యామితికుశిక స్త్రివారం ప్రాహపృష్ఠధీః, ఆశీష
శ్చప్రయుంజానా ఋషయో బ్రహ్మవిత్తమాః ౫౨. సుముహూర్తేనాపథానా
శ్చాక్షతాంస్తేహ్యవాకిరన్, వధూవరాభ్యామన్యోన్య మక్షతారోపణంకృతం ౫౩.
దేవదుంధుభయోనేదు ర్మన్యతుశ్చాప్సరోగణాః, పుష్పవర్షంసురాశ్చక్ర ర్జ్వగుర్లంధ
ర్వకింసరాః ౫౪. మాంగల్యబంధనంచక్రే దేవ్యాఃశ్రీశంకరస్తదా, సావిత్రి నామరూ
పాభ్యాం భవత్వంసర్వమంగలా ౫౫. సామంగల్యప్రవాత్రీచ సుపుత్రజననీభవ, మాంగ
ల్యతంతనానేన జగజ్జీవనహేతునా, కంఠేబద్ధామిసుభభగే చిరంజీవమయాసహ
౫౬. ఇత్యుచ్చరన్మహాదేవో దేవీకంఠేబబంధతో, మధుపర్కాదికంకృత్వా
ముదాగార్ల్యః పరంతపః ౫౭. పురోహితఃపరేశస్య కరేకంకణ మాదరాత్, దేవ్యా
త్రైవంబబంధాసౌ కంకణంకరపల్లవే ౫౮. లాజహూమాదికంసర్వం నిర్వర్త్య
విధినా తదా, మద్రసోపేతమృష్టాన్నై ర్భక్ష్యభోజ్యైరనేకశః ౫౯. నానావిధమహా
దానై ర్దక్షిణాభిఃపియోక్తిభిః, దేవద్విజవరాంస్తత్ర తర్పయామాస షైద్విజః ౬౦.
చతుర్థదినపర్యంతం కృత్వావై వాహికోత్సవం, విష్ణాద్విదేవతాభ్యశ్చ కృత్వాపూ
జాం సుభక్తితః ౬౧. ప్రార్థయామాసబహుధాకుశికః పరమాదరాత్, కింమయా
చరితంపుణ్యం బహుజన్మ సుముక్తిదం ౬౨. తదద్యఫలితం యస్తాజ్ఞామాతామమ
శంకరః, సాక్షాన్మమనుతాదేవీ భవానీసర్వమంగలా ౬౩ నారాయణముఖాయూ
యం బభూవుర్మమబంధవాః, ధన్యోహంకృతకృత్యోహం పితరస్తాః ౬౪ మయా
౬౪. కులంమేపావనంసద్యో దేశోఽయంబహుపుణ్యభాగ్ ౬౫ ఇతిప్రశస్యన్కుశిక

స్తదాసిం దదాదుహితేధనపూర్ణకుంభాన్, దాసీతం గోశతలక్షకంచ వాసాంసిర
 త్నాభరణానిదేవ్యై ౬౬. కుశికవిహితపూజాభౌజమానః పరేశః పరమసుఖమనం
 తం విప్రవర్యాయదత్త్వా, నిరవధికరుణాభిర్నీరజాక్షాదియుక్త స్సురవినుతపదాబ్జః
 క్షేత్రరాజంప్రతస్థే ౬౭. పంపాపురంసర్వసుఖాస్పదం తత్సంప్రాప్యదేవ్యాసహితో
 ధ్యువాన, తంపార్వతీశంశిరసాప్రణమ్య ప్రస్తాతుమైచ్ఛన్సపురాణదేవాః ౬౮.
 శివాజ్ఞయావైశ్రవణోవిధిజ్ఞఃసర్వామరాన్విష్ణుముఖాద్విజాంశ్చ, స పూజయా
 మానయథాశ్రమంతే సంతుష్టచిత్తా హ్యభవంస్తదాసిం ౬౯. నారాయణముఖా
 దేవా నమస్కృత్యమహేశ్వరం, బ్రాహ్మణాశ్చయయుఃసర్వే స్వస్వంధామ శివా
 జ్ఞయా ౭౦. ధశదోఽపి శివాల్లభ్యా వరానిష్టానుసారతః, నమస్కృత్యసురేశానం
 ప్రయయావలకావతీం ౭౧. సర్వమంగలయాయుక్తో భక్తానుగ్రహకామ్యయా, ఉవా
 సరమణీయేఽస్మిక్షేత్రేతిదశపూజతః ౭౨. ఏకదాసుఖమాసీనం సర్వమంగలయాయు
 తం, సదాశివంనమస్కృత్య ముదాప్యార్థయదీశ్వరీ ౭౩. దేవదేవదయాసింధో దీన
 బంధోమహేశ్వర, మృగోయంమమకల్యాణ కార్యేధారేయకోభవత్. ౭౪. తస్మా
 దేనందయాదృష్ట్వా పశ్యమేప్రాణవల్లభ, * శ్రీశివః * మమాప్యయంమృగోదేవి
 వనేసాఖ్యందదావిహ ౭౫. త్వదీయగుణలావణ్య కీర్తనేన మృదూక్తిభిః, ఆవయోర్లు
 టనేయత్ని మయమేవచకారయత్ ౭౬. అస్యోపకారంమన్యేహ మపారంసర్వమం
 గలే, మమాయుధ మయంభూత్వాకరేతిపృథుసర్వదా ౭౭. అప్రతిద్వంద్వతేజస్వీ
 భవత్వరినిషూదనః * క్షేత్రపాలః * ఇతితస్యవరందత్త్వా ధృత్వాహస్తేమృగోత్తమం
 ౭౮. చకాస్తేచంద్రచూడోఽసౌ సర్వమంగలయాసహ, సుధాతీర్థోదకన్నానం మాణి
 భద్రేశ్వరార్చనం ౭౯. శ్రీసర్వమంగలాదేవీపూజనం క్షేత్రదర్శనం, అనేకజన్మసంసిద్ధైః
 పుణ్యైరేవలభే స్మృణాం ౮౦. ఇదమతిరమణీయం యశ్చకల్యాణవృత్తం పఠతి
 పరమభక్త్యామాణిభద్రేశ్వరస్య, నిజసుఖదమమోఘం యశ్చృణోత్యాదరేణ ప్రకటి
 తవిభవస్సౌమోక్షమాప్నోతిమర్త్యః ౮౧. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యే సర్వమంగళా
 మాణిభద్రేశ్వరనివాహవర్ణనంనామఅష్టపంచాశోఽధ్యాయః. ౫౯.

* సూతః * తతోజగ్ము ర్మహాభాగాస్తీర్థంకకుభనామకం, ప్రచ్ఛన్నైశ
 వంతస్య క్షేత్రపాలంమునీశ్వరాః ౧. * ఋషయః * క్షేత్రపాలమహాప్రాజ్ఞ క్షిమిదం
 తీర్థముత్తమం, వదవిస్తరతోవిద్వాక్ శ్రద్ధాస్మాకంహి జాయతే ౨. * క్షేత్రపాలః *

మహాతీర్థమిదంపుణ్యం వరంకకుభనామకం, పురాతనకథామన్య కథయామిహితా
యనః ౩. పురాకృతేయుగేమతై వాసకౌబలగర్వితౌ, కకుభఃకాలజంఘశ్చ వరస్స
రమమర్షితౌ ౪. సుభిగాయా మనోజ్ఞాయాం వాసర్యాం సంగతాపృథా, అమర్ష
యక్తావన్యోన్యం హన్యమానావనోకపైః ౫. ముష్టిభిర్నఖదంతైశ్చ యద్ధ్యంతౌ
చక్రతుర్భిశ్చ, ఏవంశతసమాఃకీశౌనియుద్ధనిరతౌరుషా ౬. వనానినాశితాన్యా
భ్యా మాశ్రమాశ్చ తపస్వినాం, ఏకదాయుద్ధ్యమానౌతా వాజగృతురమర్షితౌ ౭.
వామదేవాశ్రమంరమ్యం బహుపుష్పఫలత్రుమం, భోజనాయోపవిష్టేషు బ్రాహ్మణే
షుతదాశ్రమే ౮. తావన్యోన్యంహన్యమానౌ మన్యనాపీడితౌభృశం, తయాను
త్పాట్యనిఘ్నంతౌ విప్రశేణిషుజగృతుః ౯. స్రవచ్ఛేణితసర్వాంగౌ సగ్నభగ్నద్వి
జాపృథా, తౌదృష్ట్యాభయసంత్రస్తా దుద్రువుర్ద్విజపుంవాః ౧౦. తదాహీనబలః
కాలజఃఘః కకుభతాడితః, శిథిలీభూతసర్వాంగః శరణంమునిమాయయా ౧౧.
మునేపాతుమహాభీతంకకుభేనహతంచమాం, శరణంత్యాంసమాపన్నం కరుణాసాగ
రోభివా ౧౨. ఇత్యుక్తఃకాలజంఘేన వామదేవఃకృపార్ధిధీః, కకుభంబోధయా
మాస గచ్ఛక్తిశాశ్రమాదితి ౧౩. తచ్చుత్వాపిపాడిశ్శ్రీధాదుత్పాట్యఫలభూరు
హాః, ఆశ్రమంనాశయిత్వాసా భర్త్యయామాస తాపసం ౧౪. ప్లవంగచేష్టయా
తత్ర స్మత్యంతంవికృతాననం, దృష్ట్యాతంవామదేవోఽథకోపాచ్ఛాపమదాన్మునిః
౧౫. అవమత్సవచస్త్యంమే యద్భర్త్యయసి మాంఖల, మదాంధబుద్ధ్యా తస్మాత్త్వ
మథోభవ దురాశయ ౧౬. ఇతిశస్తస్తదాకీశ వరోఽంధో భూదతివ్యథః, లుతస్సత
స్మహరణ్యే స్థల స్తుత్తల్ప్రవీడితః ౧౭. దుఃఖేనవాసరస్తత్ర సంచచార శతఽసమాః,
కఃపాయాచ్ఛాపదగ్ధంమా మపరాధిన మీశ్వరః ౧౮. ఇతిచింతాకృశ్లాగస్స న్నాజ
గామ యదృచ్ఛయా, గాలవాశ్రమమాసాద్య హ్యాంధత్వాద్భ్రాంతమానసః ౧౯.
రురోదబహుభాదీనో మాంకోవా లాలయేదితి, తందీనంచాసరందృష్ట్యా దయయా
గాలవస్తదా ౨౦. ఏనముత్తారయిష్యామి మునిశాపమహర్ణ వాత్, ఇత్యుక్తాప్రోక్ష
యామాస వాసరంతీర్థవాడిణా ౨౧. తత్క్షణాచ్ఛాపనిర్ముక్తో దివ్యనేత్రోఽభవత్కపిః,
ప్రశాంతధీర్గతకోధ స్సాష్టాంగప్రణివత్యతం ౨౨. పార్థియామాసబహుభా కృపా
లోసద్గురోఽవమాం, త్వదన్యోనాస్తిమేతాగ్రతా త్వంమాతా త్వంపితామునే ౨౩.
ఉద్ధరాఽజ్ఞాననిలయా దస్మాద్వాసర జన్మనః, లిలంకీశశరీరేణ దీనంపశ్యదయాఘన
౨౪. ఇతివాసరవాణీంతాం సమాకర్ణ్యసయోగిరాట్, ఉవాచకరుణాదృష్ట్యా పశ్య
న్మకుభ మాదరాత్ ౨౫. మమాశ్రమసమీపేతు వర్తతే తీర్థముత్తమం, త్వంత
స్త్రిన్సంత్యజ స్దేహ మంతేకైలాసమాప్స్యసి ౨౬. ఇత్యాదిష్టోఽథమునినా తీర్థంప్రాప్యే

దముత్తమం, భక్త్యావదక్షిణీకృత్య సాష్టాంగప్రణామత్యచ ౨౭. హరిర్నిశ్చలచిత్తః
సకా తీర్థేతత్యాజ విగ్రహం, దివ్యదేహధరఃసాక్షా త్కోటిమన్మథవిగ్రహః ౨౮.
సురలోకే సుఖంభుక్త్వా చాంతేకైలాసమావసః, తస్మాత్కృతుభనామాస్య లోకే
భ్యాత మభూద్విజాః ౨౯. మాధవేమాసితీర్థస్థిత్యాన్నత్యాహర్మభేనరః,
జపేత్సంచాక్షరీమంత్రం సోఽనంతసుఖమశ్నుతే ౩౦ తీర్థస్యదర్శనాదస్య ముచ్యతే
సర్వపాతకైః, తస్మాదస్మిన్తీర్థనరే స్నాత్వాగచ్ఛామహే వయం ౩౧ ఇతిశ్రుత్వా
వచస్తస్య క్షేత్రపాలస్యతాపసాః, స్నాన చక్రర్ముదాతస్మి క్షేత్రపాలసమన్వితాః ౩౨.

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యే కకుభతీర్థ
మహిమానువర్ణనంనామ ఏకోనవప్తితమోఽధ్యాయః. ౫౯.

* సూతః * నాగతీర్థంసమాసాద్య సత్వాభక్తి సమన్వితాః, ప్రవచ్ఛుచ్చైస్
భవంతస్య క్షేత్రపాలం మహర్షయః ౧. * ఋషయః * క్షేత్రపాలమహా
ప్రాజ్ఞ తీర్థస్యాస్యకథాంశుభాం, వదవిస్తరశోవిద్వత్తద్ధాన్యాకంప్రజాయతే ౨.
* క్షేత్రపాలః * శృణుతాస్యకథాంవత్సే సర్వపాప్రణాశినీం, నాగతీర్థమితిభ్యా
తం సృణాంముక్తికరం శుభం ౩ మహర్షిఃకశ్యపశ్చాసీ ద్భృహ్మమానస నందనః,
తస్య ద్వేరూపసంపన్నే భార్యే బాలమృగేక్షణే ౪. 'శ్వేష్టాకదూఃకనిష్ఠాచ వినతా
సుపతివ్రతా, తయోర్ద్వితీయావినతా పత్యుఃప్రియతరాభవత్ ౫. కాలాంతరేచ
తేదేవ్యా చింతయంత్యే పతింసదా, వ్రతానిచక్రతుస్తేచ సుతార్థం భక్తిపూర్వకం
౬. ఇథంకాలేగతేకదూ) ర్వ్య క్తచాహృదలక్షణా, నవమాసానతీత్యాసా వసూత
భుజగా నృహూ ౭. తాస్తృప్త్యాదుఃఖతాదేవీ సర్వానుగ్రతనూఖలా, ఏతేభ
యంకరాకారా గూఢపాదః ఫణాభృతః ౮. దుర్దైవాన్మేనుతాసర్వే జాతాలోకే
షువిద్విషః, వినతాయాంపతిఃప్రీతిం సుప్రజాయాం కరిష్యతి ౯. కథంచిత్రైతవా
దేతాం పంచయూమీ త్యచింతయత్, ఏకదావినతాంప్రాహ కదూఃకపటవా
సనా ౧౦. వదోచ్చైశ్శ్రీవసఃపుచ్ఛ మసితంవాళవా సితం, ప్రతిజ్ఞాపూర్వకంబ్రూహి
యదిజానాసి భామిని ౧౧. తచ్చుత్వావినతాప్రాహ కదూఃక కమలలోచనా,
* వినతా * దేవిజానీహిసురప వాజిపుచ్ఛం హిపాంసురం ౧౨. శ్వేతశ్చైశ్శ్రవాః
సర్వ గాత్రేష్వత్ర ససుశయః, * కదూఃక * అనభిజ్ఞాఽసిబాలేత్వమసత్యభాషనే
వృథా ౧౩. సత్యముచ్చైశ్రవఃపుచ్ఛ మసితృనతుపాండురం, ఇథమనోస్యమారబ్ధః
సంవాదోమన్యవర్ధకః ౧౪. తదానీ. ప్రాహవినతాం కదూఃక కోఽనుమన్వితా.

శృంగుబాలేమయోక్తంత తస్యజ్ఞానీహి సాంప్రతం ౧౫. అన్యథాచేత్తవాధీనా
భవామి పరిచారికా, తచ్చుత్వావినతాప్రాహ శృంగుమాతర్వచోమమ ౧౬.
యన్యచ్చైశ్శ్రీవసఃపుచ్చ మసితం నతుసాండురం, తదానీమవిలంబేన భవామి తవ
దూతికా ౧౭. త్వదాజ్ఞాకాఢీనీత్యం సత్యంవిద్ధి మయోదితం, ఇత్థంప్రతిజ్ఞాంతే
దేవ్యా కృత్వాప్రత్యక్షమీక్షితుం ౧౮. మఘవద్వాజినంనాకే సంకల్పంచక్రతు
ర్భృశం, తదారహసిపాకదూ శ్చింతయామాస మానసే ౧౯. వినతాయామృ
తోక్తాయా మబ్రవం వితథంకిల, సత్యముచ్చైశ్శ్రీవా స్సర్వగాత్రేషు ధవళోహిసః
౨౦ కృష్ణఃపుచ్చఃకథంభూయా త్సత్యంమేభాషితంకథం, తథాపిసాధయిష్యామి
కైతవాత్కార్య మీదృశం ౨౧ ఆజ్ఞాపయామిమత్పుత్రా స్నీలవాలకలేబరా, భవతో
చ్చైత్రవఃపుచ్చ మావృత్వాసితవాలవత్ ౨౨. ఇత్యాలోచ్యతదాకదూ స్సుతానాహ
భుజంగమాన్, భోస్సుతా వినతాంజేతుం కైతవాదీరితంమయా ౨౩. మఘవద్వాజిలా
గూలం నీలమేవనసంశయః, ఇతిమద్వచనంశ్రుత్వా వినతాప్రాహ నిశ్చయాత్ ౨౪.
శ్వేతమేవహి తత్పుచ్చ మసితంసహిమద్వచః, అసత్యంచేదృ వామిహ తవదూతీతి
పన్నగాః ౨౫. సాక్షాత్తంద్రష్టు మద్యైవ గంతాన్వః స్వర్గముత్తమం, యావత్తస్యైదర్శనామి
కృష్ణపుచ్చం హయోత్తమం ౨౬. తావత్తుచ్చమావృత్త తిష్ఠతాఽసితవిగహః, ఇత్థంమాతృవచశ్చుత్వా
మిథ్యానిరయకారకం ౨౭. వాసుకిప్రముఖానాగాః ఖన్నస్తా మూచరర్థవత్, మాతఃకులోద్వసంకల్ప
స్తన కైతవవర్త్తుని ౨౮. ఆజన్మసూనృతంధర్మో లోకపూజ్యై మహాత్మనాం, కైత
వాద్వినతాంజిత్వా సుఖంకింప్రాప్స్యసేఽమలే ౨౯. మిథ్యావాదా దకీర్తిస్యా
ల్లోకేసాధువిగర్హితా, అసత్యాద్భీతిరథికా మహతాంనరకాదపి ౩౦. సత్యమేవవ
దేత్ప్రాజ్ఞః సంకటేఽపి కథంచన, లోకపూజ్యోమహాభాగః కశ్యప స్తావనోత్తమః
౩౧. తస్యత్వంధర్మభార్యాసి మాకుర్యాఃకైతవేమతిం, సాఽపిపూజ్యానదాస్మాకం
త్వత్కల్పా వినతామతా ౩౨. ఇత్థంపుత్రవచఃశ్రుత్వా కదూఃక్రోధనమన్వితా, శశాపసహ
సాపుత్రా న్వాసుకిప్రముఖాన్స్తదా ౩౩. ధర్మజ్ఞానాన్యలోకేఽస్తి నమాతుఃపరదైవతం,
మాతృదేవాఃజగద్వంద్యాః ప్రాప్నువంతిపరంసుఖం ౩౪. సర్వాఃసాధకోదేహా
జనితః పోషితోయతః, సతయోర్యాతినిర్వేశం పిత్రోర్మర్త్యః శతాయుషా ౩౫
యన్మదాజ్ఞాంసముల్లంఘ్య గురువద్బ్రాహ్మణ మాంపునః, తస్మాల్లోకద్విషంతోత్ర
ఖగభక్ష్యా భవిష్యథ ౩౬. మాతృశాపంతదాశ్రుత్వా వాసుకిప్రముఖాఽహయః,
ఖన్నస్వాంతా స్తదాకేచి జగదుర్ధ్వసంహితాం ౩౭. అస్మాక మస్తుతేశాపో
యదసత్యా ద్దవోహిసః, ధర్మయోగాధతే ధర్మో నసకృతఃకునర్త్తు

తత్ ౩౮. అవిరోధాచ్చయోధర్మః సధర్మోస్మాకముత్తమః, తవానుగ్రహతః శాపం
 తరిష్యామః కథంచన ౩౯. ఇత్యుక్త్వా తాం సమస్కృత్య యయః కేచి ద్భుజంగమాః,
 కేచిత్తచ్చాపభీతాశ్చ తథాచక్రర్యథామాసా రం. ఆవృతోవైశ్చైశ్శృవఃపుచ్చం నీల
 వాలశదాస్థితాః, తదానీంవినతాయుక్తా కదూఃస్వర్గం యయాముదా రం.
 దర్శయామాసదూరాత్తం వినతాయైహ యోత్తమం, కృష్ణపుచ్చంతదాద్వప్త్వా తం
 హయం వినతాబ్రవీత్ ౪౦. పరాజితాస్మితేదేవి భవామి పరిచారికా, ఆజ్ఞాపయ
 తవాధీనా తత్కరోమియదిచ్చసి ౪౩ ఇత్యుక్తావినతామాసా కదూఃకలుషవా
 సనా, ఏహిదూతిమమేదానీం గృహకర్మ కురుద్రుతం ౪౪. కరోషిచేత్ప్రమాదం
 త్వం మమదండ్యాసి సాంప్రతం, ఇత్యుక్తావినతా తస్యైగృహకర్మ రతాభవత్
 ౪౫. అహం రాత్రమవిశ్రమ్య కృతేషి గృహకర్మణి, భర్త్యయత్యతివక్రోక్త్యా
 కదూఃకోరోధేనతాం సదా ౪౬. అంతర్వత్త్రితుమాహారా సదాకర్మంతాఽబలా,
 కృశాతిదీనావినతా యాపయామాస వత్సరాన్ ౪౭. బహుకాలేగతేదేపి సుషు
 వేఽండానికాననే, రరక్షతానిరహసి స్నేహేనసుతకామనా ౪౮. ఇత్థంశతసమాస్త్రత్ర
 గతాదేపి సుదుఃఖతా, చింతయామాసబహుధా తద్దూత్యం సోధుమక్షమా ౪౯.
 కింకరోమిక్వగచ్ఛామి కస్త్రాతా మమసాంప్రతం, గతాఃశతసమాహతాః కోశేభ్యో
 నహి నిర్గతాః ౫౦. నష్టసారాణివాఽండాని పశ్యామ్యద్యపరీక్షయా, ఇత్యుక్తవాకో
 శమేకం స్ఫటియామాస కాతుకాత్ ౫౧. భిన్నకోశాన్మహానాదః పరిఘాతభిః
 దభూత్, తద్బద్ధాభిన్నసంకల్పా ద్వితీయం నిజఘానసా ౫౨. తస్మాదనురుస్తే
 జ్వీ ద్వితీయభవభాస్కరః, ఉదభూదరుణ స్పద్య స్తందృష్త్వా దుఃఖతాభవత్
 ౫౩. అహం పాపాత్వహం తాల్యాద్భూణహత్యాం చకారయత్, అద్యావ్య
 పూర్ణదేహాయం శిశురథాంగసుందరః ౫౪. తావదవ్యక్షమాసోఘం యావ
 త్పుర్ణోయ ముద్భవేత్, విలపంతీశుచాదేపి మబ్రవీదరుణస్తదా ౫౫. మాస్తుశో
 కోఽధునా మాతర్మజ్జన్మవిషయే తవ, అంబనాస్త్యపరాధస్తే మమకర్మైవకారణం
 ౫౬. స్వపూర్వార్జితకర్మైవ కారణంసుఖదుఃఖయోః, లోకేదాతానకోవ్యస్తి
 ప్రాణినాంసుఖదుఃఖయోః ౫౭. యత్కర్మగ్రథితోలోకః స్వాతంత్ర్యంనాస్తి కస్య
 చిత్, ప్రార్థమనుభోక్తవ్యం నాన్యథాగతి రివ్యతే ౫౮. అలుహర్షవిషాదాభ్యాం
 శుభాశుభ ఫలోదయే, విధాత్రావిహితం యద్యత్తదలంఘ్యం సురానురైః ౫౯.
 తస్మాదనుభవామ్యంబ భవేస్మిన్న వ్యనూరుతాం, మాశోకంకురుమాతస్త్వం రక్ష
 కోశంతృతీయకం ౬౦. అస్మిన్మహాబలః పక్షి సుఖదస్తేజనివ్యతి, ఏతస్మిన్నంతరే
 సూర్యస్తత్రాగత్యా బ్రవీచ్ఛతాం ౬౧. సారభ్యేమమయోగ్యోయం నేష్యామ్యా

జ్ఞాందిశాంగనే, ఇత్యుక్తాపుత్ర మాలింగ్యదత్వాజ్ఞాంవినతాతదా ౬౨. తృతీయాండ
మతిప్రీత్యా రరక్షాదిగుహంతరే, అథకాలేగతేకస్మిన్నిర్భిద్యాండం మహాప్రభః ౬౩.
ప్రాదుర్భూతావగరుడః పన్నగ ప్రలయాంతకః, సువర్ణపక్షస్తేజస్వీ మేరుపర్వతసన్నిభః
౬౪. స్ఫులింగనేత్రోదీప్తాస్యః ప్రలయాంబుద గర్జనః, తండ్రిప్త్యావిస్మితాసాధ్వీ
కోఽయ ముద్దీప్తవిగ్రహః ౬౫. భాస్కరోవాఽనలోవాయం ఖగరూపేణ సంస్థితః,
ఇత్యాశ్చర్యయుతానత్యా గరుడఃప్రాహసమ్రధిః ౬౬. మాభైషీ రాతరాలోక్య
సుతం మాం విద్ధిసాఖ్యదం, జానామిజ్ఞానదృష్ట్యాఽహం సవత్స్వా యత్యుతంతవ ౬౭.
ద్రుతంత్యాం మోచయిష్యామి దూత్యాదితిఖగేశ్వరః, తామాశ్వాస్యాజగామాథ
కద్రూం కైతవధారిణీం ౬౮. సమస్కృత్యాబ్రవీద్దేవి మాం విద్ధి వినతాత్మజం, యది
చ్ఛసిమహాభాగే పూరయామిమనోరథం ౬౯. త్యజమన్యాతరం చాత్యాదిత్యుక్తా
సాజ్ఞావీరినం, సుధామానీయమేదేహి త్యజామి తవమాతరం ౭౦. ఇత్యుక్తోసా
జగామాశుగరుడస్త్రిదశాలయం, జిత్వామరాన్సుధాకుంభ మానయామాస తత్త
ణత్ ౭౧. కద్రూదేవ్యైదచాసాపి వినతామబ్రవీత్తదా, చాత్యాన్ముక్తాసికల్యాణి
యథేష్టంగంతుమర్హసి ౭౨. ఇతితస్యా వచశ్శృత్వా వినతాతిముదాన్వితా,
పుత్రమాలింగ్యహర్షేణ హ్యుక్త్యాశీర్వచనం తథా ౭౩. హిమాలయమగాత్తార్ణ
ఽతిదర్శనకాంక్షిణీ, అథస్మృత్వా వై నతేయస్సమాత్మవిషయే కృతం ౭౪. ఫణి
నాదుర్నియంపీత్య చక్రమేహంతు మాశు తాక, చఖాదకాంశ్చిదురగాకా కాంశ్చి
దుత్వా మహాథయత్ ౭౫. కాంశ్చిదభ్రేపరిభ్రామ్య కాలయామాస పన్నగాకా,
ఇత్థం సువర్ణ బాధాం తేఽనహమానా భయాతురాః ౭౬. పాతాలం వివిశుర్నాగాః
ప్రాణరక్షణ తత్పరాః, తత్రస్థితం మహాత్మానం కపిలం తాపసోత్తమం ౭౭. తపస్యం
తమబాధంతం ప్రణేము ర్ఘక్తిభావితాః, * నాగాః * సమః కపిలరూపాయ జగదు
ద్ధారహేతవే ౭౮. నాతాయణాయ భక్తార్తిభంజనాయ నమోనమః, వై నతేయ
భయార్తా నామనాథానాం జగద్విషాం ౭౯. త్వమేవరక్షకోఽస్మాకం ఽక్షి బాధాం
నివారయ, ఇతిత్రుత్వానుతింతేమా ముబ్రవీ త్ఫణినోమునిః ౮౦. యూయముర్వీతలే
పంపాక్షేత్రం గత్వా విముక్తిదం, తపసాశ్రీవిరూపాక్ష మారాధయత శంకరం ౮౧.
సవనసర్వజంతూనా మంతర్యామీ జగత్ప్రభుః, మునివాక్యం సమాకర్ణ్య వై నతేయా
భయాతురాః ౮౨. పంపాక్షేత్రం సమాసాద్య చింతయామాను రాకులః, సుపణ్ణోఽ
స్మాన్నిరీక్ష్యాశు భక్షయత్యతిదారుణః ౮౩. కుత్రస్థితావహుర్మోఽలక్షితాస్తేన శం
కరం, ఇత్థం సంశయంత స్తే మృగయంత స్తపస్థలం ౮౪. దృష్ట్వా తీర్థమిదం రమ్యం
ననందు ర్భుజగోత్రమాః, అహో తీర్థమిదం రమ్యం తపస్సిద్ధికరం పరం ౮౫. అత్ర

గుప్తాశ్చరిష్యామస్తపఃపంపావతిం ప్రతి, ఇత్యాలోచ్యవిలీనాస్తే తీర్థేఽస్మింస్తపఃస్థితాః
 ౮౬. సిరాహారా శ్శివధ్యాన తత్పరాస్తపఃచరణ, నాగకన్యానిరాహారా దివా
 రాత్ర మతంద్రితాః ౮౭. పతినేవారతాస్తేషాం హితాయేశార్చకాఃసదా, ఇత్థంశత
 సమాయాతాః ఫణినాంతససా తదా ౮౮. శక్రస్తేషాంతపోవిఘ్న నిమిత్తం యత్న
 మాచరత్, రంభాద్యపరస స్పద్యః ప్రేషయామాస తత్రసః ౮౯. జతరత్యురు
 సుందర్యః కామిన్యః ఓద్ధలోచనాః, సంమోహయితు మాయాతాస్సర్వాన్స్తీర్ణమిదం
 ప్రతి ౯౦ గాయంత్యఃసుస్వరం తత్రసృత్యంత్యః కామచేష్టయా, కాశ్చిన్నగ్నాజల
 క్రిడా రతాస్తీర్థే సురాంగనాః ౯౧. తాదృష్ట్యాపరసఃకామకలాభి జ్ఞామదోద్ధతాః,
 పవచ్చుర్నాగకన్యాస్తాః కోపసంరక్త లోచనాః ౯౨. కిమర్థాయాయచత్రేత్
 మనర్థంకురుథాంగనాః, కావాయాయంకుతః ప్రిప్తాః ప్రధర్షయథః నఃకుతః ౯౩.
 నస్తాతవ్యంతపస్తానేచాస్మాకం యాస్యతాధునా, వయచుష్పరః స్వర్గాదాగతాః
 క్షేత్రమీక్షితుం ౯౪. తీర్థేఽస్మిన్నజ్జనంకృత్వా క్రిడామోత్ర యదృచ్ఛయా,
 కాయాయచుస్మిన్కాసారేలీనా శోచ్యిరవదంగనాః ౯౫. స్నాన్తీర్ణస్తీర్థరాజేనిర్భ
 ర్త్యయథదుర్భగాః, తూష్టింవాత్మితత్తైవ నోచేదన్యత్ర గచ్ఛత ౯౬. ఇతితా
 సాంవచశ్చృత్వా మర్షితా నాగకన్యకాః, దదురపరసాంశాపం కపయో భవతే
 తి తాః ౯౭. శాపవాక్యంసమాకర్ణ్య నాగకన్యా సమీరితం, పునరపరసఃశాపం
 దదుస్తాసామమర్షితాః ౯౮. సదావక్రచరాయాయం సర్వప్రాణివిహింసకాః, స్వపు
 త్రభక్షకాః ప్రాయో నప్తవంశా భవిష్యథ ౯౯. ఇత్థంపరస్పరంశస్తాః ప్రయయు
 ద్వేవకన్యకాః, చక్రతీర్థంసమాసాద్య సమారాధ్య జగత్పతిం ౧౦౦. తోషయామా
 సురీశానం భక్తిభావసమన్వితాః, ప్రసన్నమీశ్వరంసత్వా వవ్రీరేఽపరసావరా
 ౧౦౧. శాపేననాగకన్యానాం కపిరూపేణకర్షితాః, పాహ్యస్మాన్మృతయాదేవ
 పూర్వరూపం చిశాధునా ౧౦౨. ఇతిదీపచశ్చృత్వా తాసామీశ స్తదాబ్రవీత్,
 త్రేతాయుగేదాశరథిర్జనవ్యత్యసురాంతకః ౧౦౩. సాహాయ్యార్థంతస్యదేవాః సర్వే
 వాసరజస్సుని, యుష్మద్ధర్మేజనిష్యంతి తదాముక్తాభవిష్యథ ౧౦౪. ఇత్యుక్తాఃశంక
 రేణాథ కాలవీక్షణ తత్పరాః, చక్రీరేష్పరసావాసం కిష్కింధాయాం శివార్చకాః
 ౧౦౫ * ఋషయః * కిమతుర్వన్మహానాగాస్తద్వదాద్యసవిస్తరం, * క్షేత్రపాలః *
 నాగానాందుస్తరంఘోరం తపోదృష్ట్యామహేశ్వరః ౧౦౬. ఆవిరాసీ ధరస్తేషాం
 పురతఃకరుణాకరః, పార్వత్యాసహితశ్శ్రీమా స్వృషభోపరి సంస్థితః ౧౦౭. జటా
 మండలమధ్యస్థ గంగేందుకృత భూషణః, తానబ్రవిన్మహానాగాంస్తపసానిశ్చలా
 శివః ౧౦౮. భోభోనాగాఃప్రసన్నోస్మి తపసానిశ్చలేపవః, దాస్యమిహర్లభంతోకే

వృణుస్వం వరముత్తమం ౧౦౯. ఇతిదివ్యవచస్పూర్తిత్వా విరూపాక్షస్య పన్నగాః,
తపసోవిరితాదృష్ట్యా పురస్థం పరమేశ్వరం ౧౧౦. ఉమాలింగితవామాంగం వృష
భోపరిసంస్థితం, కోటిసూర్యవ్రతీకాశం కోటిచంద్ర సుశీతలం ౧౧౧. దండవత్పతి
తాభూమా భక్తినిర్భరమానసాః, చక్రీరేస్త్రమమలం విరూపాక్షస్యపన్నగాః
౧౧౨ *నాగాః* జయశంకరసర్వేశ జయభక్తార్తిభంజన, జయానంతగుణైశ్వర్య
విరూపాక్ష నమోస్తుతే ౧౧౩. త్వంస్తాతుమహాకః శక్త స్త్రీయావాచా మగో
చరం, తథాప్రిపేరితాభక్త్యా మతిరాసీన్నతౌతవ ౧౧౪. నమామస్తవసాదాబ్జం
భవభీతినివారకం, భక్తాభీష్టప్రదం నిత్యంశాశ్వతం శివమచ్యుతం ౧౧౫. వేదాంత
వేద్య మమలంవిష్ణునేత్రాబ్జ పూజితం, అప్రతిద్వంద్వ మద్వంద్వమందిరాభావితం
శుభం ౧౧౬. సత్యఽతుద్ధంపరం బ్రహ్మపురుషం కృష్ణపింగలం, ఉర్ధ్వరేతోవిరూ
పాక్షం భావయామః సదాహృది ౧౧౭. నిర్మలంనిష్కలంశాంతం నిరవద్యం నిరం
జనం, అప్రమేయమనాద్యంతం సచ్చిదానంద మవ్యయం ౧౧౮. విశ్వపాదంవిశ్వ
బాహుం విశ్వాక్షం విశ్వశంభువం, విశ్వతఃపరమనిత్యం విశ్వస్యేశ మనామయం
౧౧౯. భావయామోనమామో౨ద్య పూజయామస్సదాశివం, మాతృశాపవశా
దస్మా స్పృక్షిరాద్భుక్షయత్యహీన్ ౧౨౦. తద్భయార్తాప్రపన్నాఃస్థః శరణంత్యాం
మహేశ్వర, పాహినఃపరమోదార పక్షి బాధానివారయ ౧౨౧. ఇతినాగసుతిం
శ్రుత్వా శివఃప్రాహప్రసన్నధీః * శివః * వాసుకిప్రముఖా యూయమధర్మా ద్భీత
మానసాః ౧౨౨. సత్యేప్రతిష్ఠితాస్తన్మా న్మమభక్తా నసంశయః, వాసుకిఃతక్షకః
శంఖః కర్కోటో గులికస్తథా ౧౨౩. ఏలాపతోమహాశూక స్తథైరావతసంజ్ఞకః
పద్మోమహాపద్మసంజ్ఞః యూయమానందనిర్భరాః ౧౨౪. మమభూషణతాం
ప్రాప్యమయితిష్ఠత నిర్భయం, యుష్మాకందశసంఖ్యానాం పక్షి బాధా నవిద్యతే
౧౨౫. యేహంనాస్తి హిమద్భక్తి స్తార్జ్యస్తానేవబాధతే, ఇత్థంతేహంవరందత్త్వా దధా
రాంగేభుజంగమాన్ ౧౨౬. తదాదేవా స్సమాయాతా స్సర్పభూషణమిక్షితుం,
దృష్ట్యానందాబ్ధిమగ్నాస్తే బభూవుర్నాగభూషణం ౧౨౭. శత్రోవపసంతించక్రః సదా
తన్నాగబంధవః, శివపూజారతాఃసర్వే గతాండజభయాహాయః ౧౨౮. తస్మాది
దంనాగతీర్థ మితిఖ్యాత మభూద్భువి, విపదోషహరంపుణ్యం సద్యఃకైశల్యదాయకం
౧౨౯. వయంన్నాత్వా త్రగచ్ఛామో యాత్రార్థ మృషిపుంగవాః, * సూతః *
క్షేత్రపాలవచనా దృషిపుంగవా స్తీర్థతోయమవగాహ్య సుభావితాః, నేత్రకౌతు
కవనాని విలోక్యతే క్షేత్రదర్శనధియా పురతోయయుః ౧౩౦. *

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంచమాహాత్యేన్ద్ర నాగతీర్థ
మహిమానువర్ణనంనామ పక్షితమో౨ధ్యాయః. ౬౦.

* సూతః * సస్తర్షయశ్శుభాఃక్షేత్రపాల యుక్తామహీధరం, మాల్వవంతం
సమాసాద్య దృష్ట్యాతత్రత్యవైభవం ౧. ఆశ్చర్యేణయుతాఃక్షేత్రపాలంప్రచు
రాదరాత్, * ఋషయః * క్షేత్రపాలమహాప్రాజ్ఞ రాజతేఽయంమహాగిరిః ౨.
భక్తిర్నిదర్శనా దన్యజాయతేఽస్మాసు సాత్త్వికీ, కింనామాన్యకథాం బూహి గిరే
శ్చిత్తాపహరిణీం ౩. * క్షేత్రపాలః * శ్రీవిరూపాక్షపాదాబ్జం స్మృత్వావక్ష్యామి
సాంప్రతం, మాల్వవద్గిరిమాహాత్మ్యం సుఖదంశృణుతాదరాత్ ౪. మాలాకారీపు
రాకశ్చిన్మాల్యవానితి కేరళే, జయసింహమహీపాల పురేవాసం చకారసః ౫.
నిత్యంపార్థివపూజార్థం కృత్వాకుసుమమాలికాః, సంతోషార్థంమహీభర్తు ర్దిశతిస్మ
సుభాశయః ౬. ఇత్థంబహుతిథే కాలేగతే పార్థివసత్తమః, ఏకదాసుమమాలా
యాం వాలమేకం నిరీక్ష్యసః ౭. రుషాపరిచరానూచే ప్రమాదోయం విభాతివః,
పూజాకుసుమమాలాయాం కేశంపశ్యత దుర్భగాః ౮. ఇతిరాజ్ఞోవచశ్శృత్వా
భీతాస్తే పరిచారకాః, రాజానంప్రణిపతోయ్య ద్యుక్త్యా మధురవాదినః ౯. నజా
నీమోవయంరాజక మాల్వవత్కృతసాహసం, నిర్మాల్యమివనోభాతి యోషితే
శమిదంప్రభో ౧౦. ఇతితద్వచసారుష్టో మాల్వవంతం నృపస్తదా, భుజైరాసీ
యసంతర్జ్వ జగాదపరుషాక్షరం ౧౧. కిమరేవిసరితాతే బుద్ధిరద్య దురాశయ,
యోషిన్నిర్మాల్య మానీయ పూజార్థ మదిశఃఖిల ౧౨. దోషోన్యంగచ్ఛకుత్ప్రా
దేశేమాత్మివ మామకే, ఇతివాదినిరాజేంద్రే మాల్వవా నబ్రవీద్భియా ౧౩. తిల
మాత్రంనపశ్యామి దోషంమయినరాధిప, తథాపిమేఽపవాదో ద్యప్రాప్తః ప్రార్థ
కర్మణా ౧౪. అనుజ్ఞాందేహిరాజేంద్ర తవరాజ్యా ద్వహమ్యహం, ఇత్యుక్త్యానిర్జ
గామాసా మాల్వవానటవీంప్రతి ౧౫. దత్త్వాద్విజేభ్యఃసర్వస్వం శివార్పణధియా
మః, విరక్తఃసంచచారాసా గిరికాననభూమిషు ౧౬. తత్రర్షివచనాచ్ఛ్రీఘ్రం
పంపాక్షేత్రమగాన్ముదా, స్థిత్యాస్మిన్భూధరేనిత్యం శివపూజార్థ మాదరాత్ ౧౭.
ఋషిభ్యఃప్రదదా బిల్వ తులసీసుమమాలికాః, స్వధర్మేణసమారాధ్య తోషయామి
మహేశ్వరం ౧౮. సాధుసంతోషవవాత్ర శివానుగ్రహకారణం, ఇతినిశ్చిత్తమనసా
సాధుసేవారతోభవత్ ౧౯. గతేకతిపయేకాలే తత్సేవాతుష్టమానసాః, ఋష
యస్తంసమాలోక్య జగదుః ప్రీతిపూర్వకం ౨౦. భక్తోసిప్రియకారీత్వం సాధుసే
వారతఃసదా, అతఃపంచాక్షరీమంత్ర ముపదేక్ష్యామహేతవ ౨౧. భక్త్యాజపిత్యాత
న్యంతం ముక్తోభవ పునర్భవాత్, ఇత్యుదీర్యమనుంతస్మై మునయాశంసితవ్రతాః
౨౨. ఉపాదిశన్స్వభక్తాయ విరక్తాయచధీమతే, ఉపదిష్టాభతైశ్చకే మాల్వశాం
స్తవఉత్తమం ౨౩. ఫలాహారీక్వచిత్కాలే క్వచిత్పర్ణాశనోఽభవత్, జలమాత్రం

క్వచిత్కాలే పీత్వామానీ జతేంద్రియః ౨౪. క్వచిన్నిరశనోభూత్వా తతాపపర
 మంతపః, హృత్పుండరీకమధ్యస్థం ధ్యాత్వాశివమనామయం ౨౫. ఊర్ధ్వబాహు
 ర్నిరాలంబః స్థాణువన్నిశ్చలఃస్థితః, ఏవంశతసమాయాతా స్తదాతుష్టో మహేశ్వరః
 ౨౬. ప్రత్యక్షఃసమభూత్తస్మై విరూపాక్షో దయానిధిః, విరూపాక్షంతదాదృష్ట్వా
 సమాధివిరతోమునిః ౨౭. పతిత్వాపాదయోస్తస్య ముహూర్తంపునరుత్థితః, శ్రీ
 విరూపాక్షదాబ్జ మధుపోమాల్యవాంస్తదా ౨౮. విస్మృత్యాత్మానమానందా న్నన
 ర్లోన్మత్తవన్మునిః, ఆనందాశ్రూణిముంచ స్సభక్తుస్తత్కంఠిత మానసః ౨౯. పున
 శ్చిత్తంసమాధాయ స్తోతుంసముపచక్రమే, పరాత్పరంపావనమిందుశేఖరం పినాకినం
 పాపవిమోచనంసృణాం ౩౦. పితామహాది స్తుతపాదపంకజం పంపామనోనాథమహం
 సదాభజే, కపాలమాలాధర మాదిపూరుషంకృపాకరం కాలహరంకవద్దినం ౩౧.
 అపారసంసారసముద్రతారకం సమామిపంపాపతిమిశ్వరంసదా, ఇతిస్తుతోమాల్య
 వతామహేశ్వరో నితాంతభక్త్యా పరితుప్తమానసః ౩౨. పితేవపుత్రం కృపయాబ్ర
 వీదిదం సుతాఽద్యపూర్ణంతవదుశ్చరంతపః, వృణీష్వతేఽభీష్టమహం దిశేఽధునావరం
 సురాణామపి దుర్లభంమునే ౩౩. సురాధిపత్యంపర మేష్ఠీనంపదం బ్రహ్మార్షివర్యోసి
 తపఃప్రభావతః, ఇత్థంవిరూపాక్షవచాంసి మాల్యవాశ్రుత్వాతీనంతుప్తమనా స్తదా
 బ్రవీత్ ౩౪. మిథ్యాభిలాషేణనమేప్రయోజనం సత్యేమనోమేస్తు సదామలేత్వయి,
 త్వయిస్థితేహృత్కమలే మమాధునా కిమబ్జయోనిఃసమతాంప్రజేత్సునః ౩౫.
 శిలాతలంతల్ప మరణ్యమాలయః ఫలంసుభోజ్యం జలమస్తుమేసుధా, ఇతిమాల్యవ
 తోవచోనిశమ్య శ్రుతిసౌఖ్యంపునరాహ తంమహేశః ౩౬. మతిమంస్త్వమిహైవ
 భక్తియోగా దతిమృత్యుర్భవతాపసైఃసుపూజ్యః, అయమద్రవిరోభవే స్మృలో
 కేతవనామ్నాప్రథితః సురాలినేవ్యః ౩౭. అహమప్యనుకంపయాత్రనిత్యంత్యయితి
 ప్తామి సదార్పితఃప్రసన్నః, ఇత్థంలబ్ధవరోధీమాణసత్యవ్రతపరాయణః ౩౮. నిత్యం
 స్వనామ్నావిఖ్యాతే స్థిత్యాస్మి న్నూభధరోత్తమే, శ్రీశంకరార్చనరతో బభూవానంద
 నిర్భరః ౩౯. త్రేతాయుగే దాశరథిర్లక్ష్మణేన సమన్వితః, సీతయాసహ తాతా
 జ్ఞావశా దాగత్యకాననం ౪౦. పంచవట్యామువాసాథ రావణోరాక్షసేశ్వరః,
 మాయయాపంచయిత్వాతం చోరయామాస మైథిలీం ౪౧. సీతామదృష్ట్వాశోకార్తః
 శోసలేంద్రో వనాద్వనం, మార్గమాణోజగామాసా కిష్కింధానగరాంతికం ౪౨.
 హనూమద్వచనాత్సఖ్యం సుగ్రీవేణ చకారసః, వాలిసుగ్రీవయోఃసంఖ్యే వాలినం
 సుదురాసదం ౪౩. శరణై కేనహత్వాతం సుగ్రీవంరాజ్యనాయకం, కృత్వాత్రభూ
 ధరేరామో వర్షాకాలమనీనయత్ ౪౪. ఏకదాలక్ష్మణంప్రాహ సీతావిరహవిక్లవః,

శృణులక్ష్యణమద్వాక్యం మమానుజహితంతవ ర౫. మయితేన్నేహమధికం పశ్య
న్నపి కరోమికిం, నిరుపాయాదిదంపచ్చి సీతావిరహకాతరః ర౬. మదర్థంత్యంమహా
రణ్యేకుతోదుఃఖ మవాప్స్యసి, గచ్ఛాయోధ్యాపురంతాత సర్వసంప త్సమృద్ధి
మత్ ర౭. సుఖభూయాఃచిరంరాజ్యే భరతాదిభిరన్వితః, తత్ప్రాప్తిస్మరమానిత్యం
తవప్రేమాస్వదం సదా ర౮. సీతావిరహదావాగ్ని ర్మాందహ త్యతిదారుణః,
నసహేయ మసూత్యక్ష్యామ్యద్య ప్ప్రాయోపవేశతః ర౯. అయోధ్యాంపునరా
గత్య నపశ్యామిజనానహం, ఇత్కుక్త్వాశ్రముఖం దీనంపశ్యంతం లక్ష్మణంతదా
౧౦. గుహమావిశదార్తః సరామస్త్రాణ్ణిమధోముఖః, లక్ష్మణస్తద్వచఃశ్రుత్వా
వజ్రాహతఇవమృతః ౧౧. పపాతమూర్ఛితోభూమా పునరుత్థాయ దుఃఖతః,
చింతయామాసబహుధా గుహద్వారి మహామతిః ౧౨. గచ్ఛేతిమామువాచా
హేమా త్యక్త్వావాంత్సల్య మగ్రజః, కింకరోమిక్వగచ్ఛామి త్యక్త్వారామం మమా
గ్రజం ౧౩. ప్రాణాత్ప్రియతరం హిత్యాజీవితేనాపి కింమమ, సీతావిరహసంతప్త
ఇతి మామబ్రవీద్వరః ౧౪. క్వగతావామహాభాగా సీతాపతిసుఖా స్సదా, నీతా
వాభక్తితా కింవా కేనచి ద్రక్షసానతీ ౧౫. సీతావిరహితంరామం బంధుహీనం
వనేచరం, కథంపశ్యామినేత్రాభ్యా మనాప్తంకరుణాందళాం ౧౬ ఆత్మానమహమ
ప్యాశు త్యక్త్వా ప్రాయోపవేశతః, రామపాదాంబుజంప్రప్య మోదయామి సదా
మలం ౧౭ ఇతిచింతాతురేదీనేలక్ష్మణే తాపసోత్తమః, మాల్యవా నాజగా
మాత్ర రామదర్శనకాంక్షయా ౧౮. చింతాతురంగుహద్వారి స్థితంలక్ష్మణ మీ
క్ష్యసః, విస్మయావిప్రహృదయో రామానుజమప్యచ్ఛత ౧౯. కింలక్ష్మణ మహా
బాహేమా దుఃఖార్త ఇవ లక్ష్మ్యసే, కుతశ్చింతాథునాన్త్యంగరామసేవారతస్యతే ౨౦.
* లక్ష్మణః * తాపసోత్తమ మచ్చింతాబీజం శృణువదామితే, సూర్యవంశమణిః
శ్రీమాన్వరః సద్గుణవారిధిః ౨౧. మమాగృహోఽపి దుఃఖాశ్లామగ్నఃకింకరవాణ్య
హం, సీతావిరహసంతప్తః ప్రవివేశగుహమిమాం ౨౨. భార్యావిరహితందీనం
బంధుహీనంవనేచరం, దుఃఖతంరామమాలోక్య జీవితుంనోత్సహేమునే ౨౩. సర్వ
సంపత్సమృద్ధస్య సింహాసనగతస్యచ, సీతయానహితస్యార్థ కదాపశ్యేయ మాన
సం ౨౪. ఇత్కుక్త్వాలక్ష్మణోశ్రూణి ముంచంస్త్రాణ్ణి మభూత్తదా, తచ్చుత్వామా
ల్యవా న్ప్రహలక్ష్మణం శుభలక్షణం ౨౫. * మాల్యవా * శృణులక్ష్మణ
మద్వాక్యంసర్వేశ్వర మనామయం, విరూపాక్షంసముద్దిశ్య తపఃకురుమహామతే
౨౬. ఇత్కుక్త్వోపదిదేశాన్స్మై విరూపాక్షమహామనుం, తత్రైవలక్ష్మణస్తీవ్రం తపశ్చ
క్రేక్షేద్ధశంకరం ౨౭. తతోరామంసమాసాద్య మాల్యవాస్వీక్ష్యదుఃఖతం, గుహా

వాసం మహాచింతాసింధు మగ్నమనోచిత ౬౮. రామరామమహాబాహు జగ
దార్చినివారక, త్వందుఃఖతభీదంమే చిత్రంభాతి సురార్చిత ౬౯. మాశోకంకురు
కల్యాణ మనఃస్థైర్యం వహప్రభో, *రామః* కింకరోమి మునేసీతాం వినాఽలంజీవి
తేనమే ౭౦. ససహేవిరహంతస్యాః క్వవామమసుఖం భవేత్, సగచ్ఛేయ మతో
రాజ్యం బంధుదర్శనతోవ్యలం ౭౧. గుహాయామేవతిష్ఠామి కృత్వాప్రాయోపవేశ
నం, ఏవంవదంతంశ్రీరామం సంమాన్యమునిరబ్రవీత్ ౭౨. రామరామమహాబా
హు జానేత్వాం పరమేశ్వరం, మాయాజాలవినిర్ముక్తం సచ్చిదానందవిగ్రహం
౭౩. పురాణపురుషం సాక్షాన్నారాయణ మనామయం, నిత్యానపాయినీ శక్తిస్త
వోర్వీతనయా మతా ౭౪. యువాంప్రధానపురుషౌ జగద్దేతూజగన్మయా, భూభా
రహరణార్థాయ కుర్వాథేన్మవిండబనాం ౭౫. తథాపి తాకీకాచారమనుస్మత్య వదా
మ్యహం, విరూపాక్షంసమారాధ్య తీర్త్వాఽఽవత్సింధు మావిలం ౭౬. సీతాం
ప్రాప్యనుభేదైవ గంతాసి నిజవత్తనం, ఇత్యుక్త్వాపాదిశన్మంత్రం రామాయచతు
రక్షరం ౭౭. భక్త్యాజ్ఞాపతన్మంత్రం పావనం రఘునత్రయః, తేనతుష్టోవిరూపాక్షః
ప్రత్యక్షోభూ దుమాయుతః ౭౮. కోటిసూర్యప్రతీకాశం శివందృష్ట్వా రఘూద్వ
హః, భక్త్యాపులకింతాంగస్స స్ప్రిణనామ సదండవత్ ౭౯. తదారామంసమా
లింగ్య ముదాపాహ మహేశ్వరః, రామజానామితేనర్వం భావ మాశరహారిణః
౮౦ సీతానిమిత్తమసురా వ్లాత్వా దశముఖాదికాన్, తయాసహముదాఽఽయో
ధ్యాం పాప్యరాజ్య మకంటకం ౮౧. భర్తాసి పంక్తి(రుద్ర) సాహస్ర వర్ష పర్యంత
మాదరాత్, ఇత్యుక్త్వారామమీశాన స్తేనసంపూజితోముదా ౮౨. అత్రైవాస్తి
ప్రసన్నాభ్యోభక్తాభీష్టప్రదాయకః, *ఋషయః* లభ్యామాల్యవతోమంత్రం కించ
కారాఽథలక్ష్మణః ౮౩. వదవిస్తరశోవిద్యో శ్రోతుంకౌతూహలంహినః, *క్షేత్రపాలః*
అత్రైవలక్ష్మణస్తీవ్రంతవశ్చక్రే ఽథశంకరం ౮౪. నిత్యంతీర్థోదకస్నాయీ నిరాహా
రోజితేంద్రియః, తవశ్చక్రేవిరూపాక్షం సర్వదాహృదిభావయత్ ౮౫. తేనతుష్టో
మహాదేవః ప్రత్యక్షోఽభూ త్సుఖప్రదః, స్వయంరామోబభూవాథ భవానీ జనకా
త్మజా ౮౬. స్కందోలక్ష్మణరూపాభూ ద్భరతోభూద్దణాధిపః, వీరభద్రశ్చశత్రు
మూఽఽయోధ్యాసీ న్మాల్యవదిగ్గః ౮౭. చండీశాద్యాదండధరాః ప్రమథాఃపరిచా
రకాః, సనకాదియుతఃశంభుః సింహాసనమధిష్ఠితః ౮౮. ఆవిరాఽద్విరూపాక్షః సర్వ
సంపత్సమృద్ధిమాన్, సమాధివిరతోభూత్వా దృష్ట్వాతాల్లక్ష్మణస్తదా ౮౯.
విస్మృత్యాత్మాన ముష్మత్తవదాసీనః క్షణంవిభుః, అథాశ్చర్యయుతఃస్వాంతే తర్క
యానూస లక్ష్మణః ౯౦. ఇయంనూసమయోధ్యాసా రామసీతాసమన్వితః,

భ్రాతృభిఃసహితఃశ్రీమా నాననహివిరాజితే ౯౧. కిమాశ్చర్యమిదంరామః సీతా
విరహకాతరః, మాల్వవద్గిరిమానాద్య మామాజ్ఞాప్య విశద్గుహం ౯౨. సదాశివం
సముద్దిశ్య తపశ్చక్రే సుదుస్తరం, ఏతావత్కాలపర్యంత మావామగ్నివరేస్థితో ౯౩.
స్వప్నోవామేమనోభ్రాంతిః కథంవేద్మి స్థితినిజాం, తత్సత్యమేతత్సత్యంవా భ్రాంతో
హంతైవమాయయా ౯౪. కృతార్థోహ మయోధ్యాయాం సింహాసనగతావిభుః,
సీతయాసహితం రామమపశ్యం భ్రాతృభిరుతం ౯౫. ఇత్యుక్త్వాదండవద్భూమా
సాష్టాంగప్రణామసః, హృదిష్టరన్విరూపాక్షం భక్త్యానిశ్చమా సః ౯౬. విరూ
పాక్షస్తముత్థాప్య పరిష్వజ్యభుజైస్తదా, సిమించానందజైర్బాష్పై ర్భిభాషేలక్ష్మణం
శివః ౯౭. భ్రాతృభక్తం నపశ్యామి త్వత్సమంవత్సవిప్లవే, త్వద్భక్తిమచలా వీక్ష్య
తుష్ట్యర్థంతవలక్ష్మణ ౯౮. సీతాకృత్యాఽఽర్యయా యుక్తో రామరూపమధారయం,
అనేనతవసంకల్పసిద్ధి ర్భూయాన్న సంశయః ౯౯. మయిరామే భిదానాస్తి భేదకృ
న్నరకంప్రజేత్, సురైఃసంస్కృతో విష్ణుర్భూభారహరణాయచ ౧౦౦. దశాననవ
ధార్థాయదేవానాం హితకామ్యయా, అవతారంచకారాసా రామరూపేణ మాధవః
౧౦౧. సీతానిమిత్తమనురా వ్హత్వాదశముఖాదికా, యాతాఽయోధ్యా ముదా
రామః సీతాలక్ష్మణసంయుతః ౧౦౨. అవతారానుసారేణకురుతే నృవిడంబనాం,
తత్రమోహంమాభజన్స్వ మాయాయాఃపరతోస్తి సః ౧౦౩. *క్షేత్రపాలః* ఇతి
తద్వచనంశ్రుత్వా లక్ష్మణఃప్రాహ భక్తితః, అత్రానేనైవరూపేణ స్థిరోభవ సురా
ద్భిత ౧౦౪. రామరూపిణమీశంత్యాం పూజయామి దివానిశం, భ్రాతృభిఃసహితం
సీతారూపిణ్యాశివయాసహ ౧౦౫. తచ్ఛ్రుత్వా భక్తిసంయుక్తం లక్ష్మణస్యవచః
శివః, అత్రైవసతించక్రే పరివార సమన్వితః ౧౦౬. యస్మిన్నరోవరేష్నాత్వా
తపశ్చక్రే రఘూత్తమః, రామతీర్థమితిప్రాజ్ఞా స్తద్వదంతిహిభక్తితః ౧౦౭. యత్ర
స్నాత్వా లక్ష్మణోపి తతావ పరమంతపః, తన్నామ్నాప్రథితంతీర్థ మాసీల్లోకేఽతి
పావశం ౧౦౮. స్నాత్వాఽఽవయో ర్నరోయాతిపరం కైలాసమందిరం ౧౦౯.
సూతః ఇదమమలచరిత్రం మాల్వవద్భూధరస్య ప్రథితమమరసంఘైః పూజితంసాధు
బృందైః, శివమహిమనుభావ్యం సమ్యగాకర్ణ్యధీరాః పరమనుఖమనంతం ప్రాప్యమో
దంతుసంతః ౧౧౦. * * *

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యే మాల్వవద్గిరి
మహిమానువర్ణనావసరే శ్రీవిరూపాక్షస్య రామపంచాయతనరూపేణా
విర్భావకథనం శామైకవష్టితమోఽధ్యాయః. ౬౧.

* సూత్రము: * సప్తరయస్స దాక్షేత్రపాల యుక్తాదిదృశ్యవః, ప్రాప్యబ్రహ్మశి
లాతీర్థం కాతుకాదిత్యమబ్రవత్ ౧. దాక్షేత్రపాలమహాప్రాజ్ఞ వదతీర్థస్యవైభవం,
శైవాఖ్యానసుధాపానే తృప్తిర్న సహజాయతే ౨. * దాక్షేత్రపాలః * పితామహ
స్తవశ్చక్రే సదాశివ మనామయం, సృష్టిశక్తిమవాప్యసౌ తత్ప్రసాదాన్మహాద్యుతిః
౩. ఏకదా౭౭విరభూత్తస్య ధ్యాయతోముఖతః శుభా, శుద్ధస్ఫటికసంకాశా శర
చ్ఛంద్రనిభాననా ౪. సౌందర్యనిధిరంభోజ నేత్రాచంపకనాసికా, తాంసర్వసుందరీం
దృష్ట్వా ముమోహకమలాసనః ౫. అహూరూపమహాభాగ్య మహూదే
హద్యుతి ర్వరా, ఆశ్చర్యంజనయత్యస్యా సౌందర్యంమమమానసే ౬. కథంచిదే
నాంరిమయామి సుందరీంసతామపిత్యక్తభయోరహస్యహం, అథామరాఃసాధువరాః
నిరీక్ష్యమాంసిందంతువందంతు హసంతువాపునః ౭. ఇత్థంవిచింత్యాంబుజయోని
రాశుతాం రేమేసుతాం మన్మథబాధితస్తదా, రతింసుతాయామతనోత్పితామహూ
వృథామతి ర్జాతఇతీరితంవరైః ౮. లోకేష్వకీర్తిప్రథితాపితామహాః శోకేనసంతప్త
మనా వ్యచింతయత్, కృతోఽస్త్రియల్లోకవిగర్హితం ఖలం నకోపిమామర్చయతీహ
నిందితం, ౯. ఇత్థంవిధాతా బహుచింతయాన్వితః సంత్యజ్యసృష్ట్యా దికమార్తమా
నసః, ఏకాంతమాస్థాయ మునివ్రతో హియాస్థితః సదానమశిరాస్సుదుఃఖతః ౧౦.
విజ్ఞాయతద్విష్ణు రగాత్పితామహం అజ్ఞావిసమ్రాన్యమువాచ మాధవః, కింతేవదా
హ్నిసన దుఃఖకారణం శ్రాంతోఽసి సృష్టేర్జగతాం కుతోధునా ౧౧. ఇత్థంవదంతం
మధుసూదనంహియా పితామహఃప్రాహకృతాపరాధః, మమాపరాధం కిము
వచ్చి సాంప్రతంరమాధవాత్మాన మపిత్యజామికిం ౧౨. సుతాసురూపంచ నిరీక్ష్య
మోహో దకార్షమస్యాం సురతీంవిగర్హితం, నిందంతిత్నామమరాశ్చ పాపినంతన్ను
క్తుపాయం వదమేద్యమాధవ ౧౩. ఇతిపద్మభువోవచో నిశమ్యత్రుతతేజాఃపునర
చ్యుతోజగాద, మతిమంస్తవపాపమోచనం యద్దురేమిశో విదధాతిదీనబంధుః ౧౪.
గచ్ఛపంపాపతేజేత్రం చవిత్రింపుణ్యవర్ధనం, తపశ్చరవిరూపాక్షం తత్రభక్తిసమన్వి
తః ౧౫. తేనతుష్టామహాదేవ స్తవాభీష్టం దదాతిహి, ఇత్యుక్తః కేశవేనాసౌ జగా
మక్షేత్రనాయకం ౧౬. ఏతత్తీర్థసమీపేతు కల్పయిత్వాశ్రమం శుభం, స్నాత్వా
త్రికాలంతీర్థేస్థిత తపశ్చక్రే సుదుశ్చరం ౧౭. హృదంబుజేముదాధ్యాయో చిదా
నంద ముమాధవం, పూజయామాసమనసా మహాధ్యానపరాయణః ౧౮. తపసాత
స్యతుష్టాత్మా ప్రసన్నః పరమేశ్వరః, ప్రత్యక్షఃసమభూత్తస్య పురతో దివ్యదర్శనః
౧౯. * విరూపాక్షః * పరమేశ్థిమహాప్రాజ్ఞ వరంవరయకాంక్షితం, తపసాత
పతుష్టాస్మి వృథాదైన్యంకుతోధునా ౨౦. అపితేకుశిలం బ్రహ్మ కిన్ను సర్గేప్రవర్తసే,

అపిత్వాంపూజయిష్యంతి సర్వలోకే సురాసురాః ౨౧. ఇతిపంపాపతేర్వాచంస
 మాకర్ణ్యాంబుజాసనః, సాష్టాంగప్రణివత్యాహ శివపాదాంబుజద్వయే ౨౨.
 * బ్రహ్మ * కైలాసవాసదేవేశ కలానిధివిభూషణ, కింవదామిచరిత్రంమే దుర్వృ
 త్తస్య దయాఘన ౨౩. మమాస్యాన్నిర్గతాంకన్యాం రూపలావణ్యశోభితాం,
 దృష్ట్వాకామవినష్టాత్మా రతింతస్యాంచకారయత్ ౨౪. సుతాసంగతమాలోశ్య
 మాంనిందంతి మహాజనాః, సృష్టేవినష్టధీ రస్మిధర్మభ్రష్టాస్మి శంకర ౨౫. మహా
 సాతకమగ్నంమా ముద్ధరాఽంధక సూదన, ఇతితస్యవచశ్రుత్వా విరూపాక్షోబ్రవీది
 దం ౨౬. * దేవః * మావిషాదముపైహిత్యం మమమామైవకేవలం, నసు
 తాతవకల్యాణీ వాణీ పదనమందిరా ౨౭. ఇమాంతవసుతాంమత్వా మావిషాద
 మగా విధే, సృష్ట్యాదాతవచిత్రేహం భారతీం ధ్యానమాస్థితాం ౨౮. తస్మిమకర
 వంతేఽద్య వదనాన్నిర్గతా భవత్, మదాజ్ఞయాపరాశక్తి స్లోకా సుగ్రహకాఢిణీ
 ౨౯. చతుర్ముఖైస్తు యమానా శబ్దారూఢాబ్రహ్మవనా, అనయైవభవచ్ఛక్తి
 రనయాజ్ఞానవాస్పవాన్ ౩౦. సరస్వతీచనావిత్రీ గాయత్రీతీత్రీధామణా, తయైవశ
 బ్ద్యతేవిశ్వం జ్ఞానశక్త్యా మమాజ్ఞయా ౩౧. సందేహంత్యజపుత్రీతి మాస్తుశోకస్తవా
 నఘ, నాస్తిపాపంత్యూదానీం లోకమాన్యోభవామల ౩౨. ఇతిబ్రువాణమి
 శానం నత్వాప్రాహాశితామహః, దేవమామపరాధీతి నిందంతి సకలామరాః ౩౩.
 తానాజ్ఞాపయనిష్పాహో విధాతేతినదాశివ, ఇత్థంబ్రహ్మవచశ్రుత్వా విరూపాక్షో
 దయానిధిః ౩౪. దేవానాహూయశక్రాదీనువాచపరమాదరాత్, పురుహూతము
 ఖాఃసర్వే శృణుధ్వం భాషితంమమ ౩౫. నిష్కల్మషోయమంభోజ సంభవశాస
 నాన్మమ, నసుతాభారతీశక్తి రాద్యాసర్గ విధాయినీ ౩౬. మమాజ్ఞయైవలోకేశ
 ముఖాత్సా నిరగాద్వరా, తయైవయుక్తోబహుధా సృజతీదం జగద్విధిః ౩౭. తస్మా
 త్ప్రేతామహం యూయంభజధ్వ మమలంసదా, ఇత్యాజ్ఞప్తాసురాఃసర్వే శంకరేణ
 మహాత్మనా ౩౮. పూజయామానురంభోజ సంభవంభారతీయుతం, బ్రహ్మపిశివమా
 రాధ్య భక్త్యాస్తుత్వా సుదాన్వితః ౩౯. తదాజ్ఞయాయయా సత్యలోకం వాణీస
 మన్వితః, తీర్థస్యాస్యతతేరమ్యే శిలాయా మాస్థితోవిధిః ౪౦. తపఃకృత్వావిరూ
 పాక్షప్రసాదంప్రాప దుర్లభం, తస్మాద్భ్రహ్మశిలాతీర్థ మితిఖ్యాతమభూదిదం ౪౧.
 యఃస్నాతితీర్థవర్యేఽస్మిన్నయాతి పరమంపదం, ఇత్థంశ్రుత్వాక్షేత్రపాలవచస్సప్తర్ష
 యోమలాః ౪౨. తతస్నాత్వాపురోగత్వా పితృతీర్థంప్రవేదిరే, సర్వపాపహరంపుం
 సామారోగ్య కరమవ్యయం ౪౩. సదాదేవస్వగంధర్వ యక్షకింసర సేవితం, తత్రిగ
 స్నానేత్రపాలః ప్రాహతాపసపుంగవాన్ ౪౪. శృణుధ్వంమునయోయూయం తీర్థ

వైభవముత్తమం, పితృతీర్థమిదంపుణ్యం సద్యోముక్తిప్రదాయకం ౪౫. పురాభూ
మిసురాశ్చక్ర స్తీర్థేఽస్మిన్పితృతర్పణం, తేనతత్పితరఃసర్వే కైవల్యంప్రాప్నుయంత
౪౬. అత్రస్నాత్వాశోనకాద్యా మునయోవీతకల్మషాః, వేదశాస్త్రపురాణానాం
రహస్యంవివిదుఃపురా ౪౭ సత్రాణిచక్రంత్రైవ వేదోక్తవిధినామలాః, పితౄ
ణాంముక్తిసిన్ధుర్థం నిర్మమేతీర్థమీశ్వరః ౪౮. స్నాత్వాత్రముక్తిమాప్నోతి సరఃకిల్బి
షవర్జితః, ఇతితద్వచనగచ్ఛత్వా క్షేత్రపస్తీర్థవైభవం ౪౯. అహంపురాతపశ్చక్రే
తీర్థేస్నాత్వాత్రనిత్యశః, తేనపుణ్యప్రభావేన హ్యభవంక్షేత్రపాలకః ౫౦. మన్నా
మూర్తిర్థరాజోయం రాజతేలోకవిశ్రుతః, అత్రస్నాత్వానరోయాతి సత్వరం పరమం
పదం ౫౧. ఇత్థంశ్రుత్వావచస్తస్య స్నాత్వాతస్మిన్స్తపోధనాః, వాసుకేస్తీర్థమాసాద్య
మాల్యవత్పశ్చిమేస్థితం ౫౨. ప్రవచ్ఛురైవభవంతస్య క్షేత్రపాలంమహర్షయాః,
* క్షేత్రపాలః * వాసుకేస్తీర్థమిత్యేతత్ ప్రనదంతిమనీషిణః ౫౩. అత్రస్నాత్వానర
స్తీప్ర విషదోషా త్ప్రముచ్యతే, అస్యతీరేతపశ్చక్రే వాసుకిఃశంకరంప్రతి ౫౪.
విరూపాక్షవరేణాసాసర్పరాజోఽభవద్వరః, * సూతః * తతో నలశిలాంప్రాప్య
క్షేత్రపఃప్రాహతాపసాక్ష, ఇదంనలశిలానామ తీర్థంపరమపావనం ౫౫. స్నానాదస్మిన్
స్తీర్థరాజే శనిబాధానవిద్యతే, పురానలమహారాజో దమయంత్యాయుతోభృశం
౫౬. శనినాబాధితోరణ్యే సంచచారాతిదుఃఖతః, ఏకదానిశినుప్తాయాం భార్యా
యాంవిధివంచితః ౫౭. త్యక్తాయయా మహారణ్యేచచారోన్మత్తవత్తతః, కర్క
టకేనదప్టోసా విరూపోభూద్ధరాధిపః ౫౮. వనాద్వనంపరిభ్రమ్య పంపాక్షేత్రమగా
ద్వరం, తత్రవేదనిధేర్వాక్యా తీర్థేస్మిన్స్మృతమజ్జనః ౫౯. భక్త్యాశివంసమారాధ్య
తత్ప్రసాదాన్మహామతిః, శనిబాధావిముక్తఃస నోసలాధిపమభ్యయా ౬౦.
ఋతుపర్ణంసమాశ్రిత్య ప్రాప్తరాజ్యోభవన్మృషః, తస్మాన్నలశిలాతీర్థమితిలోకేషు
గీయతే ౬౧. స్నాత్వాత్రశనిబాధాయా ముక్తోభవతిమానవః, ఇత్యుక్తాక్షేత్రపా
లస్తై ర్యుక్తః ప్రాపనరిత్యటం ౬౨. గుంజాసంగమనామానం ప్రవాహంప్రాప్యపా
వనం, ఋషిభ్యఃకథయామాస తస్యవృత్తంమనోహరం ౬౩. * క్షేత్రపాలః *
శలభోనామదైతేయః చండాసురతనూభవః, దేవ్యాకృతంచండవధం శ్రుత్వాక్రో
ధసమన్వితః ౬౪. తపస్తప్తాప్తపద్మభువం తద్దత్తవర గర్వితః, అతిదేవాసురబలః
సర్వలోకా నబాధయత్ ౬౫. అసంఖ్యశలభాకారః క్షేత్రాణ్యుపవనానిచ, ఆశ్ర
మాణిచరమ్యాణి నాశయామాసరాక్షసః ౬౬. సర్పవ్యాఘ్రువరాహాది రూపైర్లో
కానబాధయత్, తద్భయాత్తాసురా స్సర్వే మునయోదుఃఖకర్షితాః ౬౭. బ్రహ్మ

ణంశరణంజగ్ముః ప్రాహుఃపద్మభువంతదా, శలభాసురబాధాయా రక్షాస్మాన్మరు
ణానిభే ౬౪. విధేలోకశరణ్యోసి జహితందుష్టదానవం, * బ్రహ్మ * మద్దత్తవర
గర్వేణ బాధతేలోకకంటకః ౬౫. సురాసురైరవధ్యత్వం లభ్యావర మనుత్తమం,
దృష్టాసాబాధతేలోకాన్ నిరుపాయోస్మి నిర్జరాః ౬౬. తథాపివర్తతేతత్ర రహస్యం
దైవచోదితం, పురుషైరేవమేమృత్యుర్భావత్విత్వయాచత ౬౭ నసస్మారవరంశ్రీభి
ర్మరణంమాభవేదితి, తస్మాదస్యభవే స్మృత్యుర్యోషితాత్రనసంశయః ౬౮ యా
స్యామ శ్చరణందేవీవిశ్వరక్షావిధాయినీ, సైవాస్మాకరక్షతీశానా హత్వాదైవే
యమాహవే ౬౯. ఇత్యుక్తానిర్జరై స్సార్థం పంపాత్రంజగామనః, తుంగభద్రాత
టేరమ్యే దధ్యాహైమవతీంశివాం ౭౦. ఆవిరాసీజగన్మాతా దేవానాంపురతోఽచికా,
గుంజారక్తముఖీ దీప్తజ్వలనాక్షీ ధనుర్ధరా ౭౧. దృష్ట్వాతామమరాసర్వే సాష్టాం
గంప్రణిపత్యచ, స్తుత్వాబహువిధైఃస్తోత్రై స్తాంప్రతీర్థింముదాబ్రువన్ ౭౨. శలభో
నామదైత్యేంద్రః సర్వాస్పిడయతీహసః, జగన్మాతస్త్వమేవాద్య హత్వారాక్షస
మావహే ౭౩. పాహ్యస్మాన్మృపాయాదేవి పరమానందాయని, ఇతినిర్జరవాణీం
తాం సమాకర్ణ్య ముదాన్వితా ౭౪. జగాదవచనం ప్రేక్షాం పశ్యంతినిర్జరాశివా,
మాభయంహంస్తు గీర్వాణాహనిమ్యామ్యసురం కృణాత్ ౭౫. ఇత్యుక్తానిర్జరాశి
దేవీశలభం సమరోద్ధతం, జఘాననిశితాస్త్రేణ రోషావేశాసురంరణే ౭౬. రణేమర
ణమాపన్నః శరణంప్రాపసూర్యగం, తతఃప్రహృష్టా స్త్రిదశాభక్త్య సంపూజ్యభై
రపీం ౭౭. సాష్టాంగంప్రణిపత్యాథ జగ్ముఃసర్వేస్వమందిరం, అద్యాపివర్తతేదేవీ
గుంజాసమముఖీశివా ౭౮. తస్మాద్గుంజాసంగమాఖ్యః ప్రవాహూయం విరాజశే,
అత్రన్నాత్వాసరోయాతి పరమానంద మైశ్వరం ౭౯ క్షేత్రపాలపచఃశ్రుత్వా
తత్రనప్సర్షయోఽమలాః, స్నాత్వాతత్పురతోఽగచ్ఛన్ ఖర్జురీసంగమాభిదం ౮౦.
ఇతిశ్రీసాగ్రందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యే నానుకీర్తిర్థ బ్రహ్మశిలా,
సలశిలాతీర్థ, గుంజాసంగమప్రవాహవర్ణనం నామద్విషష్టితమోఽధ్యాయః. ౬౩.

* ఋషయః * క్షేత్రపాలమహాప్రజ్ఞ తీర్థస్యాస్య కథాంశుభాం, వదవిన్తర
శోవిద్యన్ శ్రద్ధాస్మాకంప్రజాయతే ౧. * క్షేత్రపాలః * మహిషానామదుర్వృత్తో
దైత్యోభూ ల్లోకకంటకః, తేనసంత్రాసితా దేవా విష్ణుబ్రహ్మముఖామరాః ౨.
భవానీంప్రాధ్యయామామ సద్వధార్థం మహర్షయః, తదామరాణాంకక్రేభ్య స్తేజాం
సి స్ఫురితానిచ ౩. బహిర్నిర్గత్య మిలితాన్యేకత్రైవా భవంతదా, శ్రీరూపమభవ

త్తస్మాన్మహాత్మ్యే శ్శుభానగా ర. ఆవిరాసీజగన్మాతా సహస్రాయుధధారిణీ, మహి
షంహంతుముమ్యుక్తా దేవప్రార్థనయాభవత్ ౫ తదాదేవా స్తుంగభద్రామారా
ధ్య సరిదంబు, ఖర్జురంమేలయిత్వాత్ర మధు చక్రస్తపోబలాత్ ౬. దదుర్దేవ్యై
ముదాదేవా ఎధుపానార్థ మాదరాత్, తత్పితౄరక్తలోలాక్ష బద్ధభ్రుకుటి భీకరా
౭. సి హనాదంవినాద్యోచ్చైః సింహయాధాస్త్రధారిణీ, రణేమహిషదైత్యేంద్రం కా
లయామాస దుర్ధరం ౮. హృష్టాస్తదామరాస్స ర్వే ప్రార్థయామాను రీశ్వరిం, జయ
దేవిజగద్వంద్యే జగదార్చినివారిణి ౯. దేవిత్యయావయందైత్య భయాత్సంరక్షి
తాశివే, తవోత్సాహవిప్లవస్థం మహాభీకల్పితంమధు ౧౦ మేలయిత్వాత్రఖర్జు
రం జలేనద్యా స్తపోబలాత్, ఖర్జురీసంగమోనామ ప్రవాహోయంవిరాజతా
౧౧. అత్రైవసంస్థితాలోకా నవ మాహిషమర్దసి, ఇతిస్తుతామరై రత్రసంస్థితా విశ్వ
పాలినీ ౧౨. ఖర్జురీసంగమేన్నత్వా దేవీసంపూజ్య నిర్జరాః, స్మరంత్యప్రయయు
గ్దేవి మహిమానం త్రివిప్రపం ౧౩. ఇత్థంశ్రుత్వాక్షేత్రపాలవచః సప్తర్షిపుంగవాః,
న్నత్వాత్రముదాజగ్ము రమరీసంగమంపరం ౧౪. క్షేత్రపాలోషదత్తేభ్య స్తీర్థమా
హాత్యై ముత్తమం, స్నత్వామరీసంగమాభ్యే తీర్థేస్మిన్భక్తిపూర్వకం ౧౫. జపే
త్పంచాక్షరీమంత్రం సర్వపాపైఃప్రముచ్యతే, సర్వశాస్త్రపురాణానాం సారరూపే
ణసంస్థితః ౧౬. అమరీసంగమోనామ తీర్థరాజోవిరాజతే, అమరీసంగమన్ననం శ్రీ
విరూపాక్షదర్శనం ౧౭. పంచాక్షరీజపఃపుంసాం వినాపుణ్యై ర్నలభ్యతే, మహాపాత
కసంఘాశ్చ హ్యుపపాతకరాశయః ౧౮. భస్మీభవంతీర్థస్య దర్శనాదస్యతక్షణాత్,
అస్యేతిహాసంవత్స్యామి శృణుభ్యం తాపసాత్తమాః ౧౯. గోదావరీతటేరమ్యే నిర్మ
లాభ్యపుగేద్విజః, కుమారాభ్యాతిదుర్వృత్తో మత్తోద్విరదవత్సదా ౨౦. ధనలోభేన
వాణిజ్యనిరతోజాతిదూషకః, తస్యభార్యామరీనామ భృగువంశసముద్భవా ౨౧.
పతివ్రతా దానశీలాధర్మజ్ఞా నీతికోవిదా, నిర్వాజంపూజయంతీంతాం తాడయామాస
నిత్యశః ౨౨. కదాచిదపినోవాచ తయాసాకం హితంవచః, దుఃఖేనయావయా
మాస బహుకాలం పతివ్రతా ౨౩. వ్యాపారార్థంగతే తస్మి న్కదాచిద్బాడబాధ
మే, యదృచ్ఛయాగతస్తస్య గేహం గాలవతాపనః ౨౪. మధ్యాహ్నమతిథిర్భు
త్వా యయాచే వరభోజనం, తందృష్ట్వాగాలవంసాక్షీ భక్త్యా సంపూజ్యవిష్టరే
౨౫. ఉపవేశ్యపచామ్యన్నం విశ్రమస్వ క్షణంమునే, ఇత్సుక్వాంతర్మహం గత్వా
చింతయామాస మానసే ౨౬. కథంకరోమిమద్భర్తా సర్వదాక్రొధసంయుతః, కిం
వాకరిష్యతిపతి ర్దృష్టేనం మునిపుంగవం ౨౭. తాడయిష్యతిమాంకోపా త్కథంకు

ర్యాంహితాయమే, సదాపూజ్యోతిర్ధర్మైరతానాంహితకాంక్షిణం ౨౮. సత్యా
 పిగాలవఃపూజ్య స్తపస్వీజ్ఞానవాశుచిః, యావదాగమనం భర్తుస్తావదేనం తప
 స్వినం ౨౯. సంతర్పయిత్వామృష్టాన్తైః ప్రేషయామిద్రుతంరహః, ఇత్యాలోచ్యా
 కరోద్దివ్య మృష్టాన్నమవిలంబితం ౩౦. నివేదయామాస తదాగాలవాయ పతివ్రతా,
 భుంజానేతుమునిశ్రేష్ఠే కుమారోగృహమాయయా ౩౧. నూపవిష్టంమునిం దృ
 ష్త్వా కోపసంరక్తలోచనః, భర్తృయిత్వామరీం ప్రాహబూహికోయంనరాధమః
 ౩౨. ప్రవిశ్యాంతర్నహం భుంక్తేచోరవన్నిర్గతేమయి, కింతవాయంభుజంగోవాచో
 రోవా వదదుర్భగే ౩౩. ఇత్యుక్త్వాతాడయామాస వేపంతీంభృశదుఃఖతాం, ఉవా
 చగద్గదాలాపాబద్ధాం జలిప్రుటాసతీ ౩౪. నచోరోయం మహాభాగ నవిటోమమమా
 నిరాట్, పూజ్యోతిర్ధర్మాలవోహి యయాచేఽన్నంక్షుధాతురః ౩౫ తస్మాదన్నంమ
 యాదత్తం ధర్మమాశ్రిత్య కేవలం, అభ్యాగతఃశివఃసాక్షాద్గృహీణాం ధర్మచారిణాం,
 ఇతిశ్రుత్వా వచస్తస్యాః కోపేనస్ఫురితాధరః ౩౬. బబంధరజ్జనా పాణిపాదంవందే
 నచావధీత్, తద్దృష్ట్వాగాలవఃకృద్ధః శశాపసహసాఖిలం ౩౭ వరంగార్హస్థ్యమాశ్రి
 త్య మోఘాశీ నిర్దయఃశరః, అవమత్పాతిథిమాంత్య మనయాధర్మచారిణీం ౩౮.
 సుతాడ్యరజ్జభిః భార్యాందృఢంబధ్నాసిమర్మతే, ఏతాశ్చశస్యతే దుష్టజీవితాన్మర
 ణంవరం ౩౯. ఇత్యుక్త్వాభోజసంత్యక్త్వా నిర్జగామతపోధనః, గతేమునామృతః
 శూలవ్యాధినా పీడితోభృశం ౪౦. కుమారోరారవేవాస మకరోద్దుఃఖకర్షితః, తదా
 మరీమహాదుఃఖ మగ్నావైధవ్యయోగతః ౪౧. చింతయామాసబహుధా పతింసం
 స్మృత్యమానసే, సాధుర్వాయదివాసాధుః పతిశేవగతిఃస్త్రియూః ౪౨. తంవినానిష్క
 లంజన్మ శ్మశానసుమ మాల్యవత్, ఇత్థంవిచింత్యవైరాగ్యా త్యక్త్వావితాదివాసనాం
 ౪౩. దత్త్వాద్విజేభ్యఃసర్వస్వం యయానసముదారణీ, తీర్థయాత్రాంవిధాయాసా
 శాంతింనప్రాప కుత్రిచిత్ ౪౪. తత్రతతర్నివచనా త్పంపాక్షేత్రమవాపసా, దృష్ట్వా
 క్షేత్రేమునీశైవా తీర్థాని విమలానిచ ౪౫. అనేకదేవతాస్థానా న్యభజచ్ఛాం
 తమానసా, అహూక్షేత్రమిదంరమ్యం దర్శనా త్పాతకపహం ౪౬. పూతాహ
 మభవం క్షేత్రదర్శనా త్పాతకప్రజాత్, ఇత్థంస్తుత్వాజగామాసా తుంగభద్రాదానదీం
 సతీ ౪౭. నిత్యంన్నాత్వాత్ర సాపూజ్యవిరూపాక్షం దయానిధిం, జతేంద్రియాజితా
 హారా సత్యవాజ్ఞితభాషిణీ ౪౮. కృచ్ఛాచ్ఛాతికృచ్ఛాపారాక (?) వ్రతం చక్రేపతివ్రతా,
 ఏవంకతిపయేకాలే గతే తత్పూజవిగ్రహం ౪౯. తుంగభద్రాతటేరమ్యే సర్వసంగ
 వివర్జితా, సత్యలోకంజగామాసా దివ్యసుందరవిగ్రహ ౫౦. చతుర్ముగసహస్రం
 చక్షుశాం సుఖమన్వభూత్, ఏతస్మిన్నంతరేకాలే ౫౧. భవతాంభాతరాపుభా ౫౨.

సుందోపసుందనామానౌ రాక్షసాబలగర్వితౌ, త్రిలోకీలోకపాలాంశ్చ బాధయామా
 సతుఃఖలౌ ౫౧. తయోర్వధార్థిలోకేశః సంచిత్యాహామరీరహః, శృణుమాని
 నిమవ్యాకృం దేవకార్యార్థమాదరాత్ ౫౩. సుందోపసుందనాశాయ సుందరాకా
 రశోభితా, తిలోత్తమేతివిఖ్యాతా స్వర్వేశ్యాసత్కృతాభవ ౫౪. తవేచ్ఛాగమ
 నం కామితార్థసిద్ధి ర్భవేత్సుఖం, జగన్మోహనరూపాన్య జగదానందకారిణీ ౫౫.
 దుర్వృత్త దైత్యనాశార్థం గచ్ఛభద్రేతీవిష్టపం, ఇత్థంపద్మభువాఽఽజ్ఞప్తా యయా
 స్వర్గం తిలోత్తమా ౫౬. నందనేసుందరీగానం కుర్వంతీనంచచారసా, లీలాలోలవి
 శాలాక్షీ వీణావాదన తత్పరా ౫౭. లావణ్యనిధిరంభోజ నేత్రా శశినిభాననా, తాం
 దృష్ట్వావిస్మితా దైత్యభటాః సుందో పసుందయోః ౫౮. సంనిధింప్రాప్యదైత్యేంద్రా
 వబ్రువన్వినయాన్వితాః, శృణుతాం దైత్యరాజానా నందనేకాచి దంగనా ౫౯.
 గానలాస్యైకనిరతా విహరంతీయదృచ్ఛయా, కింకుర్మహేమహారాజౌ తస్యాఃసాంద
 ర్యవర్ణనం ౬౦. నైతాదృశీవధూరత్నం విద్యతేభువనత్రయే, యోగ్యాసాయువ
 యోరేవ నాన్యేషాం సుందరీమణిః ౬౧. యుష్మదైశ్వర్యమఖలం తాంవినా నహి
 శోభతే, తత్రగత్వాయువాంసాక్షా త్పశ్యతాంలోకమోహినిం ౬౨. ఇతిశ్రుత్వా
 వచస్తేషాం దైత్యానాంరాక్షసాధమా, నందనంవనమాసాద్య దృష్ట్వాతాంమోహి
 తౌఖలౌ ౬౩. అహంపూర్వమహంపూర్వమితి గత్వాతిలోత్తమాం, అబూతాం
 భవభార్యామే మమేత్య సురనాయకౌ ౬౪. ఇతిశ్రుత్వాతయోర్వాక్యం మందమా
 హస్మితాననా, అహమేకాకినీబాలా భవంతేద్వా మహాబలౌ ౬౫. భార్యాకథంభ
 వామీహ ద్వయోరేతదతాకికం, వరీష్యామితమేవాహం యోబలీయువయోర్ద్వ
 యోః ౬౬. ఇతితస్యావచఃశ్రుత్వా సుందఃప్రాహానుజంఖలః, మమేయమస్తుభా
 ర్యాహం బలవాన్ప్రభురస్మితే ౬౭. నిర్జిత్యనిర్జరాస్పర్వా న్నాలయామిదివంబలాత్,
 * ఉపసుందః * త్రిలోకీలోకపాలాంశ్చ క్షణంజిత్వా రణేహ్యహం ౬౮. నిమిత్త
 మాత్రమేవత్వాం రాజ్యపాలంచకారయత్, అహమేవబలోద్ధగ్రో హ్యహమేవజగ
 త్ప్రభుః ౬౯. మమైవేయంభవత్వార్యా భార్యా బాలమృగేక్షణా, సుందోపసుం
 దయోరేవం వివాదోభూద్భయంకరః ౭౦. గదామాదాయసుందోసా కృథాఽనర
 జమస్తకే, తాడయామాన సహసా సోఽపి కోపాజ్జ్వలన్నివ ౭౧. శతభారాయసీం
 ధృత్వా గదామగ్రజమస్తకే, పాతయామాన మఘవాదంభోళిమివ భూధరే ౭౨.
 అమర్షయుక్తావనోన్యన్యం హన్యమానౌగదాదిభిః, బద్ధవైరాపుభావీరౌ యుద్ధంచక్రతు
 రాశరౌ ౭౩. నహస్రవర్షపర్యంత మహూరారాత్రంమహాఖలౌ, యుద్ధంకృత్వాగత
 ప్రాణా వబ్రుయేతాంసురద్విషా ౭౪. మృతౌనహూదరౌపీక్ష్య పతితౌ రణమూ

ర్థసి, సైనికా భయసంత్రస్తా రురుదుఃపరివార్యతౌ ౭౫ రుషాకేచిద్భటాః పాహురి
మాంబద్ధిత రజ్జుభిః, మృత్యుర్వాకాలరాత్రిర్వా సత్యమామానుషర్వణాం ౭౬.
వధ్యతాంబధ్యతాం బాలాభటై ర్నానాయుధై ర్ద్వితం, ఇత్యాలపంతఃపంతః పరివారి
జఘృక్షవః ౭౭. తిలోత్తమానురాద్భుష్టా చంచలేవ విభాస్వతీ, యయాపుష్క
రమార్గేణ బ్రహ్మలోకం ముదాన్వితా ౭౮. ఆగతాంతాంవిలోక్యజః కృతకృ
త్యాంముదాబ్రవీత్, వత్సేగచ్ఛరవేర్లోకం స్థానాసూర్యరథేతవ ౭౯. సంతోషార్థం
మయావత్తం స్థిత్యాతత్రవిభాస్వతీ, భుంక్స్వభోగానకేకాశ్చ నిత్యానందయుతా
మలా ౮౦. ఇత్యజ్ఞప్తాముదాబాలా గత్వాసూర్యరథేవసత్, ఇత్థ తీర్థమహి
మ్నూసా బ్రాహ్మణీముక్తికిల్బిషా ౮౧. భూత్వాచాపురినాంవగ్యా సూర్యలోకే
మహీయతే, తదాప్రభృతిలోకేయ మమరీసంగమాఖ్యయా ౮౨. ప్రసిద్ధోభూత్ప్ర
వాహ్నియం దర్శనాత్పాతకాపహః, ఆమాధేకార్తి కేమాఖే శాన్త్యాచ విశే
షతః ౮౩. స్నాత్వాత్రముక్తిమాప్నోతి సరఃకిల్బిషవర్జితః, వయస్నా త్వాత్రగచ్ఛామః
పురతఃక్షేత్రముత్తమం ౮౪. ఇత్యుక్త్వామునిభి ర్యుక్తఃకృత్వాస్మి న్నాన్నమాద
రాత్, క్షేత్రందర్శయితుంజేభ్యః క్షేత్రపాలఃపురోయయా ౮౫. *

ఇతిశ్రీసాంధపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహా శ్లో ఖర్జునసంగమ,
అమరీసంగమాఖ్య ప్రవాహమహిమానువర్ణనంనామ
త్రిషష్టితమోఽధ్యాయః. ౬౩.

* సూతః * మానవాఖ్యంసరోగత్వా క్షేత్రపాలఃపరమతే, పప్రచ్ఛస్తీర్థ
మాహాత్మ్యం మనయోవీతకల్మషః ౧ * ఋషయః * అస్యతీర్థస్యమహాత్మ్య మిహ
స్మాకంవదప్రభో, * క్షేత్రపాలః * మనుతీర్థస్య మాహాత్మ్యంవత్సామి శృణుతాద
రాత్ ౨. అత్రభక్త్యానరఃస్నాత్వా సర్వపాపైఃప్రముచ్యతే, పురామనుర్మహాభాగ
స్తీరేస్నాత్వాత్రనిత్యశః ౩. శ్రీవిరూపాక్షముద్దిశ్య తపఃకృత్వానుదారుణం, తేనల
బ్ధవరః సర్వలోకమాన్యో భవద్వరః ౪. మనుతీర్థమితిఖ్యాత మిదంతస్మా స్మహర్ష
యః, అత్రైవోదాహరిష్యామి పురాతనకథాంశుభాం ౫. ఆసీత్కృతయుగే వైశ్నో
మండనాఖ్యపురేఽమలః, శ్రీమాన్సత్యవరో వాగ్మీదాతా ధనదవద్వరః ౬. హేమ
కుండలనామాసా సదాచారోద్విజార్చకః, కృషిగోరక్షవాణిజ్య నిరతోనిర్మలాశయః
౭. అర్జునామాసతత్నాని ద్రవ్యాణిబహుశోవరః, షట్స్వకభాగద్రవ్యేణ ధర్మకా
ర్యంచకారసః ౮. వాపీకూపతటాకాని దేవతాయతనానిచ, కారయామాసబహుధా
క్షేత్రయాత్రారతోఽభవత్ ౯. తస్యైవంవర్తమానస్య తనయాచ్యాబభూవతుః,

శ్రీకుండలాఖ్యోజ్యేష్ఠస్తయవీయాంశ్చ వికుండలః ౧౦. ఏతేయవానౌ దుర్మార్గ
 రతా వైశ్వర్యగర్వితౌ, తాతేయాతేదివం వేశ్యారతౌనిత్యంబభూవతుః ౧౧.
 అపాత్రేభ్యోధనం సర్వంధత్వానిఃస్వా బభూవతుః, దాద్రిద్యాద్దుఃఖమావన్నా దీనౌ
 దురితకాఁశ్చ ౧౨. సర్వబంధుజనైస్త్యక్తౌ వస్త్రాన్నాదివివర్జితౌ, పశ్చాచ్ఛ్చౌర్వ
 రతౌ మూర్ఖాపురే సద్భిర్విగర్హితౌ ౧౩. రాజభీతౌ పురంత్యక్తాత్మిషంతౌవివినేముదా,
 వనాద్వనంపరిభ్రమ్య సాంభాసంతాడ్యచౌర్యతః ౧౪ అపహృత్యతదీయాని వస్త్రా
 న్యుదరపోషణం, చక్రతుర్మృగయాసక్తౌ లోకానాం భీతిదాయకం ౧౫. వివినేత్మిష
 తోరేవం తయోర్జ్యేష్ఠమృగాదనః, చౌర్యార్థం సంచరంతంచ జఘానక్రోధమూ
 ర్చ్ఛతః ౧౬. శ్రీకుండలేమృతే తస్మిన్దివవ వికుండలః, కాలేననోదితోఽరణ్యే సర్ప
 దప్తో మమారసః ౧౭. యామ్యపాశైఃదృఢంబద్ధౌ యమదూతైరుభావపి, సీతేయ
 మపురం వేగాదేకదైవ దురాశయా ౧౮. కృతాంతఃకర్మవై చిత్ర్యం విచార్యాహత
 యోర్భటాః, శ్రీకుండలోమహాపాపీ నీయతాంనరకం భటైః ౧౯. వికుండలఃపవి
 త్రోఽసౌ స్వర్గంధూతు సుఖాస్పదం, సహస్రయుగవర్యంతం సుఖభోక్తాత్రివిష్టపే
 ౨౦. ఇతికాలవచఃశ్రుత్వా వినయేనవికుండలః, నమస్కృత్వాబ్రవీ ద్వేవ త్తమస్వమ
 మసాహసం ౨౧. పృచ్ఛామివిస్తయేనాహం వీక్ష్యవైషమ్యమావయోః, ఆజన్మ
 కృతపాపానౌ సమాసవ్యవహారిణౌ ౨౨. ఆవయోగ్రజఃపాపీ కథంపూతో భవా
 మ్యహం, ఆబాల్యాస్తమపాపేషు నిరతం సతతంమనః ౨౩. మహాపాతకసాహస్ర
 మకార్షంలోకగర్హితౌ, కథంమయాసుఖాగారః స్వర్గః సంప్రాప్యతేధునా ౨౪.
 ఆశ్చర్యంజనయత్యేత ద్రహస్యంబ్రూహి వందిత, * యమః * వికుండలనజానాసి
 కర్మణో గహనాంగతిం ౨౫. యువాంసమానకర్మాణా వాజన్మకృత కిల్బిషే,
 తథాపిధర్మసూక్ష్మంతే వక్ష్యామిశృణుమానవ ౨౬. చౌర్యవృత్తాయువాం రాజ
 భీతౌ త్యక్త్యాధతత్పురం, స్థిత్యావనేయదాలోకా బాధయామాసతుః సదా ౨౭.
 యదృచ్ఛయాగతౌ పంపాక్షేత్రం చౌర్యాశయాయువాం, తస్మిన్క్షేత్రేభవద్విప్రౌ
 హరమిత్రసుతోమునిః ౨౮. సుమిత్రోనామ ధర్మాత్మా తేనసఖ్య మభూత్తవ, ఏక
 దామనుతీర్థేత్వం తత్సంగా త్వాపహారిణి ౨౯. యదృచ్ఛయాకరోస్సాన్నినం
 సుమిత్రప్రేరితః సకృత్, పీత్వామృతంనరోఽజ్ఞానా దపిమృత్యువివర్జితః ౩౦. సాధు
 సంగా దృవత్యేవ మనుష్యాణాంసుఖంసదా, తేనపుణ్యేనమహతా త్వయాప్రాప్యం
 త్రివిష్టపం ౩౧. ఆబాల్యాదగ్రజఃపాపీ తవపుణ్య వివర్జితః, తస్మాదస్యభవేన్నూనం
 నరకేవసతిస్థిరా ౩౨. గచ్ఛనాకంమహాభాగ సుఖంభుంక్ష్యయదృచ్ఛయా, ఏవం
 వదంతంశమనం సత్తోవాచవికుండలః ౩౩. ధర్మరాజదయాసింధో దీనబంధోనమో

స్తుతే, పతంతంసర కేఘోరే కథందృష్ట్యామమాగ్రజం ౩౪. గచ్ఛామిత్రిదివంతత్ర
కథంభూయా త్సుఖంమమ, సద్గతిర్విభవేద్యేన మద్భ్రాతుస్తద్వదస్వ మే ౩౫.
* యముః * కోయంతవానుబంధోయం కియజ్జన్మసు సోదరః, యవయోర్భ్రాశ్య
భావోద్య కథంవద మహామతే ౩౬, దేహమాశిత్యతిష్ఠంతి సంబంధాః ప్రాణినాం
భవే, సప్తేదేహేనకోవ్యస్తి భ్రాతామాతా పితానుతః ౩౭. స్వకర్మవశతః సర్వ
జంతూనాం గతిరివ్యతే, వృథాత్వంముహ్యసే భ్రాతృవాత్సల్యంచిత్రయహృది
౩౮. తథాపితేబ్రహ్మ్యద్య ముక్త్యపాయంవికుండల, మనుతీర్థకృతస్నాన ఫలార్థం
దేహి తత్కృతే ౩౯. తేనస్వర్గమవాప్యాసా మోద తేముక్తకిల్బిషః, ఇతికాలవచః
శ్రుత్వా సంతోషేణ వికుండలః ౪౦. మనుతీర్థస్నానఫలే దదావర్ధాంశమాదరాత్,
తదాశ్రీకుండలస్తేన పుణ్యేన త్రిదివంయయా ౪౧. అత్రభక్త్యాసరఃసాత్వా సర్వపా
వైఃప్రముచ్యతే, తస్మాన్మానవతీర్థేఽస్మిన్ స్నానంకృత్వా విధానతః ౪౨. గచ్ఛా
మఃపురతిఃక్షేత్ర దర్శనార్థం మహర్షయః ౪౩. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యే మనుతీర్థ
ప్రభావవర్ణనే శ్రీకుండల వికుండలయోః స్వర్గప్రాప్తిర్నామ
చతుష్షష్టితమోఽధ్యాయః. ౬౪.

* శ్రీసూతః * మానవాభ్యేమహాతీర్థే స్నాత్వాతస్యోత్తరేఽమలం, వ్యాధా
రణ్యంమహాపుణ్యం ప్రాణినాంప్రీతివర్ధనం ౧. దృష్ట్వాభక్త్యాబ్రువన్ ష్టేత్రపాలకం
ప్రతితాపసాః, ష్టేత్రపాలమహాప్రాజ్ఞ సర్వతత్త్వార్థ కోవిద, కింనామాస్యకథాం
బ్రూహి రాజతేవన ముత్తమం ౨. * ష్టేత్రపాలః * వ్యాధారణ్యమిదంపుణ్యం
ప్రాణినాంశాంతిదాయకం, అత్రకశ్చిత్పురా వ్యాధో నిర్ముక్తోముక్తకిల్బిషః ౩.
తస్యవృత్తాంతమమలంవక్ష్యామి శృణుతాదరాత్, ఆసీత్స్థాణుపురే కశ్చిత్కసాలో
నామ లుభకః ౪. భార్యయావశపుత్రైశ్చ యుక్తో దారిద్ర్యసీడితః, కుటుంబంపోష
యామాస మృగయామాసమాహరన్ ౫. నిత్యంవనమృగాన్ హత్వా దయాహీ
నోఽతిపావణీః, మాంసమాహృత్యభార్యాయై దత్త్వాప్రీతిసమన్వితః ౬. పుత్రాద్దీ
న్వోషయామాస కూరసోస్విదరపురకః, ఏకదాప్రాతరుత్థాయ ధనుర్బాణధరః
ఖిలః ౭. జాలంధృత్వామహారణ్యే మృగయార్థం చచారసః, తత్రతత్రమృగాన్వం
తుంమృగయన్సమహావనే ౮. ఇతస్తతోధావమానోఽప్యలబ్ధమృగభావకః, శాంత
శ్చింతామవాప్యాసా దృష్ట్వా రాత్రింతమస్వినీం ౯. దుర్దైవాదేకమస్యత్ర మృగం

పశ్యామి నోవనే, కథంపశ్యామిమత్పుత్రాన్ త్సుతామాన్ గృహిణీమపి ౧౦. కుటుంబపోషణే౭శక్తందరిద్రం వీక్ష్యమాంజనాః, నిందంతినాభినందంతి జాయాపుత్రాదయఃకృధా ౧౧. త్సుహృద్భతే భృశంమాంచవనే ప్రాప్తావిభావరీ, రిక్తపాణిఃకథం గేహం గచ్ఛామిభృశదుఃఖతః ౧౨. తదత్రైవపతిత్వాహం ప్రాణాన్త్యక్త్యామి పీడితః, వరంమరణమేవాద్య దాద్రిద్ర్యాదుఃఖనుచయాత్ ౧౩. ఇతిచింతాతురేదీనే సిత్తేణ్యే౭త్రలుబ్ధకే, ప్రకంపనోవవాతత రజశ్శర్కరయాన్వితః ౧౪. తతోవృష్టిరభూదంబుధారా స్తనితదుఃసహః, యుర్యువాతసముత్తిప్త మహాపాదపభీకరా ౧౫. కరకాభిహతః శీతబాధితః త్సుచ్ఛ్చిమాకులః, శిథిలీభూతసర్వాంగః పపాత భువిమూర్ఛితః ౧౬. తత్సమీపే కపోతౌద్వా వృక్షోపరిబభూవతుః, తౌదృష్ట్యాపతితం భూమా లుశంతంలుబ్ధకంతదా ౧౭. దయాన్వృహృదయా వ్యాధసమీపం జగ్గుతుః ఖగౌ, శీతాతిబాధితందీనం దృష్ట్యాతత్ఫగదంపతీ ౧౮. శాంత్యర్థంశీతబాధాయా స్తస్యారణ్యంవివేకతుః, చంచ్యేధనంచసంచయ్య గత్వావ్యాధస్య సన్నిధౌ ౧౯. సంసావ్యసమ్యక్కాన్తాని దారుసుర్షణజానలం, ప్రజ్వాల్య సహసావ్యాధం తాపయామాసతుఃఖగౌ ౨౦. తేనాసాగతశీతో౭భూ చ్చేతనాం ప్రాప్తలుబ్ధకః, త్సుధా సంపీడితో౭శక్త శిష్టితాతుమపి యత్నతః ౨౧. దురోదబహుధాదీన శ్చాశ్రుదిగ్ధ కలేబరః, ఉవాచమందంసువీక్ష్య కపోతవరదంపతీ ౨౨. దీనరక్షాకరా దేవా సాక్షాన్మృతీతరాయవాం, ఖగరూపేణసంప్రాప్య చక్రతుఃప్రాణరక్షణం ౨౩. యువయోరుపకారస్య సామ్యం నైవాస్తివిష్టపే, కింకరోమికపోతౌమే నిష్క్రామత్య సహః త్సుధా ౨౪. కోవారక్షేత్కృపావిష్టే భక్ష్యదానేన మాంఖగౌ, మన్యేహం తస్యపుణ్యస్య పారంనైవాస్తికుత్రచిత్ ౨౫. ఇత్యశ్రునయనం దీనం త్సుధా క్రాంతంచ లుబ్ధకం, వీక్ష్యానుకంపాకలితావబుధివాధాంఖగోత్తమా ౨౬.

* కపోతౌ * మావిషాదముపైహిత్వం నిషాద త్సుచ్ఛ్చిమాకులః ౨౭. హత్వా వాంపావకే పక్తాభుక్త్యాత్వం తుష్టిమావహ, శరీరంజడ మత్యర్థమపవిత్రం వినశ్వరం ౨౮. పరిణామవికారంచ వ్యర్థంభవతు మా౭౭వయోః, త్యక్త్యాన్వదేహమపి యఃపరసంతోష మృచ్ఛతి ౨౯. తస్యజన్మైవసఫలం తస్మాత్త్వాం ప్రార్థయా వహే, నిశ్శంకమావయోద్దేహా చిత్వాఘోకయా ముదా ౩౦. భుంక్ష్యేత్సుక్త్యా ఖగౌతస్య సమీపంజగ్గుతుస్తదా, తౌవీక్ష్యదంపతీవ్యాధో విస్మయోత్సుల్లలోచనః ౩౧. ముమోచానందజంతోయ మిదమాహచ పత్రిణా, భోఃకపోతౌభవద్వాచః శ్రుత్వా౭నందోభవన్మమ ౩౨. పరోపకారిణోరద్య యువయోద్దేహ ముత్తమం, హత్వాకథంభక్షయామి దగ్ధజాతరపూర్తయే ౩౩. యుష్మాదృశాదినో మేద్య

కాగతిర్వదతంఖగౌ, హంతుంవాంమత్కరా క్రూరా బలాదపినశక్నుతః ౩౪. ఇతివ్యాధవచఃశ్రుత్వా కపోతః ప్రాహహృష్టధీః, అహమేవపతిత్వాగ్నా తనుంత్య య్యామి సత్వరం ౩౫. మద్భార్యాపితలై వత్వం భుక్త్వా౨౨వాంత్యప్తి మావహ, ఇత్యు క్తంవీశ్యభర్రారం సత్వోవాచకపోతికా ౩౬. ఆదాత్వయిమృతే మేస్యాద్వైధవ్య మతిదుఃసహం, నసహేక్షణమాత్రంత దహమాదాత్యజామ్యసూక్ ౩౭. భర్తర గ్రేచయానారీ మ్రియతే తద్వశానుగా, సంప్రాప్యపతినాలోక్యం శాశ్వతం సుఖమ శ్నుతే ౩౮. * కపోతః * త్సుతామ మతిథింప్రాజ్ఞ స్తర్పయే ద్భక్తిసంయుతః, తత్పుణ్యంకోటిగుణితం సుఖదంచ భవిష్యతి ౩౯. యద్యదస్తీహ సద్వస్తు లభ్యతే హికదాచన, నలభ్యతే౨తిథిః పూర్వసుకృతేన వినానరైః ౪౦. త్వద్దేహాభుక్తిమా త్రేణ తృప్తిరస్యభవే ద్యది, వ్యర్థోభవతి మత్కాయా క్రిమివిడ్భస్మభాజనః ౪౧. తస్మాత్సమర్ప్య మత్కాయమస్తై తృప్తింతనోమ్యహం, ఏవంసంవదతోర్వాచః శ్రుత్వా వ్యాధఃకపోతయోః ౪౨. విస్మయావిప్రహృదయ ఇద మాహ విహంగషా, భోభోఃకలరవౌవాచః శ్రుత్వాహం విస్మితో౨భవం ౪౩. మదగ్ధేయువయోద్దేహం జ్వలనేత్యక్తుమిచ్ఛధః, పరోపకారనిరతం మానసం యువయోఃసదా ౪౪. భవాదృ శౌమహాభాగౌ నస్తః సర్వజగత్స్వపి, సద్విభూతిఃసదా సర్వప్రాణినాం సుఖదాయికా ౪౫. యువాంసాధుశరా శాంతౌ యువయోర్వీశ్యమానసం, ప్రశాంతమభవ న్మేద్యమానసం ఖగదంవతీ ౪౬. శకుంతావపినారజ్ఞౌ పరోపకృతి శాలినౌ, త్యక్త్వాప్రియతమం కాయమపి మద్దుఃఖవారణే ౪౭. నిరతౌవాంనిరీత్యాహం విర తో౨స్మి భవే౨ధునా, మాస్తుమాస్తు మమేదాసీం మహాపాతక జీవనం ౪౮. ఆజన్మ కృతపాపంతు మయావక్తుం నశక్యతే, హతాఃసహస్రశోవిప్రాః మయాకుత్పితచేతసా ౪౯. పాంథానాం ధనమత్యర్థం హృతంచౌర్యేణపాపినా, మృగయామాంసమా హృత్య కుటుంబభరణం కృతం ౫౦. దయాలేశవిహీనస్య దుర్బుద్ధే రకృతాత్మనః, పాపినోమే౨భవజ్జన్మ వృథానరకభాజనం ౫౧. యుష్మచ్ఛరణసంలగ్నం భయాన్మాం రక్షతాంఖగౌ, * కపోతౌ * భోనిషాదవరాద్యత్వం పూతోభవసి కిల్బిషాత్ ౫౨. ఏతద్విపినమాహాత్యై స్మతిర్జాతా హితే తవ, యోవసేదేకరాత్రం వావనేస్మి న్ను ణ్యపాదపీ ౫౩. పాపినామగ్రగణ్యోపి ధర్మిష్టోభవతీద్రువం, పూర్వపుణ్యా దరణ్య స్య తవాభూద్దర్శనంనర ౫౪. హితంవదామితేవ్యాధ ద్రుతం కైవల్యమాఘ్నహి, అస్యా౨విదూరే శబరీతీర్థ మస్తిమనోహరం ౫౫. పవిత్రంసర్వపాపఘ్నం తత్రత్వం స్నానమాచర, * హ్యధః * కాసాయోషామహాభాగా శబరీధర్మవత్సలా ౫౬. తన్నామ్నప్రథింతీర్థం కథమాసీ ద్యదాండజ, * కపోతః * అసానిషాదయోషా

సీచ్ఛబరీ ధర్మచారిణీ ౫౭. త్రేతాయామత్ర శుశ్రూషా మకరోత్సారికాంక్షిణాం,
 సంమూర్జయంతీభక్త్యాసా నిత్య మాశ్రమచత్వరం ౫౮. మునిభ్యఃప్రదదా సీత్వా
 వన్యవస్తూనియత్నతః, స్నేహేనబాలకాంస్తత్ర లాలయంతీ తపస్వినాం ౫౯.
 ఇశ్శంకతిపయేకాలే గతే తత్రత్యతాపసాః, దృష్ట్వాతాం భక్తిసంపన్నా మిదమా
 హుర్దయాన్వితాః ౬౦. అయేభక్తాసివామేత్వం తపశ్రేయోభవిష్యతి, అత్రాశ్రమే
 మహాతోయం వర్తతే తీర్థముత్తమం ౬౧. స్నాత్వాతత్రమితాహారా రామనామ
 సదాజప, తద్దర్శనం యదాభూయా తదాముక్తాభవిష్యసి ౬౨. దశాననాదిదై
 త్యానాం వినాశాయసలక్ష్మణః, సభార్యోరాఘవోభ్యేత్య వసమాశ్వాస్యతాప
 సాః ౬౩. ఇదానీంచిత్రకూటాద్రావాశ్రమే వసతిశ్రభుః, రావణేనహృతాం
 భార్యాం విచిన్వన్దకావనే ౬౪. ఆగమిష్యతి సోత్రైవ తాప ధ్ధానపరాభవ,
 ఇత్యాదిప్రాతపోవృద్ధైః శబరీధర్మచారిణీ ౬౫. నిత్యంతీర్థోదకేస్నాత్వా రామనామ
 జపాపసా, దశాననహృతాంభార్యా మథరామో మహావనే ౬౬. విచిన్వన్దకావనే
 మేతదాజగామ తపోవనం, ధనుర్బాణధరం శాంతం లక్ష్మణేనసమన్వితం ౬౭.
 రామమిందీవర శ్యామం దృష్ట్వానందాశ్రుపూరితా, ప్రణమ్యదండవద్భూషా స్తుతిం
 చక్రే ముదాన్వితా ౬౮. *శబరీ* రామరామనమామ్యద్య తవది వ్యాంఘ్రిపంకజం,
 సమాశ్రితాఘృహరణం మమతారకమాదిమం ౬౯. జానామిత్వాం పరాత్మానం
 జగదానందకారణం, మాయాజాలవినిర్మూలం సచ్చిదానందవిగ్రహం ౭౦. ప్రధాన
 పురుషంశాంతం యోగీభ్యేయం సనాతనం, త్వంవిష్ణు ర్జానకీలక్ష్మీః కేఘోఽయం
 లక్ష్మణోవరః ౭౧. తవావతారో భూభారహరణాయైవ రాఘవ, యత్పాదదర్శ
 నంనాభూ ద్యోగినామపితేనఘ ౭౨. తదాసీద్భవమోక్షాయ మమకిం సుకృతం
 భవేత్, క్షణంతిషమహాబాహూ త్యక్త్యాతనుమతాత్త్వికం ౭౩. తవపాదాంబుజం
 ప్రాప్య భవామ్యానందనిర్భరా, ఇత్యుక్త్యా రాఘవం సత్త్వా కృత్వాప్రాణనిరోధనం
 ౭౪. దగ్ధాతపోగ్నినా దేహం రామసాయుజ్యమాపసా, తస్మిన్తీర్థవరే స్నాత్వా
 భూతపాపోవిశుద్ధః ౭౫. విరూపాక్షమనుంజప్త్వా ముక్తోభవ మహామతే, ఇత్యాది
 ప్టకపోతేన భక్తినిర్భరమానసః ౭౬. నిత్యంతీర్థోదకేస్నాత్వా సదాజపపరాయణః,
 సర్వపాపవిశుద్ధాత్మా ముక్తోభూద్వ్యాధసత్తమః ౭౭. తస్మాద్వనమిదంఖ్యాతం వ్యా
 ధారణ్యంమహత్తరం, యోవసేదేకరాత్రంవా వనేఽస్మి స్సుఖ్యపాదపే ౭౮. సర్వపా
 పవిశుద్ధాత్మా సముక్తోనాత్రసంశయః, స్నాత్వాత్రశబరీతీర్థే వయమప్యమలాశయాః
 ౭౯. నిత్యకర్మాణినిర్వర్త్యగచ్ఛామఃపురతోమలాః, *సూతః* ఇత్యుక్తాః ఙ్గేత్ర
 పాలేన స్నాత్వాతస్మిన్మహర్షయః, ప్రయముః పురతోదివ్యఙ్గేత్రదర్శనలాలసాః ౮౦.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే శబరీతీర్థ, వ్యాధా

రణ్యమహిమానువర్ణనంనామ పంచషష్ఠితమోఽధ్యాయః, ౬౫.

* సూత్రః * తతఃసప్తర్షయఃప్రాజ్ఞాః కిష్కింధాంసముపాగతాః, ఆమ్రకూటాహ్వయక్షేత్రం దదృశుఃపుణ్యవర్ధనం ౧. తత్రపుష్పఫలోపేతా న్సువాసిలేదిగంతరాణి, దృష్ట్వానానావిధాన్వృక్షాన్ సరాంశివివిధానిచ ౨. సంతృప్తమనసః సర్వే పప్రచ్ఛుః క్షేత్రపాలకం, * ఋషయః * కిమిదంక్షేత్రమత్యంత రమణీయం సుఖాస్పదం ౩. విరాజతేమహాలింగం పారమేశ్వర మవ్యయం, అస్యమాహాత్మ్యమతులం వదాస్మాకందయాకర ౪. * క్షేత్రపాలః * ఆమ్రకూటస్యమాహాత్మ్యం సర్వాభీష్టప్రదాయకం, వత్సామి యుష్మదానంద వృద్ధ్యర్థంమునిపుంగవాః ౫. పురాశమనిధిర్నామా కాత్యాయనకులోద్భవః, మాతాపితృవిహీనోభూ జ్జాత్యంధో బంధువర్జితః ౬. భూసురైరుపసీతఃస ప్సృజ్ఞాచక్షుర్జ్జితేంద్రియః, శైవానుష్ఠానతత్త్వజ్ఞః శివభక్తిపరాయణః ౭. సదాపంచాక్షరీమంత్రం జపాపరమాదరాత్, వినాలింగార్చనంకించి న్నాశ్నాతి క్షుధితోపినః ౮. స్నానార్థమేకదాతుంగా మా జగామ నభస్యసా, ప్రవాహేపతితోజ్ఞానా దగాధనలిలే త్తుర ౯. ఉచ్చైరువాచ సంత్రస్తశ్శివపవగతిర్మమ, ఆప్లావ్యమానోవేగేన ప్రవాహేణ మహీయసా ౧౦. తతోవిదూరేపంపాయా స్తీరమాపవిధేర్బలాత్, కూలపాదపమూలాని ధృత్వాప్రాప సరిత్తటం ౧౧. శ్రాంతస్తదాతతేస్థిత్యా సస్మార శివమవ్యయం, శివశంభోమహేశాన తవపాదాంబుజద్వయం ౧౨. భవతారకమేవాద్య శరణంనాన్య దస్తిమే, ఇతిస్మరన్మహారణ్యే సంచచార సుదుఃఖతః ౧౩. మమాత్మలింగముదకే క్వగతంవా కరోమికిం, క్షుత్పౌడ్భ్యాం బాధితోత్యంత మశక్తః ప్రాణధారణే ౧౪. వినాలింగార్చనం కించి దశ్నామినకదాచన, తృప్తార్తోపినపాస్యామి శివపాదోదకం వినా ౧౫. ఇత్థంవిలప్యమానంతం స్థలంతంవిషమస్థలే, చరంతంవివినే దుఃఖాద్దదృశు గ్గునిబాలకాః ౧౬. కోయమంధోమహారణ్యే దుఃఖాదాయాతి పశ్యత, ఇతితత్సన్నిధిప్రాప్య తేషామేకోబ్రవీదదం ౧౭. కన్ద్వమంధకుతః ప్రాప్తోదుఃఖతోసి కుతోనద, * శమనిధిః * బ్రాహ్మణోతిదరిద్రోహం జాత్యంధో బంధువర్జితః ౧౮. తుంగాతీరేసంగమాభ్యే వసకాలింగార్చనే రతః, స్నానార్థమాగతోనద్యాం ప్రవాహేపతితఃక్షుర ౧౯. ప్లావ్యమానఃప్రవాహేణ దైవా త్తీరమగాంమునే, క్వగతం వాత్మలింగంమే నజానామి సదార్చితం ౨౦. వినాతన్నహిజీవామి ప్రాణానద్యత్యజామ్యహం, శివదేవమహాదేవ కరుణాకర శంకర ౨౧. శరణాగతమీశాన క్వనుతిష్ఠసి రక్షమాం, ఏవంతద్దీనవచనం శ్రుత్వా కరుణయార్భకాః ౨౨. చింతయామాసురన్యోన్యం తద్రక్షణ కుతూహలాః, అహోబతాయమాత్మానం త్యక్తు ముత్సహతే ధ్రువం ౨౩. స్వాత్మలింగంసముద్దిశ్య శివభక్తి పరాయణః, కేనోపా

యేనాత్మరక్షాం భవేత్తంబ్రూతబాలకాః ౨౪. ఏవంసంచింత్యమానాం స్తా నైవ
 లనామా బ్రవీదిదం, అంధోయంసహిజానాతి లింగరూపం కథంచన ౨౫. మాన
 జ్ఞానంభవేదస్య స్పర్శేనాపి మనీషయా, తదామ్రుఫలమేతస్మై దత్త్వాలింగమితి
 బ్రువన్ ౨౬. మృత్యోర్ని వారయామ్యేనం నిరయోసహి విద్యతే, యతఃసర్వగతం
 లింగంలింగాత్మకమిదం జగత్ ౨౭. అష్టమూర్తిరమేయాత్మా రసాలేవిద్యతే శివః,
 ప్రాణాత్మయేఽన్యతేపుక్తేపాతకంసహివిద్యతే ౨౮. ఇత్యుక్త్వామ్రుఫలంఽలౌ
 వర్తులావక్యమాదదే, తస్మైదత్త్వాబ్రవీద్విప్ర మాత్మలింగమిదంతవ ౨౯. సత్య
 మర్చయవిప్రేంద్ర తవశ్రేయోభవిష్యతి, ఇతితద్వచనంశ్రుత్వా గృహీత్వామ్రుఫలం
 ద్విజః ౩౦. ఆత్మలింగమితిజ్ఞాత్వా స్పృహ్యనందపరిపుతః, పూజయామాసవిధివ
 ద్వామపాణితలే న్యసన్ ౩౧. అహిహనాదిమంత్రైశ్చ ప్రాణాయామ పుర స్సరైః,
 ఆసనాద్యుపచారైశ్చ గంధపుష్పాక్షతాదిభిః ౩౨. ఏవంపూజయతో హస్తాదశ
 క్తస్య ఋషాత్మనః, ప్రచ్యుతంభూతలే చూతఫలం లింగాత్మనాతిదా ౩౩. భువో
 భాగమభివ్యాప్య స్థితంబృహదురుక్రమం, భూమిభాగేభయాతోఽపి మృగయామాస
 పాణినా ౩౪. కరలగ్నంమహాలింగం గ్రహీతుం యత్నమాచరత్, బలాత్తచ్ఛాల
 యామాస దృఢదృత్వా కరేణసః ౩౫. నచచాలాచలం దృష్ట్వాదుఃఖితో భూ
 ద్భయాకులః, అహోబతమహాత్మజ్ఞం దుర్దైవంమేదురాత్మనః ౩౬. హస్తాత్ప్రస్థ
 లితం లింగంభువిస్థిర మభూత్కథం, కింవాస్తిదుష్కృతంమేద్య ప్రాప్నోత్యావత్పరం
 పరా ౩౭. త్యక్త్వాత్మలింగ మన్యత్రకథంగచ్ఛామి జీవితః, అంధోబాంధవహీనోపి
 మమాపద్బాంధవశివః ౩౮. ఇదమేవవరంజన్మ యస్మిన్ శింకరపూజనం, కరో
 మీతి హృదాకృచ్ఛంసహమానోపి జీవితః ౩౯. ఇత్థంరఘేమహాదేవే జీవితేనాపి
 కింమమ, ఇతిలింగంసమాలింగ్య రురోదస్వనవ త్తదా ౪౦. ప్రాయోవవేశ మక
 రోత్సదాశివ మనుస్మరన్, ఉవాస మాసపర్యంతముపవాసేన కర్చితః ౪౧. నిర్విణ్ణో
 నిషసాదాసా వశక్తః ప్రాణధారణే, తద్ధార్యాబోధయామాస సదాశివమనామ
 యం ౪౨. దేవదేవదయాసింధో దీనబంధో నమోస్తుతే, త్వమేకఃసర్వలోకేషు
 భక్తత్రాణ పరాయణః ౪౩. తవసాతవభక్తోంధః క్లిశ్యతేక్షేత్రకాననే, నిరాహారే
 ణనిర్విణ్ణో మరణేకృతనిశ్చయః ౪౪. తస్మాత్త్వంకృపయాదృష్ట్యా దృష్ట్వారక్షావిలం
 బితం, ఏవంవిజ్ఞాపితోదేవ్యా భక్తకారుణ్యవారిధిః ౪౫. ఆవిర్భభూవలింగేస్మిం
 న్నతితోక్తి సమప్రభః, ఆనందాశ్రుభి రీశానఃసిషించ ద్విజపుంగవం ౪౬. దివ్య
 చక్షురభూదీశ ప్రసాదా ద్ద్విజపుంగవః, గంగాధరం దశభుజం మంగలాంగమనామ
 యం ౪౭. లింగేప్రకాశితంసోమ మిందుశేఖర మవ్యయం, దృష్ట్వాహృష్టమనాదే

పం తుష్టావ ద్విజపుంగవః ౪౮. * శమనిధిః * భావయామి తవపాదపంకజం
 దేవదేవసురపూజితంసదా, పావనంభవదవాకులాత్మనాం జీవనౌషధమనామయా
 ద్వయం ౪౯. కేశవాక్షికమలార్చితామలం భాసురంభజనతాపవారణం,
 కారణంకరుణయాఘసంతతే స్తారణాయ తదిదంభజామ్యహం ౫౦ వర్ణితుంతవమ
 యాల్పమేధసా పూర్ణబోధమహిమా నశక్యతే, కర్ణధార పతితాన్భవాన్ణవేతూర్ణ
 ముద్ధరణ దీక్షితోహ్యసి ౫౧. కాలకాలకిమువచ్చితేగుణాన్ లీలయైవవిరచయ్య
 విష్ణవం, పాలనాయజగతాంగలే ధృతంకాలకూటగరలం త్వయావిభో ౫౨. ఉక్ష
 వాహన మధోక్షజార్చితంక్షయజ్ఞహరదీక్షితం శివం, రక్షకంభజకపక్షపాతినం
 మోక్షదంసునీటలేక్షణం భజే ౫౩. పార్వతీశతవపాదదర్శనం పూర్వపుణ్యసించ
 యేన లభ్యతే, గర్వితేతరసురైరలం సదా శర్వతేఽఘ్రిశరణం వ్రజామ్యహం ౫౪.
 ఇత్థంశమనిధిస్తోత్రంశ్రుత్వా భక్తిసమన్వితం, విరూపాక్షఃప్రసన్నాత్మా బభాషే భగ
 వాన్ముదా ౫౫. అయిబ్రాహ్మణతుష్టాస్మి మయిభక్తిర్నృణాతవ, యథేచ్ఛంతేప్ర
 యచ్ఛామి వరంవరయ సువ్రత ౫౬. పురందరపదంవాపి పారమేష్ఠ్యపదం మునే,
 ఆవిరాసంసాలస్యఫలేస్మిం స్తవభక్తితః ౫౭. పైలనామ్నా బాలకేనదక్షేతత్త్వంవి
 జానతా, అహంసర్వగతోనంతో విశ్వాత్మా విశ్వభావనః ౫౮. సర్వసాక్షినియం
 తాస్మి సచ్చిదానందవిగ్రహః, పాపాజేపాదపేవాపి భక్త్యామాంభావయే ద్యభా ౫౯.
 తథాహమావిర్భవామి తేహంనిర్వాణ దిత్సయా, ఇత్థంశమనిధిర్వాచం శ్రుత్వా
 దేవస్యమాధురీం, ఆనందసాగరేమజ్జ న్నిదంవచన మబ్రవీత్ ౬౦. * శమనిధిః *
 కిమనిత్యేనసత్యాది సంపద్భిర్మేప్రయోజనం, నిత్యానందాభిమగ్నస్య త్వత్పాదశర
 ణైషిణః ౬౧. వరందేహిమమేశాన యదితుష్టాసి కాంక్షితం, త్వత్పాదభక్తిస్త్య
 త్సేవా త్వద్భక్తానాం సమాగమః ౬౨. అనేనైవకృత్యాస్మి తవారాధనతత్పరః,
 స్వామిస్మమాత్మలింగేస్మి సన్నిధత్స్వ సురార్చితః ౬౩. భక్తానుద్ధరభవ్యాత్మా భవ
 సింధానిమజ్జతః, * శివః * మత్వాత్మలింగం మాకంద మకార్షేఃపూశనంయాతః ౬౪.
 తదేతద్విహితంభూయా దామ్రుకూటేశ్వరాఖ్యయా ౬౫. మాంవిత్వమర్చయిత్వాత్ర
 ముక్తోభవమహామతే, ఇత్యుక్త్వాశ్రీవిరూపాక్ష స్తత్రైవాంతర్దధే శివః ౬౬.
 నిత్యమారాధయామాస భక్త్యాలింగం ద్విజోత్తమః, పరమంసుదురావాపం సురాణా
 మపి శాంకరం ౬౭. పురామహర్షయఃసర్వే స్వతపస్సిద్ధి కామనాః, క్షేత్రేష్వనే
 షునప్రాపు రపికృత్వా తపఃఫలం ౬౮. చింత్యమానాఃసమాగత్య పంపాక్షేత్రం
 తపోధనాః, ప్రదక్షిణముపావృత్య దదృశుర్వనముత్తమం ౬౯. రసాలసాలహింతాల
 తమాలాలంకృతం శుభం, తన్నుధ్యేదదృశు ర్లింగ మామ్రుకూటేశ్వరాభిధం ౭౦.

ప్రహృష్టమనసఃసర్వే తపఃసిద్ధిప్రదాయకం, వనమేతదితిజ్ఞాత్వా తపస్తప్తం సమారభత్ ౭౦. రుద్రాక్షమాలాభరణా భస్మలిప్తకలేబరాః, అతిర్దుద్రమహారుద్ర లఘురుద్రాదిభిఃకమైః ౭౧ త్రికాలమర్చయామాసురామకూటేశ్వరంముదా, కేచిత్ఫలాశనాః కేచిన్నిరాహారా జితేంద్రియాః ౭౨. దివానిశముమాకాంత స్మరణేన శృతిక్షణాః, ఏవంతపఃప్రవృత్తేషు మునిందేషు మహాత్మసు ౭౩. దుర్ముఖోనామైతేయో హంతుంతాన్యస్మిమాచరత్, ప్రమాదాదవలోక్యాశు కదాచిదపి కాంశ్చన ౭౪. సింహవ్యాఘ్రాదిరూపైస్తాః జఘానక్రోధమూర్ఛితః, ఏతద్దుశ్చరితం జ్ఞాత్వా దుర్ముఖస్య తపోధనాః ౭౫. భయోద్విగ్నాతిదుఃఖార్తా శ్శరణంప్రాపురీశ్వరం, అమ్రకూటేశ్వరధ్యానం చక్రురేకాగ్రమానసాః ౭౬. వత్సక్షోభూద్విరూపాక్షః శిక్షితానురమండలః, కోటిసూర్యప్రతీకాశః కోట్యగ్నిసదృశప్రభాః ౭౭. ఉపాచతాపసానీశో నిర్భయంతిష్ఠతాధునా, హనిష్యామ్యసురం యుష్మద్ద్రోహిణంలవమాత్రతః ౭౮. ఇత్యుక్త్వాతాపసానీశః శూలముద్యమ్య రాక్షసం, జఘాన తచ్చిరఃకాయా త్పాతయామాసభూతలే ౭౯. తతస్తేమునయఃసర్వే దండవద్భక్తిభావితాః, ప్రణమ్యపరమేశానం తుష్టువు ర్దయితస్తజైః ౮౦. * ఋషయః * నమస్తే మన్యవేరుద్ర హ్యుతోత ఇషవేనమః, నమస్తే ధన్వనేదేవ బాహుభ్యాముతతేనమః ౮౧. శివస్త్వంసామరూపాభ్యాం భార్యతవశివామలా, శరాశివతమా రుద్రశివంతవ శరాసనం ౮౨. శివస్యమపి దేవేశశివమస్మాకమీశ తే, యదస్మాకమనాయాస మభూత్స్వద్దర్శనంవిభో ౮౩. శరణంత్యాంప్రపన్నేషు భయాదస్మాసు రక్షసః, త్వత్పాదదర్శనేనాస్మ జ్ఞసురాసీచ్ఛపావనం ౮౪. వయంధన్యతమా లోకేసిద్ధార్థాః సఫలంతపః, ఇత్థంమునీనామతిరమ్యపాచ శ్శృత్యాశివః ప్రాహదయానిధిస్తా ౮౫. యాయంమమారాధన స్తక్తచిత్తాః సుఖేనముక్తాశ్చిర మత్రతిష్ఠత, భక్తేషుయే ౮౬. ౭మర్ష యుతాశ్చపాసిసోమత్ప్రీతిపాత్రేవ్వపి దుఃఖదాయకాః ౮౭. నిహత్యతానత్ర పరేతనారకేనిపాతయామ్యారవిచంద్రతారకం, ఇతివాచముదీరయ స్పదేశో వితతానాశు తపస్వినాంప్రసాదం ౮౮. నితరాంమునయోపిహృష్టచిత్తాః సతతంతద్భజనాదరా బభూవుః, * క్షేత్రపాలః * వయమప్యామకూటేశ మర్చయిత్వాసు భక్తీతః, దృష్ట్వామునీన్మహామాన్యా గచ్ఛామః పురతోమలాః ౮౯. * సూతః * క్షేత్రపాలవచనేనభావితా శ్చక్రురీశ్వరసమర్పణా మథ, తత్రతాపసవరాన్నిరీక్ష్యతే సంప్రణమ్యపురతోయయుర్ముదా ౯౦. * * *

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామహాత్మ్యే ఆమ్రకూటేశ్వర మహిమానువర్ణనంనామ షట్షష్టితమోఽధ్యాయః. ౬౬.

* సూత్రః * అథ తేన సమునయః కిష్కింధానగరాంతికం, సంప్రాప్య భక్తి
యోగేన ప్రప్రచ్ఛుః క్షేత్రనాయకం ౧. సమీపేన గరంభాతి క స్యేదం కాతు కాస్పదం,
ప్రాకారగోపురస్సాగ పరిభాభిరలంకృతం ౨. పురందరపురేణాపి స్పర్థమానం సమృద్ధి
మత్, అసన్నే సమ్యగాభాతి దేవతాయతనం శుభం ౩. ప్రాసాదః క స్య దేవస్య వైజ
యంతన మోవరః * క్షేత్రపాలః * సంప్రవక్ష్యామి యుష్మాకం కిష్కింధాఖ్యాన
ముత్తమం ౪. ఏకాగ్రమనసః సర్వే శృణుధ్వం మునిసత్తమాః, అహల్యాతనయా
తీర్థమహిమ్నా కీశరూపిణౌ ౫. వాలిసుగ్రీవనామానౌ మాతౌ ౬౭ జ్ఞప్తౌ మహావనే,
చరంతో క్షుత్ప్రిపాసాభ్యాం వీడితావతి బాలకౌ ౬. ఏక దాకాననే దృష్త్వా నారదం సుర
తాపనం, దండవత్పతితో దీనౌ రక్షా ౭౭ వామితి వాదినౌ ౭. నిగ్గత్య నారదో వ్యాహ
వానరౌ కరుణాన్వితః, యువయోర్జ్ఞానవృష్ట్యాహం వేద్మి పూర్వాపరస్థితిం ౮. శక్ర
సూర్యసుతో తీర్థమహిమ్నా కీశతాంగతౌ, తథాపి యువయోరేక ముపాయం సుఖ
దంబ్రువే ౯(౪). ఇదాసీం వాసవాదిత్యౌ హేమకూటే మహానగే, యువయోః సుఖవృ
ద్ధ్యర్థం కురుతస్తవ ఉత్తమం ౯. తద్యువామపితృత్రైవ గత్వా భక్తి సమన్వితౌ, శ్రీ
విరూపాక్షముద్దిశ్య కురుతంతవ ఉత్తమం ౧౦. శివప్రసాదాద్యువయోః శ్రేయోభ
వతి శాశ్వతం, ఏవం నారదవాక్యంతౌ శ్రుత్వా ౭౭ బ్రూతాం కిశోరకౌ ౧౧. కథంక
ర్తవ్యమావాభ్యా మిశ్వరాథం తపఃపరం, కథమావాం మహాదేవో బిభర్తి కరుణాకరః
౧౨. త్వమావయోర్గురు ద్దుఃఖసాగరా త్తారయా శు ౭౭ నౌ, ఇతి తద్వచనం శ్రుత్వా
నారదః కరుణాన్వితః ౧౩. ఉపాదిదేశ సగ్వేశ విరూపాక్ష మహామనుం, ఉపదిష్టౌ
నారదేన క్షేత్రే ౭౭ స్మి పుణ్యకాననే ౧౪. శ్రీవిరూపాక్షముద్దిశ్య తపశ్శక్రతు రాడ
రాత్, ఉపవాసకృశౌ దాంతౌ సదాభ్యానపరాయణౌ ౧౫. తేన తుష్టౌ మహాదేవః
సత్యక్షో ౭౭ భూదుమాధవః, ఉవాచ చ సుధాసారైః సేచయన్నివసూక్తిభిః ౧౬. భో
వత్సో భువనఖ్యాతపీఠ్యా వానరపార్థివా, యువామైశ్వర్యసంపన్నౌ భవతం బల
శాలినౌ ౧౭. ఇత్థంతయోర్వరందత్త్వా నిశ్చకర్మాణ మబ్రవీత్, అనయోః సుఖ
వాసార్థం పురువానరయోర్వరం ౧౮. రచయేతి ముదా ౭౭ జ్ఞాప్య భ్యానగమ్యో
౭౭ భవత్ప్రభుః, నిశ్చకర్మాగీర్ణాజ్ఞాం ధృత్వా శిరసి బుద్ధిమాన్ ౧౯. రచయామాస
కిష్కింధాపురం దేవపురోపమం, రాజ్యే ౭౭ భిషిచ్య విధివద్వా లినం బలశాలినం ౨౦.
జగామ నిశ్చకర్మాపి స్వర్గలోకం ముదాన్వితః, కిష్కింధాం పాలయామాస వాలీబల
సమన్వితః ౨౧. హనూమన్నలనీలాది కపివరైర్వహోత్తృభిః, సుగ్రీవో యువరాజో భూ
దగ్రజస్య మతేనీతః ౨౨. ఏవం వాలిని కిష్కింధాం పాల్యమానే మహాబలే, ఏకదా
రాక్షసా ౭౭ శ్చేత్స్య దుందుభిర్నామ దుర్మదః ౨౩. వాలినాయుధమాకాంక్షన్ జగన్

నగరాంతికం, తచ్చుత్వాఽసహమానోఽసా వాలీబలవతాంబలీ ౨౪. యద్ధాయ
నిర్యయాతూర్ణం సుగ్రీవసహితఃపురాత్, ప్రవృత్తఃసమరోభీమో దైత్యవాసరయో
ర్మహాన్. ౨౫. ముష్టిభిర్నఖదంతైశ్చపర్వతానోకహైరపి, తద్యుద్ధమభవద్ఘోరం
వృత్రవాసవయోరివ ౨౬. వాలినోబలవేగం సదుందుభిఃసోధు మక్షమః, పలాయ
మానఃసంత్రస్తః ప్రవివేశ గిరేర్గుహం ౨౭. ప్రవిశత్సతు సుగ్రీవ మాహావీరోతి
ధైర్యవాన్, అసహాయోఽసురం యావదహంహత్వా బిలాద్భహిః ౨౮. ఆగమి
ష్యామితావత్త్వం ద్వారితిష్ఠసురక్షకః, ఇత్యుక్త్వాఽవరజం వాలీ ప్రవిశ్యబిలమాత్మ
వాన్ ౨౯. ఆమాస మసురేణాసాయుద్ధంచక్రేఽతిభైరవం, మాసాత్సరంగుహ
వ్వారాన్నిర్గతం రుధిరంబహు ౩౦. సుగ్రీవఃశోణితందృష్ట్వా గుహాయాం భయవి
వ్వలః, అసురేణమాతోవాలీ మృతస్తచ్చోణితం ఖలు ౩౧. ఇతిమత్వాతిదుః
ఖార్తః శిలయాగవ్వారానసం, పిథాయపురమాగత్యచక్రే తస్యార్థ్యదైహికం
౩౨. ఆలోచ్యమంత్రిణః సర్వేజాంబవ త్ప్రముఖాస్తదా, అనిచ్ఛంతంచ సుగ్రీవం
చక్రః సామ్రాజ్యనాయకం ౩౩. నిహత్యతరసావాలీ దైత్యంనిర్గతు మాయయా,
గుహాపినద్ధసామాణం దృష్ట్వాక్రోధసమన్వితః ౩౪. పదానిహత్యనిస్సార్య తచ్ఛిలాం
ప్రాప పత్తం, రాజ్యాభిషిక్తమనుజం దృష్ట్వాఋష్టః కపీశ్వరః ౩౫. ఉవాచభర్తృయ
న్ధార్తరేరేవానర దుర్మతే, అంతర్మయిప్రవిష్టేత్వం పిథాయశిలయా గుహం ౩౬.
ఆతతాయీపురంప్రాప్య సుహృజ్ఞాయాసమన్వితః, నిష్కంటకమిదంరాజ్యం ప్రాప్య
తుష్యసి యత్ఫల ౩౭. తన్నిహన్మిదురాత్మాన మిత్యుక్త్వా నిజఘాతం, ప్రార్థయం
తమసికోధాత్సుగ్రీవంపర్వతాదిభిః ౩౮. నిర్గత్యనగరాతోఽపి ఋష్యమూక ముపా
వసత్, దైత్యదేహస్యవిక్షేపా త్కృద్ధతాపసశాపతః ౩౯. అత్రనాయాతివాలీతి
నిర్భయంస్థితవాన్కపిః, అథాసురహృతాంభార్యాం మార్గమాణోరఘూద్వహః ౪౦.
ఆజగామాథసుగ్రీవ స్తేనసఖ్యం చకారసః, రామోఽపివాలినం హత్వాసుగ్రీవం
రాజ్యపాలకం ౪౧. కృత్వాతేనసమాయుక్తో హత్వారావణ మాహవే, సీతయా
సహితోఽభ్యాగా దయోధ్యాం సైన్యసంయుతః ౪౨. రాజ్యేభిషిక్తఃసుగ్రీవం ముదా
ప్రావరఘూద్వహః, గచ్ఛసౌమ్యసుఖేనత్వంకిష్కింధాంపాలయాఽధునా ౪౩.
ఇతిరామవచఃశ్రుత్వా సుగ్రీవఃప్రహా నమ్రధీః, అసహాయకఢంరాజ్యం పాలయామి
సకంటకం ౪౪. అసురాఃసంచరిష్యంతి దండకేపాపినఃఖలాః, ఈతిబాధాశ్చబహ్వస్య
స్తత్కథంమమసుఖం భవేత్ ౪౫. ఏవంసుగ్రీవవచసంశ్రుత్వా రామః ప్రహృష్టధీః,
రహసిప్రాహధర్మాత్మా సుగ్రీవంవినయాన్వితం ౪౬. సుగ్రీవశృణుమద్వాక్యం
తవాభ్యుదయకారణం, పంపాపత్విరూపాక్షః సమస్తజగతాంవ్రభుః ౪౭. సవవస్య

జతేవిశ్వం నవవాపః తిహంతిచ, తద్భయాత్పవతే వాత ఉదయంయాతిభాస్కరః
 రహః పర్జన్యోగ్నిః ప్రచేతాశ్చ స్యస్వకార్యవిచక్షణాః, సర్వస్వతంత్రోభగవాన్ సర్వే
 శఃసత్వగోఽమృతః రహః తదంతజావయంసర్వే విశ్వకాంక్షవిచక్షణాః, సంగతంచ
 ప్రజావత్త్వాం న్యభక్తమపి వాలినం ౫౦. దుర్మార్గనిరతం హత్వామద్రాపేణామృ
 తందదా, ఏవమేవానురక్షతింపరస్త్రీకాముకంఖలం ౫౧ ఘోరయిత్యాతుమ
 ద్వారా దదానిర్వాణమీశ్వరః, యదాదుష్టస్సభక్తో భూదన్యరూపై న్నదైవతం
 ౫౨. శిక్షయిత్యాప్యసామోక్షం పక్షపాతాద్దదాతిహి, విరూపాక్షసమోదేవో
 దయాభుర్నాస్తి కశ్చన ౫౩. అనుగ్రహంస్వభక్తానాం దుష్టానాంనిగ్రహంతథా,
 రక్షణంసర్వలోకానాంకరోతికరుణాకరః ౫౪. యేయథాభావయంతీశం తాన్స్తథైవ
 భజత్యసా, న్యయంభక్తవరాధీనః శంకరో లోకశంకరః ౫౫. కృపయారక్షతీ
 శస్త్రాన్భజన్వతీ ముమాధవం, ఇతిరామవచఃశ్రుత్వా సుగ్రీవః శాంతమానసః ౫౬.
 ప్రణమ్యరాఘవంభక్త్య కిష్కింధానగరం యయా, నిత్యమారాధయన్భక్త్యా విరూ
 పాక్షందయాకరం ౫౭. దశవర్షసహస్రాణి సర్వైశ్వర్య యతోహరిః, ధర్మేణపా
 లయామాస రాజ్యంనిహతకంటకం ౫౮. అథదాశరథిఃప్రాప్త వైకుంఠంజమందరం,
 ఇతివృత్తాంతమాకర్ణ్య దుఃఖతోఽభుత్కపీశ్వరః ౫౯. రామమిందీవరశ్యామముదా
 రాంగమతిప్రియం, కథంప్రశ్యామినేత్రాభ్యాం త్రాతారం మమసంకటే ౬౦.
 కింమేరాజ్యేనసూన్యేన కింభోగైర్బివితేనవా, గతస్స్వధామ శ్రీరామస్త్వక్త్వామాం
 వృజినార్ణవే ౬౧. ఇతిచింతాతురో భూత్వాత్యక్త్వా రాజ్యసుఖానిచ, వైరాగ్యా
 దనిశంభవ్యాయ శ్చువాసపరమేశ్వరం ౬౨. తదంతరేఽసురఃకుంభకర్ణపుత్రో మహా
 బలిః మహాహుగోవివరంజ్ఞాత్వా పూర్వవైర మనస్పరః ౬౩. ససైన్యఃసహ
 సాగత్య కాటయామాస వానరాన్, తదాంగదముఖావీరా ధృతపర్వతపాదపాః
 ౬౪. పరివార్యానురా న్నశ్చుర్నదంతః పర్వతాదిభిః, నానావిధప్రహరణైర్దష్టుస్తా
 నపి రాక్షసాః ౬౫. ససంప్రహరస్తుములః సంజజ్ఞేహరిరక్షసాం, ఉగ్రధన్వామహా
 గ్రశ్చ శరాసారైఃకపీశ్వరాన్ ౬౬ నివార్యతరసోత్స్పృత్య సుగ్రీవం శిథిలేందియం,
 రామచింతాతురందీనం హంతుముద్యుక్తవాన్తలః ౬౭. అంగదప్రముఖావీరా సన్న
 హ్యపున రుద్యతాః, ప్రాప్తాఃపాదపైర్దైత్యం మర్దయామాసు రాయుధైః ౬౮.
 తదామహోగ్రగిహపితో గదామాదాయ వీర్యవాన్, నిపాత్యతరసాకీశాన్ననర్దద
 నుజాధీనః ౬౯. తద్బుష్ట్యాచింతయామాస సుగ్రీవః శాంతమానసః, త్రాత్రోగ్రజ
 భయాత్పుర్వం రామేణ కరుణాత్మనా ౭౦. సోపిస్వధామసంప్రాప్త్యక్త్వామాం
 వృజినార్ణవే, తచ్చింతయాంతరంగంమే దూయతేదీనచేతసః ౭౧. యాతునాసహ

చేతోయోధ్యంనోత్సహతే ధునా, కింకరోమ్యసురాదస్మా త్రాతామేకోస్తిభూతలే
 ౭౨ ఏతావత్కాలపర్యంతం రామవాక్యాదహర్షితం, ఈశ్వరాధానంచక్రే భక్తి
 భావ సమన్వితః ౭౩. అసురాదంతకాలోమే ప్రాప్తోనిరయకారకః, వరదోపీశ్వరో
 బాత్యే నమాంపశ్యతి సోఽధునా ౭౪. తిథాపిశరణంయూని తమేవకరుణానిధిం, ఏవం
 నిశ్చిత్తసుగ్రీవే శివధ్యాసపరాయణే ౭౫. మహూగ్రఃఖడ్గముద్యమ్య హంతుమభ్య
 ద్రవద్రుమా, తదాశ్రీరామరూపేణ శంకరఃకరుణాశరః ౭౬. అవిరాసీద్ధనుర్బాణధరః
 కమలలోచనః, సహస్రార్కప్రతీకాశః పూర్ణచంద్రనిభానవః ౭౭ కిటిహారకేయూర
 కు డలాదివిభూషితః, మేఘశ్యామఃపసన్నాత్మా పీతాంబరధరోవరః ౭౮. ధను
 స్త్వంకారమకరో దజాండంస్ఫుటయన్నివ, గర్జయిత్వాఽఽహదై త్యేంద్రం రేరేరాక్షస
 దుగ్ధతే ౭౯. నిహన్తిత్వాంధరాత్మానం మద్యక్తార్తికరంఖలం, ఇతిరామవచః
 శ్రుత్వా పితుర్వాక్య మనుస్మరన్ ౮౦. ప్రణమ్యదండవమ్భామౌ మహూగ్రః
 ప్రాహసప్రధీః, రామరామమాకాంతంజానేత్వాం జగదీశ్వరం ౮౧. మాయా
 మానుషవేషేణ భూభారోత్తరకంపరం, దశాననాదిదైత్యానాం ముక్తిదాతార
 మిశ్వరం ౮౨. త్వద్దర్శనార్థమేవై తే వానరాస్త్రాసితామయా, కరేగృహీతే
 కాయోపి సాధ్యశ్చేతిమనీషయా ౮౩. అసురత్వాద్రజేనైవ ముక్తిమిచ్ఛామ్యహం
 త్వయా, ఇత్యుక్త్వాతంప్రణమ్యాశు ధనురాదాయవీర్యవాన్ ౮౪. జ్యాఘోషమా
 రచయ్యాథ శరాసారైరవాకిరత్, స్మితాననస్తదాదేవః శరైరాశీవిహ్వలః ౮౫.
 జఘానరాక్షసంకోపా తోస్పిదేవంతథైవచ, తద్యుద్ధమభవద్ధోరం లోకానాంభీతిదా
 యకం ౮౬. దివ్యశస్త్రాస్త్రానిచయై రన్యోన్యం జఘ్నుతుర్భృశం, ముహూర్తమా
 త్రమీశానః సహదై త్యేనసంయుగే ౮౭. చకారసమరక్రీడాం వినోదాయ వనా
 కసాం, అథోగ్రవేగాద్ధిరిశః కోదండేచండసాయకాన్ ౮౮. భీమంబ్రహ్మశిరోనాశు
 సందధే దనుజాంతకం, తజ్జ్వలామాలయా లీడ మభూద్దశదిగంతరం ౮౯. తదామ
 హూగ్రస్తద్బలప్ర్యా ప్రణమ్యమనసాఽబ్రవీత్, జహిరామ శరేణాశు హతోయా
 న్యామితేవదం ౯౦. అలంతమోభిభూతేన మమరాక్షసజన్మనా, ఇత్యుక్త్వానిశితై
 ర్బాహై ర్జఘాన శివమవ్యయం ౯౧. ప్రశస్యరాక్షసందేవో ముమోచవిశిఖోత్తమం,
 తేనవిద్ధఃపహతోర్వాం గతాసుర్భూమివేగతః ౯౨. తద్దేహదుత్థితంతేజస్తటితోక్త
 తినమప్రభం, శివపదాంబుజేలీన మభూ త్సుగ్రీవసన్నిధౌ ౯౩. ఏతదద్యుతమీ
 శాన కర్మద్వప్త్వా కపీశ్వరః, అత్యాశ్చర్యంమస్యమాన స్తర్కయామాసమానసే
 ౯౪. కిమిదంమహదాశ్చర్యం మయాధ్యాతః సదాశివః, ప్రత్యక్షోభూత్కథంరామః
 కరుణాసాగరోధునా ౯౫. యథార్థంరాఘవోవాయ మథవాచంద్రశేఖరః, చూము

ద్వధారభగవా నయందై త్యమహాబుధేః ౯౬. అయమేవపరోదేవ స్త్రీతామాతా
 పితామహు, అస్యైవచరణాంభోజం భక్త్యానిత్యంభజామ్యహం ౯౭. ఇత్యులోచ్యా
 భసుగ్రీవః శివపాదాంబుజద్వయే, దండపత్పతితో భక్త్యాపరమానందనిర్భరః ౯౮.
 ఉవాచదేవ త్రాత్రోస్మిత్వయా కారుణ్యసింధునా, అనిర్లయత్వాద్భ్రాత్రోస్మి త్వం
 హిరామోఢవా శివః ౯౯. త్రాతుంమాంయుద్ధరంగేస్మి న్నానిర్భ్రాత్రోసియద్భ్రశం,
 తత్త్వారంగేశనామ్నాహం భజామికరుణాకరం ౧౦౦. ఇథంభాపితమాకర్ణ్య శివః
 సుగ్రీవమబ్రవీత్, వత్సతావకభక్త్యాహం ప్రత్యక్షోభవమీశ్వరః ౧౦౧. సదామ
 మమతోసత్వం మదారాధనతత్పరః, కృతజ్ఞేనత్వయాగామః స్మృతఃస్నేహేనయద్భ
 యాత్ ౧౦౨. తదహంరామరూపేణ ప్రత్యక్షోభవమంజసా, భక్తచిత్రానుసారేణ
 వర్తేహంప్రీతిపూర్వకం ౧౦౩. రణరంగేవతీర్ణత్వా ద్రంగేశఇతినామవాణ, యదా
 త్థమాతదేవాస్తు నామధేయంమమపియం ౧౦౪. మదంశజాతంశ్రీరామం మత్స్వ
 రూమవై హితం, దశాననవధార్థాయ దేవతానాంహితయాచ ౧౦౫. మచ్ఛక్తిరేవ
 మానుష్య రూపమాపమదాక్షాయా, అహంసర్వేశ్వరఃసాక్షీ సచ్చిదానందవిగ్రహః
 ౧౦౬. మదంశజాసురాసర్వే విశ్వకార్యవిచక్షణాః, తస్మామనన్యభక్త్యాత్వం నిత్య
 మర్చయసువ్రత ౧౦౭. తవరాజ్యంచరక్షామి మోక్షదోఽస్మికపీశ్వర, ఇతిదేవవచః
 శ్రుత్వా సుగ్రీవఃప్రాహనమ్రథీః ౧౦౮. నకాంక్షేరాజ్యమీశాన నచసంసారబంధనం,
 భక్తిమేవసదాకాంక్షే ముక్తిదాంత్యత్పదాంబుజే ౧౦౯. * త్రేతపాలః * ఇత్యు
 క్త్వావాలిపుత్రాయ దత్త్వారాజ్యమకంటకం, వైరాగ్యాద్రంగనాథస్య సదార్చనర
 త్రోభవత్ ౧౧౦. తస్యప్రసాదాత్సుగ్రీవః కైవల్యంప్రాప్తదుర్లభం, తస్మాద్రంగేశ
 నామూనం శివంసంపూజ్యభక్తితః ౧౧౧ కిష్కింధానగరందృష్ట్వా గచ్ఛామఃపుర
 తోవయం, * సూతః * ఇత్యాకర్ణ్యత్రేతపాలస్యవాక్యం కృత్వాపూజాం రంగనా
 థస్యభక్త్యా ౧౧౨. తస్యాఽవాచ్యాంతీర్థరాజంమనోజ్ఞం, దృష్ట్వాహర్షా దబ్రువం
 స్తావనేంద్రాః ౧౧౩. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యే సుగ్రీవానుగ

హాయ రంగేశ)గనాథనామక శివప్రాదుర్భావాదివర్ణనంనామ

సప్తషష్ఠితమోఽధ్యాయః. ౬౭.

* ఋషయః * క్షేత్రపాలమహాప్రాజ్ఞ రాజతే తీర్థముత్తమం, అస్యేతిహాస మస్మభ్యం విస్తరాద్భూహి మోక్షదం ౧. * క్షేత్రపాలః * శృణుతేదంపురా నృత్త ముత్తమమునిపుంగవాః, పురాతుదేవలోనామ బాహుజః శాంతిపత్రనే ౨. మాతాపితృవిహీనోసావనాథః శైశవేభవత్, తందృష్ట్వాబాలకంన్నహ త్పాల యామాసభాస్కరః ౩. శుక్లవక్షశశీవాసా వవృధేవిప్రపాలితః, ప్రత్యహంబాల కైఃసాకం వనాత్కృష్ణకుశాదికా ౪. యథాశక్తిగృహీత్వాభాగచ్ఛతిస్మ స్మ మందిరం, పాలయామాసధేనూశ్చ సంతోషార్థం ద్విజస్మనః ౫. అప్తవర్షవయ స్కోభూ ద్విప్రసద్మనిబాలకః, కదాచిద్దేవలో బాలక్రీడాసక్తోభవద్వనే ౬. నానాక్రీడనకైశ్చిత్రం బాలకౌఘైఃసమన్వితః, హాస్యేనదేవలంప్రాహ తేమాంశ్చన బాలకః ౭. అయిదేవలరాజన్యకులే తవజనిర్వృథా, త్వయానదత్రంపాతేభ్యో నద్విషఃసమరేహతాః ౮. నభుక్తంరాజ్యభోగాది నకృతంపౌరుషంతథా, కుశలోఽసి సదా బాలక్రీడాయాం ధేనుపాలనే ౯. శార్దూలోయంసమాయాతి పశ్యాస్మన్నికటేను హాన్, యదిత్వంక్షుత్రియకులే జాతోసి బలవిశ్రుతే ౧౦. జహి తంశ్వాపదండుష్టం నచేదస్మాన్తన్వివ్యతి, ఏవంతద్వచనశ్రుత్వా దేవలఃకుపితస్తదా ౧౧. ఏకాక్షిశ్వాప దంహంతుం జగామశృతశంకులః, తదాతేబాలకాసర్వే దుద్రువుర్భయశంకితాః ౧౨. దేవలంహంతిరాద్రాక్యా వ్యాహృతేయమితినిశ్చయాత్, గత్వాతుదేవలః శౌర్యా స్మృగంశంకులయాభృశం ౧౩. చిచ్ఛేదకంఠదేశేతం క్షాత్రవీర్యేణదుర్ధరః, పాండ్యదేశాధిపశ్రీమా న్సువీరాభ్యోనృపస్తదా ౧౪. అపుత్రఃసావిరింప్రాప్య చింతా సంతానకర్షితః, ఏకదామృగయాన్ధంస జగామవిపినం మహత్ ౧౫. తత్ప్రానేక మృగాస్తత్వా సంచచారవనాద్వనం, సతతదృష్ట్వాశార్దూలం హంతుమభ్యుదవ స్మృషః ౧౬. తదంతరేహతందృష్ట్వా తంమృగందేవలేనసః, విస్మయోత్ఫుల్లనయనః సమీపంప్రాప్తపార్శ్వః ౧౭. పప్రచ్ఛదేవలంహర్షా త్కోసిత్వంవీరసంమతః, కోన్యః కుర్యాన్మహత్కర్మ త్వద్విజైతద్ధిశైశవే ౧౮. ఈదృగ్వీరోనవిప్రస్త్వం బహుశఃక్షుత్రి యార్భకః, * దేవలః * అహంక్షుత్రకులోత్పన్నో దేవలాభ్యోతిశైశవే ౧౯. మృతేమత్పితరాన్నహ త్పాలితోఽస్మి ద్విజస్మనా, ఇతితద్గిరమాకర్ణ్య ప్రహృష్టఃపార్శి వోబ్రవీత్ ౨౦. మమాపిసంతతిర్నాస్తి సాధుజాతం విఘ్నేర్బలాత్, రాజ్యైశ్వర్యా దికం సర్వ మపుత్రస్యనిర్ధకం ౨౧. ధర్మపుత్రోభవత్స్వార్థ భవాస్తమసుఖప్రదః, ఇతితంసాంత్యయిత్వాభాగ నినాయస్వపురంనృపః ౨౨. కృత్వోపనయనంతస్య వివా హమపిపార్శ్వః, సర్వాణ్యధ్యాపయామాస శాస్త్రాణిగురుభిర్ముదా ౨౩. సర్వశాస్త్రే షునిపుణః సర్వాగమవిశారదః, రాజ్యేభిషిచ్యతనయు దేవలునిర్వృతోనృపః ౨౪.

వనంవివేకవైరాగ్యా త్తపసేకృతనిశ్చయః, బభారదేవః ప్రీత్యా స్వరాజ్యంచసమ్మ
 ద్ధిమత్ ౨౫. బలాజ్ఞహరనిర్జిత్య పరరాష్ట్రాణివైరిణః, సర్వసాభాగ్యసహితః
 సర్వవిద్యావిశారదః ౨౬. మహానందాభిమగ్నోభూ ద్యుక్తః సుందరభార్యయా,
 ఏవంసర్వసమ్మద్ధస్య సుఖసంత్యయావనే ౨౭ జాతోమహానహంకారః సర్వసన్నా
 ర్గభేదకః, ఔదార్యశౌర్యధైర్యేషు మత్సమోనాస్తిసంపదా ౨౮. అహంసర్వకలా
 భిజ్ఞః సార్వభౌమపదేస్థితః, విద్యాధికోస్త్విప్రేభ్యః క్షత్రియేభ్యోబలాధికః ౨౯.
 అధికోస్త్విమనుష్యేభ్యః సంపద్రూపగుణేష్వహం, ఏవమాత్మనినిశ్చిత్య దేవలఃస్మయ
 దూషితః ౩౦. ఆజన్మదీనఃసామ్రాజ్య మకస్మాత్ప్రాయయావనే, నిరహంకారిణో
 లోకే విరలాఃసంతిసాధవః ౩౧. స్మయేనదేవలఃసాధూ సర్పయామాస నాప్యశా,
 సభాయాంబహుమానార్హా నవమత్యమసీషిణః ౩౨ మదాంధఃపాలయామాస
 రాజ్యంసర్వసమ్మద్ధిమత్, కదాచిదాగతోమార్గవశా త్స్పృజ్ఞానిధిర్వరః ౩౩. వివేక
 కాతుకాద్బుద్ధ్యా దేవలస్యసభాంమునిః, దృష్ట్వాపిమునిమాయూతం నోదత్తిష్ఠన్న
 పాసనాత్ ౩౪. ప్రణామ స తందర్పాత్కుశలంనాప్యపుచ్ఛత, సింహాసనే
 సమాసీనం ప్రసార్యచరణౌమదాత్ ౩౫. మదాంధందేవలందృష్ట్వా చుకోపముని
 పుంగవః, శేరేదేవలదృష్టాత్మక రాజ్యానర్హస్త్యముద్ధతః ౩౬. ఆజన్మదుర్గతోదైవా
 త్సంపత్ప్రాప్త్యావిముహ్యసి, అవమత్యద్విజా న్పుజ్యాన్మత్తోద్విషణ్ణవాసియత్ ౩౭.
 తత్కుంజరోవనేభూత్వా సంచరస్వ నృపాధమ, ఇత్థంప్రజ్ఞానిధేఃశాపా ద్ద్విపోభా
 త్యాన్యపోవనే ౩౮. సంచచారబహూనబ్దై స్థంజయన్నాశ్రమద్రుమాన్, కాలేన
 మహతా పంపాక్షేత్రం ప్రాప్తిపరిధేర్బలాత్ ౩౯. అంజనాన్ప్రతీకాశః సర్వలోక
 భయంకరః, ఆజగామగజో మార్గవశాద్రంగేశ మందిరం ౪౦. తత్రపూజార్థమా
 గత్య సనకాదిమునీశ్వరాః, పూజాద్రవ్యాణిసంపాద్య గంధపుష్పముఖానిచ ౪౧.
 పూజారంభపరాః సర్వేబభూవు ర్మునయోముదా, తదాదదర్శమానీశాన్ద్విరదో
 భీషణాకృతిః ౪౨. ప్రవిశ్యాంతర్మదాంధోసా హంతుం తాన్యత్నమాచరత్, ప్రవే
 ష్టుంస్థూలకాయత్వా న్నశకాక గజోగుహం ౪౩. తదాకరంప్రసార్యాంత ర్ముగ
 యామాసతాపనాన్, తత్రస్థపూజాద్రవ్యాణి నాశయిత్వాఽతికోపనః ౪౪. కమండ
 లుగతంతోయం శుండాగ్రేణాఽస్పృశద్వరం, తదంభఃస్పర్శమాత్రేణ గతకోగ్రో
 భవద్గజః ౪౫. ప్రశాంతధీర్నమస్కృత్య ప్రవన్నేత్రజలాకులః, బహిరేవస్థితస్తేపి
 పూజానిర్వర్త్య కాతుకాత్ ౪౬. దృష్ట్వాతద్విస్త్రితాస్తీర్థం ప్రశశంసు ర్మునీశ్వరాః,
 అహూతీర్థమిదంపుణ్యం లోకానాం హితకారకం ౪౭. కమండలుగతంతీర్థం పుష్క
 రేణ యదాస్పృశత్, తదాకూరమతింత్యక్త్వా గతకోగ్రోభవద్గజః ౪౮. తదిదం

పరమతీర్థం పుష్కరాఖ్యమకల్మషం, ఏవంవదంత స్సనకాదితాపసాః ప్రణమ్యురంగే శ్వర ముదిరాన్మదా ర్ణ నిర్గత్యమాన్గేప్రణమంతమాదరాద్భుష్ట్యా గజంప్రా హుఃపదం పరస్పరం, పశ్యత ప్రణమత్యస్మాకగజోయం విగతస్మయః ౫౦. దర్శ యత్సాత్మనోదైన్యం తిర్యక్త్వాద్దుఃఖతోభృశం, తస్మాత్తస్యైవతీర్థస్య తోయదానేవ కుంజరం ౫౧ ఏనముత్తారయిష్యామ స్తిర్యక్త్వాద్దుఃఖసాగరాత్, ఇత్థాలోచ్య మునిశ్రేష్ఠాః ప్రాప్యైతతీర్థముత్తమం ౫౨. ప్రోక్షయామాసురేతస్య పయసాగజమ స్తకే, తేనశాపవినిర్ముక్తోదేవత్వంప్రాప్యదేవలః ౫౩. తాన్ప్రణమ్యస్వవృత్తాంత ముక్త్వా భక్తిః సమన్వితః, యమావిమానమారుహ్య గంధర్వైః సేవితోదివం ౫౪. * సూతః * దృష్ట్వాతీర్థమాహాత్మ్యం హృష్టాస్తే మునిపుంగవాః, ప్రశశంసుర్న మస్మత్స పుష్కరంతీర్థముత్తమం ౫౫. యోఽత్రశ్రావణీకేమాసే స్నానంకుర్యా త్ప్రియత్నతః, సర్వశాపవిశుద్ధాత్మా ప్రాప్నోత్యమృతమాశుసః ౫౬. వయంస్నా త్వాభగచ్ఛామః పురతఃక్షేత్రముత్తమం, ఏవంక్షేత్రపవనంశ్రుత్వానస్తర్ష యో మహాప్రాజ్ఞాః, తస్మిన్నుష్కరతీర్థే స్నాత్వాజగ్గుర్మనోహరం గోత్రం ౫౭. *

ఇతి శ్రీస్కాండపురాణే హేమకూటఖండే పంచమాహాశ్లోకే పుష్కరతీర్థ మహిమానువర్ణనంనామ అష్టషష్ఠితమోఽధ్యాయః. ౬౮.

* సూతః * తతస్తారామహీధ్రం తేదృష్ట్వా తాపసపుంగవాః, ప్రహృష్టమనసః సర్వేవప్రిచ్ఛుఃక్షేత్రపాలకం ౧. క్షేత్రపాల మహిధోయంరాజతేరమ్యపాదపః, అస్యనామకిమస్మాకముదంతంవిస్తరాద్వద ౨. * క్షేత్రపాలః * తారానామ్నా గురోర్భార్యా చంద్రసాండర్యమోహితా, వ్యభిచారంచకారాసా కామినీ సాక మిందునా ౩. విధోర్లద్భండధారాభ బుధంప్రాసూతసుందరం, జ్ఞాత్వాదుశ్చరితం తస్యాగురుఃక్రోధసమన్వితః ౪. పురుషూతస్యసాహాయ్యాత్ యయుధేవిధునాసహ, జత్వాగురుముఖాన్దేవా నిందుర్బల సమన్వితః ౫. జహరకామినీంతారాం సనుతాం కామమోహితః, నినిందుద్దేవగంధర్వా దృష్ట్వాతాం పాంసులేతిచ ౬. తిరస్కృతా ఽప్సరోభిశ్చ పశ్చాత్తాపయుతా భవత్, బహుధాచింతయామాస సంతప్తహృద యోఽబలా ౭. అహూబతమహత్స్వపంక్తృతం కామాంధయామయా, వ్యభిచారః కులస్త్రీణాం నింద్యోనిరయకారకః ౮. తత్రతాపిమత్పతిర్దేవగురుః పూజ్యఃసువర్వణాం, తచ్ఛాత్రకాముకీ లోకనిందితా నాభవంకథం ౯. కేనోపాయేనమేభూయా దేత త్పాతకవారణం, భద్రాసాకంపునర్లోకే భవేయం పూజితాకథం ౧౦. ఇతిసంచింత్యవిధవే బుధందత్త్వా తిదుఃఖతా, బ్రహ్మణంశరణంగత్వా ప్రార్థయామాస భామినీ

౧౧. *తారా* చతురాననవశ్యపశ్యమాం కృపయా కిల్బిపసాగరే నిమగ్నాం, చతు
రంతవపాదపంకజం నితరాంశృప్తినిధౌ నమామినద్యః ౧౨ వ్యభిచారమనంగమో
హితా విధునాసాక మకార్ష మబ్జయోనే, అమరానిరయాస్పదేతి మా మతినిందంతి
కథంకరోమివాసం ౧౩. శరణంసురపూజ్యతానకం చరణాబ్జంమమతారకం భవా
ద్ధేః, కరుణార్ద్రకటాక్షవీక్షితాం కరుమాభర్తృసుఖాస్పదా మనింవ్యాం ౧౪.
బ్రహ్మ పంపాక్షేత్రంగచ్ఛభద్రే పావనంమోక్షదాయకం, భజన్వశ్రీవిరూ
పాక్షం శివఃశం తేకరివ్యతి ౧౫. ఇత్యాదిష్టావిధాత్రాసా ప్రణమ్యక్షేత్రమాయ
యా, పర్వతేస్మింస్తపశ్చక్రే శర్వముద్దిశ్యమానినీ ౧౬. నిరాహారావిరూపాక్ష
మహారాత్రం ముదాభజత్, పూజయామానవిధివ ద్భక్తిభావసమన్వితా ౧౭.
ఏవంచక్రేతవస్త్రేనం శతసంవత్సరావధి, తద్భక్తిమచలాందృష్ట్యా ప్రహృష్టఃపరమే
శ్వరః ౧౮. ప్రత్యక్షోభూద్విరూపాక్షః కోటిసూర్యసమప్రభః, ప్రమథాదిగణైర్యు
క్తః పార్వత్యాసహితఃప్రభుః ౧౯. దృష్ట్వాతమిశ్వరంభక్త్యా దండవత్పతితాభువి
ప్రణమ్యపరమేశాన మస్తాపీద్ధిరిజాయతం ౨౦. *తారా* ఉమాసమాలింగిత
వామవిగ్రహం రమాధవాదిస్తుతపాదపంకజం, హిమాంశుచూడామణిమాదికారణం
సమామినర్వేళ మనంగవైరిణం ౨౧. ప్రశస్తభోగీశకరోలభూషణం నిరస్తమా
యాగుణ మార్తిహారిణం, సమస్తలోకోత్తరవైభవంసురైః కృతస్తవంశాశ్వతమీ
శ్వరంభజే ౨౨. ప్రణమామిపార్వతీశం ప్రణతమనోభీష్టదాన సురధేరుః, ప్రాణా
ధారమనంతం ప్రణవోద్భాసంప్రశస్తగిరివాసం ౨౩. సమస్తే దేవదేవేశ సమస్తేకరు
ణాకర, నమఃపరమకల్యాణ విరూపాక్షనమోస్తుతే ౨౪. వ్యభిచారఃకృతోఽజ్ఞానా
న్మయాకామాంధయావిధౌ, నిందంతినిర్దరాఃసర్వే జారిణీతినదాహిమాం ౨౫.
పతింవినాకథందేవ వసామిన్వైరకర్మణా, మహాపాపాంబుధౌమగ్న ముద్ధరాఽంధక
నూదన ౨౬. పతిప్రతాయథాదేవ భవేయంలోకవందితా, తథామాంవశ్యదేవేశ
కృపయా భక్తవత్సల ౨౭. ధృత్వాకలానిధేర్గర్భం సుషువేఽహంసుతంవరం, అను
గ్రహంసుతేతస్మి న్కురుమాన్యోభవేద్యథా ౨౮. ఎవంతారావచఃశ్రుత్వా విరూ
పాక్షోదయానిధిః, ఉవాచపరమప్రీతో రహస్యందైవచోదితం ౨౯. శృణుమద్వచ
నంభద్రే బుధోత్పత్త్యర్థమాదరాత్, స్రేరణాన్మమనుశ్రోణి విధౌకామాతురా
వ్యాభూః ౩౦. దేవకార్యార్థమిందోస్త్య మసూథావరపుత్రకం, నవిద్యతేఽపరా
ధస్తే వరందాస్యామి శాశ్వతం ౩౧. కన్యకాభవకల్యాణి హ్యూహాపిత్య మకల్యూషా,
యేప్రత్యుపసికన్యాంత్యాం స్మరంతివిగతజ్వరాః ౩౨. తేనర్వపాపనిర్ముక్తాః ప్రాప్ను
వంతిపశాంగతిం, రోహిణ్యావర్ధితఃశ్రీమాంస్తవపుత్రో గుణాకరః ౩౩. గ్రహేషు

సప్తమోభూత్వా మత్ప్రీతింజనయిష్యతి, ఇతిదత్వావరంతస్యై దేవానాంపురతః శివః ౩౪. గురుమాజ్ఞాపయామాస భార్యేయంతవనిర్మలా, ధర్మేణబిభృయాస్తారాం మదారాధననిర్మలాం ౩౫. ఇత్యుక్త్వాంతర్దధేదేవో నమత్సుమనసాంపురః, ప్రశం సుతఃసురాఃసర్వే తారాంప్రాపుర్దివంముదా ౩౬. గురుస్తారాయుతఃప్రీత్యాఽవసద స్మిన్మహీధరే, సహస్రవర్షపర్యంతం శివపూజాధురంధరః ౩౭. తస్మాదయంగిరిస్తారా నామ్నా భ్యాతోమనోహరః, స్నాత్వామస్మిన్స్తపశ్చక్రే తారాసరసిశంకరం ౩౮. తస్మామ్నాప్రథితంతీర్థ మస్తిపర్వాఘనాశనం, తతస్నాత్వామహాలింగం తారకే శ్వరనామకం ౩౯. భవానీంచసమభ్యర్చ్య గచ్ఛామఃపురతోవయం, ఇతిశ్రుత్వా ఙ్గేత్రపాలవచః సప్తర్షయోమలాః ౪౦. తీర్థేస్నాత్వాసమభ్యర్చ్య భవానీతారకే శ్వరా, కపిలాశ్రమమాసాద్య ప్రప్రచ్ఛుఃకేత్రపాలకం ౪౧. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యై తారావర్ణిత మహిమానువర్ణనంనామ ఏకోనసప్తతితమోఽధ్యాయః. ౬౯.

* ఋషయః * కన్యాశ్రమమిదంపుణ్య రాజతేనదనోపమం, శోయంతప స్వీభవ్యాత్కా భాసతే శివసన్నిభః ౧. * కేత్రపాలః * ఆశ్రమోయంమహాభాగాః కపిలస్యతపస్వినః, వాసుదేవాంశసంభూతః కర్దమస్య సుతోమునిః ౨. దేవహూ త్యామయంజాతో లోకానుగ్రహకారణాత్, కపిలాభ్యోమహామాన్య స్తపస్వీజ్ఞాన వాణశుచిః ౩. ఆరాధ్యశ్రీవిరూపాక్షం ప్రసాదాత్తస్యతాపనః, బ్రహ్మైక్యజ్ఞాన మాసాద్య లోకానాముపదేశకృత్ ౪. ప్రసిద్ధంతీర్థమస్తీహ తస్మామ్నా తోక పావనం, నిత్యంస్నాత్వామునిస్తత్ర పూజయత్యాత్మదైవతం ౫. తస్మిన్తీర్థే నరః స్నాత్వా యోర్చయే త్కపిలేశ్వరం, సమాయాపాశనిర్ముక్తో బ్రహ్మైక్యజ్ఞానవాన్ఞ వేత్ ౬. సాంఖ్యయోగాదిశాస్త్రాణి విస్తార్యోపదిశత్యసా, కపిలర్షిర్మహాప్రాజ్ఞః శిష్యేభ్యఃపశ్యతాధునా ౭. తీర్థేస్నాత్వాసమభ్యర్చ్య కపిలేశ్వరమవ్యయం, కపి లర్షింసమస్మృత్య యాస్యామఃపురతోవయం ౮. ఏవంశ్రుత్వాకేత్రపాలవచః సప్త ర్షయోమలాః, తత్తీర్థేవిధివత్స్నాత్వా సంపూజ్యకపిలేశ్వరం ౯. ప్రణమ్యకపిలం హర్షా జ్ఞగ్ముఃకేత్రదివృక్షనః, గాలవాశ్రమమాసాద్య సమస్మృత్యమునీశ్వరా ౧౦. సంమానితాస్తైర్మునిభిః సమామంత్ర్యమహాత్మినః, సుతీక్ష్ణస్యాశ్రమంప్రాప్య లేభిరేహర్షముత్తమం ౧౧. సాలతాలసమాశీర్ణ మచ్ఛాంబుసరసీయుతం, ఆమ్నా యోద్ధోషితందివ్య మృషిసంఘవిరాజితం ౧౨. తదాశ్రమపదంప్రాప్య సంతోషేణ

మహర్షయః, తత్రత్యతాపసాన్నత్వా శ్రుత్వా తద్వృత్తమాదరాత్ ౧౩. మలప్ర
హరిణీనామతీర్థం తస్యోత్తరేస్థితం, నానావృక్షసమాకీర్ణం పక్షిసంఘోపశోభితం
౧౪. కుముదోత్పలకల్పార భాసితం వట్పదైర్విభృతం, సరిత్పూర్వతటాసన్నే జగ
త్పావనముత్తమం ౧౫. సంప్రాప్యత్యేత్రపాలంతే పప్రచ్ఛస్తస్యజైభవం, నామ
కింకథమార్యాఽస్యతీర్థస్యా మలవారిణః ౧౬. కీదృశోవిధిరేతస్మి స్మర్తవ్యోముక్తి
దాయకః, * త్యేత్రపాలః * మలప్రహరిణీనామతీర్థమేత స్మృతార్థం ౧౭.
సర్వసాపహరంశ్రేష్ఠం సరిత్ప్రకూలశోభితం, స్నాత్వామలప్రహారిణ్యాం దత్త్వా
దానానిభక్తితః ౧౮. ఉపోవ్యతద్దినేభక్త్యా పరేద్యుఃశ్యాద్ధకర్మకృత్, పిండంపిసృభ్య
స్తీర్థేఽస్మిథక్త్యా దాస్యతియఃపుమా ౧౯. తుష్టాస్తప్తితరఃసర్వే మోదంతే శివ
నద్భుని, ఏవంశ్రుత్వావచస్తస్య స్నాత్వాతత్ర తపస్వివః ౨౦. విధిన్నిర్వర్త్యజన్మస్తే
పునఃత్యేత్రదిదృక్షవః * త్యేత్రపాలః * ఇదంసత్యవ్రతత్యేత్ర మాసన్నేఽమృతదాయకం
౨౧. యోవనేదేకరాత్రంవా సయాతిపరమాంగతిం, పుణ్యకోటిరితిభ్యాత మిదం
తిర్థంతపస్వివః ౨౨. కించిదత్రకృతంపుణ్యం శతకోటిగుణంభవేత్, అస్యదక్షిణది
గ్భాగే కలికల్కమనాశినీ ౨౩. విరజేతినమాఖ్యాతాపరమానందదాయినీ, అత్ర
స్నానేనదానేన సతాయాంతి పరాంగతిం ౨౪. అయంగిఃకాలనామా ప్రసిద్ధఃపు
ణ్యవర్ధనః, కాలకంఠేశ్వరోలింగరూపేణాస్మి నివరాజతే ౨౫. పురాదేవాసురా
శ్చక్షుః సముద్రమథనంబలాత్, మంథానంమందరంకృత్వా రజ్జుంకృత్వాతువాసు
కిం ౨౬. కౌస్తుభామృతకల్పాది పస్త్రాన్యాలోచ్యలోభతః, అహంపూర్వికయా
తత్ర వివదత్సునురేషుచ ౨౭. నిర్గత్యకాలకూటాఖ్యవిషమభేర్మహోల్బణం,
సురాసురాజగత్కృత్స్నం దుఃసహందగ్ధమారభత్ ౨౮. కాందిశీకాస్సుపర్వా
ణో బ్రహ్మవిష్ణుపురోగమాః, సంప్రాప్యసకలాలోకా నపిశాంతిం నలేభిగే ౨౯.
తదామరాభయత్రస్తాః శరణంజగ్మురీశ్వరం, ధ్యాయంతస్సాంతరంగేశం శంకరం
లోకశంకరం ౩౦. దేవదేవమహాదేవ దయాకరమహేశ్వర, పాలయాస్తాన్కూల
కూట భయార్తాంతవసేవకా ౩౧. ఏవంత్వైస్మృతఏవాఽఽవిరాస దేవస్తదగ్రీతః,
మాభైష్టనిర్జరాయుష్మా న్పాలయామి విషాదహం ౩౨. ఏవమాశ్వాస్యగారీశః
ప్రజ్వలంతంమహాద్భుతం, కాలకూటంపపాదేవో నిఃశంకముదకంయథా ౩౩. అలో
చయామాసతద్రా విభుర్లోకహితేరతః ౩౪. గిలితేగరలేమమోదరస్థాఖిలలోకావిల
యాం ప్రయాంతి నోచేత్, దహతీదమసంతబాహ్యలోకా నితిమత్స్వాగరశం గలేద
ధార ౩౫. పురుహూతముఖైశ్చ సేవ్యమానోఽమరవారైరుమయా నుతఃపరేశః,
గిరిమేనముపేత్యమూర్ధభాగే జరయామాసగలేహి కాలకూటం ౩౬. మునయోదితి

నందనాశ్చతమహిమానం పురవైరిశోనిరీక్ష్య, ముదితాజగదుఃప్రణమ్యసర్వే శితి
 కంకాయనమోస్తు సర్వదేతి 32. వీత్యాస్మిజరయామాన కాలకూటంయదీశ్వరః,
 తత్కాలనామ్నప్రఖ్యాతః పర్వతోఽయంవరద్రుమః 3౩. అస్యాత్తరేగిరేద్దివ్యా
 పంపాఖ్యాతటిసీశుభా, పంపానామపురీతస్యా దక్షిణంకూల మాస్థితా 3౪. ఊర్జ
 మాసేపురేతస్మి న్వాసంకృత్వా విశుద్ధధీః, పంపానద్యాముపసాన్నితో గచ్ఛేద్భ్రహ్మ
 సలోకతాం ౪౦. అగ్నిహోత్రముపాస్తేయ స్తస్మిన్భక్త్యాపురేద్విజః, సయాతిశివ
 సాముజ్యం తథైవాతిథిపూజకః ౪౧ సర్వక్షేత్రాణితత్రైవ నిత్యంసన్నిహితానిహి,
 వసంతిసర్వతీర్థాని పంపానద్యాంవిశేషతః ౪౨. తత్రస్నాత్వాసరోయాతి కైవల్యం
 కార్తికేధ్రువం, ఇతిశ్రుత్వాక్షేత్రపాలవచః సప్తర్షయోముదా ౪3. దృష్ట్వాపంపా
 పురంప్రీతాః స్నాత్వానద్యాంచపశ్చిమే, కలితారకతీర్థంలే సంప్రాప్యమునయోఽ
 బుధిః ౪౪.

*

*

*

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే కపిలతీర్థ,

మలప్రహారిణీతీర్థ, కాల(కూట) పర్వతమహిమానువర్ణనం

నామసప్తతితమోఽధ్యాయః. 20.

* ఋషయః * క్షేత్రపాలవదాస్మాకమిదంతీర్థం కిమాహ్వయం, కిమత్రల
 భ్యతేపుణ్యం స్నానేనానందవర్ధనం ౧. * క్షేత్రపాలః * కలితారకనామాస్య తీర్థ
 న్యామలవారిణః, పురాశ్రీధరనామాస్మిన్ స్నాత్వాముక్తఃకలేరభూత్ ౨. తస్మా
 త్తీర్థమిదంఖ్యాతం కలితారకమిత్యభూత్, పాంచాలాధిపతిఃశ్రీమాన్ శ్రీధరోనామ
 పార్థివః 3. సదాచారరతోధీమా స్సత్యవాగనసూయకః, బహువ్రదోమహా
 మాన్యో బ్రహ్మవిద్బ్రాహ్మణప్రియః ౪. పుత్రవత్పాలయామాన ప్రజాఃసాధుప్ర
 తేస్థితః, కలింజేష్యామ్యహం సాధువ్రతేనైవేతి చింతయన్ ౫. దేవాగ్నిద్విజపూ
 జాయాం నిరతోనియమాన్వితః, కలిరాలోచయామాన మామయంకేతు మిచ్ఛతి
 ౬. తస్మాదేనంపంచయామి కథంచిదపిపార్థివం, ఇత్యాలోచ్యకలిస్తస్య ప్రమాదా
 న్వేషణరతః ౭. అరణ్యశ్రమదేశేషు ససర్జబహుశోమృగాన్, క్షేత్రాణినాశయా
 మాను ర్వరాహహరిణాదయః ౮. తద్వృత్తాంతంసమాకర్ణ్య మృగయేపురభూ
 న్నృపః, ధనుర్బాణధరోఽరణ్యే హయారూఢోమృగాన్సృహన్ ౯. కాలయామా
 సకోపేన శ్రీధరఃశ్వాపదాన్సృహన్, శ్రాంతఃసరోవరందృష్ట్వా పాతుంపానీయమా
 పసః ౧౦. నికటేతస్యమాకందవృక్షఃసూర్యేణుండరీ, కిరాతకస్యకాకాంతా కామ

దాఖ్యానితంబినీ ౧౧. గాయంతీమంజులంకేకా మాకల్వోపశ్రుతింముదా, తాం
దదర్శవరారోహా మింద్రదీపసమప్రభాం ౧౨. తదైవకలినావిప్లవః కామార్తోభూ
న్మహీపతిః, మామాస్పృశమహీపాల మామిత్సుక్తస్తయాపినః ౧౩. బలాత్తాంర
మయామాస కామార్తోఽధర్మతత్సరః, ఉవాచసామహారాజపతి స్త్వంమమ సంమ
తః ౧౪. భార్యాతవాహమధునా భుంక్తుభోగాన్మయాసహ, ఇతితద్వచసాహ్వా
ప్తో విహాయాత్మకుటుంబినీం ౧౫ త్యక్తస్వజాతిమర్యాదో మద్యమాంసనిషేవకః,
తయాసాకంవనేవాస మకరోజ్జాతిదూషకః ౧౬. ఆలోచ్యమృతిణఃసర్వే తత్పుత్రం
శూరశేఖరం, రాజ్యేభిషేచయామానుః ప్రజానాంప్రీతిదాయకం ౧౭. ఉవాచకా
మదాయుక్తః కాననేదశవత్సరాన్, సుషువేసాసుతాసప్తే శ్రీధరాద్ధుర్విధాశ
యాన్ ౧౮. మృగయామాంసపుంజేన కాష్టానాంవిక్రయేణచ, కుటుంబపోషణం
కృత్వా గృహకర్మరతోనిశి ౧౯. అహూరాత్రమవిశ్రాంతో నిద్రాహారాది
వర్జితః, కృత్వాతీతక్రికర్మాణి యక్ష్మాణాఽమాంసతాంగతః ౨౦. తయాతిరస్కృ
తఃపుత్రైః వీడితోభృశదుఃఖితః, చి.తయామాసబహుధా స్వదిప్తమనుచితయన్
౨౧. అహూదైవగతిశ్చిత్రా మనోవాచామగోచరా, సాగరంశోషయేదాశు
కుర్యాత్సర్వత మర్ణవం ౨౨. ధనదందుర్విధంకుర్యా త్పాతయేదిందుభాస్కరా,
అహమేవాత్రదృష్టాంతో బలీయాఃజగతోవిధిః ౨౩. సూర్యవంశసముత్పన్నో
ధర్మాధర్మవిచక్షణః, సదాచారరతఃసాధువ్రతీ వేదవిదుత్తమః ౨౪. విధినాప్రేరి
తస్యక్వా రాజ్యంవ్యాపక్రియామయతః, కామాంధఃకులమర్యాదా మపనీయఖిలోఽ
భవం ౨౫. గృహాదుచ్ఛాటయామాను రత్యశక్తంఖిలాశ్రమే, కింకరోమిక్వగచ్ఛా
మి కాగతిఃపురతోమమ ౨౬. ఏవంమఃఖాతురోరణ్యే శ్రీధరఃసహసా యయా,
శాండిల్యాశ్రమమాసాద్య బహిరేవస్థితోభియా ౨౭. సాష్టాంగప్రణీపత్యాసా
స్యవృత్తాంతంవ్యజ్ఞపత్, మాముద్ధరమహాయోగిన్ త్వమేవశరణం మమ ౨౮.
* శాండిల్యః * అస్యావిదూరేశ్రీపంపా క్షేత్రమస్తి మనోహరం, గత్వాత్రత్రమను
ష్యేన్ద్ర ముక్తోభవకలేస్త్రుతం ౨౯. ఇతితద్వచసంశ్రుత్వా ప్రియైత త్రేత్రముత్త
మం, దృష్ట్వాతీర్థమిదంపుణ్యం భక్త్యాత్రస్నాన మాచరత్ ౩౦. తేనపుణ్యప్రభా
వేన ముక్తోభూ త్కలినాన్మసః, శుద్ధాంతఃకరణోభూత్వా విరక్తోవిషయేషు సః
౩౧ విరూపాక్షుంసమారాధ్య పరంధామ జగామహ, తత్ప్రభాతమిదంతీర్థం కలి
తారకమిత్యభూత్ ౩౨. క్షేత్రపాలవచఃశ్రుత్వా స్నాత్వాతస్మిన్తపస్వినః, సీతాస
రోవరంప్రాప్య దదృశుస్తస్యవైభవం ౩౩. అత్యాశ్చర్యయుతాః ప్రాహుఃక్షేత్రపాలం
మహర్షయః.

*

*

*

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యే కలితారకతీర్థ
మహిమావర్ణనంనామైకసప్తతితమోఽధ్యాయః. ౭౧.

* ఋషయః * మనోహరమిదంభాతి సరళల్వారమండితం, వదాస్యవృత్తమ
స్సాకం విస్తరాత్క్షేత్రపాలక ౧. * క్షేత్రపాలః * సీతాసరోవరమిదం పాతకాది
పవర్వరం, శాతకుంభమయైశ్చిత్రై స్సీపానైః సేవితం మహత్ ౨. పుష్కరిణ్యాది
తీర్థాని గంగాదిసరితస్తథా, ఆదరాదాత్మశుద్ధ్యర్థం నిత్యమేతదూపాసతే ౩. బ్రహ్మ
హత్యాదిపాపాని విద్యంతేయానిభూతలే, తాస్యత్రస్నానమాత్రేణ నశ్యంత్యాశున
సంశయః ౪. స్నానార్థమమరానిత్య మాగచ్ఛగత్పుషసిద్రుతం, గాయంత్యస్యచరి
త్రాణి గంధర్వాకిన్నరాదయః ౫. పంచాస్యఃపార్వతీయుక్తః క్రీడతేత్రకుతూహ
లాత్, పురందరఃపురాస్నాత్వా ముక్తోభూద్భ్రహ్మహత్యయా ౬. * ఋషయః *
బ్రహ్మహత్యాకథంప్రాప్తా వాసవస్యమహామతే, సీతాసరోవరస్నానా త్కథం
ముక్తోభవత్తయా ౭. * క్షేత్రపాలః * కపాలాభరణోనామ రాక్షసోభూత్కృతే
ఖలః, శుచేరనుగ్రహాత్క్రూరః సురాసురబలాధికః ౮. భయానకోనామశస్య
మంత్రీలోకభయంకరః, తస్యసేనాపతిఃకూరః శవభక్షాహ్వయోఽసురః ౯.
పరార్థశతదైతేయ మహాబలసమన్వితం, మయేననిర్మితందివ్యం విజయాఖ్యపురం
మహత్ ౧౦. పాలయామాసశౌర్యేణ శతయోజనవిస్తృతం, విజిత్యవిప్లవేరాజ్ఞో
నాశయామాసభూసురాన్ ౧౧. చకంపేభువనంతస్య భయాద్దురితచేతసః, ఏక
దామంత్రణంప్రాహ కపాలాభరణఃఖలం ౧౨. ఏహివీరమహాబాహూ మాయా
విస్మయసంమత, జితోమయాయంభూలోకో హ్యథోలోకావశీకృతాః ౧౩. సమృ
ద్ధానిగృహేసంతి సర్వైశ్వర్యాణి మేధునా, పురుహూతపురైశ్వర్య మైరావతము
ఖంబలాత్ ౧౪. జితంచేద్భువనాధీశః కృతకృత్యోభవామ్యహం, తస్మాదదైవవి
గచ్ఛామి యుద్ధాయామరపత్తనం ౧౫. సేనాపతింసమాజ్ఞాప్య చోదయాసురశా
హినీం, ఇత్థంరాజ్ఞాసమాచిప్తః సభాంప్రాప్యభయానకః ౧౬. సేనాపతింసమాహూ
య బభాషేశవభక్షకం, శవభక్షమహావీర మాయాశాస్త్రవిశారద ౧౭. అదైవ
వత్రిదివంగత్వా యోధుమిచ్ఛతీదైత్యరాట్, ఇంద్రాదినిర్జరై స్సాకం తదైశ్వర్య
జహీర్షయా ౧౮. చతురంగబలంశీఘ్రం ప్రస్థాపయదివంమహత్, ఏవంతద్వచసం
శ్రిత్వా సేనాసీశవభక్షకః ౧౯. సైస్యమాజ్ఞాపయామాస ప్రస్థానాయత్రివిప్లవం,
సన్నహ్యదైత్యయోధూరో రథానారుహ్యనిర్యయః ౨౦. కేచిన్మతంగజారుఢాః
కేచిదారుహ్యవాజినః, నానాశస్త్రప్రహరణ మాయాయుద్ధవిశారదాః ౨౧. తదా
దుర్భేధసంరాజ్యే స్థాపయిత్వాత్మజంఖలం, నిర్యయాసహిసాస్వర్గం మహాబలసమ
న్వితః ౨౨. యుయుత్సురమరైఃసాక ముత్సాహాదసురాధిపః, నానావాద్యనినా
దైశ్చ రథనేమిస్వనై స్తథా ౨౩. హేషిత్వైర్భుంహితైర్ఘోరైః పూరయామాస

దిబ్బుఖం, రథాశ్వగజపాదాతి సంకులంబలమద్భుతం ౨౪. మహతానైవ్యభారేణ
 సమకంపతమేదినీ, చతురంగపదోద్భూత రజఃశోషితసాగరం ౨౫. నిర్వియా
 దైత్యరాజస్య నైవ్యమాహవదుర్ధరం, అగత్యసహసాస్వర్గం పరివార్యామరావతీం
 ౨౬. సురాణాంభయముత్పాద్య శరాసారైరవాకిణ్ణ, శుక్రిత్వాపురందరఃక్రోధా
 దసురాణాంవ్యతిక్రమం ౨౭. లోకపాలగణైఃసార్థం నిర్జగామపురాద్భహిః, దివ్యా
 స్త్రధారిణోదేవాః సర్వేయుద్ధవిశారదాః ౨౮. నానాశస్త్రాస్త్రనిచయై ర్నిర్జఘ్నురైత్య
 వాహినీః, రాక్షసానిర్జరాజఘ్నుస్తేపిరాక్షససైనికా ౨౯. ఏవమన్యోన్య
 మభవ దభ్యామద్దోతిభీషణః, జభూవామరదైత్యానాం ద్వంద్వయుద్ధంమహత్తరం
 ౩౦. కపాలాభరణేనాశు యుయుధేవానవస్తదా, భయానకేనయుయుధే కుబేరః
 పరవీరహా ౩౧. కృతాంతఃశవభక్షేణ కృశానఃకూరిరదృష్టినా, మద్యప్రియమహా
 కాయ మదిరాక్షాతిదూషణైః ౩౨. సమంయుయుధిరేశౌర్యా దాశుగాశ్విప్రచేతనః,
 తద్యుద్ధమవభవద్ధోరం తుములంలొమహర్షణం ౩౩. అన్యోన్యానీకసంమర్దః కల్పాం
 తాంబుభృతామివ, అభూదన్వన్నదైత్యానా మాహవేవైశసంమహత్ ౩౪.
 ఇంద్రకర్పూరరాజంతం జఘాననిశితైఃశరైః, తాంశ్చసిష్టేపయామాస కరేణైవా
 సురాధిపః ౩౫. దివ్యాస్త్రాణికుబేరస్య గిలితానిచమంత్రిణా, తథైవాంతకశస్త్రాణి
 చిచ్ఛిదుర్దితినందనాః ౩౬. ఏవమన్యేసురాబాణాం శ్చిచ్ఛిదుస్త్రిదివాకసాం,
 అర్దయిత్వాసురాదేవా నివ్యాస్త్రైర్జఘ్నురోజసా ౩౭. నిర్విణ్ణానిర్జరాదైత్యహతా
 శ్చింతాతురాస్తదా, గురుంశరణమాసాద్య వినయేనవ్యజ్ఞపక్ష ౩౮. వయందై
 త్యహతాఃసర్వే నిర్విర్యాశ్చబభూవిమ, జత్వాహరతిసర్వస్వ మస్తాక మసురాధిపః
 ౩౯. యేనతస్యభవేన్మృత్యుస్తముపాయంపదప్రభో, * గురుః * కాలరుద్రమనం
 దివ్య ముపదేక్ష్యామిజష్టవే ౪౦. తస్మహిమ్నాసురాన్త్వంతి మఘవాబలవాణభవేత్,
 ఇత్యుక్త్వాపాదిదేశాథ మనుమిందాయ గీష్పతిః ౪౧. తేనోపదిప్తఃసురరాట్
 కరేణులిశమాదదే, విరావతంసమారుహ్య కాలరుద్రమనంస్మరన్ ౪౨. ససురో
 గురుమామంత్రి చకారాభిక్రమం వృషా, దృష్త్వాతానమరాదైత్యా రోషేణా
 త్యంతభీషణాః ౪౩. నానావ్రహరణైర్దేవాణజఘ్నుః సంరంభశాలినః, గర్జంతోనిర్జ
 రాసర్వే తర్జయామాసురాశరాః ౪౪. తదామరాఃకృధాదైత్యా నివ్యధుర్నిశి
 తైఃశరైః, ససంప్రహరస్తుములః సంజఙ్ఘేమరరక్షసాం ౪౫. భయానకశిరః కోపా
 చ్చకర్తృధనదోసినా, అంతకఃకాలదండేన మహిషోపరిసంస్థితః ౪౬. స్వపురంప్రేష
 యామాస హత్యాతంశరభక్షకం, కూరిరదృష్టిశిరఃకాయా త్పాతయామాసపావకః
 ౪౭. మద్యప్రియమహాకాయ మదిరాక్షాతిదూషణా, వైశ్వానరాశ్వివరుణాః

ప్రావయమాను రంతకం ౪౮. క్షణాన్నిఃశేషయామాను రసురాన్నిర్జరారణే
 స్వస్థైస్థానిహత. దృష్ట్యా ౫ పాలాభరణఃకృథా ౪౯. కృత్యాతిభైరవారావం సం
 ధాయేషూశరాసనే, కృతహస్తఃసురానీకం జఘాననిశితాశుగైః ౫౦. దృష్ట్యా
 పురందరఃకోధా త్రిష్టతిష్ఠేతితంబ్రువన్, వివాదభదశభిర్బాహై ర్భయముత్పద్య
 రక్షసా ౫౧. తానప్రాప్తాశరైశ్చిత్వా జఘానేంద్రం శరైఃఖలః, నివార్యతాని
 ఘానిందో ద్భయస్కృతహస్తతాం ౫౨. జఘానాసురకోదండం పంచబాహై
 శ్చ కేతనః, క్రోధేంహులముద్భృత్య భ్రామయిత్వాసురాధిపః ౫౩. చిత్తేవదేవ
 తాదాయ జ్వలత్పావకసన్నిభం, శక్త్యామరపతిశ్చిత్వాపాతయామాసతద్భువి ౫౪.
 శతవ్యామయతాం గుర్వీమాయసీ మచలోఽమాం, సహస్రదశభారాఢ్యాం గదా
 మాదాయ వేగవాక్ ౫౫. రథాదుత్క్లుప్త్యదేవేంద్ర వధోద్యుక్తోఽసురాధిపః, తదా
 పురందరఃస్మృత్యా కాలరుద్రచునుం హృది ౫౬. నివార్యతాంగదామింద్రోఽవధీన్య
 త్రజేణదానవం, విదార్యోరస్థలం యాతూఃపాతయామాసభూతలే ౫౭. నిహతేజఃస్థు
 నాతస్మి స్కపాలాభరణేహితే, ప్రశాంతమభవ త్సర్వం లోకాఃసంతోషనిర్భరాః
 ౫౮. తదాసుఃవధోత్పన్నా బ్రహ్మహత్యాపురందరం, బభాధేబహుభాభీమా దుఃఖ
 తోభూత్తయావృత ౫౯. * శౌనకాద్యా ఋషయః * నవిపోరాక్షసఃసూత కపా
 లాభరణఃఖలః, తద్వధేనకథంప్రాప్తా బ్రహ్మహత్యాపురందరం ౬౦. * సూతః *
 వదామితస్యవృత్తాంతంశ్రోత్వాణాంసుఖదాయకం, సాధుపుష్పంచయుష్మాభి రసు
 రబ్రాహ్మకారణం ౬౧. వింధ్యపాదవనేదైత్య స్త్రివక్త్రాభ్యోభవత్పురా, అవసత్కం
 దరేభీతో వివిక్తేవాసవాత్ఫలః ౬౨. భార్యాగుణవతీతస్య సుశీలానామరాక్షసీ,
 కామరూపధరా కాంతాభర్తృచిత్తానుసారిణీ ౬౩. ఏకదారహసిప్రాహ స్వభార్యా
 మసురాధిపః, పురుహూతభయాదృద్రదే వసామిచ్ఛన్నకందరే ౬౪. స్థితిర్మమకథం
 భూయా దశక్తస్యచదుర్విధేః ౬౫. చిత్రేనాథస్యమేశర్మ నకించదపివిద్యతే, బలవా
 నపిపుతోమే సుఖదాతాస్త్రిసప్రియే ౬౬. తముపాయం నపశ్యామి యేనపుతో
 భవేన్నమ, ఇత్థంభర్తృవచఃశ్రుత్వా సుశీలాప్రాహసుస్మితా ౬౭. సన్నికృష్టేశుచి
 ర్నామ మునిఃపరమధాన్వికః, తపఃసమాధినిరతోవర్తతే విజనేవరః ౬౮. భవేత్త
 వాఙ్మాయాదిమే తంప్రాప్యసుతమాప్నుయాం, ఇతితద్గిరమాకర్ణ్య సుతేపురసుర
 స్తదా ౬౯. దదావాఙ్మాంశుచేఃపుత్రప్రసవార్థంస్వయోషితే, భర్తృరాఙ్మాంపుర
 స్కృత్య యయాసాపుత్రకాంక్షిణీ ౭౦. నకదాచిన్మనోజ్ఞాంగీ నువేషాచారుహసిని,
 వింధ్యపాదవనేరామావిచచారవిలాసినీ ౭౧. శుచేరాశ్రమమాసాద్య దదర్శముని
 శేఖరం, తపఃసమాధినిరతం మనసీత్యమచింతయత్ ౭౨. జితేంద్రియఃసత్యవాదీ

తపస్వీజ్ఞానవాక్శుచిః, అకల్మషాయబ్రహ్మర్షి రహమాసురభామినీ ౭౩. కథం
మమాయంవశగో భవేద్భద్రాక్రొత్తిర్మునిః, శక్తిర్నాస్త్యాశ్రమంతస్య ప్రవేష్టుమపిర
క్షుసాం ౭౪. యత్నంకరోమివశ్యత్యే దయాలుర్దిశతీప్సితం, లభ్యాఽరిచయఃస్వల్ప
మపికామవశోభవేత్ ౭౫. ఆశ్రిత్యాసురమర్యాదాం సాధయామ్యపిమాయయా,
ఇత్యాలోచ్యాశ్రమాసన్న హ్రదేనిమ్నాజలేబలా ౭౬. స్తంబమేకంసమాలంబ్య
మన్న౨౭కంధరమంబుని ౭౭. ప్రాణత్రాణంనాథమానా మానసీవరురోదసా, నిర్జనే
స్థిప్రాదేబాలాఽతితాహంమియేధునా ౭౮. అస్తిచేద్విపినేకోపి దయాలుర్నా హి
రక్షతు, ఇత్యేతద్రోదనారావం శ్చృత్వాకరుణయాశుచిః ౭౯. ప్రాదంప్రాప్యదద
ర్శాపు మజ్జంతీమబలాంమునిః, కేయంపద్మపలాశాక్షీ పూర్ణచంద్రనిభాననా ౮౦.
మ్రుయతేపునిమగ్నాసా తదేనాముద్ధరామ్యహం, ఇతిన చి త్యసహనా జగృహే
తత్కరంశుచిః ౮౧. బహిరాసీయలజ్జంతీం దదర్శాసానిరంశుకాః, తప్తశావర్ణ
వర్ణాంతాం దృష్ట్వాకామవశోభవత్ ౮౨. ప్రార్థయామాసబహుధా వినయేనాసు
రాంగనాం, * శుచిః * కాసిసుందరిసాభాగ్యదేవతేవ విరాజసే ౮౩. కుశోత్ర
నిర్జనేఘోరేఽతితాఽస్తిప్రాదేశుభా, * సుశీలా * కుశీలస్యచభార్యాహం సుశీలా
భ్యానితంబినీ ౮౪. అపుత్యాస్మింస్తపఃకర్తు మాగతావిజనేవనే, హ్రదేన్నానార్థ
మాగత్య స్థలంతీన్యతంజలే ౮౫. దయాలునాత్వయాఝ్యేణ రక్షితాస్మి తపస్వినా,
భద్రమస్తుతవాయుస్మంస్తపసాహంస్రజామ్యహం ౮౬. ఇతితద్గిరమాశర్జ్య శుచిఃకా
మాతురోబ్రవీత్, శ్చాంతాసిత్యం వరారోహేనివసస్వాశ్రిమేమమ ౯౦. దృష్ట్వాత
వాతీసాందర్యం కామాగ్నిర్వర్ధతేమయి, కామంపూరయకల్యాణి తవశ్రేయోభవి
వ్యతి ౯౧. సాపితద్వచసాహృష్టా సురతాంగీకృతాభవత్, మునిఃసురతమాసాద్య
తస్యాంప్రీతోబభూవసః ౯౨. అమోఘతేజసాయోగా దంతర్వత్నీబభూవసా,
కాలమేఘనిభాత్యంతభీషణం సుషువేసుతం ౯౩. చకంపేభువనంతస్య జననాదేవ
జిత్రసః, శైశవేమానుషాన్స్తత్వా ధృత్వాతన్నస్తకస్రజం ౯౪. అఙ్గిమండనమా
కల్యే చచారయదసాఖిలః, తదభూల్లోకవిఖ్యాతః కపాలాభరణాఖ్యయా ౯౫.
గుచేరసుగ్రహద్బుష్టో లభ్యాలోకోత్తరంబలం, విజత్యసహసాలోకా న్సార్వభౌమప
తదేస్థితః ౯౬. సహస్రవర్షపర్యంతం శశాసాఖిలవిష్టవం, మారణాత్తస్యసంప్రాప్తా
బ్రహ్మహత్యాశతక్రతుం ౯౭. బబౌధబహుధాసాపి శతమన్యంభయానకా, ఉన్మ
త్తవత్తయాన్తోసా సంచచారశతంసమాః ౯౮. లోకాన్సర్వాన్సరిక్రమ్యనలేభే నిర్వృ
తింవృషా, సత్యలోకంసమాసాద్య సమస్కృత్యపితామహం ౯౯. కథయామాస
వృత్తాంతం దైత్యసంహారసంభవం, జగత్కుంటకదైతేయః కపాలాభరణాహ్వయః

౧౦౦. హతోమయాతతఃప్రాప్తా బ్రహ్మహత్యామమావిలా, తస్యాఃకథంభవేన్నుక్తి
 ర్మమబ్రూహిదయాకర ౧౦౧ * బ్రహ్మ * బ్రహ్మబీజాదసాజాతో యాతుయో
 నోమహాఖిలః, తస్మాత్తద్వధసంప్రాప్తా బ్రహ్మహత్యాప్రబాధతే ౧౦౨. సంప్రాప్త్య
 సత్వరంభూమ్యాం సంపాక్షేత్రంమనోహరం, సీతాసరోవరస్నానా దఘాన్ముక్తోభవా
 ఘనా ౧౦౩. విరూపాక్షంసమారాధ్య లభ్యాతద్వరముత్తమం, సురలోకంపునర్యా
 హి శివఃశంతేకరిష్యతి ౧౦౪. ఇత్థంబ్రహ్మవచఃశ్రుత్వా ప్రాప్త్యేతత్తేత్రముత్తమం,
 సీతాసరోవరస్నానా దఘాన్ముక్తోభవద్వృషా ౧౦౫. విరూపాక్షంసమారాధ్య
 కృత్వాపాశుపతాధ్వః, ఈశప్రసాదసంపన్నః ప్రాపనాకంశచీపతిః ౧౦౬. *
 ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే సీతాసరోవరవర్ణనం
 నామద్విసప్తతితమోఽధ్యాయః. ౭౨.

* తేత్రిపాలః * రామోదాశరథిఃశూరో లక్ష్మణేనసమన్వితః, వానరానీక
 వైసార్థ మసురాధిపమాహవే ౧. భార్యాపహరిణంహత్వా రావణంబంధుతా
 యుతిం, లంకాధిపత్యేసంస్థాప్య విభీషణమకల్మషం ౨. కృతార్థఃసీతయాసార్థం
 వానరానీకసంయుతః, ప్రతీస్థేనృపురంగంతుం పుష్పకేణాంబరాయణం ౩. నానా
 దేశాన్వినిష్క్రమ్య హ్యయోధ్యామాప్యరాఘవః, స్వరాజ్యంపాలయామాస
 భరతేనసమర్పితం ౪ కాలేవవర్షపర్వత్యః పృథివీసన్యశాలినీ, జనానిరాపదఃసర్వే
 రామేరాజ్యంప్రశాసతి ౫. తదాసీంపిశునోనామదైత్యః శూర్పణఖాసుతః, స్వమా
 తాకథితంశ్రుత్వా రామవృత్తాంతమాదితః ౬. స్వమాతృనాసికాచ్ఛేద దశాసన
 వధాదికం, ప్రతీకారసమాకాంక్షీ మనసీతృపచింతయత్ ౭. యదికుర్యామహం
 యుద్ధం రాఘవేణాసురద్విషా, తదామాంసత్వరంహన్యా ద్విక్రాంతోయంధనుష్క
 తాం ౮. సీతాంప్రాణప్రియాంత్యక్త్వా సోపితిషతి నక్షణం, తత్తయోర్వైరముత్సాద్య
 కైతవేనవియోజ్యతే ౯. హత్వావా మజ్జనన్యాశ్చ వైరశుద్ధిం కరోమ్యహం,
 ఏవమాలోచ్యపిశునః సభార్యఃప్రాప్యకోసలా ౧౦. మాయారజకరూపోసా వయో
 ధ్యామావసత్ఫలః, ప్రజానాంప్రత్యయార్థంస రజకోహమితిబుధివక్ ౧౧. ఆనీయథా
 తవస్త్రాణి దదాతిస్సనిరంతరం, అవకాశంసమాకాంక్షా రాఘవాహితకర్మణి ౧౨.
 ఏకదానిశిలోకానాం మతంజ్ఞాతుంరఘుత్తమః, ఏకఏవరహస్యేన సంచచారపురే
 ప్రభుః ౧౩. జ్ఞాత్వాతమాగతందైత్యశ్చద్ధనాభార్యయాసహ, వివాదమతనోద్దుప్త
 స్తాడయామాసతాంరుషా ౧౪. ఉవాచతాంపునర్దుష్టే నిహన్త్విస్వైరచారిణీం,
 త్యక్తభార్యాంపునఃప్రాప్తం నరామోనిరపత్రపః ౧౫. అహంవీరోస్సనిర్యాహి నోచే

త్వాంహన్మిపాంసులాం, ఇత్థంతద్గిరమాకర్ణ్య రామశ్చితాతురోభృశం ౧౬ పౌ
 ప్యమందిరమేకాంతే మనసీత్య మచింతయత్, అహూధిజ్ఞానుమంజన్మ వృథాదుఃఖై
 కభాజనం ౧౭. అజ్ఞానసాగరేమగ్న మహంకారతిరస్కృతం, ధర్మమేవపరంమత్వా
 విషయాశావినర్జితః ౧౮. ధర్మేణవర్తమానోపి సుసారేనిందితోభవం, సత్కీర్తిర్నా
 స్తిసంసారస్థితానాం యత్నకోటిభిః ౧౯. యస్యాఃకృతేయశోమేద్య త్యజామ్యేవచ
 తామహం, ఇతినిశ్చిత్యసామితి మాహూయేద మభాషత ౨౦. గచ్ఛలక్ష్మణ
 వై దేహీం త్యక్త్వా౭౭గచ్ఛవనేదురీతం, మాపునర్వదసామిత్రే గౌరవాన్మమసుచ్రత
 ౨౧. రామాజ్ఞాయాఃపరాధీనః సామితిద్వఃఖతోవనం, నీత్వావాల్మీకినికటే సీతాం
 తత్యాజగుర్విణీం ౨౨. ప్రణమ్యజానకీ శోకసంతప్తా మునిమబ్రవీత్, మత్తాతతాప
 పశ్యేష్వ వాల్మీకేదీనవత్సల ౨౩. రామస్తత్వాజమాంభార్యా మరణ్యేగుర్విణీ
 మహూ, నిరాగసాంతుతస్తాత నజానామ్యస్య కారణం ౨౪. దుఃఖేనైవసదానేన
 మమాసీజ్జీవనంవృథా, పతింవినాకథంతాత వనేనాథావసావ్యహం ౨౫. మా
 తాత్వమేవవాల్మీకే హ్యనాథాయాఃపితామహ, తముపాయముపాఖ్యాహి యేన
 ప్రీణాతిమర్పతిః ౨౬. * వాల్మీకిః * దేవిజానకిమాశోకం కురూపాయంవదామిశే,
 దక్షిణేలోకవిఖ్యాతం పంచాక్షత్రంసుఖవదం ౨౭. తీర్థాఃతత్రవిద్యంతే మజ్జనాన్మ
 క్తిదానిహి, తత్రగత్వాసమారాధ్య గౌరీంస్వాభీష్టమాప్నుహి ౨౮. అహమప్యా
 గమిష్యామి గచ్ఛావఃక్షేత్రనాయకం, ఇత్యుక్త్వాసీతయానాకం ప్రతస్థమునిశేఖరః
 ౨౯. పంచాక్షత్రం సమాసాద్య జానకీమాహతాపనః, పశ్యమాతఃపరంతీర్థ మిదం
 భాతిమనోహరం ౩౦. స్నాత్వాత్రైవసమారాధ్య గౌరీంతోషయసువ్రతే, వాల్మీకి
 వచనంశ్రుత్వా సీతాభక్తిసమన్వితా ౩౧. స్నాత్వాత్రికాలంతీర్థేస్మి న్నారీపూజార
 తాభవత్, విధినాపూజయామాస మాసపర్యంతమీశ్వరీం ౩౨. నిరాహారాదివా
 రాత్రంగౌరీ ధ్యానసమన్వితా, ప్రత్యక్షాభూతదాగౌరీ మాసాంతే శివసంయుతా
 ౩౩. తటతోక్తప్రభాందృష్ట్వా శ్రీగౌరీంజానకీముదా, స్తుత్వాప్రణమ్యతాంభక్త్యా
 బద్ధాంజలిపుటాబ్రవీత్ ౩౪. మాతర్మమాసీజ్జనకగృహే జని ల్లోక్తకవీరఃపతిరేవ
 రాఘవః, తథాపిమాండుఃఖపరంపరా పతివ్రతామనాథాం నజహాతిదుర్విధేః ౩౫.
 వనేపలాశాద్యశనేన కేవలం త్రయోదశాబ్దానుషితాస్మికర్మితా, దశాననేనాపహ్న
 తాతిడుఃఖతా౭వశాదురీమూలేహ్యుషితాస్మివత్సరం ౩౬. హత్వాదశాస్యంహరి
 భిర్యతోవిభుః కృత్వామయిశ్రీతిమవాప్యవైభవం, మిథ్యాపవాదేనమనోవిభంగశ
 స్త్వక్త్వావనేమాం విరహేణదూయతే ౩౭. పురాకృతందుష్కృతమేవకేవలం చిరా
 యదుఃఖానుభవేహికారణం, సురార్చితంమత్ప్రియమాప్నుయాంయథా వరార్థినీం

పాలయదేవి మూతథా ౩౮. ఇతి తావచశ్చ త్వాస్త్రితాననసరోరుహః, కృపార్ద్రా
 దృష్ట్యాపశ్యంతీ జానకీమాహ శాంకరీ ౩౯. శృణుజానకీమద్వాక్యం రమాస్యమిదమ
 ద్భుతం, ఏకదాజగ్మూరాదిత్యాః పురుషూతపురోగమాః ౪౦. వైకుంఠలోకం
 కుతుకా ద్విష్ణుదర్శనలాలసాః, రత్నప్రాకారశోభాఢ్యే పురేతస్మిన్మనోహరే ౪౧.
 సభాయా మానవేదివ్య సింహాననమధిస్థితే, ప్రవిశంతఃసభాద్వారం ప్రతీహారినివా
 రితాః ౪౨. తత్రైవతస్థురమరాః పశ్యంతోదూరతోహరిం, అహమంతశ్చనిఃశంకం
 ప్రవిశామీతినారదః ౪౩. పశ్చాత్కృత్యామరా ద్ద్వారప్రవేశార్థం పురోయయా,
 ద్వారపాలనిరుద్ధోపి తత్రైవావస్థితోహియా ౪౪. హర్షిష్టిపథుయాతే మయిప్రే
 మంకరోతిసః, ఏవంమనసినిశ్చిత్వ తథావిస్మృత్యవిగ్రహం ౪౫. సభాయాంతంబు
 రుగ్ధాతు మాన్షయాకమలాపతేః, ప్రవృత్తోభూత్తదాసభ్యాః సర్వేకుతుకినోభవన్
 ౪౬ శోతుంతదాఽఽహ్వయామాస దూతైర్నారాయణఃశ్రియం, మాతృకాగణ
 సంవీతా సభాప్రావహాప్రియా ౪౭. వారాహీనారసింహీచభృశుండి భీమకామ
 దా, చండముటామహానాదా బ్రహ్మణీబాహుదాద్రువా ౪౮. అన్యఃసహస్రహ
 శఃసర్వా మాతరోవేత్రపాణయాః, అపసార్యసురాన్పార్శ్వే మార్గస్థానాయయద్ధ్రు
 తు ౪౯. మధ్యేతాసాంమహాభాగా భృశుండినామమాతృకా, నారదంద్వారమధ్య
 స్థం పశ్యంతంపురతఃసభాం ౫౦. పార్శ్వేపసారయామాస సంతాడ్యకశయాభృశం,
 విలోక్యాపి మహాలక్ష్మీఃస్మయమానా తదాభవత్ ౫౧. నకించిత్స్వసఖీమూచే
 తాందృష్ట్వానారదః కృథా, దంతాపటపటాకృత్య శశాపైవంహరిషియాం ౫౨.
 యతోమామవజానంతీం సఖీసంష్లాఘ్య వర్తనే, తామసీంప్రకృతిం శ్రిత్యావినిద
 సిచ మూఖలే ౫౩. అతస్తస్త్వంభవిదైత్యానాం కులేజని మవాప్స్యసి, ఇతిశ్రుత్వా
 వచస్తస్య లక్ష్మీరవ్యతి దుఃఖతా ౫౪. విష్ణురవ్యవకర్ణ్యేయం చింతాకులితమానసః,
 తదాలక్ష్మీర్నమస్కృత్య ప్రార్థయామాసనారదం ౫౫. విశావందేహిమేబ్రహ్మణ
 మహదాగఃకృతం మయా, ఇతిశ్రుత్వానారదస్తు దయయాసమవోచత్ ౫౬.
 త్రేతాయాందైత్యనాశాయ జనివ్యతి భవత్పతిః, దైత్యవంశభవాపిత్వంతేన సాకంచ
 యుజ్యసే ౫౭. దేవకార్యంసాధయిత్వా వైకుంఠంప్రాప్స్యసేపునః, ఇత్యుక్త్వా
 నారదోమాని రగచ్ఛచ్ఛయథాగతం ౫౮. లంకాయాంరావణోనామ దైత్యేం
 దోబలవాభృశం, జనావిక్షోభయామాస సాధువృత్తాంశ్చ గర్హయాన్ ౫౯.
 సచనానారాజపుత్రీర్హత్వా తద్రక్తమాదరాత్, పాతుంకనకకుంభేచ పూరయిత్వా
 నిచిక్షిపే ౬౦. తద్దృష్ట్వామునయస్తస్మిన్ భవిష్యద్జ్ఞాననిర్భరాః, ప్రావేశయాన్

దివ్యతేజః తదామంజోదరీసతీ ౬౧. భర్తృర్విచిత్రదుగ్ధార్గం విషపానా నృపతీషు
యా, రాత్రోగత్వాపవరకంపపాతచ్ఛోణితంతదా ౬౨ తత్తేజసాగర్భిణీత్వ మాప్తా
భీతాపతివ్రతా, ముగ్ధార్థం మయావీతం విషభ్యాం త్యాహి శోణితం ౬౩. తేనాహం
గుర్విణీజాతా సర్వేనిదంతి మాంకిల, ఇత్థం మదోదరీభీతా త్యక్తావతద్గర్భముత్తమం
౬౪. చిక్షేపాంబువిధౌ సోపిప్లవమానస్తటంయయా, నిసూహితోబభూవాథ భూ
మ్యాం గర్భస్తుకర్దమైః ౬౫. కన్యాయాపేణతత్రైవ బహుకాలమభూన్భువి, కాలాం
తరేసుతాకాంక్షీ జనశోయజ్ఞముత్తమం ౬౬. కర్తృమభోనిధేస్తీర మాపవిప్రగణై
ర్యుతః, యజ్ఞభూమివిశుద్ధ్యర్థం లాంగలేన నృసోత్తమే ౬౭. భూమిశర్వతీసీతాగ్రా
దుత్పన్నాకన్యకాశుభా, సైవత్వందేవితద్యోగా త్వాంసీతేతివిదుర్బుధాః ౬౮.
త్వత్సహాయేనరామోఽపి వివ్యాధాసురమండలం, అవతారాతరేణైవ యవాభ్యా
మిశ్వరాజ్ఞయా ౬౯. దేవకార్యంకృతంసత్యం నారదశ్యవచస్తథా, అస్మాద్దివ్య
సరఃస్నానా చ్ఛాపముక్తాసిజానకి ౭౦. ఉత్పద్యేతేనుతౌపితౌ త్వయీశ్రీరామవిక్ర
మా, పతిప్రాప్యనుభేనైవ నిజరూపమవాప్యసి ౭౧. ఇత్యుక్త్వాంతర్దధేదేవి
జానకి పురతఃశివా, ధ్యాయంతీహృదితాంసీతా వాల్మీకీరాశ్రమంయయా ౭౨.
తత్రసానుషువేపుత్రౌ ఘ్నాతౌకుశలవావతి, తదిదంలోక విఖ్యాత మభూత్సీతా
సరోవరం ౭౩. సీతాసరస్యాంకురుతేఽఘమర్షణస్నానం మహాదానమవీచా యః
పుమాన్, ససర్వకామానపి సర్వసంపదః సంప్రాప్యచాంతేవరమంపదంప్రజేతో ౭౪.
యుష్మకమేతత్కథితం మునీంద్రాః సీతాసరోవృత్త మతప్రశస్తం, శృణ్వన్నతన్నేతిన
రోఖిల్లార్థా స్పృత్రసాయుజ్య ముపైతినద్యః ౭౫. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందమహాపురాణే హేమకళాటఖండే పంపామాహాత్యే సీతాసరోవర
మహిమానువర్ణనం నామత్రిసప్తతితమోధ్యాయః. ౭౩.

* సూతః * మాన్యవంతగిరే ర్యామ్యేరామతీర్థం విరాజతే, సర్వపాతక
విభ్వంసి నిర్వాణైకప్రబోధకం ౧ తత్రగత్వాక్షేత్రపాలం ప్రప్రచ్ఛర్మునిపుంగవాః,
క్షేత్రపాలమహాపాన్జ్ఞ సర్వ సద్వృత్తకోవిద ౨. అస్యతీర్థస్యకింనామ భాసతేహి
మనోహరం * క్షేత్రపాలః * రామతీర్థమిదంపుణ్యం కామితార్థప్రదంమహత్ ౩.
సోమశేఖరపాదాబ్జ ప్రావకంభవతారకం, రత్నసోపానసావర్ణ వేదికాభి రలంకృతం
౪. ఆవిర్భూపతీర్థేఽస్మి న్సురారామో ధనుర్ధరః, కరభూపతిరక్షార్థం తదమాత్య
వధాయుచ ౫. తత్ప్రభాతమభూత్తీర్థ మిదంశ్రీరాఘవాఖ్యయా * ఋషయః *
క్షేత్రపాలవదాస్మాకం చరిత్ర మిదముత్తమం ౬ కోసాకరాఖ్య స్తన్మంత్రికుతో

రామేణవైహతః * క్షేత్రపాలః * తదహంపఃప్రవక్ష్యామి పురావృత్తంయథా
 శ్రుతం 2. శివపూజారతఃశాంతః సర్వధర్మవిచక్షణః, మంత్రిణావిజయాభ్యేన
 మంత్రజ్ఞేన సమన్వితః ౩. ధర్మేణపాలయామాస రాజ్యంసర్వసమృద్ధిమత్,
 కదాచిద్వైశాంస్తస్య మహాబలసమన్వితాః ౪. పురంసంక్షోభయామాసుః
 కరరాజ్యజహీర్షయా, తేహంమహాబలందృష్ట్వా కరశ్చింతాతురో భృశం ౧౦.
 విజయంప్రాహమంత్రజ్ఞ ప్లాప్తమత్యాహితంమమ, వైరిణఃపురమాసాద్య నాశయం
 తిమమాధునా ౧౧. కథంజేష్యామ్యహంశత్రూ స్థలహీనోబలాన్వితాః, కథం
 మమసుఖంభూయా ద్రాజ్యంనిహతకంటకం ౧౨. ఉపాయంవదమంత్రజ్ఞ త్వమేవ
 గతిరద్యమే * విజయః * శ్రీవీరరాఘవంమంత్రమస్తి శత్రునిబర్హణం ౧౩.
 తన్మంత్రజవతో వీరరామఃశత్రూన్హనిష్యతి, తత్ప్రసాదాద్భవేద్రాజ నైవసౌఖ్యం
 మహాత్తరం ౧౪. ఇత్థంతేనసమాశ్వాస్తా నిర్యయానగరాత్కరః, సమరంప్రాప్య
 ధైర్యేణ శూరినేనా సమన్వితః ౧౫. శత్రూన్వితాసయామాస కృతహస్తః
 శిలీముఖైః, రిపవస్తే సమాయత్తా వివిధాయుధపాణయః ౧౬. పరివార్యకరం
 జఘ్నుః కోపనంరక్తలోచనాః, సూతోమృతోధనుశ్చిష్టం రథోభగ్నః కరస్యతైః
 ౧౭. విరథోభూత్ గతత్రాణః శత్రుభిఃపీడితో భృశం, విజయంతంశిశ్మాశున్మపం
 శత్రువశంవదం ౧౮. వీరరామమనుంభక్త్యా జజాపారివధాయసః, ఆవిరాసీత్తదారా
 మ స్తటతోటినమప్రభః ౧౯. నీలమేఘనిభః కాలరుద్రాటోప భయంకరః,
 శృత్వాట్టహాసం సంధాయ కోదండేచండసాయకా ౨౦. చకర్తరిపుక్షీర్వాశి
 శరైరాశీవిహేపమైః, విజయాభిమతేనైవ మహాతాండవలీలయా ౨౧. క్షణాన్నిః
 శేషయామాస వైరిణో బలసంయుతాః, సమాశ్వాస్యకరంరామో విజయంచహి
 తోక్తిభిః ౨౨. అంతర్దధే మహాబాహు స్తాభ్యాంసంప్రార్థితోముదా, కరరాజోభ
 సంతుష్టో విజయేవసహప్రభుః ౨౩. పురమాగత్యధర్మాత్మా బహుమేనేన్ద్రమంత్రీణం,
 దత్వాధికారంసర్వస్వం తస్మైశ్రీతోభవన్మృషః ౨౪. సర్వాధికారమాసాద్య గర్వి
 తోవిజయః ప్రభాః, అవమత్యన్మపంరాజ్యే తతానాసా వ్యతిక్రమం ౨౫. జహార
 ద్విజవృత్తీశ్చ బలాదర్యధనానిసః, దూరీచకారసన్మాన్యా న్బాహుజానధికారతః
 ౨౬. ప్రజాఃసంక్షోభయామాస ఉత్తోచాదిభిరార్తిదః, అసమంజసచారిత్ర స్తత్స్ప
 త్రః శూరనామకః ౨౭. యోనిలంపటదుష్టాత్మా కులస్త్రీవ్రతదూషకః, తత్పక్ష
 పాతాదన్యాయంచకారవిజయఃసదా ౨౮. దురాచారరతోనిత్యం హీనజాతి
 సుహృద్వృతః, చచారనగరేశూరః కదాచిత్కమలంపటః ౨౯. ధర్మస్యభార్యాం
 దృష్ట్వాసావృతుస్సా తాంపతివ్రతాం, దుష్టఃప్రియంవదానామిహంకామారోభూత్ ఖలా

గ్రణీ: ౩౦. ప్రవిశ్యతద్వహంశూరో ధర్మేణ రహితంబలాత్, అపభ్రంశంబభాషే
తాం రంతుకామఃప్రియంవదాం ౩౧ అయేనుందరిపూర్ణేందు దృష్ట్వాస్యంతవలజ్జతః,
అత్రితోంబరమంభోజ మపిమగ్నం జలాశయే ౩౨. విద్యుస్త్రినాచ్చితేనంగ శరావి
వతవాక్షిణీ, తాభ్యాంమాందృష్టమాత్రేణ హృదయంమే విదీర్యతే ౩౩. అద్వితీ
యాసిసాందర్యే ద్వితీయాభవ మేమతా, ఏవంశూరదురుక్తింసా శుతోవోవాచసు
షాన్వితా ౩౪. అమాత్యసుత మా నీతిం త్యజతేనసుఖం సతే, తుచ్ఛంవైషయికం
సాఖ్యం నేచ్ఛంతిహిభవాదృశాః ౩౫. నరకేనియతంవాసః సతీషురతిమిచ్ఛతాం,
విష్టపేబహవోనప్తాః కులస్త్రీకాముకాఃఖలాః ౩౬. కామవహ్నాపతంత్యేతే పతం
గాభవసానకే, మలమూత్రాకరంకాయం దృష్ట్వాముహ్యంతి కాముకాః ౩౭.
మలభాండముపాఘాయ ముహ్యంతిమహిషాయథా, సుఖంనాస్తి తిలస్త్రియమపి
తేవిషయాశయా ౩౮. విషంపీత్యామృతభ్రాంత్యా మావినాశముపైహిభో,
గచ్ఛగేహేన్మహాభాగ పతిరాగచ్ఛతిదుగ్రీతం ౩౯. ఇత్థంతద్వచనంశుభ్రా కామాం
ధోవిజయాత్మజః, బలాదియేషతాంరంతం బభాషేన్విష్కరం వచః ౪౦. పత్యుస్తే
పతితాదద్య కథయస్యతీసాధ్వనం, బలాద్రమంతఃమాంభర్తా కింకరోతి తవాల్పకః
౪౧. హత్వాతందుర్గతంవిప్రం స్వర్గసాఖ్యం తనోమితే, ఇతితాంభర్తయిత్యాస
జగ్రాహ వసనాంచలం ౪౨ బలాదాచ్ఛిద్యతద్ధస్తా దబ్రహ్మత్యా పతివ్రతా, కాము
కోయందురారాధ్యో మత్తో ద్వీరదవత్ఫలః ౪౩. హితోక్తింసశ్యణోత్యేష నజహాతి
పతివ్రతాం, సతీత్వరక్షణాయాహం జహ్యేప్రాణానపిదుగ్రీతం ౪౪. సతేనదుష్కృ
తంచేహ త్యాతివ్రత్యంవరంచుమ, ఇత్యాలోచ్యాన్మృభర్తారం సంచింత్యమనసాసతి
౪౫. శీర్షమాన్సృగ్య దేహల్యాంభగ్నశీర్షా మమారసా, ఆగత్యస్వగృహంధర్మో
దృష్ట్వాతత్కూరికర్మణః ౪౬. ఉవాచకుపితోమార్ఘ కిమిదందుష్కృతంకృతం,
ప్రవిశ్యచోరవద్గేహం దుర్మతేరహితంమయా ౪౭. యద్భార్యామవధిష్ఠామే తత్త్వం
దండ్యోసి భూభృతా, ఇత్థంవదంతంధర్మంతం శూరఃసంతాడ్యదుర్మతిః ౪౮.
జహరతద్దృహస్థాని వస్తూనికుపితో భృశం, గతేశూరేగృహేద్ధర్మో భయేనపరికంపితః
౪౯. రాజ్ఞేవిజ్ఞాపయామాస రుదన్వృత్తాంత మాత్మనః, రాజన్విజయపుతోమే
జాయాంహత్వాపతివ్రతాం ౫౦. శరస్వమవహృత్యాత్మం హత్వామాంచ పదా
యయా, స్త్రీసాదాఃనాశితాఃకైవా దేశేతాభ్యాంతవోత్తమాః ౫౧. అన్యాయే
నప్రజాఃసర్వాః పీడితాఃభృశదుఃఖతాః, త్వమంధఇవతత్పాపా వదృష్ట్వానిర్వృతో
స్యహూ ౫౨. ఇత్థంతద్గిరమాకర్ణ్య కుపితఃకరభూమిపః, అహూయవిజయందూతై
స్తత్కుతంచాప్యపృచ్ఛత ౫౩. అమాత్యతవపుతోయం దుర్మత్తోధర్మమందిరం,

గత్వాహత్వాచతద్భాగ్యా మవహృత్యబలాధనం ౫౪. సంతాడ్యతంమదాంధోసా
యయానిమయాశ్రిత , తదేనంశిక్షయాశుత్వం పక్షపాతవివర్జితః ౫౫. ఇతిరాజ
వచఃశ్రుత్వా విజయఃస్మయదూషితః, తిరస్కృత్యకరంకోపాదువాచ పరుషంవచః
౫౬. బ్రాహ్మణాపశదన్యాద్యవచః శ్రుత్వాహితాహితం, అవిచార్యబ్రవీష్యేవ
మజ్ఞానీవప్రలాపకం ౫౭. శూరోభిధానకర్మభ్యాం మత్పుత్రఃసుందరోయవా,
కామిన్యఃకామయంత్యేనం కామాత్సుందరమాదరాత్ ౫౮. తాదృశంసాతిరస్కృ
త్య హతా౨నేనాపరాధినీ, మదీయరాజ్యేస్థిత్యామ త్పుత్రంనిందంతి బాడబః ౫౯.
తదేనంశిక్షయిత్వామే నపాపమసరాధినం, తస్యగర్వోక్తిమాకర్ణ్య రాజా౨మర్షయ
తోబ్రవీత్ ౬౦. పూర్వోపకారంస్మృత్వాగః క్షమ్యతేతావకంమయా, నిర్గచ్ఛస్వ
పురాజ్ఞేవ నచేద్దండోసిమందధీః ౬౧. ఏవంభూపవచఃశ్రుత్వా ప్రహస్యవిజయోబ్రవీత్,
మయైవరక్షితోసిత్వం బహుధారిపుసాధ్యసాత్ ౬౩. దత్తాధికారోనత్వంమా మనర్హః
శిక్షితుంక్షమః, ఏవంవదంతమున్నత మివదూతైర్నృపౌత్తమః ౬౪. పురాన్నిసార
యామాససపుత్రంవిజయం బలాత్, తదాన్యపవధాయాశుజపతోమనుముత్తమం ౬౫.
మంత్రాధిదేవతాసిద్ధిర్న బభూవదురాత్మనః, దూతైఃప్రస్థాపితోరణ్యే నిరుపాయాదు
వాసనః ౬౬. ద్విషకారాజ్ఞోవధప్రేచ్ఛః ఛద్మనాసాహసేనవా, ససుతోన్వేషయా
మాస ప్రమాదంభూపతేసదా ౬౭. ఏకదాపర్వణిన్నాతు మేకఏవపురాద్భుషిః,
సరఃప్రాప వినాదూతై ర్నిర్భయంస్వపశేఖరః ౬౮. జ్ఞాత్వాతమాగతంశీఘ్ర మాగత్య
సరసీముఖా, నిహత్యతరసాదూతం జగ్మతుర్భూపసంనిధిం ౬౯. ఉభౌఖడ్గధరౌద్వ
ప్త్యా కాలదూతావివాగతో, భీతోన్యపతిరేతేస్వ వధాయైవాగతా వితి ౭౦. శివం
సస్మారసో౨ప్యాత్మరక్షణాశావివర్జితః, శివశంభోమహాదేవ కరుణాకరశంకర ౭౧.
త్వత్ప్రసాదాత్పురారామో రరక్షూరిభయాద్ధిమాం, మామిదాసీంహతః శూరవిజ
యకాదుర్జయావితి ౭౨. రక్షమాంశ్రీవిరూపాక్ష పక్షపాతేనశంకర, ఏడంస్మరంతం
రాజానం విజయేహంతుమిచ్ఛతి ౭౩. మధ్యేతీర్థంమహాతేజా ఉదభూత్తటిదుజ్జ్వలః,
ఆవిరాసీత్తతో వీరరాఘవ శ్చండవిక్రమః ౭౪. నీలోత్పలదలశ్యామః పీతవాసాః
సురార్చితః, కృపాణపాణి రత్యంతభీషణ భ్రుకుటీతటః ౭౫. త్వేడయన్నసినాశీర్ష
ముత్కృత్యవిజయస్యసః, తత్పుత్రస్యాపిమూర్ధానం పాతయామాసభూతలే ౭౬.
దృష్ట్వాతదద్భుతంకర్మ రామస్యకరరాణ్మదా, ప్రణమ్యదండవత్స్పృహ భక్తినిర్భర
మానసః ౭౭. దయాకరమయాపురా నియమపూర్వకారాధనం కియత్కృతమితి
ప్రభోతవమయైవనజ్ఞాయతే, యదాహమరిసంకటే హృదిభజామిభర్గంభయా త్తదై
వసముచేత్య మామవసిపక్షపాతాస్పదం ౭౮. తవప్రియతమఃశివః శివసఖస్త్వమేవా

సింహాః శివస్యభవతోఽవ్యభూద్ధృతమభేదబుద్ధి ర్మమ, స్వభక్తవిజయంజవాదపి
నిహత్యమద్రక్షణం యతస్త్వమకరోస్తత స్తవమతఃశివారాధకః ౨౯. దశానన
వధాయ యస్త్రిదశసంఘసంపాద్ధిత స్స్వభక్తవశగోహరి స్త్వవతతారసూర్యా
న్వయే, సవవకరుణాకర స్త్వమిహ రామనామ్నా జగద్వరోసి మమమానసంవసతు
పాదపద్మేతవ ౩౦. ఇతితద్గిరమాకర్ణ్య హృష్టోరామ స్తమబ్రవీత్, * శ్రీరామః *
శృణు రాజస్త్రివక్ష్యామి సర్వలోకహితంవచః ౩౧ గోపనీయమిదంవాచ్యం పాపి
నోనకదాచన, పరమాత్మాఽచ్యుతోనంతః సచ్చిదానందవిగ్రహః ౩౨. వశ్యంతిష్ఠా
నినోయచ్చ పరంబ్రహ్మేతిసంజ్ఞితం, శుద్ధంసూక్ష్మంమహాక్షేజః సదాశివపదంహితత్
౩౩. పోయ్యతేహ్యవచారేణ పరంబ్రహ్మేతియన్మహః, సదామలమపిప్రాజ్ఞైర్జాన
గమ్యః సతాశ్వరః ౩౪. అక్షరఃపరమోనంతః కాలరూపీమహేశ్వరః, నిర్గుణోపి
గుణాధారో జగత్కారణమివ్యతే ౩౫. స్వమాయాయాయతః శంభుర్గుణమయ్యా
ఖలంజగత్, రచయామాసలీలార్థం సచరాచరమవ్యయః ౩౬. పునర్మాయాగుణై
రీశో మూర్తిత్రిత్వమవాప్తవాన్, రజోగుణయుతః స్రష్టాబభూవజగతాంప్రభుః ౩౭.
పాలయామాససత్త్వేన యుక్తోనారాయణాఖ్యయా, తమసాకాలరుద్రాఖ్యః స్వయ
మేవజగత్ప్రభుః ౩౮. సంహృత్యసకలాలోకాన్ స్వేచ్ఛయాక్రీడతేహరః, పునః
కార్యవిశేషేణ స్వాంశతోఽఖలనిర్జరాన్ ౩౯. నిర్మాయవిశ్వకార్యేషు యోజయా
మాస తాన్విభుః, తదాజ్ఞయామరాఃసర్వే స్వస్వకార్యవిచక్షణాః ౪౦. నిర్మమో
నిరహంకారో నిత్యతృప్తోనిరంజనః, సవపరమోనంతః సర్వేషామాదికృద్విభుః ౪౧.
భూవార్యగ్న్యనిలాకాశాః పుష్పవంతౌపుమానితి, యస్యమూర్త్యష్టకంభాతి జంగమ
స్థావరాత్మకం ౪౨. తస్మిన్నర్వేశ్వరేశుద్ధే భక్తిరవ్యభిచారిణీ, ముక్తిప్రదామను
ష్యాణాం మాయాశాల నివారిణీ ౪౩. అనన్యసులభాభక్తి ర్విద్యతే యస్యశంకరే,
తస్యపాదరజస్పర్శా తునీతమఖలంజగత్ ౪౪. శివేభగవతిశ్రద్ధాభక్తిభ్యాంయే
సమన్వితాః, తవవలోకపూజ్యాహి శివభాగవతోత్తమాః ౪౫. శివపూజారతో
నిత్యం సర్వభూతహితేరతః, శివధ్యానపరోయోగీ శివభాగవతఃస్మృతః ౪౬. కదా
పశ్యేయమిశాన మితిచింతాతురఃసదా, విషయేషువిరక్తోసా శివభాగవతోత్తమః
౪౭. శివశ్శంకరశర్వేతి నీలకంఠేతి యోబ్రువన్, దయావాన్సర్వభూతేషు శివభాగ
వతోహిసః ౪౮. హితకర్తాబ్రాహ్మణానా మతిథీనాంచపూజకః, అనసూయః
సదాశాంతః శివభాగవతోహిసః ౪౯. వాపీకూపతటాకాది నిర్మాతాదీనవత్సలః,
యఃసదాచారనిరతః శివభాగవతోహిసః ౫౦. కృతజ్ఞఃసత్యసంధశ్చ ధర్మాత్మా

విగతస్పృహః, ప్రాణినాంసమబుద్ధిర్య శ్శివభాగవతోహిసః ౧౦౦. అభేదభావనా
యస్య శివకేశవధాతృషు, శివభక్తిపరోయోగీ శివభాగవతోహిసః ౧౦౧.
శివాదన్యతరన్నాస్తి జగదేత చ్చరాచరం, తన్నాయాకల్పితంభాతి శుక్తికారజతం
యథా ౧౦౩. ఏవంజ్ఞాత్వాకృత్యాఘోయః శివభాగవతోహిసః, శ్రుతిప్రచోదితా
ద్దేవా నివరూపేణ భావయాన్ ౧౦౪. తాతమ్యవిహీనోయః శివభాగవతోహిసః,
సర్వశైవగుణాఃసౌమ్య త్వయితిష్ఠంతి భూమిప ౧౦౫. తన్నేప్రియతమోసిత్వం
హితంతవకరోమ్యహం, సర్వదేవప్రియఃశైవాః సర్వలోకహితేరతాః ౧౦౬. సర్వే
షాంప్రాణినాంపూజ్యః పరసిందా పరాఙ్ముఖాః, నిందంతిపాపినోయేచ శైవాన్నా
ధుజన ప్రయాన్ ౧౦౭ తేహిదేవద్విషోఘోరే క్లిశ్యంతి నిరయేఖలాః, మధ్యక్తః
శంకరద్వేషీ మద్వేషీశంకరప్రియః ౧౦౮. తావుభానరకం యాతో యావచ్చంద్ర
దివాకరా, భక్తోపివిజయోమేద్య ద్విషకత్వయిమయాహతః ౧౦౯. తత్పుత్రశ్చ
దురాత్మాశా హఃశోనిరయభాగభూత్, సుఖేనకరభూపాల శివాంఘ్రి గతమానసః
౧౧౦ పాలయిత్వాచిరంరాజ్యం తతోఽమృతమవాప్నుహి, ఆవిరాసమహంతీర్థా
ద్యస్మాదమలవారిణః ౧౧౧ మన్నామ్నాప్రథితంతీర్థ మిదంలోకే భవిష్యతి, ఆజ్ఞ
యామమ యస్తీర్థే భక్త్యాస్మిన్నియమావ్వితః ౧౧౨. ఉషఃస్నానంకరోత్పూజ్యర్థే
సముక్తానాత్రసంశయః, ఇత్యుక్త్యానృపతిం రామ స్తత్రైవాంతర్దధేవరః ౧౧౩.
తస్మాదిదంరామతీర్థ మితిలోకేప్రథామగాత్, అత్రన్నాత్వా భగచ్ఛామఃక్షేత్రరాజ
దిదృక్షయా ౧౧౪.

*

*

*

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాశ్రేయ రామతీర్థమహి
మానువర్ణనం నామ చతుస్సప్తతితమోఽధ్యాయః. ౭౪.

* సూతః * తతఃపరంమహాతీర్థం త్రిదశైరభివందితం, కోటితీర్థమితిఖ్యాత
మనంతసుఖదంనృణాం ౧. ఆసమంతాతోక్తిలింగైః శోభితంసురసేవితం, తత్రగ
త్వాక్షేత్రపాల మబ్రువన్మునిపుంగవాః ౨ క్షేత్రపాలమహాప్రాజ్ఞ కిమిదంతీర్థమద్భుతం,
శైవలింగసమాక్షీర్ణమచ్ఛాంబుపరిశోభితం ౩. * క్షేత్రపాలః * కోటితీర్థమిదం
పుణ్యం కోటిలింగవిరాజితం, అనేకకోటిపాపానాం వారకంభవతారకం ౪ కోటి
తీర్థమితిఖ్యాత మిదంకథమభూద్వద, ప్రతిష్ఠితానిలింగాని కేనభాంతి మహాత్మనా
౫. కస్మైముక్తిమదాచ్ఛంభు స్లోకానుగ్రహకారకః, ఏతత్సర్వంవదాస్మాకం సర్వజ్ఞ
స్త్వందయాకర ౬. * క్షేత్రపాలః * పురాక్షేలాసనగరే సదానందైకసద్గుని,

హేమప్రాకారశోభాధ్యే రత్నతోరణమండితే ౭. అగాధామృతపూర్ణాచ్చ సరో
వరపరిష్కృతే, సహస్రారకప్రతీకాశ శతగోపురభానురే ౮. తేజోమయమహా
సాధ ప్రకాశితదిగంతరే, సంతానసత్కృతానేక నిగమానోకతేహైరస్త్వి ౯.
నిత్యతృప్తద్విజాకీర్ణ నందనార్చితనిష్కృతే, పురుహూతముఖాదిత్య నిత్యసేవితచత్వ
రే ౧౦. స్మృతమాత్రాఖిలాభీష్ట విశ్రాణనసురద్రుమే, సింహాసనేసమాసీనః సభా
యాంశ్రీమహేశ్వరః ౧౧. ఉమాలింగితవామాంగః సురార్చితపదాంబుజః, శ్వేతచ్ఛ
త్రధరో విష్ణుర్విధాతా స్తుతిపాతకః ౧౨. శ్వేతచామరధాన్యో శ్రీవాణీ లోక
మాతరా, వామభాగేసమాసీనా శ్రీగౌరీశంకరప్రియా ౧౩ ఈశానవదనాంభోజ
స్యస్తదృష్టి ర్నిరామయా, శాంకరజ్ఞాననిష్ఠాశ్చ సనకాదిమహర్షయః ౧౪. పశ్యంతః
శివపాదాబ్జం సంముఖే సమవస్థితాః, ఏవమైశ్వర్యసంపన్నే సభాయాంశ్రీమహేశ్వరే
౧౫. విరాజమానేదుర్వాసాః ప్రాపత్యమితింపరాం, కోటిసూర్యప్రతీకాశం కోటి
చంద్ర మనోహరం ౧౬. దృష్త్వాదేవప్రణమ్యాగ్రే స్తోతుంసముపచక్రమే, అగణి
తమహిమాన మప్రమేయం నిగమశిరోరణ్య కేలికలకంఠం, త్రిభువనరచనాదికార
ణంత్యాం శరణమహంకరుణానిధే ప్రపద్యే ౧౭. తవచరణసరోజమర్చయంతో
భవభయమాశు తరంతినిర్వృతాస్తే, తదహమపిసుఖాప్తయే వరంత్యాంశరణ
మహంకరుణానిధేప్రపద్యే ౧౮. వరగురుకరుణాత్మితత్వభాజాం నిరతిశయామృతద
స్త్వమేవసద్యః, కలుషితమనసాంత్యమేవశాస్తా శరణమహంకరుణానిధేప్రపద్యే ౧౯.
ఇతిస్తువంతందేవేశోదృష్త్వా దుర్వాససంముదా ౨౦. ఆలింగ్యమూర్ధ్నస్త్వాప్రాయ
ఉవాచమధురంవచః, త్వమేవనిజభక్తోసి మమాత్మంతహితేరతః ౨౧. దుర్వాసః
పరమోదార శైవజ్ఞాన సుధాకర, బహవఃసంతి మద్భక్తా మత్పాదస్యస్తమానసాః
౨౨. మమప్రాణప్రియాఃశ్రేష్ఠాః సర్వభూతహితేరతాః, ఆదాశివాతథావిష్ణు ర్విధా
తానంది కేశ్వరః ౨౩. ఉపమన్యరగస్త్వశ్చ భృగుస్త్వం బాణరావణా, మదానం
దాబ్ధిమగ్నస్త్వం సర్వసంగవివర్జితః ౨౪. ప్రియోసిమమదుర్వాసః ప్రాజ్ఞేభ్యోపిత
పోనిధే, సంమాన్యమునివీశానః పూజయామాససంసది, దృష్త్వాదుర్వాససంప్రేక్షా
పార్వతీభక్తవత్సలా ౨౫. దదామాల్యంముదాతస్మై సౌవర్ణామ్లాన వంకజం,
అర్చనావసరేభక్త్యా విష్ణునావిభవేర్పితం ౨౬. సర్వసిద్ధికరంహృద్యం సదానంద
ప్రదాయకం, ప్రేక్ష్యాసమర్పితం మహ్యం నిర్మాల్యంశంభునా వరం ౨౭. భక్తాయ
తేప్రయచ్ఛామి గృహాణమునినాయక, ఇత్యుక్తఃశివయామాల్యం గృహీత్వా
భక్తిపూర్వకం ౨౮. నమస్కృత్యమునిస్తాభ్యం శివాభ్యాంనిర్యయా ముదా,
యయామార్గవశాత్స్వర్గం దుర్వాసానిర్మలాశయః ౨౯. ఇత్థంవిచారయామాస

మానసే సంగవర్జితః, సర్వసంగవిహీనస్య సాభాగ్యేనాపికింముమ ౩౦. కస్మైచిద
హమేతద్ధి దాన్యాని విషయేచ్ఛవే, తేనతస్యసుఖంభూయాత్ప్రీతోభవతిశంకరః
౩౧. యేనకేప్రకారేణ యస్యకన్యాపి దేహినః. సంతోషంజనయేత్ప్రాజ్ఞస్తదే
వేశ్వరపూజనం ౩౨. ఇత్యాలోచ్య ప్రజమూర్ధ్ని ధృత్వాఘోయపునఃపునః,
భక్త్యాసంపూజ్యనిర్మల్యం ప్రవివేశామరావతీం ౩౩. ఐరావతంసమారుహ్య రాజ
వీన్ధ్యాపుండరః, శచీయక్తఃసురైః సార్థమాయయా వైభవాన్నితః ౩౪. త్రిలో
కనాథమైశ్వర్య యుతం దృష్ట్వాపుండరం, దదావనగ్రహంతస్మై దుర్వాసా మా
ల్యముత్తమం ౩౫. అపజ్ఞయా తదింద్రోపి గృహీత్వామమపాణినా, చిక్షేపస్వాహి
తాజ్ఞానా నృత్యోద్విరదమస్తకే ౩౬. తన్నిరీక్ష్యశచీశక్రం బభాషేభయవిహ్వలా,
మామాకుమరమహాభాగ శివనిర్మల్యదూషణం ౩౭. అర్చాయామమ్యతేనైత
చ్ఛంకరామసమృతం, కంఠేనమర్పిత ప్రీత్యా పార్వత్యాఃకృత్తివానసా ౩౮.
తయా దేవ్యాస్వభక్తాయ దత్తందుర్వాస సేదృతం, సర్వసిద్ధికరంహృద్యం శివనిర్మల
ల్యముత్తమం ౩౯. సర్వభాసర్వయత్నేన పూజనీయమిదంత్యయా, నిందంతియే
నరాపాష్యా శివనిర్మల్యముత్తమం ౪౦. కులక్షయకరాస్తేహినియతంనిరయాల
యాః, నిర్మల్యమవమన్యంతే యేరురాశాఃపిగాకినః ౪౧. సరకేనియతంవాస
స్తేహంస్వర్వాసిసామపి, ధృత్వాస్వకంఠేనిర్మల్యమేత త్సుఖమవాప్నుహి ౪౨.
ఇదంశ్రుత్వాశచీవాచమపి నోవాచకించన, ఐరావతస్తదాకృష్య కరేణశిరసిస్థితం
౪౩. పాదాభ్యాంఽషయామాస శివనిర్మల్యమమృతం, దృష్ట్వాపరాధంశక్రస్య
దుర్వాసాఃకుపితోభృశం ౪౪. శశాపసహసాశక్రం కోపసంరక్తలోచనం, యదై
శ్వర్యమదా దీశనిర్మల్య మవమన్యసే ౪౫. తేనత్వంసర్వసామ్రాజ్య భిష్టోభవ
పురందర, ఇతిశక్త్యాయయాశృద్ధో దుర్వాసాఃపురతోద్రుతం ౪౬. తదాహాహ
కృతాఃసర్వే గీర్వాణాభృశదుఃఖతాః, భీతఃపురందరోవేగా దవరుహ్యగజాన్మునిం
౪౭. ప్రాప్యవ్రణమృవిమదో బభాషేవినయాన్నితః, మమాపరాధందుర్వాసః క్షమ
స్వకరుణానిధే ౪౮. త్వమేవహిశరణ్యోసి మునిశేఖరపాహిమాం, మయాజ్ఞాన
కృతంపాపం త్వమేవక్షంతుమర్హసి ౪౯. పతిత్వాపాదయోస్తస్య మునేరాహ
పులోమజా, దుర్వాసఃపరమోదార దయాకరతపోనిధే ౫౦. క్షమస్వపతిదారాత్త్వం
క్షమాసారాహిసాధవః, తదాదేవాఃసగంధర్వాః సిద్ధాశ్చపరమర్షయః ౫౧. వృజ
జ్ఞవన్విసమ్రాస్తే దుర్వాససమమర్షిణం, ఉపసంహరకోపంత్యాం వ్రణమామస్తపోనిధే
౫౨. అనుగ్రహంకురుప్రాజ్ఞ తవశిష్యేపురందరే, లోకానుగ్రహకర్తారః సాధవః
సమదర్శినః ౫౩. త్వయిక్రుద్ధే కథంలోకస్థితి ర్భూయాత్తపోఘన, ఏవంతేహంవచః

శ్రుత్వా మునిః శాంతో బ్రవీదిదం ౫౪. వినానగ్రహముగ్రస్యపాపాది ద్రోసము
 చ్యతే, తస్మాదయముమాకాంతం శరణాయాతుశంకరం ౫౫. తేనాయంసుఖమా
 ప్నోతి నాసత్యం మమభాషితం, ఇత్యాజ్ఞాప్యసురానాశు జగముత్రిదివాన్మునిః ౫౬.
 ఏతద్వృత్తాంతమాకర్ణ్య బలిదైత్యోబలోన్నతః, అసురానీకపైఃసార్థం సహసాస్వర్గ
 మాయయా ౫౭. కలహంనిర్జరైఃసాకం కృత్వావాసవమాహవే, నిర్జ్వలస్వర్గసా
 మ్రాజ్యం జహరప్రసభంబలీ ౫౮. శునాసీరఃసురైఃసాకం త్యక్త్వాత్రిదివముత్తమం,
 దుఃఖార్తఃకాననేహోరే సంచచారశతంసమాః ౫౯. బలిర్దైవాధికారేపి ఓరోచస
 ముఖాసురాన్, నియోజ్యనాకలోకస్య చక్రవర్తిబభూవసః ౬౦. బలాదాహ్మోశ్య
 దత్తాని సురేభ్యోబ్రాహ్మణైర్మృతే, హమీషిసురశత్రుభ్యో విభజ్యద్రదశాబలీ ౬౧.
 త్సుత్తామానిర్జరాసర్వే నామమాత్రామృతాంధసః, ఉవాసుర్బలిభీతాస్తే ఘోరే
 మందరకందరే ౬౨. గురుర్జ్ఞాత్వాథదేవానాం దుశ్శితిద్రష్టుమాయయా, దృష్ట్వా
 తమింద్రఃశోకార్తః సాష్టాంగప్రణివత్యసః ౬౩. బద్ధాంజలిపుటోభూత్వా బభాషే
 వినయాన్వితః, గురోఽస్మద్గుర్వశాంపశ్య కృపాఃకురుమయిప్రభో ౬౪. త్వదన్యోనాస్తి
 మత్ప్రాతా బుద్ధిదాతాత్వమేవమే, * గురుః * తిరస్కృతంత్యయాజ్ఞానా చ్ఛిన
 నిర్మాల్యముత్తమం ౬౫. తత్త్వాపపరితప్తస్త్వం శప్తోసిమునినావృషక్, ప్రసన్నేనాథ
 తేనత్వ ముక్తఃశంకరసేవయా ౬౬. ముక్తోభవసిమచ్ఛాచా దితివిస్మృత్యతద్వచః
 వృథాత్వంముహ్యసేఽజ్ఞానా నృదస్యేదంఫలంతవ ౬౭. * ఇంద్రః * క్వమదఃక్లిశ్య
 తోమేద్య కందరేక్షుధయాగురో, జ్ఞానలేశవిహీనస్య అశక్తస్యాకృతాత్మనః ౬౮.
 కథమీశప్రసాదోమే భవేత్కల్యాణదాయకః, * గురుః * పంచాక్షరమహామంత్ర
 ముపదేక్ష్యామిక్షేప్తవే ౬౯. శివమర్చయభక్త్యాత్వం శైవదీక్షాసమన్వితః, తేనసర్వ
 ముఖంభూయా త్తవనిర్జరనాయక ౭౦. ఇత్యుక్త్వోపదిదేశాథ మంత్రమింద్రాయ
 గీష్పతిః, ధర్మయిత్వాయథాయోగ్యం శైవాన్యూహనపద్ధతిం ౭౧. గురోరాజ్ఞాం
 సమాదాయ పంపాక్షేత్రేసరిత్తతే, అస్మింస్తీర్థోదకేన్నాత్వా సదాజపవరాయణః ౭౨.
 ఆగమోక్తేనవిధినా శివార్చనరతోభవత్, కృత్వానైకతలింగాని లక్షసంఖ్యాయు
 తానిసః ౭౩. సంకల్పమాత్రసంసిద్ధై రుపచారైరమానుషైః, ప్రత్యహంపూజయా
 మాస శివానగ్రహ కామ్యయా ౭౪. ఏవమాత్మవతా భక్తియోగేన శతవాస
 రాన్, జిష్టునాలక్షలింగానాం శైవానాంశతమస్థితం ౭౫. దృష్ట్వాజిష్టోర్మహాభక్తిం
 ప్రసన్నఃసార్వతీపతిః, భూత్వాప్రత్యక్షమాశ్వాస్యబభాషేజిష్టుమీశ్వరః ౭౬.

అయివత్సనురాధీశ మయిభక్తిర్వృథాతవ, ముక్తోసిమమనిర్మల్య రీడాజనితకిల్బిషాత్
 ౨౨. ప్రసన్నోఽస్మితవాభీష్ట మహంజానామినువ్రత, వదామితదుపాయంతే రఘోనసాఖ్య
 మవాప్స్యసి ౨౩. సముద్రమథనంకృత్వా లబ్ధామృతమసాధ్యసం, మత్ప్రసాదాద్భ్య
 లిజ్జత్వా పునఃస్వర్గమవాప్స్యసి ౨౪. ఇతీశ్వరవరంబభ్యా గురుమామంత్ర్యవాసవః,
 సురాసురసహాయేన చక్రేఽబ్ధిమథనంబలాత్ ౨౫. తేనామృతాదివస్తూని లబ్ధ్వాబల
 సమన్వితః, ఆససాదపునఃస్వర్గజత్వా బలిముఖానురాక ౨౬. స్నాత్వైతస్మిన్స్తతే
 కోటిలింగాని త్రిదశాధిపః, సంపూజ్యప్రాపసామ్రాజ్య మీశ్వరానగ్రహేణసః ౨౭.
 తస్మాదిన్కోటితీర్థ మితిహాకేప్రభామగాత్, లోకేయావంతితీర్థాని సద్యోముక్తిప్రదా
 నిచ ౨౮ కోటిశస్త్రానిసంత్యస్మి న్కోటితీర్థంకతోభవత్, స్నాత్వాత్రకోటిలింగాని
 సచుభ్యర్చ్యతపోధనాః! ౨౯. యాస్యామఃపురతఃక్షేత్రదర్శనార్థంమహర్షయాః,
 క్షేత్రపాలవచఃశ్రుత్వా సంతుష్టాఃపరమర్షయాః ౩౦. తత్రసాత్వాథలింగాని సమా
 నర్చుర్ముదాన్వితాః. ౩౧.

*

*

*

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంచమాహాత్యే కోటిలింగతీర్థ
 ప్రశంసాయాం దుర్వాసశ్చాపేనాజ్యభ్రష్టపురందరస్యశివప్రసాదాత్పునః
 స్వర్గాధిపత్యప్రాప్తిర్నామ పంచసప్తతిమోఽధ్యాయః. ౩౧.

* నూతః * కృత్వాస్నానంకోటితీర్థే క్షేత్రపాలసమన్వితాః, సంపూజ్య
 కోటిలింగాని చక్రతీర్థంతతోయయుః ౧. దృష్ట్వాసప్తర్ష యోహృష్టా శ్చక్రతీర్థమ
 నుత్తమం, పప్రచ్ఛరైవభవంతస్య. క్షేత్రపాలంముదాన్వితాః ౨. * ఋషయః *
 క్షేత్రపాలమహాప్రాజ్ఞ సర్వవిద్యావిశారద, మధ్యేసరిన్మహాతీర్థం చక్రభ్రమణశోభితం
 ౩. సావర్ణసికతాకాంతం కిమస్మభ్యంవదామల, * క్షేత్రపాలః * చక్రతీర్థమిదం
 పుణ్యం సర్వతీర్థసుపూజితం ౪. నిర్వాణదాయకంపుంసాం గీర్వాణగణసేవితం,
 దర్శనాదస్యతీర్థస్య సశ్యంతి పిశితాశనాః ౫. అస్యస్మరణమాత్రేణ కామితార్థమ
 వాప్నుయాత్, చిన్నపాణిపురాఽఽదిత్యః స్నాత్వాస్మిన్తీర్థపూజితే ౬. సావర్ణపాణి
 మీశాన ప్రసాదాత్ప్రసభాస్వరం * ఋషయః * చిన్నపాణిఃకథమభూత్కర్మ
 సాక్షీదివాకరః ౭. చక్రతీర్థమితి ప్రాజ్ఞప్రఖ్యాతమభవత్కథం, కాతుకంజాయతే
 ౮. స్మృత మస్యవృత్తంవదామహ ౯. * క్షేత్రపాలః * మురోనామమహదైత్యః
 పురాభూజ్ఞగదార్తిదః, తేనదేవర్షయఃసర్వేపీడితాఃభృశదుఃఖతాః ౧౦. మంత్రయా
 మాసురన్యోన్యం కింకర్మఇతి వాదిసః, బృహస్పతింపురస్కృత్య బ్రహ్మణంశరణం

యాయః ౧౦. సింహాసనేసమాసీనం శారదాసహితం విభుం, వినయేనామరాః
 ప్రాహుః ప్రణమ్యపరమేష్ఠినం ౧౧. పితామహ మహాదైత్యప్రీడితాః కర్మ
 తాః, దయాద్రిద్యష్టాపశ్యాన్ త్వత్సాదశరణాగతాన్ ౧౨. మురోనామ
 మహాదైత్యో బలవానభీషణః, బాధతేస్మాన్యథాహన్యా త్తదుపాయంవదాబ్జః
 ౧౩. * బ్రహ్మ * అజయ్యః సమరేఽస్మాభిర్బలవానయమాసురః, కేశవంశరణం
 యామః సవవాస్మాకమీశ్వరః ౧౪. ఇత్యుక్త్వాతైః పరిక్రమ్య యయావైకుంఠ
 మాత్మభూః, శ్రీయాభూమ్యానేవ్యమానం శేషశాయినమచ్యుతం ౧౫. దృష్ట్వా
 హృషేనమనసా సాష్టాంగప్రణిపత్యసః, తుష్టావకమలానాథం విమలస్తోత్రవాచకైః
 ౧౬. సమామినారాయణపాదపంకజం నిరామయం నిర్జరబృందపూజితం, యదగ్రసం
 జాతజలేనమానవా ముక్తాభవంత్యాశు నిరిస్తకిల్బిచాః ౧౭. అనార్యరాత్రించగ
 బాధితావయం సమాగతా స్త్వచ్ఛరణంచతుర్భుజ, నిహత్యతందుర్జయదానవాధ
 మం నిరాపదం లోకతతింకురువ్యభో ౧౮. త్వమేవలోకావనతత్పరో విభుస్త్వమేవ
 పూజ్యో జగదాదికారణం, త్వమేవసర్వస్వమచింత్యవైభవ స్త్వమేవబంధుర్భరతా
 పవారణే ౧౯. హరిస్తదాకర్ణ్యవిరించిభారతీ మతీవసంతుష్టమనా స్తదాబ్రవీత్,
 ప్రసాద్యభూతేశమవాప్యతద్వరం నిహన్తిదైత్యాధమ మస్తుమాభయం ౨౦.
 అహంగమిష్యామితపఃకృతేసురా మఖంచయూయం కురుతాశుశాంకరం, ఉమాపతి
 స్తేన సుహృష్టమానసో మనోరథంపూరయతీశ్వరోమమ ౨౧. పంపాక్షేత్రసర్వ
 లోకేపవిత్రం సంప్రాప్య౭౭ద్యంశర్వ మారాధయామః, దేవోస్మాకః కర్మమున్మా
 లయిత్వా నిత్యానందోలోకవృందంబిభర్తి ౨౨. ఇతిగిరమమలాంహరేన్నీశమ్య
 త్రిదశయుతోత్రవిరించిరాశు యాగం, శ్రుతివిధివిహితంమహర్షిసంఘైర్ధిషణమతేన
 సమారభద్విధాతుం ౨౩. తదానారాయణఃప్రాప్య పంపాక్షేత్రంసుభక్తిమాన్,
 యాగశాలాసమీపేచ దుస్తరంతపఃచరత్ ౨౪. దానవానాంవినాశార్థ మాదితే
 యహితాయచ, దధ్యాహృదివిరూపాక్ష మబ్జాక్షోఽనిశమవ్యయం ౨౫. స్నాత్వా
 పగాయామాహృత్య పూజాసంభారముత్తమం, కృత్వాథపార్థివంలింగం కృతాసన
 పరిగ్రహః ౨౬. ఆగమోక్తప్రకారేణ మహాన్యాసపురఃసరం, పంచబ్రహ్మమహా
 మంత్రైః ప్రాణాయామపరోహరిః ౨౭. సహస్రకమలైర్దివ్యైః శివసాహస్రనామభిః,
 ప్రత్యహంపూజయామాస శివానగ్రహకామ్యయా ౨౮. ఏవంకతిపయేకాలే
 గతేదితిసుతాధిపః, శ్రుత్వామురస్సవోదంతం దేవానాంవైరవర్ధనః ౨౯. అనురై
 రన్వితఃప్రాప నిర్జరాధ్వరమంటపం, సంతాడ్యతాపసానాశు హత్వా నిర్జరనాయ
 కా ౩౦. ఆచ్ఛిద్యాధ్వరసంభారా స్పీడయామాసభూసురాః, యజ్ఞవాటీమ

సృజ్మాతైః ప్లావయామాసురాశరాః ౩౧. హాహాకారోమహానాసీ దేవర్షిద్విజ
 సంచయే, భ్రష్టక్రియాస్తదాదేవా హరేరాసన్నమాయయుః ౩౨. యజ్ఞాంతరా
 యవృత్తాంతం కథయామాసురాతురాః, నమస్తేకమలానాథ దీనాన్వాహిదయా
 కర ౩౩. త్వదాజ్ఞయావయంకర్తుః మఖంమాహేశ్వరాభిధం, ఉద్యుక్తాస్త్రస్తదా
 దైత్యా విఘ్నంచక్రుర్మహాఖలాః ౩౪. నిహత్యనిర్జరాన్కృద్ధాః సంతాడ్యముని
 భూసురాన్, ఆచ్ఛిద్యసర్వసంభారా న్నాశయామాసురధ్వరం ౩౫. జహితానాశు
 దేవేశ పాలయాస్మాన్దయాకర, ఇత్థందీనవచఃశ్రుత్వా సురాణామభయప్రదః ౩౬.
 సంపాద్యపూజాసంభారాన్ సంకల్ప్యవిధిపూర్వకం, సమారభదుమాకాంతం భక్త్యా
 పూజయితుంహరిః ౩౭ అర్చనావసరేవిష్ణుః సహస్రకమలైశుభైః, శివమర్చ
 యితుంభక్త్యా నైవృత్త్యశైవనామభిః ౩౮. తదాభక్తిపరీక్షార్థ మచ్యుతస్యేందుశే
 ఖరః, న్యూనమేకంచకారేశః సహస్రాబ్జేషుమాయయా ౩౯. దృష్ట్వాతదచ్యుత
 శ్చింతా మాషమాయావిమోహితః, సహస్రాబ్జేషుపూజార్థం మయాసంపాదితేషుచ
 రం. దుర్దైవాదద్య పాథోజ మేకంన్యూనమభూత్కథం, పద్మాక్షఇతిమేనామ
 ఖ్యాతమస్తిహిభూతలే ౪౦. ఉద్ధృత్యమమనేత్రాబ్జం పూరయామిసమర్పణాం,
 ఇత్యాలోచ్యాత్మనేత్రాబ్జం నఖేనోత్కృత్యభక్తిమాన్ ౪౧. అర్చయామాన సంక
 ల్పసిద్ధ్యై శర్యవదాంబుజే, భక్త్యుద్రేకంసమాలోక్య భగవానభిశాయినః ౪౩.
 ప్రత్యక్షోఽభూద్విరూపాక్షః పరమానందవిగ్రహః, దృష్ట్వాతమీశ్వరంశౌరిః కోటి
 సూర్యసమప్రభం ౪౪. తుష్టావదివ్యస్తుతిభిరేవదేవంజగద్గురుం, నమోవాఙ్మనసాతీత
 సచ్చిదానందరూపిణే ౪౫. ఉమాలింగితగాత్రాయ నిర్గుణాయగుణాత్మనే, జగతా
 మాదిభూతాయ జగదాధారతేనమః ౪౬. వేదవేద్యాయవైద్యాయ సదోజాతా
 యశంభవే, భవాతుభవ్యరూపాయ భవరోగహరాయచ ౪౭. వామదేవాయ
 దివ్యాయ దేవానాంప్రభవేనమః, అఘోరాయ మహాఘోరరూపాయాంధకవైరిణే
 ౪౮. నమఃసర్వహితార్థాయ రుద్రాయానంతశక్తయే, నమస్తత్పురుషాయాస్తు
 మహాదేవాయధీమహి ౪౯. యేనబ్రహ్మమయోభూయాం తన్నోరుద్రక్షప్రచోద
 యాత్, ఈశానఃసర్వవిద్యానా మీశ్వరఃసర్వదేహినాం ౫౦. సదాత్మితమమచ్ఛిత్తే
 శివోహమితిభావనా, మాధవస్తుతిమాకర్ణ్య శివఃసంతుప్తమానసః ౫౧. పాదాం
 గుఘ్నేనపస్పర్శ తుంగభద్రాసరిజలం, తత్రైవావిరభూచ్ఛక్ర మనేకాదిత్యభాస్వరం
 ౫౨. సంవర్తజ్వలనజ్వాలా కీలితాంబరమండలం, అనురాంతకరంఘోర మమరా
 ణాంనుదర్శనం ౫౩. సంస్మృత్యాభయహస్తేన విష్ణోర్మస్తకమాదరాత్, ఉవాచగిరి

జానాథః కృపయాభక్తవత్సలః ౫౪. హరేసహస్రధారాధ్య మేతచ్ఛక్రం సుదర్శనం,
 ధృత్వాఽసురగణంహత్వా భువనంపాలయాచ్యుత ౫౫. నమస్తలోకపూజ్యోసి
 మద్భక్తానాంత్యమగ్రణీః, ఇత్యుక్త్వాంతర్దధేశంభుః సురాణాం సుఖవర్ధనః ౫౬.
 గృహీత్వాచక్రమత్సుగ్రం గీర్వాణగణపూజితం, మురాసురశిరః కోపాచ్ఛకర్త
 దనుజాంతకః ౫౭. హత్వానిఃశేషమసురా నమరానిద మబ్రవీత్, యూయంకురుత
 గీర్వాణాః కృతుంపాశుపతోత్తమం ౫౮. ప్రత్యూహకారిణోదైత్యా నష్టానిర్భయ
 మస్తువః, నద్యామత్రైవరక్షార్థం స్థాపయామిసుదర్శనం ౫౯. కురుతాధ్వరమిశాన
 తుప్త్యైమునిజనైఃసహ, ఏవముక్త్వామరాన్సౌరి ర్జగామాత్మస్థలం ముదా ౬౦.
 సంతుప్తమనసఃసర్వే నిర్జరాశ్చక్రధర్షరం, విభజ్యవిధినాదేవాః పురోఽశంపినాకినే
 ౬౧. దాతుమైచ్ఛంస్తదాదిత్య స్తజ్జహరహవిర్బలాత్, ఛిన్నపాణిరభూత్తేన దోషే
 ణవిగతప్రభః ౬౨. చింతాతుగస్తదాదిత్యో బ్రహ్మాణంశరణంయయా, నమస్తు
 భ్యంశతానంద శరణాగతవత్సల ౬౩. ఆగఃకృతంమయాదేవ శివద్రవ్యాపహారిణా,
 యేనాహృతంహవిఃశైవం కరశ్చిన్నోమమాద్యసః ౬౪. నష్టభానుఃకథంలోకే శిష్టా
 నాంసంమతేఽస్మిభో, పాహిమాంకృపయాదేవపాపాదస్మాత్ప్రితామహ ౬౫. *బ్రహ్మ*
 చక్రతీర్థేకురున్నాన మఘాన్ముక్తోభవిష్యసి, యస్మిన్పివాంఘ్రిసంస్పర్శా దభూచ్ఛక్రం
 సుదర్శనం ౬౬. వర్తతేద్యాపితస్మిన్త ద్భక్తరక్షణహేతవే, తత్రన్నాత్వాసకృన్మ
 ర్త్యః సర్వాభీష్టమవాప్నుయాత్ ౬౭. యాతుభూతాదిభిః సద్యోదర్శనా త్తస్య
 నశ్యతి, తస్మాత్త్వమపికల్యాణ తత్రీర్థేన్నానమాచర ౬౮. లభ్యాదివ్యకరంతేన
 విశ్వవంద్యోభవిష్యసి, ఏవంబ్రహ్మోపదిష్టోఽర్కః స్నాత్వేతస్మిన్శుభభేదే ౬౯.
 చామికరకరంప్రాప్య ప్రభావానభవద్రవిః, పురాహ్యహిర్బుధ్వనామా మహర్షిః
 సంశితవ్రతః ౭౦. తేత్రేష్వనేయశుభాత్మా తతాపమమంతపః, తపస్యంతమహిర్బు
 ధ్వం రాక్షసాఃకూరకర్షిణః ౭౧. సదాతంబాధయామాసు స్తపోవిఘ్నేకతత్ప
 రాః, చింతార్తఃకపిలంప్రాప్య పప్రచ్ఛవినయాన్వితః ౭౨. మునేమమతపోవిఘ్నం
 కుర్వంతిపిశితాశనాః, బాధంతేచసదాకూరాః స్థితిర్మమకథంభవేత్ ౭౩. కుత్రా
 హంతపసఃపారం గమిష్యామివదాధునా, *కపిలః* పంపాత్తేత్రేజగత్పూజ్యం చక్రతీర్థం
 విరాజతే ౭౪. తత్రన్నాత్వాతమేతస్య తపశ్చరమహామతే, నశ్యంతిసకలాబాధా
 దర్శనాత్తస్యరక్షసాం ౭౫. ఇతితద్వచసాహృష్టః ప్రాప్యపంపాపురంమునిః, స్నాత్వా
 స్మిన్నావనేతీర్థే సుదేశేతపఃచరత్ ౭౬. తపోవిఘ్నార్థమాయాతా న్యాతుధానాన్సు
 దర్శనం, హత్వాతత్పరితోరక్షాం చక్రేచక్రమతిప్రభం ౭౭ అహిర్బుధ్వస్తపః

పారం ప్రాప్యసంతుష్టమానసః, నమస్కృత్వాశతచ్చక్ర మువాసకతిచిత్సమాః ౭౫. అద్యాపివర్తతేచక్ర మస్మిన్దైత్యనిబర్హణం, సర్వోత్తమమిదంపుణ్యం తీర్థమిష్టార్థదాయకం ౭౬. బ్రహ్మదిభిఃసేవ్యమాన ముషసిప్రత్యహంసురైః, దర్శనాదేవమర్త్యానాం ముక్తిదాయకముత్తమం ౮౦. * సూతః * క్షేత్రపాలవచఃశ్రుత్వా ముదా సప్తర్షయోమలాః, స్నాత్వాతత్పవనేతీర్థే పితౄణాంముక్తిహేతవే ౮౧. కృత్వా శ్రాద్ధంవిధానేన తర్పయిత్వాగ్రజశ్శునః, కృతనిత్యక్రియాఃక్షేత్ర దర్శనార్థంపురోయయుః ౮౨ చక్రతీర్థవరపృత్తమీదరాత్ ప్రత్యహంపతయఃశృణోతిచ, సర్వవైభవమవాప్యసంస్మృతో శర్యలోకసుఖమాఘ్నయాత్తతః ౮౩. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహత్యే చక్రతీర్థప్రశంసాయాం

శేవప్రసాదలబ్ధసుదర్శనేన విష్ణునా మురాసురవధపూర్వకంతీర్థే చక్రస్థావనం,

తత్రన్నానేన సూర్యస్య సావర్ణకర ప్రాప్తికథనంనామ

షట్సప్తతితిమోఽధ్యాయః. ౭౬.

* సూతః * తతోగౌరీముఖంతీర్థం దృష్ట్వాసంతుష్టమానసః, పరమృచ్ఛస్య వృత్తాంతం క్షేత్రపాలందయానిధిం ౧. * ఋషయః * ఇదంహితనుతేస్మాకం ముదంతీర్థవరంమహత్, వృత్తమస్యమనోహరి వదాస్మాకందయాకర ౨. త్వన్మఖాబ్జచ్యుతం దివ్యంవిరూపాక్షకథామృతం, పితౄణాంముహూరస్మాకం నతృప్తిర్దాయతేధునా ౩. తస్మాదేతస్యమాహాత్మ్య ముక్త్వాఽస్మానవసువ్రత, * క్షేత్రపాలః * యష్మత్ప్రశ్నానుసారేణ పురావృత్తంవదామ్యహం ౪. గౌరీముఖమిదంతీర్థం పంపాయాఃప్రీతివర్ధనం, పంపాదేవసత్యత్ర గౌరీముఖజలేశుభే ౫. పురాఽస్మిన్వనితాబహుస్త్వ ముక్తాఃకిల్బిషసంచయాత్, అత్రన్నానేననారీణాం సాభాగ్యంవర్ధతేధ్రువం ౬. గౌరీప్రసన్నాభవతి తాసాంహృత్కమలాలయా, ఇతితస్యవచఃశ్రుత్వా మునయస్తమథాబ్రువన్ ౭. * ఋషయః * గౌరీకస్మాద్వసత్యత్ర కానార్యః కేన హేతునా, శాపదోషేణసంయుక్తాః ప్రాపురేత త్కథంవద ౮. పాపముక్తాఃకథంనార్య స్సామంగల్య మభూత్కథం, ఇతితేహంవచఃశ్రుత్వా క్షేత్రపాలోఽబ్రవీన్ముదా ౯. * క్షేత్రపాలః * అత్రైవోదాహరంతీమ మితిహాసంపురాతనం, సాధవఃసత్త్వసంపన్నా నానాశాస్త్రవిశారదాః ౧౦. పురాగ్రహారేవేలాభ్యే కరభానామభూసురః, వేదవేదాంగతత్త్వజ్ఞః సదాచారపరాయణః ౧౧. శ్రోతాగ్నిసత్క్రియాయుక్తో

దేవబ్రాహ్మణపూజకః, చత్వారస్తనయాస్తస్య సర్వశాస్త్రార్థకోవిదాః ౧౨. ప్రబు
 ధస్సర్వసిద్ధశ్చహాత్రశ్రీః హూతృనామకః, విద్యావిసయసంపన్నాః సర్వాగమ
 విచక్షణాః ౧౩. గర్వాస్థ్యధర్మమాశ్రిత్య కృతదారపరిగ్రహః, ఏకైకస్యసుతా
 శ్చాసక్ దశ బహ్వశినోర్భూతః ౧౪. తేషాంపుత్రాశ్చపౌత్రాశ్చ జజ్ఞిరే బహుశో
 ర్భూతః, ఏవంకుటుంబవృద్ధిం చ దృష్ట్వా కరభభూసురః ౧౫. పాలయామికథం
 దీనఃకుటుంబ మతివిస్తరం, ఇతిచింతాతురోవిప్రో జగృహే దేవతాక్రియాం ౧౬.
 నిరుపాయాదసౌచక్రే శివస్యభృతకార్చనం, సర్వేవేతనయాచక్రుః శివసేవాం నిరం
 తరం ౧౭. కేచిద్దేవస్యాభిషేకం బిల్వార్చనరతాఃపరే, గంధకర్మణినిద్రిష్టాః కేచి
 న్నార్జనకర్మణి ౧౮. దీపారాధనసేవాయాం కేచిన్నైవేద్యకర్మణి, ఇత్థంవేతనసే
 వాయాం నిరతా నిరుపాయతః ౧౯. తేసర్వేస్వస్వకార్యేషు దక్షానార్యస్తథా
 విధాః, ఏవంప్రవర్తమానాస్తే దారిద్ర్యేణప్రవీడితాః ౨౦. శివస్వహరణాసక్తా
 బభూవు రజితేంద్రియాః, తైలాజ్యమధుపుష్పాణి గంధపంచామృతాని చ ౨౧.
 శివనైవేద్యభక్ష్యాణి ధాన్యాని వివిధాని చ, అన్యానిశివవస్తుని యానిసంతిశివా
 లయే ౨౨. తానిసర్వాణిలోభేన ముముషుర్దీనచేతసః, ఇత్థంకతిపయేకాతే గతే
 లజ్జానవిమోహితాః ౨౩. తేపరస్పరదాయాదా నిత్యంకలహతత్పరాః, అన్యోన్య
 చౌర్యవృత్తాని వివదంతః పరస్పరం ౨౪. అన్యోన్యకలహంచక్రు స్త్రియశ్చపురు
 షాశ్చతే, అన్యోన్యచౌర్యకథనాత్ క్రోధేనకలుషీకృతాః ౨౫. రుష్టాఃపరస్పరం
 శాపం దదుఃస్త్రిపురుషాశ్చతే, లోభాజ్జహరయస్తైలం శివప్రాసాదసంస్థితం ౨౬.
 కుష్ఠరోగీభవేన్మందః శివతైలాపహరకః, గంధద్రవ్యాపహరేణ దుర్భగోమలదేహ
 వాక్ ౨౭. శివనైవేద్యచౌర్యేణ క్షయరోగీ రుజాతురః, దీపాల్పికరణాదాశు
 అంధోనిరయభాగ్భవేత్ ౨౮. ఫలచౌర్యేణవంధ్యాత్వం ప్రాప్యరోగాతురానిశం,
 పంచామృతహరణమందా కాకవంధ్యాభవేదిహ ౨౯. మృతప్రజాఽజ్యచౌర్యేణ
 గృహిణీ రోగవీడితా, సుగంధసుమచౌర్యేణ దుర్గంధాంగీ విభ్రష్టికా ౩౦. ధాన్య
 హత్త్రిభవేద్దీనా వికలాంగీజడోదరీ, వస్త్రావిహరణాన్నారీ వైధవ్యంప్రాప్య తేధ్రువం
 ౩౧. తదాతచ్ఛౌర్యవృత్తాంతం శ్రుత్వాకోపేన భూపతిః, పురాన్నిఃసారయామాస
 సకుటుంబంకరద్విజం ౩౨. అరణ్యేసంచచారాసాసకుటుంబోఽతిదుఃఖతః, అభవ
 స్తోషసంయుక్తా నానావిధరుజాతురాః ౩౩. దుర్భగాఃకాకవంధ్యాశ్చ మృతపుత్రాః
 ప్రవాహికాః, క్షయరోగాతురాః కుష్ఠరోగావిష్టాతికర్షితాః ౩౪. దారిద్ర్యాగ్ని
 శ్చశాపాగ్ని రంతరాగ్నిశ్చ దారుణః, అదమాత్తచ్ఛరీరాణి శుష్కైఃకాంసి యథా

నలః ౩౫. దుర్ధరేణచదుఃఖేన బాధితాఃక్షుధితాభృశం, శివాలయస్థపుణ్యేన తేషాం
సత్సంగమోభవత్ ౩౬. కదాచిద్దైవయోగేన నారదో దివ్యదర్శనః, తేషాందృష్టి
పథంప్రాప విషినేమునిశేఖరః ౩౭. తమాగతంమునిందృష్ట్వా బ్రాహ్మణాస్తేచతాః
స్త్రియః, భక్త్యాసంపూజ్యతస్యాంతేసాష్టాంగప్రణివృత్తచ ౩౮. బద్ధాంజలిపుటా
స్తేచ వినయేనవ్యజ్ఞపక్, మునేఽస్మద్దుఃఖనాశార్థ ముపాయం బ్రూహిపూజిత ౩౯.
శివద్రవ్యాపహారేణ పాపిస్థాఃస్సౌవయంమునే, నాస్త్యస్మాకంశరణోఽన్య స్త్వావినా
కరుణాకర రం. లోకత్రయేగతిర్నాస్తి శివద్రవ్యాపహారిణాం, కథంతరేషునిరయా
ద్దుస్తరా త్పిడితావయం రం. త్వమేవరక్షకోఽస్మాకం పాహ్యస్మా న్మునిశేఖర, ఇతి
తేషాంవచఃశ్రుత్వా నారదోవాక్యమబ్రవీత్ ౪౦. * నారదః * నాశంయాతిన
భూతేశ ద్రవ్యచార్యజకిల్బిషం, మన్యేమేరుసమానంత ద్విదాభాగం ననశ్యతి ౪౧.
కోటిజన్మసు భక్త్వాపి ముచ్యతేనకదాచన, తథాపివక్ష్యేయమృత ముపాయంశృణు
తాదరాత్ ౪౨. పంపాక్షేత్రంమహాపుణ్యం సర్వపాపహరం శుభం, తత్రగత్వా
విరూపాక్ష ధ్యానసంబద్ధమానసాః ౪౩. నివసద్వంభవేత్తత్ర యుష్మాకంగతిరుత్త
మా, యూయమద్వైవగచ్ఛద్వం పంపాయాస్తీరముత్తమం ౪౪. ఇత్యుక్త్వాప్రయ
యా దేవముని ర్లోకాంతరంముదా, భక్త్యాతేబ్రాహ్మణాఃసర్వే ప్రాపుఃపంపపురం
తతః ౪౫. అంధాశ్శపంగవోఽన్యేచ బధిరాబహురోగిణః, వంధ్యాదిదోషసంయుక్తాః
సంఘశఃక్షేత్రమాయయుః ౪౬. తత్రస్థితాఽతిదుఃఖార్తాఃక్షుత్ప్రాపరిపీడితాః,
అత్రాప్యస్మాకమార్తానాం దుఃఖమేవభవత్యహా ౪౭. క్షేత్రస్థితానా మస్మాక
మపి సౌఖ్యంసజాతుచిత్, ఇతిచింతయతాంతేషాం సుఖలేకోఽపి నాభవత్ ౪౮.
యస్యస్మరణమాత్రేణ మర్త్యానాంముక్తిరవ్యయా, తస్మిన్క్షేత్రే నివసతామపి
దుఃఖంజహేనకిం ౪౯. పంపాక్షేత్రేద్విజాతీనాం ముక్తిరేవధ్రువంభవేత్, ఇతివేద
విదాంవాచా హ్యర్థవాదోభవే దిహ ౫౦. * క్షేత్రపాలః * క్షేత్రస్థితానాంసర్వేషా
మపి ముక్తిర్నసిద్ధతి, భక్తిజ్ఞానవతామేవ ముక్తిస్తత్రాపిసిద్ధతి ౫౧. బహుప్రదః
సదాచారో వ్రతీక్షేత్రస్థితోఽపివా, జ్ఞానంవినాసముచ్యేత జ్ఞానేసర్వం వ్రతిష్ఠితం ౫౨.
నహిజ్ఞానేనసదృశం పవిత్రమిహవిద్యతే, ఆజన్మమరణాంతంచ గంగాదితటనీస్థితాః
౫౩. మత్స్యకచ్ఛపమంహాకా ముక్తాస్తత్రభవంతికిం, యద్యత్క్రొతానికర్మాణి
జ్ఞానయుక్తాని మానవైః ౫౪. తానిముక్తిప్రదానీహ నేతరాణికదాచన, క్షేత్ర
వాసేనమర్త్యానాం తీర్థస్నానాదిభిర్బుధితం ౫౫. మనఃశుద్ధిర్భవేద్భక్తి స్తయాసంపద్య
తేమలా, సద్భక్త్యైలభ్యతే జ్ఞానం తేనకైవల్య మాప్నుయాత్ ౫౬. తస్మాత్తేషాం

దరిద్రాణాం జ్ఞానలేశోఽపినాభవత్, అతోదుఃఖాంబుధౌమగ్నః శుష్కకంఠోష్ణ
తాలుకాః ౫౯. త్సుధాతురామహారోగ పీడితా భృశదుఃఖతాః, దాదిద్రవ్యదుఃఖ
తాః క్షేత్రఉవాసు ర్భహువాసరాన్ ౬౦. కదాచిద్దైవయోగేన సువాసిన్యో మహీ
సురాః, క్షత్రియాశ్చ తథావైశ్యా యేచాన్యే భక్త సత్తమాః ౬౧. వివిధైర్వస్త్ర
మాల్యాద్యై ర్గంధధూపాది వస్తుభిః, వంశపాత్రైశ్చ తాంబూలైర్దక్షిణాభిశ్చ సం
యుతాః ౬౨. గౌరీముఖాహ్వాయంతీర్థం గౌర్యాఃప్రీతికరంపరం, యయుస్తేడత్రని
లయై ర్యుక్తాభక్తిభరా నివృతాః ౬౩. దృష్ట్వాతాన్దక్షిణాశాస్తే యయురన్నార్థిన
స్తదా, తాఃప్రీయోపి మహాపాపా అనుజగ్గు ర్మహాజనాన్ ౬౪. తీర్థేస్థిస్తజ్జనాః
సర్వే సదారాః స్నానమాచరన్, బ్రాహ్మణేభ్యోదదుర్దానం వాయనానిచదక్షిణాః
౬౫. పరివార్యదరిద్రాస్తే శతశః సంస్థితాస్తటే, అహంపూర్వకయాలుభ్యా దక్షిణాస్తా
న్యయాచిరే ౬౬. మహ్యమన్నమరండేహీ త్యుచ్చైఃకేచిత్ త్సుధాతురాః, తేషా
మార్తధ్వనిం కోపినాశ్శణో జ్ఞనసంచయే ౬౭. నిందంతి కేచిత్తాన్విప్రాన్ తర్జయం
తిశపంతిచ, నతేభ్యోన్నందదుః స్వల్పమపి దుర్విధిచోదితాః ౬౮. పూర్వార్జితేన
దోషేణ దీనా జనతిరస్కృతాః, త్సుధార్తాబహురోగార్తా దుఃఖార్తా భూసురా
శ్చతే ౬౯. ప్రాణత్యాగేమతించక్ర స్తీర్థేగౌరీముఖాహ్వాయే, మరణంవరమస్మా
కం దారిద్ర్యా ద్దుఃఖసంచయూత్ ౭౦. నిశామేతామనూస్తీర్థేత్యక్త్వామోఽస్మిన్ననో
హరే, ఏవనిశ్చిత్త్యతేసర్వే తీర్థసన్నిధి మాయయుః ౭౧. తతశ్చాస్తంగతేభానా
మరణేకృతనిశ్చయాః, ఏతత్తీర్థంనమస్కృత్య పరస్పరమథాబ్రువన్ ౭౨, పూర్వా
ర్జితేనదోషేణ శివస్వహరణే మతిః, తద్యోగాదియమస్మాకం దుర్దశాదుఃఖదాయినీ
౭౩. ఇదంశరణమస్మాకం తీర్థమాప న్నివారణం, గౌరీసాలోకమాతాభూ దస్మాకం
జననీపరా ౭౪. తామేవశరణంయామ స్తీర్థేత్యక్త్వా కలేబరం, ఇతినిశ్చిత్త్యతేసర్వే
నిమగ్నాస్తీర్థవారిణి ౭౫. ప్రాణత్యాగధియా యస్మిన్నతితా నిర్మలోదకే, తత్తీర్థ
స్పర్శమాత్రేణ మజ్జనేనచ తజ్జలే ౭౬. సర్వపాపవినిర్ముక్తా స్తీర్థప్రాప్త్య ప్రభాన్వి
తాః, దృష్ట్వాత్మదివ్యగాత్రాణి పరమానందనిర్భరాః ౭౭. గౌరీమారాధయామాసు
ర్భక్తిభావసమన్వితాః, సైకత్యైప్రతిమాం కృత్వా గౌరింసాభాగ్యదాయినీం ౭౮.
సుఖప్రదాముమాం భక్త్యా పృథక్పృథగుపాసిరే, తదాభక్తపరాధీనా భక్తిజ్ఞాన
యుతాంశ్చ తాన్ ౭౯. వీక్ష్యప్రత్యక్ష మభవదువాచాథ మహీసురాన్, మా
భైష్ట భూసురాయూయం సుఖందాస్యామివోఽధునా ౮౦. గతాని యుష్మత్పా
పాని బహుజన్మాన్జితాన్యపి, మత్తీర్థస్పర్శమాత్రేణ శుద్ధాయూయం మదాజ్ఞయా

౮౧. ఇహలోకేమహాసౌఖ్య మనుభూయాథ మత్పురే, త్రియశ్చాపరసో భూత్వా మదగ్రేనర్తయిష్యథ ౮౨. మత్సంనిధానదాగాన నిరతా స్తిష్ఠతాధునా, సదాసంగీతనిరతా మదారాధనతత్పరాః ౮౩. మమాపదానంగాయంతో నరస్తిష్ఠుతు సన్నిధౌ, అథకాలాంతరేయాయం ముక్తిప్రాప్యథ భూసురాః ౮౪. ఇత్యుక్త్వాంతర్దధే దేవీ సర్వేషాంపశ్యతాంపురః, విప్రాముక్తమనస్తాపాః సుందరాకార సంయుతాః ౮౫. పంపాక్షేత్రేవసన్ దివ్యభోగాభుక్త్యేహ జన్మని, త్రియోఽంతేపరసోభూత్వా నన్యతుర్గిరిజాగ్రతః ౮౬. గానేన పురుషాదేవీం తోషయామాను రీశ్వరీం, తదంతేశివసాయుజ్యం ప్రాపురానందనిర్భరాః ౮౭. తస్మాద్గారిముఖం తీర్థం సర్వేష్టార్థఫలప్రదం, సువాసినీనాంసర్వాసాం భుక్తిముక్తిప్రదాయకం ౮౮. ఇత్యాఖ్యానంసమాకర్ణ్య మునయః పరమాదరాత్, అరుంధత్యాదిభిర్మృతాః స్నాత్వా తత్తీర్థవారిణి ౮౯. శ్రీగోరింసికతాకారాం కృత్వా భక్తిభరాన్వితాః, పూజయిత్వావిధానేన శూర్పదానాదిభి ర్ముదా ౯౦. సంతర్ప్యబ్రాహ్మణాన్భక్త్యా దత్త్వా దానాని తాపసాః, శ్రీగోరింప్రార్థయంతస్తే జగ్ముః క్షేత్రదిదృక్షవః ౯౧. సకల తీర్థగణేష్విద మర్చితంప్రథితమీశ్వరయోః ప్రియముత్తమం, సుఖముపేత్య నిమజ్జనమాత్రతః శివపదంలభతేమనుజోద్భవం ౯౨. * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యై గారిముఖతీర్థ మహిమానువర్ణనంనామ సప్తసప్తతితమోఽధ్యాయః. ౭౭.

* శ్రీనూతః * దృష్ట్వామతంగశైలంతే హృష్టా స్తాపనపుంగవాః, క్షేత్రపాలంసమభ్యర్చ్య విసయేన వ్యజ్ఞః ౧. కోయమద్విర్మహాభాగ కమనీయతరువ్రజః, ధరణీవరవక్షోజ ఇవాస్మాకం విభాత్యసా ౨. అస్యాభిధానమస్మాకం విస్తరాద్భూషి మానద, * క్షేత్రపాలః * మతంగాద్విరయందివ్యో నితాంతసురపాదవః ౩. అస్యవృత్తముదారంవః సంప్రవక్ష్యామి సౌఖ్యదం, శ్రీకరంశృణుతై కాగ్ర మనసా తాపసోత్తమాః ౪. పురావసుప్రదోనామ ద్విజోఽభూ త్కంచనాహ్వయే, సదాచారరతఃశాంతః సర్వధర్మరతోఽనఘః ౫. తద్భార్యానువ్రభానామ్నీ సాధ్వీసాధుపథే స్థితా, తోదంపతీ మహాప్రాజ్ఞా ధర్మమార్గవిశారదా ౬. తయోఃసమజని ప్రాజ్ఞః సుతఃసత్యవసు ర్వరః, పితృపూజారతో నిత్యం సర్వశాస్త్రవిశారదః ౭. ఆహితాగ్నిరభూద్ధీమా స్కృతదార పరిగ్రహః, శుశ్రూషాయాం జరత్పిత్రోర్నిరతో ధర్మవత్సలః ౮. సాయంప్రతర్జుహూతిస్మ సప్తార్చిష

మకల్మషః, ప్రవృద్ధాస్తస్యధర్మేణ దేవతాహృష్టమానసాః ౯. ఇత్థంసత్యవసాధగ్మ
మనుత్తిష్ఠతి సాదరం, కదాచిదాగతస్సిద్ధ స్తద్గుహం బ్రహ్మవిద్వరః ౧౦. జహ
వల్కలసంపేతో భస్మభూషితవిగ్రహః, రుద్రాక్షమాలాభరణో భద్రాకృతి రను
త్తమః ౧౧. తంసత్యవసురాలోక్య నమస్కృత్యనిరాశయం, పూజయామాస
విధివదాసనాదిభి రుత్తమం ౧౨. ప్రాంజలిఃప్రణతోభూత్వా బభాషేభూనుగోత్త
మః, భగవన్నవ్యరూపస్య కుతలగమనం తవ ౧౩. పూర్వపుణ్యవశా న్నేఽద్య వ్రా
హ్మేఽసి సదనంవిభో, త్వత్పాదదర్శనేనాహం ధన్యోస్మి పితృభిఃసహ ౧౪. యానిక్షే
త్రాణి లోకేస్మి స్మృక్తిదానిత్వయానఘ, తానితీర్థానిబహుశో దృష్టానీతి మతిర్మమ
౧౫. గృహంధకూపమగ్నానా మశక్తాల్పాయుషామిహ, భవేముః కథమస్మాకం
తానిలక్ష్యానితాపస ౧౬. యాయంధన్యతమాః సిద్ధాః సంచరః తోయద్వచ్ఛయా,
* సిద్ధః * మయాదృష్టానితీర్థాని తేత్రాణి వివిధానిచ ౧౭. తేహంశ్రేష్ఠతమంసున్యే
పంచాక్షేత్ర మనుత్తమం, విద్యంతేయత్రతీర్థాని సద్యోముక్తి ప్రదానిచ ౧౮. హేమ
కూటగిరిః సర్వపర్వతానాం వరోత్తమః, ఋష్యశృంగఇతిఖ్యాత స్తవస్విజనసేవితః
౧౯. పంచాఖ్యానగరీఖ్యాతా సర్వసంప త్ప్రదాయినీ, తేత్రాణిరమ్యవృత్తాని
తుంగభద్రానదీ శుభా ౨౦. వనానిరమ్యరూపాణి సంతితత్ర సహస్రశః, ఇతిసిద్ధ
వచఃశ్రుత్వా తేత్రదర్శన లాలసః ౨౧. ప్రణమ్యప్రార్థయామాససిద్ధంసత్యవసు ర్వరం,
కథందక్షిణామ్యహం పంచాక్షేత్రం కైవల్యదాయకం ౨౨. యత్రసాక్షా ద్విరూపా
క్షో వర్తతేదేవదుర్లభః, గృహంధకూపే మగ్నోహ మశక్తోదుర్లతాగ్రణీః ౨౩.
పితరావతిక్షిర్ణామే శిథిలేంద్రియ విగ్రహా, విహయేతౌకథం దూరపథందక్షిణామి
తత్ప్రదం ౨౪. తద్దర్శనంవినా జన్మమన్యే నిష్ఫలమాత్మనః, జలబుష్పదవద్రేహ
మల్పాయః క్షణభంగురం ౨౫. అల్పకాలమనాయాసం యథాతద్దర్శనం భవేత్,
కృపాంకురు దయాసార తవభక్తేతథామయి ౨౬. * సిద్ధః * అస్తిసిద్ధావధం
ప్రాజ్ఞమయి తేఽద్య దదామ్యహం, క్షణమాత్రేణగంతాసి తేత్రం తత్పాదలేపనాత్
౨౭. ఇత్యుక్త్వాపాదయౌ స్తస్యలిలేప రసమద్భుతం, తద్భలేపయయాక్షేత్ర మంత
రిక్షాధ్వనా ద్విజః ౨౮. క్షణమాత్రేణతత్తేత్రం దదర్శపరమాద్భుతం, పుణ్యపర్వ
తసంయుక్తం పరమానందదాయకం ౨౯. సురపాదపసంబాధం దివ్యతీర్థ విరాజి
తం, అద్రమేయ మనిర్వాచ్యం దృష్ట్వానందపరిప్లుతః ౩౦. విస్మృత్యచన్యమాత్మానం
చచారోన్మత్తవ ద్విజః, తదాపంచాంబికా తేత్రే విహరంతీయద్వచ్ఛయా ౩౧. దివ్య
కన్యాసహస్రేణ సేవ్యమానాఽఽగతాముదా, కాశ్చిద్విణావాదయంత్యో నృత్యంత్య
స్మృప్తి హేతవే ౩౨. పంచాంబికావినోదార్థం గాయంత్యోమధురస్వరాః, ఇతశ్చే

తత్పదావంత్యః పుష్పావచయనాద్యతాః, తదానత్యవసు దేవీసంచరంతం కుతూ
 హలాత్ ౩౩. క్షేత్రదర్శనజానాద సింధుమగ్నం దదర్శసా, వ్యంజయంతంపరాం
 భక్తి ముచ్చరంతంశివేతీతం ౩౪. సర్వజ్ఞాపిసమాలోచ్య సమాహూయసఖజనాన్,
 రహస్యువాచ సుందర్యః సమీపే సంచరత్యసా ౩౫. నిజభక్తోధవాపకస్యకషాయః
 సపరీక్ష్యతాం. ఏవంశివాజ్ఞయాసర్వాః సమాసాద్య ద్విజాంతికం ౩౬. సంమోహ
 యితముష్యక్తా విలాసైః కామసూచకైః, తత్రైకావినయేనాహ ద్విజంకన్యామనో
 రమా ౩౭. దైవాత్సాప్తోసి భవాత్ప్రదర్శనీయస్త్వమద్యమే, కామంపూరయ
 కల్యాణ కామసాధానివారయ ౩౮. * సత్యవసుః * మాస్త్వధర్మే మతిస్తేద్య
 మాతస్త్యాం ప్రణమామ్యహం, విషయాహివిషంహంతి మనఃస్యాత్ కాపఘాతాన్
 ౩౯. మమైకఃపత్నీప్రతిమస్తి కేవలం భార్యాలయే ధర్మపరాచవర్తతే, పరస్త్రీయో
 మాత్యఃమాః సదామమప్రియః స్వధర్మోనిజవిగ్రహాదిహ రం. * సురస్త్రీ *
 గంధర్వకన్యాస్మి గిరీద్రజాసఖి త్వంభర్తృకామా శరణంసమాగతా, కరగ్రహః
 శ్చూరయకామనాంమమ ప్రసీదభర్తా భవధర్మతోమునే రం. కామార్తా మర్థ
 యంతీంచగమ్యాం రహసియాచితః, నోవైకసచధర్మేషు భూణహేతుశ్చ్యతే
 బుధైః ౪౦. తస్మాన్మామంచ మాంవిప్ర సురతేనాశు తోషయ, ఏవమేవద్విజం
 సర్వాః పరివప్రః సుస్త్రీయః ౪౧. తానత్యవసురాలోక్య వినయాత్ప్రహ
 విహ్వలః, దీపంమాందయయా నార్యస్త్వజతాశు నమోస్తుతః ౪౨. సాయంసం
 ధ్యానమీషస్థా స్వవిశాంతం ప్రణామ్యహం, స్థవిరాపితరా వాధిబాధితౌ నిలయే
 మమ ౪౩. తాభ్యామహమనాజ్ఞప్తః క్షేత్రదర్శనలాలసః, ఆగమంపునరద్వైవ
 గమిష్యామీతి వాంఛయా ౪౪. శీఘ్రంగచ్ఛామిపితరా భవేతాండుఃఖితౌ నచేత్,
 ఏవంవదంతమేకాంత ఆలిలింగే బలాద్వధూః ౪౫. జగ్రహాచరణావన్యా జగృహే
 న్యాంశుకాచలం, బబంధభూసురందోర్భ్యా మన్యాస్విన్నకలేబరం ౪౬. ఇత్థంసత్య
 వసుర్మత్త కాశినీభిః పరివృతః, ఉవాచదుఃఖితోవ్యక్త మిశ్వరా మనసాస్మరన్ ౪౭.
 యవయోఃశివయో రంఘ్రిదర్శనార్థం కుతూహలాత్, ఏతత్క్షేత్ర మహాప్రాప్తఃత్య
 క్త్వామత్పితరా గృహే ౪౮. మామేతామత్త కాశిన్య శ్చిత్తజోద్రిక్త మానసాః,
 బాధంతేయువయోర్భృత్వం భవభీరుమనేకథా ౪౯. శాపానర్హాః శివాసఖ్యో
 మాతృకుల్యాదివాకసః, నిగృహ్యమాంబలాదేతా నత్యజంతి బహిఃస్త్రీయః ౫౦.
 పితరామామవశ్యంతౌ భవేతాం దుఃఖితౌభృశం, పంపాంబికే విరూపాక్షపితరావాం
 నమామ్యహం ౫౧. క్షిప్రంమోచయంతం స్త్రీభ్యఃకృపయాపభ్యోతిదుర్గతం,
 విలపంతంద్విజందృష్ట్వా సత్వరం భక్తవత్సలా ౫౨. ప్రత్యక్షాభూత్పురస్తస్య

మందస్మితముఖాబుజా, దుకులపరిసంవీత వస్త్రాంతర్వ్యంజితస్తనీ ౫౫ హారనూ
 పురకేయూర కంకణాది విభూషితా, దాడిమిబీజసచ్చాయ దంతావలి విరాజితా
 ౫౬. ఆకర్ణాయతనేత్రాంతా పూర్ణచంద్ర నిభాననా, మధ్యయష్టిగృహభాగా
 సద్యోముక్తిప్రదాయినీ ౫౭. దృష్ట్యాహృష్టమనాదేవీ, తుష్టావ నుతిగిర్ద్విజః ౫౮
 * సత్యవసుః * మాతస్త్వచ్చరణం మమాస్తుచ్ఛారయే మినాక్షీముక్తిప్రదం
 చేతస్త్వస్యతుతత్ప్రసక్త మనిశంవై రాగ్యయక్తం భవే, తేనానందమయస్యమేస్తి
 నభయం మృత్యోర్వరాకస్యచ శ్రత్యాఖ్యాతభవాభవేయు రమలాయ ద్దశనా
 త్పాపినః ౫౯. నౌమిత్వాం నిజశక్తి నిర్మితమహావిశ్వప్రపంచాశ్రయాం నిత్యానంద
 మయీ మజాదివినుతా మత్యుభభక్తప్రియాం, భృత్యేమయ్యసకలయాభయ
 హరేసత్యం సురాధీశ్వప్రత్యక్షాసి పరంవరోస్మి విభవే పంపాంబికేదేహినాం ౬౦.
 ముక్తిందేహిమహాదేవి సత్యంప్రాప్స్యామి తేపదం, భక్తాభీష్టప్రదాత్రింత్యాం స్తువతి
 శ్రుతయో యతః ౬౧. * పంపా * భవిష్యజన్మనిప్రాజ్ఞ భవిత్రీముక్తి రుత్తనూ,
 తదామత్పదమాస్థాయ నిజానందేనిమజ్జసి ౬౨ * ద్విజః * యదిభావిజనిర్జేస్తి తదా
 మజ్జననీ భవ, దుహితావాభవార్యేత్వం పితృముక్త్యుక్త మిశ్వరి ౬౩. * పంపాంబికా *
 భవిష్యజన్మనిప్రాజ్ఞ భవిష్యామి సుతాతవ, గత్యేదానీం గృహేతేద్య పితరాపాల
 యామల ౬౪. ఇత్థంపంపావచఃశ్రుత్వా పరమానందనిర్భరః, జగమస్వగృహం
 సత్యవసుర్దేవీ హృదిస్మరన్ ౬౫. గృహేతత్పితరౌ పుత్రమదృష్ట్వా దుఃఖితో భృశం,
 పుత్రస్యగుణకర్మాణి స్మరంతౌతో విలేపతుః ౬౬. త్వత్వానాంధరిౌ పుత్రక్వగ
 తోసి ఘృణాకర, కించిరాయసిదేహ్యాన్న మరంపానీయమావయోః ౬౭ త్సుధ
 యాభాధితో జీర్ణాత్పద్దర్శన కుతూహలా, యత్కించిదావయో రాగస్తత్తమస్వ
 ఘృణాకర ౬౮. ఇత్థంరుదంతౌ దృష్ట్వాతౌ ప్రార్థయామాస నమ్రధీః, ఏహోస్మిపి
 తరౌపుత్రప్రణమామియువామహం ౬౯. యద్యువాభ్యా మనాజ్ఞప్తో గతోస్మి
 జ్ఞేత్రముత్తమం, సమేపరాధఃక్షంతవ్యో యువాభ్యాంకరుణాకరా ౭౦. ఏవంపదం
 తంపుత్రంతా వాలింగాఢ్రూయ మస్తకే, ప్రేష్ణాసప్రచ్ఛతుః పుత్రగతోసి త్వంకు
 తోధునా ౭౧. ఆవాభ్యాంత్వమనాజ్ఞప్తో కదాపిచనజగ్మిషే, అనుత్వా౭౨వామిదా
 నీంశ్చం కుత్రత్వం గతవాససి ౭౩. * సత్యవసుః * హ్యేకగతోమహాతేజా అతిధి
 ర్యో౭స్మదాలయం, పంపాజ్ఞేత్రస్యమాహాత్మ్యం శ్రుత్వా తన్మృఖతో వరం ౭౪.
 సిద్ధాపథబలేనాహం దృష్ట్వా తత్క్షణమాత్రతః, ఆగచ్ఛామితిసహసాజగ్మేజ్ఞేత్ర
 ముత్తమం ౭౫. దేవాలయానిదివ్యాని తీర్థానివిమలానిచ, దివ్యాశ్రమాణితత్రా
 హం దృష్ట్వా సుతుష్టమానసః ౭౬. పంపాంబికావరంబద్ధ్యా పునర్వాం పదమా

గమః, నాహంశక్నోమి తక్షేత్రమాహత్మ్యం వక్తుమమృతం ౭౬. ఏవంపుత్రవచః
 శ్రుత్వా తక్షేత్రస్యస్తమానసా, దేహంతత్యజతుర్దీనా శక్తిహీనా విధేర్వశాత్ ౭౭.
 తేనపుణ్యవిపాకేన పంపాక్షేత్రే మనోహరే, ద్వితీయజన్మనిప్రాజ్ఞో భృగునామ్నా
 ప్రథామగాత్ ౭౮. తద్భార్యాశర్కదానామ్మీనుప్రభాభూత్పతివ్రతా, భృగు
 స్సర్వమునిశ్రేష్ఠ శ్శివధ్యాన పరాయణః ౭౯. త్రికాలజ్ఞోమహాప్రాజ్ఞ స్సర్వభూతహి
 తేతః, త్యక్త్వాకలేబరం సత్యచంద్రైస్తీయజన్మని ౮౦. తయోఃసమజనిప్రాజ్ఞో
 మతంగాభ్యోమహాతపాః, సర్వశాస్త్రార్థతత్వజ్ఞః సర్వాగమవిశారదః ౮౧. పిత్రాజ్ఞ
 యావిరూపాక్షం తోషయామీతివాంఛయా, తపశ్చక్రేగిరావస్మి నివరూపాక్షం
 హృదిస్మరిత్ ౮౨. ప్రాణాయామపరోయోగీ గుహాయామత్రసంస్థితః, జితేంద్రి
 యోనిరాహరస్తతాప పరమంతపః ౮౩. ఆసహస్రాబ్దమత్యుగ్రం మతంగేతపఃసితే,
 ప్రత్యక్షోభూద్విరూపాక్షః సత్వరంభక్తవత్సలః ౮౪. ఉవాచపరమోదారో మేఘ
 గంభీరయాగిరా, వరంవృణీష్వభద్రంతే యత్తేమనసికాంక్షితం ౮౫. దాస్యామి
 యత్తదమలం దేహానామపిమర్లభం, *మతంగః* అంభోజమధుమత్తస్య కుటజే
 కింభవేత్త్రపా ౮౬. తథాత్వత్పాదభక్తస్య సమేన్యవిషయేస్పృహో, యదితే
 దాతుమిచ్ఛాస్మి భక్తకల్పద్రుమాధునా ౮౭ భక్తిం తపవదాంభోజే నిశ్చలాందేహి
 మేప్రభో *విరూపాక్షః* మతంగమమభక్తోసి తఃసద్ధోసినిర్మల ౮౮. దుహితాతప
 కల్యాణభవితాసర్వముగలా, ఇహలోకేనుఖంభుక్త్వాపరతోముక్తిమాప్నుహి ౮౯.
 ఏవందివ్యవరంబభ్యా మతంగోమునిశేఖరః, ఉద్వాహ్యవిధినా చారుమతీం ధర్మపరో
 భవత్ ౯౦. తస్యామావిరభూద్దేవీ మాతంగీనామకన్యకా, సుందరీనుకుమారాంగీ
 పూర్ణచంద్రనిభాననా ౯౧. సంమోహితసురవ్రాత సుతసాందర్యభూమికా, కిన్న
 రేశ్వరభార్యాభూత్త్రిలోకజననీపరా ౯౨. యదస్మిన్తపనసిద్ధి మతంగఃప్రాప
 పర్వతే, మతంగగిరి రిత్యేవప్రసిద్ధోభూద్దిగంతరే ౯౩. యత్రన్నాత్వాతపశ్చక్రే
 ప్రత్యహం మునిశేఖరః, మాతంగతీర్థమిత్యేత దభూల్లోకేషువిశ్రుతం ౯౪. స్థిత్యా
 స్థిన్దైవమేకంవా తీర్థన్నాయా జితేంద్రియః, పంచాక్షరీమనుంజప్త్యా ముక్తోభవతి
 మానవః ౯౫. తస్మాద్వయంగిరావస్మి స్థిర్ధాంబుకృతమజ్జనాః, మాతంగేశ్వరమ
 భ్యర్చ్య స్థిత్యాహ్యనందనిర్భరాః ౯౬. పురతఃశోగమిష్యామః క్షేత్రదర్శనలాల
 సాః, *సూతః* క్షేత్రీచాలవచఃశ్రుత్వా ముదాసప్తర్షయోమలాః ౯౭.
 స్థిత్యామతంగశైలేంద్రే శివంసంపూజ్య భక్తితః, పరేద్యుఃపురతోజగ్ముః
 క్షేత్రదర్శనలాలసాః ౯౮.

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే మతంగగిరిమాహాత్మ్యవర్ణనం

నామఅష్టసప్త తితమోఽధ్యాయః. ౭౮.

* షేత్రపాలః * మతంగగిరిమహాత్మ్యం కథయామిశుభప్రదం, సంతిశీర్ధాన్య నేకాని పర్వతేఽస్మిన్మనోహరే ౧. పాపహరీణిలోకానాం పాపనానిసహస్రశః, మనో హరాణ్యాశ్రమాణి మునీనామూర్ధ్వరేతనాం ౨. అగ్నితీర్థమిదంపుణ్యం సర్వామ యనిబర్హణం, పురాగ్నిరామయగ్రస్తో తీర్థమేత త్సమాశ్రితః ౩. తపస్తప్తావిరూ పాక్ష వరాదగ్నిర్నిరామయః, పునఃస్వతేజసాలోకే రరాజహతభుక్ శుచిః ౪. * ఋషయః * వచసాతేమహాభాగ విస్మయోఽస్మాను జాయతే, కన్మాదగ్నిర్జగ ద్యోనిః సర్వభూతహితేరతః ౫. బృహద్భానురభూద్వాద్విధి గ్రస్తో యజ్ఞపతిఃప్రభుః, ఏతద్వృత్తాంతమఖిల మస్మాకంవద విస్తరాత్ ౬. * షేత్రపాలః * సూర్యవంశే మహాప్రాజ్ఞో మరుత్తోనామ భూమిపః, ఆవత్సరశతంచక్రే మహాయజ్ఞ మనుత్తమం ౭. సహదేవద్విపితృభిః సర్వసంభారసంయుతః, కరిశుండాజ్యధారాభి రేధోభిః పర్వ తోపమైః ౮. హవిర్భిరద్రిశీకాశై ర్జహవాగ్నీమహీపతిః, తదజీర్ణామయగ్రస్తో వహ్నిరేధాంసి నాదహత్ ౯. దినేదినేక్షయీభూత్వా కృశానుద్దుఃఖతోభృశం, లీనోశ్వధృతరావత్ర చచార తపఉత్తమం ౧౦. స్నాత్వాప్రత్యహమేతస్మి నీరేభక్తి సమన్వితః, ధ్యాత్వాహృదివిరూపాక్ష మనలో మానమాస్థితః ౧౧. తేనోఽరాగ్ని ర్లోకేషు భూతానాం తమతాంగతః, బ్రహ్మకర్మాణినస్తాని సవాదీని ద్విజస్సనాం ౧౨. హాహాకారో మహానాసీ దమర్త్య భృశదుఃఖతాః, తదాసురపతిశ్చింతా తురః సస్తార గీష్పతిం ౧౩. ఆగతంగురుమభ్యర్చ్య నమస్కృత్వాఽబ్రవీద్వచః, బృహస్పతేత్వమాచార్యో గతిరస్మాక మాపది ౧౪. కింకర్తవ్యమితోస్తాభి ర్మహ ద్భయముపస్థితం, జ్వలనోఽజీర్ణరోగార్తో లీనోభూద్విశ్వజీవనః ౧౫. అచలానిష్ఫలాః జాతా నప్తాఃమఖముఖాఃక్రియాః, నిరాహారావయంవిద్వ స్తప్తాత్మానో విచేతనః ౧౬. అస్మాకమగ్నిరాస్యంహివినా తేనాస్తి నోగతిః, ఆధారంసర్వభూతానా ముజ్జీ వయ హుతాశనం ౧౭. ఇత్థమింద్రవచఃశ్రుత్వా విచార్యోవాచ గీష్పతిః, శునాసీర విరూపాక్ష మరంశరణమాఘ్నహి ౧౮. సఏవజగతామీశః శివఃశంలేకరిష్యతి, ఏవముక్తోధగురుగా సహదేవై ర్మహర్షిభిః ౧౯. శరణ్యంశరణంప్రాప విరూపాక్షం దయాఘనం, ఉద్విగ్నమనసఃసర్వే ప్రార్థయామాసురీశ్వరం ౨౦. * దేవాః * దేవదేవదయాసింధో దీనబంధోమహేశ్వర, పాహ్యస్తాన్కృపయాశంభో త్వత్పా దాంబుజ సేవకా ౨౧. వహ్నింవినావయందేవ నజీవామకథంచన, సచాజీర్ణా మయగ్రస్తో లీనోశ్వత్థ మహీరుహే ౨౨. తద్వయందుఃఖతాశ్వర్వ నిరాహారాః త్సుధాతురాః, త్వమేవగతిరస్మాకం పాహిసర్వేశ్వరప్రభో ౨౩. ఇత్థందేవవచః శ్రుత్వా ప్రసన్నః ప్రాహశంకరః, తపస్తపతిరోగార్తో మాముద్విశ్వహుతాశనః ౨౪.

పాలయామితమాదిత్యా నిర్భయంతిష్ఠతాధునా, ఇతిదేవాస్సమాశ్వాస్య ప్రత్య
 యోఽగ్ని మభాషత ౨౫ అగ్నేతవరుజఃశాంతి స్తీర్థమజ్జనతో భవేత్, తథాపిశ్చి
 దంశోస్తి వచ్చితచ్చాతికారణం ౨౬. పురందరసుతోధీమా నృదృశ్కోద్వాపరేఽ
 ర్జునః, లోకైకవీరోధర్మాత్మా జనిష్యతివిధోఃకులే ౨౭. తంప్రాప్యఖాండవారణ్యం
 మహ్యాందేహీతి యాచయ, తత్సహాయేనభుక్త్వా తదభివిష్యసి నిరామయః ౨౮.
 సర్వభూతహితేరక్తా మదృక్తాః సారవేదినః, తేషామనుగ్రహదగ్నే శర్మవందంతి
 మానవాః ౨౯. నాస్తికాలభయంతేషాం యేతేషాంపాద కింకరాః, తస్మాత్త్వమ
 ర్జునంయాహి తేనశాఖ్యం భవేత్తన, ఏవమగ్నేర్వరందత్త్వా తత్త్రైవాంతర్దధేహరః
 ౩౦. ఏవంవిరూపాక్షవచో నిశమ్యవైశ్వానరో భూసురవేషధారీ, ధనంజయం
 ధీరముదారవిక్రమం ధనంజయో దీనమనాయయాచే ౩౧. * అగ్నిః * భోజనం
 దేహిరాజేంద్ర త్సుద్వాప్యధి రాబధతేహిమాం, ఇష్టమన్నంప్రదేహిత్వం యదిలోకే
 బహుప్రదః ౩౨. దేయమన్నంక్షుధారైభ్యో గృహిణా ధర్తువర్తినా, తేనపుణ్యేన
 మహతా సత్యలోకే మహీయతే ౩౩. ఏవమగ్నివచఃశ్రుత్వా సంతుష్టో జష్ఠురబ్ర
 వీత్, * అర్జునః * మహీసురమహాప్రాజ్ఞ మహేశ్వరనిభామల ౩౪. మత్స్పర్శ
 కృతపుశ్యాఘైః ప్రాప్తోఽస్యద్య తపోధన, తవేష్టభోజనందద్వాం యదిచ్ఛసి వదా
 ధునా ౩౫. మహదాగమనం నృణాంగృహిణాం దీనచేతసాం, నిశ్రేయసాయ
 భగవన్సల్వతే నాన్యథాశ్వాచిత్ ౩౬. * అగ్నిః * అహమగ్నిరజ్జేనేనబాధితో
 భృశదుఃఖతః, తద్రోగపరిహారార్థం దేహిమేఖాండవంవనం ౩౭. దివ్యౌషధిసమా
 యుక్తం భుక్త్వా వనమనుత్తమం, నిరామయోభవిష్యామి తేనత్వం శ్రేయఃకల్పహి
 ౩౮. ఇత్థమగ్నివచఃశ్రుత్వానరః ప్రీతస్తమబ్రవీత్, వైశ్వానరత్వమస్మాకం దైవా
 త్సత్పాత్ర ముత్తమం ౩౯. ప్రాప్తోస్యద్యమయాదత్తం యథేచ్ఛంభుంక్ష్య ఖాండవం,
 నివారయామ్యహం తత్రనిర్భయం విఘ్నకారిణః ౪౦. ఏవముక్తావర్జునస్తీవ్రం ధను
 స్పాణి ర్యయాహవనం, ఆరేభేదగ్ధమగ్ని స్తద్వనమౌషధిసంకులం ౪౧. ధనుర్బాణ
 ధరోజష్ఠ ర్యత్రోభూద్భూవిక్రమః, శ్రుత్వాతదప్రియంవృత్త మింద్రోఽమర్ష సమ
 ద్వితః ౪౨. ఏకదైవాదిదేశాథ నవమేఘా నృహాబలాః, * వాసవః * భవంతో
 దుఃసహంతత్ర వనేవర్షంతు వారిధాః ౪౩. శమయిత్వాద్రుతం దావమాగచ్ఛంతు
 మమాంతికం, తటిత్వంతస్తదా జ్వప్తాః సమావృత్యనభోంతరం ౪౪. వవర్షురలవర్షాణి
 కుంభద్రోణ మితానిచ, గర్జంతఃసహసాతత్ర మహాలయ ఇవాద్భుతం ౪౫. వర్షంత
 దద్భుతందృష్ట్వా నిరంతరమజిహ్వగైః, గగనంఛాదయామాస సాండవఃపరవీరహః
 ౪౬. శరపంజరసంఘన్న మభూద్వ్యోమ నిరంతరం, నవపాతనభోదేశాద్వారి బిందు

ర్హతాశనే ౪౭. తచ్చుత్వా వాసవఃక్రోధా దమర్త్య బలసంయుతః, ద్రుతమైరా
వతారూఢో వజ్రపాణిర్యయావనం ౪౮. దేవాఃసర్వేసమావృత్య ఖండవంవివిధా
యుధైః, హస్తుమారేభిరేఽమర్షదుస్సహా స్తాధనంజయా ౪౯. తదార్జునఃకృధా
బాణ శతైరాదిత్య సన్నిభైః, ఛిత్వాతేషామాయుధాని జఘానచ దివాకసః ౫౦.
దృష్ట్వానిరాకృతానింద్రః సురవీరాఃకిరీటినా, క్రోధమాహారయామాస కాలరుద్ర
ఇవాపరః ౫౧. తయోఃసమభవద్యుద్ధం తుములం లోమహర్షణం, మహాత్మనః
ఫల్గునస్య శూరస్యబలవైరిణః ౫౨. దృష్ట్వాతదదృఢతంయుద్ధం భీతాః సురమహ
ర్షయాః, ఉద్విగ్నమనసఃసర్వే ప్రార్థయామాసు రీశ్వరం ౫౩ నమస్తేగిరిజానాథ
నమఃపరమపావన, నివారయానయోఃసంఖ్యం సత్త్వరంపితృపుత్రయోః ౫౪. శ్రుత్వా
మరనుతిందేవః ప్రత్యక్షఃప్రాహవాసవం, కిమేతద్యుద్ధమింద్రాఽద్య నూనునా తేకిరీ
టినా ౫౫ త్యజవైరంభజస్వార్స మదృఢక్తంతేహితేరతం, అగ్నినాయాచితోఽ
జ్జర్ణరోగ శాంత్యర్థమష్టనః ౫౬. దదావనమిదంతస్మై తదయం పరిరక్షత, అనేన
సర్వలోకానా ముపకారో మహానభూత్ ౫౭. యదగ్నిఃసర్వలోకానా మమర్త్య
నాంచజీవనం, తస్మిన్నిరామయేసర్వే సుఖంజీవంతి వాసవ ౫౮. అనేనైవాగ్ని
హూత్రాణి బ్రహ్మకర్మాణి సర్వశః, సిద్ధ్యంతి సర్వకార్యాణిదేవానా మమృతం
యతః ౫౯. ఏవముక్తఃశంకరేణ సంతుప్తః సురనాయకః, ప్రణమ్యభక్త్యాసర్వజ్ఞం
పూజయామాసనమ్రుధిః ౬౦ ప్రశంస్యఫల్గుణం ప్రీత్యా పూజయామాసపావకం,
కిరీటినేదదావగ్నిః కపిధ్వజమనుత్తమం ౬౧. రథంశ్వేతహయైర్ముక్తం గాంధీవంధను
రుత్తమం, తూణీరావక్షయ శరావభేద్యం కవచంముదా ౬౨. యదభూత్ప్రీత్య
హంస్నాత్వా వహ్నిరస్మిన్నిరామయః, తదగ్నితీర్థమిత్యేత ద్విఖ్యాతంభువనత్రయే
౬౩. తపశ్చచారసప్తార్చి ర్విలీయాస్మి న్నగోత్తమే, తదభూల్లోకవిఖ్యాత మశ్వత్థ
ద్వీపమిత్యసా ౬౪. స్నాత్వాప్రత్యహమేతస్మి స్తీర్థేఽశ్వత్థ ముపాశ్రితః, తపశ్చ
రతియోభక్త్యా ప్రాప్నోతిపరమం పదం ౬౫. నశ్యంతివ్యాధయస్తస్య తీర్థదర్శన
మాత్రతః, యత్పదంశృణుయాన్నిత్యం పతేద్భక్తి సమన్వితః, సర్వపాపవినిర్ముక్తో
సయాతి పరమాంగతిం ౬౬.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే అగ్నితీర్థ
ప్రభావపర్ణనామా ఏకోనాశీతితమోధ్యాయః. ౭౯.

* సూతః * భక్త్యాగ్నితీర్థే స్నాత్వాతే ఙ్గేత్రపాలసమన్వితాః, సప్తర్షయః
సాంబతీర్థం సమాసాద్యముదాబ్రువన్ ౧. * ఋషయః * భగవన్మిమిదంతీర్థం

భాతినిర్మలజీవనం, మనాంసిర్భనాదేవ హారత్యస్మాక ముత్తమం ౨. *క్షేత్రపాతః*
సాంబతీర్థమిదంపుణ్యం దర్శనాత్పాతకాపహం, సకృదస్మిన్నరః స్నాత్వా సర్వపాపైః
ప్రముచ్యతే ౩. వసుదేవసుతోధీమా నృష్ణోఽభూల్లోకవిశ్రుతః, సకలైశ్వర్య
సంపన్నః సర్వలోకహితేరతః ౪. సమారాధ్యశివంభక్త్యా తస్మానుగ్రహతఃసుతం,
సాంబాఖ్యంజనయామాన జాంబవత్యామధోక్షజః ౫. సుందరఃసుకుమారాంగః
సాంబోజాంబవతీసుతః, పితౄణాంషయామాన బాలలీలాభి రుత్తమః ౬. క్రీడార్థ
మేకదాసాంబః పిండొకవసంమహత్, నానాక్రీడనకై ర్యుక్తో యయామాదవబా
లకైః ౭. క్షేపితఃపరిగర్జితః క్రీడంతః పరిలోభకాః, ఇతస్తతోధావమానాః
సుమపల్లవ భూషితాః ౮. దదృశుస్తత్రరమ్యాణి మునీనామాశ్రమాణి తే, నిరీక్ష్య
బాలిశాస్త్ర మునీన్కేచి త్తపస్వతః ౯. తేషాంజ్ఞానపరీక్షార్థం దత్త్వాసాంబాయ
భూమికాం, అంతర్వత్సామునీన్ప్రప్య కైతవేనవ్యజ్ఞిష్ఠా ౧౦. *బాలకాః*
ఋతంబూితమునిశ్రేష్ఠా గర్భిణీవారిజాననా, పుమవత్యమియంహతే స్త్రీపత్యం వా
భవాంగనా ౧౧. ఇథంతయాదవబాలానాం శ్రుత్వావాచ స్తపోధనాః, జ్ఞాత్వాతత్కై
తవంకోపా ద్దదుఃశాపమమృతాః ౧౨. యాయమైశ్వర్యమత్తానాం యాదవా
నాంచ బాలకాః, యుక్తాయుక్తంనజానీథ బాలిశాః పశుబుద్ధయః ౧౩. ఛద్మనా
స్మృత్పరీక్షార్థం యుచ్చాభిరిహ చేష్టితం, దుష్కర్మణోఽస్య భుంజంతు భవంతఃఫలము
ద్ధతాః ౧౪. సూతేఽసాకులనాశార్థ మయోముసల మద్భుతం, తేనయుష్మత్కులం
సర్వం నాశమేష్యతి బాలిశాః ౧౫. ఇథంతపస్వినస్తేభ్యో దత్త్వాశాపం భయం
కరం, సాబందృష్ట్యాభయోద్విగ్న మూచుఃక్రోధసమన్వితాః ౧౬. గర్భితోసిమ
దాంధత్వం కృష్ణసూనురితి స్ఫుటం, అనేనయోషిద్రూపేణ కుష్ఠీభవ కురూపవాన్
౧౭. దుఃఖంత్యయానుభోక్తవ్యం స్వకృతేనైవ పాప్మనా, శాపవాక్యంసమాకర్ణ్య
మునీనా మూర్ఛారేతసాం ౧౮. మూర్ఛితోనిపపాతోర్వాప్యం హహతోఽస్త్రీత్యుదీర
యన్, తదంతేపునరుత్థాయ రుదన్ప్రాంజలిరబ్రవీత్ ౧౯. యద్దుష్కృతంభవత్పాదే
మయాకృతమజానతా, క్షంతవ్యమపరాధంమే సాధవో దీనవత్సలాః ౨౦. సంతా
రయతశాపాభే ర్భవత్పాదోడుపాశ్రితం, ఏవంబహువిధంస్తుత్వా సాంబస్తుష్టావ
తాపసాన్ ౨౧ తదాకించద్దయావిష్టాః ప్రాహుః సాంబమకల్మషాః, పంపాక్షేత్రం
మహాపుణ్యం దర్శనాత్పాతకాపహం ౨౨. తత్రగత్వామతగాదౌ వసన్సక్తి సమ
న్వితః, విరూపాక్షంసమారాధ్య శాపముక్తో భవిష్యసి ౨౩. ఏవంమునీనామభ
యోక్తిమాదరాచ్ఛ్చుత్వా యయారోగపరితమూర్తిః, పంపాపురంపావన మీశ్వ
రాలయం సాంబస్వకీయాఘ మనుస్మరన్ముహుః ౨౪. క్షుత్ప్రోభ్యాం వ్యాకులో

భూత్వా రుదన్తార్గేలుకన్వతః, జేత్రసన్నిధిమాసాద్య నిర్విణ్ణోనిషసాదనః ౨౫.
 శివనామాద్విజఃసాంబం దృష్ట్వాసుప్తం పథిశ్రమాత్, తప్రబోధ్యాథపప్రచ్ఛ కస్త్వ
 మిత్యాది విస్తరాత్ ౨౬. అథదుఃఖేనసంతప్తః సాంబస్తం విప్రమబ్రవీత్, కథయా
 మిస్యవృత్తాతం శృణుబ్రాహ్మణసత్తమ ౨౭. అహంశ్రీకృష్ణతనయః సాంబోద్వాద
 శవాద్వికః, ఏకదాదురదృష్టేన సహయాదవబాలకైః ౨౮. పిండారకవనంగత్వా
 తత్రత్యాన్తాపసోత్తమాః, గర్భిణీవేషమాసాద్య వంచయామాస దుష్టధీః ౨౯.
 జ్ఞాత్వామత్తైతవంకోపా ద్దదుః శాపంతపస్విసః, స్త్రీత్వమాసాద్యతచ్ఛాపా శ్శుష్క
 రోగేణపీడితః ౩౦. తదాజ్ఞయా విరూపాక్షజేత్రదర్శన లాలసః, దూరాదాగత్వ
 నిర్విణ్ణశ్శాంతోస్స్యత్ర తృపార్దితః ౩౧. సలిలందేహివిప్రేంద్ర నచేత్వత్వామిజీవితం,
 ఇత్థంసాంబవచఃశ్రుత్వా ద్విజఃకరుణయాద్రుతం ౩౨. ఆనీయప్రదదౌవారి సాంబః
 పీత్యానచేతనః, తమబ్రవీన్నమన్మత్య తీర్థందర్శయమేద్విజ ౩౩. మత్కిల్బిషప్ర
 శమనం సర్వోపద్రవ నాశనం, తపఃసిద్ధికరందివ్యం త్వమేవశరణం మమ ౩౪. ఇతి
 తద్వచనంశ్రుత్వా సాంబాయకృపయా ద్విజః, ఆగత్యదర్శయామాస తీర్థమేత
 న్మనోహరం ౩౫. * విప్రః * స్నాత్వాస్మిన్సర్వపాపేభ్యో ముచ్యసేత్వం తపశ్చర,
 విరూపాక్షప్రసాదేన భవితాతేసుఖంమహత్ ౩౬. ఇత్థంవిప్రవచఃశ్రుత్వా కృత్వా
 తీర్థావగాహనం, తపశ్చక్రేవిరూపాక్షం హృదిధ్యాయకానబాలకః ౩౭. తీర్థేషుజ్ఞన
 మాత్రేణ స్వరూపంప్రాప్యభాస్వరం, మాసమాత్రంతపశ్చక్రే నిశ్చలానియత
 వ్రతః ౩౮. వ్రత్యక్షఃశ్రీవిరూపాక్షః సాంబమాహకృపాన్వితః, వరంవరయభ
 ద్రంతే యదిచ్ఛసిదదామితత్ ౩౯. సర్వసాభాగ్యసంపన్నః సర్వలోకహితేరతః,
 మద్భక్తోదేవకార్యార్థం సహాయస్త్యం భవిష్యసి ౪౦. * సాంబః * దేహిమే
 నిశ్చలాంభక్తిం తవపాదాంబుజేసదా, తయైవాహంకృతార్థోస్మి నాన్యమిచ్ఛామి
 శంకర ౪౧. * శివః * తథాన్తగచ్ఛభద్రంతే ద్వారకాయాన్ధితోనిశం, మత్పూ
 జానిరతఃశాంతో యాదవానాంప్రియంకరః ౪౨. ఏవంలభ్యా విరూపాక్షవరం
 కిల్బిషవర్జితః, సంతుష్టఃప్రయయాసాంబః స్వపురీందివ్యవిగ్రహః ౪౩. తత్ప్రభ్యా
 తమభూల్లోకే సాంబతీర్థమితి స్ఫుటం, ఇదంపవిత్రంపాపఘ్నం భుక్తిముక్తిప్రదాయకం
 ౪౪. స్నాత్వాస్మిన్పురతఃసర్వే గచ్ఛామోవయమాదృతాః, ఇతినిగదితమీశదూ
 తవాక్యం శ్రుతిమధురం మునయోనిశమ్యభక్త్యా, అపగతకలుషా నిమజ్జ్యతీర్థే విధి
 విహితంచ విధాయకర్మ జగ్ముః ౪౫. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యే సాంబతీర్థ

వర్ణనామ అశీతితమోఽధ్యాయః. ౮౦.

* శ్రీ సూతః * కుమారతీర్థమాసాద్య మునయఃకాతుకాన్వితాః, క్షేత్రపాలంహాప్రాజ్ఞ మేవంప్రప్చురాదరాత్ ౧. * ఋషయః * భాతీదనిర్మలంతీర్థం భవదుఃఖనివారణం, అన్యమాహాత్మ్యమస్మాకం వదవిస్తరతః ప్రభో ౨. * క్షేత్రపాలః * కుమారతీర్థమాహాత్మ్యం వక్ష్యామిశృణుతాదరాత్, యస్యశ్రవణమాత్రేణ సరాయాంతిపరాంగతిం ౩. పురానునందనామా౨౨సీ త్తశ్చిద్వేదపరో ద్విజః, తత్పుత్రో నాగనాథాఖ్యో విద్యామదవిమోహితః ౪. అథ్యాత్మవిద్యా మల్పజ్ఞైశ్రుత్వా౨హంకారదూషితః, దేహే౨హంభావమాపన్నః సర్వజ్ఞోస్మిత్యమన్యత ౫. నష్టధీరన్యథాజ్ఞానా త్యక్త్వాసత్కర్మవైదికం, విసృజ్యపితరావృద్ధాగృహోద్గతు మియేషసః ౬. గచ్ఛంతమాత్మజంధృష్ట్వా సునందః స్నేహవర్జితం, దుఃఖగద్గదయావాచా పండితం మన్య మబ్రవీత్ ౭. అతివృద్ధాపంధదృశౌ పితరాతవమానద, ఆవామనన్యగతికా త్యక్త్వాత్వంయదిగచ్ఛసి ౮. శీఘ్రంమియావహేతాత త్సుత్రృటభ్యాం బాధితౌ భృశం, అహూకప్తమహూకప్తం వార్ధకే౨స్సద్విసర్జనం ౯. యోగక్షేమంవహత్యద్య కోస్తాకం త్వద్విదాసుత, పితృశుశ్రూషణాదన్యోధర్మోలోకే నవిద్యతే ౧౦. సర్వార్థసాధకోదేహి జనితఃపోషితో యతః, సతయోర్యానినిర్వేశం పితోర్నరరత్యః శతాయుషా ౧౧. వృణాంపితృసమఃపూజ్యః దేవోలోకేనవిద్యతే, పుత్రస్యపితరావేవ పూజ్యోశివసమావిహ ౧౨. తౌతిరస్కృత్య యోన్యస్తే ధర్మా యయతతే పుమాః, కరస్థమమృతంత్యక్త్వా స్నుహీక్షీరం సయాచతే ౧౩. శృణు పుత్రప్రవక్ష్యామి పితృశుశ్రూషణే ఫలం, పురాకశ్చిద్విజోరణ్యే తపస్తప్త్వా శతం సమాః ౧౪. దృష్టింప్రవాహయామాస సమాధివిరమేబహిః, తదూమ్మణా౨పతన్మాకా మృతావృక్షా నృహీతలే ౧౫. దృష్ట్వాతద్విస్మితోవిప్రస్తపస్సిద్ధి రభూన్మమ, ఇతఃపరమహంపూజ్యో నాస్తిమత్సదృశో భువి ౧౬. ఇతిమత్వాతిగర్వేణ భిక్షార్థమగమత్పురం, కస్యచిద్బాహ్రిహ్మణస్యాథ గృహే భిక్షామయాచత ౧౭. పతిసేవారతాప్రాహసతీ తిష్ఠేతితంద్విజం, శ్రుత్వాతద్భాషితంతస్థా క్షణంతత్ర సభూసురః ౧౮. సాదసంవహనాసక్తాం పతిర్గచ్ఛేతి నాబ్రవీత్, అథానుజ్ఞాంప్రతీక్షంతీం పతిర్గచ్ఛేత్పువాచ తాం ౧౯. భర్త్రాజ్ఞప్తాథసానారీ భిక్షాందాతుం బహిర్యయా, తామాగతాంవిలంబేన దృష్ట్వాక్రోధేన భూసురః ౨౦. శోణితాక్షఃసహంకారో దదర్శక్షణమాత్రతః, పశ్యంతంప్రాహతంవిప్రం జ్ఞాత్వా తద్భావమంగనా ౨౧. నాహం వనగతఃకాకో ముర్తుంత్యద్దృష్టిమాత్రతః, త్యక్త్వాగర్వంగృహేణ త్వంభిక్షామేతాం వ్రజాధునా ౨౨. ఇతితస్యాఃవచఃశ్రుత్వా విస్మయోత్ఫుల్ల లోచనః, బద్ధాబలి

పుటో విప్రోనమస్కృత్వా బ్రహ్మ దిదం ౨౩. కథంజ్ఞాతంత్యయాభద్రే ప్రవృత్తం విజ
నేవనే, బూహిమామనుగృహ్నిష్ఠాష్వ గతగర్వంకృపాన్వితా ౨౪. * సతీ * పాతి
వ్రత్యవ్రభావేన త్రికాలజ్ఞాస్మిభూసుర, పతిరేవవరోవిష్ణుః పతిరేవపరఃశివః ౨౫.
పశురన్యంనపశ్యామి పతిర్మే భగవాన్సుయః, * విప్రో * దేవ్యపక్వకషాయోస్మి
మయిజ్ఞానం నవిద్యతే ౨౬. అనుగృహ్నిష్ఠాష్వమామంబ శాధిమా మపరాధినం,
* సతీ * శ్రీత్వాదహమనర్హాస్మి స్వభర్తృవశవర్తిని ౨౭ ధర్మవ్యాధితిభ్యాతో
వారాణస్యాం తమామ్నహి, తేనోపదిష్టస్త్వంజ్ఞానీ భవిష్యసి నసశయః ౨౮.
ఇత్యముక్తస్తయావిప్రో గత్వా వారాణసీంద్రుతం, విచార్యలోకాంతత్రస్థాన్నిరపాయా
న్మహీసురః ౨౯. నానాసూనా ౨౭కరంప్రాప ధర్మవ్యాధనికేతనం, విజ్ఞాతుతస్థా
ద్ధర్మాణి కాతుకాదిత్య మబ్రవీత్ ౩౦. వ్యాధోసిత్వం కులేనార్య స్వదాపశుహింస
కః, కథంత్యమీదృశంజ్ఞానం ప్రాప్తవా స్ప్రిహ్మాసాధనం ౩౧. * వ్యాధః * పితృ
శుశ్రూషయైవాహం జ్ఞానవానభవం బుధ, తయోరనుగ్రహాదేవ బ్రహ్మప్రప్సామి
నిశ్చయాత్ ౩౨. పశ్యేతోపితరాపృథ్వా మమసద్భాగ్య జీవితో, పిత్రోరాజ్ఞాను
సారేణ వర్తేహం సర్వకర్మసు ౩౩. అహమన్యంనజానామి పితృశుశ్రూషణాత్పరం,
ఏవంవ్యాధవచఃశ్రుత్వా ద్విజః సంతుప్తమానసః ౩౪. వైరాగ్యభాగ్యసంపన్నో
యయా స్వనిలయంపునః, తస్మాత్పుత్రసగంతవ్య మావయో రవనంతపః ౩౫.
సత్కర్మణా మనుష్యాణాం భక్తిరుత్పద్యతేగురౌ, గురోరనుగ్రహాదేవ తత్త్వజ్ఞానంచ
లభ్యతే ౩౬. బ్రహ్మజ్ఞానంనమర్త్యానాం శ్రుతమాత్రేణ జాయతే, యేనామ్నవంతి
క్తవల్యం తద్జ్ఞానం భక్తిసాధనం ౩౭. భక్తిరుత్పద్యతేపుంసాం కర్మానుష్ఠానతః
సుత, సత్కర్మాణిఫలాపేక్షాం త్యక్త్వానుష్ఠాయ బుద్ధిమాన్ ౩౮. ఆత్మతత్త్వం
విచార్యాథ యోగాభ్యాసేన నిశ్చిను, కర్మత్యాగేనసన్యాసః కర్మణాంచ ఫలోద
యే ౩౯. నిరపేక్షైవసంన్యాసః సంమతో జ్ఞానినామయం, నత్యజంతిహికర్మాణి
జ్ఞానినోపి నిరీచ్ఛయా ౪౦. తిష్ఠంతిలోకశిక్షార్థం తస్మిన్నద్మ మిహంభసి, తావత్త్వం
తిష్ఠగార్హస్థ్యే యావన్నిధన మావయోః ౪౧. భక్త్యాస్మదంత్యకర్మాణి నిర్వర్త్య
త్వంసుఖీభవ, * నాగనాథః * కఃకన్యబంధుర్మాతాచ పితాసూనుః సహచారః
౪౨. ప్రపాయామివజంతూనాం సంబంధోదేహినా మిహ, స్వకర్మవశతః సర్వజం
తునాం ప్రభవాప్యయా ౪౩. నిమిత్తమాత్రంమేబుధః పిత్రాదీనామిహ స్మృతః,
సంసారకూపేనిసారే అజ్ఞానధ్వాంత భీకరే ౪౪. కఃపుమాన్నివతేత్తత్ర జ్ఞాత్వా
మాయామయే ముధా, మిథ్యామాయాప్రపంచేఽస్మి స్వృథా ముహ్యంత్యసూరయః
౪౫. నాహమిచ్ఛామిసంసారే సాతుం నిరయసంనిధే, స్వచ్ఛందమహమద్యైవ

గచ్ఛామి తపసేవనం ౪౬. ఇత్యుక్త్వాపితరౌత్యక్త్వా నాగనాథోయయా వనం,
 తపస్తే పేమహతేజా గ్రీష్మే పంచాగ్నిమధ్యగః ౪౭. వర్షాకాలేతపస్తే పే కంఠదఘ్నుజలే
 వనక, పరిధాయార్ద్రసప్రాణి హేమంతే వనమధ్యగః ౪౮. ఫలాహారః క్వచిత్కాలే
 క్వచిత్పర్ణాశనో ద్విజః, అబ్భిక్షోవాయుభక్షశ్చ దుశ్చరంతప ఆచరత్ ౪౯. ఏవం
 దశసమాస్తత్ర వసన్ధ్యానవరో ద్విజః, అధ్యాత్మవిద్యానిపుణోఽప్యాత్మతత్వంశవే
 దనః ౫౦. స్నాతుంగతేనాగనాథే కదాచి ద్వైవయోగతః, నేత్రాతిథిరభూత్తత్ర
 కాచి చ్చండాలకన్యకా ౫౧. ఇందీవరాక్షీసుభగా శ్యామా సుందరవిగ్రహః,
 ఇంద్రదీపప్రతీకాశా సాంద్రస్నిగ్ధపయోధరా ౫౨. స్థిత్యా రసాలమూలేనాగాయం
 తీమఃజలన్వనా, కామబాణచాతోవిప్రో దృష్ట్వా మాతంగకన్యకాం ౫౩. శనైః
 సమీపమాసాద్య తామువాచాదరాద్ద్విజః, కాత్వంకమలపత్రాక్షి కుతపకాకినీ
 వనే ౫౪. రతివద్భాసికల్యాణి చేతోహరసి మేధునా, కఃపితాతేవరారోహే
 మాతావా కుత్రవిద్యతే ౫౫. దుర్వారాజాయతేవాంఛా త్వయిమే ప్రేమలక్షణా,
 కామాగ్నినాదహ్యమానో నజీవామికథంచన ౫౬. సంజీవయ వరారోహేదత్త్వా
 సురతమాశుమాం, *కన్యకా* పితామేధేనుకోనామ మాతామే కామదామ
 తా ౫౭. అహంచండాంజాతీయా మామాస్పృశమహీసుర, త్వంవిప్రకులజాతోసి
 వర్ణానాంబ్రాహ్మణోగురుః ౫౮. మత్రపూతమిదంగాత్రం తపసాతపసువ్రత, అసం
 భాప్యాస్మిపాపిష్ఠా సాధుదూష్యకులోద్భవా ౫౯. సూనాస్మాకంపరోధర్మో మద్య
 మాంసనిషేదణం, సదాజీవనమస్మాకం చోర్యవృత్త్యా తిగర్హితం ౬౦. నింద్యామే
 తాదృశీంమాంత్యం కథమిచ్ఛసి పండిత, విషయోవిషమేవేహ నవిషంవిషముచ్యతే
 ౬౧. యదీచ్ఛసితమానందభ్రాంత్యాఽత్మహ్నోసినిశ్చయాత్, *విప్రః* ఆత్మా
 తుకేవలఃశుద్ధోఽవ్యతిరిక్తోహ్యలేవకః ౬౨ బుద్ధ్యాదిసాక్షిణ స్తస్యకర్మలేహో నవి
 ద్యతే, మనఏవహృషీకాణాం సర్వకర్మప్రవర్తకం ౬౩. తన్ననసంస్మతేర్హేతు రవి
 ద్యాకార్య ముచ్యతే, ఆనందఉచ్యతేప్రాజ్ఞైర్భృహేతి బ్రహ్మవాదిభిః ౬౪. తమా
 నందంప్రాపయస్వ ముక్తిదాత్రీ త్వమేవమే, ఏవముక్త్వానాగనాథః కామార్తః
 కుటిలాంబలాత్ ౬౫. రమయూమాసమష్టాత్కా బభావ కులపాంసనః, రతాంతే
 కుటిలాప్రాహ నాగనాథంశుచిస్మితా ౬౬. అద్యప్రభృతిభార్యాహం భర్తాత్వంమే
 విధేర్బలాత్, మత్కులోచితవృత్త్యామాం త్వంపాలయితుమర్హసి ౬౭. బ్రహ్మ
 సూత్రశిఖేత్యక్త్వా చర్మపాత్రాణిధారయ, ఇత్థంతస్యావచఃశ్రుత్వా త్యక్త్వాబ్రాహ్మ
 ణలక్ష్యుషః ౬౮. తథైవాంత్యజవృత్త్యాసా తయాసాకమువాసనః, కదాచిదంత్య

జాస్తేన సహ ధ్యాంతేనృపాలయం ౬౯. గత్వాతత్రనువర్తాని గృహీత్వా నిశి
నిర్వయః, దృష్ట్వాపలాయతశ్చోరా ననుదుద్రువురుద్భటాః ౭౦. రాజదూతాః
సవిక్రాంతా వివిధాయుధపాణయః, జగృహుర్నాగనాథంతే అన్యేదుద్రువురంత్యజాః
౭౧. తంబద్ధ్వాతాడయంతస్తే దూతానిన్యూ ర్నృపాంతికం, ఊచుఃప్రాంజలయో
దూతా శ్శోరోయం కులపాంసనః ౭౨. అస్యాపరాధంవిజ్ఞాయ దండనంచవిధీయ
తాం, తచ్చుత్వాపార్థివఃక్రోధా ద్రాజదూతా నువాచసః ౭౩ నీత్యైనంపాపినం
బద్ధ్వా దూరతోవిజనేవనే, ఛిత్వాస్యపాదామద్దేశా త్యజద్వం తస్కరాధమం
౭౪. ఇత్థంభూషవచోనిశమ్య సహసాబద్ధ్వాదురం రజ్జుభిన్నీ త్వానిర్జనకాననం సృపభ
టాఃసంతాడ్యతం బాలిశం, ఛిత్వాతచ్చరణౌ రుదంతమనిశంత్యక్త్వా స్వదేశాద్భహి
స్తద్వృత్తంపునరేత్యభూమిపతయే నత్వాబ్రువన్నేవకాః ౭౫. నాగనాథోవనేతస్మి
శ్చతన్నాదవివర్జితః, స్మృత్వాస్మృత్వా స్వదుష్కర్మరురోద భృశదుఃఖతః ౭౬.
హాదుర్విధేరహంభ్రాంత స్త్యక్త్వామప్సితరా గృహే, జగామస్థవిరాదుష్టో నిర్మూలా
స్తపసేవనం ౭౭. అనాథాపితరా దుఃఖాద్భహుశస్తే మృతౌగృహే, తేనపాపేనమే
ప్రాప్త మిదంకష్టం భయంకరం ౭౮. శ్రుత్వైకదేశంశాస్త్రాణాం సర్వజ్ఞోస్తీత్యహం
ధియా, బ్రహ్మతత్వమవిజ్ఞాయ త్యక్త్వాసత్కర్మవైదికం ౭౯. భ్రష్టశ్చోభయలో
కాభ్యాం వృథానష్టోభవంఖలః, ఇత్థంరుదంతంగహనే నాగనాథంచరోమశః ౮౦.
నికృత్తపాదందృష్ట్వాథ పప్రచ్ఛకరుణానిధిః, నికృత్తపాదకోఽసిత్వం కుతోరోదిషి
కాననే ౮౧. మహాపాపీవభాసీహ త్వద్వారాంపదవిస్తరాత్, ఏవంమునివచః
శ్రుత్వా నాగనాథశుచార్దితః ౮౨. స్వాదంతంకథయిత్వాసౌ నమస్కృత్వా
మునేశ్వరః, ప్రార్థయామాసబహుధా రుదన్నాహీతి విహ్వలః ౮౩. లోమశశ్చింత
యామాస తముద్ధర్తుం కృపాన్వితః, *లోమశః* దుష్కర్మణామయంశ్రేష్ఠో
జాతిభ్రష్టోతినిష్ఠురః ౮౪. తథాపివశ్చాత్తాపేన యుక్తోమాం శరణంగతః, అద్యైన
ముద్ధరిష్యామి పాపాభ్యామగ్నమాదరాత్ ౮౫. ఇత్యాలోచ్యమునిర్విప్రం ప్రోక్ష
యామాసవారిణా, కుమారతీర్థాసీతేన కమండలుగతేనసః ౮౬. తతీర్థస్పర్శమా
త్రేణ గతపాపోభవద్విజః, నూతనౌపునరుత్పన్నౌ పాదాతస్య మనోహరా ౮౭.
సాష్టాంగప్రణీపత్యాగ్రేణాంతచిత్తో బ్రవీన్మునిం, *నాగనాథః* సమస్తేతాపసశ్రేష్ఠ
సమస్తేకరుణాకర౮౮.నమోలోమశసర్వజ్ఞలోకప్రియనమోనమః,త్వంమేమాతాపితా
బంధుర్భోక్షదాతా త్వమేవమే ౮౯. ఉద్ధృతోస్మి త్వయాబ్రహ్మ దురంతాద్దుఃఖ
సాగరాత్, వైరాగ్యాద్భృహ్మజ్ఞానాః సదాతపసితిష్ఠతః ౯౦. కథంపాపేమతి
ర్జాతా నిరాహారస్య మేప్రభో, సాత్మజ్ఞానంసముత్పన్నం సకృతోధర్మసంగ్రహః ౯౧.

నిర్జితానిహృషీకాణి సమయా పాపచేతసా, ఇతఃపరంకథంకుర్యాం శాధిమామపరా
 ధినం ౯౨. *లోమశః* శ్రుత్వామూర్ఖ జనై రాత్మవిద్యాలేశ మహాంధియా, అన్య
 భాజ్ఞానమాసాద్య త్యక్త్వా సత్కర్మవైదికం ౯౩. విస్మజ్యపితరౌవృద్ధౌ గతోసిత్వం
 యదావనం, అనాథాభృశదుఃఖేన తదైవ మరణంగతో ౯౪. తద్దోషేణమహా
 త్కష్ట మిదంప్రాప్తం తవాధునా, క్రమేణసాధనంకుర్యా త్స్థానోక్షేచ్ఛ రాదితః
 ౯౫. త్యక్త్వాఫలేచ్ఛాం సత్కర్మ భక్త్యానుష్ఠేయబుద్ధిమార్గా, వైరాగ్యాదరిషడ్వర్గం
 జత్వాయోగబలాన్వితః ౯౬. చతుస్సాధనసంపన్నః సద్గురుంశరణంప్రజేత్, అభ్య
 సేత్కృమశో విద్వానాత్మవిద్యాచ సద్గురోః ౯౭. శ్రవణంమననంవత్స నిదిధ్యానన
 మభ్యసేత్, సద్యోఽసంభావనాదోషా నశ్యంత్యేభి రనుక్రమాత్ ౯౮. యావన్న
 జ్ఞాయతే బ్రహ్మ తావత్తిష్ఠేచ్ఛకర్మను, ఆత్మనో ర్జీవపరయోరైక్యజ్ఞానం యదా
 భవేత్ ౯౯. తదామాయాన్వకార్యైశ్చ నశ్యత్యేవనసంశయః, తావత్కర్మణి
 తిష్ఠేత ధృతకంచక సర్పవత్ ౧౦౦. తస్మాదాత్మవిశుద్ధ్యర్థం మతంగాద్రాసదావ
 సా, కుమారతీర్థస్నానేన శుద్ధస్త్వం తపతచర ౧౦౧. సర్వదాహృదయేధ్యాయ
 స్వరమాత్మాన మిశ్వరం, బహిఃప్రవృత్తాక్షగణం శనైఃప్రత్యక్ష్వాహాయ ౧౦౨.
 నిశ్చలమనతథాయ చిదానందేస్థిరోభవ, తపసాశ్రీవిరూపాక్షః ప్రసీదతి తవానకు
 ౧౦౩. అద్యయంబ్రహ్మవిజ్ఞాయ కర్మబంధాద్విముచ్యసే, గచ్ఛసామ్యమతంగాద్రా
 తపశ్చర మహామతే ౧౦౪. ఏవంలోమశవాక్యేన నాగనాథో ముదాన్వితః, య
 యామతంగళై లేంద్రం తపసేకృతనిశ్చయః ౧౦౫. అత్రాగత్యకుమారాఖ్య తీర్థే
 ప్రత్యహమాదరాత్, స్నాత్వాహృదివిరూపాక్షం ధ్యాత్వా నిశ్చలమానసః ౧౦౬.
 శతపత్సరపర్యంతం తతాప పరమంతపః, తేనతుష్టోవిరూపాక్షః ప్రత్యక్షోభూద్వి
 జన్మనః ౧౦౭. *శ్రీశివః* ఉత్తిష్ఠతపసాబ్రహ్మ స్ఫులితస్తే మనోరథః, మత్ప్రసా
 దాత్తవస్వాంతే కాలేఫలమివద్రుమే ౧౦౮. ఉదేష్యత్మనోరైక్య జ్ఞానంలేనా
 మృతీ భవ, తమేవముక్త్వాభగవాన్ శంకరోఽంతర్నితస్తదా ౧౦౯. నాగనాథః
 ప్రహృష్టాత్మా విరూపాక్షైకభావనః, మోక్షంప్రాపమరావాపం స్థిత్యాస్త్రి న్నూధ
 రోత్తమే ౧౧౦. నిర్మమేలోకరక్షార్థమిదం తీర్థం షడానసః, స్నాత్వాత్రబహవో
 ముక్తా మిథ్యాసంసారబంధనాత్ ౧౧౧. తస్మాదత్రవయంస్నాత్వా గచ్ఛామః
 క్షేత్రమీక్షితుం, *సూతః* కుమారతీర్థస్య చరిత్రమేతచ్చుత్వా సక్రమ్యుక్తిముపై
 తిసీద్ధః, అహంకృతార్థోస్థిభవత్ప్రసంగా చ్చిరాత్మ్యుతం దివ్యచరిత్రమన్య ౧౧౨.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే వలపామాహాణ్యే కుమారతీర్థ

మహిమానువర్ణనం నామైకాశీతితమోఽధ్యాయః. ౮౧.

* సూత్రః * మునయః శ్చేత్రపాలేన సహితాః పర్వతోత్తమే, వ్యాసాశ్రమం మనోహరి దృష్ట్వా శ్చర్యసమన్వితాః ౧. పప్రచ్ఛుః పరమానందాః శ్చేత్రపాలం కుతూహలాత్, * ఋషయః * కస్యాశ్రమమిదం పుణ్యం కమనీయతరువ్రజం ౨. వైర భావవినిర్మూలం మృగపక్షిగణాన్వితం, * శ్చేత్రపాలః * వ్యాసాశ్రమమిదం పుణ్యం తపస్సిద్ధికరం మహత్ ౩. భుక్తిముక్తిప్రదం న్యూణాం భవతాపహరం శుభం, కలి కల్మషచిత్తానామవిద్యాజ్ఞానిమజ్జతాం ౪. ప్రాణినాముపకారార్థం పురానారాయణః స్వయం, అష్టాదశపురాణాని వ్యాసరూపేణ నిర్మమే ౫. తేషాం ముఖ్యతమం పంపామాహాత్యై లోకపావనం, ఉపాదిదేశభగవాన్ శిష్యేభ్యః ప్రీతిపూర్వకం ౬. వ్యాసోపదిష్టమతులం సర్వపాపప్రణాశనం, భవాబ్ధితారకందివ్యం భక్తాభీష్టప్రదాయకం ౭. సారం సర్వపురాణానాం పంపామాహాత్యై ముత్తమం, సదాశాలాదయః సమ్యక్పఠంతిస్మ కుతూహలాత్ ౮. తేషాం భక్తిర్విరూపాశ్చే వవృధేతేననిశ్చలా, ఋష్యమూకనగే వ్యాసస్తావనైః పూజితోరహః ౯. తపశ్చచారధర్మాత్కా విరూపాక్షైకభావనః, కదాచిత్తుంగభద్రాదాయాం స్నాత్వా ద్వైపాయనోమునిః ౧౦. శివవ్రసాదమాసాద్య పూజార్థంతాపసోత్తమః, తులనీబిల్వమందారపాటలాంబురుహాదిభిః ౧౧. కల్పోక్తవిధినాదేవం పూజయామాస తాపనః, వ్యాసస్థిశిష్యా శ్శాలాద్యాః పంపామాహాత్యైమాదరాత్ ౧౨. భక్త్యాపఠంతః శృణ్వంత ఆశ్రమేనంస్థితాస్తదా, ఆజగామమహాతేజా జాబాలిః శిష్యసంయుతః ౧౩. ఋష్యమూకనగే వ్యాసశిష్యాశ్రమమనుత్తమం, దృష్ట్వా మునివ్యాసశిష్యాః ప్రత్యుత్థాన్వారాణాదిభిః ౧౪. తోషయామాసు రీశానపదాబ్జగత మానసాః, ఉపవిశ్యాసనేమాన్గే జాబాలిః పూజితోఽబ్రవీత్ ౧౫. గతః కుత్రగురుర్వ్యాసో యస్మాకం తాపసోత్తమః, కిమిదం పత్యతే భక్త్యా భవద్భిః పుస్తకం మహత్ ౧౬. * శాలాదయః * శ్రీవిరూపాక్ష పూజార్థం గతోఽస్మద్గురురద్యభోః, అస్మాభిః పత్యతే పంపామాహాత్యైమిదమద్భుతం ౧౭. లోకోద్ధారార్థమస్మాకం గురుప్రోక్తమిదం శుభం, అజ్ఞానధ్వాంతచిత్తానాం పాపవార్ధానిమజ్జతాం ౧౮. ఉద్ధారార్థమిదం సర్వజంతూనాం నిర్మమేగురుః, అత్రధర్మాణ్యనేకాని విద్యంతే విమలానిచ ౧౯. తేషాం శ్రవణమాత్రేణ ప్రాప్నువంతి పరాంగతిం, ఇత్థంతేషాం వచశ్చుత్వా జాబాలిః ప్రాహ సుస్మితం ౨౦. * జాబాలిః * ఆనుపూర్వేణ మేబ్రూత పురాణం వ్యాసనిర్మితం, యానిధర్మాణివిద్యంతే క్షణంతాని శృణోమ్యహం ౨౧. జాబాలివచనం శ్రుత్వా తస్మై మాహాత్యైమాదరాత్, సాద్యంతం కథయామానుః శంభోః శాలాదయస్తదా ౨౨. శ్రుత్వా తత్తేత్రమాహాత్యై విహస్యముని రబ్రవీత్, అహోహా ద్వైపాయనాచార్యజ్ఞానం విజ్ఞాతమద్యమే ౨౩.

ముఖామోహంధచిత్తానాం వంచనార్థమజానతాం, వ్యాసోక్తమితిమేభాతినం
 మతం నసతామిదం ౨౪. యదాహసాధురేకాంతే నస్త్రీభిః సహసంవసేత్,
 బలవానింద్రియగ్రామో విద్వాంసమపి కర్షతి ౨౫. ఇత్యాదిమోహవాక్యాని
 వ్యాసశకథ మువాచహ, నసతామింద్రియగ్రామో విషయేషుచలంతియత్ ౨౬.
 సాధవ స్సమచిత్తాయే నిస్పృహ విగతేషణాః, తిష్ఠంతుకుత్రవాతేషాం కామబాధా
 నవిద్యతే ౨౭. చిత్తవృత్తిర్కనుష్యాణాం సర్వేషాం నైవతాదృశీ, సాధూనాంము
 క్తసంగానాం స్త్రీషుచిత్తంచలే త్కథం ౨౮. అయుక్తమిదమత్యంతం శ్రవణాయో
 గ్య మన్వహం, ఏవంతానవమన్యాథ నిర్జగమాశ్రమాన్మునిః ౨౯. అశక్తాస్తస్మి
 రోవక్తుం తూష్ణింశాలాదయః స్థితాః, జాబాలిఃస్వాశ్రమంగంతుం ప్రతస్థే శిష్యసం
 యుతః ౩౦. మధ్యేమార్గంమహాపాంసు ర్వవౌఘోరతరోనిలః, మేఘైర్మేదురమా
 కాశం దిశోఽంధతమసావృతాః ౩౧. ఆసీత్తదద్భుతంవర్షం మహాకరక దుఃసహం,
 శిష్యైస్తదావియుక్తోసా దిగ్భ్రాంత శ్వేతకర్పితః ౩౨. మార్గమాణోయయాదుఃఖా
 జ్జాబాలి రయనంపురః, దదర్శాదూరతోరమ్య మాశ్రమేగృహముత్తమం ౩౩.
 కించిద్దైర్యంసమాలంబ్య ప్రవిశ్య మునిరాశ్రమం, దదర్శసుందరీంతత్ర ఏకామేవాల
 యేస్థితాం ౩౪. గత్వాసమీపంతస్యాథ యయాచే వినయాన్వితః, కించిద్దేహిస్థలం
 మేఽద్య వరారోహేతవాలయే ౩౫ స్థవిరఃశీతవాతార్తో మ్రియేహ ముదకప్లుతః,
 శ్వేప్రభాతేగమిష్యామి స్థిత్యాద్య నిశిభామిని ౩౬. నశక్నోమిబహిర్జ్ఞో జీవితంవృ
 ప్తిబాధితః, ఇతితద్వచనంశ్రుత్వా మునిమాహూయ కామినీ ౩౭. బహిర్గృహేస్థలం
 తస్మై దర్శయామాససుస్థితా, శయనార్థందదా దివ్యరల్లకం మునయేముదా
 ౩౮. * సతీ * నివసస్వసుఖేనాత్ర గచ్ఛామ్యంత ర్నృపాంమునే, ఇత్థంతస్యావచః
 శ్రుత్వా జాబాలిఃప్రాహ కాతుకాత్ ౩౯. కానికల్యాణితేభర్తా గతఃకుత్రవదా
 ధునా, * సతీ * అహమేకాకినీబాలా వనపాలప్రియాసతీ ౪౦. మాసద్వయాన్మ
 మప్రాణ వల్లభః కుత్రవాగతః, కుత్రాస్తివాసజానామి దూయేహం విరహాతురా
 ౪౧. నివసస్వసుఖేనాత్ర స్వస్వామ్యంతర్నృపాం మునే, ఇత్యుక్త్వాంతర్నృపాంగత్వా
 మోహాయంతీ మునింవధూః ౪౨. శవాటంసాథలంబధ్వా సుష్వావశయనేగృహే,
 స్థిత్యాబాహ్యగృహే మానిఃశీతార్తః కామబాధితః ౪౩. త్యక్త్వావివేకముద్భ్రాంతో
 మనసీత మచింతయత్, శీతాత్ప్రాణాగమిష్యంతి హేమంతే కింకరోమ్యహం ౪౪.
 కామినీమనవద్యాంగీ శ్యామాం సురతవిభ్రమాం, హేమంతేయేనసేవంతే తేనరాః
 పురుషాధమాః ౪౫. అనాయాసమరణ్యేస్మి స్తృప్తా యోషిదియంవిధేః, బలాదే
 కాకినీమేనాం నిర్జనే రమయామ్యహం ౪౬. అంతర్నృపాప్రవేశ్శ్యామి నసహే

కామవేదనాం, ఇత్యాలోచ్యమునిగ్రహేన మధిరుహ్య గవాక్షతః ౪౭. నిశ్శంకమా
 లయే సుప్తాందదర్శాంత ర్మనోరమాం, సప్తబుద్ధిరసంగారో జాబాలి ర్జాలమాన్గతః
 ౪౮. సంకోచయిత్వా స్వతనుం బిలేకృచ్ఛాద్వివేశసః, సంనిరుద్ధగలో జాలదా
 రుభి ర్లజ్జితోభవత్ ౪౯. రురోదబహుథాదీనో వేదనాంసోఘమక్షమః, లంబ
 మానంమునిందృష్ట్యా కిమేతదితి సావధూః ౫౦. ఉవాచదూయమానంత ము
 ద్భ్యాంతం కరుణాన్వితా, వాతాయనేమునిశ్రేష్ఠ లంబితోసికుతోధునా ౫౧. నిశీ
 థేంతర్గృహే కార్యస్థితం తాపసకింతవ, జితేంద్రియోసిజాబాలే తాపసానాం త్వము
 త్తమః ౫౨. యుష్మాదృశేషుపూజ్యేషు కామచేష్టా కుతస్త్వియం, అహూతవ
 మహత్పాపం కర్తుంవ్యవసితామతిః ౫౩. నచేష్ప్రివేష్టుమంతస్త్వ మాగతశోఽ
 రవ త్కుతః, జితేంద్రియంజితక్రోధం జితాహార మపిద్రుతం ౫౪. బలవానింద్రియ
 గ్రామో విద్వాంసమపి కర్షతి, గర్వాజ్జితేంద్రియోస్త్రితి త్వమన్యానవమన్యసే ౫౫.
 ఈదృశీకిమవస్థాతే జాబాలేజనగర్హితా, ఇథంనారీవచఃశ్రుత్వా జాబాలిర్లజ్జితో
 భృశం ౫౬. కష్టేనోవాచదుఃఖార్తః ప్రాణత్యాగపరీషయా, యాస్యంతిహిబిలే
 ప్రాణాదారుసంఘర్షణేనమే ౫౭. ద్రుతమాగత్యభద్రంతే బలాదుద్ధరమానదే, గల
 చ్చేదోభవత్యద్య నాహంశక్నోమి జీవితం ౫౮. రక్షమేవిపదిప్రాణాన్తవ శ్రేయో
 భవిష్యతి, ఏవంమునివచఃశ్రుత్వా భయాదివ సుమధ్యమా ౫౯. ఉవాచమునిమ
 స్వీక్ష్య కథంత్యాముద్ధరామ్యహం, అహందీనాఽబలాబాలా తన్వంగీ తనుమధ్యమా
 ౬౦. త్యాముద్ధర్తుమశక్తాస్మి కింకరోమి మునేఽఘనా, అవశ్యమనుభోక్తవ్యం కృణం
 కర్మ శుభాశుభం ౬౧. భోగోదేవక్షయంయాంతి కర్మాణి విదుషామపి, కృతంశు
 భాశుభంకర్మ భోజ్యం తన్నాన్యథాభవేత్ ౬౨. అలంహర్ష విషాదాభ్యాం శుభా
 శుభఫలోదయే, విధినావిహితం యద్యత్తదలంఘ్యం సురాసురైః ౬౩. జ్ఞానినో
 ధర్మనిష్ఠస్య జితేంద్రియగణస్య వా, ఏకాంతేకామినీందృష్ట్యా మనోధావతి కీశవత్
 ౬౪. మ్రియమాణమశక్తాఽస్మిత్యాముద్ధర్తుమపి శ్రమాత్, దూఘతంద్రష్టుమప్యత్ర
 గచ్ఛామ్యన్యత్ర సక్షమా ౬౫. ఇత్యుక్త్వాప్రయయా నారీ త్యక్త్వా తద్గృహమా
 శుసా, జాబాలిశ్చింతయామాస జాలరుద్ధగలో భృశం ౬౬. దూయమానేనమ
 వసా స్మరస్వకృత కిల్బిషం, అద్యత్వైపాయనప్రోక్తం పంపామాహాత్మ్య ముత్తమం
 ౬౭. మయాఽసహిష్టునా తస్యదూషితం శిష్యసన్నిధౌ, సర్వతంత్రస్వతంత్రస్య వ్యా
 సస్యామితతేజసః ౬౮. వాణీరసవతీదివ్యా సర్వసౌఖ్య ప్రదాయినీ, తత్రాపిశివ
 మాహాత్మ్య యుక్తాచే త్కింవిచార్యతే ౬౯. మయాద్యశివమాహాత్మ్యం నిందితం
 మందబుద్ధినా, తత్పాపమనుభోక్త్యామి వృథామద విమోహితః ౭౦. విదుషాంవద

నాద్వాచో నమిఖ్యాయాతి కర్హిచిత్, వృథాతద్దూషణా దద్యదుఃఖంప్రాప్త
మిదంమమ ౭౧. అప్యసంభావనాదోష్టై ర్మోహంవిదంతి సాధవః, ప్రాయశ్చిత్తమ
భూన్మేఽద్య మదాంధస్య దురాత్మనః ౭౨. ఇతిచింతాతురోవ్యాసంసన్సారమునిశే
ఖః, పశ్చాత్తాపయుతో భక్త్యాజాబాలి ర్జనపావనం ౭౩. నమోశమస్తే నతలోక
బంధో కారుణ్యసింధోమునిబృందసేవిత, ధర్మస్యగోప్తాదురితస్యశాస్త్రా ద్వైపాయ
న త్వం శరణంమమైవ ౭౪. వేదాయనే జై నముజ్జైర్నిరస్తే సూత్రాణినిర్మాయ
సమస్తధర్మాః, విస్తారియామాసజగత్సుఖాయ తస్మై నమోవ్యాసమహర్ష యేఽస్తు
౭౫. అవిద్యయాసంవృతమానసేన శృత్వా మయావైవచరిత్రమార్య, వినిదితం
వేదవచఃసమర్థితం తదర్థమేతస్మయిదండనం ఖలు ౭౬. కాయేనవాచామనసేంద్రియై
ర్వాబుద్ధ్యాత్మనా వాప్రకృతిస్వభావాత్, యద్యత్కృతంబ్రహ్మవిదాంవరిష్ట మమా
పరాథం సకలంక్షమస్య ౭౭ నసంతిమిత్రాణి నవైరిణస్తవ బ్రహ్మత్వనఃసర్వసమా
నదృష్టేః, ద్రుతింసమాగత్య దయాసముద్రమగ్నం సమభ్యుద్ధరసంకటేఽస్మిన్ ౭౮.
విరూపాక్షనమస్తేస్తు కరుణాకర శంకర, మృత్యువక్త్రే నిమజ్జంతంత్రాహి మామప
రాధినం ౭౯. కదాపినత్యజేన్నాతావ్యాపరాధినమాత్మజం, క్షమస్య మమ ధా
రాత్వ్యం త్వంమేమాతాపితాగురుః ౮౦. విశ్వేశ్వరవిరూపాక్ష పంపానాథ జగద్గు
రో, శుంద్రశేఖరభూతేశ దీనంమాంపాహి శంకర ౮౧. ఏవంస్తువంతం జాబాలి
మాన ద్వైపాయనో మునిః, జటావల్కలశంఖితో భస్మరుద్రాక్ష భూషితః ౮౨.
శిష్యైఃపరివృతోవ్యాసో దదర్శాంతర్గృహేమునిం, వ్యాసదర్శనమాత్రేణ జాబాలి
ర్జాలమార్గతః ౮౩. పపాతభువిచాస్వథః క్షణంపశ్చాత్సముత్థితః, సాష్టాంగప్రణా
మిత్యాగ్రే తుష్టావ మునిపుంగవం ౮౪. మయాకృతం మహత్పాపం పంపామాహా
త్యదూషణం, తముపాయముపాఘ్యాహి యేనముక్తో భవామ్యథాత్ ౮౫.
పంపామాహాత్యునిదాయాః ప్రాయశ్చిత్త మభూన్మమ, ఈదృశలవృజినంకుర్యాం
నకదాచిదితఃపరం ౮౬. ఏవంవదంతంజాబాలి మువాచ మునిశేఖరః * వ్యాసః *
మాభైషీర్కంగలంధామ పౌస్ససే ముక్తకిల్బిషః ౮౭. పంపామాహాత్యు మతులం
పతత్వం సర్వదామునే, విరూపాక్షంసమభ్యర్చ్య భక్త్యాముక్తో భవిష్యసి ౮౮.
క్షణంవాస్మిన్వసన్ డేత్రే డురితాన్ముచ్యతేనరః, వినాదానఃవినాధ్యానం వినాతీర్థ
వగాహనం ౮౯. డేత్రేస్మిన్వాసమాత్రేణ ముక్తోభవతి మానవః, తస్మాత్త్వమత్ర
శిష్యేభ్యః పంపామాహాత్యు ముత్తమం ౯౦. అధ్యాపయ స్సదానందా శృష్య
శృంగేసదావస, ఇత్యాజ్ఞప్తోఽథజాబాలిఃస్వశిష్యైః పరివారితః ౯౧. ఆశ్రమంరచ
యామాసఋష్యశృంగేమనోహరం, వసంస్తత్రసదాష్టాంగ యోగానుష్ఠానలిత్పరః ౯౨.

శిష్యానధ్యాపనామాస పంపామాహాత్మ్య మాదరాత్, తదారభ్యమతంగాద్రా వ్యాసాశ్రమ మథాదిహ ౯౩. వసన్వాస సదాత్రైవ శిష్యభ్యఃప్రీతిపూర్వ కం, బోధయామాస భవ్యాత్మా పంపామాహాత్మ్యమాదరాత్ ౯౪. వసన్వాస సాశ్రమేపుణ్యే దినమేకంజితేంద్రియః, జపస్సంచాక్షరీమంత్రంసంగోమోక్ష మవాఘ్న యాత్ ౯౫. నిర్మలీకృతజాబాలి వ్యాసమాహాత్మ్య ముత్తమం, యశ్రద్ధయాశృణో తీదం సనగ్యేష్ఠితథా గృహేత్ ౯౬. రహస్యమిదమత్యంతం స్నేహేనకథితం మయా, శ్రుత్వాధన్యతమాయాయం ముక్తావనసంశయః ౯౭. * సూతః * ఇతినిగదిత మార్యాఃక్షేత్రపాలేన వాక్యంశ్రుతిసుఖ మనునీయ శ్రీవిరూపాక్ష భక్త్యా, విహిత సకలధర్మాస్తాపసాస్త ద్దినేచద్రాపరమసుఖమాపి త్వాహద్యుభేన్యత్రజగ్ముః ౯౮.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే
వ్యాసాశ్రమవర్ణనం నామ ద్వ్య శీతితమోఽధ్యాయః ౮౨.

క్షేత్రపాలః హరిణప్లుతనామ్నోఽన్య తీర్థస్యామితతేజసః, అన్యస్మరణమా త్రేణ ముచ్యతే పాతకాన్నరః ౧. యజ్ఞకుండేపురాన్యంకూ ముక్తిముత్సుత్య జగ్ము తుః, మృగప్లుతద్వీపమితి ప్రఖ్యాతమభవత్తదా ౨. * ఋషయః * యజ్ఞకుండే కథంన్యంకూ ముక్తిముత్సుత్యజగ్ముతుః, హరిణప్లుతమాహాత్మ్యం వదాన్మాకం మహా మతే ౩. ఇతిహాసమిమంప్రాజ్ఞ విస్తరాద్వదసువ్రత, *క్షేత్రపాలః* సూర్యవంశే మహారాజో యథాజిన్నామ భూమిపః ౪. భర్తేణపాలయామాస సప్తద్వీప వసుం ధరాం, దేవబ్రాహ్మణభక్తోఽసా నర్వదాఽతిధిపూజకః ౫. తస్యభార్యా విశాలాక్షీ చంద్రరేఖేతివిశ్రుతా, సాధ్వీసద్గుణసంపన్నా సదాపతిహితే రతా ౬. కదాచిత్సర యూనద్యాం స్నాత్వా తేరాజదంపతీ, పూజయామాసతు ర్భక్త్యాసాధివం లింగ మాదరాత్ ౭. వామహస్తతలన్యస్త దివ్యలింగంయథావిధి, సర్వోపచారై రభ్య ర్ఘ్యభక్త్యాస్తోత్రం ప్రచక్షతుః ౮. తదంతరేమృగాస్తత్ర జలపానార్థ మాగతాః, వీత్వాజలంనదీతీరే నిర్భయంసికతామయే ౯. స్వచ్ఛందంక్రీడియామాసుర్మిథునీ కృత్య కాముకాః, క్రీడాందృష్ట్వా కురంగాణా మసమాప్య శివార్చనాం ౧౦. విస్ఫుల్కైకాగ్రదృష్ట్వాతే మృగక్రీడాందదర్శతుః, (మాయయామోహితాత్మానా లింగంసవ్యకరస్థితం ౧౧. క్రీడానక్తదృశౌ కామాన్నష్టాత్మానా విచేతనా, పశ్యం తౌహరిణాన్మోహద్భుత్వా లింగంకరస్థితం ౧౨.) ఏవంముహూర్తపర్యంతం తథైవ జడవత్స్థితౌ, ఏతస్మిన్నంతరే తత్రనారదో దివ్యదర్శనః ౧౩. పర్యటన్సకలాన్

లోకానాజాను యదృచ్ఛయా, వీణాపాణిరమేయాత్మా గాయన్నివ మనామయం
 ౧౮ ఆగత్యరాజదంపత్యోః సమీపంతావవైక్షతి, వామహస్తతలస్యస్త శివలింగం
 సుపూజితం ౧౯. విస్ఫుల్యహరిణక్రీడా విశేషాలోకనే రతౌ, మానేనజడవత్త్ర
 స్థితౌ మునిరవైక్షత ౧౬. పశ్యంతావప్యపశ్యంతౌ పురఃస్థమునినాయకం, సచక్రా
 తేపురస్థస్య ప్రత్యుత్థానాదికం మునేః ౧౭. నోచతుశ్చమునేః సాకంజఙ్గీభూతమౌడా
 తవా, దృష్ట్వాతౌచింతయామాస నారదః కరుణాన్వితః ౧౮. అహూభగవతీ
 మాయా మహతామపిమోహిసి, ఆయంధర్మపరో రాజానీతిజ్ఞోజ్ఞానవాక్ శుచిః ౧౯.
 తవస్వీశివపూజాయాం నిరతోనిర్మలవ్రతీ, ఇయంసద్గుణసంపన్నా చంద్రరేఖా పతివ్ర
 తా ౨౦. ఏతయోర్మతి రుత్పన్నామృగక్రీడావిలోకనే, సమీపంప్రాప్తమప్యద్యమా
 మప్యేతౌనవశ్యతః ౨౧. సమన్యావసరేభ్రష్టవ్రతయోరేతయోర్మతిః, ప్రసక్తావిషయే
 మాయావశా త్తస్మా స్మదాధయోః ౨౨. అనయోర్నృపదంపత్యో రస్మీహం
 హన్మిచ సాఃప్రతం, దండసందుర్ధియాంయుక్తం పశూనాం లగుహోయథా ౨౩.
 శాపందాన్యామ్యేతయోస్త త్పశ్చాత్తాపేన శుభ్యతః, వ్యర్థంకదాపిమాభూయా
 న్నరాణాసాధు దర్శనం ౨౪. ఇత్యాలోచ్య మునిశ్రీమాన్నారదోభక్తవత్సలః,
 తయోఃశశాపదంపత్యౌ ర్భక్తింద్రధయితుం శివే ౨౫. దీక్షాకాలేయతోన్యం
 కుక్రీడానక్త దృశౌయవాం, హరిణత్వంసమాసాద్య వసతంనిర్జనేవనే ౨౬.
 ఏవంసురమునిస్తాభ్యాం శశాప కరుణాన్వితః, తచ్చుత్తాద్వదంపతీదేవ మునిశాపవచో
 భృశం ౨౭. ద్రుతముత్థాయతేభీతౌ దృష్ట్వా సురమునింతదా, సాష్టాంగంప్రణి
 వత్యాగ్రే చక్రతు ర్నారదార్చనం ౨౮. ప్రార్థయామాసతుర్భక్త్యా మునిముద్విగ్న
 మాససా, * దంపతీ * సురపూజిత దివ్యదర్శన శ్రితతాపాపహ సిద్ధపందిత, గిరిశ
 ప్రియ భక్తనిర్మల దుత్రమావాంపరిపాహి నారద ౨౯. భవవారినిధౌని మజ్జతాం
 విషయా భ్యాసజఙ్గీకృతాత్మనాం, కరుణాకర ముక్తి దిత్సయాభవనే సంచరసీహ
 నిర్మల ౩౦. పరమేశ్వరురంతమాయయా వివశీభూయవివేకవర్జితౌ, విషయేషువిలీ
 నచేతసా పరమావాం దురితాస్పదావిహ ౩౧. కలుషాబ్ధినిమజ్జతోర్భృశం తవశా
 పోదుప మావయోరభూత్, పరిపాలయనావితఃపరం శరణం త్వచ్ఛరణాంబుజంసదా
 ౩౨. సమస్తభ్యంభగవతే విశుద్ధజ్ఞాన మూర్తయే, ఆత్మారామాయశాంతాయ
 యోగినాంప్రభవే నమః ౩౩. కృత్వాత్వంపాపినో ర్దండమావయోః శాపరూపిణం,
 అకరోర్నిశ్చలాంభక్తిం ముక్తిదాత్రీముమాధవే ౩౪. విచరంతిహిపాపిష్ఠా నుద్ధృత్తం
 సాధవోఽనిశం, సతుస్వార్థపరా లోకరక్షణైక విచక్షణాః ౩౫. అశాంపాలయసు
 ర్వృత్తౌ విశాపేన మునేషునా, పతిత్వాపదయోరేవ ప్రార్థయామాసశుక్రుని ౩౬.

* నారదః * అనుగ్రహార్థమేవేదం యువయోః శాపదండనః, అస్మాన్నదీయ శాపాభే ర్ముక్త్యపాయం బ్రవీమ్యహం ౩౭. పంచాక్షేత్రమహాపుణ్యే శౌనకాదిమహర్షయః, మహాధ్వరంకరిష్యంతి చాగమిష్యంతిదేవతాః ౩౮. బ్రహ్మవిష్ణుమహేశాద్యాశ్చత్రసశ్శృతయోమలాః, దేవర్షయోమహాపాక్షాస్తథాబ్రహ్మర్షయోవరాః ౩౯. తస్మిన్యజ్ఞే హవిర్గంధసువాసితదిగంతరే, యువయో శ్శాపనిర్ముక్తిర్భవిష్యతి నసంశయః ౪౦. ఏవముక్త్యామునిస్తస్మాద్ద్యయాలోకాంతరం ముదా, రాజానౌహరిణాయాపం ప్రాప్యదుఃఖేన పీడితౌ ౪౧. సంచేరతుర్వనాహర్యధరోద్వానోర్వరాసుతౌ, మహత్సృజమవస్థాయ కథిచ్ఛేద్దుర్గతింభువి ౪౨. ఏవందుఃఖేనసంతప్తాస్థితౌ విజనేవనే, తదావ్యాఘ్రానురోనామ ప్రఖ్యాతో రాక్షసేశ్వరః ౪౩. బబాధసకలాకలోకా దేవానింద్రపురోగమాన్, లోకపాలాశ్చదిక్పాలానర్దయిత్వా మహాబలః ౪౪. అశాపాలాధికారేషు యోజయామాస రాక్షసాన్, స్వయంస్వరాధిపభూత్వా శశాసాఖలవిప్లవం ౪౫. తపోవనానిదివ్యాని నాశయామాస రాక్షసః, బ్రహ్మదత్తవరాన్మత్తో బబాధ సకలంజగత్ ౪౬. చకంపిరే భయాత్తస్య సురాసురనరోరగాః, లీనోభూదంబుజేధాతా భీతోవిష్ణుర్మూలూదధౌ ౪౭. పురందరముఖాదేవా లీనామందరకందరే, సఏవమప్రతిద్వంద్వః శశాససకలం జగత్ ౪౮. ఏకదానారదోవ్యాఘ్రాసురమందిరమభ్యగాత్, హితేపుస్సర్వలోకానాం సురాసురసమస్కృతః ౪౯. దృష్ట్వాతమాగతందైత్యో నారదం భక్తిభావితః, సమభ్యర్చ్యయథాన్యాయం ప్రప్రచ్ఛమునిమాదరాత్ ౫౦. * రాక్షసః * కస్మాద్దేశాదిహాయాతః కింకార్యంమయి విద్యతే, కావారాసర్వలోకేషు బ్రూహిసర్వజ్ఞా నారద ౫౧. ఇత్థంవ్యాఘ్రువచశ్శృత్వా స్యయమాసముఖాంబుజః, ఉవాచనారదోధీమాన్వితార్థం జగతాంముదా ౫౨. త్వమేవజగతాంనాథః సురాసురబలాధికః, అఖండైశ్వర్యసంపన్నః సర్వలోకే సమస్కృతః ౫౩. తథాపితవసామ్రాజ్యే కించిన్నూన్యన మిహాస్తియత్, తదహంతేప్రవక్ష్యామి హితార్థం సురమర్దన ౫౪. మర్త్యలోకేమనుష్యాణాం ముక్తిదంపరమాద్భుతం, పంచాక్షేత్రమితిఖ్యాతం సర్వసంపత్సమృద్ధిమత్ ౫౫. తంసాధయమహాబాహూక్షేత్ర రాజంభువిశ్రుతం తేనతేసంపదధికా భవిష్యతి నసంశయః ౫౬. యేవనేపాదపాస్త్రకల్పవృక్షాస్త ఏవహి, వసంతిధేనురూపేణ వ్యాసంఖ్యాః కామధేనవః ౫౭. యద్దర్శనంవినాజన్మనిష్కలం ప్రాణినామహ, తత్సాధయమహాపుణ్యం పంచాక్షేత్రమనుత్తమం ౫౮. ఇత్యాదిశ్యమునిస్తేన పూజితః ప్రయయాతతః, అథాసురపతిఃకూరోరక్షోబల సమన్వితః ౫౯. అపస్మారాదిభిఃసార్థం క్షేత్రరాజ జగీవయా, సర్వశస్త్రాస్త్రసహితో

నిర్దేశాను మహాబలః ౬౦ మంత్రభాండీరకోనామ హత్తవారణసంనిధిః నిర్వయా
దశనాహస్ర రక్షోబల సమన్వితః ౬౧. తదాసీంనారదః ప్రాప్య మైత్రావరుణి మాద
రాత్, దుష్టదైత్యవినాశార్థ మువాచమునిశేఖరం ౬౨. ఆత్మజ్ఞానవతాం విద్వన్వే
ణోఽసి కరుణాశర, శివజ్ఞానేతపోవీర్యే త్వత్సమోనాస్తి కశ్చన ౬౩. మాఘమాససి
తేషజ్ఞే పూర్ణిమాయాం విశేషతః, మిలంతి దేవతాః సర్వే పంపాక్షేత్రేమనోహరే
౬౪. మహాధ్వరంకరిష్యంతి తదాసీం శౌనకాదయః, ఆగచ్ఛంత్యధ్వరేసాక్షా
ద్భృహ్మ విష్ణుశివదయః ౬౫. మూర్తిమంతశ్చతుర్వేదాః శాస్త్రాణివివిధానిచ,
సురర్షయోమహాప్రాజ్ఞా స్తథాశ్రమార్షయోఽమలాః ౬౬. దేవకార్యం భవేత్తత్ర
యాహి శ్రేయోభవిష్యతి, ఏవముక్త్వామునిశ్రేష్ఠో యయా వన్యత్ర నారదః ౬౭.
అథాగస్త్య మునిశ్రీమాన్ స్వశిష్యైఃపరివారితః, నారదానజ్ఞయా పంపాక్షేత్ర
రాజం జగమసుః ౬౮. ప్రతస్థేనారదస్తస్మా న్నైమిశారణ్య ముత్తమం, ప్రాప తద్య
త్రతిష్ఠాతి ఋషయః శౌనకాదయః ౬౯. ఆగతంనారదంద్వప్త్వా నైమిశారణ్య
వాసినః, దివ్యాసనేనమావేశ్య పూజయామానురా దరాత్ ౭౦. ఊచుఃప్రాంజ
లయో నత్వానారదంభక్తిపూర్వకం, కుతఆగమసంతేఽద్య సర్వలోకసుపూజిత ౭౧.
సంచారస్తవ దివ్యాస్మి స్వగద్రక్షార్థమేవహి, * నారదః * కురుధ్వమధ్వరంయూ
యం పంపాక్షేత్రేమనోహరే ౭౨. తేనయాయంతప స్సిద్ధా భవిష్యథనసంశయః,
వసంతిదేవతా స్తత్రసదా హరిహరాదయః ౭౩. కృతాదన్యత్రతత్క్షేత్రే కృతంకోటి
గుణోత్తరం, తద్ద్యాయమధ్వరంతత్ర కురుతాఽవశ్య ముత్తమం ౭౪. క్షేత్రదర్శన
మాత్రేణ జ్ఞానసిద్ధి ర్భవిష్యతి, ఇత్యుక్త్వాంతర్దధే దేవముని క్లోకహితేరితః ౭౫.
నారదస్యవచఃశ్రుత్వా ప్రహృష్టాః శౌనకాదయః, మత్స్వాత్మనాంమహాలాభఇతి
పంపాపురం యయః ౭౬. మనోహరాణిత్థిర్ధాని తత్రతత్ర విలోక్య తే, ఆశ్రమభాణి
చరమ్యాణి మహదానందనిర్భరాః ౭౭. పంపాక్షేత్రంప్రవిశ్యాథ విరూపాక్షం విలో
క్య తే, విధివత్పూజయామాను ర్భక్తి నిర్భరమాససాః ౭౮. క్రతుమారేభిరేకర్తుం
హేమకూటస్య సంనిధౌ, విశాలంస్థల మాలోక్య దేవర్షిగణసంయుతాః ౭౯.
తతోనిర్గత్యదేవర్షి ర్దగ్ధసింధుమగా ద్ద్రుతం, తత్రదృష్ట్వాఽరమానాథం శేషపర్వంక
శాయినం ౮౦. సాష్టాంగప్రణిపత్యాగ్రే తుష్టావ మధుసూదనం, * నారదః *
దేవదేవదయాసింధో దీనబంధోరమాధవ ౮౧. త్వమేవసర్వలోకానాం పాలకోఽసి
జగత్పతే, ఆధారఃసర్వభూతానాంవేదానా మాదిరవ్యయః ౮౨. గోస్తాత్వంసర్వ
ధర్మాణాం నృణామేకాక్షునంహగే, నిశ్చింతేత్వయిదైత్యాచే నుప్తేక్షీరమహి
దధౌ ౮౩. కథులోకస్థిర్యూయా త్వమేవగతి రవ్యయః, వ్యాఘ్రాసురోమహా

కూర్మో నాశయత్యఖిలం జగత్ ౮౪. వధార్థంతస్యదైత్యా రే దుశ్రముత్తిష్ఠ కేశవ,
ఉత్తిష్టోత్తిష్ఠగోవింద ఉత్తిష్ఠగరుడధ్వజ, ఉత్తిష్ఠకమలాకాంత త్రైలోక్యే మంగళం
కురు ౮౫. ఏనంమునివచఃశ్రుత్వా బభాషే భగవాన్పరిః, శృణునారదమద్వాక్యం
సర్వలోకహితాస్పద ౮౬ బ్రహ్మదత్తవరాన్మతః సురాసురబలాధికః, వ్యాఘ్రా
సురోమహాక్రూరో బాధతేలోకకంటకః ౮౭. తస్యసంహసనేశక్తి ర్భయినాస్తి సుర
ద్విషః, గత్వాకైలాసమీశాయ సర్వమేతన్నివేదయ ౮౮. సఏవజగతామీశః
శివః శంపకరిష్యతి, దృష్టాసురవివాశాయ శరణంయాహి శంకరం ౮౯. *నారదః*
అహంగచ్ఛామికైలాసం త్వంశ్రీయాసహసత్వరం, యాశీపంపాపురంతత్ర భవిష్యతి
మహాధ్వరః ౯౦. ఇత్యుక్త్వాతంనమస్కృత్య కైలాసంప్రాప నారదః, దివ్యతేజో
మయం సాక్షాద్భ్రూహ్మస్థానమకల్మషం ౯౧. తత్రప్రత్యుప్తరత్నాఢ్య సభాముద్దీప్త
లక్షణం, ప్రవిశ్యనారదస్తత్ర దివ్యసింహాసనస్థితం ౯౨. ఆనందనిర్మలంశాంతం దదర్శ
పరమేశ్వరం, చంద్రచూడముదారాంగం భస్మభూషిత విగ్రహం ౯౩. ఉమా
లింగితవామాంగం ఇందుకాంత సమప్రభం, కోటిసూర్యప్రతీకాశం కోటిచంద్రసుశీ
తలం ౯౪. దృష్ట్వాననామసహసా స్వాస్థాంగ మతిభక్తితః, *నారదః* వ్యక్తా
వ్యక్తస్వరూపాయ సృష్టిస్థిత్యంతకారిణే ౯౫. దివ్యావవర్గదాత్రేతే శంకరాయ నమో
నమః, సురాసురశిరోరత్న నీరాజిత పదాంబుజ ౯౬. నమస్తేపార్వతీనాథ జగ
న్నాథ నమోనమః, కైలాసవాసగోత్ర గణిత పురసూదన ౯౭. విశ్వేశ్వరరూ
పాక్ష విశ్వప్రియ శమోనమః, ఏవంస్తువంతంగిరిశో బభాషే మునిమాదరాత్ ౯౮.
శ్రీశివః అయినారద వత్సాద్య కుతఆగమనం తవ, చింతాతురణవాభాసి
కుతోష్ఠానం తవాననం ౯౯. జగతాముపకర్తాత్వం సదాసురహితేరతః, భక్తోసి
మునిశార్దూల వద కింకార్యమస్తితే ౧౦౦. *నారదః* శివసర్వజ్ఞ సర్వేశ విశ్వా
త్మక విశ్వభావన, సత్వయావిదితం కించిదస్తి లోకేపరాత్పర ౧౦౧. తథావిప్రుచ్ఛసే
యన్తాంతదనుగ్రహఏవమే, వ్యాఘ్రాసురోమహాక్రూరోనా శయత్యఖిలం జగత్ ౧౦౨.
బ్రహ్మదత్తవరాన్మత్తో దేవాసుర బలాధికః, తేనభీతాఃసురాస్సర్వే త్యక్త్వానాకం
వనంగతాః ౧౦౩. తస్మాద్భీతోహరిః శేతేమధ్యక్షీరమహిలాదధేః, భయాత్తస్యా
త్మభూక్తీనః కమలే బహువత్సరాత్ ౧౦౪. మునీనామాశ్రమాన్దివ్యాన్ నాశ
యామాస రాక్షసః, హత్వాతమాశరకూర్మిర మవ లోకా సుహృథవ ౧౦౫. నోచే
త్సర్వేవివశ్యంతి లోకాస్తే ససురద్విషా, *శివః* మాంవినాఽయమవధోఽవైవై
రసురోవగర్వితః ౧౦౬. తస్యసంహసనోపాయః పూర్వమేవ త్వయాకృతః, త్వద్వా

చామోహితోదైత్యః పంచపురజగీషయా ౧౦౭. ప్రాప్యతేహేమకూటాద్రిం తత్ర
వాన్మినిశాచరం, గచ్ఛావతిష్ఠమాతిష్ఠ యత్నమధ్వరకర్మణి, ఇతీశ్వరవచః శ్రుత్వా
నారదఃప్రాహ కాతుకాత్ ౧౦౮. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంచమాహాత్యే వ్యాఘ్రాసుర

కథావర్ణనంనామ త్మశీతితమోఽధ్యాయః. ౮౩.

* శ్రీనారదః * కోసావ్యాఘ్రాసురఃపూర్వం సురాసురబలాధికః, తత్సర్వం
వదమే శంభో రహస్యంభక్తవత్సల ౧. * శ్రీశివః * శృణునారదవత్త్వామి వ్యా
ఘ్రవృత్తం పురాతనం, మద్ద్వారశాలాతౌ నందసునందా బలశాలినా ౨. ప్రాగ్ద్వార
రపాలనే దత్తా సురాసురబలాధికౌ, కదాచిన్నందినందృష్ట్వా నికతుసస్థితంబహిః
౩. ఏకాగ్రదృష్ట్వాపశ్యంతం మామేతౌ బలగర్వితౌ, ఊచతుస్తంతిరస్కృత్య హం
స్యాస్మద మిదంవచః ౪. * నందః * నిష్ఫలంజన్మతేనంది నృహీరేవ స్థితి స్సదా,
దూరాదేవశిషంపశ్యజడవన్తాన మాస్థితః ౫. తిష్ఠసిత్వంబహిద్ద్వార మవమత్యాగణే
షహి, ఆవాంస్త్విగణాభ్యతౌ సదాశివ సమీపగా ౬. విశ్వాసాత్పాగీశస్య
సదాంతఃపురచారిణౌ, సమతౌదేవదేవస్య భక్తిజ్ఞాన బలాన్వితౌ ౭. ఆవాభ్యా
సువరోఽసిత్వం తిన్మాత్తవబహి స్థితః, * నందీ * గర్వంమాకురుతాం ద్వారపాలా
నాస్తిఫలతతః ౮ సాకల్యేనశిషజ్ఞానం శివోవేత్తినచాపరః, ఉమయాచాపితత్త్వం
మృగ్యతేఽన్యస్యకాకథా ౯. దశావతానైరీశాన తత్త్వంసజ్ఞాతవాన్హరిః, కాకభా
యువయో శిషద్వారపాలాధికారిణౌ ౧౦. సదామేహృదయేదేవో బహిష్ఠస్యాపి
వర్తతే, తేనేవాహంకృతాగ్ధోస్మి గర్వంమావహతం ముఖా ౧౧. నసన్మానోబి
డాలస్య సదాంతఃపురచారిణః, బహిఃస్థితస్యనాగస్య మండనశ్రీ ర్మహూర్జవే ౧౨.
ఇత్థంనందివచఃశ్రుత్వా కోపసంరక్త లోచనా, హంతుంఖడ్గేనతౌనందసునందా
జగ్గుతుర్భృశం ౧౩. దృష్ట్వానందీప్రసర్పంతౌ వసిహస్తా సమీక్ష్యసః, శశాపసహ
సాక్రూరాభవతంకోణపావితీ ౧౪. శాపవాక్యంసమాకర్ణ్య ప్రమథా భృశదుఃఖతాః,
కోలాహలస్తదాహతో గణేషుభయవర్ధనః ౧౫. తతస్తాశాపసందగ్ధ దుఃఖసంతప్త
చేతనౌ, గతగర్వో ద్రుతంప్రాప్య మత్సమీపం భయాకుతౌ ౧౬. ప్రార్థయామా
సతు క్షీనానిపత్య మమపాదయోః, వదంతౌపాహిపాహీతి ప్రలపంతా వనాథవత్
౧౭. దీనవాక్యంసమాకర్ణ్య తావపుచ్ఛంకృపాన్వితః, కింతాదృశమభూ త్కష్టం
యువయో ద్వారపాలయోః ౧౮. బూతమేతాదృశం దఃఖిమదా త్కఃసాధు

శర్యయోః, * ద్వారపాలా * త్వన్మాయామోహితధియో ర్దృష్టయో రధి
కారతః ౧౯. సందీశదత్తశాపేన మహద్దుఃఖ ముపస్థితః, గర్వితాభ్యామజానద్భ్యా
మావాభ్యా మవమానితః ౨౦. సందీశ్వరోదదాశాపం భవతు కోణపావితీ, తస్మాత్స్వి
న్నిధిమావన్నో త్వత్పాదశరణైషిణౌ ౨౧ ఆవాముద్ధరశాపార్థేః కృపయా భక్త
వత్సల, ఏవంతయోర్వచఃశ్రుత్వా బ్రువంతా వనుకంపయా ౨౨. సమిశ్యానంది
నోవాచో మద్భక్తస్య కదాచన, భవద్భ్యామనభాక్త్యస్య స్తచ్చాపోనాన్యథా
భవేత్ ౨౩. యువయోర్నందిశాపాగ్ని రోభేగేనైవో పశామ్యతి, * ద్వారపాలా *
దయాభేదార్వతీనాథ శాపసందగ్ధయోఃపురః ౨౪. కాగతిర్వదదేవేశ శాపముక్తిః
కథంభవేత్, * శివః * భవితాస్థామహాక్రూరా రాక్షసాబలశాలినౌ ౨౫. బాధకౌ
సర్వలోకానాం సురాణా మూర్తిదాయకౌ, యువామహంహనిష్యామి మత్తేత్రే
కాలఆగతే ౨౬. ఆసురీంతనుముత్స్పృజ్య శాపముక్తౌ భవిష్యథః, ముదామద్ద్వార
పాలత్యే పూర్వవద్వసతం పునః ౨౭. మద్భక్తానాంసుఖంతానాం సాధూనాం
వీరరాగిణాం, డీఘాంకరోతియోమూఢః ప్రాప్నోత్యాపద మాశునః ౨౮. సర్వథా
నావమంతవ్యాః సాధవఃసమదర్శినః, ఏవంతేమద్వచఃశ్రుత్వా నందిశాపవశాత్
ఖలౌ ౨౯. బభూవతుర్మహాదైత్యో వ్యాఘ్రాసురగజాసురౌ, దుర్మదాబలగర్వా
భ్యాం బాధేతేనజ్జనాబహూః ౩౦. హనిష్యామ్యసురౌ శీఘ్రమహామేవ మహా
మతే, కంచిత్కాలంప్రతీక్షస్య హత్వాతోపాలయామివః ౩౧. గచ్ఛావశిష్టః
త్కార్యం తత్సాధయ మునీశ్వర, అసురై రన్వితోనీచై ర్వాఘ్రోబలవతాంబలీ
కి౨. మఖివిఘ్నార్థమాగంతా హేమకూటాద్రిమున్నదః, తద్వినాశేత్వమేవాదా
వకరోర్ముక్తి ముత్తమాం ౩౩. గచ్ఛావశిష్టః తత్కార్యం తత్కురుష్వ మహా
మతే, దేవతాకార్యసిద్ధ్యర్థం సర్వలోకహితాయచ ౩౪. జాతోసిమనసాధాతు
ర్మమభక్తోసి నారద, ఇతిశుభవచః శ్రుత్వా ప్రహృష్టోనారద స్తదా ౩౫. ప్రణ
మ్యవరమేశానం ప్రతస్థే స్వాశ్రమంమునిః, తదాసంకల్పమకరో ద్వాఘ్రాసురవధే
శివః ౩౬. మహీమాగత్యైతలాసా న్మధ్యేమార్గం మనోహరం, అపశ్యదగ్రేగింధ్యా
ద్రింనానాపాదపసంకులం ౩౭. తస్మిన్నిరుదకేకూపేసా తాలతలసన్నిభే, రోదనధ్వనిమా
కర్ణ్య నారదో విస్మయాకులః ౩౮. కిమేతదితి కూపాంత ర్దదర్శమునిపుంగవః, దూ
ర్వాస్తంబేలంబమానాః క్షుత్ప్రస్థాపరిపీడితాః ౩౯. పితౄద్దదర్శకుదతో మధ్యే
కూపం మహామునిః, * మునిః * అహూకప్తమహూకప్తం కవతేదుఃఖతా
భృశం ౪౦. ఏతేషాంకేనదోషేణ కప్తమేత దుపస్థితం, ఇత్యాలోచ్యముని ర్దీనాన్ని
త్యాన్నప్రచ్ఛసాదరం ౪౧. * నారదః * కేయూయ మిందృశంకప్తం కుశోబ్రూ

తా॥ తిరుమొసహం, కేనకర్మవిపాకేన కష్టమేత దుపస్థితం ౪౨. దూయతేమేమనో
 యుష్మాన్ప్రప్త్యా దుఃఖాభిమజ్జతః, ఏవంమునివచఃశ్రుత్వా వీనాస్తే పితరస్తోబ్రువన్
 ౪౩. అయినారద దుఃఖాభే స్తారయాస్మాన్నిమజ్జతః, త్వమేవగతిరస్మాక మనా
 ఛానాం దయాఘన ౪౪. అస్మాకమనునామాస్తి పుత్రః పరమధార్మికః, గాహ్వాస్య
 ధర్మముత్సృజ్య వనేవసతితాపసః ౪౫. నాస్తిసంతతిరస్మాక మపుత్రస్యగతి ర్నహి,
 విచ్ఛిన్నవంశతంతూనాం రౌరవేపతతా మధః ౪౬. తృణగుల్మమిదం లగ్నమన్నాకం
 దైవయోగతః, ధృత్వాలంబామహేతచ్చఅధఃపతనశంకితాః ౪౭. సంతతిర్యదిహ
 యేత ముక్తిర్భవతి శాశ్వతీ, నోచేద్దుర్గతిరస్తాకం నజహాతికదాపిహి ౪౮. నదా
 నైర్నతపోభిశ్చ నయజ్ఞైర్హితకోటిభిః, పితౄణాంసద్గతిర్లోకే పుత్రేజైవ భవిష్యతి
 ౪౯. పున్నామ్నోనరకాద్యస్మా త్పితరంత్రాయతే సుతః, తస్మాత్పుత్రఇతిభ్యాతః
 మునిభి స్తత్త్వదర్శిభిః ౫౦. తస్మయంబూహి గాహ్వాస్యగ్రహణాయ మునేఽధునా,
 త్రాతాస్తాకంత్వమేవాద్యనిరయే పతతాంమునే ౫౧. ఇత్థంతేహంవచఃశ్రుత్వానారదః
 కరుణార్ద్రాక్షిః, *నారదః* మాభైష్ట యుష్మాన్సద్ధర్మం యతిప్రేనిరయాదహం ౫౨.
 తావద్ధర్మాత్ప్రతీక్ష్యధ్వం యావన్ముక్తా భవిష్యథ, ఇత్యుక్త్వానైషధంగత్వా మనుం
 దృష్ట్వానారదః ౫౩. పూజితస్తేనసంతుప్తః ప్రాహతం పరమార్థవిత్, పితరస్తే
 ద్యకల్యాణ పతంతో నిరయేష్వధః ౫౪. దూర్వాస్తంబే లంబమానామధ్యకూపం
 నిరీక్ష్యమాం, ఇదమాహుర్మహాభాగ రుదంతో దుఃఖగద్గదం ౫౫. *పితరః*
 కృషయాన్మత్సుతంబూహి పితౄణాం ముక్తిహేతవే, భార్యాముద్వాహ్యాధర్మేణ
 సుత ముత్పాదయేతి తం ౫౬. తస్మాత్త్వమధునాభార్యాం పితౄముక్త్యర్థ మాద
 రాత్, ఉద్వాహ్యాత్పాదయాశుత్వం సుతం గాహ్వాస్యధర్మవాక్ ౫౭. నాస్త్వ
 స్మాకమపుత్రాణాం గతిః క్వాపీతితేఽబ్రువన్, ఇతఃపరంవిముక్త్యర్థం పితౄణాం
 యత్నీవాన్భవ ౫౮. ఏవంమునివచఃశ్రుత్వా విమనా మనురబ్రవీత్, కథంమా
 యామయేఘోరే సంసారే దుఃఖసాగరే ౫౯. జ్ఞాత్వాపినిపతిష్యామి బ్రహ్మానంద
 కుతూహలీ, పితౄణవాన్భవశ్యేవ సూనుర్జనన మాత్రతః ౬౦. ఉద్భృత్యతా నృణా
 న్మృతో భవే త్పున్నామనారకాత్, తథాపిమన్మనోభీతం భవాభే ద్దుఃఖశాలినః ౬౧.
 ఉత్తమంపదమాస్థాయ కఇచ్ఛేద్దుర్గతింపునః, బ్రహ్మానందనిమగ్నస్య కథంయుజ్యేత
 సంసృతిః ౬౨. వివాహితస్యమేపుత్రః ప్రమాణం కింభ వేదితి, బకబంధప్రయాసో
 యం పితౄముక్త్యర్థ మేవమే ౬౩. పితౄభ్యముక్తిదానార్థ ముపాయాంతర మస్తి
 చేత్, బూహినారదఃసర్వజ్ఞ కృపాంక్షరు మయిద్రుతం ౬౪. ఏవంమునివచః

శ్రుత్యా నారదః ప్రాహసస్మితం, ఉపాయంతే ప్రవక్ష్యామి సులభం ముక్తిసాధనం
 ౬౫. విద్యతే భువనఖ్యాతం పంపాక్షేత్ర మనుత్తమం, తీర్థాని సంత్యనేకాని తత్ర ముక్తి
 ప్రదాని చ ౬౬. ఇదానీ మధ్వరం తత్ర కుర్వతే శౌనకాదయః, ఆగచ్ఛంత్యమరాః
 సర్వే తన్మఖార్థం హవిర్భుజః ౬౭. సాక్షాత్తత్ర విరూపాక్షః ప్రసన్నో భవతీష్టదః,
 తత్ర గచ్ఛావహేవ తస్య సర్వం సంపద్యతే త్వయా ౬౮. ఇత్యుక్తో మునినా సాకం నిర్జ
 గామ మనుర్ముదా, క్షేత్రమాసాద్యా శ్రమాణి దృష్ట్వా మ్యాణి కౌతుకాత్ ౬౯.
 మఖమంటపమాసాద్య శౌనకాదిమునీ స్మనుః, దృష్ట్వా స్థూప్త మనస్తస్మిన్వివేశముని
 నాసహ ౭౦. అథా జగామ తద్యజ్ఞదిదృక్షుః కుంభసంభవః, శిష్యైః పరివృతః క్షీమా
 న్తపోమూర్తిః కృపానిధిః ౭౧. ఆసనాదిభిరభ్యర్చ్య మైత్రావరుణిమాదరాత్,
 తదా జ్ఞయామఖంకర్తు మారభంత మునీశ్వరాః ౭౨. ఋత్విజాం వేదఘోషేణ
 హోమధూమభరేణ చ, దిశశ్చ విదిశో వ్యాప్తా హవిర్గంధాస్తుతంసభః ౭౩. మఖ
 ప్రవృత్తి మాకర్ణ్య చారైర్వాప్తఘ్రాసురోరుషా, భాండీరం ప్రేషయామాస మఖనా
 శాయదుర్ముఖం ౭౪. వ్యాఘ్రాసురజ్ఞయాక్రూరో భాండీరో బలగర్వితః, మాతం
 గాద్రిం సమాసాద్యదదర్శ మఖమంటపం ౭౫. తత్ర త్యభాసురాన్ముగ్రో మునీ
 నిన్విద్రావ్యతర్జయన్, రక్తధూళిశిలావర్షైః ప్లావయామాస మంటపం ౭౬. ఋత్విజస్తా
 డయామాస మంత్రశాస్త్రవిశారదాన్, సనర్దమాంసఖండాని షీర్ష్య మఖమంటపే
 ౭౭. ఏవం దారుణకర్మాణాం భాండీరం ప్రేక్ష్య తౌనకః, విదదారశిరస్తస్య సృచాపర్వత
 సంనిభం ౭౮. వపాతమస్తకం చిన్నం గుహాయాం భూభృతో మహత్, తద్భాండీర
 గుహానామ ప్రఖ్యాతా భూస్థుహీతలే ౭౯. తక్షేత్రమరణాద్రక్షుః సృచస్సర్పా
 త్కలేవరే, సద్యో దేవత్వమాసాద్య జగామ త్రిదశాలయం ౮౦. భాండీరవధవృత్తాం
 తం శ్రుత్వా వ్యాఘ్రాసురోరుషా, వాతాపీల్బలనామానౌ ప్రేషయామాస దుర్మదా
 ౮౧. మాయావినౌ మహాక్రూరా దేవభ్రాహ్మణహింసకౌ, మునివేషం సమాస్థాయ
 భస్మరుద్రాక్షభూషితౌ ౮౨. మాయయామాస మాస్థాయ తపస్యంతౌ నిశాచరా,
 ఛద్మనాకం దరేస్థిత్యా మఖమంటపసన్నిధౌ ౮౩. మృతసంజీవినిద్వ్యా మధీతో
 శసనః ఖతౌ, పక్త్యామాంసాదనందివ్యం హత్వా వాతాపిమిల్వలః ౮౪. భూసురా
 న్భృజయిత్వాథ ఆహ్వయత్యనుజం ఖలః, సోఽపి వాతాపిరుత్పల్వ భూసురోదర
 మాశరః ౮౫. ఆయాతీస్త్రయథాపూర్వం బహిర్విద్యాబలాత్ఫలః, ఉభావథమృ
 తాంగాని భుంజాతేస్య యదృచ్ఛయా ౮౬. ఏవంతౌ మాయయా విప్రాన్ నౌ శయా
 మాసతుర్బహూన్, ఏకస్మిన్దినే కుంభసంభవాయ నిమంత్రణం ౮౭. దత్త్వానిహ

త్యవాతాపి చక్రేతత్పాకమిల్వలః, ఆసనాదిభిరభ్యర్చ్య మాయయామునిశేఖరం
 ౮౮. భోజయామాసవాతాపిమాంసాన్నేనాసురాధమః, భోజనానంతరంవత్త్వా
 తస్మై తాంబూలవీటికాం ౮౯. వాతాపే భ్రాతరేహీతి ఆహ్వాయామాసరాక్షసః,
 దుర్భాసమిల్వలస్యాసౌ జ్ఞాత్వాదివృద్ధశామునిః ౯౦. సంజీవయంతంక్రవ్యాదం
 దదర్శన్వాదరేఖలం, ఇతఃపరమయంత్రకూరః కక్షిముత్పాత్య సత్వరం ౯౧.
 నిర్యాస్యతీతినిశ్చిత్య స్వావరం జామపాణినా, జీర్ణోభవ త్వంవాతాపే పస్పచ్ఛేత్సు
 చ్చరన్మనిః ౯౨. అజ్ఞానాదాజహావాసాపునర్వాతాపి మిల్వలః, తదాప్రాహ
 ముని రైత్యంజీర్ణోభూ దనుజస్తవ ౯౩. కత్రాస్తిఖలవాతాపి రంతప్రాప మమో
 దగే, ఇత్యగస్త్యవచఃశ్రుత్వా క్రోధసంరక్తలోచనః ౯౪. ఖడ్గముద్యమ్య తంహంతు
 ముత్పచాతాసపాదమః, కుశమేకముపాదాయ బ్రహ్మస్త్రేణాభియోజ్యతత్ ౯౫.
 మైత్రావరుణిరుద్ధీప్తం చిక్షేపాసురమృత్యవే, జ్వలత్పావకసంకాశం కుశబ్రహ్మస్త్ర
 ముదభటం ౯౬. ఇల్వలన్యశిరఃకాయా త్పాతయామాస భూతలే, అగస్త్యసహ
 తౌదృష్ట్వా వాతాపీల్వల రాక్షసా ౯౭. దేవర్షిపితరోహృష్టాః ప్రశశంసుర్మనీశ్వరం,
 శౌనకాదిమునిశ్రేష్ఠా శ్చక్రర్నిర్యయమధ్వరం ౯౮. దేవర్షయోబ్రహ్మర్షయోభూ
 సురాబ్రహ్మవాదినః, శంసుతోగస్త్యమాహాత్యం సంఛేరుర్నిర్యయంమఖే ౯౯.
 ఏవంహతావగస్త్యేన గుహాయాంరాక్షసాధమా, దృశ్యతేద్యాపిమాతంగే తన్నా
 మ్నాప్రథితాగుహ ౧౦౦.

*

*

*

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంచమాహాత్యే హరిణప్లుతతీర్థ
 మాహాత్యే వాతాపీల్వలవధోనామ చతురశీతతమోఽధ్యాయః. ౮౪.

* శ్రీక్షేత్రపాలః * శౌనకాదిమహాయజ్ఞవార్తాభూల్లోకవిశ్రుతా, దిగ్భోజ్య
 మహీసురాప్రాప్తా స్సకుటుంబాకుతూహలాల్ ౧. విరేజరమరాసర్వే తృప్తాస్త
 త్రహవిర్భుజః, శ్రుత్వామరణవృత్తాంతం వాతాపీల్వలయోక్తృభా ౨. చకమేధ్వ
 రనాశాయ వ్యాఘ్రోదనుజనాయకః, ఆహూయమంత్రిణఃసర్వా నాదిదేశ బలో
 ద్ధతా ౩. అద్యైవవిధమిష్యామః పంచక్షేత్రం సురాలయం, అధ్వరంనాశయ
 ష్యామో హనిష్యామో వయంసురా ౪. నిర్యాంతుసైనికాఃసర్వే రక్షోబల
 సమన్వితాః, సర్వశస్త్రాన్వితాఃశూరాః సర్వోపస్కరసంయుతాః ౫. ఏవంతదా
 జ్ఞయాదైత్యా శ్చతురంగబలాన్వితాః, వ్యాఘ్రస్యపురతోజగ్ము ర్మహాకల్పాంత
 కోపమాః ౬. సహస్రనాగసంయుక్తం సగ్ధోపస్కరసంయుతం, మహారథసమా

స్థాయ నిర్జగమాప్రసాగ్రణేః ౭. నిరుద్ధ్య పరితఃక్షేత్రం ప్రాప్యమాతంగభూధరం,
 తత్సమీపేనురక్తేషా దదర్శాద్వరమంటపం ౮. రోషేణమహతావిప్లవో దైత్యా
 నాహూయ గర్జయన్, ఆదిదేశసవసర్వే నాశయంత్యితిదుర్మదః ౯. తదాఙ్గాయా
 నురక్తేషా విధ్వస్యహవనస్థలః, తత్రత్యాన్తాడయామాను ర్భానురా నమితౌ
 జనః ౧౦. కేచిత్కేసరితుండాశ్చ కేచిద్భల్లూకసన్నిభాః, కేచిద్వాన్యప్రముఖాః
 కేచిద్వరాహవదనాఃఖలాః ౧౧. క్షేపడంతఃపరిగర్జంత స్తాడయంతోమహీసురాన్,
 మాయావినోమహాదైత్యాః సంఘశోమదమోహితాః ౧౨. నాశయామానురున్మ
 త్తా మృగానివతరక్షువః, తద్భీతాభూనురాః సర్వే మునయఃసంగీతవ్రతాః ౧౩.
 పురుహూతముఖాదేవాః దుద్రువుఃసర్వతోదిశః, కేచిత్కుందరసంలీనాః ప్రచ్ఛన్నాః
 కేచిదద్రిషు ౧౪. కేచిత్తీర్థోదకేమగ్నా ఏవంసర్వేవిలిల్వరే, ఆదిదేశాసురాన్వాన్య
 ఘోః) రోషేణాహూయభీషణాన్ ౧౫. నిహత్యదీక్షితానాదా వృత్తిజఃశ్రుతికో
 విదాన్, హరంతుయజ్ఞసంభారాన్ విధ్వస్యమఖమంటపం ౧౬. ఇన్ధ్రేంద్రియాన్
 దైత్యా వివిధాయుధపాణయః, తోమరాసిగదాశూల ప్రాసముద్గరపట్టనైః ౧౭.
 శౌనకాదిమునీన్జఘ్ను రితరాన్భానురానపి, తథాపినజహుర్భానం మునయఃసంగీ
 తవ్రతాః ౧౮. ఏకాగ్రమనసాదేవం ధ్యాయంతః పరమేశ్వరం, పూర్ణాహుతింవ
 దుర్వహ్న్నా విధినామంత్రకోవిదాః ౧౯. నిశ్చలంమనఃకథాయ మత్యుంజయపదాం
 బుజే, విస్మృత్యలోకతంత్రాణి జడవన్నిశ్చలాస్థితాః ౨౦ అథాదిదేశగిరిశః ప్రమ
 థా నుత్తమాజన, యజ్ఞకుండాత్సముత్థాయ తేనర్వేశంకరాఙ్గాయా ౨౧. గర్జంతః
 పరివప్రస్తా నసురాన్ శూలపాణయః, అన్యోన్యమభవద్యుద్ధం తుములంలోమహ
 ర్షణం ౨౨. ప్రమథానాంచశూరాణాం దైత్యానాం బలశాలినాం, ప్రమథానసు
 రాజఘ్ను స్తేపిరాక్షస యూథపాన్ ౨౩. ముహూర్తమభవద్యుద్ధ మద్భుతంలోమ
 హర్షణం, గదాసితోమరప్రాస శూలపట్టసముద్గరైః ౨౪. బాణైఃపరశుభిరైత్యాః
 ప్రమథాన్జఘ్నురోజసా, దృష్ట్వాదైత్యబలోద్రేకం రుష్టాఃప్రమథయాథపాః ౨౫.
 కాలానలసమస్పర్శాః కోపసంరక్తలోచనాః, చిచ్ఛిన్నురైత్యశీర్షాణి శూలైరద్రిని
 భానితే ౨౬. రక్తప్రవాహ సాహస్ర మభవన్మాంసకర్షణం, మృతయాతుశరీరాణాం
 రేజురద్రిశతానిచ ౨౭. హత్వాసమస్తదైతేయాన్ ప్రమథాబలశాలినః, జయశబ్దం
 ప్రకుర్వంతో సస్పృతుస్తద్రణాంగణే ౨౮. రక్షోవిశసనందృష్ట్వా రోషేణదనుజా
 ధివః, సింహనాదంవినాద్యోచ్చై రుత్పపాతహఃర్యథా ౨౯. భ్రామయన్శత
 భారాధ్యం గదాముద్వేజయన్సురాన్, యాతుభిర్యుధ్యతఃశూరాన్ ప్రమథాన్

వ్యూహనద్యలీ ౩౦. భీతాస్తదుల్యణంద్యప్త్యా దద్రువుర్భూసురా మరాః, ఆయుధై
 ర్నఖదంతైశ్చ కాలయాచూసతాపసాః ౩౧. హన్యమానాఃసురాస్తేనభూసురా
 మునయో భయాత్, ఏకాగ్రమనసాదేవందభ్యున్దీనమరద్రుమం ౩౨. దీనాః
 ద్యప్త్యా దయాసింధు రావిరాసీ త్తపస్వినః, కోటిసూర్యప్రతీకాశో భస్మరుద్రాక్ష
 భూషితః ౩౩ జటామండలవిభ్రాజ ద్బాలచంద్రవిభూషణః, కాలాసలప్రతీకాకో విలస
 ద్భోగి భూషణః ౩౪. కపాలమాలాభరణః శూలహస్తజ్వలత్ప్రభః, త్రిలోచనశ్చ
 తుర్బాహుః సర్వాభరణభూషితః ౩౫ అట్టహాసేనమహతా తాండవోత్సవతత్పరః,
 తదాఽనురభయంత్యక్త్వా సురాః సర్వేశసందిధిం ౩౬. స్థిత్యాగత్యవిరూపాక్షం
 భక్త్యాస్తూతుం ప్రచక్రముః, జయవిశ్వేశ్వరానంత విధాత్మముఖవందిత ౩౭. జహి
 దేవ ద్విజంవ్యాఘ్రు మవ లోకానుమాధవ, ఏవంసురోక్తిమాకర్ణ్య కోపేన కలుషీ
 కృతః ౩౮. జఘాననిర్జరాఽదైత్యోమశకానివ యూథపః, భూసురాన్కాలయా
 మాస లీలయా తిలశఃక్షణాత్ ౩౯. ప్రమథాన్వారయామాస శరై రాశీవిహే
 పమైః, దిశఃసంఘాదయామాస బాణవస్తైర్నభోంతరం ౪౦. ఏవంవ్యాఘ్రమదో
 ద్రదేకం ద్యప్త్యాశీఘ్రుఃత్రిలోచనః, పినాకేవిశిఖాస్కుద్ధః సంధాయనికషాత్మజం ౪౧.
 జఘానమఖువా గోత్రమివ వజ్రేణ పత్రిభిః, తచ్ఛరైస్తాడితోదైత్యో మూర్ఛితఃపున
 రుత్థితః ౪౨. క్రోధమాహారయాస కాలరుద్రధివాపరః, దివ్యంధనషిసంధాయ
 పావకాస్తం పినాకినే ౪౩. ప్రజ్వలంతమివాకాశం ముమోచానురశేఖరః, తమావ
 తంత ముద్దీప్తం జ్వలంతంవశదిక్పరః ౪౪. వారుణాస్త్రేణ గౌరీశః శమయామాసతత్త
 ణాత్, తస్మాత్కుద్ధోఽనురశేష్ఠః సందశ్యదశనచ్ఛదం ౪౫. మయాదత్తాంసుహా
 శక్తిం చిక్షేషగిరిశోఽరి, తమావతంతీంచిచ్ఛేద స్వశక్త్యా శంకరోరుషా ౪౬.
 ఏవంరాక్షసరాజస్య మంత్రాస్త్రాణివిభాగశః, ప్రత్యస్త్రీలయాదేవ శిచ్ఛేదతిలశః
 క్షణాత్ ౪౭. భామ్రయన్మతభారాఢ్యాం గదాముక్తుత్వదైత్యరాట్, జఘానభీష
 యలోకాః చంద్రశేఖరమస్తకే ౪౮. తదానురగదాదేవ స్త్రిదశై రభివందితః,
 క్రుధాఖడ్గేనచిచ్ఛేద లీలయాతిలశోహరః ౪౯. దేవంప్రోత్సాహయామాను రేవం
 దేవరిభూసురాః, జయశంభోవిరూపాక్ష భక్తత్రాణవరాయణ ౫౦. జహిదైత్యం
 దురాధర్షం విలంబంమాక్షరుప్రభో, ఏవంస్తువత్సుదేవేషు శంకరోభీముక్రమః ౫౧.
 రరాజరాద్రాకారేణ వీరాణాంభయవర్ధనః, శూలహస్తః కపాలీచ మహతాండవ
 సర్తనః ౫౨. పారిష్లవజటాజూట విభ్రమద్విధుమండలః, తామ్యత్ఫణిఫణారత్న
 ప్రకాశితదిగంతరః ౫౩. రాద్రాటోఽంతమాలోక్య హతదర్పేఽనురాధిపః, జ్ఞాత్వా

తంబ్రహ్మపరమ మిశ్వరంసర్వకారణం ౫౪. ముక్తింతేనాత్మనఃశాపా నిశ్చిత్త్య
ముదమావహత్, * వ్యాఘ్రః * జానామిత్వాపరాత్మానం సచ్చిదానందవిగ్ర
హం ౫౫. సర్వేశ్వరమజంనిత్యం సృష్టిస్థిత్యంతకారిణం, మాముద్ధర్మమిహాయాతః
స్వభక్తవశగోసియత్ ౫౬. తదరంజహిమామిశ శాపముక్తోభవామ్యహం,
ఆసురత్వాదిదాసీంమే మనస్తామసకశ్చలం ౫౭. సమేపతాధఃక్షంతవ్యః క్రియతేదేవ
యస్త్యయి, ఏవముక్త్వాసురశ్రేష్ఠస్తమసామర్షదుఃసహః ౫౮. గర్జయన్జగవీశాన
మసినాసంజఘానసః, తదాభూతేశనేత్రేభ్యో నిఃసృతాఃక్రోధవహ్నయః ౫౯. అట్ట
హాసేనమహతా గర్జయన్సైరవస్వనః, త్రిశూలాయుధముద్యమ్య జఘానదశజో
రసి ౬౦. త్రిశూలాయుధఘాతేన విదారితవపుర్బుశం, గతాసుర్భ్రమివేగేన పపా
తభువిఘూర్ణితః ౬౧. జగుర్గంధర్వవతయో నన్యతుశ్చాప్సరోగణాః, వవర్షుఃపుష్ప
వర్షాణి నురాఃసంతోషనిర్భరాః ౬౨. దుర్మదోనామదైతేయో వ్యాఘ్రాసురసభో
బలీ, నిహతంమిత్రమాలోక్య జజ్జ్వలక్రోధమూర్ఛితః ౬౩. గదామాదాయతత్రస్థా
న్సంహర్తుముపచక్రమే, విష్ణుస్సహస్రధారేణ చక్రేణామోఘతేజసా ౬౪. చక్రర్త
రక్షసాదీప్తం శీర్షంపకర్షఫలంయథా, మృతేవ్యాఘ్రాసురేతస్య మాతులోదుఃఖ
కర్షితః ౬౫. అపస్మారాసురఃశీఘ్రం గజాసురగృహంయయా, రుదంతమాతులం
దృష్ట్వా కిమేతదితివిహ్వలః ౬౬. పప్రచ్ఛగజదైతేయ స్తముద్విగ్నమనాభృశం,
కస్మాత్స్పాప్రమిదందుఃఖం కేనవాగఃకృతంత్యయి ౬౭. మాతులస్యమమేదాసీం
కప్టందాతుంకళుశ్వరః, కఃస్పృశేదగ్నిమార్తస్స న్కఃపిబేద్విషముబ్బణం ౬౮.
తంహన్తినిర్ఘృణం బద్ధావ సహాయస్తస్యకోభవేత్, ఇత్థంగజవచఃశుత్యా వ్రాహ్మ
పస్మారరాక్షసః ౬౯. వ్యాఘ్రాసురస్తవభ్రాతా గిరిశేన హతోధునా, మమార
తేనదుఃఖేన వ్రాహ్మహంతవసంనిధిం ౭౦. దుర్మదోయంమహావీరః సఖాతే విష్ణునా
హతః, తేనదుఃఖేనసంతప్త స్త్వదంతిక ముపాగమం ౭౧. అపస్మారవచఃశుత్యా
దుఃఖేనమహతాగజః, హాహతోస్తీతిపతితో పజ్రాహతఇవద్రుమః ౭౨. సంజ్ఞామ
వాప్యదైతేయః పునరుత్థాయవిహ్వలః, భ్రాతుర్గుణగణాన్ సృష్టత్వారురోద కరు
ణస్వనః ౭౩. అయివ్యాఘ్రమహాబాహూ త్యక్త్వామాం క్వగతోసిభోః, వినా
త్వామసురశ్రేష్ఠ కథమిచ్ఛామిజీవితం ౭౪. యన్నామస్మరణాదేవ సుపర్వాణశ్చ
కంపితే, లోకోత్తరబలోవ్యాఘ్రః సకథంనిధనంగతః ౭౫. దీప్యంతేదేవతాఃసర్వే
స్వచ్ఛందంగతసాధ్వసాః, అనాథారాక్షసాజాతాదేవతాభయశంకితాః ౭౬. కింక
రోమిక్వగచ్ఛామి కథంజీవామ్యనాథవత్, గజాసురస్యబహుశః శుత్యా తత్పు
రిదేవితం ౭౭. అపస్మారస్తదావ్రాహ్మకాలోచితమిదంవచః, శోకంమాకురులోకేషు

త్వమేనైకోసి జిత్వరః ౭౦. శక్తిసాహసధైర్యాదా త్వత్సమోనాస్తివిష్టపే, ఉత్తి
 వ్యశూరశార్దూల జహిదేవర్షి భూసురా ౭౧. అలంత్యమేకోలోకానాం శాసనేనసా
 వ్యభాకుతః, మాతృలోక్తింసమాకర్ణ్య దుఃఖంత్యక్వాగజాసురః ౮౦. చకమేలోక
 నాశాయ కోపసంరక్తలోచనః, ఉగ్రాసురబలోపేతో భద్రస్యందనమాస్థితః ౮౧.
 ధనుర్బాణధరఃశౌర్యా స్మృతంగాదిముపాగమత్, నీలాచలనిభఃకూరః కాలజీమూ
 తగర్జనః ౮౨. ఉత్పాట్యనాశయామాస తాపసాశ్రమపాదపాఞ్, దేవర్షి భూసురా
 నూగ్రో జఘాన క్రోధమూర్ఛితః ౮౩. భయముత్పాదయామాస భక్షయన్మను
 జాన్లజః, హాహాకారోమహానాసీల్లోకానాం భయవర్ధనః ౮౪. క్రుద్ధకేసకసంకాశాః
 ప్రమథాః శూలచాణాయః, జఘ్నుర్దైత్యబలంశూరాః కణశః క్షణమూత్రతః ౮౫.
 మాయావినో మహాకూరా స్తేనప్రివమథయాశపాఞ్, నానాప్రహరణైర్జఘ్నుః శల
 భానివకుంజరాః ౮౬. దృష్ట్వాన్యోన్యమహాయుధం ప్రహృష్టః కలహప్రియః, వీణా
 పాణిమయాత్మా ననర్తవ్యోమమండలే ౮౭. రణేకుణవశైలానాం సహస్రాణి
 చకాశిరే, తస్మాచ్ఛప్రావహాతామ్రుసంతః పరితోభృశం ౮౮. గజాసురస్యగారీశో
 దృష్ట్వాద్భుతపరాక్రమం, చకమేతస్యనాశాయ భక్తత్రాణపరాయణః ౮౯.
 అట్టహాసేనమహతా రుప్తస్త్రిపురమర్దనః, గజాసురశిరోదేశే శూలేనవ్యహనద్భలీ ౯౦.
 సింహరూపంతదాధృత్వా గర్జయన్దైత్యమాయయా, వ్యాదాయవదనందైత్య ఉత్ప
 పాతశివోపరి ౯౧. తమాపతంతమాలోక్య సర్వజ్ఞఃశరభాకృతిః, చకర్తానురమూ
 ధానం నఖైర్దంతైర్భయానకః ౯౨. స్వస్వరూపేణసంస్థాయ పునఃశూరోగజాసురః,
 భయముత్పాదయామాస సురాణాంవర్షయన్శరా ౯౩. ప్రత్యస్త్రీరనురాప్రాణి
 నివార్యపరమేశ్వరః, బభంజకార్దుకంతస్య లీలయాతిలశః క్షణాత్ ౯౪. ధృత్వా
 సురఃకృధాశూలం భ్రామయన్మృతయోజనః, హంతుమభ్యద్రవదృగ్గం ప్రలయాంబు
 దగర్జనః ౯౫. ఆగచ్ఛతోమహాదేవః శూలంవిచ్ఛిద్యరక్షసః, వికృవ్యవామహ
 స్తేన శుండాంపాదేనవక్షసి ౯౬. తాడయన్మూలముద్యమ్య తచ్ఛివఃఛేత్తుమారభత్,
 గజాసురస్తదాశంభో ర్దృష్ట్వాహుపమనామయం ౯౭. జ్ఞాత్వాతమిశ్వరంబ్రహ్మ
 సచ్ఛిదానందమద్వయం, భక్త్యానందభరో దైత్యో యయాచే భక్తవత్సలం ౯౮.
 విశ్వేశ్వరవిరూపాక్ష విష్ణుబ్రహ్మాదివందిత, భక్తంమామాశుదేవేశ పాపా దుర్ధర
 శంకర ౯౯. నందిశాపాదిదాసీం మాముగ్ధర్తుం త్వమిహాగతః, ధన్యోహంతవపా
 దాబ్జ దర్శనాదభవం శివ ౧౦౦. కృత్తివాసాభవేశాన పరిధాయ మమాజనం,

సంహృత్యకీఘ్రం మామీశత్వదంఘ్రింప్రాపయస్వభో ౧౦౧. ఏవంగజాసురవచో
గిరిశోనిశమ్య సందిశశాపభవతాప నివారణాయ, అచ్చిద్యతాసురశిరో నిశితత్రిశూల
ఘాతేనతద్గిరినిభంనివపాత భూమ్యాం ౧౦౨. తత్కాయనిఃస్ఫుతముమాధవ పాద
పద్మే చిజ్జ్యోతిరైశ్య మభజద్దివిషత్సమక్షం, దృష్ట్వాతదద్భుతమహేశ్వరకర్మవృత్తం
పుష్పాణినిర్జరవరా ముదితావవర్షుః ౧౦౩. తస్యాజనంసకలనిర్జరపూజితాఘ్ని ర్ద్రుఢం
స్వభక్తవశగః కరుణాసముద్రః, దేవర్షి భూసురముఖాః ప్రజగుర్గీశ వృత్తం ప్రణమ్య
గజదర్మవిరాజమానం ౧౦౪. పతితంయత్రతచ్ఛీర్షం తీర్థం తత్రస్థితంమహత్,
స్పర్శాత్తస్యమహేశస్య శీర్ష మాసీ త్సురార్చితం ౧౦౫. గజాస్యతీర్థమత్యే తత్ప్రభావత
మభవద్భువి, సకృన్నజ్జనమాత్రేణసరాయాంతి పరాంగతిం ౧౦౬. ప్రీత్యాసురార్చితః
శర్వః పరిధాయగజాజనం, తాండవేశ్వరనామ్నాత్ర లింగరూపేణసంస్థితః ౧౦౭ *

ఇతి శ్రీస్కాండపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే వ్యాఘ్రాసుర,
గజాసురవధోనామపంచాశీతమోఽధ్యాయః. ౮౫.

* క్షేత్రపాలః * అపస్మారస్తదాదృష్ట్వా రణేనప్టం గజాసురం, శక్తిహీనః
నురైర్యోధ్ధం చింతయామాస మానసే ౧. కథంకరోమివైరస్య ప్రతీకారంసుపర్వ
ణాం, బలినాభాగినేయామే హతేశర్వేణ సంగరే ౨. అనాథోహమిదానీం తత్క
థంకుర్యాం హతాశ్రయః, వ్యాఘ్రాసురోమహావీగో గజోఽపి బలినాంబలీ ౩. వా
తాస్వీలదైతేయా దైత్యమాయా విశారదా, ఏతేమహాబలాఃశూరాః కాలస్య వశ
మాగతాః ౪. కథంకరోమివైరస్య ప్రతీకారం సుపర్వణాం, శక్త్యా యోద్ధమ
శక్తోస్మి నురైఃసంగరకోవిదైః ౫. మోహనాకార మాలంబ్యమోహయామి దివౌ
శసః, భ్రంశయామికులస్త్రీణాం పాతివ్రత్యంచ మాయయా ౬. నిశ్చిత్యైవమప
స్మారో మోహనాకారదేహవాక్, మోహయామాసమాయావీ దేవాదీనాంకుల
స్త్రీయః ౭. నిరీక్ష్య మోహనరూప మపస్మారస్య యోషితః, సర్వాఃస్మరపరాధీనా
బభూవుర్దూషితవ్రతాః ౮. సర్వదాతస్యసాందర్యం స్మరంత్యః స్మరపీడితాః, త్యక్త్వా
స్వగృహకర్మాణి విభ్రాంతా స్తేనరేమిరే ౯. యోషిద్రూపేణపురుషా న్మోహ
యామాస మాయయా, ఏవంలోకానపస్మారో మోహయిత్వా మహాఖిలః ౧౦.
నారీజనానధర్మాత్మా స్వవశేస్థాప్య గర్వితః, నాశయామాసకర్మాణి వైదికాస్య
మలానిసః ౧౧. స్వభర్తృతత్వజర్మార్యో ధర్మభార్యాశ్చ పూరుషాః, అపస్మ
రపరాధీనాః పశువృత్తి మగుర్జనాః ౧౨. * ఋషయః * కేనదత్తవరోదైత్యః

కోయః పూర్వభవేనః, ఈశ్వరశంకురంకర్మ నకేనాపి కృతంపురా ౧౩.
 క్షేత్రః పాలః సంశాసనశాస్త్రాపీ ఘోరకోఽనురతాంగతః, శుక్రసంధిమా
 సాద్య శిష్యశ్చ స్వీచకారసః ౧౪. సేవాభిర్బహుభిఃశుక్రం తోషయామాస
 సమ్రథీః, పాదసంపహనాసక్తమేకదారాక్షసంముదా ౧౫. శుక్రఃప్రాహవరంవత్స
 వరయాశుదదామ్యహం, తుష్టోఽస్మితవసేవాఃః ప్రీతిపాత్రం త్వమేవమే ౧౬.
 ఇత్థమాశ్రమగోర్వాః శ్రుత్వాఽపస్కారరాక్షసః, కామరూపాభవామీతి య
 యాచే వరముత్తమం ౧౭. తచ్చుత్వాదానవాచార్యో వరంతస్మై దదాముదా,
 తద్బలాక్షలాలోకా స్వంచయామాస తామసః ౧౮. స్త్రియశ్చపురుషాస్సర్వే
 భ్రాంతాస్తద్వశవర్తినః, సదాలింగనసల్లాప సురతాదిభి రస్వహం ౧౯. యాప
 యంతేశ్చదినా నపస్కారవశానుగాః, త్వత్త్వాఽకర్మ శాస్త్రాణి తిరిస్కృత్య గతత్ర
 పాః ౨౦. మునయోముసదారాశ్చ మోహితాః పశుబుద్ధయా, అజ్ఞానధ్వస్తతద్
 జ్ఞానాః శిశ్నోదరపరాయణాః ౨౧. మధుపానరతాభాయో నిషిద్ధాహర తత్పరాః,
 నీతిజ్ఞానవిహీనాశ్చ భ్రష్టాచార పాగ్రహః ౨౨. రతమేవపరో ధర్మోరతమేవ
 పరోగతిః, రతమానందసంధోహ ఇతి తస్మేనిరేబుధాః ౨౩. తస్మాన్నష్టమభూత్
 కృత్స్నం కులశీలాదికం భువి, ధన్యస్థానంవిగలితం శర్మనాసీ త్కథంచన ౨౪.
 సప్తాపంచమహాయజ్ఞాః శిష్టాచారాలయం గతాః, దృష్ట్వాఽధర్మప్రచారం తంజగ
 తామార్కభూ ధీయా ౨౫. మ్రుతిమాసాద్యవైకుంఠం కథయామాస విష్ణవే,
 బ్రహ్మణాసహవైకుంఠః కైలాసంప్రాప్య భాస్వరం ౨౬. దివ్యసింహాసనేశర్వ ముమ
 యాసహ సంస్థితం, నిరీక్ష్యనమ్రధీర్భక్త్యా ప్రణమ్యస్తాతుమారభత్ ౨౭. *విష్ణుః*
 జయవిశ్వేశ్వరానంత జయవిశ్వంభరా వ్యయ, కాలకాలమహాకాల కపాలిజగ
 దీశ్వర ౨౮. శరణాగతసంత్రాణ కరుణాకరశంకర, నమస్తేపార్వతీనాథ నమో
 భక్తార్తి భంజన ౨౯. నిత్యాయనిర్వికారాయ నిర్గుణాయ గుణాత్మనే, నమస్తే
 జగదాధార మూర్తయే వరమాత్మనే ౩౦. నాశయత్యఖిలాలోకా నపస్కరోఽను
 రాధమః, మోహయామాసదుష్టాత్మా కామరూపధరో జనా ౩౧. యోషిస్త్రా
 పేణపురుషా స్పందూపేణ కులాంగనాః, పంచయిత్వాజనాస్సర్వా న్నాశయత్య
 ఖలు జగత్ ౩౨. తస్మాత్తంనాశయిత్యేవ పాలయాస్మా న్మృపాకర, నారాయణ
 వచఃశ్రుత్వా కరుణాసాగరోహరః ౩౩. దక్షిణమూర్తియాపేణ ప్రత్యక్షోభూ త్సు
 పర్వణాం, పటవృక్షసమీపేఽసౌ సువర్ణాసనసంస్థితః ౩౪. శ్రుత్వాతద్వృత్తమా
 నందా దాజగ్ముఃసనకాదయాః, ప్రణమ్యదక్షిణమూర్తింపప్రచుర్భ్రష్టాసాధనం ౩౫.
 తేభ్యోవేదాంతమాద్యంతం కథయామాసతత్వతః, నిత్యానిత్యవివేకంచ ఫలద్వయ

విరాగతాం ౩౬. శ్రమాపిషట్కుసుపత్తిం ముముక్షుత్వ మతఃపరం, ఏవంసాధన
 సుపత్తింబోధయామాస శంకరః ౩౭. శ్రవణంమననంచైవ నిధిధ్యానసమేవచ,
 సోహంభావంతమమలం బోధయామాసపూర్ణటిః ౩౮. తత్త్వమస్యాదివాక్యానాం
 తత్త్వంవ్యాఖ్యాతవాన్నివః, ఏవంవేదాంతమాన్యంతం కథయామాసతత్త్వతః ౩౯.
 తథాపితస్మనోగ్రంథి ర్నాచ్ఛిన్నాగురువాక్యతః, తత్తేషాందక్షిణామూర్తి ర్భోధాయ
 బుధపూజితః ౪౦. మానేనదర్శయామాస చిన్మూద్రాం శాంతవిగ్రహః, తద్దైవనిష్ఠ
 కల్పేన మనసా సనకాదయః ౪౧. సచ్చిదానందసంలీనచిత్తాః శాంతాత్మవృత్తయః,
 దృష్ట్వాతదద్భుతంకర్మ దేవదేవస్య నిర్జరాః ౪౨. నాప్తాంగప్రశస్త్యాగ్రే చక్రః
 స్తోత్ర మనుత్తమం ౪౩. *దేవాః* మానవ్యాఖ్యాప్రకటితపరబ్రహ్మతత్త్వం యువా
 నంవర్తి స్థాంతేవసదృసిగణైరావృతంబ్రహ్మనిష్ఠైః, ఆచార్యేంద్రం క్షిరఃలితచిన్మూద్ర
 మానందరూపం స్వాత్కారామముదితవదనం భావయాచుఃపరేశం ౪౪. చిత్రంవట
 తరోర్ములే వృద్ధాశిష్యాఃగురుర్యువా, గురోస్తుమానవ్యాఖ్యాసంశిష్యాస్తుచ్ఛిన్న
 సంశయాః ౪౫. ఓంనమఃప్రణవార్థాయ శుద్ధజ్ఞానైకమూర్తయే, ఆత్మారామా
 యరామాయ దక్షిణామూర్తయేనమః ౪౬. అజ్ఞానతిమిరాంధానాం జ్ఞానాంజన
 శలాకయా, శుక్లరుస్మిలితయేన తస్మైశ్రీగురవేనమః ౪౭. ఏవంస్తుత్వామరాః
 సర్వే దివ్యజ్ఞానసమన్వితాః, స్వకర్మనిరతాహ్యసః శివభక్తిపరాయణాః ౪౮.
 జగత్త్వాంసప్తమజ్ఞానం శివభక్తి రతాజనాః, సర్వేధర్మపరాశ్శాంతా బభూవుః సత్య
 వాదినః ౪౯. ఏవంస్థితిమపస్కారో జ్ఞాత్వా నిష్ఠిణ్ణమానసః, నాపశ్యదాత్మసంస్థానం
 సురోరగనరాదిషు ౫౦. చింతయామాసదైతేయో దుఃఖేనమసాతావృతః, దక్షి
 ణామూర్తిరూపేణ బోధితాః శంభునాజనాః ౫౧. మామవజ్ఞాయభూతేశ భజనే
 నిరతాఃసదా, కథంనివారయామ్యేన మస్మద్దేవీణ మిశ్వరం ౫౨. ప్రకాశతే న
 లోకేషు మత్సామర్థ్య మితఃపరం, తదేనంసంహరిష్యామి దక్షిణామూర్తినామకం
 ౫౩. ఇత్యాలోచ్యసురదేవీ రుషాతంహంతు మాపతత్, వీక్ష్యతంభీషణాకార
 మపస్కారం సదాశివః ౫౪. వామపాదనఖేనాశు చారయిత్వా స్వలీలయా, పాద
 యామాసభూతాత్మా దైతేయం భువి ధూర్జటిః ౫౫. హతసత్తోమనః శర్వంయ
 యాచేదీననిస్వనః, మమక్షమస్వచారాత్మ్యం క్షమాసారోసిశంకర ౫౬. అజాన
 తామయాకించిత్కృతం తామసజన్మనా, గతసత్తోభవం దేవహతః పాదేనతేఘనా
 ౫౭. ఇతఃపరమహంత్వం మాసురందేహముత్సహే, ఇతితద్వచనంశ్రుత్వా శివః
 సస్మిత మబ్రవీత్ ౫౮. జనివ్యంతికతాఘోరే తామసావేదగర్హితాః, తవాంశభూ

తాఃక్రోధేన కర్తారో మమదూషణం ౫౯. ఉక్త్వేవమనురస్యాయా జహరప్రమ
 ధాధిపః, బ్రహ్మజ్ఞానంస్వశిష్యేభ్యో బోధయన్మరుణాకరః ౬౦. ఉవాసదక్షిణా
 మూర్తిః సుఖేన వటమూలగః, తదేతదభవత్ భ్యాతం వటక్షేత్ర మనుత్తమం ౬౧.
 తిష్ఠంత్యత్రమహాభాగా భైరవా బలశాలినః, వటక్షేత్రేవసంతో యేవిద్యాతీర్థే విశే
 షతః ౬౨. స్నాత్వాశ్రీదక్షిణామూర్తి పూజాంకుర్వంతి భావుకాః, సంప్రాప్ను
 వంతి తేజీఘ్రం శివసాయుజ్య ముత్తమం ౬౩. యజ్ఞశేషసమాప్త్యర్థ మారభణశౌన
 కాదయః, తద్యజ్ఞసాంగతాసిద్ధ్యై తుష్టువుర్గిరిజాధవం ౬౪. * ఋషయః *

శివశంభోమహేశాన విశ్వేశామర వల్లభ, మఖప్రత్యూహనాశార్థం కృపాంక్షరు
 చయూఘన ౬౫ ఏవస్తుత్వావిరూపాక్ష మధ్వరంకర్తు మారభణ, తస్మిన్నాశే
 కురంగాన్వా మునిశాపేన వీడితౌ ౬౬. మృగాదనమహాభీతో ధావంతావాగతౌ
 జివాత్, మధ్యేమునీనాముద్భాసితౌ ప్రవిశ్యాధ్వర మంటపం ౬౭. దృష్ట్వాతౌతా
 పసాఃసర్వే కౌతుకాదివ మబ్రువన్, అహూచిత్రమృగావేతో భీతావత్రాగతౌ
 కుతః ౬౮. సంచరంతిమృగాయత్ర తద్దేశం పుణ్యసాధనం, హరిణాగమనేనాద్య
 పుణ్యాస్థలమభూదిదం ౬౯. మఖోన్యత్రకృతాదత్రకృతః శతగుణో భవేత్, ఏవం
 ప్రశంసమానేషు తాపనేషు తదామృగా ౭౦. యజ్ఞకుండేనముత్స్సుత్య జనభీతోని
 పేతతుః, పావకస్సర్పమాత్రేణ శాపముక్తి రభూత్తయోః ౭౧. పూర్వయావం
 సమానాద్యరేజతుర్నృపదంపతీ, యజ్ఞేశ్వరంప్రణమ్యాదౌ తతస్తాపనపుంగవాః
 ౭౨. బద్ధాంజలిపుటాభక్త్యా మగ్నావానందసాగరే, దృష్ట్వాతౌ విస్మయావిప్రైః
 వప్రచ్ఛుః శౌనకాదయః ౭౩. కాయువాంమానవశ్రేష్ఠా రతికందర్పనంనిభా,
 కథంప్రాప్తమిదం కష్టంమృగత్వం దివ్యదంపతీ ౭౪. * రాజా * సూర్యవంశసము
 త్పన్నో యుధాజిన్నామరా డహం, భార్యేయః మమకల్యాణీ చంద్రరేఖేతివిశ్రుతా
 ౭౫. దేవర్షిశాపదేణత్వ మావయోఃప్రాప్త మీదృశం, అద్యదైవవశాదావాం
 ముక్తౌ శాపాత్తపస్వినః ౭౬. సాక్షాదత్రవిరూపాక్షః ప్రత్యక్షో భూత్పరాత్పరః,
 దృష్ట్వాధ్వరమముందివ్యం కృతకృత్యౌ బభూవివ ౭౭. సురాణాంభూసురాణాంచ
 మునీనా మూర్ధ్వరేతసాం, నిరాయాసమభూద్దివ్య దర్శనంముక్తిసాధనం ౭౮.
 సంపన్నమావయోఃశర్మ నారదేనై నశాశ్వతం, స్వాదంతమేవంసాద్యంతం కథయా
 మాస భూపతిః ౭౯. యుధాజిద్రాజవృత్తాంతం శ్రుత్వైవంశౌనకాదయః, సంతో
 షోద్రిక్త మవసామఖంకర్తుం సమారభన్ ౮౦. దత్వాపూర్ణాహుతిం వహ్నావిధినా
 మంత్రకోవిదాః, సురర్షిభూసురైఃసాక మిందుశేఖరమస్తువన్ ౮౧. సమస్తే పార్వతీ
 నాథ సమోన్మసభవాహన్తః సమోదంతాయశాంతాయ శివాయపరమాత్మనే ౮౨.

త్వమేవక్రతుకర్తాసి క్రతుభాక్తా త్వమేవహి, త్వమధ్వరపతిర్దేవ స్వతంత్రప్రేరకః
 ప్రభుః ౮౩. చరాచరాణాంభూతానా మంతరాత్మా చ్యుతోవ్యయః, త్వంసర్వజగ
 వాధారః సృష్టిసిత్వంతకారణం ౮౪. పరిత్రాణాయభక్తానాం హత్వావ్యాప్రము
 ఖానిహ, లోకానామకృతాఃసౌఖ్యం జగన్నాథస్త్వమేవహి ౮౫ విద్యంతేయాని
 లోకేస్త్రిక్షేత్రాణి విమలానిచ, తేహంమధ్యేక్రేష్టతమం పపాక్షేత్ర మనుత్తమం
 ౮౬. కృతాదన్యత్రసత్కర్మ స్వల్పమప్యత్రసాధితం, శర్మప్రదంభవేన్యాణాం
 శతకోటిగుణోత్తరం ౮౭. ఉత్సుత్యహరిణావేతన్మఖంజే నిపత్యతౌ, శాపముక్తా
 వభూతాం తద్ధరిణస్తుతమిత్యదః ౮౮. తీర్థంభవతికల్యాణం మజ్జనాన్ముక్తిదాయకం,
 యఃస్నాయాత్సకృదేతస్మి సమముక్తో నాత్రసంశయః ౮౯. తదాజగమసమను
 ర్నారదః శివసంనిధిం, సాష్టాంగప్రణివత్యాహ మనోరమృతిదత్తయా ౯౦.
 * నారదః * సర్వజ్ఞ సకలాధార శరణాగతవత్సల, వైరాగ్యస్మనురుద్వాహం
 నేచ్ఛతి బ్రహ్మచార్యసా ౯౧. పితరోస్యపరంయాంతి హ్యపుత్రత్వాదధోగతిః,
 యథాతేనిరయాన్ముక్తాః పృథ్వివంతి పరాంగతిం ౯౨ ముచ్యేద్యథాయంసిత్రిణా
 న్మనుద్దేవ మహామునిః, తథానగ్రహమేతస్మి న్మూరుకారుణ్యవారిధే ౯౩. ఉద్ధరా
 శుభవాధ్యేస్త్యం మనుమేనంవృషధ్వజ, * శివః * పరోపకారశీలస్య శ్రుత్వావాక్యం
 తవాధునా ౯౪. సంతుష్టాస్మిమనోరద్య ముక్త్యపాయంబ్రవీమితే, ఏతత్తీర్థేమనుః
 స్నాత్వా ఋణాన్ముక్తోభవిష్యతి ౯౫. పితరోస్యప్రయాన్యంతి మత్పదంతేక్షణాన్మునే,
 ఏవమీశవచఃశ్రుత్వా మనుద్దేవస్త్రిసంనిధౌ ౯౬. తీర్థే శంకరనిర్దిష్టే స్నాత్వాశివ
 మపూజయత్, తదైవపితరస్తస్య విమానస్థావ్రభాన్వితాః ౯౭. మనుమేత్యముదా
 పృహం రన్యణీ త్వంసుతాధునా, వయమీశపదంప్రప్తా నరకాదుద్భృతాస్త్యయా
 ౯౮. ఏవముక్త్యామనుంప్రప్తుః పితరఃశాంకరంపదం, నిగీత్యతస్మహాశ్చర్యం ప్రశశం
 సుర్మునీశ్వరాః ౯౯. తత్తీర్థేవభృథస్నానం చక్రిరేశానకాదయః, ధ్యాయంతః
 శ్రీవిరూపాక్షం సుఖేనాత్రైవసంస్థితాః ౧౦౦. సనందనాదయఃప్రప్తు ర్యత్రజ్ఞానం
 నిమజ్జనాత్, విద్యాతీర్థమితిఖ్యాత మభూదేతస్మనోహరం ౧౦౧. వయమేతేషు
 తీర్థేషు స్నాత్వాసంపూజ్య దేవతాః, గచ్ఛామఃపురతఃక్షేత్ర దర్శనార్థం మునీశ్వ
 రాః ౧౦౨. క్షేత్రపాలవచనంనిశమ్యతే తీర్థమజ్జనవిశుద్ధవిగ్రహః, నేత్రరమ్యపద
 మీక్ష్య తత్పురఃక్షేత్రదర్శనకుతూహలా యయుః ౧౦౩. హరిణస్తుతమాహాత్మ్యం
 పరమానందదాయకం, శ్రుత్వాభక్తిభరాక్రాంతా ముచ్యంతేపాతకప్రజాత్ ౧౦౪.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యే హరిణస్తుత

తీర్థమహిమానువర్ణనం నామషడశీతిత తమోఽధ్యాయః. ౮౬.

* శ్రీసూతః * శ్రీవిష్ణుతీర్థమాసాద్య పురత స్తస్యతాపసాః, షేత్రపాలం
 పురస్కృత్య యయుఃషేత్రదివృక్షవః ౧. దదృశుఃపురతోదేవం వీరభద్రంమహా
 ప్రభం, * ఋషయః * కిమేతదాశ్రమపదం కోయందేవో మహాతనుః ౨. ఏతత్స
 మస్తంనోబ్రూహి కృపయా జ్ఞానసాగర, * షేత్రపాలః * ఇదంహిషరమంషేత్రం
 సృణామిష్టార్థదాయకం ౩. అత్రశ్రీవీరభద్రోఽస్తి దక్షాన్వర నిర్వణః, దేవీచౌడే
 శ్వోమాయా భక్తానగ్రహకాశి ౪. లంబోదరాహ్వయోస్త్యత్ర సర్వవిఘ్ననివార
 కః, అన్యేగణాధిపా స్సంతి శివభ్యానపరాయణాః ౫. బహునిసంతిత్రాని దక్ష
 తీర్థముఖానిహి, తేషాంసృత్స్నంఘలంవక్త్రం బ్రహ్మసాఽపి నశక్యతే ౬. బ్రహ్మహ
 త్యాదిపాపాని బహుజన్మార్జితాన్యపి, నశ్యంత్యాతునసందేహ, షేత్రదర్శనమాత్రతః
 ౭. యమబాధావిశార్థం దుష్ట నిగ్రహతత్పరః, అవాచీందిశమత్యర్థం వీరభద్రోహిర
 క్షతి ౮. సంఘిన్నమస్తకోఽప్యస్మి స్సనర్పస్తముఖఃశివం, తీర్థేన్నాత్వావిరూపాక్షం
 దధ్యౌ దక్షఃపరాత్పరం ౯. తపసాతోషయిత్వా తంతేనేష్టార్థమవాపసః, తస్మాదిదం
 దక్షతీర్థ మితిలోకే ప్రథామగాత్ ౧౦. షేత్రపాలస్యవచన మాకర్ణ్యమునిసత్తమాః,
 ఉచుఃకౌతుకచిత్తాంతం షేత్రవృత్తాంతకోవిదం ౧౧. * ఋషయః * కస్తంచరాచ
 రగురుం నిర్వైరంశాలతవిగ్రహం, ఆత్మారామంకథందేవ్వి జగద్దైవత మీశ్వరం
 ౧౨. కన్యాచ్ఛిచ్ఛేదదక్షస్య కంఠంక్రీపరమేశ్వరః, అత్రోవాసకుతో వీరభద్రో
 భీమపరాక్రమః ౧౩. కిన్నిమిత్తమిదం షేత్రముత్తమం గీయతేనురైః, ఏతత్సవిస్తరం
 బ్రూహి త్వమేవజ్ఞానదోగురుః ౧౪. * షేత్రపాలః * శృణుధ్వంమునయోదక్షమ
 ఖవిధ్వంస కారణం, వీరభద్రద్రచరిత్రంత ద్దిశ మహిమాస్పదం ౧౫. కైలాసశిఖరే
 రమ్యే సిద్ధగంధర్వసేవితే, హేమప్రాకారసంయుక్తే చామీకరనికేతనే ౧౬.
 ఉత్తుంగరత్న సౌధాగ్ర్య మణితోరణభాసురే, మనోహరసరోవాపీవరోద్యానవిరాజితే
 ౧౭. హంససారసకోకాది నాదపూరితదిబ్బుభే, భ్రమద్భ్రమరసంగీత మంగలాకార
 శోభితే ౧౮. అనేకప్రమథైర్భుక్తే గీర్వాణగణసేవితే, పనకాదినమాకీర్ణే సదా
 నందపరిప్లుతే ౧౯. తస్మిన్నిహంసనేరమ్యే సూర్యకోటిసమప్రభే, ఆసీనమీశ్వరం
 దేవం దివ్యసుందరవిగ్రహం ౨౦. సర్వసాక్షిణమీశానం సర్వభూతహితేరతం,
 ఆనందనిర్మలంశాంతం నిర్వికారంనిరంజనం ౨౧. వామభాగేనమాసీనా సుందరా
 కారశోభితా, ఉవాచగర్వితంవాక్యం కాలికాలోకమోహినీ ౨౨. మయాసృష్ట
 మిదం సర్వంవిష్టపం సచరాచరం, సృజామిపాలయామ్యేత న్నాశయామిస్వశక్తితః
 ౨౩. నిమిత్తమాత్రమేవత్వం జగత్కారణమిష్యసే, కుత్రాస్తిశక్తిరీశాన వినామాం

త్వయిశంకర ౨౪. ఆదిశక్తిమయంబీజం శివశక్తిమయంబగత్, ఇతిలోకేప్రసిద్ధోస్తి
 ప్రభావోయం మమాధునా ౨౫. సాక్షిభూతఃసుఖేనత్వం తిష్ఠలోకాస్సృజామ్య
 హం, కాలికావచనంశ్రుత్వా విరూపాక్షఃనవిస్మయః ౨౬. వాచమూచేమహా
 దేవః కించిత్కోపం విడంబయన్, * శివః * మాగర్వంవహముగ్ధేత్వం మత్సాన్ని
 ధ్యాద్యలంతవ ౨౭. సృష్ట్యాదౌజగతాంభాసి మాంవినానప్రకాశనే, స్వతంత్రః
 శక్తిసంయుక్తో జగజ్జాలం సృజామ్యహం ౨౮. వినాత్వామఖిలంవిశ్వం పశ్యాహం
 పాలయామిచ, ఇత్యుక్త్వాకుపితఃశంభుః స్వతంత్రః స్రష్టుమారభత్ ౨౯. స్వశక్త్యా
 భవనంచిత్రం జహూధానచరాచరం, అంజజన్వేదజోద్భిజ్జ జరాయుజముఖానిచ ౩౦.
 ససర్జసత్వరంచిత్రం జగన్నాటకసూత్రవిత్, శివసృష్టజగజ్జాలం దృష్ట్యాహంకారవర్జి
 తా ౩౧. తుష్టావశంకరందేవీ ప్రాంజలిర్దీనభాషిణీ, భగవన్నరమోదార క్షంతవ్యం
 మమసాహసం ౩౨. త్వత్పాదపరిచర్యాయా మయోగ్యాహం మదావిలా, అప
 రాధోమమేశాన క్షంతవ్యఃకరుణానిధే ౩౩. ఉపసంహరతేఽమర్షం శైవమాయా
 దురత్యయా, మమాహంకారనాశార్థ మిదంచిత్రంత్వయాకృతం ౩౪. క్షమస్వమ
 మదారాత్మ్యం కింకర్యాస్తవశంకర, కాలీవాక్యంసమాకర్ణ్య శంభుఃప్రవాచస
 త్వరం ౩౫. యేమామనింద్యమీశాన మవజ్ఞాస్యంతిదూషితాః, హరిష్యేనకలం
 తేషాం గర్వమాయుర్బలంసుఖం ౩౬. మదంగసంగయోగ్యాసి నాద్యత్వం స్థయ
 దూషితా, గచ్ఛవారణ్యమన్యత్ర తిష్ఠవాన్యగృహేబలే ౩౭. శంభోర్వచనమా
 కర్ణ్య దుఃఖితాకాలికాభియా, సాష్టాంగప్రణీపత్యాహ దుఃఖగద్గదయా గిరా ౩౮.
 * కాలీ * కాగతిఃపురతఃస్వామిన్ దయాంకురుమయిప్రభో, తవాంగసంగరహితా
 కథంతిషామి నద్భవి ౩౯. మమోపాయంవదార్య త్వం తరిష్యామి యథావదం,
 పాదయోఃపతితాకాలీ విలలాపాతిదుఃఖితా ౪౦. తదాబ్రవీన్నహదేవీం దేవదేవో
 దయానిధిః, * విరూపాక్షః * యమునాతీరమాసాద్య తపశ్శర శివేధునా ౪౧.
 తస్యాంకమలపండేషు గూఢరూపాసుభక్తితః, అథకాలాంతరేశశ్చి ద్దక్షోధర్మవిదాం
 వరః ౪౨. వేదవల్లభయతస్తత్ర బ్రాహ్మణైఃపరివారితః, మాఘస్నానార్థమాసాద్య
 యమునాతీర ముత్తమం ౪౩. స్నాత్వాపగాయాంపూజార్థం కమలాన్యాహరిష్యతి,
 దృష్ట్యాత్వాంకస్యకాం దివ్యాంమత్వాపత్యంముదాన్వితః ౪౪. దక్షస్త్యాదివ్య
 భావేన రక్షిష్యతిమనోహరాం, దాక్షాయణీతిలోకేత్వం గీయసేనజ్జనైస్సదా ౪౫.
 భక్త్యాప్రసన్న స్త్వాందేవీ పరిష్యేబహుసంమతః, ఇతీశ్వరాజ్ఞయా దేవీ సప్రాప్య
 యమునాతటం ౪౬. స్థిత్యాంకమలపండేషు చచార తపఉత్తమః, ప్రాణాపానా
 సమేకృత్వా నిధాయ హృదిశంకరం ౪౭. బాహ్యేంద్రియాణి సంయమ్య కృతాస

సపరిగ్రహః, శివధ్యానరతా నిత్యజజాప పరమంజపం ౮౮. కదాచిన్మాఘమాసేతు
 దక్షఃస్నాతు ముపాయయా, వేదవల్ల్యాయుతః శ్రీమాన్యమునాతీర ముత్తమం ౮౯.
 తత్రస్నాత్వావిరూపాక్షం ధ్యాత్వాతదగతమానసః, దేవపూజార్థమమలా న్యాహర
 త్కమలానిసః ౯౦. తన్మధ్యేభాసురాంకన్యాం దదర్శవరవర్ణినీం, ఇంద్రసిలమబ్జూ
 సాలభంజికేవ విభాన్వతీం ౯౧. కాంతాంకమలపత్రాక్షీం నీలాలకవిభూషితాం,
 మహానందభరాక్రాంతో దక్షఃప్రాహ సవిస్మయః ౯౨. అహూరూపమహూ
 భాగ్య మహూకన్యా మనోరమా, పూర్వపుణ్యవశాదద్య మయాలభ్యామనో
 రమా ౯౩. బహుశఃశివపూజాయాః ఫలమేవచనాన్యథా, ఇత్యానందయుతోదక్షః
 కన్యాంజగ్రాహసానరం ౯౪. లోకమాతరమభ్యర్చ్య వేదవల్ల్యాయుతోవరః,
 ఔరసిమివమన్వానః పుషోష కమలేక్షణాం, నిర్వర్త్యసర్వకర్మాణి సభార్యో
 నిలయంయయా ౯౫.

*

*

*

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే దాక్షాయణీ

జననంనామ సప్తశీతితమోఽధ్యాయః. ౮౭.

* సూతః * శుక్లపక్షశశీవాసా వవృధేలోకసుందరీ, పంచవర్షయుతా
 బాలా సాక్షా త్పూభాగ్యదేవతా ౧. దాక్షాయణీలోకమాతా కదాచిత్పితరం
 తికం, గత్వాప్రాహముదాదక్షం శుకమంజులభాషిణీ ౨. తపశ్చరామ్యహం
 శంభోః ప్రీత్యర్థం పరమాదరాత్, దర్శయార్వతపో గేహమేకాంత స్థానముత్తమం
 ౩. పుత్ర్యావచనమాకర్ణ్య దక్షఃపరమభార్గికః, తనయామైతపోగేహం దర్శయా
 మాసహృప్తధీః ౪. సేవార్థమనుకూలాశ్చ సఖస్తస్త్విదదాముదా, దదాసర్వసువ
 స్తూని నియోజ్యగృహరక్షకా ౫. దాక్షాయణీగృహంగత్వా సఖీభి స్తన్మృదాన్వి
 తా, శివమూర్తింహృదిధ్యాత్వా పూజకత్వై ర్విధానతః ౬. శివంసంపూజ్యవిధివ
 త్ప్రణామ పునఃపునః, చకారశివముద్దిశ్య తపఃపరమదారుణం ౭. గతాఃసమాః
 పంచపావై నిశ్చలాత్కసిన్ధితా, దృష్ట్వాత్మజాతపోవృత్తిం వేదవల్లీ సవిస్మయా ౮
 పతింప్రాహసుతాంపశ్య తపసాత్యంతకర్మితాం, క్వబాలాలలితాప్రీత్యా క్వతపో
 వృత్తిరీదృశీ ౯. క్వవై రాగ్యమసామాన్యం క్వభక్తిర్యోగిదుర్లభా, ఈదృగ్గుణాధ్య
 లోకేస్మి న్కావాన్తి త్రిదివేవరా ౧౦. అనురూపోవరఃపుత్రాః క్వభవేద్గుణవారిధిః,
 రూపలావణ్యసంపూర్ణా శివధ్యానపరాయణా ౧౧. బహుశ్లాఘ్యుగణాధ్యేయ
 మస్మాకంకులపావనీ, అస్యాఃసమానరూపాఢ్యోభవేద్భర్తా కళుశ్వరః ౧౨.

ఏమభార్యావచఃశ్రుత్వా దక్షోధర్మవిదబ్రవీత్, నేయంమమనుతాసాధ్వీ లోకమా
తా యశస్విని ౧౩. మద్వంశపావనార్థాయ మయాలబ్ధశివాపరా, ఏతాత్రవాత్మ
జాంబాలాం మత్పాతువ్యసిమానిని ౧౪. క్రీడాసల్లాపజానందై ర్భోహితాదేవమా
యయా, తదేతస్యాఃపతిఃశంభు ర్భవిష్యతి నసంశయః ౧౫. మమపూర్వాజ్జితం
పుణ్యం మహదస్తివరాసనే, మాకురుష్వాత్రసందేహం తస్యైవఫలముత్తమం ౧౬.
స్వభర్తృవచసా వేదవల్లీహృష్టా బభూవసా, ప్రసన్నస్తపసాశంభు ర్దాక్షాయణ్యా
స్వయంప్రభుః ౧౭. ఆవిరాసీన్మహాదేవో విప్రవేషేణశోభితః, ఏకాంతేనుస్థిరాసీనాం
కన్యాం దృష్ట్వాతుశంకరః ౧౮. పాహప్రసన్నవదనో మామితఃపశ్యనుందరి,
వృణీష్వమాంమహాభాగే విభుంత్రైలోక్యనుందరం ౧౯. తవానుగుణరూపంవా సర్వ
తత్త్వార్థకోవిదా, తపస్విసంకీర్తియుతం తవేష్టార్థప్రదంవరం ౨౦. భవభామిని
భార్యామే కుతోహీస్తవనుందరి, మయాసహనుఖఃభుక్త్వా కైలాసంప్రాప్యసే
చిరాత్ ౨౧. ఏవంవదంతంవిప్రేంద్రం దృష్ట్వాదాక్షాయణీయమా, ఉవాచకోభవా
ధూర్త రహస్యాగతవా నిహ ౨౨. అంతఃపురేస్థితాంకన్యాం కుతోజల్పసి నిస్తపః,
శివాదన్యంనస్పృశామి బ్రహ్మణంవాథవాహరిం ౨౩. నపశ్యామ్యమరా నిన్ద్ర
ముఖా స్తోష్ట్యాపిభాసుర, గచ్ఛశీఘ్రంగృహంనోచే త్ప్రితాదంఙ్గోస్తి దుర్గతః ౨౪.
కామాతురంత్రపాహీనం చోరవృత్తికరంనరం, కఃసహిష్యతిలోకే స్మిన్ప్రాప్యకాం
వాపితామహం ౨౫. శీఘ్రంగచ్ఛగృహం ధూర్తమానేతవ యదిస్పృహ, ఆగమి
ష్యతిమత్తాతో దక్షోత్యంతురుషా నితః ౨౬. ఇతితస్యానచఃపుత్ర్యా భగవా
న్సూతభావనః, స్వరూపందర్శయామాస జటామండలమండితం ౨౭. వ్యాఘ్రుచ
రోత్తరీయంచ సోమార్ధధర ముత్తమం, స్మితవక్త్రంత్రిణేత్రంచ మహాబాహుం
మహాలారసం ౨౮. భస్మరేఖాంకితలస త్ఫాలస్థల విరాజితం, ఫణిభూషితసర్వాం
గం తటిల్కోటిసమప్రభం ౨౯. రుద్రాక్షమాలాభరణం దిగ్విస్తమహికుండలం,
దృష్ట్వాసావిస్మయావిష్టా లజ్జాసతనుకంధరా ౩౦. మందంమందమువాచాథ శివందా
క్షాయణీ ముదా, కస్మాన్మోహయసీశత్వం మాయేయంతేదురత్యయా ౩౧. మమా
గఃక్షమ్యతాంనాథ మయాత్వంసాప్రతారితః, అకార్షమహామజ్జానా త్తవావజ్జామచే
తనా ౩౨. ప్రాకృతంమన్యమానాత్వా మాయయామోహితాభవం, అవోచ
మహామజ్జానా దసంగతవచాంసిహి ౩౩. ఇత్యుక్త్వా హ్రిమతీబాలా వివేశాంతర్ల
హంశివా, అంతర్దధేమహాదేవో మాయాసూత్రానుమోదకః ౩౪. దాక్షాయణీ
మహాప్రాజ్ఞః ప్రాహమాతరమాత్మనః, అయమేవపతిఃశిరోవ్య మమాస్తుపురుషోత్తమః
౩౫. దశవత్సరపర్యంత మహంసంవర్ధితాత్వయా, వివాహాచితకాలోద్య కన్య

కాయామతోమము ౩౬. విప్రవేషేణసర్వేశో మోహయిత్వా జగాదమాం, పృథీ
ష్వమాంమహాభాగే ఐతిస్తవ హితోన్మృహం ౩౭. ఇత్యుక్త్వాంతర్దధేశంభుః సవీవా
స్తుపతిర్మహ, నాన్యంపశ్యామిదేవేశం విరూపాక్షంవినానభే ౩౮. పుత్ర్యావచన మా
కర్ణ్య వేదవల్లీ స్వవల్లభం, దక్షంప్రాప్యసుతాపృత్తం తస్మైసమ్యజ్జేస్య వేదయత్ ౩౯.

— శ్రీదాక్షాయణీ విరూపాక్షయో రుద్వాహుఃప్టః. —

తద్వాక్యామృతమాకర్ణ్య దక్షోధర్మనిదాంవరః, శివాయవిధివత్కన్యాం
దాతుమైచ్ఛత్సుతాంవరః ౪౦. ఉద్వాహయత్సుమకరో దార్యాశంకరయో
ర్ముదా, సంపాద్యవస్తుజాలాని సుగృహ్యా బహుసంపదః ౪౧. సగరంసమలంకృత్య
నానావస్తువిరాజితం, మృగనాభిసుపంక్తైశ్చ వీక్షేసంప్రోక్ష్యభాస్వరాః ౪౨.
అలంకారవిణింసంభాస్తంభైశ్చతోరణైః, సతిద్వారమలంకృత్య స్వర్ణకుంభై
ర్మనోహరైః ౪౩. నానాకుసుమమాలాభిర్నారికేలే త్సుచందనైః, ధూపైర్దీపాలిభిః
సమ్యక్ సమలంకృత్యపట్నం ౪౪. చక్రర్మయముఖాఃసర్వే పురాలంకారముత్తమం,
సభాంచక్రర్మహాత్మాన శ్శివానందప్రదాఃశుభాం ౪౫. తస్యాముద్వాహవేదితే
రచయిత్వాష్టకోణగాం, నవరత్నైశ్చఖచితా మష్టాపదవినిర్మితాం ౪౬. తోరణా
దిభి రత్యంతభాసురాం లోకమోహినీం, ఏవమారచయద్దక్షో దాక్షాయణ్యామ
హాలాత్సవం ౪౭. రాజ్ఞా సంప్రేషయామాస సతాముద్వాహపత్రికాం, భూసురా
న్తాపసశ్రేష్ఠా నానయామాసధర్మవీత్ ౪౮. శంకరస్యజగద్యోనే ద్దాక్షాయణ్యాశ్చ
సాంప్రతం, సుముహూర్తేకరిష్యామి పుత్ర్యావైవాహికోత్సవం ౪౯. ఆహూయ
శ్రీవిరూపాక్షం బ్రాహ్మణైర్భక్తిభావితైః, తమాగతమహాదేవం విరూపాక్షం
దయానిధిం ౫౦. అనేకమునిభిర్బుక్తం సనకాదిభిరీడితం, కోటిసూర్యప్రతీకాశం
కోటిచంద్ర మనోహరం ౫౧. తందృష్ట్వాసహస్థితాయ దక్షఃప్రొవాచ ధర్మవీత్,
స్వామిస్మమాత్మజాం బాలాం తుభ్యందాస్యామిశంకర ౫౨. గృహాణాస్మిన్మహా
రేత్వం కృపయా మత్సుతాశరం, ఇత్యుక్త్వాద్వాహసంభారా నానయామాస
మంటపం ౫౩. తదాదేవాఃసగంధర్వా బ్రహ్మవిష్ణుపురోగమాః, వివాహార్థంసమా
జగ్ముః శివయో ర్భక్తిసంయుతాః ౫౪. శుభేముహూర్తేసంప్రాప్తే దక్షః సంపూర్ణ
భక్తిమాణః, దదాశివాయవిధివ త్కన్యాందాక్షాయణీం ముదా ౫౫. అయోని
జామిమాందేవ పుత్రవత్పాలితాం మయా ౫౬. దాస్యామితుభ్యమిశాన ప్రీతో
భవమహేశ్వర, ఇత్యుక్త్వాభార్యయా యుక్తఃసాక్షతోదక పూర్వకం ౫౭. దత్త్వా
సంతుష్టమనసా ధన్యోస్తీత్యబ్రవీ త్సునః, మహేశ్వరస్తుమాంగల్యం మంగలాకార

ముత్తమం ౫౮. బద్ధాదాక్షాణ్యకంఠే చక్రే తత్పాణిపీడనం, తుష్టువుద్దేవగంధ
 ర్వాః సిద్ధచారణకింసరాః ౫౯. ముముచుఃపుష్పవర్షాణి దేవకన్యాః సమంతతః,
 దేవదుందుభ యోనేమః శివవై వాహికోత్సవే ౬౦. సర్వేజనాశ్చసంహృష్టాః సర్వే
 ప్రార్థఫలాన్వితాః, దక్షేణమానితాఃసర్వే యయుఃస్వంస్వం షడంశముదా ౬౧.
 దాక్షాయణ్యాయుతఃశ్రీమా న్మంకరఃకరుణాకరః, శ్వశురేణార్చితః ప్రీత్యాయయా
 కైలాసమందిరం ౬౨ పుత్రైఃప్రీత్యాదదా దక్షఃసర్వాభరణ సంచయన్, దాసీ
 దాసజనా నివృచతురంగ బలాన్వితా ౬౩. నేమర్మంగలవాద్యాని గీతపాదిత్ర
 నిస్వనైః, కైలాసంప్రావదేవేశో దివ్యోత్సవసమావృతః ౬౪. దాక్షాయణ్యా
 యుతః శ్రీమాన్మేదేవనమస్కృతః, ఇదంతుశివకల్యాణ వృత్తం కల్యాణవర్ధనం
 ౬౫. యఃపఠేత్సతతంభక్త్యా సముక్తోనాత్రసంశయః, సవీవశివసాయుజ్య మాప్నో
 త్యమరవందితః ౬౬. క్షేత్రపాలోక్తమాకర్ణ్య శివకల్యాణకీర్తనం, సుతోషంలే
 భిరేసప్త మునయఃపారమార్థికాః ౬౭. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యే దాక్షాయణీ
 వివాహకథననామాష్టాశీతితమోఽధ్యాయః. ౮౯.

* ఋషయః * తతఃకిమకరోద్దక్షః క్లాఘీమహితృనత్సలః, ఏతన్నోబ్రూహి
 సర్వజ్ఞ పరంకౌతూహలంహినః ౧. * క్షేత్రపాలః * కదాచిద్దుహితుఃప్రీత్యా జగా
 మశివమందిరం, తత్రదృష్ట్వామూర్తిమద్భిః ఛందోభిఃపరివేష్ఠితం ౨. బాలార్కప్రభ
 యా సమృక్త్యాసయంతం సభాగృహం, మార్కాండేయాదిమునిభిః స్తూయమాన
 మహర్నిశం ౩. తస్మిన్సింహాసనాసీనం సతీసహిత మీశ్వరం, ఉమాలింగిత వామాం
 గంచంద్రార్ధ కృతశేఖరం ౪. భాసయంతంసభాస్థానం దృష్ట్వాహంకారదూషితః,
 మత్తానామగ్రగణ్యోఽయం నిస్తపోవిటపుంగవః ౫. గత్వాసమీపంపశ్యామీ త్యా
 సన్న ముపచక్రమే, దృష్ట్వాపిశ్వశురంశంభుః స్వనిందానిరతంఖలం ౬. నాకరోత్త
 స్యమర్యాదా మువాచ నచకించన, తూష్ణీస్థితంనిశ్చూఢ దక్షోఽవప్తంభ దూషితః
 ౭. ఉదాచపరుషంవాక్యం కోపేనాత్యంతకశ్కలం, దృష్ట్వాసభాస్థితా స్సర్వానిదం
 వచన మబ్రవీత్ ౮. దుర్వృత్తోయంశురాచారః కామనీలంపటఃసదా, నిర్జలమేన
 మాద్యూనముత్కటం పశ్యతామరాః ౯. నిరర్థక మదాంబాలా మాత్మజాంశృత్తి
 వాససే, వచాంసిమమగీర్వాణాః సత్యానిశృణుతాదరాత్ ౧౦. అసాధో ర్భృవ
 తోవృత్తం నాజ్ఞానా న్నచమత్సరాత్, ఆయంతులోకపాలానాం యశోఘ్నోనిర

పత్రపః ౧౧. సద్భిరాచరితఃపంథాయేగస్తద్ధేనదూషితః, ఏషమేశిష్యసంఘానా
 మేకోదుహితృచంచకః ౧౨. యన్మోహయిత్యా తాంబాలాముపయేషే పిశాచ
 వత్, ఆలింగ్యమృగశాబాక్షీ మాస్థానేకీశలోచనః ౧౩. పూజ్యందృష్ట్యాపిమా
 మద్యమానేనాఽఽస్తేనురాధమః, నిరీక్ష్యలోకకర్తారమపిమాం మద్యపో యథా ౧౪.
 ప్రత్యుత్థానాదిభిఃపూజా మఃరో నైవమందధీః, విజానన్నవ్యదాంబాలాం శూద్రా
 యేవోశతీం గిదం ౧౫. శ్మశానేగర్హితైఃఘోరై ర్భూతప్రేతగణై ర్యుతః, అటత్యు
 న్నత్తవన్నగో వ్యుప్తకేశో హసన్నదః ౧౬. చితాభస్మవిలిప్తాంగః కరోటకృత
 భూషణః, శివాపదేశోహ్యశివో మత్తోమత్తజనప్రియః ౧౭. పతిఃప్రమథభూతా
 నాం తమోమర్ష్యత్తమానసః, కప్తమున్నత్తనాథాయ నష్టాచారాయ దుర్హృదే
 ౧౮ దత్తాచతమయాకన్యానిర్బంధాత్పరమేష్ఠినః, నినిందబహుధారుప్తః పురతోగి
 జాపతేః ౧౯. అహోదర్శనమహోదర్శనం దర్శితస్యా కృతాత్మనః, యస్యవిత్తం
 చితాభస్మ భూషణాని భుజంగమాః ౨౦. సోయంశవకపాలాస్థి ధరఃపాపండుగో
 చరః, వృథాఽహంకారదుష్టాఽసౌ కుతోయాస్యతిముగలం ౨౧. అస్యనిందితకర్మాణి
 శుభాసీతివిదుర్బుధాః, ధత్తేనరిద్రఃశీతార్తోహ్యపవిత్రంగజాజనం ౨౨. శ్మశానం
 ముదిరంయస్య కరోటఃకిల భూషణం, నజ్జానంనాపివిజ్ఞానం హస్యంతేయేనజంతవః
 ౨౩. భూతప్రేతపిశాచైశ్చ దుర్వృత్తైఃసంగతోఽనిశం, వర్ణాశ్రమవిహీనస్య పూజ్య
 బుద్ధిఃకుతో భవేత్ ౨౪. వృథావిశ్రంభితఃపూర్వం నారదేనదురాత్మనా, యేనా
 హంచోదితః ప్రాదాంకన్యా మన్యైకపద్మినీ ౨౫. పృథక్కర్మగతాచైషా సుఖం
 వసతుమగ్ధృషే, నాస్మాభిఃశ్లాఘనీయోఽసౌ అనుతాపీకథంచన ౨౬. సుతాఽపి బత
 యత్పాపా దస్మాద్బాహ్యభవ ద్వరా, పంకజైర్గ్రీధితామాలా యథాశూద్రధృతా
 తథా ౨౭. ఏవందక్షోవిమూఢాత్కా తిరస్కృత్య సుతామపి, బహుభాతంవినిర్భర్న్య
 హంకారేణాపి శంకరం ౨౮. సభాయామబ్రవీద్దక్షః క్రోధసంరక్తలోచనః, అయం
 నమాన్యోలోకానాం యజ్ఞభాగం నచార్హతి ౨౯. ధిగ్గుణానన్యదుర్బుద్ధే ర్గచ్ఛా
 మీతి ప్రజాపతిః, రోషేణమహతాయుక్తో నివృత్త్య స్వగృహాయయా ౩౦. అరు
 ద్రమధ్వరంకర్తుం చకమేఽసూయయాన్విజః, తదాసీమాత్మభూఃసత్రం కర్తుముద్య
 క్తవా స్వయం ౩౧ అనేకవస్తుసంపూర్ణం శివప్రీతికరం శుభం, దక్షోవృత్తాంత
 మాకర్ణ్య జగామపితు రంతికం ౩౨. పుత్రంసమాగతంచీక్ష్య ప్రోవాచ విధిరాద
 రాత్, * బహ్మ * అనాహూతస్త్వమేవాద్య కుతఃప్రాప్తోసి మానవ ౩౩. బూ
 హిబ్రహ్మచిదాంశేషతవాగమనకారణం, పితుర్వచసమాకర్ణ్య దక్షఃప్రోవాచ

సత్వరం ౩౮. * దక్షః * త్వయాద్యక్రియతేయజ్ఞ ఇతివార్తా శ్రుతామయా, తస్మాదహంవదామిహ మమాభిప్రాయ ముత్తమం ౩౯. వేదేషుచపురాణేషు శాస్త్రేషు వివిధేషుచ, శివసర్వోత్తమఇతి గీయతే బహుభిర్బుధా ౩౬. గుణలేఖః శివేనాస్తి పితఃసత్యంవచో మమ, తంవిహాయమహాయజ్ఞం కురుసాంగంసురైః సహ ౩౭. కురుయజ్ఞంపురస్కృత్యయజ్ఞభోక్తార మచ్యుతం, ఏవందక్షవచఃశ్రుత్వా బ్రహ్మ విస్మయమానసః ౩౮. జగాదమధురంవాక్యం ధర్మకామార్థ మోక్షదం, కస్మాద్వేక్షి శివంపుత్ర సర్వేషా ముత్తమోత్తమం ౩౯. తేనతేనత్యాహితం కష్టం భవిష్యతి సంశయః, ఇతితంసాంత్యయామాస వచనైర్ధర్మసంమితైః ౪౦. శుశ్రావసపితుర్వాక్యం దక్షోగర్వభరాన్వితః, నిర్జగామతతస్త్రవం స్వాశ్రమకోపమాపితః ౪౧. తతస్సు తద్గుభోబ్రహ్మతైలాసంప్రాప్య మోక్షదం, ద్వారచాలాజ్ఞయాభక్త్యా వివేశశివమందిరం ౪౨. దృష్ట్వాసభాస్థితందేవం దాక్షాయణ్యాసమన్వితం, విరూపాక్షదయాసింధుం సాష్టాంగంప్రణివత్యసః ౪౩. ఉవాచపరమేశానం భక్త్యా పూర్ణ మనోరథః, * బ్రహ్మ * యజ్ఞంకరోమిదేవేశ తవప్రీత్యర్థమాదరాత్ ౪౪. అనజ్ఞాదేహిమేదేవ యజ్ఞభోక్తాత్వమేవహి, త్వమేవక్రతుకర్తాసి త్వమేవ క్రతుచాలకః ౪౫. ప్రీతేత్వయిజగత్ కృత్స్న మానందాభ్యా నిమజ్జతి, ఆగచ్ఛత్వంమహాదేవ సాంగంకురు మమాధ్వరం ౪౬. ఇతిధాత్వవచఃశ్రుత్వా సంతుప్తః శ్రీమహేశ్వరః, మందస్థితః సువాచాథ మేఘగంభీరయాగిరా ౪౭. ప్రేషయామిమహానందిముఖా స్పృమథనాయకాః, తేషాంప్రీత్యైమహాసత్రం కురుపూర్ణ ఫలాప్తయే ౪౮. మద్భక్తాయత్రతీవ్రంతి తస్మా తిష్ఠామ్యహంసదా, ప్రప్తాశివవచఃశ్రుత్వా సంతోషేణసమన్వితః ౪౯. శివాజ్ఞాయాయయా సత్యలోకం సర్వమహూదయం, అథయజ్ఞంసమారేభే కర్తుంభక్త్యా పితామహః ౫౦. విష్ణోదీక్షసకలాదేవాః సమాహూయమునీశ్వరాః, దక్షం స్వతసయం లక్ష్మీవాదేప్రప్రముఖాంగనాః ౫౧. సర్వవస్తుభిరాకీర్ణ మృత్విగ్నిర్వేదపారగైః, ప్రారంభమకరోద్ధీమాః కర్మయజ్ఞంకర్తుంముదావిధిః ౫౨. సర్వేసభాస్థితాః సర్వమంత్రతంత్ర విశారదాః, తస్మిన్నాతేనమాయాతోనందీప్రమథసంయుతః ౫౩. దృష్ట్వాతాన్పురతోగత్వా విచార్యకుశలంవిధిః, పూజాంకృత్వావిధానేన భూషణంబర వస్తుభిః ౫౪. సింహాసనేస్వర్ణమయే సంస్థాప్య నృపభేష్వరం, తదాజ్ఞయాసమాయత్తః సర్వంకర్తుంసమారభత్ ౫౫. నందీశ్వరాజ్ఞయాధాత్రా క్రియమాణంమహామఖం, దృష్ట్వాతిదుర్మనాదక్ష స్సభాయాంరోషముద్వమః ౫౬. బభాషేపరుషంవాక్యంశృణ్వతాం నిరయాస్పదం, * దక్షః * అహిబాబతాహం జాతోనజేవృథాన్యాయ విదూషకే ౫౭. పాదుకాంపూజయామాస ఛాందసాయం

సదస్యహూ, ఉత్తమా నీచతాంప్రాప్తా నీచాశ్చోత్తమతాంగతాః ౫౮. వివేకో
నాస్తిసృద్ధస్య జడస్య బహుభాషిణః, ఇతరోయదిదుష్కార్య మేవంకుర్యా ద్విమో
హితః ౫౯. నిర్దాక్షిణ్యేన తంహన్యాం క్రియాశూన్యం సురాధమం, భృత్యాధమో
నందికేశః ప్రమథాశ్చహితాద్యశాః ౬౦. యేషాంనాథఃశివఃసోఽపి పిశాచానుచరో
జడ, తిష్ఠంత్యేతేసదస్యార్యా బ్రహ్మవిష్ణుపురోగమాః ౬౧. ఇంద్రాద్యాలోకపా
లాశ్చ మునయఃసంశితవ్రతాః, ఏతేషాంపురతోనీచం నందీశం కనకాననే ౬౨.
సంస్థాప్యచక్రమేపూజాం దాసవృత్తం స్తువన్మదా, కించిత్రమత్రభోబ్రహ్మ స్తుపవిష్ట
స్తదాజ్ఞయా ౬౩. ససభాంప్రవిశేత్ప్రాజ్ఞః సభ్యదోషా ననుస్మరన్, అబ్రువన్వి
బ్రువన్పజ్ఞోనరః కిల్బిషమశ్నుతే ౬౪. సనీరీక్షేత్సభాంప్రాజ్ఞో విచారరహితాం
సదా, యదీక్షేదఘమాహ్నీతి నిరయః ప్రాప్యతే ధ్రువం ౬౫. ఏషసర్వోత్తమో
విష్ణుగేవ శక్రోఽమరప్రభుః, లోకపాలేషు సర్వేషు సభాయామాస్థితేషుచ ౬౬.
తేషామగ్రేసరో నందీ ఇతిమత్వాపితామహః, సమస్యమకరోన్మందః కిమధ్యాపక
చేష్టితం ౬౭. ఏవందక్షోదితంశ్రుత్వా సభాయాం నందికేశ్వరః, దక్షిణంబాహు
ముద్ధృత్య ప్రోవాచాద్భుతవిక్రమః ౬౮. ఇదానీమేవదుర్వృత్త మేనంహన్తి ద్విజా
ధమం, కింతుశైవభయాదస్మి పరాధీనఃకరోమికిం ౬౯. అయంఖలోదురాచార
శ్శివద్యేషీ మదావిలః, సంఛిన్నమస్తకః శీఘ్రంభూమాపతతి కిల్బిషాత్ ౭౦. శివద్యే
షకరోయస్తు శీఘ్రంమృత్యుముఖేపతన్, ఏకవింశతిభిన్నేషు సరకేషునిమజ్జతి ౭౧.
దక్షంప్రత్యుక్తవాన్నందీ శృణుమర్గత మద్వచః, అకరోర్యత్పరేశాన నిందామాత్మ
ఘ్నవత్ఫల ౭౨. సంఛిన్నమస్తక స్తస్మాత్సునర్భస్తముఖో భవ, నిందంతుప్రాణి
నఃసర్వే దుర్వృత్తంత్యా మచేతనం ౭౩. ద్విషంతియేమహాదేవం ద్రుతంనశ్యంతితే
ధ్రువం, ఏవంనందివచఃశ్రుత్వా భయోద్విగ్నాసునర్హయః ౭౪. హాహాకారేణ
నందీశం వారయామాసురాదరాత్, సమాప్యవిధివద్యజ్ఞం శివార్పణధియాత్మ
భూః ౭౫. భావికష్టంసమాలోచ్య సూనోశ్చింతాతురోభవత్. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంచమాహాత్యై నందిశ్వరాత్

దక్షస్య శాపప్రాప్తిర్నామైకోననవతితమోఽధ్యాయః. ౮౯.

* క్షేత్రపాలః * వనన్ కైలాసశైలేంద్రే సదారశ్చంద్రశేఖరః, వినాయక
ముఖై ర్యుక్తః ప్రమథాదిగణస్తుతః ౧. కదాచిద్దుఃఖత్రైప్రోక్తం పంచక్షేత్రనివాసిభిః,
విజ్ఞాయబహుధాక్షేత్రే దైత్యాదీనాం వ్యతిక్రమం ౨. వీరభద్రంసమాహూయ

బభాషేభక్తవత్సలః, వీరభద్రమమక్షేత్రే భద్రకాలీయుతోధునా ౩. శాధిదైత్యసి
 శాచాదీ నార్తిదా నమరద్విషః, మపాక్షేత్రేనివసతాం మద్భక్తానాం విశేషతః ౪.
 యమబాధానివృత్త్యర్థం తద్దక్షిణదిశస్థితః, పాపినోయే సమాయాంతి శాధితాః
 క్షేత్రదూషకాః ౫. ఏవమాజ్ఞాంగీరీశస్య వహన్ముద్ధాప్రణమ్యతే, భద్రకాలీ
 యుతో వీరభద్రో రాద్రగణాన్వితః ౬. నివాసమకరోదత్ర శాసయన్పాపకర్షణః,
 సంత్యనేకానితీర్థాని ముక్తిదానీహదర్శనాత్ ౭. తద్వృత్తమఖిలం వక్తుంకస్సమ
 ర్శోజగత్త్రయే, దేవీకుండమిదంఖ్యాతం సర్వపాపనిబర్హణం ౮. స్నానేనజలపానేన
 సరాయాంతిపరాంగతిం, సంత్యత్రభైరవాశ్చాప్తే సర్వపాపనిబర్హణాః ౯.
 తేహందర్శనమాత్రేణ నశ్యంతిపిశితాశనాః, యస్మాలే దక్షిణామూర్తిస్థిత స్తత్వ
 ముపాదితత్ ౧౦. సనకాదిమునిభ్యస్తం వటవృక్షంచపశ్యత, ఛాయాయాంజపతా
 మస్య జ్ఞానసిద్ధిర్భవిష్యతి ౧౧. *సూతః* మునిభ్యఃకథయిత్వైవం దర్శయిత్వాతు
 తత్ఫలం, సమునిఃపురతోగత్వా దదర్శాశ్రమముత్తమం ౧౨. తత్రస్థితంసువృత్త్యాఖ్య
 తీర్థందృష్ట్వాచతావసం, కాతూహలేనప్రచుచ్ఛః క్షేత్రపాలంమవార్షయః ౧౩.
 ఋషయః కన్యాశ్రమమిదంభాతి తీర్థంనిర్మలజీవనం, కోయంతపోనిధి ద్వేషరాజ
 తేహుర్యసన్నిభః ౧౪. *క్షేత్రపాలః* శృణుధ్వమస్యవృత్తాంతం తిర్థస్యచత
 పోనిధేః, పురావారుణివామాఽఽసీ నిషధేనీతికోవిదః ౧౫. సదాచారతః
 శాంతః పంచయజ్ఞపరోవశీ, ప్రారభకర్మణాతస్య పుత్రోఽభూత్కృష్ణపణాగ్రణీః ౧౬.
 నిరాకృత్యాతిథీంస్వక్త్వా కులధర్మాకసనాతనాః, నపిత్రోర్జీవనోపాయ మపినేహే
 ల్పమప్యసా ౧౭. నదాతుమీహతేకించి ద్వసనంవాశసంఖలః, ఆహారమపిభార్యా
 యాః సహతేనకదాచన ౧౮. నమిష్టాన్నంకవచిద్భుంక్త ఇతరేహంచకాకథా,
 ఏవంవారుణిపుత్రోభూత్కృష్ణణోధనలోయవః ౧౯. బహుధాబాధితస్తేన వారుణి
 ర్భృశదుఃఖతః, జగామసవాసారణ్య మాత్మత్యాగపరీషయా ౨౦. దుఃఖేనగచ్ఛ
 తారణ్యే దృష్టమాశ్రమముత్తమం, నిరీక్ష్యోద్దాలకంతత్ర తపస్యంతంప్రణమ్యసః ౨౧.
 స్వవృత్తంకథయామాస తస్మైదూనమనా భృశం, *వారుణిః* మునేమత్తన
 యోలోభా త్యక్తధర్మప్రతిగ్రహః ౨౨ నదిశత్యన్నమస్థుభ్యం నచభార్యాంబి
 భర్త్యసా, త్యక్తపంచమహాయజ్ఞో నిత్యేంద్రవార్హనేరతః ౨౩. పితృపుత్రకళత్రేషు
 నితరాంత్యక్తసాహృదః, పుత్రేణసద్గతిర్భూయా త్పితౄణామితిమేశ్రుతం ౨౪.
 శ్రేయోఽస్మాకంకథంభూయా దీదృశఃపాపిన స్సుతాత్, సుపుత్రాదమృతప్రాప్తిః
 కుపుత్రాన్నిరయోభవేత్ ౨౫. భీతస్తస్మాత్తవాయాత శ్చరణంశరణంమునే,
 సయథాసుకృతీభూయా దస్మాకంచయథాసుఖం ౨౬. తముపాయామమాఖ్యాహి

సర్వజ్ఞస్త్యందయాశున, శ్రుత్వావారుణివాక్యాని క్షణంధ్యాత్వాసతాపనః ౨౭. విజ్ఞాయప్రాహాధర్మాత్మా వారుణింకరుణాన్వితః * ఉద్దాలకః * పూర్వజన్మని భోవిప్రముణదాతాతవాత్మజః ౨౮. మమర్థ త్వమృణీదైవా దదత్త్వాతద్యుగంబహు, మమారతేనదుఃఖేన స ధనన్యస్తమానసః ౨౯. తత్కర్మణానుతత్త్వంతే ప్రాప్యైతజ్జన్మ నివృథాం, కరోతికృపణోభూత్వా పితృవాత్సల్యవర్జితః ౩౦. తస్మాత్తస్మానసే శాంతి ర్భవిష్యతియథామలా, తముపాయంప్రవక్ష్యామి యేనసాఖ్యంభవేత్తవ ౩౧. మృత్యుంజయప్రియస్థానం మహాపాపనిబర్హణం, ప్రఖ్యాతంవర్తతే పంపా ఙ్గేత్రం సర్వత్రమోక్షదం ౩౨. తస్మిన్సువృత్తినామాస్తి తీర్థంశర్మప్రదాయకం, యేనకేనాప్యృపాయేన తస్మిన్మజ్జయతేనుతం ౩౩. తత్తీర్థస్సర్వమాత్రేణ సాధువృత్తి ర్భవిష్యతి, తవాపిచసుఖంభూయాత్తత్సమీపేతపస్యతః ౩౪. ఇత్థంమునివచశ్శ్రుత్వా చింతాసంతప్తమానసః, పునస్స్వగేహమాసాద్య చైత్రమాహూయ వారుణిః ౩౫. భీతభీతిమిదంవాక్య మువాచకరుణాస్పదం, ని స్సారేమోహానాకారే మోకే సంసార నాగరే ౩౬. మాపాతయవృథాస్వాంతం సుఖంతస్మిన్నవిద్యతే, యథాన్యన్నగతం వస్తు సత్యవద్భూత మాయయా ౩౭. తథామిథ్యాప్రపంచోయం ససత్యః పరమార్థతః, యావద్దేహాగతో జీవంతావ ద్విశ్వప్రపంచవాక్ ౩౮. విముంచత్యంతకాలేతం దేహాలపిబహులాలితః, జాయాగేహే ధనంభూమా గోష్ఠేతిష్ఠంతిధేనవః ౩౯. ఆశ్మశానంజనః కాయశ్చితాయాం శిష్యతేఽవశః, యాతికర్మానుగోజీవ ఏకఏవపర త్రిహి ౪౦. మిథ్యాసోపితసంసారే త్యక్త్వాహంకార మాత్మజ, ఆత్మజ్ఞానసమాయుక్తో నిర్మమోభవనువ్రత ౪౧. త్యక్త్వాసర్వస్వమథునా తీర్త్వాసంసారసాగరం, గత్వాఽఽవామీశ్వరక్షేత్రం జేష్ఠావశకాలమాత్మజ ౪౨. ఏవంపితృవచశ్శ్రుత్వా కృపణఃక్రోధమూర్ఛితః, తాడయామాసతంవృద్ధం గచ్ఛగచ్ఛేతిభర్తృయన్ ౪౩. అసూయయాపునర్గేహం ప్రాప్యమాంకైతవాశయః, కింవంచయితుముమ్యుక్తోఽస్య ఘనానిరపత్రప ౪౪. సర్వాధనాధనం లోకేధనం సర్వసుఖాస్పదం, ధనేనైవజనా స్సర్వే దాసవద్వశవర్తనః ౪౫. నకోపినిర్ధనంలోకః సత్తరోతిశవంయథా, సర్వాస్సమృద్ధయోభూమ్యాం హిరణ్యేనేతివైశ్రుతీః ౪౬. ధనంవిహాయకోమూఢో భిక్షాజీవీ భవేదిహ, సవపంతర్జితస్తేన వారుణిర్భృశమఃఖతః ౪౭. విచింత్యబహుధా విప్ర శ్చక్రే నిశ్చయమాత్మని, ఉపదేశేనమూఢోయం నశాంతిమధిగచ్ఛతి ౪౮. ధనా సక్తమనాధర్మం నాభిజానాతికింపచః, బలామృక్తిభిరేవైనం ధర్మమార్గేనయామ్యహం ౪౯. ఏవమాత్మనివిశ్చిత్వ వారుణిర్ధర్మవత్సలః, అవకాశపరిప్రేప్ను రువాసనమయోచితః ౫౦. కదాచిన్నిర్గతేగోః త్కార్యార్థంబహిరాత్మజే, ఆదాయతద్ధనం

సర్వ మరంపంపాపురంయయా ౧౧. నివసాదసువృత్త్యాఖ్య తీర్థతీరేనవారుణి,
 తస్యాత్మజేగృహంప్రాప్య పశ్యత్యాత్మధనాదికం ౧౨. నష్టంబభూవసర్వస్వం శిష్టం
 కించిన్నవిద్యతే, అలోచ్యదుఃఖతోఽత్యంతం చక్రేనిశ్చయమాత్మని ౧౩. ముషితంత
 ధనంనావ్యై ర్వినాపిత్రాఽసహిష్టునా, ఏతత్సూర్యమహంతేన బహుధాబోధితో
 స్మిచ ౧౪. దత్త్వాసర్వస్వమద్యైవ యాహిక్షేత్రంమయాసహ, పంసాక్షేత్రేతపః
 కృత్వా లస్యోవోముక్తిమాత్మజ ౧౫. ఇత్థంత్రేత్రమేవాయం గతవాన్నాత్ర
 సంశయః, గత్వాతత్రైవతంవృద్ధం శిశ్మయామీతి చింతయన్ ౧౬. శోధయన్త్రత్ర
 తత్రాసా ప్రాపవంపాపురంద్విజః, పితరంతీర్థతీరస్థం దృష్ట్వారోపపరిప్లుతః ౧౭.
 జగామనవిధంతస్య పరముద్భాసితమానసః, ఆగచ్ఛంతంసుతందృష్ట్వా దండపాణి
 భయాద్విజః ౧౮. నిపాత్యతద్ధనంతీర్థే పపాతస్వయమంబుని, మగ్నంస్వపితరం
 దృష్ట్వా తీర్థేతద్ధనవాంఛయా ౧౯. స్వయంపపాత తత్తోయే పూర్వపుణ్యవశాదసా,
 తతీర్థస్పర్శమాత్రేణ నిర్మోహక్రోధలోభవత్ ౨౦. ప్రశాంతధీర్గతక్రోధ స్సర్వ
 నంగవివర్జితః, ప్రణమ్యపితరంభక్త్యా తుష్టావ వినయోక్తిభిః ౨౧. అజానతామ
 యాతాత ధనలోభవతా త్వయి, కృతాధునావృథా మోహో దపరాధపరంపరా ౨౨.
 శ్మమస్వమమదారాత్ప్యం కృపయాపుత్రవత్సల, మాయామయమహాగర్తే దుర్మో
 హాధ్వాంతభీకరే ౨౩. మగ్నంమా ముద్దధారాశు భవానేవగురుర్కమ, నష్టాత్స్వ
 త్కృపయాఽవిద్యా యయాసత్యమిదంజగత్ ౨౪. మాయాపాశాద్విముక్తోస్మి
 విరక్తోభవవారిధేః, అత్రైవాహంతపస్తప్త్వా శివముద్దిశ్యదుష్కరం ౨౫. విరూ
 పాక్షప్రసాదేన శ్రేయఃప్రాప్స్యమి శాశ్వతం, ఇత్యుక్త్వాపితరంభక్త్యా సాష్టాంగం
 ప్రణివత్యసః ౨౬. తదాజ్ఞయాతపశ్చక్రే శివముద్దిశ్యకోహలః, నిర్మమోనిరహం
 కారః సర్వసంగవివర్జితః ౨౭. హృదిధ్యాయన్విరూపాక్షం నిరాహరీజలేంద్రియః,
 శతవత్సరపర్యంతం తపస్తేపేవిరాగవాన్ ౨౮. ప్రసన్నస్తపసా తస్యవిరూపాక్ష
 స్సహజామయా, ప్రత్యక్షఅబ్రవీద్విప్రం వృణీష్యేతివరంశివః ౨౯. శ్రుత్వాశివోక్తి
 మానంవా త్ప్రణివత్యకృతాంజలిః, యయాచేనిశ్చలాంభక్తిం త్వయిదేహీతి
 కోహలః ౩౦. ఓమిశ్చుక్త్వాముదావిప్ర మంతర్ధానంగతేశివే, హృదిధ్యాయన్
 విరూపాక్షం తపసాత్యక్తకిల్బిషః ౩౧. విస్మయస్వశరీరంత దభూద్గంధర్వనాయకః,
 తపశ్చకారతతీర్థ తీరేవారుణిరుత్తమం ౩౨. ఆసహాస్రాబ్దమున్నన్యాయ సమాధిస్థోబ
 భూవసః, బకాస్తత్కాయమాంసాని చఖదుర్బహుకాలతః ౩౩. అస్థిమాత్రావ
 శిష్టోపి నచచాలసమాధినా, తత్తపోగ్నిసముద్భూత సంతాపాత్యంతకాతరాః ౩౪.
 అమరాశ్శరణంప్రాప్య ప్రార్థయామాసురీశ్వరం * సురాః * భూమావారుణినా

మాద్య తపస్తపతిదుస్సహం ౭౫. తత్తపోగ్నిర్దహత్యస్మాన్నింకరానవశంకర,
 ఏవందేవచఃశ్రుత్వా దత్త్వాభయముమాపతిః ౭౬. ఆవిర్భభావతస్యాగ్రే తటి
 తోక్తిసమప్రభః, బకభక్షితమాంసాది మస్తిమాత్రావశేషితం ౭౭. వారుఃకింకరు
 గాదృప్త్యా నిరీక్ష్యపరమేశ్వరః, సిపించా ౭౭త్తుశిరోగాంగ వారిణాకరుణాకరః ౭౮.
 తతస్సమాధివిరతో రాహుముక్త ఇవోదురాత్, దదర్శపురతోదేవం దివ్యసుందర
 విగ్రహః ౭౯. ప్రణమ్యదండవద్భూమ్యాం పులకాంకితవిగ్రహః, విరాజమాన
 దేహేన సురానానందయృద్విజః ౮౦. ఉవాచపాహిపాహీతి తత్పదన్యస్తమస్తకః,
 * శివః * ఉత్తిష్ఠోత్తిష్ఠవత్సాద్య ఫలితస్తేమనోరథః ౮౧. భక్తోసిప్రీతిపాత్రంమే
 జ్ఞానీతాపనపుంగవః, తపస్యతస్తవాయుష్మక్ బకోదేహంచభాద యత్ ౮౨. బక
 చాల్భ్యఃఇతిభ్యాతో జగన్మానోభవిష్యసి, మమమాహాత్మ్యమతులం శిష్యానభ్యా
 పయన్సదా ౮౩. ఆత్మానందాభిమగ్న స్త్వంచిరంజీవీభవామల, ఇత్యుక్త్వాం
 తర్హితోదేవః మోదయన్గిరిజాథవః ౮౪. తదారభ్యాభవత్థ్యాతో బకచాల్భ్యఃకృ
 యామునిః, అశ్రమంరచయిత్వాత్ర శివభ్యానపరాయణః ౮౫. పంపామాహాత్మ్య
 మనిశం శిష్యేభ్యఃకథయన్సదా, వసత్యయంచయుష్మాభి ర్దర్శనీయో దయానిధిః
 ౮౬. సాధువృత్తిరభూద్యస్మా ద్విప్రోత్రస్మానమాత్రతః, సువృత్తిరితితత్తీర్థం ముని
 భిర్గీయతేఘనా ౮౭. స్నాత్వాస్త్రింస్తీర్థవర్షే తు నిరీక్ష్యమునిపుంగవం, గమిష్యా
 మఃపురః క్షేత్రదర్శనార్థ మృషీశ్వరాః ౮౮. క్షేత్రపాలవచఃశ్రుత్వా మునయఃపర
 మాదరాత్, స్నాత్వాసువృత్తితీర్థే తందదృశు ర్మునిపుంగవం ౮౯. తానాగతాన్ని
 రీక్ష్యాథ బకచాల్భ్యముదానితః, సర్వా సువచచారాసా వాసనాద్వైరనేకశః
 ౯౦. దత్త్వామూలఫలాదీని భక్త్యాసంపూజ్యతాపసాః, సత్కారేణాథసంతుష్టా
 స్సీత్యాతానబ్రవీన్మునిః ౯౧. సప్తర్షయఃసుదైవాన్యే యత్ప్రియాతిథయోమమ,
 అకన్తాదాశ్రమంప్రాప్తా స్తదేత త్సుదినంమమ ౯౨. కృతార్థోహమృషీస్తలస్త్వా
 పూజ్యాన్సరమపావనాః, మమాశ్రమమభూదద్య వవిత్రమృషిసంగమాత్ ౯౩.
 ఏతత్తీర్థైకయోగేన ముక్తోహంభవసాగరాత్, అనేకపుణ్యతీర్థానాం యోగోహి
 భవతామభూత్ ౯౪. తస్మాత్పుణ్యతమాయూయం పంపాక్షేత్రదిదృక్షవః, ఏవంతే
 నార్చితా స్సప్తమునయః ప్రీతమానసాః, క్షేత్రపాలేనసహితాః పురోజగ్ముః
 కుతూహలాత్ ౯౫.

*

*

*

ఇతి శ్రీస్కాండపురాణే హేమకూటఖండే షంపామాహాత్మ్యే దేవీకుండ, సువృత్తి తీర్థ,
 బకచాల్భ్యశ్రమ మహిమానువర్ణనంనామ సవతితమోఽధ్యాయః. ౯౦.

—♦ ముక్తిస్వసింహమాహాత్యం. ♦—

* శ్రీమాతః * ఏవంవిఘ్నేశమభ్యర్చ్య కుమారంసముపాయయుః, కుమారంశక్తిసంయుక్తం జ్ఞానదాతారమీశ్వరం ౧. క్షేత్రపాలాజ్ఞాయానర్వే పూజాం చక్ర ర్విధానతః, సాష్టాంగప్రణీపత్యాగ్రే సమకుర్వాద్విజౌత్తమాః ౨. జయ వణ్ముఖవిశ్వాత్మక జయజ్ఞానైకవిగ్రహ, శివతత్త్వైకనిష్ఠ స్త్వం శివజ్ఞానైకసాధనః ౩. అనుజ్ఞాం దేహినస్కుంద విరూపాక్షస్యదర్శనే, త్వదాజ్ఞయాఽఽశుసిద్ధ్యంతి సిద్ధయ స్సకలాఃశుభాః ౪. ఇత్యుక్త్వామునయఃసర్వే సంతోషాద్యయ్యురగ్రతః, ద్వారపాలాతువందిత్వా సారూప్యపదవీంగతో ౫. ముక్తిదంశ్రీస్వసింహంతే ప్రణే ముశ్చిరసాసక్యత్, తైరకారీసుసంప్రశ్నః పరమార్థవిధాయకః ౬. * ఋషయః * స్వసింహస్యకథాంపుణ్యాం బ్రూహి నోవిస్తరంమునే, కస్మాదిహగతఃశ్రీశో ముక్తిం కస్మైప్రదత్తవా ౭. * క్షేత్రపాలకః * నరశేసరిమాహాత్యం వక్ష్యామి చ యథా మతి, అవంతీనగరీరమ్యా ముక్తిదాసర్వదేహినాం ౮. క్షేత్రానైవనదీరమ్యా వర్తతేలోకపావనీ, తస్యామాసీత్ ద్విజశ్రేష్ఠః సర్వధర్మనిశారదః ౯. వేదాధ్యయన సంపన్నః సత్యవాదీజితేంద్రియః, సోమయాజిమధురవాక్ సర్వవేదాంతతత్త్వవితౌ ౧౦. స్వసింహపూజానిరత స్తస్మైత్రోపాసకఃసదా, సతాంగతీనమాసాద్య సమ్యక్ జ్ఞానపరోభవత్ ౧౧. వేదగుప్తాయమితీచ ప్రవదంతిహిశజ్ఞానాః, తస్యభార్యా బహుమతీ పాతివ్రత్యవరాయణా ౧౨. శ్రీదేవింపూజయామాస పత్యురాజ్ఞామ వాప్యసా, తత్పుత్రాస్తాదృశాహ్యసం శ్చత్వారస్తాపసోత్తమాః ౧౩. వేదప్రియః ప్రాథమికః ప్రియమీధో ద్వితీయకః, గుణవ్రతస్త్రీతీయస్తు ధర్మవాదీచతుర్థకః ౧౪. పిత్రాజ్ఞయానుతా సర్వే సదాచారరతాఃసదా, అభవన్నిత్యతుల్యాస్తే బ్రహ్మ చర్యాదిభిస్తుతాః ౧౫. అశృణోద్వేదగుప్తస్తు పంపాక్షేత్రస్య వైభవం, బహవః సత్పదంప్రాప్తాః పంపాక్షేత్రస్య దర్శనాత్ ౧౬. పత్నీపుత్రసమాయుక్తః క్షేత్రదర్శన కాతుకాత్, అగాదానందినీంపంపాం సుఖైకనిలయాం ద్విజః ౧౭. తత్రస్థాన్మునివ ర్యాంశ్చ దృష్ట్వాస్తుత్వాపునఃపునః, స్నాత్వాసర్వేషుతీర్థేషు తుంగభద్రాదిషు క్రమాత్ ౧౮. దేవాన్సంపూజ్యవిధివ త్తత్రస్థాన్మనిషుంగవః, యాత్రావిధానేన ముని ర్విరూపాక్షందదర్శనా ౧౯. తమమ్భుతంమహాదేవం లింగరూపమరూపకం, రుద్రాభిషేకవిధినాపూజాద్రవ్యైఃపుథక్పుథక్ ౨౦. పుత్రైర్ముక్తోవేదగుప్తో బహు మత్యాయుతోహరః, సంపూజయామాసముదా వేదఘోషైఃసుభక్తితః ౨౧. ధ్యానాదిభిఃపాడశోపచారైః శంభుమతోషయత్, పూజాంతేశంగరంసత్వా స్తుతించ

క్రేవిసమ్రుధీః ౨౨. * వేదగుప్తః * శ్రీహేమకూటాధిపతే త్వదీయసందర్శనా
 ధన్యతమఃసదాహం, అహూకృతాఢోస్మి యదంఘ్రివద్దం విమృగ్యతేబ్రహ్మ
 ముఖై స్సదాశివ ౨౩. న్యామిన్విచిత్రంతవజేవచేష్టితం యల్లింగరూపేణ విమోహి
 తంజగత్, సాక్షాచ్చిదానందమయోతిమాయీకః స్వరూపతస్తే చలనాదికంవహి
 ౨౪. విశ్వోద్భవస్థితిలయేవ్యపిచైకవీవ మాయాగుణా ననుసరన్బహుధావిభాసి,
 ధత్తే విభుఃసర్వమయోవికారాః విరించివిష్ణ్వశ్వరనామభేదాన్ ౨౫. యన్నామ
 సారరసికా హరిపద్మజాద్యా ముక్తింగతా హృదిశివప్రయతాఃస్మరంతః, తంప్రార్థ
 యామి భవనాగరతారణాయ దేవేశమయ్యనుడిసంకరుణాంవిధేహి ౨౬. సమో
 స్తుతేశంకరవిశ్వరూపితే విద్యావినోదాయ వివస్వతేనమః, మయ్యస్తుతేభక్తిరనాథ
 బంధో మద్యంతజాతేష్విదమేవ యాచే ౨౭. ఇతిస్తుత్వామహేశానం పూజానిర్వ
 ర్త్యభక్తిరః, సంద్యాదిప్రమథాన్నత్వా ప్రాదక్షిణ్యేనతాపనాః ౨౮. ఇత్థంయాత్రా
 కృతాలేన విప్రేణమునిపుంగవాః, విరూపాక్షేతు సంజాతభక్తియోగేన సద్విజః ౨౯.
 సమీపేతుంగభద్రాయా స్తీరేమునినిపేవితే, ఆవాసమకరోత్తత్ర శిష్యబృందైః
 సమావృతః ౩౦. అగ్రహారంప్రకల్వ్యాసా శ్రౌతస్సార్వాదికర్మకృత్, నిత్యంసంపూ
 జయామాస నృసింహంవిధివద్విజః ౩౧ వేదప్రియాదికాఃపుత్రాః పితౄతోమంత్ర
 ముత్తమః, స్వీకృత్యక్షేత్రేపంచాయాః పురశ్వరణపూర్వకం ౩౨. అజన్మాన్మహా
 రేర్మంత్రం భక్త్యానియతమానసాః, తేహంపుణ్యవ్రతానాంచ పుణ్యం నృహరి
 మంత్రజం ౩౩. శుక్లపక్షేయథాచంద్రో వర్ధతేచనిరంతరం, తథాతేహంపుణ్యచయా
 వ్యవర్ధంతదినేదినే ౩౪. బ్రహ్మతేజోమయీసాభూ దగ్రహారపురీసదా, నశ్యంతి
 దస్యవస్త్రత్ర ప్రవేశా జ్ఞారసంచయాః ౩౫. కాలేవర్షతివర్షన్యః సర్వధర్మరతానరాః,
 వేదగుప్తయశః సర్వంవ్యాప్త ముర్వీంత్రివిప్లవం ౩౬. కాలేకాలేవిరూపాక్షం సంపూ
 జ్యవిధివస్తునిః, యాతిస్వనిలయంభక్త్యా నృసింహూపాసకఃశుచిః ౩౭. సాల
 గ్రామంనృసింహాఖ్య మసంపూజ్యనతిష్ఠతి, నాశ్నాత్యసావనైవేద్యం నోభాషయతి
 చాన్యథా ౩౮. దినేదినవృద్ధిరభూ దృక్తిర్జ్ఞానం మహాధియః, ఇత్థంకాలోవ్యతీ
 యాయ చత్వారింశచ్చతాధికః ౩౯. అంగదేశేమహానాసీ ద్రాజా విజ్వేషణ
 హ్వయః, బలవాణరాజరాజైశ్చ పూజితఃసర్వవందితః ౪౦. శివపూజారతోనిత్యం
 శివమంత్రప్రభావవితో, శివాదస్యన్నాస్తిదైవ మితిమత్స్యామహేవతిః ౪౧. పథితైః
 క్షేత్రవృత్తాంతం జ్ఞాత్వాశంభోః ససంభ్రమః, అమాత్యైఃకతిభిఃసార్థ మాయయా
 భక్తిసంయుతః ౪౨. క్షేత్రయాత్రాం ముదాకృత్వా విరూపాక్షందయానిధిం,
 సంపూజ్యవిధివద్రాజా ప్రతస్థేనృపురంప్రతి ౪౩. తస్మిన్కాలేసమాయాతః శరభో

మునిపుంగవః, రాజానంప్రాహధర్మజ్ఞం శృణుమద్వచనం మమ రర. అతాస్మిను
మహాతేజా వేదగుప్త ఇతి ద్విజః, చత్వారస్తస్యపుత్రాశ్చ సంతిపుణ్యతమా స్తప రగ్గ.
అగ్రహారపురమ్యా తేజాతస్యవర్ధితా, తేమాంకర్మసమాత్రేణ ప్రీతోభవతిశంకః
ర౬. తద్దర్శనాదఘచయాః క్షయంయాంతిత్రిజన్మజాః, దర్శనార్థంయాహివిభో
స్వపై న్యేన మహీపతే ర౭. ఇత్యుక్తఃసమహీపాలో ధర్మగుప్తస్యధీమతః, దర్మ
నార్థంయాతూర్ణ మమాత్యైఃసహితోద్విజాః ర౮. అగ్రహారేస్థితా ద్వివ్యతప
సాతుప్తమానసాః, ద్యోతయంతోదిశఃసర్వాః స్వభాసా తాపసాత్తమాః ర౯.
ప్రణవార్థవిచారజ్ఞా సమలాన్పుణ్యసంచయాః, దృష్ట్వాసవిస్త్రయాఃప్రో బభూవ
పృథివీపతిః ౧౦. ధన్యోస్మి మద్వంశపురా తనాస్తే ముక్తింగతా ఇత్యనఘానవోచత్,
సంప్రాప్తకామో మునిదర్శనేన సనామపాదావనత స్సభూపతిః ౧౧. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహా త్యే ముక్తిస్మసింహ
మాహాత్యే విద్వేషణరాజస్యవేదగుప్తాదితాప ససందర్శనంనామైక
సవతిమోఽధ్యాయః ౯౧.

* ఋషయః * తతఃకిమకరోద్రాజా సమీపేమహతాంముఖా, స్మసింహ
చరితంబ్రూహి శ్రవణాత్ప్రీతివర్ధనం ౧. * సూతః * తమాగతంస్మపందృష్ట్వా
హర్షాత్తాపపుంగవాః! ప్రాహప్రసన్నవదనో మునిర్వేదనిధిస్తదా ౨. * వేదనిధిః *
స్వాగతంతేమహీపాల కుశలంభవతాం కిల, త్వదాగమనమాత్రేణ తుష్టోస్మిసనుతః
ప్రభో ౩. బ్రాహ్మణ్యోయదివర్తేత రాజాపరమధార్మికః, తేనైవపృథివీసర్వా
కామతోద్ధీభవివ్యతి ౪. దస్యవోపివిశశ్యంతి జారచోరాదయోనృప, వృద్ధి
మేవ్యంతి మునయ స్తపాంసినిఖలాగమాః ౫. త్వమేవమూలంధర్మకాం యథా
రాజా తథాప్రజాః, అతిథ్యంమద్ధృహేరాజా స్వీకురుష్వదయానిధే ౬. తేనపంపా
పతిఃసాక్షాత్ప్రీతోభవతి భూపతే, ఫలంశాకాదికంవాపి యత్కించినృయివర్తతే ౭.
తద్దాన్యేభగవత్ప్రీత్యై రాజావిష్టుసమఃపరః, అతిఘోషపూజనంముఖ్యం గృహిణాం
గృహవర్తినాం ౮. తేమాంత్వప్రేస్తపస్సిద్ధిం ప్రవదంతిమనీషిణః, అన్నందద్యాదాగ
తాయాఽతిథయేభక్తిపూర్వకం ౯. ససందతిస్వపితృభి ధ్విష్టులోకేముదానృప,
తస్మాత్పూజాంగృహాద్య ససైన్యస్త్రంమమాజ్ఞయా ౧౦. ఇత్యుక్తఃసమహీ
పాలో బభూవేమధురంవచః, * విద్వేషణః * అమాత్యాద్యాఃసంతి మునే బహ
వఃపాదచారిణః ౧౧. దర్శనార్థంసమాయాతః సంతోషోభూదిహాధునా, అనజ్ఞాం
దేహిమీబ్రహ్మ స్కార్మమస్తి మహత్తరం ౧౨. ఇత్యుక్తవంతం రాజానం వేద

గుప్తస్తదాబ్రవీత్, * వేదగుప్తః * సైన్యంచ సకలామాత్యా భృత్యమిత్రాదయః
 ప్రభో ౧౩. సంభుజ్యనిలయే మేఽద్య స్వల్పమన్నంయథోచితం, గచ్ఛంశుసైనికా
 సుర్వే నవక్తవ్య మతఃపరం ౧౪. ఇత్యాజ్ఞప్రమునీంద్రేణ రాజామాత్యసుహృ
 ద్వృతః, జగమభోజనగృహం నిర్మలం పాకవర్జితం ౧౫. తాన్ప్రేమయిత్యాస
 ముని ర్దేవాలయమథాగమత్, సాలగ్రామం నారసింహంయయాచే ౨తిభిభోజనే
 ౧౬. సృసింహ౨హంసమామిత్యాం శృణుచాపివచోమమ, సబలస్యస్వపస్యాహం
 కర్తుంవ్యవసితోన్మృతం ౧౭. సంవిధత్స్వసుభోజ్యాని సత్కారంభక్తవత్సల, యస్య
 యస్యయథాకామం పడనేష్వభిపూజితం ౧౮. తత్సర్వంనృహరే క్షిప్ర మభివర్ష
 యమేనఘ, ఏవముక్తో హరిఃక్షిప్రం విదధేపడసాన్మహూన్ ౧౯. మృష్టాన్నానిచ
 నూపాంశ్చ దధికుల్యాస్తథైవచ, ససర్జభగవా న్సర్వాన్యథాకామంముదాద్విజాః
 ౨౦. తేనసర్వజనానాంచ తుష్టిరాసీత్సుఖావహః, విద్వేషణస్తు సంతుష్టో హృష్ట
 సర్వజనావృతః ౨౧. భృత్యామాత్యసుహృద్యుక్తః పూజితస్తేనభూషతి, యుక్తః
 పరమహర్షేణ వేదగుప్తమథాబ్రవీత్ ౨౨. త్వయాహంపూజితోవిప్ర మృష్టాన్నా
 ద్యైస్సుసత్యతః, అభిధాన్యామి మద్వాక్యంశ్రూయతాం తాపసోత్తమ ౨౩.
 ధనధాన్యాదిభిరియం దీయతాంనృహగేశిలా, మమాస్తిప్రీతిరస్యాంవై శిలాసర్వే
 ప్తదాయినీ ౨౪. ఏవముక్తఃవార్ధివేన వేదగుప్తోబ్రవీదదం, * వేదగుప్తః *
 నాహంశతసహస్రేణధనేన బహులేనచ ౨౫. దాన్యామినారిసింహాభ్యాం సాల
 గ్రామశిలాంనృప, సపరిత్యాగయోగ్యోయం మమాభీష్టప్రదోహః ౨౬. అస్యా
 యత్రాబలి ర్హోమ ఇచ్చిషేమాత్రం తపస్తథా, సర్వస్వమేతత్సత్వేన మమతుష్టి
 కరోహః ౨౭. నదాస్యే బహుభిర్ద్రవ్యైః సాలగ్రామశిలాంనృప, వేదగుప్తేనైవ
 ముక్తః ప్రాహవిద్వేషణోమునిం ౨౮. యావదిచ్చసిరత్నంవా హిరణ్యంవస్తుసంచయం,
 సర్వందదామిన్యహి ర్దీయతాంతాపసోత్తమ ౨౯. ఏవముక్తో వేదగుప్తః ప్రభు
 ణాప్రాహతంనృపం, * వేదగుప్తః * అయమేవహి సంసాంతారకః సకలార్థదః
 ౩౦. అయమేవపరోధగ్మో ౨ముత్రసత్ఫలదాయకః, అస్యానుగ్రహతఃసర్వం తపః
 సంపాదితంమయా ౩౧. నదాస్యామిహరిందేవం కథంచన మహీపతే, ఇత్యుక్తః
 క్రోధతామ్రాక్షో వేదగుప్త మభావత ౩౨. రాజాహంసర్వలోకానాం శాస్తారాజభి
 రర్చితః, మయాసురక్షితస్త్వంహి మామనాదృత్యభాషనే ౩౩. బలాత్తమాన
 యిష్యామి నృహరింపశ్యమేబలం, ఇత్యుక్త్వానిలయేనుస్థాం సాలగ్రామశిలాంనృపః
 ౩౪. జగ్రాహసాధనైర్ద్యుక్తో మునినిర్జిత్యయత్నతః, తత్ప్రియత్నమథోవీక్య దీనా
 లాపేన కేశవం ౩౫. సంప్రార్థయామాసశుచా గతింమేబ్రూహి మాధవ, త్వదా

ధారతయా దేవరక్షితః సతతంగృహే ౩౬. ఇదానీంతద్వియోగేన కింకర్తవ్యమితః
పరం, రక్ష రక్షజగన్నాథ స్పృహలేభక్తవత్సల ౩౭. తదాదీనధ్వనిం శృత్వా
శరణాగతవత్సలః, ప్రత్యక్షానమభూదస్యాం శిలాయాంవరకేసరీ ౩౮. తంహంతు
మాగత స్తీవ్రంరాజానం క్రోధమర్పదం, తందృష్ట్వాస్పృహరింభూషః కంపయమాన
చింతయా ౩౯. అనన్యగతికః శంభుం యయాచేదుఃఖపీడితః, భృశ్యంరక్షయ
కైలాసనివాస జగదీశ్వర ౪౦. ఆగతోస్పృహరిర్హంతుం మామమాత్యయుతం శివ,
త్వాంవినాదైవమన్యత్ర మత్యానాస్తీతిసుతతం ౪౧ ఆరాధయామిశక్త్యాత్వాం
సర్వేష్టార్థఫలప్రదం, శివశంభోఃసూపాక్ష భక్తానా మభయప్రద ౪౨. భృత్యం
పాలయగౌరీశ త్వదధీనంజగత్సతే, నృపవాక్యంసమాకర్ణ్య స్పృహరిః శంకరోభవత్
౪౩. వృషారూఢఃప్రసన్నాత్మా చంద్రార్ధకృతశేఖరః, త్రిశూలవరదాభీతి మృగ
హస్తచతుష్టయః ౪౪. నసర్తతాండవేనాగ్రే భూపతే స్తాపసాత్తమాః, తందృష్ట్వా
శంకరంభక్త్యా హర్షామత్ఫుల్లలోచనాః ౪౫. సాష్టాంగప్రణివత్యాసా స్తాత్రం
చక్రేతిభక్తితః, వేదగుప్తస్తుతందృష్ట్వా విరూపాక్షందయానిధిం ౪౬. సమారేభే
స్తుతింకర్తుమద్వితీయం పరాత్పరం, ౪౭. * వేదగుప్తవిద్వేషణా * శ్రీశంకరం
మాధవమంబుజాక్షం శ్రీహేమకూటాధిపమచ్యుతంహరిం, భజామ్యహం దేవగ
ణాభివందితం త్వమద్వయం శంకరకేశవాత్మకం ౪౮. పీతాంబరంశ్రీధవమంబి
కాధవం బాలేందుచూడం గలశోభికొస్తుభం, లక్ష్మీవతింహైమవతీమనోజ్ఞం నౌమ్య
ద్వయం శంకరకేశవాత్మకం ౪౯. వైకుంఠవాసంరజత్రాదివాసం గజేంద్రవంద్యం
గజనూదనంచ. ఫణీశభూపం ఫణిరాజతల్పం నౌమ్యద్వయంశంకరమద్వితీయం
౫౦. ఇతిస్తుత్వామహేశానం కేశవంస్పృహరింస్వపః, యయాచేభీష్టమతులం నిఃసంశ
యపరస్తదా ౫౧. క్షంతవ్యశ్చాపరాధోమే విరూపాక్షదయానిధే, స్పృహరిప్రతి
మాచార్యా త్తాపసస్యావమానతః ౫౨. యువయోరర్చితోశంభోః ర్భేద
మత్యా సమాహితం, దుష్కృతంమేరుసదృశ మిహ నాశయ శంకర ౫౩. త్రాహి
త్రాహిశృపాసింధో మజ్జితంనిరయార్ణవే, ఇత్యుక్తఃశంకరఃప్రాహ మహీశం కృప
యాద్విజాః ౫౪. ఆవయోరంతరంనాస్తి శివకేశవయోస్సదా, మత్సన్నిధానే
ముక్త్యర్థం స్పృహంప్రార్థయాధునా ౫౫ తద్రూపేణైవదాస్యామి తవముక్తిం
మహీపతే, ఇహలోకేఘ్రిలాన్భక్త్యా చాంతేమత్పదమాఘ్నిహి ౫౬. వేదగుప్తంశివః
ప్రాహ భక్తవాత్సల్యముద్వహా, * శ్రీశివః * సపుత్రశ్చసభార్యస్త్యం సన్నిధౌ
మమభక్తితః ౫౭ తపఃకురుమహాప్రాజ్ఞ మాముద్దిశ్య మహీసురి, మత్తోపరా
న్ప్రీత్యబహుకా జీవన్ముక్తో భవిష్యసి ౫౮. ఇత్యుక్త్యాతర్దధేశంభుః కరుణాసాగరో

హరః, ననామశిరసాభూమా తద్విశంభక్తిపూర్వకం ౫౯. * సూతః * శ్రీశంక
రాజ్ఞామనుస్మత్యభూపతి ర్మృసిహమూర్తిహృదిభావయానదా, ముక్తిప్రపేదే
స్మృతిస్తదాజ్ఞాయా తేనార్చితోభూన్నహస్తిస్తదాముదా ౬౦. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే ముక్తిస్మసింహ
ప్రశంసాయాంవిద్యేషణస్యరాజ్ఞఃముక్తి కథనంనామద్విసవతితమోధ్యాయః. ౯౨.

* ఋషయః * శుభ్రతంత్రత్వోస్మసింహస్య చరితంపుణ్యవర్ధనం, వేదగుప్తస్య
వృత్తాంతం వదసూతమహామతే ౧. * సూతః * విరూపాక్షాజ్ఞాయాచివ్ర స్సపుత్ర
స్సహభార్యయా, తత్రైవవసతింకృత్వా తపశ్చక్రే సుదారుణం ౨. వేదప్రియాద
యఃసర్వే పుత్రాక్షశస్యసంనిధా, శివముద్దిశ్య సంధ్యానమకుర్వస్తృఢనిష్ఠయా ౩.
పత్యురాజ్ఞామనాప్యాసా సతీబహుమతీముదా, గౌరీమారాధయద్దేవీం శక్తిత్రయ
మయీంశుభాం ౪. ఇత్థంధ్యానరతాస్సర్వే శివస్యనికటేనిశం, ఏవంబహుతిథే
కాలే గతేతేషాంతపస్యతాం, ౫. మహావిఘ్న స్సమజన్తి మహాసురవినిర్మితః,
నికుంభోనామదైత్యోభూ త్పాతాలేమరకంటకః ౬. తత్పుత్రా శ్శతసంఖ్యాకాః
పితృతుల్యపరాక్రమాః, బ్రహ్మణాప్రాప్యసకలా న్వరాద్దానవపుంగవాః ౭. సాధూ
స్సంక్షోభయామాను రాశ్రమస్థాన్మహామునీన్, పాతాలంతేవదిత్యజ్య భూలోకం
ప్రాపురాసురాః ౮. తత్రతత్రస్థితాస్సర్వాన్ నిర్జిత్యస్వబలేవహి, పుత్రైస్సాకం
మహాదైత్యో రాజ్యక్షోభంప్రచక్రమే ౯. తేనసంవీడితాస్సర్వే త్యక్తదారసు
తాదయః, గుహామావివిశుచ్ఛిత్యా నికుంభస్యతపస్వినః ౧౦. తమవశరణంజగ్ముః
భగ్నాశాఃకేచిదంజసా, అనుస్మత్యయముఃకేచి దైత్యరా ఢ్యయశంకితాః ౧౧.
అహూమృత్యుఃసమజని లోకానాందానవోత్థితః, కస్త్రాతాస్మాననాథావ్యై
కంయామశ్శరణంభృశం ౧౨. ఇతిచింతాతురా స్సర్వేత్యక్తాన్నా స్త్యక్తనిద్రకాః,
భ్రమంతఃపృథివీంసర్వాం రక్షాహీనామహీనురాః ౧౩. యదృచ్ఛయానారదస్తు
భూలోకంపర్యటన్మహీం, దృష్త్వారాక్షసబాధాయాః వీడితాన్సకలాన్నరాన్ ౧౪.
కృపయాపాలయామ్యేనా నితినిశ్చిత్యనారదః, అగాన్నికుంభదైత్యేంద్ర నిలయం
మహాతీంక్వణన్ ౧౫. తేనదృష్ట్వామహామాని ర్నారాయణపరాయణః, తందృష్త్వా
సహసోత్థాయ నికుంభోరాక్షసైర్వృతః ౧౬. విదధేఽతిధిపూజాంస భక్త్యాప్రాహా
సురోమునిం, * నికుంభః * స్వాగతగతేమునిశ్రేష్ఠ కుతోగమనమద్యభా ౧౭.

త్వద్విధా యద్వహాయాంతి తత్రైవాయాంతిసంపదః, మత్తఃకింకార్యమస్తీశ
 తేబ్రూహి కృపయామునే ౧౮. ఇతిపృష్టాసురేణాసా నారదఃప్రాహసుస్మితః,
 * నారదః * శ్రుతంతేవీర్యమఖిలం మయాత్రైలోక్యవందితం ౧౯. హితంవచ్చిత
 వాత్యంతం శృణుసామోక్తిమంజసా, సర్వంసుసాధితంవస్తు భవతాపారుషేణచ
 ౨౦. త్వద్వహేకామధేన్వాద్యాః సంతి రత్నధనాదయః, సర్వేపరాజితాయుధే దేవ
 ర్షిపితృమానవాః ౨౧. పంచాక్షేత్రేపుణ్యతమాః సంతితాపసపుంగవాః, తత్రేజసావిస
 శ్యంతి దైత్యాగతబలాఃప్రభో ౨౨. నతిష్ఠంత్యంతికేతేషాం యేకేచి త్ప్రబలాఃపి,
 కింకరిష్యంతివీర్యం మహతాం నికటేసుర ౨౩. తేషాంజయాజ్ఞయఃప్రాప్త స్వయా
 నోచేజ్ఞయఃకుతః, వేదప్రియోవేదగుప్తః ప్రియమేధో మహామునిః ౨౪. గుణవ్ర
 తోధర్మరత స్సాధ్యేబహుమతీ స్థితా, తేషాంసందర్శనాత్ప్రిప్ర మఘాన్ముక్తోభవిష్యతి
 ౨౫. అనుగ్రహాన్మహేశస్య త్రైసర్వంసాధితంతపః, త్వద్విధానాంతు కావార్తా
 తదగ్రే దైత్యపుంగవ ౨౬. ఇత్సుక్త్వాసయయా వీణాం వాదయన్సత్యముత్తమం,
 నికుంభస్తుసుసంకృద్ధో మునివాక్యేనదైత్యరాట్ ౨౭. జ్వలదగ్నిరివాత్యంత ముజ్జ్వ
 ల్కరోషమాస్థితః, ఆదిదేశమహాదైత్యాన్ తేషాంసంహరణేసురః ౨౮. పంచా
 క్షేత్రమితోగత్వా దధ్వాయాంతు మమాజ్ఞయా, ఇత్యాజ్ఞప్తాదైత్యవర్యాః సరథాః
 సపరిచ్ఛదాః ౨౯. తోమరైర్భిందిపాలైశ్చ ముసలైర్బుద్ధరైశ్చరైః, శస్త్రాస్తైరన్వి
 తాదైత్యాః సభటాఃసంప్రతస్థిరే ౩౦. తేషాంమధ్యేనికుంభస్తు బాణపాణిర్యయా
 రుషా, తత్రతత్రస్థితాన్ వాచంయమాన్ సంహృత్యభూరిశః ౩౧. ఆగతఃసహసా
 పంచా మప్రథమ్యాంసురాసురైః, ఉపద్రవేణదైత్యానాం మునయోభయకంపితాః
 ౩౨. కందరేషుచైలేషు లతాకుంజేషు దుఃఖతాః, విలీనానియమైర్హీనా ఘనావా
 తేరితాయథా ౩౩. భిత్త్వాగోచరవప్రాణిప్రాసాదాంశ్చగృహాణిచ, సందహ్యనిలయా
 న్సర్జితాలాశ్చ వివిధాలపి ౩౪. ఇతస్తతోధావమానా గదాశూలాద్యుదాయుధాః,
 ప్రాకారంవిశుఃసర్వే మహాద్వారసమీపతః ౩౫. తత్రస్థాన్వేదగుప్తాదీ న్దదృశురై
 త్యపుంగవాః, త్రితారంసంజప న్యోగసమాధిస్థో బభావహ ౩౬. వేదగుప్తాముక్తి
 దస్య నృసింహస్య సమీపతః, వేదప్రియస్థితోగర్తే జజాప పరమంజపం ౩౭. ప్రియ
 మేధఃకుంభసంస్థః శివమారాధయత్సదా, రుద్రాక్షనిచయైశ్చన్నః పూజాచక్రే
 గుణవ్రతః ౩౮. భస్మనాచ్ఛాదిత స్వస్యగాత్రంవస్త్రవివర్జితం, ధర్మవాదీజజాపా
 గ్ర్యం శివమంత్రముదారిధీ ౩౯. తదాబహుమతీశుద్ధా పాత్రవత్ప్రవరాయణా,
 అంబికాంపూజయామాస నవభక్తిసమన్వితా ౪౦. ఇత్థంలేఖుషివర్యాశ్చ పూజాం

చక్రార్థహేళ్యం, ఏతాన్సంక్షోభయామాను రసురాస్తాపసాన్భృతం ౪౧. దగ్ధా
స్తేతేజసాదైత్యా నికుంభప్రేషితా స్తదా, దుద్రువుర్హతతేమాస్తే రాక్షసాఃవిశితా
శనాః ౪౨. ప్రణేమురైత్యరాజానం రోదమానామహీసురాః, తేమాంవాక్యంత
దాశ్రుత్వా ప్రజజ్వాలదహన్నివ ౪౩. అమాత్యాస్సేషయామాసము స్థరాద్యైర్మ
హాబలాః, తేగత్వాముద్గరైర్భిదివాలై ర్జఘ్నుర్మునీకభృతం ౪౪. తిరోభావంగ
తాస్తేమాం ప్రభావేణాసురాస్తదా, తేగత్వాకంపితాంగాశ్చ తత్ప్రభావంవృజ్జిహ్వా
౪౫. తద్వాక్యాత్కుపితో దైత్యోనేత్రాభ్యాం రుధిరంపహాః, స్వయంబగామ
సహసా నికుంభాకంపయన్మహీం ౪౬. ద్రష్టుంపదద్భుతంయుద్ధం సమాజగ్నుస్తదా
మరాః. విమానేనాంతరిక్షే తే ప్రయుంజానామునేశివం ౪౭ నికుంభ స్సహసా
బాణా న్కుమోచమునిమూర్ధని, ఆశీవిషోపమాకశీఘ్రం జ్వలంతఃపావకోపమా
౪౮. బాణాఃసమీపమాగత్య మునీనామూర్ధ్వరేతసాం, దగ్ధాస్తేజేజసాహ్యసక
భస్మీభూతాఃక్షణాదహూ ౪౯. తద్వృష్ట్యాకోధతామ్రాక్ష స్వయంహంతుం
సమాయయా, తదాజ్ఞయానైనికాస్తే సంముఖేబాణపాణయః ౫౦. చక్రస్తేమాం
తపోవిఘ్నం బాణజాలై స్సమంతతః, ఏవంకోలాహలస్తత్ర మహానాసీ ద్రణాంగజే
౫౧. తదావిరాసీత్పరమేశ్వరోముదా స్వభక్తసంరక్షణదీక్షితో భృతం, యాం
మూర్తినూరాధయతీప్సితాం మునిస్తన్నామత స్తాపసతుష్టయేప్రభుః ౫౨. వేద
గుప్తస్యనికతు తారకేశ స్సమభ్యగాత్, వేదప్రియస్యతుష్ట్యర్థం పాతాలేశ్వర
సంజ్ఞకః, ౫౩. ప్రియమేధస్యరక్షార్థం కుంభేశఃసంముఖేస్థితః, గుణవ్రతారాధనేన
రుద్రాక్షేశ స్సమాయయా ౫౪. ధర్మవ్రతాయభస్మేశః సమభూదగ్నిలోచనః,
బహుమత్యఃపూజయాంబా తుష్టాతద్రక్షణాయవై ౫౫. శక్తిత్రయాత్మికాసాభూ
న్నవదుర్గాస్వరూపిణీ, ససర్జఃప్రమథానుగ్రాః క్షేత్రపాలాంశ్చభైరవాః ౫౬.
తేగదాభిర్విచిత్రాభిః పరమేశ్వరమన్వయః, ఈశ్వర స్సర్వరూపేణ త్రిశూలాదివ
రాయుధః ౫౭. ననర్తమధ్యేనైస్యస్య ప్రమథాదిగణై ర్యుతః, నవదుర్గారక్షణార్థం
భక్తానాంరక్షణే యతా ౫౮. నవసంఖ్యాబభూవాసా రక్షఃసంహరణాయవై,
బ్రహ్మహంససమారూఢా బ్రహ్మస్త్రేణసమన్వితా ౫౯. వైష్ణవీగరుడారూఢా
శంఖచక్రాదినాధనా, మాహేశ్వరీవృషారూఢా త్రిశూలాదివరాయుధా ౬౦.
కామారీశక్తిహస్తాభూత్ మయూరవరవాహనా, ఐరావతాధిరూఢా ౬౧గా
దింద్రాణీశక్తిసంయుతా ౬౧. వారాహీ దంష్ట్రీనిర్భిన్నపవీ పరమకోపనా, చాముం
డాభక్షయంతీసా లోకాన్జిహ్వగ్రతో యయా ౬౨. తదద్భుతమభూత్తత్ర దేవా

నాంపశ్యతామపి, తతఃప్రవృత్తంసుమహా తద్యుద్ధం రోమహర్షణం ౬౩. ఆపుత్య
సహసాసర్వే యోద్ధాకామా వ్యవస్థితాః, ప్రమథానాంరాక్షసైశ్చ దేవానాంచాన
నైరివ ౬౪. పృథ్వీశూలనిపాతైశ్చ శిలాపరిఘపాతనైః, అన్యోన్యమర్దయంతిస్స
ప్రమథారాక్షసాభ్యశం ౬౫. శక్తిఖడ్గధరాఃకుంతై స్తోమరైశ్చ నిశాచరాః, పట్ట
సైద్ధిందిపాలైశ్చ బాణపాతైశ్చకోపతః ౬౬. పాశముద్గరదండైశ్చ నిర్ఘాతైశ్చాప
రైస్తదా, రణప్రమథవర్తైశ్చచక్రస్తే దైత్యపుంగవాః ౬౭. బాణాఘోరదీప్తాః
కోపా త్ప్రేమభైరతిభీషణైః, సగ్రభాంతమనససర్వే దుద్రువుర్యయవీడితాః ౬౮.
తాన్ద్రష్టుప్రమథాన్సర్వే ధావమానాంశ్చదానవాన్, నేదుస్తేసింహవ ధృష్టప్రమ
థాజితకాశినః ౬౯. విద్రవత్సుతదాతేషు రాక్షసేషుసమంతతః, నికుంభోవారయా
మాన శరవర్షణతాన్ద్రాణాన్ ౭౦. వారితానీశ్వరోదృష్ట్యా తారకాభ్యోదితస్స్వయాన్,
తిష్ఠాసురమయాసార్థం ద్వంద్వయుద్ధంకురుష్వభో ౭౧. హరిష్యామిచతేప్రాణాన్
ధనుర్మృతైః శితైఃశరైః, యత్తథాక్షేత్రరాజేస్మి న్నమభక్తా వ్హనిష్యసి ౭౨. మదగ్ర
తశ్చ తాన్ద్రష్ట్యా మమరోహోభివర్ధతే, దహ్యంతేభృశమంగాని దురాత్మ న్నమరాక్షస
౭౩. కాలంనిరీక్ష్యతిష్ఠామి యదాపాపంసమేధతే, దిష్ట్యానందర్శనంరక్షో మమత్వం
ప్రాప్తవానిహ ౭౪. కాంక్షితోసిక్షుదార్తస్య సింహస్యేవే తరోమృగః, యేత్వయా
నిహతాపిరాఃత్రైసాకంహన్తిత్వాంఖలం ౭౫. తారకేశవచశ్శృత్వా నికుంభో
యోద్ధమామయా, తద్యుద్ధమభవత్తత్ర సమేత్యాన్యోన్యమోజసా ౭౬. నవదు
ర్గామహాబాణాన్ ముమోచభృశమాగతా, నికుంభపుత్రశతకం జఘాన కరవాలైః
౭౭. ఛేదయామాసతిలశః పాయయంతీముహుర్ముహూః, తద్రక్తమతులంశంభో
ర్ననర్తనికటేముదా ౭౮. నికుంభస్తారకేశేన పాతితోభూన్మహీతలే, కుంభేశాద్వా
అమాత్యానాం హన్యస్తేపాం శిరాంసంచ ౭౯. ప్రమథారాక్షసాన్ఘోరా న్సంహృ
త్యాగ్రేస్థితా ముదా, తదాదేవాస్సగంధర్వాః సిద్ధాశ్చపరమర్షయః ౮౦. సమా
జగ్ముర్ముదాద్రష్టుం శంభోద్యుద్ధం సుకౌశలం, ప్రణేముర్భక్తిన్నమాంగా స్తారకేశాది
రూపిణం ౮౧. స్తుతిమారేభిరేకర్తుం కృతకృత్యా స్తపోధనాః, వేదగుప్తముఖా
స్సర్వే భక్తిభావసమన్వితాః ౮౨. * వేదగుప్తః * భుక్తిముక్తివిధాయకం
కలఢౌతభూధరనాయకం, సత్యచిత్సుఖరూప మానత దేవతాసుఖదాయకం
మృత్యుభీతినివారకం మదనాఘజాలవిదాహకం తంభజామిహృదంతరేమమ తారకం
భవతారకం ౮౩. * వేదప్రియః * కుంభసంభవమంబికాధవ మచ్యుతంహరిదం
బరం శంభురూపమఘాఘసాగర కుంభసంభవడంబరం, శాబరాంతకమంబుజోద్భవ
సన్నతాంఘ్రిసరోరుహం తంభజామిహృదంతరే మమతారకంభవతారకం ౮౪.

* ప్రియమేధః * ఉక్షవాహ మఖండబోధనుమోక్షసిద్ధిద మాదిమం యక్షకింసర
 పూజితాంఘ్రి మధోక్షబాదినుసేవితం, దక్షగర్వనివారకం ద్రుతశిక్షితాసుర
 నాయకం తంభజామిహృదంబుజేమమతారకం భవతారకం ౮౫. * గుణవ్రతః *
 భూతిభూషితవిగ్రహం భుజగాధిరాజవిభూషణం భైక్షకృత్వరతంశివం భువనత్రయోల్ల
 సితంభవం, భీషయంతమరీన్భృశం భ్రుకుటీతఠేక్షణమవ్యయం తంభజామిహృదంబు
 ౨మమతారకంభవతారకం ౮౬. * ధర్మవ్రతః * పాతకాలయఘాతుకాదినిపాతనం
 వృషకేతనం మాతృకాక్షరమాలికా పరిపూతపట్నునికేతనం, కీర్తనేనసుతోషితంపా
 తాలసంజ్ఞకమీశ్వరం తంభజామిహృదంబుజేమమతారకంభవతారకం ౮౭.
 * బహుమతీ * కుండసుకుట్మలరదనాం చంద్రసువదనాంసుమందగజగమనాం,
 వందారుదేవసదనాం వందేదుర్గాం నవాక్షరసువర్గాం ౮౮. * త్రైవ్రపాలః *
 తేషాంకీర్తనమాకర్ణ్య శివోపచసమబ్రవీత్, * తారకేశ్వరః * ఏకఏవహిరూపాణి
 బహుధాధారయామ్యహం ౮౯. భక్తాభీష్టార్థసిద్ధ్యర్థం తత్తద్రూపేణతాపసాః,
 వరాన్దాస్యామిబహులాక్ వృణుశ్వంవరముత్తమం ౯౦. శంభోర్వాక్యంసమాకర్ణ్య
 యయాచుఃస్వమనోగతం, * వేదగుప్తాదయః * త్వాముద్దిశ్యతపఃకృత్వా కృత
 మస్మాభిరూర్జితం ౯౧. నివాసందేహి తేవాదసన్నిధానే మనోహరే, త్వత్సాదే
 హ్యచలాంభక్తిం వై రాగ్యంజన్మజన్మని ౯౨. తథైవాదాద్వరంతేషాం భక్తానామ
 భయవ్రదః, తేషిభోగానిహోత్యంతం భక్త్వాచాంతే శివయయః ౯౩. తస్మాద
 యంతారకేశో భవభీతినివారకః, తమర్చయిత్వాదేవేశం పాతాలేశ్వరసంజ్ఞకం ౯౪.
 సత్వాదుర్గాంమహాదేవీం నవసంఖ్యాత్మికాంముదా, పృథక్పూజాంతదాచక్ర స్తాప
 సాహర్ష సంయుతాః ౯౫. * సూతః * నిగదితమఖలార్థదం మయా శ్రీశివచరితం
 భవవారిరాశిపోతం, ప్రపతతినతతంహి యఃప్రయత్నా త్సశివపదంప్రతియాతితా
 పసేంద్రాః ౯౬. * * *

ఇతిశ్రీస్తాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే వేదగుప్తఋషిమాహాత్మ్యే

తారకేశ్వర, పాతాలేశ్వర, భస్మేశ్వర, రుద్రాక్షేశ్వర, కుంభేశ్వర, నవదుర్గా

దేవీనాం అవతారకకథనంనామత్రినవతితమోఽధ్యాయః ౯౩.

—♦ వ్యోమకేశ్వరమాహాత్మ్యం. ♦—

క్షేత్రపాలః అతఃపరంవ్యోమకేశమాహాత్మ్యం వచ్చితాఃసాః, శృంగంతు
 శివచాచిత్రం సావధానేనచేతసా ౧ దక్షిణస్యాందిశిక్రేష్టో గిరిద్వైవతసంజ్ఞితః, తస్మ
 హీధ్రాంతికే కశ్చిద్భారద్వాజకులోద్భవః ౨. సుధర్మోనామప్రేంద్ర శృంఖాస్తే
 బ్రహ్మవిత్తమః, తస్యప్రియాసుదేహఃభూత్సాధ్వీధర్మపరాయణా౩. సుధర్మస్తుసదాచారో
 దేవతాతిథిపూజకః, వేదాధ్యయనసంపన్నః పంచయుజ్జపరాయణః ౪. త్రికాలేశివ
 పూజాయాం నిరత స్సంగవర్జితః, ధనవాన్దుణ్ణవాః జ్ఞానీసాధూనాముపకారకః ౫.
 శివాలయప్రతిష్ఠాతా శివపంచాక్షరీరతః, భస్మరుద్రాక్షసంఘన్నః శాంకరేషుప్రియం
 వదః ౬. కుమారోనాభవత్తస్య సుధర్మస్యమహీసురాః, ఆయుర్భవచుర్యవ్యతీ
 యాయ తస్యవృద్ధత్వమాగతం ౭. పుత్రహీనస్యవిప్రస్య సుఖంనాభూత్కదాచన,
 వైరాగ్యమాపహా చిత్రేచింతయామానశంకరం ౮. సుదేహాయాదుఃఖమభూ
 త్సంతతిర్నాస్తివైమమ, నిద్రాహారాదికంత్వక్త్వా పుత్రార్థంసావ్యచింతయత్ ౯.
 కదాచిత్సావృణుశ్రోణీ పతిశిశుశ్రూషణేపరా, పాదసంపహనంకృత్వా పతింప్రాహన
 యాన్వితా ౧౦ * సుదేహః * పుత్రాపేక్షాస్తిమేదేవ తపసాసాధయస్వభో,
 పుత్రంవివానజీవామి క్షణమాత్రంతవాగ్రతః ౧౧. సపుత్రాబంధవాఃసర్వే వంధ్యా
 హంవిగతత్రపా, మదిచ్ఛాపూరణందేవ. కురుతీవంసుఖాప్తయే ౧౨. తయేత్థం
 ప్రార్థితఃప్రాజా మునిఃపరమధాన్యకః, * సుధర్మః * శోకంమాకురుకల్యాణి పుత్రా
 ర్థంప్రాదిసంతతం ౧౩. పుత్రస్యజన్మనానైవ సుఖంసర్వత్రసుందరి, స్వధర్మేణతరి
 వ్యంతి భవాభిం జ్ఞానిసఃసదా ౧౪. దుఃఖరూపాభవంత్యేతే దారాగరసుతాయః,
 తేషుప్రీతినకుర్వంతి మిత్రాఃసారవేదినః ౧౫. విశ్వాయద్దృశ్యతేదేవి ధనందేహాది
 కంసదా, అసత్యంభాతసతతం సత్యత్వేనగుణౌఘకం ౧౬. విద్యున్నిభాదేహభోగా
 ఆయుష్యంగ్రస్యతేనిశం, మృత్యునారోగనిచయై రాదిత్యస్యగతాగతైః ౧౭. దుఃఖేన
 కర్మసతతం కరోతిమదమోహితః, శరీరభోగసిద్ధ్యర్థం అజ్ఞాత్వాచంచలంత్యితి ౧౮.
 శతభ్రాతృసుహృత్సంగః ప్రపాయాంప్రాణినోయథా, మరీచికాపమాసంప జ్యావనంర
 విరశ్మివత్ ౧౯. స్త్రీసుఖంస్వప్నసదృశం మూఢస్తత్రభ్రమత్యలం, సుఖదుఃఖేపరే
 హంచ పశ్యన్నపివిముహ్యతి ౨౦. నైవపశ్యతిమృత్యుంహి కాలవేగేనమూఢధీః,
 బాల్యేపిపారతంత్ర్యేణ క్షుత్ప్రప్లాపరిపీడితః ౨౧. మలసంఘన్నగాత్రస్సృరోదనాది
 ప్రపీడితః, యావన్నేస్త్రప్రసంగేన కాముకశ్చపలేంద్రియః ౨౨. నిర్భర్తయన్నదా
 నాధూ నాత్మానునైవపశ్యతి, వార్ధక్యేతుజరావ్యాధీః పురుషంతర్జయన్త్యహి ౨౩.

రమతేస్మి న్నాంసరక్తపూయాస్థిమలదూషితే, క్రిమి విచ్ఛిన్న భూతేస్మిన్దేహే హంతాంప్రపద్యతే ౨౪. దేహేహంభావమావన్నో మత్సమోనాస్తి భూతలే, ఇతిమత్వాగతేప్రాణే కింకరిష్యతినాథనం ౨౫. అవిద్యయామమేత్యేత ద్వేహాదిక మితీర్యతే, నాహందేహశ్చిదాత్మేతి బుద్ధిద్వేతిభణ్యతే ౨౬. తస్మాద్విదిత్వా మత్ప్రేక్షం విజ్ఞానేనహిభామిని, దుఃఖాస్పదంపుత్రశోకం త్యజమూత్రపురీషవత్ ౨౭. వైరాగ్యంభజసర్వత్ర తేనసాఖ్యంభవేత్తవ, ఇతిఃపరంనవక్తవ్యం నిత్యంపుత్ర నిమిత్తకం ౨౮. సామవాక్యైర్గునిర్భార్యా ముపశామ్యుపపండితః, శివమారాధయ దృక్త్యా సర్వభూతాంతరాత్మకం ౨౯. కదాచిత్తద్భవం సఖ్యఃసమాజగ్నుర్ద్దిదృక్షయా, సుదేహంసర్వసాభాగ్యనిలయాం స్వర్ణభూషణం ౩౦ తాభిఃసహ కథాజాతా పౌరుషోద్దీపనేస్త్రీయః, కస్మాద్గర్వానసేనుభ్రు సంతతిర్నాస్తి తేభునా ౩౧ కోభక్షయతియుష్మాకం ధనధాన్యాదికంసదా, కఃపాలయతి రాజాగ్నిచోరైః సర్వంహి భుజ్యతే ౩౨. సుతోనాస్తిగృహేయస్య శృశానసదృశంభవేత్, ఏవంనిర్భర్న్తాసాధ్వీసుదేహలజ్జయాభృశం ౩౩. తద్భవంప్రేషయామాస తాఃస ఖేస్థితభాషయా, పత్యుఃసమీపమాగత్య పునరూచేసుదుఃఖతా ౩౪. *సుదేహ* శృణుమద్వచనంస్వామిక్ సఖిభిరవమానితా, త్వదంతికముపాగత్య యాచేహంత్య ద్దయాంవిభో ౩౫. అన్యాంపుణుష్వభార్యార్థం తస్యాంవాసంతతిర్భవేత్, మమాగ్ర జస్యతనయా వర్తతేతీనసుందరీ ౩౬. తవానురూపానుభగా వ్యోమానామమహా మునే, తాముద్వహవిధానేన సంతానార్థంసుఖాయమే ౩౭. తస్యానిర్బంధనాద్విప్రః ప్రాహభావ్యనుచింతయన్, *సుధర్మః* నతేనుఖంసతీపుత్రా దుఃఖమేవభవిష్యతి ౩౮. తథాస్తుసాధ్వీతేబుద్ధి ర్యద్యసూయావివర్జితా, ఇత్యుక్త్వాంగీచకారాసా వ్యోమాఖ్యాంకస్యకాంవరాం ౩౯. తయాఽబుభుజేసాఖ్యం గార్హస్థంధర్మతఃసుధీః, అనుసృత్యసుదేహ తాంవ్యోమాసేవాం కరోతినా ౪౦. వ్యోమాలింగానిచమ్బుదా చాష్టోత్తరశతానిచ, కృత్వాసాశ్రద్ధయానిత్యం పూజయామాస హృష్టధీః ౪౧. త్రికాలమేకకాలంవా షట్కాలంవామహేశ్వరం, అర్చయిత్వాస్వభారూరం సమర్చయతిభక్తితః ౪౨. భక్తిందృష్ట్వాద్వితీయాస్తూతోష మునిపుంగవః, కదాచిచ్ఛయనేవ్యోమా సేవయంతీపతింముదా ౪౩. ప్రాహప్రసన్నయావాచా లోకయంతీభువంతదా, *వ్యోమా* అత్రాస్తిహివిరూపాక్షత్రం సర్వేష్టదాయకం ౪౪. పంపాకాశీతివిఖ్యాతా విశ్వనాథోవిరూపదృక్, తుంగభద్రాత్రిషధగా ఇత్యుశంతిమనీషిణః ౪౫. గంతవ్యంశంకరక్షేత్రం అస్తాభిస్సహసత్వరం, తేనలబ్ధవరః సోఖ్యం యాస్యస్యద్యనసంశయః ౪౬. భార్యయాప్రాధితఃస్త్రీత్యా యాత్రార్థం

స్వమతింవ్యధాత్, మాఖమాసేతుగమనం చక్రేభార్యాద్వయాన్వితః ౪౭.
 * క్షేత్రపాలః * క్షేత్రంసమాగత్యమహేశ్వరస్య భక్త్యేశ్వరంపూజ్య సుధర్మ
 నామా, తత్రైవవాసంప్రకరోత్సుతాన్తీ జాయాయుతః శంకరసంవిధాద్విజాః ౪౮.
 ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యే వ్యోమేశ్వరమాహాత్యే
 సుధర్మాదీనాంపంపా క్షేత్రంప్రత్యాగమనంనామచతుర్నవతీతమోఽధ్యాయః. ౯౪.

* శ్రీఋషయః * తతఃకిమకరోద్విప్రః క్షేత్రేభార్యాయతోమునే, వ్యో
 మేశ్వరస్యచరితం బ్రూహిసర్వంసవిస్తరం ౧. * క్షేత్రపాలః * విరూపాక్షస్యని
 కపే వాసంకృత్వా సతాపనః, నిత్యమారాధయద్దేవం చతుర్వర్గఫలప్రదం ౨.
 వ్యోమాసంపూజయామాస త్రికాలే శంకరగముదా, ఐల్మీకమృగమాదాయ
 కృత్వాలింగాని సాఽన్వహం ౩. అష్టోత్తరశతంపీతే సంస్థాప్య నియతేంద్రియా,
 ధ్యానాసనాదిభిర్దిక్షైః సకలైరుపచారకైః ౪. ధూపదీపైశ్చనైవేద్యై ర్నిరాజన
 ముఖైః శుభైః, ఏవమాదిభిరన్యాభిః సేవాభిః పరమేశ్వరం ౫. తోషయామాస
 సుతీభిః సాధ్వీనిత్యమతంద్రితా, తాందృష్ట్యాభక్తినిలయాం సుదేహప్రాహుసుస్మితా
 ౬. మృల్లింగానిముదాకృత్వాకుః పూజయసీశ్వరం, సమీసేనవిరూపాక్షః ప్రత్యక్షః
 సర్వకామదః ౭. తద్దర్శనేనధ్యానేన సర్వసంపత్సలూహతే, పృథక్పూజాకుతః
 కార్యా త్వయాబ్రూహివిధేఃఫలం ౮. అస్మిన్నేనంశయోజాతో మహంస్త్యం
 ఛిధివాక్యతః, మేబుద్ధిర్విపరీతావా పృథక్పూజావిధాయుకా ౯. సపత్న్యావచనం
 శ్రుత్వా వ్యోమాప్రాహార్చనావిధిం * వ్యోమా * హృదయేనంస్థితేపీతే క్రమా
 ద్వర్ణస్య సజ్జనాః ౧౦. బహిఃపూజాంప్రకుర్వంతి వ్రతభంగభయాత్సదా, స్వధర్మః
 శ్చేయసామాద్యః త్యాగఏవభయావహః ౧౧. సర్వసాక్షీసభగవాన్ గృహ్శాస్త్ర
 పచితిం పృథక్ ౧౨. యంయంభావముపాశ్రిత్య సంప్రార్థయతిభక్తితః, తత్తద్ద్రూ
 పేణసర్వేషామీప్సితం ప్రదదాతిహి ౧౩. బాల్యేహంమునినాజ్ఞప్తా నందినానంద
 దాయినా, తచ్ఛ్రిత్రంవచ్చిశుభం శ్రవణాదఘోషణం ౧౪. కదాచిద్దేవయోగేన
 నందీతాపసంపుంగవః, వితృగేహంసమాయాతో భస్మరుద్రాక్షభూషణః ౧౫.
 విధివత్పూజయామాస నామదేవఃపితామహ, తంబభాషేవామదేవం నందీక్షేమ
 ముషీరయన్ ౧౬. * నందీ * దదామితేమంత్రరాజం పంచాక్షరమఖండితం,
 సర్వేషాంపశనీయంచ చతుర్వర్గఫలప్రదం ౧౭. లింగానిమృగ్మయాన్యాదా కృత్వా
 చాష్టోత్తరంశతం, సంపూజయమహాప్రాజ్ఞ శివస్తేనైవతుష్టితి ౧౮. ఇత్యుక్త్వా

స్వతనాయోగీ దర్శయామానవైపితుః, పాదాదిమస్తకాంతేషు ప్రతీకేషుచసర్వశః
 ౧౯. లింగాన్యనంతరూపాణి హేమరాప్యమయానిచ, అద్భుతానిసుగంధాద్యై
 స్తోథైవామోదవంతిచ ౨౦. మాంసమేవోస్థిచర్మాణి సర్వాణ్యంగానితన్మనః,
 తానిలింగానిసర్వాణి సర్వావయవసంధిషు ౨౧. సుత్పితావిస్మితోద్బష్టాప్రణ
 మ్యచముహూర్ముహూః, గురవోబహవఃసంతి విత్తదారసుత్రేషిణః ౨౨. నజానంతి
 మహేశస్య రహస్యం వాగగోచరం, త్వమేవశివరూపోసి త్వయాహం తాత్పర్య
 యాత్ ౨౩. ఇత్యుక్త్వాప్రణామామ్రే వామదేవస్తునందినం, పితరంప్రాహానం
 దీశో వినయాద్భక్తవత్సలః ౨౪ ఏవంకురుసదాభూయాత క్ల్యాణంతేమహాత్మలః,
 సర్వైకార్థంగృహస్థైశ్చ నత్యాజ్యంపరమాపది ౨౫. యదిత్యజతిమోహేనా
 నాదరేణవిమూఢధీః, నిహంత్యేవస్వమాత్మానం లింగరూపంమహేశ్వరం ౨౬.
 లింగైర్మూర్తింకల్పయిత్వా పురుషాకృతినాసుధీః, సోహంభావతయాపూజ్యా
 నామూర్తి స్సిద్ధిదాభవేత్ ౨౭. ఏవముక్త్వాయయానందీ పరోపకృతిమావహా,
 గతేమునౌమహపితా మామాహూయముదాన్వితాః ౨౮. పుత్రిమంత్రందదా
 మీహ యదిష్టంతత్ప్రియచ్ఛతి, త్రికాలమేకకాలంవా శివేభక్తిసమన్వితా ౨౯.
 మృదాలింగానికృత్యాత్వం పురుషాకృతినార్చయ, తేనసర్వందదాతీశ స్త్యాజ్యం
 నైవకదాచన ౩౦. ఇత్యుక్త్వా చతదాపితా కరోమిశివపూజనం, సమీపస్థాపి
 దూరస్థో వ్రతభంగభయాదయం ౩౧. ఏవముక్త్వాసవత్సీతాం విరరామశివాజ్ఞ
 యా, తస్యాఃసేవాంముదాచక్రే సుదేహపుత్రకాంక్షిణీ ౩౨. ఏవంకాలేగతేదైవా
 దంతర్వత్సీబభావసా, సుధర్మస్తు మహానందాత్సీమంతం కృతవాద్విజః ౩౩.
 పూర్ణేతునవమాసేసా సుషువేపుత్రముత్తమం, ఈశ్వరారాధనాజ్ఞాతం సుందరం
 జనమోహనం ౩౪. సుతేనంజాతమాత్రేతు పితాన్నానంచకారహ, బ్రాహ్మణేభ్యో
 దదాదానం గోభూతిలహిరణ్యకం ౩౫. జాతకర్మతదాకృత్వా బ్రాహ్మణాశీః
 ప్రగృహ్యచ, దినేద్వాదశకేసమ్యక్ నామకర్మాకరోన్మునిః ౩౬. ధర్మేణవర్ధతే
 యస్మా ధర్మవర్ధనఐత్యసా, నామ్నాభివర్ధతేనిత్యం మహదాశిషముద్వహా ౩౭.
 ధర్మవర్ధనబాలోసా వపుధేశుక్లచంద్రవత్, తంపృష్ట్యాసుకుమారాంగం కుమారం
 పితరౌముదా ౩౮. వినోదయంతోసతతం లాలయంతోపృథక్పృథక్, ఆభాషయం
 తావన్యోన్య మితవహితిబాలకం ౩౯. ధర్మవర్ధనమత్తాత మత్కులస్యసుఖప్రద,
 సృత్యంతిపితరఃసర్వే సత్యే త్వజ్జన్మమాత్రతః ౪౦. పితామహఃప్రహృష్యంతి నందంతి
 ప్రపితామహాః, అద్యమేనఫలంజాతం జీవితంచసుశీవితం ౪౧. త్వస్మిఖాలోక
 మాత్రేణ సుదేహానందనిర్భరా, ఏవంజహర్షతుస్తాషు వర్ధయంతౌ ముదాశిషః ౪౨.

ఉత్సంగేతుసుదేహాయా బాలకప్రసమర్పణా, ఉవాచసమ్రువదనా మాతస్త్వి
త్పుత్రవహి ౪౩. త్వత్కృపావశతః పుణ్యోజాతోవంశవివర్ధనః, త్వద్విధాశ్చ
ప్రకుర్వంతు తేనాయంవృద్ధిమేష్యతి ౪౪. ఇతివ్యోమావచఃశ్రుత్వా స్త్రీతౌల్యాన్మ
హిషీతిదా, వినోదయంతీతంమిథ్యా బాలకప్రీతిదాయకం ౪౫ అనూయయాంత
ర్జజ్జ్వలసుదేహాచింతయాభృశం, వ్యోమాతామనుస్మత్యైవ యాపయామాసవాస
రా ౪౬. * సూతః * పుత్రేణవిప్రోముముదేసుధర్మః కుటుంబినీభ్యాం విహితా
ర్థసంపత్, యేశంకరాత్సృప్తసుతంభంతే తేసర్వధన్యాభువితాపసాత్తమాః ౪౭.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహా శ్లోక సుధర్మస్మద్విత్తీయ
భార్యతపసా పుత్రోత్పత్తిర్నామ పంచనవతితమోఽధ్యాయః. ౯౫.

* షేత్రపాలః * అనాసక్తఃసుఖంభజే సుధర్మోజ్ఞానవాక్సుధీః, పుత్రేణా
ధన్వభార్యభ్యాం సద్ధర్మనిరతోభవత్ ౧. పుత్రంవృష్ట్యాకనిష్ఠాయా జ్యేష్ఠాదుఃఖ
ముపాగతా, సర్వేపుత్రంప్రశంసంతి జననీంపుత్రవర్ధినీం ౨. ననన్యాతేతయా పుత్ర
రూపం శ్రీకలభావణం, సుప్రియంతనయందృష్ట్వా హృదయంవహ్నిసంయుతం ౩.
అభూత్తన్యామహాచింతా నిద్రాహారవివర్జితా, అనేనగర్భితావ్యోమా మత్సమా
భూన్మహీతలే ౪. సుధర్మస్తుసుతందృష్ట్వా తన్యాప్రీతిం కరోత్యయం, వృథామే
జన్మ శోకస్యకారణంవిధినాకృతం ౫. ఇతిచింతాతురాసాస్త్రీ సుఖంలేభేనజాతు
చిత్, గృహేభేలంతమాలోక్య బాలకంపితృలాభితం ౬. అత్యంతదుఃఖమావన్నా
హాహతాస్మితిసావదత్, చింతాంవిదిత్వాజ్యేష్ఠాయా వ్యోమాప్రావామృదూక్తిభిః ౭.
* వ్యోమా * త్వదుత్సంగేస్థాపయామి పుత్రంసత్యంతద్వీదియకం, భవామిదాస్య
హంమాత ర్మాభిద్యస్వ దయాంకురు ౮. సుధర్మస్తుసుదేహాయా మకరోత్ప్రీతిముత్త
మాం, తథాపినామలవతీహ్యభూ దజ్ఞానసంయుతా ౯. బోధితాపిధవేనాసా సంతతం
సుతపస్వినా, నాత్యజత్కశ్యలంతీవ్రం దుఃఖదంవిధిమోహితా ౧౦. ఏవంసాచింతయా
మాస మానసేదుప్తచాఽఙ్గీ, మదీయోహృదయాగ్నిస్తు వ్యోమానేత్రజలైర్విసా ౧౧.
నశంతిమేతి తత్పుత్రంమారయేహంరహాఃకృథా, అగ్రేభావ్యంభవేదేవ
నోల్లంఘ్యంసురదానవైః ౧౨. కిమకార్యంకదర్యాణాం కృత్యాకృత్యమజానతాం,
ఏకస్మిద్దివసేజ్యేష్ఠా సుప్తంతంధర్మవర్ధనం ౧౩. ఛేదయామాసచాంగాని శిశోఃఖడ్గేన
పాశిరః, సర్వాంగఖండాన్యాదాయ మన్ముఖేప్రాక్షిప్దహః ౧౪. కతిచిత్తంఙ్గనిచ
యాక్ బ్రహ్మకుండేనిధాయచ, యత్రక్షిప్తానిలింగానివ్యోమయా నిత్యమేవహి ౧౫.

తత్రక్షిప్త్యాసమాయాతా గృహంరాత్రోనుదేహికా, సుహృదృషయనేతూష్ణీం నిద్రా
ముపగతేవసా ౧౬. ప్రాతరుత్థాయసావ్యోమా ధ్యాయంతీశివమవ్యయం, పతిం
ప్రణమ్యపశ్చాత్సా గృహదేవా గురున్మదా ౧౭ గృహకార్యంవినిర్వర్త్య
ప్రాతఃస్నానమథాకరోత్, మృదమాదాయ లింగాని కృత్వా భక్త్యైవసాముదా ౧౮.

పూజయిత్వా యథాన్యాయ మప్టోత్తరశతానిచ, ప్రదక్షిణసమస్కారస్యాంతే శంక
రమవ్యయం ౧౯. ప్రార్థయామాసబహుథా శివపాదైకమాససా, జయశంకర
దేవేశ మాముద్ధరజగత్పతే ౨౦. సంప్రాప్త్యేవంశివం వ్యోమాఫలంతస్త్రిన్యవేద
యత్, ఏతస్మిన్నంతరేకాలే దూతికాసముపాగతా ౨౧. హాహాకారేణక్రోశంతీ
రుదంతీవిస్వరంబహు, కిమేతదితినర్వాస్తాః పరివప్రుఃసఖిజనాః ౨౨. సుదేహాహర్ని
తాతత్ర గృహకార్యంకరోతిహి, దూతికాసమాపాగత్య వ్యోమాంప్రాహాతిదుఃఖతా
౨౩. కేనవాచరితంపాపం హతోభూద్ధర్మవర్ధనః, శయ్యాతేరుధిరక్లిన్నా బాలకో
నాస్తితత్రహి ౨౪. హాహతాస్మిమహాదేవి కాగతిఃపురతోమమ, జ్యేష్ఠాతిదుఃఖతై
వాభూ జ్ఞానానాంపుంసస్తదా ౨౫. వ్యోమాస్వతనయస్థానం రక్తాక్తంమాంసఖండకం,
దృష్ట్వాసాదుఃఖమాపన్నా మత్వాపూర్వకృతంకృతం ౨౬. ధ్యాత్వాపతిం సతీ
దధ్యా చిరంస్వేనై వకర్మణా, పత్యుఃసమీషమాగత్య వినయాత్ప్రాహభక్తిః ౨౭.
విదుషాంయాగతిఃప్రాక్తా తాంగతంగతవాన్మృతః, రుధిరాక్తాశిశోఃశయ్యా కుత్రయా
తోనవేద్యహం ౨౮. ఇత్యుక్తఃస్వసతీంప్రాహ సుధర్మోధర్మమావహా, *సుధర్మః*
కృపుత్రః కృపతీ కేహంకృ మిత్రంబంధవాదయః ౨౯. జాయంతేచమ్రయంతేచ
క్షణేబ్రహ్మాండకోటయః, అస్మాకమస్యసంబంధో నాస్తికశ్చిద్బుధవ్రతే ౩౦.
శరణంప్రజదేవేశం శరణాగతవత్సలం, తేనత్వంసఫలాభూయా స్తత్క్రూపాయాచ
యాన్వహం ౩౧. ఇత్యుక్త్యాస్వప్రియాంవ్యోమాం శివపూజారతోభవత్, పత్యు
ర్వచసతస్తస్యా దుఃఖంనాభూన్మనాగపి ౩౨. యేనాసాచాలితః పూర్వం సతద్రక్షాం
కరిష్యతి, మాలాకారఞ్చవేశస్తు యునక్తివియునక్తిచ ౩౩. వివయేస్మిశ్చింతయామే
కింఫలం భ్రాంతిదాయకే, పరతంత్రంజగత్సర్వం శివఏవస్వతంత్రవా ౩౪. కర్తా
భోక్తాస్వతంత్రశ్చ సృష్టిస్థితిలయేషుసః, ఏవంవై రాగ్యమాపన్నా వ్యోమానిశ్చింత
మానసా ౩౫. నచకారమృతిందృష్ట్వా శిశోద్దుఃఖందృఢవ్రతా, పార్థివానితులింగా
నిగృహీత్వా పూజితానిసా ౩౬. మన్మథాఖ్యసరస్తీర మగాద్భక్తిసమన్వితా,
క్షిప్త్యాతత్రైవలింగానిప్రీయతాంశంకరఃసదా ౩౭. ఇత్యుక్త్యాప్రణతింత్రత్ర కున్వంతీసా
పునఃపునః, గృహంగతుంసముద్యుక్తా యదాభూత్తాపస్తేత్తదా ౩౮. ఆశ్మణోద్వి

స్మితాంవాణీం జలాంతే స్వసుతస్యసా, మాతరేహినుమాంగాని సమానికురుశీ
 ఘ్రుతః ౩౯. శీవామితేకరస్పర్శా ధృతోపిస్వేనకర్మణా, ఇతితద్వచనాద్వ్యమా
 గత్వాతత్తీర్థరాజకే రం. తజ్జలస్థశిశోః ఖండితాంగానిసకలాన్యపి, సమంచకారస
 హసా ధ్యాయంతీశకృపాంసతి రం మన్ముఖంతీర్థరాజంచ స్మరంతీతత్రదేవతాః,
 * క్షేత్రపాలః * తదావిరాసిద్భగవాన్ చతుర్ముఖః స్మితానన శ్చంద్రకలావతంసః,
 జ్యోతిర్మయోవ్యోమనిభఃపరాత్మా భక్తార్తినాశైకనిదానదక్షః ౪౦. తందృష్త్వా
 పరమేశాన మరూపరూపసంయుతం, భక్తిగద్గదయావాచా స్తోతుంవ్యోమాప్రచ
 క్రమే ౪౩. * వ్యోమా * గౌరీనాథంవిశ్వనాథంశరణ్యం భూతావాసంవాసుకి
 కంఠచ్ఛన్నం, పంపాక్షేత్రస్యాధిదైవం మహేశంచుచ్చేతోజ్జ్వే భావయేవ్యోమకేశం
 ౪౪. యోగాధీశంయోగిగమ్యంపురాణం యోగాశక్తంభోగిభూషం విశేషం,
 భూతావాసంభానుకోటిప్రకాశం ముచ్చేతోజ్జ్వే భావయేవ్యోమకేశం ౪౫. వ్యక్తా
 వ్యక్తం భక్తిభావైకగమ్యం సత్యజ్ఞానానందరూపంసుధీపం, ముక్తిస్థానంశక్తిలీలా
 వినోదం ముచ్చేతోజ్జ్వే భావయేవ్యోమకేశం ౪౬. త్ర్యక్షందేవశిక్షితాశేషజీవం
 ఉక్తూరూఢం శిక్షితాదిత్యగర్వం, యక్షాధీశస్తుత్యమక్షీణరూపం ముచ్చేతోజ్జ్వే భావ
 యేవ్యోమకేశం ౪౭. స్తోత్రేణానేనసంతుప్తః శంకరఃకరుణాకరః, ప్రాహుప్రసన్న
 హృదయో వ్యోమాంసంతోషయన్గిరా ౪౮. * శ్రీశివః * వరంవరయభద్రదేత్వం
 దదామితవసాఖ్యదం, త్వత్పుత్రఘాతినీందుష్టాం హనిష్యామిత్రిశూలతః ౪౯.
 ఇత్యుక్తాశంకరేణాసా వరంప్రవేముదాసతి, * వ్యోమా * దోషోనాస్తిసుదేహా
 యాం కర్మాధీనంజగత్ప్రభో ౫౦. స్వేనైవహస్యతేజంతః కర్మణానాన్యతఃసదా,
 తవదర్శనమాత్రేణ పాతకంనైతదస్తిహి ౫౧. ఆదావస్యాఃసుదేహాయా ముక్తిం
 యాచేమహేశ్వర, నాన్యంవృణేమహేశాన త్వద్భక్తిరచలాస్తుమే ౫౨. తస్యా
 భక్తింపరీక్ష్యానా విరూపాక్షో దయానిధిః, సుతంసందర్శయామాస సుందరంధర్మ
 వర్ధనం ౫౩. వవందేమాతరంపుత్రః సుదేహామగ్రతస్సుధీః, శివస్యనికశేసంస్థం
 పుత్రమానందదాయకం ౫౪. దృష్త్వామోదమవాపాసా సంస్మరంతీశివంముహూః,
 ప్రవేవ్యోమావరందివ్యం భువనానందదాయకం ౫౫. మాముద్దిశ్య మహాదేవ
 యస్మాద్దృష్టిపథంగతః, అనేనైవస్వరూపేణ మన్నామ్నాత్రస్థిరోభవ ౫౬. త్వద్దర్శ
 నాత్తరివ్యంతి కలిజాదపితృణాత్, ఇతి తస్యామనోభీష్ట సిద్ధ్యర్థం పరమేశ్వరః ౫౭.
 తుప్తఃసన్నాహ తాంవాచా భక్తవాత్సల్యమావహా, త్వన్నామ్నాక్షేత్రరాజేస్త్రి
 వ్యసామినురపూజితః ౫౮. త్వత్పుత్రగాత్రఖండాని కతిసంఖ్యానిసంతిహి, సత్సం
 ఖ్యలింగరూపాణి ధృత్వావాసంకరోమ్యహం ౫౯. ఏకోత్తరశతంవంశ ముద్ధృతా

భవతీసతీ, పత్యాసహాఖలా-౯ భోగా-౯ భుక్త్యాపరమదుర్లభా-౯ ౬౦. తదంతే
మత్పదంయాహి పునరావృత్తివర్జితం, ఇతితస్యావరంవత్త్వా శివస్త్వంతర్ధిమాయయా
౬౧. తదాదివ్యోమకేశస్తు రాజతేశివమందిరే, మన్ముఖేమాంసఖండాని కత్వాస
స్తత్స్వగూపతః ౬౨. తత్రైవలింగరూపాణి తేజోరూపాణినందభే, తత్రైవవసతించక్రే
లింగరూపేణశంకరః ౬౩. అష్టోత్తరశతాన్యత్ర సంతిలింగాని తాపనాః, పుత్రేణ
పత్యాసహితా వ్యోమానిత్యానుమోదితా ౬౪. ఇహలోకేసుఖంభుంక్త్వా చాంతే
శంభుపదంయయా, విరూపాక్షస్యసుభగా దర్శనాన్ముక్తిమాపసా ౬౫. *సూతః*
కలికలుషవినాశం వ్యోమకేశప్రభావం వతతినియమతోఽఘా న్ముచ్యతేసర్వజంతుః,
ఘ్రువపదమపియాతి శ్రీకరస్యప్రసాదాద్వరఙ్ముషిభిరలభ్యం శాంకరంతాపసేంద్రాః ౬౬.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మన్ముఖతీర్థో
పరివ్యోమకేశప్రభావవర్ణనం నామషణ్ణవతితమోఽధ్యాయః. ౯౬.

* శ్రీసూతః * స్నాత్వామన్ముఖతీర్థేనై జితేంద్రియమనాస్తదా, క్షేత్ర
పాలోద్విజైర్యుక్తోబ్రహ్మకుండంగతస్తదా ౧. క్షేత్రమధ్యేమహాతీర్థం హేమకూటా
ఖ్యపర్వతే, బ్రహ్మకుండమితిఘాతం సర్వదారిద్ర్యభేషజం ౨. విద్యతేబ్రహ్మ
త్యానా మయుతానాంవినాశనం, దర్శనంబ్రహ్మకుండస్య సర్వపాపాఘనాశనం ౩.
కింతస్యబహుభిస్తీర్థైః కింతపోభిః కిమన్వరైః, మహాదానైశ్చకింతస్య బ్రహ్మకుండ
విలోకినః ౪. బ్రహ్మకుండేసకృత్స్నానం కైలాసప్రాప్తికారణం, బ్రహ్మకుండ
సముద్భూతం భస్మయేనధృతంద్విజాః ౫. తస్యానుగాస్త్రయోదేవాః బ్రహ్మవిష్ణు
మహేశ్వరాః, బ్రహ్మకుండసముద్భూతభస్మనా యస్త్రీపుండ్రకం ౬. కరోతి
తస్యకైవల్యం కరస్థానాత్రసంశయః, తద్భస్మపరమాణుంవా యోలలాటేధరేద్ద్వి
జాః ౭. తావదేవాస్య ముక్తిస్యా స్నాత్రకార్యావిచారణా, తత్కుండభస్మ
నామర్త్యః కుర్వాదుద్ధాశంతుయః ౮. బ్రహ్మకుండసముద్భూతం భస్మయోనైవ
ధారయత్, చారవేనరకేసోఽయం పతత్యాచంద్రతారకం ౯. తస్యపుణ్యఫలం
వక్తుం శంకరోవేత్తివానవా, బ్రహ్మకుండసముద్భూత భస్మనిందారతస్తుయః ౧౦.
ఉద్ధాశనం త్రిపుండ్రంవాబ్రహ్మకుండస్యభస్మనా, వరాధమో నకుర్వాద్యః సుఖం
నాస్యకదాచన ౧౧. ఉత్పత్తేతస్యసాంకర్య మనుమేయంవిపశ్చితా, బ్రహ్మకుండ
సముద్భూతం భస్మైతల్లోకపావనం ౧౨. యస్యభస్మసమం వస్తు న్యూనంహిపరి
మాణతః, ఉత్పత్తేతస్యసాంకర్య మనుమేయంవిపశ్చితా ౧౩. బ్రహ్మకుండసము

ద్భూతేష్యస్మిన్నస్మిన్ జాగ్రతి, భస్మాంతరేణ సంయోజ్య ధారియేద్యప్రిశ్రుడ్రకం
 ౧౪. ఉత్పత్తేతస్యసాంకర్య మనుమేయంవిపశ్చితా, బ్రహ్మకుండసముద్భూతం
 భస్మైతత్తునధారయేత్ ౧౫. ఉత్పత్తేతస్యసాంకర్య మనుమేయంవిపశ్చితా
 బ్రహ్మకుండసముద్భూతం భస్మ దద్యాద్విజాతయే ౧౬. చతుర్థవపర్యంతా
 తేనదత్తావనుంధరా, సందేహానాత్రకర్తవ్య త్త్రిసృశ్శపథయామ్యహం ౧౭.
 సత్యసత్యం పునస్సత్య ముద్భృత్యభుజముచ్యతే, బ్రహ్మకుండోద్భవం భస్మ
 ధారయద్వంద్యజోత్తమాః ౧౮. ఏతద్ధిపావనంభస్మ బ్రహ్మయజ్ఞ సముద్భవం,
 పురాహితగవాన్ప్రహ్మ సర్వలోకపితామహాః ౧౯. సన్నిధౌ సర్వదేవానాం
 పర్యతేహేమకూటకే, ఈశశాపనివృత్తిర్థం క్రతూనర్వానసమాతనోత్ ౨౦.
 విధాయవిధివ త్వర్వా యజ్ఞాంశ్చబహుదక్షిణా, ముముచేనహసా బ్రహ్మ
 శంభుశాపా ద్విజోత్తమాః ౨౧. తదేతత్తీర్థమాసాద్య న్నానంకుర్వంతియేనరాః,
 తేమహాదేవసాయుజ్యం ప్రాప్నువంతినసంశయః ౨౨. * ఋషయః * వ్యాసశిష్య
 మహాప్రాజ్ఞ పురాణార్థవిశాగద, చతుర్దశానాంలోకానాం స్రష్టారం చతురాననం
 ౨౩. శంభుః కేనావరాధేన శప్తవాణభారతీవతిం, శాపశ్చకీస్మశస్తస్య పురాదత్తోహ
 రేణవై ౨౪. ఏతత్సర్వంమునేబ్రాహ్మ తత్త్వతోఽస్తాకమాదరాత్, * సూతః * పురాబ
 భూవ కలహా బ్రహ్మవిజ్ఞాపరస్పరం ౨౫. కంచిద్ధేతుంసముద్దిశ్యస్పర్థయా
 శ్లాఘ్యమానయోః, అహంకర్తా సమత్తోస్యః కర్తాత్రిజగతీతలే ౨౬. ఏవమాహ
 హరింబ్రహ్మ బ్రహ్మణం చ హరిస్తథా, ఏవంవివాదస్సుమహాన్ ప్రావర్తతపురాతయోః
 ౨౭. ఏతస్మిన్నంతరేవిప్రాకుర్వతోః కలహంమిథః, తయోర్గర్వవినాశాయప్రమోదార్థంచ
 దేవయోః ౨౮. మధ్యేప్రాదురభూల్లింగం స్వయంజ్యోతి సనాతనం, తౌదృష్ట్వా
 విస్మితోల్లింగం బ్రహ్మవిజ్ఞా పరస్పరం ౨౯. సమయంచక్రతు ర్విప్రాః దేవానాం
 సన్నిధౌపురా, అనాద్యంతంమహాల్లింగం యదేతద్భృశ్యతేపురః ౩౦. అనంతాదిత్య
 సంకాశ మనంతాగ్నిసమప్రభవం, అవయోరస్యలింగస్య యోంతమాదించపశ్యతి
 ౩౧. సాస్యస్తాదధికోలోకే లోకకర్తాచ సప్రభుః, అహ మూర్ధ్వంగమిష్యామి
 లింగస్యాంతంగ వేషయన్ ౩౨. గవేషణాయమూలస్య త్వమదస్తాద్ధరేవజ, ఇతితస్య
 వచశ్శ్రుత్వా తథేత్యాహరమావతిః ౩౩. ఎవంతుసమయంకృత్వా మార్గణాయవి
 నిర్గతో, విష్ణుర్వరాహరూపేణ గతోధస్తాద్ధవేషితుం ౩౪. హంసతాంభారతీజానిః
 స్వీకృతోపరి నిర్వరసా, అఘోలోకాద్వివిచ్యాఘో విష్ణుర్వర్షగణా బహూన్
 ౩౫. యథాస్థానంసమాగత్య బభాషేదేవసన్నిధౌ, * శ్రీవిష్ణుః * అహంలింగస్య
 నావ్రాక్షు చూదిమస్మేతి సత్యవాన్ ౩౬. ఉర్ధ్వంగవేషయిత్వాథ బ్రహ్మప్రొగచ్ఛ

నామః, అగత్యచవచఃప్రాహ ఛద్మనాచతురాననః, * బ్రహ్మ * అహమద్రాక్షమ
 న్యాంః లి గస్త్యేతిమృతావనత్ ౩౭. తయోస్తద్వచనశ్రుత్వా బ్రహ్మవిష్ణో
 ర్మహేశ్వరః, మిథ్యావాదినమాహేదం సహస్య చతురాననం ౩౮. * ఈశ్వరః *
 అనత్యంయదవోచస్త్యం చతురాననమత్పురః, తస్మాత్పూజానతేభూయో లోకే
 సర్వత్రసర్వదా ౩౯. తస్మాత్పూజాం నార్హసిత్వమితి శంభుశృణావతం, అభోద్వి
 గ్నమనాబ్రహ్మ ప్రార్థయామాస శంకరం ౪౦. ఏకోపరాధఃకుంతవ్య స్వామిభిర్దగ
 దీశ్వరైః, స్వామిమనవరాధంత్యం క్షమస్వ కరుణాలయ ౪౧ తతోమహేశ్వ
 రోవాదీత్ బ్రహ్మణం మనాంత్యయన్, * ఈశ్వరః * నమిథ్యావచనంమేస్యాత్
 బ్రహ్మోవక్ష్యామితేశ్వరు ౪౨. గచ్ఛత్వంసహనావత్స హేమకూటాఖ్య పర్వతం,
 తత్రక్రతుఃకురుష్వత్వం మిథ్యాదోషప్రశాంతయే ౪౩. తతోవిధూతపాపస్త్యం
 భవిష్యసి ససంశయః, తేన శ్రౌతేషు తేబ్రహ్మకన్యారేవ్యపిచ కర్మసు ౪౪.
 పూజాభవిష్యతీసదా నపూజా ప్రతిమానుతే, అభవిష్టుం పునఃప్రాహ భగవాన్ పర
 మేశ్వరః ౪౫. యస్మాత్సత్త్వమవోచస్త్యం కమలాయావతే హరే, తస్మాత్తేమత్స
 మాపూజా భవిష్యతీనసంశయః ౪౬. ఇత్యుక్త్వా భగవానీశః తత్రైవాంతరధీయత,
 తతోబ్రహ్మయయా విప్రాః హేమకూటాలయంప్రతి ౪౭ దిదీక్షేత్త్రతుకర్తారం
 క్రతుభిః పార్వతీసతిం, అష్టాశీతీసహస్రాణివర్షాణి మునిపుంగవాః, పాండరీకాదిభిర్వజ్రై
 రయజ చ్ఛంకరంముదా ౪౮. తేనతుష్టేభవచ్ఛంభు ర్వరమస్మై ప్రదత్తవాన్,
 * ఈశ్వరః * మిథ్యోక్తదోషస్తేనప్తః త్వత్కృతై ర్భహుభిర్మతైః ౪౯. చతు
 రాననతేపూజా శ్రౌతస్మారేషు కర్మసు, భవిష్యత్యమలాబ్రహ్మకన్యారేవ
 మానుతే ౫౦. యాగస్థలమిదం తేద్య బ్రహ్మకుండమితి ప్రథాం, గమిష్యతి త్రిలో
 క్యాంచ సర్వపాపప్రణాశనం ౫౧. బ్రహ్మకుండాభిధే తీర్థే సకృద్యస్నాన మాచ
 రేత్, ముక్తిర్వాస్తగతాతస్య భవిష్యతి నసంశయః ౫౨. బ్రహ్మకుండసము
 ద్భూతం లలాటే భస్మ ధారయేత్, మాయామూలం సముత్పాత్య ముక్తిమేతి
 నసంశయః ౫౩. బ్రహ్మకుండోత్థితం భస్మ లలాటేయో నధారయేత్, స్వపితుర్భీ
 జసంభూతో నభవేదితి శంకయేత్ ౫౪. బ్రహ్మకుండసముద్భూతం భస్మ ధారయ
 తోవిధే, బ్రహ్మహత్యాయుతంసశ్యే త్సత్యమేవ నసంశయః ౫౫. బ్రహ్మకుండ
 సముద్భూత భస్మధారణ వైభవాత్, భూతప్రేతపిశాచాద్యాః నశ్యంతి క్షణమా
 త్రతః ౫౬. ఇత్యుక్త్వా భగవానీశ స్తత్రైవాంతరధీయత, యజ్ఞేష్వధ సమాప్తేషు
 మునయో విజితేంద్రియాః ౫౭ ఇంద్రాదిదేవతాశ్చైవ సిద్ధచారణ కిన్నరాః,
 అన్యేచదేవనివహా హేమకూటాఖ్య పర్వతే ౫౮. తాంయజ్ఞభూమిమాశ్రిత్య

స్వయం ద్రేణసేవితాం, అధితీర మవర్తంత విదిత్వా తస్య వైభవం ౫౯. యథా
విధి తపోయజ్ఞా సమాప్య బహుదక్షిణా, సత్యలోకమగా ద్భ్రహ్మ శివాల్లభ
మనోరథః ౬౦. తదా ప్రభృతి దేవాశ్చ మునయో బ్రహ్మవాదినః, బ్రహ్మకుండం
సమాసాద్య చక్రర్యాగా విధానతః ౬౧. తస్మాన్ముముక్షువో మర్త్యాః కుర్వంత్యస్మి
న్మఖాన్మహానా, తేయాంతిపరమాం ముక్తిం యేన్నాన్యస్మిన్ సుభక్తితః ౬౨.
* సూతః * మనుజుదేవమునీశ్వరవందితం సకలసంసృతి నాశకరంద్విజాః, జలజ
సంభవకుండమిదం పఠన్ శివసమీపముపైతి సురార్చితం ౬౩. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యే పూర్వబాగే బ్రహ్మ
కుండతీర్థమహిమానువర్ణనం నామ సప్తనవతితమోఽధ్యాయః. ౯౮.

* శౌనకాదయః * కిమకుర్వన్ తతస్సప్త ఋషయశ్చ తపోధనాః, తద్బ్రూహి
సూతవిదుషాం త్వమేవ జ్ఞానవానిహ ౧. * సూతః * మన్మఖాత్పశ్చిమాశాంతే
ప్రాప్తా స్సంతుప్తమానసాః, దదృశుర్భువనేశానీం పార్వతీం భువనేశ్వరీం ౨ దివ్య
నారీవలయితాం దివ్యసుందరవిగ్రహం, తపస్విభి స్సదా దేవీం ప్రార్థితాం నిత్యమంగ
ళాం ౩. అనేక యోగినీబృంద సేవితాం నిత్యయావనాం, సృత్యదప్సరసాం సంఘైః
గంధర్వైర్గాయకైర్ద్యుతైః ౪. అద్భుతాం పరమోదారాం పరమానందనిర్భరాః,
ప్రాచుస్తేజ్జేత్రపాలంతం సత్కథాయాం విశేషతః ౫. ఉత్కంఠహృదయా విప్రా
భక్తిభావేన సంయుతాః, * ఋషయః * జేత్రపాలమహాప్రాజ్ఞ సర్వేషాముత్త
మోత్తమ ౬. శంభోః కథాం సమీచీనాం బ్రూహి సర్వాం విశేషతః, అత్ర దేవీ
స్థితా శంభో రుత్తరే దివ్యదర్శనా ౭. సేయం పరమకల్యాణీ సర్వేష్టార్థప్రదాయినీ,
కస్మాదిహ సమాయాతా పూర్వం కుతస్థితా సతీ ౮. చతుర్భుజా త్రిణయనా
రూపేణావ్రతిమాభువి, ఏతన్నస్సంశయం ఛింధి త్వత్తోనాన్యోస్తి భూతలే ౯.
ఋషీణాం వచసంశ్రుత్వా జేత్రపాలస్తదాబ్రవీత్, * జేత్రపాలః * సాధుపృష్టం
మహాభాగా యత్ప్రప్తాశివసత్కథా ౧౦. సావధానహృద స్సర్వేశ్వణుధ్వం పర
మాదరాత్, పురాకైలాసశిఖరే పార్వతీనతకంధరా ౧౧. అపృచ్ఛదనవద్యాంగీ
శంకరం లోకశంకరం, * పార్వతీ * దేవదేవమహాదేవ కరుణాకర శంకర ౧౨.
మమహృత్సంశయం ఛింధి దయాంకురు మహాప్రభో, త్వద్రూపా బహవస్సంతి లీలా
భిః పరికల్పితాః ౧౩. త్వదుద్భవాశ్చక్తయశ్చ సమృద్ధా లోకవిశ్రుతాః, తావీక్షితుం
మనోభీష్టం వర్తతేఽద్యమహాప్రభో ౧౪. చరాచరప్రపంచస్య చైక ఏవ త్వమే
వహి, ఏకోసి బహుభాకస్మాద్భాసి లీలాస్వరూపతః ౧౫. తస్మాదద్భుతమహాత్మ్యం

ద్రష్టుముత్సహతే మనః, అతస్త్వత్పాదయుగళం భజేహం పరమేశ్వర ౧౬. ఇత్యుక్తాం స్వప్రియావాణీం శ్రుత్వాశ్రీశంకరస్తదా, అనుగ్రహాయభార్యాయా వాచమూచే మహేశ్వరః ౧౭. * ఈశ్వరః * శృణుదేవిప్రవత్త్వామి దివ్యాహ్వ త్కవిభూతయః, బహూనిసంతిరూపాణి మామకా న్యద్భూతానిచ ౧౮. అనేనైవ హిరూపేణ ద్రష్టుంశక్తిర్నచేశ్వరి, దివ్యంచక్షుఃప్రదాస్యామి తవజ్ఞానవివృద్ధయే ౧౯. అనయా జ్ఞానదృష్ట్యాత్వం నిరీక్షస్వ మహత్తరం, మమరూపం జ్ఞానఘనం సర్వేషాం ముక్తిదాయకం ౨౦. ఇత్యుక్త్యాశంకర స్సాక్షాద్దీయయా పార్వతీంప్రతి, దివ్యంచక్షుర్దదౌ తస్యైలోకానుగ్రహకామ్యయా ౨౧. తదాజగ్రాహగిరిజా జ్ఞాన చక్షు ర్కపేశ్వరాత్, యదాజగ్రాహ సుజ్ఞానచక్షురీశ్వరతస్సతీ ౨౨ తదా గచ్ఛత్త మౌరూప మజ్ఞానంజలదోయథా, దదర్శస్వపురస్థంచ శంకరం లోకశంకరం ౨౩ సుజ్ఞానచక్షుషా సాధీస్వపతింపరమాదరాత్, సహస్రాదిత్యసంకాశం బ్రహ్మాండంవ్యాప్య సంస్థితం ౨౪ అనేకవక్త్రనయన మనేకాద్భుతదర్శనం, దృష్ట్వా విస్మయభీతిభ్యా మాక్రాంతా తుష్టవేహరం ౨౫. నమోమహాదేవ జగన్నిదాన విశుద్ధచిద్రూప వివేకగమ్య, రజ్జ్వంయథా సర్పవికల్పరూపం తథైవవిశ్వం త్వయి నీలకంఠ ౨౬. విచార్యమాణే తవయచ్ఛరీర మాధారభావంజగతా ముపైతి, తద ప్యవశ్యం మదవిద్యయైవ పూర్ణశ్చిదానందమయో మతస్త్వం ౨౭. పూజేష్ట పూర్తాదిఫలం క్రియాణాం భోక్తఃఫలంయచ్ఛసి శస్తమేవ, మృషాతదేవంవచనం పురాణే త్వత్త్వోఽస్తిభిన్నం నచకించిదేవ ౨౮. అజ్ఞానమూఢా మునయోవదంతి పూజోపచారాదిబహిఃక్రియాభిః, తేషాంగిరీశోభజతీతి మిథ్యాకుతస్త్వమూర్తస్య తుభాగలిప్సా ౨౯. కించిద్దళంవా చుభుకోదకంవా యత్త్వంమహేశప్రతిగృహ్యో ధత్సే, త్రైలోక్యలక్ష్మీమపి యజ్జనేభ్య స్సర్వంత్వవిద్యాకృతమేవమన్యే ౩౦. వ్యాప్నోషినర్వా విదిశోదిశశ్చ త్వంవిశ్వమేకఃపురుషః పురాణః, నష్టేపితస్మిం స్తవ నాస్తిహానిః ఘటేవినష్టేనభసో యథైవ ౩౧. యథైకమాకాశగ మర్కబింబం క్షుద్రేషుపాత్రేషు జలాన్వితేషు, భజత్యనేకప్రతిబింబభావం తథాత్వమంతఃకరణేషు దేవ ౩౨. సుసర్జనేవాప్యవనే వినాశే విశ్వస్యకించిత్తవనాస్తి కార్యం, అనాదిభిర్దే హభృతామదృష్టైస్తథాపి తత్త్వమ్నవదాతనోషి ౩౩. స్థూలస్యసూక్ష్మస్య జడా జడస్య దేహస్యశంభో నచితంవినాస్తి, అతస్త్వదారోపణమాతనోతి శ్రుతిఃపురాణే సుఖదుఃఖయోస్సదా ౩౪. నమస్సచ్చిదాభాధిహంసాయతుభ్యంనమఃకాలకంఠాయ కాలాత్మకాయ, నమస్తేసమస్తాద్యసంసారకర్త్రేనమస్తే మృషాచిత్తవృత్తైకభోక్తే ౩౫. ఏవంప్రణమ్యవిశ్వేశం పురతఃప్రాంజలిః స్థితా, విస్మితాపరమేశానం జగదేపార్వతీ

పునః 31. ఉపసంహరవిశ్వాత్మ విశ్వరూపమిదంతవ, ప్రతీతంజగదైకాత్మ్యం శంభోభవదనుగ్రహాత్ 32. పార్వత్యైస్వస్వరూపంతు ప్రదర్శ్య పరమేశ్వరః, సంతోషేణతదాప్రాహ మేఘగంభీరయా గిరా 33. *శ్రీశివః* పశ్యదేవిహిమద్రూపం మత్తోనాన్యోస్తికశ్చన, ఇత్కుక్త్వావోపసంజహే స్వదేహి దేవతాదికా 34.

మూలితాక్షీ పునర్హర్షా ద్యావద్దేవీప్రపశ్యతి, తావదేవ గిరేశ్వరం గే వ్యాఘ్రుచర్మో పరిస్థితం ౪౦. దదర్శపంచపదసం నీలకంఠంత్రిలోచనం, వ్యాఘ్రుచర్మాంబరధరం భూతిభూషితవిగ్రహం ౪౧. ఫణికంఠణభూషాఢ్యం నాగయజ్ఞోపవీతినం, వ్యాఘ్రు చర్మోత్తరీయంచ విద్యుత్పింగజటాధరం ౪౨. ఏకాకినంచంద్రమాలిం వరేణ్యమభయ ప్రదం, చతుర్భుజం ఖండవరశుం మృగహస్తంజగత్పతిం ౪౩. అథాఙ్గాయా పుర స్తస్య ప్రణమోఽవివేశ నా, అథాహదేవీందేవేశో యద్యత్ప్రీప్తు మభీష్వసి ౪౪. తత్సర్వంపుచ్చ దేవిత్యం మత్తఃకోఽస్తి మహేశ్వరి, ఇతిశంభోర్వచశ్శ్చుత్వా పార్వ తీప్రాహ విస్మితా ౪౫. *పార్వతీ* అనుగ్రహంకురుమయి సదాత్వద్భక్తయే ప్రభో, యదిమయ్యస్తితేప్రీతి స్వద్భక్తిందేహి ముక్తిదాం ౪౬. పార్వత్యావచ సంశ్రుత్వా దేవఃప్రోవాచ భక్తితః, పంపాక్షేత్రమితిహ్యస్తి సర్వజ్ఞానవివర్ధనః ౪౭. తత్సన్నిధౌ తీర్థరాజో మహాజ్ఞానవివర్ధనః, అస్తి తస్మిన్మహాతీర్థే న్నానంకృత్వా నిరంతరం ౪౮. తపఃకురుమహాదేవి తేనతేమహిమాద్భుతః, భవిష్యతి నసందేహ శ్చివస్యవచనం యథా ౪౯. ఇత్యాజ్ఞప్తా మహాదేవీ పంపాక్షేత్రం సమాగమత్. తత్రతీర్థేమహావిప్రాః మన్ముఖేస్నానమాదరాత్ ౫౦. కృత్వా శివస్యాత్మరేవై తవశ్చక్రేమహత్తరం, తస్యావై తపసాదేవ శ్శంభుఃప్రత్యక్షతామగాత్ ౫౧. తందృష్త్వా మహదానంద చేతసాప్రాహ శాంభవీ, వరాస్ప్రదేహిమే శంభో యద్య దిచ్ఛామిశంకర ౫౨. సర్వలోకాధిపత్యంచ సర్వైస్సేవ్యత్వమగ్రతః, త్వత్సన్ని ధౌచిరంస్థిత్యా సర్వేషాందుఃఖనాశినే ౫౩. నిఖిలానధికారాస్తు దేహిప్రేష్టా మహేశ్వర, ఇతి దేవ్యావచశ్శ్చుత్వా విరూపాక్షస్తదాబ్రవీత్ ౫౪. మత్సన్నిధౌ త్స్య భద్రే సర్వేషాంవరదాయినీ, త్వయాపాక్షేత్రరాజస్తు పాల్యతేపక్షువ త్వదా ౫౫. ఆరాధయంతిసర్వైవై త్వామేవ స్వార్థసిద్ధయే, కలాయుగే మదంశేన జని వ్యతిహికశ్చన ౫౬. అగత్యక్షేత్రరాజం స త్వదేకాగ్రమనాభవేత్, అమానుష ప్రభావంచ దత్త్వాతం వర్ధయాశివా ౫౭. సహ్యాద్ధరివ్యతి జేత్రం కలికల్మషసంచ యాత్, స్థిరాభవమహాదేవి యావదత్రవ సామ్యహం ౫౮. *క్షేత్రపాలః* ఇత్కుక్త్వాప్రయయాశీఘ్రం విరూపాక్షః ప్రభావవీత్, తతస్సాపార్వతీజేత్రే విరూ పాక్షస్య కామతః ౫౯. స్థిత్యాజ్ఞాపవరమం శివమంత్రంహృదీశ్వరీ, క్షేత్రరాజం

సదాదేవీ పాలయామాసనిత్యశః ౬౦. తదాదేవాస్సగంధర్వా సిద్ధాశ్చ పరమర్ష
 యః, దేవీముపాస్య స్వేష్టార్థాలభ్యా దేవ్యామహాద్విజాః ౬౧. తత్రసేవాం
 ప్రకుర్వంతి చాద్యా పిన్వసతీయతాః, తదారభ్యమహాదేవీ నామ్నా సా భువనేశ్వరీ
 ౬౨. ఖ్యాతాలోకేమహావిప్రాః చతుర్భుజయుతాసతీ, త్రిణేత్రాసుంహరీ జాలా
 సర్వేషాంముక్తిదాయినీ ౬౩. అత్రదేవీవర్షయిత్వా స్తుత్వాదేవీం ముహూర్ము
 హుః, తదాజ్ఞయాథగచ్ఛామో విరూపాక్షస్యదర్శనే ౬౪. అథతేనస్త్రయమయః
 దేవందృష్త్వా తిభక్తితః, పూజయిత్వాభవానీంతేవివిధై రుపచారకైః ౬౫. వస్త్రైః
 ఖలైస్సురుచిరై ర్దూపదీపై రనేకభా, ప్రదక్షిణనమస్కారై ర్దేవీంసంతోష్య
 యత్నతః ౬౬. ప్రార్థయామాసురత్యంతం భక్తిభావేనసద్విజాః, విరూపాక్షస్య
 దేవస్య కటాక్షో ముక్తిదాయకః ౬౭. అస్మానుచస్థిరోభూయా ద్యధామరుతభా
 ఘనా, తస్యాస్సకాశా నమలాన్ స్వేష్టార్థాన్ ప్రాప్య సత్వరం ౬౮. విరూపాక్షస్య
 నిలయం దదృశుఃపురతో ద్విజాః ౬౯. యశ్చదంపుణ్య మాఖ్యానం సంశ్రావయతి
 నిత్యశః, తస్యదేవప్రసాదేన సర్వసిద్ధిర్భవిష్యతి ౭౦. * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాశ్మేయే

పూర్వభాగే భువనేశ్వరీ మహిమానువర్ణనంనామ

అష్టనవతితమోఽధ్యాయః. ౯౮.

శ్రీవిరూపాక్షేశ్వరార్చితమస్తు.

సద్భావ ప్రభావపరమోదయం ౧౩. భగవత్ భవ్యచిత్తానాం దివ్యాశ్చర్యప్రకాశకం, సప్తవిధ్యాననిర్వృత్యం విరూపాక్షస్యవైభవం ౧౪. దేవస్యతత్త్విదాకర్ణ్య మమ ప్రోల్లసితంమనః, ఉపర్యపిచకింవుత్తం తేషామాసీన్మహాత్మనాం ౧౫. * స్కందః * సాధ్యే తేబుద్ధిరుత్పన్నా భూయస్తదనుబంధినీ, సనత్కుమార వత్సామి శృణు సర్వోత్తరాశేయ ౧౬. ఏవంహిమవతఃప్రాంతే క్షేత్రేభద్రశిలాహ్వయే, సప్తర్షయో మహాభాగాః శ్రద్ధాభక్తిసమన్వతాః ౧౭. ఏవంప్రత్యక్షితాత్మేశా స్సర్వే సంయమి నాంవరాః, ఆత్మమరూపై స్సంకల్పై రాసముత్తేజతాశయాః ౧౮. ప్రత్యక్షిత నిధానస్తుయథాభూయస్తదాప్తయే, ప్రవద్యతేసముత్కంఠా త్తథాత్కేవ్య భవశివే ౧౯. అంతరంవిషకూటంహి హిమవద్ధేమకూటయోః, తత్ప్రాంగణ మమ న్యంత తపసాపరయాపితే ౨౦. స్నాత్వా భద్రశిలాతీర్థేనర్వేచ ప్రయతాశయాః, సద్యోద్రష్టుంసమాజగ్గుర్యతిభి ర్థేయ మీశ్వరం ౨౧. కృతస్నానాఃకృతజపాః కృతప్రతీతా హతాగ్నయాః, భరద్వాజంపురస్కృత్య ప్రాపురభద్రశిలాంతు తే ౨౨. సమోభద్రశిలేతుభ్యం త్వత్ప్రసాదా దమీవయం, ఆభ్యామేవహి చక్షుర్భ్యాం దృష్టవంతో మహేశ్వరం ౨౩. క్షంతవ్యంహిత్యయా నిత్య మస్మదాస్కందనాదికం, త్వయినర్వే సమాయాంతు సర్వేదృష్టశివా వయం ౨౪. పరతోపి త్వయిప్రీతి రస్మాక మనపాయినీ, నదీంస్మరామస్త్యాంభదే యామోభద్రశిలేవయం ౨౫. అన్యేపి యేతవస్యంతి పరం సాంత్యకృతాశయాః, తేషాంభద్రప్రదా భూయాస్సర్వ లోకేషు విభుతా ౨౬. త్వయాప్రత్యక్షితందేవం మన్వానామనసైవహి, గచ్ఛామస్త్రప్రసిన్ధ్యంతు సంకల్పాన స్సదాత్మనాం ౨౭. నదీనదేషుత్రిస్తోతా యథాధర్మేషు వైదికః, తథాభద్రశిలే భ్యాతాక్షత్రేషున్యం మహత్తరా ౨౮. అహూజితాశయానాంనో వాసనా మహాతీల, యత్త్వామద్య పరిత్యక్తుం వాత్సర్యేన సశక్తు మః ౨౯. త్వంప్రాప్యతివసస్సిద్ధిః త్వంప్రాప్య తపసస్థితిః, త్వంప్రాప్య తపసః ప్రాణాః సత్యసిద్ధాన్తానాంహిసః ౩౦. ఇత్యుక్త్వాభిప్రణమ్యైనాం ఏకాత్మానోమునీ శ్వగాః, ఉత్పేతుర్వ్యోమ తేజోభి రుద్యోతిత దిశాముఖాః ౩౧. తేషూచ్ఛలితనూత్రేషు పర్యంతాశ్రమవాసినః, సర్వేభద్రశిలాం ప్రాపు స్తపోనిష్ఠా స్వసిద్ధయే ౩౨. అహంప్రథమికోపేతై రాస్మసిద్ధి మభీష్నుభిః, అభూద్భద్రశిలాస్థానే ద్వ్యంగులంచ నిరంతరం ౩౩. తేషివ్యోమాధ్వన స్సప్తమునయ శృంశితవతాః, రంహసాబహునా యుక్తా మిథోజగ్ముః పురఃపురః ౩౪. ఆదాయాదాయ సౌరభ్యం సువర్ణసరసీరుహం, సిపేవిరేతాన్యాకాశే సపౌరాం? సౌరసైంధవాః ౩౫. సంఘశ స్సంఘశ స్తచ్చ దృష్ట్వా సప్తమునీశ్వరాః, ప్రణేముఃభేచరానమ్రైః శిరోభి స్సాగ్గరచేతసః ౩౬. సప్తస్కంధవతీం వ్యోమభీగ్ముల్లంఘ్య తేక్షణాత్, సర్వోన్నతేనమార్గేణ యయు రుత్కూలవాహితా ౩౭. తేషాంసుస్థిరచిత్తానాం మహర్షీణాం మనోరథాః, మధ్యే

మధ్యేచబహవో బభూవు స్సమయోచితాః ౩౮. అద్యామీ నిరవద్యాశా స్సద్య
స్తీర్వానభస్తలం, ద్రక్ష్యామో హేమకూటాదిం క్షేత్రాణా మధిచైవతం ౩౯.
ప్రవిశ్యపరమంక్షేత్రం తత్రతత్రతపస్వతః, దృష్ట్వామునీశ్వరాన్ సిద్ధాన్యాస్యామోని
ర్వృతినస్థిరాం ౪౦. సర్వతేజోమయం తత్ర సర్వచైవతచైవతం, ద్రక్ష్యామఃకరుణా
సింధుం విరూపాక్షం పరంశివం ౪౧. ఆశ్మభాజామమూలంచ బహిరాత్మాన మాస్మ
నాం, పదమాలోకయిష్యామః పరేశస్య పరాత్పరం ౪౨. ఆనమశిరస స్సర్వే
స్వామిరక్షేతివాదినః, అశాంకైరాదిమ శ్శంభురస్మా నాలోకయిష్యతి ౪౩.
తస్యాంగరాగభస్మాని వికిరణిక్షుసర్వతః, తత్కృష్టార్ద్రసరిద్వాయు రస్మానా
శ్వాసయిష్యతి ౪౪. నీలలోహిత మైశ్వర్యమాలోక్యాలోక్య శాశ్వతం, తత్తాదృశా
భవిష్యామశ్చరితార్థా ఇమేవయం ౪౫. అస్మాకంతత్రనమ్రాణా మబహిస్సురవాత్మ
నాం, శ్రోష్యత్యవ్యాహతైశ్వర్యః స్తోత్రంస్తోత్రప్రియశ్శివః ౪౬. పశ్యతాంప్రమథే
శానాం భక్తానాంచ తపస్వినాం, అస్మాదృష్ట్వాఽఽలేశానః సర్వసిద్ధిఃప్రదాస్య
తి ౪౭. * స్కందః * ఏవమన్యాంశ్చ సంకల్పా న్కలయంత స్తథాశిథా, పరివాహ
మయై రాభవైర్వాచయంత శ్శివేదృతం ౪౮. వంధానంతేదవీయాంసం ముహూర్తా
దత్యలంఘయన్, తేహంమనాంసి యుక్తాని యయుఃస్వాభిమతంపదం ౪౯. పూర్వ
మేవాభిజగ్నుస్తే తానిదేవైస్తుకేవలైః, యథైవతానిసర్వాణి సమతీత్య శనైశ్శ
నైఃగం. పరంతత్వంప్రపద్యంతేతథా తేషిజతాశయాః, సర్వాశ్యేవాన్యభామానిధామా
న్యేకమనోరథాః గం. అతిలంఘ్యతిలంఘ్యపుః హేమకూటం గిరీశ్వరం, దదృశు ర్దీప్త
మనస స్సర్వే సప్తర్షయోఽనఘాః గౌ. హేమకూటంమహాశృంగై రాక్రాంతహరి
దంతరం, వంద్యమానంసురైః సిద్ధైః గంధర్వైశ్చార్జునేరపి గృ. ప్రశస్యమానం
బహుభిః ప్రత్యక్ష్ప్రేప్రపస్యిభిః, అంభోదనీలకుంభాంభ స్సలిలై స్సగ్గనాదితైః గృ.
ఆసిచ్ఛమాన మాకాశం దేవతాభి రహర్నిశం, జ్యోతిశ్చక్రసముద్గచ్ఛత్ ద్విపచక్ర
మనోరమైః గృ. దిగ్దేవతాగణైర్నిత్యం నీరాజత శిలోచ్ఛయం, మహానిర్భర
నిర్భాదైః శందరాంతః ప్రసర్పితైః గృ. ఔపవాహ్యం వృషంశంభో ర్గర్జయంతం
దిశానిశం, మేదిసి కాంచనాంభోజకర్ణికాకారతాం గతం గృ. అంతర్బంధితభావోఘం
త్రైలోక్యస్యాపిదర్పణం, ప్రభవంసర్వసిద్ధిం సేవ్యాష్టకసమన్వితం గృ. ఔన్న
త్యేనమహత్త్వేన సారవత్త్వేన భూయసా, సర్వేషామపిజైలానా మాధిపత్యేవ్యవస్థితం
గృ. అర్చితంమేరుణానిత్యం ఆదృతంతుహిమాద్రిణా, వందితంవింధ్యశైలేన
నిషధేనాపిపూజితం ౬౦. అభ్యర్చితంమహేంద్రేణ మానితం మలయాద్రిణా,
సంస్తుతంపారియాత్రేణ సుపార్శ్వేనసభాజితం ౬౧. భావితంచిత్రకూటేన త్రికూటే
నాభినేవితం, ఆలోచితంసువేలేన మందరేణాత్మనాఽఽదృతం ౬౨. గంధమాదనశై

తేననిధ్యాతనియతాత్మనా, అభినందితమాహాత్మ్యం సహ్యానాపి మహీభృతా ౬౩.
 అన్యైశ్చమాల్యవన్నీల మతంగప్రముఖైర్నగైః, ఋష్యమూకమహాసాను సానుమ
 త్ప్రముఖై రపి ౬౪. సంసేవ్యమానమైకాత్మ్యా త్వర్వసార సముచ్చయం, వర్ణనానా
 మవిషయ మాశ్చర్యాణాం పరంపదం ౬౫. రామణీయకసర్వస్వం స్థాస్సుకల్పాంత
 రేష్యపి, మహావ్రలయపాథోధి వీచీగర్వనివారణం ౬౬. మహాకల్పాన్నిసంరంభ
 గాంభీర్యగ్రంథిమోచనం, మోచనంసర్వపాపానాం మోహానల నలాహకం ౬౭.
 కాలస్వగర్వహరణం కామస్య మదభంజనం, కర్మణ స్సిద్ధిజననంకాంక్షితస్య విధా
 యకం ౬౮. ఆరక్ష్యమాణమేకాగ్రైఃసమంతా ద్రుద్రకింకరైః, ఉత్తుంగశిఖరోత్తీర్ణ
 శాద్వలధ్వజలాంఘనం ౬౯. గగనశ్చూరుహచ్ఛాయా గర్హితాదిత్యమండలం, యదీ
 యపరమాణూనాం పరమాణుకణైఃపురా ౭౦. నిర్మితాస్త్రీదివోద్వానవిశేషా నైర్వ
 నైర్వృతం, పంచై వకల్పతరవః ప్రఖ్యాతానందనేవనే ౭౧. సంవృతంకల్పతరుభి స్సహ
 ప్రశతైకోటిభిః, చింతారత్నందివిఖ్యాత మద్యాప్యేకం నచాపరం ౭౨. చింతారత్నై
 రసదృశై రనంతైః పరిమండితం, కామధేనుర్హిగోలోకే కాచిద్దేవైరభిష్టుతా ౭౩.
 కామధేనుసహస్రేణ కాంక్షణీయంసదామరైః, మాణిక్యతటసోపాన మయూఖోత్సు
 ల్లపంకజైః ౭౪. సంతాపహరిభిర్హృద్యై స్సరోభిశ్శిశిరై ర్వృతం, ఏవంసర్వగుణోదార
 మేవంసర్వాద్భుతోద్ధయం ౭౫. ఏవంసర్వతపోరూపం హేమకూటమవేక్ష్యతే,
 లబ్ధాశా లబ్ధసద్భావా లబ్ధబోధాః క్షణేక్షణే ౭౬. నృత్యంతిభవ నంకలైః క్షేత్రో
 పాంత ముపాయయాః ౭౭. తేహేమకూటంసమవేక్ష్యసర్వే స్థానంమహీయ శృశిఖండ
 మారేః, సిద్ధంతప శ్శాశ్వతమిత్యవాచు ర్వినిశ్చయం నిశ్చయగాఢచిత్తాః ౭౮.
 ఊతత్స దిత్యాది మహాపురాణే శ్రీస్కాందే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే
 సప్తమీయాత్రా ప్రకాశికాయాం సంహితాయాం మధ్యమభాగే సప్తమీభిః
 హేమకూట దర్శనంనామ ప్రథమోఽధ్యాయః. ౧.

* స్కందఉవాచ * తేనమీక్ష్యమహాక్షేత్రం విరూపాక్షస్య విశ్రుతం,
 అవతేరుర్మహీంపుణ్యా మాకాశా దాత్మవేదినః ౧. అవతీర్వముదాయుక్తాః క్షేత్రం
 తత్ప్రవివీక్షవః, ఆశ్చర్యలబ్ధగతయః క్షణంతస్తు స్తపోధనాః ౨. ఉపేతంపంచభిః
 క్రోడైః ముఖ్యద్వారచతుష్టయం, చతుర్భిరపుష్పద్వారైః శోభితంపర మోత్సవైః ౩.
 ఇదమాకృష్టకైలాసం. సద్యస్సిద్ధివిధాయకం, పంపాక్షేత్రమితిప్రాజ్ఞాః ప్రోచ్యాన్తై
 క్షంతసర్వతః ౪. తావత్సహ్యాచలోద్గీర్ణా విష్ణుదేహసముద్భవా, సరిస్మహాప్రభావేన
 తుంగభద్రా సమాగతా ౫. తాందృష్ట్వాదివ్యతత్త్వజ్ఞాం తుంగకల్లోలమాలినీం,
 అస్థావయంత కిష్కింధాపర్వతా గ్రశిలోచ్ఛయాత్ ౬. ప్రహర్షమతులం జగ్ముస్తస్య

మాహాత్మ్యవేదికః, యత్రభాగీరథీపుణ్య సర్వదాచసరస్వతీ ౭. నిమ్నవతీగోమతీచ
 వసిష్ఠప్రపదాశివా, విశోకాచవితన్వాచ చైకాకీగంధకీతథా ౮. యమునాకాశ్యపీ
 చిత్రా సరయూస్సర్వపావహః, నేత్రావతీవేదవతీ శీఘ్రుగా శీఘ్రవత్తీ ౯. కుశావతీ
 కుశోద్వర్తా ఫల్గునీపావహరిణి, శితద్రుశ్చతద్రుశ్చ వేదికాసైతవాహినీ ౧౦.
 బాహుదా కృష్ణవేణీచ సరయాఃపావనాశినీ, ప్రభానా శారదాచంద్రభాగా కుటిల
 గామినీ ౧౧. వారణాసీ విశాలాచ పుణ్యదా పూర్ణిమాహ్వయా, మలప్రహరీ
 కావేరీ వరదాబ్రహ్మనిర్మితా ౧౨. తాపీవయోష్ఠీ శిశిరావ్రణీతావాపనాశినీ, గోదావరీ
 భీమరథీ వేగాభ్రుష్కరమండనీ ౧౩. వశిష్ఠరీతిమూర్తీచ సుగంధాలితాతథా,
 ఇరావతీవేత్రవతీ శోణా పంచవదాజసా ౧౪. శీతాచాలకనందాచ చక్షుర్భద్రా
 తథాపరా, భంగోద్భవాసరిద్వర్యా కాశీత్వన్యాతథావరాః ౧౫. ఏవమన్యానితీరాని
 యానిసంతి సరిద్వరాః, దృష్టానిచావగాఢాని యానిరాత్మ్యప్రితానిచ ౧౬. తుంగ
 భద్రాత్విదంతీర్థం తేభ్యోప్యస్తేషదం హినః, అస్యాంస్సత్వాయథాకామం సర్వే
 పూతాశయావయం ౧౭. దేవమాలోకయిష్యామ ఇత్యేతంనిశ్చయంబధుః అవా
 పుస్తుంగభందాంతా మాప్యాయనకరీం భువః ౧౮. తాపత్రయంచపర్వేషాం
 హరంతీ మూర్ధ్నిమూర్ధుతైః, తుంగభద్రాతటోపాంతే దదృశుస్తీవనిశ్చయాః ౧౯.
 లక్షణాని మహేశానసాన్నిధ్యం యైర్నవిద్యతే, మహాదేవో పవాహ్యస్య వృషభస్య
 మహాజనః ౨౦. పదానిసైకతస్థానిదర్శయంత స్తవస్వినః, అవరుహ్య వృషాచ్ఛం
 భు ర్యత్రస్థిత్యావరందనా ౨౧. తవస్యతేపురాతత్రతత్పదా న్యవ్యభావయా, దేవ
 న్యవామపార్శ్వేతు దేవ్యాస్థితిజుషఃకిల ౨౨. దదృశుఃపులినోద్భిన్నం పదన్యాస
 మనాదిమం, ప్రమథానాంగణానాంచ వికటోత్పటచారిణాం ౨౩. సర్వతోద్ధాధనం
 లగ్నాః పదపక్షీరలక్షయా, తత్రతత్రపరంశీర్ణా భూషణోరగపూత్యతైః ౨౪.
 అజానాచేతసాశంభో ర్భస్మిద్ధూలపరంపరాః, కందర్పబంధాద్విప్రస్తా చూడాంభః
 పూరచోదితాః ౨౫. దదృశుస్తటసీమాంతే సబిల్వదలమాలికాః, తేఽపశ్యన్
 సికతారూపాన్యాద్యైః సంపాదితాన్యపి ౨౬. అనాదిశివలింగాని తుంగభద్రానదీ
 తటే, ఆయాతయోస్సమంతత్ర శివాభ్యాం దదృశుస్తటే ౨౭. గణేశస్కందయో
 రేకా మయూరపదమండలిః, ఆత్మావలోకమాత్రేణ నదీంసప్తముఖంచ
 తాం ౨౮. ప్రవాహవిసయోపేతా మగాహంత తవస్వినః, అఘమర్షణసూక్తాని
 జపంత స్తత్రతేఽనఘాః ౨౯. సన్నుర్విధివదేకాగ్రా స్తర్పయిత్వాసురాన్ పితౄన్,
 తేషాంశిష్యాఃప్రశిష్యాశ్చ తచ్చిష్యాశ్చపరశ్శతం ౩౦. తుంగభద్రాంభసిన్నాత్వా
 సర్వేపూర్ణమనోరథాః, అరుంధతీచతిద్వారిణ్యాపుతా విమలాశయా ౩౧. సత్యం
 సరిద్వరేత్యేషా తుంగభద్రేత్యభావత, కింతద్వర్ణ్యమరుంధత్యాః ప్రాశస్త్యేనపరాజి
 తా ౩౨. తుంగభద్రాపితద్యోగా దాత్మానం బహ్వామన్యత, కృతస్నానాదికర్తవ్యా

ధన్యాస్త్యస్త్యైర్నయ స్తథా ౩౩. సంపూజ్యపావనీందేవీం బద్ధాంజలిపుటస్థితాః, ప్రవి
శామఃపరంక్షేత్రం కేనద్వారేణసువ్రతాః ౩౪. * ఇత్యన్యోన్యంవిచారంతే చక్రర్భు
తార్కవేదినః, తత్రోవాచభరద్వాజః క్షేత్రమేతస్మహత్తరం ౩౫. పంచబ్ర
హ్మమయంశంభో రవరంరూపమాస్తికాః, సద్యోజాతాదిదేవత్యం ముఖ్యేనాద్య తపో
ధనాః ౩౬. ద్వారేణైవ ప్రవేక్ష్యామః క్షేత్రంపశుపతేఃప్రియం * సూతిః * తస్యత
ద్వచనంశ్రుత్వా తథేత్యాహు రథావరే ౩౭. ప్రణమ్యోత్క్లామినీం భూమిం
పశ్యేమద్వారదేవతాం, వివిశుఃక్షేత్రరాజంతే విశ్వసిద్ధివిభూషణం ౩౮. ప్రవిశంతో
యతాత్మానః తత్రతత్రక్వచిత్క్వచిత్, సర్వపుణ్యైకసంలక్ష్యం దదృశుః క్షేత్రచాసి
నః ౩౯. ఏకపాదస్థితా నూర్ధ్వబాహూ నంగుష్ఠతస్థితాః, నానావిధాననాన్దివ్యా
న్నానాయోగ ప్రతిక్రమాన్ ౪౦. మరీచిపాణజలాహారా న్మూలాహారా ననాహ
తాన్, వాయూహారాం స్తథా కందమూలపత్ర ఫలాశనాన్ ౪౧. త్రిజటానద్వయ
జటాన్ జటాభిఃపంచభిర్భుతాన్, నానావిధజటాబద్ధాన్ భస్మోద్ధూళనధూస
రాన్ ౪౨. రుద్రాక్షధారిణశ్శుద్ధా న్మముక్షూంచ్చివయోగినః, మహామాహేశ్వ
రాన్ శైవాంస్తథాపాశుపతా న్మనీన్ ౪౩. కలాముఖాన్ సుతపస సునీప్తాంశ్చ
మహావ్రతాన్, శివదీక్షాన్వితాంశ్చైతా న్నైషికా న్వృతచారిణః ౪౪. కరస్థలింగా
నారూఢా నవస్థాపంచకోఽన్యైతాన్, ఊర్ధ్వైకపాదాన్యమినో ఘోరే తపసిత్థితః ౪౫.
తీవ్రాభిర్వృతచర్యాభి స్తిష్ఠత శ్చాప్యధోముఖాన్, ధ్యాయతశ్చపరంతత్త్వం పశ
తశ్చ శివాగమాన్ ౪౬. పంచాక్షరీంప్రజవతో రుద్రసూక్తపరాయణాన్, రుద్రో
పనిషదాసక్తా న్మనీన్నగ్నప్రతానపి ౪౭. తథాపంచాగ్నిమధ్యస్థాన్ క్షేత్రవీతముఖా
నపి, నిర్వికారపదప్రేక్షా ననన్యానేకచేతనః ౪౮. దృష్ట్వావిస్మయమాజగ్మ
ర్మనయస్తే పదేవదే, ఆద్యేనబ్రహ్మణాపూర్వ మాత్మబ్రహ్మత్వసిద్ధయే ౪౯.
తప్తంయత్రతపోఘోరం స్థానంతత్రాప్యలోకయన్, యత్రవిష్ణుత్వసిద్ధ్యర్థం చక్రే
విష్ణుః పరంతపః ౫౦. మరుతామాధిపత్యాయ తపస్తప్తంమరుత్వతా, యత్రతత్ర
పరంస్థానం దృష్టవంత స్తపోధనాః ౫౧. యత్రవేదాశ్శివంద్రష్టుం స్థిత్యా స్తోత్రమకు
ర్వత,సాంఘోపాంగాస్తదప్యేతే స్థానమాలోక్యవిస్మితాః ౫౨. గాయత్యాశ్చసరస్వ
త్యా మంత్రాంతాంచ పృథకోపృథక్, తపస్సిద్ధికరంస్థానం వీక్ష్య తేవిస్మయంగ
తాః ౫౩. కేషస్సహస్రవదనః సర్వోపవహనక్షమః, తపస్సుదారుణంకృత్వా యత్ర
వర్షాయుతైరపి ౫౪. భూషణత్వమగాచ్ఛంభోః స్థానంతత్రవ్యలోకయన్, మేరో

* ఇతిప్రచ్ఛరఖిలః క్షేత్రపాలంమహామతిం, తదోవాచ క్షేత్రపాలః
క్షేత్రమేత స్మహత్తరం ఇతిపాతాన్తరం.

ర్థిమవతః పశ్యాన్ ద్వింధ్యస్య నిషధస్యచ ౫౫. అన్యేషాంచకులాద్రీణాం తపస్థానం వ్యలోకయన్, ఐరావతముఖానాంచ దివ్యభావ ధృతాత్మనాం ౫౬. దిగ్గంతినాం పరస్థానా న్యలోక్యాశ్చర్య మాయయుః, పితృణాంచమునీనాంచ సూక్ష్మేషాం స్వస్వసిద్ధయే ౫౭. తపస్థానానిపుణ్యాని దదృశుః స్తవ్యచక్షుషః, మనూనానుబహూనాంచ మర్యాదాగ్ధాపితాత్మనాం ౫౮. స్థానాన్యలోకయామాసుః స్తపస్సిద్ధికరాణితే, సప్తానాంచసముద్రాణా మగాధత్వాదిసిద్ధిదం ౫౯. తపస్థానంసమైశ్చంత వికాసంపరమంయయుః, తథైవాశ్చర్యజాలాని సుబహూన్యపరాణిచ ౬౦. దృష్ట్వా దృష్ట్వామహానంద మధ్యమగ్నాఇవాభవన్, ప్రత్యుద్గతాశ్చతత్త్వజ్ఞైః కైశ్చిత్ క్షేత్రాధివాసిభిః ౬౧. ప్రశంసస్తశ్చతాస్సర్వాః యూయధన్యాఇతి ద్విజాః, యష్టాస్వత్రప్రవిష్టేషు వయమిత్యనులాపినః ౬౨. తథైకాదశరుద్రాణాం స్వరూపం దవృశుశ్చతే, తథారుద్రాంశ్చపంచాశ చ్చతరుద్రాంస్తథాపరాన్ ౬౩. తథావికృతిరుద్రాంశ్చ భస్మరుద్రాన్సహస్రశః, భీమరుద్రాన్మహారుద్రాన్నీలరుద్రాన్మరశ్శతాన్ ౬౪. శృణోనరుద్రాన్సంకల్పరుద్రాన్సంకల్పసిద్ధిదాన్, జ్ఞానరుద్రాన్విశారుద్రాంస్తత్త్వరుద్రాంస్తథాపరాన్ ౬౫. జీమూతరుద్రాన్ స్వచ్ఛందరుద్రాన్స్వచ్ఛందవిగ్రహాన్, కల్పరుద్రాన్క్షమారుద్రాన్సేనరుద్రాన్ప్రియంకరాన్ ౬౬. విజ్ఞానరుద్రాన్కల్పాంతరుద్రాన్కల్పాంతచారిణః, దివారుద్రాన్నిశారుద్రాన్జలరుద్రాన్మరశ్శతం ౬౭. తుషారుద్రాంశ్చ పసన రుద్రాన్పర్యాప్తసిద్ధిదాన్, భూతరుద్రాన్మహారుద్రాంస్తస్మాత్రేణాన్మహాబలాన్ ౬౮. మూర్తిపాన్మువనేశాంశ్చ విదిశేశాన్ దిగీశ్వరాన్, ఏతేషామపీవాక్యేషాం రుద్రాణా మూర్జితౌజసాం ౬౯. స్థానానిసుబహూన్యత్ర దదృశుస్తే తపస్వినః, గణాంశ్చగణనాథాంశ్చ క్షేత్రాధీశాంశ్చ ఛైరవాన్ ౭౦. భూతేశాన్ప్రమథేశాంశ్చ వందమానాస్తతస్తతః, సర్వోత్సవమయాకారా సర్వోత్సవమయాశయాః ౭౧. సర్వోత్సవమయాలోకా సర్వోత్సవమయక్రియాః, ఉహ్యమానాఇవోద్వేలై ర్భక్తిపూర్ణై రితస్తతః ౭౨. తస్మిన్నేవక్షణేపాలైః సుంస్కరాత్మభిరుక్టుతాః, ధున్వంత్రోవాసనాయాప మంతర్లీనంమలత్రయం ౭౩. శబ్దమాత్రధృతాకారాన్షమాన్త్రీంశ్చవితన్వతః, వికల్పైశ్చపరిత్యక్తాః క్షేత్రమాహాత్మ్యభీషితైః ౭౪. (ఏకాన్తావస్థిరోన్మేషా స్తద్విశేషాంశ్చతత్తణాత్,?) ప్రాదక్షిణ్యేన తత్తేత్ర మవగాహ్యసమంతతః ౭౫. ఆజగ్ముగ్గోపురద్వార మాద్యస్యపరమేశీతుః, తేనోపురద్వార ముపేత్యతత్ర క్షణస్థితా స్సప్తమునిప్రవీరాః, క్షేత్రాథిపేనానుమతప్రవేశా బభూవు రుద్భాసిత హర్షసారాః ౭౬.

*

*

*

ఇతి శ్రీస్కాంద మహాపురాణే హేమకూటఖండే పంచమాహాత్యై మధ్యమభాగే సప్త ర్థిణాంపంచక్షేత్రప్రవేశోనామ ద్వితీయోఽధ్యాయః. ౨.

* స్కందఉవాచ * ప్రవిశంతశ్చ తే సర్వే భావయంతః పరంశివం, దదృశుర్ది
వ్యవిభవాన్ కక్ష్యాభేదాన్ సహస్రశః ౧. తత్రప్రథమకక్ష్యాయాం తేవదేవస్య
సంమతాన్, సహస్రానలసంకాశాన్ స్పహస్రాక్షాదిభిఃస్తుతాన్ ౨. సదాసర్గసిద్ధి
ధ్వంస వినోదనవిశృంఖలాన్, బహుపాదాన్బహుభుజాన్ బహునేత్రాన్ బహుపాద
రాన్ ౩. బహుశీర్షాన్ బహుగుణాన్ బహుదీప్తాయుధాన్స్తభాన్, అక్షపాదాన్లలా
టాక్షాన్ స్కంహిలాక్షాన్సీతక్షణాన్ ౪. బాహునేత్రానురోనేత్రాన్కూరోదరవిలోచనాన్,
లంబోదరాన్మేత్రకర్ణాన్బాహుకర్ణాన్ స్వలచ్చిఖాన్ ౫. తిర్యక్చరానూర్ధ్వచరా
నఘోముఖచరాన్సపి, పర్వతాఛరణాన్సంగతుండలాన్బుణిమేఖలాన్ ౬. స్థూల
నాసాన్యహాకాయాన్స్తీక్షణదంష్ట్రాన్తీభీషణాన్, అగ్నిజిహ్వస్యహానానాన్సుత్యుట
భ్రుకుటీ తటాన్ ౭. గణాననంతసంఖ్యాకాన్దదృశుః పరమాద్భుతాన్, దృష్ట్వాతా
ద్వివ్యసన్నాహాన్సర్వత్రా పతిమాజసః ౮. నిర్గచ్ఛతఃప్రవిశత శ్శివాజ్ఞా పరిపాలకాన్,
ప్రహృష్టాస్తైరపిప్రహ్వై ర్భూయోబహుమతాగమాః ౯. సర్వాస్వపితకక్ష్యాను
తానుతాను మహేశితుః, విభవానపరిచ్ఛేద్యాన్వీక్షమాణా ముదాన్వితాః ౧౦.
దేవసంకల్పసిద్ధాభి ర్దివ్యతారుణ్యసిద్ధిభిః, అభిరమ్యవిలాసానా మహంపథమికాత్మ
భిః ౧౧. అనంతపున రున్నేష నారసంజీవనోషఢైః, మాధుర్యరసనిష్కృంద చాతు
ర్యాలావవృత్తిభిః ౧౨. కటకగైర్నివకేయూర పరిహాసాంగులీయకైః, భూషితా
కృతిభి ర్భవ్యై ర్భూషణై ర్భోగసిద్ధిభిః ౧౩. మృదంగశంఖపణవ వీణావేణువినోద
నైః, దేవమానందయంతీభిర్నృత్యై ర్మధురవాదిభిః ౧౪. దివ్యాంగనాభిర్దివ్యాభి
రభిజుష్ట మహాంగణం, నమస్తేశివపుత్రాయ నందీశాయనమోనమః ౧౫. నమస్తేదశ
హస్తాయ నమస్తేనీలచక్షుషే, నమస్సారూప్యసిద్ధాయ నమస్సలోక్యదాయినే ౧౬.
నమోదేవీశ్వతారూప నమస్సామీప్యదాయినే, నమస్సర్వార్థవిజ్ఞాన నమస్తే సర్వ
శక్తయే ౧౭. నమ స్సర్వగణాధ్యక్ష నమస్తే సర్వమూర్తయే, నమో లోకాధినా
థాయ నమోదైవాధిపైవచ ౧౮. నమోగణాధినాథాయ నమస్తే విశ్వసిద్ధయే,
చండాయుధాయ చండాయ ఖండితామరవైరినే ౧౯. రుండమాలాధరాయాస్తు
దండమాంజీయుజేనమః, శివదాయశివాంగాయ శివజ్ఞాయ శివాత్మనే ౨౦. శివాయ
శివభావాయ శివస్పందాయతేనమః, మాంజీధరాయ జటినే శుచయే బ్రహ్మచా
రినే ౨౧. కృష్ణాజినధరాయాస్తు తపోరూపాయతే నమః, అయోనిజాయదివ్యాయ
లాంగూలాగ్రోషితాయచ ౨౨. క్షేత్రజ్ఞయైకచిత్తాయ గణానాం ప్రభవేనమః,
ప్రాసాసిపట్టసేవ్యాస శూలపష్పిధరాయచ ౨౩. నమస్సర్వాయుధేశాయ శ్రీనందీ
శాయతేనమః, సేవానిష్ఠ్యంగణేంద్రాణాం గోప్తాత్వం సర్వకర్మణాం ౨౪. పరద
స్త్వవిధేయానాం తుభ్యంసర్వాత్మనేనమః, నమోస్తు దుర్మదన్యాల మహాజాంగలిశా
యతే ౨౫. నమోజన్మవిహీనాయ నమస్తేజన్మహారిణే, నమస్త్యైలారయేతుభ్యం నమ

స్తేపావహరిణే ౨౬. శాలంకాయనద్యశ్చాయ నర్వేశాయనమోనముః, నమ స్సు
 వ్యాద్విధేయాయ నమ స్సద్భక్తసంపదే ౨౭. నమస్తవస్విగమ్యాయ నందికేశ్వర
 తేనముః, సాహివిశ్వమిదందేవ సాహిన శ్వరణాగతా ౨౮. నమోనందిక నందిశ
 శ్రీనందికనమోనముః, నందికేశ నమస్తుభ్యం మహానందికతేనముః ౨౯. ఏవంస్తోత్రేణ
 తుష్టేన నందీశేనానుమోచితాః, తేతస్యపరమేశస్య సుకృతానాం మహూత్స
 వం ౩౦. ధర్మస్యపరమంస్థానం మంత్రాణాం పరమాంసితి, ప్రావిశస్వరమంధామ
 సత్క్రియాణాం సముచ్చయం ౩౧. దేవస్యపురతోలక్ష్మ్యం వేదసాదచతుష్టయం,
 సత్వధర్మమయాకారం మహాప్రణవరూపిణం ౩౨. మంత్రసిద్ధిపదం పుంసాం దేవేం
 ద్రాది సుపూజితం, జ్యోతిర్మయ మహాశృంగం జ్యోతిర్మయవిలోచనం ౩౩. శిరచ్ఛం
 ద్ర సహస్రాభం దివ్యమాల్యై రలంకృతం, సావర్ణకక్ష్యా లంకారం హేమఘంటా
 విరాజితం ౩౪. వంద్యమానంగడై స్సిద్ధై ర్భక్తైశ్చేవైర్ముముక్షుభిః, జైపవాహ్యం
 మహేశస్య మహూత్సవతేవవందిరే ౩౫. సర్వభాగ్యమయాదర్శ ప్రవిష్టాశివ
 తత్త్వణాత్, స్వయంకృతానేకతపశ్చితలక్ష్మభి రాదరాత్ ౩౬. ప్రత్యక్షమేవ పశ్యం
 తో మోక్షస్యాకార మాదిమం, అగ్రేసాలోక్యసారూప్య సామీప్యం పరమేశ్వ
 రా ౩౭. పరమేశ్వరకైంకర్య వ్యావృతాంగావివృణ్యతః, కించిదంతరముల్లంఘ్య
 కైవల్యేన విశోధితాః ౩౮. అప్రాకృతమనైక్షంత దేవసాన్నిధ్య మంటపం, దేవే
 శస్య మహార్హేణనంతల్పేనైవ నిర్మితం ౩౯. హేమాంబుజనిభాకారం పూసహై
 రభిరక్షితం, దివ్యరత్నమయస్తంభ శతసాహస్ర శోభితం ౪౦. ప్రవాలమణిసోపా
 నం వైడూర్యమణి వేదికం, స్థలవంద్యనమహతా స్ఫటికేన విభూషితం ౪౧. ముక్తా
 మయమహాభిర్తింగవాక్షైఃకాంచనైర్మృతం. పద్మరాగవినిర్యూహ మహానీలాది టంకి
 తం ౪౨. రత్నదీపసహస్రాభ్యం రత్నమాలాభి రంచితం, అంతర్వీధిభి రగ్యౌభిర్వై
 మీభి రభిరంజితం ౪౩. సహస్రేణాయుతేనాపి సువర్ణకలనై ర్మృతం, ఆవర్తగర్భక
 స్తూరీ గోపురాదిభి రర్చితం ౪౪. మహామరకతోత్కిర్ణ సత్క్రియాసాలభంజకం,
 గోమేధికపరిష్కార చారుసోపాన శీతలం ౪౫. పునరుక్తమహామేరు కవాటోపరిని
 ర్మితం, వర్ణకాశేయరూపేణ. వితానేనవిరాజితం ౪౬. రత్నపుష్పవహారేణ సర్వత
 స్సమలంకృతం, బిల్వారగ్యభకర్చూర దూర్వాచందనమాలికం ౪౭. త్రికూటశిఖరో
 దార మహాకాంచనతోరణం, చతుర్భిర్యుక్తసత్కారై ర్ద్వైరపిపరిష్కృతం ౪౮.
 ఉడితాయామవిస్తారం వర్ధితం వాస్తుదైవతైః సాంద్రచందనకస్తూరీ సౌకర్మమితస్థ
 లం ౪౯. మహార్హ రూపసారభ్య సంవేష్ఠితదిశాముఖం, కుముదోత్పలకల్పార మల్లి
 కామాలతీభవైః ౫౦. ఉల్లోలపటపై ర్మూల్యై రుపాంతేషూప శోభితం, మంత్రాధి
 దైవతై స్తంత్రదైవతై ర్యంత్రదైవతైః ౫౧. క్రియాధైవతై స్సిద్ధిదైవతై స్సర్వ

తోవృతం, అంతర్గర్భితవిశ్వాదై రభిజుష్టం సమతతః ౫౨. అనాదికాలసంసిద్ధై రనంతై
 ర్వేదవాదిభిః, వ్యంజయద్భిః పరంవస్తు విష్వక్ప్రత్యయ గోచరైః ౫౩. నిరంతర
 మనర్భ్యుద్భై రంతరంగై శ్శివాగమైః, అంతశ్శృతిసమున్నేషై రామ్నయాన్ధానుయా
 యిభిః ౫౪. పురాణై శ్శివసిద్ధాంత సిద్ధై రుద్దోషితాంతరం, ప్రతిష్ఠితమహాతంత్రైః
 పరస్పరమవిప్లవైః ౫౫. పరికర్మితవిశాలతం పంచాశ ద్వర్ణదేవతైః, అనేకకల్పక
 ల్పాంత దృష్టసామర్థ్యశక్తిభిః ౫౬. విద్యాభి రనవద్యాభి రఖలాభి రలంకృతం, తదా
 లోక్య తపస్సిద్ధా స్సర్వాకారమనోహరం ౫౭. సాన్నిధ్యమంటపం శంభో స్సర్వే
 సాంజలయోఽభవన్, తత్రరుద్రాన్మహాభాగా దదృశుర్దశదిక్పతీన్ ౫౮. శంభుర్విభు
 ర్గణాధ్యక్షఃత్ర్యంక స్త్రిదశవందితః, సంవాహశ్చవివాహశ్చనభోదృష్ట విచక్షణః ౫౯.
 రుద్రశ్చవిసితిర్హ్యార్ద్రం సర్వేభవపదే స్థితః, అజోబుద్ధః కపాలీశో వజ్రదేహః ప్రమ
 ర్దనః ౬౦. విభూతి రవ్యయశ్శాస్త్రా పినాకే ప్రమథాధిపః, ఏతేరుద్రానిశిషాచ్యాం
 భవోద్భవపదేస్థితాః ౬౧. అగ్నిరుద్రోహుతాశశ్చపింగళఃకాలకోహరః, జ్వలనోదహ
 నోబభు ర్భస్మాంతశ్చక్షుయాంతకః ౬౨. ఆగ్నేయ్యాందిశిసంస్థాస్తే సర్వభూతసహే
 పదే, మృత్యుర్ధాతా విధాతాచ సంయోక్తాచవియోజకః ౬౩. ధర్మాధర్మాహరః
 కాలః కర్తే త్యేతే సదాస్థితః, దక్షిణస్యాందిశిపదం సర్వేసాన్నిధ్య మాస్థితః ౬౪
 నైర్ముత్యాంమారణోహంతా క్రూరదృష్టి ర్భయానకః, ఊర్వకేశోవిరూపాక్షో
 ధూమ్రదంష్ట్రీచ లోహితః ౬౫. ఏతేరక్షోదిశిబ్రహ్మ విష్ణురుద్రపదే స్థితాః, బల
 వాంశ్చబలోభీమఃపాశహస్తో మహాబలః ౬౬. జయభద్రోద్దీర్ఘ బాహు శ్వేతశ్చైవ
 జలంతకః, బడబాస్యఃప్రతీచ్యాంస్య రర్చితాసర్చితేపదే ౬౭. శీఘ్రోలఘుర్వాయు
 వేగః కషర్తో లఘువాహనః, పంచాంతకఃపంచశిఖః తీక్ష్ణస్సూక్ష్మః క్షయాంత
 కః ౬౮. ఆసంస్తుతః స్తుతపదే వాయవ్యాందిశి సంస్థితః, జటామకుటధారీచ లక్ష్మీ
 వా న్కామరూపధృత్ ౬౯. నానారత్నధరోధన్యో నిధీశశ్చప్రసాదధృత్, ప్రకాశ
 స్సామ్యదేహశ్చ రూపవాన్సామ్యదిగతః ౭౦. పూర్వస్థితిద్వంద్వపదే రుద్రాశ్చై
 తేమహాజనః, విద్యాధరోజ్ఞానధర స్సర్వజ్ఞోవేదపారగః ౭౧. మాతృభూతశ్చ పింగా
 ణ్ణో భూతపాలో బలిప్రియః, సర్వవిద్యావిధాతాచ నుఖదుఃఖసహ స్తథా ౭౨.
 ఏతేచే శానదిగ్భాగే సర్వసాక్షిపదే స్థితః, అనంతఃపాలకోధీరః పాతాలాధిపతి
 ర్వృషః ౭౩. గ్రననోవిషదృగ్విరో లోహిత స్సర్వతోముఖః, ఏతేక్షూధఃస్థితా
 రుద్రా ఊరుద్వంద్వపదాధిపాః ౭౪. తాదృష్ట్యాచ ప్రశంసంతో బభూవుస్తే ము
 దాన్వితాః ౭౫. ఏవంవిరూపాక్ష విభావలక్ష్మీ విజృంభణాన్యదృఢతదర్శనాని, ఆలో
 క్యచాలోక్యచ తత్రసర్వే తదేకచిత్తామునయోబభూవుః ౭౬.

ఇతి శ్రీస్కాందమహాపురాణే హేమకూటఖండే మధ్యమభాగే పంచమాహాశ్లోకైః
సప్తరిభిర్దైవమంతిప సాన్నిధ్యప్రవేశోనామ తృతీయాధ్యాయః. ౩.

* స్కాందఉవాచ * స్థితాస్తత్రచనోల్లాస మంతఃప్రహితచక్షుషః, దదృశుః
పరమాశ్చర్యం దివ్యరూపమనామయం ౧. మహావ్రకాశవిన్యాసం మహాజ్యోతి
ర్విజృంభణం, మహాతేజఃపరీపాకం మహాధామసముచ్చయం ౨. మహానందపరీణా
మం మహాకాశవికస్వరం, మహాబాధా సముద్వ్యోతంమహాశబ్దైకలక్షణం ౩. మహే
శానవదామ్నాతం మహేదేవాభిశబ్దితం, మహామంత్రసముచ్ఛారం మహాసంసార
మోచనం ౪. చంద్రకోటిసహస్రాభం శతకోటి రవిప్రభం, అనంతకోటిసస్తార్చి
రర్చిర్మండలభాస్కరం ౫. అసంఖ్యాతసమున్నేష విద్యుతోక్తినిభ ప్రభం, ఉపధేః
పరమంఘోరం ఉపాధేరవ్యగోచరః ౬. ఇంద్రియాణామవిషయ మియత్యాకృగ
నాశ్రయం, అనేకజనరాశీనా మనుగ్రహపరిగహం ౭. నిరస్తార్ణవనిర్దేశం గ్రస్తకామ
కథోదయం, అపహాసితమామాద్య మసామాన్యపథప్రదం ౮. అశేషజగదాధార
మశేషజగదుద్భవం, అశేషజగదాత్మాన మశేష జగదాశ్రయం ౯. ఆవాహ్యకరణ
స్పందై రాత్నార్థై రపరోక్షితం, ప్రమాణోపనిషత్ప్రాణ ప్రతిష్ఠా పరమేష్ఠినం ౧౦.
నిరాయాసఫముద్భూత నిత్యకంచుకపంకజం, ఈక్షణాధిపుధివ్యంత రీక్షాతంత్ర దృఢ
వ్రతం ౧౧. సదానవనవోన్నేష సచ్చిత్ స్వాతంత్య్ర్యలక్షణం, భావనానుగణోద్బోధ
భావకాంతః ప్రతిష్ఠితం ౧౨. శంకాతంకకలంకాది ప్రక్రియా వశ్యతోహరం, దుర్లో
హదురవస్థాన మహాప్రలయపావకం ౧౩. నిర్వికల్పద్రుమవ్రాత నిశ్చంకాశనినిర్గమం,
కల్పనాశిల్పసందోహకల్పకల్పాంతవాసరం ౧౪. అహంకారమహావ్యాధే రగదంకార
కాశలం, తపస్సాధకనంకల్ప సత్క్రియాకల్ప పాదపం ౧౫. ఉపాసకగుణోదస్వ
దుజ్జృంభణ సుధాకరం, అన్విష్టంపరమామ్నాయై రనాప్తం శాస్త్రవిప్లవైః ౧౬.
అదృష్టం తంత్రపాండిత్యైరతర్క్యం తర్కకాశలైః, ఆత్మాగమ్య మనోవమ్యమసా
ధారణ సుకరం ౧౭. అనిర్దేశ్యంతథాప్యేవం భక్తానా మగ్రతఃస్థితం, కృతాదియగ
విన్యాస వాసనాకృత సంప్రవం ౧౮. సమ్యగర్చక సద్భావసంధుక్షిత సదోదయం,
కాలకాలోరగగ్రస్త జగత్సంజీవనోషధం ౧౯. స్వభిత్తిదర్శితానేక చిదచిచ్ఛత్రవి
భ్రమం, భిత్తిప్రత్యుప్త రత్నాంత ర్భింబితాత్మతయాముహూః ౨౦. నిశ్చింతంజ్యోతి
షాంచక్రైర్ధ్యాయమా నమివాత్మనా, జాంబూనదమహాపద్మం. దివ్యరత్నప్రభామ
యం ౨౧. రత్నసానుధియానిత్యం జాంబూనద్యోపరంజితం, మణిప్రదీపసాహస్ర
మధ్యనిర్ధారితోద్గమం ౨౨. రత్నాకరాంత స్సంలగ్నచ్ఛాయామేషు మివోన్నతం,

ద్యేహవిభక్తప్రాలంబ సవబిల్వప్రగంచలం ౨౩. గిరిజాబాహు పాశాభ్యాం గాఢ
మున్ముద్రితంకిల. నిర్మమేష్వాత్మదర్శేషు స్థిరేష్వంతః ప్రకాశతః ౨౪. ప్రత్యక్షమివ
కుర్వాణం ప్రత్యక్షబుద్ధేః ప్రభాతసుం, పూజాచందనవిన్యస్త పుండరీకసహస్రకం ౨౫.
గంగయాముఖసాహస్ర శోభిన్యేన సమావృతం, ధూపధూమవితానేన ప్రోచ్ఛనం
లంబితాత్మనా ౨౬ స్వయముత్తంభితేనేన శోభితం కరిచర్మణా, తామసీప్రకృతి
ర్వాస్తు సత్యజామృతభాం క్వచిత్ ౨౭. ఇతికంఠోక్తసౌలక్య మర్చానీలాబ్జ ధార
ణాత్, భోగదం భోగమిచ్ఛానాం ముముక్షూణాంచ మోక్షదం ౨౮. యోగదం
యోగవిష్టానాం తాపసానాంతపఃఫలం, పూజితంబ్రహ్మణాపూర్వ మపూర్వమభ
యవ్రదం ౨౯. ఏకవ్యాపిన మద్వంద్వ మద్వితీయమనావృతం, అసంగమధనంలిం
గం విరూపాక్షంపరంశివం ౩౦. తేవిలోక్యతదాలింగం జ్యోతిర్మయ మనావృతం,
అంగైరప్తభిరానేము రానందభరితాశయాః ౩౧. ఉత్థాయప్రాంజలిపుటాః బాష్పై
రానందజై ర్యుతం, రోమాంచభూషణాస్తస్థు రనిమేషై ర్విలోచనైః ౩౨. లింగా
త్పూజితామీశ విరూపాక్ష సదాశివ, వశ్యప్రసీదపాహీతి పున స్తంభరణంయయుః ౩౩.
తస్మై ప్రణమ్యభూయోఽపి పరస్మై భక్తిసాత్మతాః, సమర్పితాబభూవుస్తే మ
హాశ్యేన మహాత్మయః ౩౪. మనఃప్రతిబిమ్బేతు బింగేమహతి కాండయే, తస్మిన్నము
గంతేన్న తద్వత్ప్రీసీంద్రియాణ్యపి ౩౫. తాంస్తథానిశ్చలాకారా స్సర్వాత్మనిభృతాశ
యాః, ఆలోక్యతాపసాన్నప్త మేనిరే పారిపాస్వయాః ౩౬. అనిర్వాచ్య మనాసం
గ మాలోచ్యమనసేశ్వరం, ఆత్మానుభవసంసిద్ధ మాజగ్నుస్తే రసాంతకం ౩౭. లింగం
తత్పరమంతేన మభంగాభి స్స్వతః క్రిభిః, ధ్యాయద్భ్యఃస్పృహయామాసు స్తేభ్యఃపారి
షదేశ్వరాః ౩౮. తేచిరంధ్రానయోగేన బహిరవ్యబహి స్తథా, కృతార్థాప్రకృతౌ
స్థితౌ శివమాలోకయాః పునః ౩౯. సంపూజ్యదేవదేవేశం స్తోమ్యమ స్తుత్య
మీశ్వరం, ఇతిసంకల్ప్యతేనర్వే పూజాంకర్తుం మందిదధుః ౪౦. పవిత్రీకృత్యగా
త్రాణి భస్మభిః పావనైఃపునః, పూజాద్రవ్యై స్తమానర్చు స్సద్వస్సంకల్పదర్శి
తైః ౪౧. పృథక్పృథక్పరార్థ్యాని విష్టరాణి సమాస్థితాః, తమేవాభిముఖీకృత్య
లింగరూపం మహేశ్వరం ౪౨. దోషాదిత్రితయంకృత్యా పాణినాయమ్యమాత్రయా
వేదవిన్యాసజాలాని విధాయైకాగ్రమానసాః ౪౩. ప్రత్యూహజాల ముత్సార్య పా
ర్థిఘాతపురస్కరం, శుద్ధిపంచకమాకల్ప్య శుద్ధాత్మానో యథావిధి ౪౪. ఆరంభం
చతతఃపూజాం క్రమైరేవాగమోదితైః, దత్తాసనాఃపాద్యకృతః కౌంప్తార్చ్యచమన
క్రియాః ౪౫. స్నానోపచారనిరతాః పరిధాయితవాససః, ఉపవీతానురోధజ్ఞా దివ్య
గంధవిధాయకాః ౪౬. పుష్పారోపణవేత్తారో ధూపదీపప్రదర్శకాః, తస్మైతపఃప్ర
భావాప్త నైవద్యంతే న్యవేదయాః ౪౭. సంగచ్ఛంతేవరంయేన సర్వదేవసమస్మిన్

యాః, సమస్కారేణలింగంతం సమస్కార్య మతోవయో ర౮. అకాశాదాస్యదే
 గోతే వస్తు న్యమితవైభవం, తందేవంభక్తసులభం ప్రాదక్షిణ్యాదహర్షయో ర౯.
 స్వతపవార్చితంభక్త్యా తస్మైసర్వాంతరాత్మనే, అర్చయామాసురాత్మాన మాచార
 ఇతితద్విదః ౧౦. తేషాంభక్తిపురస్కారం పూజాతంత్ర మపాంసులం, ప్రత్యగహీ
 ద్విరూపాక్షో భక్తానాంపరమాగతిః ౧౧. అకృత్రిమస్వభావానాం తేషామభ్యర్చ
 నాచ్ఛివః, అకృత్రిమగిరాంభూమి రాసీదవ్యాహతోత్సవః ౧౨. ఆనందేనైవనిర్వాప్య
 థం వాత్సల్యేనైవ నిర్భరం, సాన్నిధ్యేనైవసంవృత్తం లింగంతప్రభభా తథా ౧౩.
 అభ్యర్చితంపరంలింగ మాలోక్యాగ్రేతపస్వినః, అమన్యంతచిరజ్జైవ తపాంసినఫలా
 నితే ౧౪. ఇయంభక్తిరీయంపూజాధ్యానమేతత్తప స్త్విదం, ఋషయోఽమీనదేత్యా
 హు స్తత్రైకే శివయోగినః ౧౫. అంతరంగచరాయేతు శివశాసనధారిణః, తేషి
 సప్తర్షయోదేవం ధన్యాఇత్యబ్రువన్తిరా ౧౬. ఇతినమ్యక్తమారాధ్య శివసిద్ధాంత
 దర్పణా, దేవంస్తోతుంసమశ్చత్రుః పూజాస్తోత్రఫలాయ తే ౧౭. తుష్టపుష్పియతా
 త్మానో విశ్వేశంవైదికైః పదైః ౧౮. * *

సప్తర్షి కృత విరూపాక్ష వేదపాదస్తహః.

* సప్తర్షయః * విద్యానామాదివక్తాయో పితరాగైరుపాస్యతే, సహపాతు
 మహాదేవ ఈశానోజగతఃపతిః ౧౯. యస్యాజ్ఞాయాజగత్సర్వం విష్వగ్విచరివర్తతే,
 నుమస్తమేకమవ్యక్తం శాశ్వతంశివమచ్యుతం ౨౦. సవవసన్నదాశంభు శ్శర్మభూమా
 ప్రయచ్ఛతు, యోఽధితిష్ఠతి తంత్రాణాం సహస్రేణాయుతేనచ ౨౧. ఉమాలింగిత
 దేహార్థ శృంగదార్ధకృతశేఖరః, ఉద్యోతితశివాశ్రోణి రుతబభ్రుస్సుమంగళః ౨౨. సుర
 ప్రవంతీసోత్తంసా సంసారోత్తారిణీసతాం, శివమూర్తి శ్చియైభూయా దఘోరా
 పాపకాశిని ౨౩. సవవరుద్రోనస్సర్వా రక్షత్వత్కర. విగ్రహః, యవవశతశోరుద్రా
 విశిఖానగకపర్దినః ౨౪. వయమాస్మనసీమాంతం బంధమైకాత్మ్యగోచరం, ప్రస్ఫుత్యా
 మగ్గివశుపతిం వశ్యంతోజ్యోతిరుత్తమం ౨౫. తస్మజ్జగత్సమృద్ధామ విశ్వస్యాస్య
 విభేదతః, తంప్రవద్యామహేరుద్రం విశ్వాత్మానంపరాయణం ౨౬. దదాతుపరమాం
 సిద్ధిం సఈశానగవరశ్చివః, జ్యోతిరైద్రీయికియతా తస్మిన్నర్వంప్రతిష్ఠితం ౨౭. తమే
 వచింతయామస్తు చిత్తేకించింతయాన్యయా, యస్మిన్మజ్జనఃసాంఘీ యుంజానగ
 ప్రథమంమనః ౨౮. అపారకరుణాసింధు రభూమిర్పహితాత్మనాం, అవికాంక్ష స్త్వనిష్ఠా
 నా మోయురన్నంప్రదీయతాం ౨౯. స్వశక్తిప్రసరైర్భూయా త్కిరజైరదుజై
 శ్చివః, వేదయంతంసరోజన్యా స్తత్త్వాయనవిలాధియః ౩౦. యుక్తేనపదిహాశంభుంప్రప
 న్నాఃస్మవరేశ్వరం, యుక్తేనవాఙ్మయోనాపి యుక్తేనమనసావయం ౩౧. ప్రపన్నాఃస్మపరం
 భామ ప్రపన్నార్తిహరం గతాః, తత్త్వస్యమనసోవాపి కృతస్య జ్యోతిషస్పతిం ౩౨.

ఆత్మేశజగతామీశ గౌరీకరిజేశ్వర, అనన్యాధీనసంకల్పాన్ ప్రతినస్సుమనాభ
 వ ౭౩. కిమన్యైర్దైవతైః పరిచ్ఛిన్నఫలప్రదైః, అనంతానాంఫలానాంత్యాం ప్రదా
 తారంభదామహే ౭౪. ఏకంసూక్ష్మంపరంస్థూల మణీయాంసం గుణాధికం, విశ్వేశ
 మేవపశ్యామోవిశ్వన్యాయతనంమహత్ ౭౫. దృష్ట్యైవబోధరూపాణి అవేక్షస్వత
 మఃపరం, స్థానస్సకలావిద్యా నామత్యత్తిష్ఠదశాంగులం ౭౬. యత్రయత్రహి పశ్యామ
 స్తత్రతత్రైశ్వరాణ్యహూ, పరోరజాంసితేజాంసి సహస్రాణిసహస్రశః ౭౭. యత్ర
 యత్రహిపశ్యామ స్తత్రతత్రాగతోహినః, తేజోవిశేసా దృశ్యంతే నీలగ్రీవావిలో
 హితాః ౭౮. త్వదంఘ్రిధ్యాన నిరతా త్వద్భక్తా స్నీలలోహిత, దుర్యోహద్యాం
 స్వదేకాశా నస్కాకపాపంనరాలయః ౭౯. కలాభిరఖిలాభిస్త్యం జగదాప్యాయన
 స్యచ, మహానిధీశ స్సత్కుర్వ స్నిదోపాక్షాజుషస్వనః ౮౦. నిర్విఘ్నసుక్రియా
 స్వీశ ప్రత్యాహుచతానుచి, ఋషీణాముదయేనత్వం విశల్యోబాణవానుత ౮౧.
 తస్మైనమఃపరేశాయ వినాయన్యాజ్ఞయా నయత్, దివిభూమాచనర్వత్ర దృశ్యతే
 క్రూయతేపివా ౮౨. అహూనయమమీధన్యా యైశ్శివో వర్ధితౌజసా, తపశ్శి
 యఃపతి ర్గర్భః కవిర్గ్రహపతిర్భువా ౮౩. తస్మైనమోస్తు యస్యైవం నామానిగుణ
 భేదతః, జాతవేదాఃపితృశ్శంభుః ప్రియస్తోత్రోవనస్పతిః ౮౪. తపోమయంమహే
 శాన ధ్యానాదిపశోధితం, ఆత్మరూపైర్గ్రహాణత్వం సహదేవై రిమంహవం ౮౫.
 అశ్నువానాదిశస్సర్వా విశ్వాధికభృతాశయా, హిరణ్యయేనభూయాంన్నో విరాట్
 దేవీపురోహితా ౮౬. నకంచిదపిజాసిమ స్సర్వవేత్తా త్వమేవహి, *స్కందః* ఇత్యే
 వంసముచిచ్ఛత్తి సన్నివేశంసప్తర్షిస్తవమమలం నిశమ్య దేవదేవః, భక్తానాంప్రయత
 ధియాం శివస్సతేమాంస్వంరూపం ప్రకటయతిస్మ దేవదేవః ౮౭. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాశ్మ్యే మధ్యమభాగే
 సప్తవింశిర్విరూపాక్షపూజనంనామ చతుర్థోఽధ్యాయః ౪.

స్కందః అఖండమివపుణ్యానాంఫలమాకారతాంగతం, అవిర్భూతంపరంశం
 భు మద్రాక్షుః పరమర్షయః ౧. ఆలోక్యానందవివశా దేవమానందకాననం, విరూ
 పాక్షం మహాదేవం దయావిగ్రహగోచరం ౨. యథాభద్రశిల్పాస్థానే దృష్టమాశ్చర్య
 దాయకం, నన్యతున్నాజలిపుటాః పరివేల్లజ్జటాధరాః ౩. ప్రజాతానందబాహ్వాస్తే
 ప్రచలద్వల్కులాంబరాః, ఆహ్లాదివిషమన్యాసై రంతస్సంభమనిర్భరైః ౪. అభివర్జ
 తవైరస్యై రభియుక్తాగమాగతైః, విరూపాక్షమహాదేవ పంపాక్షేత్రాధిపాయక ౫.
 హేమకూటేశ విశ్వేశ స్వాత్మేశేత్యున్మిషద్గిరైః, ప్రణమంతోఽఖిలై రంగై రుత్తి

వృంతశ్చ సంభ్రమాత్ ౬. ప్రదక్షిణం ప్రయాతశ్చ తిష్ఠంతస్త్రిమితాక్షణం, నేత్రే
అపివినిందంతో నిమేషాన్మేషవంచనాత్, నిశ్శ్వాసాచ్ఛ్వాసయోర్వృత్తిం దీక్షా
విఘ్నకరీమపి, నిర్భర్ణయంతశ్చేతాంసి స్థాపయంత్యేవదే ౮. కింవిక్షణీయంకిం
కార్యం కింవాచ్యం భావ్యతాంనుకిం, భార్యతాంకిమితీవ్యక్త మజానంత స్తదాశి
యాః ౯. గతోమోహమయఃపాశో వికల్పావిలయం గతాః, భ్రతంకటంతఃసంహృ
ష్టా భక్త్యున్మేషవశీకృతాః ౧౦. తజ్జటాటాలయంశంభో హ్రాంసహిం శేఖరాయితాం,
తామిందురేఖాం తత్సాలనయనందీప్తపావకం ౧౧. తేవక్షుషీశేఖాంకార్కా కుంభ
లేష్టఫణీశ్వరా, తన్మందహాసితాం వీక్ష్యా కరుణారసవర్షణీం ౧౨. పంచతాన్యపిచ
క్రాణి కాలిమానంగలేచతం, తద్దశాయుధినోబాహుళా తాన్తా బ్రహ్మకవాలికాః,
కరిచర్మచ తద్వాసస్తేచతే ఫణిసూపురే, ౩౩. భస్మాద్ధూలంచ తద్దాత్రం తంచవా
హనశాడ్యలం ౧౩. సాలభ్యం దేవదేవస్య సప్తమాత్రైకగోచరం, దర్శందర్శందయా
సింధో స్తత్రస్తత్ర హృతాశయా ౧౪. విరూపాక్షప్రసీదేతి శృణంతం పునర్వయః,
సప్తర్షయోమహాత్మాన స్తస్మిన్కాలే కిమీర్యతే ౧౬. తేజాసంతివివేక్షి ద్రష్ట
హమపి వేత్సుత, తతస్తేభక్తివివచాః స్త్రోత్రంచక్రసి వృక్షకృష్ణక ౧౭. పూజయి
త్వాశివం భూయః పరమార్థవిదాంవరః, అంతరైరుపచారై స్తత్పూజామితకరోశ్చ
యం ౧౮.

భరద్వాజః—కృతశ్రీవిరుపాక్షమానస పూజాః

భరద్వాజః అనాద్యంతమనౌపమ్య మవాజ్ఞనసహచరం, అప్రమేయమనాకార
మజమక్షరమవ్యయం ౧౯. వ్యక్తావ్యక్తంవిరూపాక్షంపంచబ్రహ్మన్వరూపిణం, శాశ్వ
తంసర్వభూతస్థం నిత్యతృప్తంనిరంజనం౨౦. యతోవాచోనివర్తంతే అప్రాప్యమనసా
సహ, కథంత్యామిశ దేవేశముపచారార్హమీశ్వరం ౨౧. పూజయామిజడోహ్య
త్ర కాయుక్తిః కరవాణికిం, త్వదృశేపంచకృత్యేషు కళపరో జగదీశ్వరః ౨౨.
తథాపిత్యం గణేస్సర్వై రాగమైరివకథ్యసే, పూజాచ్ఛలాత్ఫరిచ్ఛేత్తు ర్నిందత స్తన
నచ్ఛలాత్ ౨౩. ధ్యానచ్ఛలాత్తు విస్మర్తు ర్వాహాదేవప్రసీదసి, తస్మాత్త్వాంసర్వగై
ర్భావైః పూజయా మ్యుపచారతః ౨౪. రాజరాజసఖో రాజశేఖరో రాజసేన్వ
యం, రాజోపచారవత్తుభ్య ముపచారా స్తదామ్యహం ౨౫. ధ్యేయస్త్వా తత్రవి
స్మర్తుం ధ్యానంశక్తింతదాస్మినః, త్వామేవాశేషరూపత్వా ధ్యాయామి శ్రుతిసంమి
తే౨౬. నచమస్వ్యతిరిక్తోసీతథాస్యావాహితోమయా, పంచకృత్యప్రథాయోగ్య స్త్వ
మిచ్ఛాశక్తి సంగతః ౨౭. అథారాధేయరూపస్త్వం ప్రభావీవ ప్రకాశవత్, తత్క
రోమిమనోబుద్ధి స్థూలసూక్ష్మతయా౨౮ననం ౨౮. సంముఖికరణంయత్త త్సర్వగ
న్యకథంతవ, తథాస్యాస్తిక్యయోగ్యంత్యాం సంముఖికర్తు ముత్సహే ౨౯. అగ్న్యం

బుమరుతాంసోమ హ్యుద్ధావృత్తస్థిర్యగాత్మతా, కథవిరోధనం స్యాత్ప్రేక్షయంతం త్వ
 నిరోధనం ౩౦. అపరిచ్ఛిన్న భూమునే కథంస్యాదవకుంతనం, అద్యావ్యనంత చిద్రూ
 ప కల్పయా మ్యేవతత్ప్రభో ౩౧. పాద్యంకింపర్యతఃపాదే తవాద్యాన్యప్తిరంబు
 తల్, ప్రవిష్టోసితథాయుక్తం తథావ్యర్హ్యదదామితే ౩౨. కథమాచమనంనిత్యం
 శుద్ధపున స్వదైక్యతః, ఆత్మశుద్ధిర్యవేదేవ ప్రీత్యైతత్క్రయతేమయా ౩౩. డశో
 త్రరాంగైర్భ్రహ్మంజై స్థిరమానిర్విగాహ్యతే, మలక్షయస్సతాం త్వద్భిః వ్యాజాది
 త్యభిషిచ్యతే ౩౪. నిర్ద్వంద్వరూపనిర్దక్ష్య దిగ్వాసా స్త్వంకరోమ్యహం, వానసీతత్ప్ర
 భో తుభ్యం మయాతచ్ఛాత్రదీయతే ౩౫. నిర్గుణోసిగుణస్తద్వా న్నాగయజ్ఞో పవీత
 వా, తుభ్యంవిశ్వానరూపం తముపవీతం కరోమ్యహం ౩౬. ఆత్మాదా త్వద్విభూ
 షాత్వం ద్యుమణిస్తద్విభూషణః, నిర్దిశామిప్రభోతుభ్యం నిశ్చయాభ్యం విభూష
 ణం ౩౭. గంధవత్సాత్మరూపస్త్వం గంధానాం పఠిరీడ్యసే, తథాభక్తిమయం గంధ
 మహమాపాదయామితే ౩౮. మూలాదిషువిభాగేషు పూజాంగ ముపరిసితం,
 సుమనఃప్రీతయే తుభ్యంసామనస్యం దదామ్యహం ౩౯ జ్ఞానాగ్నిసంస్కృతా జ్ఞాత
 మవిద్యాభ్యాద్వస్పతేః, క్షుద్రాభిలాపనంధూష మధివాసే కరోమితే ౪౦. భాన
 మానంస్వయంభూమ్నా భాసయత్వఖిలంజగత్ ౪౧. తదవ్యంతఃప్రకాశంతే దీపమా
 కల్పయామ్యహం ౪౨. అన్నంబ్రహ్మేతియద్రూపం తత్త్వం తత్తేవరాత్మరం, యద
 నాదితవాప్యేత త్కర్మజాతంనివేదయేర ౪౩. ప్రకృత్యాత్రిగుణాత్మాత్వం చంద్రభూష
 ణవా నహౌ, తథాపిఘనసారేష్టం రాగతాంబూల మర్హ్యతే ౪౪. ప్రాంశుమి
 త్యాహమాత్మం త్యా మత్యతిష్ఠద్దశాంగులం, సూత్రాంతశాయినే చ్ఛందోదదా
 మ్యుపనిష న్మయం ౪౫. గోరూపోగోవృతోగోపో గోవృషేశ స్త్వమేవహి, తథాపి
 మమగోజాలం చామరంచ దదామ్యహం ౪౬. సప్తస్కంధజగత్ప్రాణ త్రిగుణాద్యా
 నిలాత్మనే, నిత్యాదిశ్చక్రియారూపం తాలవృంతం దదామితే ౪౭. బింబాద్బింబస్త
 దాధార రూప స్త్వం తదప్రప్రభో, ఆత్మవిజ్ఞానరూపస్య దర్శణం ప్రదదామ్యహం ౪౮.
 బ్రహ్మాండంతత్ప్రవిశ్యాంతః చేష్టసేతదహంకృతః, యథాచేష్టయసేమాయిత తథాన్య
 త్యామిశంకర ౪౯. అనాహృతమనాశ్చష్ట మభిన్నంశ్రుతిసమ్మతం, స్వానుభూతం
 శివంవేద్యం గేయంత్యన్మయమర్హ్యతే ౫౦. పుష్పవంతోయదానద్యశ్చి రాభిశ్చక్రస
 మ్మతం, సమానాహతనిర్దోష పుష్కరంవా దదామ్యహం ౫౧. అవిశ్రాంతైరనా
 క్రాంతై రమేయత్వాదకర్తృకైః, అపిస్తుతోహ్యనాలస్యై స్తథాత్వాంస్తామి
 భూయసా ౫౨. అఖండమహిమానంద కథంస్యా త్వత్ప్రదక్షిణం, మాయాదిని
 యమావృత్తం తత్తథాపి కరోమితే ౫౩. అచింత్యమహిమానంద మవాజ్ఞనసగోచ
 రం, సమామిత్యాంసదాచిత్తేభక్తానాం కల్పచూరుహం ౫౪. పురుషప్రకృతివ్యక్తాత్వస్మై
 ద్వైవాఖిలంజగత్ త్వదూపముపచారార్థం తత్తస్మదా ప్రదీయతే ౫౫. స్వయం

ఫలంతికగ్గాణి సాక్షీత్వ ముపచారతః, ఫలంతితానిత్వామేవ పార్థనేయం మమ ప్రభో ౫౫. వ్యాపారాసక్తవవాసం భవద్విస్మరణా త్కృభో, అద్యత్వాంవేత్వత్ భావైర్మ్యుక్తి మాతానమర్పయే ౫౬. సర్వాత్రమస్మర్వగతో మదభిన్న స్వమేవహి నోద్వాప్య తేతథావ్యంత స్సంకల్పైఃసుసిరోభవ ౫౭. *

—♦ జ మ న గ్నిః ♦—

నమస్సర్వగుహేశాయనమస్సర్వార్థదాయినే, నమస్సర్వార్థయోగాయ నమస్తే సర్వతేజసే ౫౮. నమఃపరాయ యోగీంద్ర నమఃపరమదైవత, నమఃపరమ కల్యాణ నమఃపరమసిద్ధిదగ్ధ. వాఙ్మనఃకర్మభిః పుణ్యైర్భావ్యంతే భావ్యరాక్షియాః, తూయాస్తాస్తా నమస్తుభ్యం విషయీకురుతాశ్చివ ౬౦. త్వమాకాశ స్వమనిలస్వమగ్నిస్త్వం రసాశయ, త్వంమహీపుష్పవంతౌ త్వం పుంసేతుభ్యం నమోనమః ౬౧. గరిష్ఠాయవరిష్ఠాయ శరణ్యాయ శరీరిణాం, వరేణ్యాయనమస్తుభ్యం త్రైగుణ్యాతీత మూర్తయే ౬౨. స్వంతత్రవరతంత్రస్త్వం గోచర స్వమగోచరః, అక్రియశ్చక్రియార్హస్త్వ మచిత్త్యమహసే నమః ౬౩. కరణాయనమః కర్త్రే వచసేవదతేనమః, నమోజ్ఞానాయవిజ్ఞాత్రే స్వవతే జాగ్రతేనమః ౬౪. సర్వాత్రమవిధేయాయ సర్వవర్ణాను వృత్తయే, సర్వవిద్యాధిగమ్యామ సర్వనిత్యాయతేనమః ౬౫. నమస్సాత్మానుసంధాన స్వాధిష్ఠచరణాంబుజ, నమస్స్వభావగంభీర మహాపారుషభూషణ ౬౬. నసు స్వకల్పనోల్లేఖ్య జగదాలేఖ్యకాశల, నమోగారీపరివ్వంగ యోగ్యసాభాగ్య భూషణ ౬౭. నమస్స్వతంత్రకర్తృత్వ స్వాభావికవిజృంభణ, నమఃప్రణతసంకల్ప కల్పనాకల్పపాదప ౬౮. నమస్త్రీశూలదంతాగ్ర నిర్భిన్నాశేష దాసన, నమఃకపాలమాలాభి రలంకృత కలేబర ౬౯. నమోమందాకినీసోత స్త్విన్నోష్ఠీష జటాధర, నమశ్శృంగకలాసాంద్ర స్యందమాన సుధారస ౭౦. నమోభక్తజనాధీశ నమోభక్త జనప్రియ, నమోనమ్రజనైశ్వర్య నమోభక్తజనేశ్వర ౭౧. బ్రహ్మాదానిగుణాస్సర్వే తత్తదావరణాన్యపి, ప్రధానంపరమంబ్రహ్మ యత స్తస్మైనమోనమః ౭౨. యథామతి యథాశక్తి స్తోతుస్తోత్రంత్యయి 1వభో, అర్పయంతిగుణాహిత్యాం త్వద్భక్త్యా భవతేనమః ౭౩. నమోనమోమహాదేవ నమోదేవాధిపైవత, నమశ్శంకరసర్వేశ నమశ్చిన సదాశివ ౭౪. భూతానామంతగాత్మాత్వం భూతేశఙ్గతి కథ్యసే, అంతస్సర్వే ప్సితంవేత్సి వేదితాత్వం ఫలప్రదః ౭౫. జాయంతేచమ్రయంతేచ చరాణిసావరాణిచ, తత్రసాక్షీత్వమేవైక స్మర్వకర్తా నియామకః ౭౬. అద్యాపివేదాస్త్యాంద్రఘ్నం క్షిత్యోతి బహువిస్తరం, కింపున స్తస్మృభాస్సంతః త్వాంతథా దివ్యదర్శనాః ౭౭. తవసాక్షిన్ముగ మ్యోసి ధామకింత్యాం నలక్షయేత్, సమాధేకింవశంయూసివ్రతానాం త్వమగోచరః ౭౮. ఉపవాసాదిభిఃకింత్యాం క్లేశైశ్శ్రమకవైర్ధియః, అపరోక్షఙ్గతివ్యక్త స్సాక్షీశ్చ

తమనఃపరః ౭౯. తేజసామపిభూతేశ ప్రవిశ్యాంతః స్వమాత్మనా, తైజసం తత్త్వమ
ప్యేషాం స్థావయస్య ర్థసిద్ధయే ౮౦. వాఙ్మనఃకర్మభిస్సమ్యక్ త్వాముద్విశ్య కృతం
తపః, ప్రసూతేపరమాం సిద్ధిమభవానుగుణాత్మనాం ౮౧. పరమాణుర్మహీయాం స్వ
మంత స్త్రిష్టౌ ప్రకాశసే, మహతాంభూయసీం బిభ్ర న్మహతాంచ త్వమాత్మని ౮౨.
అణుత్వంచమహత్త్వంచ విభోః కాల్పనికంతవ, ప్రకృత్యా నిర్వికార స్త్వం త్వదా
నందాది లక్షణం ౮౩. యాదృశీభావనా యస్య సిద్ధిస్తస్యహి తాదృశీ, మద్భావనా
నురూపేణ మూర్ధాత్వం సిద్ధిదాయకః ౮౪. త్వమింద్రియాణి త్వంశుద్ధిస్త్వం మన
స్త్వం సమృద్ధయః, త్వంతప స్త్వం మహాయోగ స్త్వ మర్థాస్సకలాఅపి ౮౫. నిరాకా
రస్య తేశంభో జ్యోతీరూపస్య మూర్తయః, లోకానుగ్రహణార్థాయ నచే దృక్షేష్ట
సిద్ధయః ౮౬ స్పృశ్యతేఘాయతే యత్ర దృశ్యతేఘాయతేపి వా, రస్యతేచ
విభోసర్వం భావజాతం త్వదాత్మకం ౮౭. తీర్థేషుపుణ్యరూపేషు సరస్వపిగిరివ్యపి,
ఫలందదాసి భక్తేభ్య స్త్వమేక స్తత్త్వదాత్మనా ౮౮. నహికాశ్యాదిషు స్థానే ష్వ
వ్యాజకృతసన్నిధిః, విశేషాదాగమోపాసో భక్తానాంసిద్ధిః వ్యాసి ౮౯. అంత
ర్మూలకరందాది పర్యంతాంబుజ ధామసు, దదాసిదివ్యయోగిభ్యః స్థితస్తత్రసమీ
హితం ౯౦. నాస్తిం భవతోరూపం సర్వత్రాపి మహేశ్వర, తథాపికాంశ్చిన్నిశ్చిత్వ
యజంతే త్వాంస్వసిద్ధయే ౯౧. యత్రయన్నిశ్చితా బుద్ధి శ్చివోస్తేత్యేకచేతసి,
తత్రసన్నిదధాసి త్వమేవందేవ్యాదయానిధే ౯౨. శ్లాఘ్యోస్మి పుణ్యజన్మాస్మి ధన్యో
స్మి జగతీతలే, అహూ భక్తిసమున్నేహో విరూపాక్ష నమోనమః ౯౩. *

—* అత్రి: —

అగ్రత శ్చివపాహి త్వంవశ్చాత్పాహిమహేశ్వర, ఊర్ధ్వంపాహిమహేశ,
త్వ మధస్తాత్పాహి శంకర ౯౪. పృథివ్యాంపాహి గిరిశపాహ్యపూర్వార్ధ్వం సదాశివ.
వహ్నాపాహిమహాదేవ వాయూపాహి త్రియంబక ౯౫. ఆకాశేపాహిభూతేశ
పాహీశ శశిసూర్యయోః, ఆత్మానుపాహి గౌరీశ మనఃపాహి త్వమీశ్వర ౯౬
బుద్ధింపాహి జగన్నాథ సంకల్పంపాహి సర్వగ, శ్రోత్రంపాహిపరేశాన త్వచంపాహి
జగద్గురో ౯౭. చక్షుషీచసదాధార జిహ్వంపాహీందుశేఖర, ఘ్రాణంపాహి విరా
డ్రూప పాహివాగాదికం ప్రభో ౯౮. విచారంపాహివిశ్వేశ పాహి విశ్వాధికోద్భవ,
శూలహస్తధియంపాహి ధృతింపాహి పినాకధృత్ ౯౯. వృషవాహనపాహిత్విం
ధర్మమే శాశ్వతంహృది, ఆచారంపాహిసర్వజ్ఞ విద్యాంపాహికలానిధే ౧౦౦
మృత్యుంజయ క్రియాంపాహి పాహిభక్తిం పరాత్పర, ఉన్ముఖంపాహిరుద్రత్వం
సాహ్యాంతర్భవనాశన ౧౦౧ ప్రమథేశగతిం పాహి పాహించింతాంగణేశ్వర, పురస్తా
ద్ధూర్జగేపాహి విజ్ఞానం పాహి భూతప ౧౦౨. ప్రజ్ఞాంపశుపతే పాహి పాహిభావం

కపాలభృత్, పాదంపాహిపరంజ్యోతీ రూపంపాహి పరోరజః ౧౦౩. వక్షఃపాహిగణే శిత్వం బాహూపాహిః స్మరాంతక, కటింపాహిమహాకాల ముఖంపాహ్యంబికా పతే ౧౦౪. మూర్ధానంపాహి భీమత్వం సర్వాంగంపాహి కాలజలై, పాహిమాం మేరుధన్వంస్తవం పాహిమాంసీలలోహిత ౧౦౫. పాహిమాంపరమైశ్వర్య పాహి శ్రీకంఠ పాహిమాం. *

—: గా త మ :—

ఆత్మానం పరమాత్మాన మంతరాత్మానమీశ్వరం ౧౦౬. సతోస్మిత్యాం మహాదేవ ప్రణతానాం శుభంకర, శివత్వంయస్యనిస్సీమం నిస్సామాస్యస్య లక్షణం ౧౦౭. తంత్యాంశివప్రపద్యేహం తత్త్వాతీతం పరాత్పరం. సంభవత్యఖలం యస్మాజ్జగద్యద్యవనం మతం ౧౦౮. తారతమ్యాపరిచ్ఛేద్యం అనంతత్వాం సతో స్త్యహం, అవిధేయేషుజీవేషు యత్సామ్యంసుప్రతిష్ఠితం ౧౦౯. అనుగ్రాహకమా ప్తానాం త్వాముగ్రం శరణంభజే, సూక్ష్మసూలాదిభేదేన పరిచ్ఛేత్తుం నశక్యతే ౧౧౦. సర్వహియ త్తజ్జానంతం సర్వగంత్యాం శ్రయామ్యహం, దేవానామవియోదేవ తేహంచ త్వంమహానసి ౧౧౧. క్రిడాదిలక్షణోపేతం త్వాం మహాదేవభావయే, నీలంవామేస్వభావేన లోహితందక్షిణేంగకే ౧౧౨. శక్తిశక్తిమదాఖ్యేయంతాశ్రయే స్త్రీలలోహితం, అంతకస్పర్శభూతానాంహర్తాత్వంతస్య చాంతకః ౧౧౩. తంత్యాంభక్తి కలాగమ్య మంతకాంతక మాశ్రయే, అణవఃపశవస్సర్వే పతిస్తేహం త్వమాది మః ౧౧౪. తంత్యాంపశుపతింవందే పశుభావజిహ్వసయా, షడ్వింశత్తత్త్వనిర్వాహ్యం విశ్వమర్వాక్ష్స పర్వణి ౧౧౫. త్వమేవతద్గుణాతీతం త్వాంవిశ్వాధిక మాశ్రయే.

—: క శ్య పః :—

అనాదిమాదిమందేవ మిష్టమీశ్వర ముత్తమం ౧౧౬. ఊహాబుద్ధిప్రదా తార మకారంప్రణమామ్యహం, ఆద్యంతకైరవతర్క్యంత్యాంత్రయీక్రమ గోచరం ౧౧౭. ఏకమైకాంతికైర్జ్ఞేయ మన్యోపమ్య విపర్జితం, అంబికాపతిమస్తో కంమహంతంత్యాంనమామ్యహం ౧౧౮. కల్యాణం సాత్త్వికంగంగాధరంఘటితస త్ఫలం, ఏతంనమస్కృతోనామ్ని చరిష్ణుంచాప్తరూపకం ౧౧౯. జగత్స్వరూపరహితం జ్ఞాతారం టంకితంకరే, ఆత్మానండమరుంఘోషంవి నోద్యత్ప్రాణిఘంటికం ౧౨౦. తత్త్వార్థస్థపతిందాంతం ధనదం నాదరూపిణం, పరంఘంటక్రియాయూపం బర్హరం భవ భర్జనం ౧౨౧. మంత్రేశంయుంత్రకర్తారం లమేశంలాకినీశ్వరం, వంద్యంసర్వషడంగే శం సర్వకారణ కారణం ౧౨౨. హరంలక్ష్మద్విపత్రేశం త్వాంసతోఽస్మి మహే

శ్వరం, ప్రాప్తోస్మిత్వాంశితోస్మిత్వాం సతోస్మిత్వాం సదాశివ ౧౨౩. ప్రసీదదేవ
కారుణ్యాత్ కరుణాకర తేనమః. * * *

—: వ సి షః :—

సమస్తేజగతాంనాథ సమస్తే విశ్వతోముఖ ౧౨౪. పంచవక్త్రసమస్తేస్తు పర
మేశ సమోస్తుతే, పర్యంతతఃఫలందేవ క్రియాణాం తవదర్శనం ౧౨౫. దృష్టేపిత్వ
యికింనామ కాంక్షణీయం ఫలాంతరం, సచావృప్తేకిమస్త్యన్య ద్దగ్ధనీయం తథా
త్మనః ౧౨౬. చక్రవాక్స్యకింప్రార్థ్యంసద్య స్సన్నిహితేనౌ, చాతకఃకింకరోత్సవైః
స్థితేప్రాణప్రదేఘనే ౧౨౭. చంద్రాలోకనముత్సృజ్య చకోరఃకిమపేక్షతే, మహాప్లవ
ముపాసాద్యమజ్జ్ కింయాచతేపరం ౧౨౮. ఛాయా తప్తస్యఘాయాచ్చే త్రస్యకిం
భవనాంతరైః, పిపాసిత స్సరో లబ్ధ్వా తత్త్రైవ రమతేకిల ౧౨౯. అమృతంప్రాప్య
యఃకశ్చి త్కిమన్యహృదయో భవేత్, ప్రాణాల్లబ్ధ్వాకిమస్యాఽన్యత్కింవాప్రాప్త
యతేక్వచిత్ ౧౩౦. ఏవంప్రాకృతరూపేషు ఫలేషూత్సుకినోసరాః, నాన్యత్రక్వచిద
ప్యాత్మ వాంఛితం స్థావయంత్యలం ౧౩౧. ఏవమప్రాకృతాకారేదేవే సాన్నిధ్యశో
భిని, ప్రాప్యసర్వైఃక్రియాతంత్రై ర్మహాఫలతయా శ్రుతే ౧౩౨. ప్రార్థనాంతర
మస్మాకం నకించిదపి విద్యతే, ఈశబింబస్యతస్యాపి నయనోస్థిలనాత్పరం ౧౩౩.
సకృత్సంనిర్మిమాణస్య ఫలగత త్తత్ఫల ప్రదం, యథాహంచిత్రరూపస్య త్వద్దయా
భిత్తిభాగితః ౧౩౪. నయనోస్థిలనం దేవ తథామేత్వన్నిరీక్షణం, జగతోపితమో
రోధే హ్యవృణో న్నునిరాకృతే ౧౩౫. వివస్వాచ్చునరుక్తోహి విష్వగేవ ప్రకాశతే,
తథాతేభావనాదృష్ట్యా గతవ్యామోహవిప్లవః ౧౩౬. పర్యాప్తసిద్ధి రద్యాహంవిశేషాత్తు
త్వదీక్షణాత్, *స్కందః* ఇతితేమునయ స్సర్వే స్తోత్రంకృత్వాపృథక్ పృథక్ ౧౩౭.
వ్యజ్ఞాపయన్ విరూపాక్షం చంద్రార్ధకృతశేఖరం, వయంహిసిద్ధసంకల్పా వయంసిద్ధస
మాధయః ౧౩౮. వయంసిద్ధఫలాదేవ త్వదాలోక మహేశాత్సవాత్ ౧౩౯.
ఇతిసత్యజనస్తవై ర్విశుద్ధైఃపహసాస్మేర ముఖోబభూవశంభుః, య ఇమాన్ పతతే
విశుద్ధచేతాః శివసాలోక్యమవాప్య మోదతేనః ౧౪౦. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందమహాపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మధ్యమభాగే
సప్తమీ స్తవోనామ పంచమోఽధ్యాయః. ౫.

* సూతః * ఇతితేషాంస్తవంశుత్వా స్మయమానముఖ శ్శివః, మహాకారు
ణ్యజలధిః పునరాహమహామునీన్ ౧. * ఈశ్వరఉవాచ * ప్రసన్నోఽస్మిమహాభాగాః

శూయతాం క్రమయోగతః, మమాజ్ఞాపాలితా యూయం భవద్భిర్వృష్టిస్థితిభిః ౨. స్తోత్రైరమిరుతంచిత్ర మాగమాభ్యర్చితశ్చ వః, తథామద్దర్శనాదేవ యూయంసిద్ధ ఫలోదయాః ౩. తథాపి మయివోభక్తిర్యాచాలయతిమామితి, యత్రయత్రభవంతో మాం ధ్యాయంత్యే కాగ్రచేతసఃర. వ్రత్యక్షోఽహంభవిష్యామి తత్రతత్రైవమేవచ, జపతాంపఠతాం విప్రా జాగ్రతాంస్వపతామపి ౫. అనేనాఽహం స్వరూపేణ సదా సన్నిదధామివః, మమసాలోక్యసారూప్యసామీప్యాది పదంచయత్ ౬. తదిదం ధ్యాయినాయుష్మాంస్తేషామపిసదాభవేత్. యేభక్తిమంతోయష్మానుమద్భక్తేషువిశేషతః ౭. ఆత్మార్చితాన్వచాన్నిత్యం తేభ్యోఽప్యేషదదామ్యహం, అద్యవభృతివిప్రేంద్రాః కల్పేకల్పే మమాజ్ఞయా ౮. నప్తర్షయస్సదాచారాయామేవ భవిష్యథ, వరాన్వరయతాభీష్టా న్నదామ్యేతత్పదంమమ ౯. * ఋషయఃఉచుః * దేవ దర్శనమాత్రేణ దత్తాత్మాభిమతోభవాత్, రూపేణైవామునాభూయః కింనాన్యస్మః ప్రవశ్యతి ౧౦. * స్కంధఉచుః * అథ దేవంవిరూపాక్షం భరద్వాజోమహామునిః, ప్రసాద్యప్రాహ సర్వేషా మనుమత్యాపురఃస్థితః ౧౧. * భరద్వాజః * బ్రహ్మత్వాంస్తుతవాన్నామ్నా మయుతేనాగమాత్మనా, బ్రహ్మత్వం సృష్టికర్తృత్వం సర్వజ్ఞత్వంచ లబ్ధవా ౧౨. విష్ణుర్నామ్నాంసహస్రేణ స్తుత్వాత్వాం సమపూజయత్, విష్ణుత్వంపాలకత్వంచ లబ్ధ వాంశ్చనుదర్శనం ౧౩. దక్షోనామ్నాంసహస్రేణ త్వాంస్తుత్వా పరమార్చయత్, సర్వకృతుఫలంలేభే తచ్చపాశుపతవ్రతంగర. తంశ్చపరయా భక్త్యా స్తుత్వానామ సహస్రతః, అనన్యసులభంలేభేగాణావత్యమనశ్వరం ౧౪. అశేషనామరూపంత్వాంసహస్రవదనఃపురా, స్తుత్వాస్తుత్వాచవిక్రాంతశ్చేషోఽభూచ్ఛేషనామభాక్ ౧౬. కిమన్యై రపిభూతేశ పశుపాశనియంత్రితైః, అలింశోలింగభావేన వేదైరద్యాపి మృగ్యసే ౧౭. అప్రమేయ మనాపమ్య మవాజ్ఞునసగోచరం, కస్త్యాంజానాతి భూతేశ భక్త్యాత్వం జ్ఞాయసేవరం ౧౮. అగ్నిష్టోమాశ్వమేధాదీ నతప్త్యాపి మహత్తపః, అచరిత్వాబహు క్షేతైః కృచ్ఛ్చిచాద్రాదాయణాదికం ౧౯. అక్లేశేన రిపుణ్జేతు మవాప్తుం యస్యచేష్టితం, అచిరేణైవకాలేన కేనోపాయేన శక్యతే ౨౦. తద్బ్రూహిరక్షనస్సర్వాన్ శిరణ్యోఽసి శరీరిణాం. * * *

శ్రీవిరూపాక్షాష్టోత్తరశతనామస్తోత్రం.

* దేవదేవఉచుః * మునేబహునినామాని మమరూపానరూపతః ౨౧
తేషాంసర్వాగమైర్ముక్తం నామ్నామష్టోత్తరంశతం, శృణుతత్కథయామ్యద్యస్తోత్రం
సర్వార్థసాధకం ౨౨. * * *

అస్యశ్రీవిరూపాక్షాష్టోత్తర శతనామామృతస్తోత్రమహామంత్రస్య: దేవదేవ
ఋషిః, అనుష్టుప్ ఛందః శ్రీపంపావిరూపాక్షేశ్వరోదేవతా, శ్రీవిరూపాక్షప్రీత్యర్థేజపేవిని
యోగః. అథధ్యానం. అనాద్యంతమనావమ్యమవాజ్ఞనసగోచరం, అప్రమేయమనా
కారమజమక్షరమవ్యయం. వ్యక్తావ్యక్తం విరూపాక్షం పంచబహూ స్వరూపిణం,
ధ్యాయే హంసర్వభూతస్థం నిత్యతృప్తం నిరంజనం. *

అథస్తోత్రం భవశ్వరోమహాదేవతాశానశ్శంకరశ్శివః, ఉగ్రగివశుపతిరుద్రో
విపారూక్షగవినాకభృత్ ౨౩. భీమగివపద్మీశ్రీకంఠగిఖట్వాంగీనీలలోహితః, శూలపాణిర్వర
శ్శంభుర్దేరుధన్వా మృగాయుధః ౨౪. గంగాధరశ్శ్చంద్రమాఖిలకంఠగి కపాలభృత్,
కృశానురేతా సర్వజ్ఞో వామదేవోవృషధ్వజః ౨౫. వ్యోమకేశో మృడఃస్థాణుగి
కామజిత్తిపురాంతకః, మృత్యుంజయగి కృత్తివాసా శ్చిద్రూపః ప్రమథాధిపః ౨౬. అంధ
కారిగి పరంజ్యోతి ర్దేవదేవోఽస్థిభూషణః, తత్త్వాతీతః పరబ్రహ్మ పరమాత్మాసదా
శివః, ౨౭. సృశాననిలయో భగ్గః పార్వతీపతి రీశ్వరః విశ్వేశ్వరస్సందగురు శ్చంద్ర
సూర్యాగ్నిలోచనః ౨౮. వేదాశ్శ్వేఖండపరశుగి పంచవక్త్రోమహీధరః, విష్ణుబాణో
విశ్వగర్భోనిషాదోవిధిసారథిః ౨౯. అప్రమూరిర్విశ్వమూర్తి ర్గిరిశోవృషసాహనః,
నాదప్రియోనాగహార స్త్యంబకః పూషదంతభీత్ ౩౦. మహేశ్వరోమహాకాలో
దిగ్వాసా భస్మలోచనః, వసురేతాఅదిసటోఽఘోర స్తత్పురుషోఽవ్యయః ౩౧.
సద్యోజాతోయక్షబంధు ర్వేదాశ్శ్వః పరమాత్మకః ౩౨. కాలరూపీ క్రతుధ్వంసీ
కైలాసాద్వినికేతనః, అవ్యక్తలింగోలింగాత్మా మహాయోగీ మహావ్రతీ ౩౩. అజైకపా
దాదిభిక్షు ర్భూతేశోలకులేశ్వరః, కాలాగ్నిరుద్రో నిర్ణాయో నరనారాయణ
ప్రియః ౩౪. ఉర్ధ్వరేతా లోకకర్తా సర్వేశోమల్లికార్జునః, అహిర్భుధ్వోఽర్ధనారీశో
గజాసురనిషూదనః ౩౫. సర్వజ్ఞోదక్షిణామూర్తిః జ్ఞానాత్మా హాటకేశ్వరః, ఆద్యం
త రహితశ్చేతి నామ్నా మప్రోత్తరంశతం ౩౬ ప్రణవాదినమోంతైర్నా మేతై ర్నా
మభి రర్చయేత్, సర్వసిద్ధిమవాప్నోతి నిరాయాసేనసన్మతే ౩౭. యః పశేచ్ఛృణోయాయా
ద్వాపి సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే, సంగ్రామేవిజయీ భూత్వా రాజ్యం ప్రాప్నోత్యకంట
కం ౩౮. ధర్మార్థకామా స్సంప్రాప్తో మమసాయుజ్యమాప్నుయాత్. *

సర్వయోగఫలం సర్వతపఃఫల మనశ్శ్వరం ౩౯. సర్వక్షేత్రఫలం సర్వతీర్థస్నానఫలం
తథా, సర్వస్తోత్రఫలం సర్వధ్యాన హోమఫలంచ యత్ ౪౦. సర్వపూజాఫలం సర్వ
జపజ్ఞానఫలం మహత్, సర్వవేదఫలం సర్వయోగకర్మఫలం వరం ౪౧. అస్య
చ్ఛయత్త త్కర్మార్థం తత్తద్దానోదితం తథా, ఫలమవ్యయం విప్రాః యుష్మాద్భావనో
ప్రసిద్ధతు ౪౨. బ్రహ్మస్య స్థావరాంతంచ జగదేతచ్ఛరావరం, యుష్మాద్భావనో

భూయా దేతది మమశాసనం ౪౩. భవంతోఽపి విహాయస్య త్రేత్రతీర్థాదివాసనం,
క్షేత్రరాజేవనస్తోత్ర కృతకృత్య త్వమాపుత్ర ౪౪. పూజయంతోమహాల్లింగ మిదం
మమజగన్మయం, అవాప్తసఃలాభీష్టా యూయంభవతయోగినః ౪౫. ఇదంహివరమం
లింగం మమరూపం సుపూజితం. కామదాహే పురావిప్రా మయైవాత్రతపస్య
తా ౪౬. తతోమమనియోగేన బ్రహ్మణాతత్రనిర్మితం, శైవాఃపాశుపతాః కాల
ముఖా శాస్త్రిమహావ్రతాః ౪౭. అర్చయంత్యఖిలా లింగమిదం పరమభాస్వరం.
కేచిదీశానవక్త్రాది సమర్చంతి శివాత్మకాః ౪౮. సద్యోజాతముఖాన్యన్యే భక్తాఃపశు
పతౌ మయి, భావనానుగుణంసర్వే పూజయంతి సదామమ ౪౯. ఇదంలింగంమహా
భాగాః ప్రాపువంతిఫలం తథా, సదామామత్రపశ్యంత స్సర్వాత్మానం పరంశి
వం ౫౦. కల్పకల్పాంతజేతారః కాలేసాయుజ్యమాప్స్యథ, * స్కందః * ఇతిదత్త్వా
వరమతేభ్యో హేమకూటేశ్వర శ్శివః ౫౧. ప్రత్యక్షవసనర్వేషం తేషామద్యాపి
వర్తతే, తేషిలబ్ధవరా శ్వంభోస్సకాశా దేకచేతసః ౫౨. తదేకాశాస్తదేకాగ్రా
స్తత్త్రివన్యవనకానుఖం. త్యక్త్వాక్షేత్రాణి సర్వాణి తీర్థాన్యన్యానిభూతలే ౫౩.
దేవాంశ్చాన్యాన్పరందేవం విరూపాక్షమమన్వత, పూజయాధ్యానయోగేన భక్త్యా
స్తోత్రేణ చానఘాః ౫౪. కాలంక్షిపంతస్తే తస్మిన్కాలేకాలే ధృతింయయుః, సేవార్థ
మూగతానాంతే బ్రహ్మదీనాంచయోగినః ౫౫. శివపదర్శకాన్సంతః పంపాయాం
స్యవనకానుఖం, ఇతితత్రవిశుద్ధభావభాజో మునయస్సప్త విధూతమోహబంధాః, శివ
మేవ పరంవిభావయంతో న్యవనకాక్షేత్రవరేచ హేమకూటే ౫౬. *

ఇతి శ్రీస్కందమహాపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యే మధ్యమభాగే
సప్తవివర్ణసాదోనామ షష్ఠోఽధ్యాయః. ౬.

* స్కందః * తేహిసప్తర్షయస్సర్వే క్షేత్రరాజే కృతాదరాః, అసేవంత
విరూపాక్ష మహర్షిశ మభీష్టదం ౧. శ్లాఘమానామహేశస్య కృపాంస్వాత్మనుసా
త్త్వికేం, అత్రాగతావయంధన్యా ఇతిహృష్టగిరోమిథః ౨. ప్రాతఃప్రాతస్సముత్థియ
స్నాత్వాత్థీరేషు తేషు తే. ఆమోదమేదురైపుణ్యైరానర్చ్యుపరమేశ్వరం ౩. స్తోత్రేణ దేవం
సంతోష్య జవంత సిద్ధిదాన్మనూః, హుతాగ్నయ స్సుతపసస్సాయంతనయతాస్త
థా ౪. నిద్రాతంద్రివినిర్ముక్తా నిశీలేషుచ తద్భద్రః, ఆహుస్మయద్భద్రఖిలం కుర్వం
తః సత్త్రియాత్మకం ౫. కలాస్యథచకాష్ఠాసు నిమేషేషు క్షణేష్వపి, యామేషు
చనదాయుక్తా శ్శివేపంపాద్ధిదైవతే ౬. హేమకూటేశపదాబ్జ రసనిఃస్వందరూపిణీం,
తుంగభద్రాంప్రశంపంత స్తస్యామేవసదాప్లుతాః ౭. గాహమానావిష్టసాని కాలేకాలే

సమాహితాః, తానితాన్యపితీరాని తదేశంహృదిబిభ్రతః ౮. అనుతీరంచ తీరానా
 మాత్మానుధ్యాన తత్పరాః, పూజయంతోవిరూపాక్షం పుష్పైస్తత్ర సుసంభృతైః ౯.
 పల్వలేషుచ కుల్యాసు నిర్ఘ్నేషు హదేషుచ, కుర్వంతఃపరయాభక్త్యా స్నానమోజ
 స్కరం స్వతః ౧౦. తత్రతత్రచదివ్యాని శుభదాని మనీషిణాం, పశ్యంతఃక్షేత్రరా
 జాంతః క్షేత్రాణి సుబహూన్యపి ౧౧, ఏకరాత్రంత్రరాత్రంచ పంచరాత్రం క్రియా
 విదః, వనంతోవిధివత్తేషు పూజాధ్యానాదిభి ర్యతాః ౧౨ శృంగేషుతరుమూలేషు
 శిలాసుచ గుహాసుచ, బిలేషుచప్రసిద్ధేషు వనేషు గహనేషుచ ౧౩. కైలసంధిషు
 శస్త్రేషున్యస్తచిత్తా స్సకృత్సకృత్, తేషుతీర్థాదిషుస్థానే ష్వేకచిత్తాం స్తవఃస్మ
 తా ౧౪. శివబంధనసంయుక్తా శివదర్శన తత్పరా, శివప్రశంసానిరతా
 శివయో స్తత్త్వవేదినః ౧౫. మహాజటానేకజటా స్పృధ్యమానజటాంస్తథా, సమా
 క్షీర్ణజటాన్కాంశ్చ జటామకుటధారిణః ౧౬. మహాకల్పాంతసంసిద్ధ తపఃఫల పరం
 వరా, భస్మలిప్తాకృతీన్భస్మ పరిక్రీష్ట త్రిపుండ్రకా ౧౭. భస్మస్మృప్తజటా
 జాటా స్మస్తమాహాత్యుభాషిణః, విరూపాక్షవిభూతీనాం వేదినశ్చ యుగేయు
 గే ౧౮. సిరాయుషఃసిరధ్యానా శిరభక్త్యా శిరాశ్రమా, ఆలోకయంత స్సా
 నంద మాదిసిద్ధాం స్తవస్వినః ౧౯. తేనల్లపంత సైన్సార్థం కుర్వంతోవాసముత్తమం,
 తాంశ్చశంసంతవీవాంతః తేషువిన్యస్తబుద్ధయః ౨౦. ప్రశస్యమానాస్సైర్భూయో
 యాయం ప్రత్యజ్ఞుఃకా ఇతి, అనాదిసిద్ధాశ్శృణ్వంతః తేభ్యఃపంపేశితుః కథాః ౨౧.
 ధారయంతశ్చ తేనర్వే వదంతస్తాశ్చ సర్వదా, వివిక్తేషుప్రదేశేషు వీతరాగా ననా
 కులా ౨౨. విశేషాదుపసీదంతో యతినో బ్రహ్మవాదినః, తథాచభేరవాంస్తేషు
 తేషుస్థానేష్వవస్థితా ౨౩. క్షేత్రపాలాశ్చవిఖ్యాతా క్షేత్రరాజాధి రక్షకా
 యక్షిణీస్థానసిద్ధిస్తా యోగినీస్సిద్ధియోగినీః ౨౪. సదావర్యుటనోదారా భూతా
 స్ఫుతాధివాససి, ప్రమథాన్ప్రమథాధీశా న్నణాధీశా న్నణానపి ౨౫. అన్యానపి
 చతుర్దిక్షు క్షేత్రరాజాధికాక్షిణః, ప్రత్యక్షయంతోలోకేషు ప్రఖ్యాతా రుద్రకింక
 రా ౨౬. అహూసప్తర్షయో మాన్యాఇతి తైరపిసాదరం, ప్రవేశ్యస్వస్వధా
 మాని పూజ్యమానాః పృథక్పృథక్ ౨౭. నానాభేష్టప్రదా స్పంసాం నానావికృత
 దర్శనా, దేవవత్సిద్ధసంకల్పాన్దేవై రాదృతశాసనా ౨౮. రుద్రాననంతసం
 ఖ్యాతా నాలోక్యాలోక్య సర్వతః, తేషుబుద్ధాశయాస్సైశ్చ మానితాస్తే స్సమన్వి
 తా ౨౯. స్వతపస్సిద్ధిభిస్తేషాం ప్రాప్త్యాంతర్విస్తృయావహాః, ఇదమంకణకస్యాద్యం
 తపస్థానంస్వసిద్ధిదం ౩౦. అత్రతప్తంతపోహార మష్టవక్రేణ ధీమతా, జైగిషవ్యోత్ర
 యోగేన సాన్నిధ్యముభజత్ప్రభాః ౩౧. ఇదంహిపంచకూటస్య సానంయత్రతపో
 తపత్, తప్తంతపోజపాదేన పురాహ్యత్ర పురావిదా ౩౨. ఉగ్రగ్రీవోత్రపర్వా
 సాం సిద్ధీనా మభవన్నిధిః, అత్రదేవలకోలేభే పరమాంసిద్ధిమీశ్వరాత్ ౩౩. లోకా

క్షీరత్రలోకేకం ప్రీణయత్వాఽత్మయోగతః, అలభత్పరమంజ్ఞాన మసాధ్యమిత్యైః
 క్యచిత్ ౩౮. ఇత్యేవమే వేతరేషాం మహర్షీణాంచ సత్ఫలం, తపస్తానంవిజానంత
 స్తేషుచాబద్ధసంస్తవాః ౩౯. స్థావరాణాంచభవ్యత్వ మేషామితోదితాత్మనాం, ఇతి
 వృక్షావృశేంసంతో మహావిదుమ శోభితా ౪౦. ఫలవల్లవపుష్పఘ్నాం శ్చాయాభి
 శ్చాంతిహారిణః, సదోవయుజ్యమానానాం మృగైరారణ్యకై రపి ౪౧. వివిధజన్మ
 శేంసంత శ్శంసంతస్తాం స్తతస్తతః, మృగాఃసరీసృపాఃకీటాః పక్షిణఃపాషరా స్తథా ౪౨.
 అత్రస్థితాజగద్వంద్యా ఇతి తేషు కృతావరాః, నిర్వికల్పధియస్స శ్వే నిరస్తాన్యకుతూ
 హలాః ౪౩. నిరామయానిరాశంకా నిస్సామాన్య తపోబలాః, విరూపాక్ష విరూ
 పాక్ష విరూపాక్షేతి వాదినః ౪౪. విశ్వోత్తర మహానందైః స్తదాలోకాస్తదా
 శయాః, అవర్యంత సుఖాధారా వ్యనైషు ద్రివసాన్భూమా ౪౫. ఇతినస్త మహా
 మునిప్రవీరా దధతశ్చేతసి హేమకూటనాథం, అవధూయ సమస్తమన్యభావం తదు
 పాస్తివవణా నృదాబధూవుః ౪౬. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంచమాహాత్యే మధ్యమభాగే
 సప్తవింశతీనివాసకథనం గామనప్రమోదధ్యాయః ౭.

* స్కందః * ఏవంసర్వేహితే తత్రహేమకూటేసుఖాత్స్థితాః, మునీశ్వరా
 విరూపాక్షంసేవా యోగైరతోషయా ౧. ఏకస్మిద్దినసేనర్వేకృతపూర్వార్వాహ్నికక్రియాః
 ఆసతప్రీతమనస స్తేగాయత్రీతతోపరి ౨. తచ్చిష్యాశ్చ ప్రశిష్యాశ్చ నానాదేశాగతా
 అపి, ప్రతస్తతేజసస్సంతః పరివప్రస్సమంతతః ౩. శివసంబంధహృద్యాసు శివవిజ్ఞానవృ
 త్తిషు, శభాసువర్తమానాసు శ్రోతృణాంమఖిసిద్ధిషు ౪. తత్రతంత్రార్థవిన్నామ్నా
 విష్ణువృద్ధోమహాతపాః, ప్రణవత్య భరద్వాజం పర్యవృచ్ఛ త్కృతాంజలిః ౫. * విష్ణు
 వృద్ధః * భగవత్శుద్ధబుద్ధీనాం పరమార్థప్రకాశక, ప్రమాణరూపయాబుద్ధ్యా ప్రత్య
 క్షితపరాత్పరః ౬. త్వమేకస్సర్వవిద్యానాం ద్రష్టా దర్శితలక్షణః, తాసాం యఃపర
 మోహ్యార్థః తస్యాప్రేకాంతవేదితా ౭. వాచ్యవాచకయోస్తత్త్వ మాత్మవిద్భి ర్నిరూ
 పితం, ప్రకాశయసి భక్తేషు త్వమేవాంతః ప్రసాదనం ౮. అవిచ్ఛిన్నప్రభావస్యగోత్ర
 స్యత్వం ప్రవర్తకః, విశ్వాంధకారనిర్భేత్తుం విద్యోతశ్చ భానుమా ౯. జమదగ్నిః
 కశ్యపశ్చ భృగుర్గౌతమ కాశికా, వసిష్ఠశ్చమహాతేజా స్సర్వేప్రేతే తపోఽధికాః ౧౦.
 తేయూయంవిశ్వవృక్షా విశ్వాశ్చర్యప్రదర్శకాః, విశ్వేషామభిభావానాం వికార
 ప్రతిఘాతకాః ౧౧. ఉచ్చైఃఫలంసమాశ్రిత్య నిఖిలాశాప్రసాధకాః, అస్యాయంతే
 జగత్ప్రపద రసైరంభోధరాశ్చ ౧౨. ఉత్తిరాగస్వభావేషు సుధాశీతల వారిషు,
 చక్షుష్పతోనరస్వాస్తి ప్రీతి రిందుకరేష్వివ ౧౩. శదాచిద్వావికారాయ సాగరా

ణాం రసోచ్చయః, నోల్లేకఃఖలుయుష్మాకం. ఉచ్చైర్జ్ఞానామృతోచ్చయైః ౧౮.
 తగత్ప్రణానుభావానాం భవతాంమరుతామివ, అవ్యాగతాగతిర్నిత్య మాశాసు
 సకలాస్త్వే ౧౯. అమానుషంచరిత్రం వః తేజోదివ్య మనావృతం, నిష్ప్రత్యూహ
 గుణాన్మష్టి ర్భుష్మాన్వేవ ప్రతిష్ఠితా ౨౦. సర్వవేదార్థకుశలాః సర్వాగమవిశారదాః,
 సర్వశాస్త్రేషునిపుణాః సర్వతర్కకృతశ్రమాః ౨౧. సర్వేతిహాస తత్త్వజ్ఞా స్సర్వ
 ధర్మ ప్రతిష్ఠితాః, ఇచ్ఛాశక్తిక్రియాచర్యా యోగచర్యా స్తవస్వినః ౨౨. శివయోగ
 విశేషేషు నిత్యమాన్మభ్యుభాగినః, తథా పాశుపతజ్ఞానసంశోధిత సదాశయాః ౨౩.
 ప్రభావంచ స్వభావంచ విమృశంతోమహేశితుః, తేయాయమమితాత్మానః క్షేత్ర
 వైశిష్ట్య యోగివః ౨౪. త్యక్త్వాక్షేత్రాణి చాన్యాని దేవానపితిభావరాగ, తీర్థాన్యపి
 విశిష్టాని బహుమానా దిహస్థితాః ౨౫. ఇదంహిపావనం క్షేత్రం క్షేత్రరాజఇతి
 స్మృతం, జానామ్యేవయతోయూయ మత్రైవై కాంతవాసినః ౨౬. దేశానాందివ్య
 రూపాణా మన్యేమామపి భావుకాః, భవంతోఽత్రైవతిష్ఠంతి తస్మాత్ క్షేత్రమిదం
 వరం ౨౭. తత్ క్షేత్రంతత్పరంతీర్థం సదై పాభీష్టదాయకం, యేషుయుష్మాదృశ స్సంతః
 ఫదాబద్ధుంతిభావనాం ౨౮. తస్మాదవస్యసామాన్య క్షేత్రస్యాస్య మహీయసః,
 తీర్థానాంచాత్రసిద్ధానాం విరూపాక్షస్యచ ప్రభో ౨౯. మాహాత్మ్యంశ్రోతుమిచ్ఛామి
 మతంచైత చ్చుభాత్మనాం, సర్వత్రహేమకూటోఽయం ప్రసిద్ధః కృతివాం ఫదం ౩౦.
 ప్రశస్తింశ్రోతుమిచ్ఛామి సోహ మస్యైవవిస్తరం, విరూపాక్షస్య దేవస్య యా యా
 స్సంతివిభూతయః ౩౧. త్వన్మోహాచ్ఛోతుమిచ్ఛామి తాసాంతాసాంతు విస్తరం,
 స త్వంకులగురుస్సాక్షాదస్మాకం భావితాత్మనాం ౩౨. త్వయైవపాల్యమానాశ్చ
 పయం త్వయి కృతాక్రియాః, త్వంవినానైవజానీమః యత స్త్వం తవసాందిభిః ౩౩.
 తతస్త్యాంచ ప్రవన్నోఽస్మి ప్రసాదంకర్తు మర్హసి, * స్కందః * విష్ణువృద్ధస్య తద్వా
 క్యం శ్రుత్వాః శ్వేతకారకం ౩౪. దామకుక్షిముఖా స్సర్వే భారద్వాజాముదం
 యయః, తతోఽత్రి ర్జమదగ్నిశ్చవసిష్ఠః కశ్యపోభృగుః ౩౫. కాశిక స్తవసాంశ్రేష్ఠో
 విష్ణువృద్ధంపశస్యతే, భరద్వాజ మవోచంత ప్రశంసాత్మికయాగిరా ౩౬ * ఋషయః
 యదుక్తిం విష్ణువృద్ధేన తన్నస్సర్వం ప్రియంమునే, యోయంగోత్రసముద్భూ
 తః తవనిర్ధాతపామృనః, ౩౭ అస్మాన్వృషిచసర్వేషు తత్త్వమస్మి నసాతనం, వ్యంజకోయదితే
 నైవ వ్యజ్యతే తస్మహామునే ౩౮. అనభివ్యక్తమవ్యంభః పులినాంతః ప్రతిష్ఠితం, యథా
 ఖగ్నోక్తృద్వైత్తం యుక్తధిః క్రియయాతయా ౩౯. ఆదాయాదాయతద్భూయో జీవ
 నం క్రమయోగతః, వివృణోతివిధేయేషు విశ్వాప్రాయనకారణం ౪౦. యథార్థం
 విష్ణువృద్ధోపి త్వన్మఖేస వరంశుభం, అథవ్యంజయితుంధీమా నేకచేతా స్సదాహి
 తే ౪౧. ఏతేత్వద్గోత్రజా స్సర్వే తథాన్మద్గోత్రజాః పరే, విష్ణువృద్ధోముఖం యేహం
 విహారబహుః పురా ౪౨. వసిష్ఠోఽసిభరద్వాజ త్వమస్మాకం తవస్వినాం, త్వమేవ

తత్త్వంజానాసి క్షేత్రస్యాస్య యథాస్థితం ౩౯. వేదపారంపురాద్రష్టుం లబ్ధా త్రిపురు
షాయుషం, వేదాదేవస్థితో వివ్రవేదేషు వ్యాప్తతాశయః ౪౦. ఇయత్తాంఖలు
వేదానా మదృష్ట్యా త్వంజరన్నపి, పునస్తేషుప్రవృత్తోఽభూ రకుంతిత మనోరథః ౪౧.
తతస్త్యామిందరూపేణ సమాగత్యాహశంకరః, జీర్ణస్యాపితవై పాఽహ్నా వేదేష్వే
వచ ధీ రియం ౪౨. వేదానాంఖల్వనంతానాం పారంద్రష్టుం నశక్యతే, పురుషాయుష
మప్యన్య ద్దదామి తవనువత ౪౩. సాకల్యేన నతేద్రష్టుం పురుషాయుష శోటిభిః,
శక్యంతేభవతావేదా స్తతో పాయంవదామితే ౪౪. ఇత్యుక్త్వాభగవాం స్తుభ్యం
ప్రాకాశయ దనశ్వరాః, వేదానమాంతోయతోకే ష్వేకరాశితయా సితాః ౪౫.
తాదృష్ట్యా పర్వతాకారాః పృథక్పృథగసంఖ్యయా, విస్మయావేశో విద్యాత్మా
త్వమాసీపురతః ప్రభాః ౪౬. తతస్తేషుసమాహృత్య తిస్రాముష్టిదదా శివః, తుభ్యం
వేదేష్వనంతేషు యైరిదం సకలంతతం ౪౭. ఋచోయజాంషి సామాని ఋషయస్తే
త్రయః క్రమాత్, త్వంతు తేష్వభియుక్తాత్మా సాంగోపాంగేషు తత్వతః ౪౮.
శివాల్ల బ్ధావరాం శ్చాన్యా నిన్విశాంతోఽభూ త్వయంతథా, త్వయైవాస్మాను
వేదాస్తు పృథగేవం ప్రకాశితాః ౪౯. తాదృశోహిమహాభాగ త్వంహి సర్వవిదాం
పరః తతస్త్వం కథయేదాసిం లోకానాం హితకామ్యయా ౫౦. విష్ణువృద్ధేన యత్ప్రే
ప్తం త్వమగ్ర్యం ముఖమేవనః, ఇత్యాత్మభావైర్జమదగ్నిముఖైస్థ రభిష్టుత స్సంయ
మినాంపురోగః, కృతీభరద్వాజమున ర్భభాషే పునస్సమాభాష్యచ విష్ణువృద్ధం ౫౧.

ఇతి శ్రీస్కాందమహాపురాణే హేమకూటఖండే పంచమాహాత్ర్యే మధ్యమభాగే
భరద్వాజం ప్రతివిష్ణువృద్ధ ప్రశ్నోనామ అష్టమోఽధ్యాయః. ౮.

* భరద్వాజః * పరాపరజగత్తంత్ర ప్రత్యగీవనకర్తృణే, ప్రకాశితస్వభావాయ
పరస్మై శంభవేనమః ౧. నమఃపరస్మై దేవాయ నానావిధగుణాత్మనే, విచిత్రమ
హిమాయస్యా విభూతేః పరివిస్తరః ౨. భువనత్రయవైచిత్ర్య భూయఃస్ఫురణ
కారణ, ఋతాయంతస్మై దేవాయ విరూపాక్షాయ తేనమః ౩. నమస్సిద్ధాంతసిద్ధాయ
మహాపాశుపతాత్మనే, శివాలింగితగాత్రాయ శివాయపరమాత్మనే ౪. అత్రేయం
స్థేయసీ సృష్టి స్తారతమ్యేన వర్తతే, నమోస్తుబ్రహ్మణేతస్మై నిత్యప్రకృతిరూపిణే ౫.
యస్యా శ్చరాచరంవిశ్వం లీలాయిత పరంపరా, హంతాన్యస్వస్వరూపిణ్యై ప్రభు
శక్త్యై నమోనమః ౬. నమోస్తువిఘ్నరాజాయ షణ్ముఖాయ నమోనమః, నమోగ
ణేభ్య స్సర్వేభ్యో భూతేభ్యోపి నమోనమః ౭. అయంహి హేమకూటస్య సానంయ
త్పరమంప్రభాః, మనసశ్చపరాంవృత్తి మతిశేత్యైస్త్వవైభవాత్ ౮. విభూతయేయథా
రంభో వాగ్వృత్తైరపి భూతయః, తథాఽయమపితత్ క్షేత్రంహేమకూటోమహా

మతే ౯. అసాధారణదేవోహి యథాదేవేషు శంకరః, హేమకూటోపిశైలేంద్రో
 హ్యసాధారణవైభవః ౧౦. స్థావరఃఖలుయః కశ్చిదయ మిత్యవమత్యయః, హేమ
 కూటంనజానాతి సవై నిరయభాగ్భవేత్ ౧౧. ఆదావత్రైవమాహాత్మ్యా దేవదే
 వోభ్యభావత, తథాస్కందాయ సద్భుద్ధే నందినేచ మహాత్మనే ౧౨. స్వరూపం
 దేవదేవస్య శంభో రయమితి స్ఫుటం, పంపాక్షేత్రేధృతిర్యస్య తస్మాత్ తత్త్వప్రతి
 ప్తితం ౧౩. పునాతిసర్వక్షేత్రంహి దర్శనా దభిషేచనాత్, పునాతిస్మరణాదేవ సర్వా
 స్పంపాపురీసదా ౧౪. శతయోజనమాత్రేపి యస్సిత్యా హేమకూటధీః, తస్యసిద్ధ్యం
 తికర్మాణీ త్యాహ్ను పూర్వవిదోబుధాః ౧౫. హేమకూటంగమిష్యామి త్యేకం
 వా యః పదంక్షిపేత్, దశాశ్వమేధాధిఫలం సోపిపాప్నోతి సన్మతే ౧౬. నమశ్శివా
 య లోకేశ మహానసి సతోఽస్మ్యహం, అమేయం హేమకూటస్య య తత్త్వం
 వక్తుముత్సహే ౧౭. బుద్ధిఃసద్విషయాయోగే నిష్ప్రత్యాహాయ కల్పతే, నిహంతి
 ప్రతిబంధంచ సాధీయాం స్తస్మనోయమః ౧౮. యథాదృష్టం యథాశక్తియథామతి.
 యథాశ్రుతం, హేమకూటస్య మాహాత్మ్యమబ్రవీచ్ఛృణుసాదరం ౧౯. నచక్షేత్రస్య
 వైశిష్ట్యం క్షేత్రేభ్యోపి జగత్రయే, కిమేతేనకృదవ్యత్ర తిష్ఠంత్యుభలవేదినః ౨౦.
 కైలాసాద్రాజగద్వంద్యే నహిస్థానానికింవిభోః, జ్ఞాతవ్యో హేమకూటస్య ప్రభావో
 హ్యేషయత్సదా ౨౧. ఏషకిష్కింధనామాహిదృశ్యతేధరణీధరః ౨౨. అస్యైవహృ
 డయస్థాయీ హేమకూటోఽయమద్రిరాట్ ౨౩. మధ్యేకిష్కింధశ్చైలస్యమహతోఽ
 స్య మహానయం, దృశ్యతే హేమకూటోయః పరితః పంచయోజనః ౨౪. అత్ర
 ద్వారాణి చత్వారిముఖ్యాన్యాహృ ర్మనీషిణః, ఉపద్వారాణి చత్వారి యేషు
 సిద్ధ్యంతిసత్క్రియాః ౨౫. అత్రపూర్వంమహాదేవః చచారతపఉత్తమం, యోగస్థాన
 మిదంశంభో రాదిసిద్ధస్యయోగినః ౨౬. తపశ్చర్యాప్రవృత్తే త్రదేవదేవం న్యపేవత,
 కులాచలగణా స్సప్తసూక్ష్మరూపో మరుద్గణః ౨౭. స్మారితోఽస్మి మహాకాలా
 ద్విష్ణువృద్ధ త్వయాధునా, హేమకూటప్రసంగేతు ప్రహర్షభరితం మనః ౨౮. కల్పకోటి
 శతే నాపి ప్రభావోస్య మమానఘ, వక్తుంనశక్యతేనామ సత్యంజానాతి శంకరః ౨౯.
 తథాపి భవ్యయాబుద్ధ్యా త్వదభిప్రార్థితోద్యతే, వక్ష్యేప్రభావం క్షేత్రస్య పూర్వాది
 ద్వారపూర్వకం ౩౦. విరూపాక్షస్య దేవస్య దివ్యాద్దేవాలయాత్పురా, బ్రహ్మకుండ
 మిదం పుణ్యం బ్రహ్మద్యై రభివందితం ౩౧. అస్యయోజనమాత్రేతు సర్వత్రభువి
 విస్తృతం, కిన్నరేశ్వరనామాస్తి ద్వారంకిన్నరనేవితం ౩౨. సమస్తఫలదంపుంసాం
 పంసారభయభంజనం, పుణ్యాత్మనోహి విపేంద్ర పూర్వద్వారముపాస్మహే ౩౩.
 ఆజ్ఞానవారితాశేష ప్రవేశే తపసిస్థితే, శంకరోఽత్రసమాగచ్ఛన్ నేవితం కిన్నరా
 పురా౩౪. తదాయోజనమాత్రేఽమీ స్థానేతస్యః శివాజ్ఞయా, తత్రస్థిత్యా సతధియః
 చమర్గితం స్తవాత్మకం ౩౫. ద్రష్టుంతస్యవరారూపం మిథఃకాతూహలాన్వితాః,

* కిన్నరాణామః * నమోహంబూసతప్రభృ చతుర్దలనివాసినే ౩౬. ప్రాణానిలస్వ
 రూపాయసాద రూపాయశంభవే, సూక్ష్మాదికృత్రిమాంతేషు తపస్సు విహారిణే ౩౭.
 పునస్థానత్రయస్థాయ ధ్వనిరూపాయ తేనమః, కాలాయానుభవాభ్యాయ దీప్తాయ
 స్థానభేదతః ౩౮. త్రైలోక్యవ్యాపినే తుభ్యం, విరూపాక్ష నమోనమః, శ్రవణశ్రుతి
 రూపత్వం ప్రాప్తాయ పరమాజనే ౩౯. ద్వావింశతిప్రభేదాయ శ్రుత్యర్థాయనమో
 స్తుతే, శ్రుత్యంతరభావాయ సిద్ధాయసగుణాత్మనే ౪౦. స్వతోరంజనరూపాయ నమ
 స్తుభ్యం సువర్చసే, సప్తలోకైకనిత్యాయ సప్తసాగరవాసినే ౪౧. సప్తసామోష
 సీతాయ నమ స్సప్తస్వరాయతే, గ్రామత్రయవిభాగేన గృహంతి పరమసితిం ౪౨.
 బహుక్రియావిశేషాయ సద్వర్ణవపుషే నమః, ఆరోహణావరోహణ వర్ణానాం
 క్రమవృత్తిభిః ౪౩. విశ్వమూర్చయతేతుభ్యం మహానాదాత్మనే నమః, ఆరోహణా
 వరోహణ వర్ణానాం క్రమవృత్తిభిః ౪౪. శుద్ధకూటప్రభిన్నేన తావకారణవర్త
 నా, తన్వతేప్రాణవైచిత్రీం నాదప్రాణాయతేనమః ౪౫. అలంకరోతి యోనాద
 మాత్మోద్భావనశక్తిభిః, ఔజ్వల్యదాయగాత్రాణా మలంకారాయ తేనమః ౪౬.
 వాదానువాదసంవాద వివాదాత్మ ధృతాత్మనే, వ్యంజితానేకచాతుర్యా రక్ష
 యేభవతేనమః ౪౭. అర్చితస్వమశేషాత్మకా స్వామికా త్వమసిగాథితః, స్వామిక స్వ
 భవత్రేషాం స్వాత్మేశ త్వంస్వరాంతరః, స్వరేవ్యవికృతేషుత్వం వికృతేషు తథాస్థి
 తః ౪౮. వశీకరోషివిశ్వావృక్షకరణంభవతేనమః, గ్రహన్యాససదంశాయ సత్పదన్యాస
 శోభినే ౪౯. ఆనందలక్షణాయాస్తునమస్తే రాగసంపదే, రక్తిభిస్తువిచిత్రాభిః సదారం
 జయతే జగత్ ౫౦. అపర్యంతపరానంద పరిపాకాయతే నమః, చతుశ్చతవికాసాయ
 పంచగీతస్వరూపిణే ౫౧. సప్తగీతప్రకాశాయ సర్వాశ్చర్యాయతేనమః, జాతిభిర్వివిధా
 భి స్త్వం తారతమ్యాత్మవర్తిషు ౫౨. రాగేష్వాత్మనిధిర్భాసి సత్త్వం తుభ్యంనమోనమః,
 సదసన్మార్గవృత్తాయ తత్తద్దేశీయ వృత్తయే ౫౩. అనురంజనశీలాయ నమస్సర్వాయ
 తకాత్మనే, సుగాత్రాయ సుయంత్రాయ చాద్వయప్రభవాయతే ౫౪. భువనత్రయ
 జీవాయ భూయోభూయోనమోనమః, సాంగోపాంగనిగూఢాయ భాషాభిర్భావితా
 త్మనే ౫౫. షడ్వింశత్రవవిభాగాయ ప్రబంధేగాయతే నమః, అంతేనాపి మహత్వేన
 పరిచ్ఛేదేన వర్తమానా ౫౬. రాగరూపమవాప్తాయ వీతరాగాయతే నమః, ధ్రువామ
 పిచిరంవృత్తిం విశ్వస్య గుణభేదతః ౫౭. సదాయంత్రయతేతుభ్యం సర్వశీల్నవిదే
 నమః, స్వతఃకాలక్రియామాన స్వతోవాదన కాశల ౫౮. స్వతస్సంజీవనాకార సుధా
 కారాయ తేనమః, చతుర్విధానిజ్ఞానాని బహిరంతరితం జగత్ ౫౯. సదాభిసయతేం
 తస్య సూత్రధారాయతే నమః, అప్రయాసేన సర్వేషాంమోక్షమార్గం నియచ్ఛసి ౬౦.
 గాంధర్వేజైవముఖ్యేన సమస్తుభ్యం దయామతే, సజానీమోవయం తత్త్వం నాదై
 కశరణవయం ౬౧. యస్యసాత్రైవతత్త్వంసన్నిధేహి సదాశివ, నాదవియోహిభూ

తేన నాదస్వం మూర్తిరుత్తమా ౬౨. నానోపజీవినాం సద్యఃకృపాం సః కర్తుమర్హసి,
వయంనివారితాదేవాగరీయస్తాత్త్వదాజ్ఞయా ౬౩. త్వామేవశరణంప్రాప్తాఃతిషామో
త్ర కృపాంకురు. ఇతికిన్నరస్తవనగీతదర్శిత ప్రమదోద్గమశృణికళాధరశ్శివః, తపసిస్థి
తోపి కృపయావశీకృత స్సహిసన్నిధిం వితనుతేన్న తత్పురః ౬౪. *

ఇతిశ్రీస్కాందమహాపురాణే హేమకూటఖండేపంపామాహాత్యేమధ్యమభాగే
భరద్వాజవిష్ణువృద్ధసంవాదేపూర్వద్వారేకిన్నరేశ్వరస్తవోనామ
సవమోఽధ్యాయః. ౯.

* భరద్వాజః * తతస్తేహంపురఃస్థిత్యాపిరూపాత్మః స్తుతిపియః, అవోచన్న
మతాం భూయ స్సమవేక్ష్య కృపాదృశాం. దేవదేవః * స్తాత్రేణానేన తుష్టోఽస్మి
కిన్నరామధురేణవః, వరందదామి యుక్తార్థం ప్రార్థయధ్వం యథేషితం ౧ * కిన్నరా
ఊచుః * ప్వామిదేవవిరూపాత్మ హేమకూటేశశశంకర, పంపాపురీశ కింవాన్యత్ఫలందృ
ష్టే త్వయిప్రభో ౩. అహూసాలభ్యమిద్ధక్షేయద్వయంపరమాణవః, పశవఃస్తాత్ర
గానేన త్వమస్మాకం పురస్థితః ౪. సదాత్వామిహపశ్యంతః సేవమానాశ్చశంకర, తి
ష్ఠామోవయమేహాస్తు వ్రతోస్మాకం శుభప్రదః ౫. * దేవదేవడివాచ* తథైవాహం
ఃరిష్యామి యుష్మాభిర్వదిహోదితం, సదాతిష్ఠామిరూపేణ సద్యోజాతేనకిన్నరాః ౬.
యూయంశ్రుతిముఖైర్గీతైః ప్రీణయంతస్సదాఽత్రమాం, ఏణావేణువిశేషైశ్చ హృష్టా
స్తిష్ఠతసేవయా ౭. కిన్నరేశ్వరనామాఽహమత్రసర్వేష్టదాయకః, పూర్వద్వారేతుతి
ష్ఠామి శృణ్వగీతం సుఖేనవః ౮. హేమకూటానకేనాపి ప్రవేష్టుమిహ శక్యతే, అ
ద్యప్రభృతినర్వేహం ప్రవేశసులభో భవేత్ ౯. యుష్మాభి ర్విహితం స్తోత్రంయేగా
యంతి సరాభువి, నిత్యసన్నిధి రప్యేహంతేహంచిత్రేషుకిన్నరాః, గాంధర్వవేదతత్వజ్ఞాః
శ్రుతిమండలవేదినః, సుశారీ రాః సుఖోదారాః మద్భావం పరమాప్సరథ ౧౦. పూ
ర్వద్వారంమహాపుణ్యం యుష్మాభి రభినేవితం, కిన్నరేశ్వరనామాత్ర లోకేభ్యాతిం
ప్రయాతుచ ౧౧. ఇతిదత్వావరందేవః కిన్నరేభ్యః కృపానిధిః, సంపూజ్యమాన
సైర్భక్త్యా తత్రాస్మాస్తేసుఖాత్మనా ౧౩. ఏవంసంభావసారంఘాతదిదం కిన్నరేశ్వరం,
పూర్వద్వారంమహేశస్య సుఖసాన్నిధ్య శోభితం ౧౪. నివసంత్యత్రసుఖనః కిన్నరేం
ద్రాస్సహస్రశః, గీతిభిర్నదుబద్ధాభిర్భజంతః కిన్నరేశ్వరం ౧౫. తత్రసర్వాభిలాషా
ణాం పూరయంతీ దివానిశం, దృశ్యతేకిన్నరశిలానామ స్థాన మనుత్తమం ౧౬. యేకి
న్నరశిలోద్దేశే స్థిత్యాభ్యాయంతి శంకరం, నిష్ప్రత్యాహ సమారంభా స్తేహంభూరి
ఫల క్రియాః ౧౭. వర్షత్రయంతపస్యంతి యేకిన్నరశిలా శ్రయాః, తేహంభవతిశారీర
మతితుంబురునారదం ౧౮. గాంధర్వవేదస్సాంగోయ స్తేహంచిత్రేప్రకాశతే, వర్షాణి

పంచతిష్ఠంతి తస్మిన్నేవ జతేంద్రియాః ౧౮. తత్ర తత్తంతపస్వీప్రా సీరచిత్రేతు వాభకే,
ఆవిర్భవంతితస్మాగ్రే సుకట్యః కిన్నరాంగనాః ౨౦. రాగవాగురికాంతాసాం
రమ్యాం జయతిచేత్తదా, వదంతికిన్నరావలన్యసిద్ధిమనశ్వరాం ౨౧. తపాంసివత
చర్యాశ్చ దాన మింద్రియనిగహః, హూమోజపస్తభాధ్యానం కిన్నరేంద్రశిలాశ
తం ౨౩. తత్తత్కర్మకరోజ్యేకం సహస్రగుణితంఫలం, అసితాంగఇతిఖ్యాతస్తత్రక్షేత్రా
భిరక్షకః ౨౩. ఘర్షరీభైరవోనామ్నాద్యశ్యతే సిద్ధిదాయకః, విఘ్నహర్తాప్రపన్నానాం
విద్యాసుగ్రహకారకః ౨౪. ఆస్తేతత్రసదాదేవై రర్చ్యమాన స్వసిద్ధయే, ఆర్యేతి
భువివిఖ్యాతాతత్రాస్తే సర్వభోగదా ౨౫. నానోపహారంతుష్టా దుష్టాదాగర్హ్య
నాశినీ, సంతిర్థాని పుణ్యాని తత్రయేషు సుఖాఘ్నతాః ౨౬. ఔజ్వల్యం పరమం
యాంతి బహిరంతశ్చ సర్వదా, ధైరవాజ్ఞాంసృల్లబ్ధ్యా విఘ్నేశ మభివంద్యవ ౨౭.
ఆర్యాంసంపూజ్య విధివత్ కిన్నరేశంభజంతయే, జతకామాజితక్రోధాస్తేభవంతి జతేం
ద్రియాః ౨౮. కిన్నరేశ్వరమధ్యరవ్యతత్రదేవీసరస్వతీ, రంజయంతిచతుర్వక్త్రాంతభా
శ్రీర్భృహ్మణఃప్రియా ౨౯. నారదస్సర్వయోగీంద్రః కృత్వాపి సుమహత్తపః, సిద్ధోఽ
భూన్నాదవిద్యాయాం కిన్నరేశ్వరపూజయా ౩౦. ఉపరేభేదమహతీం మహతీంచ
సులక్షణాం, సంగీతదేవతా తస్మాత్సమునిఃకిన్నరేశ్వరాత్ ౩౧. తుంబుదుస్సకలాకా
కామూ లభేశస్యప్రసాదతః, పూర్వద్వారేత్రదేవస్య తపఃకృత్వాఽభవత్కృ
తీ ౩౨. విశ్వావసుశ్చక్షేత్రేస్త్రిణి పరంవిశ్వావమాశితః, అవాప్యమహతీంవిణా
సదాభూదేవగాయనః ౩౩. భావనా విదితస్తస్మాద్భగవాన్ పరశోమునిఃమతంగో
పిమహాయోగీ కిన్నరేశ్వరసేవయా ౩౪. పితాభవత్సరస్వత్యాఃనాదసిద్ధాస్తపారగః,
అత్రైవసుచిరంకాలం తపఃకృత్వా శివాజ్ఞయా ౩౫. అంజనేయశ్చ వేణుశ్చ యా
ష్టికోదుర్గకోహరిః, ఏవమన్యేచ గాంధర్వవేదాధ్యాయార్థవేదినః ౩౬. ఋషయో
త్రైవహసేన ప్రయాతాః పరమాంగరిం, స్థానంతత్సరమం శంభో స్సదాహ్లాదవిధా
యకం ౩౭. సమున్మిషిత సారస్యం సదాకిన్నరగీతిభిః, గాయంతికిన్నరాస్త్రతసుస్వరం
హృష్టచేతసః ౩౮. కిన్నరేశ్వరసూహృత్ప్రయత్నానాదేవముక్తిదం, ధ్యానాదపిస
మాధేశ్చ తపసోపితాదపి ౩౯. నాదేనైవసదాతత్ర ప్రీణతి పరమేశ్వరః, నార
దోపిసుఖోపాయా త్సమానర్జయితుం శివం ౪౦. యేనరాఃప్రీణయంత్యేవం నాదేన
కృతినస్తుతే, పూజాయాధ్యానముత్కృష్టం ధ్యానాదవృత్తమోలయః ౪౧. సహ
నాదాగనాపాయాత్ తస్మాన్నాదఃపుమర్థవః, అనేకాఖ్యానసంయుక్తం పూర్వద్వారం
మహామతే ౪౨. సశక్యంవిస్తరాద్వక్తుం ప్రోక్తముద్దేశమాత్రేతి, అచిరేణైవకా
లేనయోయద్యదిహ వాంఛతి ౪౩. తత్రసిన్ధ్యంతిపూర్వస్త్రిణిద్వారేస్మిం స్తస్యసన్నతే,
౪౩. ఇతితేగదితం మహాప్రభావం ప్రభమద్వారమభీష్టదంజనానాం, అధితిష్ఠతికిన్నరేశ్వ
రేశ్వరాఖ్యో యదయం శంభురకృత్రిమత్రికూటః ౪౪.

*

*

ఇతిశ్రీస్కాంద మహాపురాణే హేమకూటఖండే పంచమహాత్మ్యే మధ్యమభాగే
పూర్వద్వారకే కిన్నరేశ్వర మహిమామర్ణనామ
దశమోఽధ్యాయః ౧౦.

* భరద్వాజః * ఏవం తేకథితంసోమ్య పూర్వద్వారంప్రభావతః, వత్సామి
దక్షిణంద్వారం శ్రోతృణాం వరమంశ్యణ ౧. యదేతద్దక్షిణ ద్వారం నా
మ్నాజాంబవతేశ్వరః, సద్యః ఫలాయసంక్తృప్తయత్రసన్నిహితంఘటం ౨. చతుఃక్రోశ
ప్రదేశేతు బ్రహ్మకుండాత్తదిరితం, తత్రసిద్ధాశ్చయేసాధ్యా విశ్వే దేవాస్తథామరాః ౩.
కుర్వంతినియతంవాసం ముక్తిస్థానోత్తరాణితే, తపస్సినాం తపస్సిద్ధిః జవతామపిత
త్సలం ౪. వ్రతినాంవతసాఫల్యం దక్షిణద్వారి నిశ్చితం, ద్వారస్యరక్షితానిత్యంత
త్రాస్తే చండభైరవః ౫. గదాపాణిప్రవన్నానాం భావనాసిద్ధిమావహా, అననుజ్ఞా
వ్యతంచండం ఖండితారిం జతాత్మభిః ౬. దేవేనాపినదాస్థానం ప్రవేషుం తన్నశక్య
తే,తత్రతీరేనగస్సన్న్యాచండభైరవమర్చయన్ ౭. భూతప్రేతపిశాచేభ్యోనవిభేతికదా
చన, తత్రవీరభిఖ్యాతో విఘ్నేశోవిశ్వవందితః ౮. తిష్ఠత్యభీష్టదానేషు దత్తచేతా
దివానిశం, సృణిపాశభరంవీరం వరాభయనమన్వితం ౯. తత్రధ్యాయంతిపర్యేషాం
నిష్ప్రత్యూహ మభీప్సితం, సిద్ధాన్నపాయసాపూవకపితృగుడలక్ష్యకైః ౧౦. భక్త్యైఃప్రసా
దితో వీరస్తత్ర భక్తవశంవదః, భద్రానామవరాశక్తి ర్దుర్గాదురిభహారిణీ. ౧౧. దృ
శ్యతేజలదశ్యామా తత్రసుత్రామపూజతా, భద్రాకారావిధేయానా మితిభద్రావక్తే
ర్యతేః ౧౨. నాదురంతభవాంభోభా మావనానాంనిమజతాం, రాత్రోరాత్రేనమా
గత్య నానాభరణభూషితాః. ౧౩. ఉపాసతేతాంయోగిన్యో దివిభూమాచయాసితాః
సృత్యంగీతంచవాద్యంచ దేవకన్యాభిరాదృతం. ౧౪. కృతిభిస్సాధకవర్తైః శ్రూయతే
తత్రరాత్రిషు, యస్తుదేవ్యాఃపురఃస్థత్వా తస్మంత్రం ప్రయతోజపేత్. ౧౫. తస్యప్ర
త్యక్షతాయాంతి సమ్మోహిన్య స్సురాంగనాః, భోగాంశ్చదదతేతస్మైతుష్టాహేభువి
దుర్లభాః. ౧౬. రమయంతిచయేరాగారమ్ర్యైఃశృంగారచేష్టితైః, పురాసీన్పువిపాలస్త్యై
రావణోలోకరావణః. ౧౭. తవ్యమానంచతేనేదంసలేభే నిర్వృత్తింజగత్, తతశ్చింతా
భరాక్రాంతో బ్రహ్మణోనాభికాంతరాత్. ౧౮. దుద్రయాపోభవత్సద్యోజాంబవా
న్నామ నామతః, ఆజ్ఞయాబ్రహ్మణస్సాయ మవాప్తుం బలముత్తమం. ౧౯. అద్వితీ
యంతపస్తప్తంభూష్టు ర్భువ మతారయత్, తత్రకామాదృహూన్దేశాంశ్చరిత్వా
నారదోక్తితః ౨౦. అవాపదక్షిణంభాగం హేమకూటస్యవిక్రంతం, అనుజ్ఞాప్యవిభుంచు
డంభైరవం భావశుద్ధిక్యత్ ౨౧. ఆజ్ఞయాతతవపాత్రశంభోశ్చక్రేవరంభవః, సర్వేంద్రి
యాణిస్సృతిమాన్నివేశ్యాచలవర్తని ౨౨. భావయన్వరమంశంభుం హేమకూటేశ్వ

రం శివం, అశక్యత్వాత్ప్రవేశస్య క్షేత్రస్య సతనిశ్చయః. ౨౩. నిత్యం! పదక్షిణం! కే
క్షేత్రంతత్పంచయోజనం, అదృష్టపూర్వం కేనాపి క్షేత్రేతపసి తిష్ఠతి. ౨౪. ఋక్ష
రాజస్యతస్యాంతం వర్షాణామయంతయయా, దృష్ట్యాతాంతమావృత్తిం తస్మైతదను
దుస్తరాం ౨౫. ధైరవశ్చగణేశశ్చ శక్తిశ్చాసన్నవిస్తయా. కారుణ్యధైరవాపీనాం
యద్భూమ్నా రక్షితంపదం ౨౬. తపసాపిచనైశ్చల్యా తస్మైతుష్టోభన చ్ఛిన్, తస్మైదదావరాద్దేవ
స్సాంబుజంపాపురేశ్వరః ౨౭. ప్రహర్షభరణంయుక్తః సజీవత్వ
కృతాంజలిః, స్తోత్రాణాం సులభంభక్త్యాస్తోతుంసముపచక్రమే ౨౮. అగత్యపురత
శ్చాస్య తస్మైచాపీందుశేఖరః, తందృష్ట్యా హేమకూటేశం జాంబవా స్మృహ్మనంద
నః ౨౯. * జాంబవానువాచ * వమస్తే హేమకూటేశ పంసాపురపతే నమః, సతా
ఖలురాధీశ విశ్వేశ్వరనమోస్తుతే ౩౦. నబ్రహ్మణానశక్తిణా నాన్యైరపి దిగీశ్వరైః,
యద్రూపంశక్యతేద్రష్టుం తస్మైసర్వాత్మనేనమః ౩౧. హేమకూటేశ ఇత్యేషా కాచి
త్పంచాక్షరీశుభా, యత్రభావనిధిస్తస్మై మహామాత్రాయ తేనమః ౩౨. విరూపా
క్షేతియస్యాస్తి మంత్రోయం చతురక్షరః, ప్రమాతేభవతోవ్యథా స్మృభవేభవతే
నమః ౩౩. గాయంతికిన్నయస్య దివ్యగాథాం పురాతనీం, తస్మైసమోమహే
శాయ కిన్నరప్రియకర్మణే ౩౪. అనాదివరమంతత్త్వం యత్సత్ప్రకృతిః స్వరాట్కః
యఏకస్సర్వభూతాత్మా సత్త్వంవంపేశపాహిమాం ౩౫. త్వామాశిత్యబలం వాయు,
ప్రతిపద్యప్రవర్ధతే, త్వస్మయంచజగత్సర్వం. దేహిమే బలముత్తమం ౩౬. త్వద్భావ
నం మోక్షదంపుంసాం త్వమేవ పరమంపదం, యఃకశ్చిదపిభూతేశ్చత్వాంపవన్నీ నహీ
యతే ౩౭. సితేత్వయివరంయాచేనాహం దేహేఽసిరార్ణవే, సరసీనాభిదఘ్నచేన్నకశ్చి
ద్భాతివల్వలం ౩౮. క్షీణాని కిల్బిషాణ్యద్యతవశ్చాద్య స్ఫురత్వలం, యదేవంకరుణా
సింధు రాసీః త్వంహి దృశోఃపురః ౩౯. అహూధన్యత్వమేవమ్మే యోగ్యత్వమపి
సమ్మతం, యోగిభ్యోయోపిమద్దేవః పురస్తాత్త్వం ప్రకాశనే ౪౦. సతోస్మిత్యాంమహా
దేవ పరాంత ర్విహరంసదా, నైఖర్యాపదమాప్తోసీ త్యాక్షంతవ్య ముతాపరం. ౪౧.
అనుగ్రహస్తే తత్తద్దృ జ్ఞమాపేక్షా నచక్యచిత్, అకారణమహాబంధు రాత్మనాత్వం
ప్రసీదమే ౪౨. * భరద్వాజః * ఇతిస్తోత్రేణసంతుష్టః తస్మైదివ్యబలం వదా, కల్పా
యుఃప్రదదా తస్మై నితరాంభోజివత్సలః ౪౩. కృపాశక్తి ర్యదాచప్యే సత్కరోతిహి
శంకరః, ఏవంతస్మిన్కృపాంకృత్వా శృణ్వతాంచ తవస్వినాం ౪౪. ఉవాచపదయో
ర్మమ్రం జాంబవంతంకృతాంజలిం, భరతేషుకృతేభద్ర యుగేప్రాప్తే సుకర్మణి ౪౫.
దేవతానాంహితార్థాయ విష్ణుః! సాదుర్భవిష్యతి, త్రివిక్రమాభిధానోఽసౌ బలిబంధన
నామకృత్ ౪౬. త్రిభివదైర్లగత్సర్వం సమహాకాయ మోష్యతి, తతస్తద్విక్రమో
ద్భోవం కుర్వ నిర్వజయడిండిమా ౪౭. సప్తకర్మోషహిమేనాం పంచాశతోక్తి
విస్తరాం, పర్యటిష్యసివేగేనతస్మిన్నేత్రే! పదక్షిణాత్ ౪౮. తేతాయాంకోసలేంద్రస్య

రామస్వాక్షిప్తకర్మణః, దశగ్రీవవధారాయ సహాయస్త్వం భవిష్యసి ౪౯. తేనచక్ర
శ్చతా భూయః సంప్రాప్తే ద్వాపరేయుగే, సమంస్యమంతకృతే ద్వ్యద్వయుజే
శ్చతీభవా ౫౦. శతాచావ్రతిమోజాస్త్వం నిత్యోపవితహతఃకృచిత, చరిష్యసి
వ్రభావేన భువనానిచతుర్థశ ౫౧. సర్వదాస్థితిత్రైవమద్యత్కృత్యంమమాంతికే, ఇదం
హిదక్షిణద్వారం నువవేశం భవిష్యతి ౫౨. అద్యవ్రభృతినర్వేషం హేమకూటే
స్థితే మయి, సర్వేష్యనేనద్వారేణ సమాగత్య యతాశయాః ౫౩. ద్రక్ష్యంతిహే
మకూటస్థా ధైరవాజ్ఞానుమోదితాః, త్వద్యత్కృత్యదర్శితాత్మాహం నామ్నా జాంబవ
తేశ్వరః ౫౪. స్థాస్యామిలింగరూపేణ భక్త్యామాం పూజయానిశం, త్వత్కృతంయే
వశంశ్యేత త్స్మిత్రం మద్భావభావితాః ౫౫. తేహమత్యాయురారోగ్య మైశ్వ
ర్యంచ దదామ్యహం * భరద్వాజః * ఇదందత్వావరం తస్మైతేన తత్రాపి పూజ
తః ౫౬. వరదఃసర్వభూతానాం హేమకూటే తదృశ్యతే, సకృద్వాకురుతే వాసం
యత్రజాంబవతేశ్వరే ౫౭. దేవస్యదక్షిణద్వారే యాంతిసర్వాధికాం సితిం, శమో
దమశ్చ వైతాగ్యం బుద్ధిశ్చవరశోభినీ ౫౮. వసతాందక్షిణద్వారే దేహీనాం సహ
జాగుణాః, యోగభ్యాసేవహిరామేన యద్రష్టుం సహిశక్యతే ౫౯. తత్రేజితాస్తుప
శ్యంతి వాసా జ్ఞాంబవతేశ్వరే, అస్యాప్యేకముపాఖ్యానం ద్వారస్యాపి హితస్మ
యం ౬౦. ఉపాఖ్యానసహసాస్రాణి సంతికస్తానవేక్ష్యతి, * భరద్వాజః * ఇతివ్రభావేన
సమన్వితం తేద్వారం మయాదక్షిణ మేతదుక్తం, త్వమత్రకృత్యా ధృతిమేకరూపాం
భక్తిం విరూపాక్షపదేనిధేహి. ౬౧. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యే మధ్యమభాగే
దక్షిణద్వారే జాంబవతేశ్వరమాహాత్యే నిరూపణంనామ
ఏకాదశోఽధ్యాయః. ౧౧.

* భరద్వాజః * ఇతితద్దక్షిణద్వారం ప్రోక్తంసుమతయేమయా, వక్ష్యామి
వశ్చిమద్వారం వర్ణనీయం యథాశ్రుతం ౧. బ్రహ్మకుండాద్దిశోభాగే వశ్చిమే క్రొశ
పంచకే, అస్తిసోమగిరిర్నామ దర్శనాదేవ సిద్ధిదః ౨. తత్రాభ్యర్చ్యపురాదేవం
సోమఃసోమంమహేశ్వరం, విరూపాక్షంసమాపేదేజగదాప్యాయనీకలాః ౩. యదా
యం సమసోమేశః సన్నిధిం విదధేశివః, తదావ్రభృతితద్వారం నువవేశ మభూత్
తాం ౪. సోమాధిపిత శృంగత్యాచైలుః సోమగిరిః స్మృతః, సోమస్యవరమేశస్య
సాన్నిధ్యాచ్చ తథామతః ౫. తత్రసోమార్చితో నిత్యం నామ్నా సోమేశ్వరశ్శివః,
ఐరూపాక్షః శిలామూలే నివసత్యమయా సహ ౬. సతుసోమగిరిశ్శంభోః సర్వా
పందవిధోయిభూః, ద్వితీయోహేమకూటాద్వి. కైలాసాద్వి స్తథాపరః ౭. దృష్ట్వాసో

మగిరే సూర్యా శిఖరాగ్రం తుద్యచ్ఛయా, కర్మిణాః ప్రపద్యంతే ముక్తిం బంధ
విమర్శితాః ౮. ప్రఖ్యాతంపశ్చిమద్వారం సోమంసోమగిరి ర్మహా, తేత్రస్య హేమ
కుటస్థ తేత్రాణాం పరమం హితత్ ౯. తత్రాదధాతిసాన్నిధ్యం సస్మతోనామ
భైరవః, సాధకానాంహితాహాయ సదైవా భిముఖాశయః ౧౦. భైరవాజ్ఞాం వినా
త్వాపి తత్రస్వాతంత్య్ర చూపత, దేవేనమానవేనాపి సంచారో నవిభావ్యతే ౧౧.
భైరవాజ్ఞాం విధాయాదా భక్తికల్పదితైః క్రమైః, ప్రవేష్టుంపశ్చిమద్వారం
శక్నోమీత్యాహ శంకరః ౧౨. సాధకంసద్ధియంజ్ఞాత్వా తమాలంబ్య కరేస్వయం,
దర్శయత్యఖిలం దేశం తస్మైతేత్రాధిపౌ ఘృణీ ౧౩. విఘ్నస్పృశమయ స్సర్వా
స్సక్తానాం భవశోషిణాం, వరదోనామ విఘ్నేశ స్తందేశమభిరక్షీతి ౧౪. చతుర్భు
జం త్రిసయనం చంద్రమూడం పృథూదరం, యేపూజయంతి వరదం తపవవరదాః
క్షీతౌ ౧౫. సంహరంతిక్రియాయోగా న్నద్యః సాధకవైరిణాం, సుభగానామతత్రా
స్తి దుర్గా గర్భేణపూజితా ౧౬. సాభాగ్యం మోహసంహపం విలాసా నివృత్త్యం
జనాన్, దదాతిసుభగాదేవీ దయయాప్రఖ్యతేజసే ౧౭. అవాప్తుంసరసా న్నామా
సుపహరై ర్యథోదితైః, ఆగత్యాగత్యతాంశక్తి మర్చయంతి సురాగనాః ౧౮.
సోమతీర్థమితిఖ్యాతః హ్రదస్తత్రాస్తి పావనః, నిర్మలేనవిశిష్టేన స్తమఃసోమగిరే
రివ ౧౯. నతాద్యగస్తిప్రాశస్త్య మపి త్రైప్రాతసేరసే, ప్రశస్తసోమతీర్థస్య యథా
ప్రధ్వస్తకల్మషాః ౨౦. ఉన్మత్తభైరవస్యాజ్ఞా ముపలభ్య యథావిధి, సోమతీరాంభసి
న్నాత్వాః సోమేశంపూజయంతియే ౨౧. తేవినిర్ధూతపాస్మాన్ జీవన్ముక్తాహితే
స్మృతాః, వైశాఖశుద్ధపూర్ణాయాం సోమకుండే సదాశయాః ౨౨. స్నాత్వాసోమే
శ్వరంనత్వా పూజయిత్వాతు భక్తితః, బ్రాహ్మణాన్పుజయిత్వాభ మంత్రమిష్టం
జపంతియే ౨౩. తేమంత్రసిద్ధిమాయాంతి దేవానా మపిదుర్లభాం, అశ్చర్యాణి
లహూన్యత్ర సోమకుండే ప్రచక్షతే ౨౪. అఙ్గావిద్యష్టతత్వాని యేసోమగిరివాసినః
వై శాఖేశుక్లపక్షేతు పార్ణమాన్యాం ప్రచక్షతే ౨౫. ప్రాచ్యాశ్చదాక్షిణ్యాశ్చ
సాశ్చాత్యాశ్చ పరశ్చతం, మహాన్యాత్రోత్సవస్తత్ర సోమకుండే మహామతే ౨౬.
ఉదీచ్యాశ్చతథాయాంతితీర్థం తీర్థకరైస్తుతాః, త్రిదివాదపిసాతాలాత్త్రిదశాః పన్నగా
స్తథా ౨౭. యాత్రోత్సవేప్రపద్యంతేసోమతీర్థం ముదాన్వితాః, సిద్ధచారణగంధర్వా
యక్షవిద్యాధరాఅపి ౨౮. ఆయాంతిసోమతీర్థం త దనరూపవరిచ్ఛదాః, స్నానం
కుర్వంతియేతత్ర భైరవాజ్ఞా పురస్కృతాః ౨౯. అర్చయంతిచసోమేశం ప్రాప్ను
వంతి క్రియాఫలం, అత్రైకమపిగోదానం తీరకూలే సదాదృతం ౩౦ వాజిమేధఫలం
దత్తే పూరయత్యపి వాంఛితం, స్నాతస్యసోమతీర్థాంతః పుంసఃసోమేశ సన్నిధౌ ౩౧.
ప్రదక్షిణమస్కారా విశేషా త్వలదాయినౌ, అత్రైవోదాహరంక్రేత దుపా
ఖ్యానం పురావిదః ౩౨. సోమతీర్థప్రభావానాం యథార్థ ప్రతిపాదకం, వై శాఖే

మాసి సంప్రాప్తేసితేపక్షే కదాచన 33. పార్జమూన్యామభూత్సమతీరే యాత్రో
 త్సహామహా, తిదాదిగోభ్యవిదిగ్భ్యశ్చ విభవైః సైస్సమన్వితాః 34. మునిఃపర
 మధర్మజ్ఞ స్తదాగంతుం మనోదదా, అత్యంతశైశవాపుత్రౌ స్కంధయో రుభయో
 ర్వహా 35. కరేణాలంబ్య సయయా పాదచారాం సుతామపి, సగత్వాదూరమ
 ధ్యానం శస్తైఃసోమగిరిం యయా 36. లలాటంతపఘర్మాంశౌసమయేత్రమ కర్పితః,
 ససోమగిరిమారుహ్య బహుసంఘజనై ర్యుతం 37. సోమతీర్థాంతికంప్రాప్య అధ్వ
 నాతప్తపాంసునా, శైలాదోహణతః త్రాంతః మధ్యాహ్నేచ 38. సుతా పితా 39.
 రురోదపులిసన్యాగే తప్తపాదాచ పాంసుభిః, ఉవాచపరుషం వాచంవ్యధయంతీ
 పితుర్మనః 39. స్కంధాభ్యాంవహసే స్నేహోదన్యగోత్రే సుతావితీ, సంచారయసి
 పద్భ్యాం త్వంసుతాంమా మారసీమపి రం. ఇతిహా క్యేనతేనైవ నిర్హతే నేవతా
 డితః, ద్వేధావిభిన్న చిత్తోభూ ద్దుఃఖేనచ రుషామునిః 40. ఈర్ష్యయైవత్సమా
 భ్యాసి ప్రామాణ్యం త్వద్గిరఃకథం, అనార్యచరితేవర్తన్య హూసాపే తవాశ
 యః 41. ఇత్యుక్తానాధృతీంకృత్వా ప్రోవాచ పితరంతదా, సోమకుండమిదం
 తీర్థం బహ్వశ్చర్య సమన్వితం 42. అత్రైవశక్యతేకర్తుం ధర్మాధర్మవినిర్ణయః,
 యథాత్రపుణ్యశీలాత్మా నిమజ్జ్యనియతాశయః 43. సకృత్తిష్ఠే త్ప్రీతస్తేన రూపే
 నైవ యథాపురా, నిమజ్జేదప్రసాపాత్మా యదితీర్థజలే నభే 44. ఉత్తిష్ఠేద్వికృతా
 కారః ఇతిబహ్విజన శ్రుతిః, తథాత్వత్పుత్రకావేతే మజ్జేతాం తీర్థవారిణి 45. అహ
 మవ్యత్ర మజ్జమి త్వాంస్మృత్వాపితరంపునః, ఉత్తితౌచేద్యథాకారా వేతౌ త్వత్పుత్ర
 కామతౌ 46. తథాహమపిచేత్తాత్ర వక్తృత్వాత్వత్పుత్రా మతా, వికృతిశ్చేదిమా విధి
 పుత్రకావన్యరేతసా 47. మమాప్యేవమితి ప్రోచ్య పరమంనిశ్చయంయయా,
 తద్వాక్యగారవా తీర్థేన్యమజ్జయ దిమామునిః 48. పుత్రేతాపుత్థితౌ సద్యః సమం
 భూత్వాహీవానరా, గౌతమస్యగిరాతీరే సాపిమజ్జ్వాసముత్థితా 49. నజహావ్రక్య
 తిం పూర్వాం తేనాసావిస్మయంగతః, తీర్థేమజ్జ్వాత్థితౌ వద్యగౌతమస్య సుతాపు
 తౌ 50. అభూతాంవానరాకారావితీ యాత్రాజనోవదత్, దృష్ట్వాతదద్భుతం వృత్తం
 గౌతమోంతఃకుచాకులః 51. సోమతీర్థేన్వయంస్నాత్వాఉమేశమభిపూజ్యచ, యా
 త్రోత్సవంచ సంప్రేక్ష్య పునరాయాత్స్వమాశ్రమం 52. తౌపుత్రేమాతరంస్నేహో
 దహల్యావానరాకృతీ, అవాప్తౌతౌసమీక్ష్యేసాకావేతావిధిభున్వతీ 53. విదితా
 ర్థాకృతిః పశ్యాన్మనినావ్రీడితాభవత్, గౌతమోపి విచారార్థం తపోదృష్ట్యామహా
 త్రపాః 54. తాపుభాతనయా తత్త్వా జ్ఞాతవాన్ శక్రసూర్యజ్ఞా, జ్ఞాతార్థేగౌతమే
 ధ్యానా దహల్యాభయమాగమత్ 55. శశావతాంచ మోఘాశే శిలారూపా
 భవేత్యసా, అనునీతస్తయా భూయ స్తథా ప్రాగంతరాత్మనా 56. తస్యాప్రాక్త
 వశుక్రూపా స్తాస్తాః పంచీంత్యభావతః, ప్రసాదమకరోత్తస్యాంభూయఃశాపాయఘో

మునిః ౫౮. త్రేతాయాం రామపాదాబ్జ పాంసుభి ర్హతః కిల్బిషే, ప్రకృతిం యాస్య
 సీత్యుక్త్వా ప్రయయా తపసేపునః ౫౯. యస్తయోఃపుత్రయోస్తస్యాః కేశవాలంతి
 వా స్పృశత్, స్థవంగచేష్టయా స్నేహాత్సవాలీత్యాఖ్యయా బభా ౬౦. గ్రీవాంసుజా
 తోయస్తస్యా వాత్సల్యానస్త్పృశ త్తయః, ససుగ్రీవ ఇతిఖ్యాతో నామ్నా లోకే
 బభూవహ ౬౧. వానరాతపయావీర్య వాత్సల్యేన ధృతాశయా, అహల్యాశోక
 సంతప్తా శశాప స్వసుతాంచతాం ౬౨. అజ్ఞానాద్విహితంకర్మ యథాయత్త్వమస
 మృష్టే, ప్రకాశితవతీ నాత్వంభవ వానరసాత్వికా ౬౩. స్వయంచభర్తుః శాపేన
 శిలాభూత్వా చిరేణసా, రామపాదరజ స్సక్త్యాధూతపాపా భవత్పునః ౬౪. ఇత్యే
 వం సోమ తీర్థేఽస్తి సద్యఃప్రత్యయకారిణీ, శక్తిర్మాహాత్మ్య సంయుక్తా యాః శ్రుత్వా
 ముచ్యతేభయాత్ ౬౫. నాతిదూరేచతీర్థస్య తతాప పరమంతపః, అగస్త్య స్తత్ర
 తన్నామ్నా తీర్థమాసీచ్ఛుభంకరం ౬౬. అగస్త్యతీర్థస్సానంచమాయమేధశతానిచ,
 తులాయాంచేవతాః కృత్వా ప్రాహుస్తీర్థిగారవం ౬౭. అగ్నివేశ్యఇతిఖ్యాతో
 రాజా పరపురంజయః, సోమేశ్వరంహృదిధ్యాత్వా సుచిరంతపసిస్థితః ౬౮. సారవ
 ధను రాదాయయుక్తేనాపి దురానమం, ఆత్మసిద్ధికరంచాపి తస్యాసీన్నిశ్చయో
 హృది ౬౯. తతస్సోమేశ్వరాదేవా త్వవైవ ప్రతోషితాత్, అతిశార్జ్వినాకంయః
 ధనుర్దేభే సుసారవత్ ౭౦. తేనలబ్ధంధనుర్యత్ర ధనుస్తీర్థం బభూవహ, స్నానాదపిచ
 యత్పానా త్సద్యః పాపవినాశినం ౭౧. తర్పయంతిపితౄం స్తత్ర స్నాత్వాయే
 నిర్మలాశయాః, ప్రత్యక్షాః పితరస్తేషాం భవంతి ఫలదాయకాః ౭౨. తవస్సిద్ధికరా
 ణ్యత్ర స్థాగాని సుబహూస్యపి, తీర్థానిచమహాభాగ యేషాంసంఖ్యా నవిద్యతే ౭౩.
 సత్యంహి ఫరమోపాయః పుంసాం సోమగిరిర్భువి, ఇత్యుక్తం సకలజగ త్ప్రగీతమే
 తద్వారం యత్సుచరతథామ పశ్యిమంతే, ఉద్దేశాదిహఖిలు హేమకూటనాథో
 వ్యాధత్రేవిహృతి మమోఘగోచరాత్మా ౭౪.

ఇతి స్కాందపురాణే హేమకూటఖండే వంపామూహాత్మ్యే మధ్యమభాగే

పశ్యిమద్వారే సోమగిరి మాహాత్మ్య కథనంనామ

ద్వాదశోఽధ్యాయః ౧౨.

* భరద్వాజః * ఇతిప్రోక్తం మయాపుణ్యం ద్వారంపశ్యిమ మాదిమం, ఉత్త
 రద్వార మప్యద్యకథయామి శ్రుతంయథా ౧. బ్రహ్మకుండాదితత్త్వాస్తికాబేర్యాందిశి
 విశ్రుతం, చతుఃక్రోశమితోదేశే మాణిభద్రేశ్వరాభిధం ౨. మాణిభద్రేశ్వరః
 ఖ్యాత ఉత్తరద్వార మీశితుః, ఫలంతిసర్వకర్మాణి యత్రస్ఫూర్తిమతాం నృణాం ౩.
 ద్వారేశ్వపిచనర్వేషు ప్రభావవిభవోత్తరం, ఇదంనామోత్తరద్వార మింద్రాద్వై
 రభివందితం ౪. మాణిభద్రేశ్వరంనామ లింగం లోకైకకారణం, జపతాంధ్యా
 యతా మంత్రఃసజతాంచ ఫలప్రదం ౫. హేమకూట్యేశర శృంభుః మాణిభద్రేశ్వ

రాఖ్యయా, ఉత్తరత్వతసాన్నిధ్య ముత్తరద్వారి సర్వదా ౬. పురస్కృతక్రియా
యోగ పుణ్యైర్వైసత్యదర్శనః, మాణిభద్రేశ్వరం యత్రాః పూజయంతిదివాని
శం ౭. లభంతేచత్రతఃకామా న్యగాంతేష్వపి సుస్థిరాః, మునయశ్చతపఃసిధిం తత్రై
వానిశ మాస్థితాః ౮. స్తువంతిచారణానిత్యం గుహ్యకైఃసహసన్నతాః, దేవమన్యే
పిగంధర్వాః సార్థంవిద్యాధరైఃచరైః ౯. అత్రపుణ్యజనాకీర్ణం ద్వార మైశ్వర్యదా
యకం, రమాణీయఃప్రతస్తై ర్యఃసార్థై రున్నీపితోదయః ౧౦. సన్నిధతేసగాతత్ర
సతాంక్షపితకిల్బిషః, భీషణోబాహ్యదృష్టినాం భీషణోనామభైరవః ౧౧. నీలకంఠక
సంఘన్నం నీలజీమూతసన్నిభం, ద్వారస్యరక్షితారంతం దురితఘ్న ముపాసతే ౧౨.
ఓంకారమగ్రతఃకృత్వా వదేద్భీషణభైరవం, చతుర్థ్యంతంతితఃప్రోచ్య నమఃపద
మసన్యధీః ౧౩. యోజవేన్మంత్రమవ్యగ్ర స్తస్యైవపురతస్థితః, ఇష్టాన్వరాన్దదాత్సస్మై
నిత్యంభీషణభైరవః ౧౪. మార్గంపరిహరంత్యస్య భూత)పేతాదయోగణాః, భీషణం
సముపాస్తేయో భైరవంక్షేత్రపాలకం ౧౫. తత్రైవవిఘ్నరాజోఽపిఖ్యాతో హ స్తిము
ఖాఖ్యయా, విహంతివిఘ్నజాలాని నితరానియతాత్మనాం ౧౬. వప్రక్రీడానిరూ
పస్య తత్రహస్తిముఖస్యహి, దంతోల్లిఖితసంస్థానా దృశ్యంతేదిన్యభూమయః ౧౭.
శీర్షైర్హస్తిముఖస్యైవ శీతలైః కరశీకరైః, తత్రవ్యోమతమాలస్య వ్యక్తకోరక
విభ్రమాః ౧౮. కర్ణతాళానిలోద్భూతే స్తత్కుంభారుణ రేణుభిః, అకాలసంధ్యా
సన్నద్ధ మశ్రాంతం తత్రదిబ్బుఖం ౧౯. నివేదితానియక్షేంద్రై ర్భక్ష్యాణి సుబహూ
న్యయం, అత్త్యైత్యతతస్తేభ్యః సిద్ధింధతే గజాననః ౨౦. ఆద్యాశక్తిర్నహేశస్య
నామ్నా హైమవతీతి యా, సాన్నిధ్యంతత్రకురుతే సర్వదైవతపూజితా ౨౧. ప్రత
ప్రకనకచ్ఛాయాం నీలకంఠితమూర్ధజాం రక్తాంబరాం త్రినయనాం రక్తమాల్య
విభూషణాం ౨౨. దివ్యాయుధధరాం దేవీం పూజయంతిహితత్రయే, తేనద్య
స్త్రీర్దార్గత్యాః పరిపూర్ణసమృద్ధయః ౨౩. ఆజ్ఞాసిద్ధ్యామహాభాగాః ప్రథంతే సర్వసి
ద్ధభిః, ఉత్తంసయంతిచరణౌ తస్యాజితకుశేశయా ౨౪. అగ్ర్యోపహారవేదిన్యః
ప్రత్యహం యక్షసుభ్రువః, పూజయంతిచతల్లింగం యత్రాఃశ్లక్ష్య కుతూహలాః ౨౫.
మాణిభద్రేశ్వరంతస్మా త్ప్రాప్నువం త్యచలాంశ్రియం, దత్తంహృతంచజప్తంచ తత్ర
భక్తైః సదాశయైః, అమోఘఫలదం నిత్యమిక్యేతచ్చివశాసనం ౨౬. ఇత్యేవంతే
సర్వసిద్ధిప్రదం యత్ స్థానం భూమ్నా ముత్తరద్వారముక్తం, అత్రైవత్వం బుద్ధిమా
దాయ సాధ్యం చిత్రేకుర్యాః శ్రీవిరూపాక్షదేవం ౩౦. *

ఇతి స్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహత్యే మధ్యమభాగే

ఉత్తరద్వారే మాణి భద్రేశ్వరమాహాత్యైకధననామ

త్రయోదశోఽధ్యాయః. ౧౩.

* భరద్వాజః * ఏవంద్వారాణిముఖ్యాని కథితాని మయాసఘ, ఉపద్వా
 రాణి వక్ష్యామి శృణు శుద్ధసచేతసా ౧. అన్వైవబ్రహ్మకుండస్య వహ్నికోశే శుభ
 ప్రదే, నామ్నాస్త్రిద్రావదీ ష్టేత్రం నానాసిద్ధిఫలప్రదం ౨. తత్రాన్వైభైరహోనామ్నా
 కురుష్యేతాధిపాలకః, సిద్ధగంధర్వగీర్వాణ యక్షకిన్నర పూజితః ౩. పాల్యతేఽత్స
 శంక్షేత్రం కురుణాభైరవేణహి, వినాతదాజ్ఞాంశేనాపి ప్రవేష్టుంతన్నశిష్యతే ౪. వినా
 యకఇతిఖ్యానో విఘ్నేశోవిఘ్న హృత్సతాం, అద్వాస్త్రిద్రావదీష్టేత్ర మమర్చ్య
 భివందితంగి. మహామాయేతివిఖ్యాతావహ్నిద్వారాధిదేవతాప్రపంచయతిభక్తానాం
 ప్రభావమనుయాయినాం ౬. భైరవా ఏవసర్వాహి ముఖ్యద్వారాధిదేవతాః,
 శక్తయః సిద్ధిదాః శృంసాముపద్వారాధిదేవతాః ౭. సాశక్తిశ్చపరాపూర్ణా సర్వ
 పంపత్కరీసితా, మహామాయామహానాదా మహాఘోగామహాహయ ౮. తత్రా
 స్తిసద్యఃఫలదం రామతీర్థమితీశ్రుతం, యత్రస్నాత్వానరోయాతి సర్వాన్మామావ
 నశ్యరాణాం ౯. పురారామోదశగ్రీవం కేతుకామస్సురద్విషం, సర్వక్షేత్రోత్తమే
 తత్రసిత్యాయుక్త స్తవస్యభూత్ ౧౦. ఏకాంతయోగసిద్ధస్య దేవదేవస్యతేజసా,
 విరూపాక్షస్య సంరుద్ధసమాహితమనాశ్చిరం ౧౧. విరూపాక్షంపూజిభ్యాత్వా
 హేమకూటాధిపై వతం, తిపసిసిరచిత్తోభూదామస్సామిత్రీణాసహ ౧౨. తపసాత
 స్యసంతుష్టో విరూపాక్షోమహేశ్వరః, దశగ్రీవజయేసిద్ధిరదశాతస్మైస్తుతిపీయః ౧౩.
 దేవస్యాజ్ఞాం సమభ్యేత్యతేన ధీరేణరాఘవః, హేమకూటేశమభ్యర్చ్య సిద్ధిమిష్టామ
 వాప్రదాన్ ౧౪. రామేశ్వరాఖ్యంలింగంచ ప్రతిష్ఠాపితవానిహ, తన్నామ్నాతత్పరం
 తీర్థం సర్వపావప్రణాశనం ౧౫. ఉపద్వారేణతేనైవ తదాప్రభృతిదేవతాః, మర్త్యా
 శ్చప్రవిశంతోవైత ష్టేత్రంయాంతిసంపదః ౧౬. ద్వాపరేపాండవాస్తత్ర స్పృహ్యదేవం
 ప్రసాద్యతం, అవాప్తాఃపరమాంబక్ష్యం శక్తిమవ్యాత్మనానతాః ౧౭. తత్రశక్తింమహా
 మాయాం సమారాధ్యయశస్విసిం, పాథాగ్యంశ్రావదీలేభే పాండవానాంచ వల్ల
 భా ౧౮. ఉపహరైర్యథార్థోక్తైఃశక్తిం సంపూజ్యతాంపరాం, వ్యవామ్నాక్షేత్ర
 మేతత్స్వాదితి ప్రార్థయదీశ్వరీం ౧౯. మహామాయాపితద్యక్త్యా ప్రసన్నాపరమేశ్వరీ,
 శ్రావదీక్షేత్రమేతత్స్వాదిత్యువాచవరప్రదా ౨౦. పురావినేతుకామోఽక్షంహేమ
 కూటోర్ధ్వచారిణం, మణికుండలమావత్యై రుషాగ్రేరురుభైరవః ౨౧. తత్ప్రకాశజతో
 భాన్వా నృణామోభైరవాజ్ఞయా, అశక్తశ్చతథాగంతుం ప్రాదక్షిణ్యేవవర్తతే ౨౨.
 ఆదదేయస్యవిన్యస్యభైరవో మణికుండలం, తత్రాసీదుత్తమంతీర్థం మణికుండల
 నామతః ౨౩. ఇత్యాగ్నేయమివంద్వారంశ్రావదీక్షేత్రసంజ్ఞితం, తత్రైవేవసతాందే
 వీమహామాయాప్రసీదతి ౨౪. అథవక్ష్యామితేవిద్వా ఉపద్వారంపరంశుభం, య
 చ్చుత్తైవనరోయాతి యదిచ్చతితదన్యథాం ౨౫. బ్రహ్మకుండస్య నిర్మతోదిగ్భా

శేఖరవిభుతం, శంకరేశ్వరమిత్యస్తీక్షేత్రంతాసత్రయాపహం ౨౬. ప్రశస్తాభావనం
భవ్యం తుష్టిపుష్టిప్రదంనృణాం, క్షేత్రంతక్షేత్రపాలేన క్రోధనాహ్నుభిపాలితం ౨౭.
శూరశ్చత్రవిఘ్నేశోనురాణాంబలదాయకః, ప్రత్యాహభేత్తీభక్తానాం ఈప్సితార్థ
ప్రదాయినీ ౨౮. కల్యాణదాయినీశక్తిః కాలీతివ్యాఘ్రవాహినీ, అనుపాలయతిక్షేత్ర
మపర్యంతశుభప్రదా ౨౯. సాశక్తిః సర్వదేవానాం సర్వానందవిధాయినీ, కాళీ
కరాళీ దుర్మోహా కాళరాత్రనిషాదనీ ౩౦. వహంత్యాంతుంగభద్రదాయాం కదాచి
త్సలిలోద్గమైః, విజహరగుహస్తస్యాం మన్ముఖః శైవవేదహిం ౩౧. బాలక్రీడాం
సమారోక్ష్య సితస్త్రహిశంకరః, స్మయమానముఖోదేవ్యా సార్థమాత్మజవత్స
లః ౩౨. క్రీడిత్యానుచిరంస్కంద స్తుంగభద్రాంబుసంచయే, పితరంవత్సలంసాంబం
సత్యాశంకరమీశ్వరం ౩౩. అర్చయామానపద్వక్త్రస్తన్నామ్నా శంకరేశ్వరం,
శంకరేశ్వరమభ్యర్చ్యతద్భావం సముపావహా ౩౪. శంభుంప్రాప్నోతిసర్వత్ర జయేత్
మృత్యుంస్వతేజసా, యత్రస్కందంసమీక్ష్యాగ్రే స్థితోరుద్రస్సశంకరః ౩౫. రుద్ర
పాదోమహాస్తత్ర రుద్రైరేవాభిపూజ్యతే, రుద్రపాదేపితౄణాం స్మృత్యా యేచపిండ
ప్రదానరః ౩౬. దదతేపితరస్తేభ్యః పుత్రాస్తీర్థాయుషశ్శుభాన్, స్కందేనభక్తిగమ్యే
న తదాజ్ఞానుమతేనతత్ ౩౭. హేమకూటప్రవేశార్థం ఉపద్వారంహికల్పితం, ద్వా
రేణానేనగోర్వాణా మర్త్యశ్చాన్యేపితద్విదః ౩౮. ప్రవిశ్యహేమకూటేశమర్చయం
త్యాత్మభావభః, శంకరేశ్వరనామ్నస్త్రి న్నుపద్వారేదృఢాస్తితాః ౩౯. ప్రాప్ను
వంశ్యఖిలాన్భోగా సతిశక్రధనేశ్వరాన్, బాహ్మణాన్భోజయంత్యత్ర యేనిత్యంభక్తి
సంయుతాః ౪౦. లక్ష్మీచాహరహస్తేషాం వర్ధతేహ్యనపాయినీ, శంకరేశ్వరతీర్థేయః
స్నానశ్చత్యాభదాతిగాం ౪౧. ఆభూతసంప్లవంభ న్యోగవాంఠోకేమహీయతే,
శక్తిమద్భృథచిత్రానాం శంకరేశ్వరవాసినాం ౪౨. ఫలంతిసర్వకార్యాణి సర్వత్ర
వసుధాతలే, ఏవమేతస్మయాప్రోక్తం శంకరేశ్వరనామకం ౪౩. ఉపద్వారంమహా
భాగ యచ్ఛృణ్వేశుభమామ్నయాత్, యేశంకరేశ్వరంకాలీం క్రోధంశూరంషడా
సనం ౪౪. స్మరంత్యత్రసతేదుఃఖ ముపయాంతికదాచన, శంకరస్యవరమస్య యత్ప
దంశంకరేశ్వరమిదంమయోదితం, యత్రసంశ్రవణమాత్రతోనరాః సంభవంతిభువిసంప
దాశ్రయాః ౪౫.

ఇతిశ్రీస్కాందమహాపురాణే హేమకూటఖండే వంశమాహాత్యే మధ్యమభాగే

ఆగ్నేయసైర్యత్యోపద్వార ప్రశంసానామచతుర్దశోఽధ్యాయః ౧౪.

* భరద్వాజః * బ్రహ్మకుండస్య వాయువ్యాందిశి సర్వశుభప్రదం, మహాకాలా
హ్వయంక్షేత్రం మంత్రసిద్ధి ప్రదాయకం ౧. అభిరక్షితతత్త్వేత మాత్మసిద్ధైర్నమ
స్కృతం, కల్పకల్పాంతసంసిద్ధః కపాలీనామశ్చైరవః ౨. మహాకాళీతివిఖ్యాతా మహా
తంత్రేశ్వరీశివా, శక్తిరస్తిప్రపన్నానామాత్మశక్తిం వివృణ్వతి ౩. మోహకక్ష్యాం
వినిర్ధాయ మోదమానస్తపోబలాత్, మహాంతఃకేచిదంతఃసామహాకాళీముపాసతే ౪.
సమృత్యోర్నతథాకాలా న్నయమాచ్ఛ భయంక్వచిత్, తస్యయస్యస్థితాచిత్రే మ
హాకాళీ మహేశ్వరీ ౫. తాంత్రసాధకాయాంతి తతోఽన్యే యంత్రసాధకాః,
యేమంత్రసాధకాస్సర్వే సిద్ధిమంతోభవంతితే ౬ అర్చ్యతేసర్వదాభక్తై స్తత్ర
లంబోదరాహ్వయః, గణేశోమదధారాభి రభివాసిత దిబ్బుఖః ౭. యేషాంగణేశ
సిద్ధాంత సిద్ధమవ్యాకులమనః, లంబోదరంతేజానంతి గణేశం గుణదాయకం ౮.
మహాకాలాహ్వయః కశ్చిద్గణనాథః పురాకిల, నమస్కర్తుంవిరూపాక్షం మందరాద్రే
రుపాగమత్ ౯. సతత్రతప్రతేజోభి రనివాద్యై ర్నివారితః, తపోనిధాయతుష్టావ దేవ
మేకాగ్రమాననః ౧౦. భూతేశస్సంస్తుతస్తేన వ్రత్యక్షోఽభూత్తదగ్రతః, సంహర్ష జన్మ
నస్తస్య మహాకాలస్యధీమతః ౧౧. తటిత్పుంజనిభో యత్రస్థానేవ్రత్యక్షతా మగాత్,
తటిచ్చిలేతి తన్నామ్నా విశ్రుతావిశ్వసావనీ ౧౨. సతంసంపూజ్యతత్రేశం స్వనా
మ్నా ప్రథితంశివం, భైరవాద్భైరవజ్ఞతో దేవానామపి పాలకైః ౧౩. హేమకూ
టేశమానర్చ విరూపాక్షంముదాన్వితః, తదావ్రభృతితత్త్వేత్రం మహాకాలాఖ్యయా
శ్రుతం ౧౪. మహాకాలేశ్వరో యత్ర మహాకాలేనపూజితః, అర్చయంతినరానిత్య
ముపద్వారేణ తేనహి ౧౫. ప్రవిశ్యహేమకూటేశం ప్రాప్నువంత్యకలంశుభం,
మహాకాలస్యపురతః తీర్థేతన్నామ్ని యేనరాః ౧౬. స్నాంతితేఘాతపాపానః ప్రాప్ను
వంతి పరాంగతిం, బిలానిసంతిదివ్యాని గహ్వరాణి శుభానిచ ౧౭. తత్రయేతునరా
స్థిత్యా సాధయంతి సమీహితం, ఘటికాఖడ్గసిద్ధాశ్చపారసిద్ధాశ్చ యేతథా ౧౮.
నివసంతిబిలేష్వత్ర మహాకాలశివాజ్ఞయా, ఉపద్వారమిదంపుణ్యం ప్రోక్తంతవ మహా
మతే ౧౯. శృణుత్వ ముచ్యతేసద్యో యఃకశ్చిదపి పాతకైః, * భరద్వాజః * ఐతా
న్యాంబ్రహ్మకుండస్య దేవభాత ఇతి స్మృతః ౨౦. క్షేత్రంపవిత్రంపాపఘ్నం భుక్తిముక్తి
ప్రసంస్మణం, యోవసేదేకరాత్రంవా దేవభాతే మహామతే ౨౧. యేకేచిత్ప్రాణి
నస్తత్ర మృతాశ్చేన్ముక్తిభాగినః, సతేషాంక్రిమికీటాద్యా దూషయంతిః శేబరం ౨౨.
అశ్వమేధాయుతఫల మయత్నాత్సహిగచ్ఛతి, గోప్తాక్షేత్రస్యతస్యాస్తి నామ్నా
సంహారభైరవః ౨౩. యోహృవ్యతే స్వతస్సిద్ధో నిత్యసంహారరావిషు, సంహారశ్చే
రవస్యాజ్ఞాం వినా తత్రమృగాలపి ౨౪. ఖగావానచరంత్యేవ యేచాన్యే దేవయో
నయః, ఆస్తేతత్రైవహి మహాభైరవీతి భవిశ్రుతా ౨౫. దుర్గాదుర్మోహశమనీ

దుష్టదైత్య వినాశనీ, మహాభైరవిపాహీతి సకృద్వా యేవదంతిహి ౨౬. పూరయత్య
ఖలాన్కామాంస్తేహందేవీ శనాతనీ, మహాశబ్దసముచ్చార్య భైరవీతిసముచ్చ
రణ ౨౭. సమఃపదంవజేదేష మంత్ర స్తావత్ప్రముచ్యతే, మంత్రేణానేన యేదేవీం
భైరవీంపూజయన్త్యమీ ౨౮. విజిత్యసకలాన్లోకా నృదుష్టంతిస్థిరాయువః, భైర
వీమంత్రసిద్ధానాం తివంతి నపురఃకవ్చిత్ ౨౯. భేతాళాలపికూశ్కాండా స్తథాన్యే
గారుణా గ్రహాః, తత్రభక్త్యప్రియోనామా మహిమ్నాంధామవిఘ్నరాట్ ౩౦. ప్రద
దాత్యుపసన్నేభ్యోవిశ్వార్థంపరమిహిహితా, ప్రలంబోదరమర్థేందుస్వవతంసం త్రిలో
చనం ౩౧. భక్త్యప్రియం యేధ్యాయంతితేహి నిర్విఘ్నసిద్ధయః, పురాదుందుభి
నామా౨౨నీ ద్వాసహోదేవకంటకః ౩౨. విజేతుమమరాస్స ర్వేమంత్రంచక్రఃసరస్వరం,
వయంతపోభి స్సంతోష్య హేమకూటేశ్వరంశివం ౩౩. జేహ్యమోదుందుభిందైత్యం
ఇతితే నిశ్చయందధుః, తే సరిత్తీరమాసాద్య తపశ్చక్ర రనిందితం ౩౪. తేభ్యస్తపో
భిస్సంతుప్తస్సాన్నిధ్య మకరో చ్చివః, కృతసాన్నిధ్యమాత్మానం తుప్తపు స్తేదివా
కనః ౩౫. దేవస్తత్త్వోత్రసంతుప్తః ప్రోవాచప్రహసన్సురా, * దేవః * బానామి
జనతాభావం యూయందుందుభినాజతాః ౩౬. ఆగతాశ్చమమోపాంతం తద్వధో
పాయ మీష్వవః, గుహయామత్రదుర్గాయాంకిష్కింధాయాంభవిష్యతి ౩౭. అతీదైవా
సురబలోవాలినామామహీశ్వరః, వానరాణామధిపతిః సహనివ్యతిదుందుభిం ౩౮.
వ్రశాంతోవప్లవంసర్వం భవిష్యతి జగత్త్రయం, స్థిత్యాత్రపరయాభక్త్యా మామర్చయ
తిశంకరం ౩౯. ఉన్మిషత్సకలాశ్చర్య ముపద్వారమిదం మమ, ద్వారేణానేనమాం
దృష్ట్వా హేమకూటాచలేశ్వరంరం. వసంతుకృతిన స్స ర్వేభయశోక వివర్జితాః, సిద్ధి
ర్యఃశాశ్వతీకాలే స్థితానా మిహదేవతాః ౪౦. ఇత్యుక్త్వాస్థితిమాధత్తే తత్రతేక, శృంఖ
రాజ్ఞయా, దేవదేవన్యకారుణ్యం బిభ్రతః పరమోదయం ౪౧. పూజయంతశ్చ సం
సిద్ధ్యై తత్రసానందమాసత, వసంతస్తత్రతేదేవాః కిష్కింధోపాంతచారిణః ౪౨. భీతా
శ్చదుందుభే రైత్యా ద్గుఢచారాః క్వచిత్క్వచిత్, దేవఖాతముపాగచ్ఛన్ సానా
రంతే కదాచన ౪౩. ఋషయఃపితరశ్చాన్యే తీర్థమాహాత్యైశంసినః, భక్త్యప్రియం
తేవిఘ్నేశం ప్రసాద్యోమ స్తథాకిల ౪౪. * దేవాః * వయంహిదుందుభేర్భిత్వా
తావత్కూలప్రతీక్షయా, యావత్సూతా భవామో౨త్ర తావత్త్వంప్రేక్షకో
భవ ౪౫. సర్వసిద్ధికర స్త్వంహికురువ సిద్ధిభాగినః, ఇతిభక్త్యప్రియఃప్రోక్తః తథేతిప్రతి
పన్నధిః ౪౬. దుందుభేరాగమంవేత్తుం తస్మా పార్వాదిశృంగభాక్, తావద్దేవాశ్చ
పితరో ఋషయశ్చ సమాహితాః ౪౭. పృథక్పృథక్తుంగభద్రా పూరేతు స్నాతు
ముద్యతాః, క్షణేచాస్మిన్మహాకాయే దుందుభిర్యుద్ధదుర్మదః ౪౮. చరై ర్విదిత్వాదేవా
నామవస్థాపం వినిర్యయా, మహాసారంహసాదైత్యో నిర్గచ్ఛన్నతిభీషణః ౪౯. చకార

భైరవంనాదంకల్పంతాచలసన్నిభం, భక్త్యప్రియస్తదాకర్ణ్య ప్రేక్షకోగిరిశృంగగః ౧౧. దైత్యందృష్ట్యావినిర్యాంత ముచ్చైరాఖ్యాత సంభ్రమం, ఏషదుందుభినామాద్య నిర్యాతోభవతాం రిపుః ౧౨. రూయతేతస్యనాదోయం యేన తత్పూర్వజేజగత్, ఆకర్ణ్యతస్యవచనం దేవాశ్చపితరస్తదా ౧౩. ఋషయశ్చమహాత్మానస్తత్రతత్రస్థితాః, ఇతికర్తవ్యతామూఢాఘోరేణతమసావృతాః ౧౪. అత్మసంరక్షణవరాః స్మరంతోదైత్యవైకృతం, మమజ్ఞస్తుంగభద్రాయాం పరిత్యక్తపరిచ్ఛదాః ౧౫. దుందుభిస్తావదాగత్య నాపశ్యత్తత్రదేవతాః, అభూతకోపాదుద్ధాంతః ప్రహసంశ్చ పునర్యయా ౧౬. యత్రదేవాస్తదామగ్నాః దేవభూతస్సహస్త్మతః, ఋషయోయత్రమగ్నాస్స ఋషిభూతోఽయమిరితః ౧౭. మమజ్ఞాపితరోయత్ర పితృభూతస్సహస్త్మతః, తేషు స్వతఃపరితేషు స్నానంతుర్వంతి యేనరాః ౧౮. దేవాశ్చపితరస్తేభ్యో ఋషయశ్చ శుభప్రదాః, తేఽపిహదాంతర్భాగేణ తేనతేనశ్చచిత్కృచ్ఛిత్ ౧౯. ఉన్నానసాఃపురోజగ్ముర్యతాస్తే శంకరశ్శివః, వ్యతీతేగణరాత్రేతు వాలీనామ మహేశ్వరః ౨౦. కిష్కింధాయాఃపతిర్యుద్ధే జఘానకిల దుందుభిం, విజ్వరాశ్చతతోదేవాః శంకాహీనంజగత్త్రియం ౨౧. సర్వత్రాపిక్రియాఃసర్వాః భూయోవృద్ధికరైః ఫలైః, తస్యక్షేత్రస్యమహాత్మ్యం శుభ్రత్వాసోమస్సమాగతః ౨౨. స్వనామ్నాసోమనాథాఖ్యం శివంప్రాతిష్ఠిపత్కృతీ, దేవభూతేకృతస్నానాః సోమనాథసమర్చకాః ౨౩. నరాస్తే పుణ్యకర్మాణో జీవన్ముక్తాభవంతిహి, త్రేతాయాంరావణంహత్వా రామః పరపురంజయః ౨౪. ప్రతిష్ఠాపితవా నృంభుం బ్రహ్మహత్యాప్రశాంతయే, రామేశ్వరాఖ్యం తల్లింగం సమస్కుర్వంతి భక్తితః ౨౫. శత్రూజయంతితే భూమాశ్రియంచప్రాప్నుయ్యుస్థిరాం, యద్యత్సమీహితంకర్మ కరణైరనుసాధిభిః ౨౬. ఏవాన్యోద్వారి వసతాం తత్రసిద్ధిస్తుసర్వదా, ఏవమన్యోన్యవత్సారాణ్యుక్తాని భవతోఽనఘ ౨౭. యేషాంశవణమూత్రేణ జనఃసర్వాధికోభవేత్, ఏవమేతస్మహాభాగద్వారోపద్వారసంమితం ౨౮. హేమకూటాహ్వయంక్షేత్రం హృదయం పరమేశితుః, ఇదంపుణ్యమిదంసేవ్యమిదంధ్యేయమిదంశుభం ౨౯. ఇదంశ్రేయఃప్రదం పుంసాం పంపాక్షేత్రమనాదిమం, ఇదంసమస్తాభిమతప్రదాయీ సమస్తలోకప్రథితానుభావం, క్షేత్రంపవిత్రంకృతిభిర్నిషేవ్యం శంభోఃపరంధామ సమస్తశక్తేః ౩౦. *

ఇతిస్కందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యేయమధ్యమభాగే

నాయక్యశానోపద్వారప్రశంసానామ

పంచదశోఽధ్యాయః. ౧౫.

* విష్ణువృద్ధః * శ్రుతానిహేమకూటస్య ముఖ్యద్వారాణిసద్గురో, ఉపద్వారాణిచాగ్గ్రాణి చరితార్థోఽస్మి సాంప్రదం ౧. పావానియానిచాన్యాని హేమకూటాని

టాంతరే మునే, తీర్థానిచప్రశస్తాని శ్రోతుమిచ్ఛా మ్యహంవద ౨. * భరద్వాజః *
 అత్రపుణ్యోత్తరే క్షేత్రే తైస్సైర్భునివరైఃపురా, ప్రకాశితాని ద్వీపాని సప్తసంక్రమత
 కర్మభిః ౩. తత్రరంభాశిలానామ ద్వీపంజగతిః క్రమతం, తస్యాస్మరణమాప్తేణ సర్వం
 శ్రేయః ప్రసిద్ధతి ౪. తపోవిఘ్నకరీరంభా మశేష తౌశికకపురా, దశవర్ష సహస్రాణి
 శిలారూపాభవేతితాంశ్చ. యత్రరంభాశిలాచక్రేన్నానం రంభాశిలాత్పదం, దానంధ్యా
 నంతపోహూమ స్తత్రసిద్ధ్యంతి దేహినాం ౬. తతఃకుంతీనివాసాఖ్యం స్యాద్ద్వీపం
 యత్రసాతపత్, పుత్రాణాంరాజ్యలాభాయకుంతీభాగ్యవతీశివే ౭. కుంతీక్షేత్రేతప స్తప్త
 మేకికోటిగుణం భవేత్, ద్వీజేభ్యస్తత్రయద్దత్తం తద్భవేదక్షయంఫలం ౮. తతో
 శ్వత్థభిజానామ ద్వీపమప్యస్తిపావనం, యత్రవాసజహంపుంసాం సమింధేబ్రహ్మవ
 ర్చసం ౯. పురాదేవైర్ద్విమంధ్యాగ్నిః హవిరుద్యహనాక్షమః, తత్రాశ్వత్థేవిలీనోభూ
 త్సుచిరం ద్రుమసమ్మృఖం ౧౦. భిత్త్వాశ్వత్థం బభావగ్నిః దేవప్రార్థనయా పునః,
 తతోశ్వత్థభిదాఖ్యంలత్ క్షేత్రం సర్వార్థదాయకం ౧౧. తతస్తద్వీశ్వవిఖ్యాతం
 ద్వీపంచంద్రశిలాహ్వయం, కాంతిఃస్వాభావీకీ తత్ర వసతాంవిభవోత్తరా ౧౨. పురా
 చంద్రస్తపస్తప్తాపూర్ణాకామా నవాప్తవాః, తదాఖ్యయా చంద్రశిలా స్నానం
 చైవప్రశస్యతే ౧౩. హరిణపుత మిత్యన్య ద్వీపం జగతివిక్రమం, యాగోహరిణరూ
 పేణ పురాయత్రహి పుప్లువే ౧౪. హరిణపుతవాస్తవ్యా యేనరాః పుణ్యదర్శనాః,
 తద్దర్శనాత్పరం పుంసా మశ్వమేధఫలం భవేత్ ౧౫. తతోఽన్యద్భువివిఖ్యాతం
 ద్వీపం వ్యాఘ్రపుత్రాహ్వయం, యత్రదేవైర్భృశాపూర్వం సోమనందీతివిక్రమం౧౬.
 వ్యాఘ్రోహిమా దేరాయతో హేమకూట దిదృక్షయా, స్థానేఽత్రతుంగభద్రా
 యాం ప్రవాహం పుప్లువేతదా ౧౭. వ్యాఘ్రపుత్రమితిఖ్యాతం స్థానంత త్సర్వసిద్ధికం
 వ్యాఘ్రపుత్రనివాసా యే తే సర్వోత్తర సద్గుణాః ౧౮. ఋషిభిః పితృభిః దేవైః
 పూజ్యంతేవిసత్సాన్వితైః, దర్భద్రోణీతివిఖ్యాతం ద్వీపమన్య చ్ఛుభాప్రదం ౧౯.
 యజ్ఞార్థమాగతాస్సంతః దర్భాహ్యమృతబిందవః. విజయాఖ్యానరూపాయాం భద్ర
 ద్రోణ్యాం వసంతియే ౨౦. తేహందీర్ఘాయుషఃపుత్రాజాయంతే విశ్వసిద్ధయః
 * భరద్వాజః * ఏవంసప్తర్షిగుప్తాని ఆఖ్యాతానిమయానఘ ౨౧. ద్వీపానిక్షేత్రవ
 ర్యాణి యానిశుత్వానుభజనః. అతఃపరంప్రవక్ష్యామి క్షేత్రాణాం సిద్ధిదాయినాం ౨౨.
 మాహాత్మ్యంయానియక్తాని రుద్రైకాదశ కేసహి, బదరీక్షేత్రమిత్యాఖ్యం క్షేత్రాణా
 ముత్తమం స్మృతం ౨౩. ఉదయాయత్ర విఖ్యాతో వ్యానస్యవరమాజనః, భోజ
 యంతి ద్వీజాన్భక్త్యా బదర్యాంయేవిధానతః ౨౪. తువ్యంతిశివరస్తేభ్యః క్రయ
 చ్ఛంతిచయన్మతం, మహాశాకాహ్వయంక్షేత్రం జ్ఞాతవ్యంపావనంతతః ౨౫. శాకా
 హరీపురాయత్ర ఋషిర్మంకణకాహ్వయః, తత్త్వంవైనాశికంలేభే తపసా గతకల్మ
 షః ౨౬. మహాశాకేనివసతాం క్షేత్రేక్షేత్రవిదాంస్మృతాం, ఆయురారోగ్యమైశ్వర్యం

† పూర్వభాగేత్పదంతీర్థం విధాంతరోణోపాఖ్యాతం. (౪౧. అధ్యాయే.)

భవే దవ్యాహతోదయం ౨౭. తతోఽన్యత్కర్ణికారాఖ్యం క్షేత్ర మిష్టాన్తసిద్ధిదం,
యత్రాస్తేసహితో దేవ్యా కర్ణికారప్రియశ్శివః ౨౮. కర్ణికారప్రసూనై ర్యేతస్మిన్
క్షేత్రేపరంశివం, పూజయంతినరాస్తేసాందర్శనంసిద్ధదర్శనం ౨౯. తతోఽస్తీశరపుంఖా
ఖ్యంక్షేత్రం యత్రపురాభవత్, కుమారక్రీడనేలోలస్కుంద శృరవణోద్భవః ౩౦. తస్య
స్మరణమాత్రేణ తాజమేధఫలం లభత్, తతోద్రోణవనంనామ నానం సర్వాన్తసిద్ధి
దం ౩౧. యత్రధ్యాత్వాపరంశంభుం ద్రోణాచార్య స్తపోఽశ్రవత్, అజితాత్మాప్రియః
కశ్చిత్ కుర్వన్ద్రోణవనేతివః ౩౨. సుసిద్ధింభజతే సద్యః సుఖసామ్రాజ్యరూపిణీం,
తతశ్శుభప్రదం స్థానం బిల్వారణ్యమితీశుతం ౩౩. యత్రవ్యాధోపసిద్ధోఽభూ చ్చివ
భక్తి ప్రసిద్ధిః, హనూమద్వీపనామాస్తి పవిత్రం క్షేత్రముత్తమం ౩౪. అవ్యాహత
బలోయత్ర హనూమా న్విజహారహ, ధ్యానం హనూమోజహానం యత్రకో
ప్తం మనీషిభిః ౩౫. దదాత్పుష్పితథాసిద్ధిం దేవైరపి పురస్కృతాం, క్షేత్రమన్యద్భువి
ఖ్యాతం దివ్యం వటుకసంజితం ౩౬. వసంతిభైరవాయత్రహైతుక ప్రీపురాంతకః,
అగ్ని వేతాశశోవ్యస్థి జహ్వశ్చైవకరాశకః ౩౭. వికరాశశ్చైవకపాదో భీమాఖ్యాన్య
చలస్తథాః హటకేశ్వరశ్చత్యేతే పూర్వాది క్రమతోదశ ౩౮. యత్రసితవతాం పుంసా
మాజ్ఞాసిద్ధి రనశ్వరా, క్షేత్రంతతస్సమా మ్నాతంకాలనేతురితిక్షిత్ ౩౯. కాలోనామ
గణాధ్యక్షో యత్రతప్తాశ్రవశ్రుతీ, ఆమకూటాహ్వయంక్షేత్రం తతస్సర్వ సుఖా
వహం రం. అత్రామమూలనిలయశ్శివశ్రేయఃప్రదోభవేత్, ఆమకూటేహుతంజప్తం
భవేదక్షయ సిద్ధిదం ౪౦. అవ్యాహతాచనంపత్న్యా దామకూటనివాసినాం,
మధూకవనమిత్యన్యత్ స్థానంస్థితీకరం సతాం ౪౧. యత్రకర్మాణిసిద్ధ్యంతి నిరాయా
సేన దేహినాం, తతశ్చత్రింత్రోణిద్వీపం యత్రతప్తం తపఃపురా ౪౩. అశ్వినామవ
లబ్ధంచ సారంసంజీవనోషధం, మనసాకర్మణావాచా యత్కృతం పుణ్యలక్షణం ౪౪.
ద్వీపేఽస్మిన్యేనకేనాపితతోఽటి ఫలమీర్యతే, ఏవమేకాదశద్వీపా *న్యక్తానితవసు
వ్రత ౪౫. పాలితాని ప్రసిద్ధానైరుద్రై రేకాదశాత్మభిః, తతోనాహ్నుస్త్విభ్యాతంకు
జేరనిధి గహ్వరం. ౪౬. యత్రవైశ్రవణస్తప్తాశ్రవశ్శివసఖాఽభవత్, అగ్రద్రోణీతి
త్రత్రాస్తి తీర్థం కల్పవనాశనం ౪౭. తతోదార్యాననం క్షేత్రం సర్వపుణ్యప్రదం
సతాం, దుర్వాసా స్వాత్మసిద్ధ్యర్థం తత్రతేపేవరంతః ౪౮. అజ్ఞాసిద్ధిః శ్రుతౌదా
ర్థ్యంత్రాస్తేద్భుష్టి శ్శమేమనః, అవాప్యతేసుఖోద్భౌధై స్పద్భిర్దార్యానసాశ్రమే ౪౯.
తతోవేణ్యాశ్రమోనామ వేణుర్యత్ర మహామునిః, స్వదేహాద్యూతవల్మీకగాఢ
వేణుస్తపోతపత్ ౫౦. తతస్తుష్టాద్విరూపాక్షా త్రత్రాసాసర్వరంజనం, మూర్ధదేశ(?)మ
యం దివ్యంగాంధర్వం వేదమాప్తవాః. ౫౧. శ్రుతిస్వరవిభాగజ్ఞః కాలజానీతివేది
నః, గ్రామావభోధకాస్సంతి తత్రనాదాత్మకానరాః ౫౨. కోకిలానందజన్తకై స్సం

* ఏకాదశేత్యుక్తం. గణనేతుద్వాదశోపలభ్యంతే.

హృష్ట వన దైవ తైః, కీచకధ్వనిభి ర్యత్రతువ్యంతి ద్వీపవాసినః ౫౩. కుతారావర్తమి
త్యస్యతీర్థంపుతికరం నృణాం, త్రియంపరశురామస్య యత్రాయాంతకరస్య యత్ ౫౪.
యత్రరక్తహృదావర్తేకుతారం న్యస్తవాన్మిల, రామస్తదాశ్రమపదం కుతారావర్తనం
జితం ౫౫. కతాశ్రమంవిజానీహి సర్వజ్ఞాఖ్యం తతఃపరం, కతేనహికృతం యత్రతపః
కృష్ణశిలోపరి ౫౬. తపసాతోషితాద్దేవాల్లబ్ధవాన్విశ్వ వేదితాం, కతోమునీశ్వరస్త
త్ర యజాంవ్యవ్యాహతానిహి ౫౭. అప్తవక్త్రాహ్వయం తీర్థంతతః కణ్వాశ్రమఃపు
నః, పితౄణాంతర్పణం కుర్యాన్నరస్తదుభయోరపి ౫౮. జటాయుస్తీర్థమస్త్యస్య
త్సానాత్సర్వాఘనాశనం, గాలవాఖ్యం మహాతీర్థం మనుతీర్థమతఃపరం ౫౯. గౌ
తమాఖ్యం మహాతీర్థం యత్ప్రశంసంతి యోగినః, భరద్వాజాశ్రమం తీర్థంతతః కల్ప
వనాశనం ౬౦. తతోభౌతినదీమధ్యేభృగుతీర్థమనుత్తమం, క్రతుతీర్థంతతశ్చస్తంతీర్థమా
త్రేయసంజితం ౬౧. తతోఽన్యత్కశ్యపాఖ్యంచ అమృతాఖ్యంతతఃపరం, తీర్థంతద్దా
మకుక్షే ర్యతస్సర్వపాపవణాశనం ౬౨. సాంబతీర్థం తతస్సాంబోయత్రన్నాత్వా తపో
బలాత్, సర్వతేజోమయ్యానిత్యాం శారీరీసిద్ధిమాప్తవాన్ ౬౩. సాంబతీర్థకృతస్సానా
స్సాంబంశివముపాసతే, యేతేపామాయురారోగ్యం శాంతిశ్చాపి ప్రవర్ధతే ౬౪.
అగస్త్యతీర్థమస్త్యస్య త్సానమాత్రేణయత్రహి, ధూతపాపాపునాత్యేవ దశపూ
ర్వాక్షదశాపరాక్ష ౬౫. మరీచిస్తపసిస్థిత్వా సూర్యవిన్యస్తలోచనః, స్థానంతదపిత
త్రైవ సర్వతీర్థఫలప్రదం ౬౬. సర్వోత్కృష్టప్రరార్థం చవాసిష్ఠం ప్రథితంతతః,
స్సానంజవశ్చ హేమామశ్చ తత్రసిద్ధ్యంతి దేహినాం ౬౭. తత్రసితంమునీంద్రేణ వసి
ష్ఠేన మహాత్మనా, తత్రాస్తిదక్షిణేకూలే క్షేత్రంత్య మృతసంజ్ఞితం ౬౮. క్షీరగం
ధ్యుదకం యత్రదృశ్యతేఽద్యాపి శాశ్వతం, హరిశ్చంద్రస్యరక్షార్థం భాస్వద్యం
శశిభామణేః ౬౯. స్వమాశ్రమమనుప్రాప్తం హరిశ్చంద్రంపురాకీల, అనుగృహ్య
వచాతాద్యైః వసిష్ఠోవాక్య మబ్రవీత్ ౭౦. నగంతవ్యంత్యయారాజ నిశ్శవామితా
శ్రమం ప్రతి, ఇతిసోఽపివచస్తస్య జగ్రాహ శిరసానృపః ౭౧. వసిష్ఠవాచాత తీర్థమా
హాత్యై తత్ప్రసాదతః, సమృద్ధిం పరమామిష్టాం సలేభే తీర్ణదుష్కృతః ౭౨.
సంతీర్థానిశస్తాని బహూని మతిమద్వర, వసిష్ఠతీర్థసదృశం సతీర్థం భువివిద్యతే ౭౩.
ఇత్యేవమేతానిశుభప్రదాని క్షేత్రాణి తీర్థాన్యపి శుద్ధబుద్ధే, నిరూఢవర్తాణి వసంతి
యేషు గంధర్వవిద్యాధర యక్షసిద్ధాః ౭౪. ఉద్దేశతస్తేకథితానిచైతత్ సానాని
తీర్థాని శుభప్రదాని, మహావ్రథావై ద్భువిసేవితాగాం తేహంహి సంఖ్యాంనవ
యోవతీమః ౭౫.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యే మధ్యమభాగే
రంభాశిలాదితీర్థ ప్రశంసానామ షోడశోఽధ్యాయః. ౧౬.

హరిశ్చంద్ర పాఖ్యానం.

* విష్ణువృద్ధః * కిన్నిమిత్రం హరిశ్చంద్రం జసిష్ఠావీర్యవత్త్వవిత్, విశ్వామిత్రాశ్రమపదం మాగచ్ఛేత్సృజన్ తదా ౧. * భరద్వాజః * అస్త్యేవకారణం కించిత్తతోవక్ష్యామ్యహం శృణు, కారణేనవినా నాహ వసిష్ఠో వేదవిత్తుయః ౨. ఇదం మహదుపాఖ్యానం హరిశ్చంద్రస్య భూభృతః, సత్యవాదితయాఖ్యాతం సర్వలోక హితావహం ౩. హరిశ్చంద్రస్యరాజన్వే ర్వశినస్త్యవేదినః, ఉపాఖ్యానమహం వక్ష్యే సత్యవాదిత్యకారణం ౪. పుణ్యశ్లోకస్యరాజన్వే హరిశ్చంద్రస్యధీమతః, శూయతాంయదుపాఖ్యానం శృణ్వతాం పాపనాశనం ౫. పురాపుణ్యాత్మభిర్జుష్టాం సర్వతేజోమయీం శుభాం, సభాంప్రభావమహతీ మధ్యాస్తేహి శచీపతిః ౬. దివ్యసింహాసనాసీనం దివ్యాభరణభూషితం, ఉపాస్యచక్రిరేశక్ర మున్మిషద్విషయా న్సురాః ౭. బ్రహ్మర్షి యోవిభూతిజ్ఞస్తథాదేవర్షి యోఽనఘాః, రాజర్షి యశ్చవిఖ్యాతావృత్రారిం పర్యుపాసత ౮. వసవోఽప్యైతథాదిత్యారుద్రాశ్చైకాదశాత్మకాః, విశ్వేదేవాశ్చమరుతః సాధ్యాశ్చాస్మే సభాసదః ౯. యక్షా విద్యాధరాస్సిద్ధాః గంధర్వాగుహ్యాకాః పరే, చారణాఃకిన్నరా నాగా గరుడాశ్చ వినాయకాః ౧౦. గ్రహశ్చమాతరో యుక్తాస్తథాస్మే దైత్యయోనయః, నారదస్తుంబరు ర్యప్తి శ్చిత్రసేనశ్చ పర్వతః ౧౧. హాహాహూహూఃసూలశిరా యేచాస్మేదేవగాయనాః, ఊర్వశీమేనకారంభా మృగీరామా తిలోత్తమా ౧౨. విశ్వాచీచ ఘృతాచీచ సహజన్యా కృతస్థలా, రాగిణీపూర్వచిత్తాచ మోహినీ పుంజకస్థలీ ౧౩. అన్యాశ్చప్సరసఃఖ్యాతా రూపయావన భూషితాః, అసేవంతశచీకాంత మభిజాతై ర్విలాసనైః ౧౪. చక్రరప్సరసస్తత్ర శృత్రంరేఖామనోహరం, అగాయన్దేవగాయినో విభక్తశ్రుతిమూర్ఖునైః ౧౫. దేవదుందుభయోనేదుః శంఖకాహళ మాంసలాః, ఋచోయజాంషి సామాని తథాధర్వశిరాంసీచ ౧౬. ఘోషయామాసు రవ్యగ్రవాగ్భి ర్వైబ్రహ్మవాదినః, ఇతిహాసపురాణాని శాస్త్రాణీస్మృతయస్తథా ౧౭. ఆగమాబహుభేదాయోన్యాయాశ్చ ప్రవిభాగశః, అన్యానివిద్యాస్థానాని యానిశ్రుత్యంగరూపతః ౧౮. తానిప్రతితాన్యానం ప్రతతద్వర్తజంఘికైః, యద్యద్భవమతంయస్యవిద్యాశిల్పవిభృంభితు ౧౯. తత్తత్సంపాదితంతేన తత్రతీర్ణఋణాత్మనా, విదధుఃప్రతిభాదార్థ్యంతత్రైకే ప్రతిభాపుకాః ౨౦. ఆత్మావలోకినః కేచి దాత్మతత్త్వ మఘోషయన్. ధర్మంచార్థంచ కామంచ మోక్షంచోదాహరన్పరే ౨౧. దర్శనానాంవ్యవస్థానం వజ్రామేకే వ్యచీచరన్, దేవానాం దానవానాంచ మానవానాంచ వృత్తి

భిః ౨౨. తత్తద్గుణవిశిష్టాభిః కేచి చ్ఛక్రమతోషయాన్, మన్వంతరసహస్రాణి తథా
 కల్పశతాన్యపి ౨౩. ఏకేప్రస్తాపయామాను రేవంరుప కథాధ్వభిః, భూతానాంవర్త
 మానానాం తథైవ ప్రభవిష్యతాం ౨౪. పరితోషిప్రశస్తాని ప్రశశంసుః కలావిదః,
 జ్ఞానంకేచిత్ జ్ఞేమంకేచిత్ ధర్మమేకేశమంశరే ౨౫. అస్తావిషురహింసాశ్చ కేచిత్కేచి
 జ్ఞతాన్యతాం, బ్రహ్మరీ స్నేచి దవరేదేవరీ దివ్యభావనా ౨౬. రాజర్షీంశ్చగుణో
 దారా నభ్యనన్త స్పృథక్పృథక్, ఏవంప్రవర్తమానేషు విశేషేషు కథాత్మను ౨౭.
 అగాయతాంశచీధర్తు రగ్రేనిర్జరగాయకా, సంతశ్శతంసహస్రంసహ సంతుకింతై
 శ్చలాత్మభిః ౨౮. సిరశ్చసత్యవాదీచహరిశ్చంద్రో మహీపతిః, గ్రహాణాంచసహస్రా
 ని దివిదీవ్యంతు కింతతః ౨౯. గ్రహాణామధివస్త్యేకో భాస్వా నిశ్శ్వప్రకాశకః,
 తథాభూపాశ్శతంసంతు తత్తత్ప్రకృతి దర్శనాః ౩౦. భూపతిన్తు హరిశ్చంద్రో
 యస్మిన్సత్యం ప్రతిష్ఠితం, జ్ఞానాదయోగుణాయస్య కళాంనార్హంతిపోడశీం ౩౧,
 ఆధారస్తస్యసత్యస్య హరిశ్చంద్రో ఇతిస్థితః, వశిత్వంవాగ్మితా దార్థ్యంసంతోషస్స
 త్యమార్జవం ౩౨. పుణ్యశ్లోకే హరిశ్చంద్రే సర్వమేత త్సనాతనం, యథావ్రతాప
 స్సూర్యస్యప్రసాదశ్శశినోయథా ౩౩. సర్వమేతన్నహాభాగే హరిశ్చంద్రే వ్యవస్థితం,
 సత్యంసర్వజ్ఞతా దార్థ్యం సద్వృత్తిర్విజయస్సుఖం ౩౪. పుణ్యశ్లోకే హరిశ్చంద్రే
 సర్వమేతత్సనాతనం, యథాప్రతాపస్సూర్యస్య ప్రసాదశశినోయథా ౩౫. యథో
 ర్ధ్వజ్వలనంవహ్నేః యథాశశిరతాంభసః, పనసస్య యథాతిర్యక్పవనం విశ్వసమ్మ
 తం ౩౬. ఆకాశస్య యథాశబ్దోలక్షణత్వేన సూచితః, యథాత్మనశ్చచైతన్య మసా
 ధారణ సంస్తవం ౩౭. హరిశ్చంద్రస్యచతథా సత్యం స్వాభావికోగుణః, ఇతిచక్రేతు
 రవ్యక్తాగీతిం నిర్జరగాయకా ౩౮. సదానందమయ్యాందివ్యాం యదాకర్ణనత
 స్సభా, సభానదశ్చ యేనంతస్సంతృప్తి మధికాయయుః ౩౯. శ్రావ్యంతద్గీతమా
 కర్ణ్య శక్రోదేవో దిగీశ్వరాః, యయుర్బ్రహ్మరీ దేవర్షి రాజర్షీణాం గణాముదంరం.
 సత్యవాదీహరిశ్చంద్రో ఇతిసాముముదేనభా, తతఃప్రవాచ భగవా న్యసిష్టోముని
 పుంగవః ౪౦. ఖ్యాపయ న్సత్యవాదిత్యం హరిశ్చంద్రస్య భూభృతః * వసిష్ఠః *
 సత్యంరాజాహరిశ్చంద్రః సత్యవాదీ జతేంద్రియః ౪౧ భూతానాం హితకృత్ప్రా
 జ్ఞో భువనత్రయవిశ్రుతః, జానామికల్పసాహస్రం జానామిచ మహీభృతః ౪౨.
 తత్రతాన్నహివశ్యామి యేనిత్యం సత్యవాదినః, సత్యపతిజ్ఞంవశ్యామి హరిశ్చంద్ర
 మిహషీతో ౪౩. హరిశ్చంద్రస్యహివాణాఃసత్యంసత్యం వదామ్యహం, వసిష్ఠస్య
 వచశ్శ్రుత్వా సంహృష్టే సుమనోగణే ౪౪ జానన్నపిన్వయం తథ్యం వసిష్ఠస్పర్థయా
 కిల, తద్వాక్యవైపరీత్యాయ రాజర్షిః కృతనిశ్చయః ౪౫. విశ్వామిత్ర స్తపోరాశిర్హ
 సకో వచవ మబ్రవీత్, * విశ్వామిత్రః * పురాతన స్సువిస్తీర్ణం పంచకోట్యబ్రహ్మస్యమే
 ౪౬. నపశ్యామిమహీభాగే రాజానంసత్యవాదినం, సూర్యవంశప్రసూతానాంరాజామే

షపురోహితః ౨౮. తతస్త్వైతిహరిశ్చంద్ర మాత్యైవ్యం యథేచ్ఛమా, గుణేవాప్యగు
ణివాఽస్తు శిష్యంస్తైతి హితంగురుః ౨౯. పరస్మైనావకాశస్త్వం సోఽపివ్యక్త సమా
వుభౌ, సమస్తదోషసామగ్రి భాజనంహి విశాంపతిః ౩౦. తస్య కింనామసత్యంస్యా
త్కథ్య తేఽన్యతమద్భుతం, నిర్వికల్పసముద్భోధే మహాయోగీశ్వరేషి యత్ ౩౧.
మృగ్యంతత్పరమం సత్వంరాజ్ఞీత్యాలావసాహనం, యదిస్యా ద్విద్యుతస్త్వ ర్యంనిష్క
లంక శ్శశీయది ౩౨. శీతలోయదితిగ్ధాంశు ర్హరిశ్చంద్రోఽపిసత్యవాక్, హరిశ్చంద్ర
మహంజానే రాజానం రంజితప్రజం ౩౩. సత్యవాదిత్వమిత్యస్య నజానే గుణమూర్తి
తం, ఖాత్రధర్మస్యసత్యస్య ద్వయోరేకత్రహి సితిః ౩౪. స్థితిర్నితేజస్తమనాన్నహా
వస్థాన దూరయోః, ఏకాంతపురుషేతస్మిన్నితివాదిని కాశికే ౩౫. వసిష్ఠప్రత్యువా
చైవం సప్రత్యయ మమోఘధీః, * వసిష్ఠః * చలేద్యదిమహీసర్వా పతేద్వ్యాయదివా
ఖలా ౩౬. శుష్యేద్యదిమహంభో ధిర్హరిశ్చంద్రోఽవ్యసత్యవాక్, మమశిష్యభితి స్త్వై
రం నబ్రవీమ్యహ మాత్మనా ౩౭. సత్యంవదతిరాజేంద్రో హరిశ్చంద్రో మహీపతిః,
అనుపాధికమాన్మృఖ్య మైకరత్యమతిస్థిరం ౩౮. ఐకమత్యమనాతంకం హరిశ్చం
ద్రే తథాస్థితం, ఇత్యేవంవపుధే తత్ర ప్రసక్తానుప్రసక్తిభిః ౩౯. తయోర్ద్వివాద
స్సుమహం స్తరంగిత సభాశయః, తతశ్చక్ర స్సభానాథః తావుభౌ మునిసత్తమా ౪౦.
ప్రసాద్యసాంత్యవచనై రుదతిషద్వరాసనాత్, ఉతితేతువిషణ్ణాస్తు సుధర్మాపతితా
స్తథా ౪౧. అనుతస్థుస్సభాస్తారా హరిశ్చంద్రో ప్రశంసకాః, అహంప్రభమి
కానందా నభినంద్య సభానదః ౪౨. అంతఃపురం శచీకాంతః స్వావిశేష్యమదో
త్తరః, ప్రవిష్టేఽంతఃపురం శకే సర్వేపి స్థిరచేతసః ౪౩. స్వంస్వంధామ సమాజ
గ్ముః సత్యగాథా వబోధకాః, వసిష్ఠపూర్వామునయశ్చ సర్వే స్వంస్వంపరంధామ
సమాయయుస్తే, ఉచ్చృంఖలాత్మా కుశికాత్మజోపితపోవసంస్వంపరమప్రపేదే ౪౪.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంచమాహాత్యై మధ్యమభాగే

హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానే వసిష్ఠవిశ్వామిత్రసంవాదో

సప్తదశోఽధ్యాయః. ౧౭.

భగద్వాజః * వసిష్ఠస్తవసాం శ్రేష్ఠో హరిశ్చంద్రార్థమాత్మవాక్, జాన
న్కౌశికకాటిల్య మనుదద్యా పరంశివం ౧ తంసత్యవాదినం కుర్యాద్ధరిశ్చంద్రం
క్రమాంతరైః, ఇత్యంత ర్నిశ్చయం చక్రే విశ్వామిత్రోఽవ్యసత్యధీః ౨. ఏతస్మిన్నం
తరే రాజా హరిశ్చంద్రస్ససిద్ధయే, వసిష్ఠస్యాజ్ఞయాచక్రే యాగం బహుసుపర్ణ
కం ౩. ద్రవర్తమానే విధివ త్తస్మిన్యజ్ఞే మహీయసి, ఆహూతామునయస్సర్వే సమా

జగ్గు రితస్తతః ౪. తాతవశ్యానినఃఖ్యాతా నాత్మానుగుణ మాత్మవిత, ఉపచా
రంయథాచారంయజమానోయతాశయః ౫. సమృద్ధిరివ సత్వస్య ధర్మస్యేవ
విజృంభితం, ప్రబోధస్యేవవిన్యాసః సతస్య వపుధేమఖః ౬. స్రగ్విణశ్చందనైర్నిస్తాః
సుమృష్ట మణికుండలాః, ద్విజాస్ససంభ్రమం చేరు స్తత్రత్రత్ర క్రియావిదః ౭. స్వస్య
భాగాభిసంతుప్తాః క్రియాను వ్యక్తమూర్తయః, ప్రశస్యయజమానంచ ప్రాశంసంస్తత్ర
దేవతాః ౮. ప్రదక్షిణాభిర్ద్వాలాభి రపధూమో హుతాశనః, అపవిద్యాంగవైకల్య
మాచఖ్యా తత్రసత్క్రియాం ౯. సురకిన్నరగంధర్వ యక్షచారణ గుహ్యాకాః, విస్మ
యంపరమంజగ్గు ర్దృష్ట్యా యాగస్యవైభవం ౧౦. బ్రహ్మరీణాంవిశిష్టానాం దేవ
రీణాం కృతాత్మనాం, రాజర్షీణాంప్రశస్తానాం దదృశే తత్రసత్క్రియా ౧౧. గవాం
కోటిసహస్రాణి గ్రామాన్సుబహులక్షణాః, అసంఖ్యాతాని హేమాని విశీర్ణా
స్యత్రభూభృతాం ౧౨. దక్షిణాభి స్సమృద్ధాభి రనురూపాభి రాత్మనః, పూజయా
మాసహృష్టాత్మా ఋత్విజ స్సమనోరథా ౧౩. బ్రాహ్మణేభ్యోవిత్తీర్ణాయే కర్త్రా
సావర్ణపర్వతాః, మేరుబుద్ధ్యాతదంతేషు మార్తాండః పర్యవర్తత ౧౪. గావస్సద
క్షిణా వాసాం స్యగ్రాణికనకంబహు, గ్రామాఃపూర్ణామమేత్యాస న్బ్రాహ్మణా
నాం పృథగ్గిరః ౧౫. అన్నస్రస్కూషణాలేప వాసఃకనకభూమిభిః, తుష్టాస్సర్వేజనా
స్తత్ర తుష్టుపుపౌరుషం విభాః ౧౬. తతఃపుణ్యహవిర్గంధి హేమామధూమాగ్ర
మంబరే, ఘూత్వావైమానికగణా రజోముక్తాస్తదాభవన్ ౧౭. తైస్తైస్తత్రసమా
చిప్తై ర్వేదిభేదై రలంకృతా, దేవబంధేవధర్మశ్రీ ర్యాగశాలావ్యరాజత ౧౮.
యద్యదుక్తంపసిష్ఠేన గురుగా తత్రవేదినా, యష్టాఽపితత్తదకరో త్రేనసాంగోఽభవ
న్మఖః ౧౯. తస్మిన్కాలే సమాగచ్ఛ ద్విశ్వామిత్రస్తవోధనః. క్షత్రబ్రహ్మభిమృష్టేన
వ్రజ్యలన్నివ తేజసా ౨౦. అద్యయాగస్యసాఫల్యం మమజాతఇతి స్ఫురన్, వసిష్ఠ
శాసనా ద్రాజా లంఘనీంద్ర ముపాచరత్ ౨౧. రాజ స్పహునువర్ణాఖ్యా నేయ
మన్వర్థ రూపిణీ, యాగస్యేతిప్రశస్యాగ్రే రాజానంకాశికోఽబవీత్ ౨౨. ప్రవిష్టేభ్య
స్త్వయాదత్తా యథాప్రాజ్ఞంచదక్షిణాః, తద్యథోక్తక్రమాయాగఇతిమేనిశ్చితం
మనః ౨౩. అధ్వరాబహవోదృష్టాః ప్రాచాంభువి మహీభృతాం, అధ్వరేతేయకో
రాశౌ వైలక్షణ్యమిహస్తివై ౨౪. యథాబహునువర్ణోయం శ్రేష్ఠ స్సత్కర్మణా
మిహ, తథాత్వమపిరాజేంద్రః శ్రేష్ఠస్సర్వ మహీభృతాం ౨౫. ఇతివాదినమా
నమ్య విశ్వామిత్రం మహీపతిః, తస్మైచదక్షిణాంహేమ ప్రదదా వతిసంఖ్య
యా ౨౬. ధనంనిక్షేపయాపంమే త్థిష్ఠే త్సత్యవ్రతే త్వయి, తావద్భావ స్తయా
మ్యేతదిత్యగృహ్లాన్వికుదధిః, అభ్యవర్థయ దాశీర్భిః కాశికోఽవ్యభినంద్య
తం ౨౭. సత్రాంతేతుప్రయాతేషు సర్వేష్వపిజనాత్మను, కాశికోఽవ్యర్చితోరాజా

స్వమాశ్రమముపాగమత్ ౨౯. భావితాత్మా వసిష్టాఽపి పుణ్యశ్లోకేన పూజితః,
 కృత్యారక్షాంస్థిరాం తస్మై కృతధీ రాశ్రమంయయా ౩౦. వారిశ్చందోఽపిరా
 శేంద్రః పదానం ధర్మ్యమాస్థితః, శశాసనత్వయోగేన భువం సాగరమేఖలాం ౩౧.
 తస్మిన్నాసతిధర్మేణ పృథ్వీం పృథ్వీభృతాంవరే, అకుతోభయసంకల్పాన్సుఖం వవృధి
 రేవజాః ౩౨. అకృష్టపచ్యాపృథ్వీచ శ్రాంతోపస్థవాః ప్రజాః, కాలేవరీచపర్జన్యః
 తస్మిన్రాజ్యంప్రశాసతి ౩౩. సహింసా నాశృతకథా నవ్యాధి ర్నాదివిష్టవః, నాభ్య
 నూయా నసమ్మోహః ప్రజాసు వవృధేవరం ౩౪. సర్వేధర్మపథారూఢాః సర్వే
 సత్యపరాయణాః, అనుజగ్గుర్వరిశ్చంద్ర మనురూపై రుచైర్జనాః ౩౫. ఏవంరక్షతి
 ధర్మేణ ప్రజాః సూర్యకులోద్భవే, తత్తోభార్థం ససర్వోర్వాం మితిముగ్ధాంసకాశి
 కః ౩౬. ఈతిభిర్బాధ్యమానాశ్చ విశ్వామిత్రస్య మాయయా, ప్రత్యపద్యంతసక్వాపి
 నిర్వృతిం నిఖిలాఃప్రజాః ౩౭. తతస్తంనిశ్చయంకృత్వా మిథః సంభూయభూయసా,
 వారిశ్చంద్రముపాగచ్ఛక్ పృజాస్సింహాసనేస్థితం ౩౮. ప్రణివత్యప్రజాస్తస్మైస్థితాయ
 ధురిధన్వినాం, ఉచ్చైర్నివేదయామాసు ర్భయ మితిసముద్భవం ౩౯. *ప్రజాః*
 స్వామిన్పుణ్యాశిషాంభూమిః ప్రజానాంత్యంహి రక్షితా, సర్వసంపజ్జనయితా సర్వా
 పద్యభంజనః ౪౦. రాజ్యస్వధర్మనిరతే భువం సర్వత్రరక్షతి, ప్రజానాంవిపదఃక్వాపి
 నోభవంతి కదాచన ౪౧. ఏవంస్థితేఽపిభూభాగే సర్వత్రావ్యద్య భూభృతి, ఈతిబా
 థానవేత్యస్తి హ్యవాజ్ఞనస హేతునా ౪౨. సస్యేషుసస్యసంపత్తిః ప్రజానా ముప
 వద్యతే, ప్రజాసుచాభివృద్ధాసు రాజ్ఞః ప్రాజ్యాస్సమృద్ధయః ౪౩. అకస్మాదుదితై
 రద్య శలభైః మూషకైఃపుకైః, మయూరకిటగవయై ర్వరాహ రురువానరైః ౪౪.
 బాధ్యంతేతాని సన్యాని మృగైరన్యైశ్చ పక్షిభిః, పల్వలాస్సరితఃకుల్యాః కూపాస్తీ
 థాని నిర్ఘరాః ౪౫. స్పష్టైశ్చలచిమైర్దాపై రన్యైశ్చ జలబంతుభిః, అజన్ర మభి
 భూయంతే సనేవ్యంతే క్వచిజ్జనైః ౪౬. శార్దులైశ్శరభై స్సింహైర్బల్లూకై శ్శ్వాప
 దైరపి, వన్యైరన్యై స్తథాహింసైః బాధ్యంతేసకలాఃప్రజాః ౪౭. సకేవంజనపదా
 బాధ్యంతేశశ్వదాధయః, ఋషీణామాశ్రమపదాన్యపి క్లిశ్యంతిసర్వదా ౪౮.
 జగతేస్త్యంహి గోష్ఠాఽసి వయంశరణ మాగతాః, అద్యప్రశమయాత్యుగ్రా మితి
 బాధాం ప్రసీదనః ౪౯. *భరద్వాజః* ఇతితేమాంవచ శ్శృత్వా కింరాజ్యేపి మమే
 తయః!! ఇత్యుక్త్వాకిమపిధ్యాత్వాసకృత్వా కార్యనిశ్చయం ౫౦. యాయంగచ్ఛ
 తపర్వత్ర బాధాం ప్రశమయా మ్యహం, ఇత్యాశ్వాసితవాంస్తాస్తా వచోభిరమృతో
 పమైః ౫౧. సుఖభవచిరంజీవే త్యభినమ్య మహిషతిం, సాముఖ్యంస్వాత్మనో వీక్ష్య
 స్వాస్వాదేశాన్యయుః ప్రజాః ౫౨. తతః స్సరాజాసం మంత్ర ముత్రిణా సత్య
 కీర్తినా, మృగయాంవసరక్షారం ధర్మ్యమేవాభ్యవద్యత ౫౩ ఆహూయాటవికా
 న్ముఖ్యాన్ముగ జీవాంశ్చిరావిదః, ఉవాచేదంవచస్తత్రమృగయార్థంచ కోవి

చా ౫౪. మృగయా య త్తమద్వాస్తిచిత్తం మే జగతఃకృతే, తతస్తదంగసామగ్రిం
 సజ్జీకురుతమాచిరం ౫౫. సద్యశ్శమితదావాగ్నిః సమృగాహిత వాగురా, నిపాన
 వద్వనం సర్వం క్రియతాం హతదస్యకం ౫౬. వాయుషుప్రాథదర్శిత్వం వాయు
 భూమిషు సుస్థతా, దృఢాచవాగురాతస్మి న్నేకచిత్తం విధీయతాం ౫౭. బహుశో
 దృష్టకర్మాణః సుబాధాస్సైర్వ రంహసః, తీక్ష్ణకాలేయకవరా గృహ్యంతాం మృగ
 తైరిణః ౫౮. కల్పం చోపచయస్థానం నిరాబాధం తతస్తతః, మృగావఘాతభూ
 మిశ్చ కల్పనీయా పృథక్పృథక్ ౫౯. కమలోత్పలకల్హారక్షరవామేదితాం తరాః,
 ఉపత్యకాసు శైలాసు కార్యాఃకృత్రిమ పల్వలాః ౬౦. కల్పనీయావనోద్దేశే మృగా
 హరణ వేదిభిః, గహనాఃక్షేత్రఖండాశ్చ నీవార కమలాన్వితాః ౬౧. ఆస్థాననీయా
 స్సర్వత్ర మృగాకృష్టి విధాయినః, మృగావిశ్వస్త కర్మాణఃపురస్కృతే మృగీకు
 లాః ౬౨. విముక్తాయతనూత్రాగ్ర సూక్ష్మబద్ధాంఘ్రినంధయః, పరిభమితకల్పాంతా
 విహంగాశికితస్వనాః ౬౩. సేనాయాస్సన్నివేశార్హం స్థానంయత్రవిశంకటం, అన్వే
 వణియమభ్యర్థ సులభం సుమహీరుహం ౬౪. ఆత్రామంతి మృగాహింసా జపాం
 స్తత్ర స్థితాంశ్చయే, స్వాద్ధారుభిశ్చయః కార్యోవృక్షాణా ముపరిస్థితః ౬౫. అనేక
 మృగయాతత్తత్ప్రవిభక్త క్రియావిదః, అత్రకృత్యానియక్తాని యాయం జానీతగ
 చ్చత ౬౬. * భరద్వాజః * ఇత్యాదిశ్శ్రేణవజా స్సర్వా బహుమానా ద్వనేచ
 రా, న్వయంచనిశ్చయంకృత్వా నిర్యయా నగరాత్కృతీ ౬౭. నిర్గతేరాజ్ఞ తద్వా
 చా నిర్యయానిఖలంబలం, రజోభిస్తురగోత్తీర్ణైః ఛాదితాఖలదిబ్బుఖం ౬౮. ప్రజేదు
 ర్మృగయాభేర్యః స్ఫారకావాల నిస్వనాః, ఉద్దిపయంతస్సర్వేషాం ఉద్యమం పార్శ్వ
 చారిణాం ౬౯. చంద్రవత్పానమండేవ్యా రోహితాశ్వేన సూనునా, మంత్రినాచ
 సమాయుక్తః సయయా సత్యకీర్తినా ౭౦. అశ్వాంగంసజ్జమారుహ్య ప్రయాతం పృథ
 వీపతిం, ఆకంపయంతీ భూభాగ మన్వియాయ పరూధినీ ౭౧. సతేనోత్సాహయా
 చేణ బలేన మహతావృతః, వివేకమృగయాదిష్టా న్వనోద్దేశాం స్వరాన్వితః ౭౨.
 తేషుతేషుహయారూఢః పరివేల్లిత కుండలః, కుండలీకృతకోదండ శ్చచార వసభూ
 మిషు ౭౩. తత్రత్యాశ్చపురోరాజ్ఞః శబరా దర్శితోద్యమాః, ఇతస్తతః ససంరంభా
 శ్చేరు ర్మృగగతోన్ముఖాః ౭౪. అయంమార్గోమృగేద్రాణా మయంపథాహిదంతి
 నాం, ఇయంసరణిరేణీనా మితీశాబరవాగభూత ౭౫. నిరుద్ధమార్గః సేనాధి
 ర్విష్వగ్గ్రాత్రసురక్షిషు, స్థానేషు స్థానవిల్లిస్థిత్యాసజఘానబహూన్ముగా, హరిణా
 శిథిలాంశ్చక్రే వరాహానహస దృహూ ౭౬. భిన్నశృంగా న్వృధాతృణాంశ్చిన్నదం
 తాం శ్చకుంజరా, శరభాంశ్చనికృత్తాంఘ్రిం శ్చామరా స్కృతవాలధీ ౭౭.
 భల్లూకాన్నిశితైః స్ఫుల్లైః క్షురపైర్దృఢ కాసరా, శ్వాపడానర్థచంద్రైశ్చతథాశీరాం

శ్చకారసః ౭౯. స్వతఃస్వభావతః క్రూరా యేచాన్యే సత్త్వజాతయః, నిహత్యతా
న్నిజంకర్మ ధర్మ్యంమేనే జగత్పతిః ౮౦. చరిత్వావనవాసాయ నిహత్య వివిధాన్మృ
గాః, రాత్రౌపల్లవశయ్యాసు సుష్యావ సరిచ్ఛదః ౮౧. ప్రాతఃప్రబుజ్జకరిణాం కర
తాలై ర్మహారవైః, మంగళంమాగధోద్గతం శుశ్రావ శ్రోత్రహరియత్ ౮౨.
దివాపి కర్మితోద్యోగ స్తేషుతేషు వనేషుసః, దుర్గమేష్వసి బుభ్రామ దూరం మృగ
యయాహృతః ౮౩. ప్రవిశ్యచాత్రమపదా న్యబాధా న్యాదృతాశయః, ప్రహ్వం
పత్యగ్రహీత్రేషాం భవ్యాథాః పరమాశిషః ౮౪. తీర్థరకల్మషాంభోభి ర్వృత్తై
ర్విపభయోజ్ఞతైః, అశూన్యపాకై ర్దీవారై రాత్రమేషు ముదంయయా ౮౫.
ఏవంవనానిసర్వాణి తానితాని దినేదినే, విచరన్వీరతబాధాని చక్రే సన్నద్ధకాయ్
కః ౮౬. విలుప్తహింససన్నాహం హృన్యస్తం వనదేవతాః, ఉదైక్షంతభువః శాంత
ముల్లోలర్భృమరేక్షణైః ౮౭. ఇతికమాద్దిశస్తాస్తా స్సుహాణీయపరిచ్ఛదః, విశోభ్య
మృగయావృత్త్యా దక్షిణాదిశ మాయయా ౮౮. తతాపి వివినోద్దేశా నృబరై
స్థలవేదిభిః, నిర్దిష్టానవగాహ్యైర్వై ర్వీతహింసభయా న్వృథాత్ ౮౯. సమర్థః
దృష్ట్యా మృగయా వినోదంసమర్థయంశ్చావభృతాం పురోగః, స్వభావతఃశాంత
మృగప్రచారం వశీసస్మిత్రమమాససాద ౯౦. * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంచమాహాత్మ్యే మధ్యమభాగే
హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానే హరిశ్చంద్రస్య మృగయా వర్ణనంనామ
అష్టాదశోఽధ్యాయః. ౧౮.

* భరద్వాజః* సగురోరాత్రమపదం ప్రశస్తైర్లక్షణై ర్యుతం, ఉపేత్యస్వా
త్మవి చ్చక్రే దూరా తేనానివేశనం ౧. ధర్మవత్స్వామిమారేణ మంత్రిణా స్వైర్ల
నైరపి, ఉపాస్యమానశ్శుద్ధాత్మా ప్రవివేశాత్రమం కృతీ ౨. సదదర్శితపోరాశిం
దీప్యమానం స్వతేజసా, అన్వాసేన మరుంధత్యా ఛాయయైవ తమోనుదం ౩.
ప్రకాశయన్పరాంభక్తిం ప్రకృప్తేనాం తరాల్మనా, జగ్రాహసగురోః పాదా వష్టాం
గస్పృష్ట భూతలః ౪. ఉత్తుంగముకుటేనాథ శిరసా భావితాశయః, అరుంధత్యాశ్చ
చరణౌవపందే విశ్వభావితో ౫. తథాచంద్రమతీ రాక్షసపుత్రా భక్తిశోభితా,
తయోర్జగ్రాహచరణా నృణాతానాం శుభంకరా ౬. సత్యకీర్తిముఖా రాజః సర్వ
కార్యేషు సమ్మతాః, శిరాసి పావనీచక్రశ్చస్తైస్తత్పదపాంసుభిః ౭. గురుశ్చ గురుప
త్నీచ రాజానంచ వధూమపి, కుమారంచతదాశీర్భి ర్వర్ధయిత్వా ననందతుః ౮.
తయోరనుగ్రహాపాంగనుధా పూర్ణ మనోరథాః, సర్వేబభూవుః సంహృష్టాః పుణ్య

శ్లోకాను యాయినః ౧౯. సతంసువిహితాతిభ్య సత్క్రియం తపసానిధిః, అత్తే
 స్వభావసంసిద్ధైః సత్సేవక ముపాచరత్ ౧౦. రాజమఖ్యగురోస్వస్తి స్మనుచిత్వ
 నిరత్యయం, చరితార్థంస్వమాత్మానం సమేనే కోసలేశ్వరః ౧౧. వధూంచంద్రవతీం
 సాధ్వీం భర్తృభక్తౌమరుంధతీ, సుపూతస్థిగ్ధయా దృష్ట్యా ముహురన్వగ్రహీ
 న్మదా ౧౨. పుణ్యశ్లోకోహరిశ్చంద్రోదిప్త్యాశ్రమమవాప్తవాన్, ఇతిసర్వేపిహ్న
 ప్తాశ్చ వసిష్ఠాశ్రమవాసినః ౧౩. తతోజాభిముఖ్యేన ప్రశాంతాధ్వపరిశ్రమం, సప్త
 ప్త్యాకుశలం రాజ్యే రాజానంమునిరబ్రవీత్ ౧౪. * వసిష్ఠః * అగతోఽసిమహారాజ
 మృగయాన్యవదేశతః, ఉద్దేశమిమ ముర్వాన్యం యశ్చేయసా మేశసంచయః ౧౫.
 ఆశేషహేమకూటాఖ్య గిరిః క్షిప్రమధ్యగః, అత్రాస్తేహి విరూపాక్షః సాంబో
 విశ్వాధిక శ్శివః ౧౬. ఇదంత్రేత్రంమహాభాగ భుక్తిముక్తిపదం నృణాం, అతఏవాత్ర
 మేవానః క్రియసానేషు సత్స్వపి ౧౭. పుణ్యేపురాశ్చత్రే రేవ క్షేత్రం త్వద్దృష్టవాని
 దం, అత్రపుణ్యనితీర్థాని క్షేత్రాణి శుభదాన్యపి ౧౮. ఆశ్చర్యసిద్ధయ శ్చాత్ర
 సిద్ధాశ్చాత్ర తపస్వినః, భృగురత్రిభరద్వాజో దుర్వాసోవ్యాసగౌతమాః ౧౯.
 కణాదః కపిలోఽగస్త్య దధీచిర్భటదేవతాః, వాల్మీకీ రుషమన్యశ్చ విశ్వామిత్రశ్చ
 కశ్యపః ౨౦. క్రతుర్మరిచిరన్యేపి మునయో వీతకల్మషాః, నివసంత్యత్ర రాజేంద్ర
 విరూపాక్ష దిదృక్షయా ౨౧. స్కందోనందీ మహాకాలోవీరభద్రశ్చ భైరవః,
 భృంగీవిష్ణురజశ్శక్ర స్తథైవాన్యాశ్చ దేవతాః ౨౨. ఉపాసంతేవిరూపాక్షం భక్త్యా
 యాత్రా స్పదాముదా, ఏకకాలంద్యుకాలం వా త్రికాలం నిత్యమేవవా ౨౩. యేఽర్చ
 యంతి విరూపాక్షం విజ్ఞేయాస్తే గణేశ్వరాః, ప్రసంగాచ్చృణురాజేంద్ర వక్ష్యమా
 ణమిదం మయా ౨౪. విరూపాక్షస్య మాహాశ్ల్యం సర్వధర్మసముచ్చయం, స్నాన
 శీలోభవేచ్ఛుద్ధో నరకంనైవ పశ్యతి ౨౫. దానశీలోభవే దోషోగీ దేవేభ్యాలభతే
 వరాన్, జపాత్కామా నవాప్నోతి సత్యేన వరమాంగతిం ౨౬. బ్రాహ్మణ్యసంత
 తిం శ్లాఘ్యం లభతే హరసేవయా, ప్రతిష్ఠాంజ్ఞానమైశ్వర్యం లభంతే విష్ణుతత్ప
 రాః ౨౭. భోగంవిజ్ఞానమైశ్వర్యం మోదంచ లభతేచిరాత్, స్థిరవిద్యాంచ సాభా
 గ్యం వాణీశ్రీగిరిశార్చనాత్ ౨౮. ఆరోగ్యంలభతే సూర్యా చ్ఛ్రియంవహ్నేశ్చ
 శాశ్వతీం, ఆయాంషేలభతే చంద్రాద్బాహ్మణ్యంస్కందసేవయా ౨౯. సర్వా
 న్కామానవాప్నోతి గ్రహారాధనతత్పరః, సంగ్రామే విజయీవీరో భవేద్భైరవ
 పూజకః ౩౦. దుర్గాంసంపూజయేద్భక్త్యా దార్ధ్యంతరతి ధ్రువం, యాన్యాస్తేవాన్
 సమారాధ్య యద్యదిష్టం ప్రజేన్నరః ౩౧. తత్తత్సర్వ మవాప్నోతి విఘ్నరాజస్య
 సేవయా, ఇహలోకేనిరాతంకా నృభక్త్యాభోగా న్యథేషితాన్ ౩౨. తత్త్వోకేషు
 మోదంతేతత్తద్దేవత పూజకాః, పీతరంమాతరంజ్యేష్ఠం భ్రాతరం స్వామినంగు

కుం ౩౩. గామశ్వత్థం ద్విజాన్ముద్ధా స్వృణినం శివయోగినం, పూజ్యంశ్చ పూజ
యన్విందే దామూసాఖ్యం బలంయశః ౩౪. పృథ్వీతత్పరమామతి విశేషాన్మాత్మ
వందనాత్, ద్విజశుశ్రూషయారాజ్యం బ్రాహ్మణ్యంచ సమశ్నుతే ౩౫. బ్రహ్మత్వం
లభతే నిత్య ముపాధ్యాయాచవర్తనాత్ విదుషాంసేవయాప్రాప్తో విపాప స్తీర్ణసేవ
నాత్ ౩౬. వేదాధ్యాయానదుఃఖస్యాన్నిత్యాధ్యాయాతు మేరుగః, ఇష్టాశ్చోకాన
వాప్నోతి యజ్ఞేన్సంపూర్ణదక్షిణైః ౩౭. నిత్య హిలామీ విపాపస్యా త్స్వర్గంయాత్య
భయప్రదః, నిత్యశ్రాద్ధేనతుష్యంతిపితరఃసంతతివదాః ౩౮. పాద్యాసనాభ్యా
మస్తేన దీపేనాపి ప్రతిశ్రయాత్, అతిథీన్ముజయన్సమ్యక్ కంచయజ్ఞఫలం లభే
త్ ౩౯. చతుర్దద్వాన్మనోదద్వా ద్వాచందద్వా దనువ్రజేత్, చాతారందర్శయే
త్తస్య సాతిథిఃసర్గసంక్రమః? ౪౦. అన్నాంబుకన్యా విద్యాభూ గోవాసస్థిల హేతుదః,
బ్రహ్మలోకే సుఖతిష్ఠే ద్యావదాభూత సంప్రపం ౪౧. ప్రతిగ్రహనివృత్తస్తు వనూ
నాంలోక మామ్నూయాత్, దాంతశ్శాంతస్తపశ్శీలః ప్రాణాయామీ కృపావరః ౪౨.
భోగోపభోగమాహుత్యాత్సూర్యలోకంచ విందతి, ఆజ్ఞాసిద్ధిచలభతేచదామానప్రతి
వరః ౪౩. సర్వతీరాభిషిక్తస్యా త్స్నానేమానప్రతీ యది, సదోపవాసఫలభా
గ్భోజనే మావతత్సరో ౪౪. దేవతార్చనవేళాయా నియమా న్నానతత్పరః, నిరం
తరార్చనఫలం లభతే సర్వసిద్ధిదం ౪౫. ఏకభుక్తవ్రతం కుర్వ స్వర్గలోకే మహీ
యతే, ఫలంసదోపవాసస్య నక్తాశీలభ తేమహత్ ౪౬. అయాచితప్రతేనైవ ఫలమిష్ట
మవామ్నూయాత్, త్రిణివర్షాణియకుర్యా త్సంతతం చైకభోజనం ౪౭. ధర్మవత్సీ
రతోనిత్య మగ్నిష్టోమఫలం లభేత్, దివసేయశ్చతుర్థేతుప్రాశ్చీయా దేకభోజనం ౪౮.
సదాద్వాదశమూసానో జహ్వనో జాతవేదసం, అనమామూర వైకల్యో ద్వాదశా
హఫలం లభేత్ ౪౯. నియమాదదుకాహరః శాశ్వతీంగతి మామ్నూయాత్, వాయు
భక్షశ్చిరంలొకే సార్వభామ పదంశ్రయేత్ ౫౦. సమిత్రగతిమాప్నోతికుర్వన్ననశన
వ్రతం, కపోతపృత్త్యా యస్తిష్ఠే దభీష్టా మామ్నూయాద్గతిం ౫౧. అవాప్నోత్యఫలా
న్కామా నుపవాసప్రతంచరణ, యఏకాంతరితం కుర్యా దుపవాసం నరోత్తమః
౫౨. శివమందిరమాసాద్య శివేన సహమోదజ్ఞ, ప్రాయోగవేదనవరో రాష్ట్రమిష్ట
మలంప్రజేత్ ౫౩. గ్రీష్మేపంచాగ్ని మధ్యస్థో హ్యర్చ్యవస్త్రస్తు శైశిరే, తామ్రభాపు
ణ్యకర్మాణౌ సామాజ్య మధిగచ్ఛతః ౫౪. ప్రతిమాకాశవాసిత్వం చర న్నాదశ
వార్షికం, మహార్హ హేమప్రాసాద యానశయ్యాననో భవేత్ ౫౫. ఏతదేవయాభా
తంత్రం యావజ్జీవం చగన్వ్రతం, బ్రహ్మలోకం గతస్తత్ర బ్రహ్మగానసహమోదజ్ఞే
౫౬. సదాస్థండిలశాయాయో వీరలోక మవామ్నూయాత్, మండుకయోగశాయా
తు దేవత్వ మధిగచ్ఛతి ౫౭. ఉపవాసవ్రతీ స్వర్గే సురపూజ్యో వసేచ్ఛిరం, వీరాన
నేనయస్తిష్ఠే త్సూర్యమండల భేదకృత్ ౫౮. అవాక్ష్పిరా స్తపో నిష్ఠో లభేతా

భిమితంఫలం, గంధమాల్యప్రతీకాంశం పుష్కలం సమావాప్నుయాత్ ౫౯. కేశ శ్శక్రభరో విప్రః శ్రేష్ఠాంసంతతి మాప్నుయాత్, సత్త్వంప్రయాతి శౌచేననిర్మాల్యా పనయాదపి ౬౦. మహాత్మేభ్యమవాప్నోతి శివక్షేత్రేవసన్యథా, శ్రీపర్వతగయాకాశీ హిమవ త్పుష్కరాదిషు ౬౧. యాత్రాంతుర్వ నివశుద్ధాత్మా ముచ్యతేసర్వపాతకైః, తేష్వేవనివసన్భక్త్యా శివసాయుజ్య మాప్నుయాత్ ౬౨. దివసేయస్తు షష్ఠేవా మునిఃప్రాశ్నీత భోజనం, సదాత్రిషవణస్నాయా బ్రహ్మచార్య ససూయకః ౬౩. గవామయనయజ్ఞస్య ఫలంప్రాప్నోతి మానవః, దివసేనప్తమే యస్తుప్రాశ్నీయా దేక భోజనం ౬౪. సదాద్వాదశశమాసాన్వైజాహ్వీనో జాతవేదసం, పురుషోమరుతాంలొక మింద్రలోకంచ గచ్ఛతి ౬౫. యస్తుసంవత్సరం క్షాంతో భుక్త్వాఽహస్యప్తమే సరః, దేవకార్యపరో నిత్యం జహ్వద్వైజాతవేదసం ౬౬ పాండరీకస్యయజ్ఞస్య ఫలం ప్రా ప్నోత్యనుత్తమం, యస్తుసంవత్సరంభుక్త్వా నవాహేవాఽఽగతేగతే ౬౭. సదాద్వాద శశమాసాన్వైజాహ్వీనోఽపి జాతవేదసం ౬౮. అశ్వమేధస్యయజ్ఞస్య ఫలంప్రాప్నోతి మానవః, ఏకాదశేతు దివసే యఃప్రాప్తేఽన్నాతివైహవిః ౭౦. సదాద్వాదశశమాసా న్వై జాహ్వీనో జాతవేదసం, న్యయంప్రభంప్రపద్యేత విమానం సముపసీతం ౭౧. యస్తుపక్షేగతే భుక్త్వాఏకభుక్తం జితేంద్రియః, సదాద్వాదశశమాసాన్వై జాహ్వీ నోజాతవేదసం ౭౨. రాజసూయసహస్రస్య ఫలంప్రాప్నోత్యనుత్తమం, పుత్రవా న్సమభివంద్యో భవేత్సిద్ధమనోరథః ౭౩. మధుమాంసపరిత్యాగా త్సుభగో రసవర్జ వాత్, శాకాహారేణధనవా న్లోలోకం చాభిగచ్ఛతి ౭౪. పర్వాశీ స్వర్గమాప్నోతి పుష్పాహార స్సమృద్ధిమాన్, ఫలమూలతృణాహారాద్రాజ్యంచ స్వర్గ మాప్నుయాత్ ౭౫. క్షత్రియోముంచతిప్రాణా న్సంగ్రామేష్య పలాయితః, సోఽశ్వమేధఫలంప్రాప్య శక్రేణ దివిదీవ్యతి ౭౬. యోవాదీర్హమయగ్రస్తః పరిత్యక్తో భిషగ్వరైః, అనిష్టద ర్శనోవా న్యా స్మృత్యుకాల ఉపాగతే ౭౭. మహాపాతకకృత్సోఽపి ప్రాణత్యాగా న్న దోషభాక్, ఏతద్యుగానుసారేణ సర్వంసన్యస్య నిర్మమః ౭౮. ప్రఖ్యాప్యచనిమిత్తం న్యం విధివన్మోహవర్జితః, జలేవాగ్నభృగా సిద్ధక్షేత్రేవాపి త్యజత్యసూక్ ౭౯. సప్త కోట్యశ్చవర్షాణి వసేత్స్వగ్నేజలే మృతః, చతుర్విశత్సహస్రాణి దేవ్యఃసృష్టాః పురా నఘాః ౮౦. తారతమ్యేనసేవతే దేవకన్యాస్తమన్యహం, అగ్నిప్రాణపరి త్యాగ్ విపావః స్వర్గమాస్థితః ౮౧. తత్రైకాదశకోట్యస్తు వర్షాణి త్రిదశార్చితః హృష్యేదనసహస్రేణ రుద్రీకన్యాభిరర్చితః ౮౨. స్థానానాం భృగువాచ్యనా అశీత శ్చతురుత్తరా, శ్రీశైలనీలహిమవ స్సహేంద్ర మలయాచలాః ౮౩ హేమకూటః కుమారాఖ్యః సప్తముఖ్యతమాః స్మృతాః, తేషుపాతాత్స్వ జన్మానా న్సద్యోనిర్హతకల్మషః ౮౪. వర్షాణిదశకోట్యస్తు వాసవేనసగార్చితః, దిన్యత్రీదశ సాహస్రసేవితో దివిమోదతే ౮౫. ఖ్యాతేషుసిద్ధక్షేత్రేషు ప్రాణాన్ముంచ

స్వభావిధి, వింశత్యోగిటీస్తు వహ్నిని నయేత్స్వరే ముదాన్వితః ౮౬. సుశీలావాపి
 దుఃశీలా యావతినసమువ్రజేత్, సరకాదపి తి సద్యః సముద్భృత్యస్వ తేజసా ౮౭.
 సార్థక్రికోటివహ్నిని వత్సానహదివిసితా, భోగినీస్త్రీత్వ మున్ముచ్చ్య పుమాన్భవతి భా
 ర్మికః ౮౮. ఋతుకాలేస్త్రీయం గచ్ఛన్ బ్రహ్మచర్యఫలం శ్రయేత్, నైషికబ్రహ్మ
 చారీతు బ్రహ్మలోకంసవందతి ౮౯. అవోగీచ చిరాయుః స్యాద్వాఙ్మిత స్సోపచా
 రతః, గోచారీమృగచారీచ గతిమిష్టాం శ్రయేద్భుధః ౯౦. మహాప్రసానకృత్కాలే
 ససుఖ మోదతేభువి, అహింసయాహ్యరోగీస్యా ద్దీర్ఘమాయుశ్చ విందతే ౯౧.
 రూపలావణ్యసాభాగ్యం సర్వక్రతుఫలం లభేత్, దేశకాల క్రియాజ్ఞాత్వా యఃకర్మ
 కరుణేనరః ౯౨. సబ్రహ్మ లోకమాప్నోతి కామచారో భవేన్నదా, ఏవముక్తేషు
 ధర్మేషు స్నానదానవ్రతాదిషు ౯౩ యత్ఫలంతత్ఫలంవిందే చ్చివలాంఛన ధారకః,
 శైవంపాశుపతంచేతి ద్వివిధం శివలాంఛనం ౯౪. శివప్రధానాశ్చైవాసున్యభోగమో
 క్ష ఫలార్పకాః, శైవంమహావ్రతజ్ఞానం శివతత్త్వైకభావతః ౯౫. కాలాముఖాంస్తు
 సంభూతా నిద్ది పాశుపతాన్మృష, ఏవంశైవాః పాశుపతాస్తథైవాన్యే మహావ్రతాః
 ౯౬. అథకాలాముఖాశ్చేతి చత్వార శ్శివమార్గగాః, తేహంభేదాస్త్యవంతాన్యః
 స్వేచ్ఛయా శివనిర్మితాః, ౯౭. సామర్థ్యాని నశక్యంతే వత్తుం కల్పశతైరపి, ఏతేహం
 నృపతే భేదా న్సంక్షిప్త కథయామితే ౯౮. ఆదిశైవామహాశైవా హ్యనుశైవా
 గుణాహ్వయాః, వీరశైవామహాశైవా ఇంద్రశైవా స్తథావరే ౯౯. అగాదిశైవా
 భేదాభ్యాస్సాన్వహాశైవా స్తథోర్ధ్వగాః, తథావతారశైవాశ్చే త్యేవం ద్వాదశకీర్తి
 తాః, ౧౦౦. శుదశైవా మహాభాగా స్తేతుసిద్ధాంత సమ్మతాః, కాకూలాశ్శేషకా
 భావా జాతాశ్చ కృతినాంవర ౧౦౧. ఇతిపాశుపతాఃప్రోక్తా శ్చత్వార స్సర్వసిద్ధిదాః,
 కాసాలికాజంగమా శ్చద్వనిజాశ్చ కరంకిణః ౧౦౨. మహావ్రతా శ్చతుర్భేదా దు
 మ్మరవ్రతనిష్ఠితాః, మహాకాలాశ్చ కాలాశ్చ కాలవక్త్రాశ్చ కేవలాః ౧౦౩. కాలా
 ముఖాస్తు విజ్ఞేయా శ్చత్వార శ్శివసమ్మతాః, జ్ఞానయోగక్రియా చర్యా భేదేనేతి
 శివాధ్యగాః ౧౦౪. ఏతేయోగా నసాధ్యాహి సరైస్సంస్కార వర్జితైః, అజానన్న
 పి యత్కించి త్రత్వం వాసనయోజ్యతః ౧౦౫. ఔదాసీన్యేన దంభేనచ్ఛలేన స్వేచ్ఛ
 యాపివా, లింగమాత్రంసకృత్పశ్య స్సర్వవృతఫలం శ్రయేత్ ౧౦౬. లింగస్య
 దర్శనం వ్రతః నైశంపాపం వ్యపోహతి, అహర్భవంతు మధ్యాహ్న
 సాయాహ్న సప్తజ్మజం ౧౦౭. ఏకం పూజయతేలింగం భక్త్యా చానో
 నుమన్యతే, తయోస్సమంఫలం జ్ఞేయం భక్తీచేవాత్రకాంక్షా ౧౦౮. స్నా
 న్యమానం శివందృష్ట్వా సర్వపాపైఃప్రముచ్చతే, వస్త్రేణాచ్ఛాద్యమానంతు దృ
 ష్ట్వా సామ్యంపదంవ్రజేత్ ౧౦౯. ఆలిప్యమానంగంధేన యశిషశ్యేల్లింగ మైశ్వరం,
 సహి ప్యుగ్ధీపతిర్భూత్వా భుజ్జేభోగా నృభేషితా ౧౧౦ అర్చ్యమానుశివం

దృష్ట్యావిచిత్రం కుసుమోత్పలైః, స్వర్ణస్త్రీసహితస్సైవరం కల్పవాటిమమోదతే.
 ౧౧౧. ధూమైరుద్రాపితంలింగం పశ్యే ద్ద్రవ్యసుగంధిభిః, విశాపోవిందతిస్వర్గం
 దిత్వైర్భృగై స్సమన్వితః ౧౧౨. ప్రకాశ్యమానంయఃపశ్యే ల్లింగందీప్రేక్షుతపుత్రైః,
 వశశ్రభవశంప్రాప్య తేజోభి ర్భారయేద్దివం ౧౧౩. నివేద్యమానం నైవేద్యైర్లింగం
 భక్త్యావలోకయన్, సర్వపాపవినిర్ముక్త స్సయాతి పరమాంగతిం ౧౧౪. భూషణై
 ర్భూష్యమాణంయః పశ్యే ల్లింగ మనాకులః, సుఖిసుస్థిరపుణ్యాత్మా సభవే త్స్వర్గ
 భూషణం ౧౧౫. పూజితం శంకరందృష్ట్వా వాజిమేధ ఫలంవ్రజేత్, మాగంగాం
 గచ్ఛరాజేంద్ర మాగయాం మాచపుష్కరం ౧౧౬. సోపహారంశివంద్యష్ట్వా కృతా
 రోఽతో భవిష్యసి, ఏవమేవ ఫలంరాజ స్లింగమాత్రస్య దర్శనే ౧౧౭. దర్శనేదివ్య
 లింగస్య కోటికోటి గుణోత్తరం, బహూనిదివ్యలింగాని సంతి సర్వార్థదాన్యపి ౧౧౮.
 హేమకూటే విరూపాక్షస్తే భ్యస్సర్వోత్తమశ్శివః, తమేవవశ్యభక్త్యాత్వం తమేవపరి
 పూజయ ౧౧౯. గ్రహణాత్తత్ప్రసాదస్య కాలేశ్రేయో భవిష్యతి, దేవభుక్తంచ నై
 వేద్యం పాదాంబు కుసుమంఫలం ౧౨౦. ధర్మమర్థంచ కామంచ మోక్షంచదదతేఫ
 లం, నమస్కారోవిశేషేణ సిద్ధిదః శ్రద్ధయాన్వితః ౧౨౧. తస్మాదేవం విరూపాక్షం
 నమస్కారేణ తోషయ, సాత్త్వికో రాజసత్త్వైవ తామసశ్చత్రిధామతః ౧౨౨. ఆద్య
 శ్చతుర్విధో ద్వేధామధ్యత్వైకశ్చ తామసః, ఏకాంగస్త్వంగ పంచాగా వష్టాంగ
 శ్చైతి సాత్త్వికః ౧౨౩. దుడవత్రాంజలి ర్భూమా నమేదేకాంగ ఇష్యతే, తథాన
 మస్యతో లగ్నాదేహీ యావదజఃకణాః ౧౨౪. తావత్సంఖ్యాని వర్షాణి శివలోకే
 మహీయతే, త్వంగింస్తు ద్వివిధస్తత్ర కర్ణాభ్యాంశిరసానహ ౧౨౫. నమేదేక శ్చిరో
 వక్షో జానుభిఃప్రణమే త్పరః, దశోత్తరఫలఃప్రోక్తః సోఽయమేకాంగ వంద
 నాత్ ౧౨౬. పంచాంగోఽపి త్రిధాప్రోక్తో మూర్ధ్నాకర్ణద్వయేనచ, జానుభ్యాంవిహీ
 తోఽప్యేకః శిరసాహస్తయుగ్మతః ౧౨౭. జానుభ్యాంచావరశ్శీర్ష లలాటకరజానుభిః,
 ధియాచనచసా యుక్త స్త్రుతీయః పరికీర్తితః ౨౨౮. త్వంగాదశోత్తరగణం ఫలం
 పంచాంగవందనే, అష్టాంగస్తు త్రిధాతత్ర శిరసా కర్ణయుగ్మతః ౧౨౯. అంసద్వ
 యేన చరణ జాన్వంజలిభి రాహితః, ఏకోఽన్యస్తులలాటేనమఘకేనకరద్వయా
 త్ ౧౩౦. జానుభ్యా మంసమూలాభ్యాం విహితః శ్రద్ధయాన్వితః, శిరోద్భుగ్గుజ
 మభ్యాంస కరపాదై ర్గిరాధిమో ౧౩౧. జ్ఞేయస్త్రుతీయః పంచాంగా ద్దశోత్తరఫ
 లోహ్యాయం, ఏవంతేసాత్త్వికః ప్రోక్తో నమస్కారః ప్రియఃశివే ౧౩౨. లింగాకార
 స్యదేహస్యమూర్ధ్నికృష్టాతుయాంజలిః, అథనాహృదయే న్యస్తాంజలిర్యా రాజ
 సీమతా ౧౩౩. అర్థచంద్రకృతాంగేన నమస్కారస్తు తామసః, అనాదరేణశాశ్వతేన
 పరిహసేన మాయయా ౧౩౪. నమస్కారేకృతేలింగే సర్వపాపహరోహరః, విఘ్నే
 శాక్ష్మా శివంవిష్ణుంగురుం గాంపిప్పలీః(?)పితౄణా ౧౩౫. ఏకద్విత్రిచతుఃపంచ

పట్నప్రాప్తక మానమేత్, అపిభక్త్యా యథాశక్తి ప్రణమే చ్చిద్ధయాన్వితః ౧౩౬.
 ప్రాదక్షిణ్యేన యుక్తశ్చ సమసాగ్రఃఫలాధికః, తస్మాత్ప్రదక్షిణంకార్యం యథోక్తం
 శివతుష్టయే ౧౩౭. సోమసూత్రం సమారభ్య సోమసూత్రాపథి క్రమాత్, అనులో
 మవిలోమాభ్యాం ప్రదక్షిణ ముదాహృతం ౧౩౮. చత్వారస్తస్యభేదాన్సుప్యః పాద
 దండంగ మిత్రజ్ఞేః, వాఙ్మసఃకర్మభి స్సమ్యక్ గ్ధాయతాం పరమేశ్వరం ౧౩౯.
 పాదాభ్యామేవ విహితం ప్రోక్తం పాదప్రదక్షిణం, ఉత్థాయోత్థాయ భక్త్యేవ నమ
 తానమతా పునః ౧౪౦. కృత మవ్యగ్రచిత్రేన స్మృతందండప్రదక్షిణం, పూర్వోక్తై
 స్సాత్వికైరంగై ర్వాప్యతై ర్భూతలేక్రమాత్ ౧౪౧. ప్రదక్షిణంసువిహిత
 మంగాఖ్యం శివతుష్టయే, వదానికానిచిద్గత్వా దండవ న్నమతాపునః ౧౪౨. తతో
 వ్యావర్తమానేనకృతం మిత్రప్రదక్షిణం, ప్రదక్షిణేషుచ ర్వేషుసోమసూత్రంసలంఘయే
 త్ ౧౪౩. ప్రదక్షిణంహి బల్యధే ద్వారమారభ్యకల్పితం, ప్రదక్షిణంనదోసాయ
 సోమసూత్ర విలంఘనే ౧౪౪. అథస్తాత్ సోమసూత్రస్య సీమాంతం హస్తమాత్రతః,
 ముక్తానులోమే విహితం అంగాఖ్యం శివతుష్టయే ౧౪౫. రత్నాదిచరలింగేషు ధావ
 య స్ఫక్తిమాత్మనః, సోమంవితస్తిమాత్రేణ ముక్త్యా కుర్యాత్ప్రదక్షిణం ౧౪౬.
 ప్రదక్షిణాక్రమోహ్యేష భక్తిముక్తిపదోన్మకాం, ముక్తిదం హ్యవసవ్యంత త్ఖ్యాతం
 పాశుపతే మతే ౧౪౭. ప్రదక్షిణస్యమాహాత్మ్యం శృణుభూయోపి సన్నతే, సర్వైశ్చ
 రగ్నప్రదంతోకే తపసిద్ధిప్రదక్షిణం ౧౪౮. స్వస్వవర్ణేషు యోజ్యేష్ఠః తస్యకుర్యా
 త్ప్రదక్షిణం, దశజన్మకృతం పాపం సవ్యపోహత్వయత్నతః ౧౪౯. ఉత్తమంజన్మ
 లభ తేతపనాపి సుదుర్లభం, దశప్రదక్షిణఫలా న్యేకస్య బ్రాహ్మణస్యతు ౧౫౦. ఏక
 ప్రదక్షిణేనైవ యజ్ఞసః ప్రాప్నుయాన్మరః, ఆత్మనః శ్రేష్ఠముద్దిశ్య కుర్వన్నేకం ప్రద
 ష్టిణం ౧౫౧. ప్రాప్నోతి తద్దశగుణం ఫలంకల్పాంత సుస్థిరం, ఫలంస్యాత్తద్దశగుణ
 ముక్త్యస్యైకప్రదక్షిణాత్ ౧౫౨. తద్దశోత్తరమాభ్యాతంగోప్రదక్షిణతః ఫలం, భూమి
 ప్రదక్షిణాకృతం స్యాత్ఫలం తద్దశోత్తరం ౧౫౩. తద్దశోత్తరమాభ్యాతం కలశైల ప్రద
 ష్టిణం, శ్రీశైలంహేమకూటంచ పశ్యన్యస్తత్ప్రదక్షిణం ౧౫౪. ఫలంసలభతే ధన్య
 స్తద్దశోత్తర సమ్మితం, పితృప్రదక్షిణాకర స్తద్దశోత్తరమాత్మయాత్ ౧౫౫. గురు
 ప్రదక్షిణం కుర్వంస్తద్దశోత్తర సిద్ధిభాక్, మాతుఃప్రదక్షిణా ద్యాతితత్ఫలం తద్దశో
 త్తరం ౧౫౬. తద్దశోత్తరసిద్ధిస్సాన్య ద్విహారేక. ప్రదక్షిణే, తద్దశోత్తరసంసిద్ధి రంబి
 కాయాః ప్రదక్షిణే ౧౫౭. తద్దశోత్తర భద్రంస్యా చ్చివలింగప్రదక్షిణాత్, దశోత్తర
 ఫలం తస్మా ద్వివర్ణలింగ ప్రదక్షిణే ౧౫౮. దివ్యలింగేషుసర్వేషు సర్వాభీష్టప్రదాయ
 షు, సద్యస్సర్వేష్టదోహోకే విరూపాక్ష సదాశివః ౧౫౯. తస్మాత్ప్రదక్షిణేకుర్యా
 త్రమేనజగతాంపహి, బ్రాహ్మణేభ్యోయథాశాస్త్రం దత్త్వాచ సుమహద్దనం ౧౬.
 ఆశ్చర్యాణివిలోక్యత్ర దేవతాసుగ్రహణాత్తరః, పురస్తపోవనా న్యత్ర వీతబాధా

నిపాలయః ౧౬౧. అయోధ్యాంగచ్ఛరాజేంద్ర పరంశ్రేయో భవిష్యతి, ఇదంతే కథయామ్యద్య హితార్థశృణుసాదరం ౧౬౨. విశ్వామిత్రాశ్రమం రాజన్మగంతవ్యం త్వయాపరం, స్వతంత్రప్రపసాదీ ప్తస్తేజస్వీ సదురాసదః ౧౬౩. మృగయావ్యాపృతోఽవ్యత్వం తత్రైవావహితో భవ, సర్వంజానాసియత్తుక్తం త్వంహిభద్రతథాప్యహం ౧౬౪. వాత్సల్యాత్కథయామ్యేవం గత్వామహితధీర్భవ, ఇత్యుదీర్యసగురుస్సురస్సనాస్వా మనుగ్రహకలాం ప్రకాశయత్, ఆశిషఃప్రయుయుజే మహీపతే రాత్నవిత్సవ రయంధతీసఖః ౧౬౫.

ఇతి స్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మధ్యమభాగే
హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానే వసిష్ఠధర్మోపదేశోనామ
ఏకోనవింశోఽధ్యాయః. ౧౯.

* భరద్వాజః * హరిశ్చంద్రోఽపిశిరసా గురోరాజ్ఞానముద్వహత్, పంపాక్షేత్ర ముపాగచ్ఛ ద్విరూపాక్షాధిదైవతం ౧. తత్రఖ్యాతేషుతీర్థేషు స్నాత్వానియతమానసః, యథాతంత్రంమహాదానైః ప్రీణయామాస భూసురా ౨. శక్తిం విష్ణుంచవిఘ్నేశాన భ్యర్చ్యాభిషేచయత్క్షధిః, తేజసోయశసశ్చాపి భక్తేరపి ధృతే రపి ౩. ఆత్మనశ్చానురూపాహం పూజాం చక్రేన్మహాప్రభోః, తద్భక్తుప్రహృతాం పూజాంస్తీవృత్త్య పరమేశ్వరః ౪. అన్వగహీద మేయాత్మా తదయాపూర్ణయా దృశా, స్తోత్రంవిజ్ఞాప్యదేవాయ సద్యోవాంఛిత సిద్ధిదం ౫. స చాక్షేత్రేశ్వరంభక్త్యై పంపాదేవీ మపూజయత్, సువర్ణకలశానీతైః విచిత్రమణిభూషణైః ౬. రన్నదీపైర్గుహాద్యోతైఃభూయోదేవీ మతోపయత్, అంతఃప్రత్యుష్ట త్నాద్యైరంగైర్హేమేష్టకా చితైః ౭. సుధీర్దేవాలయస్యాంతేస్థలబంధంచకారసః, రన్నభిత్తిమనోహరిరత్నస్తంభై రలంకృతం ౮. దేవస్యపురతశ్చక్రే భూష్ట రాశ్చర్యమటంపం, దేవాలయస్యపురతః ప్రకాశితదిశాముఖం ౯. ప్రాకారంస్సాటికంచక్రే ప్రత్యుష్ట నవమౌక్తికం దేవాగా రాణిచాన్యాని దేవాజ్ఞాంపరిపాలయత్ ౧౦. రత్నైర్గజప్రతిమోద్యోతైఃమహార్నై రుదతేజయత్, తత్రతత్ర ప్రశస్తానాం తీర్థానాం తీర్థసేవకః ౧౧. సోహనబంధ మకరోత్ సిరసావర్ణశాలిభిః, పురతోదేవదేవస్య పుణ్యశోకః స్వభక్తితః ౧౨. భూయఃప్రకాశయామాస తులారోహ మహేమాత్సవం, తులారోహేమాత్సవేతస్య హేమకూటాది సానుషు ౧౩. రత్నసానుసహస్రాణి దృశ్య క్షేప్ర విభాగకః, గవాంకోటి సహస్రాణి గ్రామాణా మయుతానిచ ౧౪. అంగభ్యాశానిహేమాని బ్రాహ్మణే భ్యో దదాతదా, చంద్రవత్ప్రసిస్సన్నతా మన్మథాంః ప్రకాశకే ౧౫. సాభాగ్య

తీర్థసంపూజ్య దేవీం పంపాపురేశ్వరీం, ప్రదదామునిపత్నీభ్యోవాసాంస్యా భరణా
నిచగ౧౬. మునీందకన్యకాభ్యశ్చ మోదమానాభినంద్యతు, కుమారోరోహితాశ్చ౨౭
విఘ్నేశం విఘ్నహరిణం ౧౭. సంతోష్యవివిధైర్భక్త్యై స్తథాస్కందం ప్రసాద్యచ,
ఇష్టైస్సంతోషయామాస ద్రవ్యై ర్మృనికుమారకా ౧౮. మహాశబ్దాజభిష్టాని
యానిదానాని సంతిహి, నిర్వర్త్యతానిదేవేశే విరూపాక్షే సమార్చయత్ ౧౯.
ఆత్మావరూపై ర్విభవై రశేషాశ్చర్యదాయకైః, జ్ఞాతార్థస్తోషయామాస ద్వారో
పద్వారదేవతాః ౨౦. * భరద్వాజః * ఏవందేవంసమారాధ్య హరిశ్చంద్రో మహా
మహాః, క్షేత్రప్రదక్షిణంకృత్వా నిర్యయానిగుతాత్మవా ౨౧. తతస్సేనానివే
శంస ప్రాప్య కర్తవ్యవిప్లవః, మృగయాయాంమనశ్చక్రే ప్రజానాం హితకామ్య
యా ౨౨. పంచయోజనమాత్రంహి క్షేత్రమేత త్తతోబహిః, వనేష్వేవమృగా
రుంధే త్యాది శత్రువనేవరా ౨౩. యదాజ్ఞాపయతి స్వామీ త్యుక్త్వామృగయ
వస్తదా, తేషుతేషువనోద్దేశేష్వఘ్నంస్తే దారుణాస్మృగిగా ౨౪. మహావిభవసంయు
క్తో మహాబలసమన్వితః, చచారమృగయాసక్తో గహనాని వనానిసః ౨౫. తస్యతీక్ష్ణః
శరైర్భిన్నా విపినేషు తతస్తతః, భిన్నాఘ్రిసంధికంతోరు శిరసోన్యపతన్మృగాః ౨౬.
శరప్రోతశరీరాణాం పతతాం పరితస్తతః, వ్యాఘ్రాణాం దారుణోనాదః శరశ్రవే
భయదాయకః ౨౭. ఆభీరాభిషు భోదీర్గా భి. వన్మేసరిణ శ్చరైః, తస్తారసభువం
తేషాం నఖాంతః కరిమా క్తికైః ౨౮. రోషాద్వ్యాప్తేషు దృష్టానాం భల్లూకానాం
భయంకరా, సాయకాన్పురయామాస శితాగ్రాన్మశపర్వణః ౨౯. వీటీర్ణానాం
శరై ర్మృతైః భూదారాణాం ధరాపతిః, ఘుర్రైఃపూరణ మాస ధ్వనిభి ర్హరితాం
ముఖం ౩౦. శరాత్కృతాంససంధీనాం పతతాంచ పదేపదే, గవయానాంశరీరేభ్య
స్సప్రావరుధిరం బహు ౩౧. ఏణానాంమృగయాన్వీక్ష్య చకితానాం క్షణేక్షణే,
భియాధావత్సు యూథేషు ధన్వితేదయాళుతాం ౩౨ హతకేసరి నిర్వాఘ్రు మన్మ
క్షం శ్వాపదోబ్ధతం, ప్రనష్టగవయం జజ్ఞేసర్వమేకపదేవనం ౩౩. హతహింసోవనో
ద్దేశే కస్మింశ్చిదథ భూపతిః, అన్యద్వనమథాన్యచ్చ చచారమృగయోన్మఖః ౩౪.
అష్టాదశప్రభేదేన స్మృతాం మృగయభిర్వనే, గహభావపదేకాత్మా మృగయా
ముదదీపయత్ ౩౫. భూచరీభేచరీవాపి తథాజలచరీశ్చపి, మృగయాత్రివిధాప్రోక్తా
పురుషార్థోపపాదికా ౩౬. వాగురోపశయోద్ధీతి పటపుష్ప మృగై రపి, వ్యక్తఘాత
బలీవర్గ మదామిష విమిశ్రితైః ౩౭. స్వస్వభేదసమాయుక్తై గాద్యా నవవిధాస్మృ
తాః, వ్యక్తాభిఘాతనిర్యాసప్రలోభనవిహంగమైః ౩౮. గురూచిత్రభేదైస్తు ఘోచరి
పంచధాస్మృతా, అనయోర్నదిశ్చేచ్ఛితై ర్మదామిషవికల్పనైః ౩౯. చతుర్థాజలచ
ర్యైవం మృగయాష్టాదశాత్మికా, ఏవంతత్రహరిశ్చంద్రేణ్యగయాహృతచేతసి ౩౯. క.

జ్ఞాత్వాతదాగమం యోగా ద్విశ్వామిత్రోవ్యచింతయత్. అపరాధంకమప్యస్మిన్ని
 ధాయమ్మగయోత్సుకే రం. సోఽహం లఘాకరీ ష్యామిగాంభీర్యం సత్యవాదినః, ఇతి
 నిశ్చిత్తమనసా మాయయా మాయినాం వరః రం. ససర్జసహసాకంచద్వ
 రాహం ఘోరదర్శనం, వపుషా భూభృతాంభేదే ససంభావ్య వరాక్రమః ర౨.
 ఖరనిర్భిన్నభూచక్రోదంష్ట్రానిర్భిన్న పాదవః, సటానిర్భిన్న మేఘోఽసౌ సబభూవ
 దురుద్వహః ర౩. దంష్ట్రాభ్యాంతీక్షణధారాభ్యా మాలోక్తై రనలప్రభైః, పృథుషో
 తేణవక్త్రేణ ఖరై ర్నఖరదారుణైః ర౪. సటాభిర్వికటాగ్రాభిః స్కంధేనాపి మహీ
 యసా, శిరోనాసాపుటేనాపి జఘనేన ఘనేనచ ర౫. పాదేనాశ్చాయతోద్వృత్తై
 స్సంశ్లేష్టై రంగసంధిభిః, దురాలోకో భయకరః సచచారమునేగి పురః ర౬. తతఃస
 మునినాజ్ఞప్తో విశ్వామిత్రేణ పోత్రిరాట్, సమాక్రష్టుంహరిశ్చంద్రం యయాంయత్రస
 త్తివతి ర౭. తావద్రాజాపిమ్మగయా శ్రాంతోవిశ్రాంత కార్ముకః, నియాంజ్యమ్మగ
 యాన్విష్వక్ తస్మాక్షణ మనాకులః ర౮. తస్యగాఢప్రచారాత్తమానేన స్వేదజా
 లకం, జఘస్త్వస్త్వలవాభారా నాజహర వనానిలః ర౯, సమయోచోపచర్యాభిః
 సేవాభి ర్మృదుపర్వభిః, జహరమ్మగయాశ్రాంతిం తస్యచంద్రవతీ ప్రియా ౧౦. తత
 స్ససంభ్రమా భూరిభయభ్రాంతవిలోచనాః, శబరాగిప్రత్యదృశ్యంత త్రస్తకాలేయకా
 న్వితాః ౧౧. ప్రణివత్యతమూచుస్తే వచోభి ర్గదదాక్షరైః, శిరస్యంజలిమాధాయ
 కంపమానాంగసంఘయః ౧౨. * శబరాః * స్వామికావశ్యాననాదేతే వయంప్రాప్తా
 వనాద్వనం, ఆత్మోభయామఃసర్వత్ర మృగాస్తేష్టా యస్యైశ్వభిః ౧౩. తస్మిన్వసేమహా
 వీల శైలసంకాశ విగ్రహః, అసహ్యాదగ్రసన్నాహూ వరాహః ప్రత్యదృ
 శ్యత ౧౪. సవృథస్కంధఫలక ప్రతిక్షణసముత్పవః, దృగ్భ్యాంతీర్ణమహావప్ర స్థూర
 మవృన్ముఖోఽభవత్ ౧౫. నిబద్ధవాగురా సూత్రాణ్యవముచ్య శునాంగణం, అప
 ధీచ్ఛసవోద్ఘోష మభియాతిమహామదః ౧౬. అద్యశ్శోపివరాహస్యనై వంరూపంవిశు
 క్షుమః, కల్పాంతశీలమేఘానాం నైతదస్తి విజృంభితం ౧౭. అత్రాపిత్రాయతే తస్య
 ఘోర రోదోషడంబరః, విదవంతిదిశస్సర్వా భయత్రస్తామ్మగా అపి ౧౮. తందృష్ట్వా
 నిర్గతోత్సహః పాగువ్యం క్షీర్ణరోషతా, నిశ్శంకత్వంచ తత్సర్వం దృశ్యతే తత్రపో
 త్రిణి ౧౯. నవయంపురతఃస్థాతుం పారీణా స్త్రైపోత్రిణః, అభియాత్యతపీక్షస్వ
 ప్రమాణం దేవదనః ౨౦. ఇతిశ్రుత్వావచస్తేషా మాకృష్య సశరంధనుః, శ్వాసా
 వరాహాత్మయై కదతిష్ఠ స్మహాబలః ౨౧. పదానిపంచమాణ్యేవ యావద్గతుం
 సమీహతే, తామృత్తలయస్పృశ్యం వరాహః ప్రత్యదృశ్యత ౨౨. ఖరతతరకు
 ద్దాల నిర్మయోద్ధతిత సతదాఘోషాపు ర్మార్గపాపాణా రజఃకణమయాక్షణాత్ ౨౩.
 సాలదుమాణాం సూర్యాని పిత్రాణా స్పృశునాముహుః, సబలోతాతసర్వాంగా
 వసంరంభంప్రసాదితాః ౨౪. త్వరితైశ్చబరైః కైశ్చి న్ముక్తకాలేయకాగ్రకా

అభీషయత్సమాపేణ తేనివృత్త్యాపి దుద్రువుః ౬౫. కోషేణసోభచాసాద్య పోత్రీ
నేతేతిహ్యాయః, దంష్ట్రాభ్యాం దారమాయాన గండైలాసనేకశః ౬౬.
ఉత్కిర్ణసంభ్రమోదీర్ణ సేనానిసీర నిస్వనా, ఉద్వృత్తనయనస్తిష్ఠ స్పశ్య
చ్చుశ్రావదుర్మదః ౬౭. ఆరక్తాభ్యాంచ నేతాభ్యాం తస్యకోపానబోధ్యవః.
పుష్పాభ్యర్ణతరువాతాః స్ఫులింగాః ప్రతిప్రస్ఫురుః ౬౮. తత్పటాసహసోదగ్రాః సంహ
తాఃపరితోరుషాః, ఆపపాతాగ్రతోవేగాదనావృత్త్య బలంవిభోః ౬౯. తతస్తమన్యతో
దృష్ట్యాదృష్టమాత్రా దృయప్రవం, అహూవరాహప్రాచండ్య మితివిస్మయతా సకృ
త్ ౭౦. అవమత్సేతరాకసర్వా సభియాత్సేష మామితి, కోపాశ్చర్యపరీతాత్మా
శ్రుతియాయ మహిపతిః ౭౧. సతమాశ్చష్టధన్వానం భీషణ భృకుటీ ముఖం, దృష్ట్యా
ప్రతినిపృత్తోఽ భూద్భయ ముత్తంభయన్నిల ౭౨. అనుదుద్రావతంరాజా మోక్షుకా
మః శీతంశరం, సోప్యనైష్టతమేకాగ్రం విసినాద్విపినం జశాత్ ౭౩. శరంముమో
చ ముంచామిత్యేవ మాశావశంవదం, జహారదూరం సమృగః సన్నికరేచరన్నివ
౭౪. సగత్వాదూరమధ్వానం తస్మిన్నేదీయసి క్షణాత్, శిఖాయుతశిఖాఘోరంము
మోచనిశితంశరం ౭౫. సశరేణానువిధ్వాంగప్రాక్షర తతజేక్షితః, దుద్రావధైర్యమా
లంబ్య ధ్వనినా రుద్ధది జ్ఞుఖః ౭౬. రాజాపిరుధిరాకీర్ణం పరాహపద పదతిం, అను
సృత్యజవాద్దూరం కిష్కింధాం పునరభ్యగాత్ ౭౭. వనేవనే తమస్వీక్ష్యబభ్రముః
ఖలు సైనికాః, అపశ్యంతఃక్వచిదపిశ్రాతా స్తన్థు స్తతస్తతః ౭౮. సాచ చంద్రవతీరాజీ
కుమారశ్చ కులోద్భవః, సత్యకీర్తిశ్చత్రేశాంతా రాజానం దదృశుర్వనే ౭౯. సమే
త్యతాభూమిపతి ర్జితాత్మాతేభ్య స్సవృత్తం సకలంవిభావ్య, త్రైరార్చ్యచిత్రై స్స
ముపాస్యమానోమూలేతరోక్త్యాపి నృపాన్యవీచత్ ౮౦. *

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే వంశామాహాత్మ్యే మధ్యమభాగే
హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానే మాయావరాహ ప్రభావోనామ
వింశోఽధ్యాయః. ౨౦.

* భరద్వాజః * తతస్సంభూయ సంభూయ శ్రాంతాస్సర్వేషైస్సైనికాః, ఆగ
త్యదృష్ట్యా రాజానం తత్రతత్ర విశ్రేణముః ౧. రాజాపి మృగయాశ్రాంతిం వినీనీషురు
దంచితాం, చంద్రవత్యాస్సముత్సంగే శిశ్యే సువిహితాశ్రయః ౨. నిర్ణరాంబుకజైః
స్త్రికై రామ్లానైః పల్లవాంచిత్రైః, వీజయంతీప్రియం రాజ్ఞితస్మిన్నవహితాభవత్ ౩.
నాతిదూరేతరోర్ములే సత్యకీర్తిశ్శుభాశయః, ఆనేవమానఃశిశిరా నతిష్ఠ ద్వనమూరు
తా ౪. తతస్తతః సముద్భూతా నృథియుక్తాన్యై గార్భకా, సంజిఘ్రుక్షుఃకుమారో
పి విజాహరస్వ లీలయా ౫. తతఃసుప్త్యాక్షణం రాజాత్రస్తో దర్శితసంభ్రమః, సవేగే

దీనవదనః సహసోదవతత్కిల ౬. ఉత్తాయ కంపమానేన శరీరేణ మహీపతిః, వ్యంజ
యన్నాంతరం భేదంక్షణమాసీత్సమాకులం ౭. తంవ్యాకులాశయం దృష్ట్వాసుప్తోత్థిత
మధీశ్వరం, కిమేతదితిసంభ్రాంతం జజ్ఞే చంద్రవతీ తదా ౮. నిగృహ్యచకితంభావం
రాజాగాంభీర్యవారిధిః, ఆభావ్యదేవీమాచఖ్యౌ దృష్టంస్వప్నం భయావహం ౯.
* రాజా * దేవిత్యదంకపర్యంకే శ్రమా దశయిషి క్షణం, అంతరేస్మిన్కిలాదాక్షం
స్వప్నేకంచిత్రపోధనం ౧౦. తేజసా తేజసాంరాశి మవిభాస్వంతమాత్మనః, తిశన్ము
ర్యంత ముద్గచ్ఛత్ప్రళయా నలరోచిషా ౧౧. అగ్రేతం మునిమాలోక్య తద్వందన
సముత్సుకః, ఉత్థాతు మిచ్ఛన్ముద్భిన్న సంభ్రమావేశ నిర్భరః ౧౨. సర్వమంగళ
మాంగల్యం తావత్సింహాసనంమమ, నిరస్తమివకేనాపి నిపవాత మహీతలే ౧౩. నకే
వలమహంత్రస్త స్తవేక్ష్యమ వరాననే, పార్శ్వేప్రకృతయో వ్యాస న్భూయగపారిష్ట
వాశయాః ౧౪. త్వంచరోమాంచ వత్యాసీః భూయో భిన్నాంగసంభృతా, హాహాకి
మేతదిత్యంగా వ్యతాలోకిషిచాత్మనః ౧౫. ఉదరేవా మబాహచాచస్వాభావ్యా చ్ఛు
భలక్షణే, అకస్మాదేవ సరూఢం కాలిమాన మవైక్షిషి ౧౬. అవదాతేపిమేదేహే
కాళిమ్నః కథముద్గమః, ఇత్యాకులస్య మేమూర్ధ్ని కాఃకశ్చిత్స్థితః కిల ౧౭. తతః
కేనాపిభావేన యుక్తోహంవిహసన్నివ, అంభలిహ మహాశృంగ మారుతంపర్వతో
త్తమంగ ౧౮. ఆరోహతోస్యమేమేదేవిమాలిన్యంచశరీరగం, మూర్ధ్నిస్థితంచతద్ధావ్యంక్షం
నాదాక్షం ఝుడతి హ్యహం ౨౦. ఆరుహ్యశైలముత్తుంగం తత్ప్రదేశాన్ విలోక
యన్, ఆలోకయన్మహాసాధం తత్రతత్తమయం శుభం ౨౧ తస్మధ్యేభద్రపీఠేమాం
స్థితందేవి త్వయాసహ, రోహితాశ్వేనచానేన సర్వైశ్చాస్యనుజీవిభిః ౨౨. సద్వ
స్ఫురిత సౌందర్యాః సర్వాభరణ భూషితాః, కాశ్చిన్నీరాజయామాసుః స్త్రీయః
శింజితకంకణాః ౨౩. వాద్యాని వాదయంతీభిర్నృత్యంతీభి రనేకశః, గాయంతీభిశ్చ
తస్మిభి రన్యాభిరహమాగతః ౨౪. ఛత్రేణ చామరాభ్యాంచ భృంగారేణ ద్రివా
ససా, కాలేచతాలవృంతేన తన్వంగ్యో మాంసిషేవిరే ౨౫. అపిదీనకథాగర్హైః జయ
ఘోషైర్విశేషతః, పరితోమామనేవంతసూతమాగధవందినః ౨౬. సూర్యర్జద్భ్రంహిత
సన్నాహ కూలంకష మదోద్గమాః ౨౭. కుముదోత్పలకల్హార భ్రమద్భ్రమర మా
లికాః, పురఃపురస్సమైక్షంత పుష్కరిణ్యః పరశ్శతం ౨౮. ఏవంసర్వక్రమంపశ్య
స్తస్యరూపం శుచిస్మితే, అథాంతరేప్రవృద్ధోహ మపర్యాప్త మనోరథః ౨౯. సింహ
సనస్యపతనం మాలిన్యస్యచ దర్శనం, స్థితింమూర్ధ్నిచకాకస్య స్మృత్వాద్వోత్కం
పతేమనః ౩౦. * భరద్వాజః * ఇతివాదినిరాజేంద్రే సత్యకిర్తిశ్చ తత్క్షణాత్,
శుశ్రావస్వప్నవృత్తాంతం సర్వమభ్యేత్య తత్వతః ౩౧. తతశ్చంద్రవతీశుత్వాస్వప్నం
రాజాసమీరితం, ఉవాచవచసంబుద్ధ్యా నిశ్చిత్తస్థిరనిశ్చయా ౩౨. * చంద్రవతీ *
సత్క్రియాయుక్తచిత్తస్య రక్షితు ర్జగతాంతమ, దుఃఖప్రదర్శనం నామ కింకరోతి

కృతాత్మనః 33. ఆయాంతినీతేర్ని ర్యోగా దావదఃకృతినామపి,యాంతిప్రతిహతిం
భూయః సర్వశేషాహి తాదృశః 3౪. కాలస్యవైపరీత్యేన కర్మణాం తారతమ్యతః,
దోషాణామపినైషమ్యా ద్దస్యప్రేక్ష్యత్తి రివ్యతే 35. అపితావస్థహారాజ త్రయం
నఘటతేత్వయి, కాలవి త్కర్మవి త్కర్మదోషాణాం త్వంనియామకః 3౬. అథాపి
స్వప్నసంకల్పః ప్రతిభాతిమమేదృశః,ఇదంచాపినిదానంస్యాదశుభస్యశుభస్యచ3౭. శృ
ణుత్వం కృతినాంవర్యప్రతిభాతం మమాత్మని, శ్రుత్వా యద్యర్థవదితం వచస్త్యంహృద
యే కురు 3౮. యస్త్యయాతేజసాతీక్ష్ణఃస్వప్నే దృష్టస్తపోజనః, సహిసర్వతపఃశ్రేష్ఠా
విశ్వామిత్రోఽపి గణ్యతాం 3౯. మన్యే తదాశ్రమపదం నాతిదూరే తతోగురుః,
విశ్వామిత్రాశ్రమో రాజ స్మప్రాప్యఇతిసోఽభ్యథాత్ రం. త్వంచ తేనవరాహేణ
సమాకృష్టోఽసి దూరతః, ఇమంప్రదేశమాప్తోఽద్యసోయంకౌశికసత్తమః ౪౦. పరితి
స్సైస్యవిక్షోభం సమీక్ష్యోగ్రస్యభావతః, ఆగమిష్యతి గాధేయఇతిమేద్యోతతేహృ
ది ౪౧. ప్రకృత్యా తపసాభ్యుగే తస్మిన్రుష్టేఽతికోపనే, సింహాసనంహిపతితంతద్వం
దనవరస్యతే ౪2. అస్యసామ్రాజ్యరూపస్యపదస్యైవాదికారణం,సింహాసనంతత్పతనా
చ్ఛంకే రాజ్యచ్యుతిర్భవేత్ ౪౩. మునిందృష్ట్యానిపతితం భద్రవీతం యతస్తతః,
తదధీనమిదంరాజ్యం స్యాదిత్యాత్మాహి శంకతే ౪౪. యద్వామబాహళామాలిన్యం
తేనాప త్కిలమేమతా, ఉదరేయచ్చతేనాస్య కుమారస్యౌరసవ్యతే ౪౫. స్థిత్యా
శిరసికాకస్య వర్ణాంతర పరిగ్రహః, భవితాతేమహాభాగ యోఽసాసద్భి ర్విగర్హితః
౪౬. తతఃపర్వతమారూఢః తుంగం స్థితముఖోభవాన్, భవిష్యతిమహాచ్ఛ్రేయ స్తేన
పుణ్యాశివ స్తవ ౪౭. ఆరోహసమయే చిహ్నద్వితయం మలినంచహి, తేనమే పుత్ర
కన్యాపి పరిణామ శ్శుభోదయః ౪౮. ఆరుహ్యరత్న సాధేత్వం స్థితః ఖలుమయాన
హ, కుమారేణాపిసంయుక్తః సవాహస పరిచ్ఛదః ౪౯. అనేనరాజ్యలాభస్యా త్పున
స్సర్వాధికస్యతే, కీర్తిశ్చమహతీ పుణ్యా భవిష్యతి తవానఘ ౫౦. అంభోధిమేఖ
లాం పృథ్వీంసుచిరం జితశాత్రవః, పాలయిష్యతి ధర్మేణ వసిష్ఠస్య ప్రభావతః ౫౧.
ఇతిమే భవ్యయాబుద్ధ్యా స్వప్నార్థః స్ఫురితోహృది, సమృత్తశ్చేత్తవాప్యేష ప్రమా
ణం త్వ మతఃపరం ౫2. *భరద్వాజః* చంద్రవత్స్యావచక్రుత్వా సత్యకీర్తిస్సునూ
త్కుధీః, ప్రశస్య తస్మహారాజ మిదం వచన మబ్రవీత్ ౫౩. *సత్యకీర్తిః* అత్రదే
వ్యాత్వయాజ్ఞప్తం తత్తథేతి మతిశ్చమే, స్వప్ననిర్భేదనే హ్యాన్యా నైవంసూక్ష్మార్థ
దర్శినీ ౫౪. సదాసద్గురుయుక్తస్య సత్త్రియా స్వేకచేతనః, అశుభం నాస్తి తేకించి
న్నహిపంథా స్తదాగమే ౫౫. పంపాపతి ర్విరూపాక్షః సర్వసాక్షి సదాశివః, ఆగ
తాశ్చాపదస్సర్వాః సద్యఃప్రళమయిష్యతి ౫౬. విరూపాక్షైకచిత్తానాం విశ్వరక్షా
విధాయినాం, విశిష్టానుగ్రహార్థాణాంవశ్యాః సర్వత్రపిద్ధయః ౫౭. ఇతిశ్రుత్వాఫచో
దేవ్యా సత్యకీర్తేశ్చ భూపతిః,స్వయంచాలోచ్యమతిమానా శ్వస్త మకరోన్ననః ౫౮.

కాలేనతాపతా తత్ర మేఖలాజనధారిణిః, ఆషాఢిన స్సమాయాతాః కేచిన్మృని
 కుమారకాః ౬౦. తేవిలోక్యవనంసర్వందూషితం నృవసేనయా, నృవంచవిత్కృజగమః
 పరస్పరమమర్షిణః ౬౧. కోవారాజాభిమానీయస్సేనయా దూషయత్సలం, నియంత
 రవిధేయానా మవిచార్యా శ్రమంగురోః ౬౨. ఇమాంజ్ఞాస్యతి చేన్నింద్యాం క్రియాం
 మునికులేశ్వరః, అవిషహ్యమునిస్తస్యకథంస్యాదిహసాగసి ౬౩. ఇత్యన్యోన్యకృతా
 లాపా నాహూయ బ్రహ్మచారిణః, కన్యైతదాశ్రమపదం బ్రూతేత్యాహ మహీ
 పతిః ౬౪. రాజ్ఞోవచనమాకర్ణ్య ప్రోచు ర్మునికుమారకాః, ప్రాచ్యవాచీప్రతీచీషు
 తథోదీచ్యాంచ యఃపురా ౬౫. తతావపంచకోట్యబ్దం తపఃపరమ భాన్వరం, త్రిశం
 కుంసశరీరం యోవసిష్ఠస్యవచస్యతః ౬౬. స్వర్గంమర్త్యైరగాసాద్యం తపసా౭గమయ
 త్కృతీ, పురాస్వపుత్రరక్షార్థం హరిశ్చంద్రేణ కల్పితం ౬౭. పశుకంతపసోయోగ
 ధజగర్తం రరక్షయః, ఆత్మానమవమత్యాస్తా మమరైః ప్రేరితాం పురా ౬౮. ర
 భాంగంభీరసంఘ్నః శిలారూపాం చకారయః, అనాదిసుకృతావాప్య మసాధారణ
 లక్షణం ౬౯. అనేనైవశరీరేణ బ్రాహ్మణ్యంప్రాప్తవానయం, సకథంతస్యనోజ్ఞానం
 తపోవసమిదం గురోః ౭౦. విశ్వామిత్రస్య హీత్యుక్త్వా ప్రయయు స్తత్క్రియోన్ము
 ఖాః, గతేషు లేషు రాజాపి నిర్హతేనేవ తాడితః ౭౧. ఆఃప్రమాదోయమిత్యుక్త్వా
 దేవ్యాముఖ మనైక్షత, అహోదయార్ద్రచిత్తస్య గురోరాజ్ఞా విలంఘితా ౭౨. యద
 యంమృగయాతాల్యా ద్విశ్వామిత్రాశ్రమంశితః, అతిక్రామే ద్గురోరాజ్ఞాం యో
 మోహేన సమావృతః ౭౩. నాసౌపశ్యతిభద్రాణీ త్యార్యాణా మనుశాసనం, అతః
 పరంచ మేగోస్తా సవీవ గురుసత్తమః ౭౪. క్షమతాంస్వవిధేయస్య సర్వైరేకం
 వ్యతిక్రమం, ఇతిధైర్యం సమాలంబ్య ధ్యాత్వాచ చరణాగురోః ౭౫. విరూపాక్ష
 విరూపాక్షేత్యుక్త్వా మూర్ధ్ని కృతాంజలిః, పురోగతా న్నియమ్యైవ సన్తేన్యా
 న్వసచారిణః ౭౬. సత్యకీర్తిముఖాచేదం హరిశ్చంద్ర స్తదోచితం, అమాత్యవర సం
 ప్రాప్తా విశ్వామిత్రాశ్రమం వయం ౭౭. మృగయారూషితాత్మానో గుర్వాజ్ఞా మతి
 లంఘ్యహి, అదృష్టాయది యాస్యామో విశ్వామిత్రం మునీశ్వరం ౭౮. సాతయి
 వ్యత్యయంతీక్ష్యం శాప మస్తానుకోపతః, తత్ప్రవిశ్యాశ్రమపదం ప్రణమ్యచ మునీ
 శ్వరం ౭౯. ప్రతిగృహ్యశిష్య స్తస్యయాస్యామిఇతిమేమతిః, సత్యకీర్తిరిరంరాజ్ఞః శ్రు
 త్యా జ్ఞాతాపితస్తతే ౮౦. తస్మాచంద్రవతీ చాసీద్భర్తృచిత్రానుగామినీ, రాజాపిని
 వర్త్యేవం కంపితోర్ద్వితలంబలం ౮౧. విశ్వామిత్రాశ్రమంగంతు ముద్యుక్తిః సితవా
 న్నణం, క్షణేస్మిన్నవరాహూపి పరిభ్రమ్యవనాద్వనం ౮౨. ప్రవివేశేసుభిన్నాంగో
 విశ్వామిత్రాశ్రమం పరం, తత్రరక్తాంబుపూరేణ గాథంకర్తవయ నృహిం ౮౩. నిప
 త మ్ముత్పతస్థూర్ణక వేపమానశ్చలకస్థలక, పపాత సూకరోముహ్యక విశ్వామిత్ర
 స్యవశ్యతః ౮౪. సద్భక్ష్వాబాణనిర్భిన్నంవరాహంపతితంపురా, ఆకృష్టోద్యహరిశ్చంద్ర

స్వయే త్యభినందతం ౮౫. * విశ్వామిత్రఉవాచ * అద్యమే కృతకార్య
స్వం శిలారూపీ భవన్నృణాం, గురుశుశ్రూషణఫలం దదస్య సకృదీక్షణాత్ ౮౬.
ఇతిదత్త్వావరంతస్మై హరిశ్చంద్రస్యపంపతి, క్రోధమాహారయత్తీవ్రం కల్పంతానల
దుస్సహం ౮౭. అస్యక్రోధాంశసంభూత స్వేదబిందో యుభాత్రతః, ప్రాదుర్భూతఉభే
దివ్యరూపే మాతంగకన్యకే ౮౮. వీణాహస్తేమునేర్న త్వా పాదాసంగృహ్య
దేవతే, ఆజ్ఞాపయాద్య కర్తవ్యమితి తేసాంజలీసితే ౮౯. ప్రలోభయత మవ్యగ్రే
హరిశ్చంద్రంతువిభ్రమైః, గీతేనచాతిరిక్తేనే త్యాజ్యపయ దుభేమునిః ౯౦. యథాస్య
హృదయం యాయాత్స్వతో ధర్మపదచ్యుతిం, తథాయతేథా మేకాగ్రం త్రైస్త్వేర్విభ్ర
మచేష్టితైః ౯౧. ఇత్యేవమాదిత్య మునిప్రవీర స్తేకన్యకేదివ్యవిలాస దూపే, కియా
స్వతిష్ఠ త్పురుషం విముచ్య కోవంసరేదే కుటిలస్వభావః ౯౨. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాశ్లేష్ట మధ్యమభాగే
హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానే హరిశ్చంద్రస్య స్వప్నదర్శన, విశ్వామిత్ర
రోషావిర్భావాదికథనంనామైకవింశోఽధ్యాయః. ౨౧.

* భరద్వాజః * ప్రణమ్యతేమునీంద్రంత ముభేమాతంగ కన్యకే, రుచాశా
ద్వలితారణ్యే నిరగాతాం తపోవనాత్ ౧. వదేవదేవగాయంత్యో సుస్వరం శ్రుతి
పంమతం, అపాంగావర్తనాద్వన్యో నౌహయంత్యోమృగాన్మహాః ౨. దిశశ్చవిది
శశ్చాపి నాదామృతభరై రుభే, ఆపూరయంత్యోరాజేంద్రం హరిశ్చంద్ర మవా
పతుః ౩. సదదర్శనమాయాంత్యో దూరాదేవ మహీపతిః, చరంత్యావివనీలాశ్చ
నిర్మలే సాలభంజికే ౪. అహలూరూప మహలూకాంతి రహలూసాభాగ్యవైఖరీ,
ఇతితేవీత్య ఏక్ష్యాంతః సర్వేప్యాసన్నవిస్మయాః ౫. వేషేష్ణవిగ్రహేణాపి విలాసై
శ్చ మదాలసైః, నిశ్చితోయంస్మపః ప్రజ్ఞః కన్య మాతంగకన్యకే ౬. తేనమేత్య
మహీపాలు నాతిదూరే సితేతదా, ఆలోకయ మహారాజేత్యుక్త్వా మూర్ధ్నాప్రణ
మ్యచ ౭. గంధర్వవేదితోస్వామిః త్వమేవాన్యో నవిద్యతే, అవధారయగీతం నా
యథావదనుశీలతం ౮. ఇత్యుక్త్వావల్లకిం పాణౌ గృహీత్వా రచితాంజలీ, ఆలోక్య
వేలాముచితాం పూర్వరాగ మగాయతాం ౯. మహీపాకన్యకాలాపం మార్గదేశీ
విశేషితం, విభక్తశ్రుతివిన్యాసం విశేషోద్భిత మూర్ఛనం ౧౦. స్థానత్రయసమా
యుక్తం తానీకరణ బంధురం, యుక్తలంకారసాభాగ్యం యథోక్తగమకోద్ద
మం ౧౧. సుజాతవర్ణసంస్థానం సుగ్రామగ్రామ సౌప్తవం, సువృక్షజాత్యవయవం
జాతిభేదై రలంకృతం ౧౨. గ్రామరాగకృతాసంగం తత్తక్తితి మనోహరం, అక్లిష్టరక్తి
సౌరభ్య మున్మిష (దాగసత్కి)యం ౧౩. వాద్యాదినియమోన్నిద్రం యథార్హ

వికృతిస్వరం, కాకుభిర్దర్శితోత్కర్షం తంత్రీలయ సమన్వితం ౧౮. యథార్హ కాకశీ
 భేదం వ్యక్తభాషాది భాషితం, స్ఫురత్క్రియాంగరాగాంగ భాషాంగోపాంగ విస్త
 రం ౧౯. మాలిన్యకాలదప్తాది దోషగఢ వివర్జితం, ఆరంజనం త్రిజగతః తయో
 ర్గీత మవర్జిత ౨౦. ప్రబంధా యేతుభేదాశ్చ షడంగపరిశోభితాః, భరతస్యస్మృతిం
 సాధ్యంకోహలస్యతు నైపుణీం ౨౧. ధృతిలస్యధృతింసూక్ష్మాం శక్తే రున్నేషచాతురీం,
 యాష్టికస్యైకదర్శిత్యం వేణాః శారీరవేదితాం ౨౨. మతంగస్యాత్మవేదిత్యం కలాప
 త్యాశ్చ కాశలం, నారదస్యరసోద్బోధం తుంబరోరాష్ట్ర దర్శనం ౨౩. విశ్వావసో
 ద్విశేష్టత్వ మన్యేషామపి ధీమతాం, రమ్యశారీరచేఖాణాం రాగతంత్రాధికారి
 ణాం ౨౪. మతంతత్తదభూద్వ్యక్తం తయోగీతే సులక్షణే, గానం తయోస్సమా
 కర్ణ్య దర్శాంకురపరామృతాః ౨౫. తస్యఃస్ఫురితరోమంథాః సమాకృష్ట శయా
 మృగాః, ప్రసర్పతి సుధాసారే గానే మాతంగకన్యయోః ౨౬. ఆసన్నుద్భిన్నకుసు
 మాః పరిత స్త్రీలకద్రుమాః, పీత్వాతద్గీతమాధుర్యం వల్మీకేభ్యః సముద్గతాః ౨౭.
 విస్మృతాన్యభయాస్సర్వే తత్రతత్రావతస్థిరే, మండలీకృత్య బర్హణి తాండవాయః
 శిఖండినః, ౨౮. తయోగీతంసమాకర్ణ్య తస్థుశ్చిత్రార్పితాశ్చ, తద్గీతరసవీచీభి స్తరం
 గీత కుతూహలాః ౨౯. స్తబ్ధప్రచారాస్సుచిర మాసన్వైమానికాగణాః, మరుత్పూ
 రితరంధ్రాణాం కీచకానాం ధ్వనిస్తయోః ౩౦. గీతేసుశోభే సుస్నిగ్ధం పరీకృత మక
 ల్పయత్, మకరందేషు నిర్ధాయ బహుమానం మధువ్రతాః ౩౧. ఉత్పూర్ణోత్పూ
 త్య పుష్పేభ్యో బ్రభము స్తత్స్వరానుగాః, తద్గీతశ్రవణైకాగ్రాః కోకిలాశ్చూత
 చారిణః ౩౨. ఆత్మనః స్ఫురితాంకాలే తత్యజః స్వరమానితాం, నచచాల తదా
 వాయుః తయోగీతరసప్లుతః ౩౩. ఆసీతేనవనం సర్వం స్వతో నిష్కంపశాఖికం,
 తద్గీతహృతభావానాం వీరుధాంపుష్పజో రసః ౩౪. అంతరానంద పూరస్య పరీ
 వాహ ఇవోదితః, గాంధర్వాణాం వసువ్యక్తంమథితం నిశ్చయాద్రిణా ౩౫. ఆప్యాయ
 నం యత్సర్వేషాం తద్గీతామృత ముద్భభా, రాగవ్యక్తి రుదారత్వం సౌమ్యవం
 సారభోదయః ౩౬. రక్తిమాస్ఫురణం శుద్ధిః సర్వంగీతే తయోః స్థితం, సచశృణ్వం
 స్తయో ర్గీతం రంజనంజగతాం నృపః ౩౭. ఆశ్చర్యచింతాం మహతీ మకరోదంతరే
 తరాం, అహహగీతస్యమాధుర్య మనయోరార్ద్రచిత్తయోః ౩౮. అస్యజానాతియ
 త్తత్వం నాదాత్మా పరమేశ్వరః, గాయంత్యస్సంతి లోకేఽస్మి నిశ్శవ్యమోహన గీత
 యః ౩౯. తానుస్వరస్యశారీరే చైతే మాతంగకన్యకే, ననామ్నాస్థైర్యతో వ్యద్య
 వీణాస్యాత్పరివాదినీ ౪౦. కిన్నరావవజాతాఃస్య రయంప్రభృతికిన్నరాః, కచ్చపీమహ
 తీచాపి బృహతీచ కలావతీ ౪౧. తాన్యస్యమభవంత్యద్య యంతాన్యత్సమయంత్ర
 ణం, అంతఃకరణచైతన్య మింద్రియాణాం రసాయనం ౪౨. బుద్ధేఃప్రసాదనం క్షేయః
 ప్రతిపాదనకారణం, పరిశ్రమవిషాదాద్ధి మోహక్షోభ నిబర్హణం ౪౩, ఉన్నీలనస

మాధిశ్చ చిత్తస్థాయాస వర్జితం, శ్రోత్రోవభాగ్య మమృత ముపలబ్ధ మయత్తు
 తః ౪౦. ధర్మార్థకామమోక్షానా ముపాయం పరమోదయం, గీతమేతత్పరంశ్రుత్వా
 కన్యయో రుభయోరిహ ౪౧. అప్రాకృతం రసంకించి దంతరాత్మా మమాశ్నుతే,
 ఇతినంచిత్యసంచిత్య తయోగ్రితప్రియో నృపః ౪౨. ఉపర్యుపరిశృణాప గీత ముద్దిష్టి
 లక్షణం, అద్యనాదప్రియోదేవో హృత్పద్మేయోవ్యవసితః ౪౩. సంతృప్త్యాహ్యనయో
 గ్రితేనేత్యనందన్మహుర్ముహుః, తేచభావేనగాయంత్యే శ్లాఘమానేనరాధిపే ౪౪.
 అభూతాంముదితేహ్యస్య నేదీయస్యో శ్వవైశ్శ్వనైః, సతాభ్యాం రాగవిధాత్మా
 విశ్రాణన సురద్రుమః ౪౫. సమున్నుచ్య స్వగాత్రేభ్యో భూషణావి దదాతదా, మ
 హాహ్వాణ్యపి వాసాంసి హేమాని సుబహూన్యపి ౪౬, అనేకరత్నఖచితాం దివ్యామే
 కావలీ మపి, తేచతేనానుశిష్టాని ప్రతిదానాని త్యాగి ౪౭. మహావిభవయుక్తాని
 నాంగీచక్రతు రాదరాత్, సూర్యవంశప్రసూతానాం పూర్వేషామపి భూభృ
 తాం ౪౮. త్వమేవభీష్టదాతేతి తంశ్లాఘేతేముహుర్ముహుః, దత్తందత్తం యథాతత్ర
 నాంగీచక్రతు రప్యభే ౪౯. తదాన్వయుంక్తరాజేంద్రః కింమతం యువయోరితి,
 రాజ్ఞోవచనమాకర్ణ్య కన్యేజగదతు ర్ముదా ౫౦. స్థితప్రభాభిః కుర్వంత్యావకాలో
 ద్వేల చంద్రికాం, స్వామిశ్శృణు మహారాజయదితుష్టోఽసి విద్యయా ౫౧. దద్యా
 న్నేమాక్తికం ఛత్ర మావయో రత్ర చాదరః, ఇతివాచం తయోశ్శ్రుత్వా విముఖో
 విహసన్నివ ౫౨. అనయోః కీన్యశోభావ ఇతిజ్ఞాత్వాగిరం దదా, దదామి కనకా
 న్యద్య బహూనిచ యథేచ్ఛయా ౫౩. సామ్రాజ్యలక్షణం ఛత్రం తదేతన్న హిదీ
 యతే, * మాతంగకన్యకేడుః * ద్రవ్యైఃకిమన్యై ర్దేహిత్యంఛత్రం క్రితోసి తేన్మ
 వ ౫౪. అనేనహి కళాయోగ్యందత్తంస్యాత్పాత్తోషికం, గాంధర్వరసవేదిత్వం శం
 సనీయంచతేవిభో ౫౫. యద్యేతదంతరా త్మానం సదా దాన్యస్య కింపునః,
 హరిశ్చంద్రో మహారాజః త్యాగీతిహి జనశ్రుతిః ౫౬, అరణ్యమదితం తత్స్యా న్నచే
 చ్చత్రం దదాసిఘో * రాజ్ఞోవాచ * యువాంమైవం హ్యవాదిప్తం మతం సద్భిర్వి
 గర్హితం ౫౭. రాజచిహ్నమసామాన్యం ఛత్రంనైతద్దదామ్యహం, ఇదంపరంపరా
 యాతం నిదానం రాజసంపదాం ౫౮. యశోభి రవినాభూతమమోచ్యంహి విజా
 నతా, విద్యావైభవ సంపన్నే వివేకిన్యోవిశేషతః ౫౯. యువాభ్యామనురూపార్థ
 మర్థమేతం దదామ్యహం * మాతంగకన్యకే * సచేద్దదాసిరాజేంద్ర ఛత్ర మేతద్భి
 మాక్తికం ౬౦. అగ్రహూఽతీవచేద్భూపతిష్ఠత్వేతదిదం కురు, ఆవయోర్ని మనో
 లగ్నం త్వయి ప్రత్యక్షమన్మథే ౬౧. నశేక్య మన్యథాకర్తు మావాం విధివ దుద్వ
 హ, * రాజ్ఞోవాచ * అనార్యజప్త మన్వర్గ్య మగమ్యం లోకగర్హితం ౬౨. ఇదం
 వచశ్శ్రుతంనామ మహత్పాప ముపశ్రితం, ఇతికర్ణే పిథాయార్వా క్షిపఇత్యుక్త దీర
 యత్ ౬౩. వసిష్ఠస్యగురోశ్శ్రుత్వా నకించి దవదత్తదా, అనఘేసూర్యవంశేఽహ.

జాతః సత్కర్మపౌరుషః ౬౪. మయాద్యాశ్రుత పూర్వం యదశ్రావ్యంహి వచఃశ్రు
తం, నన్నృశేత్తుద్రకర్మాపి కదాచిత్త్వచిదంత్యజాం ౬౫. సోహంసపరిగృహీ
యాం జానన్చండాలకన్యకే, తయోఃసువిదితం పాపం వీక్షణాదపి భాషణాత్ ౬౬.
తయోఃపాణింగ్రహీష్యామి కిమయం కృత్యవిద్యరః, అయుక్తమిదముక్తంమాం సు
దూరమపి సర్వతాం ౬౭. నియంత్రాదండ్యవస్యా న్నైయ్యమాంఞాఞ్చ్యుతోజనః,
పాపండినశ్చచందాలీందృష్ట్యావశ్యే త్ప్రభాకరం ౬౮. శుద్ధ్యత్యద్యాపి వానాద మహి
మ్నాత్మరతస్సహే, అహమేవహ్యాధర్మాణాం సద్యఃశమయితా భువి ౬౯. అధర్మ
స్త్వయ ముద్బుద్ధ్యేకింవా సంత్యజతం భ్రమం *చండాలకన్యకే* ఆలోకయసి నేత్రా
భ్యాం రూపమీదృశమావయోః ౭౦. శృణోషిసీతంతోత్రాభ్యాంనామగృహ్లాశిజ్ఞాన్వ
యా, స్తనచందనసారభ్యం కరోషి ఘ్రాణసాదపి ౭౧. చతుర్థా మింద్రియాణాంచ
యోగోఽభ్యుపగత స్త్వయా, స్వర్ణనేంద్రియయోగేతు దోషంక మభిపశ్యసి ౭౨.
వాచాస్మితేన వీక్షాభి ర్విలాసై రవరై రపి, అవాంహృతాశయే దోర్భావ మంగీకురు
మహిపతే ౭౩. *రాజా* ఆలోక్యతే పరంయాపం శ్రూయతే కటునిస్వనః, ఆఘా
యతేవ సాగంధో జిహ్వయా నామకీర్తత్యే ౭౪. చితాగ్నే ర్హితఘాప్యేష స్పృశ్యతే
కింశుభావహః, ఇంద్రియాణాం తథాతేహం దోషోస్తి సుమహానపి ౭౫.
పాపశ్చిత్రేన శుద్ధిస్యాదితి ధర్మ సునాతనః, తథావిగ్హ్రితై స్సార్థ మభద్రావప
శల్పయేత్ ౭౬. తదలంపచసా యాతం నయుక్తాపురతఃస్థితిః, ఇత్యుక్తేపియదాదృష్టే
నతే ముముచతుర్మతం ౭౭. తదాపార్శ్వచరం ప్రాహ రాజా ధర్మవిదాంవరః, సద్ధ
ర్మమవమత్యేతే వదంత్యే గర్హితంవచః ౭౮. కళాభి రభిహత్యేతే జూరీకురు
మమాజ్ఞయా, శాసనాద్ధరణీభర్తుః కృద్ధః పార్శ్వచర స్తదా ౭౯. అవిషహ్యైః కళా
ఘాతై రంగాన్య వ్యధయత్తయోః, తేకతోరకళాఘాతై ర్గాఢంబర్జరితాంగకే ౮౦
ఉభేతుములమాక్రోశం ముక్తకంఠం వితేనతుః, విశ్వామిత్రస్యహి యథాశోత్రయో
ర్హిపతేర్ధ్వనిః ౮౧. తథాచక్రందతుః ప్రోచ్ఛై రాస్తే చండాలకన్యకే, హాకాశికమ
హాశక్త కథంత్యత్సృష్టయో రిహ ౮౨. ఆవయోర్వేదనేత్యేవంభయోద్వేగా దధా
వతం, హరిశ్చంద్రోపితాంవాచంశ్రుత్వా సద్యోభయాకులః ౮౩. స్మృత్వాచ స్వగురో
ర్వాక్యం విచింత్యాగమయత్తదా, తదుత్ప్రేక్ష్య పటూనాంచ వాచాచింతాన్వితో
భవత్ ౮౪. కింస్విత్కాలకృతోహ్యమః కింస్విద్దేశేన భావితః, భవితవ్యతయా
కింస్వి దేవధర్మవిపర్యయః ౮౫. ఇతిచింతాపరే రాజ్ఞి చంద్రవత్త్వాం తథాత్మని,
వ్యాకులే సత్యకీర్తాచ వ్యాముగ్ధస్వనుజీవిషు ౮౬. శ్రుత్వాతయోద్దీనతరంచదూ
రా దాక్రందితం సయమినాం పురోగః, జ్ఞాత్వా ప్రభావేనగతిం సరోమః సకాశిక
స్తత్ర సమాజగమ ౮౭.

*

*

*

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంచమాహాశ్లేష మధ్యమభాగే
హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానే హరిశ్చంద్రస్య చండాలకన్యకాదర్శనం నామ
ద్వావింశోఽధ్యాయః. ౨౨.

* భరద్వాజః * తయోరాక్రందితం శ్రుత్వా దూరాదేవ సకాశికః, జ్ఞాత్వాచ
యోగతోవృత్తం కృద్ధస్తత్రాగమ త్తదా ౧. తేసమేత్యమునేస్తస్య నివత్య పదయో
స్తదా, వ్రదర్శ్యచ కళాఘాత మరోధిష్టాం ససాధ్వసే ౨. సవిలోక్య తయోరంగే
కళాఘాత వ్రణంబహు, కేనేదం కృతమిత్యాహ తేహరిశ్చంద్ర మాహతుః ౩.
తయోర్వాగ జ్యధారాభి రవిచ్ఛిన్నా నువృత్తిభిః, మునేః కోపానలోభాయా నుద్దిడి
పే పునఃపునః ౪. సతయోర్గిరమాకర్ణ్య తాభ్యాం సహ నృపాంతికే, ఆగచ్ఛద్విషవల్లి
భ్యాం మహాద్రుమ ఇవోచ్ఛలన్ ౫. తస్యకోపేన పరితఃశిథిలాగ్ర జటాధరః, అగ్నే
రివశిఖావ్రాతో మహద్భూత ఇవైత్యుత ౬. సంరంభాగ్ని శిఖోద్భూతే ఘర్జతీ తస్య
లోచనే, రోషశ్చియైవ నిద్రిష్టే రత్నారాత్రిక పాత్రికే ౭. సర్వేభ్యోరోమకూపేభ్య
స్తస్య రోషాకులాత్మనః. ఉద్బభూవు నిరాఘాతాః సోష్మాణః స్వేదబిందవః ౮.
భిందన్నివ పదాఘాతైః సవర్చితవనాంభువ, సరోషవికటస్వైరం పరిక్రామ నితస్త
తః ౯. ఆఘూర్ణమానతారేణ శరేణ క్రోధమూర్ఛితః, ఆలోకయన్ ద్రుమాన్ శై
లాన్ నిర్దహన్నివ చక్షుషా ౧౦. రూపేణమహతావిప్లవః సిత్వాసిత్వా పదేవదే,
హస్తేనహస్తమాస్ఫుల్య జహోసచ ముహుర్ముహుః ౧౧. కోపాన్ముర్ఛి పరాఘాతే
శ్రవణా ద్దలితామపి, అక్షమాలాంచ నాజ్ఞానీ దసకృత్ స్ఫురితాధరః ౧౨. ఆజ్ఞాం
దండమివోదగ్ర మవ్యాసూతం తపశ్శ్చియః, బ్రహ్మదండంచహస్తాభ్యాం వహన్పర్వా
యతో రుషా ౧౩. దష్టోష్ఠ భృకుటీరూక్షం ముఖమూర్ధ్వక్షణం వహన్, అభ్యా
వృత్తైశహస్తేన బ్రహ్మమాత్ర మచాలయత్ ౧౪. ఆత్మనైవ వివర్చస్తం సంరంభేణ
గరీయసా, అధ్యారోపితమసానే మృదుసంయమవల్కలం ౧౫. తమేవ కృద్ధమా
యాంతం వీక్ష్యత్రస్తో నరాధిపః, ఉదీరయన్ శుభాంవాచ ముదతిష్ఠ త్కృతాంజలిః
౧౬. ఉదీర్యాత్మాన మాత్మజ్ఞః ప్రత్యుద్గమ్యవరాశ్కృతిః, ప్రణతోభాన్నృపో మూ
ర్ధ్నా మహామకుటశోభినా ౧౭. కింబ్రూమఃపౌరుషంతస్యస యత్రై ణమతీశ్వరే, తా
డయామాసపాతాభ్యాం తస్మాళిం సతతోన్నతం ౧౮. పాదయోఃకశినేమూర్ధ్ని
తాడనేన వ్యధానకిం, ఇతినమ్రో మునేస్తస్యపాదౌ జగ్రాహ భూపతిః ౧౯. ఏషరో
షాదిహాయాతః సైన్యాక్రాంతే తపోవనే, ఇత్యభూవ స్ఫయోత్కంపా మూఢాః
ప్రకృతయః ప్రభోః ౨౦. ఉత్ప్రేక్ష్యపురతో దేవీరాజీతతోపసాహనం, ఉద్రాంతన
యనా తస్మా పురస్కృత్య కుమారకం ౨౧. మహర్షేరపి సంరంభః కింనిమిత్తమితి

శ్వసన్, వికార మకరోన్మంత్ర సత్యకీర్తిర్భూతులః ౨౨. జ్వలంతమివకోపేన దు
ర్నిరీక్ష్యణకాశికం, క్షణంద్రవ్యమపి క్షాప్తానశక్తః సిరధీరపి ౨౩. తతస్తంప్రవ్యాశిరసం
ప్రసీదే త్యనులాపినం, పాదాభ్యాం మునిరుద్ధాయ నిర్దయోవాక్యమబ్రవీత్ ౨౪.
* విశ్వామిత్రః * అవేహిత్య మవేహిత్యం సాధుసాధు త్వయాకృతం, అమిత్రభయ
దాతారం విశ్వామిత్రం నవేత్సిమాం ౨౫. ఆశ్రమంచనజానీషేమదీయమితిదుర్మతే,
మృగయా సర్వసంరంభం యత్రత్వం కృతవానితి ౨౬. దూర్వాదర్భాంకురాహారా
మమైవాంకోపలాలితాః, శాంతామృగాః కతికతిక్షుదేణనిహతాస్త్యయా ౨౭. ముక్తా
భిర్మునికన్యాభిర్భుటీయాద్భిర్వివర్ధితాః, ఉపప్లుతాస్త్యయాచూఢ ససైన్యేనాశ్రమద్రు
మాః, ౨౮. దేవానాంచ పితౄణాంచ యేషు సంతర్పణక్రియాః, స్వచ్ఛానితానితీర్థా
ని త్వయాకలుషితాన్యహే ౨౯. యేషుమేనియమన్నానం యేషు తీర్థాన్యనేక
శః, త్వత్సైన్యక్షుభితాన్యేవం తుంగభద్రాజలాన్యపి ౩౦. పర్యంకపర్ణశాలానాం
ధ్యానారూఢ తపస్వినాం, వ్యాధైరనర్తైరాభాగాః సహసోపాహతాః కృతాః ౩౧.

కోలాహలేన ఘోరేణ మృగయానాం వనేవనే, వ్యాకీర్ణదండకా జాలా వివిగ్నా
హోమధేనవః ౩౨. హతా దవహృతాషాఢ వల్కలాజన మేఖలాః, పులిందైశ్చప
లైర్వంత క్లిశ్యంతేస్మ వటువజాః ౩౩. వాగురాయంత్రపతితా వ్యాలానగరుతః
క్షణాత్, రాజాలానభుజానీతా విహగాః కరుణాందళాః ౩౪. ఏణానాంబాణభిన్నా
నాం సాంద్రై శ్శోణితబిందుభిః, కింబ్రూమహే సుకర్మర్తాః ప్రాగ్వంశాహి ప్రదూ
షితాః ౩౫. రంహస్వీనాంతురంగాణాం చరతాం నిశితైఃఖురైః, ఉన్మూలితాఃకుశేస్త
భాః క్రియానిర్వాహ్యతేతు యైః ౩౬. పరిపాకోన్ముఖాఃకాలే వ్యతిథీనాం క్రియావహః,
విధూయంతేన్మనర్వత్రస్తేన్యో స్త్రీవారసంపదః ౩౭. అన్యచ్ఛపక్షపాతేన సుచిరాదేష
వర్ధితః, విహత న్నాశ్రమపదే వరాహాఽపి హతస్త్యయా ౩౮. అద్యదేవం విరూ
పాక్ష ముపాసితు మహర్నిశం, హేమకూటం గతస్తావ దేవంక్షోభ స్త్యయాకృ
తః ౩౯. న్యాదేతదథతే వ్యక్తం నైష్ఠుర్యమవివేకినః, మమైతే కన్యకే యస్మా త్క
ళాభిస్తాడితే త్వయా ౪౦. ఆశ్లిష్టపేశలంఝాపం సుజాతం త్వక్ శుభానయోః, క్వచేద్భ
తాః క్వచాఘాతా నకిమత్రనియామకః ౪౧. అసామాన్యరస్సైతైః క్కౌస్తత్వచ్చిత్త
సౌఖ్యయోః, అనయోర్హిమహారాజ సాధ్యేత త్కారితోపకం ౪౨. కుర్వంతంకించి
దప్యగః సంహరామి జనంఝా, సర్వాంగీణాపరాధంత్యాం కింసుకుర్యా మనైహిత
త్ ౪౩. మమక్రోధంహిజానంతి దేవాః శక్రపురోగమాః, అన్యేపియక్షగంధర్వ
విద్యాధర మహర్షయాః ౪౪. పృథ్వీంపాలయితుం కృత్స్నం సంశోషయితు మర్ణ
వాక్, తుంగాన్పాతయితుం శైలా నలం మమరుషేక్షణం ౪౫. నదండాహ్లాణితే
మూర్ఖ కిమన్యానివనాశ్యపి, దృష్టవాశనిసేవ్యంకిం ఇదమేవ తపోవనం ౪౬. స్వధర్మే
ష్యేకచిత్తాహి ప్రకృత్యా శూర్యవంశజాః, త్వమతిక్రాంతమర్యాదో జాత స్తేషాం

కులేకథం ౪౭. యస్తాంస్వతేజసా రక్షే నృయ్యేవం దర్శితాగసం, సతంపశ్యామిలో
 కేఽస్మి నృదేవాసుర మానుషే. ౪౮. కిమత్రబహునోక్తేనక్రోధనిర్దిష్టవర్తనా, ఫల
 మస్యాపరాధస్య ద్రక్ష్యసిక్షిప్రమాత్మనా ౪౯. * భరద్వాజః * ఇత్యేవముద్భజక్రోధ
 భృకుటీ భంగభీషణే, విశ్వామిత్రే నృపస్తస్థా సోత్కంపః స్విన్నవిగ్రహః ౫౦. సంతం
 భప్రతికారోహి ప్రణిపాతో మహాత్మనాం, ఇతిరాజామునేః కుర్వన్ప్రణిపాతం పునః
 పునః ౫౧. * హరిశ్చంద్రఉవాచ * త్వద్భక్తశ్చ విశేషేణత్వద్విధేయశ్చ సాంప్రతం,
 త్వయామునీంద రక్ష్యోఽహం త్వజమయ్యధికాం రుషం ౫౨. విద్వన్నవహితస్యాపి
 స్థాలిత్యంచ గతేఽస్తిహి, ఆధారస్థలితస్యాపి నాన్యాహి ధరణీవినా ౫౩. త్వమేవా
 లంబనం నాన్య స్త్వయ్యాగఃకారిణో మమ, భవ్యేసముచితఃక్రోధః కారణేన మహీ
 యనా ౫౪. నేయాన్యద్యేష కానామ గతిస్తస్యానపాయినీ, చంద్రాతపేనకోదగ్గః
 కోమృతోమృతేనేవయా ౫౫. ఆప్తవాక్యేనకోనష్టుగురోకోపేనకోహతః, వృష్టివినాం
 బువాహశ్చేదు ద్ధితేద్వేద్యతానలం ౫౬. లోకేస్తికింకథానాహంతృతోఽపి నిరమ
 గ్రహే, త్వంగురుస్త్వముపేయశ్చ త్వంధ్యేయోహి మనీషిణాం ౫౭. ప్రసాదంకురు
 విప్రేంద్ర నాన్యోహి శరణంమమ, త్వద్వందనధృడానందం త్వత్ప్రేవావిహితాశ
 యం ౫౮. త్వదేకశరణంకోపా న్నాన్యథాకర్తు మర్హసి, మయాపరాధోనకృత
 ఇతిత్వాంనబ్రవీమ్మహం ౫౯. సర్వాత్మనాపిక్షంతవ్యం పిత్రోఃప్రీత్యా హితంశిశోః,
 * భరద్వాజః * ఇత్యామేడయతా రాజ్ఞా సదైన్యమభియాచనం ౬౦. శాపభీతేన
 సోత్కంప మగృహ్యేతాంమునేఃపదే, సపాదాత్కర్ణ మాక్షిప్య సాధుసాద్వితి
 రూక్షవాక్ ౬౧. అవిశ్రాంతేనరూపేణ విహసన్ వ్యాజహారహ, అధర్మాచరణం
 సర్వం కృత్వాఽ ద్యోపసతేభయే ౬౨. ప్రణమస్యేతదాయత్యం పరే సోఽహంతం
 కాశికః, ప్రణామేనాపిచా సోధా యత్నా త్వత్కర్మణా మహం ౬౩. కరోషిచేద్విధే
 య స్త్వం మయోక్త మవలంబ్యతం, సర్వలక్షణసంయుక్తే రామేహి మమకన్య
 కే ౬౪. గృహాణపాణిమనయోస్తతఃకోపేనశామ్యతి, తస్యతద్వచనం మూర
 మస్సర్వాక్షర సంయుతం ౬౫. శ్రుత్వాభూమిపతి ర్గాఢంబాణాహతశ్చవా భవత్,
 సహుంకారేణ తమసా సంమూఢశ్చవ తత్తణాత్ ౬౬. నకించిదుత్తరం తస్మై ప్రద
 దాపశినాంవరః, శోకమోహవిషాదానా మాకాంత కరణాధ్వనాం ౬౭. సభాజ
 సంవికారాణా మభూదేకపదంనృపః, భాస్వత్కులప్రసూతానాం మధ్యే సోఽహం
 మహీభుజాం ౬౮. ఉద్యుద్వివయోఽస్మీతి నినింజాత్మాన మాత్మవాక్, భూచ్ఛా
 యావేశమాత్రేణ కళంకీతి స్మృతశ్శకీ ౬౯. తథైవాధర్మ్యయావాచా మద్భిరోస్మి
 హతోన్మృహం, ఇతివ్యధితచిత్తస్సృశాపాద్భితో మునేరపి ౭౦. కృతాంజలిరువా
 చేదం దీనోగద్గదయా గిరా *రాజా* అపాకథంచిదర్హాణాంశ్రేష్ఠస్యాపితపస్వి
 నాం ౭౧. ఇయంతేనిర్గతావాచా వదనా ధర్మవాదినః, విభావ్యాకుశితస్యాపి తప

ధర్మైవవాఙ్మఖాత్ ౭౨. ఆసీద్రోహోపియుక్తస్యనింబాన్నిష్ఠ్యందతేసుధా(?) సద్భిర
 భ్యర్చితేజాత మనఘే సవతుఃకులే ౭౩. కర్మణ్యాయక్తే సత్వంమా మాజ్ఞావయితు
 మర్హసి, సదాచారస్య సత్కర్తా త్వమేవచ మహామునే ౭౪. ఆచారేష్వంతరా
 యశ్చే చ్యుతంసత్కర్మగౌరవం, జానన్నపిమహాప్రాజ్ఞ సాక్షాచ్ఛండాలకన్యకే ౭౫.
 నాహంపాణింగహేష్యామి హ్యనయోః కాత్రమేగతిః, * విశ్వామిత్రః * ప్రియ
 పుత్ర్యౌ తథైవేమే కథంచండాలకన్యకే ౭౬. ఇయంచత్వత్కృతాగర్హేత్యతో
 భూయ శ్చుకోపనః, పునరభ్యర్చితోరాజ్ఞా మునిఃపాప్రా పునఃపునః ౭౭. ఉద్వహైతే
 మహాకోరోహే నాన్యథా విరమేదితి, * హరిశ్చంద్రః * త్యజామిసకలంరాజ్యం సకో
 శం సపరిచ్ఛదం ౭౮. ఇమేసర్వాత్మనానాహ ముద్వహామి కదాచన, రాజ్యంసర్వం
 త్యజామితి తేనరాజ్ఞా హ్యుదీరితం ౭౯. తాంవాక్యధారా మాలంబ్య క్రూరాత్మా
 ముని రబ్రవీత్, * విశ్వామిత్రః * రాజాత్వంసత్యవాదీతి ప్రభావతోఽసి మహీ
 తలే ౮౦. త్యజామిరాజ్యమిత్యుక్తం దేహిమే తదసంశయం, * హరిశ్చంద్రః *
 సర్వథానోద్వహామ్యేతే రాజ్యంవాపి త్యజామ్యహం ౮౧. ఇత్యేతావదిహోక్తంమే
 భావస్తేకీదృశోమునే, * విశ్వామిత్రః * త్వయారాజ్యం త్యజామితి యదుక్తమిహ
 దేహితత్, ౮౨. నచేత్త్వం సత్యవాదీ తిప్రతిజ్ఞాం ముంచశాశ్వతీం, * రాజా * జగు
 ప్సితస్యకార్యస్య కారణంఖలు దూష్యతే ౮౩. అసత్యవాదితాదోఽహ నింద్యోలోక
 ద్వయేతథా, ఉక్తంరాజ్యంత్యజామితి మయాచోద్విగ్నచేతసా౮౪. తస్మాద్రాజ్యం
 దదామ్యస్మై సత్యమేవ ధనంమమ, ఇతినిశ్చిత్యమనసా త్వంహి పాత్రమితిబ్రు
 వన్ ౮౫. తస్మైశుద్ధేనభావేనదదారాజ్యం మహీపతిః, స్థిరంహిసత్యవాదిత్వం
 విభవేనా స్థిరేణికిం ౮౬. ఇతిరాజానమాలోక్య హృష్టాంద్రవతి ప్రియా,
 మునేఃతీక్షణస్వభావత్వంబీక్ష్యబీక్ష్యానుమూయినః ౮౭. సత్యకీర్తిముఖా స్సర్వే
 తత్రను స్తత్రతత్రతే, ప్రతిగృహ్యతతస్సర్వం రాజ్యం శాశ్వేనకౌశికః ౮౮. మమ
 రాజ్యేక్షణంహిత్యం సతిష్ఠేత్తాహ నిర్దయః, తథేతిప్రాంజలారాజియాతు
 మభ్యుదితే మునిః ౮౯. తమాహూయాబ్రవీ ద్భూయః పరుషోత్సేకయాగిరా,
 నచాహంప్రకృతీర్వేద్ధి నచరాజ్యం పరిచ్ఛదం ౯౦. ఆయోధ్యామేవ శత్రు
 ర్వం దర్శయాస్య యథేచ్ఛయా, ఇత్యుక్త్వా సజ్జమారుహ్య స్వయంరాజ్ఞోరథం
 మునిః ౯౧. బలమాజ్ఞావయత్సర్వం అయోధ్యాభిముఖో యయా, చంద్రవత్త్యా
 కుమారేణ మంత్రిణాపి సమన్వితః ౯౨. వినీతఃపాదచారేణ గాజాప్యనుజగామతం,
 ప్లావయిత్వా రథంగత్వామధ్యేమధ్యే త్వరన్మునిః ౯౩. అవిలంబిత మాగచ్ఛేత్త్యా
 జ్ఞావయ దధీశ్వరం, సగత్వానగరీం రాజ్ఞః తత్రసింహాసనే స్థితః ౯౪. ఆత్మసాదక
 రోదేత ద్దర్శితంవిభవం మునిః, ఇతిస్వభావాత్కుటిల స్సకౌశికః సమస్తరాజ్యైకభు
 కంధరోఽభవత్. నిరస్తదాక్షిణ్యకథః క్షమాపతిం పురాత్పరాధ్యాన్నిరకాసయ
 త్తదా ౯౫.

*

*

*

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే ఐంపామాహాశ్లేషే మధ్యమభాగే
హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానే కాశికే నహరిశ్చంద్రరాజ్యాప
హరణంనామ త్రయోవింశోఽధ్యాయః. ౨౩.

* భరద్వాజః * సనిష్కామునస్తస్య పురఃస్థిత్యా కృతాంజలిః, అభి
వంద్యచ తత్పాదా ఇదంవచన మబ్రవీత్ ౧. * రాజా * మయాద్యవిభవ స్సర్వో
మునే తుభ్యంప్రదర్శితః, అవధారయయత్తాత్మ స్మకించి త్పరిశిష్యతే ౨. వశ్యతాం
పదయోర్నమం పావనై రవలోకనైః, తావతాచరితార్థస్య తిషన్వర్వత సర్వదా
౩. అథవానరభావేన విహస్యాభూ స్సవీక్షణం, నముంచన్నాసనంప్రహ మునిః
కోపోచితం వచః ౪. క్షణంవాతివసికథం మద్రాజ్యేభాషణచ్చలాత్, నముంచతిస్పృ
హకింత్యాం యాహియాహ్యనిలంబితం ౫. కింకథ్యతేత్వయా రాజా త్వయిసానుగ్ర
హా ౬ స్వహం, ఉపాలభ్యవదేనాహంకర్షయామ్యేతదుద్యమే ౭. ఏకాక్షి
త్వమితోగచ్చ యత్రకుత్రాపివాన్యవ, సతావద్రాజ్యసీమాను మమత్విష కదా
చన ౮. ఇతితద్వచసా ప్రహ్వఃప్రపన్నవదనో నృపః, నిరగాన్మగరాత్త్వారం పౌరై
స్సాశ్రుభీరీక్షితః ౯. తతశ్చంద్రవతీరాజ్ఞీ రోహితాస్యేన సంయతా, అన్వియాయాన్య
పంభామం ఛాయేవ దివసాన్వితా ౧౦. సత్యకీర్తిశ్చరాజాన మన్వగచ్చ త్తదేకధీః,
అగ్రేయాతంజగత్ప్రాణ మంభోద ఇవవారికః ౧౧. హరిశ్చంద్రానురక్తేన కిమనే
నాద్య మేఫలం, ఇత్యుత్సేకాదృషిర్జ్ఞానక సత్యకీర్తిం ముదాస్థితః ౧౨. స్వయంసిం
హనారూఢః స్వయంమంత్రేనస్వయంప్రభుః, నియోగేషునియుంజానః ప్రకృతీ రాస్త
కాశికః ౧౩. సర్వోత్కృష్టతపస్సిద్ధే ర్భృహ్మరేరపి తస్యహి, దదృశేపూర్వరూపస్య
క్షత్రధర్మస్య వాసనా ౧౪. ఉద్భావ్యచమునేశ్శాపం హరిశ్చంద్రస్య చాజ్ఞయా,
నాతిహృష్టాః ప్రజాస్తస్య బభూవుఃశాసనోన్ముఖాః ౧౫. సనిర్గచ్ఛన్ప్రజానాథ స్సం
హృష్టేనైవ చేతసా, అయోధ్యాదేవతాస్సర్వా వవందే బహుమానతః ౧౬. అచిం
తితోపగమనం దృష్ట్వా రాజ్ఞో విఘాసనం, స్త్రియోవృద్ధాశ్చ బాలాశ్చ పౌరాస్సృర
శుచోఽభవత్ ౧౭. యదిశ్రోమ్యతివాచంనః శాపందాన్యతి కాశికః, నాలంనియం
తుంశోకశ్చే త్యవశాదూచిరేప్రజాః ౧౮. * ప్రజాఙ్గమః * నవషజ్ఞానదాతాచ సత్యవాదీ
జితేంద్రియః, ప్రియవాదీచరాజేంద్రో హరిశ్చంద్రోజహతి నః ౧౯. యేనాపయాత
లోభేన మహార్థా జీవితావయం, ప్రత్యూహనాశితాస్తేన నిత్యంసర్వక్రియానునః ౨౦.
ప్రవర్తయంశ్చసన్మాగ్నే యేన మత్పితరస్సదా, యేనభవ్యోపదేశేన దళాంప్రాస్తాః
సుహృద్గతిం ౨౧. నివేదయశ్చసంన్మితాన్యస్సద్గురువరఃపరం, యేనచింతితమాత్రేణ
ప్రచుర్యాతేన చాగ్రతః ౨౨. బిభృతాసశరంచాపంసనహయాన్సమంతతః, సుఖేష్యే

కస్యరూపేణదుఃఖేషుచతథాత్మనా ౨౨. యేనసర్వేషుకార్యేషుసమృద్ధస్నిగ్ధబాంధవః,
 సవష సర్వభూతానాం సర్వాతిశయపౌరుషః ౨౩. అనిమిత్తమహాబంధు ర్హరి
 శ్చంద్రః ప్రయాతినః సుముఖశ్చవివేక్తాచ క్రియాసుప్రస్తుతానుయః ౨౪. శృణో
 త్యస్మిన్నియోగార్థం వక్ష్యామి స్తంకథంవయం, స్వభావేనానుసారేణ చింతితార్థ
 విధాయినా ౨౫. అస్మాననాథాస్తీనాశా సుస్తావత్పాలయిష్యతి, ఏషతీక్షణస్వతం
 తాత్పర్యా నిర్దాక్షిణ్యో హికాశికః ౨౬. ఆశ్రిత్యైనంకథం నిత్యంజీవామి స్సాధ్వసా
 న్వితాః, యోసాత్రివర్షదేశీయం హరిశ్చంద్రమిమం పురా ౨౭. అంకమారోవ్య
 వాత్సల్యాత్ స్వయమేవకృతక్రియః, ఆభిషిచ్యచిరం పృథ్వీంసాలయామాస
 ధర్మతః ౨౮. సగురుర్భావితాత్మాపి వసిష్ఠానశినాంవరః, ఇమామవస్థాందృష్ట్యాచ
 శ్రుత్వావా కీదృశోభవేత్ ౨౯. ఏతావంతమిమంకాలం నిక్షిప్యజఠరేసుఖం, కథం
 వ్యాసుముఖేక్షిప్త్వా ప్రయాన్యస్మా న్మహీపతే ౩౦. అభీష్టదేవతానాం యత్కృతం
 సమ్యగుపాసనం, తద్వాతేక్రేయసేభూయా త్తత్తత్ఫలయితంవిభో ౩౧. అశాంత
 కరుణాసింధు మకృత్రిమఫలప్రదం, వయంత్యా మనుయాస్యామః కింకరిష్యతికాశి
 కః ౩౨. ఇత్యంతశ్శృంగసంతప్తా దీనవాచఃపదేపదే, అనుజగ్గుర్హరిశ్చంద్రం అశ్రుధా
 రాకులేక్షణః ౩౩. రాజానంవృథితాఃపౌరా రాజ్ఞం పౌరస్త్రీయోఃఖిలాః, అనుజగ్గుః
 కుమారంచ స్నేహత్సౌరకుమారకాః ౩౪. సర్వేనివర్త్యమానాశ్చ జనాస్సిద్ధిగ్ధేనభూ
 భుజా, వదతంకాశికంతీక్ష్యం నతస్థుఃప్రేమలాలసాః ౩౫. సగత్వాసరయాతీరం స్థిత్యా
 తత్రకృతాంజలిః, నివర్తద్వంజనాస్సర్వే ఇత్యవోచత్పునఃపునః ౩౬. రాజ్యస్యాన్యసమ
 స్తస్య ప్రజానాంచమునిః పతిః, విశ్వామిత్రస్తతస్తస్య శాసనం పరికల్పితాం ౩౭.
 ఇత్యుదీర్యకృపాలుస్తా న్యాచమానః పునఃపునః, క్షణంతస్థాప్రజామధ్యే సాశంసశ్చ
 మునింప్రతి ౩౮. తావచ్ఛ్రుత్వాప్రజాసాలం ప్రజాసుగమనంచతత్, విశ్వామిత్రః
 పరంకృద్ధః సరయాతీర మాయయా ౩౯. తందృష్ట్యాకృద్ధమాయాంతం నోవాచ
 ధరణీపతిః, * విశ్వామిత్రః * పురేప్రజాసుచాద్యాపి రాగంత్యం నజహాసికిం ౪౦.
 గచ్ఛత్వమవిలంబేనే త్యాజ్ఞాం లంఘయసేనను, అద్యప్రజానామేతాసాం కస్త్యం
 నామ దురాశయః ౪౧. అహూహివర్తతేనుత్వాం విభవాసక్తివాననా, ఇత్యు
 క్త్వాసాంజతారాజ్ఞ పునరాహ జనాన్మునిః ౪౨. మామనాదృత్యకింనామ కిమేనమను
 గచ్ఛథ, అహంగోస్తానియంతాచ కిమనేన లఘీయసా ౪౩. పురంప్రవీశతక్షిప్రం
 వచేద్దండో మహాన్యవేత్, ఇత్యుదగ్రాక్షురైర్భితాః ప్రస్థలద్గతయోముహూః ౪౪.
 దేహైరేవనివృత్తాస్తే హరిశ్చంద్రవృతాశయాః, తతోరాజామునింసత్వా గచ్ఛ
 గచ్ఛేతి వాదినం ౪౫. దూరాజ్ఞనేషుపశ్యత్సు చచాల త్వరితైఃపదైః, ప్రకృత్యా
 మందగమసా భయేన చకితాకులా ౪౬. అన్వితాచకుమారేణ తథై వానుజగామ
 తం, తాంచతత్ర తథాయంతీం పౌరస్త్రీస్యస్తలోచనాం ౪౭. తూర్ణంగచ్ఛేతిసముని

చైత్రదండా దతాడయత్, దండేనతాడ్యమానాంతాం కాశికేనో గ్రకర్మణా ౪౮.
 వృష్ట్యాప్రయాంతీం వివశా హాహాఇత్యాచిరే ప్రజాః, తాడ్యమానామిమినా దేవీ
 భర్తృప్రదానుగా ౪౯. భవితవ్యంభవత్యేవ మంత్రఃకించిన్న చుత్తుభే, ప్రేక్షకా
 కాంతదాశోకః కిమానితికిమీర్యతే ౫౦. తావద్వీక్ష్య రోహితాస్యాపి బాలశ్చలశి
 ఖండకః, అంబేత్యంబేతిచ రుదస్సినస్తదుదలేభవత్ ౫౧. దేవీందండేననిఘ్నంతం
 వృష్ట్యా తంకాశికంమునిం, విశ్వేదేవాస్తదాయాతా దివివాచముదీరయన్ ౫౨.
 * విశ్వేదేవాః * వక్తాత్వంసర్వధర్మాణాం జ్ఞాతాచత్వం మహామునే, ఏవంవ్యథయి
 తుంరాజ్ఞం దండఘాతైర్నచార్హసి * ౫౩. కథమేవంవిధంధర్మ మథచైపి ప్రవర్తసే,
 రాజానమితితేహంత శ్రుతవంతోహికర్షించిత్ ౫౪. ఇతితేహంవచస్సృత్వా
 వృశావుత్తిప్య కాశికః, కవితదితి నిర్ధార్య జ్ఞాత్వాక్రద్ధ స్తదాబ్రవీత్ ౫౫. * విశ్వా
 మిత్రః * కేనామయాయం వ్యామూఢా ధర్మాధర్మవిచారణే, విశ్వేదేవైర్నియా
 మ్యుగ్ధిం విశ్వామిత్రోపి కింపరం ౫౬. మత్క్రియామవమత్త్యేవం బుద్ధ్యాదైవత
 మానినః, మనుష్యయోనాభవతేత్యథతానశవత్కుఢా, ౫౭. ఏకస్మిన్నేవహిక్షేత్రే
 పితృభిఃపంచభిఃపుథక్, ఉత్పాదితాఃప్రభవతేత్యుగ్రకోపాభవత్పునః ౫౮. శ్రుత్వాతం
 దారుణంశాపం విశ్వామిత్రేణపాతితం ౫౯. తేఽవతీర్యదివస్తుస్తాఃకృతాంజ లిఖుటాః
 స్థితాః ౬౦. అజ్ఞానభాషితంవిద్వక్త్రమస్వే త్యవదంస్తుతం * విశ్వామిత్రః * ఆచునీతి
 శతేనాపి నాన్యథా భాషితంమమ ౬౧. కమప్యనుగ్రహం తత్ర కుర్యాంశ్చమత సంగ
 తాః, ద్వాపరాంతేభవిష్యంతి పాండవాఃపంచవిశుతాః ౬౨. ద్రావద్యాంధర్మ చా
 రిణ్యాం శేమాంభూత్వా సుతాః క్రమాత్, అకృతోద్వహనా యాయం సుసంతతి
 పరాబ్జుభాః ౬౩. ద్రాణీనా నిహతాఃకాలే ప్రాప్స్యథ న్వంపదంపునః, ఇతితేహంఽ
 మాదిశ్య శాపాంతం గాంధీనందనః ౬౪. త్వరితంయాహియాహీతి నృపరోషా
 దతర్జయత్, సంభ్రాంతమనసస్తేపి విశ్వామిత్రం వ్రణమ్యతం ౬౫. జగ్ముర్విహాయసా
 తూర్ణంవిశ్వేదేవా యథాగతం, తథాదృష్ట్యాచతం దేవీ పరివృత్త్యమహీపతిః ౬౬.
 నవికారందధౌ కించిన్నిస్తరంగఇవార్ణవః, రాజాదేవీకుమారశ్చ సత్యకీర్తిశ్చ సన్మతిః
 ౬౭. తేజగ్ము స్సరయూతీర్త్వా క్షిప్తాఞవ మునేర్గిరా, పారాలపిమునేర్వాచా భీతాః
 ప్రస్ఫురితైఃపదైః ౬౮. నివర్తమానాశ్శోకేన రుదంతోజగదుక్కిధః, విహరే తేవరేం
 ద్రాణాం మణిమాలిషుయే సదా౬౯. నిషేదతఃపదేరాజ్ఞః కథంతేబర్హిషాం వనే,
 నచోపహరపుష్పేషు చరంతీభిద్యతే హియా ౭౦. కఠినగ్రావకాంతారే కథందేవీ
 చరిష్యతి, ధాతేయికాణాంస్సిగ్ధానా ముంకాదంకం చరన్ముఖీ ౭౧. రోహితాస్యః
 కథంనామ పాదచారంసహిష్యతే, కదాపునఃసమాయాంతం తస్మి న్నత్యవ్రతే స్థితం
 ౭౨. ద్రక్ష్యామస్తంమహాభాగం సద్య శ్శోకవినాశనం, తీర్ణకృచ్ఛ్చశుదావృష్ణ్యుక్
 సాంజలీనగ్రతస్థితా ౭౩. అపాంగైర్దార్ద్రకాయైర్వైరస్మానాలోకయిష్యతి, ప్రవిశ్యన

గరిం హృష్టాం బలైరాపూర్ణా వీధికాం ౭౪. అలంకరిష్యతి కదాభద్రపీఠం కులోచి
తం, కదాప్రకృతి భిద్యుక్తో విశ్వామిత్ర కృపాన్వితః ౭౫. పాలయిష్యతి ధర్మేణ ప
యోధివసనాం భువం, కదాచిరేణ సఃశంకాః కాలేకాలే శుభోజ్జ్వలాః ౭౬. సుఖం
గృహేషువత్సామ స్తస్మిన్సప్తభరావయం, ఇతిశోకాశులగిరః సిత్వాసిత్వాభివీక్ష్య
చ ౭౭. ప్రావిక్ష్యగరంపారా విశ్వామిత్రాజ్ఞయాద్రుతం, రాజాపియక్త స్పృత్యేన
సాహాయ్యక ముపేయుషా ౭౮. జగముదేవ్యాపుత్రేణ మంత్రిణాచా పుష్పాసితః,
తస్మిన్స్వితశరక్షేప మాత్రం యాతేనకాశికః ౭౯. తత్రాహహావభూయస్త ముచ్చేర్వ
హితయాగిరా, రోషేణచసమాహూతో మునినా స్పృపతిఃపునః ౮౦. కించిరీతమ
స్యేతినివృత్తోభూత్వరాన్వితః, ఆగచ్ఛేతిమయాపుష్పక్షేమిమర్థంత్వంవిలంబసే, ౮౧. ఇతి
నిర్భర్త్యరాజానంక్రద్ధఃప్రోవాచకాశికః, *విశ్వామిత్రః* యద్ధనందక్షిణారంమేదత్తం
బహు సువర్ణకం ౮౨. నిక్షిప్తంత్యయి తన్నహ్యం దత్త్వాగచ్ఛ యథేచ్ఛయా,
రాజా దక్షిణాధనసంయుక్తం సర్వంరాజ్యం నివేదితం ౮౩. కిమన్యదస్మి మేహ
స్తే భగవన్స్వేత్వతఃపరం *విశ్వామిత్రః*, *స్వామ్యమాత్య సుహృతోశ్చ రాష్ట్ర
దుర్గజలానిచ ౮౪. రాజ్యాంగాన్యేవ తత్సర్వం త్వయాదత్తం నసంశయః, నిక్షిప్తంచ
ధనం యత్తత్సర్వం శోశగృహేషుయత్ ౮౫. మదధీనేషు తేష్వేత త్కింపుథ
గృగ మర్హసి, లోభాత్కామాచ్చ మోహాద్వాయత్కించి ద్భాషసేయది ౮౬.
తవయత్సత్యవాదిత్వం తస్మిన్స్తుతవహూ భవేత్, దదస్యవిత్రం నిక్షిప్తంఖ్యాతం
యత్పద్మసంఖ్యయా ౮౭. నవరంసత్యలోపశ్చేత్వయిదండశ్చపాత్యతే*రాజోవాచ*
న్యాయ్యంచేత్సతమేవం శ్లేదదామ్యుక్తం ధనంమునే ౮౮. త్వమేవోపాయ మాచ
క్ష్య యేనస్యాద్ధనసంభవః, *విశ్వామిత్రః* నజానాసి వరంకించిత్వం ముగ్ధివ
భాషసే ౮౯. ఉపాయా బహవస్సంతి శృణువత్క్యామి సాంప్రతం, త్వంచచంద్రవతీ
సేయంపుత్రశ్చైతేత్రసంతిహి ౯౦. త్వంచప్రియంచపుత్రంచవిక్రీణీష్య ధనంభవేత్ ౯౧
సూర్యవంశప్రభాత్తమ మహానితిహి భాష్యసే ౯౨. క్రీణాతిభ్యాతిమాకాంక్షంస్త్యం
దృష్ట్వా యోషికోషివా, హరిశ్చంద్రస్యవత్ప్రీతి యఃకశ్చిదపి వాజనః ౯౩. అర్థవాంశ్చం
ద్రవత్సర్గందద్యాదర్థంయథోచితం, ఏథాంసితృణభారాంశ్చసమాహర్తుమయంపటుః ౯౪
అపుత్రోపిచ పుత్రంతే కశ్చిద్వాక్రేష్యతి క్వచిత్, క్రేతారమపిరాజ్యేమే నస హేన్ద్రి
న్కుదాచన ౯౫. ధనంతచ్చ మహీయంహిదద్యాహిత్వం సుదూరతః *రాజా*
దయాలునైవంవిధోఽయ ముపాయో మేప్రదర్శితః ౯౬. సమాంక్రీణాతుచమునే
యేనదద్యాన్మహద్ధనం *విశ్వామిత్రః* ఏకేనమండలేనైవ యేనకేనాపి వర్తన్తా
౯౭. దదస్వార్థంప్రతిజ్ఞాతం నచేత్సత్యాచ్యుతోభవే, దినసంఖ్యామిమాంరాజా
త్వత్కృతే మర్షయామ్యహం ౯౮. అన్యథాద్వైవ తద్దత్త్వా ధనం యాహీతివాగ్భవే
త్, ఇత్సుక్త్వా స్మృతిమాత్రేణ సహ సైవాగ్రతః స్థితం ౯౯. శిష్యంనక్షత్రనామాన

మాదిదేశ ధనాహృతౌ, ఋణరూపంధనం రాజ్యత్వయిత్యతి యన్మమ ౧౦౦. తదర్ప
యాస్యహస్తేత్వం ఇత్యువాచోగ్ర వాఙ్మయః, రాజాపితస్యవచసా శిష్యంనక్షత్రకం
మునేః ౧౦౦. గృహీత్వా ప్రయయా తూర్ణంఉత్తరాశా ముఖస్తదా, తస్మిక్షుతి
యమూర్ధన్యే నక్షత్రకయుతే గతే ౧౦౨. విశ్వామిత్రః ప్రహృష్టత్వా స్యాభీష్టం
దేశమాగమత్, యథానంకల్పితేష్వంత ర్దివసేషు మహీవతేః ౧౦౩. ప్రత్యూహశీ
తదాశంకా మకరోత్తత్ర కాశికః, నిర్ఘాతాదివ నిర్ఘాతో యథాఽసహ్యస్సముత్పితః.
౧౦౪. తథానక్షత్ర కోరాజ్ఞ విశ్వామిత్రాచ్చ తీక్షణీః, వనాద్వనంన్యహో గచ్ఛన్మా
ర్గాన్మార్గ చ్యుతోముహః ౧౦౫. తత్రతత్రైవబ్రభామ విశ్వామిత్రస్యమాయయా,
క్షణంతిరోహితోభూత్వా సిత్వాభూయస్తదాగతః ౧౦౬. దదస్వధన మిత్యాఖ్యో
స్థపం నక్షత్రకో రుషా, యేనకేనాప్యసాయేన కాలేతద్దీయతేధనం ౧౦౭. తథాగ
చ్ఛుతిభూపాలే క్షమయామాస తంమునిః, తస్మిన్నంతర్వితేధీరః చింతయామాస
భూవతిః ౧౦౮. ఋణాన్మన్వైర్యథాముక్తిర్యథాస్యాం సత్యభాషణః, తథాకోత్యా
భ్యుపాయోమే జానాతిపరమః శివః ౧౦౯. ఏతేప్రదేశా స్సర్వేపి రాజ్యంరోషా
త్సనోమునేః, నాత్రక్షణమపిసాతుం యుక్తంయుక్తిం విజానతా ౧౧౦. ఋణదానవి
నిర్దిష్టా న్యతియంతిదినాన్యపి, అతిక్రాంత్యుచితేషు చ్యుతస్సత్వా దృఢవామ్యహం
౧౧౧. పృథ్వాంసంతిహి రాజానః సార్వభౌమవదోన్నతాః, సతేస్యతంతాస్సర్వా
సుదేవబ్రాహ్మణభూమిషు౧౧౨. విరూపాక్షేణగుప్తశ్చ గోష్ఠా విశ్వేశ్వరేణచ, హేమ
కూటశ్చకాశీచ క్షేత్రేద్వే జగతిస్సుతే.౧౧౩. సర్వసాధారణోనాసః క్షేత్రయోరుభ
యోరపి, ఈశ్వరాజైవ జాగర్తిగాన్యాజ్ఞా కాచిదేతయోః ౧౧౪. తదయంమానుకః
పంథాయాతివారాణ సీఃపురీం, అనేనాభ్యేత్వతాంత్రయతిష్యేఋణమోచనం ౧౧౫.
ధనాధ్యాబహవ స్సంతి తస్యాంసిధ్యతి మేధనం, అన్యథానహ్యాపాయోమే సర్వంరా
జ్యమిదంమునేః ౧౧౬. వారాణస్యాంయతిష్యేహంయథాస్యాంసత్యభాషణః. ఇత్యం
తరాకల్పవినిశ్చితార్థాం ధియంస్థిరాం మధ్యమలోకపాలః. ధీరస్యభావేన బహిఃసిత
స్సర్క కాశీపథంపావ్య యయావదేన ౧౧౭. * * *

ఇతిశ్రీస్కాంద మహాపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాశ్లోక మధ్యమ
భాగే హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానే హరిశ్చంద్రస్య రాజ్యాన్విర్గమనం నామ
చతుర్వింశోఽధ్యాయః. ౨౪.

* భరద్వాజః* అసత్యవాదినంకుర్యాం రాజానంవికృతేరితి, కాశికోమాయ
యా తస్మాన్మార్గాచ్చావయతిస్తతం ౧. తస్మిన్నేవక్షణే రాజా దిగ్విహేతేవ సం

వృతః, అజానన్మార్గమేకంవా విచచార వనేవనే ౨. ఏషమార్గఃకలివ్యక్తం గృహ్యతే
యో మహీభుజా, సతంప్రవేశ్య కాంతారం మహాశూన్యం సనాశహ ౩. కదాచిత్సం
యుతో దేవ్యాపుత్రేణాపిచ మంత్రిణా, కదాచిచ్ఛవియుక్తస్సృభిద్యతేస్మ క్షమాకు
లః ౪. మునేర్మాయావిశేషేణ పురతఃపురతః ప్రభోః, ఆవిర్భూవుద్దుంటాకాః కూట
ముద్గరపాణయఃగి. వధ్యతాంవధ్యతాం(?) క్షీప్రంహస్యతాంహస్యతామితి, తస్మరా
వృత్యవంథానం దర్శనాద్భయ దాయినః ౬. ధీరోధాత్తస్య తస్యైవం రాజ్ఞఃవర్యంత
వర్తినః, దేవీకుమారోమంత్రిచ సకించిత్రేభయందధుః ౭. ఏతేమహాశివురతః క్షుద్రా
హంతవనేద్యశః, ఇతిస్మరకగురువరంనాద్యశ్యంతతత్తత్తే ౮. క్రోశమాత్రంగతే
భూయఃక్రూరసత్త్వో విభీషణః, అభవత్పురతస్తేషాం హింసఃకౌశిక మాయయా
౯. వ్యాత్తోర్ధతముఖావ్యాఘ్రాః సింహఃప్రొద్ధూతకేసరాః, భయంకరాశ్చభల్లూకా
దారుణాశ్చాపదా అపి ౧౦. శరభాశ్చరణోత్కూల భ్రమణోల్లంఘితాంబుదాః,
పోత్రిణః పృథుపోతాశ్చ దంష్ట్రోద్గీర్ణవన ద్రుమాః ౧౧. పర్వతాఞ్చవనీరంధ్ర నిర్ఘరాః
సమదాద్విపాః, వ్యాలాశ్చదుస్సహశ్శ్వేల జ్వలనోత్పష్ప వీరుధః ౧౨. అన్యేపి
బహవోహింసా యేన్యుఃకానసగోచరాః, తాస్త్వప్రాప్తా తతోధీరః స్మరన్నాత్మా
ధిదేవతాం ౧౩. ప్రతీపం విదధేతేషాం తచ్ఛక్త్యాతేపిదుద్రువుః, మునిస్తేషు
ప్రణస్తేషు ప్రాణినాం భయదేవ్యపి ౧౪. ససర్జచమహామేఘా న్సుష్కలావర్త స
న్నిభాః, తేచరతోఘనావ్యోమ్నికుర్వంతఃస్తనితం మహత్ ౧౫. దిశశ్చవిదిశశ్చాపి
రురుధుర్లోరవిద్యుతః, అనిలైరనుకూలైస్తై శ్చాలితాశ్చ తతస్తతః ౧౬. ముముచుః
స్వైరమంభాంసి కల్పంత దివసేష్వివ, అభివృష్టైర్జలైస్తైస్త్వీరంధ్రోభయరోధనః
౨౦. గ్రాహవర్తదురాలోకాః ప్రావహన్వననిమ్నగాః, అనుల్లంఘ్యవయః పూరాస్తా
శ్చతాశ్చవనేవనే౨౧. సద్ధైర్యంనావమారుహ్య జగాహేభృతనిశ్చయః, తస్యసత్యాత్మ
నఃపాద స్పర్శాదేవ వనాపగాః ౨౨. జజ్ఞరేజాను డఘ్నవ స్తిమితగ్రాహ చేష్టితాః,
తస్మిన్నపివినిర్ధాతే ప్రత్యాహేధరణీ భృతః ౨౩. అథాంధతమిసంగాథం అస్మాక్ష్మీ
త్పర్వతోమునిః, ఆచ్ఛాద్యదివితిగ్రాంతుం నిరుద్య సకలాదిశః ౨౪. ఏకీకృత్యచ
భూభాగా నుజ్జజృంభే మహత్తమః, జృంభమాణేమహేంధ్వాంతే కృతాంత సమలీల
యా ౨౫. ప్రాచ్ఛాదివ్యవహారాణాం కథాపి ఖలునాభవత్, పంకేమగ్నాఞ్చవోద్ధాధే
పాతాలే పతితాఞ్చ ౨౬. లీనాఞ్చవమహామోహే బభూవు స్సహస్రైవతే, నిర్గలేత
మన్యేవం నిమేషోన్మేషయోరపి ౨౭. అగృహీతవిశేషార్థం తేషామాసీ త్ఫలం
దృశోః, సర్వేతేపాణినాపాణిం అవలంబ్య జలే క్షణాత్ ౨౮. స్వల్పేపి విపిన్దోక్షే
భూయోభూయో విబుధ్రముః, తతఃస్థిత్యాక్వచిత్తత్ర జ్యోతిర్లింగమయం శివం ౨౯.

అనుదధ్యోనృపః స్మృత్వా గురోర్గౌరవదాయినః, తస్మిన్మాధ్యానపరే రాజ్యే శేషసా
 కేనచి త్తతః ౨౭. సవ్యవశాంత మభవద్ధ్యాంతంతత్సర్వతేస్తతం, ఘనాన్ముక్తావా
 దిత్యో రాహుముక్తావోదురాట్ ౨౮. ఆత్మేవాజ్ఞాననిర్ముక్తః తమోముక్తోభవ
 న్నృపః. తతఃప్రకాశమానాను దిక్షుదృష్ట్వా సరాధిపః ౨౯. దేవీమాన్జ్ఞాదయ న్వాచా
 కుమార ముపలాలయన్, చిత్తానురోధినాసార్థం సల్లపన్సత్యకీర్తినా ౩౦. సత్యధర్మ
 దృఢాదర్శః క్రోశమాత్రంజగామసః, తతోవతీర్య గగనాత్కూర్జం నక్షత్రకో మునిః
 ౩౧. దదన్వధనమిత్యగ్రే స్థిత్యా దనమయాచనః, భూమిష్ఠం ఘోరభావంత మతిని
 మ్మర భాషణం ౩౨. అనునీయప్రసన్నాత్మా రాజావచన మబ్రవీత్, ఋణందదామి
 సకలం సమయోనహి లంఘ్యతే ౩౩. పంచపాణిదినాన్యేవం సహస్వాత్మవతాం వర
 * నక్షత్రకః * దదానభవసర్వంమే ఋణంధృష్టః ప్రభాషసే ౩౪. ఋణాగమన
 మార్గంతే నవశ్యామి కథంచన, అద్యమానోవ్యతీతస్తే శిష్టంహి దినసప్తకం ౩౫.
 అన్యణఃకథమేతస్మి న్భవిష్యసి వనాశ్రయః * గాజా * దినాని సప్తహ కింతేమునే
 భావ్యదినానిహి ౩౬. సమయోన్యం సగచ్ఛ మాసిద్ధకార్యః ప్రయాన్యసి, అస్తువాత
 చ్చవశ్యామి ఖ్యాతంతే. సన్న్యాభాషణం ౩౭. ఇత్యుదీరోత్థితః క్రోధా త్పజగామ
 యథాగతం, తస్మిన్లతేపునశ్చితాం ప్రవేదే ధరణీపతిః ౩౮. వాచంసంచిత్య సంచిత్య
 నక్షత్రక సమీరితం, ఆపస్పర్శంపరాభిర్మే మధ్యేమధ్యే తథాత్మభిః ౩౯. మహానంత
 రితఃకాలో నవిజ్ఞాతఃకథంచన, పర్యటన్న్యగ్నిమాన్ధోరా దద్యాపిచ వనాద్యనం ౪౦.
 కస్మిన్ప్రదేశే కాశీతి నజానామి కరోమికిం, అలంవాచింతయా దేవశివో మేహృది
 భాసతే ౪౧. తస్యైవరూపం సత్యాయ త్తదేవోత్తారకం మను, ఇతినిశ్చిత్యహోదీచీ
 దిశంనిర్ణయ యత్నతః ౪౨. యయాన్యస్తమనా దేవే పురీంవారాణసీ ప్రతి, విశ్వా
 మిత్రస్తతస్తస్మిన్కపోద్భేద మమోఘయన్ ౪౩. ప్రతిబంధకరంరాజ్ఞో మహావా
 యుంససర్జహ, ఊర్ధ్వంతిర్యగధత్వాపి పరిశిశ్చ క్షణేక్షణే ౪౪. ప్రవర్ధమానో దదృశే
 మహావాయు ర్భయంకరః, కృణవత్స్వేతః సద్యఃప్రోన్మూలిత మహాద్రుమాః ౪౫.
 ప్రాదురాసన్నహావాత్యాః ప్రారంభా దూరితాచలాః, భిన్నమూలాహతదలాః శాఖా
 ప్రోతాండజప్రజాః ౪౬. వింధ్యాభవరవేగ్నార్దం రోద్ధుమత్కుడ్ధతా ఇవ, విశీర్ణనిర రా
 శ్శీర్ణశిఖరాః క్షతసానవః ౪౭. పర్యంతగహ్వరా స్పృశ్యబభృవు ర్ధరణీధరాః, మహాం
 తశ్శరభా సింహా నాగాఃఖడ్గమృగాదనాః ౪౮. ఇమేహతాస్తథాన్యేషాం మృగా
 నాం తత్రకాఃకా, ప్రభంజనసముత్థిస్తాః సహస్రనాణామపహార్షయః ౪౯. ఉత్కా
 లైస్సలిలాపూరై ర్భువమేకోదకాంవృధుః, యాదోభిర్మరుడుద్భూత సాగరోర్నిభి
 రచ్యుతైః ౫౦. అపరీధృప్యై ర్భువోభాగా బభువుర్నిలిదాంబగాః, తదాచంద్రవతీ
 దృష్ట్వా వాతోద్ధూతాం వసన్తలీం ౫౧. సహపుత్రేణరాజేంద్రమాలింగ భయాకులా
 తస్మిన్కాలేపిభూతేశం పవనాహార భూషణం ౫౨. ధ్యాయన్గురుపదస్మృత్వా నచ

చాల మహిమతిః, సర్వేపుష్పభృతో యేనక్షణేనైవ లఘూకృతాః ౫౩. సతముష్టి
భృతాంధుర్యం నాలంలంఘయితుం మరుత్, తస్మిన్ప్రశాంత సంరంభేనైశ్చల్యాత్సత్య
వాదినః ౫౪. ఆశ్చర్యమిద మిత్యాస నివిచేవగిర స్తదా, సర్వావదృహులాన్దేశా
నిమానుల్లంఘ్య వేగతః ౫౫. గమిష్యామితి నిశ్చిత్తరాజాభ త్వరితం యయా,
తతోదిష్ట్యామహాబాహుః ప్రహతం విపులాంతరం ౫౬. నృపదదర్శనంథాన ముదీ
చీం దిశమాసితం, అన్యోన్యంభావమాలంబ్య స్వత స్సుస్థిరనిశ్చయాః ౫౭. ప్రకృతిం
స్వామవప్తభ్య తేనతేత్వరితం యయాః, ఆతవగ్లాపితా శ్చాంతాః క్షుధితాశ్చ
పిపాసితాః ౫౮. నచతస్థుః క్వచిన్మధ్యే విపదుద్గమ శంకయా, సుకుమారంపథాశాం
తం శుప్యత్కంత ముదస్యయా ౫౯. సుఖితుంఘికలంరాజ్జీకుమారంవీక్ష్య విప్య
తే, ఆత్మానురోధాత్వరితా మాయస్తచరణామపి ౬౦. రాజ్జీమనునయ న్వాచా
యయా రాజా త్వరాన్వితః, తతస్తేనైవమాగ్గేణ గత్వాదూరం మహిమతిః ౬౧.
దస్యహింసమృగాకీర్ణం ప్రవివేక మహద్వనం, తస్యక్షణేనసర్వత్ర విశ్వామిత్రస్య
మాయయా ౬౨. ప్రదహన్మఖిలాన్వృక్షా న్స్పృదురాసీ ద్దవానలః, ఏకోద్యోగేనస
ర్వాసు దిక్షువ్యాప్తిం ప్రదర్శయన్ ౬౩. మార్గమావృత్య జఙ్గాల జ్వాలామాలా
ద్ధతోఽనలః, జ్వాలాక్రాంతదిశాభాగోధూమాక్రాంత నభఃసభః ౬౪. ఊష్మాక్రాం
తకతోరాంతుః సబభూవ దురుత్సహః, కోటరాంతఃప్రవిష్టాభి ర్జ్వాలాభిః ప్లుప్తశాఖ
కాః ౬౫. పరమాఽభిరక్షేయై ర్ద్రుమాః సృష్టాఽవోజ్జ్వలాః, అభిత్వకాసుశ్మంగే
షు కందరేషుచ సానుషు ౬౬. జ్వాలాలీఢామహాశైలా నిపేతుఃకీర్ణసంధయః, ఆశృం
ఖలమహాధూమస్తామగాధమలీమనైః ౬౭. ఆలీఢాస్తచ్చిఖాజ్వాలై రపాక్రామన్విమా
నగాః, వాలేషుజానుషు పదేష్వంగసంధిషు మూర్ధను ౬౮. గ్రస్తాదవానలజ్వాలై
ర్వినేశుర్వ్యాకులా మృగాః, పుష్పమృగపరతోలోలై ర్జ్వాలాగై ర్ద్రవ్యచంచలః ౬౯.
నిపేతుర్ద్రు మనీషేభ్యో విహంగా దావపావకే, నిర్హరాన్వరితసర్వా స్వల్వలాని
సరాంసిచ ౭౦. అగ్రేసరాభిర్జ్వాలాభిః సనిశ్కేష మశోషయత్, జ్వలతాబర్హజ
లేనవిభ్రమన్ బర్హిణాం గణః ౭౧. దదాహదూరతోవృక్షా నస్పృష్టేంశ్చ దవాగ్ని
నా, లంఘితేభ్యోగ్నినాసద్యో వర్మికేభ్యోభనిఃసృతాః ౭౨. ధూమాదాస్తావ దభ్య
ర్ణాదదహన్ దహనార్ధితాః, ప్రస్ఫుటద్భిః ఫణారత్నైః స్ఫులింగనికర ప్రభం ౭౩.
కుర్వంతోబహుళ క్ష్యేళముద్గిరంతః పునః, ఆస్సాల్యాస్సాల్య భూభాగం ముఖైః
పూత్కరగర్భితైః ౭౪. ఆవాలమాఫణాభిత్తి ప్రస్ఫురద్భిః క్షణేక్షణే, వాతా
నీతైః శిఖాజ్వాలై ర్వ్యాల్లిఢాంగాః ఫణాభృతః ౭౫. నిశ్చేష్టా న్యవతంస్తత్ర
విధ్యమానా మహితలే, అగ్రేధూమా స్తతోజ్వాలాశ్చటాత్కూర రవస్తతః
౭౬. ప్రససర్పతతోవహ్నిః చతుస్సంధా త్మవత్తదా, కాలిమానం త్రయన్
వశ్చాద్వహ్నిఃజ్వాలాం పురోవహన్ ౭౭. పరిస్ఫురస్ఫణారత్నైః కృష్ణస్పృశవా
బభౌ, నాత్యాధూమా గ్రఫలకోజ్వాలా ఖడ్గం ప్రచాలయన్ ౭౮. చచారో త్ప్లుత్య
చోత్ప్లుత్య వాయువేగా ద్దవానలః, శరభాహరయస్తేచ గజవ్యాఘ్రామృగాలపి ౭౯

క్రాంత్యాయః పక్షిణ శ్చాన్యేమాజ్జాలా మూషకాలపి, భల్లూకావానరక్రోడా బద్ధి
 ణః పన్నగాలపి ౮౦. ఉపద్యురిచాన్యోన్యం పతంతే వైరవర్జితాః, కాంతానాద
 గమన్నర్చిరంకురాకగుల్మకాంతతః ౮౧. గుర్మేభ్యో వీరుధస్తాభ్యోమహాంతేభ్య
 శ్చపర్వతాకాతేభ్యోమేఘపటంపహ్నికమాజాక్రమదుచ్చిఖః ౮౨. ససర్వతః సమాక్రా
 మకాదవాగ్ని ర్విపినస్థలీం, హరిశ్చంద్రాభిముఖ్యేన వితస్తార మహాశిఖః ౮౩. తమా
 యాంతం సమాలోక్యదావాగ్నిం తేజసాంనిధిః ౮౪. మార్గానన్వేషయామాస నిర్గ
 త్యగమనేవనాత్, సయేషుయేషుమార్గేషు వినిర్గంతు మవైషుత ౮౫. తేషుతేషు
 పృజజ్వాలప్రవృద్ధార్చిర్గ వానలః, అగ్రేశుష్కముఖీం దేవీ రోహితాన్యం భయాకు
 లం ౮౬. వ్యధితంసత్యకీర్తించ విలోక్యచింతయన్నృపః, అహూదావోదురంతో
 యం యన్యామభిభవత్యలం ౮౭. దవాగ్నేకాగ్గతంతేజ స్తస్మేతేజస్వి దుఃసహం,
 కథంద్రక్ష్యామి పురతో దహ్యామానాందవాగ్నినా ౮౮. ప్రియామిమాం చంద్రముఖీం
 ప్రియంపుత్రం యశస్వినం, వినీతంగుణినంస్నిగ్ధంకుమారం కులవర్ధనం ౮౯. ద్రక్ష్యామి
 గ్రస్యమానాంగ మాశుశుక్షణినా కథం, మంత్రణాంధురినిష్ఠాతం మయాస్మేహేన
 పాలితం ౯౦. ద్రక్ష్యామిసత్యకీర్తించ వనానలశిఖా వృతం, కస్మిన్నాగ్రే కథం కింవా
 కేనాతీతాభవేదియం ౯౧. దవాగ్నేర్వశమాయాతి దైవస్యకుటిలాగతిః, నదష్టుము
 త్సహే దేవ్యాః పుత్రస్యా ప్యావదంపునః ౯౨. ప్రతీపమేవయాస్యామి ప్రవేక్ష్యామి
 దవానలం, దావానలాభిషంగోత్థవ్యథావ్యథయతి స్ఫుటం ౯౩. యథాతథా దురుత్సే
 కమృణిత్యం కాశికంప్రతి, ప్రతిజ్ఞాతం ధనందాతుమశక్తో దావపావకే ౯౪. హరి
 శ్చంద్రఃపపాతేతి లోకో మాంకథ యివ్యతి, ఋణిత్యంసత్యవిభంశః సంశ్రితానా
 మపాలనం ౯౫. అగ్నమృతిర్మమేత్యేవ మేకైకమపి పాతకం, ఇతిచింతాకులోరాజా
 సమాశ్వాస్య భయాకులాం ౯౬. ఉవాచనృపతి ర్ధీమాన్కాలోచిత మిదంవచః,
 * రాజా * మార్గేమార్గేమయాదేవి తీర్ణానర్వే చ్యుప్లవాః ౯౭. దవాగ్ని ద్దుస్తరో
 ప్యేష ఇతిమే ప్రతిభాతిధీః, ఏషనిర్విఘ్న సంరంభో భూతానాం భయదాయకః
 ౯౮. ప్రథత్యుత్తనలో హ్యస్మా నప్రవతీకార దుస్సహః, తదహంనిధనాత్పూర్వం
 సపుత్రాయా స్తవానఘే ౯౯. దావానలంప్రవేక్ష్యామి సత్యకీర్తేశ్చ వశ్యతః, ఆహు
 త్యైవంమహావహ్నిః ప్రీతఃశాంతిప్రయచ్ఛతి ౧౦౦. శంభోర్జ్యోతిర్నయస్యాగ్నిః స్ఫు
 తంయూ తనురేషహి, వీక్ష్యవ్యాప్తం తమేవంమాం మూర్త్యంశోకే మనఃకృథా ౧౦౧.
 దైవేనమానుషేణాపి నియతిర్నహిలంఘ్యతే, ఇతివాదినరాజేంద్రే నేదీయస్యనలే
 తథా ౧౦౨. ప్రకంపమానాప్రోవాచ తధ్యుచంద్రవతీ వచః *చంద్రవతి* నిశీధీన్యా
 గతిశ్చంద్ర స్సరితాంగతి రర్ణవః, సూర్యోగతిస్సరోజివ్యా స్తథాభర్తా స్త్రియో
 గతిః ౧౦౩. త్వయైవపాలితానిత్యం త్వమేవశరణం గతా, త్వయాహమవివాభూతా
 నమాంత్యక్తు మిహార్హసి ౧౦౪. స్థితేభర్తరి యానారీ కాలస్యవశ మూశయేత్,

విశుద్ధభావావాయానారీ భర్తారమనుగచ్ఛతింగి. కులద్వయంసముద్భృత్యప్రయాతిపర
మాంగతిం, పత్యేమృతేపి యామోహ జీవితాశాంసముంచతి గం. సానవింజే
చ్ఛుభం కించిదిహలోకే పరత్రచ, మితందదాతింహిపితా మితంభ్రాతా
మితంసుతః, అమితస్యహిదాతారం భర్తారంకా సపూజయేత్ గం. దీర్ఘాయుషా
కుమారేణ త్వంజీవ శరదశ్శతం, త్వయిపశ్యతిమాంనాథ ప్రవేక్ష్యామి దవాన
లం గం. పృషీదయాచేరాజేంద్ర పౌర్ణనాం మమపూరయ, సకర్తుమర్హసి
స్వామి స్మృతిషేధేనవైశసం గం. ఇతిగద్గదయావాచా వ్యథయంతీ విభోర్మనః,
పపాతపాదయోస్తస్యభావేనాకృత్రి మేనసా గం. పితరంచతథోద్యోగంమాతరంచ
తథాశయాం, రోహితాస్యస్సమాలోక్య రురోద కరుణస్వనం గం. స్వామినస్త
ద్దళాం వీక్ష్యసత్యకీర్తి శ్శుభాశయః, బద్ధాంజలిరువాచేదం వచనం సమయోచి
తం గం. స్వామినోరవలోకేమాంవిపత్తినహిజీవతి, సత్యకీర్తిస్తతఃకార్యాదృష్టి
స్సానుగ్రహ మయి గం. ఏతావంతమిమం కాలం స్వామినాపరిపాలితం, శరీరం
మేకరోమ్యద్య త్వయిపశ్యతి వహ్నిసాత్ గం. శరీరమర్థంప్రాణంచ యస్వామిని
నివేదయేత్, ఆజీవవిధురంయాతి సవవాన్యస్సు కృత్రిమః గం. ప్రాప్తాయామాపది
ప్రాణాన్నోముంచే త్స్వామినఃపురః. నవైశ్రేయ స్సమాప్నోతి ప్రేత్యాపి దివిశా
శ్వతం గం. *భరద్వాజః* ఇతితేషుమిథఃస్నేహోద్గచ్ఛత్సు విపినానలః, ద్యాంగా
మపి దహంస్తేషా మాసన్నోభూద్దురుత్సహః గం. తతః చంద్రవతీదేవీ పశ్యత్యా
త్యేశ్వరే ప్రియే, సన్నాహమకరోద్వహ్నా ప్రవేష్టుం సాంజలిర్జవాత్ గం. మైవం
ప్రియేత్వయా కార్యం మయిజీవతి భామిని, నాతిలంఘ్యంమమవచః సాహసా
ద్విరమాధునాగం. ఇత్యువాచనృపస్సాంత్యయిత్యాదేవీంగిరాగ్ర్యాయా,యావను
ద్యోగినీ తావత్పురస్తాదసలోభవత్ గం. జహ్వభి రివలోలాభి ర్హ్వాలామా
లాభి రంబరం, లేలిహానంమహాదావం రాజీనాగణయత్తా గం. సర్వేషామపిచ
క్షూంషిధూమేనాంధ్యానితతక్షణాత్, వ్యామోహస్తిమితాన్యాసా వ్యాకులానిమ
నాంస్యపి గం. కింకార్యవిముఖేరాజ్ఞి ప్రవల్గతిచ పావకే, నిమిలితేకుమారేపి
సశ్యకీర్తాచ ముహ్యతి గం. దేవీకృతాంజలిర్భూత్వా పరంధేర్య ముపాగతా,
చింతయంతీచ భర్తారమంతఃకరణ దైవతం గం. ప్రవేష్టుకామా దవానమిమాం
వాచ ముదీరయత్, వాఙ్మనఃకర్మభిఃపత్యే యదిభావ శ్శుభేమమ గం. అను
రక్తశ్శుచిర్జ్ఞో ధర్మజ్ఞః సత్యవాగయం, హరిశ్చంద్రోజతిర్భూయాన్మమజన్మనిజన్మని
గం. ఇత్యుక్త్వాపాదయ్యా స్తస్యనిపశ్య స్థిరనిశ్చయా, పపాతబ్జలనేతస్మింస్తృణీ
కృత్యచతచ్ఛిఖాః గం. తస్మామపాంసులా రత్నేనివతంత్యాం దవానలః, తత్ప్ర
భావసమాక్రాంతః ప్రశశామ తదద్భుతం గం. కిమత్రకించదాశ్చర్యం నాగ్నిర
గ్నో స్యవరతే, పాతివ్రత్యంమహత్తేజ శ్చంద్రోవతాన్యంప్రతిష్ఠితం గం. తథైవమ

గో వివినానలేస్మి న్పరాహతే చంద్రవతీప్రభావాత్, పృథక్పృథంసావచనాని హ
ర్షా త్పృథుర్బభూవు ర్దివిదేవతానాం ౧౩౦. *

ఇతిశ్రీసాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్ర్యే మధ్యమభాగే
హరిశ్చంద్రోసాఖ్యానే మాయానహ్నిస్తప్తిర్నామ
పంచ వింశోఽధ్యాయః. ౨౫.

* భరద్వాజః * తతఃప్రకృతిమాపన్నః ప్రశాంతే జ్వలనేనృపః, మహాప్రభా
వాన్ముముదే దృష్ట్వాక్షేమవతీం ప్రియాం ౧. ఉన్మీల్యనయనంసద్యో దృష్ట్వామాతర
మగ్రతః, వీక్ష్యతాంరోహితాస్యాపి తదుత్సంగే పపాతహ ౨. మహాత్తత్తేజసాగ్రేపి
తేజాంస్యపితమాంసిహి, దేవ్యాఃపురస్తతైనాగ్ని రిత్యాసీ తృత్యక్షీర్తివాక్ ౩. దేవి
చదహనాతంతం నిర్ధూయ స్వేనతేజసా, ప్రణివత్యచభద్రారం కుమారం పరిషన్వ
జే ౪. శాంతానలాసుసర్వాసు దిక్షుదేవీ ప్రసాదతః, యథాస్థితవిభాగేషు వనేష్వపి
సమంతతః ౫. వ్యక్తస్యభావసంస్థానే భూభాగే హర్షదాయినీ, తేషుతేషుచమా
ర్గేషు వ్యజ్యమానేషుసర్వతః ౬. రాజాసుమోదమానోపి ఆపద్విగమనాత్తదా,
ఋణాన్మునేఃపరిత్రస్తో దినసంఖ్యాంవిచింత్యచ ౭. మార్గేణమహతాత్కూర్ణం యయా
వారాణసీం ప్రతి, గచ్ఛన్తదర్శగగనా దవతీర్ణం పురఃస్థితం ౮. నక్షత్రకంమహా
ఘోరం రోహచోఽణితలోచనం, దృష్టమాత్రే నృపస్తస్మి ద్బలద్వాహేనేవవీడితః ౯.
ఏషకింవక్ష్యతీత్యంత శ్చింతాక్రాంతాశయో భవత్, * నక్షత్రకః * తిష్ఠక్వయాసి
భోరాజ నివృతేదినయోర్ద్వయం ౧౦. ససహేమాంవిజానాసి దదస్య సకలంధనం,
* రాజా * దినద్వయాంతరే విద్యన్భవిష్యామ్య నృణస్తవ ౧౧. త్యజకోపమిమం
విప్రయేనతేక్లిశ్యతే మనః * నక్షత్రకః * యత్రయత్రప్రయాసిత్వం తత్రతత్ర ధృతా
శయః ౧౨. అనగచ్ఛామిచైవంత్యాంకిమహం తవకింకరః, ఋణీకిం జీవికాంకింపా
త్వత్తోహ ముపలబ్ధవాక్ ౧౩. నిత్యంవనృఫలాహారః కింత్యా మనుసరామ్యహం,
అద్యైవతద్ధనంరాజ స్తత్తంచే దఖిలంత్వయా ౧౪. దినద్వయేననేష్యామిగురోపా
ర్జ్యంత్వయాన్వితః, ప్రతిజ్ఞాతదినాంతేతు దత్తంనేతుం నశ్యతే ౧౫. గణ్యంతేదివ
సాస్తేన మునినా త్వన్మఖోదితాః, * హరిశ్చంద్రః * ఇయంవారాణసీపుణ్య నాతి
దూరే ప్రకాశతే ౧౬. వసంతిభవినోయత్ర శక్రవైశ్రవణోపమాః, తేభ్యోధన
ముపాహృత్య యేనకేనాపి కర్మణా ౧౭. ఋణందదామితేనర్వం నవేలాం లఙ్ఘ
యామ్యహం, ఇతిసాంత్యాశ్శుభి గ్వాక్యై స్తప్రసాద్య పునఃపునః ౧౮. త్వయా
ప్రయయా రాజా కాశ్యాంవిన్యస్త మానసః, వినున్నభవవేగేన ఋణిత్యేనేవ

తః ౧౯. చింతయేవపరంక్షిప్తో హ్యశంసాభి రివేరితః, ఛాయాద్రుమానపిక్వాపి
 నపశ్యత్ శాంతిహారిణః ౨౦. సద్యస్సంతాపహరీణి మార్గమాణ స్సరాంసిచ, తథా
 స్పృహయమాణశ్చ శీతలాయ నభస్వతే ౨౧. కియత్యధ్వనికాశీతి పృచ్ఛ న్నాద
 రమధ్వగాః, ప్రతస్తాంగః కఠోరాభిర్మధ్యాహ్నీర్మ మరీచిభిః ౨౨. లంఘయన్వి
 పినోద్దేశా న్న త్రరంగమరీచికాః, ననిషీద న్న్వచిదపిశాంతోపి క్షుధితోపిసత్ ౨౩.
 గత్వానుదూరమధ్వానం త్వరయైవోపబృంహితః, అపరాహస్యేనమాపేదే రాజా
 వారాణసీ పురీం ౨౪. పరిభాభిరగాధాభిః ప్రాకారేణ గరియసా, గోపురేణోన్నతే
 నాపి వీధీభిర్విపులాత్మభిః ౨౫. భవన్తైర్విభవోదారైః ప్రాసాదైశ్చ మణోప్రభైః,
 ప్రపాభిర్మహితైస్సైశ్చ త్వరైశ్చ సుపూజితైః ౨౬. మందిరైర్దేవతాగారైర్మహావి
 భవశోభిభిః, త్యాగభోగదయా దాక్ష్యధనసంప ద్యుతైర్జనైః ౨౭. రూపసౌందర్య
 సాభాగ్య లీలామృద్యైశ్చ పావనైః, రమణీయైర్మహోద్యుతైః సరోభిశ్చిశిరాంబు
 భిః ౨౮. రథైర్గజేంద్రైః స్తురైః పదాతిభిరలంకృతైః, నానాదేశాగతైర్నానాభా
 షామూపై ర్జనైరసి ౨౯. యతిభిర్వృతిభిస్సద్భిః వణిశ్చిశ్చ ముముక్షుభిః, తీరదర్శిభిః
 రాత్నజై ర్దునిభిశ్చ విగంబరైః ౩౦. ఆకాశవాసిభి ర్భృహ్మలింగిభి ర్వేదవాదిభిః,
 ద్విజై రసి క్రియాదత్తైః స్సర్వదా పరిశోభితాం ౩౧. కైలాసాదపిదేవస్య బహుమా
 నైక భూమికాం, భోగదాంమోక్షదాం పుంసాం సర్వాభీష్టఫలప్రదాం ౩౨. అనా
 దిపాపసంహత్రీ మాపన్నానాం పరాంగతిం, అభ్యేత్యతాం పురీంరాజా హరిశ్చం.
 ద్రోమహామగాః ౩౩. వవందేభ క్షిప్తమేణ శిరసా ప్రయతాశయః, రాజ్ఞోనియాగో
 త్సుతేణ సహరాజ్ఞీ యశస్వినీ ౩౪. అవంతతరుజాంహంత్రీం రాజధానీం మహే
 శితుః, అచిరాదన్యణోభూయాత్స్వామీతిరచితాంజలిః, ౩౫. కృతప్రణామాస్తేయావ
 త్ప్రవేష్టుం విదధుర్మనః, ఆగచ్ఛ స్సురతస్తేషాం తావన్నక్షత్రకోమునిః ౩౬. దర్శ
 యోరోషసంరంభం భువోర్భంగంవిభావయత్, ఉన్మార్జయన్మృహుస్స్వేదలవా
 న్నాలతలోత్థితాః ౩౭. ఆగత్యపురతఃస్థిత్యా రుషాప్రస్థలితాక్షరః, ధనందేహీత్యు
 వాహోచ్చైర్వ రిశ్చంద్ర ముదీక్ష్యసః ౩౮. *రాజా* ప్రసీద యమినాంశ్రేష్ఠ ప్రాప్తో
 స్స్వద్య పురీమిమాం, ప్రావిక్షంనచ తావత్త్వ మాగతోసి మహామునే ౩౯. ప్రవి
 శామిత్యయైవాద్య సహవారాణసీ మిమాం, ఋణాదపివినిర్ముక్తో భవేయం త్వత్ప్ర
 సాదతః ౪౦. *నక్షత్రకః* మాధుర్యంవాచి హస్తేతు నకించత్పరిశిష్యతే, ఏకమే
 వదినశిష్టం, క్వతేన్యా ధనసంభవః ౪౧. ఆగత్యాగత్యతేపార్శ్వం దీర్ఘేచ చరణే
 మమ, శాంతాన్యతీవగాతాణి శాత్యంనాద్యాపి ముంచసి ౪౨. జానన్నపి పరం
 భావం మునేర్నఖలు తేభయం, నక్షత్రకంచమాం భూయస్తచ్చివ్య మవమస్య
 నే ౪౩. అతఃపరంనముంచామి త్వమహం స్మృతివర్జితం, స్థితేమయిత్యరా భీతి

యుక్తో దాస్యసిమేధనం ౪౫. ఆగచ్ఛప్రవిశామ్యేవ ఇత్యుక్త్వాప్రవివేశతాం ౪౪. అ
గ్రతః తాంపురీంరాజా ప్రవివేశాథ వేపితః, విశ్వేశ్వరంమహాదేవ మవిముక్తేశ మిశ్వ
రం మనసాచింతయ న్నాజా నక్షత్రకమువాచహ ౪౬. *రాజా* స్రష్టా
త్రాతాచహర్తాయో జగతోస్య జగన్మయః, తతోవీత్తిర్ణ శ్చ తత్వాత్పా ప్రకృతే
ర్యః పరస్త్సృతః ౪౭. అద్యాపిమృగయంతేయం జ్ఞానగమ్యం మహర్షయః,
తమేకంచిద్భునం నిత్యం సతతోదిత మిశ్వరం ౪౮. విశ్వేశ్వరమహం ద్రష్టుం
వాంఛామి యదితేకృపా, అయోధ్యాయాశ్చకాశ్యాశ్చ విప్రశృష్టం తథాంతరం ౪౯.
అత్రాగతోవివిశ్వేశం నవీక్ష్యది కోస్యహం, సిద్ధ్యేచ్ఛచింతితారోమే విశ్వేశ
స్యాద్య దర్శనాత్ ౫౦. క్షణంసహస్వ తిష్ఠాద్య సమాగచ్ఛ సహాభవా, *నక్ష
త్రకః* అహూనిర్జజ్జతా తేఽద్య భక్తిందర్శయసీశ్వరే ౫౧. ఋణీతుపాతకీయో
గ్యో నహిద్రష్టుం మహేశ్వరం, విముక్తఃపాతకా దస్మా త్పూజయేశం దివాని
శం ౫౨. గ్రీవామాస్కంద్య తిష్ఠంతం నవేత్సిత్వంఋణగ్రహం, అహ్నోద్యసత్తమో
భాగో వర్తతేఽద్య దురాశయ ౫౩. పితౄంపితౄంచ యాచస్య ధనార్థంధనినో
జనాః, అవశిష్టందినంపేయకం ప్రతిజ్ఞాత దినేషుతే ౫౪. తస్మిన్విగలితేచ త్వంసత్యా
దృష్టిజ్ఞాభవిష్యసి, ఉగ్రశాపస్యచమునే స్తథానుభవితాఋషిః ౫౫. ఆగచ్ఛాన్మణ
తాంగచ్ఛ పశ్చాద్భక్తో భవేశ్వరే, ఋణీతుపాతకీయోగ్యోనహిద్రష్టుంమహే
శ్వరం ౫౬. విముక్తఃపాతకా దస్మాత్పూజయేశం దివానిశం, *రాజోవాచ* పర
వానస్మికింకుర్యాం యథార్థంహి తథామునే ౫౭. అన్యన్యాన్మపరోధర్మ ఇతిధర్మామ
శాసనం, నాహంకమపి జానామి నజ్ఞతోస్మిచ కేనచిత్ ౫౮. భ్రామ్యస్మిథీషు
వీధీషు యాచేనామాభిఘ్నవ్యచ, లబ్ధంలబ్ధంచక్షదద్యాం ధనం సత్కర్మణాని
ధే ౫౯. *నక్షత్రకః* సాభాగ్యంచప్రభుత్వంచ దృష్ట్వాతే ధనినోజనాః, దాస్యం
త్యగ్ధితమాత్రంతే ధనమస్మాద్దురత్యయాత్ ౬౦. అహంతామియతీం ముంచ విక్రీణీ
వ్యస్త్రీయం సుతం, ఆత్మానంవాధనార్థం తత్కిం నన్మరసిభాపితం ౬౧. అనురభ్యం
నచాహంత్యా మనుయామి పదేపదే, సంభూతేపిధనే వశ్చ దాయాస్యామిదదస్య
తత్ ౬౨. ఇతిసక్షత్రకగిరా భీతభీతఃసితో నృపః, కర్తవ్యమిదమేవేతి సోభబభ్రామ
వీధిషు ౬౩. శృణుతాత్ర ధనాధ్యాయే హరిశ్చంద్రోహ మస్మిమే, దదధ్వంపద్మనం
ఖ్యాకం ధనం కాశికతుప్తయే ౬౪. అద్యపశ్చాదశేషంత ద్దద్యాం సర్వాత్మనాపివః,
ఇత్యుదీర్యముహుస్సర్వాః ప్రతోలీ ర్విచచారసః ౬౫. రాజ్ఞోవచనమాకర్ణ్య రథాల్లి
పర్యటత స్తథా, వీక్ష్యవీక్ష్యచరాజానం అవోచ స్థనినోజనాః ౬౬. *ధనినః*
రాజ్యాత్ భ్రష్టామునే ర్భీతః సంప్రాప్తః కరుణాంవశాం, త్వంహితేభ్యఃకయాయాక్త్వా
ప్రదాస్యసిధనంబహు ౬౭. శ్లాఘ్యఃసర్వోహి నంవన్నో విపన్నః కేన ధార్యతే, సంప్రా
ప్తఃపశ్చిమా మాశా మత్రోదాహరణం రవిః ౬౮. కింహరిశ్చంద్రనామ్నసః

ప్రదక్షేమిదం ధనం, ప్రదత్తంధనమస్మాభి ర్యస్యధర్మోహి సీదతి ౬౯. ప్రత్యా
హృతో ధనంయస్య సంభవేద్వాప్రయత్నతః, తస్మైదేయం సుబహువా స్వల్పం
వాపి విజానతా ౭౦. ఉదైతిచపునర్దైవా ద్భాస్వా నస్తంగతోపినః, ఋణీదురంతా
మాపన్నో దశాంనైవ ప్రరోహతి ౭౧. ఇత్యుక్త్వాప్రయయు స్సర్వేరాజాన మవ
మత్యచ, తేహంవచస్సమాకన్య వ్యథితో దశయాతయా ౭౨ శాంతశ్చతుష్ట
ధేసిత్వా త్రస్తానక్షత్రకం వ్రతి, సత్యకీర్తిమువాచేదం సత్యనా గైర్యమాస్థితః ౭౩.

* రాజా * నగర్యాం ధర్మపూర్ణాయా మస్యామేవం ధనార్థహం, అవధూతశ్చ
ధనిభి ర్నామ శృణ్వద్భిరాత్మనః ౭౪. ద్వాచశూన్యాతథాప్యేవం దరిద్రస్తు మృతా
భిః, దరిద్రోయాచతేహ్యథా స్మృతస్తాన్నహి యాచతే ౭౫ అనయాచింతయా
కింమేదినేయాక్రియతేజనైః, అక్షయ్యంధనమస్త్యేన సత్యం మాహాశ్చ్యై దాయయ
త్ ౭౬. నభశ్యేత్సత్యమార్ద్రాద్య స్తస్య హస్తేనమృద్ధయః, తాభిర్లోకద్వయం
జత్వా తత్త్యేనిత్యంప్రమోదతే ౭౭. శృణుమేవాచమర్థజ్ఞ మాకృథా హృదిసంశయం,
నాస్త్యాత్మవికయాత్కించి ధుపాయో న్యోధనప్రదః ౭౮. తత్త్వంమాం మన్నియో
గేన విక్రీణీష్యావిలంబితం, విక్రేతునోత్సహేతావ ద్దేవీమపి కుమారకం ౭౯.

* సత్యకీర్తిః * స్వామిన్మయిస్థితే భృత్యే నైవంత్యంకర్తు మర్హసి, విక్రేతవ్యస్త్యయై
వాహం మితంవాత్మధనంభవేత్ ౮౦. * రాజా * అనురక్తశ్చదాంతశ్చ జాతాచ
త్యం మహామతే, ఏవంవదసివాక్యంతే నైతదభ్యుపగమ్యతే ౮౧. విక్రీణీతేతథా
రాయ సుస్థిగ్ధ మనుజీవినం, అయశస్తస్యలోకే స్థిన్నప్రేత్యాపి శుభాగతిః ౮౨.
తస్మాత్త్వయాద్యవిక్రీతే మయి మద్వాచిత్తిషతా, ధనంసుబహులభ్యంస్యా ద్యేస
తుమ్యతికాశికః ౮౩. ఇత్యుక్తింభర్తురాకన్య తస్మిన్లోకోకా దనుత్తరే, ప్రాహపుత్రం
పురస్కృత్యదేవీ చంద్రవతీకిరం ౮౪. * చంద్రవతీ * సచాహంహృదయేకించి
న్నాథ కృత్వాబ్రవీమితే, యతస్త్యంవేత్సిచాంత్యం స్విహిమే హృదివర్తసే ౮౫.
విక్రేతవ్యాత్మయైవాహం ప్రవిష్టేన దశామిమాం, సపుత్రాచ తతోలబం దదస్య
మునయేధనం ౮౬. ఋణేమహతిఘోరేపి దత్తాచే దనకారణాత్, ఋణీనస్తావతా
ప్యస్తి మనసస్తుష్టి రూర్జితా ౮౭. మాస్తుతేశోః తేశోఽపివిక్రేతాస్మి. (పియామితి,
కాలోహిసామ్యవై పమ్య కర్తాతత్రధృతిం కురు ౮౮. కాలప్రభావాదాజేంద్ర కస్య
వా నప్రదావయేత్, సుఖసందుఃఖనం నద్య స్సంశయంచ ఏమాదినం ౮౯ ఉత్పి
క్తం భగ్నశృంగంచ తథాధ్యమపి దుస్సహా దాత్తం చింతాయాచితారంచ ధీరోవా
త్తంచ విక్లబం ౯౦. ఉత్కృష్టమపకృష్టంచ శూర మిన్ద్రజితకాతరం, విశ్రబంవాప్య
విశ్రబం ప్రభృష్ట మవిమంగిణం ౯౧. కృతార్థసాక్షాత్కారంచ సంతుష్టంచ విమది
నం, శాంతంక్రోధసమాయుక్తంశరణ్యం శరణార్థినం ౯౨. విజ్ఞానినంచమోహంధం

వీరరాగం స్మరాలసం, అహంయుమసకృచ్ఛేదం అనాతంకం సదాతురం ౯౩. సదా
 చారమనాచార మవ్రమత్తం ప్రమాదినం, భాగ్యవంతమభాగ్యంచ నచేతన మచే
 తనం ౯౪. కరోతిదారుణఃకాలః కోవాతస్య నియామకః, ఇంద్రఃకియంతివర్షాః
 దీనః కాలవిపర్యయాత్ ౯౫. ఏకోమృణాలసూత్రాంతే ఘోరామన్వభవ ద్దశాం,
 అగ్నిఃకాలేన పర్యస్తఃప్రభుగ్న నిజశక్తికః ౯౬. అశ్వత్థాంతర్విలీనస్సృచిరంశోచ్యో
 బభూవహ, కాలాత్మకోఽనేకకరోవ్యోమ్న స్సంహృతదీధితిః ౯౭. పశ్యకాలస్యమా
 హాత్మ్యం భానుమాన్నివతత్వధః, పార్థమాస్యాం కలాచక్ర సంపూర్ణఃక్షణదాక
 రః ౯౮. ఆప్యాయున్నపిసురాక్షీయతేహి దివికమల్, బ్రహ్మణోపిచ్యుతి
 ర్భూర్ధ్వుః యాచకత్వం హరేరపి ౯౯. శంభోర్భిక్షుటసత్వంచ దృష్ట్యాకస్యాస్య
 హూమదః, ఏవందేవేష్వయం కాలో మనుష్యాగాంతు కాగతిః ౧౦౦. సహ్య
 మాయాతమాయాత మితిత్వన్మఖతః శ్రుతం, తస్మాన్మాకురురాజేంద్ర మాముద్దిశ్య
 త్మనః శుచం ౧౦౧. సంయోగోవిప్రయోగాంతఇతి ధర్మోపదేశతః, ప్రసన్నఃకాలకా
 లశ్చేత్కాలఃకింవా కరిష్యతి ౧౦౨. విప్రయుక్తశ్చ సంయుక్తో భవేద్విష్టేన వస్తునా,
 నాత్వంతసుఖం స్సంతి నైవచాత్వంత దుఃఖినః ౧౦౩. ఉత్తీర్యప రమందుఃఖం దుర్గ
 తోపినుభి భవేత్, పురాదుర్వాససఃశాపా ద్వియుక్తా పరమేష్ఠినా ౧౦౪. సరస్వతీ
 తమేవాస్తా భూయఃపుణ్యేన కర్మణా, శచీసర్వసురేశానా సాచిర్ధ విరహాతు
 రా ౧౦౫. శక్రంపునఃసమాభేజే భర్తారంభకృతో సితం, లీనాధ్వంతమహాగర్తే
 దినశ్రీరపి సువ్రతా ౧౦౬. విరూపాక్షప్రసాదేన శునోరేతి దివాకరం, స్వాతంత్ర్యం
 నహికాలస్య స్వతంత్రః పరమేశ్వరః ౧౦౭. తస్మిన్నసన్నే భూతేశే విషమవ్యమృతం
 భవేత్, దుర్భటాస్యపివస్తూని సద్యోఘటయితుం కిల ౧౦౮. స్వేచ్ఛాస్పృహేప్రపం
 చస్య నాతిభారః పినాకినః కథాంతరేష్విదం సర్వం విజ్ఞానంసర్వవేదినా ౧౦౯.
 త్వయైవకథితం మేహి నాహంవేద్మి స్వభావతిః, విక్రేతవ్యా తదద్యాహం సపుత్రా
 భవతా ద్రుతం ౧౧౦. ఆయాస్యతిమునేః శిష్యో లంబతేహి దివాకరః, ఏవంసకరు
 ణాంవాచం దేవ్యాఃశుత్వా మహీవతిః ౧౧౧. వ్యామూఢహృదయః సద్యోవిహ
 దేన తథాశుచా, సక్షత్రకస్సమాగచ్ఛ త్కూరఃశృణ్వం శ్చతాంగిరం ౧౧౨.
 ఆగచ్ఛతర్జయ స్ప్రప్త్యైరాజానం తిగ్గుతారయా, ఉవాచపురతఃసిత్యా వాచంసక్ష
 త్రకోరుషా ౧౧౩. * సక్షత్రకః * దివసస్యాష్టమో భాగోవర్తతే సాంప్రతంస్పవ,
 నాద్యాపిభనలాభస్తేకింవాప్తంమన్యనేవద ౧౧౪. త్రాతారకింసంసంత్యత్రక్రియంవా
 సుతమేవవా, ఆత్మానంవాపరజనాః త్వంతుశాత్యం నముంచసి ౧౧౫. * రాజో
 వాచ * సశతోస్మి నఖాలోస్మి ప్రసేదక్షణ మత్రమే, ధనందదామి సర్వంతేప్రాప్తోసి
 సమయేఖలు ౧౧౬. ఇతిరాజానియక్తిస్సృప్రాక్తనేనైవ కర్మణా, సత్యవాన్నిశ్చే
 యంకృత్వా కియద్వాప్యా ధనం త్వతి ౧౧౭. తృణేనావేష్ట్య మూర్ధానందేవ్యాః

హమ్మోహవర్జితః, విధింవిధింపర్యక్రామ దిమాం నాచముదీరయన్ ౧౧౮. హరి
శ్చందన్యభూభర్తుః పత్నీసేయ మపాంసులా, నామ్నాచంద్రవతీహ్యద్య దైవా
ద్విక్రీయతేఖలు ౧౧౯. మూల్యమస్యాస్సపుత్రాయాః హేమ్నాం శతసహస్రకం,
ఇతివాదినిరాజేంద్రే రథ్యాంపర్యటతిదుతం ౧౨౦. అగత్యాగత్య ధనికాస్తామ పశ్య
స్సపుత్రకాం, సాభ్యేనవర్ధితాసేయ మేతావంతి దినాన్యపి ౧౨౧. గృహేసముచితం
కించిత్కార్యం కర్తుంసహిక్షమా, అయంచబాలకఃకింవా క్షిడాల్లో విముగ్ధ
భీః ౧౨౨. కార్యంకర్తుంసభవతీ త్యగచ్ఛ స్థనినోగృహా, విహస్యతేషుయా
తేషు నృపఃకుప్యన్ముఖస్తదా ౧౨౩. దేవ్యాంవిషణ్ణ చిత్తాయాం సత్యక్రీరాసమా
కులే, ధనందేహిధనందేహీ త్యతిదారుణ భాషణే ౧౨౪. అగచ్ఛద్బ్రాహ్మణః
కశ్చిదాఖ్యయాకాలకాశికః, వహ్నినేవసముత్క్రిణో నైషుర్యేణేవ నిర్మితః ౧౨౫.
స్థూలాధనమదేనేవ మాఘ్యేణేవోపబృంహితః, సచప్రాప్యహరిశ్చంద్ర మువాచ వద
తాంవరః ౧౨౬. ధనోపచయసంభూతం వ్యంజయ స్సర్వమాంతరం *కాలకాశిక
ఉవాచ* భాభాత్యద్వాచ మాకర్ణ్య సంప్రాప్తోస్థితవాంతికం ౧౨౭. కింత్యంవిక్రేతు
కామోసి స్త్రీయమేనాం సపుత్రకాం, కియద్వాతేప్రదాతవ్యం శంస తత్ప్రదదామి
తే ౧౨౮. బహ్వ్యిశ్చసంతిమేదాన్యః తిష్ఠత్యేషాపి కుత్రచిత్, ఉక్తకార్యాణికుర్వా
ణా గేహిని మనురుంధతీ ౧౨౯. బాలోహ్యేషసమిత్కష్టపుష్పాన్యాహర్తు మక్ష
మః, తథాపిమాత్రాయుక్తస్సృగృహేష్వాస్తాం నిదేశకృత్ ౧౩౦. *రాజోవాచ*
బ్రహ్మన్నస్యా స్సపుత్రాయాః మూల్యం శతసహస్రకం, హేమ్నాండత్వై
తదేవాంతు సపుత్రాం నయతేగృహం ౧౩౧. *బ్రాహ్మణఉవాచ* హరిశ్చంద్రవ్య
పత్నీతు దాసీభూత్వైవ వర్తతే, కాలకాశికధామ్నితి భ్యాతి ర్వాభువనేభవేత్
౧౩౨. నియుజ్యమానా కార్యేషు తేషు తేష్వపి తర్జనైః, సాధయేత్తానితాన్యేషాం
సపుత్రాదివస క్రమాత్ ౧౩౩. ఇత్యుదీర్యోద్యతాపాంగః స్వవిత్త మదడంబరః,
సదచాశతసాహస్రం రాజ్ఞే హేమ్నామయత్నతః ౧౩౪. ధనంతత్తిష్ఠత స్తస్య విప్ర
వ్యైవాభి వశ్యతః, నక్షత్రకాయ ప్రదచా వినీతఃకూరభాషిణే ౧౩౫. గృహీత్వాత
ద్ధనం సర్వం దదానక్షత్రకోగిరం, *నక్షత్రకః* ఇయంతిదివసాన్యేవం మమత్వద
మేగామినః ౧౩౬. పారితోషికమేవైతద్ధనం న్యాయ్యక్రమోహ్యాయం, తండులప్రస
మాక్షేణ సచవా హేమకారణం ౧౩౭. త్వత్తోహం లబ్ధవాసస్మి త్వదాదేశ కరో
సహి, ఇత్యుదీర్యసమస్తం తద్ధనం జగ్రాహ తీక్ష్ణభీః ౧౩౮. అతఃపరంఋణాన్యక్తో
భవేత్కాహ నృపంపునః, అనుల్లంఘ్యత్వమాలోచ్య భూపతి ర్నియతేస్తదా ౧౩౯.
అనుమేనే మతంతస్య నచైతద్విక్రీయాందధా, అవిషహ్యధనోత్సేకః సతాప త్కా
లకాశికః ౧౪౦. కిందేదాసివిలంబేనే త్యాహ చంద్రవతీంరుమా, రంజయంతిన్నసీమం
త సీమాంసిందూరరేణుభిః ౧౪౧. దిగ్దేవతాఃపదేయస్యాః సేహేదాసీతిసాగిరం,

విధాయహృదయే సాధ్వీ భర్తారం స్వాత్మదైవతం ౧౮౨. సపుత్రతత్పదేనత్వా
వాచం యుక్తామభావత * చంద్రవతీ * వాఙ్మనఃకర్మభిః పత్యై నిత్యయుక్తాస్మి
తత్వతః ౧౮౩. ఇత్యేవంవాదినీం రాజీం సరుషానిర్దహన్నివ, అహంస్వామికామే
తేనే త్యాచకర్ష సపుత్రకాం ౧౮౪. తదాకర్షణవిత్రస్తః కుమారో జాతసాధ్వసః,
అంబతాతేతి కరుణామవాదీ ద్దదదాక్షరం ౧౮౫. అచింతితేన విరహేణాకులాయాం
మహేవతేః, సాశ్రునేత్రముఖందేవ్యాహిమక్లిష్టాంబుజోపమం ౧౮౬. పత్న్యాశ్చేత
నయస్యాపి దుఃసహం విరహావ్యథాం, నియతేరిద్యశీశక్తిరితి సేహేనరాధివః ౧౮౭.
స్వామిగురుపితామాతా దైవతం చైషతేద్విజః, యాహితద్వారి తిష్ఠత్వం ఇత్యా
హస్యవతిః ప్రియాం ౧౮౮. నేలాంచాసహమానేన తర్జ్వమానాద్విజేనసా, యయా
పుత్రం పురస్కృత్య పథాయేనద్విజోగతః ౧౮౯. పత్న్యాపితనయేనాపి వియుక్తో
నబభాన్యపః, శతాంశఇవరోహిణ్యా బుధేనచ వియోజితః ౧౯౦. వృహోమహిమ్నా
నియతేః శ్లఘాత్మాతదాపినత్యే పథిసావధానః, ప్రియావియోగప్రభవం మహంతం
విగృహ్యశోకం సబభూపథీరః ౧౯౧. * * *

ఇతి శ్రీస్కాంద మహాపురాణే హేమకూటఖండే పంచమాహాత్యే
మధ్యమభాగే హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానే హరిశ్చంద్రేణ చంద్రవతీ
విక్రయోనామ పద్వీంశోఽధ్యాయః. ౨౬.

* భరద్వాజః * తాంసీత్వాస్వగృహంవిప్రః సపుత్రాంకాలకాశికః, అహూ
యగేహినీ మాహ వహ్నిరాత్మశిఖామివ ౧. హరిశ్చంద్రస్య గృహిణీ నామ్నాచం
ద్రవతీతియా, ఇయంగాసీసపుత్రాతే నియుంక్ష్యేనాంహి కర్మసు ౨. ఇతిభర్తర్గిరా
సాపి ధనగర్వేణమూర్ఛితా, సదాకూరస్వభావాచ తిష్ఠత్వత్రేత్యభావత ౩. రాజా
పితత్నావియుతో దేహశ్చేతనయైవ సః, అజానంస్త్రతకర్తవ్య మతిష్ఠదవశః క్షణం
౪. సత్యకీర్తి ర్మహాశోకగర్తేసంపూర్ణమగ్నధీః, అవిష్టఇవనిశ్చేష్టో నచాత్మానః ఘబూ
ధ్యత ౫. తతోనక్షత్రకః క్రూరో రాజానంసాహ నిర్దయః, అస్తంప్రయాతి తిగ్మాం
శుః క్రియాకాలో మృషైవహి ౬. శ్వేఃప్రభాతేసమేష్యామి దదన్వ సకలంధనం,
ఇత్యుక్త్వాదర్శితకోధః సజగామ యథాగతం ౭. శిశుఃప్రకాశ్యదిగ్భాగా శశ్వత్
స్వేవైవ తేజసా, హరిశ్చంద్రఇవోష్ఠాంశుః ప్రయాసీ త్పశ్చిహందిశం ౮. తేజస్వీ
నోపికాలేన సంకుచంతి సమృద్ధయః, ఇతీవోద్ధోషయామామః సంకుచంతో రవేన్ద్రి
మః ౯. నాలంప్రకృతిమార్గోపి విపన్న మభిరక్షితుం, కరాఃసహస్రంయద్భానుం
పతంతమపి నోద్దధుః ౧౦. తేజస్స్వభావసంసిద్ధ మముంచ నృండలాశితం, మమజ్ఞా
ర్కహరిశ్చంద్రో వాఙ్మకాశికవైకృతే ౧౧. విశేషాదావిలముఖీ విప్రయుక్తా వివస్వ

తా, ఆసీచ్చంద్రవతీవ ద్యాః హరిశ్చంద్రవివాక్యతా ౧౨. అద్యశ్యతాంగతేతస్మిన్
 స్తిగ్మాతౌ తేజసానిధౌ, తమసా విష్వగాత్రాంతం చరాచర మభూజ్జగత్ ౧౩.
 మణాన్నితోవియక్తేషు పతిషు ద్వంద్వ చారిషు, సద్యోయతులితాబ్జాసు సరసీషు
 సమంతతః ౧౪. హంసయస్త్రివిలీనేషు లీలాభవనబద్ధిషు, విటంకాంతర్విలీనేషు గ్రహ
 పారావతేష్వపి ౧౫. విద్యోతమానదీపాసు విష్వగాపణ రాజిషు, విలాసజననంఘు
 ట్టేచత్వరేచత్వరే పురే ౧౬ ద్విజేషుసత్క్రియాయుక్తేష్వాత్మాలోకిషు యో
 గిషు, బలివ్యాపృతవిప్రేషు క్రియావత్సు సమంతతః ౧౭. దివ్యపూజావిధానేషు
 దేవాగారే ఘనర్వతః, సమంతాచ్ఛాయమాణేషు విశ్వేశపరిపూజనే ౧౮. జయ
 స్తుతివిమిశ్రేషు ఘంటానాదేన భూయసా, ఆస్తీర్ణరమ్యతర్జ్యేషు కాంతాభూషణరా
 జిషు ౧౯. మరుద్ధూతపతాకేషు ధనినాం సౌఖ్యసద్గుణ, సాంధ్యధ్యాంతతమస్తోమ
 సంహారసఖరాయుధే ౨౦. ఉదయాచలమారూఢే రజనీనాథ మండలే, సాంద్రశృం
 గారసారాణాం ధనినాం కామినాం కులం ౨౧. శరవ్యాయతసానంద స్వందమాన
 శరాసనే(?), స్పృష్టేప్రదోషవమయే రాజాసత్యవతాం వరః ౨౨. సత్యకీర్తిముతాశ్చ
 దం వచనం సమయోచితం * రాజా * నాహందైవా న్నవామోహా ద్భ్రవీమి
 నుమహామతే ౨౩. నియతేర్నిత్యయుక్తాయాః స్వాతంత్ర్యం బలవత్తరం, సర్వాను
 భావవ్యాధ్యానాః ఛాయేవానుగతా సదా ౨౪. సేయంచంద్రవతీదేవీ జైవాద్విర
 హితా మయా, భేజేయాస్వామినీశబ్దం సర్వసామ్రాజ్యసంపదాం ౨౫. తస్యాంతః
 సాలినీ జాలా మయిజీవతి మేఘియా, భాగ్యచిహ్నంకీతాదేవ్యాః కథంపద్మరుణా
 కరా ౨౬. కతోరేషుక్రియాతంత్రే మ్యాభిముఖ్యం ప్రయాస్యతః, నియుక్తావ్యలసాక
 ర్తుమనభ్యస్తేషు కర్మసు ౨౭. కథంసహిష్యతేదేవీనేతు ర్నిర్భర్తనాన్యహా, అద్యా
 పిక్షీరకంతోయః కుమారోమేకులోద్వహః ౨౮. రోహితాస్యః కథంతాస్తా నిగ్ర
 హా విసహిష్యతే, అద్యాపిబాధతేచిత్త మాకృష్టాయాః పదేపదే ౨౯. విప్రేణ
 విక్లబం దేవ్యాః పరివృత్తావలోకనం, పురీమిమాం ప్రవిష్టాస్యః స్మేరహృష్టజనాన్వి
 తాం ౩౦. నకశ్చిదపిమాం వేత్తి విద్వానపి విధేర్బలాత్. వర్తతేపూర్వయామోద్య
 కథంవా నీయ తేనికా ౩౧. ప్రకృత్యాత్రురకర్మాణః కాశిరాజస్యశాసనాత్, ఆరమ
 కాశ్చరీవ్యంతి తేభ్యోపి నుమహాద్యయం ౩౨. అవిజ్ఞాతపురీ ధామ్నా రావయో
 ర్నీవపీర్యయోః, నాత్రవక్తాజనః కశ్చి దస్మదీయా విమావితి ౩౩. తదావాంనిర్గతా
 వస్మాదధునా నగరాద్భహిః, నేష్యావో రజనీమేనాం క్వచిచ్ఛైత్యాలయేపివా
 ౩౪. ఇతిరాజానమాకర్ణ్య వదంతం వదతాంవరం, తథేత్యాహక్రియావేదీ సత్యకీర్తిః
 కృతాంజలిః ౩౫. సనిర్గత్యపురాధీరః సహితః సత్యకీర్తి నా, జరచ్ఛైత్యాలయం త్వా
 పిపాంధసాధారణం యయా ౩౬. తత్రచక్షుధయాక్షామః పథాశాంతో వ్యథాతురః
 అపిదేవ్యా విధౌగేన సపుత్రాయా స్ససీడితః ౩౭. ఆలంబ్యతకుష్టింకలయ స్సత్య

మనాత్మనఃసదా, విషణ్ణోవిషయోత్సేధే సంధితే పాంసుపూరితే ౩౫. విన్యేతాం
దారుణాం రాత్రిం నిర్విణ్ణాం గౌ హిమానిలైః, సత్యకీర్తిశ్చరాజానం త్రైస్యైః క్షేణావ
నోదనైః ౩౬. ఉపాసయదయంనిద్రాం సేతిహాసైస్సుభాషితైః, తతఃపభౌతేనత్రర్క
సాధ్యం కర్మవిధాయచ ౪౦. ధనాధికారిణః క్రూరా త్రైస్తైః సక్షత్రకాత్తదా,
చిత్తజ్ఞేనానుయాత స్సస్సత్యవా కృత్యకీర్తినా ౪౧. అసకృద్బుష్టసాశేతవైభవైః
సారదర్శిభిః, సత్యస్తతిజ్ఞఃపథితైర్వీక్ష్యమాణస్తతస్తతః ౪౨. అకల్పయన్నవర్యంతా
స్సాత్మసిద్ధ్యైమనోరథాః, చరణాసర్వశుభదా స్వగురో రనుకీలయా ౪౩. ఆర్త
నామూర్తిహరణే దీక్షితం దయయానఘం, అనుస్మరన్విరూపాక్షం హేమకూటేశ్వ
రం శివం ౪౪. విశేషాద్విశ్వసిద్ధీనాం దాతారం పరమేశ్వరం, విమృశన్నవిముక్తేశం
విశ్వేశ్వర మధీశ్వరం ౪౫. ప్రవివేకపురీం రాజా ప్రవిభక్త మహాగృహం, స్థిత్యా
సేతివిదాం ధుర్యః తత్రక్వాపి చతుష్పథే ౪౬. అవోచదుచితాంవాచం మంత్రణం
మంత్రవిద్వరం, * రాజా * ఆగమివ్యతినమ్బుజే తావన్నక్షత్రకో జవాల్ ౪౭.
విభూయసంశయం సద్యః కురుష్వవచనం మమ, తృణావేష్టితమూర్ధానం కృత్వా
మాం కృతినాంవర ౪౮. పద్మసంఖ్యాం సముద్ఘోష్య విక్రీణీష్వ ధృతింవహా, త్వం
వాస్థితోసి శిష్టామే వేలాయా మిద్భూతాత్మని ౪౯. సాఫల్యంగమితా సత్య మను
జీవిభురిస్థితిః, ఆనుకూల్యంచ భక్తించ వేద్ధితే మయిసర్వదా ౫౦. కేనాపిచాత్మ
నైవాత్మా విక్రేతుంసహి యజ్యతే, క్రేతారోనాభి నందంతి స్వతోదాన్యమకర్తృ
కం ౫౧. సకామూర్థం సతోభారమూర్థంభోయం మహామతే, సత్కార్యమేవ తత్తి
ష్ఠేః వాచిమేధూతసంశయః ౫౨. ఇతివాదినిరాజేంద్రేధురీణేనత్యవాదినాం, న్యాకు
లే సత్యకీర్తాచ భక్త్యాస్వామి విశుద్ధయా ౫౩. వ్రత్యదృశ్యతతీక్ష్ణాత్మా శీఘ్రంనక్ష
త్రక స్తదా, ఆగచ్ఛన్నేవ నాద్యాపి ధనంతే నేదృశఃక్రమః ౫౪. ఏకందిశం హిమే
శిష్ట మిత్యాహ పరుషాక్షరః, * రాజా * సర్వసంసత్స్యతేహ్యద్య ధనంతే తవ
తాంవర ౫౫. సహస్వక్షణమిత్యేనం క్షమయామాస భూవతిః, అథనిర్బంధయైకే
న వాక్యేనచ మహీపతేః ౫౬. అకరోద్దారుణం కర్మ కర్తుంమంత్రితదాధృతిం, ఆ
వేష్ట్యచత్పదై ర్భర్తుఃప్రకృత్యైవోన్నతం శిరః ౫౭. వేష్టమానోతిదైన్యేన నిష్ఠురో
హమితిబ్రువణ, రాజానంచాలయన్ధీరం వీభ్యాంవీభ్యాం శుచాక్షులః ౫౮. ఉచ్చైరు
ద్భోష యామాస సత్యకీర్తిమాం ౫౯. * సత్యకీర్తిః * ఏషరాజాహరిశ్చంద్రో
భాస్వద్వంశ శిఖామణిః ౬౦. విక్రేయతే మయైవేనం క్రీణీత ధనినోజనాః, దాతవ్యం
పద్మసంఖ్యాతం ధనం మత్స్యామినఃకృతే ౬౧. ఇతిచోద్భోషణం కుర్వ స్వీధీంవీధీం
చచారహ ౬౨. అస్యోద్భోషణ మాకర్ణ్య ధనినోధనదుర్బదాః, ఆలోక్యాలోక్య
రాజానం ప్రాహుర్మంత్రణ మగ్రతః ౬౩. అనురూపేణమూర్త్యేన విక్రేతవ్యంచవ
స్తునః, భావమేతదయైకంతే వాక్య మాశావశంపదం ౬౪. ధనంయత్పద్మసంఖ్యా

కం మూల్యంతన్నాయ మర్హతి, స్వాదేవహి హరిశ్చంద్రో విష్ణు ర్వాశక్రవవహ
 ౬౪. ఇతివీక్ష్య మదోద్రిక్తాః విహస్యచ పరస్పరం, హస్తైర్నస్తాన్నమాస్ఫల్య సర్వే
 ప్రవివి శుద్ధహాః ౬౫. పురస్కృత్యచరాజనం సత్యకీర్తిః సమాకులః, వివాణాం
 క్షుత్రియాణాంచ వైశ్యానాం ధనశోభినాం ౬౬. అమాత్యానాం ధనవతాం శాశీ
 రాజోపసేవినాం, కరణాధిక్యతానాంచ కనకోత్పిక్త చేతనాం ౬౭. సేనాపతీనాం
 దృష్టానాంసామంతానాం సుసంపదాం, ధర్మాధికారిణాంచాపి యోధానాంచాపి
 ధన్వినాం ౬౮. రథినాంహయవీరాణాం ప్రకృష్టధనసంపదాం, ఆధోరణానాంఖ్యా
 తానాం తత్తత్కర్మకృతా మపి ౬౯. గణికానాం ప్రభూతార్థప్రఖ్యాతానాం సుచే
 తనాం, శిల్పినాంచ ధనాధ్యానాం భటానాం దృష్టకర్మణాం ౭౦. కృషీవలానాం సం
 పన్నధనధాన్యో పభోగినాం. అన్యేషాంచానురూపాణాం ధనసంపత్తిశాలినాం ౭౧.
 తానుతానుచవీధీషు బుభామ ధనలిప్సయా, వర్చేనిర్గత్యనిర్గత్య ధనినోపి గృహాద్భృ
 హాత్ ౭౨. దృష్ట్వాదృష్ట్వాచ రాజానం బహువిత్తేష్టవాలుకం, ఉద్భోషణంసత్యకీర్త
 నంత స్తదుదాసితాః ౭౩. రాజావిశిష్టచరణో రథ్యాశత పరిభ్రమాత్, లలాటం
 తప ఘర్మాంశోః కాలేతస్థా సమాకులః ౭౪. భాస్వత్కిరణసంతప్తైః పాంసుభిః పా
 వకోత్కృష్టైః, జనసంచార నిర్ముక్తా జజ్జరే పురవీధికాః ౭౫. ధనినాంహేమకలశా స్సా
 ధేష్వర్కకరావతాః, అనుచేలాదురాలోకాః ప్రభాభిఃపరిపుష్కరుః ౭౬. ధారాయం
 త్ర గృహేష్వంతః పద్మినీదల సంస్తరైః, అత్యనైషః కఠోరార్కంధన్యాః కాలం
 సుఖానితైః ౭౭. తస్మిన్కాలేహరిశ్చంద్రః క్షుత్పిపాసార్దితోపి సఖ, అముంచకోభృతి
 మాత్మీయాం గుప్తః సత్యేనశ్చేజసా ౭౮. విక్రయస్యాప్యనర్హోస్మి త్వంత స్తాపాకులో
 భృశం, అనాదృతే స్థలేతిషణ్తప్తః సూర్యస్యరశ్మిభిః ౭౯. వేలాతిక్రమణేనాపి విత్
 స్యానుదయేన చ, నక్షత్రకన్యచోగ్రేణ స్మృత్యేమం తత్సమంముహూః ౮౦. క్రితో
 భవేయం కేనాహంధనదాశ్చేతికృత్ప్రధీః, పరిక్రమ్యపురీం సర్వాం మహాధనిక సం
 యుతాం ౮౧. బహిర్గత్యచ కుత్రాపి ప్రదేశే మంత్రణాన్వితః, శుష్కత్కంతోవృర
 దనః పాంసువాతేన ధూసరః ౮౨. అత్యవాహయ దుద్దామాంవేలాంమాధ్యాప్ని
 కేం నృపః, అథాపరాష్ణేసంప్రాప్తే జనేషూచ్ఛ్వాసితాత్మను ౮౩. శాంతరశియుతే
 పూష్టోవిక్రమేలోకపంచయే, ప్రాణిషుక్రమనిర్ముక్తేష్వనురక్తంచరిష్టుషు ౮౪. నాత్యు
 వ్లశీతేవసే సహ్యపాంసుమవీధిషు, ఋణాత్కథంవినిర్ముక్తో భవేయమితిశంకితం
 ౮౫. దృష్ట్వాసంచారిణో దూరాజ్ఞనాంస్తత్రచ తత్రచ, గృహంశ్చతేషాంయాన్కాం
 శ్చి ద్రాజామంత్రిణమబవీత్ ౮౬. అత్రదూరాచ్ఛరంత్యేతే జనాఃకేచిత్క్రియాప
 రాః, గృహశ్చకేచిదప్రతేన సత్వముద్భోషయా త్రమాం ౮౭. అపధూతోస్మిధనికైః
 వగరాంశ్చైరై రహం, బహిరప్యేషయః కశ్చిద్ధనికస్యాస్య దుదారధీః ౮౮. అత్రకే
 వాపివాపుంసా క్రితశ్చేదహ మీదృశః తస్మాద్ధనవిత్తేన భవేయమన్యణఃక్షణాత్

౮౯. ఇతితద్వాచమాకర్ష్య సత్యకీర్తి స్తుదైవచ, పూర్వశ్చోషయామాన భూభర్తు
 ర్విక్రయంపునః ౯౦. ప్రసర్వకాదితుతద్వోషఃసత్యకీర్తి ముఖోద్గతః, వ్యశ్నువానోభవ
 త్సర్వం తందేశమభిలక్షితం ౯౧. సహించండాలభూయిష్టా దేశస్సద్భి ర్విగర్హితః,
 నివిప్టఃక్రూరకర్మాఢ్యో బహిఃదూరే పురస్యయః ౯౨. తత్రచండాలవశ్యా
 నా మగ్రణేపావకర్మధీః, రక్షితాచశ్మశాగానాం వీరబాహురితస్మృతః ౯౩. గృ
 హంతేసీతవీవౌచైరశ్మణో ద్విక్రయధ్వనిం, శ్రుత్వామఘమదక్షి బః కంచినాతంగ
 దారకం ౯౪. తదర్థావగ మార్థాయప్రేషయామాస తాంభువం, సచగత్వాతదా
 జ్ఞాయవృత్తాంతం సర్వమాత్మనా ౯౫. ప్రత్యేత్యకథయామాస సువ్యక్తం వీరబా
 హవే, విక్రీయతేహరిశ్చంద్రో నామరాజా స్వమంత్రణ ౯౬. దేయంచవన్మసంఘ్యా
 తం స్వామిన్నస్మైధనంకిల, సతస్యవచనంశ్రుత్వా మూల్యంసుబహుయత్నతః ౯౭.
 విక్రియార్థంచసుమహ త్తథావ్యస్త్వి త్యచింతయత్, గచ్ఛామితత్రవశ్యామి వస్తు
 తద్యది రోచతే ౯౮. క్రేష్యామితిసముత్త స్థా మదస్సస్తోత్రరాంశుకః, అగ్రభాగ
 దృఢాబద్ధ పరిలంబి పటచ్చరః ౯౯. స్వజాత్యుద్వోషికాందక్షేపానా వేషు తలాంచ
 హణా, వామేతుభాద్యమానంచ మాంసఖండంమహూద్ధతః ౧౦౦. నిర్గత్యాంతర్న
 హాత్పూర్ణంపస్థులంశ్చ పదేవదే, సోభ్యాగమ త్రముదేశం యత్రరాజాహి తిషతింగం.
 తందర్పేణసమాయాంతం దూరాదేవమపీవతిః, కాశిన్యేనచకాళిమ్నాఘోరేజైవా
 భిరక్షితం ౧౦౧. సాంద్రైకాలాయసై రేవ నిష్పన్నంపరమానుభిః, అకారేణసదా
 బద్ధ భృకుటిభీషణా ననం ౧౦౩. కుశితాస్తమితాపాంగే మోరారక్తకనీనికే,
 నేతేవ్యాఘూర్ణయంతంచ శశలోచనలోహితే ౧౦౪. అనిమితైఃప్రహసితైః స్థూ
 లైర్నిశ్వాన మారుతైః, గతిభిర్విషమాభిశ్చ మందంశంసంత ముల్బణం ౧౦౫. అస్మి
 న్ధమాశయేకేశేష్వపిసంస్కార వర్జితం, పరుషంవచనేగాత్రేష్వప్రశస్తార్థసత్క్రియా
 ౧౦౬. నశేవలం ముఖేజ్ఞానేప్యంధకారిణ మన్వహం, అపిదర్శితమాలిన్యం వననేపిచ
 కర్మణా ౧౦౭. అదృష్టచర మప్యంగైర్వ్యక్తం చండాలలక్షణం, విషక్షమివపుణ్యస్య
 బీభత్సప్యైవసత్క్రియాం ౧౦౮. నరక సేవ్యతాత్పర్యం పాపస్యేవపరాంగతిః, దారా
 త్యైస్యేవసంఘాతమశుభ స్యేవదర్శనం ౧౦౯. అనాభావ్యమనలోక్యమవాచ్యంహి
 మనీషిభిః, అనకృద్వృష్టహింసార్థం ఆన్యశంస్య వివర్జితం ౧౧౦. అపాస్తకమణాలేక
 మహంయుగభిమానినం, విశేషమదనిర్వూద్యైః వ్యాయామై రనువందిభిః ౧౧౧.
 అంగేష్వముక్తకాశిన్యం వయస్యపిచ వశ్చిమే, క్రూర్యాత్స్వభావసంసిద్ధ కృతాంతమి
 వగాంగతం ౧౧౨. దర్శనేనాపిభయదం వీరబాహుం దదర్శహ, తమాలోక్యహరి
 శ్చంద్ర సైస్సెరాకార చేష్టితైః ౧౧౩. చండాలఇతినిశ్చిత్యతస్థా ధైర్యం సమాశ్రితః,
 వీరబాహుశ్చనిశ్చంకం తంప్రస్య మదఘోర్ణితః ౧౧౪. అతిష్టత్ప్రేత్యరాజానం
 సత్యకీర్తించ సార్వతః, పశ్యకాస్థితా క్షణందృష్టః చండాలోన్మపమబ్రవీత్ ౧౧౫.

ఉద్వేజయన్తస్తస్య నింద్యైః పూర్తా రక్షితైః, ఏర బాహురితి భ్యాతోమహాచం
 చాల వంశజః ౧౧౬. విశయోద్భోషమాకర్ణ యువయోః పార్వమౌగతః, అహం
 క్రితాస్మియువయోః కోవావిక్రేయతేధునా, ధనసంఖ్యాపి వాచ్యామేతులోపిచస్మృ
 తోమదాత్ ౧౧౭. ఇతితస్యవచోనిశమ్యరాజాసవిధేమంత్రివరంవిలోక్య చాహ,
 అవదత్కిలధార్మికంవచోన్యపతిః సత్యగిరాంధురిస్థితః ౧౧౮. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యే మధ్యమభాగే
 హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానే ఏర బాహుదర్శనం నామ
 సప్తవింశోఽధ్యాయః. ౨౭.

* హరిశ్చంద్రః * విక్రేతవ్యోహమేవాత్ర హరిశ్చంద్రాఖ్యాయా యతః,
 విక్రేతాసత్యకీర్తిర్మే మంత్రీసాయం మమాజ్ఞయా ౧. కర్మణ్యనింద్యేతిష్ఠంతం
 సంయుక్తోనింద్యకర్మణా, సత్వంజాత్యైవచండాలః కథంమాంక్రేతుమర్హసి ౨.
 * ఏర బాహుః * నచకోపాన్నచమదాద్రేవక్ష్యామి సాంప్రతం, అహంజాత్యైవ
 చండాల స్త్వంతుచే దృణకర్మణా ౩. అనింద్యనింద్యగుణయో రావయో రంతరం
 మహత్, ప్రభవేన్నియతేఃపాపా త్కదాచిద్వాగతిర్మమ ౪. వయాతికర్మచండాలః
 కదాచిదపిసద్గతిం, ఋణంసుబహుమత్యాత్మ స్వవస్థావ్య స్వశాశ్వతః ౫. కర్తా
 నప్రదదాత్యేవ కర్మచండాల శ్చరితః, ఋణపాతకసంక్తినయోగ్య స్త్వంమమాల
 యే ౬. ఏకంక్షణమపిస్థాతు మసంభావ్యశ్చనిందితః, ఇత్యుక్త్వామదసంభాంత పద
 జ్ఞానఃపదేపదే ౭. కిమహంఖలుచండాల ఇతివక్తుంసమేహత, అథనక్షత్రకఃకోధా
 త్రదాగత్య నిరీక్షణః ౮. స్థిత్యాదూరాన్నప్రపం ప్రాహ దర్శయన్వైశసంమహత్,
 * నక్షత్రకః * అస్యామపిచవేలయాం సత్వంధర్మం విముంచసే ౯. ఋణినిఃకోసుధ
 ర్మస్యా త్కింతేజాతి వికల్పనా, ప్రాప్యపిధనదాతారం ధర్మాధర్మవికల్పనాత్ ౧౦.
 ఋణగర్తేమహాఘోరేపతివ్యసిదురాశయాత్, అతిశామతి వేలాచప్రతిజ్ఞాతా
 త్వయాపురా ౧౧. చండాలంవానుగచ్ఛత్వం దాతవ్యం దేహిమేధనం, పురాకృ
 తేనపుణ్యేన త్వయాలబ్ధో ధనప్రదః ౧౨. దృష్ట్వాప్యేవమవస్థంత్యాం కోదాన్యతి
 ధనం బహు * రాజోవాచ * సత్యముక్తంత్యయా విప్రదృష్టస్సత్కర్మణాహ్యాయం
 ౧౩. తిషాత్రక్షణమాత్రంత్యం దదామి సకలంధనం, ఇతిప్రసాద్యవిప్రేంద్రం సత్య
 కీర్తిమువాచహ ౧౪. కుపితోమందిరంసాయం గచ్ఛత్వద్య మదోద్ధతః, ప్రసాదపీ
 యువహయంధనదోయోపికోపివా ౧౫. ఇత్యుక్త్వాసహితేనైవతమేవంవిధమన్వగాత్,
 క్రితాస్మివారితోఽపున్వచ్చైః వారితోవ్యమునాముహుః ౧౬. నిర్బంధానుగతసాన్నిధ
 వివృణ్వ స్మదవిక్రియాం, స్థిత్యావిహస్యచ తదాసత్యకీర్తిమవోచత ౧౭. * చండాలః *
 క్రితేనబహుభి ర్విత్తై ర్భావ్యంకర్మకరేణయాత్, దాసేనహితథాకార్యే పదమః

ప్రతిభాత్యయం ౧౦. యుక్తచవత్తుంనోవేత్తి దర్పనాద్యాపి ముంచతి, నమేవయో
జనంతావదనేన ధనదానతః ౧౧. క్రేయోపికిం తథాక్రేతుః చక్షురగ్రే ఫలాయ
హి, ఇత్యుక్త్వాగర్వితం యాంతం సత్యకీర్తిర్నయాద్ధిరా ౨౦. నిరుభ్యప్రస్థలంతంచ
భావంజ్ఞాత్వాతథేశేతుః, నిగృహ్యశోకంమోహంచ విషాదంచ వ్యథామపి ౨౧.
విధేర్బలంసమాలోక్య మంత్రీవాచ మవోచత *సత్యకీర్తిః* తావత్స్వతంత్రాప్ర
కృతిః తావద్దర్పశ్చ నిర్భరః ౨౨. ప్రభోస్తావత్ప్రభావశ్చ యావద్దాస్యమధిశ
యేత్, వత్తుంచవేత్తిప్రోక్తేషు నవ్యాముహూతి కర్మసు ౨౩. నభినత్తిరహస్యాణి
క్రేతవ్యోయంత్యయాన్యపః, నవ్యాజభాషీనక్రోధీ నదురాత్మానవాశతః ౨౪. నభీత్సు
పాశ్రయేణాపి మానీదాసార్థసంగమః, ఏషరాజాగుణీ సర్వకార్యదక్షో విశుద్ధ
ధీః ౨౫. నోపేక్షణీయాభవ్యాత్మ నైవంసిద్ధ్యే త్తతఃపరం, నద్రక్ష్యన్యనమూల్యంహి
తథాపి ప్రవదామితే ౨౬. దేయంచపద్మసంఖ్యాకం ధనమన్యకృతేత్వయా, ఋణాచ్చ
తావతాముక్తోభవేదేవధనేశ్వర ౨౭. సర్వైరసదృశఃశ్లాఘ్యో భవేత్సద్భుత్యవా
భవాన్, *వీరబాహుః* యోవాకోవాభవేదేష దాసకార్యంకరిష్యతి ౨౮. నియా
మకస్యహస్తేషు నియమ్యస్య గుణాగుణాః, దదామిభవతాప్రోక్తంధనంత్యం శ్లాఘ్య
కర్మకృత్ ౨౯. ఇత్యుక్త్వాపార్శ్వగాన్ప్రహ ధనోపాహరణాయసః, తేతస్యశాసనా
త్ప్రపం ఆనీయనుమహద్ధనం ౩౦. యద్రక్ష్యకిరణాలాక్షైః ప్రోతపద్మ మభూన్నతః,
సగృహీత్వామహత్పద్మం రత్న ముక్తాశతో సమం ౩౧. పూరయామాసతేనైవ
పురోభాగంమహీపతేః, *వీరబాహుః* ఇదంతత్పద్మసంఖ్యాకం ధనంతేనచివో
చితం ౩౨. మయాదత్తమయందాసో హరిశ్చంద్రోపి మేమతః, *సత్యకీర్తిః* యథా
ర్థంతేతథాధీర శ్రేష్ఠోసి ధనసంపదా ౩౩. స్వామీమయాయంక్రీతశ్చ త్వమేనం
స్వగృహాన్నయ, ఇత్యుదీర్ఘోచితాంవాచం దూరాన్నక్షత్రకం స్థితం ౩౪. ఆహూ
యానునయాద్విత్తం దక్షారాజ్ఞానుమోదితః, నక్షత్రకోపిహృష్టాత్మా జగ్రాహసకలం
ధనం ౩౫. అన్యతోనీతిరాజేంద్ర ముక్త్యైవంప్రపాసన్మఖః, ఉపనిన్యేవిధేయైశ్చ
విశ్వామిత్రాయ తద్ధనం ౩౬. తస్మిన్యాతేమహారోదే ముక్తస్తస్మా దృణాన్నపః,
గతభారమివాత్మాన మమన్యతచిరాయహి ౩౭. ఉవాచసత్యకీర్తించ సమాశ్వాస్య
గిరాగ్ర్యయా, మాకృథాశోక మత్యర్థం ఋణాశ్మక్తోఽస్మినువత ౩౮. శరీరణాం
స్వకర్మేదందాస్యం యల్లోకసంమతం, అద్యప్రభృత్యయంస్వామీ ప్రభుర్లోప్తాని
యామకః ౩౯. శాసనేహస్యతిష్ఠామి యాహిత్వం యత్రతేమతః, ఇతిరాజ్ఞోగిరా
తస్మిన్విషణ్ణవదనేతదా ౪౦. శోకాంధకారపతితే శుష్కాశనిహతేకిల, నగర్వంవీర
బాహుశ్చ రాజానం సమభావత ౪౧. ఆగచ్ఛదాన గచ్ఛావోగృహాన్నిందినయా
గిరా, కస్త్యమేతస్యసోయంతే కోవాభ్రమ మిమంత్యజ ౪౨. కురుదాస్యోచితం
కర్మ క్రీతస్త్వం యత్కృతేమయా, ఇత్యుక్త్వామదతామ్రూక్ష స్తమాకృష్యాగ్రపా

ణీనా ర౩. అగచ్ఛత్పురతస్తస్య తేనావ్యనుగత శ్చనైః, సగచ్ఛన్వివశైరంగై ర్మదా
విష్టేన వర్తనా ర౪. చతుస్సాగరవర్యంత భూచక్రవహనో చితే, మాంసలేంసే
మహాభర్తు ర్జరతాజగరోపమం ర౫. ప్రకృత్యాకశినంనింద్యం మాంసఖండసమన్వి
తం, వీరబాహుర్హస స్తర్పాద్వామబాహుంస్యవేశయత్ ర౬. ఉద్ధూర్ణయన్వేణుల
తాం పదప్రేతయే చ్చక్షూః, స నివేశంసమాపేదే సత్యకీర్తేశ్వరశ్చరణైః ర౭. సత్య
కీర్తిశ్చరాజానం సత్వాసత్యవ్రతే స్థితం, అనుల్లంఘ్యంచనియతిం ధ్యాయన్మో
గాగ్ని మగ్నధీః ర౮. నిందకశోచ్యంస్వమాత్మానం ప్రవివేశపురీం రుదకా, రాజా
పిదైర్యసంపన్నో విసీతో విదితాశయః ర౯. నీయమానోంత్యజేనైవ నియతేశ్చైవ
శర్మణా, స్థితేతిష్ఠ నిష్కణ్ఠేతు నిష్కణ్ఠోయాతిచ ప్రజకా ౧౦. మదోద్ధతస్యతస్మాజ్ఞాం
శుర్వస్పథిపదేవదే, కించిదంతరముల్లంఘ్య పురస్తా ద్దత్తలోచనః ౧౧. పశూపహార
సతుష్ట చండాలాలయ దైవతం, గమ్యాగమ్యక్రియాశూన్య మపాకృతహితాహి
తం ౧౨. అవిశేషనిజాచారశ్రీయువస్థవిరాకులం, శ్రుతేపిపావజనకం స్మృతేపి
భయదాయకం ౧౩. సదోద్వేగకరం దృష్టే నరకస్యనిదర్శనం, ఏకాచణమపుణ్యా
నాంమలినానాంసదాశ్రయంగృహదర్శవీరబాహుః స్తంభితేశమతిగర్హితం, దృష్ట్వానా
రకిణామంత రపుష్పద్వేగకరం సదా ౧౪. సవిక్రియాందధాచిత్రే నరనాథోద్భృతేర్నిధిః,
వీరబాహుఃప్రవిశ్యాథ భవనం సమదాధికః ౧౫. సద్యఃపరిజనానీతే గాథగోచర్య
ణీసీతే, అస్తదారుమయేపీతేశ్వసన్సాగ్రంత శ్చతావతా ౧౬. కీర్తకేశరణోల్మేనపాన్మ
గ్ధసకర్తమే. స్థండితస్యపమాన్వేతి వీరబాహురభావత ౧౭. దాసాసిన్వామినాక్రితో
దిష్ట్యాకార్యమూకృతిః, ఇతిరాజాసమాశస్య చాపశ్యస్త్రహచారిణః ౧౮. రాజాపి
వచనా త్రస్యదాసభావం ప్రదర్శయన్, స్యసీదదాసనస్యాధస్తదీయస్య కృతాంజలిః
౧౯. ఆసీనస్యమహీభర్తురంకేమదవిమోహితః, పాదావ్రసారయామాసశ్మశానస్థాణు
సన్నిభా ౨౦. సతావక్తిష్టరేఖాభ్యాం పాణిభ్యాం ధరణీపతిః, భక్త్యాసంవాహయన్నాస
దర్శయంశ్చముఖేముదం ౨౧. తథాపినిషురమనా మదాంధఃకోధమూర్ఛితః, స్వతోవి
కారీచండలో నినిదస్యవతేః క్రియాం ౨౨. *వీరబాహురువాచ* సామర్థ్యేనామునా
మూఢదాసత్వంమమవేశ్యని, వర్తితుంకిమవాప్తోసిదృష్టం తే కరయోర్బలం ౨౩. నాచ
యాతి రుజాలేశో వ్యద్యసంచారణాత్పదే, కథంమేపాదసంవాహం కరోషి కుహ
నాత్మక ౨౪. *రాజోవాచ* సచాస్తికుహనామాత్రం స్వామిస్త్వమ హృదంతరే,
సంపాహయామితే పాదాదృఢంమయి దయాంకురు, ౨౫. *వీరబాహుః* ప్రలప
స్యతివాచైవరేరేపాదా త్యజత్యజ, సోస్త్వహంవీరబాహుర్ని త్వత్కృతే బహువి
త్తదః ౨౬. మదజీవం విజానన్మాం తతస్త్య మవమన్యసే, ఉత్తిష్టకురుమేకార్యం గృ
హేయద్యదు దీర్ఘతం ౨౭. దాసాధమనయోగ్యోసి పాదసంవాహనస్యమే, ఇత్యాక్షి
ప్యకుసాపాదా సంత్యజ్యచ నృసంపదాత్ ౨౮. ప్రావిక్షదంతర్భవనం ప్రస్తాపాలం

బకంబలః, అకారేణచక్రాశ్చేణచండాలస్యహి తాదృశా ౨౦. జాతత్రాసాపిన్యవతి
 ఖముమోచధృతిం నిజాం, అత్రాంతరేహరిశ్చంద్రం చండాలభవనేసితం ౨౧. అపార
 యన్నివరవిర్భిష్టుమస్తగిరిం యయా, జజృంభేవారుణీమాశా మాలంబ్య పరుషం
 తమః ౨౨. సతాంమార్గం సమాక్రाम ద్వీరబాహూర్మనోరథః, రాజాపితేతసా
 సంధ్యా ముపాస్యచ మహీపతిః ౨౩. వీరబాహూర్మహిద్వాద్యర వేద్యామేవ క్వచి
 త్ సితః, వీరబాహూర్మియోగేన తదభృత్యైరాహృతంస్యవః ౨౪. మాంసాదనం
 తత్సూరతో గృహీత్వావిజహా క్వచిత్, యామేయామేసమాహూతః స్వపతా
 వీరబాహునా ౨౫. తదుక్తంకర్మకుర్యాణః స్వామిన్నితిగిరం వదన్, మధ్యేమధ్యే
 చతదభృత్యై ర్భర్త్సితః పూర్వసమ్మతైః ౨౬. విజితక్షుత్ప్తిపాసార్తి ర్వేపితస్తుహినా
 నిలైః, అనావృతోనిశాంనిన్యే సత్యకీర్తే ర్గుణాస్సృగ్ ౨౭. వ్రాతస్సముత్థితస్సై
 రనుక్తోప్యంత్యజై ర్భృహే, తత్రతాక్ర్యాణిసర్వాణి కర్మాణ్యవ్యఃరో న్మృతః ౨౮.
 ఏకవాసాశ్చమలినోజటిలః శౌచవాన్మృశః, కుర్వన్నపిన్యకంకావ్యం గర్హిణో
 గృహవర్తిభిః ౨౯. మతాభిర్నిద్యమానాంగ శ్చండాలస్త్రీభి రవ్యలం, ఆహవ్యమా
 నోమాంతంగై ర్మదాంధైశ్చ కదాచన ౩౦. నింద్యకర్మనునిర్దిష్టః సక్రోధం వీరబా
 హునా, చిరాయితేతుతేనాపి దంజైరవృభి తాదితః ౩౧. తదుక్తేషువదేతేషు వమా
 మ్మూర్ధ్నా మృతాశ్చగాః, అశ్వాంశ్చమహీపానుష్టా ఫ్రాసపి మృతాన్మరే ౩౨.
 చర్మభస్త్రికయాదూరా త్కృతాంబుభర మానయన్, వాగ్భిఃకర్మభి రవ్యేతాస్త్రి
 ణయంశ్చ పృథక్పృథక్ ౩౩. నిదంత్యా కృతకర్మాణి నిర్దాక్షిణ్యైకసారయా,
 తర్జ్యమానశ్చభవనస్వామిన్యాపిదివానిశం ౩౪. సారిమేయశిశూంస్తాంస్తా పోష
 యన్నాస్వామినో గిరా, ఉపచార్తై ర్భహువిధైః ఖగాన్నానావిధై రపి ౩౫. అన్యన్య
 పిచకర్మాణి కాలేకుర్వ న్సమాహితః, వీరబాహూర్మహద్యారం సతత్యాజ దివాని
 శం ౩౬. స్థితిర్మమేయంసత్యార్థం నకామాదితి భూపతిః, నింద్యేపివాసేస్వాత్మానం
 పుషోమాంబుఫలాదిభిః ౩౭. క్రియమాణేషుకార్యేషు తేషుతేష్యపి సాదరం, వీరబాహు
 రసంతుప్తః క్రుద్ధోరాజాన మబ్రవీత్ ౩౮. *వీరబాహుః* అలనఃశూన్యవృద్ధయః
 సమ్యక్త్వంసహి కర్మకృత్, అతఃత్వదుచితంకర్మ వక్ష్యేతత్కురు సాంవ్రతం ౩౯.
 ఇతోనిర్గత్యభవనా న్మయోగ్యోస్యవ్రతమేమతః, గోష్టాభవశ్శుకానానా మహూ
 రాత్రమనన్యధీః ౪౦. మృతానాందాహనే తత్ర పూజ్యవృష్టంహివేతనం, దిదేదినే
 సమాగత్య తత్రన్మహ్యం సమర్పయ ౪౧. మృతానాంఫాలవిన్యస్తై స్తత్రతత్రచ
 సంభృతైః, విధేహితండులై ర్దాస శరీరస్థితి మాత్మనః ౪౨. శవోపరివృత్తైర్వస్త్రైః
 ఖండై రాచ్ఛాదితా కృతిః, శ్మశానేష్యేవనివనన్ శాసనంయమ పాలయ ౪౩. మృత
 స్సకస్యచిద్వాపి దాహనే వేతనంయది, నదదాసిగృహీత్వామే యదిబావంచయి
 వ్యసి ౪౪. అనాదరాచ్ఛలోభాద్వా తదాదండ్యోభవిష్యసి *రాజోవాచ* స్వా

మిత్రవైవ దాసాస్మి యదుక్తం తన్నలంఘ్యతే ౯౫. త్వాంతుప్రసాదయిష్యామి
తేవతేనైవ కర్మణా, ఇత్యుక్త్వాస్వామినంసత్వా తదాజ్ఞాంపరిగృహ్యచ ౯౬. సహ
యంసత్య మాంబ్యస్తృశానాభిముఖో యయా, తత్రసంస్థాప్యచతురః స్తంభాః
దారుణి తేష్యపి ౯౭. నిధాయస్థిరబంధాని తత్రవాస మరోచయత్, అహో
రాత్రంస్థితస్తత్ర వీరబాహుగిరం స్మరన్ ౯౮. దూరాదాలోకయన్ శక్తః శ్మశానాని
సమంతతః, శవేషుదహ్యమానేషుతస్మాత్తస్మాజ్జనాదపి ౯౯. సంగృహ్ణాంస్తారతమ్యేన
వేతనం పురతఃస్థితః, స్వైరండగ్ధుంప్రవృత్తాని ప్రేతానిబలిభి ర్జనైః ౧౦౦. చితాంత
రాత్సమాకృష్య క్షిపతేహి రుమాన్వితః, అభ్యేత్యస్వామినేదత్త్వా లబ్ధంలబ్ధంచ వేత
నం ౧౦౧. తర్జితోవ్యమునాభూయః ప్రసేదేతి గిరంవదన్, చితాగ్నిధూమసంవీత
గాత్రోనిత్యం మలీమసః ౧౦౨. సదాసిక్ఖాటసంచార దీర్ఘాంగులి తలాఃఖిక్, అసంస్కారపరిస్రస్తపరితో బభ్రుమూర్ధజః ౧౦౩. వసానోబీర్ణజీర్ణంచ బహుచ్ఛిద్ర
శతార్పితం, వానశ్శఖండంతదలిక న్యస్తతండులజీవనః ౧౦౪. తప్త శ్చితాగ్నిజ్వాలాభి
ర్దివాప్రాధాతపేనచ, ఏకోవ్యవసయన్నక్తం తాభిర్హారాభిరవ్యథః ౧౦౫. దుర్గర్వేనాత్మ
వపుషాకుణసాసభిభీషయన్, చతు స్తంభోపరి తలేశయన్నాయామినీం నిశాం ౧౦౬.
ఏవంశ్మశానంనియతోభిరక్షన్ వాచాంస్థితోవర్తన్ని వీరబాహూః, అనన్యవృత్తిర్వి
భు రవ్యనైషీ ద్యుక్తాశయఃకాన్యపి వాసరాణి ౧౦౭. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యే హేమకూటఖండే
మధ్యమభాగే హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానే హరిశ్చంద్రేశ్వశావరక్షణంనామ
అష్టావింశోఽధ్యాయః. ౨౮.

* భరద్వాజః * సాపిచంద్రవతీరాజ్ఞీ కాలకాశికవేశ్మని, వర్తమానాబహు
ముఖై ర్భక్తిప్రాగృహకర్మసు ౧. అనభ్యాసేననీచానాం కర్మణాంక్షేతకారిణాం, విభా
బకారిణీరోషా ద్భవదాసేభిరాహతా ౨. కదాచిద్భవనానాథేన గృహీత్యాచకదా
చన, సత్యంకరోషికర్మాణీతుగ్ర వాక్యాన్నిపీడితా ౩. అనుద్యుద్ధేపరిజనే పుష్కతా
యానుదితే రవౌ, సంమార్జయంతీమార్జన్యా దేహల్యంగణవేదికాః ౪. ద్వారపే
దీంసమారభ్య నిష్కుటాంచత్వరావతీం, గృహాన్విశోధయంతీచ గోమయోదకసే
చనైః ౫. హోమానలకణోద్దీప్తి కరణాయార్ద్రగోమయం, తుమైర్వామిశ్రమాక
ల్ప్య శోషయంతీనవాతపే ౬. వస్త్రఖండకృతాధారే మూర్ధ్నికుంభం నిధాయచ,
వారంవారంసరిద్వాతీ క్యావారంతీత్వరాన్వితా ౭. కరాభ్యాంకుకుమారాభ్యాం
గృహీత్యామృతం ఖరం, స్వేదాన్నిశ్చ్యస్యనిశ్చ్యస్య సదాప్రీహింసవఘ్నీ ౮. కడం
బీరయజాతీయాం హేమమధేనుంగృహ్వాజ్ఞితాం, అన్వేషయంతీసన్యేషుహవ్యమా

నా కృషీవలైః ౯. నిషణ్ణాదోద్ధమైకాగ్ర్యా దపిరోహ కులాత్పనాం, గృష్టీనాంతీ
క్ష్యశృంగాణాం పదాఘాతైర్విమోహితాం. ప్రమాదాద్భూయసావీతవత్సనామేక
దాగవాం, స్తనేషుదుగ్ధశూన్యేషు స్వామిన్యాదండితా భృశం ౧౧. ప్రతివేశ్య
గృహిణ్యాశాం మత్వాప్రాప్తా తదంతికం, అక్షమాతర్జనంసోమం హంతతాభిశ్చ
తర్జితా ౧౨. కాలకాశికపుత్రైశ్చబహుభి ర్దర్పశాలిభిః, వ్రణితాంగీలతాఘాతై
రంతరేణాపి కారణం ౧౩. అపశ్యంతీనుసాహార్దం జనంకుత్రాపి వేశ్యని, శయానా
స్థండిలేక్షుద్ర ధాన్యాశనకృశాకృతిః ౧౪. వాసోవసానా మలినం గ్రావక్షతవదాం
గులిః, కేశైరఘటితైశ్చిష్టైస్సేహశూన్యై రనావృతైః ౧౫. దినేదినేప్రవిరలై ర్నింద
నీయదశాంగతా, తర్జనేష్వర్ధనిర్యాతై రంతఃసంస్తంభితై ర్భయాత్ ౧౬. పర్యప్త
తారకోన్మేషై ర్బాష్పైరాకులలోచనా, సర్వేభ్యోగృహ వర్తిభ్యః కూరేభ్యః
స్సర్వకర్మసు ౧౭. బిభ్యతీహరిణీ వైకావ్యాఘ్రేభ్యాయూథవిద్యుతా, అగ్నికియా
ప్రబంధేనరాత్రోచింతాశయేనచ ౧౮. అనాప్తనిత్రాహారత్వాత్ క్షీయమాణాదినేదినే,
అకాంక్షంతీదినంరాత్రో రాత్రించవ్యథితాదినే ౧౯. నలినీవనిరాలంబా తథాకుము
దినీవసా, భయాద్భూపిరనుద్భిన్న మంతర్హాథవ్యథావహం ౨౦. పుటపాకప్రతీకా
శం బిభ్రతీకరుణారసం, మమభర్తామహాబాహు ర్జీవంస్త్వితివానవా ౨౧. ఇతితన్న్య
స్తవృదయా వ్యాపృతాపిక్రియాంతరే, అనర్హైకర్మభి స్తైస్త్వైః ఖద్యమానా కుమార
కం ౨౨. రోహితాస్యం విలోక్యాంత ద్దూయమానా క్షణేక్షణే, కృతంభర్తస్సనమ
న్యేన శంసంతీ శోచ్యగర్భనా ౨౩. స్వామి నైశేనభూయోపి నైమ్మర్శేజేవ భర్తృతా
ఏవంస్థిత్యాగృహేతస్య ద్విజస్యకూరచేతసః ౨౪. దినానిదుఃఖయాపాణి గమయా
మాసకాని చిత్, లోహితాస్యోపి విప్రస్య విప్రవత్స్వాశ్చ శాసనే ౨౫. తిష్ఠంస్తే
భ్యో హితశ్చక్రే కార్యాణ్యవేదితాస్యపి, స్వయంప్రాతఃసముత్థాయనదాశుద్ధే సరి
జ్జలే ౨౬. చకారథాతేవసనే గృహేశస్య తదాజ్ఞయా, స్వప్రమాణానురూపేణ ఘ
టేనార్ఘ్యోదకంశుభం ౨౭. అప్రమత్తోవహన్మృగ్ధర్మా తీరేభ్యస్సముపావహన్, స్వా
మిన్యాఃకూరభాషిణ్యా స్తతఃప్రాప్యవనం మహత్ ౨౮. సవయోభిరనిర్యాహ్యం
కాష్ఠభారముపానయన్, పుష్పాణిదేవతార్హణి సమిధస్తత్ర సమ్మతాః ౨౯. దర్శా
వపీక్రియాయోగ్యా నానినాయవనాంతరాత్, చిరాయితంత్యయేత్కుగ్ర గృహిణ్యా
భిహతో భృశం ౩౦. అంబేతిప్రదున్మాగ్ధ్యజ్జననీమప్యరోదయత్, విప్రాజ్ఞయా
గవాంచక్రం చాలయ న్వనవీధిషు ౩౧. అసహాయః సమాగచ్ఛత్ సాయాహేతు
భితోగృహం, కదాచిచ్ఛ కదాచిచ్ఛక్షుత్కామోపి కృతక్రియః ౩౨. ద్విజసంతర్జనా
త్త్రస్తో రాత్రో జోషమకేతహి, దివాకర్మకరైస్తైస్త్వైః పాదనంవహనాన్నితి ౩౩. ఆరా
ధయాద్విజంతేన సకృద్వానాభ్యసంద్యత, త్రుత్వాపిశువభృతోక్తిం గృహేశేనో

చ్యునద్రుమా ౩౪. దాసీపుత్రేతివదతా రాజపుత్రోహ్యతర్జ్వత, నాన్నందదా
 త్యథబ్రూతే బహ్వశీతి గృహేశ్వరీ ౩౫. నియుక్తోగృహకార్యేషు తామప్యారా
 ధయన్ వసన్, శీతవాతాతపశ్లేశా స్సహమానః క్రియోన్ముఖః ౩౬. కాపీనమాత్రం
 ధృత్వాపి నజహమానసే ధృతిం, జ్ఞాతార్థేనాపిసిద్ధేన దురాపాతపసాపి యా ౩౭.
 సాపికాలస్యమహాత్యాదాసీత్తస్మిన్సహిష్ణుతా, సకదాచిద్ధృహీశిన్యాః వాచాప్రాత
 స్సముత్థితః ౩౮. ఏధోఽర్థమగమన్మిత్రైః సహితోగహనం వనం, తత్రైథాంసినమా
 హర్తుంత్రతత్రచరన్ శ్వసన్ ౩౯. సమగ్రహీ దబధ్నాచ్చ ద్రుతంవతతిభిర్ద్వళం, ద్వి
 జంసంతోషయిష్యామి సమ్యగద్యేతిసాదరః ౪౦. పుష్పాన్యపాచినోత్తన్నా త్సూహ
 యోగ్యాని తస్యహి, సపత్రపుటికాంకృత్వా తస్యాంనిక్షిప్య తాన్యపి రం. అష్టా
 ననన్ని వేశాని కాష్టభారోపరి న్యధాత్, నవీనాన్యాజ్యపాత్రార్థం బ్రాహ్మణస్యాత్మ
 తుష్టయే ౪౧. బ్రహ్మవృక్షపలాశాని సంభృతానిభరేన్యధాత్, యానివాకర్మయో
 గ్యాని విదితాన్యాత్మనా పురా ౪౩. వన్యానితానిదవ్యాణి నీనీమః సమభావయత్,
 అన్యేసవయసస్సర్వే వ్యాత్మరూపోచితక్రియాః ౪౪. తత్రతత్రచకాష్ఠాని బబంధుః
 సంభృతానితే, సంస్థాప్య కాష్టభారాంస్తే శాఖాసు వనశాఖనాంరగి. మధ్యాహ్నాత్సుధి
 తాశ్చేరుః కందమూల ఫలార్థినః, గోష్ఠాయః కాష్టభారాణా మయమస్మీతివాగయం
 ౪౬. తత్రాస్తతేముదాతస్మై ఫలమాజహురాదరాత్, తాన్యపి బ్రాహ్మణారాయ
 నిక్షిప్యతుస్థితోపి సన్ ౪౭. దయనీయోభవత్రేషాం సుహృదామపి బాలకః, కించి
 ద్స్వతితేమధ్యాహ్నే తేషామగ్రేనరోజవాత్ ౪౮. కాష్టభారంవహన్ముర్ధ్నా స్వగృ
 హాభిముఖోఽభవత్, గురుత్వాత్కాష్టభారస్య వివక్షర్షేణచాధ్వనః ౪౯. కాలస్యా
 పికతోరత్వాత్ దార్భర్యాత్ తుత్పిపానయోః, అవరోహ్యవరోహ్యైవ కాష్టభారం
 క్వచిత్ క్వచిత్ ౫౦. అనిరుద్ధశ్చసుహృదా నైర్ద్వైతైరప్యనుజ్ఞితః, ఆశ్వాన్యమా
 నశ్శిశిరైః గచ్ఛన్నేవవనానిలైః ౫౧. నేదీయస్త్వంసమాకాంక్షన్ భవనస్య ముహు
 త్సుహుః, స్థిత్యాస్థిత్యరుదన్క్వాపి శ్రాంతఃశ్రాంతశ్చసాధ్వసాత్ ౫౨. భారస్విన్నో
 జవాద్యాతి పురతస్సవయోగణే, ఘోరభల్లూకహుంకార శ్రవణా దస్థలత్క్వచిత్
 ౫౩. విలంబ్యచపరిభ్రష్టః సుహ్రుద్బృందాత్ క్వచిత్ వనే. ఆరోపితభరః పాంతై
 రావేదిత మహావధః ౫౪. స్వతస్సిద్ధ మపప్తభ్యభారఖిన్నోద్రుతం వ్రజన్, సుహృ
 ద్భిస్సంగత స్సర్వైః వత్సాశ్వస్తైస్తథాపునః ౫౫. నిర్యన్నేత్రఃక్షుతశిరా భుగ్నగ్రీ
 వఃశ్లేఢాక్షరః, సోభూత్కాష్ఠాతిభారేణసవ్యథ శ్చాంగసంధిషు ౫౬ ఏవంసుదూర
 మధ్యానముల్లంఘ్య శ్రమవీడితః, గచ్ఛన్నధ్వనివల్మికం దదర్శ కుశేసంవృతం ౫౭.
 ప్రసూనాద్యఖిలసర్వంకర్మయోగ్య ముపాహృతం, పకుశాఃసంభృతా స్తావది తితే
 షు మనోదధే ౫౮. అవరోహ్యత భారాంస్తా స్పృతిపాలయత క్షణం, ఆగచ్ఛామి
 కుశానగ్రాన్యహేత్యేత్యాహ తాన్వటూన్ ౫౯. తస్మిన్ప్రణయినస్సర్వే భారేణ

వృద్ధతశ్రమాః, తథేతితరుమూలేషు తస్మాన్యస్యభరాంస్తదా ౨౦. లోహితాపృష్ఠి
విప్రస్య సంతోషార్థం క్రియావతః, నిక్షిప్తాత్మభరంప్రాగాద్వల్లిక మకుతోభయం
౨౧. వల్లికోపరిసం రూఢా స్తతః పరిహృతా స్తనైః, కుశాన్సాగ్రా సవేత్త్యాంతర్ము
ముదే భువివర్ధితా ౨౨. అస్మిన్దినేనుతోషేమే భవిష్యతి కుశైర్ద్విజః, ఇతిబ్రువన్
ససర్వాంస్తా స్కుశాన్సంకులయా బిలాత్ ౨౩. సంగృహ్యసుదృఢంబద్ధా కుశైరేవ
కుశాన్సు ధక్, కృష్యకజగమిషు ర్భూయా వల్లికచిచ్ఛిదసంభవం ౨౪. బహుప్ర
దానమద్రాక్షీ త్కుశస్తంభం నృపాత్మజః, దృష్ట్వాతదపిహక్షేణ వల్లికాభ్యంతరే వ
తక్ ౨౫. న్యవేశయత్కరంగాథ మజానన్వైశసం విధేః, తావత్తదంతర్నివస త్తృ
ష్ణసర్వో మహావిషః ౨౬. మధ్యమాంగుష్ఠతర్జనోర్దశత్రస్య రోషణః, సతేనవి
షరాక్ష్యేణ సద్యోవైవర్జ్య మాస్థితః ౨౭. హాహాదష్టాస్మి సర్వేజేత్యాక్రోశ నివ
పాతహ, శ్రుత్వాప్యాక్రోశ మభ్యర్ణే సర్వేసర్వభయాకులాః ౨౮. ఉన్ముచ్యతావృ
భారాంస్తా స్సుహృదోపి ప్రదుద్రువుః, ఆకామతివిపేగాత్ర మారక్తా ఘోర్ణితేక్షణః
౨౯. మూర్ఛాంజగామ సోవ్యంత స్తృట్కద్భిఃప్రాణసంధిభిః, నాడీచక్రాణిసర్వాణి
సమాక్రామ్య తతస్తతః ౩౦. తస్యతన్నిష్ప్రీతీకార మున్మత్తక మభూద్విషం, తతస్త
స్యముఖాదక్షిణేః ఘ్రాణాచ్ఛ్రిత ముఖాదపి ౩౧. రుధిరంబహుసుసాచ ప్రాణనిర్గమ
సంధియత్, తతస్సఫాలకేవక్షో గాత్రేషు శ్యామికాం వహన్ ౩౨. పర్యప్తకరణగ్రా
మః ప్రాణనాత్మధృతాన్జహా, చిరాద్విలంబితేతస్మి న్సుహృద్విప్రేమకాతరః ౩౩.
ఆగచ్ఛత్సునరైకాత్యా దైర్యాత్సవయసాం గణః, అతిమారేఫితాః సర్వేతదాన
ర్పాచ్ఛ శంకితాః ౩౪. విముక్తగాత్రం దదృశు ర్ముక్తప్రాణం సుహృద్వరం, అభ్య
న్యాన్యాచమానాశ్చ మంత్రజ్ఞాఇతి తేష్వపి ౩౫. కాలోత్యేతీ తగచ్ఛత్సుసద్యః
సర్వేవిషాదినః, తేనిరాశాశ్చిరేణైవ లంబమానే దివాకరే ౩౬. తమేవంచరసాహ
ర్దముక్త్వాగంతుంచ విక్లవాః, లతాగుంజేక్వచిత్తత్రపరా న్యాస్తీర్య భూయసా
౩౭. తత్రైసంశాయయిత్వాతే శాఖావ్రక్షివ్యచోవరి, స్థాతృంబాల్మేననంత్రస్తాః సా
యాషేన్ గహనేవనే ౩౮. కావృభారాన్సమాదాయస్వస్వధామోన్ముఖాయయః,
స్వగృహంప్రాప్యకాష్ఠాని నిక్షిప్యద్వారి రంహసా ౩౯. కార్యేషువ్యాప్త
తాంప్రాప్య ప్రాహుశ్శ్చిచ్ఛిదవతీం శుచా * బాలకాః * అద్యాపికింసజానాసి ముం
చకార్యాణ్య మూన్యపి ౪౦. పుత్రస్తేసర్వదప్తోభూ స్మృతఃకేతే వనాంతరే, దుఃఖ
వద్యచసంతేషాం కల్పాంతాశని దుఃసహం ౪౧. శ్రుత్వాశూన్యమనాస్సద్యో సవి
వేదహికించన, అంతఃశూన్యాత్మరూపేషు కరణేషుస్థిరేష్వపి ౪౨. అర్థక్రియావ్యా
ప్తత్రైవస్థితాదారుమయీవ సా, కఃప్రదేశఃకథంచాహం కిముక్తంప్రస్తుతంచకిం ౪౩.
ఇతిసర్వత్రసాజ్ఞజే భావేష్వంత ర్విచేతనా, తథానుభావితంభూయః తచ్చతద్విధివైశ
సం ౪౪. మోహాంధకారా ద్గహనా దావృతాభూచ్ఛిరేణసా, జ్ఞత్వాత్మానంతతో

పరితస్యసా, గాఢమాలింగ్య బాహుభ్యాంశిరఆశ్రూయవత్సలా ౫. విలుతం
 తీతదంగేషు విష్వక్కిర్ణశిరోరుహః, త్రాతారమస్య పశ్యంతీమారోదీరితి వాదినం ౬.
 అంకేశ్వత్వాకుమారంత ముపవిశ్య సువేషధుః, బద్ధుంతీశిధిలాన్కేశా న్నశ్యంతివ
 ముఖం ముహుః, ఆమృశంతీచ బాహుభ్యా మంగాన్యస్యవ్యథామయీ ౭. విలలాపచ
 శోకార్తా రోదయంతీవనంచ తత్, హాహతాస్మిహతాస్మ్యేవా శరణాన్వీహనాం
 ప్రతం ౮. క్వగచ్ఛామిచ కంఠాచేకింకుర్యాంకాఅమేగతః, సవయాభిః స
 మంపుత్ర వసంత్యాతోసీమద్గిరా ౯. అవర్ణతాంగతాః సర్వేకింత్యంపితృసనోన్ము
 ఖః, హరిశ్చంద్రస్యసుకృతం కోసలానాంత్యముత్సవః ౧౦. లోహితాశ్వచవాప్యేవ
 మవస్థావిధిరీదృశ్య, అనేకాయాసనంసిద్ధై ర్వ్రతాద్యై స్తుప్తచేతనా ౧౧. వరుణేనైవ
 దత్తోసి యజ్ఞేవంవరదక్షిణే, దీర్ఘాయురేషపుత్రోమే భువోగోప్తేతి కల్పితః, సంక
 లోపిమయాహంత స్వప్నకల్పోభవత్కిల ౧౨. ఆజగర్తిః పశుత్వేతు తత్ప్రతాత్వ
 త్కృత్యేతః, తన్మాతుస్తాదృశశిశ్మకః కిమాక్రామతిమామితి ౧౩. రక్షతా
 త్తంచగాఢేయోయథాతన్మాతృహర్తః, తథాత్వాంచసముజ్జవ్య సమశోకం వినా
 శయేత్ ౧౪. మమదాస్యంక్వచిద్దేహే భర్తుర్విరహావై శనం, తవాప్యేవమవస్థాతే
 నియతిర్నియతేరహా ౧౫. ఇత్యేవంప్రలపంతీనా మూర్ఛావేగైర్విశృంఖలైః,
 ఆక్రాంతాపతితాభూమా నకించి త్రస్యబుభ్యత ౧౬. తాంవీక్ష్యచిద్యుదాలోకా
 క్షీర్ణమేషు శిరోరుహః, ద్వారంతస్తనితా కాచిద్ధారాబాష్పముఖిల ౧౭. విధిన్
 వసమాపన్నచేతనాచంద్రవత్సథ, కాలకాశికగేహీన్యై శంకమానా పునః
 పునః ౧౮. అంతర్నవనవేనైవ శోకభారేణ శోషితా, ఆత్రతకరణీయాపి
 శక్తంజేత్కురుతేకిల, తమాదాయదృఢందోర్భాగ్యంయత్నాన్సం విహితాకృతిం ౧౯
 నిర్జగమలతాగేహా చూన్యైరేవ మనోరథైః, నిర్త్య పూర్వసిద్ధేన సభాధ్వాంతే
 పి దుర్గమే ౨౦. కించిదంతర ముల్లంఘ్య చింతయామాస తత్రినా, కుమారంకుత్ర
 నేహ్యమి కోవాబంధురిహంతరే ౨౧. అతిక్రామతిచేలామే న్వామిచికింసు వక్ష్యతి,
 అత్రకుత్రశ్మశానం న్యారితి నన్యాయతేమయా ౨౨. గహనేనాంధకారేణ గర్భి
 తాశ్చదిశోదశ, అస్యచోత్క్రాంతజీవస్య గాత్రంయతిక్షణేక్షణే ౨౩. అంగసంధ
 ష్టుశ్చిల్లం మందభాగ్యాకరోమికిం, ఇత్యేవం చింతయంత్యంతర్వేపమానా ౨౪
 పదే ౨౪. సర్వభోదత్తనయనా దూరాజ్ఞ్వలాం దదర్శసా, పురస్యైత్తరదిగ్భాగే
 బద్ధులాజాలమిహౌక్షత త్తా, శ్మశానభూమిరేషేతి తత్రతూర్ణం జగమునా, మధ్యే
 తక్రీయాంకర్తుం విశ్వామిత్రస్తు మాయయా, భూతాన్ప్రేతపిశాచాంశ్చ కూశ్మాం
 డాశ్కోణపానసి ౨౬. వేతాలానగ్ని వేతాలాన్ రాక్షసాన్నిశితాశనాన్, అస్యజ
 ఘ్నోరూపాస్తాం స్తాంచతేరురుధుః పథి, వ్యక్తాననాన్ జ్వలత్కేశాన్ తిక్షదంట్టాన్

మహారవాక్ ౨౭. నానావికృతనష్టాంస్తాన్ దృష్టమాత్తేణభీతిదాన్, దృష్ట్యాచ
 పుత్రశోకాంధా నకించి త్తాజగణత్ ౨౮. సిత్వాసిత్వా పుత్రస్తస్యాన్వైరం
 వికృతచేష్టితా, వినష్టాస్త్రప్రభావేన బభూవుః కోణపాదయః ౨౯. జ్వాలాదర్శనమా
 ద్దేణ సాగత్వా ధైర్యమాస్థితా, శ్మశానమపి భీభత్సం సాదదర్శభయంకరం ౩౦.
 ఘోరఘామావృతం దిక్షు స్మృత్యత్కుణవసంవృతం, చితానలచటత్కా
 ర చిహ్నికృత విస్త్రుతం ౩౧. ఘోరాస్థి రూపమర్థరః దగ్ధకాస్తేష్టరాసరః,
 విశాచప్రేతవేతాల డాకినీశాకినీవృతం ౩౨. ఏకాకినీతదాలోక్య వ్యవహారభయో
 ద్గమా, కుమారంతత్ర మత్రాపి శాయయిత్వాసంచామలా ౩౩. ప్రద్యోతేమాశ్చే
 ధాంసి సమాహృత్య తతస్తతః, చితాంకామపి సంకల్ప్య స్వర్ణకాంతిముదమ్మణం ౩౪.
 గాత్రాణ్యపాంసులాన్యేవ కృత్వా పుత్రస్య తత్తణం, చేలంచలేన సోత్కింసు స్థాప
 యిత్వాశ్రుభిశ్చత్రం, అపారయంతీ వాత్సల్యాత్ చితాయాంకర్తమాత్మజం ౩౫.
 నిధాయంతీచతుదీనా శోకాదిష మభాషత, సూర్యవంశప్రదీపస్య హరిశ్చంద్రస్య
 భూవతేః ౩౬. లోహితాశ్వస్య సంస్థేయం కాంస్యకుటిలాగతిః, యస్యతల్ప
 గృహం రత్నదీపాలాక ప్రకాశితం ౩౭. తస్యాప్యద్యోచితాజ్వాలా దీప్తేఃపితృవనే
 సిత్తే, నాతిక్రామతి యస్యాజ్ఞా చరాచరమిదంజగత్ ౩౮. హరిశ్చంద్రస్యతస్యై
 వః పుత్రఃకేతేవ్యనాథవత్, యస్యాంగకానిదూయేరన్ తల్పేపి మృదుసంస్తరే ౩౯.
 చితాధిరోహణంఘోరం సకథం విషహిష్యతే, ఇదంనిర్ఘాత పతనం యచిశ్రోష్యతిమ
 ప్రియః ౪౦. కథంభవే త్కథంజీవే త్కింకుర్యాదపి కింభవేత్, సంహతానేక
 జ్జనాఘం మృత్యో కోశగృహంతన, అద్యాపిక్షీరకంఠేన కిమనేనైవపూర్యతే ౪౧.
 సర్పాభరణ భూతేశ సర్పాలీళం మమాత్మజం, ఉజ్జ్వలయకృపాలేకై ర్మాలిచంద్ర
 కలామ్మతైః ౪౨. ఏవంశోకాకులముఖే స్రవపంతీ విధేర్వలం, అలంఘ్యమితివా మ
 త్వా వేలాతిక్రమణాకులా, ఉత్తిపన్నదుబాహుభ్యాం పుత్రపుత్రేతి భాషణాత్ ౪౩.
 చితాయాం శాయయామాస కులదీపంకుమారకం, తావదాక్రందితంతస్యాః
 శుత్వాశోకా కులాక్షరం ౪౪. శ్మశాన గోష్ఠా తంజీశం హరిశ్చంద్రః సమాయయా,
 అసలాహుజ్యోద్యుక్తాం తామాలోక్యసంచామలా ౪౫. తంచదృష్ట్వాచితాసక్తం
 కుమారంకోపరూపితః, కాత్వంకవిషచమృతః సాధుసాధు కృతంత్యయా ౪౬.
 న త్వం శ్మశానగోష్ఠారం వేత్సిమామిశ్యతర్జయత్, ప్రగల్భాసినిశీఖేయద్వంచయి
 త్వైవమామిహ ౪౭. మృతస్యదహనోద్యుక్తాహ్య దత్వామమవేతనం, పీరబాహూ
 ర్నిభృత్యోస్మి శ్మశానాధి కృతశ్చిరం ౪౮. అనివేద్యచనుహ్యంత్య మస్మిన్కర్మణి
 సర్తసే, ఇత్యాలపంతం మలిసం తందృష్ట్వాపురుషంనిశి ౪౯. ఏకాచవేపమానా
 చ యాచమానా కృతాంజలిః, నిపత్యపదయో స్తస్య ప్రాహచంద్రవతీశనైః ౫౦.

దయనీయాస్మి పుత్రోమే నాయం స్వహతోద్భవః, దగ్ధమభ్యుత్పహేచై నం కింవా
 కుర్యామకించనా ౧౧. ఇతిశాస్త్రవచః శ్రుత్వాసాబ్రవీత్కృపీక్షణః, దదస్వవే
 తనంనోచే న్నదాహుయా యంతోమ ౧౨. ఇత్యుక్త్వాకోపతామాక్షుః తంచితా
 స్థంకుమారకం, పాదేగృహీత్వాచాక్షిప్య తర్జయంమాస తాంపునః ౧౩. సాతర్జ్య
 మనాసోత్థంపం క్షణం తస్థాపుదబ్దుఖి, అహగోష్ఠవస్యనైర్మణ్యమిత్యుక్త్వాపునరి
 బ్రవీత్ ౧౪. హరిశ్చంద్రస్యపుత్రోయం నచగర్భ మిహాభునా, వేతనార్థం చమే
 హస్తే నాస్తిహేముః కణంచతే ౧౫. ఇత్యాకర్ణ్యచస్తస్యాః శ్వాత్వాకాలంచ
 తాదృశం ౧౬. తాంసితించ సముప్లేక్ష్య పునస్తా మిబ్రవీన్నృపః ౧౭. తస్య వద
 సిమేదత్వా వేతనందహ్యాతామయం, హుశ్చంద్రస్యపుత్రోస్తు కిమేతే నాగతం
 మమ ౧౮. ఇతిధైర్యంసమాస్థాయ స్థాన్నునానత్యపర్త్యని, తేనసంతర్జితాసాధ్య త్ర
 న్నావేక్ష్యచతంతథా ౧౯. అనన్యశరణంత్యక్త్వా తదవస్థంకుమారకం ౨౦. రక్షం
 తుజేనశాస్త్రగ్ధా మనుపుత్రః ఋహసితాః ౨౧. ఇత్యుక్త్వాగాఢమాల్నిగ్య వాశ్పల్యా
 చ్ఛంద్రవత్యథ, శాయయిత్వాచతం వాసః ఖండా స్తీరేసమేసరే ౨౨. వేతనంస్వా
 మినోహస్తా దపివాకించిదానతా గృహీత్వానైర్మణ్యదాస్వామీ త్యాశయంహృది
 బిభ్రతీ ౨౩. పశ్యంత్య శ్రుముఖి పుత్రం పరివృత్యముహుర్ముహుః, శోకసంరుద్ధ
 గిమనః సగంధియాశోచంశతా ౨౪. గాంధారిశుశాన్త్య ముఖమేన విరో
 కయన్, తథాప్య వికృతస్తత్ర నాతిదూరే స్థితింవ్యథాత్ ౨౫. సాపిచంద్రవతీ
 తూర్ణం నగరప్రాంత మేయుషీ, దన్యుభిర్వన్యనూనస్య బాలకస్యాభ్యుద్భవని ౨౬.
 శ్రుత్వాచధైర్యమాలంబ్య నకార్యమిదమీదృశం, హేవోరాస్త్యజ్యతాం బాలఇత్యు
 క్త్వాప్రయయాజవాత్ ౨౭. తద్వాచందూరతః శ్రుత్వానిశివోరాః ప్రకంపితాః, తం
 హ తభూషణైస్సార్ధం త్యక్త్వాపి ప్రవిదాద్రువుః ౨౮. సాచగత్వాతముద్దేశం దృష్ట్వా
 బాలం హతః పథి. హాకష్టమితివాతినా మహూర్తం పుత్రవత్సలా ౨౯. తావదా
 రక్షిణః క్రూరా వివిధాయుధ వణాయుః, అన్వేషయః తశ్చోచరాణాః గతిమత్రసమా
 యయుః ౩౦. ఆగత్యనిహతఃతత్ర బాలక పీత్య తాంచతే, త్వయావ్యాపాదితః
 సోయమితి తాంజగృహ్యస్తదా ౩౧. సావేపమానాత్రాసేన ప్రవాతే కదళీ
 యథా, మృగీవ్యాఘ్రావరుద్ధేవ బాష్పవ్యాకులఃచనా ౩౨. *చంద్రవతీ* సర్వే
 భద్రముఖాయూయః నకర్మేదం కృత మయా, చోరై రేషహతోబాలస్తే మాం
 సృష్టాద్రుతంయయుః ౩౩. *అరక్షకాః* ధృష్టాసియత్స్వయంహ త్వా బాఠ
 శోచైర్తతస్త్వతి, బ్రూషేత్రస్తాః సమీక్ష్యత్వాతే యాతాఇతిచాద్భుతం ౩౪.
 త్వయాహతోయంగాత్రేభ్యోభూషణా న్యాహృతానిచ, సాపశీలాసిదండాసి శంక
 యాకింతథా విధృ ౩౫. సుకుమారమిమందృష్ట్వా బాలార్కసదృశప్రభం, అపితే
 భూషణార్థంహ హంతు వ్యవసీతః మనః ౩౬. సాపేత్వం గోముఖివ్యాఘ్రీ కాది

దుగ్ధములు విషం, అంజలి: కర్తరీగర్భం పుటపాకోబహిస్సుఖ. ౭౫. ఇతితే గాథ
 సరభా: కోపోద్బ్రాంతి విశాచనాః, నిబన్ధంతి స్మృతాంపాతైశ్చరజైరభిహ్వ
 తాం ౭౬. తత్రైకాపుత్ర శోకాద్రానిశిమార్గ మజానతీ, విషదం వీక్ష్యతాం కీతా
 నకించినవదస్తదా ౭౭. భవితవ్యం భవత్యేన యత్రయత్రాపివాబలాత్, తేషా
 మత్యాపితం శోకస్సాత్రనచ వివృతే ౭౮. స్థిత్యాకిమపితద్వాహ బద్ధ్వాత్రా
 భరణాన్యపి, కంతేబద్ధ్వాచతత్సాన్వీం బలాదాకర్షయంశ్చతే ౭౯. తక్షమా
 న్నైరుద్ధంతైః పురః పార్శ్వయోః ద్వయోః, వ్యథాం సంస్తంభయంత్యంతే రన్వ
 గామిష్యమానులా ౮౦. భర్త్యయోగంసందాన్యం పుత్రస్యచ తథాచ్యుతం, ఉత్ప
 శ్యంతిచతద్దేఖం దైవమేవజహాననా ౮౧. ఆరక్షకాస్తు తానీత్యాశ్శుక్లంతే
 స్వామినోంతికం, తస్మైనివేదయా మాను స్తంవృత్తాంతమశేషతః ౮౨. త్రుత్వా
 వాచంభటానాంన యథావ దవిచార్యచ, అంతరంగోమహీభర్తుః ప్రవిశ్యాన్తై
 నివేద్యత ౮౩. అపచారస్వరూపేణ గాధేయస్యచ మనుయో, తస్మిన్నేషతే
 వధ్యా సేయమిత్యవవన్నధీః ౮౪. వీరబాహూద్ధురంతానాం పాపానామేక
 జన్మనః, హస్తేనమర్పయామాస తంప్రబోధ్యచిరేణతాం ౮౫. మదేనధనగర్వేణ
 నిర్దయ జ్యేష్ఠమూర్ఖితః, శృణానగోపురస్తేతాం హన్యతామితి చావదత్ ౮౬. స
 తాంబద్ధ్వాతాపాతైః చక్ర స్వామినోగిరా, శృణానభూమాసంస్థాప్య ధ్వాతాద
 వ్యక్తవిగ్రహం ౮౭. బాలఘాతినీ మోహంధే పాపాచారే దురాశయే, త్వాంహమ్మి
 యదేదైవం తే యత్కించిచ్చురేయాద్యతత్ ౮౮. ఇత్యుక్త్వాఖిక్లమన్మచ్చ్య ఇతి
 దాదాభయంకరం, వనాయ స్వప్రభోజ్యేన వునదు క్షత్యిహ ౮౯. సాకన్యా
 చ సమాకర్ణ్య సమాధాయ నిజమనః, తదుక్తోదజ్జుఘ భూత్వా బద్ధ్వాకేశానం
 యతాన్ ౯౦. మధ్యదేశేనిష్క్లాచ వాసః ఖండవృతస్తపి, ఉవాచస్మిన్నకంఠీసా
 బాప్సపర్యాకులం వచః ౯౧. భర్తాహిదైవతంస్త్రీణాం యతః సత్యం బ్రవీమ్యహం,
 హరిశ్చంద్రోభవేద్భర్తా మమజన్మనిన్మని ౯౨. ప్రదాతాస్వాభిముఖ్యేన సుఖస్యాప్య
 మితస్యయః, సమేభర్తాహరిశ్చంద్రో హరిశ్చంద్రో మహేశ్వరః ౯౩. మమప్రాణా
 హరిశ్చంద్రో హరిశ్చంద్రోగతిర్మమ, హరిశ్చంద్రస్యయత్సత్యం నిష్ప్రత్యాహంప్రవ
 ర్ధతాం ౯౪. వర్ధతాంచలపోరాశే ర్వసిష్ఠస్య మహాత్మనః, ఇత్యుక్త్వాజోషమే
 హస్త సాకృత్వాధైర్య మాత్మని ౯౫. ఆచ్ఛాద్యోదరమూరుభ్యాం బాహుభ్యాం
 చపయోధరా, గాతాతద్గిరమాకర్ణ్య హరిశ్చంద్రోమహామనాః ౯౬. సేయంచం
 ద్రవతిదేవీ ప్రాప్తాహ్యేవందశామితి, అలంభ్యత్వాచ్చనియతే రనుభావ్యతయా
 త్మనః ౯౭. కాలస్య దుష్టివారత్వా త్సత్యస్యైకతయాతథా, ధైర్యం పరమ మా
 స్థాయ వీరబాహూద్ధిరం స్మరన్ ౯౮. పారతంత్ర్యంసమాలోచ్య తస్యా శ్చక్రే
 మతీంవధే, ఆలంబ్య సదృశం నాన్యాం చింతాంగహస్వచేతసి ౯౯. ఇత్యా

శ్వాస్యచతాంహంతుం సాశాఖిన్దం వ్యూకయత్, సమాలు కేసాటోప మధునో
చ్చ పునఃపునః ౧౦౦. అమాఝ్యయత్పునః ఖడ్గ మిత్యనైషీస్త్రిణం నృపః, సవహా
సహజంధైర్యం స్వామినః శాసనేస్థితః ౧౦౧. యథావయత్తువధోదేవ్యా ఇత్యం
తశ్చింతయా నృపః, ఉచ్చైర్విహస్య తత్సత్యం జయతాంతదితిబ్రువన్ ౧౦౨. ఖడ్గం
న్యపాతయత్కంఠే చంద్రవ త్యాస్తదద్భుతం ౧౦౩. తద్గలేమృదుశిరీషకోమలే సతి
యత్ ధృతిమతాంమహామతిః ఆపపాతవితతావఖండనో మల్లికాముకుల దామ
పాలివత్ ౧౦౪. * * *

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యే మధ్యమభాగే
హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానే హరిశ్చంద్రేణ చంద్రవతీదేవీవధో

నామత్రింశోధ్యాయః. ౩౦.

భరద్వాజః చంద్రవత్యాంతు ఖడ్గస్య నకించిత్కరతాం శదా, దృష్ట్వా రా
జ్ఞోపి తాంతత్రనిశ్చిత్య దృఢభావనాం ౧. విశ్వామిత్రస్తు ధర్మాత్మా సహ శీఘ్రే
ర్ముదాస్వితః, నద్యః సన్నిధిధేరాజ్ఞః ప్రశాంతస్సత్యవాదితాం ౨. తన్మృష్టాశత్ర
వాప్రాత్మా హరిశ్చంద్రః కృతాంజలిః, కృతాగ్నిస్తృతి చాభావ్యప్రణామ పునః
పునః ౩. *విశ్వామిత్ర ఉవాచ* హరిశ్చంద్ర మహాకాంక్ష ప్రసన్నోస్మితవాఘనా,
సత్యవాదీత్యమేవాసి ప్రమాణంతత్రమేమనః ౪. తస్మిన్ జనునంతప్రాదేవాస్తం
దేశమాగమన్ ఆరూఢవృషభశృంగభు రద్రంద్రసుమనానహి ౫. ఆరూఢగరుడో
విష్ణు రన్వితః పద్మవానయా, సరస్వతీ సమాయుక్తః స్వయంభూస్సంసనాహనా ౬.
విరావతేనయానేన శచీనాథః పురందరః, అన్యేపి హరిదంతేభ్యః స్వంస్వంజాహన
మాస్థితా ౭. స్వైఃస్వైఃపరిచ్ఛదైర్యక్తాః దేవాస్త్రిదిప వాసిన్ః, వనవ పితరః
సిద్ధాః సాధ్యాయక్తా మరుద్గణా ౮. గంధర్వా శాసరీణా విశ్వేదేవాః కింపురు
షాకాపి, కింసరామాతరోరుద్రా విద్యాధరకులాస్యపి ౯. ప్రహనికాస్తథాసర్వే
యేచాన్యే దేవయోనయః, దిక్పరాభూచరావ్యోమచరాశ్చక్రచరాశ్చియే ౧౦.
తక్ష్ణేవాస్పరస స్సర్వా స్సనకాద్యాశ్చయోగినః, మహర్షయస్తథాసర్వే పులస్త్య
పుంహదయుః ౧౧. ఇత్యుపాఖ్యానుకులగురు ర్వసిన్యశ్చ మహాలిపాః, తేహందీప్త
ప్రభావానాం తేజోబాలైర్మహాజసాం ౧౨. శతార్కముండలంజజే సర్వితాపి
నభస్థుర, మహావ్రకాశే. గగనే దేవానాం భూషణాంశుభిః ౧౩. వాచాతేషుది
గంతేషు భూషణానాంచ శింజితైః, కిన్నరీష్వధగాయంతీవ్య సురంజితమూర్ఛనం

౧౮. నృత్యంతిషు సురస్త్రీషు వితన్వ దళినీతిషు, వీణావాదన మ్మాప్తాను గం
 ధర్వీషు సమంతతః ౧౫. చరితాణో హస్తీచ్ఛందః చాబ్జైః చాబుసూక్తిభిః, వి
 ద్యాధరకరోత్తిష్టైః వ్యాలోలమదమత్తునైః ౧౬. సందనారణ్య కనుమై రాయో
 దివిమహీతలే, సరాజాసుఖినీం వీక్ష్య పుచ్చంధ్రవతీం క్రియాం ౧౭. తంచకుంత
 ధారంచ ఖడ్గమాలోక్య విస్మితః, దదర్శ దేవతాచక్రం మహానందతరంగితం ౧౮.
 సద్వస్త్వా దేవమీశానం విష్ణు బ్రహ్మదిశ్శిర్యతం, సర్వభాగ్యనిధింభక్త్వా సాష్టాంగం
 ప్రణామహ ౧౯. వసిష్ఠంచమునీనన్యా స్సంతుష్టాన్వాత్మభావతి, ప్రణమ్యపున
 దుత్తాయ కృతాంజలి రవస్థితః ౨౦. నేత్రాభ్యాం నిర్మిమేషాభ్యాందశ్శ్చ దేవం
 మహేశ్వరం, తుష్టానావనతో భూత్వాహరిశ్చంద్రో మహీపతిః ౨౧. *హరిశ్చం
 ద్రః* నమశ్శివాయ దేవాయమృతాయ పరిమాత్మనే, మహాస్వాతంత్ర్య రూపాయ
 మహావ్యోమ విభాస్వతే ౨౨. ఇష్టాయసర్వదేవానాం జ్ఞాత్రేసర్వస్యకర్మణః,
 కర్త్రేసద్భక్తిసిద్ధీనాం కారణాయనమోస్తతే ౨౩. సాధేందు వృషభారూఢం
 సాంబం భసితపాండురం, గంగాశఖర మాత్యేశం శంకరంత్యాంసతోస్స్యహం ౨౪.
 క్వాహంసీచసమాచారః క్వతేనర్వోత్తరాకృతా, అపాలాభాగ్యం మమాతర్క్యం
 తనన్య సులభంప్రభో ౨౫. సతాసత్కర్మసిద్ధానా మతిదూతే భయప్రదం, ఇదం
 శ్శృణునమాప్తోసి మత్కృతే కథమిశ్వర ౨౬. సర్వేకపాలమాలాయాం ధత్తూరే
 పి హలాహలే, దోషాకరః కాలాయాంచ మయిచైషా కృపాతప ౨౭. సర్వనందమ
 యేచిత్రేత్వాంధృష్ట్యా పరమేశ్వరం, వాక్యమేశ్వస్యయాభూతానవేద్మస్తాతు మా
 త్మనా ౨౮. ప్రసీదపరమాశ్చర్య ప్రసీదపరమేశ్వర, నశ్యాంజానామ నస్తామి
 నాన్యమి నభజామిచ ౨౯. నధ్యాయామినపశ్యామి ఏవనేష్యేషుశంకర, స్మృణు
 విలయః ప్రేతైః సంవాసోవేతనాగ్రహ. ౩౦. నిర్వంచితానహాపాస్తః తద్ధామై
 రేకరూపతా. చండాలాన్నానుయోగశ్చతథా తేష్యేఃకాతితా, అస్మిన్సన్వససాధేశ్వ
 స్త్రియోవిక్రయకాఢీతా ౩౧. భాగ్యవధాభియోగశ్చమృతపుత్రానవేక్షణం, ఇత్యాది
 రూపాదేవేశ వృత్తిర్మేసాంప్రతఃకీల ౩౨. త్కూషిదోషసామగ్రిం గుణేష్యేష ని
 వేదయే, మహాకారుణికస్వామి స్మహేశత్వమివేక్ష్యతే ౩౩. ప్రణతోస్మిమహాదేవ
 క్షసీద కరుణాసధే, అంతరావిశ్వయద్యుక్తం తద్విధేహి నమోస్తుతే ౩౪. *భర
 ద్వాజు* ఇతిస్తుత్వా హరిశ్చంద్రో బ్రహ్మ విష్ణాది దైవతం, శిరస్యంజలిమూఢాయ
 శివాత్మా సమవద్యత ౩౫. తత్తుష్టాత్రేణ సంతుష్టో హరిశ్చంద్రస్య శంకరః, దమః
 పరమకారుణ్యః తంబభాషే శుభాక్షరం ౩౬. *శ్రీదేవః* హరిశ్చంద్రమహాభాగ
 సవసత్యవ్రతేనమే, సంతుష్టిః పరమాజాతా కోవాత్వత్సద్భుజోభువి ౩౭. విశ్వామి
 త్రస్యమహాతీంకోన్యోమాయా ముమాంతరేత్, ధీరోదాత్తోసి రాజర్షే మద్భక్తశ్చ
 విశేషతః ౩౮. విస్మృత్యవరజాతింస్వాం చండాలస్య వశేస్థితః, కోన్యస్త్య

యావినా లోకే విచరే ద్దుష్కరం వ్రతం ౩౯. ఇత్యుక్త్వా భగవాన్స్తత్ర పాణి
భ్యామభిసృజ్యచ. చూడాగంగాజలైః శుద్ధైరభిషిచ్య తతఃపరం ౪౦. తదద్భుతం
తతోదేవా గంధర్వాః పరమన్నయః, ధర్మోత్తరంచ తేరాజ్యం లబ్ధవానితిచాత్ర
వీత్ ౪౧. మహాకారుణికం కేశం హర్షోత్ఫుల్లానవందిరే, అప్రాకృతాభ్యాంపాణి
భ్యామభిసృజ్య మహేశితా ౪౨. అభిషిక్తశ్చమాలీదు సుధాకైస్త్వర్ధనీ జలైః,
వారిశ్చంద్రస్తదాజజ్ఞే సహస్రాదిత్య సన్నిభః ౪౩. తతోదేవః పృథారాశి గ్రగే స్థం
డిలశాయినం, హిమితాశ్వం సుధానాదైః అన్వగృహ్లా ద్వింశతైః ౪౪. తతస్సు
చేష్టితస్త్వే తతత్కరణసామనః, అభినంద్య హరిశ్చంద్రమాబభాషేముదాన్వితః ౪౫.
చత్వారోపి యుగారాజన్ యావద్వృత్తా భవతిహి, పంచాశతోక్తివిస్తీర్ణాం తాజ
ద్వహ భుజేభువం ౪౬. దీర్ఘమాయశ్చ తేభూయా ద్దివ్యాస్సంతు సమృద్ధయః
ధర్మోత్తరంచతేరాజ్యం యథాకృతయు గేతధా ౪౭. దీర్ఘాయుషః ప్రజాసంత
దుష్పితృభిర్యోగైః, ఉద్యుతైః మయ్యేవ భక్తిస్తేపనిర్ధతాం ౪౮. భుక్త్వాభా
గా స్పహువిధానామానుసాంశ్చాప్యమానుషాన్, అన్వితః పుత్రపౌత్రాద్యైరభిరక్ష్య
చిరంమహీం ౪౯. అద్యాపిమృగ్య మామ్నాయైర తే నాయుజ్య మాప్స్యసి, ఇత్యు
క్త్వా కరుణానగైరభిషిచ్య పునః పునః ౫౦. ఆలులోకేముఖందేవారిః సాపితస్స
వరందగౌ, తతోవిష్ణుర్ముదాయుక్తస్తస్మై దివ్యాన్వరాదనౌ ౫౧. చక్రవర్త
పదంబభ్యా స్సుహాణీయం సురైరపి, భూయః స్యాదిహంభూమిః స్వమకుతిత
శాననః ౫౨. బ్రహ్మశిరస్తైప్రదదౌ వరం హర్షసమన్వితః, సగ్గేష్వపి మదీయే
షు సర్విదర్శభవానితి ౫౩. ఇంద్రాద్యాశ్చ తతోదేవాః తస్మిన్సమగ్రహః పరం,
పుథక్పుథక్తదాశ్చ స్యాన్వారాన్వరా న్దమః ౫౪. జీవత్పుత్రతాసాధ్వీ భ
ర్తృభక్తా యశస్వినీ, భవేత్యాత్మజుషో ద్యేచంద్రవత్త్ర్య వరాస్తదు ౫౫. లక్ష్మీ
శ్చనాబ్జుభదేవీ పాలోమీచ తదాదిమూః, చ ద్రవత్యై దదుర్దివ్యాన్ వరాన్దిక్పా
లనల్లభా ౫౬. తతోవసిష్ఠోధర్మాత్మా ప్రహగ్ధ పులకాన్వితః, కృతప్రణామం గాజా
సమభినంద్యేద మబ్రవీత్ ౫౭. *వసిష్ఠః* కృతకృత్య స్త్వమేవాసి త్వంహి పూర్వ
మనోరథః, త్వమేవ సంపదాంభూమిః త్వమేవ తపసాంపదం ౫౮. యథామేవర్థ
తే చిత్తం తథావర్థస్వచేతసా, ఉత్తేజితస్త్వయైవాద్య సూర్యవంశో మహానయం ౫౯.
కృచ్ఛం మహాదిదం తీర్ణం త్వయాగాధేయనిర్మితం, అకృత్రిమరసోదారాన్ భుజ్య
భోగాన్ శివేచ్ఛయా ౬౦. ఇత్యుక్త్వా పునరాశీర్భి ధిష్టాభి స్తమవర్ధయత్, తతస్తథా
సమాలోక్య దేవతామలనం మహత్ ౬౧. దేవస్యామగ్రహం దృష్ట్వ హరిశ్చం
ద్రే మహాత్మని విష్ణుదీనాంచ నిర్వర్త్య కృపాంతస్మై నృపథక్పృథక్ ౬౨. జగన్మా
తుస్తథాదేవ్యా స్తస్మిన్నాలోక్యతాందయాం, తథాతంచవిసిశ్చిత్త్యసత్సవ్రతపరాయణం
౬౩. చిత్రేవాచి క్రియాయాంచ దృష్ట్వ తస్మై కథావతాం, తాదృక్కర్మసహత్వంచ

విశ్వామిత్రోక్త్య తదాశవా ౬౪. అవిక్రియంచ సంకల్పం సుసమాహితం చేనాం,
 దౌరాసేన్యం స్వరాజ్యేపి సాముఖ్యంచ విపత్స్వపి ౬౫. భిక్షంచ విమేళానే
 నైరతిత్యేణ భూయసీం, అన్యశంస్యంచ భూతేషు నియోక్తు ర్విచసి క్షేతిం ౬౬.
 స్వప్నం నపరిభ్రంశం సత్యపనైకవృత్తతాం, అన్యోశ్చ సద్గుణైశ్చ నిర్విర్య
 కరుణాన్విధిః ౬౭. విశ్వామిత్రో మహాతేజా విభూయాత్మచి తీక్షణతాం, అనుక్రమా
 పరోభూత్వా హస్తా ద్విస్తారి తేక్షణః ౬౮. వాసనామ యమప్యస్మి శ్కాటిత్య
 వనమానాచ, విశుద్ధే శ్చేష్టితైరేవ వ్యంజయన్మదమాదరం ౬౯. హరిశ్చంద్ర
 నావాచాగ్రే కృతాంజలిపుటం స్థితం, *విశ్వామిత్రః* సాధుసాధుమహాశివ సత్య
 వాదీ త్వమేవహి ౭౦. నిర్వ్యాధైవ ప్రతిజ్ఞాతే కృతకృత్యోసి నాంప్రచం, మమమా
 యాసమానాణి దురంతాని పడేపడే ౭౧. జేతుంత్వమేవభోరాజకా నపశ్యామ్యప
 రం క్విచిత్, భావంజ్ఞానమానేన సత్యవాదే ప్రతిష్ఠితం ౭౨. ఏవ మాయాసి
 తో సి త్వమియంతంకాల మాత్మనా, సత్యవాదీత్వమేవాసి నద్వితీయోస్తికత్వన ౭౩.
 చతుర్థశచ య కేషు పుణ్యలోక స్త్వమేవహి, సూక్ష్మస్మృత్యభవన్వలత్త్యా త్వ నాన
 ర్వాధికాగుణాః ౭౪. నిత్యసిద్ధానభావానాం యోగినామపి దుర్లభం, పశ్యన్సత్య
 స్య నూహత్వం యదేవం పరమేశ్వరః ౭౫. యత్రతిష్ఠసి తత్రైవ సన్నిధతే సహ
 మరైః, పంచకోట్యబ్జమైకాగ్ర్యా ద్రచితస్య మహీయసః ౭౬. తపశ్శాంతిం మమా
 భ్యున్య పుణ్యలోకే దదామి తే, ప్రలగ్నోక్త్యాప్య శ్చ త్వ నైవ మాయానామనూమయా
 ౭౭. తపనాతేజసోత్త్యా భవన్సర్వాధికః షీతో, ఇత్యుక్త్వాతపసార్థంచ దాతుకామే
 మహామనో ౭౮. సంప్రణమ్య మహాభాగో హరిశ్చంద్రో గిరందకా, *హరిశ్చం
 ద్రః* మహామునే కృతాగ్రోస్మి తవాసుగ్రహభాగవాం ౭౯. ఏతావత్తవ సిద్ధస్య
 కిమాశాస్య మతఃపరం, త్వమేవధర్మం జానాసి వర్ణానాం జేవచోదితం ౮౦. య
 నాదీని పట్కర్మాణ్యాహుర్విప్రస్యవైదికాః, త్రేత్యేవక్షుత్రియస్యాహుః కర్మా
 ణ్యాస్తే విదాం వర ౮౧. అధీతిర్యజనా దానమితి తత్కురుమేదయాం, నప్రతి
 గ్రహయోగ్యోహం యేద్విజేష్టేవచిత్రతా ౮౨. బిభేష్మ్యతచ్చ కేవత్తుం సర్వ
 ధర్మాస్త్యయిస్థితాః, ఇతితస్యగిరంత్రుత్వా దృఢచిత్తస్య కేవతా ౮౩. ప్రశశం
 నుర్మహాత్మానం తమేవ యశిసాంనిధిం, విశ్వామిత్రోపి ఽత్వాచ ప్రహర్షం పర
 మంక్రితః ౮౪. ఆశీర్భిరన్వితాఞ్కాభి ర్హరిశ్చంద్ర మపూజయత్, తమువాచ పున
 స్తత్ర విశ్వామిత్రస్తపోనిధిః ౮౫. *విశ్వామిత్రః* బ్రాహ్మణస్యచ కన్యాపి దాసీ
 భూత్వా గృహేస్థితా, రాక్షచంద్రవతీత్యేవం మాక్షభా స్త్వంహృదివ్యభాం ౮౬.
 హవ్యహాహనవపాయం నామ్నాభూ త్కాలకాశికే, మమవాచం సమాంబు
 న్వాహాదేవచగేహినీ ౮౭. యస్యకస్యాపివాగేహే సాధ్వీంచంద్రవతీ మిమాం,
 నివేశ యేథుం కింరాజకాజానన్ధర్మమయ్యాంస్థితిం ౮౮. యోవీరబాహురేహేయం

సాక్షాద్ధర్మః సనాతనః, మద్గిరాత్ గర్హితాం మూర్తిం త్వత్పరీక్షార మాగతః ౮౯.
 అక్రోధాద్యాగుణాః సర్వే తస్యైవానుచరామతాః, ఇమాంశ్చేశానభూమించ యజ్ఞ
 శాలేతి నిశ్చిను ౯౦. ఆదాహిశ్చితవానత్ర బ్రహ్మిణీక పితామహః, ఏషవప మహా
 యజ్ఞం సర్గసంపత్ప్రవృద్ధయే ౯౧. మన్మాయయా కుమార స్తేరోహితాస్యపి
 భూదతే, న్యాహిశ్చీధః కృతోఽప్యుగ్వాప్యం విసాదశ్చద భూని ౯౨ పథానాన్య
 తస్మాపిచోరై ర్వాప్యోదనంచ యతః, చంద్రవత్సాంతదారోపః తద్వయం మా
 యోమనసు ౯౩. కన్యచాన్యస్య తద్దార్థ్యం యోవిజ్ఞాయ ప్రియామసి, నియోక్తు
 ర్వచసాతస్యః శిరశ్చేత్తుం వ్యవస్యతి ౯౪. సత్త్వం మహానుభావోసి దేవేభ్యో
 వ్యతిరిచ్యసే, కిమత్ర బహునోక్తేన సర్వాన్మామానవాప్నుహి ౯౫. భూయః
 ప్రకృతిభిర్ముక్తై రత్నుసింహా ససేసితః, అయోధ్యాయాం మహారాజ గతుః జ్యమకం
 టకం ౯౬. ఇత్యుక్తవతి గాధేయే సర్వేశక్రముఖాః సురాః, కాశికంప్రశశంసుస్తే
 హరిశ్చంద్రంచవాజ్మయై ౯౭. హరిశ్చంద్రోపి రాజేంద్ర శ్చంద్రవత్సాన్పూర్వాపయా,
 కుమారేణచ సంయుక్తోలోహితాశ్వేనధీమతా ౯౮. అనుజ్ఞ తాత్పు పర్యంత మవిజ్ఞా
 తాన్పవృత్తినా, తదావ్యక్తాత్మనా యుక్తోమంత్రిణా సత్వకీర్తినా ౯౯. నసింఘం ప్రణిప
 త్యాగ్రో భక్త్యా యుక్తః పునః పునః, చరణౌ కాశికస్యాపి ప్రతిగృహ్ణా స్వభావతః
 ౧౦౦. స్వాభావిక కృపాసింధుం సోమం సోమార్హశేఖరం, అంతర్బహస్సనుంశా
 చ్చప్రకాశవపుష్పాథం ౧౦౧ పశ్యంస్తువన్నచస్యంశ్చచా జలిః ప్రయతాశయః,
 ప్రసిదిపరమేశానే త్యుక్త్వా తస్మై సమృద్ధధిః ౧౦౨. అభయంభయోనేను
 ర్దివ్యా దివి సమంతతః, పవాతపరమోదారా పుష్పవృష్టిశ్చ భూయసీ ౧౦౩. దేవో
 పిదవతైస్సార్థం హృష్టోవృషభవాహనః, అనుగృహ్ణా హరిశ్చంద్రం స్వంధాను పు
 నరామయా ౧౦౪. ఋషయశ్చ పులస్త్యాద్యా వర్ధయంత స్వభాశిమః, హరి
 శ్చంద్రే ప్రముదితాః సర్వేషక్కు ర్యథాగతం ౧౦౫. వసిష్ఠోఽప్యనుస్మృత్యైవం షాగ్ని
 రత్ర్యాభిరగ్రధీః, గణ్ధిమపికుమారంచ స్వాశ్రమాభిముఖం యయా ౧౦౬. కాశి
 కోపి స్వయం శిష్యైర్హరిశ్చంద్రం ప్రహర్షయన్, తత్సత్యవాదముఖం తపోవన ము
 హాయయా ౧౦౭. హరిశ్చంద్రోపి ధర్మాత్మా చంద్రవత్సానముద్యతః, లోహి
 తాశ్వేన పుత్రేణ మంత్రిణా శుభాత్మనా ౧౦౮. ప్రవిశ్యపురమాశ్చర్యం పురీం
 వా గసీం తతః, సహర్షవిస్మయముఖైర్వీక్ష్యమాణస్తతస్తతః ౧౦౯. పౌత్రైర్వి
 భూతవృత్తారతైస్సన్వవాచా ప్రహృదయన్, ప్రణమ్యదేవదేవేశా జేవం వాశ్చేత్
 రం శివం ౧౧౦. మహావిధవసంయుక్తస్తేషా వజ్రదైర్వ్యతః, పూజితః కాశిరాజే
 స జ్ఞాతారేనానతాత్మనా ౧౧౧. తత్రప్రత్యుద్గతోహృష్టైః పారజ్ఞానవదైర్బలైః, సే
 వ్యమానుః ప్రకృతిభిః భక్తిసంవాసితాత్మభిః ౧౧౨. అయోధ్యాం సర్వతోరమాన్యం
 ప్రవిశేత్పురీ స్వమః, తత్ర సింహాసనాహాధో హరిశ్చంద్రో మహాయశా ౧౧౩.

రరతు జగతింకృత్సాం యథాదేవస్య భాషితం, *భరద్వాజః* ఏవంప్రసంగాత్సం
 ప్రోక్తం హరిశ్చంద్రస్య భూపతేః ౧౧౪. ఉపాఖ్యానమిదం పుణ్యం సత్యవాదిత్వ
 లక్షణం, యథిదం శృణుయాన్నిత్యం పుణ్యమి. యుష్కరంసదా ౧౧౫. ఉపా
 ఖ్యానం మహాభాగ సభవేత్సర్వపుణ్యభాక్, ఇదం హరిశ్చంద్రవృషస్యవృత్తం
 సత్త్వైరనిష్ఠస్య శృణోతిభక్త్యా, యోనా సమస్తపాపహరం మోక్షం చివశ్యసా
 ముజ్యముపైతి సత్యం ౧౧౬. * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే ఉపాఖ్యానశ్చేష్ట మధ్యమభాగే
 హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానే హరిశ్చంద్రాయ పరశ్రదానం నామ
 ఏకత్రింశో ధ్యాయః. ౩౧.

భరద్వాజః శ్రుతమేతదుపాఖ్యానం సర్వపాపప్రణాశన, పతతాం శృణ్వ
 తాంవాపి భుక్తిముక్తిఫలప్రదం ౧. *విష్ణువృద్ధః* శ్రుతమేతదుపాఖ్యానం హరిశ్చంద్ర
 స్య భూపతేః, సత్యవ్రతైక నిష్ఠస్య సద్గురౌ న్యస్తచేతనః ౨. ఇదం హిమవాదా
 ఖ్యానం సర్వపాపప్రణాశనం, శృణ్వతాం పతతాంవాపి భుక్తిముక్తి ఫలప్రదం ౩.
 చిరకాలేపి నిర్వృత్తం ప్రత్యక్షమివసద్గురో, హరిశ్చంద్రస్యచరితం ప్రతిభాతి న్యదీరి
 తం ౪. గురవస్సంతినర్వేపి వసిష్ఠస్సద్గురుస్సతాం, యదేవమాత్మయోగేవ హరి
 శ్చంద్ర మసాలయత్ ౫. అమసాలితమాకాభూమా హరిశ్చంద్రోపి కాదృశః,
 యోధైర్యణస్థిరేణైవ సత్యవ్రత మసాలయత్, ... విశ్వామిత్రస్య రాజర్షేః కుహ
 నాజాల ముల్బణం, నిస్తరేత్తం వినాకోన్యః మనసాపి సుదుస్తరం ౬. మునేప్ర
 పీదభూయోపి శ్రోతుమిచ్ఛామి తత్త్వతః, తీర్థాసిదివ్యరూపాణి శివదాని శిరీరీణా
 ౭. కూలయోస్తుంగ భద్రాయాః విదిశాని మహర్షిభిః, వక్తుమర్హసిత్వజ్ఞ తత్ర
 న్మాహుత్వ్య ముత్తమం ౮. *భరద్వాజః* సర్వోత్కర్షణిణీస్తస్య వసిష్ఠస్యా త్ర
 మేకతం, పాపనాశనమిత్యస్తీతర మన్వరిమేవతత్ ౧౦. జీవాకాముషీక పితౄణా
 స్తత్ర స్నాత్వా యస్తర్పయేష్యరః, బ్రహ్మహత్యాది పాపానాం ప్రాయశ్చిత్తం నవి
 దతి ౧౧. పరాన్నభోజీ చిత్త్యం యస్సంగచ్ఛేత్ పృషతీమపి, తత్రత్సావైశ్చ ముచ్చే
 త తత్రస్నాత్వా సకృన్మునే ౧౨. సురసానంగహుళ్యం చ తీర్థ తత్సరతఃస్మృతం,
 తత్రతీరేసకృత్స్నానంగంగాన్నానశ్చతోపమం ౧౩. వివిధకశ్చిదుచ్చాయచ్చాయా
 మండల శోభితః, శాన్తికృద్భానురభ్యానాం శాఖాభిర్వ్యోమలంఘనాం ౧౪. ఆరురో
 హాశురాకశ్చిద్వానర సుంసద్భోక్త్రయం, తత్రశాఖోపశాఖానుచచారచవలన్యతః ౧౫.
 తస్మిన్మాత్రమహావేగోద్భవోర్విశ్వా రోదుస్సహం ౧౬. తస్మాదంతే విభస్నద్యఃస్వంపాభో

భిక్షుమజ్జిమనికాయ ౧౬. తతస్సవా నరోగ్గోతో ప్యవరోద్ధం తదాక్షుమం, పపాతతస్యశాఖా
 గ్రాత్పూరే తరలచస్థితః ౧౮. తతఃపతనమాత్రేణవానరో ముక్తజీవితః, బ్రహ్మసాక్ష
 మగాచ్ఛద్ధోఽప్రాప్తపమమరైరిపి ౧౯. సస్థిత్యాత్మాంబుపూరేపి కకుభోద్వాపి దృశ్య
 తే, పృథగసావధనం యస్మాత్పతినా త్రాప్తహురాస్తికా ౨౦. తతోదశాశ్వమేధా
 ఖ్య-దీపం సర్వో తరోద్ధరం, ఫలందశాశ్వమేధస్యన్నానాద్యత్రాప్తమృత్యునారం ౨౧.
 విష్ణువృద్ధ్య అశ్వమేధస్యచైకస్యఫలంహే శ్రూయతేబహు, ఫలందశాశ్వమేధస్య
 చిద్రుమిత్రోసనద్యతే ౨౨. దశాశ్వమేధనామేదం తీర్థస్యాస్య కథ స్మృతం,
 శ్రోతుమిచ్ఛామి తత్త్వద్ధ మహత్కృతూహలం హిమే ౨౩. *భరద్వాజః* ఇమ
 మేవపురావన్నం పద్మకల్పే కరోద్ధుహః, ప్రణసత్ప్రమ హేళాన మాసీనం మంద
 లయే ౨౪. శేవస్తమభినంద్యైవ తస్మై దర్శయితుంకిల, సాక్షాత్తీర్థస్యమాహా
 ల్యక్రియయామతి మాదధే ౨౫. స్వయంచభిక్షుకోభూత్వా శివలాంఛన
 తారకః, అనుయాతోగుహేనైవ తథామానవరూపిణా ౨౬. మందాశ్రీర్వినిర్గత్య
 హేమకూట ముపాగమత్, తత్ర యాత్రోత్సవేజేవం సర్వత్ర జనసంసది ౨౭.
 త్సుద్యకారంసముద్ఘోష్య శుష్యన్భిక్షా మయాచరి, అన్నందదామి తేభిక్షో భుజ్యన్త్య
 గతం నరం ౨౮. ధర్మచేతాస్త్వమేవేతి తంప్రశస్యాబ్రవీ త్సునః, దశాశ్వమేధా
 యేనాత్రికృతాః శాస్త్రోద్దీపక్షిణాః ౨౯. గృహేషుభుజ్యతే తత్రమయం నాస్యత్ర
 కళాచిత్ ఇహుక్తోభిషుదూచేణ శిశేవాన్నుద్రోహాత్ ౩౦. దూస్యాప్యస్య మే
 ధస్య పారంగంతుం నశిక్యతే, బ్రహ్మణాపి తతఃకోహం భుజ్యవాగచ్ఛవా సరం ౩౧.
 ఇతితద్వాక్యసూక్తిర్ల్య తంముక్త్యాస్య ముపాగమత్, తస్మైతథాబ్రవీతోపి తథాత
 స్మైగిరందచా ౩౨. ఏవంతప్రిపరిక్రమ్య త్సుధయాదీపితశిల, దశాశ్వమేధతీర్థస్య
 పార్శ్వభూమి మగాచ్ఛివః ౩౩. తత్రాపిబహవోయిక్తాః న్ననసత్క్రియయా స్వి
 తాః, అతిష్ఠంస్తానుపానాద్య భిక్షురన్నమ యాచత ౩౪. దశాశ్వమేధకృ ద్యోత్ర
 భుంజీయాం తస్యవేశ్యేని, యతశ్చిదపిచే త్తాదృక్ సాన్నదోమే భపిష్యతి ౩౫.
 వ్రత మాజన్మసిద్ధంమేక్లిశ్యంత్యగగానిచ తుధా, దశాశ్వమేధినోగేహే భోక్తవ్యమితి
 సాబ్రవీత్ ౩౬. తమాకర్ణ్యగిరంఃభిక్షోః శ్వాశ్వమేధః క్వశావయం, ఇతుక్త్యా
 తత్రచన్నాత్వా జోహం సర్వజనోగతః ౩౭. భిక్షోస్తాంస్తాకాసమాకర్ణ్య తత్రత్రుతనిధి
 చ్చిజః, జానం సీరస్య మాహాత్మ్యం పురాణేషుశ్రుతింతదా ౩౮. భోక్తవ్యం మమ
 గేహేద్య త్వయేత్యేవం స్యమంత్రయత్, తంప్రశస్యద్విజంజేవః శ్రేష్ఠస్త్వం కృతినా
 మితే ౩౯. తథాశ్వమేధకృత్త్వ చేదన్నంజేహే త్యభాషత, నవిహస్యాబ్రవీద్విజం
 చిరంభిక్షుంవిలాకయన్ ౪౦. వ్రతోపవాసతిరాంభస్సానహూమ జపాదయః,
 అశ్వమేధస్యచైకస్య కలాంనార్హం తిషాడశీం ౪౧. అశ్వమేధసహస్రాణాం యత్స
 లంత త్ఫలంభవి, అత్రతీర్థే సకృత్సానా దనాయాసేన జాయతే ౪౨. జన్మత్ర

భృతినైవాత్రాత్రినంధ్యం స్నానమాచరణ, భిక్షోకాలంసయామ్యమం సదానిర్విఘ్న
సత్క్రియః ౪౩. అశ్వమేధసహస్రాణాం సకృత్స్నానాత్ఫల కీల, ఫలందశాశ్వమే
ధస్య సకృత్స్నానాన్నరోభవేత్ ౪౪. నవిశ్రామ్యంతిచాద్యాపి పురాణాన్యాగమా
అపి, అస్యతీర్థస్యమాహాత్మ్యం శ్రుత్వాస్తుత్వాపి సువ్రత ౪౫. అగచ్ఛః క్షుధితో
హ్యద్య శుశ్యత్కంతోసి మాచిరం, అభూర్దశాశ్వమేధీత్వం నహిమే సంశయా
స్పదం ౪౬ ఇతితస్యగిరాతుప్తః సదైవపరమార్థయా, తాత్రతీర్థం తిరుద్దిశ్య స్కందం
సంప్రత్యయం వ్యధాత్ ౪౭. సాయుజ్యంచ తథాతస్మై దశాశ్వధాలవేశితః, అశ్వ
మేధాయుతఫలం తద్దదాతి తథాపిహి ౪౮. దశాశ్వమేధక్రస్త్యాతు తీర్థంతిన్నా
మతః శ్రుతం, శిలాయాంతత్రభూణేశః స్థిత్యా భిక్షామయాచత ౪౯. తత్రైవమద్ర
పాదాంకో హ్యద్యాపి పకిదృశ్యతే, దశాశ్వమేధసమృతం తీర్థంలోకే నవిద్యతే ౫౦.
స్నానమాత్రాత్ ద్విజోయత్ర శివనాయుజ్య మాపున్నయాత్, దశాశ్వమేధాఖ్యమితే
తితం తే తీర్థంజగత్పావనమాదిసిద్ధం, తీర్థాని విద్యుక్తాపరతోపివక్ష్యే శ్రృణుత్వమేకాగ్ర
మనాః శుభాయ ౫౧. * * *

ఇతిశ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మధ్యమభాగే

పాసవినాశనా శ్వమేధ తీర్థవర్ణనామ

ద్వాత్రింశోధ్యాయః ౩౨.

--- ❦ ---

శ్రీ విరూపాక్షేశ్వరాద్భిర మస్తు.

శ్రీ పంపా మాహాత్మ్య స్తోమ ఘ్యమ భాగే

ఉత్తరార్ధ చారం భాగః

* విష్ణువృక్షః * శృతానితానిసర్వతీర్థాని తుంగభద్రా తటోపరి, బ్రహ్మ
కుండస్య మాహాత్మ్యం శోతుమిచ్ఛామిసద్గురో ౧. * భరద్వాజః * బ్రహ్మ
కుండస్య మాహాత్మ్యం బ్రహ్మణోద్భోషితంపురా, సామన్యాన్నహిశక్నోమి వస్తుం
వక్ష్యేయథామతి ౨. కామదాహే పురాదుద్రముఖా త్వేదకణోఽభవత్, తిత్రో
ద్భూతమిదం తీర్థం స్కందాయైవం శివోఽవదత్ ౩. మన్ముఖస్వేదసంభూతం యత
స్తీర్థమిదం మహత్, తస్మాన్నన్ముఖమిశ్యేత్ న్నామ్నా లోకేషుగీయతే ౪. ఇత్యే
వమవద ద్రుదఃస్కందాయామితేజసే, పురాచారంభకల్పాఖ్యే బ్రహ్మస్మష్టా
ఖిలం జగత్ ౫. ఇహోదాబ్రహ్మణా న్నాతింబ్రహ్మకుండం తతఃస్మృతం, పంపా
తేత్రస్య దివ్యస్య తథాఘాహాత్విదాయీకా ౬. బ్రహ్మపుష్కరణేహ్యేషా బ్రహ్మ
జ్ఞాన ప్రకాశినీ, ఇదంఫలిత్రమమృతం పాపఘ్నం పుణ్యవర్ధనం ౭. బ్రహ్మకుండ
మహాతీర్థం మహాపాతకనాశనం, సాగరాణాంయథాధన్యః గంభీరఃక్షీరసాగరః ౮.
ద్వీపానాంతత్రసర్వేషాం శ్వేతద్వీపంయథోత్తమం, విష్ణుఃసనాతనోదేవో దేవానా
ముత్తమోయథా ౯. లోకానామపిసర్వేషాం సత్యలోకోయథోచ్చితః, తరూ
ణాంతత్రసశ్రేష్ఠః పారిజాతతరుర్యథా ౧౦. నక్షత్రాణాంయథాచంద్రో గ్రహాణా
మంశుమాన్యథా, పంచానామపిభూతానాం యథాసర్వంసహా మతా ౧౧.
గవాంయథైవసురభి ర్వృణానాంబ్రాహ్మణోయథా, పంచాక్షరీవ మంత్రాణాం
ప్రణవఃఛందసాంయథా ౧౨. ధర్మాణామివసద్బుద్ధిః శరణాగతరక్షణం, దానా
నామవశిష్టానాం విద్యాదానమివోత్తమం ౧౩. మాతృశుశ్రూషణమివ శ్రేయసాం
పరమం హితం, ఆపుష్కలానాంపూజ్యానాం సత్పురభ్యర్చనంయథా ౧౪. యథా
సంపత్కరాణాంచ స్వగురోర్వాక్యపాలనం, అశ్వమేధఃక్రతునాంచయథావైశిష్ట
గోచరః ౧౫. యథా వైదికమంత్రాణాం గాయత్రీవిశ్వపావనీ, తుష్టానామపిసర్వాసాం
శివపూజా యథోత్తమా ౧౬. గిరిణామపిపుణ్యానాం హేమకూటోయథామహాత్, సరి
తాంతుంగభద్రేయం పుణ్యసాగరగామినీ ౧౭. క్షేత్రాణామపిదివ్యానాం పంపా
క్షేత్రమివోచ్చితం, లోకేశ్వరాణా మాద్యానాం విరూపాక్షోయథాశ్రేష్ఠః ౧౮.

తథై వసర్వతీర్థానాం బ్రహ్మకుండమివోత్తమం, సమష్టిశ్రేయసామేత త్సమగ్రీసర్వ సంపదాం ౧౯. ప్రభవస్సర్వపుణ్యానాం ప్రకృతిస్తపసామిదం, తదిదందేవపీఠస్య పూర్వస్యాందిశి సంస్థితం ౨౦. ప్రదేశేద్వాదశధనుఃప్రమాణే విమలోదకం, సంకల్పమాత్రం దేవస్య స్వతస్సిద్ధమనాకులం ౨౧ సశోషంయాతి కల్పాంతేష్వపి తత్కామదంనృణాం, నకీఽపైర్దూష్వతేచాస్య పాథోనక్రిమిభి స్తథా ౨౨. రసవ చ్ఛిశిరంహృద్యం సజంజాలం ప్రసాదవత్, కమలోత్పలకల్పార కైరివామోద వాసితం ౨౩. హంసకారఃషవాకీర్ణం కలనిర్హృదసారసం, చక్రవాకసమాక్రాంతం శతపత్రవనావృతం ౨౪. స్ఫురత్స్ఫటికసాపానం సువృత్తం తటపాదపైః, శీకరానిలసంచార పవిత్రితచరాచరం ౨౫. దర్శనాత్స్పర్శనా త్పానా త్స్పృశనా చ్ఛాఖిలసిద్ధిదం, విరూపాక్షస్యదేవస్య బహుమానపదంమహత్ ౨౬. పంపాం బికా సదాలోక సుధానివ్యందశీతలం, శక్త్యాభిగుప్తంసర్వత్ర మన్ముఖిప్రసిద్ధయా ౨౭. తత్రస్నానకృతాం పుంసాం పుణ్యచోరా నిశాచరాః, నిహంతిమన్ముఖశక్తి ర్విజశక్త్యైవకాసతీ ౨౮. అనంతకోటయోరుద్రాః విరూపాక్షశివాజ్ఞయా, పాల యంతిచసర్వత్ర బ్రహ్మకుండం స్వశక్తిభిః ౨౯. సర్వమంత్రమయం సర్వతేజో మయ మనుత్తమం, సర్వతీర్థమయం సర్వసమన్వయమయంవిదుః ౩౦. క్షేత్రరాజ ఇతి ఖ్యాతం పంపాక్షేత్రంయథాభువి, బ్రహ్మకుండంతథాచైత త్తీర్థరాజఇతిశ్రుతం ౩౧. యానిలోకేషుతీర్థాని సద్యః పాపహరాణిచ, తానిసూర్యోదయేనిత్యం తీర్థ రాజముపాసతే ౩౨. తీర్థరాజమనుజ్ఞాప్య తీర్థాన్యన్యాని భూతలే, దదతే స్నాన్య తాంసిద్ధిం సస్వాతన్త్యా త్కదాచన ౩౩. ఆదిత్యశిశ్నోదయేస్నాత్వా తీర్థేస్మి న్మన్ము ఖాహ్వాయే, జపేదప్తాత్తరశతం నామ్నా మిష్టార్థసిద్ధిదం ౩౪. ఇదంరహస్యం స్కందాయ ప్రోక్తవాన్ప్రచభధ్వజః, తానినామానివత్క్యామి సర్వలోకహితా యతే ౩౫. శ్వేతకల్పేవిరూపాక్షో బ్రహ్మణేస్వయ ముక్తవాన్, మహేశ్వరో మహాదేవో జగద్రూపీజగద్గురుః ౩౬. జగన్నాయో జగద్ధేతుర్జగత్కర్తా జగత్సతిః, జగన్నివాసో లోకేశో లోకాత్మా లోకపావనః ౩౭. లోకప్రభుర్లోకమూర్తిః లోకపో లోకభావనః, భూతనాథో భూతదూపా భూతసాక్షీసురేశ్వరః ౩౮. సురానంద స్సురాధ్యక్షః సురకృతుర్భూర్గురుః, అనాద్యస్సర్వనాథశ్చ అజోవిష్ణుః పితామహః ౩౯ కేశవఃకేశిహంతాచ మధుహంతామధుప్రియః, వీరభద్రఃపశు పతిః శంకరస్త్రిపురాంతకః ౪౦. కామాత్మాకామహః కాంతో మహాకాయోమహా స్వనః, ఉమాపతి ర్గణపతి ర్గణభూర్గణనందనః ౪౧. గుణాత్మాగుణశూన్యస్తు

గుణజ్ఞోలోకకంపనః, వసుమా న్వాసుదేవస్తు వసుధేశ్చస్త్రిలోచనః ౪౨. మహాత్మామదహంతాచ వృష్టిర్గంగాధరశ్శివః, వేదాత్మా వేదతత్త్వజ్ఞోవేదగుహ్యా ౨మలాక్షరః ౪౩. వేదాంతవేద్యః పరమో గుహ్యాత్మాగుహ్యకృద్గురుః, గుహా లయఃశుభకరః సర్వజ్ఞఃసర్వగఃక్షమీ ౪౪. జ్ఞానాత్మాజ్ఞానతత్త్వజ్ఞో జ్ఞాననాథో జటాధరః, తపఃప్రియ స్తపస్వీచ పుణ్యవఃపురుషోత్తమః ౪౫. పూర్వఃపురాణ పురుషః సామాత్మాజ్ఞాననందితః, శంభుస్తమో౨రిః సాక్షీచ శరణ్యః సర్వదేహీ నా౪ ౪౬. అష్టోత్తరశతంనామ్నాస్త్రైత్రం సంసారనాశనం, భవసింధువినాశాయ జన్మబంధ ప్రశాంతయే ౪౭. త్రిసంధ్యం యఃపఠేత్స్త్రిత్రం శివసాయుజ్య మాప్ను యాత్, బ్రహ్మహత్యాదికంపాపం పతనాదేవనశ్యతి ౪౮. కిమత్రబహునోక్తేన సాపయత్సూర్యసంచితం, తత్సర్వంనశ్యతిక్షిప్ర మగ్నప్రత్యస్తతూలవత్ ౪౯. యద్యత్సుఖతరంలోకే తత్సర్వంప్రాప్నుయాన్మరః, ఏవమేతానినామాని జపే త్స్నాత్వాతు మన్ముఖే ౫౦. దేవస్యపురతఃస్థిత్యా తేనసాయుజ్యమాప్నుయాత్, బ్రహ్మకుండే౨త్ర యత్స్నానం మానీకుర్యాద్దినోదయే ౫౧. ప్రాణాపత్యఫలతస్య ప్రమాణం తస్యశంకరః, సకృద్వాతత్రకాంక్షంతి తీర్థేన్నానందివాకసః ౫౨. ఆగత్యతత్రస్నాత్వాచ ప్రాప్నువంతి పరాంగతిం, సప్తర్షయస్సదాతత్ర కుర్వంత స్నానసత్క్రియాః ౫౩. నివసంతి మహాభాగాః నిత్యముక్తా మహేశ్వరే, ఉపరి బ్రహ్మకుండస్య వ్యోమ్నివైమానికాఅపి ౫౪. విమానైర్నహిగచ్ఛంతి తీర్థశక్త్యాని వారితాః, అవతీర్చ్యతే౨ప్యేతదభ్యర్చ్యమకుటైర్నతైః ౫౫. స్నానేనసావితా త్మానః కామచారా భవంతిహి, ఆజ్ఞయామన్ముఖశక్తేః ఆదిత్యోపిదినేదినే ౫౬. నతాపయతితీర్థాంభః సేవతేహ్యచితానిచ, కాలేకాలేమహాశక్తే రాజ్ఞయా తీర్థ వారిణి ౫౭. పూరయత్యమృతం భూయఃపూర్ణఃపూర్ణసుధాకరః, అంగోపాంగ యుతావేదాః విద్యాశ్చన్యా స్సహస్రశః ౫౮. దివ్యరూపంసమాశ్రిత్య స్నానం కుర్వంతి తత్రహి, దేవతాశ్చవ్యసంఖ్యాతాః కల్పేకల్పేవ్యవస్థితాః ౫౯. బ్రహ్మ కుండేసకృత్ స్నాత్వా ప్రయయుఃపరమాం గతిం, దివ్యానిపాపనాస్యత్రయానిసంతి జగత్ప్రయే ౬౦. బ్రహ్మకుండంసమాశ్రిత్య సద్యః శుభ్యంతితాన్యపి, స్వయం ప్రకాశమానోహి శంభురన్యప్రకాశకః ౬౧. బ్రహ్మకుండం స్వతఃసిద్ధ మన్యతీర్థ విశోధనం, సర్వతీర్థసుకృతాధిదైవతం సర్వమంగళనిదానకారణం, బ్రహ్మముఖ్య సుర సేవితంసదా బ్రహ్మతీర్థ మితిసంప్రచక్షతే ౬౨. * *

† నవతిరేవనామాన్యపలభ్యంతే.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యేయ మధ్యమభాగే
(ఉత్తరాధ్యాయే) మన్ముఖతీర్థోత్పత్తికథనంనామ ప్రథమో౨ధ్యాయః.

* భరద్వాజః * ఆదాబ్రహ్మచతుర్వక్త్రైః సర్వదేవైః సమన్వితః, తీర్థేతు
 స్నాతుకామోఽయం మునిభిశ్చ సమన్వితః ౧. తదాఖ్యాయాబ్రహ్మకుండ మితి తత్త
 ధమిష్యతే, కతోతితత్రసాన్నిధ్యంబ్రహ్మ బ్రహ్మర్షిభి ర్వృతః ౨. ఆవిర్భూష
 బ్రహ్మ తజ్జలే బ్రహ్మేశ్వరాభిధం, బ్రహ్మణోనుగ్రహకరం లింగంపరమకారణం ౩.
 బ్రహ్మకుండోదకేస్నాత్వా బ్రహ్మేశ్వరకృతాశయాః, తేయాంతిబ్రహ్మణోలోకం
 పునరావృత్తివర్జితం ౪. వత్సేవిశేషతీర్థాని బ్రహ్మకుండే మహాంతితే, తేయాంశ్రవణ
 మాత్రేణ ధూతపాపో భవేన్నరః ౫. ఆదాబ్రహ్మతుదేవస్య పురోభాగే స్వయం
 స్థితః, స్నానంయత్రాకరోద్యుక్తః యావత్సూర్యోదయేసతి ౬. యత్రసంతర్ప
 యామాస విరూపాక్షం సమాహితః, స్థానం తద్భ్రహ్మతీర్థాఖ్యంస్థానవిద్భిరుదీర్యతే
 ౭. తత్రయఃకార్తికేమాసి కరోతి స్నానమాత్మనా, వర్షాయుతేనవిహితం వ్రజేత్
 స్నానఫలం హిసః ౮. భృగుకశ్యప కేదార ప్రభాసేచత్రిపుష్కరే, లోహతీర్థేచ
 గంగాయాం వర్షస్నానేన యత్ఫలం ౯. బ్రహ్మతీర్థేనకృతాస్నాత్వా తత్ఫలం
 సమవాప్నుయాత్, కార్తికేమాసి సంప్రాప్తేసదాస్నానేన యత్ఫలం ౧౦. ఉపరా
 గేనకృతాస్నాత్వా తత్ఫలం తత్రచాప్నుయాత్, అమావాస్యార్ధమాస్య
 సూర్యసంక్రమణాదిషు ౧౧. కాలేష్వపిచపుణ్యేషు భానువారే విశేషతః, సప్త
 మ్యాంచ తథాష్టమ్యాం చతుర్దశ్యాం తథోషసి ౧౨. స్నాత్వాతత్రాన్నదానేన
 ఫలమక్షయ్య మాప్నుయాత్, బ్రహ్మపాదశ్చ తత్రాస్తి యత్రబ్రహ్మస్థితోభవత్
 ౧౩. బ్రహ్మపాదేపితౄణస్కృత్వా స్నాత్వాపిండప్రదోసరః, అక్షయ్యఫలమా
 ప్నోతి పితృభి శ్చాభిపూజ్యతే ౧౪. అస్మద్గోత్రేసముత్పన్నో యఃకశ్చిదపివా సుధీః,
 బ్రహ్మతీర్థేనకృతాస్నానా ద్భ్రహ్మపాదసమస్పృశః ౧౫. ఇంగుదీనక్తునీవారా తిల
 మిశ్రజలానిచ, బదరీముద్గమాషాన్వా ప్రియంగూన్వా సమాహితః ౧౬. అస్మాను
 ద్విశ్యదద్యాచ్చే ద్యాస్యామ శ్చరితార్థతాం, ఇత్యాశంసాంప్రశంసంతి పితరస్తేతు
 సంగతాః ౧౭. యస్తశ్చైవపితౄణ స్కృత్వా సమ్యక్సంతర్పయేచ్ఛతా, తస్మై
 తేషిప్రయచ్ఛంతి తాంస్తాన్కామానభంగురా ౧౮. సంతర్పణకృదస్మాకం భూ
 యా తస్సోత్తరస్స్వయం, ఇతికుర్వంతిచేత్తోమాత్పితరోపూర్వర్షబాహవః ౧౯.
 తత్రబ్రహ్మశిలానామ కూర్మాకారాహి దృశ్యతే, యత్రైవస్థితవా స్ప్రహ్మ గాయ
 త్రీమసుశీలయా ౨౦. గాయత్రీచస్వరూపేణ సమీపేబ్రహ్మణస్థితా, యత్ర
 బ్రహ్మశిలోద్దేశే సా గాయత్రీశిలా మతా ౨౧. గాయత్రీంప్రాహతత్రైవబ్రహ్మస్తాత్ర
 పదం పురా, అధ్యాయంబుభిర్ద్విజ్యోత్తిష్టే దైవత్వ మభిమంత్రణాత్ ౨౨. వజ్రైర్దేవేషు

ముదేహేష్వగో లోకప్రకాశకః, త్వత్ప్రసాదమహిమ్నైవ విధూయతేత్రవాస
 నాః ౨౩. విశ్వామిత్రోపి గాయత్ర్యా బ్రహ్మార్చనభవత్కిల, పురావ్యాధ
 హృతః కశ్చిద్బ్రహ్మసీలో ద్విజాత్మజః ౨౪. ఉద్వాహ్యవ్యాధకన్యాం చ సవ్యాధేష్వే
 కతాంగతః, తిష్ఠన్చన్వస్వపక్వాస్సన్యౌ భుంజానః ప్రవదన్నపి ౨౫. వ్యాధో
 వాసనయైవత్వాం మధ్యేమధ్యే సదాస్మరన్, వ్యాధేనస్మర్యమాణాహం కింకుర్యా
 మితివాదినీ ౨౬. తథా మామాగతాహిత్యం తుష్టాహ్యర్థవివామయా, వ్యాధాయ
 శాశ్వతీంసిద్ధిం కాలేత్వం దత్తవత్ససి ౨౭. త్రిష్టుప్సజగతీద్వేధా సామర్థ్యం దివి
 దైవతైః, యుద్ధంకృత్వానిరస్తేతై ర్హుతాణ్ణేపునరాగతే ౨౮. త్వంగత్వా దేవతా
 జత్వా వర్ణాంశ్చహృత్వయై ర్హుతాః, సోమంచానీయ యజ్ఞార్థం ద్విజేభ్యఃప్రత్య
 వాస్తదా ౨౯. త్వమేవసర్వదేవానాం మాతా త్వంహిక్రియాత్మికా, ఇతిబ్రహ్మ
 శిలాస్థానే తత్రబ్రహ్మ చతుర్ముఖః ౩౦. స్థిత స్తుష్టావగాయత్రీం తదేహసర్వసావనీ,
 స్థిత్యాబ్రహ్మశిలాయాంయో గాయత్రీంప్రజపే ద్విజః ౩౧. ససూర్యమండలం
 భిత్వా కాలేబ్రహ్మపురం ప్రజేత్, అష్టోత్తరశతం యస్తు గాయత్రీం ప్రజపేదిహ ౩౨.
 సంధ్యాలోపకృతంసాపం సోఽపితీర్వాసుభి భవేత్, బ్రహ్మకుండేమహాభాగే సోమ
 తీర్థమితిశ్రుతం ౩౩. తత్రస్నానకృతః పుంసో వాజిమేధఫలం భవేత్, కాంతింప్రసాదం
 సాభాగ్యం తుష్టింపుష్టించశాశ్వతీం ౩౪. ప్రయచ్ఛత్యనిశంసోమః సోమతీర్థాప్లు
 తాత్మనాం, తతస్తీర్థం మహాకాలనామ్నాజాగర్తి విశ్రుతం ౩౫. తత్రస్నానంచ
 కారాదా మహాకాలో గణేశ్వరః, మహాకాలస్యతీర్థేయః స్నాత్వాసంపూజయే
 చ్చివం ౩౬. గణానామాధిపత్యంస లభతేశివశాసనాత్, అశ్విన్యాద్యాఃపురా
 యత్ర స్నానం కృత్వాసమాహితాః ౩౭. అభ్యర్చయన్విరూపాక్షం తారాతీర్థం
 తదుచ్యతే, తత్రస్నానకృతఃపుంసో గ్రహపీడానవిద్యతే ౩౮. అనన్యభావమశ్రాంత
 మైశ్వర్యంతు ప్రవర్ధతే, అశ్విన్యాద్యాస్తు మాహత్యాత్మ తస్యతీర్థస్యతారకాః ౩౯.
 మోదంతేదివిసంహృష్టాః ప్రభుంచంద్రమసం ప్రతి, యత్రసూర్య స్తవస్తప్త్యా
 గ్రహాణామభవ త్పతిః ౪౦. సూర్యతీర్థమిదంనామ్నా స్నానాదారోగ్యదంసతాం,
 షష్ఠ్యాం తథాచసప్తమ్యాం దర్శేసంక్రమణేపిచ ౪౧. సూర్యోపరాగకాలేచ
 స్నాత్వాసంతర్పయేత్పితౄన్, ఉత్తరాత్రితయేమూలే హస్తేపుష్యేచపాతనే ౪౨.
 భానువారయుతేష్వేషు స్నానాద్యజ్ఞఫలం ప్రజేత్, అన్నదానంచహివామంచ
 గోదానంచ శివార్చనం ౪౩. యఃకుర్యాత్తత్రతస్యాస్తి సర్వజ్ఞత్వాతిశక్తికా,
 వాయుఃపురాకృతస్సర్థోహ్యసంతేన బలేచ్ఛయా ౪౪. యత్రస్నాత్వా తపస్తేపే
 వాయుతీర్థంప్రశస్యతే, బలమప్రతిమంతస్య తస్యైవావ్యాహతా గతిః ౪౫. వాయు

తీర్థేషు యస్మాన్ననం కుర్యాదితి శివోదితః, తతోన్యద్వత్సతీర్థాఖ్యం పుణ్యం యత్సాన్నన
 మాత్రతః ౪౬. బ్రహ్మవర్చసమాప్నోతి యః కశ్చిదపి వాద్విజః, రేవాతీర్థమితి
 హస్తి భూతానాం భవశోధనం ౪౭ నావం వదంతి సంసారసింధోః యద్బ్రహ్మవాదినః,
 రైభ్యో నామ మునిస్తత్ర సర్వతీర్థార్థబోధకః ౪౮. స్నాతవాన్ జాతతత్వార్థః పురుషా
 ర్థప్రయోజనాత్, అనేకతీర్థసంభ్రాంతాః పుణ్యతీర్థావలోకినః ౪౯. అగ్నిష్టోమ
 ఫలంతత్ర స్నానాదాహుర్మనీషిణః, ఋషిర్దామోదరో నామ వేదవేదాంగపారగః ౫౦.
 విగాహ్య సర్వతీర్థాని వీక్ష్య స్థానా న్యనేకతః, నిశ్చిత్త్య పరమంతత్వం స్నానం యత్ర
 కృతీవ్యథాత్ ౫౧ తద్దామోదరతీర్థం హి బ్రహ్మకుండే ప్రశస్యతే, తత్ర స్నానం జపో
 హోమ స్తర్పణంచ శివార్చనం ౫౨. యః కుర్యాదప్రమత్తస్స సర్వయజ్ఞఫలం
 లభేత్, యతాత్మానశ్శుభగిరోయేదామోదరతీర్థగాః ౫౩. ఏభ్యః స్పృహం ప్రకుర్వం
 తిదేవా మర్త్యశ్చ కింపునః, సాభాగ్యతీర్థం పురాయత్ర మునిపత్న్యః శుభాశయాః
 ౫౪. పతివ్రతామహాభాగాః దృష్టమాత్రేణ పుణ్యదాః, సుమంగలాః సువాసిన్యః
 స్నానంచక్ర ద్మదాన్వితాః ౫౫. పంపాంచికాం మహాదేవీం వశ్యంతః శ్రేత్రనాయకం,
 సాభాగ్యతీర్థం తన్నామ్నా సర్వసాభాగ్యదాయకం ౫౬. స్నానం కరోతి యానారీ
 తీర్థే సాభాగ్యనామకే, నవైధవ్య మవాప్నోతి నచ ప్రాప్నోత్య మంగలం ౫౭. పుత్ర
 కామాతుయాసాధీస్ స్నాత్వా తత్ర పయఃపిబేత్, పుత్రందీర్ఘాయుషం లభ్యా సాభ
 వేత్పతివల్లభా ౫౮. నాగతీర్థం తతః పుణ్యం యత్ర స్నానేధృతాత్మనః, సహింసాన్
 శమయేత్సర్వాన్ విషవేగా నయత్తుతః ౫౯. సకుష్ఠరోగస్తస్యాస్తి సన్సార్త్యం
 కదాచన, నాధివ్యాధిభయం కించి న్నాగతీర్థేకృతాత్మనః ౬౦. స్నానం యత్ర కృతా
 సిద్ధ్యై మార్కండేయేన ధీమతా, తీర్థంతన్నామత స్తత్రచేతః కల్పవనాశనం ౬౧.
 యస్మాత్సత్రయక్తాత్మా జపేత్పంచాక్షరం మనుం, దీర్ఘమాయురవాప్నోతి దేవై
 రపి సదార్చ్యతే ౬౨. గజతీర్థంతతః ప్రోక్తం సృతిమాత్రేణ శుద్ధిదం, అసాధారణ
 మాహాత్యం తీర్థే వ్యస్త్యేషు యద్భువి ౬౩. అరణ్యాని చరన్కుశ్చి ద్దజస్తప్తోర్మర
 శ్చిభిః, పాతుంజలం సమాయాత స్తప్రదేశం మదోద్ధతః ౬౪. సవిగాహ్యజలంగాఢం
 మగ్నీస్తగ్నః పునఃపునః, ఉత్పాత్య కుముదాంభోజ కల్పారాణి స్వలీలయా ౬౫.
 విక్షిప్య చ విరూపాక్షం వృష్ట్యా సంచారవర్తుని, ఆకంఠం సలిలం పీత్వా యరసా స్వాభి
 మతంసలం ౬౬. తతస్సకాలే సంప్రాప్తే తస్య తీర్థస్య వైభవాత్, అసీదైరావతో
 నామ గజోదేవేంద్రవల్లభః ౬౭. ఏవంచ గజసంబంధా ద్దజతీర్థంతమచ్యతే, గజ
 తీర్థాంభసిన్నానా ద్యజనాల్లభతే శ్రియం ౬౮. కాలే సర్వామరైర్వంద్య మైంద్రంచ
 పద మాప్నుయాత్, సమీపే గజతీర్థస్య సర్వచేతస్సుభావహం ౬౯. అశ్వతీర్థం

వదంత్యాస్యా స్తన్మాహాత్మ్యంనువిస్తరం, అష్టాదశానాం ద్వీపానాంగోష్ఠా షర
 పురంజయః 20. ఉత్తానపాదఇత్యాసీ త్పుణ్యశ్లోకఃపురాన్మహః, ససర్వేషుపురా
 ణేషు పురాణార్థవిశారదైః 21. పత్యమానేషు శుశ్రావ విరూపాక్షం పరాత్పరం,
 హేమకూటేశ్వరేతస్మి నివిరూపాక్షే స్థిరాశయః 22. దృష్ట్వాసేవితుకామస్త
 పంపాక్షేత్ర ముపాగమత్, ద్వారోపద్వారసహితం హేమకూటంత్వరాన్వితః 23.
 ప్రదక్షిణంచకారోచ్చైః అశ్వారూఢః సభాపతిః, అశ్వత్తతోవతీర్యాయం బ్రహ్మ
 కుండతిలేక్వచిత్ 24. తత్రస్థతరుశాఖాయాం బద్ధాకిల ససంభ్రమః, విరూపాక్షం
 శివంద్రష్టుం ప్రవివేశాలయంమహత్ 25. తాపచ్ఛాశ్వః పిపాసార్తః క్షణక్షణాత్
 నిబంధనః, అవగాహ్యమహాతీర్థ మపిబత్స్వేచ్ఛయా జలం 26. తస్మిన్తేనమా
 యాతా స్తతోశ్వంశివకింకరాః, అశ్వోప్యభవదత్రాయంపురుషస్తేజసాం నిధిః 27.
 తమారోప్యవిమానాంతేశివశాసన పారిగాః, అనైషుఃశివసామీప్యం శ్లాఘ్యోఽయం
 మితి వాదినః 28. ఉత్తానపాదస్తత్రైవ విరూపాక్షస్యసన్నిధౌ, దదర్శపూజ్య
 మానంతం పురుషంశివకింకరైః 29. పూజ్యమానః శివగణైఃకోయంనవనవోత్సవః,
 ఇత్యుక్తానరనాథేన ప్రాహుస్తం శివకింకరాః 30. రాజంస్తవపవాహస్యాశ్వః
 శివసామీప్యగోచరః, యంత్యమారుహ్య కృతవాహ హేమకూట ప్రదక్షిణం 31.
 యఃకుర్యాత్పాదచారేణ పంపాక్షేత్ర ప్రదక్షిణం, సస్రైవంఫలమిత్యాజ్ఞా శాశ్వతీ
 పారమేశ్వరీ 32. అశ్వారూఢస్త్యమద్రీంద్రప్రదక్షిణవిధాయకః, అనాయాసేనతే
 రాజన్ససిద్ధాస్సిద్ధయ స్తథా 33. త్వంవహ స్తనసాయుక్త శ్చకారాశ్వఃప్రద
 క్షిణం, న్నానంచబ్రహ్మకుండేఽభూత్ శ్రమార్తస్యాస్యస్వేచ్ఛయా 34. ఫలేన
 తేనదివ్యాయం పురుష శ్శివసమ్మతః, ఇత్యుక్తాతేనపాశ్చర్యం వీర్యమాణఃక్షణే
 క్షణే 35. పురుషందివ్యరూపంతం తథైవాస్మైస్యవేదయత్, విరూపాక్షోపిక్రవ
 యా దేవఃసదృశవత్సలః 36. అజ్ఞానాదపిసున్నానాదపియత్ఫలదాయకః, తస్మై
 గణాధిపత్యం యత్త ద్దదామృతసన్నిధౌ 37. సబాడబముఖోనామ గణరాజోఽ
 భవత్కిల, సాపిరాజా విరూపాక్షంప్రణమ్య కరుణానిధిం 38. పాదచారగతశ్చక్రే
 పంపాక్షేత్రప్రదక్షిణం, బ్రహ్మకుండేకృతస్నానః దేవమభ్యర్చయన్వశీ 39. తేన
 తేనప్రభావేన శివసాయుజ్య మాప్తవాః, తదశ్వతీర్థ మశ్వోభూద్యత్రస్నాత్వా
 గణేశ్వరః 40. అశ్వతీర్థస్యమాహాత్మ్య మేవంతే సమ్యగీరితం, హేమకూటాచల
 స్యాపి తథామాల్యవతోగిరే 41. మధ్యేకాదంబినీనామ బ్రహ్మకుండంశ్రితానదీ,
 కాదంబినీపురాభక్త్యా దేవసేవార్థమాగతా 42. తయోశ్చృంగాణ్యవాస్తా భూత్
 ద్రసాత్సరితాంవరా, తత్సంగమేసకృత్స్నాత్వా విరూపాక్షం సమర్చయన్ 43.

రాజసూయసహస్రస్య ఫలంప్రాప్నోత్యయత్నతః, తత్రైవరుద్రపాదోస్తి తత్రపిండ
ప్రదో నరః ౯౪. గయాయాంపిండదానేన యత్ఫలం తత్ఫలంప్రజేత్, తత్రస్వ
భావరుద్రాభ్యాః రుద్రానిత్యంవసంతిహి ౯౫. తేహంనామానివక్ష్యామి ఖ్యాతాని
శృణుసస్మతే, మహాదేవః శివోరుద్రః శంకరోనీలలోహితః ౯౬. ఈశానో విజ
యోభీమో దేవదేవో భవోద్భవః, కపాలీశ్వరఇత్యేతే స్వస్వశక్తిభిరన్వితాః ౯౭.
యస్మాన్త్వామన్ముఖతీర్థే రుద్రపాదసమర్చకః, స్వభావరుద్రా నభ్యర్చ్య విరూ
పాక్షప్రియోపినః ౯౮. ఏవంచసర్వసీర్ధాత్మా తీర్థరాజోఽయమిష్యతే, అస్యమన్ముఖ
మిత్యేత దాద్యంనామ ప్రశస్యతే ౯౯. మన్ముఖేతివృత్తిసదా తీర్థమేత దనాదిమం,
తస్యమన్ముఖనామస్యాదితి పంచేశాసనం ౧౦౦. మన్ముఖతీర్థ మభ్యేతి శుంగ
భద్రాసరిద్వరా, షష్ట్యాస్సంవత్సరాణాంహి తదాతత్ర ఫలంమహత్ ౧౦౧. లింగం
బృహదనాద్యంతం తతోబ్రహ్మేశసంజ్ఞతం, తన్నత్వాతత్రభావేన తదనుజ్ఞాం విభా
వయా ౧౦౨. స్నానంకరోతియస్తస్య భవం త్యఖిలసిద్ధయః, ఇతితేవిమలాత్మనే
మయాకథితం మన్ముఖతీర్థవైభవం, త్వమిహాస్థిరమావహా న్మః నుమతేపశ్యశివం
కరంశివం ౧౦౩. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యేమధ్యమభాగే
(ఉత్తరాధ్యాయే) మన్ముఖతీర్థే అవాంతరనానాతీర్థ ప్రభావకథనంనామ
ద్వితీయోధ్యాయః. ౨.

* భరద్వాజః * దేవాలయస్యపరితో యానిస్థానానిసంతిహి, పుణ్యాని
తానితాస్యద్య వక్ష్యేహంశృణువ్రత ౧. దేవధామోత్తరేదేశే దివ్యస్థానం భవి
శ్రుతం, నలేనకపిముఖ్యేన యత్రలింగంప్రతిష్ఠితం ౨. నలేశ్వరమితివ్యక్తం తత్ర
లింగాత్మకం హరం, అర్చయంతఃసురైర్వంద్యాః భవేయస్సిద్ధశక్తయః ౩.
స్వనామ్నాలింగ మభ్యర్చ్య విశ్వకర్మాత్మజోనలః, సేతుబంధకరీం శక్తిం శిశియే
విస్మయావహాం ౪. స్థానంనీలేశ్వరం నీలోయత్ర నీలేశ్వరార్చకః, రక్షోధ్వంత
హరం తేజఃప్రాప్తవాణరామవల్లభః ౫. బ్రహ్మేశ్వరాభ్యేష్ఠానేయో భక్తి
మాహరతేసదా, ప్రయచ్ఛత్వాత్మసాయుజ్యం తస్మైబ్రహ్మేశ్వర శ్శివః ౬.
మాధవేశ్వరమిత్యన్యత్ లింగంస్థానేప్రతిష్ఠితం, తతోరంభేశ్వరంనామలింగమిష్టార్థ
దంస్మణాం ౭. రంభయాపూజితం యత్రశిలారూపవిముక్తయా, రంభేశ్వరం సమ
భ్యర్చ్యయో దద్యాద్భృహ్మణాయగాం ౮. సగోలోకంసమభ్యేత్యసర్వశక్తిః
ప్రమోదతే, అభిషేచంతితం తత్రక్షీరధారాభిరన్వహం ౯. సర్వకామదుష్టహా

దేవ్యో గావస్సురభిసంక్షాతః, పుష్కరిపురుషార్థాకాయా మాధవేనాభిషాజతః
 ౧౦ ఉత్సాహసత్వగాంభీర్య బలవీర్యాభికాంక్షిణా, అభ్యస్థితోహసమతా
 నామ్నావానుమదీశ్వః ౧౧. గంధమాదనత్యన్యః స్వభక్త్యాకపినాయకః,
 స్వాత్మనాహరమానర్చ తన్నామ్నాప్రథితోహిసః ౧౨. తతఃస్థానేమహాత్మ్యత్ర
 దశగ్రీవవధార్థినా, రామేణలక్ష్మణేనాపి పూజితోఽభూన్మహేశ్వరః ౧౩. ససిద్ధి
 దస్సతాం రామలక్ష్మణేశ్వరసంజ్ఞితః, సీతయాభ్యర్చితంలింగం తతోఽస్తిమహా
 దైశ్వరం ౧౪. పుంసాంవ్యాజకృతేనాపి ధ్యానేనైవాత్మకామదం, తత్రతత్రమహా
 భాగ బహుభిఃకపినాయకైః ౧౫. ప్రతిష్ఠితానిలింగాని తేషాం సంఖ్యానవిద్యతే,
 స్థానేష్వేతేషుసర్వేషు జపహూమసురార్చనాః ౧౬. కుర్వతామన్నదానంచ
 మఖకోటిఫలంవిదుః, తతోయోగవృసింహాభ్యా మహావిష్ణుస్సనాతనః ౧౭. సన్ని
 ధతేజగద్గోష్ఠా మృత్యుజిత్సర్వతోముఖః, అవతారేశుసర్వేషు విష్ణోరమితేతేజసః
 ౧౮. అవతారశ్చతుర్థోయ మసురాణాంభయంకరః, స్తంభాత్సముద్యతస్సాయం
 వృసింహాశిసంజ్ఞయా ౧౯. అద్యాప్యస్తంభబద్ధాని భువనానిసురద్విషాం, వృసింహ
 న్యాన్య మాహాత్మ్యంస్మృత్వాకారాంతికాదపి ౨౦. సింహరాశింనశ్వణ్వంతీ
 దైత్యాస్తన్నామకాతరాః, సంభృత్యసంభృతో? దైత్యాన్ సర్వసంహారరూపిణః
 ౨౧. సంహృత్యరోషవేగంచ వృసింహస్తత్రత్రిషతి, శివస్యస్వాత్మనోఽప్యైక్యం తేజో
 రూపంవిశేషయన్ ౨౨. సదదాతినమస్తస్య జగతఃకాంక్షితంహితం, హిరణ్యకశి
 పుజేత్రదానదృష్టాత్మకాశలం ౨౩. మంత్రరాజంప్రభావజ్ఞా మహాంతస్తముపా
 నతే, బ్రహ్మపుష్కరిణీస్నానం విరూపాక్షస్యదర్శనం ౨౪. వృసింహూపాసనం
 చేతి కృతినస్సులభంత్రయం, ఆసీత్ వృసింహకల్పంతే హ్యాంధకోనామదుర్జయః
 ౨౫. తంజిహంసుస్తతోదేవైః క్రుద్ధోయుద్ధేహరోఽభవత్, భిన్నేభ్యోఽంధకగా
 త్రేభ్యో నిశితైర్భూరిసాయకైః ౨౬. అంధకాత్సమపద్యంత పరంతోరక్తబిందవః,
 ఏకోఽంధకస్సచావధ్యః తథైవశతకోటయః ౨౭. అంధకాయుధి, తేనాసీచ్ఛాంత
 శ్చింతాపరోహరః, సనర్జమాతరోనామ్నాశక్తీస్సంహారరూపిణీః ౨౮. కపాలిన్య
 త్రిశూలిన్యో మాతరోహరశాసనాత్, అంధకస్యాంగసంభూతాన్ రక్తబిందూన్
 రణేవపుః ౨౯. తతోమాతృగణేష్వేవం పిబత్సునిపతత్సుచ, హతాఽంధకాద్భు
 హూత్కాంతా అజైషీచ్ఛాంధకంహరః ౩౦. రక్తపానేనమత్తాస్తా మాతరోజగ
 తీంపునః, సంహారంత్యో హరేణాపి వారితా నజహుర్మృతం ౩౧. తతఃప్రళయితోత్సేకం
 స్వేనైవశరభాత్మనా, విష్ణుంవృసింహంసస్మార క్షణాత్సాయుజ్యమాగమత్ ౩౨.
 శరదంబుదసంకాశ శ్చంద్రికాసాంద్రశేఖరః, జ్వలజ్వలసంకాశ స్తీక్ష్ణదంష్ట్రాభయం

కరః ౩౩. విద్యున్ని భమహాజిహ్వ శృంగద్రసూర్యాగ్నిలోచనః, వజ్రతీక్షణనఖస్ఫూర్తి
 రాకన్ఠాంతాయతాననః ౩౪. హారనూపురకేయూర కుండలాదివిభూషణః, తేజో
 రాశిసమాక్రాంత బ్రహ్మాండోపరిమండలః ౩౫. తమాహాభగవాన్రుద్రః సృష్ట్యా
 మాతృగణాహరిం, సంహరంతిజగద్భ్రష్టాః ధమనీయా స్వయైవతాః ౩౬.
 విషవల్లపినచ్చేద్యా వర్ధయిత్వాస్వయంపునః, నియంతునోత్ప హేతస్తా త్తాస్సర్వా
 దుర్మదాలపి ౩౭. నృసింహాలాపిహరిస్సాక్షా ద్దృహీత్వాశిరసామతం, మాతృ
 గాంశిక్షణేబుద్ధిమకరో దాత్మసంమతాం ౩౮. తత స్ససిద్ధస కల్పో ౨సృజన్మా
 తృచతుష్టయం, వాగీశ్వరీంమహామాయాంకంకాళీం భగమాలినీం ౩౯. జహ్వహృదక్షి
 ణీచైవ గుహ్యంచాపి యథాక్రమం, త్రైలోక్యమోహినీం ఘటా కంఠీం సకల
 మాతరం ౪౦. కాలసంకర్షిణీంరేఖాం సర్వసత్త్వాంచశంకరీం, శంఖనీంచక్రహృద
 యాం బీజశక్త్యపరాజితే ౪౧. కల్యాణాకర్షిణీశక్తి మధుదంష్ట్రాకరాలికాః,
 నీలోత్పలకర జ్వాలాముఖ పద్మకరాంబుజాః ౪౨. కామధేనుంభీషణకాం కాళికో
 త్తరమాలికే, ఉత్కర్షిణీంగారుడికాం ధ్వజకేశీంమహాశనాం ౪౩. అజితాంసూర్య
 హృదయాం నృసింహీం భైరవీంజయాం, మరుత్పద్భృదయాంచేతి ద్వాత్రింశత్సంఖ్య
 యాన్వితాం ౪౪. పృథక్పృథగ్విభావ్యాస్తా వష్టేతుష్టాత్మనాహరిః, మాతృభ్య
 శ్చతస్పృభ్యస్తు దదావనుచరీః క్రమాత్ ౪౫. తాస్సుష్టాఃపురతఃస్థిత్యా పృథక్పృ
 థ్యచరీయతాః, దుష్కర్మణాంభయంకర్యః శుభంకర్యస్సుకర్మణాం ౪౬. దంష్ట్రా
 కరాశవదనా విద్యుచ్ఛాయా శిరోరుహాః, ఉద్వృత్తభ్రుకుటీరూక్షా దుష్పేక్ష్య
 ప్రేక్షణక్రమాః ౪౭. అట్టహాసమహారావ గాఢశ్లిష్టదిగప్తకాః, నృసింహంప్రణివర్త్య
 చుః పర్థయంతస్తదుద్యమం ౪౮. స్వామికాంకృత్యమస్మాక మాజ్ఞాపయసురేశ్వర,
 ఆజ్ఞాకర్యఃస్థితా స్సర్వా స్వత్సంకల్పో ద్భవావయం ౪౯. అంధకాసురసంగ్రామే
 సృష్టాదేవేనమాతరః, జాధంతేజగతీంసర్వా హత తా భయచేతనాః ౫౦. ఇత్యు
 క్తాస్తా నృసింహేనతథాతచ్ఛాసనే స్థితాః, రురుధుర్మాత్మవర్గతాః ప్రతియోగితయా
 స్త్రితాః ౫౧. మాతృభిర్హరసృష్టాభిః మహాసంరంభవృత్తిభిః, నిర్భర్న్వితాఃపున
 శ్చక్ర రుద్యమంవిష్టుసంమతాః ౫౨. వాగీశ్వరీతుసంక్రుద్ధా స్తంభయామానచే
 తనా, తాసాంజిహ్వ స్తథారాద్ర్యోమాతరో మూకతాంయయుః ౫౩. హృద
 యాద్యానిచాన్యాని తాసాంస్థానానితత్క్షణాత్, మహామాయాదికాశ్చక్రః తిస్రో
 నిశ్శక్తికాన్యపి ౫౪. తతోనిర్ధాయగర్వంస్వం వాగీశ్వర్యాదిభిక్షితాః, తాసాంని
 యంత్రణాద్రాద్ర్యో నృసింహాలాపాంతమాగమకా ౫౫. వాగీశ్వర్యాద్యుపాసితం
 దృష్టంమాతృగణం హరిః, దర్శయామానదేవాయ విరూపాక్షాయశంభవే ౫౬.

త్యక్తగర్వాః ప్రశాంతాశ్చ మాతరో రుద్రనిర్మితాః, త్రస్తాస్తసిహస్తాస్తాభ్యా
మాత్మభ్యావ్రీడయానతాః ౫౭. బద్ధాంజలిపుటా దేవమవదత్ సాధ్వసాన్వితాః,
దేవదేవ త్వయాస్తాప్తా యాస్సర్వాభిక్తాస్తప్తయాః ౫౮. సృసింహశక్తిభిర్బద్ధాః
క్షణాదేవందశావయం, తవసంహరిణీశక్త్యా సృసింహేనజితావయం ౫౯. తథానభే
దోదేవేశ వృత్తిమాజ్ఞాపయాద్యనః, నశక్తాస్సస్తథావేగాన్నియంతుం క్షణమవ్య
మూః ౬౦. సుఖంనోఽద్యయయాస్థిత్యా తామాజ్ఞాపయ శంకర, * దేవః *
నిందంతిశాశ్వతంధర్మం యేనరాఃపాపబుద్ధయః ౬౧. యేచత్యక్తసదాచారా స్తాన్ని
వీడయతానిశం, మాతరంపితరంవేదాన్ స్వామినంస్వగురుం తథా ౬౨. పూజ్యాం
శ్చయేననిదంతి తాన్నివీడయతానిశం, శాశ్వతకృతఘ్నతాక్రార్యం మాత్సర్యం
బాహ్యదర్శితా ౬౩. నత్యజంతిచయేనత్సు తాన్నివీడయతానిశం, శివశాస్త్రం
శివాచారంశివమంత్రంశి వోత్సవం ౬౪. శివాలాపంశివజ్ఞానం శివధ్యానంశివార్చనం,
శివభక్తింశివస్తోత్రం శివక్షేత్రం శివాగమం ౬౫. లఘూకుర్వంతియేవాపా స్తాన్ని
వీడయతానిశం, యేమద్భక్తముపాశ్రిత్య ద్వేష్టారస్వేచ్ఛయాభవం ౬౬. యేఽభి
నిందితకర్మాణ స్తాన్నివీడయతానిశం, గామశ్వత్థంద్విజానగ్ని మధ్వరాన్ మహతో
యతీన్ ౬౭. నిందంతిసిద్ధలింగాని తాన్నివీడయతానిశం, యేమాత్మయోగినీవీర
భైరవక్షేత్రపాలకాన్ ౬౮. ఉల్లంఘయంత్యహంకారా త్తాన్నివీడయతానిశం,
యేబలింసప్రయచ్ఛంతి నోపహారాంశ్చకర్మసు ౬౯. నభక్తమపిభూతేభ్య స్తాన్ని
వీడయతానిశం, సంతిమేశాసనస్థాని భువనానిచతుర్దశ ౭౦. మద్భక్తాస్తేషుయేసంతి
విష్ణుభక్తా స్తథానఘాః, నతేషుకుమతిఃకార్యా తద్రూపాణి స్థిరాణిమే ౭౧.
* భరద్వాజః * ఇత్యాజ్ఞాప్యవిరూపాక్షో రాద్రీఃవృత్తివిభావనాత్, నారసింహీ
స్తథావోక్త్వా దదౌతాభ్యావరాణబహూన్ ౭౨. సృసింహంచాత్మభావేన ప్రశస్య
పరమేశ్వరః, ఉపాస్యమానస్తేనైవ బిభ్రతాయోగిణీంస్థితిం ౭౩. మాత్మభిస్సేవ్య
మానశ్చ కాలేకాలే ధృతాత్మభిః, అభవత్పాదభక్తానా మైహికాముష్మికప్రదః ౭౪.
తథాయోగవృసింహూపి తత్రైవ సతతంస్థితః, సేవమానోవిరూపాక్షం దృశ్యతేదేవ
వందితః ౭౫. వైష్ణవ్యశ్చతథారాద్ర్యోమాతరశ్శివశాసనాత్, వంశాంబికాముపా
శ్రిత్యవర్ధంతేనిజవృత్తిభిః ౭౬. ఏవంప్రభావోభగవాన్ సృసింహఃప్రీతోవిరూపాక్ష
సమీపధామ్ని, ఉపాస్యమానోమునిభిః ప్రశాంతై రాస్తేమహామంత్రఫలప్రదాతా ౭౭.

ఇతి శ్రీస్తాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే మధ్యమభాగే

(ఉత్తరాధ్యాయే) నలేశ్వరాది యోగవృసింహావర్ణనై దేవకథనంనామ

తృతీయోఽధ్యాయః. ౩.

* భరద్వాజః * స్థానాత్మరం సృసింహస్యమహాకాశేశ్వరాహ్వయం, గుప్తయద్గణముఖ్యేన మహాకాశేనసర్వదా ౧. కుర్యాద్యస్తత్రశుద్ధాత్మా వాసో దానంద్యజాతయే, మహాకాశేశ్వరస్తుప్తః తస్మైయచ్చతిసద్గతిం ౨. మార్కండే యేశ్వరస్థానే మంత్రాభ్యాసకృతాం సృణాం, మార్కండేయేయదశ్రాంత మాయు మృత్వోప్రవర్ధతే ౩. మార్కండేయః పురాజత్వా మృత్యు మవ్యాజభీషణం, తత్రైవపూజయామాస మృత్యుమృత్యుంసదాశివం ౪. అష్టోత్తరశతంత్రిత్ర యోవా పంచాక్షరీంజపేత్, స్వయమేవవిరూపాక్ష స్తస్మైసిద్ధింప్రయచ్చతి ౫. హిరణ్య దానంకురుతే మార్కండేయేశ్వరేతుయః, హిర్యగర్భలోకేసా వసే దాభూత సంప్లవం ౬. ఏతేష్వపిచసర్వేషు స్థానేషు మతిమద్వరః, ప్రశస్యతేసమృద్ధార్థ మన్న దానేవిశేషతః ౭. బ్రాహ్మణాభాజయేత్తేషు భిక్త్వా దివ్యేషుధామసు, యస్తస్య గృహ్యతేగేహే వ్యలక్ష్మీర్నకదాచన ౮. తతఃశృణుమహాభాగ దేవీంపంపాధి దేవతాం, పంపాభిధానపరమా ప్రకాశానందరూపిణీ ౯. దేవస్యోత్తరదిగ్భాగే తిష్ఠంత్యవ్యాహతోద్యమా, సంహంత్రీసర్వదై త్యానాం సర్వదుష్కృతనాశినీ ౧౦. గుప్తాత్రయ్యంతభాగేషు గుప్తామంత్రేషు సర్వతః, గుప్తావిద్యాసుసాశక్తిః శక్తిరప్య నపాయినీ ౧౧. శక్తీయయావిరూపాక్షః సాశక్తిః సర్వతోముఖః, అనాద్యంత చిదాధార తంత్రనిర్వాహరూపిణీ ౧౨. మూలాధారముఖాంభోజ పుష్పంధయ కుటుంబినీ, దుర్మోహధ్వాంతసంరంభ దివ్యమాణిక్యదీపికా ౧౩. మహావకాశ చిదోద్యమ మధ్యమార్తాండమండలీ, మనఃపుంస్కటిలోల్లాస మధుమాస పరం పరా ౧౪. మనోజయమహాసస్య మాంగల్యజలదావళీ, శశ్వదానందహంసశ్రీ శరదారంభవాసనా ౧౫. పుమర్థవాసరోద్భేద పూర్వసంధ్యానమున్నతిః, మహేశానయశఃపూరకకర్పూరమణిపేటికా ౧౬. మహేశ్వరమనోభృంగశృంగాట కమలాటపీ, సాధకేంద్రసదాభీష్ట సత్క్రియాకల్పవల్లరీ ౧౭. సర్వోత్పనమహాభోధి సముల్లాసనకాముదీ, సాశక్తిఃప్రకృతిః సూక్ష్మాదేవీపర్యంతదైవతైః ౧౮. యుక్తా స్వైప్రభావైర్భాగ్యైర్జగన్మానానా మగోచరైః, తామేవదుర్గాం తామేవ గోరింతామేవ మాతరం ౧౯. తామేవలలితాంసంతః తామేవార్యాంప్రచక్షతే, యానియాని చపీతాని పాలితాన్యాదిశక్తిభిః ౨౦. తేషుతేషువసత్యేషా పంపాభ్యాపరమేశ్వరీ, పంపాక్షేత్రంచతన్నామ్నా ప్రసిద్ధం పారమేశ్వరం ౨౧. పంపాపురీచవిఖ్యాతా తన్నామ్నాదివ్యవైభవా, పంపేశశ్చవిరూపాక్షో దేవఃఖ్యాతస్తదాఖ్యయా ౨౨. ఐశ్వర్యంచప్రభావశ్చ మాహాత్యంతాన్యదుర్లభం, పంపాక్షేత్రస్యపంపాయాః పాన్ని ధ్యాదేవసర్వదా ౨౩. సంతిపీతేషుసర్వేషు శక్తయఃసర్వశక్తయః, తాసుపంపాబి కాశక్తిఃపరిణాహపరిష్క్రియా ౨౪. పంపాచికాయాదివ్యంయ ద్ధామపర్వాప్తలక్షణం

తత్తదిచ్ఛాపరీపాకాత్ ప్రాదుర్భూత మనిందితం ౨౫. ప్రాకారేణమహావృక్షేణ స్ఫాటి
 కేన పరివృత్తం, రత్నచందనమాల్యాద్యై రుద్ధిప్తంరత్నతోరణైః ౨౬. స్థలబంధేన
 మహతా కాంచనేనవిభూషితం, ప్రవాహమయసాపానప్రభావల్లవితాంజరం ౨౭.
 ముక్తామయమహాభిత్తి రుక్మవాతాయనాంచితం, మాణిక్యస్తంభనాహసన విహస
 ద్రోహణాచలం ౨౮. యుక్తంవర్ణవితానేన తత్తచ్ఛిల్పాదిశోభితం, సర్వరత్నమ
 యేనేవ గర్భాగారేణ శోభితం ౨౯. మణిప్రదీపికాలోక నిర్మల్లతతమోఘనం,
 దేవాలయోర్ధ్వవిన్యస్త సావర్ణకలశీశశం ౩౦. సావర్ణకలశచ్ఛాయాశోభివివృన్నిభం
 పరం, స్తూపకోపాంతసన్నద్ధ సింహచిహ్నపతాకినం ౩౧. తత్పూంచలనిర్ధూత
 స్వర్గంగావీచిమాలికం, ఆసిచ్ఛమానభూభాగపయోభిః కామధేనుభిః ౩౨ శక్తిభి
 ర్వాయవీయాభి ర్భార్జ్యమానాజరస్థలం, ఆరోప్యమాణదీపాఘం శశ్వదాగ్నేయ
 శక్తిభిః ౩౩. నిర్వాహ్యామాణకుసుమం నిత్యంనందనదైవతైః, తద్విష్ణుదివ్యనాభాగ్యం
 స్థానందేవ్యాఃపరాత్మరం ౩౪. తత్రరత్నమహాపీఠే తత్త్వశక్తిభిరావృతం, విశేష్య
 మాణసద్రత్నం విష్వగర్జవదైవతైః ౩౫. ఆసేవ్యమానమాత్మక్యా న్నవభిర్విధి
 శక్తిభిః, ఆరాధ్యమానమైకాగ్ర్యా నస్త్రమంత్రాధిదైవతైః ౩౬. ఆస్తేపంపా
 మహేశానీ దేవీదేవాధిదేవతా, తాంతమాలదళచ్ఛాయాం మహిషాసురమర్దనీం
 ౩౭. శూలంకపాలంబిబ్రాణాం చక్రశంఖసుశోభినీం, భక్తానాంభయసంహంత్రీ
 మభక్తానాంభయావహం ౩౮. సేవంతేమాతరఃసర్వా భైరవక్షేత్రపాలకాః, యక్షి
 ణ్యోవీరడాకిన్యః శక్తయో హాకినీముఖాః ౩౯. రోహిణ్యఃసిద్ధమోహిన్యః యోగి
 న్యోగణలక్షణాః, పూతనాధూమకేశాశ్చ సంహారిణ్యోబలిప్రియాః ౪౦. జ్యేష్ఠారా
 ద్రామహారాద్రామోచిన్యో నాగబుద్ధయః, ఆకర్షిణ్యోధబంధిన్యః శోషిణ్యశ్చ
 భయావహాః ౪౧. రంజన్య శ్చక్రచారిణ్యః వశంకర్యః సహస్రశః, సంస్తంభిన్యశ్చ
 మారిణ్యః గమన్యోరుంధనేరతాః ౪౨. క్షేమంకర్యశ్చబర్యోన్యః క్రోధిన్యఃకృతి
 కాపి, రేవత్యో వృద్ధరేవత్యః శుష్కిణ్యద్యాస్తథాపరాః ౪౩. బృందశోబృందశ
 త్సైతాశ్చరంత్యోనందనామికాః, బ్రాహ్మీమాహేశ్వరీదూతీ కామారీ వైష్ణవీ
 స్వధా ౪౪. వారాహీద్రుహిణీంద్రాణీ చాముండా చండికాశిఖా, కాలపత్నీ పష
 ట్కారీస్వాహా ధూమశిఖావతీ ౪౫. జ్యోత్స్నాముఖ చంద్రసేనా నిర్మతి ర్వారుణీ
 ధృతిః, సుభగాదుర్భగా సేనా మహాకాల్యవరాజితా ౪౬. నృసింహీ వాయువీ
 చండి కంటమాల్వదిత్తిధిః, వరాహదంష్ట్రా సాపత్నీ నారీమన్య ర్ఘటోదరీ ౪౭.
 వినతాసరమాశ్యామా కరాలీమోదకాధనుః, ఉపారంభా మూలముఖ లలితాచిత్ర
 రూపిణీ ౪౮. అమల్కులూకీచమరీ భీమాజ్యేష్ఠాకపర్దినీ, మహాముఖ మహానామ

మంగళాపింగమాలినీ ౪౯. మాయూరోచిరలక్ష్మీ కుంభకుంతామహాసురీ,
 విచిత్రయాపాపింగాక్షీ సదాహా కామరూపిణీ ౫౦. ఉల్కాముఖ బిల్వముఖ సుము
 ఖనాగజంఘికా, గోకర్ణాలోకితముఖ కంపనావ్యరికంపనా ౫౧. లంబకుంటా మహా
 గ్రీవా మోహనాకుండనాకళా, ఆవిష్కారమహాచిత్రా నిష్కంపా రక్తకంపనా ౫౨.
 చితాజటాభుజంగాక్షీ బిభీషావర్ణమాలినీ, అదర్శనాహరంత్యార్యా ప్రమోదా
 లాంగలీహలీ ౫౩. లంబస్తనీలంబసటా విసటా లంబమేఖిలా, అధోముఖ కటముఖ
 క్రోధనీరాద్రూపిణీ ౫౪. మనోరమా వాసచూర్ణాసుందరీబాలమోహినీ, దీర్ఘ కేశీ
 క్రోధముఖకాంతికాదృప్తనాశినీ ౫౫. ఖలలీమాధవీకోలా చింతిత ద్రిస్సువాలతా,
 సత్కారనందినీలంబా కోవిదారీ మతంగికా ౫౬. వికేశీకేశినిశారీ రాత్రిక్షేపా
 ర్గలేతివ, ఏతాశ్చన్యాశ్చమహతా సృష్టా దేవేనమాతరః ౫౭. చండికారేణుకా
 చండా కాశాంబీవింధ్యవాసినీ, చిత్రకుంటా విశాలాక్షీ కాళీవిశ్వభుజాహ్వయా
 ౫౮. వందిన్యాచితభాసృష్టాః శివయామాతరఃపరాః తత్తద్వ్యోమవిభాస్వంతితత్త
 ద్విగ్వర్గసంశ్రయం ౫౯. ఆగత్యయోగినీచక్ర ముపాస్తే దేవతామిమాం, తాభిఃపరి
 వృతాదేవీ పంపార్యా శాసనప్రదా ౬౦. ఫలానుబంధినీతానా మనుమోదయతి
 క్రియాః, నామాన్యేతానిశక్తీనా శివాజ్ఞాసిద్ధసంపదాం ౬౧ యఃశృణోతి
 పురస్తస్య శక్తిరప్రతిమాభవేత్, సువాసినీనాంకన్యానాం కుమారీణాంచ పూజనం
 ౬౨. యాదేవ్యాఃపురతఃకుర్యాత్సాభాగంసమశ్నుతే, సర్వాలంకారసంయుక్తాం
 ఏకామపినువాసినీం ౬౩. సవమ్యాంభుగువారేవా భోజనాత్సనుభిభవేత్,
 ధూపైర్దీపైశ్చనైవేద్యైః సృత్యగాత్రాదిభిస్తథా ౬౪. మృగానాభిహిమాంభోభి
 ర్హరిద్రాకుంకుమాక్షతైః, చందనేనారుణైర్దివ్యైః సువాసాభిర్విభూషణైః ౬౫.
 ఇమాం దేవీముపాస్యాదా విష్ణుఃసాభాగ్యమాప్తవాన్, క్రవ్యాదకోణపాస్యకృనిలీ
 బాలగ్రహదయః ౬౬. భూతబేతాశకూశ్మాండ పరిగ్రహానుహారగాః, నక్తంది
 వాచరాఃక్రూరాః యేచాన్యే లోకహింసకాః ౬౭. పంపార్యోపాసకందృష్ట్వా పలా
 యంతేహీ దూరతః, ఏవందేవ్యాఃప్రభావోఽయ ముద్దేశాత్కృత్రితో మయా ౬౮.
 సాకల్యాదిదమాఖ్యాతుం ననహస్రముఖోవ్యలం, * భరద్వాజః * తతోభాగే
 మహాభాగ పంపాదేవ్యాస్తు దక్షిణే ౬౯. కాశిక్షితిశ్రుతా నామ్నా సన్నిధతే
 మహేశ్వరీ, శంభోఃకాలీతివచసా క్రుద్ధాదేవీతపోబలాత్ ౭౦. సంతోష్యాబ్జభు
 వంతస్మా ల్లభ్యాగోత్య ముత్తమం, కాలీకోశంజపకాయస్మిన్ ధాతుస్తత్ఫల
 వాసరం ౭౧. గారీకల్పాఖ్యయాఖ్యాతం తస్మిన్కల్పేమహోదయా, శరీరకోశ
 సంభూతా పార్వత్యాఃకాశిక్షితియా ౭౨. సాహివిధ్యేస్థితా దేవీ బ్రహ్మచ్యైః

సేవితాపురా, హ త్వాశుభనిశుంభాభ్యాచాముండాద్వాభి రన్వితా ౭౩. అత్రా
 గత్యపురఃస్థిత్యా నత్వ్యాగ్యామాదిదేవతాం, పునరాజ్ఞాపయేత్వాహ సాదేవితాము
 వాచమా ౭౪. త్వయాశృతమిదంభద్రే దేవకార్యంజగద్భితం, తుష్టాస్మి మమపా
 ర్శ్వేత్ర నిత్యంసన్నిహితాభవ ౭౫. యథామాంపూజయేద్భక్త్యా తథాత్వాంయః
 ప్రపూజయేత్, అరిష్టనాశనీ భూత్వాతస్యాభీష్టప్రదాభవ ౭౬. నామ్నాత్వం
 సౌమ్యపంపాంబేత్యేవం లోకేషుయసే, విచక్షణాస్సదానందాః సౌమ్యపంపా
 మువాసతే ౭౭. సీతయా స్థిరసాభాగ్గం కాంక్షిత్యా భక్తిసంపదా, తత్రసన్నిదధే
 దేవి సౌమ్యపంపామహేశ్వరీ ౭౮. సనకశ్చసనందశ్చ తథాయోగీసనాతనః,
 జ్ఞాతాసనత్కుమారశ్చ సౌమ్యపంపామువాసతే ౭౯. యఃస్నాత్వామస్మఘేతీర్థే
 జిత్రక్రోధోజితేంద్రియః, పురస్తాత్సౌమ్యపంపాయాః స్థిత్యాజపతివాఙ్మయం ౮౦.
 అష్టోత్తరసహస్రేణ మానవతపరాయణః, తస్యవత్సరమాత్రేణ తత్తదర్థప్రకాశినీ
 ౮౧. జిహ్వయాంవాఙ్మయీదేవి సన్నిధింకురుతేసదా, నవ్యాధిర్నజరానార్తిః
 నశోకోమరణంనచ ౮౨. యస్యయస్యస్థిరాభక్తి స్సౌమ్యపంపాపదాంబుజే, కార్తి
 కేమాసియోభక్త్యా దీపానారోపయే త్పురః ౮౩. సౌమ్యపంపాదదాత్యేవ తస్మై
 తేజస్విగాంపదం, ఉపహరైర్పహువిధై ర్గంధమాల్యైర్నవాంశుకైః ౮౪. ప్రీణయే
 త్సౌమ్యపంపాంయః సభవేత్సౌమ్యసంపదాం, మహాపంపాంబికాధామ్ని స్థానేహ్యు
 త్తరతఃస్థితః ౮౫. లింగరూపస్వయంభూతఃభైరవః సిద్ధవందితః, కామచారత్వమ
 ఖలాస్వాశా స్వప్రతిమాంధ్యతీం ౮౬. నిర్భయత్వంచకురుతే భైరవోభక్తిశాలినాః,
 పంపాక్షేత్రప్రవిష్టానాం భక్తానామేవపాలకః ౮౭. నోల్లంఘయంతియస్సాజ్ఞాం
 యేచాన్యే క్షేత్రపాలకాః, స్వరూపమపరంశంభో ద్విరూపాక్షస్యభైరవః ౮౮.
 ఇశిజానంతియేసంత స్తేజానంతి పరంహరం, ప్రీణయేయ్యుర్మహాంతయే భైరవం
 లింగరూపిణం ౮౯. తేప్రీణితవిరూపాక్షాఇతి పూర్వవిదోవిదుః, అజర శ్చాప
 కుంభశ్చ ఇంద్రమూర్తిస్తథాపరః ౯౦. ఈహాకృదుల్కపంజ్ఞశ్చక్షుఃస్పృహదో ఋణ
 సూదనః, ఋముక్తోకౌఘప్త కేశశ్చబ్రాహ్మకృతశ్చైకదంష్ట్రకః ౯౧ విరావత శ్చౌల్క
 బంధు రౌఘనిఘ్న స్తథైవచ, అంజనశ్చావ్యబాహుశ్చ కంబలఃఖలసూదనః ౯౨.
 గోముఖశ్చైవ ఘంటాదోజిణన శ్చండారణః, ఛటాకోపోజటాలాఖ్యోముక్తారోత్ర
 వతుశ్చరః ౯౩. టంకవాణి స్తథాచాన్యఃతామబంధుశ్చ డామరః, ధంకారోణణ
 కర్ణశ్చ తటిదాభఃస్థితఃసదా ౯౪. దంతురో ధనదశ్చాథ నాస్తికోధప్రచండకః,
 ఫలకారో బలయుతోభృతాక్షో మేఘభానురః ౯౫. యుగాంతోరారవశ్చాథ
 లంబోష్ఠోవాసవస్తథా, శుక్లతుండో వడాలాఖ్య స్సునామా హూహుకస్తథా ౯౬.

యవతానిచనామాని సుస్మరేద్వాపతేత్తగా, తత్పరంశంకరోదేవః : రమా
 త్పాజగన్మయః ౯౭. శంకరస్సర్వలోకస్యసన్నిధితేస్వయంప్రభుః, యథార్థనామా
 భగవాన్ సదేవశ్శంకరశ్శివః ౯౮. తమభ్యర్చ్యగతింయాంతి శాంకరీమాతృవేదినః,
 అర్చయేచ్ఛంకరందేవ మమ్మనైఃపంకజైశ్చభైః ౯౯. సపునర్గర్భగోళేషుసపతే
 చ్ఛంకరాజ్ఞయా, శంకరస్యపురఃస్థిత్యా వశ్యన్మూర్కశిలాంజలిః ౧౦౦. గాయ
 త్రింయోజపేత్తస్య దీర్ఘమాయుఃప్రసిద్ధతి, నాగనాథావ్యాయోదేవో దివ్యలింగాత్మ
 కస్తతః ౧౦౧. కరోతినిత్యసాన్నిధ్యం కరుణాపూరితేక్షణః, నాగైరభ్యర్చితఃసాయం
 పాతాలతలవాసిభిః ౧౦౨. భూషణంభర్తురాత్మానం శంభోరాత్మమనోరథైః,
 ఐరావతోమహాపద్మః పద్మకమలకచ్ఛపౌ ౧౦౩. కంబలాశ్వతరః శంఖః కర్కో
 టకధనంజయా, మహాకర్ణమహానీల ధృతరాష్ట్రబలాహకాః ౧౦౪. ఏలాపత్రోబిల్వ
 పాదః కాళియఃశాలిపుండ్రకః, ఖరరోమా శంఖపాలః పాణిఃసుముఖదుర్ముఖౌ ౧౦౫.
 కుమారస్సుమనాః పుణ్యః పుష్పదంతో మనస్వికః, అంబరీషఃపాండరకః కులికోసత
 వాసుకీ ౧౦౬. నహుషఃపూర్వగంధర్వః ప్రహ్లాదః సుఖదాయకః, ఏతేచాన్యేచబహవో
 నాగరాజామహాజనః ౧౦౭. ఆగత్యాగత్యచప్రహ్వః నాగనాథ ముపాసతే, పంచా
 మృతేనదేవేశం యేనరాఃస్నాపయంతిహి ౧౦౮. సపంచత్వంప్రజంత్యేతే భవంతిచ
 సుసంపదః, మల్లికార్జునీశేషేణ కల్పారైశ్చసుగంధిభిః ౧౦౯. నాగేశ్వరంసమభ్యర్చ్య
 నరఃసంపూజ్యతేసురైః, వర్షత్రయంయోయక్తాత్మా మానీజపపరాయణః ౧౧౦.
 నాగనాథంభజేత్తస్య పశుమాయాంతి పన్నగాః, దర్శయంతిబిలాస్యస్మై రత్న
 పూర్ణాన్యనేకశః ౧౧౧. నాతిక్రామంతితన్యాజ్ఞాం కుగ్వంతిచతదీప్సితం, ఓంకారమ
 గ్రతఃకృత్వా ద్వ్యక్షరంనమ ఇత్యథ ౧౧౨. నాగనాథచతుర్ధ్యంతం జపే తీర్థాంబు
 శుద్ధధీః, త్రిలక్షణభవేత్తస్య సిద్ధిఃపాతాళగామినీ ౧౧౩. అహంపూర్వికయాతంహి
 వృణ్యతేనాగకన్యకాః, రమంతేచ సమం తేనశ్రేయశ్చ దడతేనదా ౧౧౪. బ్రహ్మ
 చర్యమహింసాంచ దయాంజంతుషుమానితాం, ఏకాంతంచోపవాసం చనత్యజేన్మంత్రి
 సిద్ధయే ౧౧౫. ఏవంనియమయుక్తస్య త్యక్తనిద్రస్యరాత్రిషు, నాగనాథమహామంత్రః
 సిద్ధ్యత్యేషమహాఫలః ౧౧౬. నాగనాథంసదాభక్త్యా పాయసాన్నేనతోషయేత్,
 యస్తస్యగావోవర్ధంతే ఘటోధ్యస్తత్ప్రభావతః ౧౧౭. నాగేశ్వరస్యమాహాత్మ్యం
 యశ్శృణోతియతాశయః, సతస్యవిషబాధాస్తి నాన్యేరోగాదయఃక్వచిత్ ౧౧౮.
 తతఃకేదారనామాస్తి దేవోదేవైస్సమర్చితః, కేదారేయత్ఫలంతత్స్యాత్ దేవంపూజ
 యతాం నృణాం ౧౧౯. పురాభక్తింవహాకశ్చిద్దేవేశేమల్లికార్జునే, యత్రస్థిత్యాత
 పోయోగాదద్రాక్షీత్ మల్లికార్జునం ౧౨౦. దృశ్యతేతస్యభవ్యాత్మకేదారస్యసమీ

షష్ఠః సిద్ధిదంసాధకేంద్రాణాం స్థానం శ్రీపర్వతోపమః ౧౨౧. స్నాత్వా యోమన్మథే
 త్థిరే మల్లికార్జునమన్సియేత్, మల్లికాముకుతైస్తస్య వశగోమల్లికార్జునః ౧౨౨.
 తక్షూర్వభాగేజాగర్తి జేవో బాలవినాయకః, ఉపాసకానాః శ్రష్టార్థదాయీ ప్రత్యూ
 హ నాశకః ౧౨౩. బాలాన్యోభోజయేత్తత్ర సర్వవిఘ్నాంహరత్వచా, లక్ష్మీఃస్వర్ణ
 ప్రభా దుర్గా చాముండా మధుమత్స్యపి ౧౨౪ కాశీకనాళికంకాశీ మహాకాలేచ
 కోటరీ, తేషుతేషుచత్వంతి శక్తిస్థానేషుశక్తయః ౧౨౫. కృష్ణాష్టమ్యాంచతుర్
 శ్యాంవారయోర్భానుభామయోః, తాన్తాస్పూర్ణజయేద్భక్త్యై సర్వాకామాన
 వాప్నుయాత్ ౧౨౬. తతఃపరిసరేతత్ర ప్రశస్తేమాల్యవర్ణితేః, శక్తిత్రయస్యచరణ
 న్యాస శ్శ్రుతిభిరీరితః ౧౨౭ శక్తిత్రయపదన్యాసం యేనమన్యంతిపాంసులాః, తాన్మ
 మన్యంతినరేష్వి నమద్భిర్మృకుపైర్నృపాః ౧౨౮. ఇచ్ఛాశక్తిః క్రియాశక్తిః జ్ఞానశక్తి
 శ్చతాఃపురా, తిస్రోహంకారసంయుక్తాః కల్పదావధివశాంశిల ౧౨౯. యద్యహం
 పరమేశస్య తదాసృష్ట్యున్మథోభవేత్, యద్యహంజ్ఞాతానామ శంభోకేకాంత
 తామతా ౧౩౦. యద్యహంవిదితఃకర్తా సర్వాదేషు మహేశ్వరః, ఇతితాఃపుథగా
 కల్యమంత్రయంత్యస్థితాయదా ౧౩౧.తదాతద్గర్వభంగాయస్వాతంత్ర్యంవిభురాదధే,
 చరణంనత్యుణన్యాపి నాసీతైనవినాఖిలు ౧౩౨ తిస్రస్సృతంత్రేదేవేశే శక్త యోగత
 శక్తయః, త్యక్త్వాహంకారమఖిలం జ్ఞాత్వాదేవం వినాయకం ౧౩౩. తత్రైవమాల్య
 వత్పాశ్చేవ బహూనిదివసాన్యపి, తపస్తేపుశ్శివంధ్యాత్వా స్వాత్మశక్తిప్రదంప్రభుం
 ౧౩౪. సుచిరేణైవకాలేన తాసాంప్రీతస్తపోబలాత్, స్వాత్మీచకారశక్తిస్తాః శక్తి
 మాకాచంద్రశేఖరః ౧౩౫. తతశ్శక్తిత్రయీ పాదన్యాసాఖ్యం స్థానముత్తమం,
 తత్ప్రాయతేనమస్తేషు లోకేష్వభిమతప్రభం ౧౩౬. తత్రసంపదనరోదివ్యం యత్ర
 స్నానాన్మహాఫలం, ఉక్తేషుచైతేషు తథోత్తరేషు స్థానేషు సాధారణధర్మమాహూః,
 ధ్యానంజప స్తర్పణమన్నదానం హోమామశ్చనిత్యం శివపూజనంచ ౧౩౭. *

ఇతి శ్రీసాంకరపురాణే హేమకూటఖండే పంచమాహాత్యేయ మధ్యమభాగే
 (ఉత్తరాధ్యాయే) మహాకాలాది శక్తిత్రయ పదన్యాసకథనం
 నామచతుర్థోధ్యాయః. ౪.

శ్రీవిరూపాక్షేశ్వరార్చితమస్తు.

ఓం

శ్రీపంపాంబాసమేత విరూపాక్షేశ్వర పరబ్రహ్మజ్ఞానము.

అథ శ్రీసాగ్రంద పురాణాంతర్గత పంపాదూహత్వే

ః శ్రీకృష్ణ భాగ ప్రారంభః.

—:0:—

* శౌనకాదయఃశ్రీమః. * సూత పారాశిక్రేష్ఠ కృతార్థాస్స స్వదు
క్తిభిః, పురుషార్థప్రదాత్రిభి స్త్వంహి సర్వార్థవేదకః ౧. శివమాహాత్మ్యవృక్షేన త్వదా
క్షేన యతఃమహాః, ఉద్బోధితాచప్రతిభా నిశ్చయో ౨. వ్యాత్మవస్తుని ౩. అస్మాకం
నైమిశీయానా మహేశాభాగ్యం మహాత్తరం, ఆసాద్యతేశ్రుతా యైస్తుసాధ్వీ
శివకథాను ధీః! ౩. శివవ పరస్సాక్షా ద్భరద్వాజో మహాతపాః, యస్య ప్రతి
ఫలత్యంత ద్విచిత్రా విశ్వవాసనా ౪. భరద్వాజస్య వక్తృత్వం యస్మిన్ శ్రోతరి
విశ్రుతం, నవవిష్ణువృద్ధో ౫. సర్వజ్ఞానకభాజనం ౬. శ్రుత్వాశివస్యమాహాత్మ్యం శ్రో
తవ్యం స్వగురోర్ముఖాత్, విష్ణువృద్ధః కిమకరో త్పరంవిశ్వహితార్థవిత్ ౭. * సూతః*
విరూపాక్షస్య మహాత్మ్య మవధార్య గురోర్ముఖాత్, విష్ణువృద్ధో విశుద్ధాత్మా
విధూతాఖిలసంశయః ౮. భరద్వాజం మునివరం ప్రణమ్యచ పునఃపునః, పరివ్రజచ్ఛ
మేధావీ వ్రతస్తం పరమంరహః ౯. * విష్ణువృద్ధః * కృతార్థో ౧౦. స్మి కృతార్థో ౧౧. స్మి
నద్గురో త్వదనుగ్రహాత్, శ్రుతంచ హేమకూటేశమహాత్మ్యం యచ్ఛుభవప్రదం ౧౨.
ఉత్తంభగవతాసర్వా పురుషార్థైకసిద్ధిదా, హేమకూటేశసేవేతి సుకృతైస్సాహిల
భ్యతే ౧౩. కల్పకోటికతైస్సెవైరారాధనీయాని తాస్యపి, తాదృ కృత్కర్మభాగస్య
కోదేశః పరికీర్త్యతే ౧౪. కేశకాలః కోధికారీస్యా త్కింహ పరమసాధనం, వక్తు
మర్హసిసర్వజ్ఞ విధేయో ౧౫. తవానఘ ౧౬. శ్రుత్వాతస్మాదుయోగంతం విశేషా
ద్దివకారణా, దామకుక్షి ర్మహాతేజా స్సింహతేజాః శ్రియవతిః ౧౭. ఆన్యైకవిభావి

తాత్మానో భరద్వాజకులోన్మహా, ప్రకరింసు ర్మహాభాగా విష్ణువృద్ధం పునః
 పునః ౧౮. భరద్వాజోఽపి యుక్తాత్మా విష్ణువృద్ధంశేకంసతం, శృణ్వతాంచ మహా
 రీణా మువాచ పరమంసుతం ౧౯. * భరద్వాజః * సాధుపృథం త్వయాప్రాజ్ఞ
 మతిస్తే తత్త్వదర్శినీ, సాధితోఽస్మి బహూఃకాలా చ్ఛుణు వత్సేయథా
 శ్రుతం ౧౯. పురా సనత్కుమారోఽపి నత్వా పప్రచ్ఛ సందినం, ఇమమర్థంమహా
 ప్రాజ్ఞ పురుషార్థఫలప్రదం ౧౮. సంగీతోఽప్యహ, దేవేశం స్కందోఽప్యచ్ఛ
 దిమంక్రమం, స్కందంప్రకస్య దేవోఽపి తస్మైతత్త్వమభాషత ౧౯. పురా వట
 శరోర్మూలే దక్షిణామూర్తివిగ్రహం, మాముపాసత సద్భక్త్యా యుక్తాత్మానోమహా
 ర్షయః ౧౯. సనకాద్యా వాలఖిల్యా యోగనిష్ఠాశ్చ యేమతాః, తత్త్వంమాం
 విష్ణురాత్మజఃపర్యప్యచ్ఛ దిదంరహః ౨౦. దేవ త్వత్త్వవిజ్ఞానే కాలదేశాధికా
 రిణః, సాధనంచ మహేశస్య యథావద్వక్తుమర్హసి ౨౦. ఇతి తస్మైయదుక్తంత
 త్కథయామ్యథునా గుహ! ఇతి స్కందాయకథితం దేవేనాద్యవదామితే ౨౦. ఇత్యు
 క్త్వా భగవాన్ నందీప్రోక్తవాన్ దివ్యయోగినే, పరమార్థం తమేవాద్య వివృణోమి
 తవానథు! ౨౩. ఇచ్ఛాశక్తిప్రభావేన బహుస్యామితి యోభవత్, పరమేశస్య
 సంగల్పఃప్రభాతేః ప్రకృతేః పరః ౨౪. తేనప్రకాశితా స్సర్వాస్తాస్తా బ్రహ్మాండ
 కోటయః, బహిరవ్యబహి స్తాసాం లోకాస్తు బహవోభవన్ ౨౫. సపవ
 వేదితాతేమాం పరిమాణం సదాశివః, తేషులోకేషు సర్వేషు సుకృతోపార్జనా
 యహి ౨౬. దేశ స్సర్వంసహ విద్యన్ భూమిరేవ విశిష్యతే, తతోఽస్యేవ్యఖిలా
 లోకా గణ్యంతే భోగభూమయః ౨౭. ఇచ్ఛాయోగా నృహేశస్య తస్యకాలా
 త్మనః ప్రభోః, కాలస్యప్రామా రానంత్యం తత్త్వాయత్త మిదంజగత్ ౨౮. యదాసం
 స్కారయోగేన ప్రాణినాం పరమేశివే. భావనాజాయతేసాధ్వీ సకాలః పరమో
 మతః ౨౯. నైరంతర్యేణయత్రాసౌ సాన బంధఃప్రతిష్ఠతే, సత్కర్మణాం సమస్తానాం
 సోధికారీనిరూపితః ౩౦. జడాజడివిభాగేన సమస్తా జీవయోనయః, విజ్ఞాయంతేహి
 లక్షణామశీతి శ్చతురుత్తరా ౩౧. మనుష్యావప తత్రాపి సర్వసత్కర్మసాధకాః,
 మనుష్యేష్యపి శస్యంతే విప్రాముఖ్యాధికారిణః ౩౨. సర్వక్రియావిద సర్వమంత్ర
 తంత్రార్థకోవిదాః, సర్వవేదమయా స్సర్వేవేదినో బ్రాహ్మణోత్తమాః ౩౩.
 సర్వసిద్ధికర సద్భ్య స్సమస్తశుభకర్మణాం. సాధనంచ సమాచారః సర్వవేదవిని
 శ్చితః ౩౪ * భరద్వాజః * ఇత్యేష దేశాదివినిర్ణయస్తే ప్రోక్తోమయా బుద్ధిమతాం
 పరిష్ఠ! యవప మాకల్పయతేస్వచిత్తే సతస్య కుత్రాపి దురంతబంధః ౩౫.

ఓంతేన దిత్యాదిమహాపురాణే స్కందే హేమకూటఖండే సంపా
 మాహాత్యే ఉత్తరభాగే భరద్వాజవిష్ణువృద్ధసంవాదే దేశకాలా
 ధికారి నిరూపణంసామ ప్రథమోఽధ్యాయః. ౧.

* విష్ణుశృంగధ: * నిర్వికల్పానిహిత్య నిర్గుణతయం నిరూపకం, కదాశివ
కథంతస్య సగ్గాది రుపవద్యతే ౧ * భరద్వాజ: * అతర్క్కుశ్చాప్రమేయశ్చ
ప్రశ్నస్తే పృచ్ఛతాంపర! అప్రమత్తేన చిత్తేన శృణు వత్సామి వాస్తవం ౨.
సదాశివస్య ద్వైరూపే పర మవ్యవరంచ యత్, పరమద్వైత్యకం పాశు శృణ్వ
కార మథాపరం ౩. అత శృణ్వార్థరూపం తదాద్యం జ్యోతి రివావృతం, అకర్తృక
మనంలంచ నాద బ్రహ్మ సనాతనం ౪. పరంతు నిర్వికల్పాని లక్షణం య త్స్యలక్ష
ణం, శబ్దబ్రహ్మచ వేదశ్చ తథాపరమితి స్మృతం ౫. స్వాత్మానో ౬ పరగ్నా
వేభ్యో వేదశ్చ జ్యోభ్యవపహి, నిర్మిమితేహి కేనైవ సమమంచ సత్సంబంధ: ౭.
సృష్ట్యాది రూపావన్నస్య పరస్యపరమేశతః, సర్వశబ్దసమవ్యుత్పా వేద స్వర్వాక్షణ
ధకః ౮ వక్త్రం సమష్టిరూపస్య తస్య వ్యాకరణవిధః, శిక్షా నాసానిమిత్తంచ
శ్రవణీజ్యోతిషం దృశౌ ౯. కల్పిహస్తా పదేచ్ఛంస స్వదంగావేదవపహి, చంద్రప్రతి
పదంభామానావదం? న్యాయవిస్తరః ౧౦ భర్మస్తర్కశ్చ మీమాంసే త్సువాంగావ్యక
మీర్యతే సోఽయంప్రాణితి గాయత్ర్యా యస్యాంత త్వంత్రకీర్తితం ౧౧ ఏవంసమష్టి
రూపోఽయం వేదః పురుషలక్షణః, సవపహిపురా బ్రహ్మవిజ్ఞో ర్వాడప్రశ్నంతి
యే ౧౨. అభివ్యక్తస్య తస్మధ్యే జ్యోతిర్లింగస్య మధ్య గే, మహాప్రభావేప్రణవే ౧౩ తురూ
సమదృశ్యత ౧౪. ప్రణవఃప్రథమందృష్టః ప్రభామండలభాస్కరః, పశ్చాద్వేద
శ్చతూరూప స్తద్వేదాది రయంస్మృతః ౧౫. లింగోర్ధ్వ పారాగాలోక గాఢత్రాన్తో
గతోఽగ్రభూః, హంసాత్మా వాసనాయోగా ధంసరూపం సమైక్షత ౧౬. యజు
రాసీ చ్చిరస్తస్య ఋక్పక్షోదక్షిణః స్మృతః, పక్షస్సామోత్తరః పుచ్ఛశ్చాధ
ర్వాంగిరస స్తథా ౧౭. విష్ణుశ్చ స్వాత్మానో యజ్ఞవరాహాకృతి వాసితః, మంత్ర
తంత్రక్రియాగానకలా శాన్తికపాష్టికే: ౧౮. అంగై స్సముద్రమద్రాక్షీ త్రమేవా
త్మవిదాం వరం, సనకాద్యాస్తు యోగీంద్రా యేస్య స్తత్కాలదర్శన: ౧౯. సర్వే
హంకామధేనుం తాంచతుర్వేదీ మమన్యత, ఋక్పృథ్వంహి యజుర్మధ్యం తస్యా
స్సామ ముఖంస్మృతం ౨౦. అధర్వాంగిరసఃకంత స్సాక్షాత్కృతి చిహ్నాదుహం,
జిహ్వాపూర్వేవిసాణేచ వర్ణాశ్చరణసంమతాః ౨౧. శాంతి కతు స్తథాపుష్టి ర్మంత్రో
భువనపావనః, స్వాహాకార స్వధాకారో వషట్కారశ్చ విశ్రుతః ౨౨. హంత
కారశ్చవిఖ్యాత స్తస్యాః స్తనచతుష్టయం, స్వాహాకార స్తనందేవా? పితరోపి స్యుః
మయం ౨౩. మునయశ్చవషట్కారం హంకారంతు మానవాః, పిబంత్యేవ
మియంవిద్యో దేవాద్యై రుపజీవ్యతే ౨౪. యేనయేన స్వరూపేణ స్వాత్మసిద్ధేన
భావ్యతే. తేనతేనైవ వేదోఽయం భావుకానాం ప్రకాశతే ౨౫. చతూరూపస్య
చాస్వాద్య వర్ణానికక్ష్యతే శృంగే, త్రత్రఋక్సురుషం విద్మి రుభువర్తం సుకం

యుక్తం స్థల మాత్రేయగోత్రితాం ౨౫. కజోగుణోఽయం త్రిగుణే బ్రహ్మ మూర్తి
 త్రయోకథా, క్రియాసు సృష్టి లోకేషు భూస్తత్త్వేషు పుమానపి - ౨౬. పంచబ్రహ్మను
 సద్యోజో నివృత్తిశ్చ కలాస్వయం, కారణాత్రితయే వేదో గాయత్రీ ఛందసాం
 గణే ౨౭. ఐశ్వర్యేషుచతుష్షష్ట్యం ఋద్ధి ర్వర్ణాహ్వాయోవను, అయంజాగ్ర దవ
 స్థాను గుణద్వాదశకాన్వితః ౨౮. అథోభాగే దిశిప్రాచ్యాం జ్యోతిర్లింగస్య
 దృశ్యతే, యజుర్వేదస్య పురుష స్తామపర్ణః కృశాశృతిః ౨౯. అంగోపాంగయుతః
 స్థూలకపాలః కమలేక్షణః, సులభాటో భరద్వాజగోత్రీ స్మేరాననస్సదా ౩౦.
 గుణేషు సత్త్వగుణకో విష్ణుస్త్రిపుషుమూర్తిషు, స్థితి క్రియా స్వంతరిక్షం లోకేష్వధ్వసు
 యత్పరం ౩౧. కారణాత్రితయేయోనిః ప్రకృతి ర్విభవేషుచ పంచబ్రహ్మను
 వామాఖ్యఃప్రతిషాతు కలానుచ ౩౨. స్వతత్త్వవిద్యా చ్ఛందస్సు త్రిష్టుప్
 స్వప్నశ్చ సశృతే, అవసానేషు లింగస్యమధ్యే దక్షిణదిగ్గతః ౩౩. అఘాయం
 సామపురుష స్సనాసాగ్ర విభూషితః, శ్వేతవర్ణ స్సువర్ణాక్షో దండచర్మ భర
 త్యుచిః ౩౪. హృష్టః కాశ్యవగోత్రీచ తథాంగోపాంగసంయుతః, తమోగుణశ్చ
 త్రిగుణేరుద్రమూర్తిశ్చ మూర్తిషు ౩౫. క్రియాసు సంహృతిః స్వగోలోకే తత్త్వేషు
 పౌరుషం, కలాసువిద్యా తత్త్వేషుశివో మంత్ర స్తథాధ్వసు ౩౬. పంచబ్రహ్మ
 స్వఘోరాఖ్య శ్చందస్సు జగతీతథా, సుషుప్తిర వ్యవసాను బీజకం కారణే
 వ్యపి ౩౭. ఊర్ధ్వభాగేతు లింగస్య కాజేర్యాందిశి దృశ్యతే, అధర్వపురుష స్తీక్ష
 శ్చందకామశ్చ కామదః ౩౮. త్సుద్రకర్మా కామరూప స్సవిశ్వే స్సాధ్య
 సంయుతః, సాంగోపాంగశ్చ బీజానగోత్రీ రక్తాంబుజేక్షణః ౩౯. గుణేషు నిర్గుణే
 త్వేష సదా సర్వైరున్మై ర్యుతః, ఏషమూర్తి ష్వమోఘాసు మహేశ్వర సదా
 శివో రం క్రియాసు నిగ్ర హోఽప్యేవ మగృహీతతయూశ్రుతః, అలౌకికోఽపి
 లోకేషు సోహంతోకః ప్రకీర్తితః ౪౦. అతత్త్వోఽపిచ తత్త్వేషు బిందునాదాత్మ
 తాంగతః, శాన్తిశ్చ శాన్త్యతీతశ్చ కలాను పరిగణ్యతే ౪౧. తథాతత్పురుషేశానా
 సోఽయంబ్రహ్మనుపంచను ఛందస్వనుష్టభైశ్వర్యే ష్వైశ్వర్యంపరమంహియః ౪౩.
 అపస్థానుచ తుర్యాఖ్య స్తుర్యాతీతశ్చ కథ్యతే, కారణేషుచ సర్వేషు యోఽసౌ
 పరమకారణం రర చంద్రదేవత్వవవాయ మధ్వాతీతోఽధ్వనుంస్థుతః, లింగస్య
 మూర్ధాసీమాస్తే ప్రతీచ్యాందిశి దృశ్యతే. ౪౫. ఏవంజ్యోతిర్మయేలిగే ప్రాదుర్భూత
 మనాదిమం, స్వాతంత్ర్యా స్పరమేశస్య రూపాయదపరం ప్రభాః ౪౬. చతు
 రూపం సజగ్రాహ బ్రహ్మ వేదం శివాజ్ఞయా, ఆవిర్భావోహి దేవానా మనాదీనా
 మితీశ్రుతిః, ౪౭. ఆలోచ్యాలోచ్య బహుధా వేదశబ్దాన్యభాగ్భుతః, విశ్వం సృజతి
 విశ్వాత్మాఽపరరూపం స్వయంస్థితః ౪౮. తస్మా త్స్వస్య సర్వస్య దేవః పరమ
 కారణం, యఏవంవేద తత్త్వేవ వేదానాం స్థితిమీదృశం, ౪౯. విభూషాహ్వా

కాలేన జీవన్ముక్తి భవేదయం, యోవేదమాపం విజ్ఞాయ లింగం దద్యాద్విజ్ఞాయ తయే గం. తస్య జ్యోతిర్మయం తత్త్వం చిత్రేనిర్మలం ప్రకాశితే, హేమ్నాశ్చతపతే నైవ లింగం కుర్యాద్విధానవిత్. ౧౧. అథవా తతవిశ్లేషణ తదవశ్యానాపివా సుఖే, దద్యాచ్చ బ్రాహ్మణాయైవ విధానేనాభిపూజ్యతం గం. లింగహేమాశ్చమానేన విష్ణోశ్చ బ్రహ్మణోఽపిచ, కృత్వా ప్రతికృతిం దద్యాద్బ్రాహ్మణాయా గ్ర్యతర్మనే గృ. హేమ్నా తదర్థమానేన వేదప్రతికృతిం సుఖే, కృత్వా దద్యాద్విజ్ఞే ద్రాయ సర్వసిద్ధిర్భవేత్సదా గృ. యోవేదమేవంరూపేణప్రత్యక్షా ప్రతిబుద్ధితే, సపవ బ్రాహ్మణశ్రేష్ఠ స్సదాచారైకగోచరః. ౧౨. యోవేత్తే వేదమాహత్మ్యం యథావద మిదం మునే! సపవ కృతకర్తవ్య స్సపవ పరమో నృపం. ఇతి ప్రసంగాద్భవతే మయోక్తో వేదోదయ స్తస్యచ యఃప్రభావః, స్మృతాంతి యస్తత్త్వమిదం యతాత్మా ససర్వకామా భజతేస్థిరాయః. ౧౩. *

ఇతిశ్రీ స్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంచమాహాశ్మేయ ఉత్తరభాగే వేదమాహాత్మ్య కథనంనామ ద్వితీయోఽధ్యాయః. ౧.

* భరద్వాజః * చతురూపంతు తంవేదం బ్రహ్మ ప్రళివాజ్ఞయా, సృష్టిప్రవృద్ధయే ప్రాదా త్సంభూతేన్యో నిజాంగతః ౧ నవబ్రహ్మభ్యవవాన్ సప్తర్షిభ్యశ్చ సుప్రత, తైస్తు లోకేషు సర్వేషు నిత్యం విస్తారేణ దయః ౨. వేద స్సద్దా దివైచిత్రీ కారణం ప్రససారహ, బహునా కాలయోగోఽభిద్భిన్నేషు తతస్తతః ౩. సర్గాదిషు సముత్పన్నో వేదోఽపి భవతిహ్రువం, ఏకేభ్యోతంచ తందేవే ప్రతిమన్వస్తరం పునః ౪. సప్తరయ స్సముద్భుద్భ్య సమ్య గుహ్యవయంతిహి, నరాణా మాయుషోలోపా త్సకలేన సశక్యతే ౫. గ్రహీతుమపి తంవేదం వ్యస్తంకుర్వన్తి తద్విదః, ద్వాపరేద్వాపరే శాఖాభేదై ర్వాసాస్తతస్తతః ౬. ఆదా స్వాయం భువోవ్యాసో ద్వితీయస్తు ప్రజాపతిః, ఉశనా గీష్పతి స్సూర్యో మృత్యురిందశ్చ సప్తమః ౭. వసిష్ఠోఽప్యప్తమ స్సారస్వతో నవమః శురీతి, త్రిధామా వృషభాఖ్యశ్చ శతతేజాస్తతఃపరం ౮. త్రయోదశశ్చ ధర్మాఖ్య స్తరక్షుశ్చ చతుర్దశః, తథారుణిపంచదశ ఋషోఽథ ధనంజయః ౯. క్షేమంకర స్సప్తదశ స్తథాఖ్యాతో ఋతుంజయః, భరద్వాజో గౌతమశ్చ తథావాజశ్రవాః పరః ౧౦. సోమసుస్మాయణి వశ్చాత్మణిబిందుశ్చ తత్పరః, చతుర్వింశశ్చ వాల్మీకి శ్చక్రశ్చాథవరాశీరః ౧౧. సప్తవింశో జాతుకర్ణః కృష్ణద్వైపాయనస్తథా, అష్టావింశస్తతోవ్యాస స్సాక్షాద్విష్ణు స్సనాతనః ౧౨. స సమ్యగ్వ్యస్తవా వేదం సర్వ

భూత సుహృన్మునిః, వ్యాసక్రమం ప్రవక్ష్యామి శృణువేదశ్చ సన్మతే ౧౩. సుగ్ర
హూభూ ద్యుతస్సాయ మనంతః పరిమాణతః, అనంతశాఖ మృగ్యేద మప్రమే
యధృతి ర్మునిః ౧౪. శాఖాభి రేకవింశత్యా సుమితం సచకారహ, పైల మధ్యా
వయామాస నచ్చిప్యం తత్త్వవేదితా ౧౫. ఏకవింశతిశాఖంచ ఋగ్వేద మిద
మగ్రతః, తత్సంఖ్యాకాక సపైలోఽపి తాశ్శిష్యా నధ్యజీగపత్ ౧౬. శాఖా
నామపినామాని తత్తనామ్నైవ జజ్ఞరే, అథకృత్వా యజుశ్చైకశతం శాఖా
స్ససర్వవిత్ ౧౭. శిష్యమధ్యావయామాస వైశంపాయన మాత్మవాక, అధ్యా
వయ త్సతాశ్శాఖా శ్శిష్యా నేకశతంకృతీ ౧౮. శాఖానామపి నామాని తేషాం
తేషాంచ నామభిః, సహస్రశాఖ మకరో త్సామ సర్వార్థవేదితా ౧౯. జైమినిం
గ్రాహయామాస తాశ్శాఖా శ్శాసనేస్థితం, శిష్యా స్సహస్రంతస్యాసక తాశ్చ తా
నధ్యజీగపత్ ౨౦. తాసాంతాసాంచ శాఖానాం తత్తనామ్నైవ నామహి, వేద
మాధర్వణంచక్రే నవశాఖం మహాతపాః ౨౧. తమగ్రాహయ చాత్మజ్ఞో నవాం
గిరసవీవ సః, తత్తన్నామభి తాఖ్యాతా స్తాశ్చ శాఖాః పృథక్ పృథక్ ౨౨. ఏవం
శాఖా స్సహస్రంస్య రేకత్రింశ చ్చతోత్తరం, ఏవం వ్యస్తామునా వేదః కృష్ణద్వైపాయ
నేనహి ౨౩. వ్యాసేనవిశ్వరక్షార్థ మవతీర్ణేన విష్ణునా, తతఃకాలే మనుష్యాకా
మధీత్యనియామాత్సదా. ౨౪. నదాచారస్య శ్రేణిల్యా దనధ్యాయే వ్యధీతితః,
అశ్రద్ధయా తథాలస్యా ద్రశాస్త్ర మవసీదతాం ౨౫. తేషా మాధీం స్తథావ్యాధీ
నన్నదోషంచ విక్రియాం, అసూయాంచ సముద్భావ్య విష్ణుచక్రం ప్రభా
స్వరం ౨౬. తత్తద్రూపం సమాస్థాయ తాస్సర్వాకహి జఘాంసతి, తేషు తేషు
విన్యస్తేషు కుభాధ్యేతృషు భూయసా ౨౭. శాఖాశ్చత్రిషువేదేషు శిష్యస్తే
కాశ్చకాశ్చన, ఆదాచర్చశ్చవాకశ్చ చర్చిక శ్రవణాహ్వయః ౨౮. పద్యక్రమశ్చ
యానామ్నా దండక్రమ జటాక్రమా, తైరధీతాశ్చ తత్సంఖ్యాశ్శాఖా శ్శిష్యా
ఋచఃకి? (౫) లాః ౨౯. అథాశ్వలాయనీశాఖా తథాసంఖ్యాయనీ గిథా, మండుకీ
బాష్మలీ శాఖాలాయనీచేతివై హకీ ౩౦. త్రయోదశైనం శాఖాస్స్య ఋచశ్శిష్టా
స్సతాంవర, యజాశ్శాఖాస్తుయాశ్శిష్టా స్తాఃప్రవక్ష్యామి తేఽనపఘ ౩౧. కథపిష్టకథ
ప్రాశ్నోత్తరః పూర్వకథ స్తథా, చరకాహ్వరకా బాదరాయణీయాశ్చ సంచరాః ౩౨.
మైత్రాయణీయా శ్వేతాశ్చ శ్వేతరేయా జగచ్చుతాః, (౧౦) అథ దుందుభవా
రాహశ్యామా శ్శ్యామాయణీయాకాః ౩౩. తథా హరిద్రవేయాశ్చ మానవాశ్చాపి
విశుతాః, అధౌఖ్యాః కాండికేయాపస్తంబ బోధాయనాలపి ౩౪. హిగణ్య
కేశిన (౨౦) స్సత్యాపాహస్సే వ్యయాశ్శిష్యేభిః, తై ట్టిరీయా స్తతోవారతంతపీయాః
కసాలినః ౩౫. కలాపాః కాశికా వైభావసా స్తలవకారకాః, యాజ్ఞల్కాః
కాశ్యపీయా ఏతేఽపి ఖ్యాతకీర్తయః ౩౬. అథ బాబాలపాధేయ కాణ్వ వాజస

నేయినను, మాధ్యందినాశ్చ కాపేయాః సావనీయాః కపాలినః ౩౨. పరమాటవికా
వత్సాః (౪౦) పౌండ్రాశ్చ పటికాః పరే, పారాశర్యాశ్చ వై ధేయా బై ధేయా గాలవా
అపి ౩౩. తథాచ వైజయాః కాత్యాయనేయా (౪౪) శృంగబుద్ధయాః, ఏతే హ్యేకోప
పంచాశ చ్చిష్టా శ్శాఖాః స్తదాఖ్యయా ౩౪. అథ యా స్సామశాఖాను శిష్టా
స్తాస్తు పదామ్యహం, జైమినీయా మహాఖిల్వాః ఖిల్వలా శ్శాశ్వముద్గలాః ౪౦.
అంగలా గౌతమా శ్శాత్యాయనీయాశ్చ మహామతే, రాణాయనీయాశ్చైవాథ
చ్ఛందోగః ప్రాంజలి స్తథా ౪౧. తయోగ్యాః కాథుమాః ప్రాచీనయోగ్యా
గివ్యథా అపి, వార్తాచపీర్యా శ్చైవాసురాయణీయాః కలానిధే ౪౨. తత్తైవ
ప్రథిలా వాసురాయణీయా ఇతిక్రమాత్, ఏతా శ్శాఖా ఇవివ్యన్తి పరం సప్త
దశసితాః ౪౩. ఔత్తానాశ్చ సువిద్యాస్సు రదాంతాశ్చ ఫలాశినః, బ్రహ్మదా
వైష్ణలా దాంతా నాకినో దేవదర్శినః ౪౪. అథర్వశాఖాస్థాస్యన్తి సచైతా విశ్వ
సిద్ధయే. ఏవం చతుర్థవేదేషు స్థాస్యమానా మయోదితాః ౪౫. శాఖాన్తే నామ
తోనేదపరిశిష్టాః బ్రహ్మహం, పూర్వపూర్వోద్దితై ర్వాస్యన్తి ర్వేదేషు వ్యస్త
వృత్తిషు ౪౬. ఉత్తరై ర్దుత్తరై ర్వాస్యన్తి ర్యస్యమానేషు తేవ్యథ, యేశిష్టా
స్తేష్టుతా వేదశిష్టా శ్చేత్యాఖ్యయా మునే ౪౭. నిగమే శాస్త్రోకర్తృత్వం శ్రాద్ధ
కల్పో ర్థః (గ్ని) హోత్రికం, అథర్వరవరాధ్యాయః సార్వసంఖ్యా పశోన్విధిః ౪౮.
ప్రతిష్ఠా చరణపూహ పరిసంఖ్యాఽంగలక్షణం, ఉపజ్యోతిష మవ్యన్య దనువాక్యంచ
తేష్టుతాః ౪౯. ఏతే చతుర్థవేదేషు దృశ్యమానా అపి స్ఫుటం, ప్రాచుర్వ్యజ్ఞేవ
శాఖాను భాంతివాచసనేయినాం ౫౦. అథార్వాస్వేయః? శాఖానాం దృశ్యతే కూర్మ
లక్షణం, విధానకల్పో నక్షత్రకల్పః కల్పోవిధేరపి ౫౧. శాన్తికేషాష్టికేచాథ
కల్పోవిధివిధానయోః, శాన్తికల్పశ్చ తత్సర్వం శాఖా స్వాధర్వణేషుహి ౫౨.
ఏవం వ్యాసోఽఖిలాకావేదాక కృష్ణద్వైపాయనో మునిః, సర్వవేదార సామగ్రీరూపం
శివముఖోదితం ౫౩. అష్టాదశప్రభేదేన పురాణ మకరోత్తరః, శ్రైవంస్కాండం
తథాలైంగం కౌర్మమాత్స్యంచ వామనం ౫౪. బ్రాహ్మం ఇవివ్యద్వారాహం
మార్కండేయంచ సువ్రత, శైవాన్యాయాః పురాణాని దక్షై తాని పురావిదః ౫౫.
నారదీయం భాగవతం గారుడం వైష్ణవం తథా, చత్వార్యేతాని సద్భుద్ధే వైష్ణ
వాని ప్రచక్షతే ౫౬. బ్రహ్మాండం బ్రహ్మవైవర్తం బ్రాహ్మ్యం బ్రాహ్మణీమన్వతే,
అగ్నేయ మగ్ని దేవత్యమితి పారాణికోక్రమః ౫౭. బ్రాహ్మీ భాగవతి సౌతి
శ్రైవీతిచ చతుర్విధాః, పురాణసంహితాభేదా స్సంప్రోక్తాస్తు మహర్షిణా ౫౮.
పురాణార్థోపమానాని కల్పితాని మహర్షిభిః, ఖ్యాతా న్యవపురాణాని తేన్నామాని
పదామ్యహం ౫౯. స్కాండం ససత్కుమారంచ నారసింహంచ కాపిలం, శివధర్మా
నారదీయం మానవౌశవసేఅపి ౬౦. సూర్యం మహేశ్వరం లైంగం బ్రహ్మాండం

సారవారుణే, కాళీపురాణం మూర్తీచం వాసిష్ఠంచ మహామతే! ౬౦. పారాశర్యంచ
సర్వాణి సర్వశ్రేయస్కరాణిహి, అథా స్వర్గేషువేదేషు తేషుతేషుచ యేస్మ
తాః ౬౧. మునిభిస్తానువిఖ్యాతాః స్మృతయ స్సత్త్రిమూవహః, సమస్తవేదతత్కార్యై
పురాణైశ్చ బృంహితం ౬౩. సర్వేతిహాస సంయుక్తం సర్వనిశ్చేయసానహం
పురాణం శ్రీభాగవతం కృత్వాచ స్వాత్మవేదినే ౬౪. గోమహర్షణినామ్నీత
త్సర్వంహి ప్రదక్షామునిః, ఏవంహి వేదాశ్చత్వారి సేతిహాసా స్సలక్షణాః ౬౫.
సాంగాశ్చ సపురాణాశ్చ ప్రకాశంతేస్మ సిద్ధిదాః, ౬౬ తతస్సర్వాత్మకో బ్రహ్మ
ఋగ్వేదా త్సముపాదదే ౬౭. కాయావలగ్రహూర్ధ్వాంగ శల్యదంష్ట్రజరా పృష్ఠే
అష్టాభి రంగైస్సంయుక్త మాయుర్వేదం శివాజయ ౬౮. తందక్షాయ దక్షా
సాంగం సోఽశ్వభ్యాంతో విధాజనే, దదతు స్సోఽపిలోకానాం సగ్వేసాంహిత
కాంక్షయా ౬౯. ధన్వంతరిం భరద్వాజ మాత్రేయం కశ్యపం మునిం, చరకంసుభ్ర
శాలంచ? హూత్రిమంగ్రాహలర్చకం? ౭౦. ప్రకారయత్తద్భహుభాసద్భిస్సర్వార్థవే
దిభిః, తతో విష్ణుర్యజుర్వేదా ద్ధనుర్వేదముపాదదే ౭౧. దూరా పాస్తిర్లక్ష్యవేగోలాఘ
వందృఢవేదనం, చిత్రం సుదుష్కరంచాస్మిన్నంగపట్కముదీర్యతే ౭౨. త్ర్యంబకస్య
కలామూర్తే రీశానాఖ్యస్య శాసనాత్, తంబ్రహ్మణే నచానోఽపి వసిస్థాయ మరీ
చయే ౭౩. భృగవేఽంగిరసే గౌతమాయ్భాధ జమదగ్నియే, శాండిల్యాయాగ్నివే
శ్శాయ శాసకాయ మహర్షయే ౭౪. దదా పరశురామాశ్చ వామనాయచ
ధీమతే, తతో రుద్ర స్సామవేదాద్ధాంధర్వం వేదనూదదే ౭౫. తస్య రాగస్వర
స్తాలో వర్ణజాత్యభినీతయః, షడంగాని యతంతైశ్చ కంబలాయాత్మవేదినే ౭౬.
దదాచాశ్వతరాయాపి తాభ్యాం సోఽయం ప్రకాశితః, తుంబురుం నారదంచాభి
తమేవాగ్రాహయత్ప్రభుః ౭౭. సచాపి తుంబురు ర్హూహహూహూవిశ్వావసునసి,
కేయూరకం చిత్రరథంగాహయామాస తంక్రమాత్ ౭౮. శైస్తైః ప్రకాశితో
లోకేగాంధర్వోవేద ఉత్తమః, పున రాధర్వణాద్వేదా ద్దండమిత్సువబృంహితం ౭౯.
ముక్తముక్తాగతా ముక్తా ముక్త ముక్తాంగ సంయుతం, శస్త్రీశాస్త్రం సముద్భృత్య
దదా నంగిరసే స్వభూః ౮౦. భృగవే చాంగిరాప్రదా త్జైవాధోశనసేపిచ, అథ
తత్పుత్రపౌత్రాద్వైర్జగతాం సంప్రకాశితం ౮౧. ఏవం న్యవస్థిత స్సోఽయం వేద
స్సపరిబృంహణః, అనేనేవ షరోదేవో గుణం రాజస మాస్థితః ౮౨. బ్రహ్మ
భూత్వా సృజత్యేవ జగత్ స్థావర జంగమం, ఏవం సదాశివాఖ్యస్య పరస్యపరమేశీ
తుః ౮౩. నిర్వికల్పాద్వి వాచ్యస్య సవికల్పత్వమిష్యతే, ఉపాసనార్థం మందానుగ్రహ
య పరికల్పితం ౮౪. ఏవంశివస్య పరమవ్యవరంస్వరూపం సర్గాదిషు ప్రకరణేష్యపి

శత్రుభావం, యోవేత్త్యసా వరమతత్త్వం దాత్మాశాలి సాయుజ్యమేతి వరమస్య విభోరమోఘం ౧౫.

ఇతి శ్రీస్కాందే హేమకూటఖండే పంచమోఽధ్యాయః ఉత్తరభాగః
వేదవ్యాసనామోనామ తృతీయోఽధ్యాయః ౩.

* ఈశ్వరః * సబ్రహ్మ రాజసీమూర్తి స్సర్వేశ్వరమహేశీతుః, యథా సనర్జ నిఖలం తద్విష్ణో శృణుయ్య క్తధీః ౧. ఆదౌ బ్రహ్మ తపస్తప్త్యా ప్రసాదా దంబి కావతేః, ప్రాకృతా వైకృతా సర్గాకామారం చాస్మజన్మవ ౨. ప్రథమో మహతస్సర్గః ప్రఖ్యాతో బ్రహ్మణోహి సః, తస్మాత్తాభిర్ద్వితీయస్తు భూతాదిరితి యఃస్మృతః ౩. వైకారిక స్తృతీయస్తు సవవైంద్రియకః స్మృతః, ఇత్యేతే ప్రాకృతా స్సర్గా, స్త్రీయోఽధస్తా ద్వరాత్మకాః (?) ౪. సన్గేముఖ్యాభిధః పూర్వ స్తిర్యక్ ప్రాతస్సముత్థితః, తైర్యగ్యోన్యో ద్వితీయస్తు తామసః పరికీర్త్యతే ౫. అఖోర్ధ్వ ప్రాతస్సావ్యక్తో దేవస్సర్గస్తు సాత్త్వికః, అవాక్సర్గః ప్రవృత్తోయో మానుసో రాజ సోహి సః ౬. భూతప్రేతాదిసర్గ స్సాస్యత్పంచమోఽనుగ్రహోహ్వయః, ఏతేహి వైకృతాస్సర్గాః కామారో నవమఃస్మృతః ౭. ఆదౌ సర్గప్రవృద్ధ్యర్థం స్వయంభూద్వి సనందనః, సనత్కుమారం సనకం సనర్జహ సనందనం ౮. బ్రహ్మణోమానసాః పుత్రా స్తేసర్వే తత్త్వవేదినః, ధ్యాయంత శ్శివమాత్మేక మాసా సర్గవరా జ్ముఖాః ౯. స కామారఇతి ఖ్యాత స్సర్గో యోగిభి రాద్యతః, తేహ మనస్త భేదాన్స్య స్సర్గాణా మభవద్భూః ౧౦. పున స్సృష్టిప్రవృద్ధ్యర్థం తపస్తప్త్యా వ్యచింత యత్, తథా చింతయతస్తస్య ధుద్రో మధ్యాద్భువోరభూత్ ౧౧. బ్రహ్మణా ప్రార్థితోరుద్ర స్సృష్ట్యర్థంచ సనర్జహ, ఆత్మనస్సదృశాః పుత్రాః భూయస్త్రీ తిరోదధే ౧౨. సృష్టా వసాధకా స్ప్రహ్మ దృష్ట్వారుద్రా నకల్మషాః, అకరో త్సునరై కాత్త్వా తప స్సృష్టిప్రవృద్ధయే ౧౩. తపసా తస్యసంతుప్త శ్శివస్తస్య పురః సితః, అర్ధనారీశ్వరవపు స్సంజజ్ఞే నీలలోహితః ౧౪. తందృష్ట్వా హృష్టభీ ర్షత్వా స్తుత్వాబ్రహ్మేద మబ్రవీత్, జరామరణసంయుక్తాః సృజ దేవప్రజాఇతి ౧౫. తస్యతద్వచనంశ్రుత్వా ప్రాహ తంనీలలోహితః, బ్రహ్మణ జన్మాదిభిర్యుక్తాః స్వమేవ సృజతాదృశాః ౧౬. సమాసాయగురోర్హృత్తి ముద్ధరామ్యేవ తానహం. తంమాం కైలాసశైలస్య ప్రసేదక్షిణగే తటే ౧౭ సీతం వటతరోర్మూలే గురు రూపం సనాతనం, దక్షిణామూర్తినామానం సేవితంయోగినాం వరైః ౧౮. విష్ణు ర్జానాతి విశ్వాత్మా సేవతే సతతంచ మాం, మత్స్వరూపపరిజ్ఞాన మవాప్తోఽభిష్ట

మహ్నతే ౧౯. తమేవా నుగ్రహాత్మానం హేమకూటే సదాసితం, మాం విరూ
 సాక్షనామానం ద్రక్ష్యసిత్యం సహామరైః ౨౦. శ్రద్ధాశవ స్తథాన్యేఽపి గురు
 మూర్తివరిగ్రహం, ద్రక్ష్యన్తి తత్రతత్రైవ శ్రీకంఠంమాం స్వసంపదే ౨౧. తతో
 బ్రహ్మ జగత్సృష్టౌ శక్తిం దేహీత్యభావత, ఇత్యామనంతం బ్రహ్మణ మనుగృహ్య
 బ్రహీ ద్విభుః ౨౨. పురా చేశానకర్తేత్వం విప్రోలాతవ్యగోత్రజః, ఆనందోనామ
 తపసా మత్సాయుజ్య మవాప్తవాన్ ౨౩. బుద్ధిస్తేసృష్టికర్తృత్వే సితాంతర్వాసనా
 మయి, సాయుజ్యకారే, తతోహమభివ్యక్త స్వదాత్మనా ౨౪. ఇత్యుక్త్వా శక్తి
 మాత్మీయాం తదర్చ్య పరమేశ్వరః, ఇయంతే సర్గసాహాయకర్తృ త్యుక్త్వాభవ
 ద్విధా ౨౫. సావిభక్తా మహేశానశక్తి ర్వాఙ్మ తదాఙ్మయా, విభజ్యద్వివిధాత్మానం
 తత్రైకాంశక్తి మూర్జితాం ౨౬. బ్రహ్మణీ స్థాపయిత్వాఽగ్రే వాక్యం భూతార్క
 మాదదే, ఇయంహి మామకీశక్తిః సృష్టిపూర్వక్రియా త్రయీ ౨౭. నామ్న
 బ్రాహ్మీ వైష్ణవీతి స్యాద్ధి మాహేశ్వరీతిచ, సదాశివాత్మనో బ్రాహ్మీ సాతేశక్తి
 రనాదిమా ౨౮. ఇయమేవ తవావస్థా త్రయేఽపి కమలాసన! గాయత్ర్యపిచ
 సావిత్రి స్యాత్తథాపి సరస్వతీ ౨౯. సదాశివాత్మనో విష్ణో స్సాశక్తి ర్వైష్ణవీపరా,
 తస్యోపసాత్రయీ మాయా శ్రీరక్ష్యీరితి నామతా ౩౦. సదాశివస్య రుద్రస్య శక్తి
 ర్వాహేశ్వరీపియా, సాచ రాద్రీసతీ కాలీ తదవస్థాత్రయీ శ్రుతా ౩౧. కించాద్యా
 శక్తిరేవేయం ఛాయా సూర్యస్యసంమతా, చంద్రస్య కాన్తిరింద్రస్యశచీ స్వాహా
 ఽనలస్యహి ౩౨. యమస్యసంయమన్యాఖ్యా క్రోధేతి నిర్ముతేరపి, వారుణో
 వరుణస్యైవ వాయోర్గంధవతీతిచ ౩౩. శ్రీదస్యాంగిరసేశస్య మహేశానీతి విశ్రుతా,
 ఆధారశక్తి శ్చేవస్య యజ్ఞస్యేహచదక్షిణా ౩౪. విద్యు స్తేఘస్య లతికా పాదపస్యా
 త్మనో మతిః, బహునాత్ర కిముక్తేన యాంసృష్టించ కరివ్యసి ౩౫. భవిష్యతి తథా
 సేయం త్వత్సహాయాను రూపిణీ, అనుగ్రహాత్మనా సాహం దేవస్య గురురూపిణీ ౩౬.
 తాంమాం సార్వత్రికీం శక్తిం హేమకూటేవిశేషతః, పంపాంబేతిశ్రుతాం బ్రహ్మణ
 ద్రక్ష్యసిత్యంసనాతసిం ౩౭. దేవేవానేన సై వాహమవినాభూతలక్షణా, *భరద్వాజః*
 ఇత్యుక్త్వాసారమాశక్తి స్తేనై వాత్మా భవత్యథ(?) ౩౮. అర్ధనారీశ్వరస్సాఽపి దేవస్సా
 త్త్వికలక్షణః, బ్రహ్మణ మనుగృహ్యైవం సద్య స్తగ్ధిరోదధే ౩౯. బ్రహ్మ తాంశక్తి
 మాంబ్య దేవాఙ్మ మనుచాలయన్, తస్యాః ప్రభావయోగేన ససర్జ నిఖిలం
 జగత్ ౪౦. శబ్దాదీనిచ భూతాని పంచీకృత్య ప్రయత్నతః, తతశ్చ పర్వతాన్
 పృథ్వాన్ సరిత స్సాగరానపి ౪౧. అథాధర్మ మసంకల్ప మనురాం స్తామసాన్
 నిశాం, దేవాన్సంభశ్చ తత్త్వాత్మా పితౄణాంసంధ్యాంచ మానవాన్ ౪౨.
 జ్యోత్సాంచ రజసాయుక్త స్ససర్జా త్మానుభావతః, తతస్సృష్టిప్రవృద్ధ్యర్థం మరీచిం
 పులహాక్రతుం ౪౩. పులస్త్యంచ వసిష్ఠంచ దక్ష మంగిరసం భృగుం, సృష్ట్యా కిన్నర

గంధర్వ యక్ష రాక్షస పన్నగాః రర. విద్యాధరా పురస్సిద్ధాః రుద్రానక
 ధరాధరాః, లోకాః లోకేశ్వరా నశ్వాః గజానుష్ఠాంశ్చ రాసభాః ౪౫.
 గ్రామ్యరణ్యవశూ నగ్యా స్మృగపక్షి సకీపుషాః, యవాః ప్రిహీ మ్మశా
 న్మామా స్వీరుధశ్చ మహాషధీః ౪౬. యూకాః లిక్షాదికా నన్యా నస్సజత్స
 ప్రభావతః, తథా చతుర్విధాంస్సప్తీం కృత్వా వై చిత్ర్యయోగతః ౪౭. కల్పాదియ
 పర్యంతం కాలం గాంచ సులక్షణః, యజ్ఞారం బ్రాహ్మణాశ్చష్టా ధర్మసంకతు
 నాయచ ౪౮. పితృదేవాభితుష్ట్యర్థం స్వముఖా దాత్మరూపిణః, ప్రాజాపత్యంచ
 దత్తైభ్యో లోకం లోకపితామహః ౪౯. యజనే యాజనే ౭ఫీతౌ తజ్జై వాఘ్నావనే
 సదా, దానే ప్రతిగ్రహేచైతాః సకృత్వా సతతోద్వితాః ౫౦. సత్యం క్షమాం
 దమంశీలం సంతుష్టిం తృప్తిమేవచ, జతేంద్రియత్వ మక్రోధ మాన్యణ్య మనహం
 కృతిం ౫౧. ఘృణాం విజ్ఞాన మప్యేతా న్నాహయిత్యాగుణానిమాః, సప్తక్ష
 నస్సజద్ధాతా తేషాం గోత్రప్రవృద్ధయే ౫౨. అగస్త్యంచ గణాంస్తేషాం తథాష్టా
 దశభేదతః, తత్సత్రపౌత్ర పంచార్ష త్రాష్ట్రేయ క్రమకల్పనాత్ ౫౩. ప్రవర్ధితాని
 గోత్రాణి ప్రశస్తాని పృథక్పృథక్, ఏవంస్పష్టా ద్విజాః ధాతా క్షత్రియా
 నస్సజత్సనః ౫౪. యజనాధ్యయనే దానం తేషాం కర్మత్రయం న్యథాత్, ఋషి
 ప్రణీత యుక్త్యైవ దండసీత్యభిరక్షణం ౫౫. ధనుశ్చేదాభియోగశ్చ యుద్ధేచా
 వ్యపలాయనం, శౌర్యం తత్ర ధృతిస్తేజ శ్వరణాగతరక్షణం ౫౬. దార్ఢ్య మిశ్వర
 భావశ్చ గుణాస్తేషాం దశస్మృతాః, వృత్తిశ్చతేషా మామూతా ఇలాప్యాభ్యా
 త్మజా మనోః (?) ౫౭. ఇక్ష్వాకోః పుత్రపౌత్రాదేః పారంపర్యా దభంగురూత్,
 సూర్యవంశః ప్రవృద్ధోఽభూదేవం వ్యాప్త మిదం జగత్ ౫౮. అథాత్రి మాతృభూ
 స్స్వప్త్యా సోమం సర్వకలాధరం, ససర్జచ బుధం సోమా ద్బుధస్యేలాఽభవ
 త్ప్రియా ౫౯. బుధా దిలాయాం సంజజ్ఞే పుణ్యశ్లోకః పురూరవః, తస్యాపి
 పుత్రపౌత్రాద్వై సోమవంశోఽభివర్ధితః ౬౦. దేవ్యా శ్శాపాదిలాస్త్రీత్యం
 ముక్త్యా కేనాపి హేతునా, ఈశ్వరానుగహా ద్భూత్వా పుమాః పట్యత్రయార
 భత్ ౬౧. ఏవం క్షాత్రో మహావంశః ప్రవృద్ధో జగతిత్రిధా, వర్గం వివర్ధయామాస
 సదాచారా ద్వరాత్మనా ౬౨. కృతవీర్య ద్రుహా కాలే జామదగ్న్యేన భూష్టునా,
 సంహృతః క్షత్రవంశోఽభూ తత స్సర్వ మరాజకం ౬౩. తస్మిన్నాలే ద్విజవరా
 స్సప్తర్షీణా మనుజ్ఞయా, పుత్రానజనయ స్వీరాః క్షత్రియాసు మహాజనః ౬౪.
 తేభ్యో వీర్యాధికేభ్యోఽభూ దేకై కేనోత్తమంకులం, తేనా భూత్సాల్యమానా
 భూః సారాఖ్య పరిశోభిన్ ౬౫. స్వర్గలోక స్సమాదిప్త స్తేషాంతు పరమేష్ఠినా,
 అథవైశ్యాం స్త్రీకర్మాధ్యాక స్పష్ట్యా తేభ్యోగుణాః దదా ౬౬. తేషాం శంభా
 పరాభక్తి స్సత్యంచ పశుపాలనం, వృత్తిః కృషిశ్చ వాణిజ్యం తేషాం తద్వృద్ధయే

౨సృజత్ ౫౨. మరుద్గణాం స్తత సైస్సై రైశ్యవంశో మహానభూత్, తత శ్శూద్రా
 నజనయ త్పాకయజ్ఞాది కర్మణః ౬౮. శుశ్రూషైవగుణ స్తేషాం తేషా పర్యుషితో
 దనైః, జీవన్తి వనతే జీర్ణాన్ వాసఃఖండాంశ్చ సర్వదా ౬౯. ఏవం సృష్టిమశేషణ
 కృత్వా విశ్వకృదాత్మనా, యజ్ఞనిష్ఠా ప్రయే స్వాంత స్సంతోషమభజ త్వభూః ౭౦.
 ఇతితే కథితా నవప్రకారా మహాతీస్సృష్టిరియం విచిత్రరూపా, ఇతితాంతు శృణోతి
 భక్తియుక్త స్సవదంబ్రాహ్మ ముపైతి సిద్ధసేవ్యం ౭౧. తతస్సంభృత సంభారాన్
 సంక్రమ్యోపగతాన్ భువి, ఆత్మానురూప మహాస్వ్య మకరోద్యత్న మాత్మభూః ౭౨.

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యే ఉత్తరభాగే
 నవవిధసృష్టి కథనంనామ చతుర్థోధ్యాయః. ౪.

* భరద్వాజః * సృష్టిక్రమప్రసంగేన విష్ణుశృద్ధ మహామతే! వత్సే
 భువనకోశాంస్తే యత స్సర్వజతాభవేత్ ౧. అనస్తేష్యపి లోకేషు లోకాః
 ఖ్యాతాశ్చతుర్దశ, తత్ర సత్కర్మణాం భూమి ర్భూమిస్తావ దుదీర్యతే ౨. పంచా
 శతోక్తివిస్తీర్ణం భూమండలమితి శ్రుతం, తత్రద్వీపాని సలత్యత్ర తథా నస్తాంబు
 రాశయః ౩. ద్వీపాత్తు ద్వీగుణో ద్వీపో జంబూఃప్లక్షో౭థ శాల్మలః, కుశః క్రాంచ
 స్తథాశాకః పుష్కరద్వీప ఏవచ ౪. లవణేక్షు సురాసర్పి ర్దధిక్షీర జలాబ్ధిభిః,
 ద్వీగుణై ర్ద్వీగుణై ర్వృద్ధ్యా సర్వేతే పరివేష్టితాః ౫. ద్వీపేషు ప్లక్షపూర్వేషు
 శాకాంతేషు కులాద్రయః, సప్తసప్త స్థితాస్తేషు తేషు నద్య స్తథానఘ! ౬.
 వర్షాణ్యపి తథానప్త తత్తత్సర్వత సంజయా, తేవ్యర్చయంతి సోమంచ వాయుం
 బ్రహ్మణ మిశ్వరం ౭. సూర్యంచ శినవతేషాం తత్తన్మూర్త్యా ఫలప్రదః, పంచ
 వర్ష నమాస్రాణి తేషుజీవన్తిహిప్రజాః ౮. శాకద్వీపం సమావేప్య సితస్య క్షీర
 వారిధేః, మధ్యేచకాన్తి సుమహాన్ శ్వేతద్వీపఇతి స్మృతః ౯. * సూతః *
 తత్రాస్తే సుమహాన్విష్ణు సునకాద్యై రభిష్టుతః, నిషణ్ణ శ్వేవపర్యంకే జగద్గోస్తా
 శ్రియఃపతిః ౧౦. తతః పుష్కరనామాన్తి ద్వీప స్తత్రైవ దృశ్యతే, మానసోత్తర
 నామాద్రి ర్వలయాకారతః స్థితః ౧౧. వప్రద్విగయమేవాంత ర్భూ రస్యగ్వయో
 రపి, త్రిమూర్తయో౭త్ర దృశ్యస్తే బ్రహ్మవిష్ణుశివాత్మికాః ౧౨. తద్ద్వీపే౭పి సమ
 ర్చంతి శివంశివకరం ద్వీజాః, తద్భూషాః కాంచనీభూమి ర్వృద్ధ్యా ద్వీగుణతో౭
 థికా ౧౩. స్వామూదకేన సంవీతా లోకాలోకస్తు తద్భూషాః, అత్ర సూర్యప్రకా
 శో౭సౌ తథాచిత్రప్రకాశవాన్ ౧౪. లోకాలోకస్తథాఖ్యాతః పరిమండలతః స్థితః,
 తద్భూషాస్తు తమోలోకో వితత స్తద్భూషాఃపునః ౧౫. మహా నండకటాహూహి

ససీమాంతో భువస్సృతః, ద్వీపానామపి సర్వేషాం జంబూద్వీపాహి మధ్యగః ౧౬.
 లక్షయోజన విస్తారాయామ స్సర్వభువాశ్రయః, మధ్యేచాస్య మహామేధు కేవ
 గంధర్వ సేవితః ౧౭. హిమవాహి హిమకూటశ్చ నిషధ స్తైవదక్షిణే, నీలశ్చైవతక్ష్మ
 శృంగేచ సుమేరోరుత్తరే స్థితః ౧౮. పశ్చిమే ప్రతిభాచ్ఛాయా మాల్వన గ్గంధమా
 దనా, జతరో హేమకూటశ్చ పూర్వభాగే గిరీఉభా ౧౯ ధారతంహరిషర్షశ్చ తఘా
 కింపురుషాహ్వయః, మేరోః ప్రకృతిరమ్యాణి సితాశ్చైతాని దక్షిణే ౨౦. రమ్య
 కం సర్వదారమ్యం వర్షంచాస్య ధీరణ్మయం, ఉత్తరాః కురవశ్చాస్య సుమేరో
 తుత్తరే సదా ౨౧. భద్రాశ్వః పూర్వభాగేఽస్య కేతుమాలశ్చ పశ్చిమే, మధ్యే
 త్వీలావృతం వర్షంయత్రదివ్యా సృష్టద్ధయః ౨౨. ప్రత్యేకం నవసాహస్రం
 యోజనాని మహామతే! వర్షాశ్చైతాని విశ్లేయాన్యాస్తా న్యార్ద్రాశ్చయై ర్జనైః ౨౩.
 చత్వారోహి చతుర్దిక్షు మేరో ద్విష్కంభపర్వతాః, మందరోనామ తైలేంద్రః
 పూర్వస్యాందశి తత్రచ ౨౪. అయణోదం సరోదివ్యం కదంబ శ్చాత్రత్తిష్ఠతి,
 తత్రోద్ధ్యానం చైత్రరథం సర్వరుసుఖ సేవితం ౨౫. గంధమాదననామా౭ద్రి
 ర్దక్షిణస్యాందిశి స్థితః, మహాభద్రం సరశ్చాత్ర జంబూద్వీపో మహానిహ ౨౬.
 ఉద్యానంచాత్ర సుమహా గ్గంధమాదనసంజ్ఞితం, పశ్చిమాయాంతు విపులో
 వృక్షస్తత్రహి పిప్పలః ౨౭. అసితోదం సరోదివ్యం వైభ్రాజంచ వసంమహత్,
 ఉత్తరస్యాంసుపార్శ్వ౭త్ర వటవృక్ష సుశీతలః ౨౮. నందనాఖ్యమహూ
 ద్యానం మానసంచ సరోవరం, మేరోరువరి మధ్యేతు మహతీ బ్రహ్మణః పురీ ౨౯.
 తాంపురీం పరితఃక్రాంతా విష్ణుసాద వినిర్గతా, ఇందుమండల మాస్తావ్య గంగా
 పరమపానసీ ౩౦, చతుర్దిక్షు మహామేరో ద్వివతంతీ మహూద్యమా, సీతాచాలక
 నందేతి చక్షుర్భద్రేతి నామభిః ౩౧. యుక్తాచతుర్విధా భూత్వా స్తావయంతీ
 నశ్శస్తలం, అవతీర్య క్రమా ద్భూమిం ప్రయాతిలవణార్ణవం ౩౨. సుమేరో ద్రిక్షు
 చాష్టాసు దిక్పాలానాం పృథక్పృథక్, పురాణి దివ్యభోగార్హాణ్యభిజ్ఞప్తాని
 దైవతైః ౩౩. తత్రేంద్రస్య సమృద్ధార్థా పురీనామ్నా౭మరావతీ, వహ్నే స్తేజస్వి
 సీనామ సమతేజోమయీ శుభా ౩౪. వైవస్వతస్య విఖ్యాతా పురీసంయమసీ
 తియా, రక్షోవతీతి నిర్వతే శృద్ధావత్యపి పాశినః ౩౫. వాయో గ్గంధవతీ కీర్తిమతీ
 ధనవతేఃపురీ, యశోవతీ తథేశస్య సర్వాస్తా స్సర్వసిద్ధయః ౩౬. మేరో ర్వారుణ
 వాయవ్య మధ్యశృంగే మహాపురీ, విష్ణోరథకుబేరేశో మధ్యశృంగే సదోచ్చితే ౩౭.
 కర్ణికారవసంతత్ర సాంబుక్రీడతి శంకరః, తస్మాద్వనా ర్నమాహృత్య కర్ణికారం చతు
 ర్ముఖః ౩౮. హేమకూటే విరూపాక్షప్రీత్యై స్థాపితవాన్సరా, అద్యావ్యత్రహి
 దృశ్యంతే కర్ణికారాః పరశ్శతం ౩౯. వసేననేయథా౭౭మోదైః హేమకూటో
 విభాస్యతే, సుగంధి కుసుమాస్తేహి హేమకూటేశ్వరాజ్ఞయా ౪౦. తైరర్చ్య

మానః పంచేత స్తేభ్య సిద్ధిప్రదస్సదా, మేరోర్దక్షిణభాగస్థో హిమవాంస్తస్య
 సీమని రగం. కైలాసోనిలయశ్శంభో స్తథాగ్నే ర్గంధమాదనః, సుమేరోరపి శృంగేషు
 పర్వతాగ్రేషు సర్వతః ౪౨. గంధర్వకిన్నరాదీనాం పురాణ్యపి పృథక్పృథక్,
 ఉద్యానాని మనోజ్ఞాని సరాంసివిపులానిచ ౪౩. సుకర్మభోగిన స్తేషు శివధ్యాన
 పరాయణాః, సర్వకామ సమృద్ధార్థా జనా స్త్రిషస్త్యనామయాః ౪౪. గణాదయశ్చ
 కైలాసే విహరంత్యకుతోభయాః, ఏవంస్థానేషు దివ్యేషు కర్మభూమిరియంహి
 భూః ౪౫. స్థానాన్యన్యాని సదృష్టే సర్వదా భోగభూమయాః, తత్రద్వీపేషు
 సర్వేషు నదానద్యశ్చ పర్వతాః ౪౬. సంఖ్యాతుం నైవశక్యంతే సర్వాశ్చర్య
 మనోహరాః, యథాత్ర భారతేవర్షే సర్వకాల సుఖావహే ౪౭. మహేంద్రో మల
 యశ్చైల శ్శుక్తిమాణ్ ఋక్షపర్వతః, వింధ్యశ్చ పారియాత్రశ్చ సప్తతేకులపర్వ
 తాః ౪౮. శతద్రుచద్రభాగాద్యా హేమవత్యావనిష్ఠితాః, వేదస్మృతి ముఖానద్యః
 పారియాత్ర తటోద్భవాః ౪౯. నర్మదాసురసాద్యాశ్చ వింధ్యపాద సముద్భవాః,
 తాపీవయోష్ఠీనిర్వింధ్యా ముఖా ఋక్షాచలోద్భవాః ౫౦. గోదావరీభీమరథీ కృష్ణ
 వేణ్యఘనాశిని, తుంగభద్రాచ కావేరీ సహ్యాపాదతటోద్భవాః ౫౧. కృశ్ణమాలా
 తామ్రపక్షీ త్రిసామా మలయోద్భవాః, ఋషికుల్యా కుమారాద్యా శ్శుక్తిమ
 త్పాద సంభవాః ౫౨. నద్యశ్చావృష్టపనద్యశ్చ నదాశ్చ బహవోఽసఘాః, తత్రై
 వభాసతే వర్షేహరంత్యేనాంసి దేహినాం ౫౩. భగీరథస్య రాజ్ఞో స్తపోయోగైశ్చ
 దుష్కరైః, చతుర్నామ పురాగంగా సాచ సంతుష్టి మాగతా ౫౪. సాటోపా
 న్యవత చ్చంభో ర్జ్జటాజూట విశంకతే, తత్రదేవేన మహతా శమయితౌ స్వరం
 హసః ౫౫. నిరుద్ధాహంత బ్రాహ్మ సంవత్సరగణా బహూ, భగీరథస్యతు
 పున స్తపసాతోషిత శ్శివః ౫౬. తస్యానుగ్రహతో గంగా నిర్జగామ జటాంతరాత్,
 సాతుసస్త ముఖభూత్వా నామ్నా భగీరథీత్యపి ౫౭. సాగరం పూరయిత్వాథ
 ప్రవిశ్యచ రసాతలం, బిభ్రతీ భోగవత్యాఖ్యాం సగరస్యాఖలా సుతా ౫౮.
 కపిలక్రోధవిభ్వస్తా నచరా నుదజీవయత్, గంగాయాస్తు విభాగేతు సరిత స్సంగ
 మేషుచ ౫౯. అనన్ డేత్రాణిదివ్యాని సుకర్మజని భూమయాః, అరణ్యాని మహా
 ర్హాణి సరాంసి సుబహూన్యపి ౬౦. ఏవంచ భారతేవర్షే మాహాత్మ్యం గంగయా
 కృతం, బదరీ దండకారణ్యం నైమిశం విశ్వపావనం ౬౧. కురుక్షేత్రం శివక్షేత్రం
 సిద్ధక్షేత్రాణి కోటిశః, పుణ్యక్షేత్రాణ్య శేమాణి సర్వస్త్రిసస్త్రిసస్మతే! ౬౨.
 తత్రతత్ర మహాభోగాః ఖ్యాతా జనపదాఃస్థితాః, తేషుతేషుజ నాస్సర్వే సత్కర్మాణి
 పృథక్పృథక్ ౬౩. ఉపవాసవ్రతాదీని సాధయంతి స్వసిద్ధయే, చతుర్వర్ణ విభా
 గాశ్చ చతుర్విధ వికల్పనం ౬౪. పుణ్యపాపవ్రతకృత్తిశ్చ భోగమోక్ష సమార్జనం,
 అత్రేజ్యా యుద్ధవాణిజ్య వ్రముఖా స్సర్వవృత్తయాః ౬౫. తథా నానావిధాహారా

సుఖదుఃఖాదిక్లష్టయః, తథాఽస్యత్కర్మజాలం యత్సర్వ మత్ర మహితలే ౬౬.
 ఏవం భూమేః స్థితిః ప్రోక్తా శృణు భూమే రథస్థితం, అతలం విరలంచాపి నితలం
 సుతలంతథా ౬౭. తలాతలంచ విఖ్యాతం కనాతల మహాపరం, వాతాలంచేతి
 నవైవ లోకాః ఖ్యాతాః క్షీతే రథః ౬౮. అథగి పాతాలలోకస్య క్షేణోఽనంతః
 ఫణిశ్వరః, ధత్తే స్రజమివాహ్లానాం సహస్రఫణికై ర్మహేం ౬౯. ఆదికూర్మ
 స్తదాధార స్తస్యాధారశ్చ విశ్రుతః, కాలాగ్నిరుద్రో భగవాన్ కల్నాస్తే కాలఘ
 స్మరః ౭౦. తతోఽథన్తా ద్భయకరా నరకా చారవాదికాః, పాపినో యేషు
 పచ్యంతే దారుణైః కాలింకరైః ౭౧. పాపినాం శిక్షణకరాః కూశ్మాండాశ్చలి
 విశ్రుతాః, నిరయాధిక్యతాం స్తాంస్తు నాహం పరయితుం శ్చమః ౭౨. అతలాద్యేషు
 చైతేషు పాతాలాంతేషు సప్తసు, అనంతోవాసుకి లోగీ లక్షకోఽథ ధనం
 జయః ౭౩. ధృతరాష్ట్ర స్తథాఽభ్యాయే వ్రథతాః పన్నశేష్వరాః, బలి ర్బాణ
 సుకేశశ్చ తదాద్యా దానవేష్వరాః ౭౪. శివభక్తా శ్శివాచారా శ్శివభ్యాన
 వినిర్మితాః, హాటకేశ్వరనామాన మర్చయంతి పరంశివం ౭౫. రత్నాన్యపిచ
 రమ్యాణి సరసాని సరాంసపిచ, సర్వస్తునుభగాన్యేషు వనా న్యుపవనానిచ ౭౬.
 అనంతా స్సంపదస్సర్వా స్సర్వేభోగా మహావాదయాః, సర్వాశ్చసిద్ధయ స్తేషు
 పమేధంతే శివాజ్ఞయా ౭౭. లీలామాధుర్యచాతుర్య రూపసాధాగ్య భూషణాః,
 గాయన్తి సుస్వరం తేషు నాగకన్యా సహస్రశః ౭౮. అతలాది వ్యవస్థేయ
 మూర్ధ్న మేకాంతతత్త్వణు, భూమిసూర్యాంతరే యోఽసా వవకాశః ప్రతీ
 యతే ౭౯. భువర్లోక స్సవిజ్ఞేయో యత్ర మేఘాదిసంచరః, సూర్యాది శింశుమా
 రాంత స్సువర్లోకః ప్రక్షీర్తితః ౮౦. మానసోత్తర తైలేతు చక్రమేకం రవేఃస్థితం,
 ప్రకాశనాయ సర్వస్య జగతః పరివర్తతే ౮౧. యదా శక్రపురోహంతే ప్రాప్నోత్య
 ధివతి స్త్విషాం, తదామాధ్యాప్నోకీ బుద్ధిః ప్రత్రత్యానాం ప్రజాయతే ౮౨.
 ఆగ్నేయేశాన పురయో రుదయాస్తమయాతదా, యదాఽగ్నేయ పురోహంతే
 దృశ్యతే సవితాతదా ౮౩. మధ్యాహ్నాంతి తత్రస్థాః ప్రతిపన్నా భవంతిహి, వైవ
 స్వతేంద్రపురయో రుదయాస్తమయాశయః ౮౪. ఏవం పుర్యష్టకేఽప్యేష కాల
 త్రితయభావనాం, కుర్వన్ భ్రామ్యతి భూతాది ర్నోదయాస్తమయా రవేః ౮౫.
 ఉదయాస్తమయా భానో ర్దర్శనాదర్శనామతే, నిత్యప్రకాశపవాసా లోకసాక్షీ
 సదాశివః ౮౬. వాయుపాక్షై ర్నిబద్ధాద్యో రథభాగస్య భాన్వతః(?) గ్రహా
 శ్చంద్రాదయస్సర్వే నక్షత్రాణిచ తారకాః ౮౭. వాయుపాక్షై ర్దృఢబద్ధాః
 ధ్రువాబంబా శ్చరంతిహి, ఏకంరథస్య పౌష్ట్యస్య చక్రమాహు స్త్రినాభి తత్ ౮౮.
 పంచారం నేమిషట్కణాయుక్తం నత్యహయోహి సః, అక్షరాత్మని తిష్ఠంతం రథే
 తస్మిన్ గవాంపతిం ౮౯. నేవంతే సిద్ధగంధర్వ విద్యాధర మహర్షయాః, యోజ

ర్మణా మిహ ౧౩౯. ఇతి సతతమేవ యోవిదిత్వా భువనవికాస విభావనానురూపం,
భవతి శుభమతి స్సవప లోకే భువనవిదోఽతిపరం పరస్య ధామ ౧౪౦. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంసామాహాత్యే ఉత్తరభాగే
భువనకోశ దేశనిర్ణయోనామ పంచమోఽధ్యాయః. ౫.

* భరద్వాజః * ఏవం దేశ సమూఖ్యాతః కాలంవక్ష్యామి తంశ్చఽను, ప్రభా
రవ్యక్తసంజన్య నియంతు ర్గుణకర్మణాం ౧. నియోగవప కాలస్యయోఽసౌ విశ్వని
యామకః, ఏకవప మహాత్కాలః సహ్యసాధి విభేదతః ౨. దృశ్యతే బహుధా
సోయం తత్తత్కర్మాంశ్ లక్షణః, ప్రతప్తస్యాయసో యద్వ త్సులింగాః ప్రస్ఫురం
తిహి ౩. కాలం యస్యతతైవాస్య నిర్దిశ్యంతే విభేదతః, సర్వాద్యాశ్చ క్రియా
స్సర్వాః పుణ్యాసాపాత్మకా స్తథా ౪. తత్తత్కర్మ ప్రకర్తారః ఫలాయతాః
కలానిధే, ప్రాణినాం కర్మసంస్కారా దీశ్వరానుగ్రహోదపి ౫. శిలాయదాభవే
ద్భావః సకాలః కేనలభ్యతే, స్వరూపభేదావక్ష్యామికాలస్యైకస్వరూపిణః ౬. లఘు
క్షరచతుర్భాగ స్తృటిరిత్యభిధీయతే, తృటిద్వేలపఞ్చత్యుక్తోనిమేషో ద్వితయంతయో ౭.
త్రైవంచదశభిఃకాష్టాకాష్టా త్రింశత్కలమతా ముహూర్తస్త్రింశతాతాభిస్త్రింశతా
తైరహర్నిశం ౮. తత్పంచదశభిః పక్షః పక్ష పూర్వాపరాపుభౌ, శుక్లకృష్ణావిహా
మాస స్త్వహూరాత్రం సపైతృకం ౯. ఋతుస్తా ద్వా త్రిభిస్తైస్సాన్య దయనం
తద్వయంసమా, సదేవానా మహూరాత్ర మేవంతేసాం దినం క్రమాత్ ౧౦.
దివ్యం సంవత్సరం తేసాంయత్సహస్ర చతుష్టయం, కృతంయుగసహస్రాణి
త్రీణి త్రేతావక్ర్యతే ౧౧. ద్వాపరే ద్వేసహస్రేహి సహస్రంకథ్యతేకలిః, తద్ద
శాంశా పూర్వసంధ్యా తావత్యేవోత్తరా మతా ౧౨. దివ్యద్వా దశసాహస్రా
దేవంప్రోక్తా చతుర్యుగే, చతుర్భిస్తు కృతేధర్మ స్త్రేతాయాంచరణే స్త్రిభిః ౧౩.
సంయుక్తో ద్వాపరే ద్వాభ్యా మేకేనచ కలాయుగే, కృతేద్ధిర్ఘాయుష స్సర్వే
సత్యధ్యానాదయోగుణాః ౧౪. స్వాదూదక ముమా కామ ప్రదా బ్రహ్మధిదైవతం,
త్రేతాయాం జ్ఞానయజ్ఞాద్యా దైవతం భగవాన్కరవిః ౧౫. అకృష్టపవ్యా పృథివీ
సద్యఃకామఫలప్రదా, సతత్రక్రియతేజ్యేష్ఠైః కనిష్ఠానాం జలాంజలిః ౧౬. యాచితాః
కామదావృక్షాః పుటకేపుటకే మధు, ద్వాపరే యజ్ఞదానేచ కృషివార్తాది
వృత్తయః ౧౭. మిథోవిరోధో ద్వంద్వశ్చ దుర్గాది పరికల్పనం, యుగస్యాస్య మహా
విష్ణుః దేవతాయోజగన్మయః ౧౮. కలాయుగే పరందానం రుద్రశ్చా పృథిదైవతం,
జనానాం మతిభేదోత్ర వర్ణజాత్యాది సంకరః ౧౯. ఉపప్లవై స్సదాబాధా పూజ్యః

పూజ్యద్యతిక్రమః, యుగానాంస్థితిశేషంహి చతుర్థాం భిన్నకర్మణాం ౨౦. చతు
 ర్యగసహస్రంతం బ్రాహ్మమేకందినం స్మృతం, రాత్రిశ్చ తావతీతస్య దినేత్వీంద్రా
 శ్చతుర్దశ ౨౧. తేవివశ్చిత్తుశాంతిశ్చమరుచిశ్చ రుచిర్విభుః, మనోజితశ్చ
 తేయాతా స్సప్తమోఽద్య పురందరః ౨౨. తతోబలి ర్మహావీర్య శ్శాంతిశ్చ
 దశమః పరః, వృషాదక్రతుభామాతు ద్వాదశోఽథ దివస్పతిః ౨౩. రుచిక్ష్మేషు
 బాల్యాద్యా భవిష్యంతీంద్ర సంజ్ఞతాః, చతుర్దశాత్ర మనవః పూర్వస్సాన్వయం
 భువో మనుః ౨౪. స్వారోచిషశ్చ త్రయశ్చ తామసో వైపతస్తథా, చాక్షుషశ్చే
 త్యమీ యాతామనుర్వైవస్వతోఽద్యహి ౨౫. సావర్ణి ర్దక్షసావర్ణి ర్భృహ్మ
 సావర్ణిరిత్యపి, ధర్మసావర్ణినామాఽన్యో రుద్రసావర్ణి రిత్యపి ౨౬. రోచమానశ్చ
 షాష్టశ్చ భవిష్యన్తనవ స్త్విమే, కల్పాశ్చబహవోఽతీతాఃకలా వారాహ సంజ్ఞతే ౨౭.
 తస్మిన్నింద్రాశ్చ మనవఃప్రోక్తా ఏతేనియామకాః, బ్రాహ్మస్యాహ్నాఽవసానేతు
 జనాంతః ప్రతిసంచరాః ౨౮. ఏవంక్రమా ద్భృహ్మణోపి సంవత్సర సమర్థనం,
 పరమాయుశ్చ తస్యైవ శేతసంవత్సరం మతం ౨౯. వర్షాణ్యముష్య పంచాశ
 త్పంచాశాదపి సస్మతే, పరార్థంచ పరార్థంచేత్యామనంతి పురావిదః ౩౦. ప్రకృతౌ
 తీయతే బ్రహ్మ పూర్ణే వర్షశేతే స్వయం, తేశతం వత్సరాబ్రాహ్మ విష్ణోశేవం
 దినంస్మృతం ౩౧. తాదృగ్దిన క్రమాత్తస్యహ్యాయు ర్వర్షశతం మతం, విష్ణోర్వర్ష
 శతం రుద్రస్యైకం దిన ముదీర్యతే ౩౨. రుద్రవర్షశతం ప్రోక్త మీశ్వరస్య
 దినంమునే!, దినక్రమాచ్చ తస్యాయు శ్శతంవర్షాణి సంమితం ౩౩. తత్ప్రమాణం
 దినంత్యేకం సదాఖ్యస్య శివస్యహి, శాంతేః శ్రీకంఠనాథస్యా పరమార్థహి
 సంస్మృతిః ౩౪. నతస్యతిథివారాది కల్పనం పరమార్థతః, ఇచ్ఛాశక్తి ప్రసక్తోభ్యుద్య
 చాసౌ తస్య తద్దినం ౩౫. తద్రాహిత్యం యదాసాతు రాత్రిరిత్యవగమ్యతాం,
 సఏవసర్వకాలాత్మా కాలాధీనో నచక్వచిత్ ౩౬. ఏవంక్రమా దనంతోయం కాల
 స్సత్కర్మ సిద్ధిదః, కాలేష్వేషేషు యత్యైన శివభక్తిః పరిస్ఫురేత్ ౩౭. తృటి
 కాలోష్యయంబ్రహ్మ బ్రహ్మకల్పాత్పరంపరా, పురాసిద్ధా శ్రమేపుణ్యేమార్గండేయ
 స్సహర్షిభిః ౩౮. ఆస్తతాస్తాః కథాఃకుర్వన్ తత్తత్కల్పైశ్చగోచరాః, తత్కథాముది
 తాత్మానోమునయ స్తంతదాబ్రువన్ ౩౯. పౌరాణికాఃకథావేత్సికియాకాలస్తవానఘ,
 తానువాచ మహాజ్ఞా నమే కాలవికల్పనం ౪౦. అతీతాబహవః కల్పాః కల్పాం
 తాశ్చ సహస్రశః, బ్రహ్మణ మాద్యం జానామి కాలకాలస్య శాశ్వతంరగ. తస్మిన్నే
 కార్ణవే కాలే వటపత్ర శయం హరిం, వేద్మి తస్యప్రభావంచ యత్స్యైతత్కాల
 గోచరఃర౨. బ్రహ్మవిష్ణోర్మిథోవాద శాంతయేసత్సముచ్చితః, తస్మిన్జ్యోతిర్మయే
 లింగేకాలాత్ దపివేద్మ్యహంర౩. భూతేష్వపిభవిష్యత్సు వర్తమానేష్వపి స్ఫుటం
 కస్యాదర్శో మహాభాగయోహి నజ్ఞాయతే మయా ౪౪. ఇత్యాదిభి స్తదాలాపై

మృదితేషు మహర్షిషు, వసిష్ఠాఽభ్యాగమ త్రైతమహాశక్తి ర్మహాతపాః ౪౩.
అన్యగచ్ఛం స్రమాత్పజ్ఞః తత్కమండలు ధారకః, అమాఢీమేఖిలీ భస్మాద్ధూలః
కృష్ణాజినోజ్జ్వలః ౪౬. పల్కలే క్షపికాం కూర్చాం చారుముండజటాధరః, అంత
ర్యామకపరంశంభుం అదృశ్యతపరాశరః ౪౭. తం సప్తవర్ష దేశీయం దృష్ట్వాసద్యః
కృతాంజలిః, మార్కండేయ సృముతస్తాతమాహు ర్మునయస్తదా ౪౮. వరీ
యాహి వసిష్ఠస్య పౌత్రఃఖలు పరాశరః, కృతాంజలి రిమందృష్ట్వా కథముత్థిత
వానసి ౪౯. వయసాతేజసా త్వంతు తపసావాదికోమునేః, ఇతి తేసాంవచ
శ్శ్రుత్వామార్కండేయోఽ బ్రవీ న్మునిః ౫౦. బహూనిమే వ్యతీతాని వర్షాణి
మునిపుంగవాః, ఏతేషు కల్పబహవః కల్పాంతాశ్చ తథాతథా ౫౧. కల్పాం
తేషుచ సర్వేషు జగత్కేకార్ణవాత్మని, మహాకల్లోల సంఘట్టై ర్మహామారుత

డంబరైః ౫౨. మహాకాలానల జ్వాలై ర్మహాగర్త నిమజ్జనైః, దుష్టగాత్రస్య
స్విన్నస్య తదస్య వ్యాకులస్యమే ౫౩. వారంవారం మహామూర్చా ధ్వాంత
వ్యామూఢచేతనః, తదాయుగేషు సర్వేషు వ్యాక్తిప్తై ర్బహువిస్తరైః ౫౪.
హ్రీయమాణధియాక్వాపి శివేకాపి నభావనా, సాంగై వాసి క్షణంవాపి తత్రతత్రహి
మృగ్యతే (?) ౫౫. అన్యజన్తతరభ్య శివే భక్తిర్గరియసీ, అవిచ్ఛిన్న మహాధారా
వర్తతే ద్విజసత్తమ ౫౬. ఏవంవర్షాణి సప్తాపి శివభావమయానిహి, పరాశరస్య
తస్మైఽసౌ జ్యాయానేవహి సంమతః ౫౭. (నాత్ర గంధపాతః) ... ..

భరద్వాజః బ్రహ్మవిష్ణ్వాది పరమం కాలాదపివిశిష్యతే ౫౮. ఇత్యుదీర్య మునిర్న
త్వా పరాశర మకల్మషం, మునిస్తానతినంతోవ్య వసిష్ఠేనాతి నందితః ౫౯. ఆత్మవేదీ
సదాసిద్ధ మాజగామ యథేచ్ఛయా, తస్మాదణీయసి పరం కాలేఽపిశివభావనా ౬౦.
జాయతే యత్రపరమః కాలోయం ఫలదాయకః ౬౧. పుణ్యానుబంధినః కాలా
స్తిథియోగాది సంభవాః, బహవస్తేపి విజ్ఞేయా యుక్తకర్మఫలప్రదాః ౬౨. ఏవం
కాలో మయోక్తోఽయం అధికారీతు కథ్యతే, మనుష్యవనసర్వేషా మధికారీ
సుకర్మణాం ౬౩. కాంక్షంతి మానుషంజన్తు దుర్లభందేవతాలపి, శరీరంమానుషం
సర్వభోగాయతన మీర్యతే ౬౪. పిండమిత్యస్యచోత్పత్తిః కర్మభేదా దనేకథా,
తద్వ్యాకృతీ సకథం జాయతే తద్వదామ్యహం ౬౫. నిషిక్త మృతుకాలేతు
స్త్రియోయోనౌ శుభాత్మనా, శుక్లంప్రజే త్తద్రక్షేక్యం గుణవ త్ప్రాణహ
యనా ౬౬. నిషేకకాలవవాస్తే జీవ స్వకరణేర్యుతః, స్వకర్మభి ర్యుతస్తైస్తై
రావిశే ద్గర్భగోలకం ౬౭. శుక్లాధిక్యే పుమాకరక్తాధిక్యేతు స్త్రిప్రజాయతే,
జ్వలంసకంతయోస్సామ్యేతస్య వృద్ధిక్రమంశృణు ౬౮. త్రనరేణుద్వయసమఃకాలేనోషః
కలాశ్శునా, ఏతేనైవముహూర్తేన చతుర్యుగ నిభాభవేత్ ౬౯. దినేనై కేనకలలం

బుద్ధుడో దినపంచకాత్, రక్తాత్తాదశశకేనాహ్నుం విశత్యామాంసభాగ్భవేత్. ౨౦. అహోభిః పంచవిశత్యా భవేత్ సర్వాంకురాచితః, పంచభూతాత్మకోమాసి మేదస్య మాంసయో ర్ద్వయోః ౨౧. స్ఫురన్ముజాసినాడీకః త్రిషుమాసే ష్వసా భవేత్, నఖం మాంసులీకేశాభజే న్నాసచతుష్టయాత్ ౨౨. సపంచమాసికోభాతి శ్రోత్రాది వివరాచితః, రేఖారంధ్రోదర యుత షష్టేమాసే భవత్యభ ౨౩. బలవర్ణాంగ సంపూర్ణో మాసేభవతి సప్తమే, ఆపూర్ణ స్సభవే త్సమ్య గప్తమే మాసిసం ధిషు ౨౪. సవమే దశమేమాసి వైష్ణవ్యా మాయయాన్వితః, నిష్క్రమితిశనై ర్గర్భ సైస్సైకర్మభి రావృతః ౨౫. బాల్యాదిభి రవస్థాభి ర్మర్దిత స్తత్రతత్రసః, రమతేబహుసంసారే రమణీయప్రభావవాక్ ౨౬. ఏవంహి మానుషోజీవః సచతుర్థా ప్రజాయతే, బ్రాహ్మణత్వవిట్కూర్ణద్రవర్ణభేదా త్వకర్మభిః ౨౭. చతుర్థామపి వర్ణానా మర్థాన్కామాంశ్చ శంకరః, అన్నదోషాచ్చ సంగ్రా ద్వామోహాచ్చ మదాదపి ౨౮. వ్రాత్యాంతరాలభేదేన వ్రతిలోమానులోమయోః, భేదాత్తువిషమం నైకా జాతయస్సంభవంతిహి ౨౯. విప్రోముఖ్యాధికారిస్యా త్సర్వాస్వేతాసు జాతిషు, సఏవతు సదాచారశ్రుతిస్మృతి సమీరితైః ౩౦. ముఖ్యాధికారితాం యాతి శివమాహాత్మ్యే వేదకః, సవేత్తిచేన్మహేశస్య మాహాత్మ్యం బ్రాహ్మణోపి సత్ ౩౧. సహితస్యాధికారిత్వ మాగమోక్తేషు కర్మసు, అపాయశ్చ భవేత్తస్య శివేయో నధృతి ర్భవేత్ ౩౨. సర్వక్రియాధికోబ్రహ్మ నవివేదవరంశివం, స్వశి రశ్చేద పర్యంతా మవస్థా మన్వభూ త్తతః ౩౩. అవిజ్ఞాతశివోవిప్రో దేవతాంతర భావకః, మోహకూప ఇవత్యాజ్యో హ్యశుచి ద్రవ్యపూరితః ౩౪. క్షత్రియో వ్యధికారిత్వా చ్ఛివమాహాత్మ్యే తత్త్వవిత్, విజ్ఞాతశివమాహాత్మ్యో గాధేయః కుశికాత్మజః ౩౫. బ్రాహ్మణ్యం లబ్ధవాక్కించ మహాపాశుపతాగ్రణీః, దర్శయంతి శివేభక్తిం దేవావైశ్యమరుద్ధణాః ౩౬. వ్రతేపాశుపతే నిత్య మాభిముఖ్యం విప్రు ణ్యతే, పూర్వకల్పావసానేతు కశ్చిచ్ఛూద్ర శ్శివార్థవిత్, అస్మిన్మల్లేరదైకాత్మ్యా దేవర్షిర్నారదోఽభిత్, వ్యాధోపి కశ్చిద్విజ్ఞాత శివతత్త్వః పురానఘ ౩౭. ధర్మవేదీ సత్యతపా నామ జ్ఞే మహామునిః, ఆహారవ్రవరేత్యక్త్వా హరనామావిలంబ నాత్ ౩౮. ఆహారవ్రహరౌ (?) వ్యాధౌ తౌచ తైవౌ బభూవతుః, దండశూకాన్వ యీఘోరః శ్రేష్ఠోపి శివభావకః ౩౯. ఆనీదనన్యమాహాత్మ్యం తస్యైవకరకంకణం, తత్కంతభూషణం జ్ఞే తద్భక్త్యాసోఽపి తక్షకః ౪౦. వాసుకి శ్శివభక్త్యైవ శివకే యూరతా మగాత్, కంబలాశ్వతరాభక్త్యా శివతత్త్వార్థవేదినౌ ౪౧. అపాస్త వతగ క్రూర్యా దభూతాం శివకుండలే, శివభక్త్యా సవిత్రోభూ త్వవిత్రాభరణం ప్రభోః ౪౩. వ్యాఘ్రోపి శివభక్త్యానీతోమనందిగణేశ్వరః, శివస్యవాహనం భూత్వా పృషోపి శివభావవిత్ ౪౪. స్వభూమ్న పావనీచక్రే స్వంచసర్వం గవాంకులం,

బహునాత్ర కిముక్తేన సురేషుచ నరేషుచ ౯౫. గంధర్వేషుచ యక్షేషు సిద్ధ
విద్యాధరేషుచ ౯౬. జ్ఞాతా శ్శివకృపాంలబ్ధ్యా శివయాథాత్మ్యవేదినః, భూత్వా
గణేశ్వరాః స్వస్వరూపేణస్వేషుధామసు ౯౭. వ్యహరంత ముదాయుక్తా విశ్వే
విశ్వాధికాజ్ఞయా, భక్తేష్వేతేషు సర్వేషు బాహ్మణశ్చ శివార్థవత్ ౯౮. సచే
న్ముఖ్యాధికారేషు సర్వామ్నాయేషు నిశ్చితః, బ్రాహ్మణ్యవైషేష సమస్తతంత్రే
ష్వేకాశయ స్సర్వకలార్థవేదీ, జ్ఞాతాచ కాలస్య పరస్య ధామ్నఃపదం సమా
లోక్య భవే దనాడి ౯౯. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యే ఉత్తరభాగే
కాలాధికారి నిరూపణంనామ షష్ఠోఽధ్యాయః. ౬.

* భారద్వాజః * ఉక్తాస్తే మతిమన్ సమ్యగ్గేశ కాలాధికారిణః, సాధనం
సంప్రవక్ష్యామియేనసిద్ధి స్ససాతసి ౧. సాధనత్యేన గణితా ... ..
సదాచారాంగః భూతస్తే సదాచారాగ్యసాధనం ౨. సద్భిరాచరితంకర్మ సదా
చారణ ప్రకీర్త్యతే, యస్మిన్దేశేయదాచారః పారంపర్య ప్రమాణితః ౩. వర్ణానాం
సాంతరాటానాం ససదాచారఉచ్యతే, వేదాః ప్రమాణం ప్రథమనుతపవచ తత్పరం,
స్మృతయశ్చ పురాణాని భారతంచరితం సతాం ౪. సంతోషకారణం శంభో
ర్దేవస్య పరమాత్మనః, సదాచారంవినా నాన్యః పంథాఇతి పరాశ్రుతిః ౫. ఆచారా
ల్లభతే హ్యయు రాచారా ల్లభతే తపః, ఆచారా ల్లభతే స్వర్గ మాచారా
ల్లభతే శ్రీయం ౬. దురాచారా నగణ్యంతే జాతాలపి సదన్వయే, కీటాఇవసము
ద్భూతా ధార్యేషు కుసుమేష్వపి ౭. బుద్ధే రుద్రాసనం రక్షా కవచం గాఢమా
త్మనః, ఆచారంసర్వసిద్ధినాం ఆధారంప్రామా రాస్తికాః ౮. తపస్సిద్ధ్యే త్సదాచారా
స్తవ స్సంయోగ సిద్ధయః, తాభి స్సువిపులం జ్ఞానం తేన తత్త్వావభాసనం ౯.
యశ్చ వర్ణాశ్రమాచారః పురుషః పుణ్యలక్షణః, సుచిరంమోదణే భూష్ట రిహ
తోకేవరత్రచ ౧౦. తమాచారం ప్రవక్ష్యామి శృణు సువ్యక్తలక్షణం, శ్రుత్వాచ
వృద్ధయశ్చత్వా శ్లాఘ్యో భవసతా మిహ ౧౧. గర్భాధానం సమారభ్య
తథోపనయనావధి, కుర్యాతాం పితరా పుంసః కర్మ యజ్ఞేదచోదితం ౧౨.
శీత్యసశ్యమనీతస్య క్రియాణా మధికారితా, ఉపనీతో నైష్ఠికశ్చే త్తదాదారపరి
గహాః, ౧౩. బ్రహ్మచారి వనస్థోవా యతిర్వా తత్త్వవిద్యవేత్, యద్యసావ్రపథ
త్వాణశ్చిత్తదేవవ్రతోవశీ ౧౪. విధివద్విహితోద్వాహ స్సదాచారపరో
భవేత్, ముషయఃపితరో దేవా భూతాని మనుజాస్తథా ౧౫. యంసమాశ్రిత్య

జీవంతి సహిత్రేష్టాగృహశ్రమీ, బ్రాహ్మముహూర్తే చోతాయ చింతయే దాత్మ
 నోహితం ౧౬. శివవ చ్చింతయే దీమాన్ ధర్మంచపరమస్తుయః, తతో బహిర్వి
 నిర్గత్య బాధాం పరిహరేన్నిజాం ౧౭. నిర్మతే ద్విశి విష్ణుశ్రే విస్తతేద్విజనేచలే,
 సముద్ధృతాభిరేవాద్భిః మృద్భిస్సహ యథావిధి ౧౮. గంధలేప క్షయకరంశోచం
 కుర్యా దతందితః ౧౯. దేశేద్రవ్యోపపత్తించ క్షాత్వా కాలంచ కర్మవిత్,
 కుర్యా దాచమనం సమ్యక్సవిత్ర కరోద్విజః ౨౦. విదధిత తతస్సానం చంత
 ధావన పూర్వకం, నిత్యం నైమిత్తికంకామ్యం త్రియాగంచ మహాఫలం ౨౧.
 స్నానాన్యేతాని ముఖ్యాని వారుణా న్యవరాణి తత్, దివ్యం వాయవ్య మాగ్నేయం
 బ్రాహ్మం నారస్వతం తథా ౨౨. మానసం చేత్యమూనిస్సు రుత్తరోత్తర సిద్ధయే,
 యత్ర వారుణ మాగ్నేయం మానసంచ మహామతే ౨౩. కర్తవ్యం సర్వదా స్నానం
 పరిగ్రాహ్యం యథోత్తరం, అమష్టాతుమశక్తస్య మానసంసర్వకాలికం ౨౪. ఏవం
 స్నాత్వాసుధీః కుర్యా ద్దేవర్షితృర్పణం, వానసీ పరిధాయాథ త్రిపుండ్రంధారయే
 త్తతః ౨౫. ఉపాస్యసంధ్యాం విధివ ద్ధాయత్రీం ప్రయతో జపేత్, విఘ్నక్షేనైః
 మార్గేణ హోమంకుర్యా ద్విశుద్ధధీః ౨౬. వీక్షితశ్చే దప్రమత్తో హోమం
 కుర్యా ద్యథావిధి, తస్మింస్తస్మిన్ ఋతోప్రాప్తే తథాపర్వణిపర్వణి ౨౭. హోమా
 సంతర మాత్మజ్ఞో దాసం కుర్యా ద్యథోదితం, యగానుసారతః కుర్యా త్సభ
 ర్మాంశ్చ తథాతథా, తతోవేదమధీయాత శాస్త్రాణ్యపి నుశీలయేత్, విద్యాశ్చ
 శీలయేదన్యాయానుస్వాత్మహితం పరం ౨౮. స్వపోష్యరక్షణార్థంచ క్షేరస్పృష్ట
 మాచరేత్, న్యాయ్యంస్వర్గ్యంయశస్యంచస్వకర్మనియతోద్యమః ౨౯. మాతాపితౄ
 గురుర్భార్యా వ్రజాదీనాం సమాశ్రితః, అభ్యాగతోఽ తిథిశ్చాగ్నిః పోష్యవర్గఉదా
 హృతః ౩౦. కృత్వామాధ్యాపింకం కర్మ కుర్యా ద్దేవార్చనం తథా, ఏషోఽపి
 విహితో దేవః వ్రసంగాత్తం బ్రవీమితే ౩౧. దేవోవిష్ణు ప్తిదేవానాం యథావిష్ణు
 స్తథేశ్వరః, యక్షరాక్షసదైత్యానాం శూలపాణి రుదాహృతః ౩౨. విద్యాధరా
 ణాంవాగ్దేవీ గంధర్వాణాంచ చంద్రమాః, ఉమాదేవీహి మాతృణాం తథావిష్ణు
 శభాస్థరాః, పార్వతీ కిన్నరాణాంచ భూతానాం రుద్రకుశితః, సిద్ధానాం సవితాదేవః
 కూశ్మాండానాం వినాయకః ౩౩. బ్రహ్మదేవో మహర్షీణాం తథాదేవో మహా
 నసి, ముముక్షూణాంపరో రుద్రో యతీనాంచ మహేశ్వరః ౩౪. క్షత్రియాణాం మహా
 విష్ణు రగ్నిర్బ్రహ్మచ వర్ణినాం, వైఖానసానామాధికోఽపి (?) వనస్థానాంచ సంస్మృ
 తః ౩౫. బ్రహ్మవిష్ణు శివోవహ్ని రాదిత్యశ్చద్విజన్మనాం, యజంతే సాత్త్వికాదేవాన్
 యక్షరక్షాంసి రాజసాః ౩౬. భూతప్రేతగణా నైవాన్ యజంతే తామసాఅపి,
 సాత్త్వికాద్యాన్ గృహీదేవాన్యజతే స్వార్థసిద్ధయే ౩౭. యా యస్యాభిమతా
 పుంసస్సాహి తస్యైవ దేవతా, సమ్యగ్విహితయా విద్యన్ తత్తదేవతపూ

జయా రం. సోపానక్రమరూపేణ భక్తిస్సాస్య త్వరమేశివే, తతః ప్రాప్నోతి సాయం
జ్యం యత్రసర్వోత్తమా స్థితిః రం. యథా సముత్థితా న్యంభాన్యంబువాస్తా
ర్మహంబుధేః, తత్తద్దేశగుణా త్ప్రేమాః నదీరూపతయా క్రమాత్ రం. సము
ద్రం ప్రాప్యనిర్ధాయ సర్వాపర్ణతృణానపి, భవతి తస్మయాన్యేవ తథైశే జీవ
రాశయః రం. దృష్ట్వాసదాశివందేవం స్వైస్వైః కర్మభిరాదిమైః, భుక్త్వా యథో
చితాభోగాః స్వస్వదైవతవర్తనా రం. సదాశివం ప్రపద్యంతే తస్మయత్వంచ
తేపునః, తస్మాత్సదాశివం భక్త్వా పూజయే ద్భావ్యమాణ స్సదా రం. సదాశివం
సమభ్యర్చే ద్వేదతంత్రవిధానవిత్, కుర్యాత్పంచ మహాయజ్ఞాం స్తేషు సిద్ధిః
ప్రతిష్ఠితా రం. నిత్యంనైమిత్తికం కామ్యం శ్రాద్ధంకృత్వా విధానతః, భుంజీత
విధివద్విప్ర స్సహితః పంక్తిపావనైః రం. తతోముహూర్తం విశ్రమ్య పురాణే
శ్రవణోన్ముఖః, ఇతిహాసా శివకథా స్తాస్తాశ్శృణ్వే పునఃపునః రం. ఆపై స్సహ
జనైః కాలమతివాహ్యచరాస్థికం, సాయం సంధ్యాముపాసీత జహిరేవ
విధానవిత్ రం. అగ్నిపూజాం విధాయాథ కృతహూమ గృహార్చనః, భుక్త్వాశ
యిత సంహృష్ట శివానుస్మృతిపూర్వకం రం. మంగళాష్టక మూకల్వ్యపుత్రాశ్చ
ప్రయతాశయః, భార్యంగచ్ఛే దృతున్నతాం దినచర్యావిధి స్వయం రం.
ఏవం గృహీసదాచారా త్వర్వాన్కామానవామ్నయాత్, గృహస్థ ఏవ సద్భుద్ధే
సాగ్నికోవా నిరగ్నికః రం. అమృతం విమలం భావం వానప్రస్థాశ్రమీ భజేత్,
కాలేకాలేస్య వవనం వల్కలాజనధారణం రం. శాంతి స్త్రిషవణస్నానం బ్రహ్మచ
ర్యం శుచిస్థితిః, యోగాభ్యాస స్సదా రుద్రధ్యానం చైతాని సిద్ధయే రం. తతః
వక్త్రమనః కాలే ప్రవక్షేద్విధివత్సుధీః, మనోదండశ్చ వాగ్దండః కాయదండశ్చ
తస్యహి రం. ధర్మా స్త్రిషవణస్నానపూర్వకా యేచక్రమతాః, నిష్కల
ప్రణవోపాసో వర్తేతాయం యతాశయః రం. నిరంతరస్థిరమనా శివమేవాను
చింతయేత్, సంసారై రేవమేవా హ్వాచత్వారింశ త్సులక్షణైః రం. ఆశ్రమక్రమ
మామృత్య సదాచారం చరేత్కృతీ, అహింసా గురుశుశ్రూషా శివభక్తిశ్చ భూ
యసీ రం. లాంఛనాన్యపి శైవాని తథాశైవవ్రతాన్యపి, వర్ణసాధారణోధర్మ
ఇతి పూర్వవిదోవిదుః రం. ఏవం విధి స్సదాచార స్వాదృశ స్సుకృతస్యహి,
సాధనం పరమేశస్య సాక్షా త్కారణకారణం రం. ఏవం సదాచారమయం మయో
క్తంసత్సాధనం ధర్మసమార్జనేషు, య ఏతదాలోచ్య కరోతికాలే తస్మైప్రసీదే
త్పరమస్సదేవఃరం.

*

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే ఉత్తరభాగే పంపామాహాత్యే
సదాచార కథనంనామ సప్తమోఽధ్యాయః. ౭.

* విష్ణువృద్ధః * దేశకాలాధికరారః కృతాస్తస్యాపి సాధనం, ప్రసన్నంచ మన స్సమ్యక్ శ్రోతవ్యంచ శ్రుతంవచః ౧. ఇథంసర్వంచ భగవత్ బహ్వయాసేన లభ్యతే, కర్తేకర్తే స్వయంబ్రహ్మ సమృతేప్రాణినఃపునః ౨. పూర్వకర్మాణి శిష్టాని తేషా మాలోచయ త్ఫలం, బుద్ధ్యా తానిదురంతాని నియతాని శిరీషిణాం ౩. నిర్వేదా దశ్రుపూర్ణాక్ష స్పృశత్సిచివవా క్రమాత్, ఇత్యేవంబ్రహ్మణ స్సర్వప్రాణినాం కర్మబంధనాత్ ౪. ముహ్యతాం గహనేఘోరే నాస్తితారః కథంచన, భర్తాశ్చ గహనాస్తేషు తేషాంబుద్ధిః ప్రజాయతే ౫. సత్యాంచ బుద్ధా బహవో యత్నాస్తత్సంభృతం కిల, యత్నేషు క్రియమాజేషు సిరీచిత్యైః కథంచన ౬. ప్రాదుర్భవంతి ప్రత్యూహా నిరోద్ధాతు మహేశ్వరః, ప్రత్యూహాశ్చ సముత్సారాః పరమేశప్రసాదతః ౭. యత్నేషు బహురష్యేకో ధర్మేషు కురుతేమతిం, తస్మాత్సర్వేషి ముచ్యేరకదురంతా త్కర్మబంధనాత్ ౮. అనాయాసేనచయథా యేనోపాయేన సద్గురో! తద్బ్రూహికథనియత్నే ద్విధేయః ప్రయతోఽస్మ్యహం ౯.

* భరద్వాజః * సాధ్వీబుద్ధిరియంసోమ్య భూయోభూయశ్చకాస్తితే, అల్పాయా సంబహుఫలంవ్యావర్తయతివాసనాం ౧౦. రహస్యమిద మప్యుక్తం కుమారాయాది యోగినే, స్కందేన ప్రవదామ్యద్య సర్వశ్రేయస్కరం వరం ౧౧, అస్తివాక్షాత్పరం బ్రహ్మ శివస్త్యేకాంతవాచకం, మంత్రః పంచాక్షరోనామ మహామోహనిబర్హణః ౧౨. మనసత్రాణనిర్మాణా మంత్రాస్సుస్య స్పృహకోటయః, మహ్యం సమశివాయేతి మంత్రాదన్య స్మరోచతే ౧౩. మార్కేషు వైదికోమార్గో దేవేషు పరమశ్శివః, మంత్రేషుపరమోనుత్ర శ్శివపంచాక్షరీ మునే ౧౪. ద్రష్టుం వేదమహండనం దేవదేవం పరంశివం, పుంసాం నాన్యఃప్రదీపోఽస్తి పంచాక్షరమనుం వినా ౧౫. మహాప్రసాద మారోఘం యత్రాస్తేపరమశ్శివః, సోపానసంక్తిరామ్నతా సద్భిః పంచాక్షరీపరం ౧౬. పంచభూతాని పంచార్థాః పంచకృత్యాని సన్నతే, బ్రహ్మపంచక మిత్యేతత్సర్వం పంచాక్షరీమయం ౧౭. నిరూప్యసర్వశాస్త్రాణి నిర్ధార్య పరమంరహః, అయమరోఽపినిష్పన్నో జగ్యాపంచాక్షరీ సతా ౧౮. మనోఃపంచాక్షరస్యాస్య ఋషి చ్ఛందోఽధిదేవతాః, బీజకీలకక్షిత్వ నాదబిందుకలాలపి ౧౯. సకలంనిష్కలం రూపం పదవర్ణస్వరా అపి, జాతీరహస్యం ప్రాసాదభేదం సిద్ధాదికల్పనం ౨౦. సానందీక్షావిధిం కాల మవస్థా మధికారిణం, సాధనంనియమంతర్త్వం దిగ్బంధం వృద్ధయంఫలం ౨౧. జ్ఞాత్వాసర్వమిదం సమ్యగ్యోనుతిషే ద్యథావిధి, సవీచాయం శివస్సాక్షా దిత్యేత చ్చివశాసనం ౨౨. బ్రహ్మచర్యాది సంప్రోక్తం యదా శ్రేమ చతుష్టయం, శివముద్రావిశేషాంగం తచ్చ పంచాక్షరానుగం ౨౩. తదనుష్ఠాన మాత్రేణ జానతశ్చావ్యజానతః, అగమ్యగమనాయాశ్చ వినశ్యే దఘనంచ యః ౨౪. పంచాక్షరం జపకశ్చి త్కదాచి న్నచదుఃఖభాక్, ఆపాలదుస్సహం

చాన్య నాన్యేవ యమదర్శనం ౨౧. యన్యపంచాక్షరీభావ స్సకృద్వా భక్తిరేవతు,
 నవశ్యతి మహా ఘోరా స్మరకాశపి సువ్రత ౨౨. అత్రైవోదాహరంతీమ మితి
 హాసం పురాతనం, పురాకల్పాంతరే కశ్చిత్సంగిరోనామ భూసురః ౨౩. నద్భి
 ర్విపదమానోఽభూ దహంయు స్తర్కకర్కశః, హేతుభిః కల్పితైర్యుక్త్యా ఖండ
 యన్ సుధియుమతం ౨౪. గర్వగ్రంథిలయా బుద్ధ్యా చచారపృథివీ మిమాం
 దుష్కర్మ వాసనాయోగా ద్దుర్మోహక్రాంత చేతనః ౨౫. కదాచిదపి జడేఽన్య
 నదృష్టిః పారమార్థికీ, నదేవాదూషయామాస నిరాచక్రే తథాస్మృతీః ౩౦.
 పురాణాని నినిదోచ్చై రితిహాసా స్వహాసహ, తిరశ్చకారకౌఞ్ఞస్తాభి ర్యోగాననువపత్తి
 భిః ౩౧. ద్వేషంబబంధ మంత్రేషు గాయత్రీం చావ్యదూషయత్, దేవశివసదా
 చారం మాతరంపితరం గురుం ౩౨. దురాగ్రహా విమూఢాత్మా సభక్త్యా నామ
 మన్యతే, ఏవంబహిర్ముఖై ర్భావై రథాభావై స్వకైర్భృతః ౩౩. లాకికంవైదికం
 ధర్మం తత్యజ ద్వయమవ్యసా, పాపిష్ఠోఽయం నృశంసాత్మా నిందోఽయంకుల
 పాంసనః ౩౪. ఇతితం బ్రాహ్మణా స్సర్వే తత్యజ ర్థర్థదూషకం, సబంధుభిఃపరి
 త్యక్త స్తాంశ్చనిందకా కుతర్కతః ౩౫. పుర్యాదాం న్యామతిక్రమ్య పాపగర్తేమ
 మజ్జహ, నసంచర స్మహీసర్వాం మేచ్ఛదేశంగతో ద్విజః ౩౬. తత్రాపి భ్రష్టమ
 ర్యాదో రోగార్తో విజహావనూఢ, నఘోరైర్లోరనిర్హృదైః కుంతముద్గరపాణిభిః ౩౭.
 కృతాంతకింకరై రేతైర్మీతోఽభూ ద్యమమందిరం, తేనాపి తస్య పాపానా మంతం
 క్వాపి నదృశ్యతే ౩౮. దండఃకోవాన్య సుమహా నితి చక్రేపిచింతనం, యాని
 యానిచ పాపాని కర్తాతేషా మయంఖిలు ౩౯. తత్సర్వధండ యోగ్యోఽసా
 విత్యరతర్నిశ్చయంకృతః, నకింకరాకాసమాహూయ పాపోఽయం బ్రాహ్మణాధ
 మః ౪౦. నిపాత్యతాం దురంతేషు నిరయేష్యి త్యభాషత, యమన్యవచనా త్రేపి
 తంగృహీత్వా భయాకులం ౪౧. దండ్యం నిపాతయామాసు ర్నరకేషు తథాతథా,
 పాతైర్నిబధ్యమానస్య భిద్యమానస్య ముద్గరైః ౪౨. కుతారైశ్చిద్యమానస్య
 తుద్యమానస్యకంటకైః, సాయకైర్విధ్యమానస్య దశ్యమానస్యచోరగైః ౪౩. కృమి
 భిర్భక్ష్యమాణస్య సూచీవక్త్రై రనేకశః, హాదాదాశ్చమృణస్య కూశ్మాండై
 ర్నిరయాధిపైః ౪౪. పచ్యమానస్యబహుశో భ్రష్టేషు జ్వలదగ్నిషు, పాపంపావశ్యతం
 సర్వంకింసస్మరసి కామతః ౪౫. ఇత్యగ్రే తర్జ్యమానస్య కృతాస్తాజ్ఞా ధురంధరైః, హా
 హేతిపదతః క్షేణా ల్లతతశ్చ తతస్తతః ౪౬. తస్మాంత ర్ముహ్యమానస్య భూయాన్
 కాలోఽత్యవర్తత, పునఃపునశ్చపాపాత్మా వరకేషు బహువ్యపి ౪౭. క్షేణాననుభవం
 ప్రస్మాన్నాంతం తేషామవైక్షత, తంచ నారకిణోప్యస్యే దృష్ట్వానిలయ మేనసా ౪౮
 పాపీతిచనినిందుస్తే కింబ్రూమ స్తస్యపాతకం, కాలేచాస్మిన్ నిశుద్ధాత్మా శతానందో
 మహాతపాః ౪౯. యదృచ్ఛాయాసమాగచ్ఛం స్తందేశం తత్సవేదితా, తేషుతేషు

చతురశ్రము సరళము నిపాతితా ౫౦. అర్చిని పాపినుపత్త్యకంబింజ దదర్శనా,
 వేదనాభిరసంతాభి ద్దుస్సహాభిరతస్తతః ౫౧. ఆయాస్యమానం తందృష్ట్వా విశేషా
 ద్యమకింకరైః, ప్రాహువాంసమశ్శివాయేతి నిర్విణ్ణః కరుణార్ద్రాక్షిః ౫౨. సమంపంచా
 క్షరంశ్రుత్వా మంత్రంసప్రణవందిజః, విభూయోదన్వతఃసద్యః తాచా సరళవేద
 నాః ౫౩. సద్యస్సుఖమయాకారా మంత్రశ్రవణ మాత్రతః, సవిత దేశస్వర్ణోభూ
 తైస్సానా ఫుణ్యదర్శనాః ౫౪. సంగిరోపి విశుద్ధాత్మా సోఽభూ నిర్హారకల్మషః,
 పంచాక్షరమహాసిద్ధం శతానందం ప్రణమ్యసః ౫౫. సంగిరోబ్రాహ్మణక్రీష్ణః ఫుణ్యాం
 ప్రకృతిమాస్తవాన్, * విష్ణువృద్ధః * ఇదం తత్పరమాశ్చర్యం పాపకీలోపి సంగిరః,
 పంచాక్షరమహామంత్ర శ్రవణాత్సిద్ధి మాస్తవాన్ ౫౬. అహూపంచాక్షరన్యాస్య
 మాహాత్మ్యమపరాజితం, యేనాగ్ని నేవవిప్రస్య పాపంఽగ్ధంహి తూలవత్ ౫౭. * భర
 ద్వాజః * ఆశ్చర్యాణి బహూన్యత్ర సంతిలోకే మహామతే, తేహంచ పరమా
 శ్చర్యం పంచాక్షరమనుం విదుః ౫౮. ఆశ్చర్యాణి క్రమాన్వక్త్యే శ్శ్రుణుత్వ మవధా
 నతః, శ్రుత్వాచపరమాశ్చర్యం చిత్రేపంచాక్షరం శురు ౫౯. సనత్కుమారో యో
 గీంద్రశ్చరన్ సర్వామిమాం మహీం, దదర్శకేషంభోగీంద్రం హృవ్యంతం యమునా
 ప్రాదే ౬౦. ఛణసహస్రతన్నంశు ప్రకాశిత జగత్ప్రాయం, తందృష్ట్వాశ్చర్యరూపో
 నీత్యాహతం సోఽవ్యభాషత ౬౧. నాహ మాశ్చర్యరూపోస్మి యమునాఽశ్చర్య
 రూపిణీ, యత్రైక దేశేవాసోమే కృత్సాంధారయతే భువం ౬౨. ఇత్యుక్తే తంపరి
 త్యజ్య యమునాంప్రాహ సంయమీ, త్వమేవాశ్చర్య రూపాసీ త్వనంతస్యావకా
 శదా ౬౩. యత్ప్రవాహైకభాగోఽస్మి విలీనా సంయమీశ్వర, సైవాశ్చర్యకరీ
 గంగా నాహమిత్యేవ మాహసా ౬౪. సతాంప్రాప్యమహాశ్చర్యాగం గేత్వమితి వాగ
 భూత్, నాహంహిమాద్రి రాశ్చర్యనిధి రిత్యవదచ్ఛనా ౬౫. హిమవానపి తేనోక్త
 స్తథాశ్చర్యా మువాచగాం, భూమిరవ్యమునాప్రోక్తా నిర్దిదేశ తథార్థవం ౬౬.
 సాగరోపి సదాశ్చర్యస్త్వ మిత్యుక్తోమహాత్మనా, ధన్యంపర్వస్యమేవాహ తముపే
 త్యాహ సంయమీ ౬౭. ధన్యోనీతి సహూవాచ ధన్యానక్షత్రమాతరః, కోహమి
 త్యథ తాంప్రాహ ధన్యాసేతి మునిర్గిరా ౬౮. తాసాంసమంప్రాహం రాశ్చర్యక
 ర్మాణ మవదత్పతం, విచిత్రమహిమాసీతి సప్రాహార్కం స్వతోఽధికం ౬౯.
 (నాత్రగ్రంథపాతః) ౭౦. అగ్నిరాశ్చర్యఇత్యాహం స్తథాసీతి చసోవదత్, అగ్నిస్తు
 యజ్ఞంప్రాశంసత్ యజ్ఞోఽపి మునినాస్తుతః ౭౧. అచఖ్యాదీక్షితంధన్యం వేదానే
 వాహదీక్షితః, యూయమాశ్చర్యభూమాన ఇత్యుక్తానేయతాత్మనా కేనామ పయ
 మాత్మేశో బ్రహ్మస్థుభ్యం సదాధికః ౭౨. ఇత్యవోచం స్తతోయోగీ బ్రహ్మణం
 సముపాగమత్, ఉపాగమ్య తదాహావి శ్చతుర్వక్త్రం జగద్గురుం ౭౩. సర్వాశ్చ
 ర్యస్వరూపస్త్వ మితిప్రాంజలి రభ్యధాత్, తమాలోక్య జగత్కర్తా యోగినాం

సురీంద్రుల ౭౪. ఆశ్వినీత్యభిషేకము సోత్పాదన మాఖ్య దాశ్చర్యదాంగిరం * బ్రహ్మ
 వాచ * ఆశ్వినీమయికింనామ సర్వాశ్చర్యమయో హరిః ౭౫. చరాచరస్యవి
 శ్వస్య యత్రైవస్థేయసీసితిః, పురా పుష్కరకల్పేతు విష్ణోర్మమచ సువ్రత ౭౬.
 అన్యోన్యాధిక్యవిషయే వివాద స్సుమహానభూత్, అవాదిషమహావిష్ణుం త్వంప్రవి
 శ్యోదరంమమ ౭౭, ఈక్షన్వ వివిధంవిశ్వం తతోజ్ఞాన్యసి మామితి, సతథేతి గిరం
 శ్రుత్వా జరణంప్రవివేకమే ౭౮. అపశ్యచ్ఛత్రచిత్రాణి జగదండా వనేకశః ౭౯.
 గాఢాశ్చర్యాచ్ఛన్దిత్య మామువాచ తదాహరిః, జగత్సృష్టా త్వమేవాసి విచిత్ర
 మహిమేతిచ ౮౦. అద్యమయ్యత్సనా దృష్టేపునఃప్రోవాచ మాంహరిః, మామప్య
 దరమావిశ్య యద్యాశ్చర్యాణి పశ్యభో ౮౧. ఇతితద్వచనం శ్రుత్వా ప్రావిశంతస్య
 చోదరం, తత్రలోకానసంఖ్యాతాం స్తత్తదావరణాన్వితా ౮౨. మయాపినపరి
 శ్చేత్తుం సుక క్షిందృష్టవానహం, తైస్సైర్భావైర్హృత మనాస్తత్తత్కల్పా స్సహ
 నహం ౮౩. అతివాహ్యథ నిర్మాతృ మకార్షం ధృతిమాత్మజాం, నచదృష్టివధం
 ప్రాప్తః కశ్చిదద్యాపి తత్రమే ౮౪. భ్రాంత్యాభ్రాంత్యా తతశ్చాంత స్తమస్తాష
 మధోక్షజం, మమస్తుత్యాహరిస్తుప్త స్తస్యాభర్తాభివ ర్తినః ౮౫. పద్మస్యదివ్యరూపస్య
 తద్వారా నిరగాంబహిః, తస్మిన్నేవ సితఃపద్మే వాగ్విర్విష్టు మవర్ధయం ౮౬.
 త్వమేవాశ్చర్య సారాణాం సారభూతోసి మాధవ, అనంతానంతమహిమే త్యథ
 విష్ణురువాచ మాం ౮౭. * క్రివిష్ణుః * ఆశ్చర్యేషు మమాద్యేషు నచత్వ మిహ
 దృష్టవా, నాహమప్యభిజానామి తేహం పర్యంత మాత్మభూః ౮౮. ఇదంప్రథిత
 మాశ్చర్యం యదహం వేద్మివద్దజ, వ్యక్తోభయం మహంభోధే ర్వేదానాహర్తు
 మున్మూఖః ౮౯. మధ్యమానేమహంభోధౌ మధిన్ మందరభూభృతః, అథస్తా
 త్కూర్మపవాసంతదాధారతయాసితః ౯౦. ఉల్లోలభూరికల్లోల మగ్నకల్పమహా
 ర్జవే, మయాశ్వేతవరాహేణ మహాబ్రహ్మణసముద్భృతా ౯౧. శంసకింసతదాశ్చర్యం
 మహాకేసరిణాముఖే, హిరణ్యకశిపోః క్షేత్రదానం సృష్టంమయాకృతం ౯౨. బలే
 ర్యజ్ఞేమయాబ్రహ్మణ మాయావామన రూపిణా, పదేనై కేనతువ్యాప్తం త్రైలోక్యం
 నచరాచరం ౯౩. రాజ్ఞాంత్రి స్సప్తకృత్వోహం యత్కుంతకదలీవనం, మహాపరశునా
 కోపా దుత్కృత్తో రామనామవా ౯౪. రామోదాశరథిర్భూత్వా బద్ధసేతు
 ర్మహార్జవే, కథాశేషమకార్షంహి రావణంలోకరావణం ౯౫. హలీచ ముసలీరామః
 ప్రలంబాదీ స్సహసురా, హత్వైవ యమునాకూలే వ్యచరం సుచిరంధరాం ౯౬.
 షోడశ స్త్రీసహస్త్రిణి రమయ న్యాదవేశ్వరః, నామ్నాకృష్టోఽభనం పార్థ విశ్వ
 రూపప్రదర్శకః ౯౭. మమకల్మషతారస్య మాహత్మ్య మనపాయాయత్, జాన
 తఃకస్యవాచితై నాశ్చర్యం మహదుద్భవేత్ ౯౮. సపనాయం సభోమార్గే ధ్రువం
 ధ్రువ ఇతిస్మృతః, భ్రామయామ్యాత్మయోగేన జ్యోతిశ్చక్ర మనారతం ౯౯. తత్తై

వతారకాయాపో వ్యాప్తవం నిఖిలంసభః, శింశుమారఇతిఖ్యాత స్సహమస్మి ధ్రువా
శయః ౧౦౦. కర్తుంభువనముల్లాస్యం స్వయం ధన్వంతరీభవః, అసాక్ష మాయా
పోవేద మంగై రప్తాభి రన్వితం ౧౦౧. విశ్వసంమోనాకారా ద్రంజయ స్సమృతో
త్సుకా, నారాయణీతి నామ్నహ మమహీనమోహయం ౧౦౨. నారాయ
ణత్వ మోత్మీయ మాదిసమభివర్ధయః, త్రైలోక్యవావనీం గంగాం పాదాంగుష్ఠా
దజీజనం ౧౦౩. త్రిపురం దగ్ధకామస్య కామారేచ్ఛేరుధన్వనః, అభూవం బాణ
వీవాహమపదానకరఃప్రభాః ౧౦౪. గాఢం మహీరథేభగ్నై తముక్షేప్తుం కృతత్వరః,
మహావృషభరూపోహం మహావేద మతేజయం ౧౦౫. నరనారాయణో దత్తా
త్రేయో దిక్పాలకోమనుః, కపిలోభూమిపాలాశ్చ సర్వవహనామబ్జ ౧౦౬.
సర్వాశ్చర్యమయీమాయా మమసావ్రితికిమతా, తస్మాస్తేజోంశ కణికాదేణు స్సర్వ
మిదంజగత్ ౧౦౭. ఇతిమామాహ యోగీంద్ర తదా విష్ణుస్సనాతనః, తస్మాత్సర్వవ
సర్వాత్మా విష్ణురాశ్చర్య విగ్రహః ౧౦౮. ఇతినిశేమ్య సందనపూర్వజో వచనమ
బ్జభవః పరమాద్భుతం, తమభినమ్య సముత్థుతూహల స్సతమవాపజగత్ప్రభు
మచ్యుతం ౧౦౯. * * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంచమాహాశ్లేష ఉత్తరభాగే
పంచాక్షరీమహిమానువర్ణన ప్రసంగేన ఆశ్చర్యకథనంనామ
అష్టమోఽధ్యాయః. ౮.

* భరద్వాజః * సగత్వాపరమంధామ విష్ణో రమితతేజసః, దదర్శవిష్ణుం
తత్రైవ భోగీభోగాసనే స్థితం ౧. తందృష్ట్వా పరమాశ్చర్య విశ్వరూపం త్రియః
పతిం, సత్వాస్తుత్వాచయోగీంద్రః పాంజలిర్వాక్య మబ్రవీత్ ౨. * సనత్కు
మారః * శేషాదిబ్రహ్మపర్యంతేష్వహ మాశ్చర్యవస్తుషు, విష్యస్తచేతాస్త్యం
దృష్ట్వాసదాశ్చర్యోఽస్మి మాధవ ౩. శ్రుత్వాతస్యగిరం విష్ణుః స్మయమానోఽబ్రవీ
ద్వచః, * విష్ణుః * ఆశ్చర్యాణాంతభాశ్చర్యే శివేతిష్ఠతి శంకరే ౪. కథ మాశ్చర్య
రూపమాం మన్యసేయోగినాంవర, కదాచిదహమాత్మేశ కైలాసనిలయం శివం ౫.
స్తువక్వాగ్నిగప్రహృష్టాత్మా స్థితవాం స్తత్పదాంతికే, తతోమే బుద్ధిరుత్పన్నా
సర్వాశ్చర్య మయోహ్యహం ౬. మహాస్యాశ్చర్య కృచ్ఛంభురిత్యభోవాచ మాం
ప్రభుః, * ఈశ్వరః * విష్ణోజానామిభావంతే సర్వాశ్చర్యకరో భవాః, మయివిష్య
స్తభావస్య తత్త్వంవక్ష్యామితే శృణు ౭. జగచ్చిత్రం సమాలిఖ్య స్వాత్మతూలికయా
శృని, స్వయమేవ తదాలోక్యప్రీతామి పరమేశ్వరః ౮. విభూతిః పరమాశ్చర్యరూపిణీ
మమమాధవ, వేద్మితద్విభవైశ్వర్య మహంవాప్యహమేవా ౯. సర్వంజగదహం.

తత్ర భావాఅపి పృథక్ పృథక్, బ్రహ్మదయశ్చ యేదేవాః కాలశ్చాపి సనాతనః ౧౦.
 మత్స్వరూపేవివిశ్వస్మి నివిశ్వస్మిన్నపిత త్వతః, విశేషాంస్తత్రవత్సామివిభూతిసులభాః
 మమ ౧౧. యోగినామప్యహం శంభుః స్త్రీణాందేవీ మహేశ్వరీ, ఆదిత్యానామ
 హంవిష్ణు ర్వసూనామస్మిపావకః ౧౨. శంకరోస్మ్యేషరుద్రాణాం పక్షిణాంగరుడో
 న్యహం, ఏరావతోద్విపేంద్రాణా మస్యహం జ్యోతిషాంరవిః ౧౩. ఉచ్చైశ్చ్రీవస
 మశ్వానాం రామంమాంవిద్ధి శస్త్రీణాం, భూతానామంతరిక్షంచ మరీచిం మరుతా
 మపి ౧౪. సామవేదంచవేదానాం బృహత్సామచసామసు, త్యేష్ఠసామచమాంవిద్ధి
 ధనేశో యక్షరక్షసాం ౧౫. సూక్ష్మేషు జీవమాహుర్మాం దుర్జయేషు తథామనః,
 హిరణ్యగర్భందేవానాం మంత్రాణాం ప్రణవోస్యహం ౧౬. ప్రజాపతీనాందక్షోస్మి
 ధాతునాం కాంచనంహరే, సాగరస్సరితామస్మి స్కందస్సేనాపతిష్వహం ౧౭.
 భృగుర్మునిషు యంత్రేషుధను రస్యక్షరం గిరాం, సావరేషుతుషారాద్విర్జపో యజ్ఞే
 వ్యధోక్షజ ౧౮. బ్రహ్మరీణాం వసిష్ఠోఽహం దేవరీణాంచ నారదః, వ్యాసోస్య
 హం మునీంద్రాణామింద్రోస్మి త్రిదివోకసాం ౧౯. శిల్పినాం విశ్వకర్మాస్మి ప్రహ్లాదో
 న్యమర ద్విషాం, గంధర్వాణాంచిత్రరథో గణేశానాంవినాయకః. ౨౦. నారా
 యణో మునీనాంచ కామధేనుశ్చ ధేనుషు, ఇంద్రియాణామనశ్చాస్మి కుమారో
 బ్రహ్మవేదినాం ౨౧. బ్రహ్మణ్యానాం బలిరహం మంత్రోహంవిజిగీషుషు, నయస్తేషు
 చవైకుంఠ నరేష్వస్మి నరాధిపః ౨౨. కృతేంద్రియగానా మభిజి న్నక్షత్రాణాం వృషో
 గవాం, వర్ణానాంబ్రాహ్మణశ్చాస్మి కందర్పోదర్పకారిణాం ౨౩. విష్ణోకింపురుషా
 ణాంచ హనూమంత మవైహిమాం, నాగానామస్యనంతోఽహం సర్పాణామస్మి
 వాసుకిః ౨౪. జలాధిపానాంపరుణః పితౄణా మర్యమాన్యహం, వీరేషు వీరభద్రో
 హం యమస్సంయమినా మహం ౨౫. పర్వతానామహంమేరుగ్గి కపిల సిద్ధయో
 గినాం, సత్యంవ్రతేషు నక్షత్రేష్విందు స్సూక్తేషుపారుషం ౨౬. ఝషేషు మకరో
 వజ్ర మాయుధేష్వాత్మవిద్విదాం, మృగేషుసింహశార్దూలా స్తోతసామస్మి జాహ్ను
 వీ ౨౭. అహం ప్రపదతాం వాదోన్యకారో హ్యక్షరేష్వహం, అహంద్వంద్య
 స్సమాసేషు రామగీర్తిమతా మహం ౨౮. మార్గశీర్షోఽస్మి మాసానా మృతూనా
 మస్మి మాధవః, బ్రహ్మవర్తొఽస్మి దేశానాం గాయత్రీ ఛందసామహం ౨౯.
 ఆత్మవిద్యాస్మి విద్యాసు జ్ఞానంజ్ఞానేషు చేత్వర, దండోదమయతా మస్మి మానంగ
 హ్యేషుమాంవిదుః ౩౦. కవీనా ముశనా క్షేత్రేష్వవిముక్త మహంహరే, ముక్తిర్
 తిషు తత్త్వేషు మాయా కాశీ పురేష్వహం ౩౧. కాలగికలయతామస్మి ద్యూతంభ
 లయతా మపి, పురోధసాంచధిపణి పరేషు పరమేశ్వరగః ౩౨. భక్తేషు నందీ
 పురుషేష్వహంహిపురుషోత్తమః, శిలాసుసాలగ్రవాస్మిగిరిషుగిరి స్త్వహం ౩౩. క్రియా
 సుగురుశుశ్రూషా శివభక్తీశ్చభక్తిషు, మాతాపితాచగురుషు రుద్రసూక్తం యజుష్వ

హం ౩౪. దానేష్వభయదానంచ రత్నేష్వేకంతం కాన్తుభం, దుగాంబుధిస్సము
 ద్రాణాం పూజ్యానా మతిథిస్త్వహం ౩౫. వన్నేషు భారతంవర్షం తీర్థంతీర్థేషు మన్మ
 ఖం, యోగక్షేత్రేషుసర్వేషు పంపాక్షేత్ర మహం హరే ౩౬. బహునాత్రకిముక్తేన
 సాకలేనవదామ్యహం, పురఃపశ్చాదధస్తీర్య సూర్వమంతర్భహిస్తథా ౩౭. పార్శ్వే
 పరోక్షం వ్రత్యక్షం సుఖందుఃఖంచ సంస్మతిః, పుణ్యంసావం మనఃప్రాణా దేహ
 శ్చబ్దాదిదుష్టమః ౩౮. కృతమర్థాఃక్రియా కర్తా వృక్షగుల్మలతావలిః, మక్షికాకీట
 మశకా మృగవక్షి సరీస్పహః ౩౯. విద్యుదభ్రంగహమేఘానర సాగరనిమ్నగాః,
 తుక్షరాక్షసగంధర్వ సిద్ధవిద్యధరాదయః ౪౦. లోకాస్తేజ స్తమశ్చైవ కర్మసాక్షీ
 హవిర్ముఖః, వ్యోమాదీనిచభూతానిగుణాశ్చబ్దాదయస్తథా ౪౧. శ్రోతాదీనింద్రియా
 ణ్యేవ తథావాగాదికాన్యపి, పురంపరిగహాకూప ప్రాసాదావరణో మటః ౪౨.
 అస్తివాస్త్యాదివచనం మంత్రాశ్చ గరుడధ్వజ, భోగోయోగో భృతిర్మేధా శ్రద్ధాచ
 సకలాణికలాః ౪౩. దృశ్యంశ్రావ్యచ బోద్ధవ్యం రస్యంకాయంచ కారణం, భూతం
 భవద్భవిష్యంచ యచ్ఛాన్య ద్వాజ్ఞనగవళం ౪౪. సర్వమాశ్చర్యరూపస్య రూపం
 మమ జనార్దన, * భరద్వాజః * ఇత్యుక్త్వా భగవాన్ఞంభు ర్విరాడ్రూప మదర్శ
 మత్ ౪౫. అథతస్మిన్ జగత్సర్వం యత్తత్త్వావర జంగమం, అవశ్యవప్రమేయాభి
 ర్వృత్తిభి ర్నిత్యరూపితం ౪౬. తస్యవశ్యమ్మఖే విప్రాక్షేత్రం బాహూర్వర్మహూ
 దయం, ఊర్వోర్వైశ్వాం స్తతశ్శూద్రాన్ సాదయోరప్య లోకయత్ ౪౭. చిత్తే
 చంద్రమసం నేతేనూర్యం ప్రాణేనమీరణం, ఇంద్రాగ్నిచముఖే శీర్షే దివంచర
 ణయో ర్భువం ౪౮. నాభాతస్యాంతరిక్షంచ శ్రోత్రయో స్సకలాదిశః, నానాయా
 పాత్మకం చాన్య త్సర్వంతైతవ దృష్టవాన్ ౪౯. ఏవంరూపం ప్రదహ్నాగ్ర విశ్వాత్మా
 విశ్వతోముఖః, సాశ్చర్యశ్చ మమైవాగ్రే ననర్త పరమేశ్వరః ౫౦. తదాశ్చర్య
 గిరాం భూమిర్దేవ శ్చంద్రార్థశేఖరః, ఇతివిష్టోర్వచస్పృత్వా తంనామ్యోల్లసన్మ
 నాః ౫౧. దేవంద్రమ్మం మహాదేవం శైలంకైలాస మభ్యగత్, దదర్శతత్రభూతేశం
 సోమం సోమార్థశేఖరం ౫౨. దృష్ట్వాప్రణమ్య భక్త్యేవస్తుత్వానంతోవ్య శంకరం,
 సర్వాశ్చర్య నిధేదేవప్రసీదేతి వ్యజ్ఞజపత్ ౫౩. శ్రుత్వాతద్వచనందేవః స్మితాంశు
 స్ఫురితాధరః, సనత్కుమారమాభావ్య సర్వకర్తేద మబ్రవీత్ ౫౪. * ఈశ్వరః *
 మహాశ్చర్యాణిదివ్యాని విష్ణ్వద్యా స్త్రిదశేశ్వరాః, అపిశైవంనజానంతి కింపునన్దే
 హి నగివరే ౫౫. యత్ప్రభావా స్మమాప్యేవ మాశ్చర్యాణి సహస్రశః, త్వంహివం
 చాక్షరంవిద్ధి సర్వాశ్చర్యమయం మమం ౫౬. బ్రహ్మది స్తంబ సర్వంతం జగదేతి
 చ్చరాచరం, తారతమ్యేన యద్దృశ్యం తస్యపంచాక్షరీవపుః ౫౭. క్రిమికీట పతంగే
 భృగిః పశవఃపక్షయా ధికాః, పశ్వాదిభ్యో గజాస్తేభ్యో వరాస్త్రచక్రేచన ౫౮.
 తేభ్యో మునివరా స్తేభ్యో ధియాస్తత్త్వయోఽధికాః, తతోబ్రహ్మదయో దేవా

స్త్రీభ్యోవిష్ణుర్ధియాధికః ౫౯. తతోరుద్ర స్సవవాహం గురుమూర్తి స్సనాతనః,
తస్యమే మూర్తిరూపాహి మంత్రఃపంచాక్షరీ మునే ౬౦. మమైశ్వర్యం మమాత్మ
శ్చం మమాత్మా మమపారుషం, మమశక్తి ర్మమప్రాణా స్సర్వం పంచాక్షరం
మునే ౬౧. మమవారుణజాతస్య సంఖ్యాద్రష్టుంహి శక్యతే, పంచాక్షరస్యమా
హాత్మ్య సంఖ్యాద్రష్టుం నశక్యతే ౬౨. బ్రహ్మదిస్థావరాంతేషు యద్యదాశ్చర్యమీ
ర్యతే, యచ్చమయ్యేతదఖిలం మంత్రేపంచాక్షరే స్థితం ౬౩. ఇతిశ్రుత్వా మహేశస్యా
భాషితం పరమాజనః, సనత్కుమారో యోగీంద్రః పరంవిస్మయ మాగమత్ ౬౪.
తదాప్రభృతి దేవేశే భక్తిమభ్యధికాం పహణ, జవణపంచాక్షరీమేవ యత్రైవా
శ్చర్యసిద్ధయః ౬౫. అవధిస్సర్వసారాణా మాశ్చర్యాణాం గరీయసాం, మంత్రః
పంచాక్షరీ హ్యేషాఽభూత్సర్వోత్తరాశయః ౬౬. తతఃప్రణమ్య దేవేశ మంత్ర
రాజం పరామృశణ, విభూతింవిమృశణైవేపి సజగాద దధారతం ౬౭. ఇత్యేవమా
శ్చర్యమహానిదానం పంచాక్షరీ యన్మహిమామహియాణ, సమస్తసంపత్సుకృతా
ర్జనేషు మంత్రంసుఖోపాయ మిమంగృణంతి ౬౮. * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్మ్యే ఉత్తరభాగే
పంచాక్షరీ మాహాత్మ్యే విభూతికథనం నామ
సప్తమోఽధ్యాయః. ౯.

* విష్ణువృద్ధః * పంచాక్షరస్య మాహాత్మ్యం శ్రుతంత్యన్ముఖతః స్ఫుటం, బ్రూహి
ఋష్యాదికంత్యస్య యేనసిద్ధి ర్భవేద్గురో ౧. * భరద్వాజః * హంతతే కథయా
మ్యద్యఋష్యాదిక మహంమనోః, గుప్తంచ నిగమాంతేషు దర్శితం దేశికైఃపురా ౨.
ప్రణవేన సమాయుక్తో భవేత్సోయం పశక్షరః, ఫలత్యవివిష్టానాం ఈశితాస్య
ధికారిణాం ౩. వామదేవో గౌతమోఽత్ర ర్విశ్వామిత్రోఽంగిరామునిః, భరద్వా
జశ్చ ఋషయఃసమష్టిన్తు చతుర్ముఖః ౪. ఛందాసివక్ష్మీగాయత్ర్యై త్రిష్టుభానుష్టు
భౌతథా, జగత్యథవిరాట్పుత్రీ గాయత్రీ సకలస్వయత్ ౫. శివశ్శక్త స్తథారుద్రో
విష్ణుశ్చైవ చతుర్ముఖః, స్కాందశ్చ దేవతాఃప్రోక్తా స్సర్వస్యతు సదాశివః ౬. అస్మై
వమంత్రరాజస్య ప్రణవోబీజ మిష్యతే, నకారశ్చక్తి రుద్దిష్టో మకారం కీలకంవి
దుః ౭. మంబీజమితరేషాంతు స్థానాని శృణుసన్నతే, ఈశానాదికమేక్షైవ నాహ
నాం సృష్టివర్తగా ౮. సద్యోజాలాది రూపేణ తేషాంసానం లయాధ్వనా,
శివస్సమష్టిరూపోహి స్థానప్రణవసంమతం ౯. ఉదాత్తై విధివద్భుద్ధే న్యరౌప్రథమ
తుర్యయోః, స్వరితోహిద్వితీయస్య పంచమస్య చరౌమతే ౧౦. తృతీయస్యాను

దాత స్వాస్థ్యస్థూల మప్రాకృతం పరం, మూలవిద్యా శివస్సూత్రం రహస్యేందః
 షడక్షరం ౧౧. దైవతంహృదయం స్వాత్మా స్ఫురతారా సముత్పన్నః, మాహాత్మ్యం
 మంత్రరాజశ్చే త్యభిధానం మహామనోః ౧౨. శ్వేతామణాః సితాక్షితా సితవరా
 స్సమీరితాః, పంచానామపి పక్షానాం ప్రణవస్సర్వవర్ణభాగ్ ౧౩. జడేపంగుష్ఠతో
 ముక్త్యై తర్జన్యాసంహృతౌద్విషాం, భనకామోమధ్యమయా శాంతికామ స్వనా
 మయా ౧౪. కనిష్ఠయాసమాశృప్తా వితిశంకరశాసనం, రహస్యమరచింతాహీ
 యోనిస్సాస్య త్ప్రభమాక్షరం ౧౫. గురుశాస్త్రసిద్ధేన జ్ఞానసిద్ధిః క్షయదేక్షితః,
 సకాలోఽస్యమహాభాగ పుణ్యకాలో విలక్షణః ౧౬. రజనస్తమసశ్చాపి నిరూయ
 ప్రకృతింస్వతః, స్థితిర్యామనసా సాక్షీ సావసాసాత్త్వికీ మనోః ౧౭. జ్ఞానసద్భావ
 కరణీ పావక్షయకరీ తథా, వీక్షా దేశికకారుణ్య స్వరూపా పరిక్షీర్ణతే ౧౮.
 శుభేచ్ఛయా సమాయుక్తో విచారేణ సమన్వితః, గురుభక్తిజుచ్చిహ్మా నధికారి
 శివోదితః ౧౯. గురుశుశ్రూషణంజ్ఞాన మైకాగ్యో మనహంయతా, శివభక్తిశ్శివా
 చార ఇత్యాద్యం స్వధనంమనోః ౨౦. శివభక్తే స్సహవాసః పాపంబాద్యనశే
 త్క్షణం, శివవసనదాభక్తి ద్వాధ్యంబనియమఃస్మృతః ౨౧. సర్వమంత్రాత్మన స్సర్వ
 సిద్ధిరూపస్య సన్మతే, నచాస్య సిద్ధసాధ్యారి నియమోస్తి కదాచన ౨౨. అంగ
 న్యపి యమాదీని మనోవశ్యధనాప్తయే, సిద్ధక్షేత్రం శివక్షేత్రం తీర్థాని శివసం
 నిధిః ౨౩. పుణ్యదేశ స్తథైవాస్యత్ యత్రవారోచతే మనః, జపార్చ్యకభితో
 దేశో యత్రసిద్ధ్యై స్సహమనుః ౨౪. ఏవంషడక్షరో మంత్ర స్సిద్ధ్యై శ్రేయస్సకే
 మహి, స్త్రీశూద్ర మిశ్రవర్ణానాం మంత్రః ప్రణవవర్జితః ౨౫. వామదేవ ఋషిః
 పంక్తి శ్చందోదేవశివస్యహి, ఓంకారోబీజముద్దిష్టం (వాత్రగంధపాతః) ఏవంపంచా
 త్మరీక్రమః ౨౬. ఏవంవిధంపరమంత్రం షడధ్వనువిచారభృత్, యోజపేత్తిస్య సిద్ధ్యంతి
 సిద్ధయశ్శివదర్శితాః ౨౭. షడధ్వానస్తువిఖ్యాతా ఘావితాశ్శివమార్గైః వీణాధ్వా
 చపదాధ్వాచ ముతోధ్వాచాత్మసిద్ధిదః ౨౮. భువనాధ్వాచ తత్త్వాధ్వా కలాధ్వేణ
 క్రమాదమీ, ఆద్యాస్త్రయ శ్శబ్దరూపాః పరేత్వహాత్మకాస్త్రయః ౨౯. తత్రఖ్యా
 తోహి వర్ణాధ్వా పంచాశద్వర్ణ లక్షణః, బుధ్యస్యచ పదాధ్వాన మేకాశీతి
 పదాత్మకం ౩౦. ఏకాదశ ప్రభేదేన మంత్రాధ్వా పరిక్షీర్ణతే, పంచబ్రహ్మ మయ
 శ్చాసా శివస్యాత్మా మహేశితుః ౩౧. చతుర్దశాగ్రం ద్విశతంభువనాధ్వా
 విభాగతః, షట్త్రింశత్తత్త్వభేదేన తత్త్వాధ్వాపి నిరూపితః ౩౨. భేదపంచక
 సంయుక్తః కలాధ్వా కలనాత్మకః, ఏవముక్తా షడధ్వానగిప్రాసాదక్రమ ఉత్ప
 తే ౩౩. ప్రసాదస్త్వా నృనసః ప్రాసాదఙ్గి కథ్యతే, ప్రాసాదస్య విభేదాన్సు
 ర్భూహవ శ్శుభదాయకాః ౩౪. తత్రకాంశ్చి ద్భ్రువిమ్యద్య ప్రాసాదా యుక్తధి
 శ్శృణు, ప్రణవం పరమంవ్యోమ షడక్షరమహామనుం ౩౫. పదేదేవ మహాభాగ,

ప్రాసాదః ప్రథమస్త్వతః, సత్యంచ మంత్రరాజంచ ప్రాసాదంచవదేదయం 3౬. ప్రాసాదఃసోపి నిర్దిష్టః పరమైశ్వర్యదాయకః, సత్యప్రాసాదపంచాగ్ర ప్రాసాద పరిమండితః 3౭. ప్రాసాదోఽయం పరానందదాయా భవ్యైరుపాస్యతే, ప్రణవవ్యోమ మంత్రేశ వ్యోమప్రణవలక్షణం 3౮. ప్రాసాద మిదమాత్మజ్ఞాః పరమంసంప్రచక్షతే, సత్యసంపుటితావిద్యా వ్యోమభ్యామపి సంయుతాత్ 3౯. ప్రాసాదాచ్ఛుభదాదస్మాత్స్పృష్ణపంతిపరాంగతిం, ప్రణవానంతరోద్దిష్టః ప్రాసాదఃప్రణవాన్వితః ౪౦. పంచాక్షరీసమాయుక్తః ప్రాసాదఃప్రీతికృత్ప్రభోః, ప్రణవాన్వితపంచార్ణసత్యవాక్ సుస్ఫురితాంతరః, ౪౧. ప్రకాశానందకృద్భూమ్నా ప్రాసాదోయంవిశిష్టతే, సత్యాభ్యా మంతరాభ్యాంచ ప్రణవాభ్యాంవిగర్భితః ౪౨. మంత్రస్యమంతరాజోఽయం ప్రాసాదః పరమార్థతః, విద్యాహ్యేహంబరోపేతో వేదాదిభ్యాంవిగర్భితః ౪౩. (నాత్ర గంధపాతః,)

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యే పంచాక్షరీ

ప్రాసాదాది కథనం నామ దశమోఽధ్యాయః. ౧౦.

* విష్ణువృద్ధః * శ్రుతంరహస్యం పరమం యథైవమితి విశ్రుతం, మతం పాశుపతంశ్రోతు మిచ్ఛామి యమినాంపర ౧. గురోత్సన్నభిరేపూర్వం వ్రతం పాశుపతం శ్రుతం, సర్వశ్రేయస్కరం పుంసాం నైష్ఠికం కథయాద్వమే ౨. * భరద్వాజః * సాధువృష్టం త్వయాసామ్య మతంపాశుపతం మహాత్, ఇదం విష్ణువిరించింద్ర పూర్వకాః స్వస్వసిద్ధయే 3. అనుష్ఠాయ పరానిష్ఠాం మతసిద్ధిం ప్రపేదిరే, మతంనలభ్యతేచైత దాచార్యస్య కృపాంవినా ౪. పంచకాస్తప్తవిజ్ఞేయా గణాశ్చైవ త్రికాత్మకాః, వేత్తానవగణస్యాస్య సఆచార్యఃప్రకీర్తితః ౫. లాభోమల స్తథోపాయో దేశావసావిశుద్ధయః, దీక్షాకారీ బలాన్యస్తే గణాః పాశుపతే మతే ౬. జ్ఞానంతవశ్చ నిత్యత్వం సిత్తిసిద్ధిశ్చ సన్నతే, ఇత్యేషపంచధా లాభో విజ్ఞాయేవం కృతీభవేత్ ౭. మిథ్యాజ్ఞాన మధర్మశాస్త్రే హేతుచ్యుతి స్తథా, పశుత్వం మూలమిత్యేవ పంచధామల ఈరితః ౮. వాసశ్చర్యా తపోధ్యానం రుద్రస్తుతిరితి క్రమాత్, ఉపాయఃపంచధాప్రోక్తౌ దేశః పరితఃకర్యతే ౯. గురు ర్జనో గుహావాసః శ్మశానం రుద్రసన్నిధిః, ఇత్యేవంతత్తదవ్యక్త వ్యక్తాన్యక్త జయా జయాః ౧౦. వేదనిష్ఠేత్వపసాపి పంచధాపరివత్యతే, అజ్ఞానధర్మయో ర్హాని ర్హాని స్సంగకరస్యచ ౧౧. అహానితేపశుత్వస్యేత్యేషం పంచవిశుద్ధయః, ద్రవ్యంకాలః క్రియా మూర్తి ర్గురుశ్చేతి మహామతే ౧౨. సద్యఃప్రసక్తకరణం స్యాద్దీక్షా కారీ.

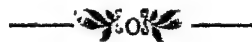
పంచకం, గురుభక్తిః ప్రసాదశ్చ తథాద్వంద్వజయస్సదా ౧౩. భర్తృప్రభా ప్రమోదశ్చ బలంపంచవిధంస్మృతం, తిన్దుభిర్వృత్తిభిర్ముక్తో గణశ్శాస్త్ర్య శుభావహః ౧౪. ఏవం నవగణశాస్త్ర్య వేదితా గురురుచ్యతే, ఆధారంపరిగృహ్ణీయా ద్విధేయం యుక్తలక్షణం ౧౫, క్రమాత్కర్తవ్యకరణం, శివవ్రతనిషేధణం దేవేగురౌచ శాస్త్రేషు శ్రద్ధాచ గ్రహణాత్మికా ౧౬. దానంతపాంసి యజనంసర్వం తదితిసంయుతం, అరిషడ్వర్గవిజయస్సమత్వం సర్వజంతుషు ౧౭. ఇత్యావ్యైర్లక్షణై ర్ముక్తో విధేయఇతి గణ్యతే, తద్దీక్షయాధ్వరం శిష్యం మాన్యేపాశుపతేగురుః ౧౮. తాద్దీక్షావిధానేన ధన్వో భవతి సాధకః, ధన్యస్యలక్షణంపత్యే శృణుత్వమవధానతః ౧౯. పంచార్థజ్ఞాన విజ్ఞానం భస్మనోద్ధూలనం సదా, యోగేపాశుపతేచింతా ౨౦. భిజ్ఞానపరికల్పనం ౨౧. యమాదిషుచ తాత్పర్యం మనుస్మానం హుతాదిషు, శతాంతసర్వకుడిశ్చ భస్మనైవ పరాత్మనా ౨౧. భసితేకయనం రాత్రౌ సదా నిర్మాల్యధారణం, ప్రదక్షిణనమస్కార శివలింగార్చనాన్యపి ౨౨. యథోపలబ్ధ నైవేద్యం కల్పనం కల్పచోదితం, దేవస్యదక్షిణేభాగే నివాస స్సార్వకాలికః ౨౩. వస్తునా వస్తుతాత్పర్యం జపధ్యానా భిమర్శనం, త్రికైకవాసో నగ్నత్వం సదా ద్వంద్వసహిష్టుతా ౨౪. స్త్రీసూద్రాది సహాభాషే నతాత్పర్య మహింసనం, నమూత్రస్య పురీషస్య పతితస్యచ వీక్షణం ౨౫. సర్వకార్యక్షమత్వంచ ధీరత్వం నిస్పృహత్మతా, నిస్సంగతా ౨౬త్వ విజ్ఞాన మిత్యేతే ధన్యగాగుణాః ౧౬. ఏవంగుణవిశిష్టస్య ధన్యస్య శుభచారిణః, పాపక్షయా త్పూణ్యవృద్ధ్యా ప్రసన్నః పరమోభవేత్ ౨౭. నవవాపశ్యయా యుక్తం ధన్యం వ్యక్తాక్షయాశివః, అవ్యక్తాయా హ్యవస్తుత్వ మిత్యేవ మనుశాస్త్ర్యముం ౨౮. శివాజ్ఞయైవ ధన్వోహం యోగఇత్యాఖ్యయా యుతః, ప్రజేదవస్థా మవ్యక్తాం తస్యలక్షణ మిర్యతే ౨౯. ఉక్తంలింగంత్యజేదేవ భవదవ్యక్తదర్శనః, సహతేజోవమానాభ్యాం బాలోన్మత్తపిశాచవత్ ౩౦. చరేత్సర్వత్ర భువనేగూఢవిద్యోదివానిశం, వరైరపకృతినసర్వాం సస్మరేత్సతిరస్కృతః ౩౧. పరోపకారసహనే సుకృతం సరజస్తలః, క్రోధనాదినమాచార యుక్తో నిందితకర్మకృత్ ౩౨. స్నానాది సకలం కృత్స్నం వ్యాజేనైవప్రదర్శయేత్, అయాచితాత్రతేనైవ తపఃస్నిద్ధిం ప్రయాతిచ ౩౩. ధర్మార్థహేతుసంపన్నాం సత్యపూతాం సుసంస్కృతాం, వాగేం ప్రయోజయేద్ధీమాశత్రుమిత్రవిపర్జితః ౩౪. రుద్రేణ స్మర్యమాణత్వం రుద్రసామీప్యముచ్యతే, ఉత్పృష్టవృత్తి ర్విచరే దుత్పృష్టంనామ కథ్యతే ౩౫. లాకికైకాతుకాద్దత్త మానందానాదిశేతుయత్, తత్పృష్టమితి విఖ్యాతం భవేత్తద్వృత్తి రాత్మవా ౩౬. అభక్ష్యమపవిత్రంచ త్యజే త్తత్తదితస్తతః, రాత్రౌరాత్రౌశివధ్యానం పంచమత్ర జపస్సదా ౩౭. బద్ధోవా యదివారుద్ధో వసేల్లోకేషు సర్వదా, నివసేత్పరమంధ్యాయ స్ననాథ హరమదిరే ౩౮. ఏవంక్రమస్త్వయం పూర్వ

మింద్రాద్వైరితిజన్మనాం, ఇష్టాపూర్తాదినత్పుణ్య హరణార్థ మనుష్ఠితః ౩౯. ఇతి
ద్వితీయావస్థాయం యోగస్యాక్తా శివాజయా, ఇమంశివోపదత్యేవ జయావసాం
చరేతిచ రం. శివస్యాజ్ఞాంవహ స్మృద్ధా జయావస్థాంచరే త్కృతీ, దేవనిత్యైతి
ప్రాజ్ఞా జయావస్థాజపం విదుః ర౧. తాపత్రయం సహేతాసా జయధ్యానయుత
స్సదా, గోచరీమృగచారీవాభవేన్నిత్య మతంద్రితః ౪౨. అప్రమత్తశ్చహర్షశ్చప్రత్యా
హారవరోధవేత్, జలస్థలపవిత్రేద్వే పాత్రం యప్తిశ్చతేనదా ౪౩. వహేచ్ఛుచి
ర్యాగయుక్త స్వస్తికాద్యాసనాన్వితః, శూన్యాగారే గుహాయాంవా మనోయ
త్రచ రోచతే ౪౪. త్రిధోన్నతం పుణ్యకృత్వా కాశికాద్గో గురూన్మరేత్,
కృత్వోంనమశివాయైవ ప్రాణాయామపరాయణః ౪౫. ప్రజపేద్రుద్రగాయత్రీం
యుక్తధీస్త్రుచమేవచ, అథచిత్తంసమాశ్రిత్య మాత్రాణ్యవర్తయేచ్ఛివం ౪౬.
ఋషిత్వాదిగుణాధారం పతిత్వాదినమాశ్రయం, తత్రసంయతచిత్తాత్మా చింతయే
న్నిష్కలూత్మకం ౪౭. గురుప్రోక్తాత్మనా ధ్యాయే ద్భూషిరంతఃపరంశివం, పాత్రహ
స్తశ్చరేద్భిక్షాం పాత్రశుద్ధిక్రమంశ్శృణు ౪౮. గోవాలైర్మృజ్జలాభ్యాంచ దర్శేణచ
విశోధయేత్, ప్రక్షాల్యవస్త్రే రాచ్చాద్య బద్ధీయాదప్తమూర్ధని ౪౯. యుక్తాహార
విహారస్స శివతత్త్వేకధీ ర్భవేత్, ధారణాయోగయుక్తస్య దేవమాచరతఃక్రి
యాం ౫౦. ఐశ్వర్యా ణ్యణిమాద్యాని దివ్యాన్యావిర్భవంతిహి, రంభాద్యాశ్చ
నిషేవంతే తమేవత్రిదిశాంగనాః ౫౧. కలలంవిఘ్నజాలం తజ్జపే దేకాగ్రమానసః,
అద్భిర్మృదాచ సంశుద్ధాయతైవ స్ఫటికాదయః ౫౨. తథాపావక్షయాదేవ
పుణ్యాత్మాభవతిధ్రువం, యోగనిత్యస్య చైతన్యం స్యాదచ్చాయాజపాహ్వా
యా ౫౩. ఎవంస్థితశయంప్రాజ్ఞో విమృశ్యపరమశ్శివః, ప్రాపయత్యాత్మయోగేన
ఛేదావస్థాం జగద్గురుః ౫౪ సపుణ్యాత్మేతి నామేతి తస్యచర్యాక్రమం శృణు, సర్వాత్మా
సంగనిర్మృక్త శ్శుచిఃపేతాలయం వ్రజేత్ ౫౫. అహింసాదియతోబిభ్ర త్పాణౌ
గోపాలసంచితాం, నిర్వంద్వ శ్శివచిత్తస్స స్వస్తికాద్యాసనే స్థితః ౫౬. శివం
ధ్యాయే ద్యథాకాలం యథాలబ్ధాన్నభోజనః, చాతుర్యర్చ్యేన యద్దత్తం సలకే
మల్లకేపివా ౫౭. సాధకై సత్తుగృహీయా నిత్యలగ్నమనా శ్శివే, తత్త్వశుద్ధింభావ
శుద్ధిం భూతశుద్ధిం చ వర్తయేత్ ౫౮. ఏవంక్రియాంప్రథమతః ప్రసేదే త్పరమః
ప్రభుః, సమచంపరమంజ్ఞానం సంభవే త్తస్యసర్వగం ౫౯. ఇమాఫలా ఇమానిద్యా
ఏతేచ పశవోఽఖిలాః, అయంచపరమేశానో యోవిశ్వస్యగనాదిమః ౬౦.
దీక్షామారభ్య యోగ్నాభి సమ్యగారాధితోహ్యయం, తస్మాదస్మిన్ స్వకంచిత్తం
సుస్థాప్యత్యంతనిశ్చలం ౬౧. ఇదంవపుస్త్యజామీతి తస్యబుద్ధి ర్భవేత్తదా, తతశ్శివే
విధాయైవ పుణ్యాత్మా నిశ్చలంమనః ౬౨. శరీరం సంత్యజేద్యుక్త్యా ఛేదావస్థాయ
మీరితః, అతఃపరంస ముక్తస్స్యా న్నామ్నాకర్మా దివజ్జితః ౬౩. అవస్థానిష్ఠయా

ఖ్యాతానాం చ మూ పరమోదయా, ధర్మాధర్మవినిర్ముక్తో దేహేంద్రియ వివర్జితః ౬౪. అసంగాదిగుణోపేత శ్శివతత్త్వసమాహితః, నిరచిత్రాత్మనా యోగనిష్ఠాం ప్రాప్తో నిరామయః ౬౫. నిర్ద్వంద్వోషజాలశ్చ నిరాకంసానిరావిలః, నిష్ఠాంగతశ్శివప్రాప్త్యా సంలీనోఽతిగతింగతః ౬౬. సాయుజ్యం ప్రాప్త్య త్యేష సర్వాయేణ నిగద్యతే, సతుయశ్చస్వతంత్రోఽపి సిద్ధసంకల్పలక్షణః ౬౭. రుద్రవన్నకనోత్యేష సదాత్మజ్ఞాధికాః క్రియాః, యథాపుంస్త్యేపి పుత్రస్తు సకలకర్మాత్మమాతరి ౬౮. సామస్త్యేపి తథాయుక్తశ్శివసాధకవద్భవేత్, ఏవంపాశుపతే తంత్రే పంచావస్థాసుయోధవేత్ ౬౯. ప్రశస్యతే సుధీస్సద్భి స్సర్వలోకసమస్కృతః, యఏవం క్రమసంయుక్తస్సన్మార్గం నైష్ఠికంచరేత్ ౭౦. స్వతంత్రస్సిద్ధసంకల్ప శ్శివవత్సర్వగోభవేత్, పంచార్థవిజ్ఞానరహస్య మేనంప్రకాశితం భావవిదాంపురోగ, యఏతదాత్మాకమతే విధిజ్ఞస్సబంధమత్యేతి పరంనభూయః ౭౧.

ఇతి శ్రీస్కాంధపురాణే హేమకూటఖండే పంచామాహాత్యై ఉత్తరభాగే
పంచార్థచరణప్రశంసా నామ ఏకాదశోఽధ్యాయః. ౧౧.

* విష్ణువృద్ధః * ఇదంపంచార్థచరణం సిద్ధాచారవ్రతోపమం, అలంఘనీయ మత్యక్థం దుష్కరంచదురాసదం ౧. తత్రప్రమాదాదజ్ఞానాత్ జ్ఞానాద్వాసంభవేదపి, దోషోఽత్రనిష్క్రుతింబ్రూహియయాశుద్ధ్యతిదోషభావో ౨౨. * భరద్వాజః * సాధ్వీ యం ప్రశ్నీతిస్తే సంభవేద్వృతినోష్యయం, దోషస్త్రికరణేనాపి ఖలసంగా త్సతో స్తిహి ౨౩. వాచితేకేపక్షిమృగతాం మానసై రంత్యజాతితాం, కాయైకైకర్మజై ర్దోషై ర్యాతిస్థావరతాం నరః ౩. దోషాశ్చైతేనబాధ్యంతే నరం నిష్క్రుతిదర్శనం, మానసస్యతుదోషస్య ప్రాయశ్చిత్తం యచీరితం ౪. వాచికాద్విగుణం తత్త్వాత్కాయక్లేశం తతోధికం, బాహ్యభ్యంతరభేదేన ప్రాయశ్చిత్తం ద్విధాస్మృతం ౫. బాహ్యాంగురో స్సమీపేతు త్రికాభ్యాసో యథావిధి, శివస్త్యేవ సమీపేతు దానంన్నానం తథోదితం ౬. అమంత్రితేన యత్సానం భస్మనాకల్పయేద్వృతీ, ప్రదక్షిణశతం కుర్యా చ్చివస్యనియతాశయః ౭. జపేద్రాద్రీసహస్రంచ పూతోభవతి తత్తణాత్, వృషమేకంయమాదీనాం స్తుతౌ తానిష్క్రుతిం శృణు ౮. కత యోజనమధ్వాసం గచ్ఛేత్తీర్థప్రసంగతః, ఆధిక్యం దివసాధిక్యే నిష్క్రుతేరితి గణ్యతే ౯. రేతస్పిఞ్ఘలితేరాత్రౌ ప్రాణాయామాస్తుషోడశే, రాద్రీజవసహస్రంచ ప్రాయశ్చిత్తం స్మృతంబుధైః, ౧౦. దివాచేద్భూవ్యథాంకుర్యా ద్వేష్టకాయత

పంచకం, తత్సంఖ్యయాజపేద్రాద్రీం గాయత్రీంశివసన్నిధౌ, ౧౧. జపేదఘోరంత్రిత
మపూతోదకసేవనే, నిశాయాంపానఖానానాజపే జ్ఞప్త్యాయుతంకృతం ౧౨.
ప్రదక్షిణశతంవాపి కుర్యాద్దేవస్య భక్తిమాణః, ప్రాణాయామశతంకుర్యా దశౌచ
ద్వయ సంకరే ౧౩. రాద్రీశతంచ ప్రజపే త్కర్మయోగాత్పరంపరం, ఆతిథ్యమా
ధ్వరంశ్రాద్ధం ప్రోక్షితాభ్యుక్షితే లపి ౧౪. తాల్యాత్పథగ్రసాస్వాదః పునఃప్య
శనంతథా, సంకరస్సన్నిధానంచ తథాసంక్షీర్ణతేతి యః ౧౫. పాత్రభేదా ఇమేసప్త
తత్రనిష్కృతిరివ్యతే, రాద్రీసహస్రంప్రజపే త్ప్రదక్షిణశతోద్యతః ౧౬. యేన
భుక్తంచపీతంవా శివస్యాభ్యర్చనం వినా, కలశైరయుతైరీశం స్నాపయే ద్విదితా
త్మవాణ ౧౭. జపేత్తాం తత్ప్రమాణేన గాయత్రీంరుద్రదేవతాం, యానశయ్యాసన
స్నాన మహాసంమేలనో క్తిషు ౧౮. సపం క్తిభోజనేసార్థం పతితై శ్శృణునిష్కృతిం ౧౯.
ప్రాజాపత్యేన కృచ్ఛేణ శుద్ధాత్మా భవతిధ్రువం ౨౦. వ్రతచర్యాంచరణభంక్తే
భాండేదేవకలస్య యః, ఉపోవ్య పంచగవ్యాశీ త్రికాభ్యాసరతో భవేత్ ౨౧.
భుక్తదేవలకాన్నశ్చేత్ కృచ్ఛ్రించాద్రాయణంచరేత్, స్నాపయే త్పరమేశానం
కలశైరయుతైరపి ౨౨. తత్కాలపవవిజ్ఞానే కుర్యా ద్వమనమాత్మవిత్, ప్రాజాప
త్యంచరే త్కుంభశతేన స్నాపయేచ్ఛివం ౨౩. శివంసంపూజ్యవిధివ దభ్యసే
త్త్రికమేకధీ, యోదేవద్రవ్యభోజీన కృచ్ఛ్రింసాంతపనం చరేత్ ౨౪. అభిషించే
న్మహాదేవం కలశైరయుతేన సః, వ్రతభ్రష్టాన్నపానాదా వియమేవహి నిష్కృ
తిః ౨౫. త్పణచ్చేదే పృతేరాద్రీ మట్టైరశతం జపేత్, దివా సంచరణే ప్రాయో
భవే జ్ఞంతువధఃక్వచిత్ ౨౬. తస్యనిష్కృతిరుక్తేయం ప్రాణాయామా శ్రుయో
దశ, త్రిశతంరుద్రగాయత్ర్యా జప శ్చాగమచోదితః ౨౭. వధోజరాయుజాదీనాం
ప్రమాదాత్తుభవేద్యది, తచ్ఛత్రంధారయేద్రాద్రీం గాయత్రీమయుతం జపేత్ ౨౮.
ప్రాణాయామాంశ్చ షట్కుర్యా త్పహినిష్కృతిమర్హతి, అనసిజంతుహాననే
షట్కుర్యాత్పాణ సంయమాణ ౨౯. రాద్రీశతంచప్రజపే త్తతస్సంపూజయే
చ్ఛివం, త్సుద్రాస్థిజంతువధకృ త్ప్రాణాయామాప్రకే రతః ౩౦. సహస్రంప్రజపే
జ్ఞప్త్యమభ్యసేచ్చ త్రికంశుచిః, చటకాదివధే ప్రాణాయామాణ దశసమాచ
రేత్ ౩౧. జపేద్రాద్రీసహస్రంచ ముచ్యతే తేనపాపూనా, గృధాదీనాంవధే ప్రాణా
యాయాశ్శత ముదీరితాః ౩౨. అయుతంరుద్రగాయత్ర్యా శ్శివపూజాచనిష్కృతిః,
మార్జాలనకులాదీనాం వధేజప్త్యాయుతం జపేత్. ౩౩. కుంభై సదర్శసంఖ్యాకై రభి
షించేచ్ఛివంవ్రతీ, కూర్మగ్రాహర్ముషాదీనాం జపోజప్త్యాయుతంమతం౩౪. కుంభైరద్రశన
హస్రేణ స్నాపయేచ్చ మహేశ్వరం, వధేగురుమృగాదీనాం పూర్వోక్తానిష్కృతిఃస్మృ
తా ౩౫. గోధాహియాదసాదీనాం వధేజప్త్యాయుతంమతం, తత్ప్రమాణాభిషే
కంచ కుర్యాన్నచ్యేత కిల్బిషాత్ ౩౬. మేషాశ్వమహిషాదీనాం వధేపూర్వోక్తని

ష్కృతిః, గవయాదిచరే జప్యాయతపంచకమిష్యతే ౩౭. కూద్రాచీనాంవధే జప్యాయతాప్తక ముదాహృతం. అభిషేకశ్చతత్సంఖ్యస్తావతా శుద్ధిమాకాశ్చమాకా ౩౮. గండకద్విరదాచీనాం వధేస్యేవై.వనిష్కృతిః, సవాయుతంచైశ్యానాం వధేన్నానంచ తత్సమం ౩౯. జప్యాయతానాందశకం క్షత్రియాణాం వధేస్మృతం, స్నానం హివరమేశస్య కలశై స్తత్సమీకృతః ౪౦. జప్యాయతద్వాదశకం చండాలాది వధే విధుః, తావాశశివాభిషేకశ్చ త్రికాభ్యాసశ్చ శుద్ధయే ౪౧. అంత్యజాతివధే జప్యాయత సప్తకమీర్యతే, అయ్యతైస్సప్తభి స్నానమపి స్వాత్మవిశుద్ధయే ౪౨. చతుర్దశాయతాన్యాహు ర్జప్యాయా స్త్రీవధేబుధాః, కైరేవశాస్త్రే నిర్జితో హ్యాభిషేకశ్చతత్సమః ౪౩. హిమామేదానేతథాపాకే వహ్నిప్రజ్వలనేసతి, ప్రాణాయామాశ్చతం జప్యాయతంచఖలు నిష్కృతిః ౪౪. ఏకయోజనమధ్వానం యానా రూఢో యదివ్రజేత్, పక్షసహస్రజపంకుర్యా ద్వేష్టనత్రితయం తిత్తి ౪౫. అంత్యోనగ్రహల్లాభా ద్దుష్పిక్షోపస్థవేష్యపి, ఏకాన్నభోజనేపంచకతం జప్యంజపే ద్యతీ ౪౬. ప్రపాదచానే నాహస్రం జపే జ్ఞప్యమనన్యథే, ప్రదక్షిణతంత్యత్వా విశుధ్యే ద్ధృతసంశయః ౪౭. చాంద్రాయణత్రికాభ్యాసా చ్చుద్ద్యే ద్దుర్భోజనస్మృతౌ, ఆహారభంగేత్వధిక్షేపే మర్మోద్ధాటే గురోర్యది ౪౮. సహస్రకలశస్నానం జప్యాయా నియుతంజపః, ప్రదక్షిణానామయుతం ప్రాయశ్చిత్తమితిశ్రుతిః ౪౯. తస్యాత్వంతతిరస్కారే నిష్కృతి ర్నహివిద్యతే, అసంభాష్యస్తిరస్కార్య స్సభవే త్సర్వపాతకీ ౫౦. యేపూర్వపీక్షితాస్తేహి సర్వేగురుసమాన్యతాః, తిరస్కరోతి యోవృద్ధా సప్తేషునహస్రకృత్ ౫౧. పవిత్రంభత్రవస్త్రాది చర్యాజప్యాయుతం జపేత్, ప్రదక్షిణాయుతంజప్త్వా విశుద్ధియాతి శాశ్వతీం ౫౨. సజ్జనాభదేవస్య తిర్యక్పతనసంభవే, కలశైఃపంచభిక్షభోజ్జ్ఞానం కృత్యావిశుద్ధతి ౫౩. వితస్తి మాత్రేనివతే ద్యదిదేవోఽత్రనిష్కృతిః. దశభిశకలశైస్సానం దేవస్యేత్యాగ మేమతం ౫౪. వితస్తిద్వయపాతేతు కలశాష్టాక్షోదితాః, ద్వాత్రింశతాఘృతై స్సానం హస్తమాత్ర నిపాతనే ౫౫. హస్తద్వయేతుపంచాశ త్పంచాశనిష్కృతౌమతాః, నిష్కృతింశృణులింగస్య హస్తత్రయనిపాతనే ౫౬. కలిసస్థానపాతేతు నిష్కృతి ర్ద్విగుణాభవేత్, లింగవేద్యాంవిభిన్నాయాం ప్రమాదాత్తిలమానతః ౫౭. పంచవింశతీసాహస్ర కలశస్నాన మాచరేత్, యవమాత్రవిభేదేతు శుంభస్నానాయతత్రయం ౫౮. కుర్యాత్కుంభాయతస్నానం రేఖామాత్రవిభేదనే, లింగేతిలాది రేఖాంత మాత్రేభిన్నేతునిష్కృతిః ౫౯. ద్విగుణాప్రాక్షైఃప్రాక్ష్య పీతాభిహతినిష్కృతేః, స్థావరస్యతులింగస్య కంపేజప్యాయతత్రయం ౬౦. ప్రాయశ్చిత్తం ప్రచలనే దశాయుతమితి సితిః, అర్ధారలింగతద్వేది స్ఫుటనే లక్షయోర్ధ్వయం ౬౧. జపేద్రా దీంతథాదేవం స్నానయేత్తత్సమైరతైః, బలాచ్ఛైరైరవమృతే శివలింగే సదోప

భాక్ ౬౨. నిమగ్నం ప్రజపేదాద్రీం ప్రజ్ఞాహానేస్తు నిష్క్రుతిః, ప్నానాయుతమితి ప్రోక్తం సహస్రంవేష్టనాన్యపి ౬౩. జలమగ్నేవునసర్వప్రే శివలింగే ప్రయత్నతః, జప్తాయుతంజపేత్సానం తత్సంఖ్యాకంచ కల్పయేత్ ౬౪. లింగేతుపావకాలిథే నిష్క్రుతిర్ద్విగుణామతా, సమస్తదోషసద్భావో లింగత్యక్త్యా దృఢవ్రతః ౬౫. విధివిద్యోగమభ్యసేతి ధిపూర్వవిదోవిదుః. నాత్రగంధపాతః. *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యై ఉత్తరభాగే పాశుపతవ్రత నిరూపణంనామ ఏకాదశోధ్యాయః. ౧౧.

* విష్ణువృద్ధః * సర్వజనదురుశేష దయార్ద్రయమినాంవర, త్వత్ప్రసాదా నుభావేన తంత్రంపాశుపతంశుతం ౧. ఇదానీంశోతుమిచ్ఛామి మతంయత్తస్మహా వ్రతం, * భరద్వాజః * శైవాన్యహావ్రతం జాతమితి పూర్వంమయోదితం ౨. మతంమహావ్రతంహ్యేత నృతానాముత్తమంవ్రతం, పురాశ్వేతగిరాశ్వేతో మునిభ్యో మునిరుక్తవాక్ ౩. అస్మిన్సంతి మహాంత్యేవవ్రతానీతి మహావ్రతం, మహావ్రతస్య చర్యేయం మోక్షంసాపయతిధువం ౪, పాపాన్యత్యేతిచప్రోక్తా చర్యాచర్యా శృతాంవర, సాధకశ్శుభదాయిన్యా చర్యయైవ విరాజతే ౫. శరచ్ఛృంగిదికయా కాలే యద్వదిగదగిరిర్భూహా, నదోపై శ్చాల్యతేనిత్యం యశ్చర్యామధితిష్ఠతి ౬. నహి వాతేనకేనాపి చాల్యతే నుమహద్గిరిః, శైలోపమాని దుఃఖాని జలబిందుసమం నుఖం ౭. శరీరస్యవినాశిత్యాద్భిక్షుచర్యాం సమాశ్రయేత్, విషయాసక్తచిత్తాస్తు సరాయా తి వరాభవం ౮. బడిశామిషలుభ్దాస్తు మీనాఇవ మహాహరే, తస్మా చ్ఛవిషయాన్ఘోరాన్ దివాకర్మటకాన్ వ్రతే ౯ పరిత్యజ్య తతశ్చర్యాం నీక్షయేద మృతోపమాం, చలత్పష్టాగ్రపానీయ బిందుకల్పం హిజీవితం ౧౦. అతస్త్యజేద విద్వాంతు జీర్ణత్వచమివో రగః, జలమధ్యేయథానావా దృఢయానభవంభ వేత్ ౧౧. చర్యారూఢస్తథావిద్వాన్సభిభేతి సతప్యతే, ప్రకామకలుషంవారి కతకస్యఫలం యథా ౧౨. విమలీకురుతే చర్యామహతీ సాధికాలథా, మహా మంత్రసునిష్ఠస్య భుజంగాన్నయథాభయం ౧౩. యథోదన్యాభయంనాస్తి తృప్తిత స్యసరోజమః, తథాగర్భాద్భిక్తై ర్ముఖై శ్చర్యావాన్నాభిభూయతే ౧౪. యథోన్న తమహాకైల శృంగసోఽ ధఃస్థితాన్నరాన్, సంపశ్యతేతథాచర్యా మస్తకస్థోఖలా న్పశూన్ ౧౫. యథోషభేనశస్యంతి రోగాస్సమ్యక్సమాహితాః, తథైవచర్య యాదోషాస్సర్వే నశ్యంతితద్విదః ౧౬. శిరఃస్థితంయథారత్నం సర్వస్యాపి ప్రకాశతే.

వ్రతచర్యాదిశుద్ధస్య తథాకాశోపరిస్థితః ౧౭ గర్భదుఃఖంజరాదుఃఖం మృత్యు
దుఃఖంవిచింత్యచ, చర్యాంగేషుచరేద్ధిమాన్ క్షీరోదేహంసవద్వృత్తి ౧౮. అహిం
నాసత్యమస్తేయం బ్రహ్మచర్యముకల్పనా, అక్రోధోగురుశుశ్రూషా శౌచంసంతోష
చర్మవగ ౧౯. అంగనివశేచైతాని చర్యాస్తద్విదోవిదుః, తత్రాహింసాంప్రవ
త్యౌని సర్వపాపప్రణాశినిం ౨౦. చరాచరేషు భూతేషుకర్మణా మనసాగిరా,
అపాపబుద్ధిర్యాసేయ మహింసాపక్తిర్నితా ౨౧. సర్వభూతేషు యామైత్రీ సాప్య
హింసానిగద్యతే, యథాత్మన స్తథాన్యేషాంసుఖచింతాశి నాస్మృతా ౨౨.
యథావేషుఃసంవేషునాశాయ పరికల్పతే, తథా హింసాశలంన్వాత్మనాశాయేతి
శివోబ్రవీత్ ౨౩. తస్మాత్సర్వేషుభూతేషు సబీజాన్వాచధీషుచ, దయాలుస్సర్వ
దా ధీమాభవేద్బంధాత్ప్రీముచ్యతే ౨౪. కపిత్థబిల్వాదిఫలం బీజైర్వహుభి
రన్వితం, నభేదయే త్యరైర్భిన్నంభూతేనహిదోషభాక్ ౨౫. పవిత్రశోధితై
ర్మంజైశ్చతుర్భు రభిమంత్రితైః దివా తీర్థాహ్మజైర్ధిమాకూర్యాదాచమనాదికం
౨౬. ప్రహరద్వితయేతితే రాత్రౌతత్సలిలంత్యజేత్, తిష్ఠేద్వద్యాప్రభాతం తత్త్యజే
ద్దేశేనముద్భుతే ౨౭. దేవార్థందేశికార్థంవారాత్రౌ పుష్పాది నాహరేత్, త్వచా
సహైవసంపక్వం త్యజేన్నగ్ధఫలాదికం ౨౮. న్వార్థంసపచనంకుర్యా త్కుర్యాద్దు
ర్వర్థ మాత్మవాక్, ఆతురస్యచవృద్ధస్య కృతే పాకో నదోషభాక్ ౨౯. నవజేచ్ఛ
తురోమాసా సుభావావ్రతినాంవరిః, భస్మచృత్తిలకాస్తాది హృతింకుర్యా త్తథానచ
౩౦. సర్వత్రాహింసయా కుర్యాద్వృత్తిచర్యా మిమాంక్రమాత్, హితంమృదు
వచో యత్తద్యథా దృష్టార్థశంసించ ౩౧. తత్సత్త్వంప్రోచ్యతేసద్భి శ్చర్యాకంసర్వ
సిద్ధిదం, యథైవపరుషావాణీ శాస్త్రాది నతథాభవేత్ ౩౨. చంద్రచందన కర్పూ
రసుహృత్సంగాదికం యథా, తథైవసత్యమధురం సుఖయేద్దేహినంసదా ౩౩.
గుప్తానామప్యగుప్తానా మనాదానంకదాచన, వాగాద్యైఃపరివస్తూనా మస్తేయమితి
గద్యతే ౩౪. యథైవబడిశాసక్తామీనానశ్యంత్యసంశయం, తథాపరార్థసంసక్తో
వ్రతీసద్యః ప్రణశ్యతి ౩౫. పరవస్తునిరక్తస్య సరాత్రౌనదివాసుఖం, లోకద్యయంచ
నాస్మ్యస్య స్తవతేశ్చ బిభేత్వసా ౩౬. నహిక్షీణార్థత్వస్య సుతశ్చిద్విద్యతే భయం,
స్తేయంతుతృష్ణాప్రభవం తృష్ణానాశేభవేన్నతత్ ౩౭. తైలక్షయేనదీపోహి నవ
హ్నిః కాష్ఠసంక్షయే, అపిరణే నచోశీరం నతృష్ణాసంక్షయే భయం ౩౮. తస్మా
త్ప్రణంసుపర్ణంచ సమంపశ్యేన్నహావ్రతీ, అమైఘనేచ్ఛాయా తత్తుబ్రహ్మచర్య ముచీ
ర్యతే ౩౯. అలోలుపత్వంనాగీషు మనశ్శుద్ధిరీయసీ, నిస్సంగతాచసర్వత్ర బ్రహ్మ
చర్యం మహామతే ౪౦. వాఙ్మనఃకర్మభి స్సమ్యక్ స్మృత్వాచర్యంచరన్తియే, తేహి
పాశై ర్విముచ్యంతేనిషేవ్యంతే చ సిద్ధిభిః ౪౧. ఇదంహితపసామూలముత్తమాంగం
సుకర్మణః, జ్ఞానస్యపరమామూర్తిః శౌచస్యపరమంపదం ౪౨. ధర్మస్యపీతంమో

క్షుప్త మార్గః పరమజన్మనః, పవిత్రాచ్చపవిత్రం యదినంహి పరమవ్రతం ౪౩. బ్రహ్మచర్యంతదేకాత్మా భవేవ్రమహావ్రతే, అకల్పనాతుచర్యాయా మవినోధిత్వ మిష్యతే ౪౪. చర్యావ్రమత్తిః కుశలా తథాసిద్ధాత్మకల్పధీః, సదాత్రికరణేనాపి దోషాణా మనవేక్షణం ౪౫. విరక్తిస్సర్వశిల్పేషు రక్తి శీలజపాదిషు, రుద్రేభక్తి ర్గుణేరాగో వర్జనంభయశోకయోః ౪౬. అగుణేషువిగాగశ్చ శాంతిర్దాంతినితా త్మతా, జయాజయధనప్రీతి భయచింతావివర్జనం ౪౭. శత్రోమిత్రేనమానత్వం నచలోకరతిః క్షిచిత్, సిందాయాంచస్తుతేనామ్యం నివృత్తిస్సర్వవృత్తిషు ౪౮. తరుమూలేషు శూన్యానుగుహానుచ సదాస్థితిః, మార్గశీఘ్రజరచ్ఛిరకంఠా శకల సంపృతిః ౪౯. పరివాదవిరాగశ్చ మోక్షేకథనగృహ్మతా, వివాకోగ్రపరానిశా నివృత్తిశ్చాప్యకల్పనం ౫౦. అకల్పనైకనిష్ఠస్య భూయిషా విశ్వసిద్ధయః, నిందితస్య హితస్యాపి సచాప్యం గేన విక్రియా ౫౧. అక్రోధస్సతువిజ్ఞేయ శ్చిగ్ధాయాః పర మంధనం, నాక్రోధసదృశో బాధుర్నచక్రోధసమోఽపుః ౫౨. నమహేశాత్పరః పూజ్యోనాన్య త్పుణ్యం మహావ్రతాత్, జితంసర్వంజగత్తేన వ్రావృంశివవం తథా ౫౩. యేన క్షాంత్యైంబునా తూర్ణంక్రోధసహిః ప్రణాశితః, అక్రోధః పరమంతీర్థ మక్రోధః పరమంతపః ౫౪. అక్రోధః పరమంసౌఖ్యమక్రోధః పరమంహితం, యస్య క్రోధానలో దీప్తః పుంసస్సన్నిహితోహృది ౫౫. ప్రదీప్తకోటరస్యేవ తరోస్తస్యకుశ సుఖం, సదాత్రికరణేనాపిగురో రాజ్ఞానుపాలనం ౫౬. గురుశుశ్రూషణా ప్రోక్తం చర్యాంగేషు పరంహితత్, గురుక్తశాస్త్రపతనం పాదసంవాహనం గురోః ౫౭. గురోః ప్రశంసా తత్సర్వం గురుశుశ్రూషణంమతం, యేనప్రక్షాల్యతేపాపం తుచిత్వంచ విధీయతే ౫౮. శౌచంతద్వివిధం ప్రోక్తం బాహ్యభ్యంతర భేదతః, మృజ్వలాభ్యాం భస్మనాచ బాహ్యమన్యత్తు భావతః ౫౯. మనసోవ్యహితంయద్య త్కర్మలోకవి నిందితం, తదశ్రుతిస్తద్విరతి స్తదనాస్థా తదన్యృతిః ౬౦. తదనుక్తిశ్చ తత్సర్వం శౌచమిత్యభిగమ్యతే, శివనిందకసల్లాప నాసహసవివర్జనం ౬౧. తిచ్చశౌచంస ముద్దిప్తం గురోస్తోత్రం చ తన్మతం, శివపూజాదినద్భావై స్సద్గురోస్తు విధానతః ౬౨. చిత్తేధ్యానంతం సంతోషః పరచింతాదివర్జితః, సిందాయాంస్తవనేదుఃఖే నుఖేశీతోష్ణయోరపి ౬౩. చిత్తస్యనిర్వికారత్వం సంతోష స్సర్వసౌఖ్యదః, అభుక్తే భుక్తవప్రీతిరపి సంతోషః ౬౪. సర్వభూతేష్వకుటిలా మనసోవృత్తి రార్జవం, గురుక్తాచరణంశంభా విశ్వాస స్సత్క్రియాత్మతా ౬౫. అశాశ్వంచ స్వధర్మేషు పరతంత్రేష్వదూషణం, ఆర్జవంసర్వమేతత్సాన్య చ్చర్యాంగందశమం పరం ౬౬. అంగైర్దశభిరేతైస్తు చర్యాంయుక్తాం ప్రసాదయన్, తత్పదంజై వమాప్నోతి పునరా వృత్తివర్జితం ౬౭. అస్మింశ్చతురవస్థాకే మహాతంత్రే మహావ్రతే, చతుష్టయార్థ విజ్ఞానం శివేనైవప్రకాశితం ౬౮. చతుష్టయార్థవిద్యోగీ గురుశ్శిష్యం సుచేతసం,

దీక్షయేశ్చుణ్యకర్మాణం సుజన్మానం విధానతః ౧౯. దీక్షితస్వగురునత్వా
తదుక్తంతంత్ర మాచ్యుతే, పుత్రావస్థాంచరే దాదా విరక్తానామ సిద్ధయే ౨౦.
ఆదాయపతితంమాన్తే కపాలంమననైర్వృత్తి, భిక్షాః తేన చరణధీమాన్ సతుకాపాలి
కాహ్వాయః ౨౧. దశాంగాన్యపితస్యోక్తా న్యేష మేష శివాజ్ఞయా, నిస్సంగాం
ప్రవిశే ధీమా నవస్థామాత్మసిద్ధయే ౨౨. నిస్సంగావస్థితంవిద్ధి జంగమంవామ సమ్మతే,
నవిర్యాజ్జంగమఃక్వాపి నియతంవాస మాక్రువాన్ ౨౩. గృహేనైవేమకే వృక్షమూలే
తీరతటేషువా, సైత్యేషుచత్వరేవాపి యాయూర్విక్రమ్య చాంగవాన్ ౨౪. జాతే
పమవిజ్ఞానే స్వైరావస్థాంచరేద్వశీ, స్వైరావస్థాప్రవిష్టేసా ధ్వజీతి పరిగణ్యతే
౨౫. ధ్వజమేకంకరేబిభ్ర న్గురుస్థూత తదంశుకం, చలేద్వతస్తతోగచ్ఛే ద్వజీతిశివ
శాసనం ౨౬. నన్యాద్విష్ణియమితశ్చి న్నవాసనియమః క్వచిత్, దశస్వంగేషు
నియమస్సర్వదైవాన్య విద్యతే ౨౭. శివధ్యానపరోయోగీ, స్వచర్యాంనాతిలం
యేత్, ఏవంచర్యాప్రతిష్ఠస్య నిరాసంగస్యయోగినః ౨౮. సర్వప్రకాశతేతత్త్వం
నిర్లేప మకుతోభయం, సైవీకథాంస్వభావస్థాం నిశ్చంకాంప్రవిశేద్వశీ ౨౯. కరణ్ణీతి
చనామాన్య భవేదన్వర్థతో మునే, శ్మశానభసితోద్ధూళః కరంకంస్వయమాగతు
౩౦. పహా లంబిజటాబద్ధ చంద్రలేఖాసమన్వితః, సర్వతోవిహరేద్ధీర స్సర్వా
చారో నిరామయః ౩౧. భిక్షాంకుర్యా న్నరశిరఃకపాలే తత్తదంగభాక్, శ్మశానే
ప్రేషవనివసే చూర్చన్యాగారేషువా సదా ౩౨. సదాకుర్యాచ్ఛివధ్యానం శంకా
మాత్రంచ వర్జయేత్, శంకయాభక్షితంసర్వంత్రైలోక్యంసచరాచరం ౩౩. సాశంకా
భక్షితాయేన నిశ్చంకోయం మహావ్రతీ, ఏవంస్వచర్యానిరతం వ్రతినంసమయేశివః
౩౪. అనుగ్రహపరోక్ష త్యాత్మలాభేనసర్వదా ౩౫. ఏవంమహావ్రతమతం దురి
తాంధకార నిర్బేదనార్కుకిరణోత్కర మామనంతి, దేవన్యచంద్రకలయాంకిత
మస్తకస్యసద్యఃప్రసాదజననం మతమేతదేవ ౩౬. * *

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యే ఉత్తరభాగే
శైవచర్యా, మహావ్రతనిరూపణంనామత్రయోదశోఽధ్యాయః ౧౩.

* విష్ణువృద్ధః * మహావ్రతస్యతంత్రస్య స్వయాపంతత్వత శ్చృతం, పరా
మృతానిచాస్త్రివ విధయశ్చ ఫలానిచ ౧. కాలాముఖంతువిజ్ఞాతం మహాత్మై
తూహలంహిమే, ఆగమేష్వపినర్వేషు తంత్రేషుచరితేషుచ ౨. సంహితానుచ
సర్వాసు పురాణేషుమహాత్మ్యపి, ఇతిహాసేష్వశేషేషు రహస్యాక్తిషుతానుచ ౩.
శివవపరోదేవ స్సన్మంత్రోబ్రహ్మపంచకం, కలావనసదాముఖ్యా మహాత్ కాలాము
ఖంచతు ౪. ఇతివ్రతస్తంసర్వత్ర సాన్మేషం వ్రతిపాద్యతే, సర్వతోదేశమాత్రేన

సర్వజ్ఞేనప్రకాశితం ౫. మహ్యాంకాలాముఖంతంత్రం సంశ్లావయసవిస్తరం, యేన శ్రుతేన విజ్ఞాతాభవేయం విమలాశయః ౬ * భరద్వాజః * అహోరాత్రేనత్వ సంపన్నా తత్త్వవస్తవసుబంధినీ, బుద్ధిర్బుద్ధిమతాంశ్రేష్ఠ విష్ణువృద్ధ విభావ్యతే ౭. ఇదంకాలాముఖంనామ మతం మంత్రార్థసిద్ధిదం, మహాదేవస్య దేవస్య హృదయంవిద్ధి సన్న్యతే ౮. మంత్రాణ్యన్యనిసద్బుద్ధే గహనానివ్రతాదిభిః, శివోపాసనయా దృష్టం మహాఫలమిదం మతం ౯. శివచారిత్రభేదాని తంత్రాణీతి ప్రచక్షతే, శైవంవాశు పతం యత్త సృహావ్రతమితి శ్రుతం ౧౦. యథాకాలాముఖం చైతత్సర్వవృత్తం మహేశితః, ఇదంహిసర్వతంత్రాధ్యం సారాత్సారతరం మతం ౧౧ కాలాముఖం మహాప్రాజ్ఞ కలాయత్రప్రతిష్ఠితాః, కాలాముఖైకసంబంధి యత్తత్కాలాముఖం మతం ౧౨. తదనుష్ఠానవంతోయే తేఽపి కాలాముఖాఃస్మృతాః, నివృత్తిశ్చప్రతి స్థాచ విద్యాశాన్తి స్తథైవచ ౧౩. శాస్త్ర్యతీతాచ తాస్సర్వా ముఖ్యావచకలా స్విహ, యఃకలానునిరూఢాత్మా సకలాన్వా తృభావతః ౧౪. సవర్ధతేనదామోగీ కలాభిశ్చంద్రమాభవ, యస్యచిత్తేకలాస్సంతి సమస్తా స్స కలాత్మకః ౧౫ పంచా నామవిభూతానాం సచవేత్తి స్థితింమునే, తపశ్శాన్తి ర్దయాశ్రద్ధా జపాదానంవ్రతం శమః ౧౬. సర్వంసశోభతేతస్య యస్మిన్శివకలా నహి, యథైవప్రభయా భాస్వాన్ యథాచంద్రికయా శశీ ౧౭. యథాచేతనయైవాత్మా తిథైవకలయా మునిః, సత్యసదృశోలోకే సిద్ధిభిః స్ఫురితాత్మనః ౧౮. నిత్యంకామదుఘాశ్చాస్య కలాఖ్యాః కామధేనవః, అబ్ధీనాంకిలదుగ్ధాబ్ధి ర్మహంస్తత్రామృతం శుభం ౧౯. తథావాశుపతంత్రం ముఖ్యం తస్యాశయస్త్విదం, శివభక్త శ్చివైకాత్మా శివనిష్ఠ శ్చివాగమః ౨౦. సవవశివరూపస్సాస్య ద్యస్య కాలాముఖంమతం, యత్రతిష్ఠతియః కశ్చి ద్దేశేకాలాముఖో మునిః ౨౧. సాకాశీతత్కురుక్షేత్రం సప్రభాసశ్చ పుష్కరం, కృతఘ్నఃసాపకర్మీచ పాతకీచతథాపరే ౨౨. కాలాముఖస్య దృష్ట్యైవ విశుద్ధ్యంతి

నసంశయః, సహితేగణయంత్యేవ బ్రహ్మాదీనాంపదాస్యపి ౨౩. నచతేహంభవం త్యేవ తథాకల్పాంతవిప్లవాః, విద్యాకామస్యవిద్యాస్యాత్ జ్ఞానంజ్ఞానైకచేతనః ౨౪. సంపత్సంపత్ప్రవృత్తస్య తపస్తన్నియతాత్మనః, ముక్తిర్ముముక్షో నైకాత్మ్యం తద్విదన్ముధియఃకలాః ౨౫. సంభవేదపిసార్వజ్ఞ్యం శివసాయుజ్య ముద్భవేత్, మహాకాలమతైకాగ్రచిత్తస్య యమిన స్తథా ౨౬. చరిత్వావివిధాన్యాదా విరిం చ్యాద్యావ్రతానిహి, సర్వసారమతం క్షిప్రం ప్రవిష్టా లేభిరేవదం ౨౭. సర్వతంత్రై కసారంయ త్సర్వమంత్రవరోత్తమం, సర్వక్రియాఫలోపేతం సర్వచర్యాఫలప్రదం ౨౮. సర్వవేదరహస్యంచ సర్వాగమనిరూపితం, ఇదంకాలాముఖంవిద్ధి సత్యంసత్యం బ్రవీమి ౨౯. నజానంత్యస్య యత్తత్త్వం పరమంబాహ్యదృష్టయః, సదాగురు

కృపాసిద్ధిం జ్ఞాత్వా సుదంష్ట్రవామయా ౩౦. గురులేన పరోదేవః పంచబ్రహ్మమయ
శ్చివః, కాలాముఖః కలాయాః కలాత్మా కలనాత్మకః ౩౧. తస్మాద్గురో ప్రసాదేన
లభ్యంకాలాముఖః మతం, కలావిహితంకించి న్మహిచేతయతే క్వచిత్ ౩౨. తస్మా
త్కలావిహితం పర్యవైతన్యసావనా, పుణానిలగిరేశ్వరే పుణ్యకాననశోభిని ౩౩.
ఆసీనంసహితందేవ్యా స్కంద పవచ్య శంకరం, * స్కందః * దేవదేవమహాదేవ
త్రియంబమహేశ్వర ౩౪. తంత్రేషుముఖ్యం యత్తంత్రం తస్మైబ్రూహ్మత్యసిద్ధిదం,
సర్వతంత్రేషుయద్గుప్తం సంప్రదేక్ష సంమతం ౩౫. కాలాముఖం మహాతంత్రం
చిత్తస్మేవివివర్ధనం, ఇత్యుక్త్వా కృపయాశంభు స్తంత్రంకాలాముఖాహ్వానం ౩౬.
సతస్మైవివృణోతీస్సు సద్విస్మర్యావర్ధసిద్ధిదం, శివోదితంమహాతంత్ర మిదంకాలా
ముఖం గుహః ౩౭ దధారమనసాసమ్మ కృరంహర్షం చలబ్ధవా, తస్మైకకాలే
సమాగచ్ఛ త్కల్పనృక్షఫలం మహత్ ౩౮. ఆదాయసేవితాదేవీ నందనారణ్య
దేవతా, ప్రణమ్యదేవం దేవీంచ ఫల తర్పిదదేశుభం ౩౯. దేవ్యాహస్తేతదా
౭౭-గచ్ఛ త్క్రిడంస్తత్రగజాననః, ఆచకాంక్షేఫలం తచ్చ దదస్వేత్యబ్రవీచ్ఛివం
రం. స్కందోమహ్యం దదస్వేతి హర్షాత్ప్రేవాచ మాతరం, వాత్సల్యంబిభ్రతీ
గాఢముఖయోరపిపుత్రయోః ౪౦ వినోదనపరాదేవీ ప్రోవాచ ప్రహసన్ముఖః,
(నాత్రగంధసాతిః) భువంప్రదక్షిణీకర్తుం నిర్జగామ శివాంతికాత్ ౪౧. గజానన
స్తతత్రైవ భువనేభ్యో గరియసీం, దేవీప్రదక్షిణీచక్రే మాతరంలోకమాతరం ౪౩.
దేవీప్రదక్షిణీకృత్స్య యావత్త్వతి గర్వితః, విఘ్నేశస్తత్క్షణాదేవ మణ్ముఖాపి సమా
యయా ౪౪ ఏకక్షణాదశేషేణ పుత్రోవీక్ష్య సమక్రియా, స్మయమానముఖీ
తాభ్యాం సువిభజ్యతతఃఫలం ౪౫. భువప్రదక్షిణోద్యుక్తే స్కందేశివపదార్పకః,
మహాకాలోపి గణరాట్ స్కందభక్తోన్వగాచ్ఛతం ౪౬. ద్విముహూర్తవిలంబేన
క్రాన్త్యా సునిఖలాంభువం, శివయోరంతికంప్రాప స్కందేభావం సముద్వహా ౪౭.
తమభ్యనందత్ స్కందశ్చతదాముదితమానసా, ఆత్మపాదానుగంభవ్యం స్వస్మిన్
భక్తిం చ బిభ్రతం ౪౮. తదాప్రభృతివడ్వక్త స్తస్మిన్నిహ్యతి సర్వదా, మహాకా
లోపినదృక్త్వా సేవమాన వ్షడాననం ౪౯. శివే యామహతీభక్తి స్తస్మింస్తాం నిబ
బంధనః, తతఃకదాచిత్తస్యైవ భక్త్యాపరమయార్చితః ౫౦. స్కందాంతికేన
మాసీనః స్కందస్తస్మై తుతోషహ, తస్మైసర్వరహస్యార్థం ప్రాణభూతమిదం
మునే ౫౧. కాలాముఖంమహాతంత్ర ముపాదిక్షత్ప్రసన్నధీః, మహాకాలోగణాధ్యక్ష
స్తేభ్యస్తేభ్యశ్శుభాశయః ౫౨. ద్యోతయామాస దేవేభ్యోమునిభ్యశ్చ యథావిధి,
తతఃపరంపరాయాతం లోకేకాలాముఖంమతం ౫౩. నాస్తస్మాత్పరమం తంత్రం
సుసూక్ష్మజ్ఞానయోగదం ౫౪. ఇదంమహాతంత్ర మమోఘసారం వర్షాయతేనాపి సశ
క్యతేహి, వక్తుంతదుద్దేశత ఈర్యతేఽద్య శృణుత్వ మాదాయధియం సమగ్రాం ౫౫.
ఇతి శ్రీస్కందపురాణే హేమకూటఖండే పంచమాహాత్యే ఉత్తరభాగే
కాలాముఖప్రశంసానామ చతుర్దశోధ్యాయః. ౧౪.

* భరద్వాజః * నమశ్శివాయ దేవాయహారాయ పరమాత్మనే, రుద్రాయకాలకాలాయ కాలకంఠాయశంభవే ౧. ఇదంకాలాముఖంవిద్వత్ విద్ధి పంచకలాశ్రయం, కలాపంచకవేత్తాయః సకాలాముఖతత్త్వవిత్ ౨ సప్తదేశికశ్శివస్సంమోచయే త్పాశబంధనాత్, దీక్షితస్తుశుచిర్ధీర్మా ద్విజన్మా వేదమార్గవిత్ ౩. కాలాముఖేనవర్తేత సదాకాలాముఖేమతే, దశాంగానిచరే ధీర్మా కలాసంనియంతాశ్రయః ౪. బ్రహ్మచర్యం దయాసశ్య మక్రోధశ్శాంతిరార్జవం, శివభక్తిస్తపశ్చాపి గురుశుశ్రూషణా జపః ౫. ఏతాన్యంగానిస ప్రోక్తాన్యేతైర్మృతఃప్రసిద్ధతి, అంగానామపిచైతేషాం బ్రహ్మచర్యం ముఖంస్మృతం ౬. బ్రహ్మచర్యవిహీనస్య దయాద్యైః కింప్రయోజనం, తపోభిర్గహనాయాసైః బ్రహ్మచర్యం హిలభ్యతే ౭. తేనజ్ఞానంపరంతేన శివసారూప్యమతః మం, భిత్త్వాపాశా నశేషేణ బ్రహ్మచర్యాసిధారయా ౮. చరే దబంధనోయోగీ సర్వాత్మా భయవర్జితః, జితం తేన జగత్సర్వం కాలశ్చాపి జితోఽమునా ౯. యోగవేదసభావేన బ్రహ్మచర్యైక నిష్ఠాః, బ్రహ్మచర్యేణ మహతా రక్షణజ్ఞానాధికాగుణా ౧౦ స్థిరేణభువనా దూర్వా విమలానేతునాయథా, అంగంయద్బ్రహ్మచర్యంత స్మృఖ్యం కాలాముఖేమతే ౧౧. ప్రాకృతోపిదయాశీలో గతిమాప్నో త్యనంత్రమాం, అప్రాకృతో దయాశాలీ మునిస్సాక్షా చ్ఛివోభవేత్ ౧౨. కింజ్ఞానేనపరేణాపి కిమన్యై స్సద్గుణైరపి, యస్యచిత్తంద్రవీభూతం దయయాసర్వజంతుషు ౧౩. తపసాపరమేణాపి నచ తత్ప్రాప్యతేనదా, ప్రాప్యతే తత్తుసత్వేన ప్రకాశానందదాయినా ౧౪. సమయే స్ఫురితాత్మానః సద్వర్ణోపచితాలపి, సభాంతి సత్యరహితాః నిర్గంధాఞ్చ కింశుకాః ౧౫. దయయాప్రాణరూపిణ్యా బ్రహ్మచర్యశరీరతః, జ్ఞానాదిగుణయైక్తస్య సత్యం సర్వాంగభూషణం ౧౬. క్రోధేసమృత్యుమప్యేతి తస్మాదక్రోధమాచరేత్, అక్రోధాంకైకసిద్ధస్య కరస్థాస్సర్వసిద్ధయః ౧౭. అక్రోధేనజయేత్కామ మక్రోధో జయ భూషణం, అక్రోధాద్వేత్తి వేత్తవ్యం మహాకాలస్య భాషితం ౧౮. ఇదంశృణు మహాప్రాజ్ఞ రహస్యాచ్చ పరంరహః, సర్వా గేష్యపి తత్త్వాంగం శాంతిరేవ విశిష్టతే ౧౯. యమినశ్శాంతచిత్తస్య స్వాత్మనిష్ఠస్య యత్సుఖం, మోహగ్రాహ గృహీతస్య కుతస్త దజితాత్మనః ౨౦. శాంతిరేవపరోధర్మ శ్శాంతి ర్దురోహ నాశనీ, శాంతిర్విజ్ఞానదాత్రీతి శాసనం పారమేశ్వరం ౨౧. యస్యార్జవం సదా భాతి వాఙ్మనఃకర్మసు స్ఫుటం, కాలాముఖేన తేనైవ జితంతాపత్రయంమునే ౨౨. కాటిలోపహతా బుద్ధిః కుశలాయ న కల్పతే, ఆత్మనాశాయహి భవే దంతర్గత భారణం ౨౩. ఆర్జవేనయితం దేవా నమస్యంతితపస్వినం, అతోవిద్వాం స్తదే వాంత ర్ధారయేదప్తసిద్ధిదం ౨౪. సర్వాభిమతసత్కర్తృ సర్వసంస్కారరూపిణీ, సర్వపాపనిహన్త్రీచ శివభక్తిః పరాత్పరా ౨౫ వేదాశ్శాస్త్రాణి విజ్ఞానం బ్రహ్మచర్యంతపః కలాః, శివభక్త్యావిహీనస్య సర్వం త త్ఫలిలాక్షరం ౨౬. భిత్తే

సత్యాం తతశ్చిత్రం విచిత్రముపపద్యతే, శివభక్తావిశిష్టాయా మంగమన్యత్తు సాధ
యేత్ ౨౭. అయమహోహి నిర్జితో మహాకాలమతేమహాః, శివభక్తైః పరం
నాన్యత్ శ్రేయోస్తీతి కలామతం ౨౮. తపసాప్రాప్యతే ముక్తి ర్యచ్ఛంభోః
పరమంపదం, తపశ్శరే దతోనిత్యం వాఙ్మనఃకాయశోధకః ౨౯. తపస్యేకాగ్ర
హృదయం కలావంతంమహామతే, నభేదయే దవిద్యేయం కుల్యేవకులభూధరం ౩౦.
గురుశ్శివో గురుఃప్రాప్యో గురుశ్శ్రేయో గురురురుః, తస్యశుశ్రూషణంనామ సర్వా
భిమత సిద్ధిదం ౩౧. శమాదిభిరనేకైర్వ స్తప్రాప్తం శక్యతేపదం, గురుశుశ్రూ
షణా చ్ఛక్యం తతఃప్రాప్తంసమాచరేత్ ౩౨. గురోరవజ్జయ్యా మృత్యు ర్మంత్రా
వజ్జా విమోహదా, గురుముత్రపరిత్యాగా ద్భౌరవం సంకల్పకేత్ ౩౩. శివే
రుష్టేగురుస్తాతా గురారుష్టే వశశ్శన, అప్రమత్త స్తతఃకుర్యాత్ గురుశుశ్రూషణం
యమీ ౩౪. అంగానిసంతి సంత్యేవం సాధకాని సుకర్మణాం, జపాన్నాన్యత్ప్రప
శ్యామి సర్వాలంబం తపస్వినః ౩౫ సృష్టింస్థితించ సంహారం కృత్యాన్యన్యానిచ
ప్రభో, సదాకర్తుంప్రకల్పంతే జపనిస్తా స్తపస్వినః ౩౬. అణిమాద్యష్టసిద్ధీనాం
దాతారో జగతామపి, ప్రభవంత్యేవ తేయేషాం జపసిద్ధిఃఫలప్రదా ౩౭. జపశీలో
జపధృతిః జపహృష్టో జపోన్ముఖః, జపైకచేతా స్సుచిరం తపస్వీసత్కలో భవేత్
౩౮. ఏవం శివకలాంగానాం సమ్యగాచరణా న్మునిః, ముక్తోభవతి పూతాత్మా
శివంచాత్మని పశ్యతి ౩౯. ఏవమాగమసంయుక్తః స్థితః కాలాముఖేషునః, పూర్ణ
మూర్తి రసంసారీ సద్యఃప్రాప్నోతి సత్పదం ౪౦. అస్మిన్నతే చతుర్థేదా స్సాధకా
స్సంప్రకీర్తితాః, మహాకాలా శ్చకాలాశ్చకాలవక్త్రాశ్చ కేవలాః ౪౧. అఘోర
మూర్తౌ తాత్పర్యం మహాప్రాసాద శీలనం, సదాదారుమయస్త్రివ భస్మపాత్రస్య
ధారణం ౪౨. అఘోరమంత్రావృత్తిశ్చ జపాష్టకనిబంధనం, దశాంగనియమో
ద్వంద్వవిజయ శ్చప్రతిగ్రహాః ౪౩. సమతాపేమ్మిలోషేవా భిక్షాపంచమవే
శ్మను, మజ్జనంపర్వణితథా తీర్థలాభో విశేషతః ౪౪. తథాజోడశతీర్థేషు సర్వ
కాలనిమజ్జనం, జ్ఞానతీర్థంక్షమాతీర్థం తీర్థమంద్రియనిగ్రహాః ౪౫. సర్వభూతార్ద్ర
తాతీర్థ మాసిక్యంతీర్థముచ్యతే, మాతీర్థం దమస్తీర్థం వివేకస్తీర్థ ముత్తమం ౪౬.
అ సూయా పరంతీర్థం అహింసా ధారణాయమః, శ్రద్ధాధృతి స్తపోయోగఇతి తీర్థా
నిజోడశ ౪౭. ఓద్వాణబంధనం వ్యాఘ్రచర్మణా విజనేస్థితిః, శివక్షేత్రే విశేషేణ
వాసో రుద్రాక్షధారణం ౪౮. త్రికాలంభస్సనా స్నానం వ్రాఘ్రచర్మాంశుకావృతిః,
తేనైవవాసః పర్వంకబంధశయ్యాది కల్పనం ౪౯ సిద్ధక్షేత్రశివక్షేత్ర తీర్థపర్యటనం
తథా, శివాజ్ఞావిధినా హోమఃఇహ్య స్థంఢిల శాయితా ౫౦ శివేషి శివభక్తేషి
ప్రతిపత్తి స్సమోదయా, స్త్రీశూద్రపశుతానార్య పాపండాది వివర్జనం ౫౧.
ఉక్తకారే సర్వేషు నిర్జితానాం వ్రతానాం, జపవిత్రదమాదీనా మనుష్ఠానం
సుకర్మణా ౫౨. ధారిణం గదండస్య సకామగ్రహశీలతా, ఆరాధనం

యథాభక్తి నమయేనమయేగురోః ౫౩. అనిందాచాన్యతంతేషు శైవశాస్త్రాన
 లోకనం, శివభక్తై స్సదావాసః పూజోదకనిషేవణం ౫౪. సర్వభూతేష్వహింసాచ
 తేహంసంభారణక్రమః, ఉద్ధూలనంచసర్వాంగేయేహంసాన్య త్కృష్టభస్మనా ౫౫.
 మహాకాలాస్సవిజ్ఞేయా స్తేశివార్చనతత్పరాః, యమేష్వప్తస్సు తేహంహి శివపూజా
 శివోచితా ౫౬. శివావలోకనం నిత్యం తేహం నియతకర్మణాం, షట్సుకాలేషు
 యేదేవంపూజయంతి దృఢవ్రతాః ౫౭. కృష్టభస్మగురూక్తేషు స్థానేషు దధతేచ
 యే, కాలానిగదితా స్సద్భిః కాలాముఖమతే స్థితైః ౫౮. అంగాన్యద్ధూలయం
 తోయే యథాసంభృత భస్మనా, కృష్టేనభస్మనా వక్త్రం భూషయంతి దివానిశం
 ౫౯. పూజాంపంచసు కాలేషు యేకుర్వంతిమహేశితుః, కాలావక్త్రాగ్మే జ్ఞేయాః
 జితపాశా జితామయాః ౬౦. యథోపలబ్ధ భసిత ధారణోగేషుసర్వశః, పూజాం
 చతుష్సు కాలేషు కుర్వంతఃపరమేశితుః ౬౧. కేవలాత్మతీ విజ్ఞేయాః కైవల్యే ధృతి
 చేతసః, నివృత్త్యాద్యాః కలాపంచ భావయేయుః క్రమాదమీ ౬౨. తాభిర్వాప్తే
 ప్తం జగత్సర్వం తద్భావస్సర్వకర్మదః, పృథక్పృథగవస్థానాం పంచకం తాభవంతి
 హి ౬౩. నివృత్త్యాద్యాఖ్యయా తాన్తు విఖ్యాతా శ్శివసిద్ధిదాః, నివృత్తావిషయే
 భ్యశ్చ చిత్ప్రీతిషా పరాయణాః ౬౪. మహాత్యేకనిరతా శ్శాంతి మాగామిసేం
 శ్రితాః, శాంత్యతీత పదారూఢా స్సర్వేతే వ్యక్తసిద్ధయః ౬౫. పృథ్వాద్యా
 కాశపర్వన్త భూతపంచక పుత్తయః, కలాపంచ దితస్త్యేవ కాలాశీతపదం మునేః
 ౬౬. నివృత్త్యాఖ్యా మవస్థాయే ప్రపద్యంతే కలామయీం, తేనివృత్తాత్మజ్ఞేయా
 నామ్నాపూర్వోక్తలక్షణాః ౬౭. భువోయా ధారికాశక్తి స్సానివృత్తేషు లక్ష్యతే
 భూగతానిచ వృత్తానిపశ్యంత్యాత్మగతా న్యమీ ౬౮. వాద్ధివాణాం వికారాణాం
 జేతారస్తే భవంతిహి, నివృత్త్యవస్థాసిద్ధాన్తు తత్తదాచరణక్రమాత్ ౬౯. శివ
 ప్రసాదా దాయాంతి ప్రతిష్ఠాఖ్యామవస్థితం, తేహిప్రతిష్ఠితానామ్నా తత్కలాపరి
 దర్శిసః ౭౦. ఆప్యాయయంతితేవిశ్వం దర్శనేన దయాలవః, అపామంతర్గతం సర్వ
 మపరోక్షయితుం క్షమాః ౭౧. ఆప్త్యేర్వికారైరపితే నబాధ్యస్తే కదాచన,
 (నాత్రగ్రంథపాతః)

ఇతి శ్రీస్కాందపురాణే హేమకూటఖండే పంపామాహాత్యే ఉత్తరభాగే
 కాలాముఖమత నిరూపణంనామ పంచదశోఽధ్యాయః. ౧౫.

సదాశైవైకచిత్తత్వం పరమస్మాన్నచాపరం, మంత్రయోగః స్వర్ణయోగో భావ
యోగస్తథాపరః ౩. అభావయోగశ్చ మహాయోగశ్చైవ తేత్రమాత్, మనో
వికారిరహితో భ్యాసయోగోఽబృంహితః ౪. యోమంత్రార్థవిచారోఽసా మంత్ర
యోగోఽభీధీయతే, నాదీ ద్విశోభ్యచరాణా నాయమ్యాత్మని కుంభకే ౫.
మంత్రార్థభావితభ్యాసం స్వర్ణయోగశ్చి స్మృతః, మంత్రస్వర్ణ ప్రభాత్యైవై వికస్తి
స్మేషవస్తుని ౬. విశ్వాతీత మనుభ్యాసం భావయోగః ప్రకీర్త్యతే, మహావిశ్వనిరా
లంబ శివతత్త్వచింతనం ౭. అభావయోగశ్చార్థాపరాః పూర్వయోగాధికారిణః,
పరమానందచిక్రాపః పరమాత్మా జగన్మయః ౮. హామమస్త్రిహంభావో మహా
యోగః ప్రశస్యతే, సవీవనర్వయోగాభ్యో బ్రహ్మయోగశ్చి స్మృతః ౯. శివయోగశ్చి
భ్యాత స్వర్ణసిద్ధి ప్రదాయకః, అయమేవమహాభాగ యమాన్యస్తాంగలక్షణః ౧౦.
అయందశవిధః ప్రోక్తో మహాయోగోత్రసిద్ధిదః, ఆహింసాసత్త్వమస్తేయం బ్రహ్మ
చర్యం దయార్ద్రవం ౧౧. క్షమాధృతి స్థితాహరః శౌచంచేతి యమాదశ, ఆహిం
సాసర్వహితేషు అక్లేశజననం మతం ౧౨. అన్లేశాదిగుహోపేతా చింతాచేయం
నిగద్యతే, అహింసయావినా నాన్యదాత్మన శుభకారణం ౧౩. సర్వభూతహిం
వాక్యం సత్యమిత్యభిధీయతే, సత్యమేవ వదంత్యార్యా స్సమాంశం భోగమోక్ష
యోః ౧౪. తృణపర్ణసువర్ణాద్యే వ్యవస్థియేషు వస్తుభిః, మనసాఽనివృత్తిస్సాన్వి
దస్తేయం యోగసాధనం ౧౫. స్వాన్వైకునవరిత్యాగో బ్రహ్మచర్యం త్వదిష్టదం,
స్మరణం కీర్తనం కేళిః ప్రేక్షణం గుహ్యభాషణం ౧౬. సంకల్పోఽశ్యవసాయశ్చ
క్రియానిర్బుత్తిశేవచ, ఏవమప్టువిదంచై తన్నైకునం పరికీర్తితం ౧౭. స్వప్నైత్యస్య
యస్త్యాగో బ్రహ్మచర్యంతదుచ్యతే, ఋతావృతౌ స్వదారేషు సంయోగస్తదు
దీర్యతే ౧౮. బ్రహ్మణ్యేవమనశ్చర్యా బ్రహ్మచర్యంచ కీర్త్యతే, యతేనమనసా
వాచా స్వదాసర్వజంతుషు ౧౯. అవగ్రహణీయం సాధ్యం దయాంయోగవిదో
విదుః, శత్రోమిత్రేకలక్షేపీ స్వాత్మన్యన్యన్య జంతుషు ౨౦. ఐశ్వర్యంహి మనస
స్తదార్జవ ముదాహృతం, గాఢాత్రికరణేనాపి శత్రూణాం పీడనేకృతే ౨౧. బుద్ధి
క్షోభనివృత్తిర్యా నాక్షమా పరికీర్తితా, అర్థస్యబంధో ద్వానావా సంపద్యోగవిభాగ
యోః ౨౨. చిత్తస్య నిర్వికారత్వం ధృతిరిత్యుచ్యతేబుద్ధేః, అల్పంమృత్యుశనం
ప్రాజ్ఞామితాహరంప్రచక్షతే ౨౩. ఆత్మసమృద్ధికరణం శౌచం సర్వాత్మనైవరితే,
బాహ్యంశౌచంమృజ్జలాద్యైః మనశ్శుద్ధి స్తథాంతరం ౨౪. ఏవమక్తాయమోఖేదా
న్నియుమం శృణుసువ్రత, తపస్సంతుష్టే రాస్తిక్యం దానమిశ్వరభావనం ౨౫.
సిద్ధాంతశ్రవణం హ్రీశ్చ మితిశ్చాపి జపోవ్రతం, ఏవందశప్రకారోఽసా నియుమః
సుప్రకీర్త్యతే ౨౬. కృచ్ఛ్రిచాంద్రాయణాద్యైర్వా యక్తిమాన్లేణ భూయసా,
దేహస్యశోషణం తిత్వాస్య త్రిపస్సర్వశుభప్రదం ౨౭. యద్యచ్ఛాలాభయోగేన
సర్వదా శుభలక్షణః, ప్రీతిస్సంతోషశత్యుక్త ససహాయుక్తై ర్విమృగ్యతే ౨౮.

ధర్మాధర్మేషు విశ్వాస మాస్తి క్యంప్రాహు రాస్తి కాః, ధనమన్నజలాద్యంయ ద్ద్యవ్యం
న్యాయేన సంభృతం ౨౯. ప్రతిపాదన మస్యాగ్రే శ్రద్ధయా దానముచ్యతే, ప్రస
న్నేనస్వభావేన హరేర్వాశంకరస్యవా ౩౦. విధివత్పూజనం యత్త దర్శనంవిదు
రర్చకాః, రాగాద్యపేతహృదయం వాగదుష్టాస్తృతాదికా ౩౧. హింసాదిరహితః
కాయ ఏతచ్ఛ్రేష్ఠరపూజనం, సత్యంజ్ఞానమనంతం యత్తద్భ్రష్టేతి గురోర్ము
ఖాత్ ౩౨. వేదాంతశ్రవణంప్రాహుః సిద్ధాంతశ్రవణం బుధాః, లోక వేదవిరుద్ధస్య
కర్మణః కుత్సితస్యయః ౩౩. కరణేకాతరోభావో హీరిత్యాత్మవిదో విదుః, గురూ
పదిష్టమార్గేణ బాహ్యసంగై రదూషితః ౩౪. మంత్రాభ్యాసోజపఃప్రోక్తో మహాసిద్ధి
విధాయకః, ఆత్మార్థముపదిష్టం యద్దేశికేన దయాలునా ౩౫. ఉపాయగ్రహణం
తంత్రై ర్యత్తద్వైప్రతమివ్యతే, ఏవందశవిధస్సౌఽయం నియమస్సమ్యగీరితః ౩౬.
దేహస్యల్లాఘవకరంనాడి పవనశోధకృత్, స్వస్తికాద్యాసంప్రోక్తం తదాసంత్యా
య కల్పతే ౩౭. స్వస్తికం గోముఖంపద్మం వీరంసింహాసనంతథా, భద్రంముద్రా
సనంచాపి మయూరాసనమేవచ ౩౮. సుఖాసనంచ సద్బుద్ధే నవముఖ్యాసనానిహి,
ప్రాణస్యసంయమ స్సమ్యక్ప్రాణాయామ ఉదాహృతః ౩౯. సచోక్తోద్వివిధః
ప్రాజ్ఞై స్సగర్భాగర్భభేదతః, జపేనసహితఃపూర్వః పరోజపవివర్జితః ౪౦. తత్ర

ద్వాదశభి ర్యుక్తో మాత్రాభిరథమ స్స్మృతః, మధ్యమస్సతువిజ్ఞేయ శ్చతుర్వింశతి
మాత్రకః, ౪౧. షడ్వింశన్మాత్రకం ప్రాహురుత్తమం ప్రాణవేదినః, ఉదాత్తత్రిత
యోచ్చార కాలో మాత్రానిగవ్యతే ౪౨. ప్రస్వేదకంపనోత్థాన జనక స్సాస్య
త్క్రిమాదయం, రేచకాదిస్వరూపేణ సాధనీయోహ్యాయం బుద్ధైః ౪౩. రేచ
కోఽంతర్గత మరుద్బహి ర్నిర్యాపణక్రమః, అంతఃప్రవేశసం బాహ్యవాయోః పూరక
ఇవ్యతే ౪౪. ఆపూరితస్య తస్మాంతః స్థాపనం కుంభకఃస్మృతః, రేచపూరకయో
ర్మధ్యే బహిర్వాయో ర్నిరోధనం ౪౫. రేచకాసంతరంవాయో ర్నిరోధ శ్శూన్య
కోబహిః, ఇతిచబ్రువతే సంతస్సాపి చిత్తనిరూపకః ౪౬. ఇడయా రేచయే త్స్పింగ
శయా వాయుంప్రపూరయేత్, సుషుమ్నయా కుంభయేత ఇడాఖ్యాచంద్రదేవతా
౪౭. వామభాగస్థితా దేవయోని స్స్నిగ్ధగుణాన్వితా, సింగళాపితృయోనిఃస్యా
ద్దక్షిణా భానుదేవతా ౪౮. తయోర్మధ్యగతానాడి సుషుమ్నా బ్రహ్మదైవతా,
పద్మసూత్రనిభాచేయం వీణాదండాఖ్యయా యతా ౪౯. అవప్తభ్య మహానాడి
మిమాం బ్రహ్మమయ్యాంశుభాం, నాడ్యస్తిష్ఠంత్యసంఖ్యాతా దేహస్యామువ్య
ధారకాః ౫౦. నాడివిశుద్ధ్యైకోఽప్రోయం ప్రాణాయామ స్సుఖోదయః, తస్మాన్నాడి

పరిజ్ఞానం యోగిన స్సంమతంసదా ౫౧. ద్విసప్తతిసహస్రాణి నాడ్యస్తత్ర చతు
ర్గళ, సుషుమ్నాసింగళా తద్వదిడాచైవ సరస్వతీ ౫౨. పూషాచవరుణాచైవ
హస్తిజిహ్వ యశస్వినీ, అలంబుసాకుహూశ్చైవ విశ్వోదారా పయస్వినీ ౫౩.

కంకినీచైవ గాంధారీ త్యేతా మఖ్యాః ప్రకీర్తితాః, తానాం ముఖ్యతమాస్తి సస్తి స్మ
 ష్యేకా విశిష్యతే ౫౪. బ్రహ్మనాడీత్యసాప్రాక్తా విద్యద్యేదాంత పారిత్యః, ఇదా
 యాః పింగలా యాశ్చ సుషుమ్నాయాః స్థితిస్మృతా ౫౫. సరస్వతీకమాశ్చాస్తి
 సుషుమ్నా సార్వయోః స్థితే, గాంధారీహస్తిజహ్వచ వామభాగేతు పూర్వయోః
 ౫౬. పూషాయశస్వినిచాపి పింగలాదృప్తపూర్వయోః, స్థితా విశ్వోదరామధ్యే
 కుహుకా హస్తిజహ్వయోః ౫౭. గాంధార్యాశ్చ సరస్వత్యాః స్థితా మధ్యేతు
 శంకినీ, యశస్విన్యా సరస్వత్యా మధ్యేప్రాక్తా పయస్వినీ ౫౮. పూషకా
 కుహుకామధ్యే వారుణీసుప్రతిస్థితా, అలంబుసాస్థితాపాయుషర్వంతం గంధమధ్యతః
 ౫౯. ఇదాతు సవ్యనాసంతగామినీ కందమూలతః, పింగళా యామ్యనాసంతగామినీ
 కందమూలగా ౬౦. పూర్వభాగే సుషుమ్నాయాః కుహుకాశ్చాంతగామినీ,
 విశ్వోదరాభిధానాతు తుండమధ్యేవస్థితా ౬౧. హస్తిజహ్వతథా సవ్యపాదాం
 గుప్తాంతగా శ్రుతా, గాంధారీ సవ్యనేత్రాంతాప్రాక్తా యోగాంగవేదిభిః ౬౨.
 శంకినీ కామదా నాడీ దండమధ్యే వ్యవస్థితా, నాడీసరస్వతీ జహ్వపర్వంతా సుస్థితా
 మునే ౬౩. పయస్వినితథా యామ్యకర్ణాంతం ప్రోచ్యతేబుధైః, పూషాయామ్యాక్షీ
 పర్వంతం పింగళా పృష్ఠతః స్థితా ౬౪ అధశ్చోర్ధ్వస్థితానాడీ వారుణీసర్వగా
 మినీ, నాడీష్యేతాసు సర్వాసు చరంతిదశవాయవః ౬౫ ప్రాణాపానద్వయం
 వ్యానస్తతైవోదానసంక్షతః, సమానాఖ్యస్తథానాగః కూర్మఃకృకరనామకః ౬౬.
 ధనంజయోదేవదత్త ఇతితేయోగిభిస్సృతాః, ఆశ్వనాసికయోర్మధ్యే నాభిమధ్యే తథా
 హృది ౬౭. ఉదరేవంక్షణే కట్యాం జంఘయోరుభయో రపి, వర్తతేషవనఃప్రాణః
 ప్రధాన సర్వవాయుషు ౬౮. అపానోవర్తతేనీచైః కటిజంఘోరుజానఘః, వ్యాన
 శ్శ్లోత్రాక్షిమధ్యేతు కకుదంగుప్తయోరపి ౬౯. ప్రాణస్థానే గతేనైవ వర్తతే
 సుధియాంచర, ఉదానసత్వసంధిస్థో విక్షేయః పాదహస్తగః ౭౦. సమానో నాభి
 దేశస్థ సర్వదాకృతిసాంవర, నాగాదివాయవః పంచ త్వగస్థ్యాదిషు సంస్థితాః ౭౧.
 నిశ్వాసోచ్ఛ్వాసపూసాశ్చ ప్రాణకర్మ మహామతే, అపానాఖ్యస్యవాయోస్తు విజ్ఞా
 త్రాదివిసర్జనం ౭౨. వ్యానో వినామక్తితోప్రీక్త ఉదాన శ్చోర్ధ్వయానకృత్,
 సమాన సర్వసామీప్యం కరోతీత్యవగమ్యతాం ౭౩. ఉద్ధారాదిగణాః ప్రోక్తా
 నాగాఖ్యస్య మహామతే, నిమిలనాదికూర్మస్య తులకృ త్కృకరానిలః ౭౪.
 తంద్రికృ దేవదత్తశ్చ శోకకృచ్చ ధనంజయః, ఏవంబుద్ధ్యాసమాలోచ్య నాడీం
 విజ్ఞాయ తత్త్వతః ౭౫. ఉక్తక్రమేణ యఃకుర్యా త్ప్రాణాయామం సయోగః ౭౬,
 నిత్యంతు షోడశప్రాణాయామాన్ కుర్యాద్విచక్షణః ౭౭. ఏవమభ్యాసతో మాసా
 ద్దృష్ట్యాహత్యాం వ్యసోహతి, వక్షాసాభ్యాసయోగేన దివ్యంజ్ఞానం సముద్భవేత్
 ౭౮. వత్సరాభ్యాసతో యోగీ షరమం బ్రహ్మవిందతి, ప్రాణాయామైకనివృన్య
 సకించిదపి దుర్లభం ౭౯. ప్రాణాయామం నిశీధిన్యాం ప్రణవేనైవకల్పయేత్, మాత్ర

యైవహి సావిత్ర్యాః తేజస్వీ సూర్యవద్భవేత్ ౭౯. ప్రాణాయామృతి ప్రోక్తః
 ప్రత్యాహారం వచామితే, విషయేభ్యస్సమస్తేభ్యో యత్ప్రత్యాహరణం స్థిరం ౮౦.
 ఇంద్రియాణామిమం ప్రాహుః ప్రత్యాహారం మనీషిణః, మానసేనాప్యనన్తాన మను
 శిష్టస్య కర్మణః ౮౧. ద్వంద్వేషుసమభావశ్చ ప్రత్యాహరతయాన్యుతే, యమా
 దిగుణయక్స్య మనసా ధిగతాత్మని ౮౨. ధారణాచ్చ బ్రహ్మచరే దమారాకాశ
 మేవ యత్, తదంతర్వహీరాకాశధారణాపిచ ధారణా ౮౩. వ్యాప్తింఽడరీకే నాభా
 వా మూర్ధ్ని పర్వతమస్తకే, చిత్తస్యబాధనంయత్ర ధారణా సాపికథ్యతే ౮౪.
 ప్రత్యయంతరనిర్ముక్త ప్రవాహూ ధ్యానమీర్యతే, సగుణంనిర్గుణంచేతి ద్వివిధం
 తత్త్రగీయతే ౮౫. సచ్చిదానందనీరుప శివధ్యానమహి నిర్గుణం, సగుణం సచ్చి
 దానందసాకార శివలక్షణం ౮౬. తదిదం నవదాప్రోక్తం స్థానభేదా ద్యథాశృణు,
 మూలేహేమనిభం ధ్యాయే చ్ఛనం పాప్రశాంతయే ౮౭. ధ్యాయే న్యాజ్యేనచాన్య
 యం స్వాధిష్ఠానేనుభవేత్, మణిపూరేనవారాభం ధ్యాయేత్సంక్షోభయేజ్జగత్
 ౮౮. వృద్ధి విద్యానిభంధ్యాయే త్సదాశివమయోభవేత్, విశుద్ధేదీపసంకాశం
 ధ్యాయే ద్దుఃఖవిశుద్ధయే ౮౯. చంద్రాభం లంబికారంధ్రే ధ్యాయేదానందమశ్నుతే,
 నీలాంజననిభం ధ్యాయే ద్దూర్భిమధ్యేయోగభా గ్భవేత్ ౯౦. సర్వవర్ణమయం
 ధ్యాయేత్ పరంవ్యోమ్ని శివోభవేత్, ఆజ్ఞాచక్రేశశివఖ్యం ధ్యాయే త్సర్వజ్ఞః
 మాఘ్నయాత్ ౯౧. ఏవంనవవిధధ్యానా త్సగుణా త్సగుణోభవేత్, సమాధి
 స్సమతావస్థా జీవాత్మపరమాత్మనోః ౯౨. సమ్యగ్ప్రవృత్త్యావస్థాన మాశ్మీనశ్చాన్య
 సమాహితః, అయోగీనవిజానాతి సమాధిం స్వాత్మసాక్ష్యదం ౯౩. జాత్యంధత్వ
 సద్రత్న మనపాయు గుణాన్వితం, ధారణాయాస్సముద్దిప్త స్సమయః పంచనాడికాః
 ౯౪. ధ్యానస్యనాడికా షష్టిః కాలఃకాలవిదేరితః, దినద్వాదశశకం కాల స్సమాధే
 రభిధీయతే ౯౫. నకర్మ నార్తిర్న ద్వేషో నమోహూ నచవిప్లవః, నాజ్ఞానం
 సప్రమాదశ్చ తస్యయస్సాస్య త్సమాధిమాన్ ౯౬. ఏకస్మిన్నపిభూతే యచ్ఛతు
 గ్భూతా నుభావనం, పృథక్పృథక్సమాధిస్సాస్య త్పంచీకరణనామకః ౯౭. అథాన్య
 దపిపశ్యామి సమాధిం లయసంజ్ఞితం, యస్మిన్సాధే ప్రసిద్ధ్యంతి సిద్ధయోఽష్టా నితే
 చ్ఛయా ౯౮. తతః ప్రాణవరిష్ణుర్ని ర్నిశ్చలో యత్రతిష్ఠతి, సదాశివైక్యఫలద
 స్సమాధిర్విలయాభిధః ౯౯. ఉత్తమః పరమాత్మైక్యం మధ్యమోఽహంక్రియా
 లయః, మూర్ఖాగమోఽథమః ప్రోక్త స్సమాధౌ విలయాత్మని ౧౦౦. విలయా
 త్యేనమాధౌ యఃక్షణంచా తిష్ఠతిస్మరన్, తస్యసర్వవిద స్సంతి నవసత్ ఫలితాహ్వ
 యాః ౧౦౧. సర్వకామఫలోపేత స్సర్వభోగనమున్వితః, జీవే ద్వర్షసహస్రంహి
 సమాధౌలయానమియః ౧౦౨. బహురాత్రకిముక్తేన ససమాధి ర్భుభైస్సృజితః,
 యేన సంజాయతేసద్య శ్చిత్తైకీకరణం శివే ౧౦౩. శృణుయోగప్రసంగేన ముద్రా
 ణాన్వైభవం మునే, ముద్రాభిరేవసన్నద్ధో యోగస్సిద్ధ్యతి యోగినః ౧౦౪.

అనంత్యంఖలు ముద్రాణా మాత్యవిద్భి ర్వినిశ్చితం, ముఖ్యాస్త్రత్ర పదామ్యుత్ర పంచ
ముద్రాః ప్రసంగతః ౧౦౫. ఉడ్డీయాణం నభోముద్రాం మహాముద్రాం జలంధరాం,
మూలముద్రాంచ యోవేత్తి సయోగసర్వవేదితా ౧౦౬. కుక్షేస్తుపశ్చిమే స్థానే
నాభేరుపరిబంధనం, మాత్రయా పరమస్యైత దుడ్డీయాణం ప్రచక్షతే ౧౦౭.
మహాఖగ స్సముడ్డీయ గచ్ఛన్మంక్షు తతస్తతః, అనయాముద్రయా విద్యౌ స్సవశ
స్సతతంభవేత్ ౧౦౮ ఉడ్డీయాణాఖ్య ముద్రేయం ద్వివిధాపక్షీర్జితా, శార్దూల
చర్మజైవై కా యత్ప్రాక్ జప్తే న బంధనం ౧౦౯. వాయో ర్భూహిరథాన్యాతు మాస
సేనాస్యబంధనం, ఉడ్డీయాణైకసిద్ధస్య సిద్ధస్యవిదితాత్మనః ౧౧౦. సిద్ధయో వ్యోమ
చారిత్య పూర్వగాన్యంభవంతిహి, ఉక్తస్థానే మరుద్భందీభూత్వా యత్రైకధీ ర్భవే
త్ ౧౧౧. తస్మిన్ దేశే చరన్ సైవరం తత్తత్సౌఖ్యం సమశ్నుతే, జిహ్వయా విప
రీతాయాః కపాలకుహరోదరే ౧౧౨. ప్రవేశనంనభోముద్రా భూమధ్యాహిత
చక్షుషః, ఇయంహి భేచరీముద్రా ముద్రావిద్భి ర్నివేదితా ౧౧౩. యదస్య చిత్త
పవనౌ చరతః భేసునిర్మలే, యస్యేయంభేచరీ ముద్రా స్వవశేవర్తతే సదా ౧౧౪.
తస్యబిందు ర్నవతతిష్ఠవశే మరుతేజగత్, యావద్వింశతి స్థిత స్తావ ద్విదుషో నవిన
శ్యతి ౧౧౫. యావద్వశ్యా నభోముద్రా తావద్వింశ ర్వశేభవేత్, బిందోస్సమ
రసీభావం యోజనాతి సయోగభాక్ ౧౧౬. సతస్యక్షుత్పిపాసార్చి శ్శోషమోహ
మతిద్రమాః, రసనాశ్లేపణం సర్వ మలక్ష్యాల్పక యోజనం ౧౧౭. మహాముద్రేతి
కథితా ఘటనంచార్కసూర్యయోః, వక్షసిన్యస్తచిబుకోయోఽసా.....
౧౧౮ విచక్షణేనహస్తాభ్యాం వినతే దక్షిణేపరిం, ధారయాకుక్షియుగలం పవనే
నైవ పూరయన్ ౧౧౯. ఏవంచాన్యేనభాగేన మహాముద్రేయ మీరితా, ఉభా
భ్యామపి భాగాభ్యాం విజతే పవనేతతః ౧౨౦. ముద్రామిమాం.....
పథ్య మముష్యహి, స్వేచ్ఛయా యోగినాజగం విషమవ్యవృతం భవేత్ ౧౨౧.
క్షయోదావర్త కుష్మారోఽగుల్మార్థానాదయో గదాః, సశ్యంత్వజ్జీర్ణవేగాశ్చ గర
వేగాశ్చ దుష్పహాః ౧౨౨. బద్ధ్యా సర్వసిరాజాల మధోగామి నభోజలం, కంఠ
దేశే నిబద్ధీయా న్ముద్రాజాలంధరీ స్మృతా ౧౨౩. జాలంధరీకృతం సమ్యక్ కృత
దుఃఖవినాశనం, నాగ్నావతతి యత్కించదపి వ్యోమ్నః పరావృతం ౧౨౪. నచి
త్తంభావతిస్వైరం నచవాయుః ప్రధావతి, మనోహప్రథతేతస్య ముద్రేయంయస్య
శాశ్వతి ౧౨౫. పార్జిభాగేన సంవీడ్య యోని మాకుంచయాన్సుఖం, ఒకలే
త్నవంగ్గయం మూలబంధః ప్రక్షీర్జితః ౧౨౬. అపానప్రాణయోరైక్యం పదా
వివాళై శ్శోషణః, బుద్ధిసయావనోల్లాసో మూలబంధస్యలక్షణం ౧౨౭. *ధి ద్వాపః*
ఏః పితౌ స్సముద్దిష్టాఃపంచముద్రా మహామతే, యథిమా స్తత్త్వతోవేత్తి .....
విః *స్పృశీ ౧౨౮. ఇత్యేవమానందరసైకరూపో యోగోమయాతే .....
విః , అప్రేవబుద్ధింవినివేశ్య నాధ్వీమాప్నోతి సిద్ధిం పరమాం జితాతా ౧౨౯.

ఇత్యేకాదశ సాహస్రైర్గ్రాసితం పుణ్యవర్ధనం, హేమకూటస్యమాహాత్యే సర్వపాపక్ష
యావహం ౧౩౦. ఇదంపుణ్యలమాఖ్యానం య శృణోతి నదానరః, సపుత్ర
స్తాత్రైస్సహితః ప్రేత్యస్వర్గే మహీయతే ౧౩౧. *

ఇతి శ్రీస్కాందమహాపుణే హేమకూటఖండే సప్తర్షియాత్రా ప్రకాశికాయాం సంహితా
తాయాం పంపామాహాత్యే ఉత్తరభాగే భరద్వాజవిష్ణువృద్ధసంవాదే,
అష్టాంగయోగ, ముద్రాలక్షణాది నిరూపణంనామ
పంచదశోధ్యాయః. ౧౫.

శ్రీపంపామాహాత్యే సంపూర్ణం.

శ్రీ హేమకూట నిలయః పంపాలింగన కాముకః
గంగాధరో విరూపాక్షో మంగళం దిశతా త్సదా.

శ్రీహేమకూట పదభ్రష్టమాత్రాహీనంచ యద్భవేత్,
నీతిత్వర్ణస్సత్త్వమృతాం పంపావిరూపాక్షేశ్వర ప్రభోః.

శ్రీపంపా విరూపాక్షేశ్వరార్పిత మస్తు.

